

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28

7 400 40

MADE IN SPAIN

3
8-1/4

12.8
A
27

3

28-114

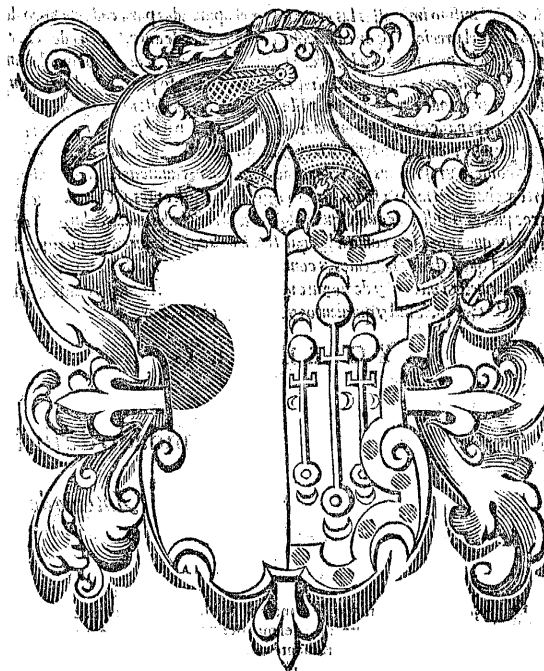
REC	A
511	27
	128

17-7026

TRACTATUS
DE IVRAMENTO
CONFIRMATORIO,
& alijs in iure varijs resolutionibus.

*Domino Ioanne Guterrio Canonico Doctorali Ciuitatensi Authore,
ex secunda eiusdem Autharis recognitione.*

Quæ recens addita sunt, hoc signo [†] in margine notantur.

CVM PRIVILEGIO
Salmanticæ excudebat Petrus Lassus

M. D. LXXXVI.

Esta cassado en tres maravedis el pliego

EL REY.

RÓR. quanto por parte vos el Doctor Iuan Gutierrez Canonigo de la Doctoral de la sancta Iglesia de Ciudad Rodrigo nos ha sido fecha relacion que vos auades compuesto vn libro intitulado d' iuramento confirmatorio: en el qual auades passado mucho trabajo. y era muy util y prouechoso para el buen gouerno de estos nuestros Reynos: atento lo qual y q con licencia nuestra le auades impreso otra vez. y auades añadido en el cosas muy importantes, nos pedistes y suplicastes os mada sinnos dar licencia para lo poder imprimir, y priuilegio por veinte años, o como la nuestra merced fuese. lo qual visto por los del nuestro consejo y como en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmática por nos fecha sobre ello dispone, fue acordado q deulamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual vos damos licencia y facultad para que por tiepo de seys años primeros siguientes que corren y se cuentan desde el dia de la data de ella en adelante, vos o la persona que vuestro poder auiere podays imprimir y vender el dicho libro que de siyo se haze mencion en estos nuestros Reynos. Y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impresor dellos que vos nombraredes, para que por esta vez le pueda imprimir por el original que en el nuestro consejo se vio, que van rubricadas las planas, y firmado al fin de Miguel de Ondarça Camara nuestro escrivano de camara de los que en el nuestro consejo residen, y con que antes que se venda le trayays ante los del nuestro consejo, juntamente cō el original, para que se vea si la dicha impresio está cōforme a el, o trayays fee en publica forma como por el corrector nombrado por nuestro mandado, se vio y corrigio la dicha impresio cō el original, y se imprimio con forme a el, y quedan. ansi mismo impresas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los que en el ven impresos, y seys tasse el precio que por cada volumen ouieredes de auer, so pena de caer y incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmática y leyes de nuestros Reynos. Y mandamos quedante el dicho tiepo persona alguna sin vuestra licencia no le pueda imprimir ni vender, so pena que el que le imprimiere o vendiere aya perdida y pierda todos y qualesquier libros y moldes que del tuuere y vendiere en estos nuestros Reynos, y incurra en pena de cinquenta mil maravedis: la tercia parte para la persona que lo denunciare, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra parte para la nuestra camara y fisco. Y mandamos a los del nuestro consejo Presidentes y Oidores de las nuestras audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa y corte y chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistentes, Governadores, Alcaldes mayores y ordinarios, y otros jueces y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y Señorios: assi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que ansi vos hazemos, y contra el thenor y forma de ella no vayan ni passen en manera alguna, so pena de la nuestra merced y de ochenta mil maravedis para la nuestra camara. Fecha en Saragoça a ocho dias del mes de Março, de mil y quinientos y ochenta y cinco años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad,

Antonio de Erasso.

YO Miguel de Ondarça Camara de su Magestad de los que residen en su consejo, doy fe que en la Villa de Madrid a diez y siete dias del mes de Enero de este presente año, los Señores del dicho consejo auiendo visto vn libro intitulado de iuramento confirmatorio compuesto por el Doctor Iuan Gutierrez Canonigo de la Doctoral de Ciudad Rodrigo que se imprimio con licencia tassaron cada vn pliego del dicho libro a tres maravedis, y mandaron que esta tasa se ponga al principio del dicho libro para que se entie da el precio que se ha de lleuarse por cada volumen del, y para que dello conste, del pidimiento de la parte del dicho Iuan Gutierrez Canonigo por mandado de los dichos Señores desta fe que es fecha en Madrid a diez y ocho dias del mes de Enero de mil y quinientos y ochenta y seys años.

ILLVSTRISSIMO ET GENEROSISSIMO D. Antonio de Padilla & Meneses, Hispaniarum Militarium ordinum consilio praesidi meritissimo ac Maximo, Ioannes Gutierrez Iuriconsultus Placentinus.

OGITANTI MIHI (ILLVSTRISSIME ANTONI) cuius nam potissimum auspicijs in manus hominum meum hoc prodi ret opus, multa quidem, nec ea sanè, quae cumque, ut nomini tuo consecrarem, perpetuerunt. Quandoquidem ea omnia, quae illustrem quendam virum, tum admirabile, tum amabilem, reddunt, sic in te iam relucunt, ut non temerè nec inconsultè è multis vnum te delegerim, cui vel quiduis ab ingenio nostro, licet paruum & rude stuxerit, deditur. Nam quod ad generis attinet nobilitatem, quis te melior (quod ad antiquitatem, quis cum Virgiliana Didone te verius proclamauit.

Fortia facta Patrum, series longissima rerum,
Per tot ducta viros, antiquae ab origine gentis.

Accedunt sacra morum & virtutis ornamenta, quibus qui te propè norunt, imò longè quidè norunt, non solù celebrant ac praedicant (quod nusquam non faciunt, quicquid, ingenuitatem tuam agnoscent) sed deamunt, etiam & obseruant. Porro egregia tua in disciplinis literarijs, & iure tã Casarico quam Pontificio praestantia, adeo iam patet omnibus & tanquam ex vnguibz (ut aiunt) leo (ex eruditissimis inquam libris) innotescit, ut ob indicibilem literarum simul cum virtutibus peritiam, non solum in Hispanijs, verù in vniuersa etiã Europa praclarum meritum obtineas nomè. Vnde nec immerito à Philippo Rege Hispaniarum Catholico, inuictissimo illustrissimo factum videri potest, qui te vnu (ut est in dilige dis viris sagax) consilio suo ordinu militariu summo praefecit non dubitans, scilicet, ex ea praefectura, non solum tua prudentia, & consilio omnium utilitati se consulere, sed in ea rerum parte, nihil iniquu, quod ad bonoru prouectionem, & maloru castigationem, pertineat, defuturu. An nonne, Antoni Illustrissime, pro operis mei huius defensione ac turela tibi merito dedicabo & confidam, qui tanquam Meccenas alter, multo alio quidè ethnico praclarior, alioru dona licet parua benignissime celebrat ac recipit? Demus hæc esse irrita, non me discipulū licebit, & quidè adstrictissimum, & nota animi benignitate coniunctum, magistrum in patronum eligere, a quo quicquid boni habet accipit? Ego vero, generosissime praeses, qui maiora postmodu à te expectare in dies non desisto, hoc nunc supplex etiam peto, ut munusculum hoc meum, qualequale, sed antiquum mea in te obseruantia testem, ea qua soles benignitate amplexeris, auctoritate defendas, literis amplifices, ut si qui sint calumniatores, ut non dubium est, in hoc temporum statu infelicissimo, facile sese linguas coerceant, ac discant potius nostros labores, patrocinante te imitari, quam liuore subsannare & prodere. Vale Placentiae. 15. die Mensis Septembris. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

INDEX IURIVM, QVAE

in hoc opere declarantur præci-

pue inter alia. Ex Digestis.

- L. si. ff. de pactis dotalib. 1. part. c. 1. num. 11. & sequentibus.
- L. si. ff. de pericul. & commod. rei vendit. 1. par. cap. 2. nu. 8.
- L. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor. 1. par. c. 3. nu. 4. & sequentibus.
- L. ubi ita donatur. ff. de donat. caus. mort. 1. par. c. 12. nu. 2. & sequentibus.
- L. cum Precario. ff. de precar. ibi nu. 6.
- L. legatum iuncta sua glo. ff. de legat. 2. ibi nu. 15.
- L. non puto. ff. de iure fisc. 1. par. c. 16. nu. 68.
- L. si constante. §. quoties. ff. solut. matrimo. 1. par. c. 21. nu. 8.
- L. Grece. 8. illud. ff. de fideiussor. 1. par. c. 22. per totum.
- L. si. ff. si cert. pet. 1. par. c. 23. nu. 22. & sequentibus.
- L. sed & si quis. §. quæ situm & ibi glo. magn. ff. si quis caut. 1. par. c. 24. per totum.
- L. fistulas. §. Frumenta. ff. de contrahend. empt. ibi nu. 6.
- L. si ita scriptum. §. si sub conditione. ff. de condit. & demonstr. 1. par. c. 25. per totum.
- L. 1. §. Quod ait prætor. versic. quod si ante. ff. quor. legat. ibi nu. 4. & 5.
- L. si conuenerit. ff. de iurisdic. omn. iud. 1. par. c. 28. per totum.
- L. is, cui bonis. ff. de verb. oblig. 1. par. c. 32. per totum.
- L. stipulatio ista habere licere. §. alteri. ff. de verb. oblig. 1. par. c. 36. per totum.
- L. Quæro. §. inter locatorem. ff. locat. 1. par. c. 37. nu. 11.
- L. si. libertus ita iurauerit. ff. de oper. lib. ibi nu. 13. & sequentibus.
- L. 2. §. illud. ff. de hæred. vel act. vend. 1. par. c. 42. nu. 3. & sequentibus.
- L. 2. §. circa. ff. de dol. mal. & met. except. 1. par. c. 47. per totum.
- L. sed & si manente. ff. de precar. 1. par. c. 49. per totum.
- L. honorum. ff. rem rat. hab. ibi nu. 1. & sequentibus.
- L. Lucius la. 2. Tutela iuncta sua gl. ff. de administ. tut. 1. par. c. 50. nu. 7.
- L. oratio. ff. de sponsalib. 1. par. c. 51. nu. 9. & 10.
- L. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de legat. 3. 1. parte. c. 54. nu. 14. & 15.
- L. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. 1. par. c. 56. per totum.
- L. cum postulassent. ff. de damn. infect. ibi nu. 9.
- L. qui in carcerem. ff. quod met. caus. 1. par. c. 57. per totum.
- L. medicus. ff. de var. & extraord. cog. ibi nu. 28. & sequentibus.
- L. 1. §. ad hæc. ff. de annal. except. 1. parte. c. 58. nu. 9.
- L. qui fidem. ff. de transact. 1. par. c. 60. nu. 2. & sequentibus.
- L. qui iurasse. §. si. ff. de iur. iurand. 1. par. c. 63. nu. 15.
- L. cum post. §. gener. ff. de iur. dot. 1. par. c. 64. nu. 13. & sequentibus.
- L. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. 2. par. c. 2. per totum.
- L. qui superstitis. ff. de acquir. hered. 2. par. c. 5. per totum.
- L. nam postea. §. si is qui temporali. ff. de iur. iurand. 3. par. c. 1. per totum.
- L. pure. §. si. de dol. mal. & met. except. ibi nu. 21. & sequentibus.
- L. amplius non peti. ff. rem rat. hab. ibi nu. 35.
- L. de his. ff. de transact. 3. parte. c. 2. per totum.
- L. admonendi in princip. ff. de iur. iurand. 3. parte. c. 6. nu. 10. & sequentibus.
- L. idemq; §. generaliter. ff. mandat. 3. part. c. 15. nu. 15. & 16.

L. inter

- L. inter eos, vers. is quoque. ff. de re iudic. ibi numero. 19. & sequentibus.
- Lex promissione. ff. de actio. & obliga. ibi nu. 28.
- L. Nelenius in princip. ff. de re iudic. ibi nu. 29. & sequentibus.
- L. penul. ff. de iur. dot. ibi nu. 32.
- L. quanquam. ff. ad Velleian. 3. par. cap. 18. per totum.
- L. final. versic. final. ff. quod met. caus. 3. par. cap. 19. nu. 7. & sequentibus.
- L. qui Romæ. §. Augerius. ff. de verb. oblig. 1. par. c. 37. numer. 28.

¶ Ex Codice.

- L. in rebus. C. de iur. dot. 1. par. c. 1. numero. 9.
- L. cum oportet. §. fin autem res. C. de bon. quælib. 1. part. c. 4. nu. 11. & sequentibus.
- L. si vnquam. C. de reuocand. donat. 1. part. c. 9. per totum.
- L. si. C. de reuocand. donat. 1. part. c. 10. per totum.
- L. si. C. qui bon. ced. poss. iuncta gl. si. 1. part. c. 18. nu. 2. & 3.
- L. si quando. §. illud & §. generaliter. C. de inoffi. testam. 1. part. c. 19. per totum.
- L. antiquæ. §. si. C. ad vellei. 1. part. c. 20. nu. 6. & 7.
- L. 1. C. ne fideiuss. dot. dentur. 1. part. c. 21. per totum.
- L. vnic. §. cum autem. C. de rei vxor. act. ibi numer. 8.
- L. fin. C. de dote caut. non num. ibi nu. 10.
- Authen. præsent. C. de fideiuss. 1. part. c. 23. per totum.
- L. si. C. de acqui. possess. ibi numer. 32.
- L. 2. C. de rescindend. vendit. 1. parte. c. 26. per totum.
- L. si quis in conscribendo. C. de pact. 1. par. c. 28. nu. 8.
- Authen. hoc nisi debitor. C. de solut. 1. parte. c. 29. per totum.
- L. quoties. C. de reiuend. 1. par. c. 30. per totum.
- L. 2. in versic. fin autem. C. de iur. emph. 1. par. c. 31. per totum.
- L. si. C. de non numer. pecun. 1. par. c. 37. per totum.
- L. si. C. commu. diu. 1. par. c. 58. per totum.
- L. pactum quod dotali. C. de pact. & 1. pactu dotali. C. de collat. 1. par. c. 59. per totum.
- L. si quis maior. C. de transact. 1. par. c. 61. nu. 21. & 22.
- L. 1. C. de dot. promiss. 1. par. c. 64. nu. 13. & sequentibus.
- L. si. §. donec. C. de iur. delib. 2. par. c. 2. nu. 18. & sequentibus.
- L. nec nos. C. de capt. & possim. reuerf. 2. par. c. 5. nu. 5. & 6.
- L. rationes. & auth. quod obtinet. C. de proba. 2. par. c. 6. per totum.
- L. si. C. de præscript. 30. vel 40. ann. 3. par. c. 1. per totum.
- L. properandum in princip. C. de iudic. 3. par. c. 5. per totum.
- L. ampliore. §. si. C. de appellat. 3. par. c. 5. nu. 25. & sequentibus.
- L. 2. C. quor. appell. non recip. 3. par. c. 8. nu. 5.
- Authen. decernit ius. C. de arbit. 3. par. c. 14. nu. 3. & sequentibus.
- L. si. C. de nouat. 1. par. c. 63. per totum.

¶ Ex Decretalibus.

- C. cum contingat de iure iur. 1. par. c. 1. per totum.
- C. tuam de ord. cognit. 1. par. c. 2. nu. 11. & sequentibus. & nu. 31. & 32.
- C. non est obligatorum de regul. iur. in. 6. 1. par. c. 3. nu. 4. & sequentibus.
- C. Odoardus de solut. 1. part. c. 17. per totum.
- C. 2. de for. compe. ibi num. 10. & sequentibus.
- C. vnic. de cleric. coniug. in. 6. ibidem.
- C. potuit in vers. emphyteota de locat. 1. par. c. 31. per totum.

A 3

C. signifi.

C. significante de pigno. 1. part. cap. 33. nume. 2. & sequent.
 C. penulti. de iureiur. prima parte. c. 19. nu. 23.
 C. unic. §. 1. de deponatione impub. lib. 6. 1. parte. c. 51. num. 35.
 C. fin. De procurat. in. 6. 1. part. c. 58. n. 17. & 18.
 C. 1. de sepult. in. 6. 2. parte. cap. 4. n. 11. & sequentibus.
 C. Si diligenti ad fin. versi. fi. vero de prescript. 3. parte. c. 1. nu. 16.
 C. penult. de iudic. 3. part. c. 5. nu. 3.
 C. ad nostram, El primero. de iureiur. 3. parte. c. 6. num. 5. & sequentibus.
 C. Romano. §. fin autem de appellat. in. 6. 3. part. c. 8. nu. 5.
 C. fin. de for. compet. lib. 6. 3. parte. c. 12. nume. 2. & sequentibus.
 C. suam de pœnis. 3. part. cap. 17. nu. 6. & 7.
 C. debitores. de iureiur. 1. part. c. 2. per totum. & 3. parte. d. c. 17. nume. 7.
 C. Solicite. & cap. accepta. de restit. spoliat. 3. part. c. 19. nume. 21. & sequentibus.
 C. ex literis sancti Syluani. & cap. requisit de sponsal. 1. parte. c. 15. nu. 4.
 C. Iuramenti. 22. quæst. 1. cap. 54. num. 18.

¶ Ex Concilio Tridentino.

C. 3. de reformatione. Sessio. 25. 1. parte. cap. 17. num. 9.
 C. 1. de reformatione. Sessio. 24. 1. par. c. 51. per totum.

¶ Ex Iure Regio.

L. 2. titu. 3. lib. 5. nouæ recop. Reg. 1. par. c. 1. nu. 33. & pluribus sequen. & c. 13. per totum.
 L. 11. titu. 2. lib. 4. nouæ recop. reg. 1. par. cap. 2. num. 27. & 28.
 L. 1. titul. 21. lib. 4. nouæ. recop. reg. ibi num. 30. & cap. 40. num. 29.
 L. 36. titu. 6. lib. 3. nou. recop. reg. ibi num. 37.
 L. 9. titu. 6. & l. 3. titu. 12. lib. 3. for. 1. part. cap. 2. nu. 16. & sequentibus.
 L. 1. titu. 8. lib. 5. nouæ recop. reg. dict. cap. 3. nu. 27.
 L. 8. & 9. titu. 1. lib. 5. nouæ recop. reg. 1. par. cap. 4. nu. 10. & sequent. & nu. 24.
 L. 10. titu. 6. lib. 5. recop. reg. 1. par. cap. 5. nu. 25.
 L. 8. titu. 4. partita. 5. 1. par. cap. 9. num. 18.
 L. 67. titu. 18. partita. 3. 1. par. ca. 10. num. 5.
 L. 8. titu. 10. lib. 5. nou. recop. reg. 1. par. cap. 11. per totum.
 L. 1. tit. 6. lib. 5. nou. recop. reg. 1. par. c. 12. num. 11.
 L. 2. titu. 2. lib. 5. nou. reg. recop. 1. par. c. 14. per totum.
 L. 12. titu. 1. lib. 5. nou. recop. reg. ibi nu. 3. & 4.
 L. 1. versicu. fina. titu. 2. lib. 5. nou. recop. reg. ibi num. 5. & sequentibus.
 L. 3. 4. 5. & 6. titu. 2. lib. 6. nou. recop. reg. 1. par. cap. 16. per totum.
 L. 3. titu. 27. par. 3. ibi nu. 13.
 L. 4. titu. 19. lib. 5. nou. recop. reg. ibi nu. 28.
 L. 9. titu. 16. lib. 5. nou. recop. reg. 1. par. c. 17. nu. 28.
 L. fin. titu. 11. par. 4. 1. par. c. 21. num. 8.
 L. 3. titu. 18. lib. 3. for. 1. par. c. 23. num. 7. & sequentibus.
 L. 1. titu. 16. lib. 5. nou. recop. reg. ibi num. 10.
 L. 1. titu. 5. lib. 4. nou. recop. reg. ibi num. 15.
 L. 10. titu. 11. lib. 5. nouæ recop. reg. 1. par. c. 26. num. 11.
 L. 1. titu. 15. lib. 5. nouæ recop. reg. 1. par. c. 31. num. 10. & 11.
 L. 5. & 6. titu. 8. part. 5. 1. part. cap. 37. num. 11.
 L. 3. titu. 26. lib. 8. nou. recop. reg. ibi num. 24.
 L. 13. titu. 1. lib. 7. ordinam. & cap. 17. prator. 1. par. cap. 38. per totum.

L. 4. titu. 27. part. 3. 1. parte. c. 39. num. 5.

L. 4. versi. Pero dezimos, ibi Fueraş ende. tit. 5. part. 5. 1. par. cap. 40. nume. 2.

L. 11. titu. 11. part. 5. 1. parte. cap. 44. num. 3.

L. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ recop. reg. ibi num. 6. & cap. 54. nume. 12. & c. 64. nu. 8. & 14. & cap. 98. nu. 6. & 7.

L. 10. tit. 18. lib. 3. for. 1. parte. cap. 49. nu. 14. & 17.

L. 4. titu. 11. & l. 19. tit. 5. part. 3. & l. 7. titu. 14. par. 5. 1. part. cap. 50. nu. 9. & sequentibus.

L. 2. & 8. titu. 7. lib. 5. recop. reg. 1. parte. c. 53. per totum.

L. 9. titul. 3. lib. 5. nou. recop. reg. 1. part. c. 55. per totum.

L. 6. tit. 6. lib. 5. nou. recop. reg. 1. parte. c. 59. nu. 8. & sequentibus.

L. 1. titu. 2. libr. 5. ordin. ibi nu. 14. & sequentibus.

L. 2. & 3. titu. 5. part. 5. 1. parte. c. 61. per totum præcipuè. num. 12. & 13.

L. 15. tit. 14. part. 5. 1. parte. cap. 63. per totum.

L. 6. & fin. titu. 15. lib. 4. nou. recop. reg. 3. parte. c. 1. nu. 15. & sequentibus.

L. 29. versi. fin. titu. 29. part. 3. ibi num. 32. & sequentibus.

L. 7. titu. 18. lib. 4. nouæ recop. reg. 3. parte. cap. 5. num. 10. & sequentibus.

L. 16. titu. 23. part. 3. 3. parte. cap. 8. num. 6.

L. 5. titu. 6. lib. 5. nou. recop. reg. 3. parte. cap. 15. num. 24.

L. 1. titu. 16. lib. 8. nou. recop. reg. 3. parte. cap. 16. nu. 2.

L. 2. & 6. titu. 13. lib. 4. nou. recop. reg. 3. parte. cap. 19. num. 3. 4. & 8.

L. fin. versi. mas si la pena. titu. 11. part. 5. 1. parte. c. 36. num. 6. & sequentibus.

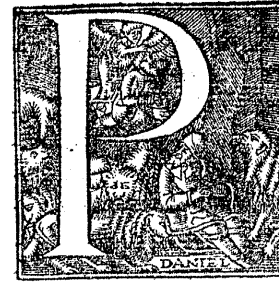
L. 2. versi. y otro si. titu. 19. lib. 5. nou. recop. reg. 1. part. cap. 65. nume. 6.

P R A E F A T I O.

PRIORIBVS COMMENTARIJS à me in lucem editis pollicitus sum, tractatum quendam casuum, in quibus iuramentū rebur, viresque præstat actibus alijs de se inualidis me editurum, ibique duos casus præcipuos in materia declarauī (imo breuiter repetiui,) scilicet *tex. in authen. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & tex. in. cap. quamuis pactum. de pactis in. 6.* Ideo vt id quod verbo promissimus opere adimpleamus iuxta *tex. in epistola inter claras. C. de summa Trinit. & fide catholic. quia nihil tam fidei humane congruum quam ea, que placuerūt inter pacificētes seruare, vt in l. 1. in princip. ff. de pact. & studiosè agendum est vt, ea que promittuntur opere compleantur, vt in. c. qualiter in Sardinia de pact. tractatum promissum (materiam coeptam prosequutus) aggredior in nomine domini nostri Iesu Christi, qui semper nobiscum sit. Amen. Opus hoc in tres diuido partes principales. Prima & præcipua circa materiam contractuum tanquā frequentiore verfabitur. Secunda circa vltimas voluntates. Tertia & vltima circa iudicia, in quibus præcipuè agetur quid operetur in vnoquoque casu iuramentū promissoriū adiectum licet in his duabus vltimis materijs rari casus inueniantur ad nostrū propositum, in quibus per iuramentum cōfirmetur actus alijs de se inualidus. Et ideo vltimæ duæ partes breuiores prima erūt: in vnaquaque tamen procedam per capita distincta, in quibus nō vniuersa iuris materia, eorum quæ rāgentur, declarabitur, quia id esset pro cedere in infinitum, sed præcipua & in praxi frequentiora, & rei, de qua egerimus aptiora, vltra materiā iuramenti, resolutiuè agētur, & ideo non vtar præfationibus & præsuppositis superfluis circa materiam iuramentorum, nisi tantum duobus, quæ necessaria plurimum duxi pro huius intellectu materiæ & inferius tradentur.*

P R A E F A T I O.

PROMISSORIO, SEV CONFIRMATORIO IURAMENTO OPERARI DATURUM, prius nosse oportet eius definitionem, & iuramenti vnde decim definitiones posuit Selua in tractatu de Iure iurand. 1. parte princip. volumine. 5. tract. diuersi. doct. Sed quæ ad varias iuramentorum formas & species spectant sunt nouem secundum gloss. in rubrica. ff. de iur. iurand. & quinquaginta species iuramentorum & nomina ponit Selua vbi supra. 2. parte, in princip. In summa tamen est dicendum quod iuramentum in genere sumptum est duplex; iudiciale & extraiudiciale, de iudicali habetur per totum. ff. de iure iurand. habetq. decem species secundum Robert. Marant. in Specul. Aureo aduocat. 6. parte princip. 9. actu iudicali, quæ ad nostrum institutum non spectant. Item extraiudiciale multas habet species de quibus per Marant. vbi supra, quæ omnes ad duas reducuntur teste Gofredo communiter: excepto secundum Nauar. in Manual. cap. 12. num. 3. nempe ad iuramentum assertorium de presenti vel de preterito: & promissorium de futuro, quod etiam confirmatorium appellari potest, & de hoc iuramento promissorio de futuro, siue confirmatorio acturi sumus in presenti tractatu Deo volente. Itaq. iuramentum promissorium est assignatio nominis diuini ad confirmandum promittentis seu iurantis fidem, vt ex Aristotele sumit Soto de Cauend. iurament. abusu. cap. 2. & ex Beato Augustino Epistola. 137. & ex alijs multis, Couarru. qui eandem definitionem in terminis ponit in cap. Quamuis pactum in principio folio. 1. & sequentibus de pact. in 6. inde probans recte dici à nostris, quod qui aliquid se facturum cum iuramento promittit Deum ipsum in testem illius promissionis ac velut sponsores appellat, cuius religio ob id violatur, cum in vanum nomen eius sumimus: aut facta, verbis & promissionibus non respondeat, ideo bene inquit Cicero lib. 3. de officijs, quod autem affirmatè, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est & deinde colligunt Doctores. argumentum de voto ad iuramentum & e contra, vt probat gloss. 1. ad fin. in capitul. si quis votum. 27. question. 1. gloss. in capit. quanto de iure iurand. gloss. in capitul. Deus qui de vita & honestat. cleric. Innocent. in capit. debitores in fine de iure iurand. Dominicus consil. 60. in princip. Decius consil. 151. nume. 10. Florent. in. 2. parte. titul. 11. capit. 2. columna. 2. Caiet. super Thom. 2. 2. question. 89. artic. 8. & alibi sapissimè Doctores.

Secundò præsuppono quod licet hodie in nostris Regnis Hispania. l. Regia. 11. tit. 1. libro. 4. nou. recopil. Reg. sit prohibitum apponi iuramentum in contractibus adeo, quod si apponatur, contractus ipsi sunt nulli, & exequi non possint nec debeant, & Tabellio apponens iuramentum in instrumentis contractuum coram se celebratorum incurrit pe-

nas in d.l. Regia cōtentas, quæ an sit iusta & seruāda, & de eius ratione latè egimus in repetit. authent. sacramenta puberium. C. si aduers. vendit. num. 151. & sequentibus tamē lex illa tātum loquitur & procedit in casibus & contractibus, quibus ad sui firmitatem non requiritur iuramentum, non verò in casibus, quibus ad sui validationē requiritur iuramentum. vnde minores. 25. annis, puberes tamē & aliæ personæ quorū contractus sunt hifirmi de quibus in l. Regia infra statim allegāda, poterunt iurare cōtractus suos, & valebūt & tenebunt iurati irrevocabiliter, nec Tabelliones, qui præd. contractus iuratos à minoribus receperint & signauerint aliquam pœnam (imò nullam) incurrent secundum communem intellectum & practicam cōmunem illius. l. quam tradidi in dict. authentica. num. 156. approbatam in. l. 12. titul. 1. libro. 4. nouæ recopilat. Reg. Imo & per dictas. ll. 11. & 12. alij plures casus excipiuntur, in quibus potest apponi iuramentum impune, & valent iuramenta etiā si sint adhibita à maioribus. 25. annis vt in ipsis. ll. Regis cōtinetur. Ideò non erit superuacuuus hodie in nostris Regnis tractatus noster de iuramento promissorio seu confirmatorio, imò utilis admodum tam in theorica quam in practica.

SEQUITVR PRIMA PARS PRINCIPALIS DE CONTRA- CTIBVS IVRATIS.

Continet. 73. Capita.

- D**e alienatione rerum dotalium. cap. 1. folio. 2.
De vsuris cum iuramento, vel absque eo promissis. c. 2. fol. 16.
De donatione inter virum & vxorem an iuramento confirmetur & alia in materia traduntur. cap. 3. fol. 22.
De donatione inter patrem & filium in patria potestate constitutum absque iuramento & cum eo. cap. 4. fol. 26.
De donatione à patre filio in potestate facta ob bene merita & seruitia. ca. 5. fol. 31.
De donatione gratuita & ob bene merita & seruitia facta concubinae. cap. 6. fol. 35.
De insinuatione donationis excedentis quingentos solidos. cap. 7. fol. 37.
De donatione absentis facta & de pollicitatione. cap. 8. fol. 39.
De donatione facta ab eo, qui liberos nō habebat & postea sibi nascūtur. c. 9. fo. 39.
De reuocatione donationis ob ingratiudinem. cap. 10. fol. 44.
De donatione omnium bonorum. cap. 11. fol. 46.
De donatione causa mortis. cap. 12. fol. 49.
De adulto an possit donare causa mortis. cap. 13. fol. 53.
De arrhis, quæ à maritis vxoribus præstantur. cap. 14. fol. 54.
De confessione dotis receptæ. cap. 15. fol. 56.
De privilegio competenti nobilibus & alijs personis ne possint incarcerari pro debito ciuili & an ei renunciari possit. c. 16. fol. 58.
De beneficio. cap. Odoradus de solut. clericis competentis. c. 17. fol. 66.
De renuntiatione iuris cedendi bonis. cap. 18. fol. 71.
De generali renuntiatione hereditatis futuræ facta cum iuramento an comprehendat legitimam renuntiantis? cap. 19. fol. 73.
De renuntiatione Velleiani. cap. 20. fol. 74.
Ne fideiussores dotium dentur. cap. 21. fol. 77.
De fideiussore, qui in plus quam principalis reus se obligat. cap. 22. fol. 79.
De excusione requisita in principali debitore & eius bonis antequam conueniatur fideiussor. cap. 23. fol. 80.
De generali renuntiatione casuum fortuitorum. cap. 24. fol. 85.
De renuntiatione iuris de futuro. cap. 25. fol. 87.
De renuntiatione. l. 2. C. de rescind. vend. cap. 26. fol. 88.
De renuntiatione conditionis indebiti & sine causa. c. 27. fol. 91.
De renuntiatione proprii fori & submissione alterius. cap. 28. fol. 92.
Aliud pro alio an solui possit? cap. 29. fol. 93.
Dere duobus vendita. c. 30. fol. 95.
De emphyteota ecclesie vel priuati pensionem debito tēpore nō soluente. c. 31. f. 96.
De prodigo cui bonis interdictum est. cap. 32. fol. 98.
De pacto legis commissorie. cap. 33. fol. 99.
De pacto nudo iurato an producat actionem? cap. 34. fol. 101.
De pœnitentia quando locum habeat in contractibus innominatis. c. 35. fol. 102.
De stipulis.

De stipulatione alteri per alterum facta adiecta poena. cap. 36. fol. 103.
 De iurante soluere pecuniam mutuam. cap. 37. fol. 106.
 De statutis seu ordinationibus ciuitatis vel ville. obseruandis vel no. cap. 38. fol. 111.
 De obligatis ad factum. cap. 39. fol. 113.
 De tutoribus & curatoribus an emere possint à minoribus suis & de rationibus red-
 dendis. cap. 40. fol. 115.
 Quae actio siue obligatio oriatur ex contractu celebrato inter patrem & filium con-
 stitutum sub patria potestate. cap. 41. fol. 119.
 De substituto pupillari an possit pacisci super hereditate pupilli viuētis. c. 42. fo. 121.
 De renuntiatione senatusconsulti. Macedoniani. cap. 43. fol. 122.
 De promissione facti alieni. cap. 44. fol. 123.
 De prohibitione contrahentium de non alienando. cap. 45. fol. 125.
 De tacita hypotheca à iure inducta pro dote. cap. 46. fol. 125.
 De contractibus sine causa celebratis. cap. 47. fol. 128.
 De societate iurata. cap. 48. fol. 130.
 De derogatione contractus. cap. 49. fol. 132.
 De procuratore ad recipiendum constituto. cap. 50. fol. 136.
 De sponsalibus & matrimonijs post sacrum concilium Tridentinum celebratis siue
 contrahendis. cap. 51. fol. 139.
 De rebus ecclesie non alienandis. cap. 52. fol. 147.
 De iudicibus ad creditum. cap. 53. fol. 148.
 De confessione extraiudiciali. cap. 54. fol. 150.
 De obligatione vxoris pro marito. cap. 55. fol. 153.
 De interpellatione debitoris. cap. 56. fol. 154.
 De contractibus ab incarceratis celebratis. cap. 57. fol. 156.
 De pacto standi in communione perpetua vel ad tempus. c. 58. fol. 160.
 De pacto de non meliorando facto in fauorem filiae tempore dotalis constitutionis.
 cap. 59. fol. 163.
 De conuentionem poenalem non seruante. c. 60. fol. 169.
 De euictionibus. cap. 61. fol. 170.
 De contracta iurato an habeat executionem paratam de iure comuni. c. 62. fol. 174.
 De Nouatione an praesumatur. c. 63. fol. 178.
 De incertitudine in contractibus. c. 64. fol. 178.
 De inducijs datis per creditores debitoribus. c. 65. 181.
 De pacto super modo probandi solutionem. cap. 66. fol. 182.
 De promissione praesentandi se certo tempore. c. 67. fol. 183.
 De cessione actionis an requiratur. c. 67. 183.
 De episcopo an possit aduersus propriam constitutionem dispensare. c. 69. fol. 184.
 An iudex teneatur iudicare secundum statuta non allegata. cap. 70. fol. 184.
 An dispositio iurata extendatur ad negotiata. cap. 71. fol. 185.
 De iuramento de non fideliuendo. cap. 72. fol. 185.
 De requisito quodam ad validitatem tutela. cap. 73. fol. 187.
 De pactis & alijs dispositionibus, vt vltima derogent prioribus, nisi priora sint iura-
 ta. cap. 74. fol. 187.

I
I N D E X E O R V M Q V A E
Hoc cap. I. continentur.

- D**e iure canonico valet consensus mulieris super alienatione rei dotalis cum iuramento de non contrahendo. licet de iure civili esset secus.
- 1 Alienatio rei dotalis est prohibita principaliter fauore prinati. scilicet, mulieris, secundario ratione publica utilitatis, ne remaneant mulieres indotatae.
- 2 Contractus alienationis rei dotalis iuramento confirmatur, & sic non tantum iuramentum est seruandum, sed etiam ipse contractus.
- 3 Prohibitio propria alienationis rei dotalis est de rebus immobilibus, inestimatis in dotem datis.
- 4 Res mobiles inestimatae in dotem datae, quae seruari possunt, prohibentur quaque alienari.
- 5 Bone mobilia dotalis, quae non possunt seruari, possunt alienari per maritum & fructus eorum.
- 6 Maritus potest adhibere disponere de rebus, quae in pondere, numero, vel mensura consistunt in dotem datis. Licet ad tantumdem reuocatur soluto matrimonio.
- 7 Maritus potest alienare res in dotem datus aestimatas & estimatione, quae facit emptionem, siue mobile, siue immobiles sint.
- 8 Intellectus. L. in Rebus. C. de iur. dot.
- 9 Possessor rei aestimatae in dotem datae vendite per maritum, quando vir non est soluendus, liberatur ab eius restitutione offerendo estimationem.
- 10 Casus singularis. l. si. ff. de pact. dotal.
- 11 Praecedit. d. l. si. non tantum in rebus immobilibus in quibus loquitur, sed etiam in rebus mobilibus.
- 12 Ratio. & intellectus, text. in. d. l. si. ff. de pact. dotal.
- 13 Mulier, quae cum iuramento consensit alienationi rei dotalis, potest petere postea soluto matrimonio à marito vel eius heredibus pretium quo venit res dotalis sub distinctione de qua hic.
- 14 Metus solus reuerentialis non est sufficiens ad rescindendam alienationem vel hypothecam rei dotalis, &c.
- 15 Non sufficit maritum verberasse uxorem, (ad rescindendum contractum,) nisi probetur id fecisse, vt telem contractum faceret vel ei consentiret.
- 16 Mulier olim poterat renouare hypothecam, quam habet in bonis viri, & quid hodie.
- 17 Mulier potest agere, & habere regressum ad bona alienata super quibus renuntiauit iuri hypothecae. etiam si maritus tempore renuntiationis haberet alia bona, si tempore repetitionis dotalis ea non habeat.
- 18 Renuntiatio hypothecae competentis pro dote, firmatur iuramento.
- 19 Mulier, quae renuntiauit. d. hypothecae, agenti contra emptorem bonorum mariti hypothecari, an incu-
 bat onus probandi, quod marito non superuere alia bona de quibus sibi constare possit, an emptori excipien-
 ti, quod alia supersint?
- 20 Licet. soluto matrimonio, vel eius herede petere ar-
 bitrium à marito promissum, si opponatur quod excedit
 decimam partem bonorum promittentis, cui in-
 cumbat onus probandi valorem bonorum mariti, &
 numeris sequentibus.
- 21 Allegans diuitias vel paupertatem ad proprie in-
 tentiois comprobationem, eam qualiter probare
 tenetur siue actor siue reus sit.
- 22 Haeres conuentus à legatarijs negans sufficere bona
 ad legata persolunda, tenetur id probare ad hoc, de
 habeat lacum Falcidia, quod probat eo ipso, quod se
 ric cum tot bona habere & non plus, nam qui cum
 plura bona habere dixerit, id probare tenetur.
- 23 Quando aliquis est in quasi possessione, qui negat
 qualitatem per quam vult eum remouere ab illa quasi
 possessione, tenetur illam qualitatem probare quam
 us sit negatiua.
- 24 Legatario an incumbat onus probandi quod res sibi
 legata non excedat quintum bonorum defuncti, an ve-
 ro eius heredibus, quod excedat, si ipsi contentiant?
- 25 Haeres donatoris si velit renouare donationem à de-
 functo factam, sufficit si dicat donatorem non habuisse
 alia in bonis tempore donationis, & qui contrarium
 dixerit illud probabit.
- 26 Quando haeres confecit inuentarium, sufficit eius
 assertio dicentis non esse alia bona defuncti quam in
 inuentario contenta.
- 27 Agens ex promissione dotalis iudicio ordinario vel
 executiuo obtinere debet, etiam si non probet dotem
 non excedere legitimam stante. c. 101. de Madrid.
 Ann. 1534, quia id probare non tenetur.
- 28 Iudicium auctoritas in casu occurrenti in practica le-
 gatario petente legatum & haeredibus asseueranti-
 bus, excedere quintum bonorum defuncti.
- 29 Quando in iudicio non est probatus valor rei, iudex
 ex officio suo debet aestimare.
- 30 Facta specificatione valoris rei in petitione, si super
 eo fuerint examinati testes & condemnatio facta
 fuit in eo, quod postea liquidatum fuerit, haec liquida-
 tio non debet fieri per testes iterum examinandos, sed
 ex eodem processu, si ex illo potest constare, ne alius
 detur occasio & timor subornationis.

31 Quomodo liquidatio fieri potest per processum, in dex
 32 licentia ad alios remittere.
 33 Licentia requiritur ad hoc ut alienatio mulie
 34 rei detalis facta etiam in iuramento valeat.
 35 Licentia viri ad hoc est necessaria ad contractus mulie
 36 rum, de aliis facti vel celebrati sint nulli: etiam
 37 si mulier sit condemnata, quia id non opposuit, pote
 38 rit in executione sententia opponere.
 39 Contractus seu sententia nulla, non est contractus nec
 40 sententia et ideo executionem non meretur et ad
 41 uersus eam opponi poterit exceptio nullitatis.
 42 Index potest ex officio nulliter agentem repellere,
 43 etiam si pars non opponat et idem poterit facere in
 44 dexa executione petita contra mulierem nuptam, ex
 45 contractu ab ea celebrato absq; viri sui licentia, quia
 46 licet mulier id non opponat, index ex officio poterit
 47 repellere agentem et nu. 38.
 48 Index potest ex officio parte non opponente, repellere
 49 agentem sine actione.
 50 Civilis nec naturalis obligatio oritur ex contractu
 51 mulieris celebrato sine licentia viri sui.
 52 Quando lex respicit alicui actui, tunc nec civilis nec
 53 naturalis obligatio ex eo oritur.
 54 Fideiussor, qui intervenit pro muliere nupta, vel pig
 55 num in contractu ab ea celebrato absque licentia viri
 56 sui, non tenetur nec valet.
 57 Mulier an in foro animarum remaneat obligata ex con
 58 tractu a se celebrato absque licentia viri sui?
 59 Licentia viri ad contrahendum licet possit prestari
 60 per nuncium vel epistolam: cautius tamen est ut pre
 61 stetur et apponatur in ipso instrumento alienatio
 62 nis, ut de ea constet.
 63 Licentia viri non presumitur intervenisse, nisi ex
 64 presse concedatur vel alias de ea constet.
 65 Divina possessio an faciat et inducat licentiam vi
 66 ri intervenisse, de contractibus a muliere celebratis abs
 67 que eo quod constet de pradicta licentia non retrotra
 68 tur.
 69 Licentia haec an requiratur quotiescumque vir con
 70 trahit cum suo marito vel quando agit in iudicio con
 71 tra ipsum ex aliqua iusta causa, de alimentorum vel
 72 dotis ipso derogare ad inopia. et numeris sequenti
 73 bus.
 74 Filius familias quando renitente patre adit heredi
 75 tatem sibi delatam, compellendus est pater per iudi
 76 cium, ut praestet filio suo licentiam, ut iudicium susci
 77 pere possit.
 78 Filius si per statum non potest contrahere sine aucto
 79 ritate patris, pater non potest prestare auctoritatem ad
 80 celebrandum contractum cum ipso.
 81 Statutum, de prestanda licentia a viro: mulieri ad

contrahendum, nedum est introductum favore mariti
 sed etiam uxoris propter ipsius imbecillitatem et in
 82 facilitate decipiatur.
 83 Maritus in causa propria non potest sibi auctori vel
 84 licentiam prestare mulieri, sed debet hoc casu pra
 85 stari a iudice.
 86 Maritus potest prestare licentiam uxori, ut contra
 87 ipsum agat in iudicio ob aliquam iustam causam,
 88 et ipso renitente, index eam prestabit cum causa
 89 cognitione.
 90 Si vir et uxor simul contrahant vel distrahant cum
 91 alio tertio, non requiritur licentia viri.
 92 Etodie de iure regio requiritur licentia viri ad agen
 93 dum pro omnibus bonis paraphernalibus.
 94 Divortio facto inter virum et uxorem quoad totum
 95 et mutuam cohabitationem an requiratur licentia viri
 96 ad hoc ut mulier possit contrahere, an vero absque
 97 illa possit? et numeris sequentibus.
 98 Facto divortio supradicto uxori restituenda est dos
 99 sua et medietas lucrarum inter eos constante matri
 100 monio acquiritorum usque ad tempus separationis.
 101 Iure Regio communicantur inter virum et uxorem
 102 lucra, constante matrimonio inter eos, acquirita sed
 103 hoc debet intelligi de quae sitis ambobus coniugibus si
 104 mul cohabitantibus, alias secus. et num. 66. et nu.
 105 67, ubi singularis limitatio ponitur.
 106 Maritus non potest accusare uxorem quoad amissa
 107 nem dotis si ipsa a marito ob eius sevitiam, fugiens
 108 adulterium comiserit. et nu. 68. et 76.
 109 Licentia viri non requiritur ad contrahendum ante
 110 quam velctur et uxor tradatur ad domum mariti,
 111 etiam si sint desponsati per verba de presenti, si ma
 112 trimonium non est consummatum coeula.
 113 Referuntur nonnullae consuetudines Fracise, quae dis
 114 ponunt facta bonorum separatione inter virum et
 115 uxorem non requiri licentiam viri ad contrahendum
 116 vel litigandum quamvis alias requireretur.
 117 Quando aliqua lex vel dispositio fuit introducta et
 118 fundatur duplici ratione, etiam si vna cesset adhuc
 119 tamen sustinetur dicta lex vel dispositio.
 120 Facto divortio et separatione inter virum et uxorem,
 121 lucra quae acquiruntur, cuius culpa fuit factum divor
 122 tium acquiruntur pro dimidia parte alteri coniugi,
 123 qui in separatione culpam non habuit.
 124 Mulier separata a viro quoad thorum et mutuum
 125 cohabitationem, si adulterium comiserit, poterit ea
 126 vir accusare criminaliter. et nu. 76.
 127 Primatus non habet locum nisi in casibus a iure expressis.
 128 Qui habet regulam pro se fundatam, habet inten
 129 tionem suam in casibus non exceptis nec determinatis.
 130 Matrimonium dicitur inter sponsos de presenti licet
 131 non velentur nec simul cohabitent.
 132 Ratio legum huius regni precipientium lucra
 133 acquiruntur

acquiruntur constante matrimonio coniugibus simul ha
 134 bitantibus inter eos communicari.
 135 Divortio facto inter virum et uxorem culpa viri,
 136 vir non tantum tenetur reddere dotem uxori, sed
 137 etiam alimenta prestare extra domum.
 138 Maritus facto dicto divortio soluit uxori licentiam
 139 prestare, requisitus index cum causacognitione eam
 140 prestabit.
 141 Licentia viri requiritur ad hoc, ut sponsa de presenti
 142 carnaliter cognita licet non sit traducta ad domum
 143 viri contrahere possit vel stare in iudicio.
 144 Consuetudo est stricti iuris et ideo, quae viget in vno
 145 Regno non debet ultra extendi.
 146 Ius civile licet non possit tollere ius divinum, illud
 147 tamen potest distinguere et declarare.
 148 Quando sententia viri provideri potest per satisfactionem,
 149 ea prestanda est, divortium non est faciendum.
 150 Nullum praedictum fieri marito, facto dicto divor
 151 tio, quod mulier contrahat, ostenditur.
 152 Uxor separata a viro quoad thorum et mutuum co
 153 habitationem non potest committere adulterium etiam
 154 de viri licentia, imo si hoc contingat ambo punientur.
 155 Opinio auctoris, quod facto supradicto divortio inter
 156 virum et uxorem, non requiritur licentia viri ad
 157 contrahendum licet cautius sit, ut ipsa interveniat.
 158 Alienatio rei dotalis iurata non valet, quoties pra
 159 cessit iuramentum mulieris alicui, cui interesse potest
 160 pactum de non alienando. et nu. 87. et 88. et 89.
 161 et 90. declaratur.
 162 Promittens cum iuramento non revocare procurato
 163 rem a se constitutum, potest eam revocare, licet reuo
 164 cans sit perurus.
 165 Ratio differentiae inter hos duos casus.
 166 Arguitur. l. 1. et quod dixerit glo. e. licet mulieres de
 167 iur. iur. lib. 6. communiter reprobantur.
 168 Arguit etiam Gometius existimans promittentem
 169 cum iuramento non revocare procuratorem, non posse
 170 illum revocare.
 171 Iurans non revocare procuratorem constitutum ad
 172 resignandum et renuntiandum beneficium ex cau
 173 sa per mutationis, non potest eum revocare.
 174 Iurans non contravenire per instrumentum in for
 175 ma camere ante praestitum consensum resignationi
 176 et confirmationi superioris, huiusmodi propositum
 177 revocare potest.
 178 Episcopus potest revocare suum vicarium, etiam si iur
 179 asset illum non revocare.
 180 Casus ad hoc ut semper secunda alienatio rei dota
 181 lis facta per mulierem cum iuramento valeat, etiam si
 182 mulier fecerit prius iuramentum de non alienanda.
 183 et nu. 90. quando viri debeat hac cautela.
 184 Mulier, quae cum iuramento alienavit rem dotalem
 185 an remediis l. 2. c. de rescind. vend. et enormissima
 186 laesione agere possit?

187 Maritus nec eius uxor de iure civili possunt fundum
 188 dotalem alienare interveniente etiam consensu uxo
 189 ris geminato post biennium. et nu. 93. limitatur hoc
 190 tribus modis.
 191 Imo nec iuramento mulieris firmatur talis contra
 192 ctus de iure civili.
 193 Maritus vendens rem dotalem licet ipse et eius fi
 194 de iussor teneantur ad evictionem, respectu tamen mu
 195 lieris nihil valet alienatio, et ideo, vir etiam con
 196 stante matrimonio poterit repetere fundum traditum
 197 emptori, pro utilitate et interesse ipsius uxoris. et
 198 numeris sequentibus.
 199 Uxor constante matrimonio non potest petere fun
 200 dum dotalem alienatum per maritum quia maritus
 201 est dominus dotis.
 202 Iuramentum viri de non contrahendo quando
 203 alienavit fundum dotalem praestitum non impedit
 204 quin ipse nec maritus nomine uxoris et ad ipsius vi
 205 litatem et interesse illum repetere possit.
 206 Imo maritus potest indistincte repetere dictum fun
 207 dum ex persona sua ad utilitatem uxoris.
 208 Iuramentum viri de non contrahendo quando
 209 alienavit fundum dotalem praestitum non impedit
 210 quin ipse nec maritus nomine uxoris et ad ipsius vi
 211 litatem et interesse illum repetere possit.
 212 Imo maritus potest indistincte repetere dictum fun
 213 dum ex persona sua ad utilitatem uxoris.
 214 Interesse mulieris in quo versetur hoc casu.
 215 Regula iuris, quae habet quod non possit quis venire
 216 contra factum proprium quomodo intelligatur.
 217 Maritus licet sit alius locuples et solvendo, potest
 218 petere fundum dotalem a se alienatum ad utilita
 219 tem et interesse uxoris constante matrimonio.
 220 Iure Regio omnes fructus et alia iure lucrata con
 221 stante matrimonio acquiruntur equaliter viro et
 222 uxori.
 223 Summe expedit mulieri ut quando ipsa exigere de
 224 bet dotem, res dotalis non sit penes reritum alienata
 225 sed remaneat penes maritum vel eius heredes.
 226 Fideiussor mariti vendentis rem dotalem tenetur
 227 ad interesse sicut ipse etiam maritus tenetur quando
 228 emptor sit ignorans.
 229 Maritus vendens fundum dotalem an sit obligatus
 230 ad illum tradendum, innuit licet.
 231 Mulier vendens rem dotalem absq; iuramento non
 232 obligatur ad observantiam contractus.
 233 Ratio differentiae hoc casu inter virum et uxorem
 234 vendentes ponitur.
 235 Uxor cum consensu et licentia mariti an possit in
 236 iudicio repetere constante matrimonio fundum alie
 237 natum et traditum per maritum?
 238 Mulier in rem propriam (hoc est) Mandatis sibi
 239 actionibus a marito an possit constante matrimonio
 240 rem dotalem reivindicare?
 241 Mulier non potest in iudicio agere nec experiri du
 242 rante matrimonio super re dotali.
 243 Muliere alienante rem dotalem cum consensu viri
 244 absque iuramento, an soluto matrimonio alienatio
 245 valeat et confirmetur, iam quod eo constante non
 246 valeat? tamen consentiente viro iuret mulier non con
 247 trahere

trauenire certum est quod constante matrimonio etiam post ualeat firmus est contractus, & quid si deficiat consensus viri?

De alienatione rerum dotialium. Caput. I.

MISISSI duobus praecipuis casibus in praesenti materia, de qua agimus scilicet, dicitur Authentica Sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & dicitur. c. quauis pactum. de pact. in. 6. quia de his supradictum est. Restat nunc ut tertium & praecipuum casum constituamus in. c. cum contingat. de iur. iur. in decretalibus.

1. Vbi probatur, quod etsi iure civili, consensus mulierum super alienatione rerum dotialium & donationum propter nuptias, constante matrimonio, praestitus non videatur obligatorius, etiam proprio iuramento firmatus ne ipsa ulterius contraueniant, iure tamen Canonico mulieres ipsae seruare debent huiusmodi iuramenta sine dolo & sponte praestita: idque triplici ratione constat ex text. nostro stabilitum fuisse. Prima, ne tali praetextu, viam contingat periuurijs aperiri. Secunda cum in alterius praedictum non redundent iuramenta praedicta. Tertia quia obseruata non vergunt in dispendium salutis aeternae. Certe eiusdem rationibus constat dispositio. d. c. quauis pactum ut ex eo constat & fuit dictum in ipsius declaratione. Et idem quod noster text. probat in specie text. in. c. licet mulieres de iur. iur. libr. 6. vbi Summus Pontifex audiens, quosdam iudices seculares, post promulgationem supradictae decretalis, praedictas mulieres contra praefatas alienationes a se iuratas audire & admittere, etiam si praedictis iudicibus constabat de iuramento, pro uidentis periculo animarum praecipit & decernit, ut iudices ordinarij ecclesiastici compellant censura ecclesiastica iudices seculares ad obseruandum hoc ius canonicum.

2. Aliam huius decisionis rationem inuenio assignatam per Bar. in repe. l. si quis pro eo. nu. 8. ff. de fidei iur. vbi ait, ideo hoc casu esse seruandum iuramentum, quia alienatio rei dotialis est prohibita ratione publicae utilitatis secundo, principaliter vero fauore privatae, (hoc est) ipsius mulieris, ne mulieres rema-

neant indotatae ut in l. 1. ff. solut. mat. cuius rationem & opinionem pluribus allegatis, quae sequuntur testatur communiter approbatam insignis vir Didac. Couar. de pact. in. 6. secunda parte relect. §. 1. nu. 5. fo. 68. vbi nu. 6. satisfacit fundamentis Fortunij Garfi. tenentis contra hanc opinionem Bart.

3. Ex quo aduertit Bart. vbi supra dict. nu. 8. quod licet tex. in hoc. c. cum contingat. & in d. c. licet. non dicant contractum confirmari, sed tantum dicant iuramentum esse seruandum, satis tamen ipse putat contractum remanere validum quasi iurando liceat alienare ut in. d. authentica sacramenta puberum. in glossa super verb. custodiantur. & inquit. huius rei inuestigationem magni esse effectus, hanc etiam Bar. opinionem & animaduersionem testatur communem pluribus relatis & ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo, Dominus Episcopus Coua. vbi supra nu. 7. vbi refert contrariae opinionis plures authores, & late dissert effectus, qui sequuntur ex utraque opinione vtilis admodum in practica, inquare refert duas communes opiniones contrarias Ioannes Orosius in. l. iuris gentium. §. si pacificar. nu. 4. & 5. ff. de pact. egi ipse latissime de hoc in repet. dict. authenticae sacramenta puberum. num. 23. & sequentibus. & ideo hic non repetam, sed ad ibi dicta me remitto.

4. Hec tamen ratio. Bar. licet in se vera sit & communis, non est ratio finalis nec impulsiva, quae mouerit Summum Pontificem ad decisionem nostri. tex. Sed possumus ea, praed. Bar. ratione coadiuuare & confirmare. vnde vera & praecipua ratio nostri tex. est, quam ipse exprimit, ne tali praetextu, via contingat periuurijs aperiri: & quia in alterius praedictum non redundat iuramenta praedicta, & obseruata non vergunt in dispendium salutis aeternae, ut supra dictum est.

5. Sed pro intelligentia nostri tex. in hoc. c. contingat, & materiae alienationis rerum dotialium, est aduertendum, quod text. hic procedit in rebus datis in dotem in aestimatis siue mobilibus siue immobilibus: quia bona dotalia immobilia non possunt alienari iure civili etiam consentiente vxore & cum iuramento, ut infra dicetur. & haec est propria prohibitio alienationis legis Iuliae de fundo dotali. ut in toto tit. ff. de fund. dotal. & in. l. vnic. §. & cum lex. C. de rei vxor. actione. & in principio. in sit. quib. alien. licet vel non. cum similibus: de quo iure civili loquitur noster tex. id corrigens quoad

cum consensu vxoris iurato fit alienatio. De rebus mobilibus in aestimatis in dote datur etiam dubium de iure civili an alienari possent & gl. in. d. princip. in sit. quib. alien. licet vel non. in verb. dotale praedium. in vers. quid si res mobilis est. tenet posse alienari praed. res mobiles in dotem datas, arguendo quorumdam iurium, quae ibi refert. Sed contrarium est tenendum; imo quod nec haec res mobiles in aestimatis in dotem datas possint alienari, ut sentit glo. in. l. libertas omnibus. r. 3. ff. de regu. iur. in vers. licet aliae res dotales non possint alienari nisi in casibus specialibus, ibi per eam relatis ex quibus constat loqui etiam in rebus mobilibus. Sed tenet expressius eandem opinionem. glo. optima in. d. §. & cum lex. l. vnic. C. de rei vxor. actione. verb. alienare ad fin. & inquit Bart. in. l. 1. nu. 18. ff. solut. matr. quod, quicquid olim in hoc fuerit de iure veteri, de iure tamen authenticorum immutatum est in rebus, quae seruari possunt, ut non possint alienari sine solennitate, quam ponit authenticum ad me. C. ad Vellei. (de qua infra dicemus) & quod ibi notat glo. in fin. & in corpore vnde sumitur. ff. authent. in. §. penult. colla. 5. Et quod hoc sit verum probat Bart. quia licet ista constitutio dum loquitur de donatione, exprimat de immobilibus tamen cum loquitur de dote, dicit generaliter. Si quis dotis causa. &c. Sequitur haec opinio non Vitalis de Caban. in tracta. claus. in. c. in c. ip. nunc videamus an beneficium. l. Iulian. &c. nu. 3. ad si fo. 733. quae etiam vide. nu. 5. ibidem & iterum nu. 12. ad fin. vbi inquit communem sententiam videri, ut alienatio teneatur primo sed ex post facto reuocetur: vide etiam illum nu. 12. ibidem. Et haec opinionem Bar. scilicet. quod res mobiles in dotem datas quae seruando seruari possint, non possint alienari nisi cum solennitate. d. auth. siue a me testatur communem Iac. in. d. l. 1. nu. 33. ff. solut. mat. qui tenet & probat, quod in nullo modo possint alienari ut constat ex supradictis gl. & haec opinio Iac. videtur hodie approbari in. l. 7. ti. 1. par. 4. in vers. Pero con todo esto no puede el marido vender ni enagenar ni malmenar mientras que durare el matrimonio; la donacion que el dio ala muger, ni la dote que recibio ella. dum generaliter loquitur in dote, non distinguens inter res mobiles & immobiles: licet possit dici quod haec. l. regia sit intelligenda & declaranda per ius commune. d. authentica. siue a me. cum qua in ceteris videtur concordare: & ita Gregorius Lo-

pez ibi in gl. ni enagenar. allegat pro concordante. d. auth. siue a me. & text. in. c. peruenit de empt. & vendit. & non est nouum ut. II. posteriores intelligantur & distinguantur per priores, ut in. l. sed & posteriores. ff. de legibus. ut euitetur legum correctio nisi expressè inducatur ut sunt iura vulgaria. Posset etiam dici dictam. l. regiam loqui in rebus immobilibus dotis dum praesupponit fructus illius esse mariti pro sustinendis oneribus matrimonij. Quia rerum immobilium proprie est usus fructus. Quicquid sit, habemus iure probatum, res mobiles dotis regulariter non posse alienari constante matrimonio per maritum, & per consequens habebit locum in eis noster text. ut cum consensu & iuramento vxoris possint alienari, & sic remanet bene intellectus & declaratus noster text. in quibus bonis dotalibus locum habeat & procedat. Omitto quod bona mobilia dotalia, quae seruando seruari non possunt, bene possunt alienari per maritum argumento. l. lex. quae tutores. C. de administrat. tut. & fructus siue utilitas habita ex rebus dotalibus ut in. l. si ex lapidinis. ff. de iur. dot. Sed & sunt alij casus speciales in quibus res mobiles dotis possunt alienari per maritum, qui constant ex supradictis glossis & doctoribus proxime allegatis, & alijs, quos hic non referam ut ad alia procedamus. Res autem, quae in pondere numero vel mensura consistunt in dote datae post sunt per maritum vendi & de eis potest maritus ad libitum facere: tenetur tamen soluto matrimonio, alia bona eiusdem generis quantitas & bonitatis vxori reddere, ut in. l. res in dote datae. ff. de iur. do. & in. l. 21. ad fin. 1. par. 4. Restat nunc dicere de rebus aestimatis in dote datis, an haec possint per maritum vendi, durante matrimonio? Quia si possunt, non est necessarius noster text. in eis. Ideo dicendum est. quod res in dote datae aestimatae, ea aestimatio ne, quae iure facit emptionem, siue mobiles siue immobiles sint, cum statim maritus per traditionem efficiatur dominus earum irrevocabiliter, & tantum teneatur vxori, vel eius haeredibus ad aestimationem, quando aliud non fuit conuentum in dotis constitutione & hoc regulariter. & inde est, quod damnatum aut commodum in his rebus contingens sunt, pure rerum, quae proprie sunt mariti, quod secus esset, si non fuissent datae aestimatae in dotem, ea aestimatio ne, quae de iure faceret emptionem ut in. l. quoties. cum materia. C. de iur. dot. & in. l. planus. ff. eodem

consil. 124. in cip. dña. P. inupfit, &c. nu. 1. & B. in auth. si qua mulier. C. ad Velleja. & in l. inate. n. r. C. de reigend. Cū qua opinione erant sit simpliciter Franciscus Mar. deci. 507. nihil aliud allegans; & hoc limitat cum B. nisi p̄ntis appareret quod maritus recepisset totū pretium; & ideo inquit quod causa mulieris faciant sibi caneri à viris, vt ex huiusmodi confessione participationis pretij nō possit eis affcri p̄iudiciū. Sed adhuc tenenda est supradicta distinctio Imolæ etiam in p̄ced. ultimo casu. vt contra Bar. & Bal. vbi supra cum Imol. Specul. & alij tenet & bene probat Matth. de Afflic. deci. Neapol. 209. nu. 3. & sequentib. vbi inquit ita fuisse iudicatum & confirmatum per consilium Neapolitanū. Sequitur etiam additio Bar. in d. consil. 124. d. nu. 1. l. ite. B. vbi alios allegat. Do. in ius. Gem. in Paul. de Cast. & Federi. de Senis. sequitur bene probans Campecius de dote. 14. p̄. q. 20. per totū p̄. quo est bonus text. in d. d. h. si qua mulier. vbi quando vir & vxor se obligat in eodē instrumento; non tenetur mulier nisi quatenus docetur versum in eius utilitate. Itē etiam quia experientia docet quod est optima rerū magistra, quod maritus verē percipit pecuniam; sed pro cautela & securitate emptoris vir & vxor se obligat & vendit; & cōstititur ambo simul recepisse pretium; quia cōmodē non pōt mulier resistere volūtatī viri; & supradicta sunt notāda in practica quia sēpē contingere solent & possunt; & vulgus rusticorū existimat, quod eo ipso quod mulier consentit cū iuramento alienationi rei dotalis non pōt postea petere pretium soluto matrimonio. Et opinio supradicta tenenda; tenet etiā & putat yeriorē Vital. de Cambā. in tracta. clau. in. c. in cip. sed nunc restat videre, &c. nu. 1. pag. 750. & sequentibus.

15. ¶ Vltimis in hac materia est aduertendum, quod solus metus siue reuerētia maritalis vel patris nullis non est sufficiens ad rescindendā alienationē vel hypothecā rei dotalis vel donationis propter nuptias vel renūtiationē factam cū consensu vxoris vel filij; & iuramento. Ita probat expressē rectē in tit. i. tex. in nro. c. cū cōtingat. de iureiur. & in d. c. licet mulieres. eod. tit. in d. & in e. Quāvis pactū de pact. in. 6. vbi valet p̄d. alienatio & renūtiatio cū iuramento facta; etiā si fiat in p̄sentia mariti vel patris. Ergo timor siue reuerētia ipsorum non detrahunt validitatem ipsius actus, qui geritur per mulierē vel filium consentientes alienatio

nij vel alienantes & renūtiantes cū iuramento. Et ita notat Abb. in d. c. cū cōtingat in p̄nc. per tex. ibi. & est cōtra opinio secundum Alciat. ibi. num. 1. & c. 2. qui multis modis ampliat & limitat. Et ideo est videndus in p̄t. posita. Sed latius examināt materiam hanc Ant. Gom. 2. to. c. 14. de rest. in. nu. 27. per totū; vbi etiā ampliat & limitat multis modis testatus hanc esse eōdem opinionē plures Doct. allegās & bene probās; est etiā cōtra opi nio secundū Boerū decif. 100. nu. 9. & sequenti. vbi plures allegat & bene declarat; nec ob stat glo. quæ contrarium videtur tenere in l. 1. §. quæ oneranda verb. metu solo. ff. quar. rer. actio. non detur, quia illa debet intelligi p̄bato metu per minas illatas, vel alio legitimo modo; quia solus metus reuerēntialis rogi tus & persuasio nō est sufficiens ad rescindendū contractū validū iuxta supradicta. & ita glo. illā intelligit Bar. ibi. & alij Doct. & testatur cōm in dignis p̄sful Couar. in. 4. Despōsa. lib. 2. p. c. 3. §. 6. n. 4. vbi plures Doct. allegat; aliās enim glo. illa simpliciter intellecta non est vera, & cōtra eam tenet las. in l. 1. quæ dotis. n. 96. ff. solut. matri. & exēpla metus; qui debet probari, videnda sunt per additionem Bart. in d. l. quæ dotis. n. 22. l. ite. I. vbi infert ad intellectū tex. in. c. vnic. §. fi. de despōsa. tione impub. li. 6. qui tex. facit etiā cōtra gl. d. l. 1. §. quæ onerada. & vidēdus est omnino in materia huius p̄cti & articuli Roder. Suar. allega. 1. & latius & optimē allega. 24. p̄ totam; & Matth. de Afflic. deci. Neapol. 246.

16. ¶ Qui tenet non sufficere maritū verberasse vxorē, nisi probetur id fecisse vt talē contractū faceret vel ei cōsentiret, q̄ est notādum; & de metu reuerēntialis filij corā patre tacētis videndus est omnino latē Motal. in l. 8. glo. 2. in. l. i. for. Et quia p̄d. Doct. latissimē declarat materiam hanc ideo in ea non immorror, sed quoties casus occurrerit recurrēdum est ad p̄satos Doct. dixi etiam remissiuē in mea repet. auth. sacramēta puberū. nu. 97. & sequenti. C. si aduers. vend. vbi limitavi cōmunem opinionē suprapositam; si cū metu reuerēntiali cōcurreret enormis læsio. Non nisi mē de supradictis in hoc articulo & alijs vtilibus quæstionibus in proposito vidēdus est latissimē Dñs Ant. de Padilla in l. interposita. n. 16. & sequēt. C. de trāfact. & post eum Doctissimus & meritisimus Regius cōsiliarius. D. Ludou. de Molin. lib. 2. de Hispa. p̄. mo. c. 3. n. 9. & sequenti. & Aymō Cranes. cōf. 114. n. 1. & Burgos de Raz. cōf. 3. n. 11. Menochi

noch. de arbitrar. iudic. casu. 136. nu. 6. & sequentibus. ¶ Qui tendendum autem non duxi taquā necessarium pro huius materie declaracione & practica; quod licet olim iure. C. in d. licet mulieres. Erlicet. glo. in d. auth. si qua mulier. vel cōtrarium; quā dixit singularissimā Ludou. Roman. relatus per Roland. à Valle. cōf. 2. nu. 80. h. in fine illa glo. cōmuniter nōgenetur per Canquillas secundū Matth. de Afflic. deci. Neapol. 311. nu. 4. quæ refert Roland. à Valle. d. cōf. 79. nu. 20. d. cōs. ex eo glallam communiter reprobari; & alios etiā refert in reprobatione digloss.

20. ¶ Sed circa supradicta de renūtiacione hypothecæ mulieris nō notata in casu d. auth. siue à me. cadit p̄lecta & quotidiana dubitatio. Ninge mulier agere corā emptore bonorū mariti hypothecarij, ille exceptio renūtiacione hypothecæ facta per ipsam mulierem; mulier replicat quod nō valet p̄d. tenētia, quia illa erat vltima bona p̄ta q̄ habet non superfluere marito, qui vididit, & quib. possit esse cōsultū p̄ mulieri, rursus em p̄or hōc negat dicens, quod remāserit marito alia bona sufficētia, & sic quæ renūtiatio p̄d. cū nā in cūbat onus probandi mulierem q̄ alia bona non essent, vel emptori q̄ alia superessent; quæ quæstionē inuenio factā & positā per Paul. de Cast. in d. l. Maria. §. fundus. n. 4. ff. soly. mat. vbi inquit se iam habuisse de facto. & videri verius esse q̄ emptori incumbar onus probandi q̄ supradictū arg. l. cū de lege cū ibi notatis ff. de probat. nihilominus tamen inquit se cōtrarium dixisse, & sic q̄ vxori incūbat hoc casu onus probandi alia bona nō esse quæ mulier in hoc casu est astricta; & sic tenetur probare negatiuā in qua se fundat iuxta notata in l. hoc iure. ff. de ver. obli. cum intentio rei sit fundata in renūtiacione mulieris, at in d. l. cū de lege negans est reus; & ita refidet Paulus in hac opinione.

Sed in cōtrarium amō q̄ emptori cōpetat onus probandi alia bona esse, nō vera mulier q̄ nō sint alia bona, facit, q̄a pro regula traditū est, q̄ non valet p̄d. renūtiatio hypothecæ facta per mulierē q̄a per se obligatur marito, vt supradictū est, nisi in casu quo alia bona superant marito, ex quibus cōsuli possit ipsi mulieri; vt probatur in d. auth. siue à me & per cōm opinionē supradictā, & sic hac est exceptio regulæ; sed q̄ habet regulā pro se, prout habet mulier in hoc casu, habet fundatā intentionē suā donec probetur exceptio iuxta glo. cōter approbata, vt alibi dicemus in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. Cū

noch. de arbitrar. iudic. casu. 136. nu. 6. & sequentibus. ¶ Qui tendendum autem non duxi taquā necessarium pro huius materie declaracione & practica; quod licet olim iure. C. in d. licet mulieres. Erlicet. glo. in d. auth. si qua mulier. vel cōtrarium; quā dixit singularissimā Ludou. Roman. relatus per Roland. à Valle. cōf. 2. nu. 80. h. in fine illa glo. cōmuniter nōgenetur per Canquillas secundū Matth. de Afflic. deci. Neapol. 311. nu. 4. quæ refert Roland. à Valle. d. cōf. 79. nu. 20. d. cōs. ex eo glallam communiter reprobari; & alios etiā refert in reprobatione digloss.

20. ¶ Sed circa supradicta de renūtiacione hypothecæ mulieris nō notata in casu d. auth. siue à me. cadit p̄lecta & quotidiana dubitatio. Ninge mulier agere corā emptore bonorū mariti hypothecarij, ille exceptio renūtiacione hypothecæ facta per ipsam mulierem; mulier replicat quod nō valet p̄d. tenētia, quia illa erat vltima bona p̄ta q̄ habet non superfluere marito, qui vididit, & quib. possit esse cōsultū p̄ mulieri, rursus em p̄or hōc negat dicens, quod remāserit marito alia bona sufficētia, & sic quæ renūtiatio p̄d. cū nā in cūbat onus probandi mulierem q̄ alia bona non essent, vel emptori q̄ alia superessent; quæ quæstionē inuenio factā & positā per Paul. de Cast. in d. l. Maria. §. fundus. n. 4. ff. soly. mat. vbi inquit se iam habuisse de facto. & videri verius esse q̄ emptori incumbar onus probandi q̄ supradictū arg. l. cū de lege cū ibi notatis ff. de probat. nihilominus tamen inquit se cōtrarium dixisse, & sic q̄ vxori incūbat hoc casu onus probandi alia bona nō esse quæ mulier in hoc casu est astricta; & sic tenetur probare negatiuā in qua se fundat iuxta notata in l. hoc iure. ff. de ver. obli. cum intentio rei sit fundata in renūtiacione mulieris, at in d. l. cū de lege negans est reus; & ita refidet Paulus in hac opinione.

Sed in cōtrarium amō q̄ emptori cōpetat onus probandi alia bona esse, nō vera mulier q̄ nō sint alia bona, facit, q̄a pro regula traditū est, q̄ non valet p̄d. renūtiatio hypothecæ facta per mulierē q̄a per se obligatur marito, vt supradictū est, nisi in casu quo alia bona superant marito, ex quibus cōsuli possit ipsi mulieri; vt probatur in d. auth. siue à me & per cōm opinionē supradictā, & sic hac est exceptio regulæ; sed q̄ habet regulā pro se, prout habet mulier in hoc casu, habet fundatā intentionē suā donec probetur exceptio iuxta glo. cōter approbata, vt alibi dicemus in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. Cū

noch. de arbitrar. iudic. casu. 136. nu. 6. & sequentibus. ¶ Qui tendendum autem non duxi taquā necessarium pro huius materie declaracione & practica; quod licet olim iure. C. in d. licet mulieres. Erlicet. glo. in d. auth. si qua mulier. vel cōtrarium; quā dixit singularissimā Ludou. Roman. relatus per Roland. à Valle. cōf. 2. nu. 80. h. in fine illa glo. cōmuniter nōgenetur per Canquillas secundū Matth. de Afflic. deci. Neapol. 311. nu. 4. quæ refert Roland. à Valle. d. cōf. 79. nu. 20. d. cōs. ex eo glallam communiter reprobari; & alios etiā refert in reprobatione digloss.

20. ¶ Sed circa supradicta de renūtiacione hypothecæ mulieris nō notata in casu d. auth. siue à me. cadit p̄lecta & quotidiana dubitatio. Ninge mulier agere corā emptore bonorū mariti hypothecarij, ille exceptio renūtiacione hypothecæ facta per ipsam mulierem; mulier replicat quod nō valet p̄d. tenētia, quia illa erat vltima bona p̄ta q̄ habet non superfluere marito, qui vididit, & quib. possit esse cōsultū p̄ mulieri, rursus em p̄or hōc negat dicens, quod remāserit marito alia bona sufficētia, & sic quæ renūtiatio p̄d. cū nā in cūbat onus probandi mulierem q̄ alia bona non essent, vel emptori q̄ alia superessent; quæ quæstionē inuenio factā & positā per Paul. de Cast. in d. l. Maria. §. fundus. n. 4. ff. soly. mat. vbi inquit se iam habuisse de facto. & videri verius esse q̄ emptori incumbar onus probandi q̄ supradictū arg. l. cū de lege cū ibi notatis ff. de probat. nihilominus tamen inquit se cōtrarium dixisse, & sic q̄ vxori incūbat hoc casu onus probandi alia bona nō esse quæ mulier in hoc casu est astricta; & sic tenetur probare negatiuā in qua se fundat iuxta notata in l. hoc iure. ff. de ver. obli. cum intentio rei sit fundata in renūtiacione mulieris, at in d. l. cū de lege negans est reus; & ita refidet Paulus in hac opinione.

Sed in cōtrarium amō q̄ emptori cōpetat onus probandi alia bona esse, nō vera mulier q̄ nō sint alia bona, facit, q̄a pro regula traditū est, q̄ non valet p̄d. renūtiatio hypothecæ facta per mulierē q̄a per se obligatur marito, vt supradictū est, nisi in casu quo alia bona superant marito, ex quibus cōsuli possit ipsi mulieri; vt probatur in d. auth. siue à me & per cōm opinionē supradictā, & sic hac est exceptio regulæ; sed q̄ habet regulā pro se, prout habet mulier in hoc casu, habet fundatā intentionē suā donec probetur exceptio iuxta glo. cōter approbata, vt alibi dicemus in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. Cū

noch. de arbitrar. iudic. casu. 136. nu. 6. & sequentibus. ¶ Qui tendendum autem non duxi taquā necessarium pro huius materie declaracione & practica; quod licet olim iure. C. in d. licet mulieres. Erlicet. glo. in d. auth. si qua mulier. vel cōtrarium; quā dixit singularissimā Ludou. Roman. relatus per Roland. à Valle. cōf. 2. nu. 80. h. in fine illa glo. cōmuniter nōgenetur per Canquillas secundū Matth. de Afflic. deci. Neapol. 311. nu. 4. quæ refert Roland. à Valle. d. cōf. 79. nu. 20. d. cōs. ex eo glallam communiter reprobari; & alios etiā refert in reprobatione digloss.

20. ¶ Sed circa supradicta de renūtiacione hypothecæ mulieris nō notata in casu d. auth. siue à me. cadit p̄lecta & quotidiana dubitatio. Ninge mulier agere corā emptore bonorū mariti hypothecarij, ille exceptio renūtiacione hypothecæ facta per ipsam mulierem; mulier replicat quod nō valet p̄d. tenētia, quia illa erat vltima bona p̄ta q̄ habet non superfluere marito, qui vididit, & quib. possit esse cōsultū p̄ mulieri, rursus em p̄or hōc negat dicens, quod remāserit marito alia bona sufficētia, & sic quæ renūtiatio p̄d. cū nā in cūbat onus probandi mulierem q̄ alia bona non essent, vel emptori q̄ alia superessent; quæ quæstionē inuenio factā & positā per Paul. de Cast. in d. l. Maria. §. fundus. n. 4. ff. soly. mat. vbi inquit se iam habuisse de facto. & videri verius esse q̄ emptori incumbar onus probandi q̄ supradictū arg. l. cū de lege cū ibi notatis ff. de probat. nihilominus tamen inquit se cōtrarium dixisse, & sic q̄ vxori incūbat hoc casu onus probandi alia bona nō esse quæ mulier in hoc casu est astricta; & sic tenetur probare negatiuā in qua se fundat iuxta notata in l. hoc iure. ff. de ver. obli. cum intentio rei sit fundata in renūtiacione mulieris, at in d. l. cū de lege negans est reus; & ita refidet Paulus in hac opinione.

Sed in cōtrarium amō q̄ emptori cōpetat onus probandi alia bona esse, nō vera mulier q̄ nō sint alia bona, facit, q̄a pro regula traditū est, q̄ non valet p̄d. renūtiatio hypothecæ facta per mulierē q̄a per se obligatur marito, vt supradictū est, nisi in casu quo alia bona superant marito, ex quibus cōsuli possit ipsi mulieri; vt probatur in d. auth. siue à me & per cōm opinionē supradictā, & sic hac est exceptio regulæ; sed q̄ habet regulā pro se, prout habet mulier in hoc casu, habet fundatā intentionē suā donec probetur exceptio iuxta glo. cōter approbata, vt alibi dicemus in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. Cū

igitur mulier fundetur in iure cōdi, emptor vero in exceptione iuris cōsistente in facto; proiit est probare quod marito superfluit alia bona ultra vendita, cōsequens est, ut nisi emptor licet reus sit probauerit exceptionē suā cū habeat regitūā contra se debeat cōdēnari; precipue attentis verbis. d. aūth. siue à me, & d. aūth. si quā mulier, quæ hoc aperte significante quā inuālidat ipso iure abq; ope exceptionis renūtiationē & obligatiōē mulieris pro viro, nisi aliz res viro sint, & quibus mulieri cōsultū possit. Itaq; extrare alia bona est quæ dā sit qualitas necessariē probāda ad hoc ut valeat præd. renūtiatio iuris hypothecæ rerum dotaliū. Igitur ei, cui incūbit valor renūtiationis incūbet etiā probatio aliorum bonorum; cū aliās hoc nō probato renūtiatio sit nulla, & ceter cōsequens emptor tenebitur id probare, quid dicendū. **C**erte articulus hic dubitabilis satis est, nihilominus tamen opinio Pauli venior mihi videtur & tenenda. Primiō per ea quæ ipse adducit. Secūdo quia ita etiā aliās videmus in iure, q; creditor nō potest agere aduersus fidei iurorē sui debitoris præsentis, nisi facta prius exclusiōe in bonis ipsius debitoris principali vel probato, q; nō sit solūdū, ut in aūth. presente, eū materia. **C** de fidei iur. ergo nec etiā mulier contra emptorē in casu quo loquimur nisi probādo quod vit suis nō sit solūdū. **C** Tertio hanc opinio Pauli probatur per ea, quæ latissimē tradit & fundat Roderic. Sua. in l. xvi. de las arrhas. l. 3. for. vbi tenet per plurā iura bene ponderata, quod si mulier soluto matrimonio vel ei heres petat arrhas sibi per maritū promissas, & ei opponatur, quod nō debetur ei arrhe in tāta quantitate in quāta maritus promissit, quia tempore, quo eas promissit, non habebat tot facultates, ut sufficeret decima pars earum ad quantitatē sibi promissam: hoc casu mulier & eius heredi incūbit onus probandi, facultates patrimonij mariti tempore promissionis arrharū sufficere fuisse ad quantitatē promissam. In vero, marito seu eius heredibus, minores fuisse, quia mulier siue eius heres petendo certam quantitatē arrharū, censetur allegare ad propriā petitionis fundamentū, qualitatem has, scilicet, maritum tot bona habuisse, quod sufficeret, ad arrhas illas cōstituendas intra decimā partē bonorum, cum aliōqui, ultra d. decimam partē constitutio nō valeat iuxta d. l. for. & l. 50. T. au. & ideo hoc probatē tenent. **C** Quia allegas diuitias vel paupertatem ad propriā intentionis comprobatio-

nem, eā qualitatē probare tenetur, siue actor sit, siue reus. glo. in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui fatid. cog. quæ glo. opinio communiter approbatur ut pluribus relatis testatur. D. Couar. libr. 2. Var. c. 6. num. 2. & Gaspar Baega vbi infra statim allegabitur. nu. 26. **C** Pro qua opinione allegatur etiā gl. in d. l. cū de lege. ff. de probat. que tenet quod heres conuētus à legatarijs, negās sufficere bona ad legata persolūda tenetur, id probare ad hoc ut habeat locū falcidia, quod probat eo ipso, quod asserit, eū tot bona habere, & non plus: nā, qui eū plura bona habere dixerit, id probare tenebitur: quā gl. (ut alios plures omittā) testatur cōmunē, licet non verā D. Episcopus Couar. vbi supra nu. 7. qui plurimos eam sequentes allegat. Dicit etiā cōmuniter approbatam Baega in tractatu de non meliorand. ratione dotis, filiabus. c. 36. nu. 17. Quā opinio Roderic. Suar. in suo pūcto & articulo arrharū sequitur Anto. Gomez in l. 33. Taur. nu. 17. & inquit Couar. vbi supra nu. 7. in praxi receptam fuisse, licet quādoq; solet heres mariti cōdēnari in ea quantitate, quæ arrharū iure ab vxorē repetitur, etiam si ea non probet, arrhas promissas intra limites partis decimæ bonorū mariti contineri, vbi ad sunt aliquot præsumptiones, quibus quodāmodo iudices persuadentur promissam quantitatē decimā bonorū mariti nō excedere, idq; plerūq; iure fit secundum ipsum. Et idem seruatur quando mulier arrhas possidet, & ab hærede mariti cōuenitur, e ratione q; asserit nō potuisse dari ultra decimā partē bonorū, nā hærede mariti non probante plene quod asserit, & sic arrhas excedere decimā bonorū partem etiam vxore nihil probante, ipsa absoluitur, secundū Roderic. Suarez & Couar. vbi supra qui asserit præsertim, hoc ita esse pronūtiandum, quia principalis, hac de re opinio supradicta, scilicet, qn̄ mulier vel eius hæres petit arrhas promissas à marito vel eius hærede, q; ipsa teneatur probare sufficientiam & idoneitatē bonorū mariti; nō oīno vera sit, imo possit merito suspecta pluribus videri, & sic prudēt, ut semper, eam reprobet Couar. ut dicit Baega vbi supra nu. 19. vbi expresse tenet & probat cōtranū dicēs quod si casus incidere, ipse ad solutionē arrharū condemnaret hæredes, etiā si vxor non probaret non excedere decimā, & nu. 2. inquit eam opinionē esse magis expeditā, si quis peteret arrhas ex instrumentō publico propter autoritatē rei iudicatæ, quā instrumentū continet. Cū hæc igitur ita sint in pro-

in probando patrimonio mariti promittētis Arrhas, ut actori, siue mulieri, vel eius hæredi, siue viro, vel ipsius hæredi incumbat onus probandi valorem patrimonij etiam si de iure Regio sit nulla promissio arrharum ultra decimam partem bonorū promittentis eas, est habeat intentionem suam fundatam in iure maritus, & eius hæres, ut in dictis. l. Regijs probatur. Ergo ita & eodem modo dicendum est in nostro casu, ut mulier hæc agens reuēdicatione contra emptorem bonorum mariti, quæ sunt hypothecata pro dote mulieris opposita exceptione ab emptore renūciationis in hypothecæ factæ ab ipsa muliere, & cōsilio de prædicta renūciatione per instrumentum venditionis teneatur probare mulier ipsa, quod marito nō superfluere alia bona ad hoc, ut sua renūciatio nō valeat, & possit experiri aduersus emptorem, & q; aliās absoluat emptor hoc nō probato per mulierem agentem: quia mulier petēs prædicta bona, cum sciat, & scire debuerit renūciationē prædictā à se factā videtur asserere, non esse alia bona mariti, ex quibus possit sibi cōsultū esse, quando quidē agit contra eum, iure enim non potest aduersus eum agere, nisi non extantibus alijs bonis mariti, ut supradictum est, igitur tenebitur id probare, cum sit fundamentū suæ intētionis. Quod præcipue iuuatur, quia cū emptor possidet, & mulier agat ad eius exclusionē merito, q; ipsa mulier teneatur probare, alia bona viri nō superesse iuxta supradicta in arrhis possessis per mulierē quando maritus, vel eius hæres agit, & prædedit eas fuisse excessiuas. **C** Ex doctrina singulari Cini & Saliceti. in l. Actor, qd̄ asseuerat. C. de probat. tenentium, q; quando aliquis est in quasi possessione, qui negat qualitatem, per quam vult eum remouere ab illa quasi possessione, tenetur illam qualitatem probare, quantum sit negatiua cū sit fundamentum suæ intētionis, quā etiā opinio in arrhis tenet Baega vbi supra nu. 21. Ex quibus remanet opinio Pauli vbi supra in nostro proposito verior esse. **C** Et ex supradictis omnibus circa illā quæstionē de probatione bonorum, cui incumbat onus probandi in supradicto casu, inferri potest ad decisionē alterius quæstionis practica bilis satis, & quā ipse iam vidi in iudicio versari in processu ad me delato ad sententiā proferēdā. Quidā legatarius, cui sit legata per defunctū liberos habentem quædam res immobilis, eam petebat ab hæredibus ipsius, hæredes negabant rē illā continere

in quinto bonorum defuncti, quod poterat extraneis relinquere extantibus descendentes, attentis legibus huius regni, & sic assererebatur excedere legatum illud quintam partem bonorū defuncti, ac per consequens bona defuncti non sufficere ad hoc, ut quinta pars ipsorum tantum valeret, ut prædictum legatū in quinto contineretur. Legatarius vero assererebat totum contrariū, quærebatur cui incumbat in hoc casu onus probandi suam asseritionem? Certe ex supradictis & traditis, tam per Paul. quam per Roderic. Suarez, & Couar. cōstat hoc casu legatarium tantam actorē & fundantē se saltem tacite, & implicite in certo valore bonorum defuncti, quādo quidē petirem sibi legatā integrā, teneri probare rem illam cōtineri in quinto bonorum defuncti, quia reliquit tot bona, ut in quinto contineretur, cum hæredes sint in possessione bonorū, & asserendo tot bona reliquisse defunctum, & non plura, habeant probatam suā exceptionem, & qui plura esse dixerit, id probet, & ita videtur tenendū in hoc casu, saltem meliori iudicio. **C** Præcipue attēta doctrina Alexand. conf. 55. lib. 1. nu. 6. vbi ait, quod si quis fecit donationē, & eius hæres vult eam reuocare, sufficit, si dicat, donantem non habuisse alia in bonis tempore donationis, & q; volens dicere cōtrariū, habebit necesse illud probare, quæ refert Baega vbi supra nu. 14. quicum eo videtur trāsire. **C** Quæ opinio maximē esset vera, si hæres conficisset inuentarium, & illud produxisset, quia opinio glo. in d. l. cū de lege. supra allegata, sic est intelligēda, scilicet, quādo hæres confecerat inuentarium: quo casu propter præsumptionē, quæ est pro inuentario hæres dicēs tot legata fuisse relicta à testatore, & tot bona remansisse in ei hereditate, ut appareat ex inuentario à se facto, trāsferit onus probandi in legatario à se facto, & Baega contra Rodericū. **C** Et per decisio nem alterius quæstionis ipsius Baega vbi supra d. nu. 26. vbi tenet, q; agēs ex promissione dotis obtinere debet extāte. l. Regia, quæ habet, q; filia non possit meliorari in tertio, vel quinto bonorum ratione dotis, etiam si nō probet dotē nō excedere legitimam, siue agat iudicio ordinario, siue executiuo, nisi

ex ipso instrumenti tenore constet patre melio-
 rasse quod ibi probat numeris precedētib.
 29 Ipse vero in supradicto processu, quē dicit ad
 me ad sententiandū delatū, cū vidissem à neu-
 tra parte esse benē probatū valorē bonorum
 defuncti vt euitare lites, & vt veritas eluce-
 sceret, iusi, q̄ ab alterutra parte nominaren-
 tur intra certū tēpus aestimatores, & calcula-
 tores: qui viso inventario bonorū defuncti,
 ea aestimaret, & appreciarentur, & factō vno
 estimo omnium bonorū, declaravi valere lega-
 tū illud in illa re, & præstandū fore respectu
 quintæ partis totius valoris bonorū, & non
 amplius, & quod de illo quinto teneretur sol-
 vere legatarius impēfascuneris, eo casu, q̄ to-
 tum quintum contineretur in dicta re iuxta
 30 l. 30. Taur. ¶ Ad quod ita decidēdum motus
 sui etiam ex aurea doctrina Bart. in iudicijs
 admodū practicata in l. si quod ex Paphila.
 nu. 3. ff. de leg. 2. quæ habet, quod licet in iu-
 dicio nō sit probatum de valore rei iudex ex
 officio suo debet aestimare, & argu. text. in l.
 Sēper. §. in hoc interdīcto & quod ibi nota-
 tur. ff. quod vi aut clam. quam doctrinam se-
 quitur Curt. Iun. in l. vna. nu. 66. C. de sen-
 tenti. quæ pro eo quod interest. dicens, quod
 Practici semper habent in ore hanc Bar. deci-
 sionem, sequitur etiam Paul. de Cast. in d. l.
 si q̄ ex Paphila. n. 3. & Aretin. in l. cū seruis
 colun. fin. ff. de verb. oblig. Hyppol. sing. 5.
 numer. 23. Et Matth. de Afflic. decis. Neap.
 pol. 83. nu. 6. & ita fieri, & practitari vidi se-
 pissimē, quoties ex probationibus nō potest
 constare de valore rerum, super quibus litiga-
 tur, nam iudices statim iubent liquidari valo-
 rem, vel per aestimatores nominandos per par-
 tes, vel per testes iuxta negotij qualitatem.
 31 ¶ Si vero in petitione principali est specifica-
 tio valoris facta, & super ea fuerunt examina-
 ti testes, & cōdemnatio facta fuit in eo, quod
 postea liquidatum fuerit, tunc hæc liquida-
 tio non debet fieri per testes iterum exami-
 nandos, sed ex eodem processu, si ex illo po-
 test constare, ne aliās detur occasio, & timor
 subornationis, vt tradit idem Matth. de Af-
 flic. decis. Neapol. 35.
 32 ¶ Sed si liquidatio fieri potest per proces-
 sum, iudex non debet eadē ad alios remittere,
 quia datur occasio litibus, & sumptibus, & cu-
 rare debet iudex, vt omnino quantum ei pos-
 sibile sit certā pecuniā, vel rei sententiam fe-
 rat, etiam si de incerta quantitate apud eum
 actum sit, vt in §. curare. in l. de actio. cum si
 milibus. Pro qua opinione, & pro supra di-

cta doctrina Bar. habemus hodie expressam
 pragmaticam. 47. de Madrid. Anno. 34. quæ
 est huiusmodi. *Otrogi tenemos por bien y manda-
 mos que los jueces de aqui adelante no nombren con-
 tadores para ningun articulo que consista en dere-
 cho, ni para otra cosa que ellos puedan determinar
 por el proceso, sino q̄ solamente los puedan nobrar pa-
 ra en cosa que consista en quenta, o assacion, o pericia
 de su persona, o arte, quæ pragmatica hodie est.
 l. 50. tit. 5. lib. 2. Nouæ Recopila Regiæ.*
 33 ¶ Primò principaliter concl. Præcipua no-
 stri text. in hoc. c. cum contingat. limitatur ex
 ipsemet text. vt non procedat, quando iura-
 mentum mulieris redundat, & tendit in alteri-
 us præiudiciū. Vnde infertur quod ad
 hoc, vt iste text. procedat requiritur, quod ma-
 ritus consentiat, & præstet licentiam vxori
 suæ ad alienationem rei dotalis cum iuramē-
 to faciendam, aliās enim, cum alienatio & iu-
 ramentum tendant in præiudiciū mariti,
 quia ipse cōstante matrimonio est dominus
 dotis, vt in l. doce ancillā. C. de rei vēd. cum
 similibus, si valeret prædicta alienatio sine
 eius licentia facta, maritus priuaretur cōfido-
 do, & fructibus dotis alienatæ, & oneribus
 matrimonij onustus remaneret, ideo optimo
 iure dicendum est, non valere hoc casu præ-
 dictam alienationem vxoris etiam cum iu-
 ramento factam citra mariti consensum, siue
 licentiam, & probatur hæc opinio vterius
 ex l. 55. Tau. quæ hodie est. l. 2. tit. 3. li. 5. nouæ
 recopil. Regiæ, & in terminis ita tenet Paul.
 de Cast. in l. cum vir. num. 4. ad finem. ff. de
 vsucap. & Cysuentes in l. 56. Tauri, in vers.
 quod primo limita, vbi alios allegat.
 34 ¶ Ex quibus manifestissimē constat, verissi-
 manē esse opinionem ipsorum, qui tenent dic-
 tam leg. Regiā procedere etiā si mulier nup-
 ta iurauerit contractū, ex hac vltra alias po-
 tissimū ratione, & ita est tenēda hæc opinio,
 vt dict. l. procedat etiam stante iuramento
 vxoris, quia tractatur de præiudicio viri, quo
 casu iuramentum hoc non est seruandum,
 quia redundat in alterius præiudiciū, vt in
 nostro text. & ipsius ratione probatur à con-
 trario sensu, & reiicienda est opinio eorum,
 qui contrarium tenent, vt dixi, in authen. sa-
 cramenta puberū. nu. 38. & seq. C. si aduersus
 vendit, & vltra ibi dicta, quod cum iuramen-
 to etiam nō valeat cōtractus mulieris absque
 licētia viri, tenet Pal. Rub. in d. l. Regiā. n. 18.
 & ibi Castellus in gl. no vala, & Ant. Gom.
 nu. 8. & Auend. in suo Dictionario. Verbo.
 Otorgamiento. vers. amplia. & c. 27. prætor.
 nu. 15.

nu. 15. in. c. 2. parte, & D. Couar. in. 4. 2. pag.
 c. 7. §. 1. nu. 3. & nouissime late pro vtraque
 parte agens Mencha. libr. 1. controuerf. vsu-
 frequent. c. 10. nu. 25. vbi in fi. d. nu. hoc intel-
 ligit quoad forum contentiosum nam in fo-
 ro animæ si maritus, qui postea contractum
 celebratum sciuit, non reclamauit vxor tene-
 bitur stare iuramento in ipsum: eandem etiā
 opinionem Palat. Rub. testatur communem
 & tenendam plures. Doct. referens pro &
 contra, testatur etiam contrariam esse cōmu-
 nem. Ludou. Mexia Pōce in l. Regiā. Toleti
 de los terminos. in. 7. fundamēto. secūda par-
 tis. n. 27. vbi limitat primā opinionē, saluādo
 secundā in duobus casibus de quibus, ibi per
 eū. Eandem sententiā Palat. Rub. probauit no-
 uissime post huius operis editionē Matieço
 in d. l. 2. tit. 3. lib. 5. nouæ collect. reg. alios re-
 ferens in glo. n. 18. contrarium tñ tenet ex-
 presse idē Palat. Rub. sibi met plures allegans
 D. Burg. de Paz. cōsil. 2. n. 97. qui eam sequi-
 tur, eo casu quo cōtractus iuratus ab vxore si-
 ne licentia mariti nō est in præiudiciū mariti
 vt quia altera pars non erat potiturus bonis,
 nisi post mortē dicti mariti: huc pertinet vn⁹
 ex duob⁹ casibus, quos à prima opinione ex-
 cepit Mexia, vbi supra, saluādo in eisdē secū-
 dam nempe respectu vxoris iuratis, quæ mi-
 nimè poterit aduersus contractū ab ea iuratū
 agere, quod verū videtur quandoquidē tunc
 cesset præiudiciū mariti ob quod iuramen-
 tum vxoris nō cōfirmat cōtractum absq; vi-
 ri licētia celebratum. Tenēda igitur est supra
 dicta prior cōis sententia negatiua cū limita-
 tione supra dicta nēp̄ qñ prædictus cōtract⁹
 iuratus non esset in præiudiciū mariti.
 35 ¶ Quæ licentia viri adeo est necessaria ad cō-
 tractus mulierū, vt contractus ipsarū absq; ea
 sit nullus momenti, vt bene & late probat
 Mench. li. 1. controuerf. vsu frequen. c. 10. nu.
 5. & 6. contra nōnullos, quos refert, & etiam
 si sit condemnata, quia id non opposuit, po-
 terit in executione sententiæ opponere vt
 tradit Rode. Suarez in l. 13. tit. 20. li. 3. for-
 quest. fin. fo. mihi. 58.
 36 ¶ Quod probatur quia cōtractus, seu senten-
 tia nulla, non est contractus nec sententiā. l. 4.
 §. cōdemnatū. ff. de re iudic. qua ratione ad-
 uersus executionē ipsius opponi poterit &
 erit legitima exceptio nullitatis cuiuscūque
 regulariter, quia nō meretur executionem cū

non sit contractus nec sententiā, vt Bart. Paul.
 & ceteri doctores. ibi tenent præcipue & la-
 tius Franciscus de Ripa ibi. n. 8. & sequent. &
 Felin. in. c. ex parte El. 2. n. 17. de officio dele-
 gat. & ibi Decius in. 34. tenet etiā Bald. in au-
 thētica, quæ supplicatio. n. 4. C. de precib. im-
 perat. offerend. contra Innocent. Tenet etiā
 Roderi. Suar. in l. post rē iudicatā in declara-
 tione. l. regiē in vers. Sed pro euidentia huius
 primæ partis, nu. 30. fol. 323. ff. de re iudic. &
 latissime Couar. in pract. quæst. c. 25. in prin-
 ci. vbi plures allegans dicit, hanc esse eōdem opi-
 nionem. Sequitur etiā Ioan. Orosci. in l. si fe-
 riat. n. 2. & sequentibus. ff. de ferijs & Didac.
 Perez in l. 4. tit. 3. 3. ordina. col. 1081. & se-
 quenti. & D. Anto. de Padilla in l. 1. n. 30. &
 31. C. de iur. & fact. ingnor. inferetes ex hoc,
 intellectum, limitationem & declarationem
 ad l. 4. tit. 3. lib. 3. ordina. que loquitur de exe-
 cutione instrumentorū publicorum, quæ hodie
 est. l. 1. tit. 2. lib. 4. nou. recopil. regiē. Sed
 hoc debet intelligi qñ nullitas est notoria,
 alias secus, quia si nō est notoria, pendētē pro-
 cessu, super nullitate exequi debet sententia
 provisionalis: ita tenet dicēs sic vidisse in fore
 si iudicio seruari Petrus Rebuff. in. 1. tom. cō-
 mētā. in tract. de sentētijs provisioni. arti. 1. gl.
 9. nu. 7. pag. 262. nā aliās quilibet diceret pro-
 uisionē & sic sententiā nullā: vt executionē
 tolleret & sic faueretur malitijs hominum.
 37 ¶ Imo in proposito dict. l. 55. Tauri, alios al-
 legans asserit Auiles. in cap. 10. prætor. verb.
 execution, nu. 63, quod si pars non opponat
 hanc nullitatē, poterit iudex ex officio repe-
 lere nulliter agētē: tenuit prius Palat. Rub. in
 repet. Rubricę de dona. inter vir. & vxor. §. 68.
 n. 7. : qđ profecto est notabile in practica in
 casu de quo agimus, scilicet, in executione
 contractus gelli à muliere absque licentia vi-
 ri sui, quia si mulier, id non opposuerit etiam
 in executione, iudex ex officio poterit an-
 nullare præd. executionē. si sibi cōstitit,
 quod præd. mulier, quæ contraxit, erat nup-
 ta & contraxit absque licentia viri sui, & hoc
 debet ei constare tanquam iudici ex pro-
 cessu, quia non sufficit quod ei constet tan-
 quam priuato, cum iudex debeat iudicare se-
 cundum allegata & probata & non secun-
 dum conscientiam suam particularem. vt in
 cap. pastoralis. §. quia vero. vbi Doctō. com-
 muniter & alibi sepius de officio delegat.
 & adhuc erit satis notandum, per quod am-
 pliatur opinio supradicta Roderi. Suarez in.
 d. l. fori.

38 Quæ ampliatio potest probari ex gl. cõiter approbata in l. vbi pactũ. C. de transact. verb. poena, vers. quia cũ iudex. quæ tenet posse iudicẽ ex officio, parte nõ petẽte repellere agẽtẽ sine actione, quam ibi sequitur & ad hoc allegat Bart. n. 8. Paul. 7. & ceteros Doct. & alibi sãpissimẽ & eam testatur approbatam Ripa in l. r. §. sublata. num. 12. ff. ad Trebell. & idem in l. 4. §. hoc autem iudicium. nu. 51. ff. de damn. infect. & est communis secundum Anton. Gomez. C. de qualitat. cõtract. nu. 24. & in nostris proprijs terminis mulieris nuptæ, ita sentit & vult Roderic. Suarez vbi supra num. 19. vbi dicit, quod iudex coram quo petitur executũ instrumentum à muliere celebratum, debet videre, vtrum tale instrumentum fuerit celebratum à muliere de licentia mariti, quia si deficit dicta licentia non meretur executionem: cum iure regio mulier non possit sine licentia mariti contrahere & per consequens non debet executari. & sic bene cõstat ex Roderic. Suarez: q̃ ipse iudex ex officio debet repellere eũ, qui virtute præd. instrumenti petit executionẽ tanquã agentem sine actione & dicit mẽte tenẽdum. quæ opinio probatur ex supradictis.

39 Et adeo est nullus contractus mulieris celebratus sine licentia viri, vt ex eo non solum civilis, vt supra visum est, sed nec etiam naturalis obligatio oriatur, vt in similibus terminis statuti requirentis consensum consanguineorum ad contractum mulieris tenet Bart. in l. si vnus. §. pactus, ne peteret num. 13. ff. de pact. vbi cõiter Docto. eũ sequitur. vt cum Ias. ibi testatur Mẽch. de succ. creatione. §. 4. nu. 50. idẽ Mẽch. §. 30. n. 56. & idẽ Ias. in l. stipulatio, ista habere licere. §. alteri. n. 16. ff. de verb. obli. licet ipse Ias. vtrobiq; teneat cõtrariũ & Alcia. in l. r. in prin. n. 4. ff. de verb. obli. & licet Mẽch. vbi supra teneat aliã tertiam opinionẽ nouã, scilicet q̃ oriatur obligatio naturalis propter mutuum partium consensum, sed q̃ carebit effectibus, quos lex civilis obligationi naturali aliã regulariter accommodauit. Communis tamen opinio est tenenda in iudicando & consulendo quam esse receptorẽ pluribus allegatis testatur idẽ Mẽch. li. r. controuerf. vsu frequẽ. n. r. & 2.

40 Quia quoniam lex resistit alicui actui tũc nec civilis, nec naturalis obligatio oritur, vt in l. cũ lex. & ibi Bart. ff. de fideiuss. & in l. non dubium. C. deleg. 1. & in l. r. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. & in l. si non fortem in princ. ff. de condi. indebit. vbi Paul. nu. 3. expressẽ

in nostris terminis idem tenet, cum d. l. regia. in fin. annullat contra eũ aliter factum.

41 Et hoc est vile scire, quia cum non oriatur obligatio naturalis non poterit accedere fideiussor, neq; pignus. Ita tenet expresse Ias. in d. l. si non fortem in princ. num. 3. quod non eget probatione, attenda supradicta communi opinione, quia cum principalis nõ remaneat obligata, neq; etiam fideiussor, qui est accessorius ad obligationẽ, vt in regu. eũ principalis de regu. iur. in. 6. quia fideiussor non potest se obligare in plus quam principalis, vt est notorium in iure, sed principalis in nihil obligatur: igitur neq; fideiussor, & ita est tenendum, licet contrarium videatur tenere remissio Bertach. in suo repertorio verb. statuta, de contractibus vers. 57. col. r. ad fin. & primam opinionem late fundatã videtur tenere Didac. Perez in l. r. tit. 8. lib. 3. ordin. col. 1037. & expresse tenet & probat Mẽch. dicto libro. r. c. 10. nu. 7. sed hoc de fideiussore est limitandum, quando fideiussor suscepit in se periculum & affirmavit nihil fieri contra legem, quia tunc valebit obligatio & tenebitur ad implementum, vt cũ Bal. & Tiraquel. applicãsid ad terminos pragmatice. 101. de Madrid anni. 34. tenet & probat Gaspar Baega, de non meliorand. ratione dot. filia. c. 35. n. 9. [ex quibus omnibus inferitur, q̃ cum supradictis. l. regia resistant contractui vxoris celebrato sine licentia viri sicq; sit nullus, etiam soluto matrimonio non valebit, nec tũc etiã tenebitur vxor ad obseruatiam ipsius, vt cum Cyfuent. in d. l. 55. Taur. col. r. q. 5. latissime probauit Baega de nõ melior. rat. dot. fil. ab cap. r. nu. 68. & sequent. loquens in dotis constitutione facta à matre filiaẽ constante matrimonio in scio, vel inuito patre. & nu. 88. ampliat, id procedere etiã si vxor rẽ conferat in tẽpus habile. s. in tẽpus soluti matrimonij, nã adhuc cõtractus nullus est cũ lex initio resistat.] ¶ In foro tã animæ remanere obligatã mulierẽ ex huiusmodi cõtractu celebrato absq; licentia viri tenet Mẽch. d. §. 4. n. 50. referẽs se latius dixisse in §. 30. n. 32. & plurib. sequẽt. præcipue. n. 56. tenet late idẽ Mẽch. d. l. r. c. 10. n. 7. ad fin. & n. 16. & sequẽtib; vbi hoc declarat & limitat. Quã opinionẽ prius tenuit Ias. in d. si nõ fortem in princ. n. 4. ff. de condi. indebit. dummodo fraus non interueniat: hãc etiam partẽ tenet Cassaneus in cõsuetud. Burgũd. in titulo de Droit. 2. & appar. agens marier Rubrica. 4. §. r. in gl. ne peut faire. n. 5. fol. 127. Contrarium

tenet Ant. Gomez in l. r. c. 10. nu. 24. quod est etiã videndus in l. r. c. 10. nu. 24. p. 2. cõf. D. Couar. in Reg. Põr. tit. 1. §. 1. n. 1. fol. 34. de reg. iur. in. 6. vbi tenet hanc secundam partem & addit non iudicẽ teneat posse rẽacquirẽ ex huiusmodi cõtractu, nullo per alterã partem etiã in animæ iudicio, cõtra Sorũ & Tiraq. quos refert, quod etiã late examinat Mẽch. d. lib. r. c. 10. nu. 19. & sequẽtib; & tãdem. nu. 24. credit nõ esse tutum in foro animæ, qui retinet rem emptã à muliere nupta absq; ipsius viri licentia; deniq; in fine dicit. nu. relinquit cogitandum. & nu. 8. & sequẽtib; agit an mulier hãc peccet mortaliter contrahendo absq; licentia viri & tãdem. nu. r. & sequẽtib; concludit minime peccare. Mihi licet dubius videatur articulus hic & relinquendus iudicio Theologorũ, magis tamen interim placet secũda pars supradicta, ex fundamentis adductis pro ea per eius autores.

42 Cum igitur licentia viri adeo necessaria sit ad hoc vt alienatio rei dotalis cum iuramento à muliere facta valeat, vt ex superioribus appareret, optima erit cautela, vt ipsa licentia semper in instrumento alienationis apponatur: quia licet possit stare seorsum de se, quoniam & per nuntium & epistolã dari possit, vt tradit Rode. Suar. in l. r. tit. 20. lib. 3. for. 2. q. fol. 56. melius tamen erit & cautius, vt in eodem instrumento alienationis apponatur, ne amittatur, si separatim alio instrumento detur, & vt in ipsa alienatione constet de validitate ipsius, hoc est, de licentia mariti & ita sit communiter per Tabelliones nostri temporis, quia prius ponunt in instrumentis, quod mulieres petunt petitionibus mulierum, quod eam concedunt obligantes se & bona sua de non contrahendõ, & hãc est Præstatiõ hodierna & bona. Alias enim si in instrumento alienationis hãc licentia non apponatur nõ præsumitur interuenisse nisi expresse cõcedatur vel aliã de ea constet secundum Anton. Gom. 2. tom. titul. de qualitat. cõtract. nu. 17. ¶ Vbi in fine dicti numeri limitat hoc, nisi possessoriũ posseditset rem habitatã ab vxore, quia ex diutina possessione præsumitur interuenisse dicta licentia, & per cõse quẽs cõtractus retractari nõ poterit, vt latissime idẽ tenet Roder. Suar. in d. l. 13. for. r. q. fol. 52. & sequẽtib; & bene Palat. Rub. in l. 57. Taur. nu. 3. qui adhuc allegat Baldũ huius opinionis autorẽ in l. si filius. C. de petit. hereditarium

red. Licet Auen. in suo Diction. verb. otorgamẽto, videatur tenere cõtrariũ. Sed. 1. opinio est tenenda, vt pote verior & bene probata per supradictos præcipue per Roder. Suar. vbi supra qui late etiã agit, an scietia & patetia mariti hoc casu requiratur. & q̃ hãc diutina possessio sufficiat, si sit decẽ annorum, tenent & probant late Roderic. Suar. & Palat. Rub. vbi supra. Sed an hęc licentia requiratur, quotiescunq; vxor contrahit cũ suo marito? dubiũ est, & quando agit in iudicio cõtra maritũ ex aliqua iusta causa, vt alimentorũ vel dotis, ipso vergẽte ad inopiam. In quo Antonius Gomez in l. 55. Taur. numero. 3. tenet quod non, argumento text. in l. fin. §. necessitate. C. de bon. quæ lib. allegat præterea hoc in terminis tenentem Albe. in l. vbi adhuc. C. de iur. dot. & Palat. Rub. & Segur. tenet etiam ibi Cifuentes in. 16. quæstione loquens in casu, quo mulier repetit dotem viro vergente ad inopiam. ¶ Sed text. in dict. §. necessitate, hoc nõ probat: quia in eo dicitur quod quando filius familias renitente patre adit hereditatem sibi delatam, tunc compellendus est pater ipsius per iudicem, vt licentiam præstet filio suo, vt iudicium suscipere possit, ne absq; eius autoritate agatur. Idem probat. l. r. tit. 17. par. 4. vnde potius argumento. d. l. videtur dicendum contrarium in nostra quæstione, imo quod quando mulier cõtrahit cum marito vel agit in iudicio contra eũ sit necessaria licentia: & ita inuenio quod Gregorius Lopez vir quidem doctissimus in l. 5. glo. magna final. in vers. item & quarto. tit. r. parti. 4. dicit quod supra dicta opinio nõ caret scrupulo, cum hęc licentia videatur quædam autoritas, quæ non potest præstari in factõ proprio, vt in l. r. & ibi. Bart. ff. de autor. tutorũ. ¶ Et dicit Bal. in l. Si quando. §. l. lud. C. de inofficio. testa. quod si filia per statutum nõ possit contrahere sine autoritate patris, pater non potest prestare autoritatem ad celebrandum contractum cũ eo. ¶ Et quia istud statutum de præstanda viri licentia nondum est fauore mariti, sed etiam propter imbecillitatẽ mulieris, & ne fragilitate decipiat, vt ibi ipse Greg. probat. & quod prædict. statutum sit etiam in fauorem mulierum, & ad integrandam (id est) supplendã personarũ illarum imbecillitatem, atque fragilitatẽ, tenent pleriq; omnes: vt pluribus allegatis assentient. glo. 6. nu. 17. fol. 299. col. 2. & ita intelligenda sunt, quæ in hoc articulo tradit Mẽch.

Mench. lib. 1. cōtrouerf. vfu freq. ca. 11. nu. 3. vbi refert plures Doct. tenentes. q. huiusmodi statutū sit introductū ob fragilitatē mulierū, & alios plures tenentes. q. ob fauorē maritorū. Inuenio etiam, quod Petrus Auend. in suo dictio. verbo otorgamiento. in vers. etiam el. 2. tenet, quod licet mulier contrahat cum suo marito, requiritur quod adeatur iudex, & præstet licentiam: nam licet contrahendo videatur maritus præstare consensum, vt in simili notat Bart. in l. cum pater. §. libertis. nu. 6. ff. deleg. 2. aliud tamen est consensus, & aliud licentia, & hæc licentia non potest à marito præstari in negotio proprio: quia cum sit legitimus administrator bonorum vxoris non potest cum ea cōtrahere, vt in l. si in emptione. §. fin. ff. de contrah. empt. & in d. l. r. de autor. tuto. & per hoc reprehēdit Castell. in d. l. 55. in gl. licētia. dicens, se credere in aduerterter loqui glo. Castell. ibi. ¶ Ex quibus ego in hanc sententiā sum procliuor: vt maritus in causa propria non possit sibi autorari, vel licentiam præstare, sed quod debeat hoc casu licentia præstari à iudice, & hoc ad contractum celebrandum, licet præd. l. Reg. 55. Taur. generaliter, & indistinctè loquatur: vt mulier non possit contrahere neque esse in iudicio absque licentiā viri sui, per quod videbatur, vt cum prædicta licentia possit cū illo cōtrahere. Sed hoc non obstantē d. l. regia debet intelligi restringi & declarari, vt procedat quādo mulier nupta contrahit cum alio tertio, qui nō sit maritus proprius ipsius. Et hoc videtur ipsa lex præsupponere, dū inquit q. mulier absq. licentiā viri sui, non potest gerere aliquem contractum, nam cum dicit, contractum præsupponit, quod in eodue personæ debent interuenire, item & alia tertia persona, hoc est, maritus, qui licentiam debet præstare, quia licentia requiritur ad contractum, & sic ad contrahentes & interdantem & recipientem debet esse differentia. vt in. c. si. cum similib. de in l. it. vnde necessario debemus intelligere, q. præstare non potest maritus præd. licentiam vxori, vt cum illo contrahat, quia sibi ipsi præstaret, & in causa propria esset autor, quod esse non debet per iura, supra allegata. Sed iudicis autoritas & licentia debet interuenire, qui tãquam bonus vir cum causæ cognitione arbitrabitur, an expediat mulieri illum contractum celebrare, vt si ita appareat, eam concedat, sin minus de neget, sicut faceret ipse maritus, si licentia peteretur ab vxore ad contrahendum cum alio:

nam in locum mariti succedit hoc in casu iudex: arg. l. 57. Tauri, quæ hodie est. l. 4. tit. 3. libr. 5. nou. recop. regie.

51 ¶ Si autem mulier velit agere in iudicio contra maritum pro alimentis vel dote, ipso vergente ad inopiam, vel ob aliquam aliam iustam causam, tunc sufficit licentia ipsius mariti, quia agit contra eum & est diuersa ratio in hoc casu & in præcedenti, quia ex eo quod mulier velit agere in iudicio contra virum suum, nō videtur vir consentire, nec præstare licentiam, imo præsumendum est, regulatiter mulierem contra voluntatem viri agere, cum aduersus eum agit, quia iudicium redditur in inuitum, vt in l. inter filipulante. §. si Stichum. ff. de verbor. oblig. nec hoc casu pro contraria parte, præstabit aliquod argumentum tex. in d. l. si. §. necessitates: in nostra facit: quia ibi filius non agebat contra patrem sed aduersus alium. Et adhuc hoc casu probat tex. compellendum esse patrem ad præstandam præd. licentiam filio, ne iudiciū suscipiatur sine licentiā patris: ergo ita & eodē modo in nostro casu maritus, cum vxor aduersus eū agere velit, imo à fortiori cōpellendus est per iudicem licentiā præstare mulieri ad iudicium suscipiendū. Si vero maritus non lit præd. licentiā præstare, iudex præstabit cū causæ cognitione vtilitatis & necessitatis, hoc est, causæ iustæ iudiciū suscipiendi vt in. d. l. 57. Taur. & ita fieri vidi sæpius in practica & obtinetur frequentissimè. Quia quādo vxor, viro vergente ad inopiā petit bona sua dotalia, vt ea ab alijs creditoribus liberet, si maritus est præsens concedit sibi præd. licentiam ad intrandū in iudiciū & petēdam dotē suam & cū præd. licentiā petit & non sine ea: si vero est absens maritus vt frequentius accidit, vt pote debitis oneratus & cōuentus in iudicio, tūc mulier antequā petat dotem suam, petit à iudice ordinario loci, vt habita informatione absentia viri sui & necessitatis, siue vtilitatis, quā incōtinenti offert, præstet sibi licentiam standi & comparēdi in iudicio ad petendum dotem suam, & iudex recepta statim. d. summaria informatione, præstat dictā licentiam mulieri, quia obtēta, & non antea, quia iudicium esset nullum, cōparet mulier in iudicio petendo dotem suam & cætera bona ad se spectantia: & hæc est practica hodierna & iuridica. Vnde existimo tenendum contra Ant. Gomez vbi supra in vtroque casu.

52 ¶ Si vero vir & vxor simul cōtrahant vel distrahant cum alio tertio tunc existimo verū esse

esse vt non requiratur licentia viri, quia eo ipso, q. vir contrahit vel distrahit simul cum vxore videtur approbare & consentire illum actum, & vxori præstare consensum & licentiam requisitam vt probat tex. in l. Titius. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. soluitur vt in simili casu tenet Bar. in l. cum pater. §. libertis. ff. de legat. 2. & alij Doct. cōmuniter vt refert & sequitur in terminis nostris Anto. Gom. in d. l. 55. Taur. nu. 4. & idē tenet & pbat Roder. Suar. in d. l. 13. tit. 20. lib. 3. for. 1. q. fol. 55. [& D. Burgos de Paz alios allegans consil. 2. nu. 96.]

53 ¶ Vterius pro intellectu. d. l. regie est aduertendum, quod ea attentā, hodie requiritur licentia viri etiam ad agendum pro bonis paraphernalibus non tantum eorum, quorū administrationē vxor tacite vel expresse marito concessit, sed & quorū administrationē marito tacite nec expresse cōcesserit: vt tenet Palat. Rub. in repe. Rubricæ de donat. inter vir. & vx. §. 66. nu. 16. & Couar. lib. 1. Var. re sol. cap. 8. n. 8. & Anton. Gom. in l. 53. Taur. nu. 20. ad finem & in d. l. 55. col. 1. ¶ Sed & sunt alia plura circa intellectum & materiā, d. l. regie necessaria tradita per interpretes nostros. d. legis & præcipue Roder. Suar. in d. l. 13. fori. Quæstionē tñ nouissimā in proposito nō omitit, quā à nullo scribentium, quos ipse viderim legerimq. saltem de iure tractam inuenio. Deio tamen in practica iam contigisse, & de ea dubitatum fuisse inter iurisperitos, sed & sæpius potest cōtingere resideo volui hic eam examinare.

54 ¶ Quæstio talis est, factū est diuortium ex causa fauoritæ vel ex alia iusta & legitima inter virū & vxorē, quo ad tori separationē & mutam cohabitationem, vt in. c. literas cum similib. de restit. spoliat. & vir & vxor seorsum habitant, dubitatur vtrū hoc casu sit necessariū ad hoc vt mulier possit cōtrahere vel stare in iudicio, q. vir præstet ei licentiā, quā lex regia requirit, vel an absq. præd. licentiā mulier possit libere contrahere & cætera facere? Certe dubium est nō paruū: in cuius declaratione hunc ordinem seruabo, primo fundabo partem negatiuā, secūdo affirmatiuam respondens fundamētis cōtrariæ partis, tertio dicā quæ opinio mihi videtur tenēda. ¶ Et videtur primo dicendū, q. mulier his casibus possit libere contrahere & cætera facere absq. licentiā viri: quia licet vinculum matrimonij quo ad spiritualitatem non sit solutū his casibus, quoniam ipsum adhuc & semper

durat vsq. ad mortem vnius ex coniugibus, negari tamen non potest, quin quo ad effectus ciuiles, hoc est, de iure ciuili resistentes ex matrimonio, sit solutum, aut saltem sint separati cōtrahētes, vt cōstat ex. d. c. literas cū similibus, quæ permittit his casibus separationē fieri quo ad totum & mutā cohabitationē. Quod etiā probatur ex. l. 1. §. 1. ff. vnde vir & vx. Vbi si diuortium inter virū & vxorē factū sit nō inter se succēdit, etiā si iure duret matrimonij, vnde doctores in l. 1. C. eo. tit. vnd. vir & vxor. ex illo tex. probāt successio nē de qua in. d. titu. nō habere locū si cōiuges ante mortem diuiterunt, quod est accipiendū secundum distinctionem Decij in d. l. 1. nu. 10. C. vnde vir & vx. ¶ Itē quia quā supra dictis modis & casibus separatur matrimonij, vxori restituenda est dos sua & medietas lucrorū quæ sitorū inter cōiuges cōstātē matrimonio, vsq. ad tēpus separationis vt in. ca. 1. 2. de donat. inter vir. & vx. & ibi notant Doct. & Pala. Rub. in repe. Rubricæ eo. tit. §. 64. nu. 10. & Rod. Suar. in principio. l. Fori titulo de las ganancias. fol. 7. Ergo cum cessent effectus ciuiles, qui sunt, quod dos sit penes maritum & quod ipse dicatur dominus dotis constante matrimonio, vt in l. doce ancillam. C. de reuendic. item & quod ipse sit administrator, prout cessant factio dicto diuortio quādoquidē restituitur dos vxori & medietas lucrorū, cessare debet & alius effectus, scilicet, necessitas petendi & obtinendi licentiā à viro ad contrahendum vel cōparendum in iudicio requisitam à. l. regia quæ est ciuilis cum eadem sit ratio & per consequens idem ius statui debeat vulgat. l. illud. ff. ad. l. A. quil. & in. l. 1. ff. de font.

56 ¶ Secūdo pro hac opinione etiam facit quia licet per. ll. hui. regni sit stabilitum, vt lucra quæ sita durante matrimonio diuidantur & acquirantur æqualiter inter virum & vxorē regulariter vt sunt. ll. vulgares, hoc tñ debet intelligi de quæsitis ambobus cōiugibus simul cohabitātibus. Quia si vxor nō est tradita ad domū & sic seorsum habitet vir & mulier, nō cōmunicatur lucra. vt cōstat ex ipsismet. ll. regijs, dū ad hoc, vt huiusmodi cōmunicatio lucrorū locū habeat, requiritur, que habiten de consumo. Et præterea id tenet expresse alios allegado & bene probado Pala. Rub. in rep. Rubricæ. d. §. 64. nu. 1. & iterū in rep. d. Rubricæ. §. 62. nu. 1. & sequenti. vbi inquit q. hoc casu lucra nō cōmunicatur sed sunt propria acquirētis & q. sic practicauit. Et Ant. Gomez

- + Gomez in l. 53. Taur. n. 72. & Couar. in. 4. 2. part. c. 7. §. 1. nu. 6. [& nouissime post huius operis primam editionem alios allegans hanc testatur comunem & receptam sententiam Matienço in l. 2. glo. 1. n. 4. tit. 9. lib. 5. noua collect. reg. de qua vide, quod infra dico. nu. 67.] Ergo si sunt propria acquiescentis, poterit vxor de suis lucris libere disponere absq; licentia viri tanquam de rebus proprijs, in quibus quilibet est moderator & arbiter, vt in l. in remandata. C. mandat.
- 57 ¶ Tertiò pro hac opinione etiam facit, quod tradit Ancharra. consil. 408. dicens maritum non posse accusare vxorem quoad amissionem dotis, si ipsa à marito, ob eius furtiuiam fugiens adulterium commiserit, cuius opinio. pbat Couar. vbi supra. d. 2. part. c. 7. §. 5. nu. 2. eam intelligens quando maritus ciui liter accusat vxorem ad dotis amissionem, ergo si respectu dotis non potest maritus accusare vxorem ciuili ter hoc casu diuortio factò, sequitur manifestissime, qd nulli ius habet in dote nec ad eam & per consequens non tenebitur mulier ad eius licentiam petendam, vt de dote disponere possit contrahendo.
- ¶ Quarto pro hac opinione facit quia cū coniuges sint separati ob furtiuiam viri vel ob aliã legitimam causam, & sic inter se differant cohabitatione & amore, quo se solent coniuges simul cohabitantes prosequi, præsumendum est à comuniter accidētibus quod vir nō præstabit præd. licentiam vxori ad vendendum vel aliter disponendum de suis bonis pro alimentis & alijs necessitatibus ipsi mulieri pro tempore occurrētibus, ac proinde negabitur vita huic mulieri, si esset obligata ad petēdū & obtinendum licentiã à viro ad præd. alienationem pro alimentis & cæteris necessitatibus faciendam quandoquidem vita hominis in alimentis consistit vt in l. Necare. ff. de lib. agnosc.
- 58 ¶ Quinto & propius accedendo ad terminos nostræ quæstionis, pro hac opinione negatiua facit, quoniam præd. licentia non requiritur ad contrahendum antequam vxor veletur & traducatur ad domum mariti, etiam si sint desponsati per verba de præsentī, si matrimonium non est cōsummatum copula, quia nunquam dicitur vxor nisi postquam est cognita, vel post traductionem ad domum mariti, vt late probat Palat. Rub. in repet. dict. Rub. §. 57. & 58. repetit idem. §. 62. nu. 2. & in expresso, ita ad interpretationem. d. l. regie. 55. Taur. videtur tenere Couar. vbi supra,

d. §. 1. num. 4. cum Palatio Rub. quem refert. d. §. 58. in principio, licet ipse non inueniam saltem in meo libro, quod Palat. Rub. hoc ibi expresseteneat, ex eius tamen mente colligi potest. Sed illud tenet expresse Cifuentes in dict. l. 55. in. r. col. qui loquitur in vxore non traducta ad domum viri, quia illa secundū eum non tenetur requirere consensum mariti secundum Palat. Rub. quem refert, ergo ita in proposito videtur dicendum cum coniuges sint separati, & cum Palat. Rub. & Couar. vbi supra transit Ludouic. Mexia vbi supra in dict. l. Regia Tolet. in septimo fundamento, secundæ partis. nu. 27. contra alios, quos ibi refert.

- 59 ¶ Sexto & vltimo, quod expressius ipse in nostris terminis inuenire potui pro hac opinione est ex Andr. Tiraq. in. 16. l. cōnubial. in gl. 6. verb. cōsentement. nu. 39. fo. 300. vbi aliud agens inquit hæc verba. Et hæc opinionem non modicum fulciunt nonnullæ consuetudines Franciæ, quæ reponunt vxores in potestate maritorum, illisque denegant ius contrahendi, aut in iudicio litigandi sine consensu maritorum: id tamen nuncupatum intelligunt, nisi facta fuerit honorū separatio, tunc enim eis licet libere contrahere vel litigare sine consensu vel autoritate mariti: huiusmodi enim inter cæteras sunt, quales sunt Parisienses, Blesenses, Claramontenses, in capitulis & locis, ibi per eū allegatis: quæ decisio expressa videtur profecto ad decisionem nostræ quæstionis. Quia primò nos habemus l. Regias præcipientes mulieres nō posse contrahere, nec esse in iudicio absq; licentia viri. Secundò habemus expressum in iure vt supra est visum, qd quādo fit diuortium ad tori separationem & mutuam cohabitationem fit separatio bonorum & mulieri restituitur dos & medietas lucrorum igitur expressum est pro hac opinione hoc dictū Tiraquelli,
- Sed pro contraria parte, imò qd etiã hoc casu requiratur licentia siue consensus viri: primò facit quia. l. Tauri requirentes hanc licentiam, vt ex ipsis constat generaliter & indistinctè dicit, qd mulier cōstante matrimonio nō possit contrahere, nec esse in iudicio. &c. sine licentia viri, itaq; vis ponitur in matrimonij constantia, nō verò fit mentio communitatis, nec societatis bonorum: ergo etiam si facta sit inter coniuges separatio bonorum, per diuortium requiritur præd. licentia in matrimonium adhuc durat & constat inter eos.

Secundò

Secundò pro eadem parte facit, quia hæc licentia & autoritas requisita à dictis legibus non tantum requiritur fauore mariti pro ipsius interesse, sed etiam in fauorem mulieris & ad integrandam personam & supplementam eius imbecillitatem & fragilitatem secundum communem opinionem supra traditam: ergo licet factum sit diuortium & separatio inter coniuges, & respectu fauoris & interesse mariti, videatur nō esse necessariam ipsius licentiam, respectu tamen mulieris erit necessaria. d. licentia ratione supradicta & absque præd. licentia non poterit contrahere nec esse in iudicio.

- 60 ¶ Quia quando aliqua lex vel dispositio fuit introducta & fundatur duplici ratione etiã si vna cesset, adhuc tamen habet locum illa l. siue dispositio, vt in. §. affinitas institut. de nupt.
- ¶ Nec contra hoc fundamentum obstat, si dicitur quod lex Regia, non ita præcipue videtur habuisse respectum ad fauorem mulierum in huius licentiæ interuentione quàm ad fauorem maritorum. Quod patet, quia antequam mulier nubat dum tamen sit legitima ætatis vel post quam est vidua, potest liberè contrahere absque aliqua licentia propinquo rum vel iudicis, qua redintegretur ei persona, & fragilitati eius subueniatur, vt in iure est notum tam ciuili, quàm Regio celsante statuto vel cōsuetudine. Igitur cū sit factum diuortium inter coniuges, si non est necessaria licentia viri ex parte fauoris ipsius, nec minus propter mulierē requiretur quia ipsa aliàs legitimam & integram habet personam, quæ ratio cessat quando mulier habet maritum, quia licet factum sit inter eos diuortium negari non potest, quin sint vir & vxor, & quod ad sit inter eos & duret vere & realiter matrimonium & eius vinculum & debeatur reuerentia & honor marito.
- 61 ¶ Quod patet, quia etiam his sic separatis, licet quæ facit is, cuius culpa diuortium factū fuit, acquiruntur pro dimidia parte alteri coniugi, qui in separatione culpam non habuit, & hoc propter vinculum matrimonij, quod adhuc inter eos durat vt tradit Pala. Rub. in repet. Rubricæ de donat. inter vir. & vxor. §. 64. nu. 10. & eum alioque plures referens Couar. in. 4. 2. par. c. 7. §. 1. n. 6. & Anto. Gomez in l. 53. Taur. nu. 72. §. & nouissime alios allegans Matienço in d. l. 2. tit. 9. lib. 5. noua collect. reg. glo. 1. nu. 45. 46. 47. & 48. qui, n. 52. idem tenet si vxor culpa mariti fugerit à do-

mo communi vel propria mariti, vbi simul debebant (eo forte qd eam acriter verberauerat, vel quia vir tenet concubinam domi, vel ad domum ducere volebat quibus casibus licitum est vxori aufugere, vt ibi probat) nam tunc lucra facta à marito acquiruntur pro dimidia parte vxori, quæ vero acquirunt vxori, sibi tantū quaruntur non vero marito, idēq; est è conuerso quando diuortium factum est culpa vxoris puta propter adulterium ipsius tunc enim acquisita per vxorē viro cōmunicare tenebitur & ipsa nihil habebit ex bonis antea per maritum quæ sitis, vel postea quarrendis secund. prædict. author. vbi supra. n. 53. & sequentibus.

- 62 ¶ Patet etiã, quia si mulier sic separata adulterium committat poterit eã vir accusare criminaliter de adulterio ac si illud commisisset dū simul cohabitarent, vt constat ex ijs, quæ tradit Couar. d. c. 7. §. 5. nu. 2.

Tertiò, & principaliter pro hac opinione facit, quia hæc separatio matrimonij est restricta & limitata tantum respectu tori & mutue cohabitationis & redditionis dotis &c. non vero quoad licentiã præd. nec iure videtur expressum, igitur in cæteris omnibus præter quam in expressis remanet ius commune, hoc est regni, in suo robore: quia non sequitur, factò diuortio huiusmodi, restituitur dos mulieri, ergo potest contrahere absque licentiã viri, quia hoc est maius, & per concessionē minoris non videtur concessum quod est maius. Præterea maritus est in sua possessione matrimonij, qua non debet spoliari, nec priuari.

- 63 ¶ Quia priuatio non habet locum nisi in casibus à iure expressis, vt tenet gl. ordinaria in c. si. de iur. pat. verb. ex vi ad fin. quam exclamat & dicit communiter approbatam Abb. ibi. nu. 5. & Decius. consil. 19. nu. 3. l. in. l. illa. nu. 12. C. de collat. & quam plures remissiones ad illam gl. cōgerit Tiraq. in. l. si vnquã. verb. reuertatur. nu. 249. & sequenti. C. de re uocand. donat. & tradit Roland. à Valle cōf. 27. nu. 14. lib. 1. Sed maritus factò diuortio tantum priuatur toro & mutua cohabitatione, vt in. d. c. literas cum similib. derelict. spolia. & possessione dotis, vt supra visum est, igitur remanet in sua possessione respectu præstandi licentiã vxori ad contrahendū vel stādum in iudicio, quia nō ob hoc tollitur sibi facultas & libertas disponendi de bonis suis in casibus necessitatis, vt infra videbimus.

- 64 ¶ Item facit alia iuris regula, quæ habet quod

C 2 licet

licet aliqui casus excipiantur à regula, in casibus tamen non exceptis, nec determinatis fundatam habet intentionem, qui habet regulam pro se iuxta glo. celebrè in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. quam sequitur Decius in l. 1. nu. 6. ff. eod. tit. & ibi. eius additio allegat Alexan. & Tiraquell. idem tenentes & est similis gloss. in Rub. eod. tit. lib. 6. quarum gloss. opinionè allegans Deci. Tiraq. & alios plures dicit communem Coua. li. 2. Var. Refo. l. ut. c. 12. nu. 4. est etiam gl. similis in l. in his, quæ contra. ff. de legib. & ibi Paul. nu. 1. eam sequitur. adde Iaf. in l. cætera in principi. nu. 3. & 4. ff. de legat. 1. & quæ in proposito tradit Roland. à Valle cõsi. 15. nu. 18. lib. 1. & inquit Arias Pinel. in l. 13. par. n. 23. C. de bon. mat. quod sufficit habere regulam: aduersarius autè probare debet causam limitationis vel specialitatis secundum Bar. & alios plures, quos allegat & ex hoc bene infert. Sed maritus habet regulam pro se, circa necessitatem petendi ab eo præd. licentiam, quæ fundatur in matrimonij constantia, vt in dictis. ll. Regijs. probatur, ergo habet fundatam intentionem suam præterquam in casibus exceptis: sed hic noster casus non inuenitur, exceptus, imò videtur expresse comprehensus in regula dictarum legum Regiarum dum dicunt, *La muger durante el matrimonio.* &c. E non requirunt communiter bonorum. igitur. &c.

65 ¶ Præcipuè quia matrimonium dicitur inter sponsos de præsentibus licet nõ velentur, nec simul cohabitent, vt in. c. cõiuges. 27. q. 2. & in. c. pen. de sponsa. & in. c. fi. de spons. duor. Et retenta hac secunda opinione potest responderi ad primũ fundamentũ adductũ pro prima opinione: quod licet per diuortium factũ inter virũ & vxorẽ quoad torum & mutuã cohabitationẽ cessent effectus ciuiles matrimonij (hoc est) à lege ciuili ducti, adhuc tamen effectus, de quo quarimus videtur non cessare per diuortium, quia necessitas petendi. d. licentiã à viro & eam obtinendi non tam in simultanea cohabitatione coniugum consistit, nec ex ea oritur, quam ex eo, quod constet matrimonium inter eos, vt in dictis. ll. Regijs. probatur. Igitur cum etiam factõ diuortio quoad torum & mutuam cohabitationẽ matrimonium duret & constet, quoad vinculum spirituale videtur omnino dicendum adhuc durare supradictã necessitatem petendi & obtinendi præd. licentiã à viro.

¶ Nec etiam obest, quod mulieri restituitur dos factõ diuortio, vt in. d. c. 2. de donat. inter

vir. & vxor. quia iã responsum est per ea, quæ dicta sunt in tertio fundamẽto huius. 2. partis.

66 ¶ Non obstat etiam secundum fundamentum adductũ pro prima opinione quia illud est diuersum à nro casu & quæstione, quia in lucris acquisitis cõstãte matrimonio, vt cõmunicentur inter virum & vxorem statutum est ll. Regijs. inter eos lucra diuidentibus q̄ marit⁹ & vxor simul cohabitẽt ad hoc, vt præd. lucra inter eos cõmunicentur vt primo id cõstat ex. l. 1. ti. 3. li. 3. for. ibi de consuno & in. l. 205. styli. ibi. *Estando en vno con su muger.* & in. l. 207. styli. ibi. *Estierẽ en vno junta, versu. E como quiere parte en las ganancias, assi deve pagar las deudas.* tum etiam in. l. 1. ti. 4. li. 5. ord. quæ hodie est. l. 2. ti. 9. li. 5. nou. recop. ibi. de cõsuno. & in. l. 2. ciuidẽ ti. 3. for. & ti. 4. ord. ibi. *Ca assi como la cosa es communal de ambos, lo que ansí gana ren es communal de ambos.* &c. quæ hodie est. l. 3. d. ti. 9. li. 5. nou. recop. & expressius probatur in. d. l. 2. nou. recop. dũ dicit. *Toda cosa que el marido y lamuger ganaren, se compraren estando de consuno, ay an lo ambos de por medio.* quia. d. l. 1. fori, & ordinamenti veteris, non ita clare hoc disponebãt, licet bene constaret ex eis. Nam dicunt. *Toda cosa que el marido y lamuger compraren de consuno ay an ambos pro medio.* lex verò nouæ recop. dicit. *Estando de consuno.*

67 ¶ Quarum omnium legum ratio in promptu est, quia propter laborem communem coniugum in rebus acquirendis communicantur lucra: & inde est quod etiam teneantur ad debita æqualiter, vt in dictis legibus probatur & constat ex. l. 60. Taur. quæ hodie est. l. 9. tit. 9. libr. 5. nouæ recopilat. quæ ratio in alia iuris regula vulgaris fundatur, quæ habet quod secundum naturam est vt, quem sequuntur incommoda sequantur etiam cõmoda. vt in. §. illud. cum similib. in. tit. de Societ. ergo nimirum (imo optima cum ratione) si præd. cõmunicatio lucrorũ non habeat locum si vir & vxor non simul cohabitẽt, vt puta quia vxor nondum sit traducta ad domum viri, cum cesset ratio. l. & cessante ratione. l. cessare quoq; debeat eius dispositio. vt in. l. quod dictum cum similib. ff. de pact. at. vero in nostro casu licentiã requisitã & præstandã. ll. Regiã non fundantur in cohabitatione coniugum simultanea, sed in matrimonio constante vt patet ex ipsismet legibus, igitur habere etiam locum debent licet coniuges sint separati quo ad torum & mutuam cohabitationem cum adhuc inter eos matrimonium duret, vt supra visum est. [& quod supra

suprà hoc num. & nu. 56. dictum est de lucris quæ sitis durante matrimonio, vt tunc demũ sint cõmunia inter virum & vxorẽ cum ipsa sit traducta ad domum viri & simul cohabitãt, aliãsecus, non adeo stricte est intelligendum, vt semper in eadem domo adesse debeant, & nunquam abesse: nã satis dicitur simul habitare cum vnam eandemque domum & familiam retentionis causa sit absens argumento. l. quantũ. §. 1. ff. de legat. 3. & glo. in. l. 1. §. domum. verb. maneat. ff. de lib. agnos. & in terminis, ita tenet Palat. Rub. in repe. Rubricæ, de donat. inter vir. & vxor. §. 62. nu. 4. in fin. & idem est si maritus propter æ alienum, vel paupertatem, vel ex alia causa dimisit vxorem & filios profectusque est in partes lóginquas, vt puta ad Indos vbi magnam fortè argenti copiam congregauit, & lucratus fuit, deinde ad patriam reuersus inuenit vxorem inortuam, nam filij vel heredes repetunt in eadem bonorum constantia matrimonio qualetorum per ipsum maritũ secund. Palat. Rub. in d. repet. Rub. de dona. §. 62. nu. 17. in fin. vbi statuta fuisse iudicatũ, quos refert & sequitur Gomez Arias in. l. 12. Taur. nu. 15. in fi. & nouissime Matien. §. in. d. 2. gl. 1. nu. 42. & 43. tit. 9. lib. 5. nouæ collect. reg. vbi vtrumq; supra proxime dictum probat, & nu. 44. hic ampliat etiam in quæsitis post mortem vxoris donec eius mors ad maritũ notitiam peruenerit propter ignorantiam.

Tertium fundamentum primæ opinio. de doctrina Anchar. non obstat: quia non videtur vera illa doct. inã ex eo ponissimum, quia si vir potest accusare mulierẽ criminaliter ex adulterio cõmissõ dum separati essent quoad torũ & mutuã cohabitationem vt Palat. Rub. & Cou. tenet ita limitates doctrinã Anchar. vt supra relatum est, à fortiori videtur dicendum q̄ possit etiam ciuilitèr ad amissionem dotis: cum sit mitans, & incidens accusationi criminali. ¶ Præterea quia si maritus potest hoc casu mulierem accusare criminaliter, est ex dispositione legum Regiã, quæ disponũt, q̄ mulier adultera & sua bona tradantur marito accusanti, vt de eis faciat ad libitum vt in. l. 80. Taur. cum sequentibus. quæ hodie est. l. 2. & sequent. tit. 20. lib. 8. nouæ Recop. Sed. ll. ille generaliter, id disponunt in adulterio cõmissõ per vxorem non distinguentes vtrum simul coniuges cohabitẽt tempore adulterij nec ne, igitur nec nos distinguere debemus.

vt in. l. de pre. io cũ similib. ff. de public. nec enim debemus in eodem casu decisionem. l. diuidere & separare quia vna atq; eadem res non debet diuerso iure censi vt in. l. cum, qui ædes. ff. de vlucap.

Non obstat & quartum fundamentum supra adductũ pro prima opinione quod fuit formatũ à cõmuniter accidẽtib. scilicet, quod cum coniuges cohabitatione, & amore sint separati, non est præsumendũ, quod vir licentiam præstabit vxori ad alienandũ, vel contrahendum pro succurrendis ipsius necessitatibus, & sic quod fame peribit mulier.

69 ¶ Quia huic fundamentõ dupliciter potest responderi. Primo, q̄ in casu supradictõ diuortij vir nõ tantum tenetur reddere dorem vxori, sed etiã alimenta præstare extra domum, quando culpa maritũ factum est diuortium, vt puta propter scuitiam vel aliã causam. vt cum Cino, Dino, & alijs doct. tradit Palat. Rub. in repetitione. c. per vestras. 3. notab. nu. 6. vers. imo tenetur &c. fol. mihj. 19. 1. de donat. inter vir. & vxor. Matienço vbi supra. n. 50. plures referens & sic citra alienationem succurretur huic mulieri.

70 Secundo respondetur, quod si maritus nolit prædictam licentiam requisitus concedere, vel ad contrahendum, vel ad sistendum in iudicio, iudex attentata necessitate, & vtilitate cum causã cognitione eam præstabit, vt in. l. 57. Taur. quæ hodie est. l. 4. ti. 3. lib. 3. Nouæ recopil. & illa obtenta poterit mulier contra: re vel petere in iudicio à marito alimenta.

Non obstat etiam quintum fund. supra adduct. pro prima opinione, quia præterquam, q̄ contrarium simpliciter tenet Anto. Gom. in. l. 47. Taur. nu. 2. vers. quomodo deditur. dicens, quod sicut vxor cõingata nihil potest facere absq; licentia mariti, ita etiam neque sponsa de præsentibus, & idem tenet Boerius allegatus per Couar. vbi supra.

71 ¶ Respondetur in sponsa de præsentibus carnaliter cognita licet non traducta ad domum viri non esse dubium, quin requiratur præd. licentia viri, vt cum Pala. Rub. tenet Couar. vbi supra eum retuli in d. quinto fundamentõ, & vltra eũ idẽ tenet Auẽda. in suo dictio. verb. otorgamiento. quæ sit. o. fin. vers. & amplia. vbi ad hoc allegat Cifuentes in. d. l. 55. qui hoc non dicit, sed quod supra ex eo retuli. Vnde his attentis tantum abest, vt non solum suprad. quintum fundamentum minime faciat pro prima opinione, sed imo retorqueatur contra eam, & sit expressum pro hac secunda.

De Iuramento confirmatorio. &c.

Quia si in muliere cognita, à marito, licet nō traducta ad domum eius & sic licet nō simul cohabitent vir & vxor: imo nunquā fuerint iuncti nisi ad copulam, requiritur præd. licentia, eadem ratione requiretur in hac muliere separata à viro suo, post velationem, & traductionem ad domū: cum verosimiliter credendum sit, imo à cōmuniter accidentibus certū, & pro tali habēdum, q̄ fuerit cognita à viro, quando quidem fuerunt velati, & simul habitauerunt, vitam maritalem faciendo per multum temporis spatium

Non obstat etiā sextū & vltimū funda. primę opinionis, scilicet, opinio Tiraq; vbi supra. quia ei primō respondeo, quod ipse non loquatur expresse in nostro casu diuortij facti, sed quando est facta bonorum separatio, licet adhuc possit replicari, q̄ in nostro quoq; casu sit bonorum separatio, quando quidem mulieri restituitur dos, & medietas lucrorum vt supradictum est.

72 ¶ Ideo secundō respōdeo quod Tiraq; vbi supra. nō dicit supradictam opinionem esse iuridicam, sed de cōsuetudine quorūdam locorum scriptam, vt expresse ipse firmat, ergo cum hoc sit de consuetudine locali Franciæ, & non de iure, minimē extendendū est ultra loca, in quibus viget dicta consuetudo, quia ipsa est stricti iuris vt in. l. de quibus, & ibi. Doct. ff. de legibus. & in. c. si. cum materia. de consuetu. & ibi bene tradit Roderi. de Curt. in. 4. scēt. nu. 7. fol. 50. imō cum nostræ. ll. Regiæ requirentes prædictum consensum. & licentiam virorum generaliter loquantur, & disponant, prædictumq; casum separationis bonorum non excipiant, generaliter debent intelligi.

¶ Vnde inferitur q̄ si in aliquo oppido huius regni probaretur vigere hæc cōsuetudinem, quæ Franciæ est, seruanda erit, cum per consuetudinem derogetur legi, vt in. d. l. de quibus. ad fin. ff. de. l. nisi huic conclusioni dicas ob stare. l. r. Taur. vbi præcipitur seruari ll. Regiæ non obstante, quod dicatur, & allegetur contra eas non esse vitatas. Sed potest. d. l. re Roderi, quod nō loquitur expresse in illis legibus Taur. sed in legibus ordin. & Pragm. & ll. Part. itē quod etiam si loqueretur de. ll. Taur. adhuc hæc consuetudo non cēseretur reprobatata, neq; exclusa, quia non derogat. ll. Regiæ, requirentibus prædictum cōsensum, & licentiam maritorum ad contrahendum vel copulam in iudicio, sed eas interpreta- tur, scilicet, vt procedant in coniugib; simul

cohabitantibus, non separatis, quæ interpreta- tio licita est, quia ea quæ certam interpreta- tionem habuerunt, non sunt mutanda, vt in. l. minimē. ff. de legibus.

73 ¶ Item etiam argumento glo. in. l. i. ff. de cō- flitu. princip. verb. non egreditur, quæ tenet, quod licet ius civile nō possit tollere ius diu- num, illud tamen potest distinguere, & decla- rare, vt in numero testiuū requisito ad testamē- ta, nam iure diuino statutū est q̄ in ore duo- rum, vel trium stet omne verbū, & tamē ius civile in testamentis condendis ad falsitates euitandas maiorem numerum testiuū exigit, sequitur Bar. ibidem. nu. 3. & in. l. omnes populi. nu. 2. ff. de iust. & iure. & est cōmunis secundum Anto. Gom. in. l. 22. Taur. nu. 21.

Tertiō respondeo ad dictū Tiraq; vbi supra. quod consuetudines illæ Franciæ, de quibus ibi ipse loquitur requirentes maritorum con- sensum non vtuntur eisdem verbis, quibus no- stræ. ll. idem disponentes vtuntur, quia hæc hoc disponūt constante matrimonio genera- liter, illæ vero expresse præsupponūt cohabi- tationē simultaneā, quia reponunt vxores in potestate virorū, & ideo requirunt con- sensum illorū ad cōtrahendū, & litigandum, vt constat ex Tiraq;. vnde merito q̄ facta se- paratione non requiratur prædictus consen- sus, at in nostro Regno fundamentum huius consensuū requiritur, est matrimonii cōstans. Vnde cū adhuc factō prædicto diuortio ad to- ri separationem, & mutuā cohabitationem duret matrimonium, vt supradictū est, conse- quens est, vt adhuc quoque dictus cōsensus, seu licentia requiratur.

Præcipuū & capitale fundamentū, quod habet prima opinio est, separatio personarū, & bonorum coniugum propter q̄ videbatur omnino dicendū nō esse necessariā prædictā licentiā, & per consequens non esse verā secū- dā opinionē affirmatiuā, & hoc est, q̄ me ma- gis vrget, & de secunda opinione dubitare fa- cit, sed huic fundamēto bene satisfactū vide- tur supra, tū per ea, quæ dicta sunt in. 3. funda. secundæ opinionis, tū etiā per respōsiones su- præpositas, scilicet, q̄ hæc autoritas præstan- di prædictā licentiā, quæ marito à legibus cō- ceditur, est propter matrimonii, q̄ tamē nō est solutū per separationē tori, imō remanet vinculum spirituale. Quid tenēdū in hac dif- ficili quæstione? Certe passus est dubius, in quo erit locus opinionibus, & ita fatcor posse defendi vnāquāquā earū, præcipuēcū non in ueniam expresse, quæ sit cōmunis opinio, imō neq;

imō neque vnū doctorū qui hanc quæstio- nem tangat, licet iustum esset vt tot, tantique patres legum Regiarum cōmentatores eam tangerent, & declararent, cum possit sæpius contingere in practica, imō scio, nonnullos aduocatos tenere primam opinionem, alij li- cēt aliter sentiant.

Sed adhuc posset instari pro prima opinio- ne supradicta: quia ll. Regiæ non habuerunt respectū, nisi ad frequētia: hoc est ad tēpus matrimonij cōstatis cū suis effectibus, scilicet quod simul cohabitent, & maritus sit domi- nus dotis, & tā persona vxoris, quā dos sint in potestate viri, & similia, nō verō considera- rūt casum diuortij, quia id raro fit, magnaq; cum causa.

74 ¶ Et si seuitiæ viri potest prouideri, per satis- dationem, ea præstanda est, & diuortiu fieri non debet, vt in. d. c. literas ad finem de Rest. Spoliat. licet in iure sint alia: causæ, ob quas fieri possit diuortium, vnde cum iura non ad aptentur, nisi ad ea quæ frequētius accidunt, vt in. l. Nam ad ea. ff. de. ll. videtur dicēdum, quod dicit. ll. Regiæ non extendantur, nec locum habeant in casu diuortij ad tori separa- tionem, & mutua cohabitationem, cum ca- sus hic raro accidat.

75 ¶ Item etiā factō hoc diuortio, & reddita do- tem mulieri & medietate lucrorū nullum præiu- diciū fit marito ex cōtractibus, & alienationi- bus suæ vxoris, quia sunt propriæ res ipsius vxoris nec maritus aliquod ius in eis habet, quādoquidē mulieri redditur, & cessat domi- nium, quod maritus habebat in eis, antequā di- uortiu fieret, licet adhuc matrimonii duret: ergo non requiritur eius licentia, neq; cōsen- sus, quia ratio præcipua, quare requiritur per leges Regiæ prædictus cōsensus, est, propter præiu diciū, qd fit marito dū simul habitāt, ex contractu vxoris præcipue si fit alienatio, & hac ratione concludimus supra veriore. n opi- nionem esse eorū, qui dicūt, non cōstiti mar- iuramento contractū mulieris celebratū abs- que licentia viri, quia tendit in præiudiciū tertij. hoc est, mariti, qui est dominus dotis, quo casu iuramentū non cōfirmat, nec robur præstat contractū, vt in nostro. c. cum con- tingat. & in. d. c. quauis pactum. Igitur cum in nostra quæstione cesset præiudiciū mar- riti, quia ipse iam non habet dotem, neq; est dominus eius, videtur profectō dicendū non requiri prædictam licentiam, & consensum.

Neq; tenēdo primā opinionē negatiuam oberit, q̄ supradicta licentia non solū requira-

tur propter præiudiciū virorū sed etiā propter imbecillitatē mulierū, & ad integrandas earum personas, vt supradictum est cum com- muni opinione, quia huic poterit responde- ri, quod postquam autoritate iuris Canonici, & iudicis ecclesiastici eius ministri, facta est separatio personarum, & bonorum, vt seorsum habitent coniuges, & habeat vnusquis- que sua bona separata, & eorum administrati- onem, & gubernationem, satis integram personam videtur habere mulier, item quia si per diuortium huiusmodi cōceditur quod est plus (hoc est) regimen propriæ personæ mulieris, & separatur à dominio, & potesta- te viri, multo fortius cōcessum videtur, quod est minus, scilicet administratio bonorum, & facultas disponendi de eis, quia magis dignæ sunt personæ, quæ res, vt in. §. fin. de iure na- tur. gent. & Ciuil. & hoc modo respondebitur ad argumentum quod in cōtrarium fuit factum, nam cōsiderata separatione persona rum plus est hoc, quam libertas disponendi de bonis absque licentia viri, & hoc modo re- torquetur fundamentum supradictum pro prima opinione negatiua contra secundam affirmatiuam. Secundō modo potest respon- deri dictæ communi opinioni in contrarium allegatæ non esse omnino veram, vt supra considerauimus.

76 ¶ Neque oberit si dicatur, quod mulier hæc separata à viro, quoad torum, & mutuam co- habitationem, si commiserit adulterium, po- terit accusari à viro, vt supradictum est, & quod dicta non videtur omnino liberata à potestate, & dominio mariti. Nam respon- deo, diuersim quidem esse horum casuum ra- tionem, quia in primo ideo id potest mani- tus, quia tendit ad eius honorem, & pudici- tiam matrimonij cōcernit, quod cum ad- huc duret, vt supra non semel dictum est, in- merito quod maritus possit accusare huiusmodi vxorem adulteram, licet sint separati, at ve- rō in nostro proposito, & quæstione, eara- tio cessat, quia non agitur de matrimonio; sed de bonis proprijs vxoris, in quibus vir- iam non habet dominium, quod patet, quia si illud haberet, non compelleretur ea trādere & reddere vxori, quia effectus dotis est possessio, vnde merito quod etiam com- misso adulterio per vxorem sic separatam, licet cōstimaliter vir agere possit, non tamen possit ciuiler ad dotis amissionem iuxta do- ctrinam Anchar. supra relata, quam se- quitur Palat. Rub. & cum referens Couarr.

vt supradictum est, licet postea dixerimus du-
 biam videri per considerationes supra factas,
 quas nunc patet, per rationem modo di-
 ctam, non multi poteris, nec momenti esse.
 77 ¶ Secundo respōd. supra. d. obiectioni quod
 si illa equiparatio esset vera sequeretur ab-
 surdum, scilicet, quod mulier sic separata à vi-
 ro possit de ipsius viri licentia, & consensu
 adulterium committere, quod non est dicen-
 dum, imo vxor tale adulterium etiam deli-
 centia viri committens, & vir consentiens pu-
 niretur acriter, vt in iure est notum, igitur
 non obest. d. ratio.
 78 ¶ Quibus sic consideratis mihi tandem deli-
 berato animo supradicta prima opinio nega-
 tiua verior de iure videtur, & tenenda per om-
 nia supradicta. Admoneo tamen aduocatos,
 vt quando consulti fuerint ab illis personis,
 quæ volunt contrahere cum huiusmodi mu-
 lieribus sic separatis. antequam contrahant
 consulant eis, ad tollendum omne dubium,
 & pro maiore cautela, & securitate, vt prædi-
 ctæ mulieres petant licentiam ad contrahen-
 dum à viris suis, qui si eam denegent, recur-
 tur ad iudicem, qui subsistente iusta & legiti-
 ma causa eam præstabit: vt in. d. l. 17. Taur.
 & hoc modo erit cōsultum emptoribus, alijs
 que personis contrahere volentibus cum hu-
 iusmodi mulieribus. Si vero hæc diligentia
 omittatur validus erit contractus, & sustinen-
 dus secundum opinionem veriorum supra-
 positam, quam etiam videtur iterum de iure
 sensisse Tiraq. de vtroque retractu tit. 1. §. 10.
 gl. vnica nu. 17. fol. 166. dicens quod si facta
 fuerit separatio quātum ad bona nullum ius
 administrationis, aut aliud in marito superest in
 bona vxoris: id eoq; neque ei licebit hoc casu
 obligationem retractus pro vxore facere, non
 magis quam extraneo, secundum ipsum.
 ¶ Secūda principalis limitatio huius. c. cum
 contingat, est, quotiescūque mulier primo
 iurauit alicui, cui interesse poterat, non aliena-
 re rem dotalem, nec donationem propter nup-
 tias, neque huiusmodi alienationi consenti-
 re, nisi ex rationabili causa, & authorize iu-
 dice, & postea alienauit, vel alienationi con-
 sensit, cum iuramento absque prædicta causa,
 quia hoc casu primum iuramentum est ser-
 uandum, & non secundum, ac per consequens
 non valebit alienatio rei dotalis, & donatio-
 nis propter nuptias etiam cum iuramento fa-
 cta ita tenet expresse glo. in. c. licet mulieres,
 gl. fin. de iur. iuran. lib. 6. Cuius ratio ea est,
 quia cum primum iuramentū fuerit factum

in fauorem alicuius, non valet alienatio po-
 stea facta etiam cum iuramento, quia est in
 præiudicium illius, in cuius fauorem fuit præ-
 stitum primum iuramentū per text. in. d. ca.
 cum cōtingat. ibi. Cum in alterius detrimen-
 tum non redundent, & in. d. c. Quauis pa-
 ctum. de Pact. in. 6. in eisdem verbis: & glo.
 illa, & hanc opinio est communiter, & magis
 communiter approbata in suo casu, & plu-
 res sunt Doct. qui illam sequuntur, & exami-
 nant, quorum præcipuos tantū ipse referam,
 & hi alios plures referunt. Ideo videndi sunt
 circa illam gl. Alciat. in hoc. c. cum contingat.
 in magna impress. numer. 14. & 15. &
 Ioan. de Imol. hic nu. 81. qui testatur glo. illā
 communiter approbatam. & latissime Co-
 uarr. de Pact. in. 6. 2. p. Relect. §. 2. nu. 2. & se-
 quen. vsq; in finem illius. §. & Anto. Gom.
 in. l. 53. Taur. num. 58. per totum. & Bernqd.
 Diaz de Lugo in reg. 379. incipienti. Mulier
 si iurauit, per totam, vbi testatur esse cōmu-
 niter approbatā illā glo. [Antonius Gabriel
 lib. 2. cōmu. opin. cōclusi. 1. de iur. iur. nu. 1.
 & sequent. pag. 114. & sequent.]
 ¶ Sed pro intellectu materiæ ne dum breuis
 esse cupio, in necessarijs deficere videar refe-
 ram tantum resolutiue quatuor communes
 resolutiones, quæ in hoc puncto sunt tenendæ,
 & colliguntur ex supradictis Doct. cetera cir-
 ca earum longam probationem poterit quilibet
 videre apud dictos autores, ad quos me
 remitto.
 ¶ Prima conclusio communis est, quam mo-
 do retulimus, ex dict. gloss. communiter ap-
 probata, in dict. capitul. licet mulieres.
 80 ¶ Secunda communis conclusio est. Non ob-
 stat opinioni receptissimæ supra. d. alia glo.
 in. c. fi. de Procurat. lib. 6. quæ tenet promit-
 tētē cū iuramento nō reuocare procuratorē
 à se constitutū, posse nihilominus eū reuoca-
 re in hūc sensum, vt reuocatio teneat, licet re-
 uocā sit peritius, quæ gl. est etiā cōmuniter
 approbata in suo casu vt cōstat ex autoribus
 supra adductis, & præterea id expresse testa-
 tur alios plures allegans Ioan. Oroscius in. l.
 omnes populi nu. 114. ff. de Inst. & Iure, quā
 ampliat Loazes in allegat. iuris pro Mar-
 chion. Velez in responsione ad. 5. & 6. fun-
 dam. nu. 150. vt ibi per eum.
 81 ¶ Quia respond. q. gl. d. c. licet mulieres, &
 cōmunis opinio cū ea loquitur, & procedit,
 quoties quis promisit iuramento præstito se
 nō acturū id, quod iure facere nō poterat, pro
 vt contingit quotiescūq; mulier iurauit non
 alienare

bona dotalia, vel donationem pro-
 pter nuptias, vel quādo adultus cum iuramē-
 to promittit non alienare bona sua imobi-
 lia, quia hæc de iure prohibentur alienari, vt
 supra est dictū, & de bonis minorū cōstat ex
 toto tit. C. de prædij & alijs reb. minorū, &
 ff. de reb. eorū, & ex pluribus. ll. Regijs, &
 ideo actus contrarius huic iuramento etiam si
 iuratus sit, non tenet, quia est contrarius iuri,
 & præterea priori iuramento, quod omnino
 consonat iuri. gl. vero in. d. c. fi. de Procurat.
 lib. 6. & cōmunis opinio cū ea loquitur & p-
 cedit, quoties quis promisit cū iuramento non
 facere id, quod alias de iure licebat, prout est
 reuocare procuratorē constitutū, quia cū hoc
 dependeat solum à voluntate constituentis po-
 terit nō obllate primo iuramento reuoca-
 re, licet reuocans incidat in periculum, quia
 potuit seruare prædictū iuramentū, absq; in-
 teritū salutis æternæ, & sine præiudicio ter-
 tij, & non seruaui. Hæc est cōmunis resolu-
 tio, & vera concordia inter supradictas glof.
 cōmuniter approbatas, vt resoluunt prædi-
 cti Doct. quæ attenda nemo deinceps dicet
 eas esse contrarias, quia vt patet diuersimodè
 sunt tā in dicto, quam in ratione. [Cuius rei
 aliam rationem nouissime post huius operis
 primam editionem a signauit Marieng. in. l.
 3. glo. 3. num. 3. tit. 10. lib. 5. nou. collect. reg.
 reprobans supra dictam cum Couarr. vbi su-
 pra. n. 4. quem refert.]
 82 ¶ Vnde infero perperam & nō bene dixisse
 las. in. 6. item si quis postulante. nu. 11. in. l.
 de Actio. dum inquit, q. glo. illa in. d. c. licet
 mulieres, solet communiter reprobari, & ita
 inuenio, quōdeum merito ex eo reprehendit
 Bernard. Diaz vbi supra. Neque etiam au-
 diendum esse puto Antonium Gom. vbi su-
 pra. nu. 58. dum tenet, quibusdam fundamen-
 tis contra supradictam glo. communiter ap-
 probatam in. d. c. licet mulieres, quibus opti-
 me satisfacit Couarr. vbi supra.
 83 ¶ Secundō inferitur nō bene dixisse Gomet-
 tium in. d. §. item si quis postulante. nu. 36. sci-
 licet, quod si constitui te procuratorē & pro-
 misit cum iuramento te nō reuocare, quod,
 ex quo iste actus est simultaneus consistens
 in voluntate duorum, nō potero madatum
 reuocare, quia in effectu hoc est contra gl. su-
 pradictam in. d. c. fi. & contra cōmunem opi-
 nionem, vt ipsemet Gomet. fatetur, secus ve-
 rō esset, si promissum fuisset aduersario de
 non reuocando procuratore, quia tunc si re-
 cipiat iuramentum per eos, quorum in-

terest, vel per notarium eorum nomine, non
 poterit reuocari, ita cum Bald. & Ias. tenet
 Roland. à Vall. consil. 6. num. 50. libr. 1. [&
 Anto. Gabriel. vbi supra. num. 11. addens. Pa-
 lat. Rub.]
 ¶ Tertio infero q. supra. d. gl. d. c. fin. & cōis
 opinio cū ea nō habebit locū, in procuratore
 à me cōstituto ad resignādū, & renūtiandū,
 beneficium ex causa permutationis, si iurauit
 nō reuocare, q. si postea fiat reuocatio, nō va-
 lebit. Ita expresse tenet dñi de Rota decif. 8.
 de procurat. in antiquis, quæ olim erat decif.
 104. vbi redditur ratio, quia in spiritibus, in
 quibus nō cadit in interesse, nō pot agi ad in-
 teresse, quia quidquid sit cōtra præstitū iura-
 mentū nō valet, vt notat Innoc. in. c. dilecto.
 de præbēd. & archidia. in. c. pen. de rescript.
 in. 6. & in. c. si à sede de præb. & additio mar-
 ginaria. d. decif. Rotæ allegat Felin. & Deciū
 eandē opinionē tenentes, sed ego principale
 huius cōclusionis fundamentum allego, quia
 hoc casu, cū fuerit celebratus cōtra dē permuta-
 tionis gratia vtriusq; ex eoq; fuerit vtriq;
 parti ius quæsitum, & sic dependeat actus à
 voluntate duorum non potest reuocari con-
 stitutio hæc procuratoria iurata in præiudi-
 cium alterius partis, & iuris ei ad quisi, sine
 facto, & voluntate ipsius, neque etiam iura-
 mentum posterius valebit in præiudicium al-
 terius partis ex supradictis. Et ita merito hæc
 opinio tenet etiam Gomet. in. d. itē si quis
 postulante. nu. 36. ad finem de Actio. vbi re-
 fert Albericum eam indistinctē firmantem
 in. l. si procuratorem. col. penult. & in. l. item
 ad litem. in fin. ff. de procurat. & dicentem se
 ita in practica obtinuisse, sequitur etiam Ro-
 land. à Vall. cōf. 6. nu. 51. libr. 1. vbi limitat ita
 procuratore constituto ad renūciandū sim-
 pliciter, per quod vltimum datur bona am-
 pliatio ad glo. communiter approbatam. in
 dict. capit. fin. & eandem opinionem Rotæ
 cum Felin. in duobus locis tenet idem Go-
 met. in regula de Annali possessore. quæst.
 40. fol. 572. [& Anto. Gabriel. vbi supra. nu.
 85. 12. & 13.]
 ¶ Et idem Gomet. in regula de infirmis reser-
 gnantibus. q. 31. folio. 2. 13. in principiō tenet;
 quod si quis iuraret, se non contraherē per
 instrumentum in forma camera, ante præsti-
 tum consensum resignationi, & confirmatio-
 nem superioris, huiusmodi propositū reuoca-
 ri posse, dicens ita tenuisse Rotā in casibus,
 de quibus ibi per eū. Sed cōtra hæc tenet illa
 tenent & dictā Rotæ decif. tenet plures allega-
 C s u per

ti per Boetium decis. 207. per totam: cum quibus ipse ibi videtur transire. nu. 3. dicens qd gl. d. c. fin. de procur. lib. 6. de facto seruatur, siue loquamur in procuratore ad simpliciter, vel causa permutacionis resignandum cum iuramento constituto: & addit quod reuocatio procuratorem ex iusta causa in casibus supra dictis non erit perius, & sic limitat in hoc casu gloss. in dict. capitul. fin. quae tenet quod euocans remanet perius licet reuocatio valeat: nam hoc non procedit secundum ipsum si reuocatio fiat ex iusta causa, vt tenent ante eum Doctores per eum ibi citati.

86 ¶ Infertur etiam & quarto, quod episcopus possit reuocare suum vicarium etiam si iurasset illum non reuocare, ita cum alijs tradit Rebusus in praxi beneficiorum, in forma vicariatus Archiepiscopi. & alio. collat. num. 193. folio. 8r. vbi numeris sequenti. ampliatur, & limitatur, & ideo est videndus omnino in proposito. Sequitur eandem opinionem plures referens Loazes in allegatione iuris pro Marchio. Velez in respons. ad 5. & 6. fundamentum. nu. 153. & Antonius Gabriel vbi supra num. 14.

87 ¶ Tertia communis conclusio est, vt supra. d. gl. d. c. licet mulieres, communiter approbata, limitetur primo vt procedat, quotiescunque iuramentum primum fuit praestitum a muliere in manibus patris, vel alterius, cuius interesse poterat, quia tunc militat ratio gloss. supra dictae, quare non possit fieri alienatio etiam cum iuramento, quia secundum iuramentum redundat in detrimentum illius, in cuius fauorem fuit emissum primum iuramentum, quo casu non est seruandum, vt in nostro tex. & in d. c. Quamuis pactum, secus vero erit si primum iuramentum non fuerit factum in fauorem alicuius, cuius interest: quia cum sit nudum, non impedit actum fieri, ac per consequens valebit secunda alienatio cum iuramento, haec limitatio communis est, licet aliqui teneant contra eam, vt constat ex supra dictis doctoribus, apud quos possunt videri fundamenta tenentium contrarium.

88 ¶ Quarta & vltima communis conclusio est, secunda limitatio communiter approbata ad gl. d. c. licet mulieres, supra adducta, est, vt illa gl. procedat, quoties ille in cuius fauorem sit secunda alienatio cum iuramento non obstante primo iuramento sciuit praedictam mulierem fecisse primum iuramentum de non alienando, nam tunc hoc non obstante emptor voluit emergere praedicta muliere, vel ab eius marito, cum

consensu, & iuramento vxoris, merito, quod non valeat praedicta secunda venditio, etiam cum iuramento facta, quando quidem ipse emptor fuit in culpa, secus vero erit, si emptor fuit ignorans prioris iuramenti, prout in dubio praesumitur: quia tunc valet secunda venditio cum iuramento. Haec est magis recepta sententia, vt ex supra dictis Doct. constat, licet Alciat. & Couar. vbi supra existimant esse falsam, nisi mulier dolose fecerit primum iuramentum, vel tacerit primum iuramentum tempore alienationis causa circumueniendi emptorem, nam his casibus valebit secunda venditio cum iuramento, etiam secundum Alciat. & Couar. [quos sequitur Matienço vbi supra. nu. 9.] Et certe eorum opinio verior videtur, licet communis sit tenenda in iudicando, & consilium, quae indistincte tenet valere secundam alienationem data ignorantia emptoris, quam etiam tenet & dicit communem Couar. & alios allegas Ioan. Baptista in suo arario communium opin. litera. l. nu. 213. fol. 95. tenet etiam Vitalis de Caba. in tractatu clausul. in ca. incip. sed nunc restat videre quid est contra, nu. 4. fol. 754. & sequenti.

89 ¶ Ex quibus omnibus datur optima cautela ad hoc vt semper secunda alienatio cum iuramento facta valeat etiam si mulier fecerit primum iuramentum de non alienando & sic erit tabitur opinio gl. communiter approb. in d. c. licet mulieres, scilicet, quod mulier ipsa in hac secunda alienatione siue consensu cum iuramento, iuret etiam se non habere factum in contrarium aliud iuramentum de non alienando, & hoc iuramentum apponatur in instrumento alienationis reru dotaliu siue donationis propter nuptias, quia hoc casu omnino valebit haec secunda alienatio: tunc propter iustam ignorantiam emptoris prioris iuramenti, causatam ex hoc iuramento mulieris, quae ignorantia sufficit vt haec secunda alienatio facta cum iuramento valeat non obstante supra. d. primo iuramento secundum magis communem opinionem supra dictam etiam, quia asserendo & iurando mulier, quod non habet factum aliud iuramentum in contrarium scilicet de non alienando, iam ipsa est captiosa & in dolo notoria, si constaret ipsam, prius iuramentum fecisse de non alienando, & per consequens a fortiori valebit secunda alienatio cum iuramento facta, ratione iustae ignorantiae secundum communem, & ratione doli mulieris secundum opinionem Alc. & Couar. Quae cautela est summo opere notanda, quia est de iure vera & fundata communibus traditionibus, & quotidie

videtur & apponitur in instrumentis ortumque habuit ex supra dictis.

90 ¶ Sed admoneo emptores huiusmodi ne cum mala fide hac cautela vtantur, scilicet, quando fecerit illam mulierem vendentem, siue venditioni consentientem cum iuramento, iurasse prius non alienare praedicta bona, quia hoc casu dubium non est quin praesentent causam perituro mulieris ac per consequens sint rei ipsius & peccent mortaliter, atque, in puncto iuris crederem hoc casu, hoc est, probata scientia emptoris non valere hanc secundam alienationem non obstante quod mulier in ea iurauit, se non fecisse iuramentum in contrarium, de non alienando, quia hoc facit dolo inducta & compulsa per emptorem ad reparandam propriam vel mariti necessitatem & forte erit in memoriam prioris iuramenti: sed tunc demum emptores supra dicta cautela vtantur cum iuste (hoc est) non supina, crassa, & affectata ignorantia, ignorauerint praed. mulierem fecisse iuramentum de non alienando. Et cum his, iunctis his, quae latius in hac questione tradunt Doct. vbi supra remanet hene expeditus articulus hic saltem resolutiue. Laus Deo.

91 ¶ Tertia dispositio dicti. c. cum contingat, limitatur si mulier in praed. alienatione laedatur ultra dimidiam iusti pretij, quia non obstante praed. iuramento, poterit agere remedio lationis ultra dimidiam iusti pretij de quo in l. 2. c. de rescind. vendit. cum similib. nisi iuramentum adhuc quoque extendatur specialiter vel generaliter vt in terminis ita tenet Anton. Gomez in 2. Tom. c. 14. de restit. min. nu. 70. col. fin. versic. secundum infero. de quare dixi ipse latissime in mea repet. auth. Sacramenta pueri. C. si aduers. vend. num. 31. & sequent. & nu. 86. & sequent. vbi posui cautelam, vt mulier vel minor iurantes, praed. remedio l. secundae vt non possint & latissime egi an data enormissima latione agi possit, licet ei fuerit cum iuramento renuntiatum, ideo ne iterum repetam ad ibi per me dicta vos remitto.

92 ¶ Vltimus pro declaratione dicti. c. cum contingat, est aduertendum quod iure civili mulier non poterat alienare fundum dotalem cum consensu mariti vel sine eo, nec eius maritus id etiam poterat cum consensu vxoris geminato post biennium, quod aliam sufficiebat in alienatione rei donatae propter nuptias vt in authentica siue a me. C. ad vellei. & ibi gloss. verb. & multo magis & Doct. & tenet Cin. contra Iacob. de Aret. in l. si praedictum. C. de iur.

dot. vbi respondet illi tex. quem pro se allegabat Iacob. de Aret. scilicet quod ibi non sit iudicandum argumentum a contrario sensu, propter absurdum, quod resulteret. & opinio. Iacob. de Aret. testatur cum muniter reprobari Paul. in l. 1. col. 3. post medium. ff. solut. mat. contra quam etiam tenet Bar. in l. 1. estimatis. nu. r. ff. eo. tit. & Palatius Rubens in repet. rubrica de donat. inter vir. & vx. §. 17. nume. 8. & Paulus de Castr. in l. cum vir nume. 3. ff. de vlt. n. & est communis opinio secundum Bal Nouell. in tractatu de dote in 7. parte princip. in primo privilegio. nu. 5. fol. 28. & idem tenet iterum ibi. nu. 13. fol. 29. est etiam communis opinio secundum Couar. in c. quibus praedictum. 2. parte relect. §. 1. n. 10. fol. 27. in princ.

93 ¶ Adeo vt neque etiam iuramento firmaretur talis alienatio de iure civili, argum. in l. non dubium. C. de legib. & per illum tex. tener gl. in l. vnic. §. & cum lex, verbo. alienare. C. de rei vx. actio. & Bal. Nouell. vbi supra nu. 15. Quod vltimum hodie corrigitur de iure Canonico, per nostrum tex. etiam in foro civili seruando: vt in d. c. licet mulieres, de iur. iuran. lib. 6. & opinio. Cimi testatur communem Vitalis de Caba. in tractatu clausul. vbi supra. n. 5. eu alle gaui. n. 12. illius. ca. col. penult. illius numeri. fol. 740. ad fin. vbi col. sequenti limitat tripliciter. Primo cum consensu mariti, eo casu, quo maritus posset mulieri dotem restituere, de iure constante matrimonio. Secundo limitat in permutatione facta cum marito vel cum alio de ipsius consensu: ita quod non fiat deterior conditio dotis. Tercio limitat, interposito iuramento a muliere, per nostrum tex. & d. c. licet, quod intellige cum licentia & consensu viri: vt supra dictum est.

94 ¶ Illud tamen aduertendum est, quod si maritus solus absque vxoris consensu vedat fundum dotalem: licet quoad ipsum valeat alienatio & in sui praedictum respectu euictionis, fundus euincatur per mulierem vel eius haeredes, & per consequens fideiusor mariti teneatur, respectu tamen vxoris, & in eius praedictum praed. alienatio nihil valebit: ac per consequens vir etiam constante matrimonio, poterit repetere fundum traditum emptori, pro interesse & utilitate ipsius vxoris, non obstante praed. alienatione, licet ipse teneatur ad interesse per remedium euictionis si emptor fuit ignorans quod esset res dotalis, si autem fuit sciens neque ad pretium tenetur.

95 ¶ Vxor autem non poterit petere fundum venditum per maritum constante matrimonio, quia ipsa illo tem

illo tempore non habet dominium, sed maritus est dominus dotis, hæc omnia constant expressissimè ex infra allegandis ex gl. in. d. §. & cū lex. verb. alienare & ex gl. in. §. i. verb. interdicta institut. quib. alien. lic. vel nō vbi tenet q̄ maritus & non vxor possit repetere hoc casu fundū alienatū per maritū cōstante matrimonio, tenet etiā additio Bar. in. l. æstimationis litera. C. ff. solut. mat. & Bal. in. l. si prædiū col. 1. C. d. iur. dot. Bal. in. d. l. doce ancillā per tex. ibi. nu. 1. C. eo. tit. & idem in. l. si constante in princ. ff. solut. mat. quā opinio. testatur esse cōmunem, plures allegās Baeca de non meliorā. ration. dot. filiab. c. 34. nu. 4. & Ant. Go. in. l. 53. Taur. nu. 63. vbi intelligit q̄ tunc maritus non agit nomine proprio neq; ad eius vtilitatē, sed vxoris. tenet etiā omnia supra dicta Paul. de Cast. in. d. l. cum vir. nu. 4. ff. de vsucap.

56 ¶ Vbi ampliat etiā si magis iurauerit non contravenire quia iuramentum hoc casu non valet in præiudicium vxoris, argumēto. tex. in hoc. c. cū contingat, & d. c. quāvis pactū. tenet etiā omnia supra dicta bene probans Bal. Nou. d. 7. parte. p̄i iur. r. n. 15. fol. 29. vbi latè plura alia dicit optima in proposito, & est omnino videndus: inter quæ dicit esse idem, si maritus iurauit alienationē, vt dixit Paul. vbi supra.

97 ¶ Imo dicit cōmuniter teneri, quod maritus hoc casu indistinctè possit. repetere etiā ex persona sua, vt est ex mēte dictarum glossarum, quæ generaliter probant maritum repetere posse, cōstante matrimonio, fundum dotalem à se alienatū: bene enim inter se compatiuntur, q̄ præd. alienatio valeat in præiudicium mariti alienātis respectu euictionis, & interesse emptoris ignorantis, & q̄ maritus ipse repetat fundū alienatū, siue agat nomine proprio siue vxoris, cū id sit ad vtilitatem vxoris, cuius respectu minimè quidē valuit alienatio, & postea poterit maritus cōueniri de euictione ad interesse.

98 ¶ Et interesse mulieris hoc casu consideratur secundum Bal. nouel. vbi supra quia licet, cōstante matrimonio, maritus sit dominus dotis, & ipse capiat fructū, & sustineat onera matrimonij, ex quo tamē tenetur illos cōuertere in onera matrimonij: ideo versatur interesse mulieris, & licet in cōsequentiā versetur etiā interesse viri, de hoc tamē non est curandum per iura quæ ibi ipse allegat, & opinio. glo. in. d. §. & cum lex. testatur communiter per Doct. approbatam Vitalis de Camba. vbi supra.

pra n. 14. vbi & in nu. 16. tenet & probat omnia supradicta per Bald. nouel. licet eum nō referat.

99 ¶ Et respondet ad l. cum profitearis. C. de reuocand. donat. & ad l. vendicantē. ff. de euict. vbi probatur q̄ non potest quis venire cōtra factū suū propriū, vt regula hæc nō procedat, quando factū est prohibitū à iure propter publicā vtilitatē: nam tūc potest etiā ipse dem venire contra, vt probatur in. l. quemadmodū. C. de agricol. & cōsit. lib. 11. & in alijs locis per eū ibi allegatis. Vnde ipsemet vir alienās fundū dotalem, vendicabit, nō obstante alienatione per eū facta, quia est prohibita, propter publicā vtilitatē, vt in. l. 1. ff. solut. mat. in. d. l. lex Iulia de fundo dotali.

100 ¶ Et ibi ampliat supradictum etiā si maritus esset alias locuples & soluendo bene posset deseruire oneribus matrimonij.

101 ¶ Tu adde quod hodie iure regio hoc præcipue procedit, quo sancitum extat omnes fructus & alias res lucratas cōstante matrimonio acquiri æqualiter viro & vxori, & sic maximum vxoris versatur interesse in hoc quod præd. alienatio fundi dotalis à marito facta non valeat cōstante matrimonio, & quod à marito possit repeti.

102 ¶ Imo aliud maius interesse versabitur vxori, ex hoc scilicet, quod res sua dotalis non sit penes tertium, licet tantum haberet detentationem, quia summe expedit vxori vt præd. res remaneat penes maritum ab eorū recuperata & repetita ad hoc vt soluto matrimonio statim eam ipsa libere habere possit absque eo quod sit necessariū ipsam in iudicio petere ab emptore mariti, & sic euictabit sumptus & dilationes iudiciales.

103 ¶ Et quod fideiussor mariti vendentis teneatur ad interesse, sicut ipse etiam maritus tenetur, testatur, cōmunem opinionem esse Ioannes Bapt. Toletanus in suo arario cōmuniū opinionum litera. D. num. 263. fol. 50. & ante eum testatur cōmunem plures referens Antonius Gomez in l. 53. Taur. nu. 60. Et quod ipse maritus teneatur de euictione ad interesse, quādo emptor fuit ignorans, & quādo sciens ad nihil testatur cōmuniū Bald. Nouell. vbi supra col. 3. & Anto. Gom. in. d. l. 53. nu. 61. licet ipse teneat, quod etiā si emptor sit sciens teneatur maritus ad pretium & quod fideiussor mariti vendentis teneatur hoc casu non data scientia emptoris: tradit etiam Vitalis de Camba. in tractatu claus. vbi supra eum allegauit paulo post. princip.

104 ¶ Anius. c. n. 3. & 10. vbi cōsultat vt obligetur vt Correas principalis, & non vt fideiussor, & n. 16. & 17. agit latissime quādo & quomodo maritus vēdendū hoc casu teneatur vel non de euictione.

¶ Vnum tamen est in proposito satis contingibile in Practica, quod ipse iam vidi in facti contingentiā, quod tradit Paul. de Cast. in. l. cum vir. numer. 4. ff. de vsucapio. vbi existimat, quod cum venditio prædij dotalis facta per maritum valeat in sui præiudicium, vt supra dictum est, obligabitur ex illo contractu maritus ad eius obseruatiam, & sic ad tradendum fundum dotalem venditum emptori, argumēto quorundā iurum, quæ ibi allegat. Sed ipse (quod absq; tanti viri iniuria dixerim) non existimo verum esse hoc vltimum dictum Pauli, quia licet respectu ipsius mariti & in sui præiudicium valeat alienatio, & remaneat obligatus ad obseruatiam contractus, id tamen procedit, quoad interesse ratione euictionis, quādo emptor fuit ignorans, secus si sciens, vt supra est dictum, non tamen tenebitur maritus vendens fundum dotalem absq; consensu vxoris iurato, præcise ad obseruantiam contractus, & sic ad tradendum, quia hoc est in præiudicium mulieris, & ob id non valuit alienatio vt supradictum est: cum cōmuni opinio, & si traditio de facto fiat, dominium non trās fertur per eam, quia alienatio est nulla, ac si non fieret secundum Bald. Nouell. d. nu. 15. in principio: ergo non tenetur maritus præcise ad tradendum, neque ad id compelli iniustus debet ad instanciam emptoris, quod probatur & tertio, quia si maritus tradat potest repetere indistinctè tam ex persona mulieris, quam sua, ad vtilitatē mulieris, vt supradictum est cū cōmuni opinio, ergo si non vult tradere, non est compellendus, quia dolo facit, qui petit, quod statim repetiturus est, vt in. l. qui lic soluit, cum similibus. ff. de solutio. Vnde existimo quidem sub censura rectius sentientis, dictum illud vltimum Pauli aduersari cōmuniū traditionibus supra adductis, & declaratis, ac per consequens non esse verum, nec tenendum, & ita ipse contrarium teneri in iudicando, & cōsulēdo. Itē etiā quia si post traditionem potest repetere vt supra dictum est à fortiori poterit non tradere: quia facilius quod impeditur à principio quam ex post facto tollitur, vt sunt iura vulgaria: & hæc quādo maritus vendit.

105 ¶ Si autem mulier vendat absque iuramento cum consensu viri, siue absque eo nō obligatur ad obseruantiam contractus, quia ex quo prohibita est alienatio ipsius fauore, cōsetur etiā prohibita obligatio, per quā peruenitur ad alienationē, argumēto. l. oratio. ff. de sponsal. cum similibus, & ita hanc opinionem cum Bar. tenet Paul. de Cast. in. d. l. cum vir. d. nu. 4. & Bald. Nouell. vbi supra. d. nu. 15. vbi tenet, quod neque obligatur naturaliter, ac per consequens neque eius fideiussor tenebitur, quam etiā testatur cōmuniū opinionem esse alios allegans Ioannes Bapt. vbi supra, & Ant. Gom. d. l. 53. num. 6. & dixi supra in principio huius. c.

106 ¶ Ratio differentie in hoc casu inter virum & vxorem vendentes est, quia alienatio rei dotalis, non propter virum principaliter sed propter mulierem prohibetur, ne remaneat indotata, quia expedit Reipu. & c. vt in. l. 1. ff. solu. mat. cum materia ergo si vir vendat, licet venditio non valeat in præiudicium vxoris, tenebitur tamen de euictione venditor, quia non persona, sed res prohibetur alienari, at vero vxor si vendat, non obligatur, quia propter se ipsam prohibetur alienatio rei dotalis, ac per consequens res & persona prohibentur, vt colligitur ex prædictis doctoribus.

107 Ex supradictis infertur ad decisionē quæstionis, quā habui in practica, an vendente marito fundū dotale absq; consensu & iuramento vxoris possit etiā ipsa vxor de consensu & licentia, & facultate ipsius mariti reuocare, & repetere in iudicio prædictū fundū venditū, & traditū per maritū: Elegans cetero quæstio est. Et primo videtur q̄ non. vt tenent glo. supra dictæ in. d. §. & cum lex. d. l. vnic. & in. d. §. x. instituta quib. alien. lic. vel non. per tex. qui videtur expressus in. l. doce ancillā. C. de rei vēdic. secundo per ea, quæ tradit Bal. Nouell. vbi supra. d. n. 15. vbi tenet cū quibusdā alijs contra dicētibz, q̄ si vir esset negligens in recuperādo prædictū fundum dotalem à se alienatū cum possit, tunc per negligentiam viri in subsidium ipsa vxor possit audiri implo rando officium iudicis, vt d. res dotalis, maxime si est magni redditus restituitur viro pro supportandis oneribus matrimonij ex æquitate. l. si is, qui Stichū. §. vbi dos. ff. de iur. do. ergo regulariter non poterit, supradictis cessantibus, mulier repetere. d. fundum alienatū per virum.

Sed his nō obstantibus cōtraquid videtur mihi dicendum, imo q̄ vxor cum licentia & cōsensu

se sui mariti, id possit facere. Primum, quia si id potest maritus vendens tam ex persona sua quam ex persona uxoris, ut supra visum est cum communi opinione: ergo idem poterit eius vxor cum consensu mariti & eius nomine pro se & ad sua utilitatem quia propter quod unumquodque tale & illud magis, ut in auth. multo magis. C. de sacrosanct. Eccles.

103 ¶ Secundo facit gl. singularis in d.l. doce ancillam. C. de reuendic. gl. si. in versic. ite dicunt hic, &c. ubi gl. inquit quod licet mulier non possit reuendicare constante matrimonio rem dotalem ut in d.l. doce ancillam, tamen id intelligunt quidam, si vendicat vxor ut suam secus si ut dotalem pro quo gl. allegat text. in l. quia absente. C. de procurat. in fine. ubi text. dicit quod aliena negotia agi non possunt per mulieres nisi in rem suam & proprium lucrum mandatæ sint actiones. Pro cuius gl. opinione facit quia d.l. doce ancillam solum prohibet reuendicare mulierem constante matrimonio: cuius ratio est quia cum dominiū dotis sit penes maritum constante matrimonio & non penes vxorē, & reuendicatio præsupponit dominiū, cōsequens est ut mulier minime agere possit reuendicatio ne constante matrimonio, non vero prohibet ut tanquam rem dotalem, eam petere possit; & non inuenio quod vllus scribentium in d.l. doce ancillam faciat mentionem d. gl. vnde videntur cum ea transire. Solum inuenio Paul. de Cast. ibi. in fine, qui super hac particula gl. inquit, ideo ibi illud, in casu dicitur. l. qui absente in fine. C. de procur. quia fuerunt mandatæ actiones mulieri ut in tex. constat, vnde si non mandentur videtur secus dicendum. Et ita tacite videtur reprobare opinionē d. gl. quid dicendum? Certe sic simpliciter intellecta gl. illa prout iacet, vera non videtur, quia ut optime aduertit Paulus text. quem gl. pro se allegat loquitur quando mulieri mandantur actiones in rem suam & proprium lucrum.

109 ¶ Tum etiā contra hanc gl. allego aliam in l. sæpe verb. de proprietate. ff. de re iudica. quæ relata ad tex. ibi tenet non posse mulierē in iudicio agere nec experiri durante matrimonio super re dotali, & dum text. ibi inquit experiri intelligit gl. illa quod respectu vxoris sit improprie pro defendere quia agere non potest, & licet contrariū in terminis d.l. sæpe teneant gl. magna in fine in. c. quauis de sententia & re iudi. & ibi Inno. & alij Doct. opinio tamē gl. in d.l. sæpe approbata est hodie in l.

20. tit. 22. par. 3. in vers. *Otro si de ximos el tercero* Et ibi notat Greg. Lopez in gl. *subre defender*, dicens in fine gl. adhaerendū esse verbis. d. l. cum de hoc fuerint opiniones de iure communi. & illa l. ligat. Sed saluanda glo. d. l. doce ancillam possumus dicere quod debeat intelligi iuxta l. quā allegat iuxta Doctrinā Bar. communi ter approb. in l. non solū. §. si liberationis verba. nu. 7. ff. de liber. leg. & sic gl. illa intelligenda est loqui quando mulieri per maritū mandatur actiones in rem suam & propriū commodū, & ita intellecta & saluata glo. illa per text. in d. l. quia absente facit bene pro hac mea. 2. opinione quia in ea præsupponimus quod mulier cum consensu & licetia viri sui repetit rem dotalem pro ipsū alienatā, quia hic consensus & licentia viri est ad propriū modum & utilitatem vxoris, cum ob eā rem non valuerit alienatio mariti in prejudicium vxoris ut supra dictum & declaratum est. Vnde sicut ipsemet maritus vendens potest tam ex sua persona quam ex vxoris & ad ipsius commodum repetere, poterit præstare licentiam & consentire expresse vxori repetenti, sicut posset, cui libet extraneo, & melius vxori quādo quidem est in rem suam & propter suum commodū ut in d. l. quia absente in fine: facit etiam quia ut supra sæpe dictum est præd. alienatio mariti rei dotalis non valet propter mulierem & ipsius fauore, sed ideo ipse non potest id petere, quia maritus tanquam dominus dotis durante matrimonio est in medio & præstat ei impedimentum, ergo si maritus, qui præstabat impedimentum, id tollat, & concedat veniam, licentiam & facultatem in forma debita vxori ad petendū sicut ipsemet maritus petere poterat, poterit etiam mulier. Non obstant fundamenta supra posita contrariæ opinionis, quia loquūtur & procedunt quando mulier ipsa absq; consensu & licetia facultateq; mariti petit, ut constat ex ipsiusmet fundamentis. Nos vero agimus quādo maritus concessit vxori licentiam, consensum & facultatem in forma, ad petendū rem dotalem alienatā, quod est diuersum, & ita ipse iam iudicauit quodam negotio tanquam assessor iudicis, & audiuit ita etiam in alio iudicatum fuisse secundum hanc opinionem in generali concilia.

¶ Sed ut res procul dubio sit: cōsultius erit ut maritus præstet hūc consensum & facultatē vxori suæ, eam præstet in forma mandandi actiones in rem propriam, quia hic est casus expressus in d. l. quia absente. C. de procurat. licet.

rat. licet ut supra dictum est sufficiat si tatum concedat licentiam. consensum & facultatē. Quia ipse habet hanc facultatem petendi ex sua persona & vxoris, ergo concedendo eam ipsi vxori, poterit idem facere mulier cum pro sua utilitate & commodo agat cum licentia & facultate mariti.

¶ Vltimo ex supradictis inferitur, quod licet sit dubiū an d. l. cum vir. ff. de vsucap. procedat in muliere alienante rem dotalem cum consensu & licentia viri absq; iuramento, ut scilicet, præd. alienatio valeat & confirmetur soluto matrimonio, iam quod eo durante nihil valeat ut pro vtraque parte latissime examinant articulum hūc Roderici. Suarez in l. r. titulo de las ganancias lib. 3. for. vers. de arharū, &c. & Antonius Gomez in l. 53. Taur. numer. 6. si tamen mulier iuret non contrahere certum erit quod constante matrimonio & etiam post, valebit & firmus erit contractus hic. ita probat expresse noster text. in hoc capitul. cum contingat, & dicit. capit. licet mulieres de iur. iurand. lib. 6. & in terminis supradictæ quæstionis tenet Roderic. Suarez ubi supra & Vitalis de Cambanis in tractatu clausul. in capitul. incip. Sed nūc restat videre quid & contra. numero. 1. folio. 749. & sequenti. ubi hoc intelligit.

¶ Verum quando mulier alienauit cum iuramento consentiente viro, aliā ipso non consentiente non præiudicat ei constante matrimonio, eo vero soluto confirmatur. & ibi tenet quod deficiente iuramento mulieris. licet alienatio facta sit cum consensu mariti, non confirmatur soluto matrimonio, imo ipsa soluto matrimonio potest reuocare secundum opinionem, quam putat ipse veriorē gl. Specula. & Ioan. & ibi etiam agit, an quando mulier alienat possit emptor petere pretium?

Index eorum quæ in hoc capite secundo continentur.

- 1 Remittens cum iuramento soluere iuras tenetur eas soluere, & postea poterit repetere.
- 2 i iura iure prohibita iure Canonico & etiam iure nouo authenticorum & omni iure.
- 3 iura possunt peti etiam iure Canonico ratione eius, quæ inter est.
- 4 Lucrum cessans ab homine solito negotiari quando possit peti.
- 5 Et an a principio liceat id in pactum deduci ab homine solito negotiari, & quatenus valeat hoc cōuentio?

- 6 Lucrum cessans potest peti ab vxore propter retardatā solutionē sua dotis si probet soluta pecunia potuisse erare fundum, & an liceat carius vendere, quæ fructus producit propterea quod pretij solutio differitur?
- 7 Interesse damni emergentis potest peti.
- 8 L. si. ff. de pericul. & commod. rei vend. declaratur.
- 9 Index secularis exequens instrumentum habens pararam executionem si sciat quæstionem iura. d. contractus pendere coram iudice ecclesiastico, & sibi ab eo inhibeat ne amplius procedat super executione donec quæstio iuratum terminetur, an teneatur suspendere? & nu. 11.
- 10 Nullitas prius in iudicio proposita principaliter per modum actionis an impediatur executionem sententia postea petitam, & factam? & nu. 18. & 19. & sequentibus.
- 12 Debitor si passus est se vinciri omitendo exceptionem iurariam nihilominus sententia rescindi debet ex causa iuraria.
- 13 C. tuam de ordin. cognit. intellectus.
- 14 Causa preiudicialis intentata facit quiescere omnem iudicium prius sine posterioris intentatum sine sibi citi le sine criminale.
- 15 Exceptio aliorum in dagnitē requirens probanda ultra decem dies non admittitur per ill. Regus aduersus executionē & quomodo hoc intelligatur?
- 16 Index secularis, quādo remittit iudici ecclesiastico eam sam non potest illi terminum assignare, intra quē cog noscat, partibus autē intra quē se presentent, potest.
- 17 Pars si intra terminū sibi præfixū a iudice seculari ad se presentandam coram ecclesiastico, id omitat, poterit index secularis ad vteriora procedere.
- 19 L. si. C. de ordin. cognit. declaratur & ponitur cōcordia inter duas doctrinas lunocentij contrarias.
- 22 Nullitatis exceptio potest opponi aduersus executionē instrumenti quæritur licet prius fuerit intentata principaliter per viā actionis, si in cōtinenti probetur.
- 23 Penſionis solutio non retardatur regulariter propter supervenientem licet super nullitate vel extinctione, fallit duobus casibus.
- 24 Cautela quædam Ferrarij ad hoc ut index secularis non teneatur remittere exceptionē iurariam coram se propositam ad iudicem ecclesiasticum an sit veras?
- 25 Index secularis non tenetur se inhibere ab executione instrumenti contractus, qui dicitur iurarium pendere tantū lite apud ecclesiasticū super absolutioe iuramentō.
- 26 Iudici seculari, quo remedio succurratur hoc casu, si declaratur excommunicatus ab ecclesiastico.
- 27 L. 13. tit. 1. lib. 4. nou. recop. Reg. declaratur & intelligitur.
- 28 Cautela ad evitandas penas d. l. Regia.
- 29 Via ordinaria procedens super reſcissione, non vero super nullitate contractus non impedit viā executionis.
- 30 L. 1. tit. 2. lib. 4. noua recopila. Reg. bonni intellectus.

- 32 Citatio partis an requiratur ad hoc vt iudex ecclesia
ficus possit inhibere seculari super cognitione cau
se spirituali?
- 32 Processus factus in casu. c. tuam de ordin. cognit. in
causa principali. ante citationem partis & inhibiti
nem factam an valeat?
- 33 Iudex ecclesiasticus, qui fecit inhibitionem, pronun
tiant super incidenti vel preiudiciali questione &
reuocante inhibitionem si ab hac sententia appelle
tur an iudex secularis possit procedere in causa?
- 34 Exceptio iuraria non impedit executionem instru
menti quarentis iurati.
- 35 De crimine iururum, quis sit iudex competens?
- 36 Lex civilis potest punire iururios.
- 37 Intellectus ad. l. 4. tit. 2. lib. 8. ordi. vet. & c. 50.
prator. quod hadie est. l. 36. tit. 6. lib. 3. nona recopil.
Regia.

De iuramento vel absque
eo, promissis. Cap. II.

De iure Canonico, obli
gatus ad iuramentum, eas solu
ere non tenetur: si ta
men iurauerit promissio
ne earum, tenetur soluere
& sic seruare iuramentum,
& postquam fuerint solu
ta, quia iam seruatum est
iuramentum, poterit eas petere: & creditores
sunt compelli ad eas restituendas. Hæc est
decisio tex. in. c. debitorum de iur. iur. cuius tex.
materia optime & resolutiue declarat in pro
posito nostro Couarru. de pact. in. 6. secunda
parte. §. 3. per totum & bene Méchaca de suc
cess. creat. §. 2. num. 36. & sequentibus. & quia
ibi ipsi congerunt necessaria, hic non referam,
posui tamen hunc casum quia est præcipuus in
materia nostra: & ideo ne silentio transeamus
materiam hanc iururum, nonnulla dicam in ea.

- 2 Primò iure Canonico certum esse, iuramentum
esse prohibitum, vt per totum titulum de iuramentis
decretalibus & alibi sapissime: de iure vero
civilis antiquo permissum erant, & qui iuramentum
promisit solenni stipulatione, tenebatur eas
soluere, vt per totum titulum. C. & ff. de iur.
Sed iure nouo authenticorum secundum Ioan
nem Azon. & Accurs. ex toto tolluntur iuramenta
per tex. in authen. de ecclesiast. titul. §. r. colla
tione nona. vbi dicitur quod seruandas esse regu
las sanctorum quatuor concilio, vt bene pro
bat & refert Accurs. in authen. adhæc. C. de
iur. similis in. l. r. verb. Petrum Apostolum.

C. de Summa Trinit. & fid. catholic. quæ opi
nio est communiter approbata secundum Cou
arruum. lib. 3. Variar. resolutio. c. r. nu. 6. vbi
allegat alias duas glossas Iuris Canonici con
cordantes, quauis sibi ipse defendat contra
riū, scilicet quod de iure civilis non sint prohibita.
Et quod omni iure sint prohibita iuramenta, & quod
ex causa publica & necessaria permitti non
possint tradit late Greg. Lopez in. l. 22. tit. 12.
par. 5. glo. magna.

Est tamen casus in quo iuramentum non sunt pro
hibita sed permittuntur etiam Iure Canonico, sci
licet si petantur per modum eius, quod interest
in contractu emptionis & venditionis in casu.
l. secundæ. C. de iur. & in. l. curabit. C. de act.
empt. Scilicet quando emptor fundi nactus
est possessionem in ipso & fructus percepit ex
fundo, nam tunc tenetur restituere pretium con
uentum fundi cum iuramentum, hoc est, cum licito
interesse post moram & dilationem datam
ad soluendum. Ita disponunt præd. l. & vtro
biq; gl. verb. tradita est. & verb. ratio, idem
tenent de Iure Canonico: quia iuramentum hoc casu
loco interesse præstat & fructuum. Idem etiam
tenet gl. in. c. Cōquestus verb. si de feudo. de
iur. iur. quam opinionem sequuntur vtrobiq;
Doctores. & sequitur Speculator. in. tit. de fruct. &
interess. §. sequitur in princip. Abbas & scri
bentes in. c. cum venerabilis de except. & Fa
bianus de Monte, in tractatu de emptione &
vendit. quest. 5. princip. num. 45. volumine.
5. tract. diuers. docto. fo. 4. §. 1. Bar. & ibi scri
bent. in. l. 3. §. ff. de eo, quod cert. loc. Et dicit
præd. gl. esse communiter approbatas Ferra
ra in sua practica in forma libelli in actione
reali in parte & Florenis num. 17. & est com
munis theoria quod iuramentum ratione interesse da
ni emergentis potest peti vt plures allegans
tradit Roland. à Valle cōsi. 35. nu. 1. & sequentibus.
lib. 1. qui nu. 7. & sequentibus. hoc cum alijs
intelligit quoties clarè constat: & probatur
per creditorem hoc interesse, damni emergen
tis. Et est communis opinio Doctorum Theo
logorum Canonist. & legit. vt ex Hieronymo
Curiel plures alios allegans, tradit Mexia in.
l. Regia Tolet. de los terminos, in secundo fun
damento, secundæ partis. nu. 23. & 25. fol. 44.
& c. 45. Et hanc opinionem esse communem
constat ex Couarr. lib. 3. Var. resolutio. c. 4.
nu. 1. qui est omnino videndus numeris se
quentibus: quia latissime declarat hunc arti
culum per distinctiones & casus. Adde etiam
Matth. de Afflict. decif. Neapol. 20. num. 4.
vbi num. 5. notabiliter limitat cum Bal. in. l.
1. C. de

Prima Pars.

1. C. de bon. mat. quando non soluto pretio
post tempus solutionis licet re tradita immi
net emittio ipsius & venditor non obtulit fi
dati iustorem de emittione, quia tunc emptor
facit fructus suos, & non habet locum inter
esse pretij non soluti respectu fructuum.
4. Adde etiam quod si damnum, quod vendi
tor ex mora pretij non soluti sensit excede
bat valorem fructuum tunc emptor propter
dilatam pretij solutionem tenebitur non so
lum ad restituendum tantum quantum fru
ctuum nomine percepit, sed etiam amplius
vt plures referens testatur esse communem
opinionem, Mench. lib. 3. cōtrouerf. v. s. freq.
c. 50. nu. 7. & c. 60. nu. 22. Alius & secundus no
tabilior casus in quo habetur ratio lucri ces
santis est in homine solito negotiari, quia si
ex eo, quod ex sua pecunia consuevit merca
ri apparet quasi pro certo, quod ex ea lucratus
fuit, tunc poterit petere lucrum cessans pro
pter retardatam sibi solutionem pecuniarum
sibi debitam. vt in. l. 3. in. ff. de eo quod cer.
loc. Secus erit si ille, cui debebatur pecunia
non consuevit mercari, vt in. l. si sterilis. §. cū
per venditorem. ff. de act. empt. ita tenet ex
presse Bart. in. l. vnic. nu. 25. C. de sententijs,
quæ pro eo quod inter. & c. & ibi Rebuf. gl.
fin. pluribus modis ampliat & limitat: tenet
idem Bart. in. l. numis. nu. 5. ff. de in lit. iurad.
vbi Alex. col. fin. Paulus de Cast. nu. 6. in fi.
Iaf. 1. 8. eandem opinionem sequuntur, & te
statur communem hanc Bar. distinctionem
Curt. Iun. in. d. l. vnic. nu. 39. & Carol. Moli.
ibi. fo. 69. pag. 2. vbi & communem Theolo
gorum appellat. dicit communem Syluest.
in sua Summa verb. iuramentum, el primero. nu. 9. te
net Socin. dicens se ita pluries consuluisse in
Curia Ecclesiast. cōsi. 2. volu. 1. col. fi. nu. 19.
dicit communem Couarr. lib. 3. Var. c. 4. nu. 5.
col. 3. illius numeri: dicit communem & ma
gis communem alios allegans Roland. à Val
le. d. cōsi. 35. num. 4. communem dicit plu
res allegans Mexia. vbi supra. nu. 24. & ita fuit
iudicatum in numis, qui ex Indijs Hispalim
inuecti, dominis ablati sunt per Regios audi
tores prout refert Mench. de success. creat. §.
6. nu. 22. Sed & scio & vidi per literas execu
torias alijs casibus iudicatum fuisse in Can
cellaria Regali Pinciarum secundum hanc opi
nionem, in pecunijs debitis minoribus &
alijs personis, earum solutione ultra tempus
debitum retardata, & quandoque iubetur
solui hoc lucrum cessans ad rationem vnus
pro quatuordecim, & aliquando pro decem

Cap. I.

17

& octo, & aliquando pro viginti prout do
minis Regijs auditoribus videtur secundum
consuetudinem negotiandi creditorum, &
supradictam Barto. distinctionem sequitur,
etiam bene declarans Matthæus de Afflict.
decif. Neap. 20. per totam, vbi limitat etiam
in eo qui propter impotentiam non soluit
debitum quia ab eo non poterit peti intereste
lucris cessantis secundum Archiepiscopum
Florentin. ibi per eum relatum: refert & se
quitur Roland. à Valle vbi supra nu. 25. &
Rebuff. vbi supra nu. 32. vbi. nu. 33. limitat
in pari conditione necessitatis. [Communem
sequitur & eam hoc nomine etiam testatur
plurimos referens Anto. Gabriel. libro. 3.
cōmunium opinionum, conclud. 10. de solut.
num. 1. pag. 17. vbi. n. 2. ampliat, hoc procedere
etiam de iure canonico, pluresq; ita ten
entes refert aliquibusque modis limitat
eam in numeris sequentibus, comunem etiam
probat plures referens inter quos Roland. à
Valle, vbi supra dicentem comunem D. Bur
gos de Paz. cōsi. 49. num. 1. & sequentibus. &
nouissimè Ioan. Gracian. in reg. 243. in prin.
& num. 5. & c. 6.]

5. Vnde inferitur quod factio pacto inter mercato
res in hunc modum, scilicet, centum solui in
talibus nundinis, quod si illa non soluat præ
stituto die, pro interesse decem etiam soluat,
esse necessarium probari tanti sua interesse,
in dicto tempore pecuniam solutam non fuisse
ad hoc vt valeat dicta conuentio vt bene
cum alijs probat Benuenutus Anthonit. in
tractatu de mercat. in titu. de contractibus. 4.
parte. nu. 2. fo. 13. vbi nu. 3. refert tria requi
sita vt mercator lucrum cessans possit conse
qui. Primò debitorem in mora restituendi
pecuniam fuisse. Secundò qualitatem illam,
se scilicet mercatorem esse, & merces solitum
comparare. Tertiò quod infra dicam num. 8.
Imò & à principio licitum est, hoc interesse
damni emergentis non tantum sed etiam lu
cri cessantis in pactum deduci ab homine so
lito negotiari absque eo quod videatur iuramentum
vt tenet Conradus de contractibus. quest. 30.
& Adrian. in quest. suis, in prima questione.
de iur. vbi dicit hanc esse opinionem Moe
dernorum, hanc etiam opinionem tenent plu
rimi allegati per Fratrem Dominicum de So
to. lib. 6. de iust. & iur. q. 1. artic. 3. col. 5. eius
dem artic. licet ipsi periculosa videatur hæc
sententia, eandem opinionem pluribus alle
gatis testatur comunem & eam sequitur con
tra alijs Couarr. vbi supra dicto num. 5. col. 2.

D illius

illius numeri. vbi eam intelligit quoties fraus abest, & est verosimilis certitudo lucri cessantis, ac vere sit lucrum cessans, quia si vere conitar creditorem post moram debitoris tantum damnum passum, vel certum lucrum amissile absq; dubio etiam in animæ iudicio tenetur debitor id resarcire secundum ipsum post alios, quos refert, qui loquuntur etiam in mutuo; tenet etiam Rebuff. vbi supra. n. 45, qui n. 34. & sequenti. ponit regulam in contrarium ampliationes & fallentias, & vna ampliatio præd. regulæ est etiam si interuenisset iuramentum [sequitur etiam Burgos de Paz vbi supra nu. 2.] ¶ Sed conuentio hæc & pactum non valebit ultra id, quod vere interest secundum magis communem opinionem, quam refert licet dubiam esse dicat Mencha. lib. 3. contro uerf. v. f. frequent. c. 60. nu. 25. vbi nu. 26. eam bene declarat dicens quod licet non valeat dicta conuentio (intellige de certa quantitate) valebit tamen in vim probationis & confessionis eius, quod interest, donec altera pars probet non tantum interfuisse, quod probare poterit, licet aliàs non possit si conuentio in vim conuentionis valeret & hoc dicit videri esse ex mente omnium, & quod id tenet Dominicus de Soto lib. 6. de iust. & iur. q. 1. artic. 3. eam opinionem tenet etiam Couar. vbi supra dict. nu. 5. ad fin. Addit tamen Mexia vbi supra nu. 28. cum eodem Coua, quod licet hoc casu fieri pactum interesse damni emergentis ultra fructuum æstimationem si pretium rei venditæ constituto tempore non soluat, si tamē fiant iure & titulo annui redditus super ipsa re empta ad rationem vnius ad pretij conuenti numerum. [Adde Burgos de Paz vbi supra tenentem cum alijs quod licet à principio non possit interesse taxari si solutio tempore constituto non fiat hoc est temperadum, nisi appareat id quod æstimatum est vere interesse & quod promissa quantitas est lucrum cessans, seu damnum emergens.]

6 ¶ Adde idem esse in homine non solito negotiari si probet soluta pecunia potuisse emere domum vel fundum vt in vxore, quæ si sibi solueretur dos tempore debito emeret fundum: nam ob non solutam dotem potest petere lucrum inde cessans vt testatur esse communem opinionem alios allegans Palatius Rub. in repa. c. per vestras in. 6. notab. nu. 8. de donat. inter vir. & vxo. quod idem tenuit Paul. de Cast. in. 1. diuortio. in pri. col. 4. ff. solut. matri. sequuntur alij allegati per Roland. à Valle vbi supra nu. 6. 15. & sequenti.

vbi optime agit de intellectu huius dicit Pau. de Cast. ideo videndus est omnino, ibi Rol. à Valle super hoc. Quinimò carius me vendere posses meas, quæ fructus producut propterea quod pretij solutio differtur testatur Mencha. d. lib. 3. c. 5. n. 5. dicens ita veluti ex communi opinione resoluit Socin. c. 60. si. 88. n. 4. volu. 4. & ibi hoc probat Mench. dicens esse hodie apud omnes mercatores frequentissimum: tenet idem Mencha. d. lib. 3. c. 60. nu. 19. vbi inter alios allegat Deci. c. 60. sil. 119. col. 2. ad fin. qui nu. 5. hoc refert ex Bald. & Petro de Anchar. & postea num. 13. dicit contrarium esse verius, scilicet, quod etiam in fundo vendito data dilatione ad soluendum si propter dilationem plus vendatur quam sit vera æstimatio vsura committitur, & ibi allegat alios Doct. ita tenentes & tenet etiam eius Additio. ibi Carol. Molin. lite. I. quod vltimum mihi placet contra Mencha. vbi supra: intelligo tamen ex mente supra dictorum quod hæc vera æstimatio consideretur secundum valorem proprietatis fundi venditi cum fructibus percipiendis tempore, quo nondum solutionis dies venerit, cum hoc sit proprium, verum & considerabile interesse quando quidem iure competunt esse posse vendi fructus futuros fundi & quotidie licite venduntur in locationibus, quæ sæpissimè sunt plurimum annorum simul aliquius fundi vel domus, imò Socin. vbi supra nu. 12. & 15. tenet hanc secundam opinionem contra Bald. & Ancha. cum alijs, quos refert, & dicit esse sequendam hæc secundam opinionem, tum quia videtur magis communis, tum quia tutior. Nec Socin. in dict. num. 4. tractat nec tenet id, ad quod eum allegat Mencha. Sed in num. 5. referend. Bald. & Anchar. id tenentes non tamen ipse remanet in ea opinione: imò postea. d. nu. 12. & 15. tenet contrarium.

7 ¶ Interesse autem ratione damni emergentis nulli dubium est quin possit licite peti vt in. c. r. de vsur. notant Doctores. & tradit Syluest. vbi supra. vbi ponit exēpla. [& Dominicus à Soto vbi supra qui est videndus ad vtrumque: interesse tamen damni emergentis quod lucri cessantis, & Mercad. de trasas y contractos cap. 11. de comprary vender al contado, & c. 13. de comprary vender al fiado, & Anto. de Cordo nain suo tractatu de casos de consciencia. q. 84. per totam, & Burg. de Paz vbi supra nu. 5. & sequentibus.

8 ¶ Sed contra supradictam Barto. distinctionem in dict. l. vnic. num. 25. communiter approbat.

probat. obstat text. difficilis in. l. fina. ff. de pericul. & commod. rei vend. vbi text. probat quod si emptor venditori moram fecerit in pretio soluendo, vsuras duntaxat præstabit (de quibus loquitur text. in dict. l. curabit. C. de action. empr.) non vero omnino omnino, quod venditor mora non facta consequi potuit, veluti si negotiator fuerit, & pretio soluto ex mercibus plusquam ex vsuris querere poterit. Nam videtur ibi text. manifestissimus, in quo non habetur ratio lucri cessantis in homine solito negotiari, etiam eius, quod ex mercibus querere poterit. Sed text. ille intelligendus est iuxta supra dictam distinctionem, scilicet, vt communis opinio procedat & intelligatur de lucro certo, quod veluti manus euasit homini solito negotiari, text. vero in dicta. l. fina. loquitur in lucro incerto, quod potuit acquiri in potentia, vt ex ipsomet text. constat in verbo. poterit. ita etiam videtur sentire Bartol. vbi supra, dum dicit quod debet apparere quasi pro certo, quod tantum lucratus fuisset. &c. & hunc intellectum communem esse affirmat Carol. Molin. in dict. l. vnic. fol. 69. pagin. 2. dicit etiam communem opinionem, ibi Rebuff. gloss. fin. nu. 29. fol. 466. dicit communem Pirrhium in l. quatenus, in tertia regula. ff. de regul. iur. Pro quo intellectu est text. optimus in l. quem admodum. §. 1. in versic. ideoque Labeo & Proculus. ff. ad l. Aquil. & ita etiam intelligit materiam hæc alios allegans: licet dict. l. fina. mentionem non faciat Matthæ. de Afflic. decis. Neapol. 20. nu. 2. vbi dicit tunc esse verum, quod homo solitus negotiari possit petere interesse lucri cessantis, quando certum est quod ille fuisset lucratus si pecuniam habuisset, vt quia probaretur quod habuit præ manibus talenti mercantiam, de qua fuisset lucratus, & quia pecuniam non habuit, non potuit emere, vel quod si habuisset illam pecuniam certitudinaliter fuisset lucratus. &c. & ita cautus oportet esse aduocatos ad bene articulandum pro actore petente hoc interesse lucri cessantis iuxta supra dicta, quia aliàs non obtinebunt, & ibi etiam Matthæ. de Afflic. allegat ad hoc. dict. l. que admodum. §. si in nauis. in fine. ff. ad l. Aquil. & l. naturale in. §. 1. in fine. ff. de acqui. rer. domin. quia multa accidere possunt propter quæ non capias. Eandem opinionem cum Paul. de Caltr. in. l. 3. §. nunc de officio. num. 3. de eo, quod cert. loc. & Matthæ. de Afflic. vbi supra & Deci. consil. 322. sub num. 5. tenet & sequitur Benuenutus vbi supra. nu. 3.

vbi. nu. 4. ex eodem Decio. hoc temperat. vt lucrum cessans in infinitum non producatur, sed primum lucrum tantum peti possit, verbigratia, si mercator probat, si debitam pecuniam perfoluisset dicto die, certe lucratus esset decem, audiatur, rursus si dicat ex illis pecunijs merces comparasset, lucratusque esset non audiatur.

¶ Idem tamen Benuenut. ibi, limitat supradictam opinionem cum Rom. singul. 631. quem refert ad cælum hoc ferente, in piscatore, venatore, & aucupatione enim harum artium lucrum cessans peti nequit, quia incertum est, an caperet, quia multa accidere possent, propter quæ non caperent, vt probatur in dictis iuribus quod est notabile. [Sequitur Ioann. Gracian. vbi supra. n. 7. limitans cum Couar. in Regul. peccatum de reg. iur. in. 6. 2. p. §. 8. n. 12. vbi piscatio venatoria & frequentissima est & omnino certa, vel quasi, quia tunc hoc interesse etiam in piscatoribus æstimari solet, quod in colliaris piscatoribus maritimis sæpe fit, & ipse consuluit sic in quadam causa per supradicta.] Et opinionem Matthæi vbi supra cum Paul. & alijs sequitur Roland. à Valle. d. consil. 37. nu. 13. vbi. n. 14. addit ex Decio, quod in probatione huius interesse debet testes reddere rationem dicti sui, licet non sint de ea interrogati, & nu. 11. & 12. addit quod cõis opinio supra dicta debet intelligi, vt procedat quæ probatū fuit creditoris solutu fuisse mercari & negotiari cum pecunijs, & quod agens hoc debet articulare & probare, alias quod non debet obtinere.

¶ Sed & sunt alij casus in quibus licite interesse, & aliud lucrum ultra sortem sine crimine potest peti, quos cõgerit Cassanæus in consuetudinibus Burgund. Rubr. 4. §. 23.

¶ Vltimus ex supra dictis omnibus in hoc capit. inferitur quod cum vsuræ regulariter omnino iure sint prohibita, & iudex Ecclesiasticus tantum sit iudex competens causæ vsuraria, saltim quando vertitur quæstio iuris, an talis contractus sit vsurarius, hæcne, vt infra videbimus, dubiam reddi opinionem Angél. in. l. 4. §. cõdemnatum. ff. de re iudic. & eiusdem. in. l. fundi. ff. de except. dum tenet quod si petatur executio coram iudice seculari virtute instrumenti gaurentigij quod hodie habet paratam executionem, vt in. l. 5. titu. 8. libr. 3. ordinamenti, quæ hodie est l. 2. titu. 21. libr. 4. noue recopilat. Regia, & pars aduersa contra quæ petitur executio compareat coram iudice Ecclesiastico, & dicat illum contractum

esse vsurarium, & petat annullari, & pro tali vsurario, & reprobo declarari, q̄ tunc non constante, quod iudex secularis sciat hanc litem pendentiam super vsura prædicti contractus, quem ipse exequitur, esse coram prædicto iudice Ecclesiastico, imò etiam si sibi inhi-beatur per iudicem Ecclesiasticum, ne amplius procedat super executione, donec quæstio vsuraria tanquam præiudicialis executioni terminetur, pro vt fit communiter, adhuc iudex secularis, non teneatur superfedere in executione, nec se inhibere, quia Ecclesiasticus non rectè inhibet in hoc casu, secundum Angel. cuius opinionem sequuntur in dicto §. condemnatum. Imol. & Rip. numero. 29. qui dicit, q̄ si iudex Ecclesiasticus prænerit (in cognoscendo scilicet) iudicem secularem, non rectè facit, si inhibeat. Eandem etiam opinionem videtur secutus Roderic. Suarez in l. postrem iudicatam. versic. circa iudicem. num. 15, 16. & 17. fol. 33. ff. de re iud. quem & alios doct. huius opinionis sequaces refert Couarru. in Quarto de Sponsalib. 2. part. capit. 8. §. 12. numer. 5. qui hanc opinionem ultimo loco refert, & eam non reprobat, neq; approbat.

10 ¶ Quorum fundamentum est, ex doctrina Innocent. in capit. cum in iure. de officio. de leg. quæ habet quod nullitas, prius in iudicio proposita principaliter per modum actionis non impedit executionem sententiæ postea petitæ & factæ. Quam opinionem sequuntur nonnulli Doctores. relati per supra dictos per text. in l. fina. in fine. C. de ord. cognit. [Et eam probat alios referens Sebast. Van-tius de nullitat. sententiæ in Rubr. quot & quibus mod. nullit. prop. post. n. 29. pagi. 98. vbi n. 30. inquit q̄ nihilominus propter formam cõmissionum & rescriptorum & ob generales clausulas illorum in Romana curia practi-catur q̄ in rescriptis seu cõmissionibus super nullitatibus huiusmodi impetratis, addi con-suevit clausula sine præiudicio legitimæ executionis vel trium cõformiũ, aut cū clausula siquid exequendum fuerit exequatur: vel parato iudicato iuxta casuum contingentias per quas clausulas etiam q̄ subsequatur inhibi-tio per iudicem ad quem exequutio nihilominus non impeditur, & n. 32. limitat supra dict. doctrinam Innoc. quando exequutio esset irretractabilis: quia tunc nullitas prius in iudicio principaliter proposita impediret executionem ex Bald. & alijs quos refert.] Item fundatur hæc opinio Angel. & saqua-

cium, quia aduersus executionem instrumēti gaurentigij non admittitur exceptio, quæ altiore indagine requirit, hoc est, vltra decem dies probada, vt in dictis legibus Regijs cauetur, ergo neque etiã exceptio vsuraria, nisi probetur infra dictũ terminũ, vt in dictis legibus Regijs secundum Rodericum Suarez. vbi supra

11 ¶ Sed his non obstantibus ex superioribus videtur non esse veram prædictam Angeli opinionem & sequacium, & potius tenendum esse contrarium, imò quod iudex secularis si prædicto casu constituto sibi de litem pendentia vertentis coram Ecclesiastico super causa vsuraria eiusdem contractus, quem exequitur maximè si à iudice Ecclesiastico inhi-beatur, ne vltra procedat super executione sub pœna excommunicationis, quousque decidatur causa vsuraria, tenetur obedire, & debet superfedere in executione, quia cum exceptio hæc sit præiudicialis executioni omnino, nõ debet super ea amplius procedi, quia aliàs iudicium Ecclesiasticum redderetur illusorium argumēto. text. in capit. tuã de ordina. cog. vbi prius agitur causa nataliũ, quã successio-nis, quia præiudicialis est ei, & in expreso in nostris terminis, ita tenet contra Angel. Alexand. in dicto §. condemnatum. nu. 17. allegans Federicum, & alios Doctores. ita tenentes, tenet etiam Anto. in dicto capitulo tuam. & alij relati per Couarruias vbi supra num. 4. Vltra quem eandem etiam opinionem nõ data etiam inhibitione tenet Thom. Ferrat. cautel. 53. numero. 1. & opinionem Angeli & Imolæ vbi supra dicit dubiam red-di Tiraquel. de vtroque. tract. tit. 2. §. primo. in gloss. 2. numero. 36. quauis Barbat. quem ibi refert, sequatur opinionem Angel.

12 ¶ Et redditur dubia eius opinio ex ijs, quæ ipse Tiraquel. ibi, & duobus numeris præcedentibus tradit, scilicet, quod si debitor passus est se viaci omittēdo exceptionem vsurariam, nihilominus illa sententiã rescindi debet ex causa vsuraria, vt tibi bene probat. Neque obstat secundum Ripam vbi supra, quod in dicto capitulo tuam. de ordi. cognit. prius fuit proposita actio præiudicialis, quã successio-nis at vero in nostro casu prius fuit petitæ & factæ executio, & postea actum fuit de nullitate coram iudice Ecclesiastico propter causam vsurariam eiusdem contractus, quæ est præiudicialis.

13 ¶ Quia eadem ratio text. in dicto capitulo tuam.

tuam. militat, siue prius deducatur in iudicio actio præiudicialis, quã principalis, siue post, quia per id, quod iudicabitur in præiudiciali, constabit, quid faciendum sit in causa successione, quæ ab ea dependet, & ita vtroque modo procedit text. ille secundum Abba. ibi num. 7. ad fin. post Innocent. & quod sit idem est text. expressus in capitulo lator. qui filij sint leg. imò vt constat ex dicto capitulo tuam, iuxta intellectum glossæ secundæ ibidem. in casu illius text. prius fuit actus de successione coram iudice seculari, & oppositum fuit à Reo de natalibus actoris, quæ exceptio erat præiudicialis successioni prius petitæ, & deductæ in iudicio, & hæc causa præiudicialis, quia in ea agitur de causa matrimoniali. quæ pertinet ad cognitionem iudicis Ecclesiastici, remissa, & delata fuit à iudice illo seculari ad iudicem Ecclesiasticum, & iubet Summus Pontifex, quod dum agitur coram Ecclesiastico de causa Natalium Regine Cypri & antequam determinata sit, non tractetur de causa successione. Neque secundum hunc intellectum oberunt verba text. dependēt ex illa successione causam. &c. Quia respondeo verum esse causam successione, licet prius deducta sit in iudicio, dependere ex causa Natalium cõsiderato effectu, quia si Regina petens successione est de legitimo matrimonio nata obtinebit in ea, sin minus, secus. Et hæc eadem ratione prius agendum est de causa præiudiciali, siue prius, siue postea intentetur, quia causa successione ab ea dependet. Hoc est, ab eo quod in causa Natalium fuerit iudicatum. Et secundum hunc intellectum verbum (incipere) illius text. debet exponi, id est, inceptam prosecui. Et hic intellectus est verus, & cõmunis lectura illius text. secundum Abba. ibi num. 7.

14 ¶ Et quod causa præiudicialis intentata faciat quiescere omne iudicium prius, siue postea intentatum, siue sit Civile, siue criminale, tenet Maranth. de ord. iud. 4. parte principi. 20. distinct. numero. 7. fol. 258. vbi ad hoc allegat text. in l. si de hæreditate. & in l. cum status. & in l. si res. C. de ord. cognit. cū alijs.

15 ¶ Non obstat etiam, quod in nostro casu per leges Regias non admittatur exceptio altiore indagine requirens, probanda vltra decem dies, quia respondendo, illud posse procedere in illa exceptione, cuius cognitionis est capax secularis iudex, qui instrumentum gaurentigij exequitur, vt constat ex prædicto. II. Regijs: at vero nos loquimur de exceptio-

ne, cuius cognitionis est incapax iudex secularis, scilicet, causæ vsurariæ, super qua questione iuris pendente coram iudice Ecclesiastico, qui est iudex competentis ipsius, sicut contingit, in dicto capitulo tuam. Et sic nostram quæstionem reducimus ad terminos. dicti capitulo tuam. ac per consequens in ea etiam iure optimo dicendum est, iudicem secularem debere superfedere in executione, donec terminetur causa vsuraria, quia ipse debet obedire iudici Ecclesiastico præcipienti, & inhibenti ne amplius procedat, & quod superfedeat in executione sub pœna excommunicationis, donec decidatur causa vsuraria, quia in ea est superior Ecclesiasticus, & potest seculari præcipere, & eum inobedientem excommunicare. Et minus incõuenit, quod causa executionis differatur prædictis rationibus, quã q̄ vsura exequatur, cum agatur de periculo animæ. Huc accedit, exactio-nem vsurariũ omni iure esse prohibitam, & odiosissimã, vt notum est.

16 ¶ Pro qua responsione facit, quia iudex secularis, quando remittit iudici Ecclesiastico causam, non potest ei præfigere terminum, intra quem cognoscat, licet possit illum assignare partibus, intra quem se præsentet coram Ecclesiastico, & interim non potest secularis procedere, sed imò debet superfedere secundum Bartol. quæ refert, & sequitur Paul. de Castr. in l. Titia. numero. 8. ff. solut. matrim. & Abba. in dicto capitulo tuam. nu. 14. de ordin. cogit cum Innocent. quæ refert. Sequitur etiam alios allegans Thom. Ferratus cautel. 53. num. 2. vers. secunda cautela est.

17 ¶ Vbi plures referens tenet, quod si pars intra terminum præfixum ad se præsentãdum coram iudice Ecclesiastico non se præsentet, iudex secularis nõ tenebitur amplius ipsam exceptionem remittere, sed poterit ad vterio-ra iuridicè procedere, quod ibi probat.

18 ¶ Non obstat etiam doctrina Innocent. in dicto capitulo cum in iure. quia contrarium tenet idem Innocent. in capitulo cum olim. de dol. & contu. imò quod, prædicta nullitas principaliter intentata per viam actionis, & litem pendente super ea impediatur executionem, idem tenet Speculat. in titulo de libelli concept. §. nunc dicendum. in fin. quam opinionem testatur meliorem & communior Paul. de Castr. in dicto §. condemnatum. nu. 3. & sequitur idem Paul. post Bald. ibi. in authent. quæ supplicatio. num. 3. C. de Precib. Imperat. offerend. & hæc opinio plus placet Alexã. in dicto §. condemnatum. num. 15.

qui à numero. 12. cum sequentibus late examinatur articulum hunc pro & contra.

19 ¶ Neque obstat dicta. l. fina. in fine. C. de ord. cognit. quæ fuit adducta pro prima opinione Innocentij, quia ibi ideo illud, scilicet, propter præsumptionem calumniæ, quæ erat contra agrem de nullitate, ut constat ex text. ibi. ne huic sententiæ satisfieret, ut aduertit Imol. in dict. §. condemnatum. Vnde regulariter cessante calumnia erit contrarium secundum hanc secundam opinionem Innocent. in dict. cap. cum olim. Et ita concordat has duas doctrinas Innocentij Additio Roderic. Suar. vbi supra, ut prima procedat, vbi fraudulenter quis mouerit litem nullitatis, & hoc casu non erit mittenda inhibitoria iudici seculari, aliàs secus & ita procedat secunda, & ita etiam saluandam esse dicit opinionem Angel. vbi supra de qua nos agimus. Scita ex hac prima resolutione & concordia ad doctrinam Innocent. in dict. capitul. cum in iure de offic. delegat. cū doctrina eiusdem contraria in dict. capitul. cum olim. de dol. & cōtum. resultat quod nostra secunda opinio principalis de qua agimus cum Alexand. & cæteris contra Angel. & sequaces sit verior, aut quod saltem procedat regulariter, præterquam si defraude & calumnia introducētis causam vsurariam coram iudice Ecclesiastico post petitam aduersus se executionem coram seculari, constiterit: quo casu saluari posset opinio Angel. secundum addit. Roderic. Suarez vbi supra.

20 ¶ Secundò principaliter respondeo, præd. doctrinam Innocentij in dict. capit. cum in iure non procedere, quotiescunque per iudicem nullitatis inhibetur iudici cognoſcenti de executione, ne ulterius procedat, quousque determinetur causa nullitatis tanquam præiudicialis executioni, & hoc officio debet intelligi & suppleri secunda opinio Innocentij in dict. capit. cum olim communiter approbata, scilicet, quod ad hoc ut illa procedat requiratur quod fiat hæc inhibitoria ut constat ex Paulo de Castr. vbi supra: qui dicit quod iudex, coram quo est lis mota teneatur ad instantiam mouētis facere præceptum, quod nulla fiat executio, licet iudices ut plurimum timeant tale præceptum facere, non tamen fieri debet nisi parte primò citata, ad dicendum causam, quare fieri non debeat ut in capitulo Romana. §. si vero citet. de appellat. in sexto. Idem in terminis tenet expressè Rip. vbi supra dicto numero. 28. scilicet,

quod ad hoc ut procedat præd. secunda opinio Innocentij, requiratur inhibitoria. Igitur cum in proposito præsupponatur, iudicem Ecclesiasticum inhibere secularem, ne amplius procedat donec causa vsuraria finiat, consequens est ut fundamentum Angel. & sequacium, non tantum eis non fauear, sed imò contra ipsorum opinionem sit expressum, rectè intellectum.

21 ¶ Tertio respondeo quod doctrina Innocentij in dict. capit. cum in iure limitatur etiã si ultra quod actum sit de nullitate principaliter per viam actionis, opponatur aduersus executionem, eadem exceptio nullitatis. Et hoc modo supplenda est etiam & intelligenda secunda doctrina Innocentij in dict. capitul. cum olim. communiter approbata, ut ad hoc, ut procedat sit necessarium, quod opponatur executioni hæc exceptio nullitatis pendens per viam actionis secundum Ripam vbi supra.

22 ¶ Ex quo inferitur quod aduersus executionem instrumenti guarantee potest opponi & probari exceptio nullitatis, licet prius fuerit intentata principaliter per viam actionis. Quia pendentiã ipsius non impedit, quin possit opponi aduersus executionem per viam exceptionis: & impedit executionem, si in continenti probetur, ut probat text. in capitulo. fina. cum gloss. in verb. pendentem in versu. sed si ago. de ord. cognit. & tenent expressè Imol. & Alexand. in dicto. §. condemnatum. numero. 14. Ergo eodem modo si aduersus executionem opponatur exceptio vsuraria debet impedire executionem, & iudex secularis debet eam exceptionem remittere ad iudicem Ecclesiasticum, qui est competens ipsius exceptionis & interim supersedere in executione, maxime ad præceptum & inhibitionem Ecclesiasticam, licet in continenti non probetur exceptio, quia hoc attinet ad ipsum iudicem Ecclesiasticum, cui non potest præfigurere terminum ad ipsius examinationem. Et à fortiori idem erit, si per viam actionis principaliter deducatur hæc causa vsuraria coram Ecclesiastico post petitam executionem, si ipsa pars executata opponatur iudici cognoſcenti exceptionem vsurariæ causæ pendētis coram Ecclesiastico, & requiratur quod supersedat in executione, & ei faciat notificare mandatum & inhibitionem, iudicis Ecclesiastici ad supersedendum in præd. executione.

23 ¶ Quartò potest responderi doctrinæ Innocentij

centij in dict. capit. cum in iure, ut procedat & loquatur in executione sententiæ, contra quam, nimirum si non admittatur nullitas principaliter deducta in iudicio, quia hæc est exceptio præemptoria, quæ potuit opponi & ventilari in iudicio habito ante sententiã & non post. ut in l. peremptorias. C. sententiã rescind. non poss. At vero. quãdo executio instrumenti guarantee petitur & sit cū non præcesserit iudici, in quo discuti potuisset, præd. exceptio merito, quod postea deduci possit in iudiciu principaliter aduersus instrumentu & impeditur ipsius executione: ita aduertit subtiliter Cumã. & eū referēs Alexand. in dict. §. condemnatū. n. 17. & 18. Sed hæc responsio mihi non placet quia non est vera sic simpliciter intellecta, ut constat ex supra dictis, præcipue, quia nullitas secūdius, bene potest opponi aduersus sententiã, quoties cõcernit ipsam sententiã ex defectu citationis, vel alio, notorie iniustitiæ & similib. & licet non potuit opponi ante sententiã.

Quintò potest saluari doctrina Innocentij in dict. capitul. cum in iure. quando virtute reservationis Papæ, sententiæ vel instrumenti guarantee est facta solutio pensionis annuæ, quia tunc cum creditor sit in possessio ne non impeditur pensionis præstatio propter superuenientem litem super nullitate, vel extinctione, ex eo quod literæ sunt liquidæ, & ex cõsensu partium, ad quem Papa respexit, quo vsq; contra eas sit res iudicata. ut bene probat Casiodorus decis. 10. de rescrip. n. 7. & 8. vbi limitat hoc duobus modis, & ideo est videndus. Sed quia sæpe rei conuenti vel executati maliciose, causa differendi iudicium contra se ceptum coram iudice seculari, opponunt exceptiones vsurarias, vel alias, quæ spectent ad cognitionem iudicis Ecclesiastici, & perunt ad eum remissionem fieri ad hoc obuiandum tradit duas cautelas Thomas Ferrarius cautela. 33. per totam.

24 ¶ Prima est, ut iudex statuatur terminum parti ponenti talem exceptionem intra quem debeat coram se produxisse capitula & omnia, quæ probare intendit in Curia Ecclesiastica: ut videat an illa capitula sint releuata, necne, & sic non admittat talem exceptionem, sed ad vltiora procedat, quod dicit iudicem fieri posse: & refert plures Doctor. tenentes hanc cautelam & eam probat. Contra quam; primò videtur facere, quod huius iudicis careat iurisdictione respectu huius articuli, cum in effectu debeat discernere. & iudicare, an capitula sint releuata.

tura reum, necne, & sicut sit vsurarius contractus, necne, quod ad solam cognitionem iudicis Ecclesiastici pertinet, ut infra dicitur cum cõmuni opinione. Secundo contra supra dictam cautelam obstat, quia pars excipiens, non ita in proprio habet probationes, ut illas ostendere possit: ita summam iudici seculari, sed super illis debet iudicium causari coram Ecclesiastico, cum citatione partis contrariæ & cum causæ cognitione, ut infra dicemus. Ergo nihil valet præd. præceptu iudicis secularis, ideo dubito de hac prima cautela.

Secunda cautela est, quam supra retuli ex eodem Thom. Ferrario. & ideo hic iterum, eam non referam.

25 ¶ Superioribus tamen addendum est, quod si lis tantum pendeat, super petitione, quam facit debitor, ut à iuramento obſoluatur, non debet interim illa pendente, fieri dict. inhibitoria, ut cum Federic. consil. 290. & Innocentio, & Imola. tenet Laurentius de Rodulf. in tractatu de vsuris, q. 129. nu. 14. volum. 16. tract. diuers. Doct. fol. 137. dicens quod si contrarium fiat possit appellari, nec illi tunc parebit iudex laicus: quia grauatur propter iniustam inhibitionem.

26 ¶ Adde ego, quod hoc attentò si non obstat dict. appellatione iudicis secularis, Ecclesiasticus illum declarat excommunicatum, per viam & auxilium regale vis, vulgo dictu de fuerça, succurretur iudici seculari, & annullabitur, per Reges, eiusq; cõsiliarios si prædicta inhibitoria & præcipietur Ecclesiastico, ut reponat omnia facta post appellationem, & etiam intra tempus datu ad appellandum & ut deferat appellationi, & absoluat in totu iudicem secularem excommunicatum. Et interim quod hoc determinatur in Regio consilio, vel Cancellaria Regali, iubetur absolui excommunicatus ad certum tempus, scilicet, 80. dierum in Regali consilio, & 60. in Cancellaria Regia prout moris est & sit quotidie in negotijs Ecclesiasticis, quæ hoc nomine ad Regiã Curiam deferuntur ex antiqua Hispaniæ consuetudine, ut in l. 2. titul. 6. lib. nouæ recopil. Regiæ.

¶ Et dictus Laurentius de Rodulf. vbi supra numero. 15. agit, quid erit quando absolutio simul petitur à iuramento & à contractu.

37 ¶ Sed contra supra dicta. in hac questione Angel. adest quædam. l. Regia, quæ videtur impedire laicos opponere exceptiones coram iudicibus secularibus, quæ tendunt ad

ipforum Regalem iurisdictionem declinan-
dam, & petunt remitti ad iudicem Ecclesia-
sticum afferentes causam illam ad iurisdic-
tionem Ecclesiasticam pertinere & spectare.
Ita expresse determinat. l. 9. & r. tit. 1. lib. 3.
ordin. & d. l. 9. est hodie. l. 13. tit. 1. l. 4. nou.
recopil. Reg. & hoc facientes amittunt ipso
facto officia, gratias & salaria, que à Rege quo
quomodo habent, & vltra hoc omnia bona
sua sisco applicata: vt in dictis. l. Regijs ca-
uetur. Quibus attētis videtur quod reus exe-
cutatus in iudicio possit opponere coram iudi-
ce seculari exceptionem vsurariā pendētem
corā iudice Ecclesiastico, nec petere qd ad iudicem
Ecclesiasticum causa remittatur, &
ita videtur iuuari, ex dictis legibus opinio
Ang. & sequacium aduersus quā supra tenui
mus & tenendum existimauimus, quid di-
cendum? Certē, illæ non obstant rectē intel-
lecta, quia licet id precipiant, intelligi tamen
debet quādo reus malitiose & indebite cau-
sa fatigādi & vexādi aduersarium, id allegat
& petit aliās secus ita probatur ex. d. l. ibi.
Que maliciose ante per fatigat a su contraria. &c.
Sed in nostro casu & questione reus iudice
potest opponere exceptionem causæ vsurari-
e pendētis coram iudice Ecclesiastico &
petere remissionē ad eum maximē si inhibi-
tum sit iudici seculari per Ecclesiasticum vt
supra probatum est. Igitur nō habent locum
in hoc casu. d. l. Regiæ. ex ipsi tamen expref-
se probatur limitatio, quam supra assignaui-
mus ad opinionem Alexan. & sequacium,
quam diximus veriorē esse & tenendā con-
tra Ang. & sequaces; vt ipsa nō procedat quo-
tiefcunquē constasset. de fraude & malitia
introducētis causam vsurariam eorū iudi-
ce Ecclesiastico, post petitam aduersus se exe-
cutionem coram seculari: nam cum hoc casu
reus per dictas leges Regias puniatur pœnis
in eā contentis, consequens est, vt non de-
beat audiri quandoquidem malitiose id facit
& causa vexandi aduersarium, nē ex delicto
suo & dolo commodum hoc reportetur, vt
remissio fiat ad iudicem Ecclesiasticū prout
ipse reus petit & ita expresse limitat Addi-
tūo Roderici Suarez. vt supra dictum est,
vbi etiam tenui hoc casu saluari posse opi-
nionem supra dict. Ange. & sequacium.

28 ¶ Ent tamen bona cautela & remedium ad
evitandas pœnas dictarum legum Regiarum,
scilicet, vt ipse reus non declinet iurisdic-
tionem iudicis secularis, sed iudex Ecclesiasti-
cus ex suo officio petat remissionem & fa-

ciat inhibitionem iudici seculari cum causæ
vsurariæ cognitio, cum vertitur quæstio iu-
ris, spectet ad ipsum iudicem Ecclesiasticum
& non ad secularem, ita in terminis dictarum
legum Regiarum, tenet & probat Antonius
Gomez in tertio tom. Variar. capitul. 10. nu-
mero. 7. & Didac. Perez plures allegans in
dict. l. 10. colum. 802. versiculis. quæ autem cau-
tela, vbi refert Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ
Mariæ. nume. 71. de constitut. & Thomam
Ferrat. cautela. 28. assignantes alias quinque
cautelas in proposito. Et licet præd. Doct.
Hispani loquantur in terminis dictarum legum
Regiarum: & dict. l. 10. loquatur in cleri-
co primæ tonsuræ declinante iurisdictionem
secularem in delicto à se commisso & peten-
te, se remitti ad iudicem Ecclesiasticum sub
pœnis, ibi contentis. Idem tenendum est in
nostro casu & quæstione de exceptione vsu-
raria, tum quia eadem ratio militat, ergo idē
ius, tum etiam quia dict. l. 9. ordinamenti. &
dict. l. 13. nouæ recopil. generaliter loquitur
& disponunt, quod supra dictum est & sic
comprehendunt nostrum casum, ergo supra
dicta cautela & alia, quæ de iure sint veræ ad
signatæ ad dictas. l. Regias, habebunt etiam
locum in nostro casu & quæstione: & ita est
tenendum, & consulo, quod reus vtatur dict.
cautela, non tamen malitiose. Ex supra di-
ctis resultant duo articuli principales exami-
nati, primus in causa vsuraria super dicto An-
gel. in quo verior mihi videtur & tenenda
opinio Alexan. & sequacium vt supra dixi.
Secundus, an litis pendentiæ super nullitate
principaliter deducta in iudicio per viam
actionis impediatur executionem instrumenti
guarentigij, in quo sunt duæ doctrinæ Inno-
centij contrariæ. Dixi, quæ sit communis &
quō modo intelligenda & assignaui inter eas
cōcordiā, vt vidisti, quæ oīa sunt summo pe-
re notāda in practica quia cōtingibilia: & iā
vidi de secundo dubitari in facti cōtingentia.

29 ¶ Sed quoties prius agitur via ordinaria ad-
uersus contractus guarentigij non quidem
de nullitate ipsius, sed alia ratione, vt rescin-
datur vel oblationem; dolum vel aliam cau-
sam, non video, cur sit impedienda via execu-
tiua: & ita qd non impediatur videtur senten-
tiæ, præsupponere & velle vtriusq; Innocen-
tij doctrinæ sequaces: & in terminis ita in te-
nio tenere Petri Rebut. in commentar. ad Re-
gias constitutiones Gallicās. 2. tom. in tract.
de rescis. contractus. art. vnic. gl. 5. num. 7. pag.
168. vbi inquit esse notandum qd pendente cō-

tractus

tractus rescissione cogitur reus soluere id, qd
est in contractu deductum: & interim seruat
contractus, dicens ita fuisse in illo senatu (scili-
cet, Parisiensi) decim pro quodam schola-
stico proficiente cōtractus rescissione Ann.
1539. die. 14. Julij. & ante ann. 1515. die. 15.
Mij, fuit condemnatus petens rescissionem
contractus ad continuandum & soluendum
redditus lite pendente licet allegaretur furio-
sus, qui redditus constituerat: & quod cau-
tio dari debet à recipiente, vt videm Senatus
iudicauit ann. 1523. contra viduam Ioānis. Te-
xier. quōd repetit id Rebut. 1. tom. in tra-
cta. de sententijs prouit. in præfatione. num.
132. pag. 244.

30 ¶ Ex supradict. in primo puncto principali
circa doctrinam Angeli infertur bonus intel-
lectus ad. l. 4. tit. 8. li. 3. ord. hodie. l. 1. tit. 2. l. 1.
4. nouæ recopil. Regiæ. quæ disponit, quod ex-
ceptio vsuraria admittatur aduersus execu-
tionē contractus guarentigij vel sententiæ, vt
procedat & intelligatur iuxta supradicta, vi-
delicet, qd si questio vsuraria sit iuris, iudex se-
cularis illam remittat ad iudicē Ecclesiasticū
& interim supersedeat in executione, præci-
pue si ab ipso iudice Ecclesiastico inhibea-
tur. Si vero questio sit super facto possit ipse
iudex secularis de ea cognoscere, vt infra latius
dicetur. & hoc casu probanda erit infra termi-
nū decem dierū à dict. l. Regijs assignatum.
& postquam hæc scripseram inueni, ita ex-
presse tenentem & intelligentē. d. l. Regiam.
Cova. in Quarto de spons. 2. parte. c. 18. §. 12. n.
5. fol. 152. vult etiā Auiles in. c. 50. prætorū. in
gl. v. furas. col. ipsius gl. 3. fo. 250.

31 ¶ Vltimo pro complemento suprad. quæ-
stionis restat videndum an ad hoc vt præd. in-
hibito iudici Ecclesiastico locum habeat &
procedat rectē, requiratur citatio partis quæ
petijt executionem, vt coram iudice Eccle-
siastico compareat super dicta causa vsuraria
ad videndum an sit concedenda præd. inhibi-
tione, necne? Et primò videtur dicendum nō
esse necessariam citationē: quia text. in. d. c.
tuam, eā non requirit, & ita tenent expresse
ibi, Abb. num. 5. & r. & Ant. de But. nu. 12.
Sed contrariū est verius & tenendū, imò qd re-
quiratur citatio vt cōstat ex Paul. de Cast. in
d. §. cōdenatū. in fi. vbi allegat bonū text. in
d. c. Romana. §. si verò citet de appellat. in. 6.
& ita expresse intelligit text. in. d. c. tuā. Ioā.
de Imol. in hoc. c. debitores. num. 8. de iur.
& Feder. de Senis conf. 300. & est magis cōis-
opinio secundum Alex. in. d. §. cōdenatū.

num. 19. & in. l. Titia. in fi. ff. solu. mat. & in
cōf. 9. n. 2. li. 4. quā opinio sequitur Mar-
tana de ord. iud. in. 4. parte. princ. dist. 11. n.
30. fo. 220. Hanc etiam opinionem sequitur
& probat Laurentius de Rodulf. vbi supra. q.
131. n. 19. & 20. vbi limitat quādo iudex Ecclē-
siasticus procederet ex officio ex denūtiatio-
ne sibi facta & nō ad instātiā partis, quia tūc
pōt abiq; citatione partis cōtraria: cōcedere
præd. inhibitionē, & ibi hoc probat eādē etiā
cōem sequit & dicit cōem plures referēs Se-
bast. Van. de nullit. proceff. tit. de nullit. sen-
tentie ex defect. iuris. d. ordinat. nu. 55. fo. 185.
32 ¶ Ex quo inferi qd in casu. d. c. tuā, p̄cessus fa-
ctus in causa principali ante citationē partis
& inhibitionē, ita facta valebit & tenebit se-
cū dū Alex. in. d. l. Titia. n. 9. A loise. in hom-
ni nouatione in fi. C. d. sacrosā. Eccl. Felin. in
c. cū sit Romana in princ. n. 3. de appell. quā
Abb. in. d. nu. 11. in hoc distinguat, qd est om-
nino videndus n. 13. quia ibi ponit quæstionē
optimam in proposito nostro.

33 ¶ Scilicet, si iudex Ecclesiasticus, qui fecit in-
hibitoria, pronūtiavit super incidēti seu præ-
iudiciali quæstione, putā qd instrumentum
nō est vsurarium, vel qd actor est legitimus.
in. d. c. tuā. & reuocauit inhibitoriam. dādo
potestātē & facultatē iudici seculari, vt pro-
cedat in causa, sicut quoties fit, & ab hac sentē-
tia appellat, an iudex secularis possit p̄cede-
re in causa attēta præd. sententiæ, vel nō p̄pter
appellationē ab ea interpositā? Et cōcludit,
qd nō, attēto qd præd. reuocatio inhibitoriæ fa-
ctam sententiā fuit extincta vel saltē suspēsa
per appellationem & remanet inhibitorio in
tuo robore. Imò plus tenet, qd iudex à quo ad
instātiā appellatis possit & debeat mitte-
re iudici seculari nouā inhibitoriam, ne du-
rante appellatione procedat in causa, cū hoc
tendat in fauorē & faciliorē exitū appellatio-
nis argumēto text. in. c. cū teneamur. & in. c.
qua frōte de appell. & quæ ibi notant. Doct.
qd profecto est notandum: de quā quæstione
Abb. est videndus omnino late distinguit
Laurentius de Rodulf. vbi supra. q. 133. per
totam. volu. 16. tract. diuers. Doct. fol. 138.

34 ¶ Superiora tamē omnia dicta circa opinio-
nem Ang. in. d. §. cōdenatū limitanda sunt præ-
terquam si instrumentum guarentigij, quōd
exequitur sit iuratum, quia tunc non obsta-
te exceptione vsuraria debet procedi in exe-
cutione in casibus in quibus hodie attēto
iure Regio potest in contractibus apponi iu-
ramētū, & hoc per nostrum text. in hoc. c. de-

bitores de iur. iu. qui expresse hoc pbat: quin imo hoc casu iudex Ecclesiasticus non poterit inhibere seculari iudici ne procedat in executione, quia imò debitor compellendus est per ipsum iudicem Ecclesiasticum servare iuramentum & solvere vsuras & postquam soluerit, & sic servato iuramento poterit repetere & agere de causa vsuraria coram iudice Ecclesiastico, vt in nostro tex. probatur. Si tamen absolutio & relaxatio iuramenti fuerit concessa iuranti per iudicē Ecclesiasticum ante diem solutionis, tunc bene procedent etiam quæ supra dicta sunt quando non interuenit iuramentum, ac si non fuisset iuratum. Post lapsum vero termini solutionis & sic post mortem non debet cōcedi præd. absolutio, sed feruandum est iuramentum & puniri debet debitor iurans propter periurium à se incursum, ita colligitur ex traditis per Couar. vbi supra eum allegauit in principi. huius cap. qui alios Docto. ad hoc allegat.

35 Vltimo pro complemento huius. c. eorum, quæ supra in eius explanatione & materia diximus, examinandum restat, quia nō iudex ecclesiasticus vel secularis cognoscat de hoc crimine vsurarum in quo in iure sunt multæ & diuersæ opiniones & distinctiones Docto. quæ hic non referam, sed tantum distinctionem communem, quæ est tenenda. Scilicet quod duobus modis potest in iudicio verti quæstio vsuraria super contractu, qui dicitur vsurarius. Vno modo quia partes cōsistuntur factum, dubitatur tamē an contractus descensus ex tali facto confessato sit vsurarius nec ne, & tunc quia illud est spirituale examinabitur coram episcopo vel eius vicario & non coram iudice seculari, quia est quæstio iuris inter prohibitum & concessum. Si vero de facto dubitatur, quia vnus dicit factum proceffisse vno modo & alter alio: puta quia creditor dicit se numerasse totam summam in instrumento comprehensam, debitor vero dicit se non recepisse nisi dimidiā & aliam dimidiā fuisse adiectam in fraudem vsurarū, item dicit veditor, quod contractus fuit excogitatus in fraudem vsurarum, quod emptor negat, tunc istis casibus & similibus, quia quæstio est de facto non vero de iure, quia quilibet confiteretur quod esset vsura si sic esset casus, potest examinari coram iudice laico, ita distinguit eleganter Paulus de Leazar in clementina prima de vsur. quæ refert & sequitur Bart. in l. Titia nu. 7. ff. solut. matri. qui in nu. 6. idē dicit generaliter in qualibet causa spirituali,

scilicet, matrimonij vel exceptionis excommunicationis & similibus. Et hanc doctrinā Bart. in vtroque casu, scilicet, generaliter in quacūq; causa spirituali & specialiter in causa matrimonij & vsuraria testatur communem plures referens Couar. in. 4. de spōsalib. 2. parte cap. 8. §. 12. nu. 4. & §. fol. 152. & in causa vsuraria testatur communem plures allegans Auiles in. d. cap. 50. præ. in gl. vsuras per totam fo. 249. & 250. eandem etiam doctrinam & distinctionē in causa vsuraria sequitur alios allegans Auendañ. cap. 28. prætorū, nu. 1. lib. 2. & eadem distinctionem generaliter in causis spiritualibus testatur communiter approbatam infinitos auctores referens dominus Antonius de Padilla in. l. 1. nu. 57. C. de iur. & fact. igno. vbi refert tenentes contrarium, & Aret. dicentem contra præd. Bart. distinctio nem esse cōmunem opin. imo quod indistinctē iudex secularis nō cognoscat vllō casu de causa spirituali. Sed prima opinio est tenenda quia est resolutio verissima & cōmunis, quā multis modis limitat & declarat Alex. in. d. l. Titia. nu. 6. & seq.

36 Ex qua. r. inferitur posse lege seculari, pœna aliqua vsurarios puniri, licet crimē vsurarū mere ecclesiasticū sit iuxta cōmunē opin. ita plures allegans tradit Couar. in. 4. 2. part. ca. 6. in prin. nu. 19. vbi ex hoc defendit. l. tit. 2. lib. 8. ordin. quæ hodie est l. 4. tit. 6. lib. 8. nouæ recopil. reg. quæ vsurarios certis pœnis ibi contentis puniendos esse præcipit & in l. 1. simē, idem etiam tenet expresse cum referēs Auendañ. vbi supra.

37 Secundo inferitur. q. l. 4. ti. 2. lib. 8. ordin. vet. & dicitur. cap. 50. correctorum quod hodie est l. 36. tit. 6. lib. 3. nou. recopil. quæ dicit & probant quod iudices Regij seculares maxime curent punire & puniat vsurarios, debet necellario intelligi, quod tunc demū iudex secularis possit cognoscere de causa vsuraria & punire vsurarios quando quæstio vertitur super facto, secus si quæstio vertatur super iure iuxta cōmunem resolutionem supra traditam. Et ita inuenio quod in terminis intelligit has. ll. Auiles vbi supra. & optimē meo iudicio, quia ita videtur constare ex præd. l. re. gij, dum dicit quod iudices seculares puniat vsuras, nam ex hoc præsupponitur quod illis iudicibus solum datur cognitio & facultas puniendi in casu, quo sit vsura, & sic quoties nō dubitatur de iure an sit vsura nec ne, sed constat quod sit vsura, dubitatur tamē si factum fuit, hoc vel illo modo, ita quod si probetur vno

vno modo factum pars accusata fateatur etiā esse vsuram, sed negat factum, si vero probe tur factum alio modo, constat non esse vsuram. Et sic per. ll. regias tunc videntur iudices nudi ministri & exequutores pœnarū contra vsurarios (hoc est) cōtra illos, quos certum est, esse vsurarios, nec dubitatur de vsura, sed de facto, quomodo processerit: & in practica vidi sæpius ita fieri, quia iudices seculares cognoscunt de causis vsurarijs super quæstione facti ad puniendos vsurarios pœnis, legibus regijs impositis, & non se intromittunt cognoscere super quæstione iuris, scilicet, an talis contractus sit vsurarius nec ne, licet aliquando de vtroq; cognoscant, cum hi articuli & differentia quæstionis iuris & facti supra dicti sint multum cōnexi & synonymi ita quod minime aduertant an sit quæstio iuris vel super facto, & si aduertunt assumunt si bi plenam & liberam facultatem cognoscendi & iudicandi de vtroque, ex prædict. ll. Regijs, quas ipsi indistinctē intelligunt: quod ipse non probo: quia intelligendæ sunt secundum cōmunem resolutionem, supra dictam iuris communis, cui ipsæ. ll. Regiæ minime contradicunt, imò videntur ei annuere, vt supra ponderatū est. Ideo qui ius & iustitiam administrare volunt & cupiunt, (prouit debet quilibet bonus iudex) sequatur supra dictam communem resolutionem, & non immitat falcem suam in messem alienam, quia aliās non recte faciet, præter quā quod iudicium erit nullum, vt in capitu. decernimus de iudic. cum similibus. Et cum his finem impono huic capitu. Laus Deo, optimo maximo.

Index eorum, quæ hoc capite tertio continentur.

- 1 Donatio inter virum & uxorem constare matrimonio regulariter est prohibita, ceteri autem contractus sunt permisi.
- 2 Donatio iurata inter virum & uxorem constante matrimonio facta valet & tenet. & numeris sequentibus. In hoc numero ponitur prima communis affirmatiua.
- 3 Donatio inter virū & uxorem si fiat propter religionem valet.
- 4 L. 1. ff. de donat. inter vir. & uxor. declaratur.
- 5 Regula non est obligatorium de regul. iur. in. 6. declaratur.
- 6 Donatio iurata inter virum & uxorem constante matrimonio facta, quod non valet, secūda cōmunis.

- 7 Verior tamē & magis cōmunis & tenenda est opinio affirmatiua quod talis donatio iuramento cōfirmetur.
- 8 Iuramentum licet olim iure civili non valeret contra prohibitionem legis hodie valet & tenet de iure Canonico seruando etiam in foro civili.
- 9 Confessio mariti de iure recepta facta constante matrimonio, an firmetur iuramento, quin possit vel non, reuocari & nu. 13.
- 10 Legatum factum ei, tanquam debitum, qui capere non potest nisi vsque ad certum modum & quantitatē, non valet tanquam debitum nisi probetur debitum, nec vt legatum eo in quo est incapax ipse.
- 10 Vbi est regula iuris prohibitiua nō statuitur confessioni contrabentis vel testantis.
- 10 Pater si vendat filio spurio (cui donare nequit) non creditur eius confessioni si dicat se pretium recepisse.
- 11 Concordia inter duas doctrinas Barto. quæ videbantur cōtraria circa valorem donationis inter virū & uxorem iurata. & numeris sequentibus.
- 12 Conditiones de præterito vel de præsentibus non dicuntur in iure proprie conditiones.
- 14 Donatio mulieris facta marito non firmatur iuramento, quando mulier prius iurauerat non donare.
- 15 Confessione cōiungitur in instrumento facta affirmatiua aliquam rem esse emptam constante matrimonio pecunia alterius vel permutatam, an sit stādum, maxime interveniente iuramento.
- 16 Donatio inter virum & uxorem iure Regio valet tamen si post annum contracti matrimonij, & nu. 25. quo modo hoc sit seruandum.
- 17 L. 9. tit. 6. de las herencias. lib. 3. fori declaratur. & numeris sequentibus.
- 18 Conuentio reciproca inter milites de futura successione quomodo appellatur.
- 19 Pactum reciprocum de futura successione est prohibitum inter priuatos, nisi fiat de quibusdam rebus particularibus. & nu. 24.
- 20 Iuramento confirmatur pactum reciprocum de futura successione inter priuatos.
- 21 Inter coniuges post annum contracti matrimonij valet pactum reciprocum de futura successione & numeris sequentibus præcipue nu. 26. & sequentibus.
- 22 Fratemitas dicitur in iure aequalitas, quia inter istas tres seruanda est aequalitas.
- 23 Pactum reciprocum futura successione appellatur conuentio fratemitatis.
- 24 Conuentio reciproca inter priuatos de futura successione tunc valet cum sit de certa parte bonorum non de omnibus, & nu. 19.
- 25 Per. ll. fori nō est iudicandum, nisi probato casu vsurari.
- 26 Pactum reciprocum de futura successione inter coniuges factum valet & tenet & prouidetur a cōcedentibus præmorientis.
- 27 Limitatio ad. l. 1. titu. 8. lib. 5. nou. recopil. Regiæ.

De Iuramento confirmatorio. &c.

28 Decisiones doctorum de iure communiter non sine
necessarie sunt tamen probabiles.

De donatione inter virum, & uxorem
an iuramento confirmetur, & alia in
materia traduntur. Caput. III.

Donatio inter virum, & uxorem constante matrimonio est prohibita de iure, & regulariter non valet nisi certis quibusdam casibus vt in toto titulo. C. & ff. de donat. inter virum & vxor. & in cap. fin. eodem titulo in decretal. & in l. 4. & 5. titulo. 11. partita. 4. & huius conclusionis & regulæ cumulat plures ampliationes & limitationes Anto. Gomez. in l. 53. taur. nu. 64. & sequenti. & Petrus Dueñas in regula. 221. per totam. folio. 74. ceteri autem contractus præter donationem, prout est contractus depositi, societatis omnium bonorum, emptionis & venditionis, mutui & pignoris sunt permisi inter virum & uxorem vt tenet Gregor. Lopez in dict. l. 4. in gloss. r. ad medium titulo. 11. partita. 4. cum Alex. quem refert consil. 86. vol. 5. vbi allegat bonas. 11.

2 Sed si donatio hæc inter virum & uxorem iurata sit (hoc est) si donans iuret se non contrahenturum villo modo, tunc bene valebit & tenebit præd. donatio. ita expresse tenet Bart. in l. si quis pro eo in fine numero. 17. ff. de fidei iuss. & idem Bart. in l. Seius & Augerius numero. 7. ff. ad l. falcid. quæ opinio duobus fulcitur fundamentis, primo quia donatio hæc non est prohibita favore publicæ utilitatis principaliter, sed propter coniugii utilitatem, ne mutuo amore se coniuges spoilent, & donans pauper efficiatur & matrimonia fiant venalia, quia magis conuenit, vt edicandis liberis operam dent quam vt bladii inuicem se captent, vnde etiam tadem oriuntur inimicitia; & in his fundantur mores ciuiles, ob quos est prohibita de iure hæc donatio, vt hæc omnia probat text. in l. 1. 2. & 3. ff. interdum. ff. de donat. inter virum & vxor. Sed rationes hæc remotæ sunt, & mala præallegata non directè sed occasionaliter proueniunt, & ideo eis non obstantibus, contractus, hoc est, donatio firmatur iuramento

argumento text. in dict. cap. cum contingat de iureiur. & in ca. quantum pactum de pact. in. 6. cum similibus. vbi probatur quod quotiescunque iuramentum potest seruari sine interitu salutis æternæ & non vergit principaliter in alterius præiudicium seruandum est omnino. Sed hoc iuramentum in proposito potest seruari sine interitu salutis æternæ & non tendit principaliter in detrimentum alterius quam donantis, igitur seruandum est

3 Secundum fundamentum huius opinionis est, quia præd. donatio inter virum & uxorem, si fiat propter religionem valet vt in l. si sponsus. ff. de coëss. ff. de donat. inter virum & uxorem, quem text. bene declarat Palat. Rub. in rep. Rubri. de donat. inter virum & uxorem. §. 48. ergo etiam debet valere propter iuramentum, quia iuramentum est magna religio. vt in l. r. ff. de iureiurand. & in l. 2. C. de reb. credit. & iureiurand. ibi, iuris iurandi contempta religio &c. ita inuenio quod hæc opin. Bart. affirmatiuè sequuntur plures Doct. quos refert Segura in l. r. §. si vir uxori col. 19. ff. de acquir. possess. & Alciat. in d. c. cum contingat. nu. 108. in magna impressione, vbi inquit hæc videri magis cõmunem conclusionem, & quia propter autoritatem tot illustrium doctorum, qui eam sequuntur, difficile esset in practica obtinere cõtrarium, eandem etiam opin. testatur cõmunem de iure canonico simpliciter aliud agens. Bald. Nouell. de dote. 6. par. princip. priuileg. 2. r. n. 15. fol. 16. cõmunem etiam testatur alios referens Gregor. Lopez. in d. l. 4. gl. r. vbi dicit cõfirmari iuramento præd. donationem. Et quia non speratur confirmatio per mortem testatur etiam cõmunem, eam sequutus plures referens (inter quos Palatium Rub. & Roderic. Suarez citat) Anton. Gomez in l. 53. Taur. num. 66. versicu. sextus est & idem Anton. Gomez in secundo tom. cap. de restitutu. min. n. 26. versicu. quinto infertur. eandem etiam opinionem testatur cõmunem & magis cõmunem infinitos autores referens, qui eam sequuntur (inter quos & Roderic. Suarez alio loco) Petrus Dueñas regula. 219. ampliatione. 2. col. 4. illius regulæ, in versicu. secus tamen esse. fol. 73. hæc etiam cõmunem & magis cõmunem plura consilia Doctorum allegans testatur Roland. à Valle consil. 8. num. 16. libr. 1. & consil. 77. numero. 1. & 2. libr. 1 & consil. 70. numero. 19. libr. 2. vbi appellat magis cõmunem & in consil. 25. numero. 15. libro secundo eandem etiam opinionem

opinionem testatur cõmunem plures referens & eam sequutus Mencha. de successi. creat. §. 29. n. 11. vbi eam pluribus fundamentis comprobatur: hæc etiam opinionem testatur nouissimè magis cõmunem plures referens (inter quos & Couarruias in Regula de Testament. secunda parte. nu. 10. fol. 5. col. 3 sed in mea impressione est. fol. 6. prima & secunda colum.) Tellus Fernand. in l. 17. Taur. num. 92. & nouissimè plurimos allegans testatur cõmunem Iulius Clarus libr. 4. recept. sententiarum. §. donatio. quæstione. 9. versicu. sed quid si. vbi in versicu. sequent. hoc intelligitur in vera donatione: secus in præsumpta, quæ resultat ex cõfessione dotis receptæ. in casibus, in quibus præsumitur facta animo donandi, quia tunc est simulata, & hæc dicit esse cõmunem opinionem cum Bart. & alijs, quos refert [principalem opinionem supra dicit. testatur magis cõmunem plures referens Ant. Gabriel lib. 3. com. opinio. conc. 3. de donat. nu. 1. pag. 198.]

4 Nec contra hæc opinionem obicit vnquam text. in regula non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum de regul. iur. in. 6. quia. l. prima. ff. de donat. inter vir. & vxor. non dicit quod præd. donatio sit contra bonos mores, sed quod moribus & sic consuetudine prohibita est. Ergo contrarijs moribus posset permitti generaliter, vt simili inductione ad alia iura vtuntur allegati per Petrum Dueñas vbi supra, igitur ita & eodem modo pacto iurato cum valeat argumentum, de pacto iurato ad statutum vt per eum ibi, & in terminis ita dicit. l. primam. intelligit Marian. Socin. Iunior consilio. 44. n. 34. libr. 2. item quia illi mores tantum sunt de iure ciuili, quia ius ciuile prohibet: non verò continet donatio præd. si fiat inter virum & uxorem, turpitudinem, ergo bene firmabitur iuramento.

5 Præcipuè quia tunc non est obligatorium iuramentum contra bonos mores, quando fit contra bonos mores Canonicos, secus si fiat contra mores ciuiles tantum, vt vtrumque tradit in alio proposito Decius in l. pactum, quod dotali. C. de pact. & idem in consil. 516. num. 6. & 7. Et quod actus, qui est contra bonos mores ciuiles, & nulla. l. Canonica vel diuina prohibitus vel expresse damnatus, confirmetur iuramento, est cõmunis opinio, vt pluribus relatis testatur Mencha. §. 28. nu. 9. licet numeris sequentibus referat aliquos tenentes contrarium & late discutiat. Et

quod dicit. capitu. non est obligatorium debeat intelligi quando iuramentum contineret turpitudinem, vt quia quis iurauit iuxta formam cap. quemadmodum de iureiurad. vel quando esset contra bonos mores naturales, secus si ciuiles, tradit alios allegans Roland. à Valle consil. 70. numero. 32. & sequentibus. lib. 2. vbi hoc probat: quia licet quælibet lex sit fundata super bonis moribus ciuilibus, capit. erit autem lex. quarta distinctione. in multis tamen casibus tenet iuramentum contra. l. vt in. l. cum multæ. C. de donat. ante nupt. & quod dicit. capit. non est obligatorium intelligatur de bonis moribus naturalibus, vel canonicis & ciuilibus, quatenus conueniunt hi naturalibus tenet cum Fortun. Garf. & Couarru. Ludou. Mexia in l. Regia Tolet. de los terminos. in septimo fundamento. secundæ partis. numero. 24.

6 Contrariam tamen opinionem in articulo principali videtur tenere idemmet Barto. per text. ibi in dicta. l. prima. ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi in verbo. moribus inquit, Nota istas. 11. quod contractus inter virum & uxorem non firmatur iuramento, quia inuitarentur ad delinquendum: & ibi, eius additiones plures referunt pro & contra: eiusdem etiam opinionis videtur fuisse idem Barto. in l. cum quis decedens. §. Titia. num. 2. ff. de legat. 3. vbi dicit quod si testator volens uxori suæ relinquere plusquam possit, confiteatur in testamento se habuisse ab vxore mille & sic iurauit: non valet præd. confessio iurata, facta ad utilitatem incapacis, quod profecto notandum est in practica quia sæpe accidere potest. Item addit Barto. ibi aliam quæstionem dicens quod si testator confiteatur in testamento se habuisse ab vxore sua mille & hoc iurauit, poterit præd. confessionem iurata reuocare, quia vxor non est capax donationis inter viuos constante matrimonio, & ideo confessio dicitur facta in fraudem, sed si maritus esset mortuus, tunc eum donatio posset per mortem confirmari, hæres eius non posset reuocare. Ecce igitur doctrinam Barto. quæ est expressa ad hoc quod confessio mariti etiam iurata in fraudem donationis facta in fauorem vxoris potest reuocari & sic non est firma. Ergo videtur eodem modo dicendum quod nec ipsa donatio iurata firma sit. Quia propter quod vnusquodque tale & illud magis, vt in authentica multo magis. C. de sacrosan. eccles. cum simi. & hæc

& hæc opinio secunda contra primam supra dictam magis communem, magis placet Andree Alciat. vbi supra in dist. c. cum contingat nu. 108. vbi eam probat, eandem etiã opinionem contra primam sequuntur plures auctores relati per Docto. supra allegatos pro dict. prima opinione, quos hic ideo non refero quia sunt congesti per supra dictos, & precipue per Petrum Dueñas vbi supra qui refert Cassaneum in consuetudin. Burgun. Rubrica. 4. §. 7. n. 27. fol. 167. col. 1. dicentẽ hanc esse communiorẽ opinionem. & adducentem pro ea plura fundamenta affirmantem q; q; Docto. qui tenent istam partem sunt maioris autoritatis, quã qui tenent aliam.

7 Sed his non obstantibus prima opinio est tenenda in iudicando & consulendo & ab ea minime recedendum, quia est verior & magis communis vt ex supradictis fundamentis & docto. constat. Et tenendo hanc opinionẽ scilicet, primam affirmatiuam q; donatio inter virum & vxorem confirmatur iuramento, non obstat doctrina Bar. in. d. l. 1. ff. de donat. inter vir. & vx. quia licet prima facie videatur dicere contrarium, tandem postea, sermittit ad dictã in. d. l. si quis pro eo. vbi tenuit supradictam primam opinionem. magis communem vt supra eum allegaui. Nec etiam obest fundamentum ipsius dicentis, q; si iuramentum confirmaretur. d. donatio inuitarentur ad desinquendum. Quia primo respondeo vt in principio huius quæstionis, scilicet, q; si illud contingeret, nõ principaliter sed occasione proueniret: vnde non est curãdum de hoc. Ita respondet Alci. vbi supra.

Secundo respondeo q; prohibitio hæc donationis inter virum & vxorem non est de iure naturali sed de iure positiuo, hoc est, ciuili tantum, vnde, qui contrafecerit nõ proprie delinquet, cum non faciat actum iuri naturali contrarium.

8 Et sic licet olim iuramentum non valeret contra legem vt in. l. nõ dubium. C. de leg. hodie tamen iure Canonico optime valet. vt expresse probat. d. c. cum contingat de iur. iur. & in. c. Quauis pactum. de pact. in. 6. ibi improbat. l. ciuilib. & ibi secundum legitimas sanctiones, quod est seruãdum etiam in foro ciuili nedum canonico quia sumus in cõcernentibus peccatum, in quibus standum est iuri Canonico etiam in foro ciuili argumento tex. in. c. fi. de præscript. & est tex. expressus loquens in iuramento in. c. licet mulieres de iur. iuran. lib. 6. dixi in. d. c. cum contingat

& in. d. c. Quauis pactum.

9 Non obstat doctrina Bar. in. d. §. Titia & ceteri Docto. qui eum sequuntur supra allegati pro secunda opinione, quia Bar. in. d. §. Titia nõ loquitur proprie in nostro casu hoc est, in donatione inter virum & vxorẽ, sed in cõfessione mariti iurata dotis receptæ vt si maritus in testamento, vel in quocunq; cõtractu confessus sit se debere vxori suæ mille, quæ confitetur ab ea recepisse & sic iurat receptionem, nam tũc talis confessio & donatio præsumpta non firmatur iuramento, primò, quia est in fraudem donationis inter virum & vxorem & sic in fraudem. l. quæ prohibet fieri. d. donationem, quæ ratio sumitur ex. l. qui testamentum & ibi Bar. ff. de probat.

10 Vbi probatur, q; quãdo quis in testamento suo legat aliquid alteri, tanquã sibi bebitum, qui vique ad certum modum & quãtitatem capere potest & non vltra, non debet habere illud tanquam debitum nisi probetur debitum, nec vt legatũ in eo, in quo est incapax ipsius, quia videtur inquit tex. in fine. eò q; ille plus capere non poterat, in fraudẽ legis hæc in testamento adieciisse: & inquit Arias Pinel. ex illo tex. in. l. 1. tertia parte nu. 23. C. de bon. mat. alios Docto. allegans q; vbi est regul. iuris prohibitua non statim cõfessionem cõtrahẽtis vel testantis, ideoq; si pater vëdat filio spurio (cui donare nequit) nõ creditur eius confessio nisi si dicat se pretiũ recepisse cõtra glo. in dict. l. qui testamentũ quã esse communiter reprobata testatur ex alijs Pinelus vbi supra: ergo ita & eodem modo confessio mariti supra dict. videtur in fraudẽ legis facta, ac per cõsequens non valere in præiudicium hæredum, quibus necessario certa legitima debetur, vel aliorũ hæredũ, quibus non debetur, si postea reuocetur per maritum etiam si fuerit iurata, quia iuramentum non cõfirmat actum, quoties fraus in eo præsumitur. iuxta gl. cõmunitè approbatã in. l. 3. C. plus val. quod agit. & c. de qua late dixi in repetitione. l. nemo potest. nu. 383. ff. de leg. 1. at verò in nostro casu, hoc est, in prima opinione supradict. magis communis & verioris nulla fraus præsumitur, sed tantũ fit contra prohibitionem. l. ciuilib. quæ est de iure positiuo, & non naturali, ergo merito quod iuramento cõfirmetur donatio licet adhuc possit contra hæc respõsionẽ instari, q; fraus hæc, quæ præsumitur in supradicta cõfessione & sic in casu doctrinæ Bar. in. d. §. Titia tantũ dirigitur contra ipsam. l. ciuilem. quæ prohibet donationẽ. Vnde sicut valet iur.

let iuramentũ expressum contra ipsammet. l. ciuile prohibentẽ, præd. donationem, à fortiori valere debet iuramentũ contra præsumptam donationem; quia non directo tendit contra. licet in effectu fit in fraudem ipsius: vt in. d. l. qui testamentum.

11 Ideo secundo modo, respondeo supradictã Doctrinã Bar. in. d. §. Titia & sequacium, ne obitu nostræ verioris & magis cõmuni opinio ni, scilicet q; illa doctrina loquitur & procedit, quando iuramentũ apponitur super eo, q; est de præterito, scilicet q; marit? iurat se recepisse à muliere sua tot. Quo casu certũ est, iam maritũ periurũ esse, vel nõ esse, & nõ est incert? euentus, & cõtrauentio hoc casu, vbi tãtẽ adiuuaret nõ periurũ, vnde merito q; auidiat maritus reuocans huiusmodi cõfessionem iurata, quia ob hanc reuocationem non incidit in periurũ, siue vera fuerit cõfessio iurata siue nõ, sed periurũ incursum fuit quãdo iurauit, si vera non fuit confessio, etiam si postea nõ cõtraueniat. Si vero cõfessio fuit vera, licet postea cõtraueniat reuocando eam, non efficitur per contrauentionẽ periurus quia reuocãdo, eam, non dicit falsam fuisse, sed tantum videtur obligare vxorem ad probãdum alio genere pbationis, quo casu, hoc est, per probationẽ ipsius vxoris constabit an præd. confessio fuerit vera, necne: quia veritas hoc casu nõ probatur nec cõstat ex sola confessione cum iuramento mariti, & ideo cum nõ remaneat periurus, poterit eam reuocare.

12 Sicut aliã videmus, quod conditiones de præterito vel de presenti non dicuntur in iure proprie conditiones, quia non suspendunt actum, sed certus est iam eius euentus, vt in. l. cum ad præsens. ff. si cert. peta. & in. §. conditiones instituit. de verbo. obliga. l. 12. post medium. versic. *Et aut de ximo. titu. 11. part. 5.* allegat alia iura gloss. in. d. l. cum ad præsens. At vero, prior doctrina Bar. hoc est, prima opinio supradicta magis communiter approbata, loquitur & locum habet quando iuramentum apponitur super eo, quod est de futuro, quia alter coniugum donat alteri & iurat non contrauenire in futurum. Vnde seruãdum est omnino hoc iuramentum quia aliã si non seruaretur, hoc est, si donator veniret contra hæc donationem à se iurata incurreret omnino in periurium, quia directo faceret contra iuramentum, quod est seruãdum cum possit seruari absque interitu salutis æternæ: imò non seruato iuramento fiet contra eam: vt in dictis iuribus supra alle-

gatis probatur. Et hæc est meo iudicio vera differentia & concordia inter has doctrinas Bartol. & opiniones, quæ videbantur aliã contrariæ: nam re vera non sunt contrariæ, recte intellecta, imò ambæ vnã eademq; ratione fulciuntur vt supra visum est: & ita rem hanc & præsentem materiam intelligit plures Docto. allegati per Alciat. vbi supra licet ipse adhuc videatur tenere contra hanc concordiam & non bene: eandem etiam distinctionem tenet plures allegans Petrus Dueñas vbi supra.

Quo fit, primò vt hæc secunda opinio & doctrina Bart. in dist. §. Titia & sequacium non sit contraria primæ opinioni, communiter approbatã vt supra vidistis, imò supra dicto modo intellecta non habet tot auctores contrarios dicta prima opinio, quia plures docto. ex his qui pro secunda opinione referuntur per supra dictos Docto. loquuntur in terminis doctrinæ Bartol. in dist. §. Titia. & per consequens patiuntur eandem concordiam & sic non sunt contrarij. Vnde Cassaneus in aduertenter (meo saltem iudicio) dixit secundam opinionem negatiuam esse communiorẽ.

13 Secundo ex supra dicta concordia & distinctione oritur & datur limitatio prima ad doctrinam & opinionẽ primã affirmatiuam Bar. communiter approbatam supradictam, vt procedat in donatione expressa de præteriti contra prohibitionem cum iuramento de non contraueniẽdo in futurum, non vero in cõfessione iurata mariti de dote recepta tempore præterito ex doctrina Bar. in. d. §. Titia. quæ limitatio optime procedit ex rationibus supradictis & declaratis, & ita in his proprijs terminis vltra Bart. & Docto. allegatos per Alci. & Pet. Dueñas vbi supra. qui eam sequitur [dicit cõmunẽ Iulius Clarus vbi supra & magis cõmunẽ Gabriel vbi supra n. 3. & 4.] hanc limitationem testatur cõmuniter approbatam Mencha. vbi supra. §. 29. nu. 12. licet ibi ipse aliter in cõfessione mariti iurata cõfufe nimis distinguat, & ideo tenenda est supradicta cõmunis concordia & limitatio.

Alias duas limitationes ad cõmunẽ opinionem suprad. affirmatiuam referunt & assignant Alciat. & Mencha. vbi supra. apud quos videri poterunt, & ideo eas non refero quia non carent scrupulo suspitionis falsitatis, vt ex supradictis docto. constat. & ex Coar. vbi supra. qui est vidẽdus & circa vnã earum, scilicet, quando donatarius præde-

dit, vide Roland. à Valle conf. 77. nu. 5. & sequentibus lib. 1. & Grego. Lop. in. l. 4. glof. fi. tit. 1. par. 4. & latissime Ant. Gabriel vbi supra. nu. 17. & seq.

14 Quartam limitationem & nouissimam add. primam communiorem sententiam refert idem Mench. §. 18. num. 160. scilicet quando prius mulier iurasset nō donare marito, quia tunc si donet, postea etiam cum iuramento de non cōtraueniendo, non valebit donatio, quia prius iuramentum fuit consonum prohibitioni iuris communis & per consequens donatio in contrarium facta, erit nulla maxime propter periurium. Quæ limitatio vera mihi videtur, & comprobari potest ex glo. communiter approbata in. d. c. licet mulieres de iur. iur. & ex his, quæ circa ipsius expositionem & declarationem diximus supra c. 1. nu. 79. & sequentibus.

15 Vterius ex suprad. veriori & communiore opinione affirmatiua inferitur veram esse opinionem illam, quam bene probat Roderic. Suarez in. l. tit. De las ganancias, lib. 3. for. limitatione. 2. col. fi. vbi per totam illam limitationem secundam agit de optimo dubio scilicet, si maritus vel vxor constentur in instrumento rem esse emptam constante matrimonio ex pecunia alterius, vel permutatam vel e contra, ad hoc, vt eius loco subrogetur & efficiatur coniugis, cuius erat pecunia, an eis præiudicet, & standum sit suæ confessioni. Et ibi concludit attendendas esse coniecturas, ex eo, quia in dubio omnia bona præsumuntur acquisita durante matrimonio: ac proinde sunt communia attento iure huius regni, & donatio est prohibita inter cōiuges, & confessio inter personas incapaces & prohibitas nihil valet. l. qui testamentum in fine. ff. de probat. & in. l. cum quis decedens. §. Titius. ff. de legat. 3. cum siml. Si tamen confessio hæc coniugum sit iurata bene valebit & probabit, scilicet, rem fuisse emptam, vel permutatam pecunia vel re illius, cuius esse confitentur in instrumento: quia donatio inter virum & vxorem confirmatur iuramento: ita Roder. Suarez vbi supra col. fi. Sed hæc ipsius opinio debet intelligi per supradicta, scilicet, quando iuramentum hoc coniugum adiectum. d. confessioni est de non contraueniendo, secus si tantum sit super veritate confessionis, quia tunc eo non obstante poterat reuocari confessio: & alter coniux tenebitur probare rem ita se habere, quanuis si non reuocetur per coniugem, morte ipsius confir-

mabitur, sicut & donatio expressa, vt supradictum est.

16 Vltimo pro complemento huius. c. illud addo, qd iure regio hodie regulariter valet donatio inter virum & vxorem constante matrimonio, etiam absq; iuramento, dum tamen fiat post annum cōtracti matrimonij & non ante & liberos non habeant: & sic corrigitur ius commune. Ita probat expresse. l. 3. tit. 12. de las donaciones lib. 3. for. cuius verba sunt hæc, *si el marido quisiere dar algo a la muger o la muger al marido, no auiendo hijos queda lo q' seer despues que fuere el año pasado desque casaren e no ante. E si despues desta donacion ouiere fijo, no vale la donacion, suera quanto en su quinto.* Quam. l. appellat singularem & vnicam Ant. Gomez in. l. 53. Taur. nu. 66. ad fin. & allegans Palat. Rub. testat. quod hodie de iure regio per illa. l. omnia dicta de iure communi & regio paritarum de donatione inter virum & vxorē habent locum & procedunt intra annum tantum a die matrimonij contracti: post vero bene valet inter eos donatio, quia cessat ratio fundamentalis, qua fuit prohibita donatio inter virum & vxorem, ne, scilicet, mutuo amore se spoliēt, quia post annum non videtur esse inter eos ille amor tam feruens sicut est ante annum. Idē etiam dicit & tenet Petrus Dueñas in regula. 221. limitatione. fi. fol. 74.

17 Ex quibus inferitur ad intellectum. l. 9. tit. 6. de las herencias lib. 3. fori: cuius verba sunt hæc, *si el marido y la muger h'zieren hermandad de sus bienes de que fuere el año pasado que casaren en vno no auiendo fijos de consuno ni de otra parte que ayen derecho de heredar, vale tal hermandad. E si despues que h'zieren la hermandad, ouieren fijos de consuno no vale la hermandad. Ca no es derecho que los fijos que son hechos por casamientos, sean desheredados por estar a zon.* Nam lex illa potest dupliciter intelligi secundum Roderic. Suarez in Rep. l. quoniā in prioribus, in declaratione. l. regiz in quinta limitatione. num. 17. fol. 168. C. de inoff. testa. primō secundum doctrinam doctorum, quos ipsi sibi refert, in proprijs terminis fraternitatis & conuentionis factæ inter duos amicos per modū cuiusdam donationis reciprocz, scilicet, qd eorum, quilibet donat alteri sua bona, vt superius illi habeat, quod talis fraternitas & conuentio fiat post annum contracti matrimonij inter coniuges bene valeat, præcipue cū. d. l. 3. fori. titula de las donaciones. faciat eandem distinctionem. Sed contra hunc intellectum dicit Roder. Suarez duo ob stare. Primo quod lex. 9.

lex. 9. situetur in vltimis voluntatibus in tit. de las herencias, & sic videtur quod non loquatur in tali fraternitate inducta ex contractu. Secundo quia si loqueretur in donatione, cum ista esset reciproca valeret inter virū & vxorem de iure communi. Et non procedit vltierius Roderic. Suarez in hoc nec ponit secundum intellectum illius. l. sicut prædixi ratio: quia vt ibi est additū, cætera, quæ sequentur fuerunt igne consumpta. Sed defendendo hunc intellectum, potest responderi primo obiecto supraposito, scilicet, qd ideo posita fuit. l. illa in vltimis voluntatibus sub titulo de las herencias, quia cōuentio illa seu fraternitas est super hæreditate futura, & sic de reciproca successione, inter eos, & per consequens iure optimo ibi situata fuit, quia mirè conuenit illi titulo de hæreditatibus.

18 Nam in iure similis cōuentio reciproca inter milites de futura successione appellatur vltima voluntas simpliciter (hoc est) innominata, vt dicit gloss. singularis in. l. licet. C. de pact. verb. compendium: quam esse communiter approbatam ex testimonio Boerij testatur dominus Antonius de Padilla in. l. naturalis in primo. num. 17. ff. de præser. verb. licet ibi refert nonnullos tenere hanc non esse vltimam voluntatem innominatam, sed testamentum cōstitans militatū priuilegio, & hæc etiā esse communem opinionem refert ex testimonio cuiusdam Crispi Lucensis. Sed ipse existimat, reuera non esse illā dispositionem vltimam voluntatem, sed conuentionē quandam post mortem iudicij vicē obtinentem: quod dicitur in. l. 33. tit. 11. partita. 5. Quicquid sit, ex supra dictis constat bene cōuenire. l. illa secundum suprad. primū intellectum Roder. Suarez titulo, cui subest. Non obstat etiam secundum obiectum cōtra hunc primū intellectum, quia respōdeo quod de iure cōmuni est permissa donatio reciproca inter virū & vxorē, quādo sit, propriè iure donationis: vt verò in casu. d. l. 9. for. secundum supradictū intellectum sit conuentio & donatio reciproca de futura hæreditate, & sic per viā vltimæ voluntatis, siue testamenti, siue supremi iudicij, prout supradictū est quod est diuersum: & satis speciale est qd hoc cōcedatur coniugibus per dict. l. fori.

19 Cum inter priuatos de iure cōmuni sit prohibitum pactum reciprocum de futura successione vt in. d. l. licet inter priuatos. C. de pact. & in. d. l. 33. tit. 11. part. 5. Tradunt pluri relati per Tiraq. de iure primogenit. q. 6.

num. 24. Prius tamen ibidem num. 5. retulit plurimos Doct. tenentes quod valet conuentio inter fratres, vt altero decedente sine liberis bona ipsius ad alterum perueniant. Cuius contrarium alios allegans tenet Decius consil. 613. num. 2. vbi idem probat in conuentione de quota hæreditatis, & tenet valere dict. conuentionem si fiat de quibusdā rebus particularib'. [In quo vltimo testatur hanc esse communem opinionem plures allegans Anto. Gabriel, lib. 3. communium opi. conclud. de pact. num. 1. & per totam late agit de materia, resolutus legus esse si fiat super omnibus bonis.]

20 Et an accedente iuramento valeat prædictum in casu. d. l. licet. videndus est omnino Philipp. Decius consil. 516. n. 2. & sequent. vbi optime probat qd hoc casu firmetur pactum iuramento: & Marian. Socin. Iurior. consil. 65. n. 44. & sequet. libr. 1. vbi loquitur quando reseruata fuit facultas testandi in certa quantitate. [Adde idem tenentes Guido. Papæ consil. 31. & Angel. consil. 179. contrariū tamen tenet omnes relati per Tiraq. vbi supra. nu. 18. & per Paris. consil. 24. n. 55. volum. 2. ex quibus apparet istam esse cōmuni opinionem, ita asserente Anto. Gabriel. vbi supra. n. 11.] Sed vt omnis scrupulus cesset potest secundo dici, quod illa. l. 9. fori nō loquatur in donatione, sed in pacto reciproco de se inuicem succedendo facto inter virū & vxorem, vt superstes succedat prædefuncto.

21 Per quod ampliatur dispositio. d. l. licet vt procedat. nedū in militibus in quibus loquitur, sed etiā in cōiugib' ita pacificetibus post annum contracti matrimonij: quod est satis singulare & speciale in iure. Vnde sic intelletta. l. illa, optimè quadrant verba ipsius & mēs. Nam primo verbū hermandad, bene cōuenit, quia hoc casu propriè significat conuentionem, vel pactum æqualitatis, hoc est, reciprocum, succedēdi inter se: ita vt si primō decedat vxor succedat ei maritus, qui super uixit & e contra.

22 Et quod inter fratres seruanda sit æqualitas, & sic fraternitas sit æqualitas, probatur in l. vt liberis, ibi, & qua lance parit quē modo. C. de collat.

23 Et in terminis. d. l. licet inter priuatos quod hoc pactum reciprocum de futura successione appellatur conuentio fraternitatis, tenet Fulgo. in. l. nec apud. C. de hered. instit. quæ refert & sequitur Decius consil. 516. nu. 3. Itē limitatio. d. fori bene conuenit secundum hūc

intellectum, scilicet, *questi despiens que hi heren la hermandad ouieren fijos de consumo no vala la her mandad. Ca no es derecho, que los fijos que son fechos por casamientos sean desheredados por estara- zón.* Nam iustissimū est & iudicium, q̄ hac fraternitate & pacto reciproco non exherede- dentur filij legitimi postea nati, cum proprio testamēto absq; causa legitima minime pos- sent exheredari.

24 ¶ Et licet donatio & conuentio reciproca in- ter priuatos de futura successione, etiam iure communi valeat & tenet ex opinione do- ctōrum, quam refert & sequitur Roderi. Sua- rez vbi supra nume. 16. & ibi eius additio. & Greg. Lop. in. d. l. 33. tit. 11. partita. 5. vbi timo- re illius. l. hoc intelligit de certa parte bono- rum non de omnibus & etiam timore coniu- dam. f. Tāu. & eadē ratione idem dicere pos- sius inter cōiuges per. d. l. 3. tit. 12. lib. 3. fo- ri. nō tamen proprie in hoc casu loquitur. d. l. 9. fori. Sed in conuēctione & pacto reciproco de succedendo vt dictum est. Et ita vnico ver- bo, eam intelligit Motalu. vbi in gl. fean des heredados, in illis verbis nota ex hac. l. q̄ va- let pactum inter virū & vxorē de futura suc- cessione. Hoc tamē pactū vult. l. regia præd. fori vt fiat post annum eodē mōtū matrimonij, vt valeat quasi innuat, ante fieri non posse. Cuius ratio potuit esse, vt premeditato confi- lio & maiori cū deliberatione id fiat: quia in primo anno matrimonij videtur præsumi fer- uentissimus amor inter coniuges & quauis- licitus, quodammodo tamen inordinatus, vt non ita discrete & cum iudicio possint inter se disponere, sicut post annum. Et hac eadem forsā ratione, idem voluit altera suprad. l. fo- ri in donatione, quæ fit inter coniuges con- stante matrimonio, vt fiat post annum ma- trimonij ad hoc, vt valeat: & expresse declar- at quod non fiat ante. Et ita possunt intelli- gi præd. ll. fori.

¶ In fauore tamen agnationis conseruandæ be- ne valet donatio vel societas reciproca om- nium bonorum inter fratres, vt testatur com- mitem ex Boerio decis. 355. nu. 3. Julius Cla- rus lib. 4. receptor. sententiarum. §. donatio. quæstio. 20. versic. final.

25 ¶ Vltimo aduerto, quod, cum per. ll. fori non sit iudicandum nisi probato earum vfu vt in l. 1. Tauri & tradit Roder. Suarez in prooem. legum fori & Greg. Lop. in. l. 28. tit. 15. partita 7. in gl. fructo. & idem in l. 28. in gl. o treyn- ta. tit. 13. partita. 5. & Ioan. Orosius in. l. de quibus. n. 4. ff. de legib. & prædictas. ll. fori fu-

pra allegatas & declaratas nō inueniam reco- pilatas in noua recopil. legū huius Regni Ca- stellæ facta mādato inuicissimī nostri Regis Philippi, huius nominis secundi anno. 1569. non erunt seruandæ. d. ll. fori, nisi prius in iu- dicio probetur earū vfu, saltim. d. l. 6. ti. 12. li. 3. for. loquētis in donatione: per quā diximus corrigi ius commune & partitari, quod pro- hibet donationem inter virum & vxorē con- stante matrimonio fieri indistincte.

Nam. d. l. 9. licet etiā sit fori, de iure tamen communi idem prope erat dispositum vt su- pra visum est & tenet præterea alios allegans Palat. Rub. in rep. rubricæ de donat. inter vir. & vx. §. 50. num. 12. 17. & 18.

26 ¶ Dicens q̄ si vir & vxor inuicem pacifcantur quod superstes altero præmortuo habeat bona vel ex bonis præmorientis certā quan- titatem, valet pactum & præiudicat ascēden- tibus præmorientis. Et ibi dicit ita fuisse deci- sum in regali cancellaria, quod prædictum præiudicat ascēdentibus, quod optimē pro- bat dicens cum alijs, quos allegat, non posse præd. pactum reuocari à patre vel matre tan- quam in fraudem legitimæ ascendentium fa- ctum. Et licet. d. nu. 12. dixisset reponendum esse memorie dictū dīctorum existiman- tium, quod valeat præd. pactum reciprocum inter cōiuges, & quod pro eo in specie nefcit ex. qui hoc dicat, postea tamen. d. nu. 17. alle- gat. d. l. 9. fori tit. 6. lib. 3. for.

27 ¶ Ex quo sequitur, vt ipse dicit optimē limi- ratio ad. l. 6. Taur. hodie. l. 1. titu. 8. lib. 5. noui recop. quæ præcipit, parentes succedere ne- cessario suis descendibus legitimis ex testa- mento vel ab intestato, in omnibus bonis, præ- ter quā in tertio de quo potest filius vel alius descēdens liberē disponere: vt illa quidē. l. nō procedat quando inter coniuges est factum pactum suprad. reciproco futuræ successio- nis. Et ita limitat expresse. d. l. regiam Tauri. Palatius Rub. vbi supra. nu. 17. Quam opi- nion. & limitationem ad illam. l. tenet etiam additio Rod. Suarez in. l. quoniam in priori- bus sexta ampliatio. n. 6. fol. 34. C. de inoffic. testamento & sic poterit seruari dispositio. d. l. 9. licet non probetur eius vfu, quia idem disponit, quod ius commune, hoc est, decisio- nes doctorū de iure communi.

28 ¶ Quæ licet non sint necessaria, sunt tamen probabiles iuxta gl. l. primæ. C. de legib. At vero dispositio. d. l. 3. fori est contraria iuri cō- muni & regio partitari, ac proinde non ser- uanda, nisi optimē probetur eius vfu.

Index

Index eorum, quæ in hoc capite Quarto continentur.

- 1 Donatio facta à patre filio, qui est in ipsius potestate, regulariter non valet.
- 2 Assignatur ratio huius regule.
- 3 Plures limitationes assignantur ad regulam supradictam remissiuè.
- 4 Donatio à patre facta filio suo in ipsius potestate constituto firmatur iuramento.
- 5 Idem est in donatione iurata, facta per Abbatem Monacho.
- 6 An hoc procedat tantum quotiescunque pater iurauit non reuocare, vel etiam si simpliciter iurauit donationem.
- 7 Donatio iurata facta à patre filio constituto sub ipsius potestate non valet, quotiescunque pater prius iurauit se non donaturum filio.
- 8 Donatio iurata supradicta an valeat quando donata rius præmortui supersite donatore?
- 9 Filius in potestate patris constitutus an possit donare ipsi patri cum iuramento vel sine eo?
- 10 Filius vel filia velatus, qui in vita patris non petijt ab eo bona sua aduentitia, nec usufructum eorū, imò passus est patrem eis vt frui, an post mortem patris possit usufructum, quo pater potius fuit, præcipuum sibi à cohæredibus sequere vel non, eod quod fuerit vfu donare, & num. sequentibus.
- 11 Quando filius famul. viuentis & patientis patre potitur usufructus patris, alij heredes mortuo patre non poterunt petere à præd. filio illum usufructum.
- 12 Pater & filius sunt correlatiua, & dispositum in vno ex correlatiuis videtur etiam dispositum in alio.
- 13 Aequalitas est seruanda inter liberos in successioni- bus & collationibus.
- 14 Tacita remissio de qua in. l. cum oportet. §. sin autem res. Cade. bon. que lib. an valeat statim in vita pa- tris, vel egeat ipsius morte ad confirmationem?
- 15 Pater, licet postquam passus sit filium percipere fru- ctus ad ipsum patrem pertinentes possit petere & reclamarè, hoc tamen habebit locum in iuramento, secus tamen erit respectu fructuum preceptorum per filium.
- 16 Donatio vel remissio patris facta filio de usufructu bonorum aduentitiorum ipsi patri pertinenti, statim valet & efficitur irrevocabilis.
- 17 Tellus Fernandæ merito capitur.
- 18 Filius post mortem patris potest petere à cohæredibus suis fructus perceptos per patrem ad ipsum filium spectantes.
- 19 Pater, qui administrat bona præbendæ filij, tenetur ei reddere rationem administrationis de fructibus præbendæ.

- 20 Filius an possit petere à fratribus patris communis cohæredibus sibi emendari damnum, quod pater se- cit bona aduentitia dilapidando & consumendo?
- 21 Administratōr & eius hæredes tenentur omni tem- pore rationem reddere.
- 22 Pater & mater de bonis filiorum tenentur reddere rationem administrationis quando ad filium perti- nent pleno iure.
- 23 Filius lucra propria expendens pro cōmuni familia, sustentando patrem & fratres, an mortuo patri epof- sit repetere illam pecuniam à fratribus pro rata?
- 24 L. 9. tit. 1. lib. 5. non recopil. ponderatur.
- 25 Creditor sciens lapsum esse tempus solutionis non pe- tens debitum, imò patiens cum eo debitorem negotia- ri vel emptorem fructus percipere, non impeditur po- stea petere debitum suum, vel pretium non solutum cum vfu.
- 26 Prima differentia assignatur inter patrem & fi- lium patientes, alterum eorum vfu fructibus ad alterum pertinentibus, quare in patre hoc patiente præsumatur donatio, in filio autem minime.
- 27 Secunda differentia assignatur supra dicti assignatur.
- 28 Metus reuerentialis solus de perse licet non sit suffi- ciens ad rescindendum contractum sufficit tamen ad hoc, vt patientia filij nō præiudicet sibi ob reueren- tia patris, saltim vbi tractatur de magno præiudicio.
- 29 Argumentum à correlatiuis locum habet vbi mili- tat eadem ratio, secus vbi est diuersa.
- 30 Hodie attentio iure Regio valet statim donatio à pa- tre facta filio absque iuramento respectu tertij & quinti, licet possit reuocari, præterquam in tribus casibus qui hic referuntur.

De donatione inter patrem, & filium in patria potestate constitutum, absque iuramento, & cum eo.

Cap. III.

Donatio facta à patre filio, qui est in ipsius potestate regulariter non valet, ita probat text. in l. 1. §. si pater filio. ff. pro donat. vbi dicitur q̄ est nulla talis donatio, idem probat text. in. l.

2. C. de inoffic. donat. & in. l. donationes, quas parētes. C. de donation. inter vir. & vx. Quibus iuribus cōsonat. l. 3. titulo. 4. partita. 5. versic. mas si el padre.

3 Cuius quidem ratio assignatur à gloss. in dicta. l. 2. C. de inoffic. donat. in verb. in potestate. in versic. olim autem. Quia si præd. do-

natio valeret patri quæreretur, vt in l. placet. ff. de acquiren. hæredit. cum similit. vnde perinde est ac si sibi ipsi pater donaret, & ideo merito quod non valeat argumēto. l. qui sic soluit. & in l. si quis pro co. ff. de fideiuss. nisi morte confirmetur, vt in dictis iuribus: quæ ratio cōmunis est secundum Anton. Gomez, qui plures allegat. in l. 17. Taur. nu. 4. & sequitur Decius consil. 432. nu. 4. tenet Bart. in l. frater à fratre. nu. 57. ff. de condi. indeb. & ibi sequitur Doctor. licet Ias. ibi in l. 1. lect. n. 44. & in repetitione. nu. 43. eam reprobet & aliam assignet.

- 3 ¶ Regula tamen hæc patitur plures limitationes, quarum præcipuas referunt Bart. & Ias. vbi supra & late Petr. Duñas in regula. 223. per totum folio. 76. & Nauar. in Manual. capitulo. 17. nu. 145. & sequent].
- 4 ¶ Præcipua tamen limitatio, quam suprad. conclusio habet, est, quæ in nostro proposito facit, scilicet, interposito iuramento super hac donatione, quia tunc talis donatio, iuramento valet & confirmatur. Quia ratio præcipua quare præd. donatio non valebat, est propter patriam potestatem & acquisitionem, quæ ex ea causatur vt supra visum est: sed patria potestas nõ curatur in materia spiritali prout est iuramentum iuxta tex. in c. & si Christus de Iure iur. & in c. si annu quatuordecim de ind. in sex. ergo præd. donatio bene firmatur iuramento. Et ita hoc fundamentum & alijs hæc opinio. tenuit Bal. in l. 1. l. irritam, quasi ad finem. C. de vsucap. pro donat. & in alijs pluribus locis allegatis per Doct. infra dicendos. Hanc etiã opinionem sequitur & defendit, & pluribus & vrgentissimis fundamentis cõprobat dicēs esse verissimam plures Doct. allegans & asserens esse cōmunem sententiã, & temerariũ esse ab ea in iudicando vel cõsulendo recedere Ias. in l. frater à fratre in prima lect. nu. 44. in 10. limitatione & in repet. nu. 43. ad fin. ff. de cond. indeb. & hæc est verior & cōmunis opinio secundum Philip. Dec. consil. 216. nu. 1. dicit cōmunem & non esse ab ea recedendum, idem Decius in cõsil. 432. nu. 4. & 5. & in cõsil. 414. nu. 12. & in consil. 631. nu. 1. & est magis cōmunis opinio secundum eundem Philip. Dec. 688. num. 11. in quibus locis plurimos Doct. refert hæc opinionem tenentes tam in consilijs quã in lecturis. Eandem etiã opinionem sequitur & bene probat dicens eam esse cōmunem & cōmuniorem Rod. Suar. in l. 9. tit. 11. lib. 1. forj. vers. Nota secundum fol. 84. est etiã cōmunis opinio secundum Alciat. in d. c. cũ

contingat. nu. 208. vers. quartum infertur an donatio facta per patrem, &c. de Iure iur. eãdẽ etiã opinio sequuntur plures Doct. allegantes Ant. Gom. in 2. tom. C. de restit. min. n. 26. vers. sextum infertur, & Couar. de Pact. in sex. 3. parte. Relect. §. 1. nu. 5. fol. 113. & Segur. in l. 1. §. si vir vxori col. 20. ff. de acq. possess. eandem etiã opin. plures Doct. referēs tam exteros quam Hispanos dicit cōmunem Petrus Duñas in regula. 219. ampliatione. 2. in vers. pro qua opinione facit fol. 73. testatur etiã communẽ pluribus relatis Didac. Perez in addit. ad Segur. in rep. l. cohæredi. §. cũ filij. nu. 13. vers. donatio facta filio. ff. de vulg. & pup. sub st. hæc eandem opinionem testatur communẽ plures allegans, eam sequutus & bene probans Mench. de success. creat. §. 29. nu. 14. dicit cōmunem plures allegans Roland. à Valle consil. 77. nu. 1. lib. 1. Et hæc est verior & magis cōmunis opinio & ab ea non est recedendum præsertim in iudicando & consulendo, vt bene lateq; probat satisfaciens fundamentis contrariæ partis Marianus Socin. iunior cõf. 47. nu. 1. vsq; ad nu. 19. 3. parte: sequitur plurimos referens Iulius Clarus libr. 4. recept. sent. §. donatio. q. 8. vers. sed quæro: testatur magis communem plurimos referens Ferdinand. Velesin. 8. fundamento pro parte oppidi de Mula. nu. 20. pag. 83. [Et post huius operis primam editionem eandem sententiam magis communem plurimos Doct. referens appellat Matienço in l. 1. titu. 6. lib. 5. nou. collect. reg. glof. 9. n. 6. & Ant. Gabriel. lib. 3. cõmu. opi. cõclu. 4. de donat. pag. 199. vbi addit idẽ esse cõuerso] Et ita sine dubio est tenenda hæc opinio tam in iudicando & consulendo quam in pũcto iuris, quia est verissima bene fundata, vt constat ex supradictis doct. quãuis Paulus Fulg. & Corneus relati per Mench. vbi supra, & per Alciat. vbi supra & quãuis ipse Alciat. & D. Burg. de Paz, plures referēs consil. 14. n. 15. & sequent. velint leuissimis fundamentis tenere contrarium, quibus bene satisfaciunt Doct. supra dicti, tenentes communem sententiam.

5 ¶ Qui etiã tenent idẽ esse in donatione facta per Abbatem monacho cũ iuramento, vt valeat & teneat, eisdem fundamentis & rationibus, quibus valet donatio iurata facta per patrem filio existenti in patria potestate.

6 ¶ Sed hæc cōmunis opinio primo limitatur vt procedat quoties pater (adde tu, & Abbas donans monacho) iurauit nõ reuocare præd. dona

donationẽ, secus verò, si cõsimpliciter iurauerit nihil amplius adijciendũ: quia tunc cũ iuramentũ fortiatuatur naturã cõmuniẽ, super quo in terponitur, vt in l. si. C. de non num. pec. poterit reuocari hæc donatio etiã iurata, sicut potest donatio simplex. Hæc limitatio retulit ex Bal. Roder. Suar. ad fin. d. vers. dicēs nõ tãdũ, quia attulit sibi hæc doctrina cõmodũ & honorẽ, licet ipse dicat qd sibi nunq; placuerit fundamẽta Bal. nec rectẽ inueniuntur concludit, & dubitat, an Bal. in hoc sit corruptus. Et ipse etiã dubito de hac limitatione: quia iuramentũ super facto extenditur ad omne ius resolutas ex eo, vt dixi in mea repet. auth. sacramẽta puberũ. C. si aduers. ved. & hoc casu nõ deficit cõsensus donãtis, sicut deficit in casu. d. l. si. C. de non num. pecun. vt latius dicemus alio. c. quod cõstitutũ super. d. l. si. Deo volẽte.

7 ¶ Nihilominus tamen hæc limitationem tenent magis cõmuniter doct. supra citati vt refert Matienço vbi supra. n. 6. dixit communem Tellus Fernandez à me citatus infra cap. 12. nu. 10.]

8 ¶ Secũdo cōmunis opinio suprad. limitatur nouissimẽ per Mech. de success. creat. §. 18. n. 163. quotiescũq; præcessisset iuramentum patris de non donãdo filio, quia cũ hoc iuramentũ cõsonet iuri comuni, vt supra visum est, non valebit donatio postea facta per patrem filio etiã cũ iuramento: quæ limitatio probatur ex gl. cõmuniter approbata in c. licet mulieres de Iure iur. in. 6. iunctis his, quæ circa eam nos diximus supra. ca. 11. n. 79. & sequẽ.

9 ¶ Tertiõ supradictam cōmunẽ opin. limitat Decius cõf. 536. col. 2. qn donatarius præmoritur superstitite donatore: sed contrarium eũ Aymone tenet & probat Couar. in rubrica de testam. 2. parte. nu. 10. ad fin. & Roland. à Valle plures allegans consil. 1. nu. 24. lib. 1.

10 ¶ E cõtra etiã filius in potestate potest donare patri cum iuramento vt probatur in ca. Quãuis pactũ de pact. in sexto. Imo absq; iuramento valebit hoc casu donatio, quia patris consensus hoc casu non requiritur pro autoritate: aliã autẽ si requireretur eius cõsensus pro autoritate nõ valeret præd. donatio non iurata, quia non poterat in causa propria autorari. Ita alios allegans tenet Alciat. d. num. 108. vers. quartum infertur, el segundo, & est cōmunis secundum Mench. d. §. 29. nu. 15. ca. 21.

11 ¶ Sed iuxta hoc volo hic examinare optimã, elegãtẽ & practicabilẽ questionẽ, tamen si nõ faciliẽ, quæ talis est. Habemus iure regio decifum per l. 47. Taur. quæ hodie est l. 8. tit.

1. lib. 5. nonẽ recop. reg. q. filius vel filia per cõtractũ matrimonij & velationẽ liberatur & exit à patria potestate: habemus præterea stabilitũ altera. l. regia in mediãtẽ sequenti, quæ est l. 48. Tauri & l. 9. d. tituli. 1. noua recop. lib. 5. *Que el hijo o hija casándose y velándose ay para sí el usufructo de todos sus bienes aduenticios puestos que sea vino su padre, el qual sea obligado a selo restituir, sin le quedar parte del usufructo dellos.* Qua. l. extante, cessat hodie, saltem in his regnis Castellæ & Legionis &c. cõtentio quæ super hoc articulo erat de iure cõmuni inter Doct. quam refert distinguens Boerius decif. 197. nu. 5. & 8. intrat nũc nostrũ dubiũ. Quid iuris erit, si filij hic vel filia, qui matri monium contraxit & velatus est, non petat à patre suo bona aduentitia, quæ iam acquisierat in ortu matris vel alia, & postquam velatus fuit patitur & passus est, patrem vtriusq; præd. bonis aduentitijs ad præd. filium pẽtinentibus plenẽ, tam respectu proprietatis quam vsus fructus post velationem non contradicendo, licet videat patrem eis frui per aliquot annos vel vsq; ad mortem ipsius patris, imo consentiendo, & postea mortuo patre, petat à fratribus coheredibus suis in diuisione bonorũ, qd sibi præcipue ultra omnes detur valor præd. vsuum fructuum, quibus pater in vita sua potitus fuit, bonorũ aduentitiorũ eiusdẽ filij post ipsius velationẽ iuxta d. l. regiã, & hoc ultra suam legitimam, an sit audiendus? Vel an admittatur exceptio coheredum dicentium, præd. filium nõ posse petere dictos fructus, sed fore inter omnes diuidendos, quasi, videndo & patiendo patrem vti frui dictis bonis post velationem, & consentiendo, visus fuerit ei donare, quod potuit absque iuramento iuxta supradicta in præcedenti articulo: In quo articulo inuenio Doctorem del Castillo in d. l. 48. Taur. in additione. 1. ad gl. verb. a restituir. numero. 11. fol. 168. tenentem expresse quod præd. filius non possit petere hoc casu post mortem patris præd. fructus suorum bonorum aduentitiorũ, quãdo quidẽ vidit & sciuit eis patrẽ potiri, & passus fuerit sine cõtradictione & hoc vnico fundamento. ¶ Quia idẽ cõtra in patre statutũ est, qn filius famil. videtẽ & patietẽ patre potitur vsufructu patris, nã alij hæc des patris mortuo patre nõ poterunt petere à præd. filio illũ vsufructũ, quãsi pater patietẽdo visus fuerit donare filio vsufructum, vt in l. cum oportet vers. fin. autem res. C. de bon. quæ lib. cuius verba sunt hæc. Sin autẽ

De Iuramento confirmatorio. &c.

res sibi memorato modo acquisitas parens noluerit tenere, sed apud filium aut filiam vel deinceps personas reliquerit, nullā post obitum eius licentiam habeant hāereses alij patris vel aui vel proaui eundē usufructū, vel quod ex hoc ad filios famil. peruenit, vt potē patri debitum sibi vindicare: sed quasi diuturna donatione in filium celebrāda, qui usufructum detinuit, quem patrem habere oportuerat, ita causa intelligatur, vt eundem usufructum post obitum patris ipse lucretur. Ergo ita & eodem modo videtur dicendum in filio patiente, patrem vti frui usufructu ad ipsum filium pertinenti post velationem, quod videatur diuturnē donare patri, & per consequens illum petere nō possit postea ab alijs cohāeredibus patris. Et ita in hac opinione nihil amplius allegans residet Castellus vbi supra.

Certē hęc opinio Castelli sic simpliciter intellecta videtur vera pereius fundamentū.

12 ¶ Quod coadiuuatur quia pater & filij sunt correlatiua & dispositum in vno ex correlatiuis videtur etiam dispositum in alio vt in l. fin. C. de indiēt. viduit. toll. & in l. fin. ff. de acceptil. & in l. i. C. de cupress. lib. ii. & in l. si cum dies. ff. de arbit. cum similib. tradit Bernard. Diaz in regula. 178. sed in patre hoc est statutum per dictū. §. sin autem res, ergo idem in filio dicendum est.

13 ¶ Secundō coadiuuatur hęc opinio Castelli, quia in successioneibus & collationibus equalitas est seruanda inter liberos vt in l. vt libris ibi, & qualitate pari que modo. C. de collat. cum similib. Sed sic est, quod si filius hic velatus possit post mortem patris petere ab alijs cohāeredibus suis usufructum hunc, quo pater potius fuit a tempore velationis & sibi habere præcipuum, daretur maxima inaequalitas cum ceteris fratribus, qui in potestate patris permanserunt vsque ad eius mortem, quia ipsi seruiunt patri & res eius administrant, eo tempore, quo filius velatus sibi tantū acquirat & patri non seruebat nec eius res tractabat nec administrabat: & nihilominus reperirentur defraudati ceteri fratres & deterioris conditionis quam filius velatus, si ipse possit petere præd. usufructum a tempore velationis. Igitur non est dicendum quod possit eum petere quia alijs daretur maximum absurdum & inaequalitas.

14 ¶ Sed vt videamus an fundamentum supradictum Castelli pro hac sua opinione, sumptum ex decisione tex. in d. l. cum oportet. §.

sin autē res, sit verum & stringat, pro intellectu. d. §. sin autem res, est nunc videndum, an decisio illi? tex. & præd. quasi diuturna donatio (hoc est tacita remissio) de qua in illo tex. valeat statim in vita patris an vero egeat ipsius morte ad confirmationem? Quia si statim valet non expectata pro tempore præterito saltim, ad ipsius confirmationem, morte patris, taliter quod pater non possit reuocare præd. remissionem, consequens erit, vt argumentum & fundamentum, quod ex illo tex. sumit Castellus sit vrgens in proposito pro suprad. sua noua opinione. Si vero præd. tacita remissio patris sit nulla & ad ipsius confirmationem requiratur mors patris, hoc est quod non cōtraicat & perseueret in eadem tacita voluntate vsque ad mortem apparebit manifestissime nō esse bonum argumentum nec similitudinem Castelli ad præd. suam opin. fundandam: quia maxime differet vnus casus ab alio. Quia in primo casu, quando pater consentit filij potiri usufructu patri debito, presupponimus ipsum patrem mortuū cū eadē tacita voluntate & remissione usufructus, & ideo nimirum cum cōfirmata fuerit remissio ipsius patris morte quod inducatur donatio: quod secus erit in filio cū ipsius tacita remissio non fuerit confirmata morte sua, cum non sit sequuta, quia est adhuc viuus, imō ipsemet filius contradicat & reclamet petendo a præd. suis cohāeredibus post mortem patris usufructum sibi debitum a tempore velationis, vltra legitimam. Et ideo vt radicatus materiam & articulum hūc intellegamus tam in tacita remissione patris quam filij usufructus vtriq; respectiue debiti, videtur primo dicendum, quod quasi donatio & tacita præd. remissio patris usufructus sibi debiti de qua in d. §. sin autem sit nulla, & egeat ad ipsius confirmationē morte patris, primō per tex. in d. §. sin autem qui hoc videtur probare dum facit mentionem mortis patris, dum primo dicit, Nullam post obitū eius licentiam habeant hāereses &c. & iterum ibi, Ita causa intelligatur, vt eundem usufructū post obitum patris ipse lucretur.

¶ Secundō, quia in donatione expressa patris filio facta durante patria potestate expressa decisum inuenitur, quod sit nulla, & egeat pro confirmatione morte patris, vt probatur in d. l. i. §. si pater. ff. pro donat. iūctā. l. donationes, quas parentes. C. de donat. inter vir. & vx. Ergo idem videtur dicendum a fortiori in impropria & subintellecta donatione, de qua

quā in d. §. sin autem res, vt illa minimē valeat nisi morte patris fuerit confirmata. Et in expresso in proprijs terminis, ita videtur tenere & intelligere. d. §. sin autem res. glo. ibi verb. lucretur, quae ita se habet, Non explicat an teneat remissio vel diuturna donatio viuentē patre, sed morte eius dicit, eam cōfirmari. hactenus gl. cuius opinio, sequuntur alij relati per Tellum Fernā. in l. 17. Taur. nu. 59.

¶ Sed contrarium in casu, in quo loquimur, scilicet. d. §. sin autem res tenet gl. in l. secūda ver. in potestate. C. de inoffic. donat. vbi enumerādo casus in quibus valet donatio inter patrem & filium, ponit quando pater remittit usufructum in aduentijs: quia tunc transfertur dominium in filium. gl. etiā idem tenet in. §. igitur instituta per quas person. nob. acq. & in authentica idem est. C. de bon. quae lib. Sed quia. d. glo. videtur loqui in expressa remissione, & propria donatione, nos vero loquimur in donatione impropria & tacita remissione, quae inducitur per patientiā, de qua in d. §. sin autem, ideo in proprijs terminis. d. §. allego Cin. ibi, qui hanc opin. secūdam videtur tenere. Sed eam tenet expressius Bar. ibidem vbi mouens dubium hoc dicit. Breuiter puto quod teneat remissio diuturna, hoc est, quatenus patris viuentis voluntas durat argumento. l. ex annuo. ff. de do. nat. inter vir & vx. & ideo postea dicitur morte confirmari vt nō possit postea reuocari & sic intelligit text. illum ex quo remanet responsum primo fundamēto contrariae partis supra adducto, quatenus diximus eo videri probari in verbis supra relatis, quod præd. tacita donatio & remissio usufructus sit nulla, quo usq; morte ipsi patris cōfirmetur. Nam confirmatio illa mortis quae in illo tex. requiritur est ad hoc, vt non possit postea reuocari: non vero requiritur ad ipsius remissionis tacitae validitatem, quia statim valet, vnoquoque die, quo pater patitur, licet possit reuocari, vt tenet & intelligit & sentit Bar. vbi supra. Eundem etiam intellectum & opin. vnico verbo tenet Salic. in d. l. cum oportet. §. non autem. nu. 5. in finalibus verbis, dicens, quod præd. tacita remissio & diuturna donatio interim tenet, quatenus voluntas patris durat: & ideo dicitur morte cōfirmari, quia postea non potest reuocari, & quia ita verificetur gl. suprad. d. §. sin autē res. Eandē etiam opin. sequitur & dicit videri veriorē Paulus de Cast. in d. §. sin autē res. nu. 4. vbi cum Bald. & Guilierm. de Cugn. dicit quod ista non est proprie donatio,

sed remissio iuris sui & non acquisitio, quia patri acquiritur usufructus si vult, sed si patitur filium fructus percipere videtur nolle: durat tamē hoc quousq; patitur, sed si postea nō vult pati recuperari: & hoc vult iste tex. dū dicit, Sed quasi diuturna donatione. Et sic videtur donare de die in diem, nā praesumptio quae refultat ex patientia non extenditur vltra quā patientia interueniat, argumēt. l. priu. §. Iulian. ff. de itinere actūs, priuat. Hactenus Paulus. Qui postea dicit, Tene mentis quia ista sunt singularia & quotidiana.

15 ¶ Ex qua doctrina praecipue ex verbis Pauli supra proximē relatis manifestissime colligitur quod licet pater post quā post aliquod tempus passus sit filij percipere fructus ad ipsum patrem pertinentes, possit poenitere & reclamare non patiēdo filium amplius percipere, & sic possit ipse pater recuperare. Hoc tamen habet locū in futurū a tempore poenitentiae & reclamationis, secus verō erit respectu fructū præteritorij receptorum per filij ipso patre vidente sciente & patiente, quia cū hęc quasi donatio & tacita remissio valuerit statim ab initio, & sit diuturna (hoc est) de die in diem, prout probatur in d. §. sin autem res & supra est dictum, consequens est quod pro diebus præteritis, quibus pater passus fuit filij vti frui, non possit pater reuocare, sed tantum pro tempore, quo non consentit, hoc est, in futurū. Et hoc est quod reuera sentit & probat tex. in d. §. sin autem res & Doctor. supradicti. Imo expressius idem tenet, eodem modo declarans dicta verba tex. Quasi diuturna donatione. Bald. in d. l. cum oportet. §. cū autem. no. 3. dicens, quod præd. verbis datur intelligi, quod pro futuro tempore potest reuocari præd. donatio licet ipse Bal. ibi & in d. §. sin autem res. n. 3. fortius teneat, quod hęc quasi diuturna donatio & tacita remissio ab initio sit irrevocabilis & non possit per patrem reuocari etiā pro tempore futuro. Sed eius opinionem in hoc vltimo, ego non teneo, licet eam testetur communem ex testimonio Crotti Tellus Fernandez in d. l. 17. Taur. nu. 60. quia verior mihi videtur per omnia suprad. opinio secunda supradicta Cyni Bart. Salic. & Pauli, scilicet, quod præd. quasi donatio & tacita remissio valeat statim in vita patris ante ipsius mortem, pro tempore, quo passus est pater filium vti frui, licet possit reuocari pro tempore futuro Quā etiā opin. suprad. Bar. & Pauli testatur comunem Vitalis Nemausen. in tractatu de collat. in. 8. q. prima quæstionis princip. nu.

volumine septimo tract. diuers. doct. fol. 5. dicens quod pater videtur illud donare per singulos dies loco alimentorum, vt in d. l. ex annuo. Eundem quoque intellectum & sententiam Bar. & Pauli testatur magis communem Boerius decif. 196. nume. 3. & 5. qui per totam illam decif. alias opiniones refert in hoc hunc eundem intellectum & sententiam expressius ceteris declarando & latius probando sequitur & testatur communem Antonius Gom. in l. 48. Taur. numero. 9. & 10. dicens quod tantum videtur pater remittere & donare fructus, quos ipse filius percepit vidente & consentiente patre, non vero totum fructum in perpetuum. Vnde sequitur, inquit ipse: qd poterit pater quando velit reuocare & fructus percipere, quia illa scientia & patientia patris non extendit effectum suum ultra tempus, in quo fuit præstita vt in d. §. fin autem, ibi. Sed quasi diuturna donatione in filium celebranda, &c. Et sic expresse sequitur omnia supradicta in hac secunda opinione & intellectu ad d. §. fin autem res: & clausim sentit quod licet pater reuocauerit habeat tantum effectum hæc reuocatio pro tempore futuro non vero pro præterito, quo pater passus fuit filium fructus percipere. Quod expressius etiam tenuit idem Anto. Gom. in l. 29. Taur. num. 29. in vers. quod limitata. Et intellige. Et sic ista est vera & communis opinio quod prædicta quasi diuturna donatio & tacita remissio vsusfructus de qua in d. §. fin autem res. statim valeat de die in diem non expectata morte patris ad ipsius confirmationem, licet pater possit reuocare pro tempore; quo passus non est filium amplius percipere fructus, & sic pro tempore futuro à die renouationis, non vero pro tempore præterito, quo pater cõsensit & passus fuit filium vti frui. Et hæc est vera mens & intellectus. d. §. fin autem res & doctorum omnium supradictorum: & ita est tenendum intrepide meo iudicio.

¶ Quia opinio tanquam veriori & communiori retenta, non obest secundum fundamentum de donatione expressa, quod ad ductum fuit pro cõtraria opinione. Nam respondeo, quod illud est verum & procedit quando pater aliquid dimittit de suo patrimonio, sed in nostro casu non dimittit aliquid, sed tantum renuntiat lucro legali & desinit acquirere, quia non est proprie donatio, sed refutatio quædam vsusfructus vt dicunt. Bal. & ceteri Docti, vbi supra & ita in termi-

nis respondet Ant. Gomez. in l. 48. Taur. numero. 9.

16 ¶ Imo si pater expresse donaret vel remitteret filio præd. vsusfructum statim valeret. & efficeretur irrevocabilis donatio & remissio etiam in perpetuum ex ratione supradicta: & ita tenent omnes suprad. præcipue Paulus & Boerius & Tellus Fernãdez in l. 17. Taur. num. 63. vbi testatur esse communem opinionem, & eam sequitur.

17 ¶ Ex quibus inferitur primò non bene intellexisse (quod salua eius pace dixerim) hanc materiam Tellum Fernandez in d. l. 17. Taur. nu. 62. qui postquam retulit Paul. vbi supra inquit, quod hoc casu, patre quocumq; tempore reclamante donatio est inefficax in futurum, & in præteritum, nam hoc de præterito nec Paulus dicit nec sentit nec verum est, vt supra probauimus: imò minus bene dicit, dum postea asserit hanc suam opin. esse, quod dicit text. in d. §. fin autem res, ibi, quasi diuturna donatione. Nam imò potius probatur ibi valere de die in diem præd. donationem sicut dictum est, quam reuocari posse pro tempore præterito prout ipse Tellus existimabat. Ex quo sequitur non esse audiendum nec ad mittendum eundem autem dum postea. num. 64. ad fin. existimat tradita per Anton. Gomez in dict. l. 29. nu. 29. esse intelligenda secundum conclusiones per eum positas, & quod aliter non procedent, nam rectius, & verius de iure procedunt quæ dixit Antonius Gom. vbi supra quam dicta per Tellum.

Secundò ex suprad. magis cõi opinio inferitur redeundo ad nostram quæstionem quã supra posuimus, bene astringere fundamentum Castelli vbi supra pro sua suprad. noua opinione, qd filius per cõtrariu, mortuo patre non possit petere à ceteris cohæredibus suis fructus, quos pater eius percepit ex bonis aduentitijs post velationem filij, ipso sciente & patiente & non contradicente. Nam cum in patre patiente filij percipere fructus ipsi patri debitos in bonis aduentitijs filij durate patria potestate, inducatur tacita remissio eorum, & quasi diuturna donatio pro tempore, quo cõsensit & permisit vsq; quo contradicent, siue reuocauerit, vt supra cõclusum est, consequens videtur, vt eadem ratione idem dicendum sit respectu filij: & sic hoc modo remanet rectè, prout videtur, fundata opinio noua Castelli, quantum ipse minime ad suprad. aduertat nec ea differat.

18 ¶ His tamen omnibus non obstantibus, meo iudicio

iudicio tenendum est contra opin. nouam Castelli vbi supra, imò quod filij post mortem patris possit petere à suis cohæredibus præd. fructus perceptos per patrem post velationem eiusdem filij, ipso filio sciente patiente & non contradicente, ultra suam legitimam & hoc sequentibus fundamentis.

19 ¶ Primò argumeto tex. in l. litis cõtestate tẽ pore. §. fin. ff. de negot. gest. & quæ ibi notat Bar. nu. 1. dicēs p illū tex. qd si pater administravit bona præbendæ filij, teneat ei actione negotiorum gestorū reddere rationē administrationis de fructibus præbendæ: qd habetur loco peculij Castrensis, vt in l. sacrosanctæ. C. de episcopis & cleric. & per cõsequēs patri non quæritur: & asserit qd hoc vidit defacto: & inquit ibi Angl. qd multoties vidisse patres, emācipatis filijs multa donasse, & nihilominus patres in possessione manisse & talia bona administrasse, qd post mortē patris, ille filij in diuisione, quã facit cõ fratribus de bonis paternis, poterit imputare fratribus omnia bona & fructus ad manus patris peruēta. Et hæc opin. Bar. & Ang. per rex. ibi refert & sequitur Roder. Suar. in quæstione sua maiorat. in fine. n. 38. dicēs qd ppter hæc euitada pater multoties in instrumentis donationis referuat sibi vsusfructu: refert etiã & sequitur ad literam idē Roder. Suarez in l. 9. tit. 11. vers. hæc tamen. l. limita ad fin. lib. 1. fori, & opinio suprad. Bar. sequitur alios allegans Matth. de Afflic. decif. Neapol. 241. nu. 2. vbi inquit qd pater tenetur restituere filio fructus perceptos ex suo beneficio, vel eorū pretiū: quem allegas sequitur etiam Didac. Perez in l. 1. titu. 8. lib. 3. ordin. col. 1031. ad fin. & columna sequenti vbi allegat idē tenētē Palat. Rub. in rep. rubicæ de donat. inter vir. & vx. §. 42. n. 9. vbi non solum hoc tenet sed etiam in nu. 10. ampliat qd si pater, qui hos fructus beneficij filij percipit est mortuus, eius hæredes debent, restituere. Pro quo allegat optimam doctrinam Bartholomæi Sali. in l. filiar. cuius. C. famil. her. cil. in fine & est in num. 24.

20 ¶ Vbi quaerit si pater bona aduentitia filij dilapidauit & consumpsit, an filius possit petere hoc dānu sibi emendari à fratribus, vt patris cohæredibus: & respōdet: qd si quid pater in his bonis non habet vsusfructu, & tunc pater tenetur filio, ac si emācipatus esset, qd in talibus rebus tanq; extraneus & sui iuris est iudicandus. Si vero pater habet vsusfructu in his rebus, tunc si quid dilapidatio & cõsumptio concernit fructus tātū, & tunc pater non tenetur, cū pa-

ter non teneatur cõseruare eos filio, nec de eis ratione reddere vt in l. cū oportet. §. non autē & in l. cū non solum. §. hoc proculdubio. C. de bon. quæ lib. Si vero hoc secundo casu dilapidatio & cõsumptio cõcernit rei substantiã, si est modica, de illa non curatur inter patrem & filium: si vero est magna vel enormis pater tenetur filio effectualiter. d. l. cum oportet. §. si. & sic naturaliter & ciuilitur. Ideo hæc obligationes in heredes transeunt. l. pro hereditarijs. C. de hered. act. & sic isto casu fratres eius cohæredes tenebuntur fratri. Hactenus Salicetus, vbi additio eius refert Bal. idem propè tenentem, quem etiam refert & videtur sequutus Boerius decif. 61. num. 19. Ergo cum hæc omnia ita se habeant consequens est, vt pater & eius hæredes teneantur rationem reddere præd. filio de fructibus per patrem perceptis, & ex bonis aduentitijs ipsius filij post velationem, cū per. d. l. regiam amittat pater vsusfructum bonorum aduentitiarum filij post ipsius velationem.

Nec obstat si primo replicetur, quod opinio suprad. Bart. & sequacium procedat quãdo pater tanquam administrator filij percepit fructus præbendæ, vt videntur Docti. præsupponere. Quo casu nimirum si non inducatur donatio argumento. l. Neseñius. ff. de negot. gest.

21 ¶ Cum administrator & eius heredes teneantur, omni tempore rationem reddere vt cõstat ex latè traditis per Roland. à Valle cõfil. 49. per totum lib. 1. & probatur in l. si sita. c. 6. partita. 6. Nam primò respōdeo, qd etiam in nostro casu pater, qui percipit vsusfructu bonorum aduentitiarum postquã ad ipsum filium inceptu pettinere, hoc est, post velationem, videtur administratorio nomine percipere & sic nomine filij & ad ipsius utilitatē, ergo eos tenetur restituere & tam ipse quam sui hæredes tenebuntur rationem de eis reddere præd. filio.

22 ¶ Erit inquit Socin. cõsil. 2. numero. 7. & cõsil. 73. num. 10. volumine. 3. & cõf. 92. col. 2. volumine. 4. qd pater & mater de bonis filiorum tenentur reddere rationem administrationis, quando ad filium pettinere pleno iure: quam opin. Socinū vbi supra & alios plures Docti. allegans sequitur Roland. à Valle. d. cõf. 49. num. 13.

Secundò respōdeo quod etiam in casu præsupposito quando pater percipit fructus præbendæ filij, licet filius expresse hoc non iniunxerit patri, sed tacite permisit & passus

fuerit patrem fructus suæ præbendæ percipere, adhuc tanquam eius adm. nistrator tenebitur de eirationem reddere filio, quia hoc casu etiam loquuntur Doct. supra allegati, vt constat ex eis: ergo merito quod idem dicitur dū sit in nostro casu aduersus opin. Castell.

Secundò. Non obstat si aduersus doctrinā Salic. supra adductā in fauorē huius secundæ opin. replicet, qd ipse loquitur quando pater cōsumit & dilapidat bona aduentitia filij tam in vsu fructu q̄ in proprietate: nos verò agimus quādo pater tātum percipit & cōsumit vsu fructu, & sic videtur diuersum, quia respondeo qd Salic. ibidem recte inspectus loquitur tam respectu vsu fructus solius, quā proprietatis simul, quia de vtroque generaliter loquitur in primo membro, quando vsu fructus ad patrem non pertinet in bonis aduentitijs filij, vt constat ex dictis per eum in secundo membro, quando ad patrem pertinet vsu fructus, vbi facit distinctionē an vsu fructus tantū vel etiā substantia cōsumpta sint: quia in his duobus vltimis casibus, diuersum in vno, quā in alio determinat. Ergo cū in primo membro vnū determinauerit cōsequens est qd senserit de vtroq; scilicet de vsu fructu tātū cōsumpto, vel de proprietate simul, & sic optima est pfecto decilio & doctrina Salic. vbi supra in pposito nostro cōtra Castellū.

23. ¶ Secundò & principaliter pro hac nostra opinione cōtra opin. Castell. adduco optimā doctrinam & meo iudicio expressam in proposito, Pauli de Cast. in d. l. cū oportet. §. in autēres. nu. 3. C. de bon. quæ lib. vbi cū Paulus declarat text. illū loquentem in patre tacente & permittente filiu percipere vsu fructum bonorū aduentitiarū ad ipsū patrem pertinentem quærit hoc modo. Sed pone contrarium filius qui plura lucratus est & lucratur quoti die illa lucra ponit in communi & expedit pro cōmuni familia sustentando patrem & fratres mortuo patre repetit illam pecuniā a fratribus pro rata, dicēs qd pater habuit vsu fructū hoc modo, expendendo, sed salua debet esse sibi proprietate, fratres dicūt, qd videtur ipse donasse patri postq̄ non retinuit sed expedit arg. iuramento huius. §. quid iuris: Bart. supra familia heretic. l. certū. dicit Nicol. de Mitharel. tenuisse hanc partem, vt videatur donasse postq̄ nō retinuit sed expedit argumēto hic & iura post princip. l. dum dicit si bi possessa sunt &c. Sed certe propter hoc qd non possederit non videtur resultare illa præsumptio, quia cum pater vtatur & fruatur lu-

cris filij, ipse possidet & non filius, & tamen salua est proprietate. Dic ergo quod præsumptio resultat ex eo quod ipsemet expedit voluntariē, & propter affectionem personarum ex qua resultat præsumptio donationis, vt in l. vtrū. ff. de donat. inter vir. & vx. hic loquitur quādo pater erat mortuus. Hactenus Paulus. Ergo ecce expresse positam nostram quæstionem ad literam & deciderit Paulus mirabiliter, qd si quidem filius non possidet sed pater & ipse vtatur & fruatur lucris filij salua remanet proprietate filio (quia in quæstione Pauli tantū dubitabatur de proprietate pecuniarū quia vsu fructus pertinebat ad patrem) & non resultat præsumptio donationis. Si verò ipse filius expedit voluntariē pecunias pro cōmuni familiæ sustentatione, tūc eo quod ipse voluntariē fecit iuncta con iunctione & affectione personarū inducitur & præsumitur donatio. Ergo cū in nostro casu pater possideat bona aduentitia filij, quia nō dum ea restituit filio suo prout tenetur post velationem filij, & ipsemet pater propria vel sui famulorum manu percipiat vsu fructū post velationem filij absque eo, quod filius expendat voluntariē nec percipiat, sed tantum patitur patrem perse vel per alios percipere & frui, dicendum est non præsumi donationem sed saluum remanere præd. vsu fructum filio (hoc est) ipsius petitionem. In xta suprad. Pauli doctrinam præterquam si ipsemet filius dederit expresse licentiam patri percipiendi, vel si perceperit ipse filius, & patri vel fratribus ministret pro eorum sustentatione: quia tunc bene inducitur donatio propter affectionem & coniunctionem personarum secundum Paul. vbi supra. Et ita poterit limitari hæc secunda nostra opinio, & in eo casu saluari opinio Castellii quod est satis notandum.

24. ¶ Tertiò & principaliter pro hac secundā nostra opinione contra Castellum allego optimā & expressam. l. Regia scilicet. dict. l. 48. Taur. quæ hodie est. l. 9. titulo. 1. libro. 5. nouæ. recopil. regiar. cuius verba sunt hæc. *Mandamos que de aqui adelante el hijo, o hija casado de se y delandose ayar para si el vsu fructo de todas sus bienes aduenticias puestas que sea vno su padre: el qual sea obligado a gelo restituyr sin le quedar parte de vsu fructo dellos.* Ecce ergo. l. expresse determinantem quod post velationem filius habeat sibi vsu fructum bonorum aduentitiorum & qd pater teneatur ei restituere præd. bona absq; eo, qd sibi remaneat vlla pars vsu fructus

fructus eorū. Ergo cum pater omnia hæc tam in vsu fructu quam in proprietate teneatur restituere filio post velationē, eo modo, vt penes patrem nihil remaneat, cū sit in mora nō restituedo, quia dies velationis interpellat pro homine, non debet esse melioris conditionis quā si restitueret statim post velationē quia mora nocet moroso: scilicet daretur absurdū, præcipue quia filius non videtur iuri suo petendi. d. bona cum fructibus renuntiare, cum sciaturare argu. l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu.

25. ¶ Aliter autem daretur in cōueniens, quod si debitor cuiuscūq; vel quāritatis tēpore statuto nō soluat, & creditor sciens lapsum esse tēpus solutionis non petat debitū per aliquod tēporis spatiū, sed patitur debitore negotiari vel lucrari cum pecunia sibi debita, vel emptorem fructus percipere ex prædio vel fundo vedito & sibi tradito, nō soluto pretio vel parte ipsius tēpore cōuēto, nō possit postea suum debitū, vel pretiū nō solutum cū vsuris propter fructus perceptos ab emptore petere: quod minimè est dicendum, etiam inter coniunctos: quia est contra plura iura, præcipue contra text. in l. 2. C. de vsur. & in l. cura bit. C. de act. empt. & ea quæ late circa illorum iurium interpretationem tradit Couar. lib. 3. Var. c. 4. per totum. diximus supra. c. 2. quia debitor hic est in mora & mala fide & non debet lucrum cōsequi nec commodum reportare ex sua mora & delicto. nec præscribere cum mala fide vllō tempore. Ergo ita & eodem modo, attentis supradictis, præcipue dict. l. regia dicendum est in nostro casu, qd licet pater post velationem filij nō restituat ei bona aduentitia, sed eis fruatur, licet filius non petat sed patitur, teneantur postea eius hæredes ad præd. vsu fructū filio soluendū: maximeq; in hoc nostro casu adest alia maior ratio pro filio quā in cæteris casibus, scilicet, quia propter reuerentiā & timorem patris nō petijt in vita patris ab eo præd. bona aduentitia, nec eorum vsu fructū, id referens in tempus mortis patris, vel postea vt infra statim latius de hac ratione dicitur in responsio ne ad argumentum & fundamentū Castellii.

Et, tenendo hanc secundā opinionē quæ meo iudicio est verior non obstat fundamentum Castellii de patre, quod pfecto vrgentissimum videtur secundum id, quod supra late differuimus: & oportet bene satisfacere huic fundamentum vt hæc nostra opinio possit persuaderi.

26. ¶ Nam ei respondeo dupliciter, primo, esse magnam differentie rationem inter patrem & filium hoc casu: quia quando filius percipit vsu fructum ad patrem pertinentem sciente & patiente patre, ipse pater, qui patitur possidet præd. bona, vnde cum ipse possideat & videat & patitur filium vti frui, merito quod videatur donare: at vero in nostro casu quando pater post velationem filij adhuc retinet bona aduentitia filij & fruatur eis, & non restituit filio, ipso vidente & patiente, non possidet ipse filius, sed pater, qui fruatur, & ideo cum a se ipso recipiat vsu fructum nimirum si non præsumatur donatio, Quia si filius non prohibet patrem vti frui, est quia nondum sunt sibi tradita bona sua, & scit ius sibi durare ad petendum postea præd. bona sua cū fructibus, & ideo non videtur iuri suo renuntiare, quia alia coniectura capi potest quā donationis, illa est capiendā, vt in l. cū de indebito. ff. de probat. cum similibus. At vero quando pater patitur filium percipere vsu fructum ad ipsum patrem spectantem, nulla alia coniectura quam donationis capi potest præcipue inter ita coniunctos cum ipsemet pater possideat, & nullum ius nec actionem habeat, quod intendat contra filium sicut in nostro casu habet filius contra patrem, scilicet, cōditionem ex. d. l. regia Tauri, pro ipsis bonis & vsu fructu eorū consequendis. Et hæc est subtilis ratio differentie inter hos casus, & magna si bene cōsideretur.

¶ Ex quo videtur dicendū, quod si pater postquam filio tradidit bona sua aduentitia post velationem, videntem & patientem filio, eisdem bonis vtatur & fruatur, filius videatur hoc casu donare, ac per consequens, id petere postea non valeat: nisi contra hoc dicas ob stare quæ statim infra dicentur.

27. ¶ Secundò & fortius respondeo fundamentū Castellii esse magnam differentie rationem in alio inter hos casus, quia filius cum videt patrem potiti vsu fructu post velationem id patitur & non audeat prohibere seu contradicere propter metum reuerentialem quem habet erga patrem, qui impedit prohibitionem & differt petitionem bonorum aduentitiorū cū suo vsu fructu vsq; ad tēpus mortis patris propter reuerentiā, quā ipsi debet, ne alias cū eo rixetur, & pater irascatur, & quærat ex inde opportunitatē, præd. filiu ex herede dandi.

dandi vel saltem priuandi tertio & quinto quod iure regio potest facere pater, cōcedendo alijs filijs, vel etiam ex anteis saltem quinquaginta, praesertim si pater sit a sterus & rigidus, & ob hoc euitandum filius motus iustis respectibus & considerationibus, & quasi compulsius praed. metu reuerentiali non contradicit referens ius suum, vt illud possit deducere post mortem patris, in iudicio aduersus coheredes, quo casu nullum impedimentum sibi praestat taciturnitas & patientia praecedens propter metum suprad. reuerentialem, iuxta glo. in l. 1. §. quae oneranda per tex. ibi. ff. quar. rer. act. non det.

28 ¶ Et licet praed. metus reuerentialis solus de per se absq; alio sufficiens non sit ad rescindendum contractum gestum per filium vel vxorem, vel consensum expressum alienationi ab eis praestitum iuxta cōmune resolutionē, quā tradidimus supra. c. 1. ad fin. sufficit tamē ad hoc, vt patientia filij ob reuerentiā patris vel vxoris erga maritum non praed. eis saltem vbi tractatur de magno praed. iudicio ipsorum, ira alios allegans resoluit optimē Boerius decif. 100. n. 20. & 21. & sic optimē remanet satisfacta fundamenta Castell. & expressum habemus qd patientia illa filij, ei non potest praed. iudicare cum agatur de magno sui praed. iudicio. Ita qd euidēter cōstat nihil ob stare iam fundamentum Castell. & ex hac cōsideratione redditur verissima hęc secūda nostra opinio cōtra Castellū praecipue iūctis his omnibus, quae pro hac secūda parte supra adducta sunt. Vnde si vltimus fructus, de quo est quaestio nostra esset modici praed. iudicij fortē nō haberetur respectus nec curandum esset de filij petitione, nisi adhuc idem, quod in magno praed. iudicio dicere velis propter alia fundamenta, & rationes supra adduct. licet hęc vltima cessent.

Non obstat etiam coadiuuatio fundamenti Castell. quam supra fecimus dicendo patrem & filium esse correlatiua, ac proinde dispositum in vno, censeri esse dispositum & habere locum in alio.

29 ¶ Quia respondeo, hoc argumentum rectē procedere subsistente eadem ratione in vtroque casu ex correlatiuis, quia si diuersa ratio militat, fallit argumentum supradictum, vt expresse tradit Euerardus in cent. legali. ca. 76. in argumento à correlatiuis col. fi. in versic. istuc tamen limitatur singulariter: sed in proposito non est eadem ratio in filio, quae in patre vt supra visum est, igitur non est idem dicendum in filio & in patre in proposito. d. l.

cū oportet, §. sin autē res. C. de bonis quae lib.

Non obstat etiam aliud fundamentum quod pro opinione Castell. supra fecimus de inaequalitate successione inter fratres si fecus diceremus, quā Castellus tenet, quia respondo nullam inaequalitatem dari hoc casu retēre nostra opinione. Quia quod filius hic capere debet & petit ab alijs suis coheredibus circa d. vltimus fructus, quem eius pater percepit in vita post velationem ipsius filij, non capit iure hereditario successione, sed tāquā sibi debitum in vita patris ex l. regiae dispositione: vnde est, quod tanquam debitum deducendum sit ex corpore hereditario ante omnia iuxta l. sub signatum. §. bona. ff. de verb. sign. & ita tanget & diminet partem hereditariam ipsius filij petentis, pro sua portione. & ita tenet. Nec obstat quod ceteri filij constituti in potestate patris acquirunt patri, & filius velatus sibi tantum, quia hoc sic dispositum extat à iure communi & regio, vnde sic seruandum est, & qui vtitur iure suo nemini facit iniuriam. Et ita remanet bene fundata & probata hęc secūda opinio, quae mihi verior de iure & tenenda videtur: & ideo calamum extendi in hoc articulo, quia subtilis est, & quotidianus in practica.

30 ¶ Vltimo pro complemento huius. c. solum aduerto quod hodie iure regio per l. 26. Tauri & per l. 17. quae hodie sunt. l. 1. & 10. tit. 6. lib. 5. nou. recopil. regiae videtur quod etiā absque iuramento valeat statim donatio inter patrem & filium siue emancipatum siue in patria potestate constitutum, saltem respectu tertij & quinti meliorationis, siue ea fiant in testamento siue in contractu inter viuos, ita tamen vt possit reuocari nisi [facta melioratione per contractum inter viuos] traditio in tercesserit, vel scriptura tradatur coram tabellione, vel si donatio fiat ex causa onerosa: quia his tribus casibus melioratio statim est irrevocabilis, vt in dictis. l. Regijs probatur. Et ita in terminis tenet Anton. Gomez in. d. l. 17. Taur. nu. 8. loquens generaliter in donatione simplici inter patrem & filium facta non de clarans, id procedere in donatione siue melioratione tertij & quinti [idē tenent ibi Castell. glo. 1. col. 3. & ceteri. glossat.] Tenuit etiā eandem opinionem. Gregor. Lop. in. l. 3. tit. 4. part. 5. in. g. l. 1. ibi, hodie tamen, vbi aduertit optimē & vere ex praed. l. 1. Regijs, hoc procedere respectu tertiae partis bonorum (adde tu & quinta vt in dict. l. 26.) quia in praed. dictis partibus, potest pater filium meliorare,

horare, & in his casibus loquuntur dict. l. Regiae. Respectu vero aliorum bonorum patris, iura antiqua remanent incorrecta iuxta. l. 1. praecipuus cum similib. C. de appell. Erit debet restringi & limitari quod generaliter tradidit. Anton. Gomez vbi supra in quacumque simplici donatione, cuius opinio non est vera alio praeterea fundamento: quia pater in alio, quam tertio & quinto non potest alijs filijs praed. iudicare, & si aliud faceret, iam duplex ratio nullitatis esset: prima quia inter patrem & filium in eius potestate constitutum, quae non valet, vt supra est dictum: secunda quia ultra tertium & quintum quod est contra ius regium. [& ita est tenendum licet de hac opin. Gregorij valde dubitet Matienço in. l. 1. tit. 6. lib. 5. nou. collect. reg. glo. 3. n. 5. dicens. ideo tene communem.

Sed inuenio quod idem Ant. Gom. in. l. 29. Taur. numer. 30. immemor sui tenet, praed. l. Regiae esse intelligendas secundum ius commune, vt minimē quidem valeat praed. donatio vel melioratio tertiae vel quintae partis bonorum, nisi sequatur confirmationem per mortem patris. Sed hęc opinio, praeterea quod est contra eundem autorem & contra Grego. Lopez vbi supra aduersatur praed. l. Regijs, quae expresse probant valere statim praed. donationem licet possit reuocari, nisi in tribus casibus supradictis: & ideo tenenda est praecedens opinio, & cum his omittit hoc quartum caput & capio quintum.

Index contentorum in hoc capite Quinto.

- 1 Donatio facta à patre filio, vel inter virum & vxorem vel à prelato de rebus ecclesiae ob benemerita valet.
- 2 Benemerita haec debent esse artificialia vel officialia & non sufficiunt obsequialia.
- 3 Filius patri obsequium & reuerentiā debet, nō operas.
- 4 Pater non potest compellere filium, vt sibi seruiat.
- 5 Pater non potest cogere filium, vt sibi seruiat & relinquat suam rem vel eandem, cui se obligauit prius ad seruendum per certum tempus.
- 6 Filius simul. ex omnibus causis tanquam pater obligatur & ob id agi cum eo poterit, vbi quomodo hoc intelligatur?
- 7 Filius, qui diu administrauit bona paterna dum pater esset, tenet & alij fratres minores, an post mortem patris possit petere salarium sibi praestandum praecipuum pro tempore administrationis?
- 8 Casus in quo filius potest petere dictum salarium pro sua administratione.
- 9 Filius rusticus, qui in agro patris laborauit bobus, vel bigone patri pleno iure quareat de rigore.
- 10 Filius emancipatus potest ab heredibus patris petere salarium pro seruitio, si impendit ipsi patri & eius bonis in vita ipsius: quando illud seruitium est considerabile & estimabile, & ad id filius non tenebatur.
- 11 Filius naturalis idem potest petere.
- 12 Filius, qui seruauit matri, idem potest petere.
- 13 Pater potest donare filio ob seruitia & benemerita, etiā eo casu quo filius non posset pro eis petere salarium.
- 14 Sed ad hoc requiritur quod merita & seruitia aequiualeant rei donatae.
- 15 Reijciuntur opinio Baldi existimantis, quod infra dimidium potest donatio hoc casu aequiualeare.
- 16 Benemerita & seruitia probanda sunt per filium ad hoc vt valeat donatio sibi à patre facta ob ea, quia non sufficit assertio patris cum sit in praed. iudicio legitima aliorum filiorum. & m. 17. idem in donatione prelati de redditibus ecclesiae.
- 17 Donatio facta à prelato eū cōsensu capiculi de redditis b. praed. iud. ecclesiae propter bene merita ad hoc vt valeat debet vere consistere de benemeritis & seruitijs.
- 18 Quoad forum conscientiae sufficit quod benemerita & seruitia sint vera licet de eis non constet.
- 19 Benemerita sunt probanda etiam si specificē declarantur in ipsa donatione.
- 20 Assertio benemeritorum in personis prohibitis donare simpliciter, vt inter patrem & filium & à clerico concubina an firmetur iuramento? & num. 22.
- 21 Confessio testatoris in testamento facta de debito vel de pecunia filij nō nocet ceteris filijs in sua legitima, etiā si realis confessio sit iurata, nisi cōstet vel probeatur ex verosimilibus probationibus debitum, vel solutio.
- 22 Hoc salit respectu tertij & quinti inter filios & alios descendentes & respectu quinti inter extraneos.
- 23 Resolutio vera, an assertio benemeritorum confirmetur iuramento?
- 24 Parentes non possunt ex causa remunerationis donare vel meliorare filios vel alios descendentes ultra tertium & quintum, & nu. 27.
- 25 L. 10. tit. 6. lib. 5. nou. recopil. Regia ampliat.
- 26 Pater licet non possit tuta conscientia extraneis ultra quintum donare vel relinquere, bene tamen patris, id excedere per contractus onerosos, vel improprias donationes, quales sunt ad remunerationem: & quomodo hoc intelligatur?
- 27 Dari an possit aliquid amplius valoris benemeritorum in praed. iudicio filiorum?
- 28 Patri non licet in praed. iudicio legitima filiorum rem expedere, etiam in causam Dei & in rem eius oculis gratissimam, nec fauore anime.
- 29 Differentia inter donationē simplicem & ob benemerita.

probatem q. d. 13. & certe. Il. has nullus Hispanorum allegat ex tangentibus questione hanc praterquam Baega nouissimè vbi supra. nu. 14. vbi. nu. 13. adhuc remanet in suprad. nu. 14. vbi. nu. 13. nihil respondens dictis. Il. e. dist. in d. one nihil respondens dictis. Il. e. eis. sed imo confirmatam opinionem. e. operam existimat raro estimandam. e. est. multis filiis. Et pro eo si mihi credere. e. est. multis annis antequam Baega prae. iua commenta ria in lucem proderet e. g. illas sciebam & videram. notatasq; habebam contra opinio. suprad. Fulg. & cetera. quae dicta sunt ex dict. l. nullum.

8. Præterea in confirmatione huius meae opinionis, quod nullum saluū sit filio soluendum in hoc casu iure communi allego Nauar. in Manual. Confess. 17. n. 144. & 148. vbi tenet, tunc demum filio huiusmodi esse soluendum salarium est mortem patris pro sua opera & labore. quando filius non tenebatur alere patrem quia pater habebat unde se aleret. & prae hoc filius expresse vel tacite protestatur quod pater sibi debebat solvere, vel dare pro suo seruitio, quod alij extraneo dare si ipse filius ei non seruiret. Nam alius in quo Nauar. vbi supra q. non possit filius hic petere à suis fratribus hæredibus patris illud salarium præcipuum pro suis seruitijs, quia præsumitur impendisse amore filia. Il. secundum Angel. in l. Nensennius. ff. de negot. gest. per tex. ibi & in l. 1. & in l. alimeta. C. de negot. gest. quam protestatione, (cum sit contra dispositionem dictarum legum Regiarum & contra id, quod filius tenetur facere) ipse protestatio non admitterem nisi in casu suprad. Nauar.

9. Facit etiã pro hac mea opinione quod dicit Salic. in l. certum. nu. 7. C. famil. hercisc. vbi inquit q. si filius rusticus in agro patris laborauit bobus vel ligone & similibus, q. patri quærit plerò iure: idem tenet ibi de rigore Bald. nu. 11. licet aliud dicat de æquitate.

10. Sed antequam ab hoc articulo me expediam, illud maxime aduertendum cenfeo pro perfecta declaratione supradictorum, q. d. l. regie videntur expresse loqui in filio in potestate patris constituto, in quo magna est ratio, patri impendendi seruitium personale & operas artificiales: at vero d. l. nullum, quæ contrarium probat loquitur expresse in filio emancipato, vt ex ipsa constat, in quo diuersa est ratio respectu operarum artificialium, quia iam est separatus & eiectus à manu patris & ipsius potestate. Et ita inuenio quod

Didac. Perez vbi supra col. 62. ad fin. tenet quod debitum ex causa seruitij nõ est filio in legitima imputandum, quando tale seruitium erat estimabile & filius impendens erat emancipatus, qui has operas patri impendere non tenebatur, sed tanquam famulus ei impendit vt rusticis moris est: quia tunc debetur ei salarium, vt cui liber extraneo filius namq; nõ debet esse deterioris conditionis hoc casu. quã extraneus: imò, vt naturalis & quitas suadet, melioris. Et in hoc sane casu, scilicet, in filio emancipato, potest saluari dictum Fulg. & sequaciu & omnia supra adducta pro eo, & distinctio Baegæ vbi supra, quia opinio nostra contra Fulg. loquitur & procedit recte & absq; dubio in filio in patris potestate constituto. Et hoc modo sunt intelligendæ d. l. Regie & limitandæ in filio emancipato. vt ipse sentiunt.

11. Ex quo inferitur idem quod dictum est in filio emancipato, dicendum esse in filio naturali, cum is non sit in patris potestate iuxta text. in prin. in situ: de patria potestate. Sed dubium est, si dum seruiret patri filius naturalis, ei alimeta & vestitus præstiti, an in seruitio computentur & videtur computari, vt in l. si. tit. 12. par. 5. & l. 2. tit. 23. lib. 4. for.

12. Ex quibus idem videtur dicendum in filio seruiente matri, quod in filio emancipato vel naturali seruiret patri, scilicet, quod ei debeatur salarium, quando seruitium est dignum estimatione & considerabile quia femina non habet filios in potestate, licet in hoc casu contrarium teneat Grego. Lop. vbi supra per d. l. 3. quæ loquitur de vtroq; parente. & tandem relinquit cogitandum: præcipue quia Ioan. Faber. per eum ibi allegatus tenet quod filius nõ debet matri operas. Vnde existimo hoc casu posse habere locum distinctionem Baegæ vbi supra.

13. Et licet supradict. omnia ita se habeant poterit tamen pater filio huiusmodi seruienti, quando ceteri filij non seruerunt, donare ob præd. seruitia & benemerita & pro remuneratione eorum tantam quantitatem, quãtam valebant seruitia illa; & quam extraneo daret si sibi seruiret, vt habet communis opinio, quam supra diximus in principio huius cap. ad cuius declarationem nunc credimus: & sic sunt necessaria pro intellectu eius, quæ supralatè disseruimus de filio seruiente patri præ cæteris filiis, an debeat habere salarium præcipuum, post mortem patris in diuisione bonorum ipsius patris. Et ita in terminis nostris supra.

supradict. communis opinionis, quod præd. seruitia filij operentur, vt pater possit præd. filio ad remunerationem eorum donare, licet filius ipse non possit petere præd. salarium, nisi sibi donetur tenet Nauar. vbi supra dict. c. 17. nu. 144. & 148. Cum his remanet expeditum & declaratum primum requisitum ad hoc vt donatio facta à patre filio ob bene merita valeat & teneat.

14. Secundò principaliter ad hoc vt valeat præd. donatio, requiritur quod merita & seruitia æquiualeant rei donatæ, vt tenet Bart. in l. si quis pro eo. §. r. in si. ff. de fideiuss. Bal. in l. illud. num. 8. C. de sac. sanct. Eccl. Corrasius in rep. l. frater à fratre in. 3. parte. nu. 51. ff. de condi. indeb. vol. 2. repet. fo. 274. & plures allegans Tiraquel. in l. si vnquam verb. donatio nelargitus. nu. 79. & 80. in mea impressione C. dereuocand. dona. & est communis opinio. secundū. Nauar. vbi supra. nu. 145. & in tractatu de reddit. ecclesi. q. 1. nu. 91. per text. quem allegat in cap. reatum, el. 2. de testam. ibi iuxta sui seruitij meritum.

15. Ex quo tenenda non est opinio Bald. in authen. ex testamento. nu. 1. in fine. C. de collat. tenentis quod infra dimidium potest donatio plus æquiualeat: cuius opinionem sequitur Rom. in d. l. si donatione. nu. 7. & l. si in. d. l. frater à fratre tractatu d. coll. 1. q. p. princip. nu. 3. fol. 4. vol. 7. tract. diuer. Doctor. Nã Baldi opin. reprehendit Alex. in d. l. si donatione nu. 4. & l. si in. d. auth. vnde & si parēs num. 15. C. de inoffic. testam. & plures repro bantes Bald. refert Tiraq. vbi supra. num. 81. & seq. & ticit contra Bald esse communem opinio. Socin. consil. 91. nu. 9. lib. 1. Alex. tamen vbi supra saluat dictum Bald. vno casu, & Tiraq. nu. 84. 85. & seq. in alio: & ideo videndi sunt. Addit Soc. vbi supra ex Nicol. de Neapol. quod in dubio potius donatio censetur facta ex paterno affectu quã ob merita.

16. Tertium & præcipuum requisitum est ad hoc, vt hæc donatio patris filio facta ob bene merita & seruitia valeat & teneat, quod probentur per filium benemerita hæc: quia non sufficit assertio patris cum sit in præiudiciu legitima; debita; alijs filiis & inter personas prohibitas: quia non creditur in hoc casu patri hoc asserenti, cum fundetur in benemeritis donatio, quæ sine eis de iure non valet. argumento text. in l. qui testamentu. ff. de probat. & in l. si forte. ff. de Castres. pecul. cum fil. & in terminis nostris ita tenet glo. & Do

ctor. in l. d. si donatione & ibi Alex. nu. 4. in quit. gl. illam esse approbatam ab omnibus, sequuntur etiam plures relati per Tiraq. vbi supra. nu. 87. qui generaliter loquitur in quacunque donatione ob benemerita facta inter personas prohibitas. Eandem opinionem loquens etiam inter personas prohibitas testatur communem plures referens Roland. à valle consil. 98. nu. 53. lib. 1. eadem glo. opin. testatur communem plures allegas Mench. d. lib. 3. cap. 46. nu. 9. vbi nouè hoc intelligit, etiam si pater in vltima voluntate id confite retur siquidem per talem donationem læderetur legitima filiorum ceterorum. Nam qua tenus in officio esset & immoderata nõ redderetur firma per talem assertionem patris sed in fraudem. l. & legitimarum aliorum filioru facta videretur.

17. Et tenet idem Roland. à valle loquens in donatione reddituum prædiorum ecclesiæ facta alicui propter bene merita & beneficia impensa, & quæ impendere promittebat in futurum interueniente consensu capituli, q. ad hoc, vt valeat donatio hæc sit necessarium, quod vere constet de meritis in consil. 5. nu. 7. & 21. li. 1. vbi plures Doct. ad id allegat. Hæc eandem sententiam loquens in donatione facta per patrem filio ob benemerita, testatur communem idem Nauar. vbi supra. nu. 145.

18. Vbi dicit sufficere quo ad foru conscientiar, quod sint vera benemerita & seruitia, licet de eis nõ constet.

19. Quod (id est, d. communis opinio) procedit etiam si merita declarentur specificè ipsa donatione; si non probantur? Quia licet hoc casu plures Doct. teneant hoc sufficere, eorum tamen opinio communiter reprobat secundum Tiraq. vbi supra. n. 87. 88. & 89. intellige in foro exteriori, nam in foro conscientiar, si bene merita & seruitia sunt vera sufficit, licet nõ probetur nec exprimat.

20. Sed an hoc casu assertio meritorum facta per patrem confirmetur iuramento ipsius, absque probatione dubium est, quod in proposito conuenit examinari: in quo Tiraq. vbi supra. nu. 91. refert plurimos Doct. tenentes, q. in personis prohibitis donare non sit standu assertioni meritorum etiam iurata, licet expressa sint merita specialiter in ipsa donatione: & in donatione facta à clerico concubine ob bene merita, quod iuramento non firmetur nisi merita & seruitia probentur, tenet & fundat late Roland. à Valle. consil. 98. per totu præcipue vsque ad nu. 44. lib. 1.

21 ¶ Pro qua opinione facit, quia confessio testatoris in testamento facta de debito vel de pretio venditionis soluto a filio, vel de tali re in praesentia pecunia filij, non nocet ceteris filiis in sua legitima, etiam si talis confessio sit iurata, nisi constet vel probetur ex verosimilibus probationibus debitum vel solutio. Quia vbi cum que potest esse suspicio fraudis, prout est in donatione inter personas prohibitas non sufficit assertio & confessio partis, sed requiritur vera & actualis probatio, vel solutio, vt in d. l. qui testamentum ff. de probat. & in l. per diuersas. C. mandatar. etiam si iuramentum in terueniat, vt tenet Bart. in l. cum quis decedens. §. codicillis. nu. 3. ff. de legat. 3. Et hæc est vera & communis resolutio tradita per Docto. in pluribus locis relatis per Tiraq. in tractatu de vtroque tract. tit. 1. §. 2. glo. 18. nu. 80. & per Carol. Molin. in consuet. Paris. Rub. 1. §. 8 glo. 3. nu. 19. fol. 127. & per Anton. Gomez in l. 9. Taur. nu. 36. & in l. To. C. de legat. nu. 81. & latissime omnium per Auend. secunda parte correct. cap. 29. nu. 10. & seq. vbi procedit per conclusiones in hac materia. [& est receptor secund. Matienço in l. 15. glo. 12. nu. 7. tit. 10. lib. 5. no. 2. collect. Regiar.]

22 ¶ Quod duo vltimi limitant respectu tertij & quinti inter filios & alios descendentes, & respectu quinti inter extraneos: quia horum respectu confessio debiti vel solutionis in testamento facta per patrem resoluitur in legatum gratuitum Ergo ita & eo de modo donatio hæc ob bene merita & seruitia etiam iurata inter patrem & filium non valet nisi probatis per filium bene meritis & seruitijs, cum sit in praesentia iudicium aliorum filiorum. Contrariam tamen opinionem in nostris proprijs terminis imo quod donatio facta a patre filio ob bene merita & seruitia confirmetur iuramento & valet, & hæres iurantis cogantur stare tali iuramento, etiam si non probetur per filium. d. bene merita & seruitia, dum tamen, in ipsa donatione exprimaturspecies & qualitas bene meritorum & seruitiorum, tenet expresse Bal. in d. l. si donatione. nu. 2. per text. in auth. quod obtinet. C. de probat. vbi probatur quod hæres defuncti tenentur stare assertioni iurante defuncti, cuius Bald. opin. sequitur Iaf. in l. frater a fratre in prima lectura, nu. 44. in. 4. col. illius nomen, in vers. limita tripliciter istud dictum Bald. & in 2. lectu. nu. 43. in. 2. col. illius nomen, contra Alex. in d. l. si donatione, qui tenet contra dictum Bald. in hoc. Hanc etiam opinionem tenet Cæpol. in tra-

cta. de simul. contract. in. 7. præsumptione. nu. 45. pag. 620. vbi ex hoc inquit sumendam cautelam, videlicet, quod donans specificet illa bene merita, & seruitia iuret esse veras: quia tunc stabitur illi confessioni: admonet tamen ne vnquam faciamus apponi iuramentum nisi vera nobis esse affirmentur ne simus authores peritij in perditionem animæ & contrahentium, & præterea asserit quod hoc iuramentum parum proficeret, vbi alia coniectura vel præsumptio concurrerent, que redderet contractum simulatum iuxta gl. communiter approbatam in l. 3. C. plus valet. quod agitur, &c. de qua dixi in rep. l. nemo potest. num. 383. & seq. ff. de legat. 1. quam etiam declarat Cepol. vbi supra. Hanc etiam opinionem secundam refert tenere Pala. Rub. Roland. à Valle. d. confi. 98. num. 51. vbi nu. 52. hoc ampliat cum Ripa & Nicolao Arelatani & additione Alciar. quos refert, etiam si merita non exprimentur in specie sed in genere: hanc etiam Baldi opinionem allegans titum Iaf. vbi sup. tenet Auenda. vbi sup. nu. 14. col. si. vers. si tamen pater iurauit, tenent etiam plures allegati per Tiraque. vbi sup. nu. 88. & Palat. Rub. in repetitione rubricæ de donat. inter vir. & vx. §. 50. nu. 29. Pro qua opinione faciunt communes resolutiones supra traditæ. c. 3. & 4. quibus conclusum fuit vale redonationes inter virum & vxorem, & inter patrem & filium cum iuramento cum tamen aliis absque eo non valerent. Quid tenendum in præsentia articulo de quo agimus?

23 ¶ Breuiter vera resolutio in proposito, in iudicio est, quod donatio facta per patrem filio ob benemerita & seruitia sine iuramento valeat & teneat: filius tamen tenetur probare præd. benemerita & seruitia cum requisitis supradictis, aliis non valet talis donatio. Et hoc de iure communi, nam de iure regio etiam donatio simplex valet statim respectu tertij, & quinti inter filios, & respectu quinti in extraneum vt infra dicam nu. 29. & dixi sup. c. 4. nu. 30. Si tamen fuerit donatio huiusmodi iurata cum expressione benemeritorum & seruitiorum, tunc donatio hæc valet statim absque probatione eorum, respectu tantum tertij & quinti inter filios & alios descendentes, & respectu quinti inter extraneos, quia non probatis meritis donatio hæc resoluitur in donationem simplicem & gratuitam: & ita procedit dictum Bald. & sequacium & communis opinio suprad. de donatione facta simpliciter a patre filio in potestate. Respectu vero legitima alio-

rum aliorum filiorum minime valebit nec tenet præd. donatio ob benemerita etiam iurata: quia iuramentum hoc casu, cum non potest fieri separari sine detrimento tertij non est seruandum, vt in c. quatuor pactum de pact. in. 6. & in c. cum contingat de iur. iur. & ita procedunt allegata supra pro prima opinione. Et in effectu licet non ita expresse ita tenet Anton. Gomez alios allegans in l. 29. Taur. nu. 23. Nec obstat quod sit communis opinio supra relata pro prima opinione, quod donatio ob benemerita inter personas prohibitas non confirmetur iuramento, nisi probentur merita: quia hæc communis opinio debet primo intel ligi, vt supra est dictum, scilicet, respectu præiudicij tertij, hoc est, legitima aliorum filiorum, non vero respectu eius, in quo donatio simplex gratuita poterat valere absque mentione inentorum. Secundum respondeo, quod illa communis opinio procedit & locum habet & loquitur inter personas, omnino prohibitas donare, prout est in clerico respectu concubinae suæ, item in patre respectu filij spurij & incapaci, & similibus: quibus casibus cum iuramentum sit contra bonos mores nimirum, quod non sit obligatorum vt in c. non est obligatorum de regul. iur. in. 6. At vero nos agimus de donatione facta a patre filio ob benemerita, quæ quidem non est prohibita a iure, sed permissa. Ideo merito quod iuramentum hoc casu sit seruandum respectu, scilicet, tertij & quinti inter descendentes, & quinti tantum inter extraneos, & non plus in præiudicium legitimum aliorum filiorum, vt supra dictum & probatum est. Et eadem ratione idem dicendum est in donatione inter virum & vxorem iurata, vt valet & teneat, quia non reperitur prohibita quando est iurata, non dato, scilicet, præiudicio tertij, hoc est, legitima filiorum, præterquam in quinto, quod poterat extraneo relinqui. Ita respondet Roland. à Valle. d. confi. 98. nu. 54. & 55.

24 ¶ Et ex omnibus supradictis infertur intellectus ad. II. regias probantes quod omnia bona parentum sunt legitima filiorum excepto tertio & quinto, de quibus possunt parentes disponere inter liberos cæterosque descendentes, & de quinto tantum inter extraneos, hoc procedere in tantum, quod nec ex causa remunerationis possint parentes donare in præiudicium legitima filiorum, etiam cum iuramento ultra dictum tertium & quintum reddendo singula singulis, vt supra dictum est. Et ita donatio remuneratoria reuocabitur

vsque ad filiorum legitimam vt voluit & notant Fulgos, Paul. de Cast. & Iaf. in dict. authentica. vnde & si parens. C. de inofficio. testamento. quos refert & sequitur Grego. Lopez in l. 8. tit. 4. part. 5. in glo. legitima. quam etiam opinionem tenent Didac. de Segur. in l. cohæredi. §. cum filia. num. 177. in decima sexta fallentia ad l. 9. tit. de las mandas lib. 3. for. vers. 16. fallit. dict. l. 9. ff. de vulg. & pup. sub. & Gomez Arias in l. 26. Taur. nume. 6. & 7. Itaque donatio remuneratoria facta a patre filio ob benemerita & seruitia non valet hodie, etiam cum iuramento, & etiam probatis meritis & seruitijs, quod magis est, nisi tantum respectu tertij & quinti, & non vltimus in præiudicium legitima aliorum filiorum: cum hæc benemerita & seruitia in filio non sint proprie debitum, ob quod possit patrem in iudicio conuenire, nec eius hæres vt supra latissime dixi, & probati, sed tantum sit causa ob quam possit pater filio donare in remunerationem, vt dixit Nauar. supra allegatus: & hæc remuneratio non debet protendi ultra tertium & quintum.

25 ¶ Et sic ampliatur. l. 26. Taur. quæ hodie est l. 10. tit. 6. lib. 5. nouæ recopilæ. Reg. quæ habet, quod hodie per donationem factam a parentibus filiis suis, intelligitur facta melioratio in tertio & quinto, etiam si expresse non dicatur ad hoc, vt ipse filius donatarius, nec alius non possint meliorari in plus, quam in residuo valoris tertij & quinti, & quod si donatio præd. fuerit maioris valoris, valeat dicta donatio in tertio & quinto, & legitima præd. filio competenti & debita ab ascendentibus suis & non in plus. Nam l. illa intelligi debet & procedit etiam in donatione remuneratoria facta filiis a parentibus ob benemerita & seruitia: quia respectu horum non potest filius donari a suis parentibus ultra tertium & quintum honorum suorum, vt supra dictum & probatum est. Et memor sum, cum essem scholaris Salmantica impendens operam Iuri Ciuili, audisse me a quodam iuris perito in cathedra, non contemnenda authoritatis, illo tempore in scholis, cum legeret pluribus auditoribus dict. l. frater a fratre. ff. de cond. ius. deb. dicente & tenente contrariam opinionem esse veram, scilicet, posse patrem filio remunerare etiam ultra tertium & quintum: id quæ magni faciebat ipse asseuerans esse subtilissimum & nouum. Et postquam ille descendit a cathedra ipse ad fores gymnasij vehementer illi contradixi in præd. sua opinione

ean falsitatis redarguens, ut pote contra. Il. expressashuius regni, qui quidē licet primō resistebat, tandem in meam sententiam condescendit, & in alia lectione postea immedia tē sequenti publicē in eodem gymnasio retratauit præd. fup. opinionem. & tenuit hanc meam, & pro ea allegavit Seguram & Gomez Arias vbi supra. & in hoc statu remansit res: & nunc puto idem quod tunc corrigant prudentiores. [Eandem sententiā nouissimē probauit Baeg. de nō melior. rat. dot. fil. c. 17. n. 3. post. D. Couar. in. c. cum in officijs. n. 21. de testam. eam etiam sequitur Tell. Fernand. in. l. 28. Taur. n. 3. qui reprobant Palat. Rub. in rep. Rubricæ de dona. inter vir. & vxor. §. 50. n. 12. & Segu. in. d. §. cum filia. in. 16. limitatione. & Gom. Arias in. l. 28. Tau. & Castell. in proem. II. Taur. verb. gratia tenentes expresse contrariū: quorū opinio procedere poterit quoties merita sunt talis conditionis, q̄ donans in iudicio possit pro eis in iudicio contineri quia illud dicitur debitum & ideo nō imputabitur in. 3. & 5. ita declarat Aymō Craueta. consil. 165. n. 6. vbi inquit q̄ glof. & Doctō. in. d. authent. vnde si parens non procedit in benemeritis habētibus vinculum necessariū seu pro quibus filius agere possit contra patrem. hanc concordiam assignauit etiā Segur. vbi supra, in vers. possit forte. & eam sequitur D. Couar. vbi supra. d. n. 11. in fin. & Tellus Fernand. etiam vbi supra. & sic est intelligendus D. Didac. Perez in. l. 1. tit. 2. lib. 5. Ordin. fol. 73. qui hanc limitationē simpliciter tenet.]

26 ¶ Adde tamen, q̄ licet pater non possit extraneis plus quam quintum bonorum tuta conscientia relinquere vel donare iuxta .ll. regias, bene tamen poterit id excedere per contractus onerosos, vel improprias donationes, quales sunt, quæ fiunt ad remunerationem & gratitudinem benemeritorum, & propter seruitia: ita tamen, vt donatio hæc non excedat valorem benemeritorum & seruitiorum, vt expressim notat Nauar. nouissimē. c. 28. in addition. d. e. c. Manualis in additione ad cap. 26. numero. 36. in tertio dicto. quod probat per iura & rationes trad. per las. in. l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iur. & Palat. Rub. in rep. rubricæ de donat. inter vir. & vxor. §. 50. per totum: vbi latissimē agunt de natura donationis remuneratoriæ. & de differentijs inter eam & donationem gratuitam. Sed ipse eum intelligo quoties vere probantur benemerita & seruitia per extraneum, ita

quod cadant in debitum: aliās enim non posset pater ultra quintum grauare filios, nec eis præiudicare, vt in dictis. ll. regijs: & ita sentit ipse Nauar. dum dicit, quod non excedat valor benemeritorum excessum quinti.

27 ¶ Adde tamen Nauar. ibidem & idem Nauar. in tractam de redditib. ecclesiast. nu. 97. quæstio. 3. quod potest dari aliquid amplius valoris benemeritorum, quia hæc est virtus remunerationis, vt non solum obliget ad tantundem, sed ad aliquid magis. secundum S. Thom. receptum & Aristotel. quos ibi refert. Quæ additio ultra quintum mihi non placet in præiudicium filiorum, quia illud aliquid magis non est ita debitum, ob quod possit pater conueniri, nisi vltro id soluat, & sic in illo obligatio non est præcisā, sed naturalis ad antiodora, quæ est quasi voluntaria. Possit tamen saluari additio hæc vltima, quæ do donaret quid minimū ultra quintum: ex causa remunerationis. argumēto eorum, quæ tradit Roderic. Suarez in. l. quoniam in prioribus circa finem. C. de inofficio. restamē. Et postquam hæc scripseram inueni D. Baeg. in tractat. de nō meliorand. ratione dot. fil. ab. cap. 17. numero. 3. fol. 118. asserentem, quod licet non nulli scripserant donationem remuneratoriā deducendam, veluti alienum cum sit computatio tertie & quintæ partis, & quorū num. sunt Lupus in rubrica de donat. inter vir. & vxor. §. 50. nu. 12. & Castell. in proemio legum. Tauri verb. gratia. & Segur. in dict. §. cum filia fallentia. 16. contraria opinio verior est auctore Couarru. in cap. cū in officijs nu. 11. de testamētis. quæ probat Segur. vbi supra. licet postea vacillet, scilicet, quod ultra tertium & quintum non licet legatione benemeritorum, quia fieret præiudicium imo exhauriretur prorsus legitima cæterorum filiorum, quæ naturali & diuino iure debetur: & in eius præiudicium benemerita rependi non possent: & in numeris sequentibus bene probat hanc opinionem præcipue numero. 6. & 7. hoc modo. Quia nemo est de nobis meliūs meritis quam Deus ipse, cui & vitam & æternæ felicitatis munus debemus.

28 ¶ Et tamē etiā in causam Dei & in re eius oculis gratissimā non licet patri re expendere in præiudiciū legitimæ filiorū, vt tenent plures per eū ibi allegati, quoniam si alicui sit præiudiciū iam nō est causa pia nec opus Christo gratum, ideo fieri nō potest. Itē etiā quia fauore animæ, cui multū debeamus, quia eius confortium

tium corpus viuificat & illustrat, locupleratque tot bonis, tot dotibus ingenij, iudicij & intellectus, non potest pater ultra quintum expendere in præiudicium filiorum, vt in. ll. Regijs cauetur: igitur a fortiori, id non poterit in fauorem filiorum benemeritorum. Et sic optime probata est supradicta. nostra opinio, etiā in eo, quod supra sensimus contra Nauar. & in toto illo cap. 17. agit Baega latissimē pro & contra, an pater possit ob benemerita, meliorare filiam ex causa dotis attentat. l. Regia. 101. de Madrid.

Nec obstat quod secundum supradicta non est differentia de iure cōmuni inter donationem simplicem gratuitam factam a patre filio in potestate ipsius constituto, & donationem ob benemerita & seruitia factam ab eodem patre filio suo.

29 ¶ Quia respondeo q̄ differunt in hoc, quod donatio simplex non valet statim, sed morte & silencio donantis iuncta traditione confirmatur, vt sunt iura vulgaria: donatio verò ob benemerita statim valet & tenet etiā de iure communi, non tamen adhuc quod si fuerit in officiosa, non possit reuocari, quia imo poterit vsque ad legitimam aliorum filiorum reuocari, vt supra est dictum, & tenet Paulus in dict. authentica, vnde & si parens. & Segur. eum referens vbi supra. qui hanc differentiam constituit inter hæc donationes. De iure regio statim valet donatio simplex facta a patre filio in tertio & quinto licet possit reuocari, præterquam in tribus casibus positus per dictā. l. 17. Tauri. vt ibi probatur & in. l. 26. Taur. dixi supra. c. 4.

30 ¶ Donatio vero ob benemerita & seruitia non potest reuocari in quantitate permilla, quia non est merā simplex gratuita donatio, sed potius, quædam permutatio, remuneratio & compensatio, & vt titulus onerosus, vt probat rex in. l. Attilius Regulus. ff. de donat. ibi dixi posse defendi, non meram donationem esse, verum officiam magistri, quædam mercede remunerat in Regulum & in. l. sed & si lege. §. cōsilio in fine. ibi. Velut genus quoddam hoc esse permutationis. ff. de pet. hæred. Per quæ iurata tenent plures Doctō. relati per Tiraquel. in dict. l. si vnquam. verb. donatione largitus. num. 11.

31 ¶ Et quod huiusmodi donatio nō reuocetur ob ingratitudinem probat tex. in. l. si pater. §. si iuncta glo. verb. irreuocabilis. ff. de donat. ex quo text. patet. ad quod aliās est reuocabile fieri irreuocabile si factum fuerit ob bene-

merita: quem tex. ad hoc expendunt Alber. Angel. & Roma. ibi & alij quā plures Doctō. ita tenentes relati per Tiraquel. vbi supra. n. 3.

32 ¶ Donatio etiam ob benemerita non reuocatur natiuitate filiorū in caso dict. l. si vnquam, vt ibidem tenet plurimos referens Tiraquel. dict. verbo donatione largitus. nu. 12. Quod sanē ipse intelligo esse verum iuxta supradicta respectu tertij & quinti inter descendentes & respectu quinti tantū in extraneo donatario. Respectu enim legitimæ aliorū filiorū bene reuocabitur remedijs iuris ordinarijs.

33 ¶ Et si extraneus probauerit debitum ob seruitia excedens dictum quintū, tunc quidem non ratione prædictæ. donationis sed debiti defuncti excludendum erit.

34 ¶ Et quod donatio & priuilegia concessa a principe ob remunerationem trāseant in contractum, & fiat irreuocabilia tradit plures referens Tiraquel. vbi supra. nu. 14. vbi numeris sequentibus. tradit plura similia, in quibus actus aliās reuocabilis, fit irreuocabilis quando fit ob benemerita. Et idē ipse videndus est omnino, quoties opus fuerit in materia.

Index Cap. VI.

- 1 Donatio facta concubinae vel meretrici regulariter valet & tenet.
- 2 Promissum ab amico meretrici ob actum venereum an possit peti in iudicio ab ipsa meretrice?
- 3 Miles armata militie non potest concubinae suae donare.
- 4 Datum a milite meretrici repetit fiscus, qui est iniuriæ qui lucri acquisiti iustus ablator.
- 5 Clericus non potest concubinae suae donare.
- 6 Doctor, licentiatuſ & aduocatus prohibentur concubinis suis donare.
- 7 Licentiatuſ in fauorabilibus equiparatur doctōri, & gaudet priuilegio concesso doctōribus.
- 8 Commendatarij sancti Iohannis, vel sancti Iacobi, vel Calatrana non possunt concubinis suis donare.
- 9 Milites nostri temporis an prohibentur concubinis suis donare?
- 10 Homines vulgo dicti, de armis, non possunt concubinis suis donare.
- 11 Persona que prohibentur donare concubinis, possunt eis donare pro bonis seruitijs & benemeritis.
- 12 Sed benemerita & seruitia probanda sunt hoc casu, quia aliās non sufficit assertio personæ prohibita donare.
- 13 Donatio facta concubinis a personis prohibitis an firmetur iuramento? & numeris sequentibus.

15 Iuramentum appositum super contractu vel alia dispositione, que sit contra bonos mores canonicos, non valet.

15 Boni mores canonici qui dicantur?

16 Donatio facta concubine a clerico vel alia persona prohibita donare, præbet viam & occasionem delinquendi si valet: & quomodo præbeat?

De donatione gratuita, & ob benemerita & seruitia facta concubine. Cap. VI.

Donatio facta concubine siue meretrici, regulariter valet & tenet, vt probat text. expressus in l. affectionis. ff. de donat. & ibi notat Doct. text. etiam expressus ad idem. ni. l. donationes in concubina.

collatas non possere uocari conuenit, eodem tit. & ibi Doct. tradit late Pala. Rub. in repetitione rubricæ de donat. inter vir. & vxor. §. 37. num. 1. & per totum illum. §. fol. 44. ad idem est etiam optimus text. in l. 4. §. sed & quod meretrici. ff. de condi. ob turp. cau. cuius verba sunt hæc. Sed & quod meretrici datur repeti nõ potest, vt Labeo & Marcellus scribunt: sed noua ratione, nõ eõ, quod vtriusque turpitudine versatur sed solius dantis, illam enim turpiter facere, quod sit meretrici, nõ turpiter accipere, cum sit meretrix. Cum quo text. concordat ad literam. l. 53. in secunda parte tit. 14. part. 5. vbi Grego. Lop. & latissimè in materia Nauar. in Manual. c. 17. numero. 38. & sequentibus vsque ad numerum. 42.

2 ¶ Sed an promissum ab amico meretrici ob actum venereum possit peti in iudicio per ipsam meretricem? dubium est. In quo glos. in dict. §. sed & quod meretrici. inquit & tenet, quod non, quia turpis causa fuit promissionis, quod casu nõ valet promissio vt in l. generaliter. & in l. si plagij. ff. de verbo. obliga. & quia quædam honeste accipiuntur, que tamen honeste non petuntur, vt in l. 1. §. 1. ff. de var. & extraord. cognit. & est similis glossa quæ idem tenet in d. l. affectionis verb. meretrici. quæ inquit, hæc donatio valet ad exceptionem non ad actionem, vt ibi. & in d. §. sed & quod meretrici. Quam opinio. tenent relati per Couar. in regula peccatum de regul. iur. in 6. secunda parte §. 2. nu. 1. vbi re-

fert fundamenta huius opinio.

¶ Sed his non obstantibus contraria sententia est tenenda, tanquã verior & cõmuniõ, imo quod hoc casu meretrici possit petere, promissum: quam tenent Cinus & Salic. in l. 2. C. de condi. ob turp. cau. & Bart. in dict. §. sed & quod meretrici. & in dict. l. affectionis. & hanc sequitur & testatur communem plures allegans & optime eam probans Couar. vbi supra nu. 1. & 2. præcipue per suprad. iura & per text. in dict. §. sed & quod meretrici. quatenus ibi probatur, quod licet actus ipse venereus turpis sit, pactio tamen ipsa mercedis, & receptio ipsius non est turpis. Hanc etiam opinionem dicit cõmunem alios allegans Anton. Gomez in l. 62. Taur. nume. 3. vbi addit ex Abbate in cap. quia plerique de immunit. eccles. 3. quæstio. reputans esse mètè tenendum, quod etiam in conscientia, hoc locum habeat: dicit etiam communem, idem Anton. Gomez in l. 53. Taur. num. 68. hanc etiam opinio. cõmuniõrem videri affirmat. allegans Palatium Rubicum, Grego. Lopez in dict. l. 53. glos. fina. magna. tit. 14. part. 5. testatur etiam cõmuniõrem idem Grego. Lopez in l. 38. tit. 11. parti. 5. in glos. l. dicit communem, & etiã tenendam in conscientia Nauar. vbi supra num. 39. Et quæ dicatur meretrici in proposito videndus est Anto. Gomez vbi supra num. 3. scilicet, in d. l. 62. & Grego. Lopez in dict. l. 53. in glossa, Mala muger. & Ioan. Oroscius in l. iustitia, num. 9. ff. de iustitia & iur. Et an dicta supra in publica meretrice habeant locum in muliere bonæ famæ, quæ pacificiter vel recipit mercedem ob fornicationem occultam, videndus est bene Couar. vbi supra num. 3. & Nauar. dict. c. 17. nu. 39. & sequentibus. & Greg. Lopez in d. l. 53. glo. r. magna.

3 ¶ Ab hac tamen regula excipitur miles armatæ militiæ, qui quidem non potest suæ concubinae donare, ita probat text. in l. 2. C. de donat. inter vir. & vx. vbi text. concubina, focariam appellat: & ratio huius est, quia in militibus requiritur maior castitas, vt sint audaciores ad præliũ & non fiant debiles vt in dict. l. 2. & in l. miles ita: §. mulier. ff. de milit. testamento. vbi. Angel. refert ex Vigorino, quod olim dum debebat pugnari focariæ expellebatur de campo per certum tẽpus ante, & inquit. l. fina. tit. 27. part. 2. quod si miles arma donauerit mulieribus perdit militiam, & ea spoliari debet.

4 ¶ Et in hoc casu datum a milite meretrici cum

cum sit ob turpem causam tam dantis quam accipientis repetij fisco, qui est iniqui lucri acquisiti iustus ablator, non verò miles ipse, qui dedit, vt in l. mulierem. ff. de his, quib. vt indig. & in l. Lucius. ff. de iur. sic. tradunt Pala. Rub. d. §. 37. nu. 9. & sequentibus. & Anton. Gomez in d. l. 53. Tauri nu. 68.

5 ¶ Clericus etiam non potest suæ concubine donare, vt pluribus doctoribus tam antiquis quam modernis relatiteret & bene probat & fundat Palatius Rub. in dicta. repetitione rubricæ §. 39. num. 1. & sequentibus. vbi etiam agit, quis fisco possit hoc casu repetere ab hac concubina clerici donatum; de quo vltimo videndus est omnino Antonius de Pádilla in rubrica. C. de fideicommiss. num. 18. vbi latissimè agit, cui fisco sint applicanda bona clerici accõmodantis tacitam fidem de restitudo fideicommissum in incapaci, an fisco ecclesie vel regiõ? Et q. clericus non possit concubinae suæ donare, & si donec donatio sit irrita probat & tenet alios allegans Dida. Perez. in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. col. 98. & Rolad. à Valle consil. 98. nu. 1. & sequentibus. lib. 1.

6 ¶ Doctor etiam, licentiatus, & aduocatus prohibentur suis concubinis donare, quia in hoc & in alijs omnibus fauorabilibus regulariter participant militi. vt latissimè in proposito tenet & probat Palat. Rub. in dict. repetitione. rub. §. 38. per totum. & Anton. Gomez in dict. l. 53. Taur. num. 68. Et de aduocato quod non possit donare concubinae tenet etiam Roderic. Suarez in l. 2. titu. de los gouernos lib. 3. for. quæstio. si. nu. 12. fol. mili. 418. & de licentiato tenet etiam cõ Pala. Rub. vbi supra Roland. à Valle consil. 11. n. 20. lib. 2.

7 ¶ Quia in fauorabilibus licentiatus æquiparatur doctori, & gaudet priuilegio concesso doctoribus, vt probat Palat. Rub. vbi supra. Quam opinionem dicit communem Alexand. in l. mulier, quæ §. non est dubitandum num. 2. ff. ad Trebell. & Roland. à Valle vbi supra dict. consil. 11. num. 19. dicit etiam communem Bologninus in repetitione authenticæ habita nu. 129. C. ne fil. pro pat. volumi. 7. repet.

8 ¶ Ex quibus omnibus infert Anto. Gomez in l. 53. Taur. num. 68. quod idem sit in commendatarijs sancti Ioannis, vel sancti Iacobi, vel de Calatraba, scilicet, quod neque hi possint suis concubinis donare, & inquit, quod ita habuit in quæstione de facto, in qua habuit iudicare.

9 ¶ Imo pl⁹ existimat Palat. Rub. in dict. §. 37.

num. 10. quod supradicta sint intelligenda etiam in militibus nostri temporis, quanuis in eis non reperiantur nec concurrant requisiti per glos. magistrã in l. penulti. ff. ex quib. caus. mai. secundum Ludouic. Romani. consil. 43. vers. ad quartum respond. In quo ipse tenet contra Palatium. Rub. quia hoc priuilegium non inuenitur in iure expressum, nisi fauore militum armatæ militiæ; hoc est, qui sunt proprie milites, in quibus concurrunt requisiti dict. glos. qui sunt in conflictu vel expeditione belli. Quia aliàs cessante causa priuilegij, debet cessare & priuilegium, vt in terminis tradit alios allegans Anton. Gomez vbi supra, addens quod milites nostri temporis, qui sunt in aliquo certo loco causa belli parati pro defensione reipublicæ vel principis & per consequens. d. commendatarij gaudent priuilegio.

¶ Per quæ idem ego existimo in istis hominibus armorum vulgò dictis, hombres de armas, qui communiter sunt in aliquibus oppidis Castellæ cum equis & armis parati & salariati ad bellum in eundem ad defensionem regni quotiescunq. per nostrum regem fuerint vocati, nã hi merito q. gaudeat suprad. priuilegio, & alijs à iure concessis militibus cum sint semper parati cum equis & armis ad bellum & adhuc sint salariati & sic possunt dici esse in expeditione.

¶ Supradictæ tamen personæ quæ prohibentur donare suis concubinis, bene possunt eis donare pro bonis seruitijs & benemeritis dũ modo probentur seruitia & benemerita, quia tunc secundum qualitatem seruitiorũ, & pro eorum quantitate valebit donatio. Ita tenet Matth. de Asslict. decis. Neapol. 102. loquens in legato facto per presbyterum suæ concubinae pro bonis seruitijs dicens ita fuisse iudicatum in sacro consilio, & quod ad hoc allegabatur Petrus de Anchar. in consil. 247. incip. dubium facit, aliàs incipit, quæstio talis est, & quod fuerunt taxata seruitia minus quam fuit legatum. Idem etiam in omnibus supra dictis personis, scilicet, in milite, clerico, doctor, licentiato, & aduocato tenet Palat. Rub. in dict. §. 39. num. 13. per notata in authenticæ, vnde & si parens. C. de inofficio. testamen. & in l. si donatione. C. de collat. & in alijs locis, de quibus supra diximus. c. præcedenti. ex quibus hæc opinio probari & confirmari potest, & omnia ibi dicta & requisiti possunt conferre in proposito.

12 ¶ Et inquit Palat. Rub. in dict. num. 13. requi

ri necessario, quod p. d. benemerita & ser-
uitia concubinæ probatur: quia alias non
sufficit assertio simplex personæ prohibiti-
donare, et in l. qui testamentum, ff. de pro-
bat. cū similibus supra à me adductis & alle-
gatis cap. precedenti. & in clerico, milite &
doctore, idem tenent alios allegans Tiraquel,
in dict. l. si inquam. verb. donatione largitus
numero, 23. & 24. C. de reuocan. donat.
13 **¶** Dubium tamen est an donatio facta à ele-
rico, milite, & ceteris personis supradictis
concupinis suis, iam quod sit iurata, vtrum fir-
metur iuramento donantis. In quo inuenio
quod Couarrui. de pact. in. 6. secūda parte.
§. 1. num. 4. ad fin. fol. 68. allegans Aymo. Ripam
& alios, & Didac. Perez vbi supra col.
98. in vers. quod in tantum procedit, tenent
quod talis donatio facta à clerico, vel milite,
concupinæ suæ, iuramento non firmetur se-
cundum Ripam in l. miles in princip. num.
12. ff. de re iudic. licet Roman. dict. consil. 43.
& Palat. Rub. dict. §. 37. num. 10. & Bermon-
dus Chauer. quos ibi Perez refert, teneant
contrarium, imò quod iuramento firmetur
dict. donatio. Pro qua sententia aduersus
Rom. & sequaces allegat ipse text. in cap. si
diligenti de for. competentij & in cap. contin-
git & ibi glos. de sententia ex cōmuni. qui-
bus probatur non posse clericum, priuile-
gium, sibi favore publico totius collegij prin-
cipaliter concessum renuntiare cum iuramē-
to, sed quod miles non possit donare concu-
binæ favore totius ordinis, militaris indu-
ctum est: igitur non poterit ei, etiam cum iu-
ramento renuntiare. Sed fundamentum hoc
non multum vrget in proposito, quia loquitur
respectu fori clerici & respectu excom-
municationis incurrendæ propter percussio-
nem clerici, quibus merito clericus volens
non potest renuntiare etiam cum iuramento,
ratione ordinis, præcipue cum exēptio Cle-
ricorum à limine secularium iudicium, sit à
iure diuino, vt latè dixi in mea repetitione. l.
nemo potest, ff. de legat. 1. & sequentibus. At
verò diuersum est in donatione facta concubi-
næ per clericum, vel militem, aut saltem nō ita vr-
gens ratio sicut in foro & in percussione. Ni-
hilominus tamē hæc eadē opinio negatiua vi-
detur verior saltē in donatione clerici facta
concubinæ, vt nō firmetur iuramento, quia cō-
tinet turpitudinē. Vnde iuramentū tāquā cō-
tra bonos mores non est obligatorium. Et ita
hæc opin. in clerico tenet & latissime fundat
Roland. à Vallè dict. consil. 98. num. 10. &

sequentibus libris, vbi allegat Ripam vbi su-
pra, & Crauet. consil. 222. per totum & Cas-
piciū de iur. iuram. in eisdem tenentes
apud quos præcipue apud d. Roland. à Valle
poterunt videri fundamenta vrgentiora, huius
opinionis, quam sūt allegata per Didac.
Perez vbi supra in fine. Et ita tenent
14 **¶** Nam inquit Valle vbi supra alios allegans,
quod quotiescumque iuramentū apponitur super
aliquo contractu vel alia dispositione, quæ
sit contra bonos mores canonicos illud non
valet, vt Bald. & alij tenent in l. pacta, quæ
contra. C. de pact. & Paulus in l. si quis in qui-
linos, §. si quis, ff. de delegat. vbi dicunt ita in-
telligendum esse text. in dict. cap. nō est obli-
gatorium de regulis iuris in l. text. de iur. iuram.
15 **¶** Et contra bonos mores canonicos dicitur
factum secundum supra dictos. Doctor. Et
alios quos ipse Roland. refert, quando ex ipso
iure canonico inducitur peccatum ex ipso fa-
cto, etiam si peccatum esset veniale. Quia li-
ceret peccatum peccatum, scilicet, veniale, quis
non priuatur vita æterna, differunt tamen
eius affectio, donec sit purgatus in purgato-
rio: vnde est quod pactum inducens peccatum
veniale non valet. Sed si huiusmodi iuramē-
tamentum, de quo nō hinc agimus, valet
& redderet donationem ipsam, validam, da-
ret materiam delinquendi, & sic ex eo indu-
ceretur peccatum, in quo non debet valere,
quia quod præbet materiam & occasionem
delinquendi non valet, vt in l. conuenire. ff.
de pact. dor.
16 **¶** Quod autem præbæthæc donatio mate-
riam delinquendi si valeret, demonstratur
quia aperitur clericis via facilius inueniendi
concupinas, nam solent istæ mulieres impu-
dicæ cogitatione futuri quæstus corpora sua
producere vt in dict. l. 4. §. sed & q. meretrici.
ff. de condi. ob turpem caus. & in l. palam. ff.
de ritu nupt. quæ non producerent si mune-
ra & pecunias non assequerentur, vt refert
rationem hanc cum Crauera consil. 229. col.
2. Rolandus à Valle vbi supra, addens alia
bona fundamenta pro hac opinione negati-
ua loquens in clerico. Cuius quidem rati-
ones (tametsi non omnes,) vrgent etiam
in donatione facta à ceteris personis pro-
hibitis, concubinæ suæ, vt non firmetur
iuramento, scilicet, à milite terrestri,
doctore, & aduocato & licentiatio. Et præ-
cipue faciunt fundamenta supra posita, vt
idem dicendum sit in omnibus supra dictis
personis & earum donationibus iuratis fa-
ctis.

ctis concubinæ, vt minime valeant præci-
pue quia ita tenent expresse in milite terre-
stri Ripa & Didac. Perez vbi supra aduersus
Roman. & Palat. Rub. qui contrarium existi-
mabant in donatione iurata facta à milite, ter-
restri concubinæ suæ. Et ita idem tenent in mi-
lite, doctore, licentiatio & aduocato, quod in
clerico, scilicet, vt horum donatio etiam iurata
facta concubinæ suæ minime valeat nec te-
neat per sua fundamenta supra posita, quia iura-
mentū est propter rem turpem, & contra bo-
nos mores canonicos, & quia supra dict. do-
natio principaliter prohibetur favore publi-
co totius ordinis clericali, militaris, & rei lite-
raræ, & ideo merito quod iuramento non con-
firmetur iuxta dict. cap. si diligenti & l. juris
gentium §. si pacific. ff. de pact. & que tradit
Roland. à Valle vbi supra, numero 32. licet in
donatione iurata facta à clerico concubinæ
suæ, res sit magis sine dubio, scilicet, quod nō
valeat, quia in hoc casu maior est ratio prohi-
bitionis & inualiditatis donationis, & ita in
hoc casu nullus est, qui contradicat, quæ ipse
viderim in milite autem sunt, qui teneant,
contrarium, vt supra dixi. Sed adhuc veriorē
esse existimo opin. negatiuam in milite etiā
Doctore, licentiatio, & aduocato, vt donatio
horum facta cum iuramento suis concubinæ
non firmetur, nec valeat per supra dicta, &
idem existimo in dictis commendatariis &
hominibus armatis: quia hi gaudent priuile-
gio militum, vt supra dixi. Nec supra dictis
omnibus oberit, quæ diximus supra. c. tertio
& quarto, scilicet, donationes inter virum &
uxorem constante matrimonio, & inter pa-
trem & filium constitutum in patria potesta-
te, quæ de iure sunt prohibitiæ confirmari iu-
ramento secundū cōmunes receptas & verio-
res sententiæ: quia in illis casibus donatio non
est cōtra bonos mores canonicos, sed ciuiles
tantū, & nō quidē principaliter favore publi-
co, sed priuato, itē nō datur occasio delinquē-
di per præd. donationes, & ideo merito quod iura-
mento cōfirmetur: quod secus est in nostro
casu. Et ideo merito quod donatio facta ab
his personis prohibitis donare suis concubi-
nis (de quibus personis in hoc ca. agimus) nō
confirmetur iuramento. Finis.

- 2 Renuntians an possit, saltem cum iuramento donatio-
nis in insinuatione requisita?
- 3 Donatio hodie an valeat absque insinuatione & que
admitte aureos?
- 4 Autro in proposito dicitur castellani aurer secun-
dum communem prædictam huius regni?
- 5 Castellanus in nostris regno, que valore habeat.
- 6 Prædictæ diuonserosuntur super modo & valore
pronuntiandi super donatione excedente quingentis
aureos.
- 7 Sententia aulonis super valore pronuntiando ho-
sum aureorum.
- 8 Iudicandum est in regno si iuramentum confirmandi en-
cubini regni.
- 9 Potest insinuatione ponitur, & un. 12. ponitur præ-
dicta hodie.
- 10 Donatio si fiat apud actā, etiam si excedat quingen-
tos solidos non requiritur insinuatione.
- 11 Coram iudice cessat omnis frans & metus vel saltem
non presumitur intervenire.
- 12 Insinuatione non potest fieri coram tabellione & testi-
bus tantum, sed coram iudice fieri debet.
- 14 Insinuatione donationis potest fieri per procuratorem
& ita bona est cautela, vt in ipso instrumento dona-
tionis insinuanda donati concedat mandatum ad
hoc donatario.
- 15 Insinuatione donationis fieri non potest coram iudici-
bus pedaneis, scilicet, Alcaldes de aldeas.
- 16 Insinuatione donationis fieri debet coram iudice ma-
iore illius loci & non coram alijs iudicibus ordina-
rijs, qui ibi ad sunt, licet in primis insinuatione habeant
merum & mistum imperium.
- 17 Clausula, quod si donatio excefserit quingentos soli-
dos, rot sint donationes, quot summe, non excusat in-
sinuationem.
- 18 Pactum quod fito nouennio, locatio alia incipiat
non valet quando res est prohibita alienari vel locari
vtra nouennium.
- 19 Hoc exemplificatur in rebus minoris, & ecclesie.

De insinuatione donationis excedentis quingentos solidos. Caput VII.

Donatio excedens quin-
getos solidos ad hoc, vt
valeat, regulariter de-
bet insinuari, aliā erit
nulla in excessu, vsque
ad quingentos solidos
tamen valebit etiam si
non insinuetur. text.
in leg. penultima vers. ceteris. C. de dona-
tione per quam. l. extenditur hodie. l. San-
cimus. C. codem tit. quæ vsque ad 300. soli-
dos

Index Cap. VII.

- 1 Donatio excedens quingentos solidos ad hoc, vt valeat
regulariter debet insinuari.

dos tantum permittebat donare absque infinuacione. Idem quod dicitur. l. penulti. probat etiam hodie. l. 9. ad fin. titu. 4. part. 5. vbi hos quingentos solidos, marauedis de oro appellat: quam materiam latissimè declarant Doctor. varijs in locis, & præcipuè Anton. Gomez & Petrus Dueñas, qui alios referunt, ille infecundo tom. Var. c. 4. de donat. num. 6. & sequentibus. hic in regul. 224. fol. 77. & sequentibus. [& Ant. Gabriel. lib. 3. com. opin. conclu. 1. de donat. pag. 191. & sequentibus.] vbi plures ampliaciones & limitationes ponunt, idè ipse in hoc cap. breuis ero.

2. ¶ Sed an huic infinuacioni donationis, & legibus, eam requirentibus, eo casu quo donatio excedat quingentos solidos & egeat necessariò infinuacione ad sui confirmacionem, possit saltem cum iuramento renutiari? Elegans profectò est dubitatio & difficilis articulus, de quo ipse latissimè dixi in mea repetitione. l. nemo potest nu. 340. & sequentibus ff. de legat. 1. Ideo nè iterum repetam, quæ ibi congesti, ad ibi dicta in hoc articulo me remitto. Ultra quæ adde Roland. à Vale consil. 39. num. 34. & sequentibus vsque ad fin. consil. lib. 1. vbi pluribus allegatis, testatur esse communem & magis comunem & veriorem opinionem, quòd firmetur iuramento talis donatio & idem asserit idem consil. 70. num. 14. & sequentibus. & num. 22. & 36. & sequentibus. & consil. 25. num. 13. lib. 2. quibus in locis late agit rem hanc. Vide Decium consil. 468. nu. 6. vbi dicit communem & ab ea non esse recedendum, licet alij contrarium teneant. Eandem pluribus allegatis testatur comunem loquitarum & canonistarum Iulius Clarus lib. 4. recept. sententiarum. §. donatio. quæstio. 18. in princip. vbi eam intelligit quòd in specie fuit renutiatum cù iuramento infinuacioni donationis aliàs fecus, & ibi alio modo limitat.

3. ¶ Refert in hoc secundas comunes opinio. contrarias Ant. Gabriel. vbi supra. nu. 66. & 67. vbi sequitur & testatur magis communi opin. esse præfatam affirmatiuam. Sed ne inutiliter transeamus, aliqua in materia, breuiter tamen differam, quæ vtiliora in practica fore arbitror.

3. ¶ Primo aduerto, cauendum esse ab opinione quadam Pauli de Cast. in l. si in princip. C. communia delegat. & eiusdè Pauli in l. quicunq;. nu. 8. C. de seruus fugit. vbi tenet, quòd hodie etiam vltra septingentos aureos & vsque ad octingentos donatio non indiget infinuacione, eo quòd minores aurei hodie sint, quàm

olim, & plures faciant libram, vt tradit Ias. in l. si. num. 1. ff. de in ius vocand. & Ioan. Orosc. in l. præcedenti, eiusdè tituli. nu. 1. & illam Pauli opi. sequitur Ias. in d. l. si. C. communia p. leg. & in l. in eum. n. 5. ff. de in ius vocand. & Roland. à valle alios referens consil. 39. n. 39. 46. & 41. sequitur etià alij plures relati per Petru Dueñas vbi supra limit. 19. col. fi. vbi inquit quòd hodie in nostris temporibus cù ad constituendam libram aurei, requirantur plusquam centum & viginti aurei vel solidi, videtur quòd donatio valeat etiam post mille aureos, sine infinuacione attenda supra. d. limitatione. Sed hæc opinio aduersatur. l. Regia suprad. quæ tantum permittit donatione fieri posse absque infinuacione vsque ad 500. marauedis de oro, & non vltra: vnde tenenda minimè est suprad. sententia Pauli: & ita inuenio quòd Ioan. Orosc. vbi supra attenda suprad. l. partite inquit, quòd vixit, vt in practica recipiatur, præd. opinio Pauli. & quòd veretur, ne non tã certa veriorque sit quam comunis.

4. ¶ Sed est dubium, quem nam valorè habeat hi. 500. aurei, siue marauedis de oro: in quo inuenio Gregor. Lop. in d. l. 9. in glos. de oro, dicitem se arbitrari, esse castellanos aureos huius regni. Verum illud affirmat Couar. lib. 1. var. resol. cap. 11. nu. 3. & idem in lib. de monetis, cap. 6. in. 11. limitatione. vbi dicit hanc esse huius regni comunem practica. Sequitur etiam Petrus Plaza de delict. lib. 1. ca. 2. n. 11. 12. & 13. & Ioan. Orosc. in d. l. in eum. nu. 2. & idem Ioan. Orosc. in l. imperium. nu. 90. ff. de iurisd. omni. iudic. vbi numero præcedenti inquit aliam esse significationem marapetinozum auri, sed quòd interpretatio vulgaris in hoc casu pro castellanis sequuta est. Eadem etiam opin. sequitur nouissime Ioan. Baptista de Villalobos in suo arario comun. opin. litera. D. num. 225. fol. 48.

5. ¶ Vbi dicit quòd castellanum valet. 480. marauedis [eandem practica refert & sequitur Martiengo. in l. 7. glo. 6. n. 12. tit. 10. lib. 5. nou. col. lect. reg. dicens valere quemlibet Castellana aureu. 450. marapetinos comunes] hodie, tamen per l. nouam. 13. versu. *Tel castellano*. titu. 10. 21. lib. 5. nouæ Recopil. Castellana valet. 544. marauedis.

6. ¶ Sed inuenio Anto. Gom. in 2. Tom. cap. 4. de donat. numero. 6. dicentem se vidisse practitari in cancellaria regali de Valladolid, quòd dicitur in sententia, quòd donatio valeat vsque ad. 500. dipondia aurei, & quòd princeps declarat quantitatem. Rurlus inuenio

nio quemdam notarium practicum Monteros. in sua practica in. 7. tractatu. fol. 114. col. 2. & sequenti in principio dicentem. Pinciaz fuisse practicatam, vt isti solidi singuli intelligantur valere. 500. Marauedis: ita quòd donatio valebit hodie absque infinuacione vsque ad ducenta & quinquaginta millia marapetinozum nostri temporis & ibi refert causam & personas inter quas ita fuit practicatam, & ponit sententiam cancellariae ad literam, itaq; diuersitas reperitur in hoc respectu practica: in valore horum solidorum, Receptor tamen opinio videtur prima, scilicet, quòd præd. 500. solidi sint. 500. castellani, præcipue, quia practica, quam vidit Monteros. non multum distat à d. comuni practica.

7. ¶ Mea sententia in hoc est, quòd attendatur practica & consuetudo curia, quoniam casus occurrerit de valore dictorum solidorum scilicet, quòd curia nostri Regis in similibus negotijs solita sit iudicare circa valorè, horu solidoru, habita testiu informatione super hoc.

8. ¶ Nam secundum consuetudinem curiae regie iudicandum est in regno, vt tenet Ias. in l. de quibus, num. 88. ad fin. & ibi Zasius & Orosc. numero. 25. ff. de legib. Quòd si de ea non possit constare scriptam habemus comunem practicam huius regni in hoc, vt hi. 500. marapetini aurei accipiuntur pro totidem Castellanis; & ita poterit, secundum hanc opinionem iudicari. Securius tamen esset practica, quam dicit vidisse Anton. Gomez, nisi causam litis præberet, quòd in quantum possibile fuerit, est euitandum.

9. ¶ Vterius est aduertendum, quòd forma huius infinuacionis est, quòd donator compareat coram iudice & voluntatem suam manifestet ei, dicendo se velle talem donationem facere, vel eam iam fecisse tali consanguineo vel amico suo, & hoc redigatur in scriptis per tabellionem, & sufficit, quia non requiritur causa cognitio, nec quòd iudex approbet præd. donationem, neque quòd interponat suam auctoritatem, vel decretum, nec licentiam præstet, quia est actus merè voluntarie iurisdictionis & non cõtentiosa, vt per plura iura & Doctor. probat Anton. Gom. vbi supra dict. numero. 6. ad fin. & Gregor. Lopez. in dict. l. 9. in glos. magna, versicu. sed an requiratur quòd iudex approbet, &c. vbi refert gloss. in author. vt non fiat pignorationes. §. illud quoq;. verbo. gestis monumentorum collatione. §. & Guillem. & Bald. tenentes contrariu, quia donans hoc cauti potest & debet interrogari,

quare patrimonium suu sic exhaurit, ne deiciatur, adde tu, & an libenter, vel metu, verbis vel blanditijs, id faciat coactus, vt primo casu iudex approbet donationem, secundulo vero infirmet. Quia hac ratione est introducta infinuatio, vt iudex videat & intelligat voluntatem donantis, an libera, vel coacta sit, vel si fraus interuenit quia aliàs frustra toria & inanis esset præd. solennitas infinuacionis, si iudicis decretum & cause cognitio non requirerentur; saltem cum ipsiusmet donatarij persona. His tamen omnibus non obstantibus prima opinio verior est tam iure communi vt eam fundat Antonius Gomez vbi supra.

10. ¶ Secundo etià quia si donatio fiat apud acta coram iudice non requiritur præd. infinuatio, etiam si donatio excedat præd. 500. aureos. vt in l. omnium & ibi Doctor. C. de testa. & in l. sancim. C. de dona. & in l. acta. & in l. siue apud acta. C. de transact. tenet Bart. in l. Modestinus. ff. de donat. & Grego. Lopez vbi supra in dict. glos. magna in vers. decendum est tamen. & Petrus Dueñas vbi supra in octaua limitatione. vbi alios refert. Quam etiam in re regio per. d. l. 9. partite in vers. huius qui est huiusmodi. *Fueras ende si lo fiziesse con carta, e co sabiduria del mayer jurador de aquel lugar de fiziesse la donacion.* Nam. l. illa tantu requirit scientiam iudicis, & sit infinuacionem ante cum cum ipsius scientia; non vero quòd ipse approbet nec interponat causa cognitioem nec decretum.

11. ¶ Cuius ratio poterit esse, quia coram iudice cessat omnis fraus persuasio, & metus, vel saltem non præsumitur interuenire vt in d. l. siue apud acta. & in l. transactio. C. eodem tit. de transact. & in l. si decipiendi. ff. ad Velleia. & ita non est necesse vt iudex supra dicta exquirat.

12. ¶ Practica hodierna infinuacionis est; quòd petatur à iudice, vt habeat illam donationem pro legitime infinuata & manifestata, & ad id interponat suam auctoritatem & decretum iudiciale, quale de iure requiritur & locu habet & iudex statim absq; alia causa cognitioem se informat ab ipso donatore cum iuramento, vel sine eo, an libere & spontaneè præd. donationem faciat, vel cõpulsus ab aliquo, vel metu vel simulatè: & statim respondet donans, se voluntarie & libere donare & non alio respectu & verè esse donationem, vel alijs similibus verbis vtitur. Quo viso iudex statim pronuntiat coram tabellione & testibus, pro legitime infinuata

nuata prædict. donationem, & ei interponit præd. auctoritatem suam & decretum vt valida & firma sit semper, & omnia supradicta rediguntur in scriptis cum testibus per tabellionem præsentem. Et ita factum vidi sæpius in practica & fieri testatur Monteros, vbi sit pra in d. septimo tractatu suæ practicæ. fol. 117. ad finem: vbi ponit formam in sinuationis & petitionis donatoris, & pronuntiationis iudicis. Sed nõ ex hoc sequitur, non sufficere solam in sinuationem & scientiam iudicis absq; suo decreto: quia supradictũ, quod fit in practica, est ad maiorem cautelam & abundantiam, vt tollatur omne dubium, & ad fugiendas opiniones, ita consulo vt fiat: si tamen in sinuario iudici facta inueniatur tantum cum ipsius scientia, absq; eius approbatione & decreto sufficere de iure vt supra probatum existit.

13 ¶ Ex supradictis præcipue ex dict. l. regia primo inferitur, quod ista in sinuatio non poterit fieri coram tabellione & testibus tantum, sed & coram iudice fieri debet. Ita tenent Cinnus Bald. & Iaf. in l. fi. C. qui admitt. & Paulus de Cast. in l. acta num. 3. ff. de re iudic. vbi sequitur Alexand. num. 5. Za. 2. tenet Anto. Canarius in tractatu de in sinuatione. prima parte princip. quaestio 10. nu. 21. volu. 9. tracta. fol. 148. & Imol. in c. cum contingat. nu. 92. de iur. iur. & Grego. Lop. vbi supra in d. glof. magna. vbi dicit nõquam fuisse admissum in practica contrarium etiam si pluries litigetur.

14 ¶ Secũdo inferitur bonam esse practicam hodiernam & Cautelam quæ solet adijci: vt scilicet in ipso met instrumento donationis excedentis 500. aureos donans concedat mandatum & facultatem donatario comparandi coram iudice & in sinuandi huiusmodi donationem. Quia cum satis sit ipsam in actis coram iudice in sinuari ad hoc, vt ad scientiam & notitiam iudicis perueniat, & non requiratur de necessitate causæ cognitio nec decretum iudicis, neq; qd iudex interroget ipsum donatorem, an libenter vel coactus, id faciat, vel an sit donario libera & vera & non simulata vt supra resoluiimus, consequens est in sinuationem hanc fieri posse per procuratorem, cum non requiratur actus personalis partis, neque in iure reperitur prohibitum, imo permissum sit vnicuique, qui suis negotijs superesse non possit vel nolit, per alios agere vel conueniri vt in l. i. §. si. ff. de procurat. & in l. i. xit. i. o. lib. i. fori.

15 ¶ Tertio ex d. l. partitæ ibi. Mayor juzgador de aquel lugar dobi ziesse la donacion. Inferitur in sinuationem hanc donationis fieri non posse coram iudice inferiore, hoc est, coram iudicibus pedaneis Alcaldes de aldea, vulgo dictis. Nam cum hi nõ sint iudices maiores illius loci, sed habeant alium maiorem iudicem specialem illius met loci, scilicet, præsidem prouincie, siue correctorem vel alium iudicem maiorem ciuitatis vel villæ, cui subsunt, non poterit coram præd. iudicibus pedaneis fieri hæc donationis in sinuario, & si fiat non valebit: vt manifestissimè constat ex dict. l. regia. Quod est notandum: quia necessario debet fieri in sinuatio hæc coram iudice maiore illius ciuitatis vel villæ, cui subiectum est oppidũ, in quo fit donatio, & sic coram iudice capitis iurisdictionis.

16 ¶ Quarto ex dicta. l. Regia videtur inferendum, quod si in aliqua villa sint iudices ordinarij, vulgo dicti Alcaldes ordinarios, & iudex maior, vulgo dictus, Alcalde mayor, quod coram ipso debet fieri in sinuatio donationis & non coram alijs iudicibus ordinarijs inferioribus, etiam si illi inferiores habeant omnimodam iurisdictionem in prima instantia & in illa iudex maior non habeat cognitionem causarum, quia actus hic in sinuationis donationis non est contentiosus, sed voluntariæ iurisdictionis. Et hoc est quod verè dicit, dict. l. regia. ibi Mayor juzgador de aquel lugar. &c. Nã in his verbis præsupponit, quod in oppido sunt alij iudices inferiores, & nihilominus decidit, vt coram maiori iudice illius loci fiat in sinuatio donationis.

17 ¶ Vltimo aduertendum est in hac materia, nihil valere nec præstare clausulam, quam communiter notarij apponunt in scriptura donationis, scilicet, quod si donatio excesserit 500. solidos, tot sint donationes, quot summa. Quia si præd. donatio excesserit 500. solidos siue aureos marapetinos, non valebit in excessu nisi in sinuata fuerit, non obstante præd. clausula: quia tanquam adiecta in fraudem in sinuationis, quæ fuit inducta ad falsitates euitandas, nihil releuabit: ita tenet Bartol in l. Modestinus, num. 10. ff. de donat. argumento. l. quemadmodum. C. de agricol. & censit. lib. 11. cuius opin. communiter approbatur secundum dominum Antonium de Padilla in l. 2. numero. 8. ff. de legat. 2. & ita dicit fuisse practicum Pintæ Monter. vbi supra in. 7. tractatu fol. 114. col. 2. & sequenti: in principio. Et ita in yanum notarij appo-

apponunt præd. clausulam, licet ipsi existiment alicuius effectus esse. Addit amplius Bartol. vbi supra, quod etiam si donata sint plures res, eo casu, quo plures censeantur iure donationes, vt in l. scire debemus. ff. de verb. obligat. tota censetur vna donatio cum eodem tempore & in eadem scriptura sit facta. Nam præd. clausula apponitur in fraudem, & hæc proximè dicta ex Bart. sequitur Anr. Gomez vbi supra, numero. 7.

18 ¶ Pro qua comuni sententia allego bonũ tex. in autheti. de non alienad. &c. §. qd autè dictũ est. vers. nec illud. coll. 2. vbi probatur, qd si res alienari prohibita vel concedi ad longũ tempus cõcedatur ad nouè annos cũ pacto de renouado ad alios nouè annos aut cũ expressa renouatione ad alios annos iure permissos, si nita prima locatione, nõ valet nec tenet talis machinatio. Ergo ita in pposito dicẽdũ est in nostro casu qd non valet præd. pactũ & cautela, seu potius machinatio, cũ per eam destruetur lex, quæ introduxit in sinuationem.

19 ¶ Cuius tex. arg. inquit Angel. ibi, qd non valet locatioreũ minorũ ad nouè annos facta hoc pacto, vt finito nouennio res iterũ condueta videatur: quia fraus inoffe videtur. Et idẽ est in rebus ecclesiæ, quæ per extraneam ambitione de rebus eccles. nõ alienand. inter extraneas communes omnino prohibetur locati ultra triennium sub certis pœnis. Quia si præd. locatio fiat ad sex vel nouè annos hac clausula adiecta, vt tot sint locationes, quot triennia & quod finito primo triennio tunc facta sit noua locatio ex nõ, præd. clausula nihil operabitur nec valebit, ac si adiecta minime fuisset, vt plures Doct. allegas tradit cõmunem opin. esse Couar. lib. 2. var. resol. cap. 16. num. 4. & generaliter idem esse in quacũque prohibita alienari tradit alios allegans dominus Anton. de Padilla in l. voluntas, num. 19. C. de fideicommiss. Et sic remanet benefundata & probata ex supra dictis nostra opinio communis in proposito & materia: in sinuationis donationis finis.

Index. Cap. VIII.

- 1 Donatio absenti facta cum iuramento, an possit ante acceptationem reuocari reuocari sine.
- 2 An in pollicitatione idem sit dicendum, & differentia ponitur inter pollicitationem & pactum & conuentientia quod sicut ex pacto nudo non oritur efficax actio ad agendum ita nec ex pollicitatione.

3 Ex pollicitatione de iure Civili, Canonico & Regio non oritur actio.
4 Ex pollicitatione iurata oritur actio efficax etiam in foro civili.

De donatione absenti facta & de Pollicitatione. Cap. VIII.

Donatio absenti facta cũ iuramento, an possit ante acceptationem reuocari, dixi latè in mea repetitione tex. in c. quãuis pactum de pact. in. 6. in principio. nu. 55. & adibi dicta meremur ro, & ideo licet iterum non repetam!

1 ¶ Sed an in pollicitatione idem dicendum sit, dubium est. Et pro eius eidentia præsuppono, quod pollicitatio in iure dicitur solus offerentis promissio: pactum verò est duorum pluriumue in idem placitum & consensus. vt in l. pactũ. ff. de pollic. & in l. i. in princip. ff. de pact. Itaque pollicitatio absenti fit, aliàs si fiat præfenti erit pactum. vt tradunt latè scribentes in rubrica. ff. de pact. & C. eodem tit. & in rubrica. ff. de verb. oblig. & sicut ex pacto nudo non oritur efficax obligatio nec actio ad agendũ, ita etiã nec ex pollicitatione regulariter, vt in toto tit. ff. de pollic. dicit cõmunem Mècha. de success. creatione. §. 30. nu. 55. qd ex pollicitatione nulla datur actio.

2 ¶ Et licet inter docto. sit maximè controuersum an Iure Canonico attentio. c. 1. de pact. vel regio, attèta. l. 3. tit. 8. lib. 3. ord. ex pollicitatione oriatur obligatio & actio efficax ad agendum. vt tradit late Couar. in repetitione. d. c. quãuis pactum. 2. parte relection. §. 4. nu. 15. & latissimè Didac. Perez in d. l. 3. col. 1042. & sequẽtib. & Castellus in l. 22. Tauri in gl. 1. vbi concludunt ex pollicitatione tam de Iure Canonico quam Civili & regio non oriri actionem nec posse agi.

3 ¶ Si tamen pollicitatio iuramento fuerit cõfirmata, oriatur ex ea actio efficax ad agendũ etiã in foro civili propter vim & virtutẽ iuramenti, vt bene probat & tenet Couar. vbi sup. n. 16. nec poterit tunc pollicitatio reuocari, quia cũ possit iuramentũ seruari absq; interitu salutis æternæ & non vergat in præiudicium tertij seruandum est omnino vt in d. c. quãuis pactum. & in c. cum contingat de iur. iur. cũ alijs. Et licet de hac opinione Couar. dubitet Mench.

Mench. d. §. 30. nu. 6r. inquit tamen quod de iure Canonico cum promissor possit hoc iuramentum seruare sine latione tertij & interitu salutis aeternae non videt, vt possit opponi exceptio vlla hoc casu aduersus agentem. Et sic erit seruanda etiam haec opinio in foro ciuili, quia agit ut de obseruantia iuramenti vt in. d. c. quauis pactum. &c. cum contingat. & probatur melius in. c. licet mulieres de iur. lib. 6. quia in conuenientibus peccatum, standum est Iuri Canonico in vtroque foro vt in. c. si cum similib. de praescript.

Index Cap. IX.

- 1 Donatio facta ab eo, qui liberos non habebat renouatur nativitate filiorum postea natorum. & eius ratio assignatur.
- 2 Quando lex vel testator aliquid omisit, de quo si fuisset interrogatus, disposuisset, habetur pro disposito.
- 3 Donatio non renouatur nativitate liberorum quando donans tempore donationis de liberis cogitauit.
- 4 Filios non habens, non potest, filio postea nascituris praedicare in sua legitima, per viam donationis.
- 5 Donatio licet non renouetur nativitate liberorum, ipso iure, quando pater de eis cogitauit tempore donationis, filij tamen postea nati habent remedium aduersus illam donationem, quae in officiosa donationis.
- 6 Renunciare licet quis possit iuri pro se introducto, in ritane alterius, in ipsius praedictum minime potest.
- 7 Extraneus in praedictum liberorum non potest dare mulierem nisi tantum respectu quinti, quia hoc casu dotis datio seu promissio ab eo facta est mera liberalitas respectu ipsius.
- 8 Renunciari an possit, si vnquam. C. de reuocand. donat. saltem cum iuramento contrariae opinionis referuntur.
- 9 Iuramentum oppositum donationi in casu dicti. l. si vnquam operatum, vt donans videatur de liberis cogitasse.
- 10 Perare solutio, an renuntiari possit cum iuramento dicti. l. si vnquam, vel sine iuramento.
- 11 Donatio facta filio nato in casu dicti. l. si vnquam nativitate aliorum filiorum renouatur tantum pro legitima eorum parte.
- 12 Idem est etiam si praedicta donatio fiat filio vnice stante statuto, quod statutibus masculis filia femina non succedat. Nam si postea nascantur masculi renouatur dicta donatio filio facta pro parte tantum legitima aliorum filiorum, non vero in totum. & num. 13. de huius ratione agitur.
- 13 Idem est in donatione facta filio naturali, cum tunc

tempore, qua legitimi non extabant, nam nativitate ipsorum renouabitur donatio pro parte legitima ipsorum & non in totum.

- 14 Haec attendit iure regio donatio facta vnico filio legitima tempore, qua alij non extabant, nativitate ipsorum renouatur tantum pro eorum legitima deducta tertio & quinta omnium bonorum, qua ultra legitimam debent remanere filio priori, cui fuit facta dicta donatio.
- 15 Melioratio quod non cadat in vnico filio.
- 16 Tertia pars bonorum parentum non est legitima filiorum respectu ipsorum.
- 17 Quintum bonorum parentum potest extraneis relinqui qui extantibus etiam liberis, quorum legitima sunt omnes facultates parentum, excepto dicto quinto.
- 18 Donatio facta extraneo ab eo, qui liberos non habebat tempore donationis, nativitate ipsorum, non renouatur in totum, sed pro quatuor partibus, remanente quinta parte donatario praedicta.
- 19 Dotis promissio, siue datio ampla in fauorem filiae vnice facta tempore, quo alij filij non extabant, an renouetur per filios postea natos non tantum pro legitima eorum parte, sed etiam respectu tertij & quinti.
- 20 Dicti. l. si vnquam. C. de reuoc. donat. praedicta etiam in foro conscientiae.

De donatione facta ab eo, qui liberos non habebat, & postea sibi nascitur.

Cap. IX.

I quis cum filios non haberet donauerit extraneo etiam liberit omnia bona sua, vel partem aliquam, & postea ei filij nascantur, donatio in totum renouatur ipso iure. tex. est capitalis in. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. idem probat. l. 8. tit. 4. part. 5. vbi amplius addit lex, quod si pater habens filios legitimos velit donare extraneo, bene potest id facere, dum tamen filij salua remaneat pars legitima; tam in vita patris, quam post eius mortem, alij filij renouabunt praed. donationem vsque ad suam legitimam partem, de quo vltimo erat opinio de iure communi, quas ibi refert Greg. Lopez in gl. fi. Et materia hanc. d. l. si vnquam latissime legunt Ripa & Tiracabide, quorum vltimus longissima commentaria in ea. l. edidit. Sed & alij plures Doct. hanc materiam alibi pertractant qui infra referentur, & sunt omnino videndi. Ipse vero non repetam hanc materiam, quia non est hoc meum interitum supra propositum & promissum.

promissum, sed agere tantum an cum iuramento possit renuntiari. d. l. si vnquam. Et antequam ad id veniam aduertendum duxi, rationem suprad. decisionis, eam assignari posse, quia ex tacita & praesumpta mente donantis, praesumitur, habere tacitam conditionem donationem hanc, si liberi non nascantur, quia est verosimile, quod si de eis cogitaret, talem donationem non fecisset, cum nemo videatur extraneos suae posteritati & successioni praefere. argum. tex. in. l. cum auus. ff. de condi. & demonst. & in. l. cum acutissimi cum similib. C. de fideicommissis. Haec est communis ratio. d. l. si vnquam secundum Doct. ibi, praecipue Ripam. r. q. Marianum Socin. Iunior. conf. 83. nu. 20. 3. par.

Item quia quando lex, testator, vel disponens aliquid omisit, de quo si fuisset interrogatus verosimiliter disposuisset, habetur pro disposito iuxta gl. vulgare in. l. tale pactum. §. si. ff. de pact. gl. fi. quam Doct. ibi, & alibi saepissime vnicam & singularem appellant maxime eam commendantes: & est communiter approbata sine dubio, vt plures testatur, quos hic omitto, quia vulgare est. Ergo ita dictum est in proposito. Credendum enim pie est, quod donans huiusmodi liberos non habens si tempore donationis interrogaretur, quid si sibi postea filij nascantur: diciturum, se eo casu nolle donare.

Ex quo fit quod si donans tempore donationis huiusmodi de liberis cogitasset, idque confiteretur & adhuc fecerit donationem praedictam non renouari nativitate liberorum ac perinde cessare dispositionem. d. l. si vnquam. vt ultra ordinarios ibi dicit communem opinionem esse Socin. consilio. 147. nu. me. 17. volumi. 2. & Ias. consil. 230. col. r. eandem etiam testatur communem Socinum & alios referens Bernard. Diaz de Lugo in regular. 23. in octaua fallentia. vbi ad hoc ponderat. d. l. regiam. 8. tit. 4. par. 5. ibi, porque no han hijos ni esperanza de los auer, & ibi Grego. Lop. in glo. secunda refert eam opinionem esse communem cum Bernard. vbi supra. & etiam refert alios tenentes contrarium. Eandem alios referens refertur communem Mench. lib. 1. c. trouerf. vsu frequenter. c. 10. n. 39. & Iulius Clar. lib. 4. recepit. sent. q. 22. vers. ex qua, vbi testatur etiam communem, quod videatur cogitatum de liberis si donatio sit facta in contractu matrimonij: ipse tamen contrarium probat in hoc vltimo.

Ex quo vltimo insert Bernard. Diaz vbi

supra d. octava fallentia. vni satis singulare si veruisset, scilicet quod filios non habens, potest praedicare filijs postea nascituris in legitima suprad. modo, licet aliis his, quos iam habet pertaleum titulum non possit praedicare. Sed eius opinio in hoc (salua pace tanti viri) vera non est, tum quia directe est contra. Il. regias, & carum mentem, praecipites omnia bona parentum esse legitimam filiorum excepto quinto, eaq; nullo modo posse priuari filios nisi aliqua ex legitimis causis exhaerentur. Ergo. Il. illz non sunt distinguenda nec limitanda in filijs nascituris. Qua indistincte loquuntur, procedunt & locum habent, tam in filijs natis quam in nascituris: effectus; maximum absurdum & inhumanum dicere, suprad. modo, quo episcopus dignissimus existimat filios nascituros, sua legitima defraudari, Quid enim hi demerentur eo quod postea nascantur, cum id a voluntate & dispositione diuina proueniat atque procedat? Nonne sunt filij legitimi sicut antea nati? Non est igitur increpanda natura cur hoc fecerit, scilicet, quod post donationem extraneo factam, filios dederit donatori, filius enim est, & eius naturale & legitimum habet filiationis & successionis in bonis parentum, siue ante siue post donationem nascatur: imo etiam si post humationem patris nascatur, quia adhuc admittendus est cum ceteris fratribus in vita parentum natis ad successionem parentum exclusis extraneis, vt in iure satis probatum existit. Ll. autem Regia eo tantum mota sunt ad assignandum legitimam filijs legitimis, & imponendum necessitatem parentibus eam relinquendi liberis suis legitimis, quod liberi sunt, non vero quod ante vel post nascantur: ideò admittenda non est opinio episcopi supradicta.

Secundo quia licet donatio in casu. d. l. si vnquam non renouetur ipso iure quando pater de liberis cogitauit, id tamen verum est respectu ipsius patris donantis, secus vero erit respectu filiorum postea natorum, quia ipsi habent aliud remedium pro suo interesse legitimum, scilicet, querelam in officiosa donationis, qua poterunt iudice facere renouari praed. donationem pro parte legitima sibi pertinenti & debita in bonis parentum. vt in toto ti. C. de inoffic. do. & dicitur infra in quaestione, an possit renuntiari cum iuramento remedio. d. l. si vnquam. Competit enim duo remedia liberis natis, in casu. d. l. si vnquam, alterum donanti, scilicet, vt statim natis sibi liberis post donationem ipso iure renouetur praed.

præd. donatio absq; petitione ipsius, adeo, vt ipse donator possit in vita contrahere, aliterum ipsi filijs natis post donationem quod habent ad reuocandam præd. donationem in officiosam. Et licet patet cogitans de liberis tempore donationis videatur tacite renuntiare remedio sibi competenti ex d. l. si vnquam non tamen renuntiare potest. d. remedio filijs suis competenti.

6 ¶ Quia licet iuri pro se introducto possit quis renuntiare, iuri tamen alterius in ipsius præiudicium minime potest. argumento. l. si ff. de pact. cum similib. gl. in l. inuitus. §. r. ff. de reg. iur. & ibi Bar. Bald. & alij Tiraquel. plures referens in d. l. si vnquam in præfatione. n. nu. 90. loquens in terminis nostris: & in expressa renuntiatione, etiam cum iuramento, dicitur inferius. Igitur tenenda minime est; supradicta noua opinio Bernardi, imo contrariam constantissime teneo, non posse patrem cogitationem etiã deliberis tempore donationis, præiudicare liberis postea nascituris saltem in legitima: & hæc obiter dicta sufficiant.

7 ¶ Illud tamen non omitam, quia quotidie euenit & contingit, scilicet, Extraneus quidã habens filios legitimos dotat filiam alterius in certa quantitate dotis, vel licet filios tunc temporis non habeat, nascuntur tamen ei postea, dubitatur, cum hæc dos respectu viri recipientis sit ob causam onerosam. vt in l. pro oneribus. C. de iur. dot. an respectu dantis sit donatio gratuita, ita q; in ea habeant locum. d. l. si vnquam que loquitur in eo, qui tempore donationis non habet liberos & postea ei nascuntur & d. l. regia. 8. tit. 4. partita. 5. in secunda parte que asserit & probat, quod si quis liberos habens donet, valet donatio dum tamen non sit in officiosa: quia si est in officiosa reuocatur per liberos pro sua legitima parte: an vero etiam respectu dotantis sit ob causam onerosam ita, vt in ea locum non habeant. d. l. In quo inuenio Greg. Lop. in d. l. 8. in glossa dieße, dicentem se habuisse de facto quæstionem hæc & defendisse, quod adhuc in hoc casu habeant locum. d. l. quia talis pro dotedatio dicitur mera liberalitas & donatio vt in l. si. §. si a socero. ff. si quis in fraud. cred. tex. in l. vnic. §. accedit. C. de rei vxor. act. & ibi refert Alex. & Tiraquel. in terminis idẽ tenentes: si verò donatio esset ob causam, quæ respiceret fauorem donantis tunc quatenus respiceret & valor causæ concurreret non haberent locum dict. l. vt ibi ipse Grego. concludit plures allegans. Ultra quem testatur contra

munem Roland. à Valle consil. r. num. 32. libro. r. & in donatione remuneratoria testatur etiam communem eundem Roland. à Valle consil. 5. nu. 12. libr. 1. Sed cum suprad. dotis datio ex parte dotantis sit mera liberalitas & donatio, vt supradictum est, & non respiciat fauorem considerabilem ipsius, merito, quod in ea habeant locum. dict. l. scilicet, quod reuocetur præd. donatio pro parte legitima filiorum, quæ hodie attento iure nostro regio erunt quatuor partes ex quinque bonorũ dotantis. Itaque respectu tantum quinti bonorum ipsi valebit præd. donatio & nõ in plus in præiudicium filiorum natorum tempore donationis, siue postea nasciturorum: quod profecto est notandũ & aduertendum. Et ipsa ipse sæpè respondi & consului antequam vidissem Gregor. Lop. vbi supra & relatos per eum. Inuenio etiam eãdem opin. plures allegatẽ tenere Gaspar. Baegam Hispanum in tractatu de non meliorand. ratione dot. filibus. c. 9. nu. 64. & 67. folio. 49. & ita est tenendum. Idem in homine, qui in contractu matrimonij & eius contemplatione donauit ne poti suo, quod si liberos habeat donatio ipso iure reuocetur, etiam si non sit omnium bonorum sed tertiar partis cum alijs, probat Baegam in d. tractatu. c. 10. nu. 103.

8 ¶ Superest nunc videre an renuntiare possit per donatorem. d. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. solum cum iuramento, ad hoc, vt donatio non reuocetur natiuitate filiorum? Elegans profecto quæstio est & dubia, latissime q; agitata per Doct. qui quidem in ea variã, nam quidam tenent valere specialem illius renuntiationem etiam sine iuramento: alij verò contrarium existimant, imo quod non valet etiam cum iuramento. Itaq; magna est controuersia cum doctorum in hoc, imò sunt, qui vtramq; opin. cõmunem appellent & qui dicant esse cõmuniorem opin. vt præd. renuntiatio valida sit, & ea stante non habeat locum. d. l. si vnquam: totumq; hoc cõstat ex Doct. infra sequentibus ex Rip. in d. l. si vnquam. q. 51. & latissime omnium, quos ipse viderim legerimq; Tiraquel. ibidem in præfatione. n. 87. & plurimis sequent. vbi etiã agit de generali iurii renuntiatione iurata. Tradit etiam Gregor. Lop. in d. l. 8. in gl. secunda & Ant. Gom. C. de donat. nu. 11. & Bernard. Diaz in d. regula. 2. 3. ampliatione. 3. & Boerius decis. 159. n. 6. & 7. & Couar. in rubrica de pact. in sexto 1. parte relec. §. 4. nu. 3. folio. 29. & Ioã. Oroscius qui refert præd. duas communes opin. in l.

in l. tale pactum. §. si nu. 7. & 8. ff. de pact. & Telleus Fernandez in l. 23. Taur. n. 9. qui alios plures Doct. allegant. & Baegam in tractatu de non meliorand. ratione dot. filibus. c. 29. nu. 11. folio. 147. & Iulius Clarus lib. 4. recept. sent. q. 22. versic. tertio, vbi refert duas communes & distinguit & quæst. 23. in principio.

9 ¶ Et quod iuramentum appositum in hac renuntiatione operetur, vt donans videatur saltem implicite de liberis cogitasse, ita quod donatio natiuitate filiorum hoc casu non reuocetur tradit alios allegans Tiraquel. in dict. l. si vnquam in præfatione. n. 132. vsque ad numerum. 135. vbi nu. 174. testatur hæc esse cõmunem opin. licet. nu. 147. & sequent. referat plures tenentes contrarium. Sed hæc præsumptio cogitationis de liberis operabitur in proposito quod supradictum est in vera & expressa cogitatione de liberis.

Sed quia articulus hic renuntiationis. d. l. si vnquam cum iuramento vel absq; eo, controuersus est & difficilis, in quo diuersæ & contrariæ opiniones cõmunes reperiuntur, adeo, vt quid tenendũ sit prima quidẽ facie videatur posse ignorari. & inquit Iulius Clarus vbi supra vix discerni posse quæ opinio verior sit aut magis cõmunis, & refert Gratũ cõf. 50. n. 65. libr. 1. dicentẽ q; super hac quæstione est tanta disputatio q; indigeret cõsultatione imperatoris: cum hinc inde sint infiniti Doct. attestantes hinc inde esse cõmunem opin. Ipse ex mte omnium doctorum vel saltem plurium supra relatorum præcipue ex Bart. in d. l. Titia. §. Imperator. numer. 7. ff. de legat. secundo communiter approbato, vt constat ex supradictis doct. præcipue ex Tello Fernãdez vbi supra verissimam meo iudicio resolutionem ponam, quæ est huiusmodi.

10 ¶ Renuntiatio. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. cum simil. cum iuramento facta vel si ne eo valet, quantum ad illam reuocationẽ, quæ aliã sit ipso iure, liberis natis, de qua in dict. l. si vnquam, scilicet, respectu eius, qui donauit, ad hoc vt ipse propter propriam renuntiationem non possit contrahere, licet sibi postea nascantur liberi, sed non quantum ad reuocationem faciendam per titulum. de inoffic. donat. in fraudem filiorum: & sic respectu filiorum nihil valet præd. renuntiatio, etiam cõ iuramento facta, quin ipsi liberi possint contra eã venire pro sua legitima parte.

¶ Quæ resolutio probatur quia vt supra diximus sunt duo remedia pro reuocanda donatione in casu. d. l. si vnquam, alterũ ipso

iure respectu donantis, alterum verò per que relam in officiosa donationis respectu filiorum, quibus sit præiudicium. Licet igitur pater donans respectu remedij sibi competenti possit in sui præiudicium renuntiare. d. l. si vnquam ad hoc, vt etiam natis liberis donatio non reuocetur ipso iure quoad ipsum, nõ tamen poterit iuri & remedio de inofficiosa donationibus filijs proprijs cõpetenti in ipso riu præiudicium renuntiare, vt supradictũ & probatum est. Et quod etiam hoc casu iuramentũ renuntiantis specialiter. d. l. si vnquam & omni legum auxilio & remedio nõ sit seruandum contra filios, nec eis præiudicet probatur ex text. in ca. Quamuis part. de pact. lib. 6. & in c. cum contingat de iur. vbi probatur q; iuramentũ, quod vergit in alterius præiudicium minime est seruandum respectu illius, sed respectu tantum iurantis. Ergo iuramentum patris renuntiantis remedio. d. l. si vnquam & simil. nocebit tantum renuntianti, nõ verò tertio, hoc est ipsius filijs, quin ipsi aduersus præd. donationem possint remedium de iure cõpetens, hoc est, querelã in officiosa donationis proponere. Ex quo inferatur idem à fortiori esse dicendum in donatione generaliter iurata, scilicet, de non contrahendo vel reuocando, absque renuntiatione. Nam tunc iuramento non obstante, reuocatur natiuitate filiorum præd. donatio, tam respectu filiorum, per ea, quæ supra dicta sunt de expressa renuntiatione iurata, quam etiam respectu donantis: quia tunc iuramentum generaliter interpositũ sortitur naturã & habet tacitam conditionem; quam habet donatio super qua interponitur, scilicet, q; si de liberis cogitasset non donasset, ac per cõsequens natiuitate filiorum reuocetur ipso iure donatio iurata supra dicto modo, etiam respectu donantis. Atq; ita expresse tenet Bar. in d. §. Imperator. num. 11. dicentis cõsultuissẽ cum alijs, cuius opinio est communis vt testatur Couar. vbi supra [& Ant. Gabriel. lib. 3. cõmu. opin. concl. 2. de donat. num. 12. pag. 19. col. 2. vbi plures refert.] Et eum hinc tenet articulus noster clarus & sine dubio: & hoc modo sunt cõcordandæ & intelligendæ opiniones contrariæ supra adductæ & Doct. hac de re agentes. De donatione autem in officiosa dicendum est q; si est facta vni ex filijs cum iuramento vel absque eo re tantum, siue re & consilio non reuocatur vsque ad legitimam aliorum filiorum: si vero est facta extraneo

& sit inofficiosa re tantum reuocatur vsque ad legitimam filiorum: si vero re & consilio in totum reuocatur. Ita Bar. in. d. §. Imperator. num. 1. & 5. est communis secundum Iulium Clarum vbi supra. q. 24. verfi. aut vero & sequenti.

11 ¶ Vltimo pro complemento huius. c. & intellectū. d. l. si vnquam illud hic omittendum non putauit, tūquam præcipuum in materia: quod. d. l. si vnquam procedit, quando donatio facta est extraneo ab eo, qui liberos non habebat, quia tūc natiuitate liberorum reuocatur iure communi, attēta illa. l. & d. l. 8. tit. 4. partita. 7. in totum ipso iure donatio. Si vero ille, qui vnicum filium tantum habebat, eidem omnia bona sua vel partem aliquā donauit, natiuitate postea aliorum filiorum nō reuocatur in totum donatio, sed vsq; ad legitimam bonorum portionem filijs postea natis competentem. quod erit iure cōmuni iuxta modum & taxationem auth. nouissima, cum siml. C. de inoffic. testam. & hic est casus expressus in. l. si totas. C. de inoffic. don. vbi hoc notant Doct. cōmuniter & vltra ordinarios ibi, testatur hanc esse cōmunē opin. & differentiam inter. d. l. si vnquam & d. l. si totas. plures Docto. allegans Tiraquel. in. d. l. si vnquam verb. libertis. nu. 75. & Mar. Soc. d. cōl. 83. n. 20. 3. parte. Iulius Clarus vbi supra. q. 22. versic. 2. testatur etiam cōmunem Cōuar. lib. 1. Var. resolut. c. 19. nu. 1. qui referunt Rip. & Carol. Molin. tenentes contrarium imō, quōd donatio vnico filio facta reuocetur pro virilibus portionib⁹ filiorum postea natorum, & respondet Rip. ad. d. l. si totas quā procedat quādo donans de liberis cogitauit, aliās secus. Sed hæc violenta responsio est ad. d. l. præterquam, quod est cōtra communem sententiam. Alium intellectum ad. d. l. si totas ne prober cōmunem ponit Molinæus quem refert & reprobatur Baeca. de non melio. ratione dot. filia. c. 9. nu. 98. Ideo suprad. cōmuni opinio & differentia est tenenda, quia eam tenent omnes exceptis his duobus Modernis, & est verissima meo iudicio sicut recepta: pro qua vltra ipsos allego bonam. l. 4. tit. 17. partita. 6. vbi, *Per sí el padre fiziese tan gran donacion al vno de sus hijos, que los otros sus hermanos no pudiesen auer la su parte legitima en lo al que se casse, de vnos que es nonce deuen menguar tanto de la donacion fasta que pueda ser entregados los hermanos de la su parte legitima que deue auer.* Idem etiam probat. l. 29. Taur. que hodie est. l. 3. tit. 8. lib. 5. nou. recopil. reg. ibi, *saluo si ha tal dote, o de*

nacion fueren inofficiosas, que ental caso mandamos que sean obligados los que la recibieren, ansí los hijos y descendientes en lo que toca a las donaciones, como las hijas y sus maridos en lo que toca a las dotes, puesto que sea durante el matrimonio, a tornar a los otros herederos del testador aquello en que son inofficiosas, para que lo partan entre sí. Et licet. d. l. regie videantur loqui in donatione facta filio tempore, quo alij filij nati erant, nos vero agimus quando non erat natus alius filius nisi ille, cui fit donatio: idem tamen est in vtroq; casu cum inter eos non detur diuersa ratio, saltem efficax ad decidendum diuersum.

12 ¶ Qua communi opinione retenta, cum ampliat Tiraquel. vbi supra. nu. 78. cum aliquibus, quos refert, vt procedat etiam in filia vnica, cui fit donatio patre tempore, quo alios filios non habebat stante statuto quod stantibus masculis filia fœmina nō succedat. Nam, etiā si hoc casu filij masculi postea nascantur, non reuocabitur in totum donatio, sed tantū parte legitima filiorum postea natorū, nam in eo, quod sibi à patre donatum est, dicitur retinere iura sinitatis. quam opin. alios referēs tenet Baeca in tractatu de non melioran. rar. dot. fil. cap. 9. num. 65. folio. 49. vbi refert Tiraquel. vbi supra. num. 63. sed in meo libro, ibi hoc non dicit sed dict. num. 78.

13 ¶ Ex qua ampliatio si vera est, inferitur vltra omnes idem esse in filio naturali tantum, qui stantibus legitimis non potest succedere ex testamento nisi in quinto per. l. 9. & 10. Tauri, quæ hodie sunt. l. 7. & 8. tit. 8. lib. 5. nou. recopil. reg. Nam si pater filium naturalem tantum habens, ei donet vltra quintum, natiuitate postea filiorum legitimorum tantum videtur reuocandam esse donationē pro legitima virili patre filiorum postea natorū, sicut aliās videmus in filia fœmina, quæ est exclusa per statutum à successione stantibus masculis, vt modo diximus. Sed adhuc in donatione facta filio naturali in hoc casu ex illi mo, reuocari vsq; ad quatuor partes ex quinta que pro filijs legitimis & naturalibus postea natis, remanente tantum quinta parte præ d. filio naturali, quæ quinta pars erat sua legitima, extantibus etiam filijs legitimis, vt in dictis. l. regijs probatur, & poterat eo non extante, extraneo relinqui per patrem de iure regio: & præ d. filius naturalis in casu, quo loquimur non potest habere aliquid amplius, ex. d. donatione quā quintam partem omnium bonorum, ex eaque animam defuncti adimplere tenebitur. Nec obstat quod de filia vnica

filia vnica supradictum est, quæ ex simili donatione partem legitimam consequitur non obstante statuto quod filia fœmina non succedat extantibus masculis, quia in ea diuersa ratio est quā in filio naturali: tū quia præ d. filia est legitima & per consequens iura sinitatis retinet, in quo Docto. supradicti fundantur, & ideo nimirum si hac ratione retineat partem legitimam, quod quidem de est in filio naturali tantum, quia is cum non sit in patris potestate nō habet iura sinitatis: tū etiam, quia præ d. filia fœminæ exclusæ ab statuto stantibus masculis (præterquam quod habet iura sinitatis) nihil per statutum relinquitur stantibus masculis in bonis patrum: & illud statutum est odiosum & contra ius commune, vt in. l. maximum vitium. C. de lib. præ. vel exher. vnde non est extendendum nec trahendū ad hunc casum, argumēto iurii vulgarium: & dictum statutum loquitur quando tempore successione sunt masculi, vt cōstat ex ipso sic dicente, Quod extantibus masculis filia fœmina nō succedat, quia qualitas adiuncta verbo, debet regulari secundum tempus verbi, vt in. l. in dictis. §. si extraneus. ff. de noxal. cum siml. Sed in nostra questione tempore donationis & sic successione titulo particulari ipsius donationis non extant masculi, sed postea nascuntur. Igitur, nihil obstat præ d. statutum hoc casu, cum in eoreducatur ad terminos iuris communis, quo non debet fieri differentia in successione inter maritres & fœminas, vt in. d. l. maximum vitium. Et ideo merito quod donatio. d. filia facta per patrem tempore habili, hoc est, quo non extant alij filij, natiuitate postea ipsorum non reuocetur, nisi tantum pro eorum legitima portione. At verò, l. regie, tribuunt quintam partem filio naturali tantum etiam extantibus legitimis. Ergo his attentis & consideratis videtur optimo iure dicendum quod donatio facta filio naturali tantum, tempore quo legitimi nati non erant, natiuitate postea ipsorum reuocetur pro quatuor partibus ex quinque bonorum patris: quia hæc quatuor partes sunt legitimæ filiorum legitimorum, etiam extante filio naturali, vt supra est dictum, & præ d. donatio tantum valeat pro quinta parte bonorum defuncti & ea remaneat præ d. filio naturali tantum & non amplius nascentibus filijs legitimis. Et ita teneo & videri sibi mihi de iure tenendum saluo melioris iudicio.

14 ¶ Res stat nunc circa proximè dicta videndum:

cum hodie iure regio parentes possint filium meliorare in. 3. & 5. parte bonorum suorum prout est vulgatissimum & notorium, quid dicendum sit in casu sequenti? Pater, qui vnicum filium legitimum, tantum habebat, donauit ei omnia bona sua, vel magnam partem eorum, postea nascuntur ei alij filij legitimi, dubium est pro qua parte reuocatur donatio hæc natiuitate aliorum filiorum legitimorum? Nam iam habemus quod reuocatur pro legitima ipsorum, vt in. d. l. si totas & communem opinionem supra tradita: sed dubitamus stante. d. iure regio, quæ nam sit legitima hoc casu filiorum postea natorum? an debeat remanere filio primo nato; cui fuit facta donatio, tertium & quintum, in quibus potuit meliorari per patrem, attēto iure regio vltra legitimam, an verò tantum remaneat tibi quintum, quod extraneo poterat donari vel relinqui vltra legitimam suam? an verò diuidatur omnia bona pro virilibus portionibus inter omnes filios legitimos donatoris? Elegans profecto quæstio est, & practicabilis, in qua si spāni nostri varij sunt & diuisi. Nam Doctor del Castillo in. l. 12. Taur. in glossa figuente, tenet quod donatio remanet valida in tertia, & quinta parte bonorum, in quibus potuit meliorari (quod intelligo vltra legitimam suam, quia de ea non est dubium, sed tantum de tertio & quinto), & ad hoc nihil allegat Rursus Bernard. Diaz de Lugo Episcopus Calagurrit. tenet contrarium in regula. 23. in. 4. salientia, imo quod respectu tertie reuocetur etiam præ donatio, idque duobus fundamentis. Primo quia per dict. l. si totas & communem opinionem reuocatur donatio pro legitima parte filiorum postea natorū, sed tertia pars respectu filiorum est legitima quia vltra filios & nepotes relinqui non potest: vt in. d. l. regijs probatur, igitur respectu dict. tertie partis reuocabitur etiā donatio: quia omnia bona parentū excepto quinto sunt filijs debita pro legitima, iure regio. Igitur si penes filium, cui facta fuit donatio remaneret hæc tertia pars, sequeret quod non reuocaretur donatio natiuitate filiorum pro tota integra sua legitima, quod est contra. d. leg. si totas & communem opin. supradictam ergo, &c.

15 ¶ Secundo quia in vnico filio non cadit melioratio: vnde, cum pater vnico filio, quæ habet, donat, non videtur velle, quod si ei alij filij postea nascantur ille sit melioratus in tertia parte quia nondum nouit merita eorum, qui postea nascuntur. Erin dubio videtur

vsu iure communi, ut filij sibi nascantur
 lxx equali sibi legitimum vendicent nec il-
 lo minoratur propter meliorandi facultatem
 sibi a lege datam, quod vnicum filium ha-
 bet, ut non potest, cum non sit alius, cuius
 respectu possit meliorari, & ipse filius natus
 respectu sui ipsius non possit dici melioratus.
 Et ibi respondet ad l. 26. Taur. que hodie est
 l. co. tit. 6. libro 5. non recop. reg. quod loqua-
 tur in donatione facta vni ex filijs, quos ha-
 bebat tempore donationis, quod est diuersum
 a nostro casu. Quia tunc cum sint nati plures
 filij, bene potest meliorari vnus & in eo tunc
 cadit proprie melioratio. Et quod in vnico fi-
 lio non cadat melioratio latissime probat in
 alio proposito Anton. Gomez in l. 17. Taur.
 num. 17. & hanc opinionem Bernard. Diaz se-
 quitur & probat Greg. Lopez in d. l. 8. titu.
 4. partita 5. in glossa otro, vbi inquit, quod
 hanc opinio domini episcopi noster summa
 a iustitie & veritate, & quod ipse erigit esse vera.
 Sed opinio Castell. licet tunc non referat,
 contra opinio Bernardi sequitur & bene pro-
 bat alius Episcopus & doctorissimus & meri-
 tissimus Cōpar. lib. 1. Var. ref. c. 19. nu. 2. qui
 in l. 2. & 3. restituit contrariam opinio, & ipse exi-
 stimat potiorē, & probatissimam esse opi-
 nionem, quod hoc casu donatio tantum reuo-
 cetur in parte aliorum filiorum, quoad le-
 gitimam eis competentem deducendam qui-
 dem ab alijs, & partitionem parentis, prius
 deductis quinta & tertia partibus, in quibus
 remanet meliorat. dicitur filius, cui facta fuit
 donatio, idque alijs duobus contrarij s pro-
 bat fundamentis. Primo per text. in d. l. si to-
 tas & communem opinionem supra relata per tex.
 ibi, qui habet, quod donatio facta filio reuo-
 catur natiuitate filiorum, quoad legitimam
 tantum eis debitam, & tamen in his regnis res-
 pectu eorundem filiorum non est portio le-
 gitima consideranda ratione omnium bono-
 rum excepta quinta parte, sed etiam tertia pars
 deducitur, si pater eam alij ex filijs prele-
 gauit vel donauerit. Secundo quia iuxta su-
 prad. l. si totas & communem opin. donatio
 facta filio reuocatur natiuitate aliorum filio-
 rum, quoad eam partem tantum, quae neces-
 sario, inuitis adhuc parentibus, filijs postea
 natis debetur, ergo cum iure libere pos-
 sit pater tertiam bonorum partem vni ex fi-
 lijs dare, eam que dederit vnico filio, quem ha-
 bebat, minime filij hic, cui fuit donatio facta
 tenebitur, natis post modum filijs alijs, eam
 distribuere.

16 ¶ Quia reuera, tertia hæc pars bonorum par-
 rentis non est legitima necessaria omnium fi-
 liorum quoad quidem potest pater eam, cui
 velit filiorum vel nepotum relinquere, & in
 ea descendente grauari, conditionis, vincu-
 la & submisiones apponere, vt in. leg. 27.
 Taur. quæ hodie est l. 1. titu. 6. lib. 5. non. re-
 copil. quod minime facere possit si legitima
 esset, vt in. l. quoniam in prioribus cum con-
 cordantibus. C. de inoff. testam. Et quod ter-
 tium, respectu filiorum non sit legitima eor-
 um, sed prelegatum & donatio, probat late
 & optime Palat. Rub. in d. l. 27. Taur. n. 3. &
 sequent. & iterum, nu. 27. & sequent. quic-
 quid ibi Tellus. nu. 3. dicit. Et ita verior mihi
 videtur opinio hæc Castell. & Couar. & ten-
 enda contra opin. Bernardi & sequacis. Quæ
 etiam opin. Castell. & Couar. eis non relatis
 sequitur expresse loquens de iure nostro re-
 gio Ant. Gom. 2. tom. C. de donat. num. 11.
 per text. in d. l. si totas, & communem opin.
 supra adductam, neque refert Bernardum con-
 trarium tenentem. Ultra quos inuenio non quif-
 sine, hanc questionem pro & contra latissi-
 me examinatum per Hispanum Gaspar. Baeg.
 in d. tractatu de non meliorari, ratione dot. si
 lites. 9. num. 32. & sequent. vsque ad, nu. 62.
 excludit, vbi refert has duas opin. supra rela-
 tas & eorum authores præter Ant. Gomez,
 & latissime probat pluribus fundamentis hæc
 nostram sententiam cum Castello Couar. &
 Palat. Rub. quos ibi pro ea allegat & respon-
 det fundamentis contrarie partis, quæ prius
 adduxerat. Itaque Modernus ille exacterem
 hanc pertractauit, & meliorem meo iudicio
 opinionem tenendam elegit, allegauitque in su-
 per vltra supra. d. Palat. Rub. eam quoque te-
 nentem, sed non Ant. Gom. qui eam, expresse
 tenet vbi supra. Et tenendam sit hæc opinio,
 absque dubio [quæ nouissimè probauit Ma-
 tienç. in l. 3. glo. 3. num. 4. tit. 6. lib. 5. nou. col-
 lect. reg. & Ioann. Gracia. in l. 2. nu. 22.
 dicens quod in iudicando & consulendo ab ea
 non recederet.]

17 ¶ Ex qua infertur, quod hodie cum iure no-
 stro regio quintum possit extraneo relinqui
 extraneis etiam liberis, vt in. l. 9. tit. 5. lib.
 3. for. vbi expresse diffinitur omnes partem
 facultates esse filiorum legitimam, v. excepta
 quinta parte: quæ lex quotidie prædicatur
 communiter hoc regno & est l. 23. Taur. vt
 testatur Greg. Lop. in l. 17. tit. 1. p. vti. 6. in
 glo. que deuen auct. & Rod. Suar. in d. l. quo-
 niam in prioribus post limitationes. fol. 123.
 C. de

C. de inoff. testa. vbi latissime leg. d. l. regia.
 18 ¶ Donatio facta extraneo, ab eo, qui liberos
 non habebat tempore donationis, natiuitate
 ipsorum reuocabitur quidem non in totum,
 sed pro alijs quatuor partibus, remanente
 quinta præd. donatario etiam extraneo: cū
 hoc iure valida sit donatio quinti ab initio &
 ex post facto. Pro qua opinione allego. l. 3.
 titu. 12. lib. 3. for. in principio ibi, *Et si des-
 pnes desta donacion auieren sjo no vala la donacion,
 fuer a quanto en su quinto.* Vbi loquitur in dona-
 tione facta inter coniuges post annum ma-
 trimonij liberos non habentes: per quam ita
 tenet Bernard. Diaz vbi supra fallentia. 5.
 Sed hanc l. forti inquit Castell. vbi supra esse
 correctam per d. l. 3. tit. 4. partita. 5. quæ pro-
 bat donationem facta extraneo reuocari in
 totum natiuitate filiorum, subdens, quod si non
 esset propter. d. l. 3. non esset iniuriam dice-
 re, quod donatio facta extraneo valeret in quin-
 ta parte bonorum, nec reuocaretur per legiti-
 mationem factam per subsequens matrimo-
 nium, præterquam in eo, quod excederet quin-
 tam partem: cum ista quinta & ante & post
 contractum matrimonij, etiam extantibus filijs
 possit extraneis relinqui. per dictas. ll. regias.
 Sed reuera non obest. d. l. 3. partita, quia lo-
 quitur attentio iure communi, hoc est. d. l. si vn-
 qua, cui consonat ipsa. l. regia: vt verò nos lo-
 quimur attentio iure regio. d. l. 9. & dicit. l. 28.
 Tauri, quod ius communiter prædicatur vt
 supradictum est. Et ideo teneo hodie in no-
 stris regnis valere donationem factam extra-
 neo nec reuocari natiuitate filiorum respectu
 d. quinta partis, quæ parentes possunt extra-
 neis donare & relinquere. Quod etiam pro-
 batur argumento. d. l. si totas. iuncta commu-
 ni opinione sæpissime repetita. Quia sicut
 donatio facta vnico filio reuocatur natiuitate
 aliorum liberorum pro legitimo eorum tantum:
 ita etiam & eodem modo dicendum est in extra-
 neo, cui facta sit donatio non stantibus libe-
 ris, cum legitima filiorum tantum sint quatuor
 partes ex quinque, & potuit pars sine liberis
 donare. Et ita inuenio, quod hanc eandem opin. te-
 net Ant. Gom. vbi supra. d. n. 11. dicit quod
 quod non habens filios vel descendentes alios do-
 nauit bona sua ecclesie, monasterio vel pio
 loco per superuenientiam liberorum non re-
 uocatur in totum, sed tantum quoad legitimam, &
 sic quintum remanebit penes ecclesiam vel piū
 locum. Et ne potest responderi hoc esse specia-
 le in ecclesia vel pio loco, idem asserit Anton.

Gom. ibi esse, si fieret donatio patri vel alij ascen-
 denti, quia non reuocabitur in totum sed
 tantum vsque ad legitimam, & sic quintum re-
 manebit penes patrē. Et licet ipse non loqua-
 tur in donatione facta alij extraneo, idem
 tamen erit in quocunque extraneo, cum pa-
 ter donatoris in proposito, quo loquimur,
 vel alius ascendens habeatur pro extraneo res-
 pectu filiorum ipsius donantis, quibus debe-
 tur legitima, & non partibus stantibus præd.
 liberis. Et quod idem sit in quocunque extraneo
 tenet Baeg. vbi supra. nu. 57. & 62. vbi refert
 ad hoc Castell. vbi supra & Palat. Rub. Hanc
 eadem sententiam videtur tenere nouissimè
 Ioannes Baptista de Villalobos Toletanus in
 sua antinomiam iuris litera. D. n. 22. ad fin. fol.
 17. Er ita est tenendum meo iudicio: quauis
 tractatus quidam de differentijs inter ius com-
 munitate & regium differentia. 38. in contracti-
 bus teneat contrarium, imo, quod etiam hoc casu
 donatio reuocetur respectu quinti natiuitate
 liberorum per. d. l. 3. tit. 4. partita. 5. cui. l. iam
 supra respondimus, scilicet quod loquatur atten-
 tio iure communi, cui ipsa consonat: nos vero agi-
 mus de iure regio nouiori.

19 ¶ Vltimo est aduertendum, quod Bernard. Diaz
 vbi supra in dict. regula. 23. quarta fallentia
 vers. & adeo existimo, istud verum tenet, quod si
 pater vnica filie, quæ habet, magnam dotē pro-
 misit vel dedit, filij supernascentes præd. do-
 tem reuocabunt vsque ad suam legitimam, &
 etiam respectu tertij. Nec enim in hoc gener
 videbitur deceptus, inquit ipse, & si præten-
 dat onerosam causam cum fuerit in culpa non
 prouidendo sibi in eum natiuitatis alio-
 rum filiorum, quia ignorare non debet dif-
 positionem. d. l. si vnqua. Et ibi duobus mo-
 dis respondet ad l. 29. qua expresse videbatur
 probari contrarium. Sed contra hanc opinio.
 Bernardi tenet expresse Greg. Lop. in d. l. 8.
 tit. 4. partita. 5. in gl. a otro, in vers. subdit etiam
 vsque ad finem glo. vbi eam improbat, & in-
 quit vno casu posse saluari opinionem. d. do-
 mini episcopi, scilicet, quando pater des-
 perans de alijs liberis & cū posset dotare filiam
 minori dote cum marito illo, cum quo con-
 traxit, dedit sibi ampliolem dotem confide-
 rans se nullum alium filium habere tunc quia exer-
 cet donationem simpliciter & cessant dictæ
 vel consimiles considerationes, nimirum si
 tunc reuocetur donatio in eo, in quo dos fuit
 excessiua, quid dicendum? Certe attento iure
 communi non dubito quin sit tenendum cum
 Greg. contra Bernard. in hoc articulo ex his,
 G 3 quæ

quæ diximus in articulo præcedenti, de donatione facta filio vnico natis postea alijs liberis, nam non debent esse deterioris conditionis fœmine q̄ masculi in successione parentū tam ex testamento, quā ab intestato, vt in. d. l. maximū vitium. C. de lib. præ. vel ex hæred. præcipue cū in dote magna data vel promissa filiz vnice maior ratio militet conseruandi tertium & quintum etiā natis postmodum alijs liberis propter causam onerosam, quæ ex parte recipientis versatur, maxime, q̄ ex parte patris dotantis non possit dici mera liberalitas, sicut in donatione facta filio vnico. quæ tam ex parte dantis quam ex parte recipientis est mera liberalitas. Ergo cum in donatione filij supra dixerimus & pro constati tenuerimus cōseruari pro tertio, & quinto vltra suam legitimam, & tantum reuocari natiuitate aliorum filiorū pro sua legitima de ducto tertio, & quinto a fortiori idē videtur dicendum de iure cōmuni & regio antiquo in ampla dote data filiz vnice, vt minime reuocetur respectu tertij & quinti per natiuitatem aliorū liberorū, licet Greg. Lop. vbi supra in his duobus casibus diuersas opiniones tenuerit vt supra visum est. Et non solum iure cōi & regio antiquo hæc opinio Gregorij videtur verior, sed etiā probata iure regio nouiori per. l. 29. Taur. quia responsiones & intellectus, ei assignati per Bernard. Diaz vbi supra magis videtur literales, & sic verbales, quam mentales, hoc est, reales, quia videtur imponere. l. verbis & non rebus contra iura vulgaria. Sediure nouissimo nostri regni per pragmaticam. 101. de Madrid, quæ hodie est. l. r. tit. 2. libr. 5. nou. recopil. opinio Bernardi est omnino tenenda in hoc articulo explosa opinione Greg. Quia. l. illa cautum extat ratione dotis non posse filiam meliorari in tertio, nec quinto tacite nec expresse per cōtractum inter viuos, nec villo modo videri melioratā: & sic attenda hac noua decisione, dos magna & ampla data filiz vnice natiuitate aliorum filiorum reuocabitur omni procul dubio pro legitima illorum & etiā tertio & quinto, ita q̄ solum remaneat pro dote filiz, sua tantum legitima absq; tertio & quinto. Nec de hoc iure poterit conueniri gener. cum sciat, & scire, debeat. d. regiam decisionem, & sibi prouidere in causa natiuitatis aliorum liberorum. Sciendi enim & consentienti nō fit iniuria, fraus nec dolus, vt est regula iuris vulgari. Itaque per hanc regiam decisionem opinio Bernardi approbata est nō solum, sed etiam amplia-

ta, vt supra d. casu, non tantum respectu tertij reuocetur dos, sed etiā respectu quinti, quod Bernard. vbi supra minime dixit nec considerauit, imō aliquo modo videtur sentire cōtrariū. Et licet Greg. Lop. alleget. d. pragmaticam. 101. de Madrid dicens, Vide hodie nouā pragmaticam de Madrid, &c. nihil tamē determinat, ea attenda, sed ad huc prosequitur suam opin. contra Bernardū. Et postquam hæc ita scripseram & intellexissem, in ueniatissimi de tractatē articulū hunc supradictum Gasparē Baecā vbi supra in interpretatione. d. pragmaticam, quā late cōmentatur. c. 9. n. 63. & sequent. vsq; ad fin. illius. c. vbi latissime hanc nostrā opin. & ampliationem ad doctrinam Bernard. ex. d. regia decisione. 101. probat, furdat & tenet respondens obiectionibus quæ pro cōtraria parte poterant opponi nostræ: & ita tenendum cōseo absq; dubio extante. d. l. regia. Nō obstat etiā quæ supradixim⁹. n. 12. & 13. de filia exclusa per statutū à successione parentum stantibus masculis, vt in donatione, ei facta tempore, quo masculi non extant reuocetur tantum pro legitima parte aliorum filiorum. Nam illa procedunt in statuto nihil relinquentē fœminis, & sic eas ex hæredante, ideo merito quod nō extēdatur vltra casum, in quo loquitur rationibus ibi dictis, nos vero agimus attenda dict. l. regia, quæ nō excludit filias à successione parentum, sed præcipit, vt ex causadotis non possint meliorari, ne sint melioris conditionis, quā filij masculi, hoc est, ne maiorem legitimam habeant, & sic diuersum est ab illo statuto. Imo in casu. d. l. regia reuocatur etiam dos tantum pro legitima aliorum filiorum, quia legitima aliorū filiorum illo casu est, vt filia ex causa dotis non possit meliorari in tertio nec in quinto [Eandem sententiam Bernard. hoc casu per d. l. regia. 101. de Madrid post huius opinionis primam editionem (me tñ non relato) sequutus est Ioan. Gracian: in regula. 150. nu. 22. ad fin. d. num. præterquam in. 5. cuius opinio in hoc vltimo de quinto non est vera vt, 20 cōstat ex supradictis.]

¶ Nō decet obliuisci, q̄ in terminis. d. l. si vnquam donatarius simulatq; filius donatori natus fuerit restituere tenetur, quod dono acceperat etiam in foro conscientie secundum communem opi. quam pluribus allegatis refert Mench. libr. 1. cōtra d. r. v. s. q. c. 10. n. 35. & sequent. quicquid ipse distinguat aliās, quia eius distinctio confunditur ex dictis in hoc. c. præcipue. num. 5. Dū tamen hanc communē

munē intelligamus procedere præterquam respectu quinti, quod deberet remanere donatario extraneo & tertij & quinti, filio donatario iuxta supra proxime dicta hoc. c.

Index huius. Cap. X.

- 1 Donatio perfecta inter viuos potest reuocari per donatorem ex causa ingratitudinis, secus per ipsius hæredem: & quinque cause ingratitudinis referuntur.
- 2 Reuocari potest donatio, si donatarius non seruat conditiones donationis.
- 3 Promittens aliquid cum iuramento, vel fidei obligatione, interposita conditione non tenetur, si constat alteram partem conditioni minime paruisse.
- 3 Frangenti fidem, fides frangatur eidem, & quomodo hoc intelligatur.
- 4 Dos data alicui non potest reuocari ex causa ingratitudinis.
- 5 Pactum vel clausula, quod propter ingratitudinem donatio reuocari non possit, an aliquid valeat? & ibi. l. regia. 67. tit. 18. part. 4. 3. declaratur.
- 6 An iuramento prædicti clausula cōfirmetur?
- 7 Reuocata donatione propter ingratitudinem fructus non sunt restituendi percepti ante reuocationem.
- 8 Sed ad fructus à tempore litis contestationis super reuocatione sequuta sententia reuocatoria donationis bene tenetur donatarius ingratus.
- 9 Bone fidei possessor cōdemnatus ad restitutionem rei, condemnatur etiam, vt fructus omnes post litem contestatam perceptos restituat.

De reuocatione donationis ob ingratitudinem. Cap. X.

Donatio inter viuos etiā perfecta & irrevocabilis, reuocari potest per donantem ex causa ingratitudinis; non verò per eius hæredes text. est expressus & capitulis in materia in. l. si. C. de reuocand. donat. vbi quinque cause ponuntur & enumerantur, propter quas tantummodo Imperator Iustinianus concedit donatori reuocationem donationis, scilicet, si donatarius man⁹ violentas in donatorem intulerit. Secunda si graues iniurias in eum effundat. Tertia si graue damnum in bonis suis dolose & ex proposito commiserit. Quarta si vitæ suæ insidias præparauerit. Quinta si quasdam cōuentiones siue in scriptis donationi impositas siue sine scriptis habitas, quas donatarius promiserit seruare, minime implere voluerit.

Et ad. d. l. si. se refert idē decens Imperator in. §. sciendum instituta. de donat. quinimo summus Pontifex in. c. si. de donat. eand. de cisionem approbat, quæ hodie etiam approbatur in. l. 10. tit. 4. part. 5. vbi dicitur, quod quando mulier donat filio suo, quem habuit ex primo matrimonio, & alij viro nubit, tūc ex tribus tantū causis ibi expressis reuocatur præd. donatio, in quo. l. illa cōcordat cum authentica quod mater. C. de reuocand. donat.

¶ Inter quas causas ingratitudinis illam vltimam mente tenendam censeo, quæ communiter, non visa. d. l. fin. ignoratur, scilicet, propter nō seruatas conditiones donationis, quia donatarius non vult eas seruare. Nam certe prima facie quilibet diceret contrarium si interrogaretur de hoc casu, vt pote cum aliud remedium vltra reuocationem remaneat donatori ad compellendum donatariū ad obseruantiam conuentionis, promissio nempe donatarij, testib⁹, vel scriptura probata, quo mediante potest donatarius compelli per iudicē ad obseruantiam eorum, quæ promisit. Nihilominus tamen. d. l. si. cōcedit donatori facultatē reuocandi in hoc casu donationē, & merito, quia datur propria ingratitudo donatarij hoc casu qui oblitus beneficij in se tūc temporis collati cū promiserit aliquid dare, vel facere, non vult seruare nec adimplere, quæ spondit, quod profecto per quā durū & inhumanū est. Lex tamē regia, nec summus Pontifex in. d. c. si. huius cause meminere: sed ai hilomin⁹ seruāda est in hoc casu. d. l. si. cū nō reperitur in hoc correctæ per. l. regia nec. d. c. si. cōtrarium disponat, imo debent suppleri & intelligi per. d. l. si. vt sint quinque cause supradictæ ingratitudinis, ob quas reuocari possit donatio.

¶ Pro qua opinione allego optimum text. in. c. 3. de Iureiur. vbi probatur generaliter, quod promittens aliquid, etiam cum iuramento, vel fidei obligatione interposita, conditione, nō tenetur aliquatenus, si constat alteram partem conditioni minime paruisse. Frangenti enim fidem fides frangatur eidē, vt pluribus iuribus comprobatur glo. si. ibi & idē probat expresse text. in. l. 28. tit. 11. part. 3. vbi limitat in duobus casibus specialibus. idem probat expresse text. in. c. sicut. §. si. & ibi notat glo. de Iureiur. Et eandem de cisionem ita generalem, quod promittens aliquid facere cum iuramento non teneatur si sibi ab altera parte fides non seruetur, nec possit iurans compelli ad obseruantiam per alteram

ram partem cum ipsa non seruauerit promissam. tenet etiam Roland. à Valle consil. 53. n. 30. lib. 1. & probat tā iuribus quam pluribus doctorū decisionibus late Andreas Barbatius consil. 37. nu. 35. & sequent. volu. 2. rationem huius addens, quia iuramentum recipit illam interpretationem rebus sic se habentibus & in eodem statu permanentibus. vt in. c. cum inter P. de renunt. cum alijs, & item illam, si fidem mihi seruaueris, vt ibi bene probat. num. 36. & 37. Et quomodo intelligatur conclusio suprad. quod frangenti fidem fides frangatur eidem, videnda est optima distinctio, quam ponit Syluest. verb. iuramentum quarto. nu. 13. quā breuiter referat, vt intelligatur hæc materia, cætera circa eius probationem videnda erunt apud Syluest. vbi supra & distinctio talis est. Quod quandoq; duæ obligationes respiciunt se ad inuicem, putà, Promissum equum, propter quod alius promissit mihi centum, si ego non seruo promissum, nec alius tenetur mihi ad centum: & sic intelligenda sunt iura probantia, quod frangenti fidem fides frangatur eidem & idē dicendū est quādo conditionaliter promissum, puta iurauit ire Romam si dederit centum, si non das, nō teneor, quia promissio mea non purificatur nisi à tempore existentis conditionis, vt sunt iura vulgaria: & si is, cui iurauit non implet promissum ex aliqua necessitate, puta, quia non potest, nihilominus ego teneor ad iuramentum factum propter illud. Quandoq; autem obligationes non referuntur ad inuicem, sed ad diuersa, puta, Promissum tibi simpliciter centum: & non ex hoc sed simpliciter promissisti mihi aliquid facere: & tūc licet ego non impleam promissum tamen tu teneris, quia non promissisti mihi ratione meæ promissionis, sed simpliciter: & de specie ad speciem non fit compensatio. Et sic est intelligendus text. in. c. noli. 23. quæst. 1. vbi dicitur, quod hosti seruanda est fides. Ad propositum rediens, materiam hanc reuocandi donationes perfectas ob ingratitudinem latissimè & optime legit & declarat per quæstiones vltra antiquos Franciscus de Rip. in. d. l. fi. C. de reuocand. do nat. Sed, vt ad nostrum intentum & propositum iuramenti materiam cōdescendamus, cætera, quæ ad huius materiam declarationem spectare videbantur omittimus.

4 ¶ Solum hic illud (priusquam de iuramenti quæstione agi) addere decreui, scilicet, quod dos data alicui non potest reuocari propter ingratitudinem recipientis. text. est, qui

hoc probat in. l. si dotem. C. de iur. dot. ibi, si cet., eam ingratam circa vos fuisse ostenderit. Per quem text. hoc tenet & norat Salic. ibi idem etiam probat text. in. leg. si tibi vera maneat liberalitas & irrevocabilis. Codice de dotis promiss. & ibi Bal. per text. illum. Et licet Rip. in præsent. l. fi. C. de reuoc. donat. q. 51. per totam latè probet cōtrarium. præcedens tamē opinio mihi verior videtur per. d. iura præcipue per. d. l. si dotē q. a responsio Ripæ ad illū text. mihi non placet nec satisfacit. Et ita primā opin. Alios Doct. allegans tenet etiā Nicol. Boerius decis. 27. n. 3. & in cōsil. 41. n. 8. vbi reprobatur Rip. vbi supra qui quidē. nu. 171. suā opin. declarat & limitat pluribus modis, per quos reducitur ad nostrā opin. idēo vidēdus. [Nam in secūda declaratione inquit suā opin. procedere in donatione facta ex causa dotis simpliciter, secus si fiat vt nubat certo viro, cui ipsa nupserit quia tūc dicitur donatio ob causā quæ nō reuocatur ob ingratitudinem. Eandē priorē sententiā dicit videri acceptiorē alios allegans Arias Pinel. in. l. r. C. de bon. mat. 3. p. n. 62. in. 3. illatione & ita est tenēdum quāuis ipse cōtra præfatam cōem sententiā, veriorē putet opinionem Ripæ vbi supra respectu mulieris ingratæ dote ad eam reuersa soluto matrim. quia dos respectu mulieris vere inter causas lucrativas cōnumeratur, at vero respectu viri inquit ipse, opinio Ripæ procedere non potest quia ob causam onerosam dotē accepit, cōis nihilominus tenēda est indistinctè tam respectu mulieris quam viri vt dos eisdem soluta, nec promissa tantum ob ingratitudinē viri vel vxoris reuocari queat. Pinelus autem cū sequatur opinionē Ripæ intelligi debet eo casu quo Ripa loquitur nō alias nō pe in donatione facta ex causa dotis simpliciter: quia tūc videt causa lucrativa respectu mulieris secus si fiat vt nubat certo viro, & ipsa ei nupserit: quia tūc dicitur donatio ob causam, vt est prædictū.] In causa autem. l. si vnquam cum similibus. C. de reuoc. donat. supra in ca. præced. diximus, alia ratione reuocari dotis dationem ab extraneo factam natiuitate liberorum: sed in proposito non reuocatur propter ingratitudinem vt supradictū est etiam si dos sit data ab extraneo: quo casu est donatio per text. in. d. l. si dotem, qui loquitur in extraneo dotante.

5 ¶ Sed an possit agi in donatione & apponi pactū q. propter ingratitudinē vel aliam causam reuocari nō possit, prout communiter hodie

die apponitur clausula hæc per tabelliones? In quo Speculator in titulo de donat. n. 5. tenet, q. siue generalis, siue specialis ingratitudinis renūtiatio fiat adhuc donator, interueniente causa ingratitudinis, poterit reuocare donationem: quia per tale pactum & clausulam donatarius inuitatur ad delinquendum: & non est danda occasio delinquendi, vt in. l. si vnus. §. illud & §. pacta. ff. de pact. & in. l. cōuenit. ff. de pact. dotal. Cuius opin. sequitur plures relati per Tirac. in præfat. l. si vnquam. nu. 140. fol. 69. C. de reuocand. donat. Hanc opin. testatur cōmunem alios allegans Rip. in hac. l. fi. in. 54. q. nu. 180. & 181. quā etiam opin. sequitur alios allegans Boerius cōsil. 41. nu. 11. & sequē. & Greg. Lop. in. 67. in gl. de cono. ciente tit. 18. part. 3.

Sed cōtra hanc communem opin. videtur expressa. l. regia in. d. l. 67. quæ præfigens formam instrumenti donationis inter alia verba ponit sequentia, *El sobre todo esto prometio que esta donacion que le fiziera, que siempre la aura por firme, e que nunca yria contra ella en ninguna manera: señaladamente que nunca la reuocaria di ziendo, que aquel quien la fiziera que gela non agradesciera e suera de cono. ciente, fiziendo contra el cosas que dixen las leyes deste nuestro libro, por que pueden ser reuocadas las donaciones, asse como se muestra en el titulo que habla dellas.* Quæ quidem. l. expresse videtur corrigere. d. cōmunem opin. Quia si præd. clausula nulli foret effectus, & à iure esse reprobata non posuisset eam. l. regia: cū in legibus nihil esse debeat superfluum, vt in. l. 2. C. de vet. iur. enucl. & in. §. quibus in. 1. cōstitut. C. Sed hoc non obstante adhuc existimo tenendam suprad. communem opin. & quod non corrigatur per. d. l. regiam, quia ipsa habuit respectum ad cōmunem stylum antiquū tabellionum, qui per ignorantiam vtuntur hac clausula, sicut hodie ipsi ea vtuntur etiā, & alijs impertinentibus & superfluis existimantes verbis se posse totum ius corrigere: & si dixeris eis, præd. clausulam & alias similes esse impertinentes & nihil operari de ridet & illud ut. Praterea. l. regia nō affirmat, quod in instrumento donationis illa forma cōfecto, non possit donatio reuocari ob ingratitudinem, & sic non est expressa in proposito contra communem opin. quia si id expresse diceret, tunc non dubitarem, quin cōmunis opinio esset correctā. Cum igitur hoc non dicat, intelligēda est secundum ius commune, vt euitetur legum correctio, & ne detur occasio delinquendi, ob quam tollendam, com-

munis opinio suprad. habet nihil operari supradictam clausulam & pactū renūtiationis ingratitudinis. Et ita etiam inuenio. quod Gregorius Lopez. in. d. l. 67. in gl. de cono. ciente, ad finem inquit, quod supra d. r. opinio fulcitur maxima equitate, & quod. l. illa partitarum practitari possent quando interuenisset iuramentum & non aliis in isto articulo.

6 ¶ Sed an cum iuramento præd. clausula & pactum de non reuocando donationem, propter causam vel causas ingratitudinis, confirmetur, ita quod stante præd. clausula iurata reuocari non possit donatio etiam interueniente causa vel causis ingratitudinis iure expressis, dubium est. In quo primū omnium, quos ipse viderim inuenio. Ioan. And. in addit. ad Specul. in. d. tit. de dona. nu. 5. in glo. & pacta dicentem, præd. pactum si iuratum fuisset, seruandum fore per text. in. c. quem admodum in fine de iure iur. est in. §. illud. in vers. q. si expresse. Vbi inquit text. quod si expresse iurasset quis, quod vxorem super adulterio non impeteret tutius est in hoc casu, vt propter iuris iurandi religionem vir accusare desistat vxorem ad diuortium celebrandum, quamquam denunciare eam possit ad penitentiam perendam. Ergo ita in proposito dicendum est quod donator iurans nō reuocare donationem ob causam aliquam ingratitudinis committendam aduersus se propter religionem iuramenti desistat à reuocando præd. donationem. commissa etiam ingratitudine.

Sed contra hanc opin. fortiter vrget, q. pactum hoc contra bonos mores sit, quia per id datur occasio donatario delinquendi, vt supradictum est: at iuramentum contra bonos mores non est obligatorium. vt in. c. non est obligatorium de reg. iur. in. 6. Et ita inuenio q. propter hæc difficultatē Rip. in. d. l. fi. q. 54 nu. 182. & sequenti. recedit ab hac opinione. Ioan. And. & respondet ad. d. c. quemadmodū in. d. vers. illud & tenet quādam nouam opinionem. in proposito, scilicet, q. iurans in hoc casu obligetur ex iuramento, quia obseruātia iuramenti respectu donatoris, qui iurauit nō reuocare. nō continet in se peccatum, nec turpitudinē nō tamē obligatur, ex pacto iuramento roborato, quia cōtinet turpitudinem ex parte donatarij ex quo sequitur, inquit ipse, q. donator obtenta absolute potest reuocare donationem interueniente ingratitudine, & quibusq; absolute possit etiam reuocare

licet per talereuocationem incurrat periuuriū. Inuenio etiam Nicol. Boer. d. consil. 47. qui. nu. 17. & sequēt. late fundat contra opin. Ioā. Andr. vbi supra & tandem. nu. si. inquit in di. stinctē q̄ opinio contraria, scilicet, q̄ hoc pactum non firmetur iuramento, est æquior, quādo nulla occasione ab ipso donatore pro cedente ac data donatario ingratitudinē com mittēdi fit reuocatio, aliās secus si ab ipso do natore occasio hoc faciendi procederet secun dū omnes Doct. per eum supra relatos. Hanc etiā opin. contra Ioan. Andr. tenent alij plures Doctō. relati per Tiraquel. in. d. l. si vnquā in præfatione. nu. 55.

¶ Sed his non obstantibus opinio præcedens Ioan. Andr. scilicet, quod præd. pactum firmetur iuramento est verior & tenenda in iudicando & cōsulendo per text. in. d. c. quē admodum in. d. vers. illud, cui non bene res pondet Ripa vbi supra. Nec opinio Ripæ est vera, quia magis est verbalis, quā realis, cū de iure habeamus hanc esse. naturā iuramēti interpositi super actu inualido aliās, vel nullo quod non tantum ipsum iuramentum sit seruandum sed etiam actus ipse. iuramento confirmatus & roboratus: adeo vt concessa etiam abfolutione iuramenti ad effectū agen di siue excipiendo, remaneat adhuc actus va lidus & roboratus, ac si præd. abfolutio con cessa non fuisset: quæ tantū operatur ne con trahens incidat in periuurium, non vero tol lit vires attributas actui per iuramentum, vt latē dixi in mea repet. auth. sacramēta pube rum numero. 20. & c. 24. & sequent. C. si ad uerf. vend. Et ita inuenio, quod opinio Ioan. Andr. vbi supra per. d. tex. sequuntur alij plu res relati per Tiraq. vbi supra. numero. 140. & per Boer. vbi supra referentem Alex. dicē tem ita seruari in practica & per Rip. in. d. l. si. d. q. 54. numero. 182. vbi refert ex eodē Ale xand. hanc esse communem opin. & quod in practica seruatur. Eandem quoq; sententiā sequitur Greg. Lop. vbi supra in. d. l. 67. in gl. desconociente, vbi respondet cū Alex. ad fundamētum cōtrariæ partis supra adductū, scilicet, q̄ stāte iuramento non præstatur occa sio delinquendi. Quia licet ad priuatā vtili tatē ingratitudo, quæ fit remissa non possit hoc casu propter iuramentum allegari, pote rit tamen ad vtilitatem & vindictam publi cam denuntiari & accusari vt dicitur in. d. c. quæ admodum. §. si. in. d. vers. q̄ si expresse. Et opin. Ioan. Andr. sequitur etiam alios alle gās idē Alex. cōf. 40. n. 16. lib. 4. dicēs, q̄ hoc

est solitus sequi in consulendo & etiam in le gendo, & ibi Addit. refert alios idem tenentes licet ipse Addit. teneat contrarium cū Rom. & Com. Inquit tamen Alex. ibi quod nō ob stante iuramento possit accusari per donan tem donatarius si committendo ingratitudi nem delinqueret in donantem quo ad hoc, vt puniatur ex delicto ingratitudinis nō tantū, sed delicti in reuocatione donationis, vt per Ioan. Andr. vbi supra. Sed ipse de hoc vltimo Alex. dicto dubito, quia in effectu est reuoca tio, quæ in hoc casu non habet locum tene do opin. suprad. Ioan. Andr. quæ est commu nis: quia Ioan. Andr. vbi supra non asserit nec tenet illud vltimum dictum Alex. Teneo igi tur opin. suprad. Ioan. Andr. & communem: quamuis opin. contrariam Cornei sequatur Cassan. prout refert Loazes in allegat. iur. pro Marchione Velez in responsio. ad quintum & sextum fundam. nu. 59. pag. 335.

¶ Vltimo pro complemento huius capituli addendum est, quod donatarius ingratu reuocata donatione propter ipsius ingratitudi nem, nō tenebitur ad restitutionem fructuū perceptorum ante reuocationem vt tenet gl. in. l. generaliter. §. proinde verb. ex aliqua causa. ff. de fideicom. lib. 2. dicēs, quod fru ctus non augent rem donatam, vt cum ea reuocatur: quam glo. in proposito dicit singu larem Ias. in. l. si hæres. nu. 2. ff. de condi. caus. dat. quam opinion. sequitur plures allegans Tiraquell. in dict. l. si vnquam verb. reuertatur. num. 281. C. de reuocand. donat. contra Rip. in dict. l. si. quæstio. 66. num. 221. Eandem etiam glo. cum Roland. Pasag. sequitur Antonius Gom. in. 2. tom. C. de donat. n. 21. ad fin. versic. secundo infero. Quæ opin. pro batur, quia ipsa donatio valida est a princi pio & perfecta, & donatarius bona fide perci pit fructus vsque ad litem contestationem super reuocatione donationis ob ingratitudi nem, vnde merito quod non teneatur ad cor rum restitutionem.

¶ A tempore vero litem contestationis & vltra sequuta sententia reuocatoria donationis credentem profecto & teneo pro vero teneri donatarium ad fructus restituendos per regu lam generalem tex. in. l. certum. C. de re iuen dicat. vbi probatur, quod possessor malæ fidei tenetur omnes fructus cum ipsa re præsta re: bonæ fidei verò possessor extantes: post li tem verò contestatam vniuersos, stantes & perceptos antelitem contestatam non tene bitur restituere in proposito donatarius per supra.

supradicta: post litem autem contestatam te nebitur restituere vniuersos per illum text. ¶ Et ita se habet generaliter practis in omni bus bonæ fidei possessoribus per sententiam condemnatis ad restitutionem rei. Nam con demnantur etiam, vt fructus omnes post litem contestatam perceptos restituant, vt testatur Arias Pinel. in. l. 2. in. 2. parte. nu. 60. C. de ref cind. vend. vbi in numeris præcedentibus & sequentibus plura in materia fructuum ponit. Finis.

Index. Cap. XI.

- 1 Donatio omnium bonorum presentium tantum de iure communi valet & tenet.
- 2 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum nihil valet.
- 3 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum non valet etiam respectu presentium tantum.
- 4 Donatio hereditatis post mortem donantis an valeat?
- 5 Donatio omnium bonorum presentium tantum hodie non valet de iure regio.
- 6 Venditio omnium bonorum presentium & futurorum bene valet.
- 7 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum facta ecclesie vel pio loco bene valet & tenet.
- 8 Ecclesia vel pius locus an hoc casu teneatur ad alimēta præstanda ipsi donatori & ad ipsius debita persol uenda.
- 9 Donatio omnium bonorum facta in causam dotis an valeat? & num. 10.
- 10 Dos an sit causa pia, & nu. precedentis?
- 11 Donatio omnium bonorum tam presentium quam fu turorum an firmetur iuramento: quod non.
- 12 Donatio omnium bonorum tam presentium quam futurorum reciproca inter coniuges non firmatur iuramento.
- 13 Donatio omnium bonorum presentium tantum firmatur iuramento.
- 14 Donatio omnium bonorum presentium & futuro rum, reservato donatori vsu fructu eorū pro tota tem pore vite sua, an valeat?
- 15 Donatio omnium bonorum presentium & futuro rum an valeat quando donans in ipsa donatione re seruauit sibi aliqua quantitatē, ex qua possit restari?
- 16 Donatio omnium bonorum presentium & futuro rum mobilium & immobilium valet & tenet. maxime si adiciatur clausula, vbiq; existentium.
- 17 Appellatione bonorum mobilium & immobilium, vel facta relatione ad locū, non comprehenduntur iura & actiones, sed constitunt tertiam speciem di uersam.
- 18 Quod dicitur in num. 16. supra positō procedit & ha

bet locum quando donans haberet aliqua iura & actiones, de quibus possit restari, aliās secus
19 Donatio omnium bonorum presentium & futuro rum mobilium & immobilium iurium & actio num non valet.
20 Idem esse etiam, si non exprimat in donatione iurium & actionum, si tamen id constituit ex mente donantis.

De donatione omnium bonorum.

Cap. XI.

Donatio omnium bono rum presentium tantum de iure communi bene valet & tenet ita probat text. in. l. omnes. §. Iacius. ff. quæ in fraud. cred. & ibi notat gl. Barto. & ceteri Do ctō. & in. l. si quis argentū. §. sed si quis vniuer sitatis & in. §. si. autem. C. de donat. & in. l. r. titu. 4. partita. 5. Et hec est communis opi. per illa iura vt tradit Añto. Gomez in. l. 69. Taur. nu. 1. idem vult gl. in. l. fin. C. de pacti. verb. accommodauerit, & ibi expresse idem tenet & declarat Barto. nu. 17. & ceteri omnes scribētes. Et illam. gl. in. d. l. si. testatur cōmuniter approbatam Curt. Iun. in. l. licet inter priuatos. num. 18. C. de pact. & Gualdenf. de art. testand. tit. 2. cautela. 10. nu. 2. dicit etiam comunem Bellosus confil. 60. nu. 1. dicit comunem Iulius Clarus lib. 4. recept. sen tētiarum. §. donatio. q. 19. versic. & ex hac & sequentibus & doctissimus clarissimiq; in genij præditus virtute in supremo regali senatu consil. D. Molina de Hispan. primog. lib. 2. c. 10. nu. 12. fol. 101.

¶ Si verò donatio fieret omnium bonorū præ sentium & futurorum nihil valebit, quia per eam tollitur libera testandi facultas, & indici tur votum captandæ mortis, quod est repro batum, vt in. d. l. fin. C. de pact. cum similib. Ita Bart. in. d. l. fin. 12. cuius opin. dicit comunem Bald. in. c. in præsentia, col. penult. nu. 36. de probat. & Purpurat. in. d. l. fin. 238 vbi bene declarat argumento text. in. l. stipu latio hoc modo concepta. ff. de verb. obliga. vbi Barto. num. 5. & ceteri Doct. hanc opin. probant: & eam testatur comunem Ro land. à Valle consil. 39. num. 1. & 2. lib. 1. di cens ab ea non esse recedendum, dicit etiam cōmunem plures allegans Ferdinand. Loazes in allegatione iur. pro Marchione Velez in vlti.

in vltimo sua partis fundamento. n. 41. pag. 109. & sequenti. & Petrus Dueñas in regula. 219. in principio Celsus consil. 37. nu. 1.

3 ¶ Et in hoc casu nihil valet præd. donatio etiam respectu bonorum præsentium tantum vt tenet Bar. in. d. l. fi. nu. 16. cuius opinio. sequitur ibi Bald. col. penult. vbi dicit, qd hæc est communis opinio, dicit etiã communem esse magis cõmunẽ, eã sequatur Ant. Gom. in. d. l. 69. Taur. num. 2. testatur etiam cõmunem plures referens Petrus Dueñas vbi supra in. 5. ampliat. & ita est tenendum, quamuis Decius vbi supra velit tenere contrarium: in quo dicit conuenire omnes præter Bal. in. d. l. fi. Boerius decif. 373. nu. 14. per text. in. l. penult. C. de donat. cui respondet Bald. in. d. l. fi. & cõcõ Ant. Gom. vbi supra. Sed præcedens est cõmunis opin. vt videmus.

4 ¶ Quæ adeo procedit, vt si quis donet alteri hæreditatem suam post mortem donantis ad huc non valet hæc donatio, quia etiã hoc casu videtur donare bona præsentia & futura, ita colligitur ex Bar. in. d. l. fi. num. 14. & ibi Cagnol. nu. 132. & est cõmunis secundum Petrum Dueñas vbi supra in. 4. ampliatione licet idem Bar. in. l. quæ situm. 6. penult. ff. de legat. r. teneat contrarium, imo quod hoc casu valeat donatio hæc & quod tantum restringatur ad bona præsentia. Cuius opinio. dicit cõmunem, Crottus in. d. l. stipulatio hoc modo concepta. nu. 32.

5 ¶ Hodie tamen de iure regio per. 69. quæ est. l. 8. titul. 10. lib. 7. nou. recopil. regiar. donatio omnium bonorum etiam presentium tantum nõ valet. Ex quo reddidit vera & absq; dubio opinio. Bart. in. d. l. fi. n. 14. cõmunis vt supra est dictum.

6 ¶ Venditio tamen omnium bonorum presentium & etiam futurorum bene valet, quia tunc non tollitur liber. testandi facultas, cum pretium succedat regulariter loco rei, vt in. l. si rẽ & pretium. ff. de petit. hæc. l. Imperator Antoninus vers. si. ff. de legat. 2. ita tenet Bar. in. d. l. stipulatio hoc modo cõcepta. nu. 5. & idem in. d. l. fi. nu. 15. amplians, etiam si venditor sit deceptus vltra dimidiam, quoniam posset testari super iure, quod sibi cõpetit ad rescindendam venditionẽ. & ibi omnes Doct. hæc Bar. opin. sequuntur, quia nullus contra dicit, & tenet expresse Anto. Gom. 2. tom. c. 2. nu. 4. Et sic in venditione bonorum presentium & futurorum cessat ratio cõmunis opinionis & l. regiar. Et hæc opin. limitat Bar. in.

d. l. stipulatio hoc modo concepta. d. num. 5. si veditio fiat per hæc verba, Hæreditatis meæ, quia importat ius succedendi.

7 ¶ Et an primogeniũ omnium bonorum presentium & futurorum fieri possit videndus est latissimẽ D. Molina vbi supra per totũ illud. c. Donatio autẽ bonorum presentium & futurorum facta ecclesiæ vel pio loco valet & tenet fauore ipsius ecclesiæ vel pij loci. Ita tenet Bar. in. d. l. fi. numer. 13. pro quo vltra eius fundamenta est bonũ text. in iubeamus. la. 2. verb. patrimonium. C. de sacrosanct. eccles. Et hæc opinio. Bar. dicit communem Purpur. in. d. l. fi. numero 242. & Ant. Gomez in. d. l. 69. numero. 6. vbi alios allegat dicit etiam communem plures allegans Petrus Dueñas vbi supra in primalimitatione, & hanc pluribus allegatis testatur communem Couar. in rubrica de testamentis. num. 6. in secunda parte fol. 4. vbi eã sequitur dicens non deesse, qui ab hac creberima omnium afflictione discedant, & Decius conf. 468. num. 5. dicens non esse ab ea recedendum, & nu. 4. idem dicit in donatione facta hospitali. Eadem etiam opinio. dicit communem plures allegans pro & contra late examinans, eam sequutus Tirraquel. priuileg. 100. causæ pię vbi eam intelligit quando donationis effectus principaliter dirigitur in piam causam, quia sit ecclesiæ vel pię causæ, secus è conuerso, si quis donaret Titio omnia bona sua presentia & futura cum onere, vt teneatur facere elemosynas, quia tunc non valet secundum Panormit. quem refert conf. 48. col. fi. libr. 2. adde Iuliu Clar. vbi supra. q. 20. vers. vltimus vbi dicit non posse negari, quin etiam magnæ sint auctoritates tenentium contrarium & qd forte in puncto iuris illa est verior: Nihilominus si casus contingeret propter fauorem ecclesiæ nõ aunderet à cõmuni opinione recedere in iudicando aut consulendo. Quæ opinio procedit etiam hodie stante. d. l. regia, meo iudicio, quia lex illa non potuit infringere nec tollere libertatem ecclesiasticam per eã, quæ notatur in. c. ecclesia Sanctæ Mariæ de cõstit. & in. c. fi. de imm. iur. eccles. lib. 6. Et ita hæc opinio. videtur velle & tenere Anton. Gomez & Petrus Dueñas vbi supra & Castell. & Palat. Rub. in. d. l. 69. quando quidem non dicunt, eam corrigi per. d. l. regiam: imo adhuc ea stante remanent cum suprad. cõmuni opinio. & eam expresse tenent & sequuntur.

8 ¶ Et subdit Ant. Gom. quem sequitur A Era rium

rium commun. opin. litera. D. nu. 167. qd hoc casu pia causa tenebitur alere donantem, idẽ dicit Abb. conf. 102. nu. 2. col. 2. volumine. 2. vbi optimẽ probat communem opin. suprad. autoritatibus sacre scripturæ, & late agit in hoc casu ecclesia vel hospitale teneatur ad debita donatoris.

9 ¶ Ex qua cõmuni opinio. insertur quod cum dos sit causa pia vt in. c. 8. donare qualiter olim feud. alien. pot. in vrb. feud. & in. l. cum is. §. si in ea opinio. ff. de condit. indebit. de quo latissimẽ Euerard. in cent. legal. ca. 25. per totum. valebit quidem donatio omnium bonorum, quæ fiat ob causam dotis, ita tenet Anto. Gomez. in. l. 53. Taur. nu. 16: vbi hoc intelligit, si alia ratio, id non impediat sequitur etiam Boerius decif. 373. nu. 10. vbi allegat Oldr. cõf. 5. & hoc intelligit quã do fitratione matrimonij contrahendi, secus si ob matrimoniu iam contractum fiat. Quæ refert hanc opinio. sequutus Petrus Dueñas vbi supra in. d. l. limitatione, & nouissimẽ D. Molina vbi supra. nu. 18. vbi nu. 17. idem tenet cum Mench. in primogenio omnium bonorum quod fit ex causa onerosa matrimonij vel transactionis vel alia simili.

10 ¶ Quæ quidem opinio ita indistincte intellecta vera non videtur, nam habemus de iure quod tunc dos est causa pia quando relinquitur vel promittitur pauperi alijs secus vt tenet l. in. d. §. si in ea. l. cum quis. ff. de condit. indebit. & Roderieº Suarez in. l. quoniam in prioribus in. 9. q. princip. ad. l. regiam. nu. 3. fol. 223. C. de inoffic. testa. Ergo iuxta hoc vltimũ videtur intelligenda & declaranda opinio precedens, scilicet, vt tunc demum valeat donatio omnium bonorum pro matrimonio contrahendo quando fiat pauperi, secus si fiat diuiti, quia eo casu non est causa pia, & cum non sit causa pia remanet regula. d. l. regiar. quæ generaliter prohibet fieri posse donationem omnium bonorum etiam presentium tantum.

11 ¶ Sed est dubium precipuum in hac materia an talis donatio omnium bonorum facta cui liber. firmeret iuramento? Et in donatione omnium bonorum tam presentium, quam futurorum, videtur clarum, quod iuramento non firmeret: quia ipsa est reprobatã tanquã contra bonos mores, quia per eam auferuntur libera testandi facultas, & datur votum captan de mortis, vt supradictum est: at vero iuramentum cõtra bonos mores nõ est obligatorium, vt in regula non est obligatorium de reg. iur.

in. 6. & ita hanc opinio. in proposito videtur sentire & tenere Bar. per tex. ibi. in. dict. leg. stipulatio hoc modo concepta. num. 5. ff. de verb. oblig. quam opinionem. testatur communẽ alios referens Roland. à Valle. d. consil. 65. nu. 2. & sequitur idem. d. consil. 39. num. 1. dicit communem plures allegans Couar. in rubrica de testam. in. 2. parte. nume. 4. fol. 4. Hanc dicit se credere communem esse contra Corneum Marian. Soc. iun. conf. 44. nume. 35. & 36. lib. 2. vbi. num. 37. refert aliquot tenentes non esse contra bonos mores hæc donationem & idẽ valere, sed primam testatur etiam communem & probabiliorẽ, quicquid dicat Corneus, Rip. in. 3. respon. num. 2. de donat. & gratijs persic. dicit etiam communem Loazes vbi supra. num. 42. pag. 171. Et hanc opin. videtur tenere in. d. l. 69. Palat. Rub. numero. 10. & Castell. in. glos. 1. ad fin. qui in hoc casu loqui intelligendi sunt, dum loquuntur in donatione omnium bonorum iurata, scilicet, presentium & futurorum, quia licet aperte non sic declarer, colligitur tamen ex eorum dictis. Sequitur etiam Antonius Gomez, qui alios allegat & huius opin. fundamenta ponit in. d. l. 69. nume. 4. (loquor in donatione omnium bonorum presentium & futurorum, vt videmus, nam in donatione omnium bonorum presentium tantum aliud tenet Anto. Gomez ibi vt infra videbimus.) Hanc eandem opinio. in donatione omnium bonorum presentium & futurorum, qd iuramento non firmeret testatur communem & veriorẽ plurimos allegans Petrus Dueñas in regula. 219. in secunda ampliatione, vbi etiam refert alios nonnullos tenentes contrarium in hac donatione omnium bonorum presentium & futurorum, vt firmeret iuramento. Quam opinion. in transitu cũ Alex. tantum sequitur Mench. de success. creat. §. 18. nume. 167. cõtra magis communem tenet cum aliquibus idem Mench. lib. 3. cõtrouers. vsu freq. c. 62. nu. 2. & sequent. Et contra communem facit alia cõmunis supra tractata, quæ habet, quod valet donatio omnium bonorum presentium & futurorum facta cause pię: nam si hoc casu valet, à fortiori debet valere quando donatio facta alij, est iurata, cum in iuramento in sit magna religio & pietas vt in. l. 2. C. de reb. cred. cum similib. & seruandũ est, quotiescunque potest seruari absq; in teritu salutis æternæ, vt hic, & ita contra communem plures allegans tenet etiam Couar. vbi supra numer. 5. vbi bene probat non esse

contra

contra bonos mores naturales hanc donationem, sed precedens opinio communior & tenenda est in iudicando & consulendo.

12 ¶ Quia ampliat cum alijs Boerius decif. 353. n. 7. & 8. etiam in donatione reciproca inter cōiuges: item etiam si dictum fuisset, ut alter eorum teneretur dare elemosynas pro anima alterius. Primam testatur communem, cum ea transiens D. Molina vbi supra. num. 11.

13 ¶ In donatione autem omnium bonorum presentium tantum, quod firmetur iuramento, tenet Ant. Gomez vbi supra. d. nu. 4. qui hoc bene probat & idem in. 2. tom. C. de restitut. min. n. 26. ad fin. vers. non d'infertur. Nam donatio hanc tantum per. d. l. regiam est prohibita cum tamen de iure communis esset permissa, ut supra visum est, & per hanc donationem non tollitur libera testandi facultas, quia remanent donanti bona futura, de quibus possit testari ac per consequens non est contra bonos mores, & ita debet firmari iuramento: quoniam lex civilis impedit & prohibeat eam, cum positi iuramentum hoc servari absque interitu salutis æternæ; & non vergat in alterius præiudicium argumento tex. in c. Quamuis Pactum de pact. in. 6. & in c. cum continetur de iureiur. & in c. licet mulieres, eodem titulo in sexto, & ita existimo hanc opin. esse verissimam. Sed eam limitat Mench. vbi supra, præterquam si donans prius iurasset non donare omnia bona: quia cum hoc primum iuramentum consonet & concordet cum iure communi, secunda donatio etiam iurata nihil valebit iuxta gl. communiter approbatam in dict. c. licet mulieres. & ea quæ nos late diximus supra capitu. 1. nu. 79. & sequentibus.

Sed an aliquo casu absque iuramento possit valere donatio omnium bonorum tam presentium quam futurorum, est nunc videndum: quia si hoc reperitur erit optima practica: & ita inuenio quod Doct. in. d. l. fin. C. de pact. & in. d. l. stipulatio hoc modo concepta aliquos ponunt, de quibus veriores tantum referam.

14 ¶ Primus casus, in quo valet donatio omnium bonorum presentium & futurorum, est quando donans referuauit sibi vsum fructum presentium bonorum pro toto tempore vite suæ, quia hoc casu cum possit testari & disponere de præd. vsum fructu & sic cessat ratio prohibitionis, merito, quod valeat præd. donatio ita tenet Paul. de Cast. in. d. l. stipulatio hoc modo concepta in finalibus verb. dicens, quod hoc casu fructus non caderent in donatione, quia referuando vsum fructum videtur refer

uare fructus, qui ex eo percipientur, & de illis poterit testari, nisi forte essent ita tenues quod vix sufficerent ad vitam.

¶ Sed contra hanc opin. facit, quia videtur quod donans hoc casu de vsum fructu non possit testari, cum morte donantis finiat, vt in §. finitur instituta de vsum fruct. & in l. vxor patri. C. de legat. cum similib. nec etiam de fructibus, qui superessent, quia veniunt sub nomine futurorum bonorum donationis ita quod cadant sub donatione. Et ita hoc fundamentum contrariam opin. imo quod donatio omnium bonorum tam presentium quam futurorum, etiam si referuatur donanti vsum fructus eorum non valeat. tenet idem Paulus de Cast. sibi met. contrarius in. d. l. fin. nu. 10. C. de pact. & idem cōsi. 75. nu. 2. in. 2. parte. consil. cuius opin. sequitur Decius in dict. l. fin. nu. 32. & Roland à Valle alios Doct. allegans. d. consil. 39. n. 2. & Ripa alia consilia doctorum allegans in tertio respons. nu. 3. de don. & grat. per hoc. vel reuoc. vbi limitat quando referuauit sibi non solum vsum fructum, sed etiam fructus percipiendos ex vsum fructu, de quibus poterit testari: [eandem sententiam secundam sequitur plures allegans Celsus. d. consil. 37. n. 2. & sequentibus, vbi nu. 8. dicit esse communem omnium doctorum sententiam, & concludit dictis numeris præcipue. 4. 5. & 6. quod ad donarium competunt præd. fructus & pretium eorum ac bona ex eis acquisita.] quid tenendum?

¶ Breuiter ego teneo primam opin. quod valeat hoc casu præd. referuatio, quæ est vera & tenenda in iudicando & consulendo, quia de fructibus percipiendis vsque ad mortem, referuatis in donatione, poterit donans testari cum hi non veniant in. d. donatione, quia expressæ sunt excepti ab eo, qui donauit, qui potuit tempore donationis rerum suarum, id facere, vt sit iura vulgaria. Ergo cum res sit clara, scilicet, quod donans referuauit sibi vsum fructum percipiendum vsque ad mortem suam, non est cur eum sub donatione futurorum bonorum cadere & comprehendere dicamus, cum hoc sit contra expressam mentem & prouisionem donantis: præcipue quando referuatio vsum fructus expressæ fuit facta vt aleretur donator & vt possit testari de eo, prout fit quotidie & dicitur in instrumentis donationum huiusmodi. Pro quo etiam facit, quia fructus percepti viuente vsum fructuario ad hæredem eius pertinent vt in l. defuncta. ff. de vsum fruct. Nec obstat fundamentum illud contrarie partis, scilicet, quod vsum fructus finitur morte donatoris, quia

quia id verum est, attamen non hinc non agimus de eo vsum fructu, qui percipitur post mortem donantis, sed de eo, qui in eius vita percipitur, qui quidem non fuit donatus, sed expressè referuatus donati, & exceptus à donatore omnium bonorum presentium & futurorum & ita cessant fundamenta contrarie partis. Facit etiam præterea pro hac opinione communis illa opinio de qua infra statim dicemus, quæ habet valere præd. donationem omnium bonorum presentium & futurorum, quando in ea donans sibi referuauit aliquam quantitatem sufficientem ad testandum: quia cum hic sit referuatus vsum fructus omnium bonorum pro toto tempore vite suæ, valebit eadem ratione donatio cum donans habeat de quo testetur & disponat. Et ita inuenio quod hanc primam opin. contra secundam sequitur Alciat. in. d. l. fin. num. 42. & 43. cum Ias. & Alex. quos refert. sequitur etiam hanc opinio. tanquam veriore plurimam consilia doctorum eam tenentium referens idem Roland à Valle sibi contrarius in dict. consil. 65. nume. 5. lib. 1. vbi refert Abb. con. fil. 102. colum. 2. volumine secundo dicentem quod hanc opinio. tenent omnes legistæ, ad dit amplius Abb. ibi, scilicet, quod hoc notatur communiter per legistas in dict. l. fin. hæc etiam opin. sequitur & dicit communem Ant. Gomez in. d. l. 69. Taur. nu. 3. Et ita est tenendum abque dubio in iudicando & consulendo, quia verior & communis opinio est & ita practicatur. Post hæc scripta inueni Couar. libr. 3. Var. resolut. ca. 12. per totum latissimè agentem articulum hunc. & relatis pluribus doct. qui opin. secundam supradictam Pauli in. d. l. fin. sequuntur, refert Alex. Ias. Aret. Iacob. de sancto Georg. & Alciat. tenentes suprad. opin. primam, & eam probat dicens esse veram de iure communi, & communem dicit. nu. 4. in principio, & limitat eam in tribus casibus. Primo in casu Bar. consil. 76. sed intelligi hæc limitationem vt infra dicitur in secundo casu principali cum eodè Couar. Secundo limitat alios referens quando vsum fructus in donatione referuatus esset necessarius ad alimenta ipsius donatoris, eius conditione inspecta: quoniam tunc cum nihil superesse possit ad testandum merito, quod non valeat præd. donatio. Tertio limitat à fortiori quando vsum fructus referuatus ita modicus esset, quod non sufficeret ad alimenta donatoris. Tandem Couar. ibi. nume. 4. inquit quod licet hoc ita verum sit de iure communi Romanorum, attamen

men hodie attentò iure regio, scilicet. d. l. 69. Taur. verior sibi videtur secunda opinio supradicta, scilicet, quod non valeat regulariter donatio cum referuatur vsum fructus, idque probat. Fatetur tamen quod etiam stante. d. l. regia sepius apud suprema huius regni tribunalia communis sententia supradicta aduersus Paul. Cast. in. d. l. fin. recepta esse videtur cum limitationibus supra traditis ex eodè autore, & merito meo iudicio. Post hæc scripta in lucem edidit sua commentaria Dominus Doctor Molina qui in libr. 2. de Hispan. primog. c. 10. n. 20. & sequent. latissime & bene examinat articulum hunc & tenet primam opin. supradictam Paul. in. d. l. stipulatio hoc modo concepta, plures auctores allegans & communem dicens: & tenet, quod procedit & est verior etiam hodie stante dicta. l. 69. Tauri, prout interdum receptam apud suprema tribunalia se vidisse affirmat. & limitat etiam eam supradictis modis. [Et ita est tenendum quamuis Martien. in. l. 3. tit. 10. lib. 5. nouè collect. reg. glo. 1. num. 5. probet opinionem Couar. supradict. de iure regio qui per totam illam glo. nonnulla ex dictis in hoc ca. refert post huius operis primam editionem.]

¶ Secundus casus principalis, in quo valet donatio omnium bonorum presentium & futurorum absque iuramento est, quando donans in ipsa donatione aliquam quantitatem sibi referuauit ex qua possit testari: quia tunc cessat ratio prohibitionis. Ita tenet Bar. in. d. l. stipulatio hoc modo concepta. nu. 6. & sequitur Decius alios allegans in. d. l. fin. nu. 32. & bene Alc. ibidem. nu. 43. & 44. qui hanc opin. probat aduersus eundè Bato. consil. 76. tenentem non valere præd. donationem referuatis centum, de quibus in vita disponere possit: & etiam aduersus Ripam lib. 3. respons. c. 14. n. 4. qui tenebat non valere præd. donationem referuatis centum, de quibus pro anima possit testari & etiam contra Decium consil. 203. & 251. qui existimabat non valere præd. donationem, etiam si referuatio fieret de centum, de quibus in vita vel in morte disponderet. Et hanc opin. plures Doct. allegans & eam sequitur testatur communem Roland à Valle. d. consil. 39. nu. 3. & Celsus. d. consil. 37. n. 3. sequitur etiam Ant. Gomez in. d. l. 69. Taur. nu. 3. dicens quod eam tenent communiter Doct. dict. l. stipulatio hoc modo concepta cum Bart. ibidem. nu. 6. & hoc intelligit, dum tamè quantitas referuata sit aliqua res vel quantitas notabilis & non ita parua, tenuis & minima,

ma, quod non sit in consideratione, sequitur Loazes ubi supra. nume. 43. quæ moderatio mihi placet profecto. Quia aliàs si ita parua esset quantitas vel res reservata tam minima præsumeretur in fraudem. l. prohibentis præd. donationem, fieri reservationem huiusmodi, ac perinde non valeret: testatur eodem Iulius Clarus. d. 4. donatio quæ sit. 19. vers. secundo, & communis opinio suprad. practicitur quotidie: nam ita fiunt donationes omnium bonorum reservata aliqua re vel quantitate ad testandum & disponendum de ea. Sed hoc etiam casu alimenta donatori reservanda esse existimo argumento eorum quæ suprad. sunt in primo casu principali, in quo valet donatio omnium bonorum præsentium & futurorum. Eandem etiam communem opin. contra Bart. in d. consilio Rip. & Dec. ubi supra tenet & probat Couar. libr. 2. Var. resol. c. 12. nu. 3. ubi bene probat contra supra dictos: & inquit opin. Bar. in d. consil. procedere quando donans per adiectionem clausulae, de qua per Bar. ibi, eum habuerit sensum, quod de bonis reservatis possit inter vivos absque testamento disponere, non autem in ultima voluntate nec in aliam causam quam in expressam in donatione posse, ea bona impendi, quod inquit difficillimè probari posse, nisi apertissime à mente donatoris deducatur: licet nunc plures sequentes dictum Bart. in d. consil. referat & in d. nu. 3. in principio inquit, dictum Bart. ni fallitur frequentiori calculo receptum esse. Sed esse intelligendum ut modo diximus secundum ipsum Couar. Adde D. Molinam ubi supra. nu. 24. qui sequitur hanc opin. D. Couar.

16 Alius & tertius notandus casus, in quo valet donatio omnium bonorum præsentium & futurorum absque iuramento & reservatione, ponitur per Roland. à Valle. d. consil. 65. nume. 7. & sequent. lib. 1. scilicet, quando fit donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, mobilium & immobilium, maxime si adiecitur clausula, ubique existenti, quia hoc casu, inquit ipse, valebit donatio hæc cum iura & actiones & credita non includantur in hac donatione. ut in l. cū tutor. ff. de penis & q. obligatio nullo loco circum scribatur probat tex. in l. Caius in principio ff. delegat. 2. & poterit donans testari postea de creditis suis, & sic non habebit hæres nuda nomen hæredis, per quod remouetur contrarium, quod posset fieri de d. l. stipula-

tio hoc modo concepta cum ibi notatis per Bart. & cessat ratio prohibitionis. Et hæc opinio tenet plures Doct. in diuersis locis & consilijs citari per Roland. à Valle ubi supra tenet etiam Iulius Clarus ubi supra. d. quæ sit. 19. vers. pariter. Nec obstat supradictæ communes opiniones: & nostra lex regia, quia loquuntur & procedunt, quoties in donatione comprehenduntur iura & actiones, secus vero quando fit donatio omnium bonorum præsentium & futurorum mobilium & immobilium: quia hoc casu non comprehenduntur iura & actiones ut supra. d. est. Et hæc est pulchra, singularis & optima limitatio ad omnia supradicta: ad quæ multi non aduertent.

17 ¶ Et quod appellatione bonorum facta relatione ad locum, non comprehendantur iura & actiones per text. in d. l. Caius tradit & probat latè esse receptam sententiã Arias Pinel. in rubrica. C. de bon. mat. nu. 10. & sequent. & q. iura & actiones non comprehendantur appellatione bonorum mobilium & immobilium non facta etiam relatione ad locum, sed quod constituantur tertiam specie de per se diuersam à bonis mobilibus & immobilibus colligitur ex tex. in l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudic. & hæc est recepta sententia, ut plurimis allegatis testatur Arias Pinel. ubi supra. nu. 24. quam etiam opin. sequitur Ioan. Orosc. in l. 1. n. 12. ff. de statu homin. & Ioan. à Rojas nouissimè in suo epitom. success. c. 30. nu. 18. & sequent. fol. 227. est magis communis sententia secundum Iulium Clarum, ubi supra. Ex quibus satis verificatur & comprobatur tertius hic casus, præterquam, q. plures Doct. in terminis eius tenent, quos refert Rolandus, ubi supra. Ultra quos in specie nostra, scilicet, q. in donatione vel relicto bonorum mobilium & immobilium non continentur iura & actiones tenet etiam alij plurimi, & eos referet Arias Pinel. ubi supra. n. 25. Cum igitur certum sit appellatione bonorum mobilium & immobilium etiam in donationibus facta non continentur iura & actiones ut supradictum est, consequens est, ut donatio omnium bonorum præsentium & futurorum mobilium & immobilium valeat & teneat cum in ea non comprehendantur iura & actiones de quibus poterit testari disponere & testari, & sic cessat ratio prohibitionis. Et licet Doctor. supra allegati & relati per eos loquantur præcipue in donatione bonorum mobilium & immobilium præsentium tantum, non vero futurorum, eadem

tamen

tamen ratio est & militat in vtroque casu: tum quia in vtroque casu non comprehenduntur iura & actiones secundum communem & veram sententiam, quia verbum futurorum adiectum appellationi bonorum mobilium & immobilium non facit comprehendendi sub ea iura & actiones, cum solum referatur ad bona mobilia vel immobilia futura; non vero ad iura & actiones, quæ non comprehenduntur proprie appellatione bonorum mobilium & immobilium: tum etiam quia hodie iure regio, vbi prædictum est, sicut est reprobatæ donationi omnium bonorum præsentium & futurorum; ita etiam est prohibita donatio omnium bonorum præsentium tantum. Et ita q. hic tertius noster casus procedat etiam in donatione omnium bonorum mobilium & immobilium, tam præsentium, quam futurorum tenet & probat Roland. à Valle dict. consil. 65. num. 9. ubi alijs allegat.

18 ¶ Ipse vero supradicta in hoc tertio casu intelligerem esse vera quotiescunque donans hic haberet aliqua iura & actiones, de quibus posset postea testari. Quid enim si nullas habeat actiones, vel iura, sed omnia bona sua sint mobilia vel immobilia, vel si quidem aliquas actiones vel iura habet sunt parui valoris & quantitatis? Tunc existimarem profecto, hæc donationem nullam esse, quia nihil remanet donanti, ex quo postea disponere & testari possit, aut certe parum, quod pronihilo reputatur. iuxta regulam iuris.

19 ¶ Ex quibus inferitur, q. si donatio fiat omnium bonorum præsentium & futurorum: vel præsentium tantum mobilium, & immobilium iurium & actionum, q. hoc casu omni proculdubio donatio nulla erit per omnia supradicta in principio huius capitul. & per nostram l. regiam.

20 ¶ Et idem ipse existimarem, etiã si expresse non fieret mentio iurium & actionum, si tamen id ex mente donantis constiterit, præcipue per alia verba instrumenti donationis, velentis comprehendendi iura & actiones: quia hoc casu bene comprehenditur. ut constat ex traditis per Pinelum ubi supra. nu. 29. Videndus est etiã Iulius Clarus. d. q. 19. vers. cul. sed quæro; ubi refert duas communes opiniones, contrarias an valeat donatio ab aliquo simpliciter facta sine hæreditatis, & tenet negatiuam q. non valeat. Rursus in vers. sed quid refert esse communem opin. q. valeat donatio causa mortis omnium bonorum præsentium & futurorum post mortem collata, licet possit

donator ipsa donatione non obstat alia si eadem instituit: quia licet teneatur donatio restituere, poterit tamen retinere saluam

Index. Cap. XII.

- 1 Donatio causa mortis reuocatur per penitentiam & expressam voluntatem donatoris.
- 2 Donatio causa mortis non potest reuocari quoties in ea adiecitur clausula, quod non possit reuocari.
- 3 An donator hoc casu possit penitere si modo totius voluntatis peniteat?
- 4 Donatio causa mortis omnium bonorum præsentium & futurorum adiecta clausula quod reuocari non possit non valet irrevocabiliter tanquam inter vivos, sed ut donatio causa mortis.
- 5 Donatio causa mortis an possit reuocari, quoties in ea adiecitur generalis clausula, qua donator promittit omnia & singula in donatione contenta attendere & obseruare & in aliquo non contrahere?
- 6 Regula. l. cum precario. ff. de precario, quando procedat?
- 7 Donatio causa mortis adiecto pacto de non reuocando, & iuramento efficitur irrevocabilis.
- 8 Regula. l. fin. c. de non num. pecun. loquitur & procedit quoties deest consensus.
- 9 Iuramentum simpliciter appositum super donatione causa mortis, non adiecto pacto de non reuocando, an efficiat eam irrevocabilem?
- 10 Iuramentum simpliciter appositum super donatione inter patrem & filium facta non adiecto pacto de non reuocando non efficit eam irrevocabilem.
- 11 Melioratio tertij & quinti facta in contractu inter vivos, cui adiecitur pactum de non reuocando & iuramentum, est irrevocabilis etiam extra casus in l. regia exceptos.
- 12 Sed, an idem dicendum sit quando melioratio fit in testamento, hic latè discutitur.
- 13 Ratio differentie assignatur inter duos casus supra proximos.
- 14 Fructus percepti per eum, cui tradita fuit materia facta per viam ultime voluntatis seu donationis causa mortis an erunt percipientis, sequuta postea reuocatione ipsius?
- 15 Res legata & tradita postea per testatorem legato, an possit reuocari postea per eundem testatorem?
- 16 Iuramentum appositum meliorationi tertij & quinti facta in testamento, quod multum operetur, & quid?
- 17 Homagium, ita firmat meliorationem sicut iuramentum.
- 18 Donatio facta ab infirmo non videtur facta causa mortis, sed inter vivos, nisi mortis fiat mentio in ipsa donatione.

19 Donatio etiam facta ab infirmo presumitur in dubio inter viuos nisi fiat mentio mortis.

20 Donatio facta mentione mortis, licet sit causa mortis, hoc intelligitur nisi contrarium appareat ex voluntate donatoris, scilicet, quod sit inter viuos donatio, & coniectura, quibus id constat ponitur remissive.

De donatione causa mortis. *Cap.*
XII.

Donatio causa mortis reuocatur per poenitentiam & expressam voluntatem donatoris, quia cum non sit valida, nec perfecta nisi post mortem, merito quod antea possit reuocari text. in. l. Marcellus. §. Paulus & in. l. mortis causa donatio. & in. l. qui mortis cum similibus. ff. de donat. caus. mort.

21 Sed cum in hac donatione causa mortis adijctur clausula, quod non possit reuocari, tunc desinit esse causa mortis, licet in ea mentio mortis fiat, & assumit naturam donationis inter viuos ac per consequens reuocari non potest text. est in. l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mort. cuius verba sunt hæc, Vbi ita donatur mortis causa, vt nullo casu reuocetur, causa donandi magis est quam mortis causa donatio: & ideo perinde haberi debet atque alia quæuis inter viuos donatio, ideoque inter viros & vxores non valet, & ideo nec Falcidia locum habet quasi in mortis causa donatione text. ad idem in. l. si alienam rem. §. 1. in vers. sed & sic. ff. eod. vbi loquens text. in donatione causa mortis inquit, Sed & sic donari potest, vt non aliter reddatur, quam si prior ille, qui acceperit, decesserit. Ergo ecce iura manifeste probantia donationem causa mortis transire in donationis inter viuos speciem, si in ea apponatur pactum de non reuocando.

3 Gloſſa tamen in dict. §. 1. verb. qui acceperit, mota vulgari fundamento. l. si quis in principio testamenti. ff. de legat. 3. & in. l. Diui. §. licet. ff. de iur. codicill. tenet qd donator hoc casu possit poenitere, si modo totius primæ voluntatis poeniteat, cui accedit, qd hæc fit natura donationis causa mortis, vt quocūque tempore possit reuocari, vt supradictum est, & probatur præterea in. l. senatus. §. sed mortis causa & in. l. Seia. ff. de donat. caus. mort. & in principio instituta de donat. Ergo cum pa-

ctum de non reuocando sit contra naturam donationis causa mortis minime valere debet vt in. l. cum precario cum similibus. ff. de precar. Sed hanc quæſtionem Iaf. latissimè examinat in. l. non omnis num. 1. & 2. ff. si cert. pet. vbi tenet primam opinio. alios allegans contra suprad. gloſſ. Barto. & Alex. qui opinio. gloſſ. sequuntur. Idem Iaf. in. l. quæ dotis num. 30. & sequent. ff. solut. mat. asserit hanc esse quæſtionem dubiam & tandem sequitur opinio. primam supradictam contra gl. eandem quoque sententiam primam contra gl. sequitur bene declarans & dicens esse indubitatum Roder. Suarez allegatione. 20. column. 2. hanc etiam sequuntur plures Doct. relati per Thomam Ferratum cautela. 30. nu. 1. & 2. vbi etiam refert alios Doct. tenentes opin. contrariam gloſſe eandem etiam opin. primam sequitur alios allegans Boerius decisio. 353. num. 11. & Antonius Gomez. 2. tom. C. de donat. num. 2. vbi inquit quod ad hoc notant text. in. d. l. vbi ita donatur gloſſa ordinaria ibi Bar. Alber. Ange. Pau. & communiter Doctor. idem asserit Couar. in rubrica de testam. in. 2. parte. num. 11. vbi plures allegans tenet hanc opinio. Eandem quoque sententiam sequitur plures allegans licet alios pro glo. referat Petrus Dueñas in regula. 2. 17. incip. causa mortis, qui per totam illam regulam ampliat & limitat hanc opinio. quam etiam plures allegans sequitur Roland. à Valle confil. 8. numero. 26. vbi numero. 37. testatur hanc esse communem doctorum sententiam contra Bal. & alios, quos refert. nu. 12. tenentes contrarium. Quam opin. ipse sequor aduersus gl. supradictam & sequaces: tum quia verior & magis iuridica mihi videtur ex supradictis iuris, præcipue ex. d. l. vbi ita donatur, cui non potest bene responderi absque violentia: tum etiam quia plures Doctor. videntur, eam sequi, quam opin. gl. Eadem primam opin. sequitur & comunem dicit addens gl. suprad. communiter reprobari plures allegans nouissimè doctissimus atq; insignis vir D. Ludou. Molina Regius consiliarius lib. 4. de Hispan. primogen. cap. 2. n. 45. [& nouissime post huius operis primam editionem, eandem sententiam comunem sequitur plures referens Matienço in. l. 7. gloſ. 1. num. 10. & 11. titul. 10. libr. 5. nouæ collect. reg. vbi inquit omnes fere in hoc conuenire & quod hæc est verior & receptor.]

4 Et circa primam limitationem huius communis opin. Petri Dueñas vbi supra quæ est, quam-

quando quis donauit hoc modo, omnia bona sua præsentia & futura, appposito præd. pacto, quod tunc non valeat irruocabiliter, vt inter viuos, quia non potest hoc modo valere, sed quod valeat meliori modo, quo potest scilicet, tanquam donatio causa mortis, vt actus tenet Roland. à Valle confil. 65. nu. 15. Et hoc modo sunt intelligendi quos allegat MENCH. lib. 3. controuerſ. v. ff. freq. c. 62. nu. 3. tenentes valere donationem causa mortis omnium bonorum præsentium & futurorum cum iuramento. Nam procedit hoc, non quidem irruocabiliter, vt inter viuos, sed reuocabiliter causa mortis iuxta supradicta, quia alias non posset procedere opinio supradictorum, vt ibi sentit MENCH. & clare insinuat, in donatione omnium bonorum præsentium & futurorum causa mortis facta loquens, vt valeat reuocabiliter D. Molina de Hisp. primog. libro. 2. capit. 10. nume. 14. [& Matienço vbi supra numero. 18.] Et ita est tenendum quauis Boerius decis. 353. numero. 11. teneat quod valeat hoc casu irruocabiliter, sed fallitur, quia remissiones, quas allegat, non loquuntur in donatione omnium bonorum. licet Anto. Gomez vbi infra teneat quod non valeat donatio causa mortis omnium bonorum sicut non valet donatio inter viuos, vt ipse tradit in. l. 69. Taur. numero. 5. quod non firmo.

5 Imo generalius quidam putant procedere suprad. primam opin. scilicet, non tantum quod expressum pactum in. d. donatione causa mortis apponitur de non reuocando eam, quo casu communis opinio loquitur, sed etiam si dicatur, quod donator promittit omnia & singula supradicta in donatione attendere, obseruare & in aliquo non contravenire. vt tenet Thomas Ferratus vbi supra, alios allegans tenentes hanc opin. vbi alios etiam allegans tenentes contrarium. Cõtra quam etiam tenet Antonius. Gomez vbi supra, & D. Molina vbi supra numero. 46. cum alijs, quos refert: sed Roland. à Valle vbi supra eam sequitur & etiam Couar. vbi supra in secunda conclusionem. Quam etiam in finita doctorum consilia allegans sequitur & testatur communem ex testimonio Cotti idem Roland. à Valle confil. 61. nu. 43. libr. 2. licet. nu. 24. eod. confil. referat alios tenentes contrarium.

¶ Ideo Decius in. d. l. non omnis. nu. 11. ff. si cert. pet. ponit concordiam inter supra opin. scilicet, qd si supra d. clausula de non reuocando, vel alia generalior supradicta apponatur in ver-

bis dispositiuis ipsius donationis, in quibus substantia contractus consistit, erit donatio inter viuos & non poterit reuocari: & ita procedat text. in. d. l. vbi ita donatur & prima opinio supraposita. Si vero in substantia donationis & verbis dispositiuis donationis non apponatur suprad. clausula sed accessorie in verbis exequutiuis ad finem instrumenti, tunc procedat opinio gl. suprad. scilicet, quod non alteretur ex hoc natura donationis causa mortis, sed quod possit reuocari, quia regula generalis est, quod ea quæ exprimuntur in executione actus non augent actus dispositionem. text. in clementina. i. de præbend. Quæ concordiam refert & sequitur Ant. Gomez vbi supra dicens quod reputat nouum & singulare in practica, & eam quoque videtur sequutus Petrus Dueñas vbi supra ampliatione secunda ultra quos, eandem concordiam sequitur & late probat Couar. vbi supra. n. 13. in secunda conclus. ad finem & latius in tertia conclusionem, & relati per Roland. à Valle. d. confil. 8. num. 14. & Celsus Hugo confil. 60. num. 12. & Matienço vbi supra num. 14. quamuis eam improbet D. Molina vbi supra. d. num. 46. Hæc concordia vera quidem videtur & recte procedere in clausula generali suprad. quia quando ad finem donationis apponitur & sic in verbis exequutiuis magis videtur apposita ex communi vsu, consuetudine & stylo tabellionum ad firmitatē scripturæ quam ex voluntate donatorum: & debet intelligi clausula suprad. secundum naturam contractus, super quo interponitur argumētum text. in. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locat. cum similibus: quia suprad. clausula continet verba generalia & inter verba generalia scripturæ apponitur. Sed in clausula speciali expresse apposita siue in principio instrumenti donationis causa mortis, siue ad finem, qua donator expresse dicit & promittit se non reuocaturum vlllo tempore præd. donationem existimarem ipse iuxta suprad. primam verterem opinio. efficit donationem inter viuos, ac per consequens non posse reuocari iuxta. d. l. vbi ita donatur, quia hoc casu constat de expressa mente & voluntate donatoris, qui vult quod præd. donatio non possit reuocari, idque non exprimit verbis generalibus, sed specialibus. Vnde non est præsumendum ex solo vsu & consuetudine notariorum appositam fuisse clausulam specialem supradictam de non reuocando, sed ex voluntate donatoris, id ita disponens: quare eius voluntas seruari

vanda erit & secundū veritatem iudicandum est, non vero secundum præsumptiones, vt in l. 1. tit. 11. de la orden iudicial, lib. 3. ordina. & sic hoc casu cessant fundamenta supradicta cōcordiæ, & in terminis nostris, donatio nis, quod iudicanda sit inter viuos ex coniecturata mente & voluntate donantis licet verba aliud sonent, probat bene Roland. à Valle. d. consil. 61. nu. 33. & sequent. libr. 2. [est communis secund. Matieço vbi supra nu. 4.] quā tō magis in hoc casu, quo verba donationis idem expresse demonstrant: nec obstat dict. clementina prima de præbend. quia ei bene satisfacit in proposito. D. Molina vbi supra. num. 49. & 50. [vbi hęc opin. tenet in terminis aduersus Couar. quę refert cui? opin. scilicet Couar. sequitur nouissime Matieço vbi supra. nu. 15. sed præcedens verior & tenenda est meo iudicio nempe quam dixi supra hoc. num. in vers. sed in clausula.]

¶ **¶** Quā opia. retenta non obstat. d. l. cum precario. ff. de precario, quia regulā illi? text. pro credit quando actus nō potest transire in aliā dispositionem & speciem contractus sibi similem per appositionem pacti cōtra naturā contractus, quia tūc corrumpit actus: at vero quō tuncque actus, cui apponitur pactum supradictum potest transire in aliā dispositionem similem bene transit & seruandus est, prout contingit in proposito, vt tradit alios allegans Antonius Gomez vbi supra. Sed vt tollatur omne dubium consule donatario cū sit, vel fieri debet præd. donatio, vt in principalibus verbis ipsi? hoc est, in dispositiuis apponatur clausula hæc specialis, licet adhuc hoc casu glo. supradicta & sequaces teneant posse reuocari: sed communis & verior opinio est in contrarium, vt visum est.

¶ **¶** Sed vt res omni procul dubio & in tuto sit, apponatur iuramentum in huiusmodi donatione & pacto de non reuocando eam, quia iuramentum hoc (prout aliās in iure scriptū extat) operatur, vt quod reuocabile erat de sui natura, irrevocabile nunc fiat, quantō fortius in præsentī nostra quæstione: cum etiam absque iuramento secundum veriorē sententiam donatio sit irrevocabilis, & in proprijs terminis nostræ quæstionis ita tenet & bene fundat & probat Thom. Ferrarius vbi supra. numero. 1. ad fin. 2. 3. & 4. & Iaf. in. d. l. quæ dotis. numero. 34. & Rolād. à Valle vbi supra. d. consil. 8. qui alios ita expresse tenentes allegat. & idem Rolandus consil. 77. numero. 11. vbi ampliat etiā si præmoriatur do-

natarius: sequitur plurimos alios allegans loquens etiam in generali promissione iurata, quod plus est, idē Roland. à Valle consil. 61. nu. 44. vbi refert Socin. testantem hanc esse magis communem opinionem. licet. nu. 25. eodem consil. referat nonnullos tenentes cōtrarium: sequitur etiam plurimos allegans inter quos primum Couar. Tellus Fernādez in. l. 17. Taur. num. 99. Et ita est tenendum, quāuis hoc casu etiam interueniente iuramento, existimet tenendam esse concordiam Decij supradictam Petrus D. uenās vbi supra, & nō bene meo iudicio: quia licet ipse Decius consil. 305. & alij teneant etiam in hoc casu iuramento interueniente supradictam cōcordiā, tamē cōtra eos in proposito tenet alios plures allegans Couar. vbi supra. in. d. rubrica de testam. in. 2. parte. nu. 11. & sequent. præcipuē nu. 14. in quarta cōclusi. imo q̄ siue clausula suprad. generalis, vel specialis de non reuocādo cū iuramento firmata apponatur verbis dispositiuis donationis siue executiuis transcat in donationem inter viuos, & non possit reuocari propter vim, firmitatem & robur, quod hoc casu præstatur iuramentum, cum consensu donatoris non deficiat, sequitur plures referens Matieço vbi supra nu. 21.

¶ **¶** Et sic non obstat. l. fi. C. de nō numerat. pecun. & eius regula, quia loquitur vbi consensus deest, cui ita respondet Bart. & Iaf. & eos referens Roland. à Valle vbi supra. d. consil. 8. nu. 42. & idem consil. 77. nume. 23. vbi alios plures ita intelligentes. d. l. fi. refert, & refert nu. 16. & sequent. alios intellectus ad. d. l. fin. Eundem intellectum plures Docto. referens tenet idem Valle consil. 70. nume. 31. lib. 2. & Couar. vbi supra & etiam respondet latissime ad regulam. dict. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati, & ad alia fundamenta Decij ideo videndus est omnino dominus episcopus ibi.

¶ **¶** Facit quod tradit Nauar. in tractatu de redditibus eccles. 1. q. nu. 89. vbi tenet q̄ licet donatio magnæ quantitatis facta à beneficiato in infirmitate de redditibus beneficij ad pias causas sine traditione non valeat, hoc tamen fallit si donans esset fide dignus, & iurasset se hoc animo deliberato facere, vt donatio sit irrevocabilis ratione debiti adimplēdi & quod eam non reuocabit.

¶ **¶** Sed quod supra proximē dictum est nu. 7. limitat Couar. vbi supra in vers. quinta conclusio, quādo donator simpliciter iuravit donationem causa mortis, & non promisit eam non

non reuocare, quia hoc casu iuramento simpliciter præstitū iuxta ipsius actus naturam est intelligendum ex Bal. & Segura, quos refert, cum quibus ipse nunc transcat & eis assētio vt post me fecit Matieço vbi supra. numero. 22.

¶ **¶** Quam opinio. in donatione reuocabili & inualida absque iuramento, vt inter patrem & filium, quod per iuramentum simpliciter appositum absque pacto de nō reuocando non efficitur irrevocabile, testatur communem plures referens Tellus Fernan. in. d. l. 17. Tauri. numero. 93.

¶ **¶** Et idem in maioratu cum iuramento simpliciter interposito facto, vt ex præd. iuramento tantum, non fiat irrevocabilis sed quod possit reuocari tenet. D. Molina. vbi supra. numero. 56.

¶ **¶** Ex quibus omnibus de iuramento dictis supra hoc. c. inferatur ad declarationem text. in l. 17. Tauri, quæ hodie est. l. 1. tit. 6. lib. 5. no. uæ recopilat. Regiæ quæ ita se habet. *Quando el padre, o la madre mejorare a alguno de sus hijos, o descendientes legitimis en el tercio de sus bienes en testamento, o en otra posimeria voluntad, o por otro algun contrato entre viuos, o a el hijo esse en poder del padre que hizo la dicha mejora, o no, hasta la hora de su muerte la puede reuocar quando quisiere. sin lo si hecha la dicha mejora por contrato entre viuos, ouiere entregado la posesion de las cosas en el dicho sercio contenidas a la persona a quien la hizo, o a quien su poder ouiere entregado ante escriuano la escriptura dello, o el dicho cōtrato se ouiere hecho por causa onerosa con otro tercero, an si como por via de casamiento, o por otra causa semejante que en estos casos madamos que el dicho tercio no se pueda reuocar, sino reseruas el que lo hizo en el mismo contrato el poder para lo reuocar, o por alguna causa que segun leyes de nuestras Reynos, las donaciones perfectas y con derecho sechas se pueden reuocar.* Nam si in præd. melioratione tertij facta in contractu inter viuos, ad sit pactum de non reuocando eam, & præterea iuramentum, procul dubio talis melioratio erit irrevocabilis etiam extra casus in dicta. l. exceptos in quibus aliās absque iuramento efficitur irrevocabilis. Nam iuramentum hęc habet vim, vt donationem, quæ aliās est reuocabilis de sui natura, cum pacto de non reuocando efficit eam irrevocabilem. Et hæc est cōmunis opinio in terminis. d. l. Regiæ, vt pluribus doctoribus allegatis tradit eam sequutus Tellus Fernandez in. d. l. 17. Taur. nu. 91. faciūt, quæ tradidi in repet. c. quāuis pactū in principio

nu. 53. de pact. in. 6. & numeris sequent. & cā esse sine dubio inquit D. Molina vbi supra. nu. 56. qui numeris præcedentibus à. nu. 20. cum Tello Fernandez, & Peralt. quos refert latē & bene probat idem esse quando in maioratu adest pactum de non reuocādo etiam sine iuramento: quia tūc etiam reuocari non potest: cuius in hoc opinio mihi placet & iudica videtur. Admonet tamen D. Molin. vbi supra dict. num. 56. quod iuramento interponendo hoc casu semper præ oculis habeatur pragmatica Regiæ, quæ prohibet iuramenta contractibus alioqui validis interponi. [illa pragmatica excipit las vendidas, y enagenamientos, y donaciones per petuas, in quibus apponi potest iuramentum, vt ibi cauetur, sed in elioratio huiusmodi est donatio: ergo iuramentum super ea apponi poterit operabitur que ipsius irrevocabilitatem iuxta supradict. communem sententiam supra relata, & in terminis vltra supra dictos tenet nouissime post huius operis primam editionem Matieço in. l. 1. tit. 6. lib. 5. nouæ collect. reg. glo. 9. n. 7.]

¶ **¶** Si vero iuramentum in maioratu vel melioratione, pacto de ratum habendo, seu non contraueniendo adiectum sit, adhuc idem existimo cum communi, quæ loquitur in donatione causa mortis hoc modo iurata, licet alij teneant contrarium vt supra. resolut. nume. 7. & in terminis maioratus tenet D. Molina vbi supra. num. 57. quando adeo enixe iuramentum de non contraueniendo appositum sit, vt etiam reuocationem præcisē comprehendere videatur, secus quando iuramentum alium sensum admittere potest, & secundum naturam contractus intelligi secundum ipsum. Sed secundum cōm. opi. supra. nu. 5. & 7. indistincte tale iuramentum cum prædicto pacto generali irrevocabilitatem cōtractus operatur.

¶ **¶** Maior autem dubitatio est, an idē sit quando melioratio tertij sit in testamento, quæ fieri potest, vt in dict. l. Regiæ affirmatur, an tunc apposita clausula de non reuocādo in simul, cum iuramento prædictum prælegatum meliorationis efficitur irrevocabile? quod latissime examinat pro & contra Tellus Fernandez vbi supra & numeris sequent. vsq; ad. n. 113. exclusiue. Vbi tandem tenet, q̄ licet tanquam legatum non efficitur irrevocabile, tamen per iuramentum appositum transit dispositio in donationem inter viuos, & efficitur irrevocabilis virtute iuramenti etiam ex

tra tres casus positos in d. l. regia. & in hac opinione noua ipse sibi refidet, licet relinquat cogitandum, an vera sit, dicens nolle se esse auctorem opinionum, vt ex eis, quis ad iudicandum vel consulendum inclinatur, sed vt tantum veritas pateat, quia facta est quod fundamēta in publicum offerat vt vnicuique sit data licentia inuestigandi, an validioribus rationibus contrarium sit tenendum.

Mihi vero dubia videtur hęc noua opinio Telli Fernádez vbi supra: quia licet iuramentum hoc casu transferat naturam legati in donationem inter viuos nō tamen supplet duplicem defectum, scilicet, legati, quod est deambulatorium vsq; ad mortem, vt transferatur in donationem inter viuos, item & aliū, scilicet, qd sit præd. donatio irrevocabilis: quia in casu. d. l. nostræ regie, etiam si sit donatio inter viuos, per quam melioretur filius in tertio adhuc potest reuocari vsq; ad mortem melioratis, præterquā in tribus casibus in. l. Regia exceptis: quod quidē est specialissimū in iure, vt donatio inter viuos possit regulariter reuocari vsq; ad mortē. Vnde licet prælegatū hoc meliorationis, per clausulam iurata de non reuocando trāseat in donationem inter viuos, non tamen efficietur irrevocabilis huiusmodi donatio inter viuos, quia iuramentū tantum supplet vnum defectum, vt bene pluribus autoritatibus & rationibus probat T. E. l. Fernandez vbi supra. Vltra quē pro hac opinione in terminis nostris confidero, qd licet per iuramentum actus, qui aliā non possit valere vel si valeat, sit reuocabilis, transeat in aliam speciem dispositionis, validæ vel irrevocabilis, vt in d. l. vbi ita donatur & per ea quæ tradunt Doct. vbi supra, id tamen intelligitur, qd transit actus in aliam dispositionem sibi similem, vt supra est dictum, non vero ab similem. Vnde cum in nostris terminis dict. l. regie iuramentum appositum super prælegato meliorationis de non reuocando habeat aliam speciem, in quam possit trāfire sibi magis similem & germanam, scilicet, donationis inter viuos reuocabilis: quia non interuenit traditio rei, in qua facta est melioratio, nec scripturæ: ipse coram tabellione, nec factum fuerit prælegatum cum tertio, pro causa onerosa: quibus casibus præd. donatio & melioratio inter viuos efficitur irrevocabilis, & extra eos æquiparatur & assimilatur legato, quia donatio inter viuos in nostro casu est deambulatoria vsq; ad mortem, vt legatum: & in hoc, donationi inter vi-

uos magis assimilatur prælegatum iuratum quam in irrevocabilitate, imo in ea sunt contraria hęc duo, quando in donatione inter viuos interuenit traditio rei donatæ vel scripturæ vel causa onerosa: merito igitur quod iuramentum hoc casu adiectum prælegato meliorationis, licet transferat id in naturam donationis inter viuos, intelligatur transferre in eam naturam donationis quæ in terminis nostræ. l. regie est deambulatoria & reuocabilis vsq; ad mortem, sicut est ipsum prælegatum, & non in eā, quæ est statim irrevocabilis, ne demus absurdum & contrarietate, atque repugnantiam eiusdem dispositionis: præcipue cum per hunc intellectum reuertamur ad propriam naturam prælegati, secundum quā debet intelligi & regulari iuramentum prælegato adiectum. Nec obstat quod in d. l. vbi ita donatur, per clausulam de non reuocando vel per iuramentum donatio causa mortis, quæ de sui natura est reuocabilis trāseat in aliam speciem donationis, scilicet, inter viuos, quæ est irrevocabilis, ac per consequens dissimilem prorsus & contrariam naturæ donationis causa mortis, quæ fit transitus, quia respondeo, quod in casu. d. l. vbi ita donatur dispositio non habet aliam speciem sibi similem, in quam possit transire per actum de non reuocando, vel per iuramentum, nisi donationis inter viuos, quæ regulariter est irrevocabilis, & ideo in eam transit. At vero in nostro proposito & casu, prælegatum meliorationis cū præd. clausula iurata de non reuocando habeat aliā speciem dispositionis sibi magis similem, in quā possit trāfire, scilicet donationis inter viuos reuocabilis, quia in casu nostræ. l. regie est casus specialis, in quo donatio inter viuos est reuocabilis. Ideo in eam speciem debet transire, & nō in aliam sibi contrariā: quia pactum contra substantiam contractus est nullius momenti, vt in d. l. cum precario cū similibus. ff. de precar. quæ in hoc particulari casu verè vigeret & loquitur: cum prælegatū in eo per iuramentū possit assumere speciem donationis reuocabilis inter viuos absq; proprietate naturæ & subiecti corruptione.

Ex quibus inferitur veriorē videri opinionem contrariam ei, quam tenet T. E. l. vbi supra, imo qd iuramentum adiectum super prælegato meliorationis tertij de non reuocando, non operetur irrevocabilitatem meliorationis: licet propter iuramentum fiat trāsitus delegato in donationem inter viuos meliorationis,

tionis, reuocabilem tamen

Sed tenendo hanc meam opin. restat vnus scrupulus non minimus quod secundū eam nihil videtur operari iuramentū: quia licet per id transeat legatum in donationem inter viuos, vtrāq; tamē dispositio est reuocabilis ad voluntatem testatoris. Quid igitur interest sit legatum vel donatio inter viuos quandoquidem vtrumque potest reuocari?

- 13 Sed meo iudicio potest responderi magnā quidem esse differentiam inter has dispositiones, scilicet, legati meliorationis & donationis inter viuos. Quia in primo casu, hoc est, quando melioratio fit per viam legati & sic vltimæ voluntatis etiam sequuta traditio legati facta ipsius commemoratione non fit legatum hoc irrevocabile, sed reuocari potest: at vero in secundo casu, hoc est, facta melioratione per viam donationis inter viuos, sequuta postea traditio secus est, quia non potest reuocari, vt probat. d. l. regia in illis verbis, *Saluo si fecerit aliam speciem donationis, &c.* Nam cum. l. illa in sui principio posuisset regulam generalem, scilicet, quod melioratio tertij facta siue per vltimam voluntatem, siue per contractum inter viuos possit reuocari per meliorantē, quam docuēque voluerit vsq; ad mortem inquit eadem. l. in. d. ver. *Saluo si fecerit aliam speciem donationis, &c.* Et sic limitatio irrevocabilitatis tantum ponitur, quādo fit melioratio per contractum inter viuos, non vero quando per vltimam voluntatem: quia tunc remanet regula præcedens illius. l. illa. Et ita manifestissime per illum. l. plus roboris at tribuitur hoc casu meliorationi tertij factæ per contractum inter viuos, quam factæ in vltima voluntate, quandoquidem traditio fit prima irrevocabilis, secunda vero non. Et in terminis illius. l. ita expresse tenet Ant. Gomez ibidem. num. 24. dicens hoc probari in dictis verbis. *Saluo si fecerit aliam speciem donationis, &c.* Idem expresse tenet Grego. Lopez in. l. 2. tit. 15. part. 2. in gl. 2. magna colum. fin. in vers. & nota. [& nominis ad post huius operis primam editionē, eandem sententiā aduersus T. E. l. Fernandez in. d. l. 17. Taurin. n. 86. probauit Matienço in. d. l. tit. 6. lib. 5. nouæ collect. reg. glo. 4. num. 25. & 26. & 27.]
- 14 Et Grego. Lopez, vbi supra, tenet cum Bal. qd hoc casu fructus percepti per eum, cui fuerit tradita maioria facta per viam vlti-

mæ voluntatis, seu donationis causa mortis erunt percipientis, sequuta postea reuocatione ipsius. [Contra ipsum tamen in hoc est. text. in. l. cum quis. ff. de condit. caus. dat. & ibi Doct. & probat latē contrarium Matienço in. l. 7. & 3. 10. & sequent. titulo. 10. libr. 5. nouæ Collect. Reg.]

15 Nec contra hoc obicitur text. iuncta sua glof. in. l. legatum. ff. de lega. 2. quæ disponit, quod si res legata in testamento vel cordicillis tradatur legatario per testatorem in vita, non potest amplius per eam reuocari: & hoc ibi notant Bartol. & ceteri Doct. quia hoc debet intelligi dupliciter secundū Ant. Gom. vbi supra. Primò quādo traditio fit simpliciter, nulla facta mentione legati, quia transit tunc in vim donationis & contractus inter viuos, secus tamen est quando traditio fit ex causa expressæ præcedentis legati, quia tunc potest reuocari, quia non transit in vim donationis, sed tantū cōsetur exequutio accessoria vltimæ voluntatis, quæ potest reuocari iuxta Doct. per eum ibi relatos. Vltra quem idem latē tenet & probat Matth. de Afflict. decis. 88. Neap. 275. per totam. & idem Antonius Gomez. 1. tom. c. de leg. nu. 4. dixi ego in mea repetitio ne. l. nemo potest. nu. 277. ff. de legat. 1. & nominissime testatur communem plurimos referens & loquens in terminis maioratus vel meliorationis dominus D. Molin. vbi supra de Hispa. primogenijs lib. 4. cap. 2. num. 19. & sequent. & Matienço. vbi supra. num. 26.

Secundò intelligitur illa glo. & communis opinio quando traditio rei legatæ fit ex interuallo & nulla facta mentione legati, quia tunc trāsit in vim donationis & nō potest reuocari: secus tū est si traditio fiat in cōtinētī, quia tunc modo fiat ex causa legati, modo simpliciter, semper intelligitur fieri ex causa legati, & regulatur secundū naturā eius & per consequens potest reuocari. [Imo indistinctè qd possit reuocari hoc casu legatum cōtra dict. glo. & communem probat latē D. Sarmiento in. l. Lucius. n. 6. ff. de legat. 2. cōmunis tamen in iudicando & consulendo cum supradictis declarationibus est tenenda.]

Tertio vltra ipsum potest responderi, qd suprad. gl. & cōmunis opinio loquitur & procedit regulariter in re legata tradita per testatorem absque cōmemoratione legati. At vero nō loquimur in casu specialis meliorationis tertij, in quo per. l. nostram regiam decisum extat qd fiat irrevocabilis melioratio per tradi-

tionem tantum eo casu, quo fuit facta melioratio per contractum inter viuos.

16 ¶ Operabitur igitur multum in nostra questione iuramentum propositum prælegato tertij. Quia licet non efficiat actum irreuocabilem, sicut nec donatio tertij per contractum inter viuos facta regulariter: attamē cum per iuramentum ipsa melioratio facta in testamento transeat in specie donationis inter viuos, traditione rei, in qua sit melioratio, vel scripturæ meliorationis coram tabellione postea sequuta efficiatur irreuocabilis, siue traditio fiat sub cōm memoratōe legati siue simpliciter, cū per iuramentū suprad. dispositio trāsferit in specie donationis inter viuos: quod nō ita cōtingeret nec foret si melioratio remaneret tantum in terminis legati, prout remaneret, si iuramentū appositū non fuisset vt supra dictū est. Et ita mihi verior videtur hæc secūda opin. omnibus recte visis & cōsideratis, licet adhuc existimē articū hunc satis dubiū.

¶ Sed an in casibus in quibus maioratus vel melioratio efficitur irreuocabilis requiratur ultra hoc acceptatio primi successoris in eo ad hoc, vt non possit reuocari, ita vt ante acceptationem reuocari possit videndus est latissime. D. Molin. vbi supra. n. 58. & sequē.

17 ¶ In casibus tamen in quibus iuramentū efficit meliorationem irreuocabilem, idem erit dicendum, si nobilis iure Hispaniæ meliorationem homagio firmauerit, secundū Peraltam dicentem de hoc fuisse aliquando dubitatum in l. vnum ex familia. n. 23. & 24. ff. de legat. 2. quem refert & sequitur dominus Antonius de Padilla in l. si quis maior. num. 36. C. de trāfact. De quo dubito nisi intelligatur iuxta per me tradita in authentica sacramenta puberū. n. 146. & sequēt. C. si aduers. vcd.

18 ¶ Vltimō in materia hac donationis causa mortis illud notandum, omittendum nō duxi, q̄ etiam si infirmus faciat donationē non videtur causa mortis fecisse, sed inter viuos, nisi mētio mortis fiat in ipsa donatione. text. est singularis & expressus in l. Scia. §. fi. ff. de donat. caus. mort. in ver. si. vbi loquēs text. in constituto in extremis vitæ donante inquit, Eum autem, qui absolute donaret, non tam mortis causa quam morietem, donare, & inquit gl. ibi verb. morietem electiue ponitur, vnde dicēda est donatio inter viuos, falcidia locum non habente, & non posse hoc per pœnitentiam reuocari. Pro quo de iure regio pōdero bonā. l. si. tit. 4. part. 5. ibi. *Edērimos que la donacion que homē faze de su voluntad esta nō en-*

fermo remiendose de la muerte, o de otro peligro que vale, pero tal donacion como esta en tres maneras, &c. Ecce ergo ibi, quomodo lex expresse requirit infirmo donante, quod hoc faciat timore mortis, vel alterius periculi, & sic, quod fiat mentio mortis ad hoc, vt sit donatio causa mortis & possit reuocari, & ibi Greg. Lop. in gl. de la muerte, hoc notat dicēs, Debet in donatione hac fieri mentio mortis vel periculi, vt dicatur donatio causa mortis, nec enim eo ipso, quod morietem donet, videtur donare causa mortis, vt in l. Scia. §. fi. ff. de donatio. caus. mort. ita dicit Azo in summa. C. eo. Hacten? Greg. Lop. quem text. ad hoc notant & commendant Dyn. Bart. Bah. Imol. & Alex. in l. quæ dotis. ff. solut. mat. vbi Iaf. num. 28. dicit text. illum solennem & singularem ad supradicta & text. illum cum gl. dicit singularem & vnicum plures Doct. referens & dicēs esse cōmunem opinio. Ant. Gomez, 2. tom. cap. 4. de donat. n. 15. dicit etiam cōmunem Ripa in tractatu de peste in principio. num. 175. quia nu. 171. tractat an idem sit quando donatio fit ab aliquo tēpore pestis, an videatur facta causa mortis vel inter viuos? [sequitur cōmunem plures referens nouissime Matienzo in l. 7. glof. i. n. 1. tit. 10. lib. 5. nou. collect. reg.]

19 ¶ Ex quo inferitur ampliatio ad doctrinam gl. in l. apud Celsum. §. Iulianus scribit. verb. sponondisset. ff. de dol. mal. & met. except. quæ habet, quod in dubio præsumitur donatio inter viuos, nisi fiat mentio mortis, cui est alia glo. similis in l. Scia. §. fin. verb. stipulatū ff. de dot. prælegat. & cum his gloss. est cōmunis opinio, vt bene resoluit amplians & limitans Iaf. qui omnino est videndus in d. l. quæ dotis. nu. 26. cum sequent. ff. solut. mat. contra gl. ibi maiusculam ad fin. Hæc nāque communis opinio debet ampliari, vt procedat etiam si præd. donatio fiat à moriente, nisi mentio mortis vel alterius imminētis periculi fiat per text. in d. l. Scia. §. fi. ff. de don. caus. mort. iuncta cōmuni opin. suprad.

20 ¶ Sed quæ dicta sunt supra, scilicet, quod facta mentio mortis sit donatio causa mortis, limitanda sunt, præterquam si aliud appareat ex voluntate donatoris, videlicet, quod sit donatio inter viuos, tunc enim licet in donatione facta fuerit mentio mortis, erit tamen donatio inter viuos. Ad quod sol. et allegari text. qui ita intelligitur in l. cui a maritus. §. fin. incip. mulier de dote. ff. de pact. dot. vbi donatio facta mentione mortis non reuocatur per contrarium actum, et scilicet, ratio-

ratione, quia donatrix eius fuit mentis & animi, vt donatio esset inter viuos, atq; ita text. illum intelligit hanc opinionem. tenens Barto. in dict. l. quæ dotis. n. 3. vbi Iaf. nu. 20. innuit esse communem. Eandem etiam opinio. & limitationem tenet alios allegans Roderi. Sua rez allegatione. 20. columna. 2. & latissime Roland. à Valle cōsil. 8. per totum præcipue. nu. 19. & sequent. libr. 1. vbi idem dicit à contrario, scilicet, quando donatio facta inter viuos non potest valere, vt inter viuos, quod valeat tanquam donatio causa mortis, quia eius mentis videtur fuisse donas, ne eius actus corruat & sit inualidus, & ibi per totum illud cōsiliū plurima in materia donationis causa mortis tradit ad cognoscendum, quæ sit iudicanda donatio causa mortis & quæ donatio inter viuos: ideo videndus est omnino, & idē latissime in dict. cōsil. 61. per totum libr. 2. Sed & alias sex declarationes & limitationes ad supradicta, vt sit donatio inter viuos etiam si fiat mentio mortis, ponit Iaf. in dict. l. quæ dotis. à num. 40. vsque ad nu. 49. qui etiam est videndus: & cum his me expedit ab hac materia & cap.

Index. Cap. XIII.

- 1 *Adultus curatorem habens potest testari absq; ipsius autoritate: imo eo contradicente etiam, & in testamento potest inbere sine curatoris autoritate quod res immobiles vendantur.*
- 2 *Restitutio in integrum non potest peti contra testamentum adultis.*
- 3 *Adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & non potest contrahere absq; ipsius curatoris autoritate.*
- 4 *Mulier coniugata testari potest absq; licentia viri sui.*
- 5 *Legē introduci posset, quod mulier non possit testari sine interuentu duorum consanguineorum.*
- 6 *Adultus curatorem habens, an possit donare causa mortis? & numeris sequentibus.*
- 7 *Donatio causa mortis prout est in fieri æquiparatur contractibus, sed postquam est iam facta æquiparatur vltimis voluntatibus.*
- 8 *Mulier & minor si non possunt per statutū contrahere sine consensu duorum propinquorum, non poterunt etiam donare causa mortis absq; ipsorum permissu.*
- 9 *Hodie de iure Regio sicut non potest mulier coniugata contrahere sine licentia viri, ita etiam non poterit donare causa mortis absq; prædicta licentia.*
- 10 *Donatio causa mortis ab adulto facta sine sui curatoris autoritate, an firmetur iuramento?*

De adulto, an possit donare causa mortis. Cap. XIII.

Dultus curatorem habes sicut potest testari absq; ipsius autoritate vt probat text. in l. Aurelio. §. Caius. ff. de lib. legat. & ibi gl. & Doct. in l. cum pater. §. curatoris. ff. de lega. 2. & ibi Doct. glo. & Doct. in l. 1. §. fuit quæ sitū. ff. ad Treb. & tenet. gl. in l. si curator habens verb. ab similibus, ibi. Quia adultus testatur. C. de integ. restitutione missi. quam sequitur Iaf. in l. 2. nu. 13. ff. de legat. 1. & idem Iaf. in l. quæ dotis. nu. 38. ff. solut. mat. vbi dicit quod hoc procedit etiam cōtradicente curatore. & nu. 39. dicit q̄ potest inbere in testamento, q̄ res immobiles vendantur sine autoritate curatoris. Et quod adultus possit testari absq; licentia curatoris, testatur cōmunē esse resolutionem Ant. Gomez. in l. 3. Taur. nu. 5. & nouissime Mench. lib. 1. controuers. vsu frequent. ca. 12. nu. 2. & omnia suprad. tradit plures allegans Tiraquel. in l. si vnquam verb. donatione largitus. in. 254. & sequenti. C. de reuoc. don.

2 ¶ Et q̄ cōtra testamentum adulti nō possit peti in integrū restitutio, quia ex eo nō laeditur, cum vltima voluntas sit deambulatoria vsque ad mortem, & possit reuocari ad voluntatem & libitum conscientis illud, vt in l. si quis in principio testamenti, cum alijs vulgaribus. ff. de legat. 3. tenet Roder. Suarez Allegatione. 20. in principio & testatur cōmunem opin. esse plures Doct. allegans dominus Anton. de Padilla in l. si frater tuus. nu. 1. C. de fidei cōmis.

3 ¶ Licet adultus curatorem habens æquiparatur pupillo & non possit contrahere absq; ipsius curatoris autoritate, vt probat text. in d. l. si curatorem habens & ibi notat gloss. & Doct. & l. 4. & 5. tit. 11. partit. 5. & tradit late Ant. Gom. 2. tom. C. de rest. mi. in principio.

4 ¶ Ex quib? inferitur, q̄ licet hodie mulier cōiugata nō possit vllū cōtractum gerere absq; licentia & consensu viri sui, vt in l. 54. & 55. Taur. quæ hodie sunt. l. 1. & 2. tit. 3. lib. 5. noue recopil. reg. poterit tamen testari absq; ipsius licentia. ita tenet Iaf. in d. l. 2. nu. 17. ff. de legat. 1. & expresse Antonius Gomez in d. l. 3. Taur. num. 5. ad fin. & est receptissimum, vt plures allegans testatur Mench. vbi supra. n.

- 1. *Sponte ultra octavam partem dotis firmatur iuramento.*
- 6. *Etiam si lex prohibeat actum addito decreto irritanti nihilominus valet si ad sit iuramentum.*
- 7. *Sponsus habens filios legitimos ex altero matrimonio non potest sponsa sua dare vestitus & iocalia ultra quintum bonorum suorum, etiam cum iuramento in prauidicium legitime filiorum.*
- 8. *Lex Regia taxans quantitatem vestium & iocalium, que sponso debent dari iustissime stabilita est.*
- 9. *Dicitur lex Regia seruanda & practicanda est in iudicio quoties id petitur fuerit, & probatus excessus ipsius.*
- 10. *Lex non abrogatur ex non vsu, sed per contrarium vsu.*
- 11. *Dicitur lex Regia de vestibus & iocalibus loquens de iura sponsum, in quo loquitur, non extenditur: facerem itaque vel extraneum non comprehendit, & numero. 12.*
- 12. *Annulatio actus est pana.*
- 13. *Aditio sequitur. carpitur in quadam sua noua opinione.*
- 14. *Melioratio tertij & quinti facta filia per contractum inter viuos ratione dotis vel matrimonij non confirmatur iuramento.*
- 15. *Dispositio. l. hac edita. l. C. de secund. nup. qua taxat dotem ab vxore secundo marito dandam, non potest excedi etiam si inueniat iuramentum.*

De arrhis, que a maritis vxoribus prestantur. Cap. XIII.

Maritus non potest vxori sue dare in arrhis plusquam decimam partem bonorum suorum, vt in. l. 1. titulo. 2. de las arrhas lib. 3. for. juzgo & regalis, cui. l. non potest renuntiare & si renuntietur non obstante tali renuntiatione, seruari & exequi debet, quod continetur in. d. l. fori. & tabellio, qui testimonium perhibuerit alicuius contractus, in quo interueniat pread. l. renuntiano incurrit in poenam priuationis officij tabellionatus & eo amplius vt non potest sub poena falsi, vt in. l. 50. Taur. quæ hodie est. l. 2. titulo. 2. libr. 5. nouæ recopil. reg. sed quia materiam hanc late legit Rodericus Suarez in. d. l. fori. & alij Hispani in diuersis locis tantum hic agam.

2. *An cum iuramento possit huic. l. renuntiare & maior quantitas quam decima pars pro*

mitri & exigi nomine arrharum? in quo Doctor nostri Hispani maxime variant: nam Vincentius Arias Episcopus quondam huius nostre ciuitatis Placentiæ & Alph. de Montalu. in dicta. l. fori. tenent minime firmari iuramento renuntiationem præd. moti ex dict. l. r. fori juzgo, id expresse decidente quorum opinio. sequitur & probat. Ca. in capitu. Quauis pactum de pact. in. 6. in. 2. parte releet. §. 2. numero. 8. vbi allegat Rodericum Suarez in dict. l. fori in. 3. quæstio. idem tenentem & late probantem, & addit aliam rationem efficacem & veram meo iudicio pro hac opinione, scilicet, quia præd. l. fori prohibentes donationem arrharum ultra præfinitam quantitatem, contractum hunc nullum esse decernunt in fauorem, non ipsius promittentis arrhas, sed ipsius confanguineorum, quibus Regia lex desert ius repetendi arrhas illas, que fuerint promissæ aut datæ ultra quantitatem lege præfinitam: quo casu cum iuramentum vergat in alterius detrimentum non confirmat actum, vt in dict. capitul. Quauis pactum, & in dict. capitul. cum contingat de iure iurand. Eandem quoque sententiam sequitur dominus Anton. de Padilla in authentica res, quæ. C. communia delegat. numero. 29. contra Palat. Rubeum Seguram & Didacum Perez, quos refert tenentes confirmari iuramento prædictam arrharum promissionem, & dationem ultra decimam partem. Hanc eandem opinionem nouissimè supradictos referens sequitur Gaspar Baega in tractatu de non meliorand. ratione dotis filiab. capitulo. 25. numero. 6. folio. 147: qui numero. 12. asserit hanc esse veram & magis communem opinionem, & eam etiam videtur sequutus nouissimè Ioannes Baptista in suo arario communium opinionum litera. A. numero. 251. Sed Menchaca de successi. creation. §. 26. numero. 43. licet primo teneat hanc primam opinionem. neminem referens, postea tamen statim videtur tenere contrarium, contrarium etiam cum Palat. Rub. tenet Ant. Gomez. 2. tom. C. de restit. min. n. 26. in vers. octauo insertur, & idem in. l. 50. & sequen. Taur. nu. 13. & in. l. 69. num. 4. col. 2. illius numeri. Prima tamen opinio est tenenda, prout etiam memor sum, me dixisse in rep. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. nu. 44. & quia ibi latius dixi & examinaui, ideo amplius hic non dicam super hoc.

3. *Solum aduertam, qd huic veriori & magis communi opinioni prout eam appellat Baega vbi*

quæ vbi supra non obstat pragmatica quedam regalis, quæ olim erat in volumine pragmaticarum, hodie est. l. 12. tit. 1. lid. 4. nouæ recopil. regis, quatenus lilla inter contractus, in quibus permittitur partibus quæ tabellionibus apponere iuramentum id esse refert, in las doctes & arrhas. Ex quo videbatur donationem arrharum iuramento confirmari, quando quidem. l. permittit, id apponi: igitur intelligendum est cum effectu ne reddatur superflua & illusoria contra iura vulgaria: quia respõdeo quod lilla necessario & de plano est intelligenda in contractu arrharum in quantitate à. l. permittit, scilicet, decima parte. Quia cum expresse non dicat contrarium nec lex illa veniat ad decidendum nostram quæstionem sed aliam diuersam, scilicet, limitando regulam generalem. leg. præcedentis, quæ prohibet iuramenta apponi posse in contractibus inter laicos celebratis cum scriptura, intelligenda est in contractu arrharum intra summam à lege præfinitam & non ultra: quia si excedit, lex non dicit confirmari iuramento & non est nouum vt. l. posteriores intelligatur & declaratur per priores, vt in. leg. sed & posteriores. ff. de legib.

4. *Ex quo inferitur, quod in contractu arrharum excedenti decimam partem non poterit apponi iuramentum cum renuntiatione. d. l. Tauri vel fori, & si apponatur tabellio priuabitur officio, vt in dict. l. Taur. continetur. Et ita hoc casu limitanda est. d. l. 12. dum dicit, y arrhas, quod est nouum, singulare & notandum.*

5. *Ex quibus nouiter inferri potest ad intellectum pragmaticæ. 101. de Madrid Anno. 34. vers. si. quæ hodie est. l. 1. vers. fin. titulo. 2. libro. 5. nou. recopil. reg. quæ ita se habet, Y porque los que se desposan, o casan suelen dar al tiempo que se desposan, o casan a sus esposas y mugeres joyas y vestidos excessiuos, y es cosa necessaria que asi mismo se ordene y modere, mandamos que de aqui adelante ninguno ni algunos de estos nuestros Reynos que se desposaren, o casaren no pueda dar, ni de a su esposa y muger en los dichos vestidos y joyas ni en otra cosa alguna mas de lo que montare la octaua parte de la dote que con ellas recibiere. Y porque en esto cesen todos los fraudes mandamos, que todos los contrahechos pactos y promisiones que se hizieren en fraude de lo susodicho sean en si ningunas y de ningun valor y efecto. Nam est dubium an huic. l. possit renuntiare cum iuramento & dari huic vestitus & iocalibus ultra octauam partem dotis? Ex superioribus redditur res dubia, quando*

quidem in arrhis res non est absque controuersia. Sed nihilominus circa vestitus & hæc iocalia existimo tenendum contrarium eius, quod tenui inter promissionem, si uodationem arrharum ultra decimam partem cum iuramento, imo quod promissio siue datio horum vestitium & iocalium ultra octauam partem dotis cum iuramento facta valeat & teneat. Primum quia in hoc casu deficiunt duæ rationes potissimæ, quibus in arrhis diximus non sustineri dationem seu promissionem earum etiam cum iuramento ultra decimam partem bonorum dantis siue promittentis: quia in nostro præfenti casu vestitium & iocalium non est lex, quæ prohibeat confirmationem promissionis vel dationis ultra octauam partem factam cum iuramento, prout est in arrhis expressum, vt supra visum est. Item & secunda, quia in vestibus & iocalibus non est lex, quæ dicat, quod si ultra octauam partem dotis promittantur vel dentur habeant consanguineius petendi residuum, sicut reperitur constitutum in arrhis, & ita, cum iuramentum hoc casu non vergat in alterius detrimentum, optimo iure valebit & confirmabit contractum iocalium & vestituum ultra. d. 8. part. dotis, vt in. d. c. quauis pactum. & in dict. cap. cum contingat. Secundo principaliter pro hac opinione facit, quia iuramentum hoc casu potest seruari absque interitu salutis æternæ, ergo seruandum, vt in dictis iuribus. Nec obstat quod per dict. l. r. contractus, pacta & promissiones aliter facta annullentur & improbetur per. l. quia respondeo quod quauis lex civilis improbet pactum aliquid nihilominus tamen iuramento confirmatur si non vergit in alterius detrimentum, & potest seruari absque interitu salutis æternæ, vt in dictis capit. probatur cum similibus.

6. *Ex quibus notant Abb. numero. 6. Antonius & Imol. num. 36. in dict. capitulo cum contingat, quod etiam si lex prohibeat actum addito decreto irritanti, nihilominus valet si ad sit iuramentum, & hanc esse communem opinionem. testatur Baega in tractatu quem fecit super dict. pragmatica. 101. de non meliorand. ratione dot. filiab. capitulo. 29. num. 10. 5. vbi ad hoc refert inter alios Couarruias. Ergo licet dict. pragmatica in hoc casu vtatur decreto irritante confirmabitur promissio seu datio iocalium & vestituum ultra. d. octauam partem propter iuramentum appositum per supradicta. Nec etiam obstat gl. in. l. 3. C. plus ualeat quod*

quodd agitur &c. communiter approbata, vt late dixi in mea repet. l. nemo potest. nu. 383. ff. de legat. r. quia habet, quod contractus simulatus & in fraudem gestus non firmatur iuramento: & sic videbatur dicendum in proposito, cum dicit. l. regia dicat in fine, *Que todos los contractos pactos y promisiones que se hicieren en fraude de lo susodicho sean en si ningunos y de ningun valor y efecto*, quia respondeo quod. l. illa non dicit quod contractus aliter gestus sit simulatus, quo casu loquitur glo. suprad. communiter approbata, nec dicit quod presumatur in fraudem gestus, sed quod contractus, pacta & promisiones facta in fraudem supra contentorū in lege illa, sint nulla. *Que* verba hoc volunt & significant, scilicet, quod contractus, pacta & promisiones facta contra legem illam sint nulla, quod non impedit confirmationem, quæ ex iuramento fit, vt in dict. capitul. Quauis pactum, ibi, quauis lex ciuili improbet &c. Et ita existimo esse tenendum saluo meliori iudicio, scilicet, quod promissio vel datio horum iocalium & vestituum cum iuramento valeat vltra octauam partem dotis.

7 **¶** Possit tamen hæc mea opinio limitari singulariter in quodam casu, scilicet, quotiescūque sponsus vel maritus, qui donat vestitus, & hæc iocalia haberet filios ex alio matrimonio. Quia cū in hoc casu contractus hic cum iuramento celebratus sit in præiudicium filiorum prioris matrimonij, quia ab illis auferitur quod donatur secundæ vxori & ei acquiritur, vt in l. 52. Taur. consequens est, vt non confirmetur hoc casu donatio hæc iocalium & vestituum cū iuramento in præiudicium & damnum dictorum filiorum vltra. d. octauam partē dotis per tex. in dictis capit. Quauis pactum, & cum contingat: quia non potest seruari iuramentum hoc casu absque dispendio, & præiudicio tertij.

8 **¶** Quæ profecto limitatio rursus intelligenda est quando hæc donatio iocalium & vestituum siue intra dictam octauam partem dotis, siue vltra, excedit quintum bonorum spōsi siue mariti donantis, eiusdemq; patris filiorū, quæ habuerit & habiturus est tēpore mortis. Nam respectu excessus dicti quinti minimè valebit præd. donatio etiā cū iuramento facta in præiudicium filiorum sed tātum valebit respectu quintæ partis, quam attentis. ll. regijs potest pater filijs auferre, & extraneis relinquere vel donare, ex qua quinta parte deducenda est funeris impensa. vt in l. 30. Taur.

Et in dict. 5. parte, tunc valebit donatio vestituum & iocalium quando non excedit octauam partem dotis receptæ: vel etiam si excedat. d. quinta pars donata præd. octauam partem dotis receptæ, si præd. donatio facta fuerit cum iuramento per supradicta, quandoquidem potest pater in quinto bonorum suorum præiudicare filijs suis: Scita meo iudicio intelligenda est hæc materia.

9 **¶** Circa quam. l. taxantem vestes & iocalia, quæ debent & possunt dari sponis vel vxoribus, videndus omnino est Auenda. libro. r. capitulo. 15. prætor. per totum vbi plura declarat spectantia ad practicam. Ego verolice aliquibus annis hoc officio patroni vsus fuerim hic Placentiæ, & nunc vtar, nunquam vidi nec audiui vtilitari in iudicio nec extra, quæstionem super decisione dictæ. l. regia: quia nemo eorum, qui vestes & iocalia donant, attēdit ad illam metam, sed arbitrio suo, ea concedit ad libitum, nec ipse nec eius hæres despostea soluto matrimonio contradicunt, nec aliquid excessus petunt ab vxoribus nec ab eius hæredibus, imo nunquam promittunt certam summam: sed moris & honoris est vt absque promissione hæc dentur, vt sponsa & vxor ornatio, pulchrior, & honoratio appareat hominibus. Et in hoc res collocata est & vanitas huius mudi ad talem hodie statū peruenit, vt si sponsus totā penē dotem datā seu sibi promissam in suā spōsam vel vxorē nō cōsumat & iaciat in hisce donulis (vt ita dicā) tanquā parcus habeatur, & quod magis dolendum est, à propria spōsa & cōsanguineis eius sperni contingat, atq; negligi pròhi dolor, quāsi amor coniugalis in alio consistere non debeat, quam in propria voluptate, delicijs & vana gloria. Et ideo iustissimè ac sanctè inuictissimus Imperator noster bonæ memoriæ Carolus Quintus videns homines in perditum ire & exinaniri facultatibus & maxima paupertate atq; inopia dilabi & de tentos esse, prouidens huic necessitati, statuit præd. l. Regia hæc donationē vestituum & iocalium minimè posse excedere valorē octauæ partis dotis receptæ, & si excesserit contractus pacta & promisiones esse nullius momenti. Et quod hæc fuerit mens atq; intentio legislatoris, & quod lex illa fuerit condita ad euitandos præd. excessus constat ex ipsamet in principio dict. verficuli finalis ibi. *Y porque los que se desposan, o casan sus esposas y mugeres joyas y vestidos excessiuos y es cosa necesaria, y así mismo*

se de

se de orden y moderar. &c.

9 **¶** Fateor tamen, quod si aliquis petat in iudicio virtute illius. l. excessum à se datum vltra quantitatem ibi permittam, idque probeat, quod obtinere debet, quia lex semper est in viridi obseruantia, vt in l. Arriani. C. de hæretic. & Manich.

10 **¶** Nec ex solo nō vsu legi abrogatur, sed per contrarium vsum, vt in l. de quibus cum materia. ff. de legib. & hoc generaliter expresse tenet Cinus in l. 2. numero. 8. C. quæ sit long. consuet. quæ est communis & vera sententia secundum Iaf. in dict. l. de quibus numero. 33. qui est videndus in proposito & Cepola cautala secunda. numero. 3. in fine & Curia Pisan. libr. 2. capit. 18. filio. 24. col. 1. in fin. in vers. breuiter conclusio est, & Roderic. Suarez in proem. ll. for. folio. 2. & Rolan. à Valle consil. 5. numero. 72. libro. r.

Præcipue cum consuetudo etiam alijs præscripta contra huiusmodi. ll. regias quæ pragmaticæ dicuntur & ordinamenti minime admittatur, vt in l. r. Taur. maxime cum hodie dict. pragmatica sit posita in noua recopilatione regia pro lege, quia non est amplius dubitandum quin sit seruanda & practicanda quotiescunq; casus acciderit. Potuit tamen præd. non vsus causari ex eo quod, vt in plurimum contingit sponis non solet vestitus & hæc iocalia donare sed pater ipse.

11 **¶** At. l. Regia tantum loquitur in ipso sponso & marito. Vnde cum sit correctoria exorbitans & poenalis, vt pote annullationem actus aliter facti inducens.

12 **¶** Quæ annullatio est poena, vt in l. senatus. ff. de cōtrahend. emption. & per Iaf. in l. turpia legata in principio. numero. 2. ff. delegat. r. & per Francisc. Auiles capitul. 44. prætorū in gloss. no valga, per totum folio. 240. merito quod non sit extendenda ad aliam personam, quam prohibitam, vt in authenticā quas actiones cum vulga. C. de sacrosanct. eccles. De viro enim lex loquitur, ergo ad alias personas trahenda nō est, vt in l. si viro. §. de viro. ff. solut. mat. Et ita in terminis, quod focer vel extraneus possit donare vestes, & iocalia sponsæ vltra dict. octauam partem tenet cum Palat. Rubeo, quem refert Auenda. vbi supra. d. capitul. 15. nu. r. quod etiam probatur ex verbo, desposan y casan, sæpè geminato. quod notat firmam actus & præcisam formam, vt in l. Ballista. cum vulg. ff. ad Trebellianum.

13 **¶** Vltimo circa intellectum. d. l. r. titul. 2. lib. 5. nouæ recopil. reg. de vestibus & iocalibus

vsque ad. d. octauam partem sponis dandis loquentis est aduertendum, quod meo iudicio non recte sensit Additionator Segura in l. r. §. si vir vxori. numero. 139. ff. de acquirent. possessio. folio. 146. dum existimat ex verbis dict. libi, *los dichos vestidos y joyas ni otra cosa alguna*, hoc extendi debere ad arrhas, itaque hodie attenda. leg. illa non posse promitti arrhas vltra octauam partē dotis receptæ. Quod sanè falsum esse existimo: nam non est inducenda legum correctio, cum ipsa euidenter ex lectura legis non appareat, vt probant plura iura vulgaria. Cum igitur, alijs legibus regijs supra allegatis statutum sit arrhas promitti & dari posse vsque ad decimam partē bonorum promittentis, cur hoc corrigi dicere debem⁹ per. l. illam siue pragmaticā in vestibus & iocalibus & alijs eiusdem generis tantum loquentem, non vero in arrhis: cum intellectus hic subauditus & sumptus à generalitate illius. l. per Additionat. supradictum nō sit accipiendus in expressam correctionem aliarum legum? Quod fortius & clarius hodie procedet attentio, quod in noua recopilatione legū regiarū post dict. l. r. loquentē de dictis vestibus & iocalibus statim situata est. l. 50. Tauri quæ prohibet renuntiationē fieri. l. fori permittentis vsq; ad decimam partem bonorum pro arrhis dari & non vltra: quia non est præsumendum statim nullo interuallo dato, induci voluisse correctionem illarum legum Regem nostrum & recopilatores illarum legum. Et ita verissime censo esse tenendum contra Additionat. supra dictum in hoc, imo quod hæc. ll. nō corrigantur, sed quæ libet illarū in suo casu loquatur & sit seruanda. Nec obstant verba. d. l. r. ibi, *ni en otra cosa alguna*, quia hoc intelligitur, simili præcedentibus, prout sunt plura spectantia, & pertinentia aptissimè ad maiorem ornatū mulierum. Et quod hic intellectus sit verus probatur ex verb. otra, quod est repetituum simili iuxta gloss. in l. si fugitiui. C. de seru. fugit. communiter approbat. in diuersis locis, quæ hic omittō quia vulgare est. Et postquam hæc ita scripseram inueni expresse reprobantem dict. Additionatorem & suprad. modo intelligente dicta verba, *ni en otra cosa alguna*, Ioannem Baptist. in suo. ratio cōm. opinio. litera. A. num. 251. folio. 16.

14 **¶** Ex quibus omnibus infertur ad intellectū eiusdem pragmaticæ. ro. de Madrid & dict. l. r. titul. 2. lib. 5. nou. recopil. in verbis præcedentibus, quibus taxatur & moderatur quæ

titas

itas dotis; quæ unicuique filiarum præstari potest, propter damna, quæ sequebantur; alijs filijs ex dotibus excessiuis. Nam in casu illius. l. dotis promissio siue datio excedens quantitatem & metam ibi statutam & præfixam, & sic continens meliorationem tacitam vel expressam non confirmabitur iuramento, ea ratione, quod actus hic excessus est præiudicialis cæteris liberis; quorum favore l. introducta est, quo casu actus iuramento non confirmatur nec seruandum est iuramentum, vt in dictis capitul. Quauis pactum. & cum contingat. Et ita inuenio, qd hanc opin. in terminis suprad. hoc fundamento & alijs bene probat nouiter Gaspar Baega in dict. l. regia in tractatu; quem super ipsa constituit de nõ meliorand. ratione, dot. fili. cap. 29. num. 4. & sequent. vsque in finem.

15 ¶ Vbi præcipue hõ fundat etiam ex Doctrina & opinione Barto. in. l. hac edictali. in fine princip. C. de secund. nupt. Vbi tenet qd dispositio dict. l. hac edictali, quæ taxat dotem ab vxore, secundo marito dandam non potest excedi etiam, si interueniat iuramentum. Quia. l. illa edita fuit fauore filiorum primi matrimonij & iuramentum nõ debet operari nec seruari quando ex contractu iurato directo succederet iactura tertij, vt in supradictis capitul. probatur: quæ opinio & Doctrina Bar. est approbata per plures Docto. quos ibi ipse refert, & expressa sanè est in hac quæstione pro suprad. vera opinione, & ideo eam retuli & posui quia conuenit meo proposito & materie huius tractatus. Ex qua quidem doctrina Bartol. corroboratur opinio mea noua quàm supra tenui, scilicet, limitado aliam meam sententiam; qua asserui dict. pragmat. rot. de Madrid & dicta. l. r. nouæ recopilat. dñ loquitur in meta & taxa apposita vestibus & iocalibus & alijs rebus dandis ab spõsis, sponis, posse excedi cum iuramento: qd ipse limitauit, præterquam si sponsus haberet filios prioris matrimonij, quia tunc in præiudicium quatuor ex quinque partibus sibi per leges regias debitarum pro legitima, dixi nihil operari iuramentum nec seruandum fore. Hoc inquam comprobatur ex dict. opinione Bartol. & eius ratione, quia hoc casu fauore filiorum prioris matrimonij sicut in illo, quo Bartol. loquitur, nõ valebit promissio vel donatio vltra. d. quintã partem quæ extraneo potest donari vel relinqui, ablata a filijs. Et cũ his finem facio huic capitul. quia licet alia plurima circa intellectum & practicam dict.

l. r. nou. recopil. in materia dotium possent hic examianre & adducere, ea tamen omitto quia latissimè & optimè, vt iliterque dict. l. regiam legie & declarat dictus Hispanus Gaspar Baega in dicto suo tractatu, quem super illa Madritica constitutione edidit, in quo non solum eloquentem sed etiam iuris peritum eximium se ostendit.

Index Cap. XV.

- 1 Privilegia à iure concessa dotibus, habent locum in dotibus, de quarum vera numeratione apparet, non verò in dotibus confessatis, quando non apparet de vera numeratione earum.
- 2 Confessio dotis recepta facta à marito constante matrimonio si non constat de vera ipsius numeratione, habet vim donationis inter virum & vxorem.
- 3 Confessio dotis recepta facta à marito constante matrimonio non confirmatur, nec fit irrevocabilis iuramento.
- 4 Hoc limitatur præterquam si maritus vltra confessionem dotis receptæ promittat cum iuramento solam reddere.
- 5 Confessio mariti recepta dotis, an noccat eius creditõribus post biennium, vel ante sequuta renuntiatione non num. dotis.

De confessione dotis receptæ. Caput. XV.

Riuligia iure concessa dotibus habent locum in dotibus, de quarum vera numeratione apparet, nõ verò in dotibus confessatis, quando nõ apparet de vera numeratione, earum. Ita tenet glo. in. l. asiduis. verb. dat. C. qui potior in pign. hab. Quæ materia latissimè examinatur Bal. Nouel. in tractatu de dot. in. r. parte prin. per totã & Couar. etiã lib. r. Var. Resol. c. 7. n. 4. & sequentib. qui omnino sunt videntid, & testatur gl. illius opinio. cõmunem plures allegans dominus Anto. de Padilla in authentica res, quæ nu. 120. C. communia delegat. Est etiam videntidus Ant. Gom. in. l. 53. Taur. num. 52. & de hoc articulo possent fieri vnus tractatus; vt inquit Antonius de Fano de pig. rot. in quarto memb. secundæ partis. num. 76. fol. 38. & opinio. illius gl. dicit cõmunem Ioan. Baptistã in suo rario cõmuni opinio

opinio. litera. D. nu. 219. fol. 47. quauis Roland. à Valle consi. 17. nu. 10. lib. r. dicat, alios allegans communem opinionem esse contra glo. illam.

2 ¶ Ex quo infertur, qd confessio dotis receptæ facta à marito constante matrimonio, si nõ constat de vera ipsius numeratione habet vim donationis inter virum & vxorem, ac per consequens presumitur in fraudem facta, & non valet sicut nec donatio, nisi morte confirmetur, vt tradit bene Bald. Nouel. vbi sup. Quæ opinio fundat & dicit cõmunem esse Couar. plures allegans vbi supra. d. num. 4. vbi refert alios Docto. tenentes qd præd. confessio non presumatur donatio sed confessio emissã spe futuræ numerationis, quam opinio. ipse ibi veriorè esse existimat eam probans & refert concordia cõmunem inter has duas opinio. Scilicet, vt prima procedat quando cõfessio præd. fuerit facta matrimonio cõstãte & adiecta renuntiatione exceptionis non numeratæ dotis, secunda vero quãdo hæc nõ intercesserit. Sed ipse teneo primã opinio. quæ est cõmunis & nõ est recedendũ ea in iudicãdo & cõsulendo: quã etiã dicit cõm. ex testimonio Rippe. Ioã. Baptista vbi sup. n. 22. r. Et eodẽ nomine vitur plures allegans & amplians etiã, si fiat confessio in testamento præcipue interueniente in contractu inter viuos renuntiatione non num. pec. Mẽsch. lib. 3. controuers. vbi freq. c. 46. nu. 1. & sequentib. vbi, quid quãdo d. confessio fit ante vel post solutũ matrimonium, & n. 10. refert esse communem opinio. qd suprad. donatio confirmatur hoc casu specia liter morte mariti absq; traditione.

3 ¶ Quæ communis opin. in tẽtũ est vera, vt procedat etiã si præd. dotis receptæ confessio facta cõstãte matrimonio sit iurata quia nõ cõfirmatur nec fit irrevocabilis iuramento, vt tenet Bar. in. l. cum quis. §. Titia ff. de legat. 3. quia hoc casu iuramentum cum sit adiectum super præterito non confirmat actũ, nec reddit eum irrevocabilem. Tunc enim iuramentum confirmat actum aliã inualidũ vel nullum, viresq; & roborei præstat quotiescũq; est promissorium de futuro, scilicet, de obseruando aliquid & non contraueniendo, vt in authentica sacramenta puerum. C. si aduers. vendit. cum materia in. c. Quãuis pactum, cũ sua materia de pact. in. 6. & in. c. cum contingat de iur. iur. & in. c. licet mulieres eodem ti. lib. 6. non vero quoties apponitur super re de præterito ex rationibus a nobis latius traditis supra hoc tractatu. c. 3. num. 11. Vbi proba

timus hanc doctrinam Bar. in. d. §. Titia. esse cõiter approbatã & nõ offendere alteram receptissimam opinio. quæ habet, qd donatio inter virum & vxorem confirmatur iuramento & efficitur irrevocabilis. Quoniã illud est verum, & procedit in vera & expressa donatione, quæ tamen iure ciuili est prohibita ne tuo amore se coniuges spoliarent, in qua donatione nulla fraus reperitur. Doctrina vero Bar. in. d. §. Titia loquitur & procedit in præsumpta donatione inter cõiuges, eaq; fraudulenta & simulata, quæ resultat ex confessione dotis receptæ facta per maritũ cõstãte matrimonio non confitõ de vera numeratione dotis, quia quotiescũq; damus in aliquo cõtractu simulationẽ, ille iuramento non confirmatur iuxta gl. cõmuniter approbatã in. l. 3. C. plus val. quod agitur &c. de qua dixi in repe. l. nemo potest nu. 383. ff. de legat. r. Et ita merito hæc Bar. doctrinã in. d. §. Titia, vt veram sequitur Bald. Nouel. vbi suprain. d. decima parte nume. 10. & esse cõmunem pluribus doctoribus allegatis, qui eam sequuntur testatur Couar. vbi supra. d. c. 7. nu. 5. lib. r. Var. Resol. communem etiam testatur Ioan. Baptistã vbi supra nu. 220. Licet Mench. d. lib. 3. c. 47. n. 1. vers. Secũdo casu, tenet qd si cõfessionis iurata (hoc casu adiciatur promissio simplex de reddendo, necesse habet maritus præstare ne directo contrarietur suo iuramento in cuius obseruatione salus æterna consistit.) Sed hæc opinio. Mencha. vera non videtur ex ijs, quæ dixi supra. c. 3. nu. 11. [& Mencha. vbi supra. nu. 2. & 8. refert plures Docto. tenentes communem opinionem supradict. & ipsam dicit esse tenendam indistinctè.]

4 ¶ Hęc tamẽ cõmunis opin. debet intelligi & limitari præterquam si maritus vltra confessionem dotis receptæ constante matrimonio emissã, promittat illã dotẽ soluere vel reddere certo tẽpore, idq; iuret: quia tunc tẽporis cum iuramentũ apponatur super promissione de futuro & super donatione præsumpta confirmabit præd. promissionem, & maritus eiusque hæredes tenebuntur eam adimplere & non poterunt aduersus eam opponere exceptionem non numeratæ dotis. Quia tunc non agitur ex confessione sed ex præd. promissione iurata, quæ est tacita vera donatio & confirmatur iuramento & efficitur irrevocabilis sicut expressa donatio inter præd. coniuges. Et ita multum refert an sit dictum in instrumẽto qd talis vir confessus fuit habuisse & recepisse tantum pro dote suã vxoris & ita iuravit.

Index Cap. XVI.

rauit, quia tunc tale iuramentum de preterito non trahitur ad obseruantiam tacite donationis, an dictum, sit ultra preed. confessionem, quod promissit dictam dotem restituere in casu soluti matrimonij, & ita iurauerit. Quia tunc tale iuramentum de futuro firmat ipsum actum tacitum, & verum hoc est tacitam donationem quae vera est, quando quidem vir promissit reddere dictam dotem confessatam. Ita intelligit materiam hac Bal. Nouel. vbi sup. d. nu. 11. post Imol. in d. c. cum contingat in decimo meo. quod ibi refert, sequuntur etiam Pala. Rub. Ripa & Aimon. relati per Couar. vbi sup. d. nu. 5. licet ipse ibi simpliciter sequatur opinio. Rom. tenentis etiam hoc casu contrarium, sed eam non fundat. Ipse vero, veriorum & tenendam esse existimo praecedentem opinio. cum Imol. & Bald. Nouel. & ceteris sequacibus. Quia iuramentum hoc cum possit feruari absque interitu salutis aeternae & sine prauidicio, tertij seruandum est. vt in d. c. cum contingat. cum si milibus: quae ratio non militat in confessione tantum dotis receptae iurata constante matrimonio facta, nulla adiecta promissione, quia hoc casu nihil promittitur nec inuenitur promissum quod sit seruandum: sed tantum asseritur receptam fuisse talem dotem, idque iuratur. Quod quidem diuersum est a nostro casu quando ultra confessionem supra dictam adest promissio iurata de reddenda praed. dote confessata, quia tunc inuenitur expressum, quod seruari debet, hoc est reddere vel soluere praed. dotem, quam confitetur recepisse, atque ita meo iudicio intelligenda est materia haec, quae quid alij dixerint: quam etiam limitationem tenet Mencha. d. lib. 3. c. 47. nu. 1

5 Poterat hic cogere examinari & tradi que sit illa satis dubia & in practica saepe contingens an confessio dotis receptae facta ante vel constante matrimonio noceat post biennium creditoribus, & renuntiatio non numeratae peccunia dotis, an noceat eis de creditoribus non expectato biennio, sicut nocet ipsi confitentibus, & an aliquo casu confessio dotis receptae habeat privilegia, quae habet dos, de cuius vera numeratione constat: Et quia nos de his aliquantulum egimus in nostra vndecima allegatione & latissimè, ea tractant Bald. Nouel. & Couar. vbi supra ideo hic non repetam, sed quotiens casus acciderit occurrendum erit ad supradictos, sufficit nos hic egisse, quod ad nostrum propositum & intentum materia iuramentum tangit & spectat.

- 1 Nobilis siue fidalgus non potest incarcerationi pro debito civili.
- 2 Nobilis bene potest incarcerationi pro debito descendente ex delicto vel quasi.
- 3 Nobilibus captis beneficii carcer debet assignari, puta palatium ciuitatis vel villa sub fida custodia exceptis ipsius nobilibus, nisi sit captus pro tali crimine quod securè non potest tradi militibus custodiendus, quia tunc in carceribus puniatur.
- 4 Communitariensis, qui habet captum nobilem in tegra fidei opinionem non tenetur si nobilis aufugiat e carceribus.
- 5 Lex Regia praecipiens quod nobilis pro debito civili non incarcerationi quotidie practicitur.
- 6 Nobilis interim quod sit probatio nobilitatis detinetur in carcere vel relaxatur sub fideiussione, de la ha, quando est captus pro debito civili.
- 7 Iudex ordinarius cuiusque loci vbi petitur debitum a nobili vel accusatur nobilis de delicto est competens ad cognoscendum de questione incidenti nobilitatis ad hoc, ut nobilis non detineatur in carcere pro debito civili vel ne torqueatur in causa criminali.
- 8 Iudex laicus cognoscens de iurisdictione bonorum cognoscit etiam de iure patronatus ibi inuoluto nulla sit etiam mentione eius in libello nec in sententia.
- 9 Leniores probationes nobilitatis sufficiunt quando nobilitas incidenter venit probanda, & quomodo alleganda & probanda sit hoc casu.
- 10 Bona nobilibus debitoris capi debent & manifestari pro exolutione debitorum.
- 11 Cedens bonis tenetur creditoribus dimittere omnia bona, quae tunc habet, vbi de vestibus & alijs relinquendis huic cedenti, remissio.
- 12 Relinquenda sunt nobilibus arma, vestes, lectus quotidianus & domus habitationis, equus & mula, quando in eorum bonis fit executio: hoc quando nobilis habet alia bona, in quibus fiat executio, sed quando non habet alia bona secus, praeterquam in equo in quo solet equitare: nam is minime capiendus est, etiam si alia bona deficiant & nu. 23.
- 14 Nobilis contra quem legitime probatur occultasse bona ne caperentur pro executione debiti non gaudet suprad. beneficio liberationis a carcere pro debito eius si nobilibus a iure concessio: & pluribus numeris sequentibus.
- 15 Dolus est delictum.
- 16 Filius suus, qui aliquid ex hereditate paterna amouit vel celauerit amittit beneficium absentis, si concessum.
- 17 Leges Falcidae beneficio indignus est, qui id egert, ut fidei commissum intercedat: & quae pena puniatur haeres occultans aliqua bona hereditaria.

- 18 Qui abutitur privilegio illud amittit.
- 19 Quae ratio, si est generalis decisio vero particularis, ratio pro lege habetur & non restringitur per decisionem, quae loco exempli est.
- 20 Qui celat sine amone aliquam rem hereditatis dicitur furtum committere & tanquam fur punitur.
- 21 Nobilis committens furtum perdit nobilitatem.
- 22 Creditor non potest debitorum de paupertate conuenire quando eum pauperens, ut diuitem accepit, nisi post contractum noua causa superueniat, scilicet, suspicio fuga vel quod deuenierit ad diminutionem & paupertatem: praeterquam si debitor tempore contractus dolo asseruit se esse idoneum ut secum contracteretur sciens se non esse idoneum & nu. 23.
- 24 Cedens bonis liberatur a carcere nisi si dum captus est occultauerit bona vel ante capturam studiose in fraudem credit. alienauerit.
- 25 Nobilis, qui tempore contractus negat scienter se esse nobilem non gaudet privilegio ne capiatur pro debito civili.
- 26 Aditus, qui habet privilegium ne conueniatur ultra quam facere possit amittit illud si dolum commisit ne solidum solueret.
- 27 Nobilis, contra quem est suspicio quod occultauerit bona, probata tanquam quis possessione sua nobilitatis, amittit dictum privilegium.
- 28 Nobiles decocti non gaudet privilegio nobilitatis.
- 29 Practicus casus in quo nobilis debitor ex causa civili occultauerit bona & quid pronuntiatum fuerit.
- 30 Plebeius captus in carcere pro causa civili venit relaxandus sub fideiussione, de quibus hic.
- 31 Debitor ex contractu quarentigio captus pro executione ipsius pendente executione antequam proferatur in causa sententia, de remate vulgo dicta, relaxatur sub fideiussione, de la ha, secus post.
- 32 Nobilis, clericus, miles, vel doctor suspectus de fugacitate proprijs bonis potest a creditore capi & tradi iudici detinendus donec ad alienum soluat ex illis bonis, quae sunt occultare conatus.
- 33 Mulier, quae vergente viro ad inopiam opprobriose executioni creditorum contra maritum petit a se sua dote, & occultauerit aliqua bona mariti vel sua dote potest capi donec illa manifestet, & potest pro delicto puniri poena aliqua arbitria, non vero ob hoc amittit privilegium suae dotis. & nu. 34. An in foro conscientiae mulier hoc casu tenetur respondere editis si iuramentis pro praed. rebus manifestandis cum censuris promulgatis.
- 35 Mulier debitorum occultans bona in fraudem creditorum potest incarcerationi.
- 36 Nobiles non habent privilegium ne conueniantur ultra quam facere possint, licet non possint capi pro debito civili.
- 37 Nobilis an possit renuntiare privilegio, quod habet ne

- indecreeetur pro debito civili, ingens questio: & numeris sequentibus.
- 38 Patrum, de conueniatur in solidum, qui alius non poterat conueniri nisi in quantum facere possit, valet & tenet & contra nu. 41.
- 39 Liber homo potest operas suas locare in perpetuum & numero. 72.
- 40 Liber homo maior. 25. ann. potest se venire pati ad pretium participandum.
- 41 Debitor quicumque potest renuntiare iuri cedendi bonis.
- 42 Adilitium edictum est iustissimum, & tamen pacto ementis potest renuntiare.
- 43 Appellatio est introducta de iure naturali, forma eius de iure civili, & tamen ei renuntiare potest.
- 44 Pius tantum ex litigantibus potest etiam appellatio renuntiare, & etiam si sit intra tempus datum ad appellandum non poterit appellare propter suam renuntiationem.
- 45 Renuntiatio nobilitatis non est admittenda quando ex ea derogaretur nobilitati in vniuersum, nempè, quo ad aliquod ignominiosum supplicium nobili inferendum.
- 46 Viri non potest renuntiare beneficio, quod habet ne ab vxore in solidum conueniatur: nec talis renuntiatio iuramento confirmatur. num. 49.
- 47 Qui non possunt conueniri ultra quam facere possunt non possunt personaliter capi.
- 48 Clericus etiam cum iuramento non potest renuntiare privilegio sui, quod habet ne conueniatur coram iudice seculari.
- 49 Prerogativa nobilibus concessa videtur habere suam rationem in diuina providentia radicatam.
- 50 Patronus causarum non potest renuntiare privilegio, quod habet ne suscipiat prouocales functiones.
- 51 Clericus non potest renuntiare privilegio canonis, si quis suadente diabolo. 17. questio. 4. ideo etiam si sponte se percuti patiatur adhuc percussus incurrit in excommunicationem.
- 52 Clericus seipsum percussus incidit in illam canonis censuram.
- 53 Renuntiare non potest quis nec perdere ea, quae non a patre sed a genere habet.
- 54 Nobilitas probanda est in patre & auo, ut in ea quibus obtineat.
- 55 Ius publicum priuatum pactis mutari non potest.
- 56 Privilegia concessa nobilibus competunt etiam eorum vxoribus, quantum ipsae nobiles non sint.
- 57 Renuntiare non potest legi prohibitoria.
- 58 Senator non potest renuntiare privilegio sibi a iure communi veteri (iam hodie correcto) concessio ne libertam vxorem ducere possit.
- 59 Argumentum sumi ex lege correctae licitum est, dum modo ipsa lex correctae sit inserta in corpore iuris.

- 62 Renuntiatio nobilitatis an firmetur iuramento & numeris sequentibus.
- 63 Per clausulam renuntiationis omni legum & iuris auxilio cum iuramento videtur renuntiatum beneficio, ne quis conueniatur nisi in quantum facere potest, beneficio non incarcerandi.
- 64 Iuramento calumnie renuntiare minime potest, nec ex consuetudine prescripta remitti potest.
- 65 Iuramentum calumnie sibi non petatur, licet omitatur, hodie de iure regio non annullatur processus, quia tacite etiam omitti potest.
- 66 Iudex sibi visum fuerit potest vbiq; modo post conclusionem in causa partes ipsas interrogare pro eruenda veritate.
- 67 Lex Regia quarta, tit. 2. lib. 6. noua recop. Reg. declaratur, rationes sibi assignantur numeris sequentibus.
- 68 L. non puto off. de iur. fis. quomodo intelligatur.
- 69 In generali sermone semper intelligitur excepta per sona loquentis.
- 70 Compensatio non habet locum in causa de positi.
- 71 Renuntiatio tacita plus roboris interdum de iure sortitur quam renuntiatio expressa.
- 72 Maritus, qui negauit matrimonium contraxisse cum muliere, ex cuius parte dos ab eo repetitur, conuictus de mendacio insolitum est excusandus.
- 73 Locatori regulariter licet seruire per substituentum.
- 74 Nobilis ex privilegio potest nobilitati sua renuntiare.

De privilegio competenti nobilibus & alijs personis, ne possint incarcerari pro debito civili & an ei renuntiare possit. Caput. XVI.

Nobles sunt in iure personae, quae non possunt in carcerari pro debito civili, inter quas, praecipuus est nobilis, vt probat. l. 4. tit. 2. lib. 4. ordin. Reg. quae hodie est. l. 4. tit. 2. lib. 6. nou. recop. Reg. cuius verba sunt haec, Ordenamos que ningun loyo dalgo pueda ser preso ni encarcerado por deuda que deua, salvo si no fuere arcedador, o cogedor de nuestros pechos, por que en tal caso el mismo quebranta su libertad. Quae lex confirmatur & approbatur in. l. 5. statim sequenti, & idem de iure communi decimum extabat, vt plures allegans tradit Couar. lib. 2. Var. Refol. c. r. n. 4. & dicit comunem opi. Mech. de succel. crea. 6. 22. n. 75.

3 Si tamen debitum descen dat ex delicto vel quasi, bene possunt imo debent nobiles incarcerari ac si non essent nobiles vel exempti. vt decidit. l. 79. Taur. quae hodie est. l. 6. d. tit. 2. lib. 6. nou. recop.

3 Sed in hoc casu honestior carcer debet nobilibus assignari quam plebeis, quia iudex potest nobili accusato de delicto assignare pro carcere palatium ciuitatis vel villae, vel totam ciuitatem vel villam. Et cum hoc satisfaciat iudex statuto disponenti, quod accusatus ponatur in carcere. vt tradit Angel. in. l. qui in carcer. ff. quod met. caus. & in. l. 2. C. de ex hib. reis. quae refert & sequitur Gregori. Lop. in. l. 4. in. gl. Home de buen lugar, tit. 29. part. 7. Tiraquel. de nobilitate. q. 20. nu. 29. & duobus sequentibus: quam opin. allegans Pala. Rub. & alios, sequitur. Auiles in. c. 25. prat. in gl. Dispensare, nu. 5. & sequetib. vbi ampliat ipse in nobilibus, vel literatis, vel honorabilibus personis captis pro blasphemia, quia carcer est arbitrarius & arbitrio iudicis relinquatur. Idem etiam tenet cum suprad. ampliatio ne Auenda. in. 2. parte. c. 5. prat. num. 22. vbi hoc intelligit, si in tali palatio vltra capturam personae assignaretur nobili fida custodia suis expensis, ne inde valeat recedere, vel catenas tollere. Nam in loco priuato assignato loco carceris, non diceretur aliter sine custodia captus, & carceratus, vt ipse colligit ex Doctrina Bar. & Angel. in. d. l. qui in carcerem. pro quo potest in duci secundum ipsum. l. 4. tit. 29. part. 7. vbi assignato loco priuato pro carcere alicui nobili est imponenda a iudice custodia & idem probatur in. l. 6. eodem tit. Et pro hac opinione, quod nobilibus & honorabilibus personis debeatur assignari honestior carcer, est expressa. d. l. 4. tit. 29. part. 7. quae ita se habet.

Es por auentura a el preso conofciere el yerro sobre que fue acusado, o recabado, si el yerro fuere tal que merezca muerte, o otra pena en el cuerpo estonce, si el recabado fuere home de buen lugar, o honrado por vi quezas, o por sciencia non lo deven mandar meter con los otros presos, mas deueno fazer guardar en algun lugar seguro, e a tales homes que lo sep a fazer guardar: pero poniedo toda via tal fementa en su guarda que se pueda cumplir en ella justicia q el suero manda. E si fuere home vil, deuen lo mandar meter en la carcel, o en otra prisoa, que sea bien recabado fasta que lo suagen. Quam. l. limitat. l. 6. eiusdem tituli in ver. E magner quando aquellos que lo tuuiesen en guarda se reniesen que se yria. Por que en tances bie lo pueden meter en ferros, e tener lo guardado en ellos, en el lugar que ge lo encomendaron, de guisa

guisa que puedan ser seguros del que no se yria. Et inquit Grego. Lop. in. d. l. 4. in gl. Lugar seguro. Que lugar seguro sera in aliquo fortalicio, vt moris est. Si tamen sit tale crimē, quod secure non potest tradi militibus custodiendus, ponetur in carceribus. vt in. l. 1. & in. l. Diuus. ff. de cust. reorum, & inquit fatishoc probare. d. l. 4. cu supradictis personis hoc specialiter permittat quando possent extra carceres, custodiri alibi sub fida custodia. Vterius quod nobilibus detur & assignetur alius carcer, est alia expressa. l. regia in. l. 1. r. d. tit. 2. lib. 6. nou. recop. quae est huiusmodi. Mandamos a las justicias de nuestros Reynos que a los hijos dalgo y caualteros, que estuuieren presos por algun delicto, tengan carcel apartada de la que tienen los pecheros, y la otra gente comun. Y lo mismo mandamos a los del nuestra confeso y audiencias y alcaldes de nuestra corte y chancillerias que lo ans prouyan, y se guarden a los hijos dalgo y nobles sus privilegios y libertades.

4 Ex quibus inferitur, quod si commentariensis custodia virumobilem integre fidei & opinio nis & fugiat talis nobilis captus, non tenebitur commentariensis poena legali: debuit enim & potuit illius nobilis fidei se credere. Ita voluit Angel. de Perus. in. l. si a bono fidei. ff. de reuend. asserens sibi esse casum directum huius quaestio nis. & refert se liberasse ex hoc quendam Gulphum de Prato rectorem quodam Bononiz, sequitur Aretin. in. l. ait prator. §. custodia. ff. commod. idem in. l. cum quidam. §. quod dicitur nu. 5. ff. de acq. hære. l. as. in. l. si pecuniam. §. sed si acceperit nu. 5. ff. de condi. caus. dat. idem l. as. in. l. ad monendi in repet. n. 163. ff. de iure iur. idem l. as. in. auth. iu bemus n. 12. C. de iudic. Pala. Rub. in rep. c. per vestras de donat. inter vir. & vx. §. 9. nu. 14. & Tiraquel. de nobilitate. c. 20. nu. 28. sequitur etiam Otalora de nobilitate. 4. par. c. fi. nu. 2. vbi refert l. as. Bar. & Pala. Rub. vbi sup. Limita tamen supradicta, nisi is nobilis semel aufugerit a palatio, quod illi fuerat loco carceris assignatum: nam debet postea in vinculis & carcere detineri nec debet cum fidei iuribus relaxari iuxta gl. sing. quam sequitur Bal. & Rom. qui illam dicit notatu dignam in. l. lege Cornelia verb. ex vinculis. ff. ad Syl laniam. sequitur plures allegans & maxime commendans Tiraquel. vbi supra nu. 32.

5 Et suprad. l. Regia praecipit, quod pro debito civili nobilis non incarceretur quotidie practicatur, secundum Anto. Gomez. 2. to. c. r. r. nu. 54. & ego quoque iam eam vidi plusquam semel hic Placetiæ practitari, in quibusdam

nobilibus captis pro debitis civilibus, pro quibus ego patrocinabar. Nam probata sua nobilitate iudicialiter fuerat liberari a carcere per sententiam, qua declaratum fuit, eos non posse detineri in carcere pro debito civili iuxta. d. l. Regiam.

6 Interim tamen quod fit probatio nobilitatis, nobilis detinetur in carcere, vel relaxatur sub fidei iuribus, de la haz, quousq; causa deteminetur super. d. artic. Et ita vidi seruari, nisi quando est notoria & absq; contradictione nobilitas debitoris, idq; allegat ipse nobilis pro notorio taliter, quod nullum dubium sit de probata nobilitate: quia hoc casu recepta statim informatione praed. notorie nobilitatis non est carcerandus, & si fuit carceratus, statim debet dimitti absque praed. fidei iurione.

7 Sed vidi dubitari per quendam iudicem, an hoc casu iudex ordinarius cuiusque loci sit iudex competens ad cognoscendum super nobilitate ad hunc effectum, vt nobilis non carceretur pro debito vel non torqueatur pro delicto, an vero remittenda sit cognitio huius articuli. Alos alcaldes de los hijos dalgo de las chancillerias, qui tantum & non alij inferiores iudices ordinarij locorum sunt iudices competentes in causis nobilitatis: In quo resolutiue & breuiter est dicendum & tenendum, quod iudex ordinarius cuiusque loci vbi petitur debitum a nobili vel accusatur nobilis de delicto commisso, est iudex competens ad cognoscendum de hoc articulo incidenti, & emergenti in causa principali, scilicet, an sit nobilis ille debitor vel delinquens ad hunc effectum tantum, vt non possit capi nec detineri in carcere pro debito civili, vel quod non possit torqueri. Nam hic non agitur principaliter de ipsa nobilitate sed incidenter, & per quamdam consequentiam: quo casu iudex, qui alias non est iudex competens in causa status principaliter in iudicium deducta, poterit tamen de ea cognoscere, quoties bonorum disceptationi concurrat, vt inquit text. in. leg. quoties. C. de iudic.

8 Ex quo text. inquit eleganter Abb. in. cap. quanto numero. 9. de iudic. quod iudex laicus cognoscens de vniuersitate bonorum cognoscit etiam de iure patronatus sibi inuoluto nulla facta de eo mentione nec in libello nec in sententia, de quo videndus est ibi late Felin. numero. 3. & in proprijs terminis nostrae quaestio nis inuenio ita expresse tenentem Otalora de nobilitate. 3. parte. cap. 2. num. 8. & Auenda. de exequen. manda. reg. c. r. numero. 33.

vers. vigesima causa fol. 20. col. 3. & idem vult dominus Anto. de Padilla in l. si ædibus nu. 7. C. de feruit. & aq.

9 ¶ Vbi n. 8. tenet q in hoc casu leniores probationes nobilitatis sufficiunt, & idē asserunt Anēda. & Oalora vbi supra, & latius idē Oalora. c. 10. per totum. d. 3. parte qui est vidēdus omnino, vt sciatur modus probandi nobilitatem hoc casu: & cōcludit debere allegari quōd est fidalgus & sufficere probari quasi possessionem nobilitatis attēta qualitate personarum, & factorum & delictorum, & secundum circumstantias processus, vt ibi ipse bene exemplificat, & ita fit & practitari vidi sepē. In ipsa tamen sententia, quā pronuntiat talem nobilem nō posse nec debere detineri in carcere pro tali debito ciuili declaratur quōd per hoc nullum præiudiciū fiat in proprietate nec in possessione fisco regio respectu aliarū rerum.

10 ¶ Bona tamē ipsius nobilis debitoris capi possunt & debent manifestari pro exolutione debitorū. Nam idem aliās videmus in illo, qui cedit bonis qui quidē per cessionē liberatur à carcere, sicut nobilis propter nobilitatē. vt probat l. i. c. qui bon. ced. poss. & l. 4. ti. 15. par. 5.

11 ¶ Nam cedens bonis tenetur creditoribus dimittere omnia bona, quæ tunc habet gl. in l. pen. ff. de ces. bon. cōmuniter recepta secūdū Couar. lib. 2. Variar. Reso. c. 1. nu. 5. approbatur. in l. 1. tit. 15. par. 5. vbi traditur de vestibus relinquēdis huic cedenti & Couarru. etiā vbi supra cum Medina. Idem de instrumentis necessarijs ad quærendum victum tradit licet apud forensia tribunalia dicat quibusdam dubiū fortasse videri [Omnia hæc hoc nu. 11. tradita refert & sequitur Matienço in l. 4. gl. 2. n. 8. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. reg. addēs esse receptā opin. vt cedenti relinquuntur vestes, quæ damnatis ad mortem relinquuntur vt in l. Diuus. ff. de bon. damnat.]

12 ¶ Relinquenda sunt tamen nobilibus arma, vestes, lectus quotidianus, & domus habitatiōnis vt in l. 3. 4. & 5. dist. tituli. 2. li. 6. nouæ recopil. Reg. Et quauis circa domum habitatiōnis raro illæ. ff. practicentur, tamen quantum ad arma, equum, & mulam, vestes & lectum omnino obseruantur. vt tradit Oalora de nobilit. 4. parte. c. vltim. nu. 3. & Baęga de inop. debit. c. 16. nu. 119.

13 ¶ Quæ. II. intelligi debent alijs bonis existentibus secus vero in subsidium quando alia bona non adsunt, vt infra dicitur cap. sequenti. nisi in equis proprijs, in quibus solent equitare, quia in his etiam alijs bonis deficientibus

non est faciendā exequutio vt in l. 1. 23. in vers. ni les deuē. ti. 21. par. 2. vbi Greg. Lop. vers. los cauallos defus euerpos. dicit notandam illam l. quia de iure cōmuni, nō meminit legis hoc disponentis. & limitat eā in casu speciali. l. 32. tit. 26. eadē. 2. partit. ¶ Et ex dict. l. 23. intelligēda est. l. 3. tit. 27. par. 3. quæ in supradictis rebus & alijs prohibet fieri exequutionem alijs bonis existentibus, nam in equis etiam si alia bona deficient nō est faciendā exequutio vt in dict. l. 23. & hoc modo sunt concordandæ & intelligendæ dict. II. regie & quod tradit Gregor. Lop. in dict. l. 3. in glos. fallando otros bienes cōtens, quōd in subsidio etiam in illis bonis cōtens in dict. l. 3. fit exequutio, nā intelligi debet in alijs bonis exceptis equis, quia in illis equis etiā alijs bonis deficientibus non est faciendā exequutio. vt in dict. l. 23.

14 ¶ Si autem legitime probaretur, quōd nobilis occultauit vel occultari fecit aliqua bona, ne caperentur pro debito, tali casu existimarem quidem, nobilem hunc non gaudere nobilitate sua, & ea non obstantē posse capi & detineri in carcere pro debito: ad quod tenendum mouet sequentibus fundamentis, quia articulus hic sæpissimē versatur in iudicijs. Primo quia nobilis, qui tale quid facit committit dolum & fraudem cum id faciat in fraudem creditorum, ne recuperent quod sibi debetur, vt in toto titu. C. & ff. quæ in fraud. cred. & in §. item si quis in fraudem, cum materia in situ. de act.

15 ¶ Sed dolus est delictū vt tenet gl. in l. 1. verb. crimine, scilicet, dolo. ff. de fideiuss. tur. pro qua est text. expressus in l. 1. §. planē. ff. de tutel. & rat. dist. ibi. quia proprij delicti poenam subiit. vbi dolum delictum appellat. Quem text. ad hoc meliorem iuris dixit. Ias. in lectura l. admonendi. nu. 5. ff. de iure iuran. & idem in l. 2. nu. 4. ff. de in lit. iuran. & idē Ias. in l. 1. nu. 34. ff. de legat. 1. sequitur etiam additio Bart. in l. omne delictum. ff. de re milit. quod intelligit in dolo commissio in faciendo Paulus de Cast. in l. mora num. 13. ff. solut. matrimonio vbi dicit quōd si tunc nō cadit in speciale nomen delicti dicitur crimen stellionatus: sed pro delicto & debito descendenti ex eo, potest & debet nobilis in carcerari, vt supra probatum est. Igitur nobilis occultans bona ne capiatur pro debitis amittit priuilegiū, quod alijs sibi conceditur, ne capiatur, nec detineatur in carcere pro debito ciuili

16 ¶ Secundō pro hac opinione facit, nam filijs suis cōcessum est à iure prætorio beneficium absten-

abstentionis ab hereditate paterna, vt in §. sui. in vers. sed & his permisit prætor. instituit. de hered. qualitat. & differentia. vbi late dixi. & tamen si filius suus, aliquid ex præd. hereditate amouerit vel celauerit, amittit hoc beneficium. text. est expressus, qui hoc probat in l. si seruum. §. prætor ait per totum ff. de acquir. heredit. cum quo concordat. l. 12. tit. 6. part. 6. ergo ita & eodem modo, nobilis, cui à lege cōceditur hoc beneficium ne capiatur, nec detineatur in carcere pro debito ciuili, si aliquid ex bonis amouerit vel celauerit amittet & perdet hoc priuilegium.

17 ¶ Tertiō pro hac opinione facit, quōd lex falcidia concessit heredibus, vt quoties testatores omnia bona sua legatis consumunt possint detrahere quartam ab eis, vt in toto. tit. ff. ad l. falcid. & tamen inquit. l. beneficio. ff. eodem. Beneficio legis falcidiæ indignus esse videtur qui id egerit, vt fideicommissum interdicat. Ergo ita & eodem modo in proposito nostro videtur dicendum, vt nobilis, qui aliquid fecit, vt debita interdicat (hoc est) non soluat, vel minus soluat, & sic occultauerit aliqua bona efficiatur in dignum priuilegio & beneficio legum regiarum de carceribus euitandis, præcipuē cum hodie iure. C. hæres occultans aliqua bona hereditaria puniatur in duplum, vt probat text. in l. fina. §. licentia & ibi omnes Doct. C. de iur. delib. cui consonat. l. 9. tit. 6. part. 6. Quæ poena dupli non potest in proposito verificari in nobili debitorē, quia si habet bona sufficientia pro solutio ne debitorum, non est opus nec quōd capiatur, nec quōd soluat duplum, nisi ad id, in poenam vltra fortem principalem teneri dicamus, quod in hærede occultante bona hereditaria statutum tantum reperitur, & proinde cum sit poenale non extendendum ad nobilem in nostro casu. Si vero non habet bona sufficientia ita quæ duplum, nomine poenæ etiā si ad id teneretur soluere minimē posset, ideo merito quōd in hoc tantum puniatur, tanquā dolum committens, vt priuilegio & beneficio. l. indignus efficiatur, & sic quōd possit capi & detineri in carcere pro debito, etiam ciuili propter suum delictum, & quōd hoc casu limitentur dictæ. II. regie.

¶ Quod confirmatur quia iure nouissimo authenticorū hæres aliqui occultans ex bonis hereditarijs priuatur in totū commodo. l. falcidie, vt probat text. in auth. de hæred. & falc. §. sancimus igitur. & ibi glo. tenēt Do. in dict. §. licentia. vbi Alexand. nu. 4. hanc testatur

esse magis communē opinio. igitur ita in proposito dicendum est.

18 ¶ Quarto pro hac opinione facit quia qui non vitur priuilegio, vt debet & sic, qui eo abutitur amittit illud. vt in c. priuilegia de priuileg. & in c. licet. r. q. 3. Sed nobilibus hoc priuilegium iure regio cōceditur in suis tantū personis, vt non capiuntur pro debito suo, ita quæ bona eorum remaneant obligata & exhiberi debeant cum iuramento, vt ex eis soluatur debita, vt clarum est & constat ex mēte dictarum legum Regiarum concedentium dictum priuilegium & immunitatem nobilibus. Igitur si nobilis abscondat & occultet bona iam vitur priuilegio alio modo quam debet & quam velint. ff. concedentes illud, ergo amittunt illud nobiles hoc facientes & eo gaudere nō debent cum ipsi fuerint in causa & culpa, quo casu non gaudent dict. priuilegio, vt ipsamet. l. regia dicit ibi. Porq̄ en tal caso el mismo quebranta su libertad. Quæ lex sic inducta oprime vrget in proposito. Nec obstat dicere quōd. l. illa in sua limitatione loquitur in casu multum dissimili & diuerso à nostro, scilicet, Quando el hidalgo fuere arrendador, o cogedor de los pechos Reales. Porque en este caso dixē la ley que el mismo quebranta su libertad. Et sic non loquitur in nostro casu: quia adhuc respondeo, quod licet non loquatur lex in nostra limitatione in nostro casu, attamen extendi debet ad eum, ex ratione posita in l. quæ est generalior & amplior dicto suo, scilicet, limitatione posita per l.

19 ¶ Quo casu ad amplitudinem rationis extenditur ipsa dispositio, vt probat text. in l. regula. §. fin. & ibi notat Bart. & Bald. ff. de iur. & fact. ign. tex. etiā in l. 2. §. si mater in vers. quid si curatoris & in vers. quid si deceaserint. ff. ad Tertul. & in l. nomen debitoris. §. fura. ff. de legat. 3. tenet Ias. in l. id, quod apud hostes nume. 8. ff. de legat. 1. & latissime Eueyard. in centur. legal. c. 35. & quando ratio. leg. est generalis licet decisio sit particularis. vt in d. leg. regia contingit ratio pro lege habetur, & non restringitur per decisionem particularem: quinimo decisio tunc loco exempli tantum habetur, quod non arctat regulam. vt tradit plures referens Mench. de succes. creat. §. 22. nu. 75. Sed ratio illa. l. Porque en tal caso, el mismo quebranta su libertad, est generalior & amplior limitatione, quam ponit illa. l. cui assignatur præd. ratio. Igitur ampliani debet limitatio illa & dictum legis vt procedat etiam quotiescunq; nobilis alio modo frangat liber-

tatem suam, hoc est, quando celat & occultat bona, cum per hoc committat delictum & sic merito, quod fiat indignus privilegio illo.

20 ¶ Qui int̄o pro hac opinio. facit quia ille qui celat siue amouet aliquam rem hereditatis dicitur furtum committere & tanquam fur punitur vt in d. l. si seruum. §. si. ff. de acq. hæredi. & in d. l. 12. tit. 6. par. 6. & sic nobilis occultans & amouens bona sua ne sibi capiantur pro debitis suis cum id faciat in fraudem creditorum, dicitur committere furtum.

21 ¶ Sed nobilis committens furtum perdit nobilitatem, vt probat text. in l. r. C. quand. lic. vnic. sine iudic. se vendic. & tenet Cifueates in dict. l. 79. Tauri. vers. sexto fallit Tiraq. de nobilitate. q. 24. per totum. & Couar. lib. 2. Var. Refol. c. 9. nu. 4. quia facit rem indignam suam nobilitate, & ei cõtrariam. Igitur cum nobilis occultans & amouens bona ne soluatur ex eis creditoribus suis committat furtum & faciat rem indignam & alienam à sua nobilitate & sic amittat nobilitatem, consequens est, vt possit capi & detineri in carcere pro debitorum sicut quilibet priuatus qui est plebeius.

22 ¶ Sexto pro hac opinio. facit quia licet creditor non possit debitorem de paupertate conuenire & ob hoc petere quod capiatur, quousque satisfiat, quando eum pauperem, vt diuitem acceptauit, nisi post contractum noua causa superueniat, scilicet, suspicio fugæ, vel quod venerit ad diminutionem & paupertatem contrahendo debita post contractum, vt in l. si arbitro. §. fina. ff. qui satisfidare cogantur, & idē probat text. in l. si is, à quo. §. fina. ff. vt in possess. legat. & in l. creditores. ff. de priuili. cred. cū similib. & quod sit necessaria suspicio de nouo post contractum testatur communem opinionem Paul. de Cast. in l. etiam. §. licet numero. 3. ff. solut. mat. & tradit latissimè Roderic. Suarez in l. fori tit. de los emplazamientos. §. si. nu. 20. & sequentib. vsq; in finē in lib. repetitio. fol. 403. & sequentib. de quo videndi sunt late Ias. in d. l. si arbitro. nu. 3. cum pluribus seq. & Ant. Gomez in secundo To. de contractu. ca. 11. nu. 57. & in l. 66. Taur. n. 2. & 3. Bald. in l. vniuersa. n. 3. C. de precib. imperat. offered. & Rip. in l. 2. in principio. nu. 34. & seq. & in l. si constite in prin. ff. solut. mat. & Palat. Rub. in Repet. c. per vestras. §. 9. per totum de donat. inter vir. & vxor. vbi omnes idem tenent, ita intelligentes & limitantes. In omnibus. ff. de iudic. Et ponunt in specie quod debet allegari, articulari & probari

in hoc casu ad hoc vt creditor petens cautionem & satisfidationem de nouo à suo debitore & fideiussore obtineat: & dicunt debere esse cautum aduocatum creditoris in articulo ideo videndi sunt ipsi.

23 ¶ Hæc tamen procedunt præterquam si debitor tempore, quo contraxit sciebat se non esse soluendo & tamen dolo asseres se idoneum induxit creditorem suum ad contrahendum secum: quia isto casu poterit capi, dato etiam quod conditionem suam postea non mutauerit: ita sentit & debet intelligi Bart. in l. alia. §. elegat̄er. nu. 15. ad fi. ff. solut. mat. quem ita intelligit Paul. vbi supra in d. §. licet. & sequitur cum Ias. quē refert Palat. Rub. vbi supra. numero. 16. & Roder. Suarez cum Alex. quē refert vbi supra. fol. 306. ad fin. & Boerius de ci. 349. nu. 10. versu. & pro decisione quaestio nis nostræ facti. Vbi inquit ita fuisse iudicatum per curiam, & allegat bona iura, facit etiam, quod dico infra. nu. 49. ex Stephan. Aufser. Ergo ita & eodem modo dicendum est in nostro casu, quod licet nobilis regulariter non possit capi pro debito ciuili, hoc debeat intelligi præterquam si dolum committat occultando bona sua, ne ex eis satisfiat creditoribus suis, imo à fortiori hoc casu, hoc dicendum venit cum nobilis hunc dolum committat post contractum.

24 ¶ Septimo pro hac opin. facit l. 4. tit. 15. part. 5. vbi dicitur quod cedēs bonis liberatur à carcere si tamen dū captus est occultat bona non debet gaudere præd. beneficio, cessionis & sic non liberatur à carcere, vbi glo. verb. malitietie inquit, quod idem erit, si ante capturam studiosè & in fraudem creditorum alienasset, ita quod bona non possent recuperari, vt in l. si. in fine. ff. quæ in fraud. cred. Anton. Gomez in d. l. 79. nume. 2. & in 2. Tom. c. 17. de qualit. contract. num. 52. vbi addit cum Ioan. Fab. quod hoc casu possit iste per iudicem extra ordinem puniri.

25 ¶ Octauo pro hac opinione facit, quia lex regia suprad. & eius singularè priuilegiū fallit & non habet locū quando tempore contractus & obligationis talis debitor negauit scienter se esse nobilem, quia tunc nõ gaudebit priuilegio supradicto etiam si vere sit nobilis, & bene potest in carcerari: quia ille, qui negat qualitatē suæ personæ, ex qua datur sibi aliquod priuilegiū amittit illud text. in l. r. & ibi Docto. C. ad Maced. cū similib. & ita tenet & limitat materiam hæc & l. illam regiã Ant. Gom. 2. Tom. ca. de qualit. contract. nu. 54. & idem in d. l.

ni. d. l. 79. Taur. nu. 4. vbi sublimitat quando creditor, qui cū nobili contrahit, sciret ipsum nobilem esse. Quæ limitatio principalis conprobari potest ex his, quæ latissimè tradidi in Repet. auth. sacramenta puberul. C. si aduers. ved. in quæst. illa, de filio famil. dicente se esse patrem famil. per medacium scienter vt cum eo contraheretur. Ergo ita in proposito nostro est dicendum, cum in eo nobilis etiam dolum magnum committat, & abneget faciliè suam nobilitatem.

26 ¶ Nono pro hac opin. allego text. optimum in l. etiã. §. licet. ff. solut. mat. vbi probatur quod maritus, vbi aliàs à iure habet priuilegium ne pro dote possit conueniri ab vxore, eiusque hæredibus in plus quam facere possit, vt in l. maritus. ff. eod. tit. & per consequens nõ possit pro dote incarcerari. vt infra dicitur hoc. c. si tamen dolum commisit, quem propter vxorem adhibuit ne ei solidum solueret, tenetur in totum & amittit beneficium illud, & ita sequitur quod poterit incarcerari. Ergo ita in proposito dicendum est, quod nobilis committens dolum occultando bona ne solidum soluat creditoribus suis, amittat priuilegiū. d. l. regie & possit incarcerari, quod profecto expressum fundamentum mihi videtur in proposito.

27 ¶ Tandem inuenio Otaloram vbi supra. d. c. 10. col. penultim. ad fin. dicentē breuissimè nihil allegat̄em, quod si nobilis hoc casu tantum probauit quasi possessione suæ nobilitatis per testes summarie nõ producendo exequutoriam nobilitatis in proprietate nec in possessione, & sit suspicio contra eum quod occultauerit bona, quod hoc casu non debet nobilis ex malitia sua commodum reportare ex iuris vulgata regula & sic quod deberet capi pro debito ciuili: sentit quod si nobilitas sit probata per exequutoriam supra dictam nõ debeat capi licet sit suspicio contra eum, quod absconderit bona. Sed id posset procedere quado nõ esset plene & legitime probata occultatio bonorum sicut ipse loquitur, sed eo casu tantum, quo esset suspicio. Nam si plene probaretur dolum præd. occultationis licet plenissime sit probata nobilitas per exequutoriam supradictam existimarem profecto nobilem hunc non debere gaudere priuilegio suprad. & sic quod capi possit & debeat pro debito ciuili per omnia supra. d. fundamenta. Et ita bene dixi in principio huius quaestiois, quod legitime debeat probari occultatio bonorum contra nobilem & ita videtur mihi tenendum saluo meliori iudicio.

28 ¶ Pro qua opinione ultimo allego l. 4. tit. 19.

lib. 5. nouæ recopil. Reg. vbi dicitur. Mandamus que de aqui adelante ningun mercader que se alcare no pueda gozar ni goze del priuilegio de labi-dalgua para excusar se de la pena del dicho delicto ni para otro caso, ni cosa alguna. Y lo mismo mandamos que se guarde y cumpla contra los recaudadores y mayordomos de concejos y otras qualesquier personas que se alcaren. Nam licet loquatur in personis decoctis & fallitis, idem eiusdem. l. argumento videtur dicendum in occultante & auferente bona sua cum vtroque casu eius meritis videatur esse debitor, vt creditores suos de fraudet. Et postquã hæc scripsi inuenio quod nouissime hæc meam opinionem tenet & fundat & bene probat Baeca de inop. debit. & c. c. 16. num. 19. & sequentibus.

29 ¶ Etiam hunc casum practicum audiui, nã fuit captus quidam nobilis pro debito ciuili eo quod occultauit bona idque summaria informatione constauit, per quendam iudicem regium de cuentas, & nobilis appellauit à captura ad regiam cancellariam Vallisoletæ, vbi viso processu, pronuntiatum primò fuit quod nobilis præstaret fideiussorem de iudicato soluendo, & aliàs quod detineretur: postea vero in reuisionem iussum fuit, vt daret fideiussorem; de la haz, & daris exiret à carcere & ita fuit obseruatum. Itaque secundum hoc confirmatur mea opinio, quandoquidem propter occultationem bonorum, nobilis compellus & iussus fuit dare fideiussorem, de la haz, vt à carcere exiret.

30 ¶ Sicut quilibet priuatus plebeius dādo præd. fideiussorem liberaretur à carcere, vt tenet Roder. Suar. in declaratione. l. 2. tit. de los emplazamientos lib. 2. for. in vers. vterius nota istū text. num. 3. & 4. vbi tenet, quod sufficit debitori conuenio ad euitandam satisfidationem de iudicio fisci & dare fideiussorem, de la haz, etiam vbi quæ de iure communi aliquis debitor est captus & carceratus ratione suspicio nis vel fugæ, vel ratione contumaciæ satisfiat dando fideiussorem de iudicio fisci, etiam si non caueat de iudicato soluendo: & cum. d. satisfidatione relaxabitur à carcere.

31 ¶ Et iterum Rod. Sua. in d. vers. nu. 18. ad fin. pag. 382. addit se credere, quod si aliquis esset captus pro debito ex instrumentum habente paratam executionem allegans in termino legitimas exceptiones, quod deberet dari sub fideiussoribus, de la haz quia licet instrumentum habeat paratam executionem, tamen legitimæ exceptiones admittuntur contra id in termino, re. dicitur. Et licet hoc vltimū distū Roderi. Suar.

reprobet Auenda in suo dictionario verb. almoneda in vers. item, in ista materia. El. r. dictum tamen Roder. Suar. vidi sapissime praticari antequam pronuntietur sententia (de remate vulgo dicta) postea autem nullo modo relaxatur, nisi soluendo vel alio modo satisfaciendo creditoribus, ad cuius instantiam est captus. Hodie autem attēta. l. 19. tit. 21. lib. 4. nou. recop. Reg. qua cauetur, vt in executio ne bonorum virtute instrumenti eam habentis paratam dentur fideiussores de sane amiento, & in eorum defectum capiatur debitor, videtur dubium dictum Rod. Suar. vbi supra imo non procedat.

32 **C** Si vero nobilis sit suspectus defuga cum proprijs bonis poterit à creditore capi & tradi iudici detinēdus, donec res alienum soluat ex illis bonis, quæ fuit occultare conatus, vt in clerico, militē & doctore, qui non possunt etiam pro debito ciuili capi, vt infra dicemus, determinat Ioānes Baptista de Sancto Seueri no in tractatu de debit. suspect. & fugit. quæstio. 6. quinq. quæstionis principal. volumine. 8. tractat. diuerso. docto. fol. 221. quæ refert & sequitur Couarui. vbi supra nu. 9. & Baega vbi supra num. 126. vbi idem sentit simaliose corrupti vel contriuit bona sua per leg. etiam. §. licet. ff. solut. matrimo. tenet idem Baega. c. 17. num. 11. & sequentibus vbi idem, si occultauit bona.

33 **C** Ex quibus omnibus supradictis videtur bene inferri posse ad quæstionem illam quando mulier viro vergente ad inopiam petit dotem suam iuxta text. in l. si constante in principio. cum materia. ff. solut. mat. & pro dote se opponit executioni aduersus creditores mariti petendo se illis præferri in quibuscūq; bonis mariti tanquam prior in tempore & potior in iure. Nam si mulier hæc aliqua bona suæ dotis vel mariti occultet ad hoc, vt vltra ea in alijs bonis dos sibi adiudicetur vt hoc modo defraudet creditores mariti suis debitis, vel alia qua parte ipsorum, in hoc casu, saluo meliori iudicio, & autoritate maiorū existimarem hoc dolum & delictū posse capi mulierem hæc & detineri in carcere arbitrio iudicis donec manifestet & exhibeat bona, quæ probatum fuerit occultasse vt æstimentur & apprehēdatur in dotē vel in exolutionem debitorum secundū iuris formā & debitorū antiquitatē & præterea puniri posset mulier hæc aliqua pena arbitraria pro dolo & delicto commissio in præd. bonorū occultatione. Quia licet mu-

lier de iure non possit capi pro debito ciuili vt infra late dicemus, hoc tamē casu non capitur pro debito ciuili sed pro dolo suo & delicto ne ex eo comodū reportetur. Existimo tamē quod ipsa mulier ob hæc occultationē bonorum nō amittat priuilegia dotis suæ, quia ipsa nihil debet creditoribus mariti, & tantū puniri debet ex suo dolo, & quia priuilegia doti cōpetētia sunt diuersa à priuilegio, q. nobilibus cōpetit ne capiatur pro debito ciuili. Et cum hæc dissimilia sint merito q. hoc casu nō fit dicendū idē in muliere occultante bona, quod in nobilibus arg. l. inter stipulantē. §. sacra. ff. de verb. oblig. ibi. sed hæc dissimilia sunt.

34 **C** Pro qua opin. facit, q. nouissime tradit Nauar. in Manual. c. 28. in addit. ad. c. 17. nu. 134. fol. 30. dicens. *Que quando la justicia secreta algū nos bienes por delicto, o por denda y el delinquentes, o dendor, o su muger, o hijos, o parientes esconden algunos dellos en algū monasterio, o otra parte no seran obligados a responder a las descomuniones, o iuramentos, por que se mandan descubrir los que los escondieron, o los dueños del lugar donde estan si parte de lo que se esconde, o todo es de la dote de la muger, quanto a la parte que verdaderamente se dene a la muger, pero de hese proouer que no pueda ella despnue pedir de lo que no se escondio mas de lo que se le dene.* Sicut in alio quolibet qui propria auctoritate sibi soluit ex bonis debitoris tradit idem Nauar. in Manu. ca. 17. num. 113. & Pedraza in sua summa in expositione. 7. præcepti diuini. §. 15. fol. 81. col. 1. versiculo. pro pōgamōs [Ant. de Cordou. in suo tract. de casis de conse. q. 64. in. 4. casu.] Ergo mulier occultans bona nō amittit priuilegium dotis licet in foro exteriori committat dolum & delictū nec obstat. l. si quis in tantā cū materia. C. vnd. vi. & l. regie cum ea concordantes, quia est multū diuersa materia illa à nostro casu & proposito, præterquam quod vix obtinebit in practica poena. d. l. si quis in tantam.

35 **C** Bene verū est, quod si mulier in casu, quo sit obligata pro debito ciuili occultaret bona in fraudē creditorū, q. hoc casu posset in carcere rari donec solueret & nō deberet gaudere hoc casu priuilegio sibi aliās à iure concessio, scilicet, ne capiatur pro debito ciuili per omnia su pra adducta cōtra nobiles occultantes bona: quia debent mulier & nobilis, vt præd. beneficio gaudeant versari in bona fide, aliās merito, quod illo non fruuntur. Hæc excogitauit corrigant sapientiores.

36 **C** Licet nobiles nō possint capi pro debito ciuili,

uili, nō ob hoc habet priuilegiū q. nō conueniuntur vltra quā facere possint, de quo priuilegio loquitur. tex. in l. maritū. ff. solut. mat. & in l. sunt, qui in id. ff. de re iudic. & in alijs iuribus, in quibus tamē nec in alijs hoc beneficiū nobilibus reperitur cōcessio, & ita hæc est cōmunis opinio, scilicet, q. nobiles nō habent hoc priuilegiū, ne scilicet, cōueniantur vltra quā facere possunt, imo possunt cōueniri in solidū, vt testatur Couar. lib. 2. var. resol. c. 1. nu. 4. in vers. & tamen nec iure regio. Arma tamen & equus & mula, vestes & lectus & domus habitationis nobilibus sunt relinquenda, vt supra est dictum. Præter hæc cetera bona sunt capienda pro exolutione debitorum, quāuis in his bonis exceptis executio etiam fieri solet nobilibus, prout iam vidifacit: sed hoc non laudo nec approbo, quia iura sunt seruanda & iustitia fieri debet etiam si mundus pereat.

37 **C** Sed est dubium an nobilis possit renuntiare huic priuilegio nobilitatis, quod habet ne capiatur pro debito ciuili, ita vt ex sua renuntiatione capi & detineri in carcere possit pro præd. debito ciuili, sicut quilibet plebeius: & an saltem cum iuramento renuntiatio hæc valeat? Articulus est dubius & in practica contingibilis: & primo videtur validam esse hanc renuntiationem, etiam absque iuramento: quia iuri & priuilegio pro se introducto potest quilibet renuntiare, vt in l. si iudex circumuento. ff. de minor. & in l. pactum inter hære dem. ff. de pact. & in l. si quis in conscribēdo. C. de episcopis & cleric. & in l. penultima. C. de pact.

38 **C** Secundo quia contractus ex partium conuentione legem accipiunt. l. r. §. si conueniat ff. de posit. cum vulgariibus. Vnde si cum eo, qui in quantum facere potest duntaxat posset conueniri, contractus celebretur, vt in solidum conueniatur, tenet contractus neque absque erit iudicem huius sententiam proferre vt notat glos. iunct. text. in leg. si conuenierit in vers. quid autē ibi aut iure contractus. ff. de re iud. quā ibi sequitur Bar. Paul. & Alex. n. 10. Bal. in l. r. num. 9. C. quibus ced. poss. pro quo facit bonus text. in leg. iudicem. ff. cōmuni diuid. & in l. si. C. de testib. ergo ita & eodē modo valebit pactum nobilis pacifcentis vt personaliter capi possit pro debito ciuili.

39 **C** Tertio pro hac opinio. facit. l. ipsa regia. ibi. *Porque en tal caso, el mismo quebrauta su libertad.* Ecce ergo. l. expressio inuentem, priuilegiū hoc esse renuntiatibile per ipsum nobilem, imo

amplius probat ibi lex. scilicet q. etiā tacite possit nobilis huic priuilegio renuntiare per cōductionē regalium reddituū. igitur idē erit dicendū in expressa renuntiatione iuxta vulgaram. l. si cui simpliciter. vers. nā quæ dā. ff. de seruit. tit. generali. l. cum quid cui simil. ff. si cert. per. Imo verō ita expressa renuntiatione multo magis obtinere illud debet cum ea fortior sit ad operandum iuris effectū quam tacita. l. eum. qui certarum. §. ff. ibi. quia diuersa causa est voluntatis expressæ, & eius quæ inest. ff. de verb. oblig. l. cum manu fata vers. fin. ff. de contrahend. emptione.

40 **C** Quarto pro hac opinio. facit, quia liber homo potest operas suas locare alicui in perpetuū, licet per hoc pactū videatur quodāmodo infringi ius libertatis, ita tenet Azon in summa tituli. C. de locat. num. 4. & Accursius in l. si cōtra quos. C. eodem tit. idem quoque voluit glos. in l. antiquitas verb. vnquam. C. de usufructu. quam ibi sequuntur Ciusus in vltima. q. Salic. numer. 4. glos. etiam in l. 3. §. nec autem. verb. reuertit. ff. de usufructu. vbi idem videtur tenere Bart. glos. in §. 1. verb. accendē te. instit. de usufructu. quam opinio. communem esse testantur ibi Angel. & vterq; Christopho. col. 2. idē tenet Bar. in l. 1. Titio cētū. §. 1. in prin. ff. de condi. & demonst. & Ioan. Faber in §. seruitus n. 7. de iure person. Imo in c. lator. n. 21. de pignori. quā opi. cōmunē esse testatur Rip. in l. obligatione generali. n. 10. de pignori. Ergo ita & eodē modo videtur dicendū, q. nobilis possit suæ libertati, hoc est nobilitati renuntiare & carceribus se obligare.

41 **C** Quinto pro hac opinio. facit quia liber homo modo maior. 25. annorū sit, potest omnino libertati suæ renuntiare ac perpetuè seruituti se exponere si venire se patiat ad pretiū participandū. l. & seruorum vers. ff. de stat. hom. l. non ideo minus vers. sed ne hodie. C. de liber. caus. §. maxima institut. de capit. dim. l. si vsum fructum tibi. §. in summa. ff. de lib. caus. Ex quo text. intelligitur, id procedere non solum in venditione, sed in quocunq; alio titulo, per quē se liber homo transferri in aliū passus est, ergo multo melius poterit nobilis ex pacto huic. l. derogare, cū per id non omnino seruus efficiatur, sed tantum eo tempore in carcere detinēdus erit donec debitum persoluerit.

42 **C** Sexto pro hac opinio. facit tex. in l. si quis crediderit. ff. de pact. vbi probatur, quod ille, qui potest in solidum conueniri & pro debito in carcerari potest sibi per pactum quætere,

ne conueniatur ultra quam facere possit, ergo ita & eodem modo per contrarium nobilis, qui non potest incarcerari pro debito cui li poterit pacisci in contrarium nobilitati suæ renuntiando.

42 ¶ Septimò pro hac opinio. facit, quia debitor quicumq; potest renūtiare iuri cedendi bonis vt videtur probare text. in. l. fi. C. qui bon. cede. poss. & tenuit Federic. de Senis consil. 60. Feli. in. c. ex rescripto nu. 11. de iureiur. & ita conclusit Capella Tolos. decis. 28. in contrariū tamen se habet communis opin. vt dicam in fra. c. 18. num. 1.

43 ¶ Quod cōprobatur quia licet iustissimū sit ac publicæ utilitati maximè conueniens edictū illud ædiliū Curulium de venditionibus rerū, de quo per text. in. l. 1. & per totum. ff. de ædili. edict. quod & Theologi & Philosophi cōprobant apud Tiraquel. in. l. 4. Connubiali. n. 2. tamē pacto ementis illud potest renūtiari siue in ipso cōtractu venditionis siue postea. vt in. l. pacisci. ff. de pact. cui consonat. l. 66. tit. 5. part. 5.

44 ¶ Præterea appellatio partē videtur traxisse à iure ciuili, partē à iure naturali. Nā eius substantia in iuris naturæ cāpo radices egisse videtur: quo iure non tam permissa defensio, quā præcepta esse videtur, forma tamen appellationis à iure ciuili induta est. Ita hæc omnia declarat Panormitanus in rubri. nu. 6. de appellat. & tamen. huic iuri appellandi licet renūtiare. vt in. l. fi. §. fi. C. de tempor. appell. multo igitur fortius renūtiatio nostræ. l. regia. admittenda erit, quæ solum à iure ciuili inuenta est, & est ius quidem non omnibus cōmune sed solum hominibus huius regni & non quidem omnibus: sed certis quibusdam, quibus hæc clari sanguinis prærogatiua competit, adeo, vt priuilegium quoddam potius quam lex dicenda sit, argumento text. in. c. pe. nulti. 3. distinctione.

45 ¶ Imo vero non solum si amboligatores in id conueniant, renūtiare poterūt appellatio ni, sed ex vnus tantū voluntate renūtiatio admittēda erit text. in. l. 1. in princip. verbi. fi. ff. quib. appella. non lic. Et nō solum expresse sed etiam tacite potest appellatio renūtiari, vt vtrumque tradit & probat Marant. de ordin. iudic. 6. parte princip. C. de appellat. nu. 330. & seq. fol. 631. vbi nu. 332. addit in tantum procedere hanc renūtiationē, quod etiā si renūtiatus adhuc sit infra decem dies datos ad appellandū non potest vterius appellare secundū Cardin. & Ioan. de Anania quos ibi

refert. Quod profecto est verbū notādum de quo iam ipse sui consultus & interrogatus in prætica. & ita respondi cum Marant. vbi supra quod prodest ad intellectum, leg. regni. qua statuantur hodie quinque dies ad appellandum.

Et ita ex supra dictis fundamentis & alijs, quæ hic referre non curo, (relata enim præcipua sunt) sunt, qui hanc opin. primā teneant, scilicet, vt nobilis possit renūtiare huic priuilegio, q. ll. regia. sibi cōcedunt ne capiatur pro debito ciuili, ita vt ex sua renūtiatione possit pro hoc debito incarcerari, & ibi detineri donec soluat, inter quos est Doctor del Casti. in. d. l. 79. Taur. paulo post princip. & Greg. Lop. in. l. 34. tit. fi. part. 7. in glos. de san gre. tenet etiam Couar. in. c. quauis pact. de pact. in. 6. in. 2. parte in princ. nu. 5. vbi loquitur de defectibus bonis, in quibus fiat exequutio & asserit ita fuisse in Granatensi prætorio cum causa ex facto tractaretur pronūtiatum, & ibi latissimè, eā opin. defendit ab argumentis quæ aduersus eā facere videtur. Et tandem in fine illius inijt cōcludit dubiam esse hanc opin. & nihilominus, eam equissimā esse existimat, ne causa nobilitatis ipsi nobiles luxurij, ludis, & comestationibus dediti absque villo delectu res alienas, præsertim pecunias, mutuo acceptas temere consumant.

46 ¶ Et inquit quod si ex renūtiatione alicuius priuilegij derogaretur nobilitati in vniuersum, tunc non foret renūtiatio ista admittenda, nepe quo ad aliquod ignominiosū supplicium nobili inferendū, quod maximè obseruandum erit in his & similibus renūtiationibus hæcille. Quam etiam opin. sequitur refens Couar. vbi supra Mēch. de success. creat. §. 29. nu. 17. ad fin. & §. 30. nu. 295. & hanc opinio. obtinuisse dicit Ioann. Orosc. in. l. iusagnatio nis. nu. 2. ff. de pact. hanc etiā opin. primo fundat Didac. Perez in. l. 1. tit. 2. lib. 4. ordin. col. 1365. & in col. 1366. eā in transitu cōmunē appellat. hanc opin. latissimè fundat, probat & sequitur respōdens fundamentis cōtrariæ partis Baega de debit. in ope. ca. 16. n. 37. & seq. nu. 103. inquit nō sufficere ad hoc vt renūtiatio præd. valeat, q. nobilis renūtiat generaliter omni legis auxilio, & nu. 104. limitat hanc suam opin. affirmatiuam in homine nobilissimo, putā Duce vel Comite.

Quæ opinio proculdubio procedere videtur si in præd. renūtiatione nobilitatis ad sit iuramentū de non cōtraueniendo cū, absque eo adhuc sit opinio obtenta & bene fundata, q. valeat

valeat præd. renūtiatio nobilitatis, quāto igitur fortius valebit si sit iurata, cū iuramentum tribuat vires actui & cōtra actui aliās inualido & nullo, & sit omnino seruandū, quando potest seruari absque interitu salutis æternæ, vt pluries dictū est, sicut in præfati nostra quæstione iuramentum seruari potest.

Sed pro contraria parte, imo quod renūtiatio nobilitatis absque iuramento non valeat nec tenet, & quod ea nō obstat nobilis non possit nec debeat pro debito ciuili incarcerari primo facit text. in. l. alia. §. eleganter. ff. solut. matri.

47 ¶ Vbi probatur q. non valet pactum mariti renūtiantis vxori exceptionem, quam à iure habet ne in solidum cōueniatur, quoniam est pactū hoc cōtra bonos mores & receptam reuerētiam, quam vxor marito præstare tenetur: & si pactum illud valeret posset maritus perpetuo carceri mācipari, quod minimè est admittēdum. Ergo ita & eodem modo dicendum est in proposito, q. pactū siue renūtiatio nobilitatis non valeat cū sit contra bonos mores & in opprobriū totius nobilitatis, si nobilis capiatur & detineatur in carcere pro debito ciuili. Nam priuilegium, q. iure cōmuni habet maritus ne ultra quam facere possit cōueniatur, simile est ei, q. nobiles habent ex. l. regia. scilicet, ne capiatur pro debito ciuili.

48 ¶ Nam qui non possunt conueniri ultra quā facere possunt, non possunt personaliter capi. Ita voluit gl. quam ibi in hoc expendit Bald. num. 9. in. l. liber captus. C. de capt. & post l. min. reuer. glo. fin. quam opin. tenet Roder. Suarez in. l. 2. tit. de los gouierios lib. 2. fori in quinta quæst. num. 5. fo. 417. & in marito quod non possit incarcerari pro dote testatur cōmunem opin. Auendañ. in respons. 8. n. 8. vbi inquit idem esse regulariter in omnibus, qui non possunt conueniri ultra quam facere possunt. Sed & sunt alij plures, qui idem tenent, quos nunc omitto quia relati supra sufficiunt in proposito.

49 ¶ Imo pactū illud, de quo in d. l. alia. §. eleganter, iuramento non firmatur, vt tenet ibi Bart. & alij Doct. & Ant. Go. in. l. 53. tauri. n. 49. testatur magis cōmunē Mench. de success. creatio. §. 28. n. 18. vbi tenet contrarium & forte verius. Sed ante eum testatur magis communem opinionē Bartoli Couarrui. de pact. in. 6. in secundæ partis initio n. 4. ad finē fol. mi. hi. 61. Et in sacro promittente soluere totam dotē cum iuramento, quod iuramentum in hoc casu non sit obligatorium cū effectu ad tollē-

dam. d. exceptionē impetrata pgi⁹ absolutio- ne à iuramento fuit ita decis. in Capel. Tolos. decis. 258. vbi glos. Stephan. Auferrii limitat quādo focer & foccus fuerint in dolo quia pauperes scientes se non esse soluendo promiserunt dotem, nam cum tunc delinquant propter dolum suū perdunt priuilegium vt in. l. penul. ff. de iur. dot. & ibi allegat Angel. Ar. ti. & Ioan. Fab. hoc tenentes.

50 ¶ Secūdo & principaliter pro hac secūda opinio. negatiua facit text. in. c. si diligenti de for. competēt. vbi probatur quod clericus etiam cum iuramento non potest renūtiare priuilegio fori, quod habet ne conueniri possit coram iudice seculari: ergo ita videtur dicendum in proposito quod nobilis non possit renūtiare priuilegio, quod habet ne pro debito ciuili possit incarcerari. Quia ratio text. in. d. c. si diligenti est, quia priuilegium illud vniuerso clericorum collegio cōpetit, quare vniuerso abrogari in præiudicium ceterorum non potest, quod satis significatur in vltima parte illius text. dum dicit, cum hoc non sit beneficium personale, cui renūtiari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico sit publicè indultū, cui priuatorum pacto derogari nō potest. Quæ ratio etiam militat in nobili, nā priuilegiū supradictū concessum nobilibus ne capiatur pro debito ciuili, toti ordini nobilitatis publicè concessum est, vt constat ex. ll. regijs, vnde ei pacto priuatorū derogari non potest. Nec obstat si dicatur, q. nō videatur præiudiciū inferri toti nobilitati per captionem personæ vnus vel alterius nobilis renūtiatis suæ nobilitati, sed tantū ipsi renūtianti, precipue, q. nō renūtiatur nobilitas ipsa sed sibi cōpetēs & effectus ex ea resultās, quia respōdeo, eodē modo dici posse in clericis respectu fori, & tamē adhuc in eis nō valet renūtiatio particularis fori quia per eam toti ordini & collegio clericorū fit iniuria & præiudicium. Vnde eodē modo est dicendū in nostro casu, quia si præd. renūtiatio nobilis valida esset, negari nō potest, quin iniuria maxima, & opprobriū fiat ex hoc ceteris nobilibus. Posset quādoquidē hoc modo voluntate nobiliū egētū & renūtiatiū suo priuilegio, nobilitas ipsa vilipendi quotidie, cū oppressi necessitate plures sint nobiles, habeantq; familiā & filias monasterio vel maritis collocandas. Ad quas necessitates subueniēdas & pro uideēdas, necessario debēt se nobiles, debitores alijs cōstituerē, seq. ad carceres obligare renūtiatio ne nobilitatis, cū aliās creditores nolint nobilibus

libus fidere, nec credere, & nobiles ipsi videntur se in magna egestate constitutos, eadem facilitate, qua se obligant renuntiant suae nobilitati ne aliis cōtingat eos fame perire argumento. l. doli mali. vers. diuersum El. r. ff. de nouat. & delegat. Quod fundamentum fortificatur, nam sicut exemptio illa clericorum à liminibus iudicij secularis est iuris diuini luxta veriorē & cōmūnē sententiam, quam tradidimus in repet. l. nemo potest num. 107. & sequentibus. ff. de legat. r.

51 ¶ Ita etiā hæc prerogatiua militibus cōcessa, videtur habere sui rationē in diuina prouidentia radicāta ex magna fidelitate, qua Deo optimus maximus nobiliū animos erga suos principes exornauit, vt constat manifeste ex l. 2. tit. de los hijos dalgos lib. 4. ordi. quæ hodie est. l. 2. eodem tit. 2. de los hijos dalgos lib. 6. nouæ recopil. Regiæ vbi ita scribitur, *Establescemos y mandamos, queriendo guardar la franquexa que han los hijos dalgos de Castilla, y de las Españas por la gran lealtad que Dios en ellos puso, y deuen auer, que les sean guardadas todas sus libertades; franquexas, y exempciones que han y deuen auer por las leyes de nuestrros reynos &c.* Ecce ergo q̄ propter fidelitatē priuinitus nobiliū animis impartitā hæc illis prerogatiua cōpetit, adeo vt possint hi nobiles meritō optimo que iure sibi vindicare, q̄d Poeta dicit Satyra. 15. Sen sum à cælesti demissum traximus arce. Ex quibus omnibus in hoc fundamento dictis bene cōprobatur hæc secūda opinio negatiua, q̄d nobilis non possit renūtiare huic priuilegio, quod iure regio sibi conceditur. s. ne capiatur pro debito ciuili, & q̄ si renuntiat, eius renūtiatio nihil valeat. imo etiā probatur ex supradictis præcipue ex d. c. si diligenti, quod nec iuramento renūtiari possit per nobilem præd. priuilegio.

52 ¶ Tertio pro hac opinio. negatiua facit. l. ne quis ex corpore. C. de aduo. diuers. iudiciorū vbi probatur q̄ patronus causarum minime potest priuilegio, quod habet, scilicet ne suscipiat prouinciales functiones, renuntiare, vt ambietibus claudatur ingressus & inuitis necessitas auferatur. Et ibi glo. verb. ambientibus opponens de. l. si quis in conscribēdo. C. de pact. soluit dicens, hoc ideo ibi quia aliis fieret iniuria toti suo ordini togatorū. Ergo ita in proposito dicendum est, vt nobilis minime possit renuntiare priuilegio, quod habet scilicet vt nō detineatur in carcere pro debito ciuili ne per hoc fiat iniuria toti suo ordini nobiliū.

53 ¶ Quarto pro hac eadē opinione allego tex.

in cap. contingit el primero de sentētia exco municationis, vbi clericus non potest renuntiare priuilegio canonis, si quis suadente diabolo. 17. q. 4. cum priuilegium illud nō tam in fauorem clerici ordinati quā in fauorē clericali dignitatis fuerit inductū, quare si spōtē se clericus percipi patiatur adhuc percipiēt incurrit ipso iure exco municationē illam de qua in d. c. si quis suadēte, vt in d. c. cōtingit.

54 ¶ Imo si clericus se ipsum percipiat incidit in illam canonis censurā argumento text. in. l. omne delictum. §. qui se vulnerauit. ff. de re milit. Quam opin. tenent plerique ex antiquioribus in. d. c. contingit vbi Panormitan. nu. 6. testatur, tam esse cōmūnē opin. quam etiam tenet Faber in. §. iuris præcepta instir. de iust. & iur. & Cardinal. allegando alios in clemētina. 1. nu. 3. dereliqu. & venerat. Sanct. & Caietan. in summa verb. exco municatione. c. 10. vers. nota tertio: ergo ita in pposito dicendum est, vt nobilis etiā volens renuntiare minime possit priuilegio supra d. quod sibi legeregia conceditur.

55 ¶ Quinto & principaliter pro ista parte negatiua facit tex. in. l. 3. in vers. quæ verō nō à patre. ff. de interd. & re legat. vbi p̄batur non posse quē renuntiare vel perdere ea, quæ nō à patre sed à genere habet: ergo ita & eodem modo dicendū venit in proposito, nā ius nobilitatis à patre est & à genere non à se ipso.

56 ¶ Nā vt in illa quis obtineat necesse est probare illa competitisse patri, auo & item atauo vt est. l. 2. tit. 21. par. 1. vers. El hijo dalgos ha de ser escogido. &c. hodie sufficit probare, de se, patre & auo vt in. l. 7. & 8. tit. 11. de los alcaldes de los hijos dalgos lib. 2. nouæ recopil. Regiæ

57 ¶ Sexto pro hac opinione facit regula illa iuris vulgātissima, quæ habet, ius publicū priuatorū pactis mutari nō posse, vt in. l. ius publicū. ff. de pact. l. testandi causa. C. de testa. l. nemo potest vbi dixi. ff. de legat. r. l. quod de bonis. §. frater cū heredem. ff. ad. l. falc. Sed lex regia concedens hoc priuilegiū nobilibus ne capiuntur pro debito ciuili publicam & non priuatam tantū vtilitatē continet, vt constat ex præd. l. & probatur per tex. in. l. spem. C. que res pign. oblig. poss. præterea in. d. l. 4. regia cōceditur hoc priuilegiū nobilibus & in l. 5. statim sequenti hoc idē priuilegiū repetitur & cōfirmatur, quasi in sinuans nobis lex hoc priuilegiū irrenūtiabile esse, q̄ ipsa nō sine iuris ministerio iterū inculcat. arg. tex. in. l. quibus idem. ff. de verb. obli.

58 ¶ Præterea in. l. 6. omnia priuilegia nobilibus

bus (quos *hijos dalgos* appellamus) competentia ad eorum vxores extenduntur quantumcumque ipse nobiles non sint, in quo videtur lex nobiles Cæsaribus adæquare, quorū vxores ex persona maritorum, imperialiū titulorum apicibus decorantur. l. Princeps bona. ff. de legib. l. bene à Zenone. vers. sed sci mus. ibi. eodē modo. C. de quadrim. præscrip. Quorsum igitur. ll. regis hæc priuilegia nobilibus concessa extendenda putauerunt, & sæpius repetunt tam enixa adhibita solitudine, si priuata nobilis renuntiatione tolli possent?

59 ¶ Septimo pro hac eadem opin. facit quia lex regia vetās nobilem capi pro debito ciuili prohibitoria est, legi autē prohibitoria renuntia ri nō potest, vt tenet Azo. in summa. C. ne fideiuss. dot. dentur gl. magna. in. l. r. eodē titu. in vers. itē an potest, quæ gl. est cōmūniter approbata. vt suo loco videbimus: igitur ita & eodem modo non poterit nobilis renuntiare huic. l. cum sit prohibitoria.

60 ¶ Octauo pro hac eadem opin. allego bonū text. iusta gl. in. l. à Diuo Pio. ff. de ritu nupt. pro cuius tex. inductione præsuppono ex. l. Iulia & Papia nō licere senatori libertam vxorem ducere, vt in. l. lege Iulia. ff. de ritu nupt. l. si. C. de nupt. Hoc sic præsup. inquit. d. l. à Diuo Pio iuncta sua gl. q̄ huic priuilegio senator renuntiare non potest, igitur nec nobilis poterit renuntiare præd. beneficio, q̄ ex. l. regia, ei conceditur, ne scilicet capi possit pro debito ciuili. Quod corroboratur quia supra d. lex Iulia videtur. esse contra summam illā libertatem, quæ in matrimonij iure concedi solet, vt in. l. Titia, quæ ex alio. ff. de ver. oblig. l. libera. C. de inutil. stipul. cum sim. l. Nam videtur infringi hæc libertas cū genus quoddam personarum excluditur cum quo contra here non liceat arg. tex. in. l. cum ita legatum & in. l. hoc modo legato. ff. de condi. & demonstrat. & tamen adhuc senator renuntiare illi non potest, quanto igitur minus renuntiare poterit nobilis præd. beneficio ne ob debitum ciuile in carceretur, cum illud sibi à lege concedatur in signum suæ nobilitatis? Nec obstabit si dicatur. l. illam à Diuo Pio esse iā hodie correctam iure ciuili per d. leg. si. C. de nupt. quā prociudubio de iure can. quo licet vnici que ducere quā velint in vxorem, adeo, vt cum serua teneat hodie contractum matrimonium, vt in cap. propo fuit de cōiug. seru. item cum meretrice vt in. c. inter opera de def. ponsalib. imo vero generaliter præcipitur, vt

quos Deus coniungit homo non separet tex. in. c. penultimo. 33. q. 2.

61 ¶ Nā respondeo q̄ licet lege correctā vti non debet in suo casu, bene tamen licet ex ea argumentum sumere modo lex correctā sit inserta in corpore iuris, pro quo est tex. in. c. auctoritate Martini. de concess. præbend. lib. 6. vbi Bonifacius octauus allegat. ll. correctas in argumentum, & ita per illum tex. tenet Bar. in l. si. nu. 3. ff. ad. l. Cornel. de falc. cuius opinio. cōmūnē dicit Gomez ius in. §. in personam nu. 17. institut. de action. vers. sed tamen hoc dictum. ¶ Et ita remanet hæc secūda opinio negatiua bene fundata, scilicet, q̄ nobilis (hoc est *idalgus*) non possit renuntiare huic beneficio quod iure regio sibi conceditur, scilicet, ne capiatur pro debito ciuili. Quæ opinio in hunc sensum accipienda est, vt quantuis renūtiaret possit non obstante sua renūtiatione allegare suam nobilitatem & petere ne capiatur nec detineatur in carcere pro debito ciuili, & si captus fuerit q̄ relaxetur, & iudicem ad id teneri confitto de nobilitate allegantis. Et profecto, licet articulus hic dubius & satis cōtrouersus sit, hæc tamen secūda opinio verior mihi videtur & tenenda in iudicando & consulendo, quæ etiam non caret auctoritate. Nam eam tenet Cisuentis in. d. l. 79. Taur. vers. quarto quæ rex vnico & satis in firmo fundamento & ibi Anto. Gomez nume. 3. & idem Anto. Gomez in. 2. tom. c. de qual. cōtract. nu. 54. & hanc opinio. asserit esse magis cōmūnem opinio. Doctorum in. l. alia. §. eleganter. ff. solut. mat. Ioannes Arce ab Orola in tractatu de nobilit. in tertia parte princip. c. 6. nu. 3. fol. totius oper. 39. in prima impressione. & in secūda fol. 94. Hanc etiā opinio. inquit sibi videri cōmūni omnium cōsensu, & applausu receptā Mench. de success. creat. §. 22. num. 77. in vers. postremo hæc pars, qui numeris præcedentibus latissimē eā probat & sequitur de iure cōmūni & num. 78. eam etiā sequitur de iure regio, quicquid aliās testuerit, hanc eandem opinio. late probat & sequitur doctor Didacus Perez in. l. 1. tit. 2. lib. 4. ordinamēti. col. 136. cum duabus sequentibus. vbi allegat aliquos ex supra allegatis pro & contra. Hanc etiam opinio. sequitur doctor Auiles in procmio. c. c. prætorum glo. 1. nu. 27. licet idem Orola in secūda parte tertiæ partis principa. nu. 8. dubitet de hoc articulo in facti contingentia dicens iam vidisse contigisse & dubitatum fuisse apud Cæsaribus auditores. tandem reprobat Grego. Lopez in

pez in dict. l. 34. tit. fi. par. 7. in glo. de sangre, qui tenet primam opinio. supra positam affirmatiuam.

62 ¶ Quæ secunda opinio negatiua in tantum procedit, vt etiam in præd. renuntiatio priuilegij supradicti nobilitatis iurata fuerit adhuc non valeat, nec teneat, vt expresse tenet Ant. Gomez in l. 79. Tau. nu. 3. ea ratione quia hoc priuilegium est remedium reuerentiale toti generi nobilitatis, cui per particularem derogari non potest, argumento tex. in l. alia. § elegant. ff. solut. mat. & ibi cõmunis opi. ita Anto. Gomez vbi supra. pro quo melius allegasset. d. c. si diligenti. quod supra induxi mus, pro hac opinio. Quam etiã tenet idem Antonius Gomez in. d. 2. tom. c. 14. de restit. min. nu. 24. col. 2. illius numeri ad mediũ. sequitur etiam Dida. Perez vbi supra. Quæ am pliatio non multum firma videtur, tum propter dubium quod est in articulo principali renuntiationis huius priuilegij absque iuramento factę, cum sint grauisimi authores, & plura fundamenta pro vtraque parte quæ du bietas tolli videtur per appositionem iuramenti, tum etiam quia iuramentũ confirmat actum & omnino est seruandum quoties, potest seruari absque interitu salutis æternæ vt potest in proposito.

63 ¶ Tum etiam ex traditis per Roland. à Valle consi. 13. n. 10. & 18. lib. 1. vbi alios allegas tenet, quod per clausulam renuntiationis omni legum & iuris auxilio cum iuramento vide tur renuntiatum beneficio, ne quis cõueniat, nisi in quãtum facere potest, item & bene ficio non incarcerandi. Nec videtur ob stare. d. c. si diligenti de for. compet. quia loquitur in clerico renuntiante cũ iuramento suo foro. quo casu nõ potest recte negari maiorẽ ratio nẽ prohibendæ renuntiationis esse quã inno stro, licet aliquo modo videantur alludere hi duo casus inter se. Non obstat etiam si dica tur iuramentum in proposito, de quo agimus non esse seruandum tanquã in præiudicium tertij (hoc est) totius ordinis nobilitatis. argu mento tex. in. c. quanuis pactum de pact. in. 6. & in. c. cum cõtingat de iur. iur. quia potest responderi, principaliter esse in præiudicium renuntiantis cum iuramento, secundario ve ro & incidenter in præiudicium ordinis nobi lium, quo casu, iuramentum bene confirmat renuntiationem & est seruandum iuxta tex. in dict. c. quanuis pactum iuncta sua glo. fin. communiter approbata vt ibi late diximus. Et ita mihi semper dubia visa fuit ex supradi

ctis ampliatio hæc etiam, eo casu, quo in arti culo principali quando in præd. renuntiatione priuilegij nobilibus concessi non adesset iuramentum esset tenenda opinio negatiua, quia si alicui verior & tenenda visa fuerit pri ma opinio affirmatiua absque dubio tenebit hanc meam opin. contra supradictos autores quod scilicet renuntiatio præd. confirmetur iuramento & sit seruanda, quæ ex pluribus si milibus confirmari poterat, vbi renuntiatio simpliciter aliàs prohibita firmatur iuramen to, quæ in suis locis, & capitulis dicetur, & ita eam teneo, quam postea inueni tenere nouis sime cum Mench. quem refert Baega in. d. tra ctatu de inope debit. cap. 16. nu. 91. & sequen tibus. Et retenta suprad. opinione principali negatiua, quando scilicet non adesset iuramen tũ in renuntiatione respondeo fundamentis contrariæ partis primo loco adductis. Et primo non obstat regula vulgar. quæ habet, pos se quem fauori pro se introducto renunciare, nam illa vera est & procedit quando fieri potest renuntiatio absq; alterius iniuria, hæc au tem renuntiatio priuilegij nobilibus cõpetẽ tis ex. l. regia omnibus nobilibus iniuriam fa cit, eisq; iustã mouet indignationẽ cum videant nobilitatem vilipendi, quare minime est admittenda.

64 ¶ Quæ responsio confirmatur ex eo, quod li cet iuramentum calumniæ merum fauorem vtriusque partis cõtineat, ne altera alteri quic quam obrudat falsi, ei tamen renuntiare mi nime potest. l. 2. §. sed quia veremur. C. de iure iurand. propter calumn. dand. quoniam in iuria fieret iudici ex tali renuntiatione, cuius etiam interest ne falsitas in iudicio committatur: quare etiam ex consuetudine præscri ptã iuramentum hoc remitti non posset ex text. in. c. ceterum de iuram. calumniæ. qui loquitur in clericis ad eruendam veritatem. Nec obstat quod tacite potest iuramentum hoc omitti ex tex. in. c. 1. §. propter de iuram. calumniæ. libr. 6.

65 ¶ Præcipue hodie iure regio, quia si bis nõ pe tatur, licet omittatur, processus non est nul lus, vt in l. 10. titulo. 17. libro. 4. nouæ recopil. lat. reg. quia potest responderi quod ex quo index non exigit à partibus hoc calumnię iuramentum, videtur partis vtriusque integri tati nimis confidere, quare necessarium non videtur iudici iuramentum hoc præstare ad veritatem eruendam.

66 ¶ Nã si iudici visum fuerit opus, poterit vbi cunq; & in quacunq; parte iudicij etiam post

post conclusum in causa partes ipsas interro gare pro eruenda veritate, vt in l. vbi cunq; ff. de interrog. act. tradit Curt. Iun. in l. admo nẽdi. n. 75. ff. de iureiur. vbi refert Felinũ late declarantem, qui est videndus. Imo etiã si pã cto iurato partium possit iuramentum calu niæ remitti, adhuc tamen iudex hoc casu ex officio poterit partes ad iurandum de calum nia compellere pro eruenda veritate secundum Mench. lib. 2. controuers. vsu freq. cap. 25. in principio num. 5.

67 ¶ Item non obstat consideratio illa, quam ex. l. Regia deduximus ibi. Porque en tal caso el mis mo quebranta su libertad. Nam illi respondent Otalora & Menchac. vbi supra diuersis mo dis, ego hoc modo satisfacio, quod ibi multa concurrunt, vt priuilegium illo casu periclite tur, & in primis perpetuũ ille fiscalis patrimo nij fauor, ex quo cessare videtur illa nobilita tis prerogatiua arguendo tex. in l. si is, qui in fine. ff. de iur. fisc. l. 2. & per totũ. C. de pri uileg. fis. maxime cum ibi fiscus agat de dam no euitando, (hoc est) de patrimonio suo recuperando, quo casu semper causa fiscali mel lior est.

68 ¶ Nam tex. in. l. non puto. ff. de iur. fisc. ex quo videtur contrariũ probari, intelligendus est quando fiscus agit ex causa lucratiua pri uatus vero de damno euitado: tunc enim con tra fiscum erit iudicandum in dubijs quæstio nibus, non vero quoties fiscus agit de damno euitando: quia tunc melior esse debet causa fi sci. Ita text. illum intelligunt Cuman. nu. 11. Soc. 8. Iaf. 37. Ripa, 4. in l. 1. ff. solut. mat. Ang. el. de Aret. in §. fin. nume. 11. instituta quib. mod. testamenta in finem. Iaf. in §. si quis agens, nu. 11. instituta de act. idem in. l. de die in princip. nu. 3. ff. qui satis dar. cog. commu nem esse hunc intellectum testatur Alberic. in l. vnic. §. si. col. fin. C. de caduc. tollend. di cit magis veram & communem opinio. hanc Anton. de Fauo. in tractatu de pignotib. 2. par te membro. 4. nu. 117. testatur etiam commu nem Anton. Gomez in l. 9. Taur. nu. 25. Præ terea, & si cessaret hæc fiscalis patrimoniij con sideratio non recte posset vniquam dici gau dere nobilem huius priuilegij prerogatiua aduersus principẽ ipsius priuilegij autorem arguendo tex. in l. ad res donatas, ibi, quod minime dicendum est, ne, eo casu liberalita tis suæ donator poenam patiat. ff. de ædilit. edict.

69 ¶ Præterea & si lex hæc casum expresse non excepisset videtur adhuc tacite hæc exce-

ptio inesse cum princeps generalem hinc præ rogatiuam cõcedens nobilibus aduersus suos creditores intelligendus sit suam personã excepisse ex iuris vulgata regula, quæ habet in generali sermone semper intelligendum fore exceptam personam loquentis. l. qui in su lam. §. colonus. ff. locat. cum simil. Præterea ipse cõsidero, quod in actu in quo requiritur exuberantia bonæ fidei non habent locum re gula communes, scilicet, quod in omni debi to & specie non differenti habeat locum com pensatio, vt sunt iura vulgaria.

70 ¶ At vero in causa depositi, id locum non ha bet propter exuberantiam bonæ fidei, quæ in illo contractu requiritur. l. si. C. de compensat. in §. in bonæ fidei, ibi, ne sub prætextu com pensationis depositarum rerum, quis ex actio ne sua detur, instituta de acti. text. in. c. fin. de deposit. vbi ita scribitur vt contractus, qui ex bona fide oritur ad perfidiam minime refera tur. l. penul. C. deposit. At vero licet homini bus nihil tam conueniat quam pacta seruare. l. 1. in principio. ff. de pact. l. 1. ff. de constit. pe cun. cum alijs, negari tamen non potest, quin grauius sit Principi fidem datam, non seruare argumento tex. in l. omne delictum verũ, qui manus, ibi augetur, & c. ff. de re milit. facit tex. in l. aut facta. §. persona. ff. de pœnis in §. atrox. ibi, vel ex persona, & c. instituta de iniur.

71 ¶ Præterea & si hæc omnia cessarent adhuc posset responderi. l. regia suprad. ne ob sit, si prædictæ veriori & communi sententię nega tiuæ, nam ibi agitur de renuntiatione tacita, quæ plus roboris interdũ iure sortitur quam expressa ex tex. in. l. filiusfamil. §. veterani. ff. de procurat. & idem est in tacita prohibi tione argumento tex. in. l. vero procuratori. §. fin. ff. de solut. Maxime quod in defraudatione vestigialium fraus est delictum reatus, qui hanc nobilitatis prerogatiuam excludit ex text. in. l. i. C. vbi senat. vel clarif. quod po test probari exemplo non dissimili, nam vt dictum est supra maritus non potest renun tiare exceptioni, quam habet ne ab vxore conueniatur, vltra quam facere possit, adeo vt post rem quoque iudicatam possit hæc ex ceptione iuuari vt in. l. ex diuerso. §. fina. ff. solut. mat.

72 ¶ Posset tamen ex tacita quandam renuntia tione veluti admixta fraude, illi priuilegio re nuntiare putã si maritus, rei vxoria: actione conuētus negaret se cum tali muliere contra xisse matrimonium, nam postea de menda cio &

cio & fraude conuictus in solidum est excu-
riendus argumento text. in l. si vnus. §. final.
ff. pro socio. per quem text. & alios ita voluit
Bartol. in l. etiam. §. licet columna. final. nu-
mero. 3. versic. quare quid de dolo. ff. solut.
mar. Alex. in l. maritum in. xi. fallentia. ff. eo-
dem titulo. Socinus in regula. 257. in paruis.
versic. quinto fallit. Ias. in l. fin. numer. 8. C. de
fidei commissis. idem Ias. in l. qui cum se. nu. 3.
& ibi etiam Ripa numer. 1. Vincent. num. 4.
ff. de re iudic. Ias. in l. quod te mihi nume. 30.
ff. si cert. pet. Campesius de dote. 3. parte. q.
238. versic. vndecimo fallit. Et in nobili ne-
gante se nobilem scienter tempore contractus
& obligationis idem statutum est vt supra di-
ximus. Ex quibus bene satisfactum esse vi-
detur dict. l. Regia ne ob sit nostrae opin. mul-
ta enim ibi concurrunt vt visum est ex qui-
bus constat & valet illa tacita renuntiatio: imo
videtur eadem. l. probari quod si illa cessent
nunquam renuntiatio admittenda sit ex text.
in ff. ius singulare. ff. de legib.

Non obstat etiam text. in dict. l. si conuen-
tione sua gl. ff. de re iudic. nam illa in pri-
uilegio societatis dato loquitur, quod si remit-
tatur nemini sit iniuria. secus vero est in pro-
posito, quia ex renuntiatione nobilitatis ma-
xima irrogatur iniuria toti nobilitati.

Non obstat, quod diximus posse liberum
hominem operas suas locare in perpetuum, quia
praeterquam quod contra id tenet glo. in l. post certi.
& ibi etiam Bald. C. liberal. caus. Dynus & qui-
dam alij in l. Titio centum. §. 2. ff. de condi.
& demonstrat. eo quod ex hac perpetua loca-
tione operarum inducitur videatur quaedam
seruitus argumento. l. 2. ff. lib. homin. exhib.
& in dict. l. Titio centum. §. 2. vbi probatur, quod si
Titio centum relicta sint; ita, vt a monumento
tali non recedat vel, vt in illa ciuitate domici-
lium habeat, non habet locum cautio quia per
eam ius libertatis infringitur: potest respon-
deri ad communem opin. supra dictam, eam ra-
tionem sustineri.

73 ¶ Quia licet locatori regulariter seruire per
substitutum. l. quisquis. l. ad similitudinem. C. de
episcopis & clericis. l. 3. ff. de usufruct. legat. Vn-
de si effectus electa industria certae personae vide-
tur quod non valeat locatio perpetua operari, &
quod hoc casu limitanda sit supra dicta communis
opinio, huius fundamenti, cum in eo sublata fuerit
facultas illa seruendi per substitutum. l. ne-
mo est qui nesciat. ff. de duob. reis. l. inter ar-
tifices. ff. de solut. l. vnic. §. ne autem. C. de ca-
duc. tollend.

Potest etiam responderi huic fundamento
quod licet vera sit communis opinio supra dicta,
de qua in hoc fundamento, & dato quod proce-
deret indistincte adhuc nobis nihil obesset,
quia loquitur in casu multum diuerso & dissi-
mili a nostra proposito quaestione, quia quod
quis locet operas suas in perpetuum ac per hoc
videatur quodammodo libertas sua infringi,
non tamen ex hoc iniuria fit alijs hominibus
nec resultat alicui ordini opprobrium, nec ipsi
hoc modo se obligant: quia ipse se obligauit
ad operandum in suo officio, quod potest, imo
se pati venire ad pretium participandum, &
sic seruum effici, vt supra est dictum. At vero
in nostra principali quaestione iniuria non
tantum fit nobili renuntianti priuilegium il-
lud, quia ipse decoratur in hoc sua nobilitate,
sed imo toti generi & ordini nobilium fit ini-
uria, opprobrium & vituperium vt supra
non semel dictum & probatum est, & ita be-
ne remanet satisfactum huic fundameto con-
trariae partis.

Non obstat text. in dict. l. si quis crediderit fa-
pra allegat. cum non sit par ratio in utroque,
nam ibi acquiritur beneficium non habenti,
quod non est prohibitorium: nos vero agimus de
priuilegio nobilitatis sua praerogatiua, quod cum to-
tius nobilitatis infortunio admitti non debet.

Non obstat etiam, quod de beneficio cessio
nis diximus, quod possit renuntiare: nam id est
contra communem opinio. quam infra alio
capite suo loco trademus. Praeterea dato sed
non concessio, quod valeret pactum renuntia-
tionis iuris cedendi bonis nihil obesset supra-
dict. receptae sententiae negatiuae, cum renuntiatio
illa cessionis fiat sine cuiuspiam alterius ini-
uria quam renuntiantis, haec vero renuntiatio
nobilitatis cum aliorum iniuriam contineat
admittenda non est. Praeterea beneficium il-
lud cessionis bonorum est subsidiarium & fle-
bile, vt in l. penulti. C. qui bon. ced. poss. &
miserabile est, vt in l. si C. eo. tit. quare nimi-
rum si quibusdam visum fuerit, eius renuntia-
tionem admittendam fore.

Nec obest etiam text. in l. si. §. si. C. de temp. ap-
pellat. Nam ibi ideo renuntiatio iuris appel-
landi admittitur ne lites in longius protrahan-
tur atque iram fiant immortales, quod semper fuit
curae Imperatori ex text. in l. properandum in
principio. C. de iudic. & alibi sapissime.

Non obstant responsiones quae ad aliqua fun-
damenta nostrae principalis opinionis negati-
uae traduntur per Couar. vbi supra tenentem
primam opinio. quia debiles sunt & quae non
eneruant

eneruant vires eorum, tum praeterea illis re-
spondet Menchac. vbi supra dict. §. 22.
74 ¶ Possit tamen dici quod prima opinio affirmatiua
procedat in nobili ex priuilegio, qui quidem
possit suo priuilegio, quod tantum sibi est con-
cessum seu potius datum non quidem a lege sed
a rege, renuntiare quasi ex huius renuntiatione
non licet datur nobilitas vera aliorum, quia nobi-
litas data priuilegio non tanti est apud veros
nobiles sanguinis, vt sibi iniuria facta videat-
ur si is in carcere detrudatur cum nobilitas il-
la data sit, quae non habet praesentem mate-
riam vnde oriatur, ac quidem diuersa a vera nobi-
litate, quae natua appellatur, quia habet praesentem
materiam vnde orta fuerit, scilicet, a
claro & antiquo sanguine & stipite praedece-
ssorum suorum & maiorum, argumento co-
rum, quae tradunt Doct. in l. iuris gentium in
principio & in §. & ideo. ff. de pact. de actioni-
bus natuius & datuius. Quinimo nobilitas haec
priuilegio quaesita solet apud bonos & gra-
ues viros vilipendi, excelsiorque multo est,
nobilitas alia sanguinis. Ethoc est, quod vide-
tur sensisse Didac. Perez vbi supra col. 1368.
dicens quod nobilitas non perfecte causata nec
formata in aliquem, renuntiare potest, quoad
renuntiantem, in quo quasi possessio cessat,
quamuis ipse exemplificet quando nobilitas
non est perfecte causata ex defectu forte pro-
bationis: nam idem videtur esse si nobilitas
sit noua (vt ita dica) hoc est, priuilegio data.
Et ita mihi videtur tenendum, quamuis vide-
rim doctissimum virum tenuisse contrarium,
scilicet, vt in hac quoque nobilitate data, ea-
dem secunda opinio negatiua sit tenenda si-
cut in vera nobilitate. Nam ex quo, quis est
consequutus haec iura nobilitatis siue ex pri-
uilegio principali siue a parentibus ac maiori-
bus, toti nobilitati hac sua renuntiatione
praedicit, quod minimè est admittendum.
Sed ipse adhuc praecedentem meam opin. ma-
gis probo scilicet, vt nostra secunda principa-
lis opinio negatiua non procedat in hoc nobi-
li ex priuilegio, sed potius contraria primo lo-
co posita, scilicet, quod possit renuntiare praed.
suo priuilegio ne capiatur pro debito ciuili
per supra dicta & quia in eo videntur cessare
rationes & fundamenta secundae opinionis
negatiuae, & quia priuilegio suo potest quis li-
berere nutiare praecipue cum renuntiatio haec
non sit opprobrium veris nobilibus. De hac
limitatione vide nouissime Bacca vbi supra.
cap. 16. num. 97.

- 1 Clericus inops, pro debito ciuili non est excommuni-
candus: praesertim tamen debet cautionem de qua in c.
Odoardus de solut.
- 2 Sed quod fatetur debita opus esse ad hoc vt illo priu-
legio gaudeat.
- 3 Debitor non admittitur ad cessionem bonorum faci-
endam antequam recognoscat debitum vel sit con-
demnatus vel confessus in iudicio.
- 4 Clericus non habens vnde soluat debita non cogitur
cedere bonis, & nu. 6.
- 5 Nobili attentis legibus Regijs non tenetur cedere bo-
nis nec seruire creditoribus pro debitis.
- 6 Clericus vigore consuetudinis, quae est in laicis, non
debet cogi seruire suis creditoribus.
- 7 Clericus pro debitis ciuilibus non tenetur ultra quam
facere potest, nec pro eis potest incarcerationi.
- 8 Executio non est facienda in stipendijs & in centis
quibusdam rebus militum, alijs bonis existentibus,
in quibus fieri possit.
- 8 Executio non debet fieri in praebendis clericorum;
hoc est, in eorum fructibus & stipendijs, & infra nu-
mero. 17.
- 9 Decretum sancti concilij Tridentini sessione. 25. ca. 3.
de reformatione intelligitur.
- 10 Clerici minoribus tantum ordinibus insigniti an gau-
deant priuilegio id. c. Odoardus de solut. & numeris
sequent.
- 11 Clericus coniugatus cum vnicâ & Virgine tonsuram
& habitum clericalem deserens an possit carcerari
pro debito pecuniario?
- 12 Nullus de foro compet. intellectus.
- 13 Clericus prima tonsura ad hoc vt gaudeat priuilegio
fori in criminalibus quae requirantur hodie?
- 14 Clericus habens beneficium, de quo dinere possit po-
test conueniri in solidum & numeris sequent.
- 15 Maritus artifex, qui ex sua persona potest victu quaerere
condemnatus in quantum facere potest tenetur
cedere nomina debitorum etiam si alia bona non ha-
beat.
- 16 Socius ratione societatis non tenetur ultra quam face-
re possit praeterquam si habet officium, ex quo possit
se sustinere, quia tunc in solidum tenetur soluere.
- 17 Clericus si sit oppressus debitis & habeat beneficium
tantum, non vera alia bona & conueniatur a credito-
ribus suis iudex adiudicabit eis fructus dicti beneficij
pro ratione quantitatis debita; dimissa clerico con-
grua portione ex eisdem.
- 18 Clericus licet sit suspensus ab homine vel a canonibus,
relinqui ei debet vnde se & suos possit sustentare.
- 19 Pendente secreto bonorum clerici, si non habeat ille
vnde se alimenter debet alimentari ex fructibus se-
cretatis, & sibi ex eis ad alimentum & litem sufficien-
tes

- tes finitus relaxari per iudicem debent.
- 20 Clericus negans scienter se esse clericum tempore contractus, & scilicet datur debitum cum tamen creditor ignorat, non gaudet beneficio, d. cap. Odoardus.
- 21 Clericus post contractum debitum occultans bona sua ne ex eis satis fiat creditoribus, non gaudet dict. beneficio.
- 22 Clericus si conueniatur ex maleficio vel quasi non habetur ratio ne egeat.
- 23 Clericus condemnatus ex delicto vel quasi in quantitate pecuniaria parti applicata an pro illa gaudeat, d. beneficio. c. Odoardus & numeris sequent. ponitur resolutio in nume. 27.
- 24 Condemnatus pro crimine in pena pecuniaria etiam parti applicata pro emenda damni sibi illati, non habens in bonis luit in corpore.
- 25 Commutatio pena pecuniaria in corporalem non fit auctore inuito, nisi pena applicata sit physica.
- 26 Condemnatus in pena pecuniaria ex delicto vel quasi non potest cedere bonis.
- 28 L. 9. tit. 16. lib. 5. noue recopil. Reg. declaratur.
- 29 Clericus suspectus de fuga cum proprijs bonis potest capi a creditore & tradit proprio iudici detinendus donec eas alienum soluat ex his bonis, que sunt occultate conatus.
- 30 Obligatus certis quibusdam rationibus effectus clericus potest capi & incarcerari per iudicem ecclesiasticum pro illis reddendis.
- 31 Clericus, qui iurauit soluere debitum an gaudeat beneficio, d. c. Odoardus & numeris sequent. & ibi quid quando tribus sententijs fuit condemnatus?
- 32 Ratio quare aduersus tres sententias conformes non admittatur exceptio nullitatis.
- 33 Exceptio nullitatis bene admittitur aduersus executionem trium sententiarum conformium quando exequutio semel facta non potest retractari.
- 34 Remunerationi non potest beneficio dict. cap. Odoardus de solut.
- 35 Remunerationi facta, d. c. Odoardus cum iuramento de non contrahendo nec allegando illud, bene valet & tenet.
- 36 Clericus iurans soluere in solidum debitum vel integre non gaudet beneficio, d. c. Odoardus.
- 37 Socius iurans integre soluere & non opponere exceptiōem aliquā iuris vel facti non habet beneficium ne conueniatur ultra quam facere potest quod alijs habet.
- 38 Clericus iurans simpliciter soluere debitum non adiecit signo minervali poterit gaudere beneficio, d. c. Odoardus.
- 39 Clericus, qui cum iuramento promisit soluere debitum si non soluat potest pro peritio incarcerari & quod remedium sit ad hoc curandum.

De beneficio cap. Odoardus de solut. clericis competenti Cap. XVII.

Lericus non habens vnde soluat debita in totum vel pro parte non debet excommunicari, imo si est excommunicatus pro prædictis debitis absolui debet absque ulla difficultate, præstita ab eadem

- idonea cautione, vt si ad pinguiorem fortunam deuenit, debita prædicta persoluet: hic est text. celebratissimus & apud omnes vulgatissimus in ca. Odoardus de solutione. l. 23. tit. 6. part. 1.
- 2 ¶ Sed ad hoc vt text. hic locum habeat, requiritur quod ipse clericus prius fateatur debita, vt probat text. hic, ibi, recognoscenstem huiusmodi debita, sed propter rerum inopiam soluere non valentem. Quod quidem summa ratione nititur, cum privilegium & beneficium hoc clericis competens fundetur in bona fide, (hoc est) præsupposito, quod clericus debet soluere non tamen potest propter inopiam, & rationem reddit glo. hic. 2.
- 3 ¶ Quia debitor antequam recognoscat debitum vel sit condemnatus vel confessus in iudicio non admittitur ad cessionem bonorum faciendam, per quam cedens liberatur a carcere vt supra. c. præcedenti dictum est, & in cessione hoc communiter tenetur secundum Abbatem hic. n. 7. & alios plures Doct. alibi, tradit optime Matthæ. de Afflict. decis. Neapol. 379. per totam, & hæc est verior litera & communis sensus. l. penult. & vltimæ. ff. de cessione bon. secundum Couar. lib. 2. Var. Resol. c. r. nu. 5. vbi ad hoc allegat. l. r. tit. 15. part. 5. Nam si clericus vel cedens bonis negaret debitum, tunc iura eis non concedunt præd. beneficium sed tantum confessis vel condemnatis.
- 4 ¶ Et ex text. in d. c. Odoardus infertur & bene probatur qd clericus non habens vnde soluat debita non cogatur cedere bonis: neque est aliquod ius quod clericis imponat necessitatem cedere bonis, pro quo est bonus text. in c. peruenit de fideiussor. vbi clericus non cogellitur qd cedat bonis sed solus redditus eius assignari iubetur creditoribus vsq; ad satisfactionem debitorum. Et ita hanc opin. scilicet, qd clericus in ops non cogatur cedere bonis sicut nec miles seculi, vt in. l. miles in principio. ff. de rei iud. & ibi Doct. tenet. Abb. in præfenti. n. 8. cuius

- cuius opin. aduersus Hostiens. Ioan. And. & Henric. contrarium existimantes sequuntur, & dicit veriorum & frequentiorum Couar. lib. 2. Var. resol. c. 1. nu. 9. in principio. idem tenet & late probat Baëza de inop. deb. & c. c. 17. nu. 1. & 2. & pluribus sequent. vbi alios allegans nominatim tenet qd non debet cogi feruere creditoribus nec est detrudendus in carcerem pro debito ciuili, & nu. 9. dicit esse magis communem opin. & eam sequitur plures allegans qd non cogatur cedere bonis.
- 5 ¶ Pro quo facit quia nobilis etiam hodie attentis legibus regijs non tenetur cedere bonis nec feruere creditoribus, quia id locum habet in plebeijs, non vero in nobilibus vt tenet & probat Ant. Gom. in. l. 79. Taur. nu. 2. ergo idem a fortiori dicendum venit in clerico.
- 6 ¶ Nec etiam clericus vigore consuetudinis que est in laicis cogi debet ad seruendum creditori vt in. c. 2. de pignor. tradit Greg. Lop. in. l. 23. tit. 4. part. 1. in. glo. vii. clergo a otro, ad fin. qui omnino est videndus, & qd clericus non teneatur cedere bonis tenet etiam Matthæus de Afflict. in constitut. Neapol. lib. 1. de cleric. conuen. & c. rubrica. 66. num. 6. folio. 225. vbi admonet clericum vt sit cautus quando conuenitur actione personali vt non dicat, cedo bonis, quia tunc vsq; ad interulam potest creditor eum spoliare secundum aliquos vel saltem dimissis sibi vestimentis congruentibus: sed si dicat & opponat beneficium. d. c. Odoardus sunt sibi relinquenda alimenta.
- 7 ¶ Vterius addendum est ex text. in d. c. Odoardus qd clericus pro debitis ciuilibus non tenetur in plus quam facere possit, sicut nec miles, ac per consequens non potest pro eis incarcerari. Primum expresse tenet glo. in d. l. miles in principio. ff. de rei iudic. in gl. facere potest veritate quid in milite celestis militia? Resp. idem multo magis. Quam gl. singularem reputat Andreas Barba. in præfenti ca. Odoardus ad hoc quod miles celestis militiae æquiparetur militi terrestri & ita hanc opin. in proposito sequitur Abb. in præfenti, nu. 8. & Euerard. in sua centur. legal. c. 2. in principio & hanc opin. testatur comunem Rod. Suar. in. l. 2. tit. de los gouiermos, lib. 3. for. q. 5. num. 14. pag. 418. vbi etiam asserit secundum supradictum, scilicet, quod clericus non possit in carcerari pro debito ciuili quod secundum etiam tenet Abb. d. num. 8. tenet Baëza vbi supra. nu. 1. 2. & sequent. & num. 5. tenet quod non possit renuntiare huic privilegio ne conueniatur ultra quam facere potest, & quod clericus non

- carceretur pro debito ciuili tenet etiam Grego. Lopez in. l. 23. in gl. vii. clergo a otro, tit. 4. part. 1. vbi ad hoc allegat Ioan. And. & Dominicum in. c. si clericus de sententia excommunic. lib. 6. per text. ibi. sine debeat laico sine clerico, & ibi respondet ad d. c. a regiam, quare videbatur facere differentiam inter laicum & clericum creditores clericis: & late agit & distinguit an idem sit in clerico debitore vt tute administrationis, quam habuit an possit carcerari. Et quod clericus non possit capi pro debito ciuili statutum est in vtriusque regno in cilia secundum Matth. de Afflict. vbi supra, & probatur etiam quia omnes personæ quæ non possunt conueniri in plus quam facere possunt non possunt incarcerari pro debito ciuili ex communi opin. supra tradita in. ca. præcedenti. Eandem opin. glo. in. d. l. miles sequitur plures Doct. referens & dicens communem opinio. aduersus Matthæ. Aller. & Paul. tenentes contrarium Couar. vbi supra. d. lib. 2. Var. c. r. nu. 9. quo non relato se J. alijs pluribus, eandem opin. sequitur Didac. Perez in. l. r. tit. 3. lib. 1. ordina. col. 107. in vers. ex quibus aliud emanat privilegium. Hanc eandem opin. allegans plurimos (inter quos Couar. vbi supra non tamen Didacum Perez) testatur comunem dominus Anton. de Padilla in. l. r. nu. 7. C. de iur. & fact. ignor. & supradicti doctores hoc expresse intelligunt, quod clerico debet relinqui necessarium pro alimentis ne egeat, de quo infra latius dicemus. Itaque tenenda est hæc comunis opinio tam in iudicando quam in consulendo: & ita ego secundum eam obtinui cum essem patronus clericorum captorum & excommunicatorum pro debitis ciuilibus. Nam allegavi privilegium hoc clericis competens & statim habita summaria informatione paupertatis absoluti & dimissi à carceribus fuere præstita suprad. cautione iuratoria.
- 8 ¶ Ex quibus infertur quod sicut executio non est facienda in stipendijs & in certis quibusdam rebus militum, alijs bonis existentibus, in quibus fieri possit, nec in bobus & alijs rebus culturæ alias secus, vt in. l. stipendia. C. de executione rei iudic. & in. l. 21. & 23. tit. 2. par. 2. & in. l. 3. tit. 27. part. 3. & ibi Greg. Lop. & idem Greg. Lop. in. l. 4. tit. 12. part. 5. glo. fi. & in. l. 5. tit. 17. lib. 5. & l. 25. tit. 13. lib. 8. nouæ colle. & tenet Celsus in suo repert. legum regni verba execution. num. 6. & 35. & late in materia Aviles. c. r. prætor. in glo. ni lleuaran. nu. 9. & sequent. fol. 51. & sequent. & Auend. in suo

ditionar. verb. cauallero. fol. 8. col. 2. in. 2. priuilegio. Petrus Duēnas in regula. 275. in. 5. limitatione. fol. 97. [Et Matieço in dict. l. 5. tit. 17. lib. 5. nouz collect. reg. glo. 2. vbi. nu. 2. limitat in debitis fiscalibus, quia pro his etiam alijs bonis deficientibus fiet exequutio in his instrumentis ad culturam agri destinatis: pro debitis vero priuatis secus sic cōcordans & intelligens eandem. l. ibi in. 1. & 2. part. quæsi- bi ipsi videntur contrariæ quamuis hæc conciliatio adhuc non tollat contrarietatem videndus est de supradictis nouissime D. Suarez de Paz in sua praxi. c. 2. 4. part. 1. tom. num. 34.]

8 ¶ Ita etiam fieri non debet exequutio in præbendis clericorum, (hoc est) in eorum fructibus & stipendijs iuxta gloss. in d. l. stipendia, quam sequitur Palat. Rub. in rep. rub. de donat. inter vir. & vx. f. 39. nu. 4. fol. 49. & Didac. Per. vbi supra: quod est intelligendum vt infra dicemus in hoc. c. nu. 17.

9 ¶ Et quæ supradicta sunt ex text. in d. c. Odo arduus, (salua semper correctione sanctæ matris ecclesiæ) mihi videtur dicendum non esse hodie correctæ per sanctum Concilium Tridēt. session. 25. c. 3. de reformatione dum in illo decreto cauetur, quod in causis iudicialibus mandatur omnibus iudicibus ecclesiasticis, cuiuscunque dignitatis existant. vt quando- cūque exequutio realis vel personalis in qua libet parte iudicij propria autoritate ab ipsis fieri poterit abstineant se tam in procedendo quam definiendo à censuris ecclesiasticis seu interdicto, &c. quia per hoc non tollitur supradictum beneficium clericis à iure communi concessum nec mandatur iudicibus ecclesiasticis, vt capiant clericos pro debitis ciuilibus, sed tantum illud dicitur de captione personali & permittitur quoties à iudicibus fieri poterit, & sic quādo de iure habuerit locum. Itaque hoc decretum in hac parte de exequutione personali intelligi debet secundum ius in casibus, in quibus de iure habet locum captio personalis clericorum, qui sunt plures in causis iudicialibus extra debita, & etiam in alijs casibus pro debitis ciuilibus, de quibus infra dicam: in quibus limitatur suprad. cōmunis opinio & noster text. Et ita meo iudicio intelligendum est decretum illud prout ipsum clare loquitur, præcipue cum correctio iurium sit vitanda cum non inuenitur expresse facta, vt sunt iura vulgaria.

10 ¶ Supradicta cōmunis opinio & noster text. debet primo intelligi & limitari vt procedat

secundū Couar. vbi supra in illis clericis, quæ vel sacris ordinibus sunt insigniti, vel alteri, aut ecclesiæ proprio ministerio seruiunt, non vero in his, qui tantum minoribus ordinibus decorantur, quia hi, inquit ipse, pares sibi videntur laicis, quantum ad hoc priuilegium, licet Doct. per eū relati ibi, simpliciter in clerico sequantur communem opin. Et idem de scholasticis arbitratur, vt in illis nisi sacrum ordinem habeat vel altari aut ecclesiæ seruiat proprio ministerio nō habeat locum. d. c. Odo arduus contra Rebuff. quem refert tenentem contrarium in scholasticis. Sed inquit Couar. q. hoc priuilegium nunquā meminisse vidisse obseruatum fuisse à iudicibus Salmanticensis Academiæ, pro cuius opinione videtur text. in. c. 2. incip. nullus de for. cōpet. vbi probat text. quod nullus iudex secularium potest per se distingere, aut condemnare sine permisso Pontificis presbyterum Diaconum, aut clericum vllum, vel minores ecclesiæ, absq; pœna excommunicationis, (hoc est) seruientes ecclesiæ deputatos ad eius obsequium, quia illi eodem priuilegio censentur, vt ibi dicit & declarat gl. verb. minores: licet text. ille recte in spectus videatur facere contra hanc limitationem præfatis dum post enumerationem presbyteri & Diaconi inquit, et clericum vllum. Ex quo videtur, quod nullus clericus & sic nec insignitus etiam minoribus ordinibus licet ecclesiæ non seruiat possit capi pro debito ciuili à iudice seculari prout habet cōmunis opinio supra. dict. indistincte.

11 ¶ Quinimo aduersus Couar. facit quod latissime probat & fundat Lapsus allegatione. 118. incip. quæritur non leuiter, per totam, vbi tenet, quod clericus etiam coniugatus cū vnica & virgine tonsuram & habitum clericalem deferens non potest pro pecuniario debito distingi vel detineri inuitis per iudicem secularem: & ita intelligit hoc modo concilium Parisiense de quo in dict. cap. nullus de for. cōpet. & cap. vnic. de cleric. coniugat. in sexto, vbi late agit de eius intellectu. dicens hoc ibi probari. Si hæc opinio Lapi est vera inferitur à fortiori idem esse in clerico minoribus tantum ordinibus insignito non coniugato, licet ecclesiæ non seruiat: & sic cōtra opinio. Couar. vbi supra. Et inuenio quod hanc opin. Lapi sequitur Ioan. Andr. in. c. vnic. de obligat. ad ratioc. Cardin. q. 3. Imol. num. 3. in. c. ex parte de cleric. coniugat. & eam sequitur simpliciter Didacus Perez vbi supra col. 99. & ita expresse tenet & sequitur Doct. Auiles in pro-

ermio

cemio capit. prætor. num. 28. & 29. fol. 6. dicitur cum Lapo vbi supra & alijs, quos allegat, quod pro debito pecuniario non potest clericus coniugatus cum vnica & virgine habitum clericalem & tonsuram deferens in carcerari per iudicem secularem. Et ibi inquit quod per hoc extenditur. l. 4. tit. 2. lib. 4. ordin. de qua nos late diximus supra. c. præcedenti vbi cauetur quod fidalgo non potest carcerari pro debito ciuili, quod sit idem clerico coniugato habitum & tonsuram deferente: & idem in vxore sua per ibi dicta per eum. Ex quo magis ampliatur opinio Lapi vbi supra, vt procedat etiam in vxore clerici coniugati, hanc eandem opin. Lapi testatur tenere communiter Doct. Montaluis in. l. 25. tit. 9. part. 1. in glo. magna columna. 3. illius, in versic. contrarium tenent communiter Doctores. &c.

Sed hæc opinio Lapi supradicta tamen si communitè nūcupetur, falsissima prorsus est & à veritate aliena, vt latissime & optime probat Montaluis vbi supra per totam illam gl. pluribus fundamentis, & præcipue per text. expressum clare intellectum in d. ca. vnic. de clericis coniugat. in. 6. in versic. in ceteris. Vbi cum text. dixisset clericum coniugatum cum vnica & virgine tonsuram & vestes clericales deferentem gaudere priuilegio canonis ab Innocentio II. editi in fauorem totius ordinis clericalis positi in d. ca. si quis suadente. 17. q. 4. & priuilegio etiam fori in delictis siue pro delictis suis criminaliter vel ciuilitè agatur, dicit nunc text. in dict. versic. ceteris autem, vel (nisi vt præmittitur) tonsuram vel vestes deferant clericales, etiam in præmissis, eos gaudere volumus priuilegio clericali. Et sic text. ille expresse decidit, quod huiusmodi clerici coniugati tantum gaudeant priuilegio clericali, in duobus casibus, scilicet, in casu d. cap. si quis suadente de maauum violentarum in clericis in electione loquentis, & in excessibus horum clericorum, respectu fori, & in alijs casibus non gaudeant priuilegio clericali. Ergo poterunt capi & detineri pro debito per iudicem laicum. Sed & sunt plura alia fundamenta pro hac opinione, quæ refert Montaluis, vbi supra, apud quem sunt videnda, retuli tantum hoc ex. d. cap. vnic. quia est text. expressus contra communem, qui text. non potest commodè responderi. Et profecto hæc opinio Montaluis, contra Lapium & sequaces, mihi verissima videtur per dict. cap. vnic. etiā si alia fundamenta deficerent: & ita existimo te

tenendam, & nunquam vidi nec audiuī practica tan fuisse opinio. Lapi, imo cōtrarium semper vidi practicum, scilicet, vt clerici coniugati semper capiantur pro debitis ciuilibus per iudices laicos, nisi priuilegium aliud habeant ob quod non possint capi, vt quia miles, nobilis, Doctor, vel aduocatus sit vel ex illis personis, quæ à iure habent priuilegium & beneficium ne possint contineri vltra quam facere possunt, & sic quod non possint incarcerari.

12 ¶ Nec obstat text. in dict. cap. nullus de for. cōpet. vbi videbatur probari contrarium, quia text. ille intelligitur per text. in dict. ca. vnic. pro excessibus clericorum, nō vero pro debitis ciuilibus: quia pro illis si minores tantum ordines habeant clerici bene possunt capi & detineri per iudices laicos. Secundò respondeo quod licet text. ille loquatur etiam in ciuilibus debet intelligi dum loquitur in clericis minoribus, in obligatis & alligatis seruitio ecclesiæ, secus si affricti & obligati nō sint seruitio ecclesiæ: quia licet incedant cum habitu & tonsura non gaudent priuilegio ecclesiæ respectu immunitatis personæ in ciuilibus argumento text. in. c. exemptionem de priuileg. lib. 6. ibi, perpetuo oblati, & ita intelligit text. in. d. c. nullus Federic. de Senis in suis consil. & cum referens Montaluis vbi supra columna. 4. licet contra hunc intellectum obfent verba dict. capitu. nullus, ibi, aut minores ecclesiæ. Nam prius dixerat, Aut clericum vllum, & postea subiicit, aut minores ecclesiæ. Ex quo videtur quod verba illa, aut clericum vllum, debeant intelligi etiam, non seruientem ecclesiæ, quandoquidem postea dicitur de minoribus ecclesiæ, & dicit de seruitibus ecclesiæ, interposita dictione, aut, quæ denotat diuersitatem. Sed huic obiectioni respondeo quod in ecclesia & eius seruitio sunt alia personæ vltra presbyteros & diaconos & minores, scilicet, subdiaconi, de quibus potest intelligi text. ille, ibi, aut clericum vllum, qui quidem subdiaconi sunt insigniti sacris ordinibus.

Ex quibus inferuntur duo: primo falsam esse & non tenendam opin. Lapi supradicta quamuis Montaluis, vbi supra dixerit, eam communem. Imo si quis id in iudicio prætenderet, scilicet, seruandam esse dictam opin. Lapi illuderetur & tandem non obtineret, vt opinor, quia hæc opinio est in præiudicium & fraudem iurisdictionis regalis, & ita existimo supremos iudices regalis maiestatis non ad-

K 4 missu-

missuros opinio. supradict. Lapi sed contra-
riam.

Secundo infertur quod opinio domini pre-
sulis Couar. vbi supra limitantis commu-
nem opin. sup. in clericis minoru ordi-
nu ecclesiarum non deseruentibus, vt hi tenean-
tur vltra quam facere possint ac per consequens
possint incarcerari per iudicem laicum pro debi-
to ciuili, sit etiam vera & tenenda, & secun-
dum eam limitanda communis opinio, que gene-
raliter & indistincte habet, quod clerici non
conueniantur in plus quam facere possint, sicut
nec milites ac per consequens non possint incar-
cerari pro debito ciuili. Sic etiam est intelligen-
dus noster text. in cap. Odoardus. sequitur
etiam Baega vbi supra dicto. capitulo. 17. nu-
mero. 20.

- 13 ¶ Pro quibus verioribus opinionibus hodie
facit Decretum Sancti Concilij Tridēti. sessio
ne. 23. c. 6. de reformat. vbi pbat, qd ad hoc,
vt clericus primæ tonsuræ gaudeat privilegio
fori in criminalibus requiritur, quod ecclesia
sticum beneficiū habeat, aut clericalem habi-
tum & tonsuram deferens alicui ecclesie ex-
mandato episcopi in seruiat vel in seminario
clericorum, aut in aliqua schola vel vniuersi-
tate de licentia episcopi quasi in via ad maio-
res ordines suscipiendos versetur. Et postea di-
citur in præd. c. 6. In clericis vero coniugatis
seruetur constitutio Bonifacij Noni, quæ inci-
pit. clericus, qui cum vnicis. Et est. d. c. vnic.
de cleric. coniugat. libr. 6. supra declaratum,
dum modo hi clerici coniugati alicuius eccle-
siae seruitio vel ministerio ab episcopo depu-
tati, & eidem ecclesiae seruiant vel ministrēt,
& clericali habitu & tonsura vtantur, non ob-
stante, quocūq; privilegio vel consuetudine
etiā immemoriali in contrariū. Quod ad li-
terā transcribitur & seruari iubetur certo mo-
do intellectu in. l. r. tit. 4. lib. r. nouæ recopil.
regiæ, vbi amplius additur & declaratur de-
cretū supra d. Sancti Concilij, & in. l. 8. illius
tituli ponitur ordo & forma, quæ hoc casu de-
beat seruari ad hoc, vt supradictū decretū non
defraudetur. Nam si supradicta omnia requi-
runtur ad hoc, vt clericus primæ tonsuræ con-
iugatus gaudeat privilegio fori in criminali-
bus à fortiori requirentur ad hoc, vt gaudeat
hoc privilegio in ciuilibus, & sic ad hoc vt nō
possit capi pro debito ciuili per iudicem lai-
cū, & ita requiritur necessario in effectu idem
quod Couar. vbi supra requirebat, scilicet, qd
clericus sit insignitus ordinibus sacris vel ser-
uiat alicui ecclesiae vel beneficiū ecclesiasti-

cū habeat, & hodie habitū clericalem deferat
per. d. l. r. tit. 4. lib. r. nou. recop. & de licentia
episcopi seruiat & deputatus sit seruitio parti-
culari alicuius ecclesiae, &c. vt in. d. decreto
Sacri Concilij, & in. d. l. regijs, Secundo pro
supradict. verioribus opinionibus tam in cle-
ricis minoribus solutis quam coniugatis, quod
sit vera opinio & limitatio Couar. vbi supra
& Montalui etiam contra Lapum & commu-
nem, probatur expressissime hodie in. l. 2. tit.
4. lib. r. nouæ recop. quæ est huiusmodi. *Los
clerigos de corona y menores ordenes que conforme al
decreto del sacro Concilio y a la ley antes desta queda
gozar del privilegio del fuero sea y se entienda tan so-
lamente, quanto al privilegio en las causas crimina-
les, pero en todo lo demas anse en el pechar como en el
pagar de alcavalá y en todas las otras cosas no sean
exemptos ni gozen de privilegio, y paguen y contri-
buyan como los legos, y en esto y en todo lo demas sean
auidos por tales, salvo los no casados que actualmente
traxieren beneficio ecclesiastico.* Itaq; lex hec iuncta
præcedenti quæ loquitur in clericis minori-
bus solutis & coniugatis expressissima est in
nostris quæstionibus supradictis, & que aper-
te decedit & probat opinio. Couar. & Montal-
ui. vbi supra contra communem, & rollit om-
ne dubium, ita quod hodie amplius non de-
beat nec possit dubitari de hoc: supradicta
sunt notanda & menti tenenda tam de iure
communis quam regio.

¶ Præterea quod scholasticis non competat
dict. privilegium contra Rebuff. cum domi-
no Couarruias tenet Baega vbi supra nume-
ro. 26.

- 14 ¶ Secundo principaliter supradicta comuni-
s opinio quæ habet clericum non esse conue-
niendum vltra quam facere possit: & noster
text. debet intelligi secundū Paulū de Cast.
in. l. maritum. nu. 8. ff. solut. matrim. scilicet,
de clerico habente beneficium, de quo viue-
re non possit, nā si habet beneficium de quo
viuere potest sentit Paulus quod possit con-
ueniri in solidum per glo. quam allegat in. l.
si maritus in id. 44. in ordine. ff. solut. matri.
in gloss. mandare.

- 15 ¶ Quæ tenet, quod maritus, condemnatus in
id, quod facere potest, non tenetur cedere no-
mina debitorum, si amplius nō habet præter
quam si sit artifex seu officialis, qui possit ex
sua persona victum querere, similis glo. etiā
in. l. si quis argenteum. §. sed & si quis. verb.
quantum donauit. C. de don. quarum glos-
sarū opinio. vltra Paulum vbi supra sequitur
Additio Barto. in dict. l. maritum sub nume-
ro. 1. l. j.

1. litera. C. sequitur etiam Bartolus in. dict. l.
si maritus in id. numero primo, vbi Paulus nu-
mero quarto, inquit quod gl. ibi est reputata
singularis.

- 16 ¶ Pro qua opinione est expressa. l. 15. ad fi-
nem tit. 10. partita. 5. vbi probatur quod licet
Socius non teneatur ratione societatis in plus
quam facere possit, hoc tamen procedit si so-
cius debitor nō habet officium ex quo possit
se sustinere, quia si id habet in solidum tene-
tur soluere, si habet bona vnde soluat, & ipse
debet se alere & sustinere ex suo officio: &
ibi expresse notat Gregorius in glo. fi. vbi al-
legat. dict. glo. dist. l. si maritus in id. Et ita ex
hoc inquit Paulus de Cast. in. d. l. maritū. nu.
8. Eodem modo dicendum erit in clerico ha-
bente beneficium de quo viuere possit, nam
tunc tenebitur in solidum ex alijs, quæ ha-
buerit, & ex suo beneficio debet viuere &
se sustinere: & ita hoc modo debet intelligi
& declarari Paulus vbi supra & materia hæc,
quod est summe notandum. Et ita inuenio
quod hanc opin. Pauli in terminis nostris se-
quitur additio Palat. Rub. in rubrica de do-
nat. inter vir. & vx. §. 39. nu. 3. litera. A. folio.
49. sequitur etiam Didacus Perez vbi supra
columna. 107. versic. quod tamen intelligi li-
cet in alium sensum accipiat verba Pauli ve-
rum in se vt infra dicitur: non tamen Paulus
vult id dicere, sed quod supra dictum est.
Inquit enim Dida. Perez ibi quod secundum
Paulum vbi supra, Si clericus habet benefi-
ciū potest fieri exequutio in eius redditibus.
hoc enim licet verum sit, vt statim dicam, nō
tamen Paulus id dicit: sed quod si clericus ha-
beat aliqua bona insuper & beneficium, ex
quo viuere possit tunc auferenda sunt sibi in
solidum omnia bona illa, non relicta sibi ali-
quo ex eis pro sua sustentatione, sed debet
ali ex beneficio quod habet, & ita constat ex
mente Pauli & iurium & glossarum, quas
allegat.

- 17 ¶ Sed si clericus oppressus sit debitis & ha-
beat beneficium tantum, non verò alia bona
& conueniatur a creditoribus suis tunc qui-
dem iudex ne ipsum excommunicet nec in
carcerem detruendi iubet clericum contra su-
pradicta, redditus annuos illius beneficii adiu-
dicabit creditoribus pro ratione quantitatis
debitæ, dimissa ipsi clerico congrua portione
ex eisdem vnde se alere possit secundum qua-
litate personæ & quantitatem fructuum ar-
gumento text. optimi in proposito in capit.
peruenit de fideiussor. & ibi notant Abb. &

Doctores. per quem ita fieri dicit in Romana
Curia Collectarius in præfenti ca. Odoardus,
quem & Rebuff. & Capell. Tolosan. referens,
qui eandem opinio. tenent sequitur Couar.
dict. lib. 2. Var. cap. r. num. 9. Vltra quem ean-
dem opinio. tenet Bartol. Paulus & Alex.
in. l. commodis. ff. de re iud. dicentes posse
tūc in eis fieri exequutionem & allegantes ad
hoc gloss. dict. leg. stipendia. C. de exequut.
rei iud. referendo eam ad text. illum: quo-
rum opinio. refert & sequitur Petrus Dueñas
in regula. 275. limitatione. 11. fol. 68. vbi di-
cit approbari hodie in. l. 23. & 45. tit. 6. part.
1. & licet gloss. illæ hoc non dicant; clare ta-
men ibi notat Greg. in. dict. l. 45. in gloss. de
sus y glesias. Eandem etiam opinio. sequitur
eam probans & innuens esse comunem Ioan.
Baptist. de Cacialup. in tractatu de pension.
11. q. princip. num. 4. & 5. volum. 15. diuers.
doct. fol. 230. vbi inquit se dubitare eo quod
nullus præfatorum doctorum ab eo allegato-
rū admittit, quod posset clericus suis priua-
tis creditoribus satisfacere de redditibus eccle-
siae obligatis & hypothecatis pro pensione, &
omittere debita ecclesiae & satisfacere credito-
ribus suis priuatis, quod vltimum ipse nunc
non examino.

- 18 ¶ Pro quo facit bona glo. in cap. studeat glo.
fi. 50. distinct. vbi tenet, quod licet clericus sit
suspensus ab homine vel canone quod tunc,
ei relinqui debeat vnde se & suos possit suste-
tare, nec totum extorquendum est à debitore,
sed habenda est ratio ne egeat, sequitur Abbas
hic. num. 8.

- 19 ¶ Facit etiam, quod tradit Franciscus Curtius
in tractatu de sequest. in principio. num. 10.
vol. 5. tract. diuers. doct. fol. 27. vbi dicit, quod
pendente sequestro bonorum clericus si nō ha-
beat ille, cuius fructus sunt sequestrati, vnde
se alimentet, debent tot fructus sufficientes ad
litam & alimenta sibi relaxari arbitrio iudi-
cis. l. fi. C. de ord. cogn. & ibi expresse pōde-
rat Sali. post Bald. ibi, quod est vile & notan-
dum ad clementinam vnic. de sequestrat.
poss. & fruct.

- 20 ¶ Tertio principaliter text. in hoc. c. Odoar-
dus potest limitari in clerico falso negante se
esse clericum tempore contractus & obliga-
tionis sciēter, vt sibi crederetur debitum, dato
qđ creditor ignoraret, secus si sciret, vt supra di-
ximus & conclusum est. c. præcedēt in nobili
& marito negantibus tempore contractus scien-
ter se esse nobilem vel maritum, & conuictis
postea de mendacio, quia quæ ibi diximus in

- nobili & marito in hoc proposito idem concludunt & maxime arguit in clerico eodem modo negante.
- 21 ¶ Quarto limitari potest noster text. in clerico post contractum abscondente & occultante dolo bona, vt ex eis non satisfiat creditoribus suis: quia tunc tanquam indignus priuilegio & eo abutens, & tanquam committens delictum poterit excommunicari pro debito ciuili & capi & detineri in carcere argumento eorum omnium, quæ supra tradidimus in simili questione in nobili bona occultante ad eundem effectum, quæ hic reperi possunt, & in terminis tenet Baega vbi supra. d. capit. 17. num. 12. & sequentibus.
- 22 ¶ Quinto supradicta communis opinio, quæ habet, vt clericus non cõueniatur vltra quam facere possit & noster text. limitatur, quando clericus non conuenitur ex contractu, sed ex maleficio, vel quasi nam tunc non habebit ratio ne egeat vt sentit gloss. in presenti, & apertius glo. in c. olim, el. 2. de restit. spoliat. quas sequitur Abb. hic. num. 10.
- 23 ¶ Sed dubito an eo casu possit excommunicari vel capi & detineri in carcere pro debito pecuniario procedente ex causa maleficii applicato parti? Et primo videtur qd clericus hoc casu nec excommunicari nec capi possit in casu in opia præstita ab eo iuratoria cautione, de qua in hoc text. Quia cum debitum hoc sit pecuniarium & parti applicatum licet procedat ex delicto videtur sortiri naturam debiti merè ciuilibus, argumento eorum, quæ tradit Bernard. de Bisguet. decis. 10. sub titul. de appellat. ad finem decisionum Rotæ folio. 85. column. 3. quem refert & sequitur Didac. Perez in l. 6. tit. 16. lib. 3. ordin. colum. 1296. ad fin. imo. d. decisio Bernard. loquitur in poena, pecunia fisco applicata, vt iudex causarum ciuiliam tantum possit de ea cognoscere. Secundo pro hac eadem opin. facit gl. cõmuniter approbata in l. 3. ff. de sepulc. viol. & quæ tradunt Docto. in rubrica de iudic. in decreta. libr. vbi tenet, qd quando poena applicatur parti est causa ciuilibus, si vero applicatur fisco est criminalis: & hæc est communis vbiq; approbata. Quo vltimo fundamento & alijs hanc opin. in terminis nris, scilicet, quod clericus condemnatus pro multa ciuili applicata parti ad mitti debeat ad suam cautionem iuratoriam, vt liberetur à carcere, tenet Boerius Decif. 349. nu. 2. & seq.
- Sed pro contraria parte, scilicet, quod pro poena parti applicata clericus non gaudat

præd. beneficio facit.

- 24 ¶ Quia in poenis pecuniarijs in quib; pro crimine quis est condemnatus, qui non habet in bonis luit in corpore, vt in l. 1. r. ad fin. ff. de poenis & in l. si quis id, quod. ff. de iurisdic. omni. iudic. & in l. final. ff. de in ius vocand. in §. poenales in fit. de action. & alibi sepius. Quod quidem non tantum habet locum, vbi quis cõdemnatur in pecunia in propria & verè delicti poenâ sed etiâ si præd. poenâ sit satisfactio & emenda estimatioq; damni, ipso delicto, proximo illati, & sic etiam si sit interesse pecuniarium partis, vt probat text. in c. finem litibus de dol. & contum. & ibi notant Abb. & Doct.
- 25 ¶ Quæ cõmutatio poenæ pecuniariæ in corporale hoc casu fieri non debet actori inuito, nisi præd. poena pecuniaria fisco applicetur, quia tunc etiâ nolente accusatore fiet præd. cõmutatio, vt in terminis nostris tenet Abb. in præfenti. n. 5. vbi tenet qd si cõdenatio sit, eius qd interest parti applicati, tunc non fit cõmutatio in poenâ corporale, siue agatur ex contractu siue ex quasi delicto, sed differtur donec debitor perueniat ad pinguiorem fortunam. vt in hoc. Odoardus, & in c. olim el. 2. de restituit. spoliat. & in l. nam, is. ff. de dol. licet cõtra hoc vltimum videatur obstar. d. c. finem litibus, ita tradit & bene Couar. libr. 2. Var. resoluit. capit. 1. num. 8.
- 26 ¶ Vbi ex hac ratione concludit esse cõmunè opin. plures Doct. referes qd cõdenatus in poena pecuniaria ex delicto vel quasi non possit cedere bonis, quod etiam tradit alios allegans Didac. Perez in l. 3. tit. 1. lib. 3. ordin. col. 787. Ergo ita & eodè modo dictũ videtur in nostro casu cum per beneficiũ cessionis liberetur cedens à carcere, vt in l. 1. C. qui bon. cedere poss. & dictũ est supra qd clericus cõdenatus ex delicto vel quasi in poena pecuniaria siue fisco siue parti applicata nõ possit liberari à carcere propter inopiã, & sic vt beneficiũ. d. ca. Odoardus: quid tenendum?
- 27 ¶ Breuiter dico, qd tam iure communi quã hodie iure regio tenendum est qd clericus condemnatus ex delicto vel quasi in poena pecuniaria parti applicata pro emenda & satisfactione damni sibi illati, (hoc est) pro suo interesse, ita qd respectu accusatoris sit interesse, licet respectu rei sit poena, tunc hoc casu ratione inopiæ eaq; probata gaudebit talis clericus beneficio huius. c. Odoardus præstita iuratoria cautione, de qua in eo casu per cõsequens nõ poterit incarcerari nec excommunicari nec conueniri

- deueniri vltra quã facere possit, sicut nec pro alio debito merè ciuili descendenti ex contractu. Si vere poena pecuniaria, in qua est condemnatus clericus pro delicto vel quasi est applicata fisco vel parti in vim poenæ ad vindictã delicti & nõ ad emendã & reparationem damni, tunc non habebit locum beneficium huius text. sed clericus in ops luer in corpore, ita tenent in præfenti Innoc. Ioan. Andre. & Abb. nu. 5. & Imol. hic & Boerius vbi supra & Rupellanus & eos referes Couar. vbi supra. d. nu. 8. col. si. d. numeri & Greg. Lop. in l. 4. titulo. 15. part. 5. in gl. penultima ad finem.
- 28 ¶ Quod de iure regio approbatur hodie in pragmat. de Valladolid anno. 1538 condita per inuictissimũ celebratissimũq; nostrũ Imperatorẽ Carolũ Quintũ, & Reginã Ioãnam, eius matrem, quæ hodie ponitur in l. 9. titul. 16. libro. 5. nouæ reop. quæ ita se habet. *Declaramos y mandamos que aora y de aqui adelante las nuestras justicias quando algunas personas fueren presas y condenadas por hurtos que es un hecho, y se exequiare en sus personas la pena corporal en que se condenan y no ouieren bienes con que pagar a las partes sus intereses, haciendo los susodichos cesion de bienes los admiran conforme a la ley, que en este caso habla, aunque la dicha deuda descienda de delicto segun y como ha lugar por leyes de nuestros reynos en las otras deudas. Que lex Regia clara est & intelligi debet secundum præd. distinctionem, vt tradunt Couar. & Didac. Perez vbi supra & licet. d. l. Regia non loquatur in clericis, idè tamen est in eis, cum in locum beneficij cessionis competentis laicis, detur & concedatur à iure canonico clericis beneficium, de quo in hoc. c. Odoardus & omnes liberentur à carceribus per præd. beneficia, & in clericis loquitur Couar. vbi supra vltra Ioan. Andre. Abb. & Rupell. quos refert & ita est tenendum & intelligenda hæc materia.*
- 29 ¶ Sexto suprad. omnia limitantur si clericus suspectus sit de fuga cum proprijs bonis, quia tunc poterit à creditore capi & tradi proprio iudici detinendus donec res alienum soluat ex his bonis, quæ fuit occultare conatus vt supra dictum fuit in c. præcedenti. num. 32. & præteribi allegatos, idem tenet plures Doct. referens Grego. Lop. in l. 23. tit. 6. part. 1. in glo. *los deuenjen prender.*
- 30 ¶ Vbi ponit aliam & septimã limitationem per illam. l. regiam, scilicet, quando ille, qui obligatus erat certis quibusdam rationibus de quibus in. d. l. regia factus fuit clericus: nam potest capi & incarcerari per iudicem tamen

ecclesiasticum pro illis reddendis. Et illud de clerico suspecto de fuga cõ proprijs bonis qd possit capi à creditore debet intelligi in clerico, qui est in acta fugæ qui potest etiam capi à creditore propria autoritate absq; licetia ali cuius iudicis: secus autem dicendum est in clerico qui solum allegatur suspectus de fuga secundum Ripam ita intelligentem hanc materiã in respons. 13. aliã. 90. de iure gent. ciuili. nu. 8. & 9. quem refert licet corrupte, & cum sequitur Rebuff. in. 1. tom. ad regias constit. gallic. in tract. de lit. oblig. art. 6. gl. 3. nu. 76. folio. 150. vbi inquit hoc vltimo casu esse opus iudicis ecclesiastici commisione.

31 ¶ Vltimo, vt ad nostrum propositum condescendamus est videndum an text. in hoc cap. Odoardus & omnia supradicta in fauorẽ clericorum locum habeant quando clericus iurauit soluere debitum? In qua questione inuenio qd Couar. d. lib. 2. Var. c. r. nu. 9. col. fi. illius num. refert ex Gomez. in compendio vtriusq; signaturæ col. vltim. dicente quod vbi clericus res alienum soluere iurauit præfite cogitur soluere nec iuratur beneficium text. in dict. c. Odoardus. Vnde si quis cõsentiat cõstitutioni pensionis iuramento præfite & præmissa obligatione in forma cameræ non poterit vti beneficio & priuilegio præd. & idè esse refert ex eodem Gomezio quotiescunq; clericus tribus sententijs conformibus fuerit solure damnatus, quia tunc secundum Gomezium clericus non poterit opponere exceptionem. d. ca. Odoardus. Addit Gom. ita in hoc vltimo fuisse pronuntiatũ Romæ in pratorio rotæ. Ipse tamen Couar. dissentit in his duobus supradictis à Gomezio existimans clericũ, qui vel soluere iurauit, vel tribus sententijs damnatus fuerit posse aduersus exequutionem opponere & obijcere se in opem clericum esse nec posse excommunicari, aut in vinculis detineri pro res alieni solutione præfite iuratoria cautione, qua promittat soluere cum ad pinguiorem fortunã deuenit text. in. d. c. Odoardus, quia non videt iustam aliquam rationem, ex qua vel tres sententiæ vel iuramentũ, hoc priuilegiũ clericis ob statum ecclesiasticũ concessum omnino tollant: quia illud, quod de pensione dictũ est excluditur facillimè cum ex ipsius beneficij ecclesiastici redditibus, ea possit solui, & præterea cum possit priuari beneficio si non soluat pensionem etiam si sit in ops cum huic poenæ se ipsum tempore cõsentis pensionis submiserit, hæc ille: quid dicendum? Et sanè quoad illud de tribus sententijs conformi-

formibus mihi dubiū non videtur quin sit tenenda opinio episcopi aduersus Gom. quia nulla differentia ratio saltem cōcludens alsignari potest, cū text. in. d. ca. Odoardus loquitur & procedat siue clericus confessus fuerit debitum, siue condemnatus sit vna, vel duabus sententijs, ergo idē erit etiam dicendum si tribus sententijs fuerit cōdēnatus, cum idem effectus sit vnius vel duarum sententiarum, quæ transferūt in rem iudicatam, qui trium, præcipue quia exceptio hæc proueniens ex. d. ca. Odoardus nō enervat omnino sententiā nec eā perimit sed tantū temperat & modificat, quo casu exceptio potest opponi in executione sententiæ executione vt probat text. expressus in. l. ex diuerso. §. si. ff. sol. mat. qui text. loquitur in hoc eodem beneficio ne quis conueniatur in plus quam facere possit concessio à iure marito quādo ab eo repetitur. vt quamuis iudex iuris ignorātia, cum in solidum cōdemnerit adhuc tamen ipse in iudicatus poterit vt doli exceptione opponendo præd. exceptionem in executione sententiæ, scilicet, quod non potest conueniri ultra quam facere potest, & hoc modo erit ruitus, & ibi notant omnes Doctores.

32 ¶ Præterea facit pro hac opin. episcopi, quia ideo aduersus executionem trium sententiā conformiū non admittitur exceptio nullitatis nec impedit præd. executionē, vt in clementina. 1. de re iudicat. & in. l. 25. ti. 3. li. 2. ordin. quia præd. exceptio nullitatis tendit ad annullādum omnino præd. tres sententiās, pro quibus maximē præsumitur, ideo maxima onitur calūniæ præsumptio aduersus volentem exceptione nullitatis, earum executionem impedire, vt tradit & probat idem Couar. in pract. quæst. c. 25. nu. 1. Sed in proposito exceptio. d. c. Odoardus de qua agimus nō tendit in annullationē nec impugnationē præd. trium sententiā conformiū, sed in earum modificationē, igitur admittenda erit.

33 ¶ Præcipue quia decisio text. in. d. clementina. 1. & d. l. regia non procedunt quoties executio semel facta minime posset retractari, quia tūc bene admittitur exceptio nullitatis aduersus executionē trium sententiā cōformiū, vt tradit Cardinal. in. d. clementina. 1. col. 2. quæ & alios plures referens sequitur Couar. in. d. c. 25. n. 2. ad fi. Sed sic est, qd si executio trium sententiā conformiū aduersus clericum fieret pro debito non admissa præd. exceptione inopie allegata per clericū & sic si

excommunicaretur, vel caperetur & detineretur in carcere clericus pro illo debito hæc executio excommunicationis & incarcerationis esset irretractabilis, vt patet, quia excommunicatio incurta & incarcerationio non potest reparari pro tempore præterito, igitur admittenda est huiusmodi exceptio etiam aduersus executionē trium sententiā conformiū. Et ita inuenio qd hanc eandē opinio. tenet idem Couar. in. d. cap. 2. §. num. si. in vers. 17. vbi se remittit ad dicta per ipsum dicto. libr. 2. Var. c. 1. n. 9. & allegat Casia. d. decis. 11. de rescript. late pro vtraq; parte differetem articulum hunc: & ideo est videndus. Et contra Gomezium cū domino Couar. tenet etiam Baegain. d. tracta tu de inope debit. & c. ca. 17. nu. 6.

Quoad aliud de clerico iurante soluere debitū an possit gaudere beneficio. d. c. Odoardus mihi inaus dubiū esse videtur, quia vtraque opinio, scilicet, tam Gomezij tenētis partem negatiuā, quā Couar. tenētis affirmatiuā potest in iure fundari. Primo opin. Gomezij fundatur vltra alia fundamenta communia, & vulgaria, quia iuramentū facit quē teneri præcise ad factū licet aliās nō adhibito iuramento in obligationibus facti succedat obligatio ad interese, vt probat & tenet gl. cōmuniter approbata, vt suo loco infra dicemus in. l. si pecunia. ff. de cōdi. caus. dat. caus. non seq. secūdo, quia quotiescūque quis iurat soluere aliquid debitū nō habet locum compensatio alterius debiti etiā liquidi, quæ tamen aliās locū haberet, si nō intercessisset præd. iuramentū, quæ est cōmunis opin. vt infra etiā dicitur alio. c. vbi de hoc præcipue agem. Ergo ita & eodē modo in proposito videtur dicendū, qd si clericus iuret soluere debitū nō possit se iurare beneficio. d. c. Odoardus, cū beneficiū cōpensationis etiā sit modificatiuum, & quod magis est cōpensationis est solutio Quod argetur, quia beneficiū d. c. Odoardus cum sit speciale in clericis videtur qd facilius debeat petri quā ius cōpensationis, quod est commune & generale omnibus personis, argumēto text. in. l. eius militis. §. militis missus. ff. de milit. testa. licet huic possit responderi, qd illud. c. Odoardus & eius beneficiū sit etiam ius commune clericis, quādo quidē est incorporatū in iure & pluribus personis cōpetens: quāuis negari nō possit quin contineat ius singulare in clericis.

Rursus opinio Couar. affirmatiua fundatur quia iuramentum hoc casu interpositum per clericum de soluendo debitum fortini debet

naturam contrahit, super quo interponitur, argumēto. l. fin. ff. qui satisd. cogantur & in l. fin. C. de non numerat. pec. & ibi Docto. & alibi sapissimē: sed si clericus se obliget ad debitum absque iuramento intelligitur, ita demum teneri ad solidi solutionē, si facere possit deducto, ne egeat, aliās secus, nec possit excommunicari hoc casu nec capi pro residuo, quod soluere non potest, præstita ab eo iuratoria cautione de soluendo cum ad pinguiorem fortunam peruenerit, vt in nostro text. Ergo ita & eodem modo hoc intelligatur quādo iuravit soluere. Secundo pro hac opinione facit quia sic videm. in donatione causa mortis, quæ de sua natura est reuocabilis vsq; ad mortem, & tamen hoc habet locum etiam si donator huiusmodi causa mortis iurauerit donationem prædict. simpliciter, vt supra diximus & resoluius. c. 12. de donat. caus. mort. ergo idem videtur dicendum in nostro casu, in quo clericus simpliciter iuravit debitum. Præterea & tertio pro hac opinione facit quia si clericus amitteret hoc priuilegium, hoc casu fieret iniuria & opprobrium toti ordini clericali, quo casu etiam cum iuramento renuntiationis expressa non valet, vt in cap. si diligenti de for. compet. quid dicendum?

Profecto articulus hic dubius est, in quo sunt fundamenta pro vtraq; parte, quæ supra adducta sunt, & alia plura, quæ considerari possunt, & ea omitto, præcipue cum qualibet harum opinio. habeat auctorem non contentē ad autoritatis. Sed sub censura melius sentientis mihi videtur in materia hac faciendas & tenendas esse conclusiones sequentes.

34 ¶ Prima conclusio est, clericus obligans se & renuntians beneficio cap. Odoardus de solut. non adiecto iuramento, non obstante præd. sua renuntiatione poterit vt illo beneficio, quia non est renuntiabile ex eo, qd concessum fuerit toti ordini clericali, & renuntiatio præd. si valet esset in opprobriū totius ordinis, cui clericus præiudicare non potest. Quæ opinio & conclusio sustineri potest ex omnibus fundamentis quæ supra in. c. precedenti adduximus pro parte negatiua in questione illa, an nobilis possit renuntiare beneficio & priuilegio, quod à iure regio habet, nec capitur pro debito ciuili. Quia si nobilis hoc non potest in præiudicium totius nobilitatis secundum veritatem & cōmunem opinionem, quam ibi tradidimus, idem optimo iure dicendū venit in clerico, quod non possit renuntiare beneficio dict. cap. Odoardus cum sit simile supra-

dicto, quod habent nobiles iure regio, imo fauorabilius ne excommunicentur. Item quia clerici non tenentur vltra quam facere possunt iuxta text. hunc & communem opin. supra hoc cap. adductam, & tamen nobilis licet nō possit in carcerari pro debito ciuili, tenetur in solidum respectu bonorum, vt diximus supra cap. præced. quæ opinio & conclusio probatur etiam, quia valet argumētum de milite caelesti ad militem terrestrem iuxta glo. & cōmuniter Doctores in dict. l. miles in principio. ff. de re iud.

Pro hac prima cōclusionē facit etiam cōmunis illa opinio, de qua in cap. infra proximo quæ habet, qd non potest quis renuntiare cessione bonorū & sic remedio illi, quod habet, vt à carcere liberetur. Ergo multo minus poterit clericus renuntiare dict. m. Odoardus & se carceri obligare. Ex qua prima conclusio ne infertur nihil valere renuntiationes, quæ cōmuniter apponuntur per notarios & tabellios illius. cap. Odoardus, factas per clericos, quia illæ cōmuniter apponuntur ex stylo tabellionum ac perinde non debent valere argumēto Doctrinæ Bar. in. l. 1. q. 6. numer. 10. ff. de iur. codicill. Et in terminis qd clericus nō possit in contractu renuntiare huic priuilegio. dict. c. Odoardus tenēt ibi Hostiens. & Ioan. And. & Matth. de Afflic. in constitut. Neap. lib. 1. rubrica. 66. nu. 6. folio. 225.

35 ¶ Secunda conclusio est renuntiatio clerici dicti cap. Odoardus facta cū iuramento de nō contraueniendo nec allegando. d. capitu. nec eius beneficiū & priuilegiū crederet sanē, quod hoc casu valeat, teneat, & sit seruanda per omnia tradita in simili in suprad. c. precedenti in questione de nobili renuntiante. cum iuramento. d. priuilegio, quod habet ne capiatur pro debito ciuili. Nec obstat tūc. dict. c. si diligenti, quod magis videbatur ob stare in hoc casu, cum loquamur in clerico, in quo loquitur. dic. si diligenti, quā in nobili: quia respondet, maius dedecus versari ordini clericali ex renuntiatione fori facta per clericum si ea valeret & clericus cōueniretur coram iudicibus laicis virtute. d. renuntiationis, quam versabitur ex renuntiatione iurata. d. ca. Odoardus. Pro hac opinione etiam facit opinio doctorum tenentium, qd cessione bonorum possit renuntiare cum iuramento, de qua statim dicemus infra capi. sequenti: & in hoc casu potest saluari & teneri opinio Gomez. Quāuis ipse hac in specie non loquitur, sed in clerico iurante debitum soluere quo casu etiam loquitur

loquitur Couar. ubi supra tenens cotrarium vt dico infra nu. 38. vnde non potest allegari contra hanc. 3. conclu. cuius est diuersus casus nempè in clerico specialiter renuntian te beneficio dist. capit. Odoardus cum iuramento tamen eiusdem Couar. contra nostram hanc sententiam ipsum sequutus nouissimè citaue rit D. Suarez de Paz in sua praxi. 3. par. 2. tomi. capit. vnic. numero. 6. vbi asserit nos hic non facere satis text. in cap. si diligenti, de for. compet. cum tamen eidem sufficienter credamus respondisse, & Couar. minimè loquatur in isto casu, sed in eo quem prædixi. d. nu. 38. vbi ipse opinioem tanquam in diuerso sequor, sicque non sumus contrarij in hoc illustri simus Præses & ego.]

36 Tertia conclusio si clericus non renuntiet d. ca. Odoardus sed tantum iuret simpliciter soluere debitum tunc hoc casu. versatur propriè dubium & cotrouersia inter Gomez. & Couar. & crederem profectò qd si clericus iurauit soluere in solidum debitum vel integre tunc non possit opponere beneficium. d. ca. Odoardus nec illo gaudere, quia iam videtur clare illi renuntiare eum iuramento, & per consequens valet renuntiatio iurata, vt supradictum est in secunda cõclusionè. Pro quo etiã faciunt, quæ diximus in repet. l. nemo potest. nu. 319. & 320. ff. de leg. 1. de marito promittente soluere totam dotè soluto matrimonio & de alijs etiam personis, qui non tenentur vltra quam facere possunt: nam si promittat soluere totã dotem, diximus teneri in solidum.

37 Facit etiam quia socius, qui aliàs non tenetur nec cõuenitur in plus quam facere possit ratione societatis, vt sunt plura iura, id probãtia, si tamen socius iurauit integre soluere & non opponere exceptionem aliquam siue iuris vel facti, non habebit præd. beneficium, vt tradit Greg. Lop. in l. 15. tit. 10. part. 5. in glos. à la compaña. & dixi in d. nu. 320. in loco sic iurante, dixi supra. c. 16. nu. 49. Ergo ita in proposito dicendum videbitur, licet in clerico non valeat renutiatio suprad. absq; iuramento propter iniuriam, quæ aliàs fieret toti ordini clericali, nec etiam in nobili eadem ratione, nec etiam in marito respectu dist. beneficij propter reuerentiã, quæ ei debetur ab vxore, & quia est contra bonos mores vt in l. alia. §. eleganter. ff. solut. matrimon.

38 Quarta & vltima conclusio est. Clericus iurans simpliciter soluere debitum non adiecto signo vniuersali, scilicet, totum, omne, vel integru & simil. poterit gaudere beneficio dist.

capitu. Odoardus, ita tenet Couar. vbi supra d. nu. 9. cuius opinio mihi verior videtur per fundamenta supra adducta pro ea, non obstant fundamenta contrariæ partis, quia omnia cessant in casu nostro necessitatis, scilicet, quando clericus totum soluere non potest propter inopiam: opin. domini Couar. contra Gomezium sequitur Baega vbi supra. nu. 8. 39 Matthæus tamen de Afflic. vbi supra existimat, quod quando debitum clerici esset ipsius iuramento firmatum, tunc si non soluat possit pro periurio carcerari, quia periurium est graue peccatum, vt in capitu. hoc videtur. 23. quæstione. 1. & vbi delictum est graue in clerico potest carcerari, vt legitur & notatur in capitu. si clericos de sententia, excommunicat. libro. 6. dictum est supra de hoc & mihi verum videtur. Sed ad hanc carcerationem euitandam remedium erit, vt abolutionem à iuramento præd. petat & obtineat antequam terminus solutionis labatur: nam tunc si simpliciter iurauit soluere debitum nõ adiecto signo vniuersali gaudebit beneficio dist. c. Odoardus, vt modo dicebamus.

Index. Cap. XVIII.

- 1 Debitor renuntiare non potest iuri cedendi bonis.
- 2 Debitor, qui volens cedere bonis recepit inducias quin quennales non poterit transacto illo quinquennio cedere bonis, sed erit incarcerandus.
- 3 L. si, C. qui bon. ced. poss. intellectus.
- 4 Renuntiatio cessionis bonorum firmatur iuramento.
- 5 Obligari, quis se ad carcerem pacto non potest, nisi pactum illud sit iuratum.
- 6 Debitor promittens cum iuramento se soluere, an possit vti cessionem bonorum?
- 7 Pro debitoris, qui fecit cessionem bonorum an possit petere, vt maritus sibi tradatur pro sua dote & alijs bonis paraphernalibus priusquam alijs creditoribus posterioribus?
- 8 Pater, filio suo cedente bonis, an idem pater possit, vt sibi seruiat?

De renuntiatione iuris cedendi bonis.

Cap. XVIII.

Debitor non potest renuntiare iuri cedendi bonis, quod sibi à iure conceditur, vt liberetur à carcere, vt in leg. 1. & per totum. C. qui bon. ceder. poss. & ff. eod. de cessione bonor. Quia non

non obstante dict. renuntiatione poterit vti dicto beneficio, quia non potest quis perpetuo se obligare ad carcerem cum sit quædam seruitus, argumento. l. 2. ff. de lib. homin. exhib. & l. Titius. §. Titio. ff. de cõdi. & demonstrat. quæ obligatio sanè induceretur si valeret præd. renuntiatio. Et ita hanc opinionem tenent plerumque relati & in vnum cõgesti per Couar. libr. 2. Variarum Resolution. capitulo. 1. num. 7. & per eundem de pact. in. 6. in. 2. parte in principio num. 6. folio. 53. in quibus locis testatur hanc esse communem, licet contra eam teneat cum alijs, quos refert. Hanc etiam dicit magis communem & videri verioram Mencha. de success. creatio. §. 29. num. 17. & dicit etiam comunem & verioram plerimos referens idem Mencha. §. 22. num. 797 vbi hoc intelligit quando renuntiatio fieret per pactum nudum, nam si fieret per contractum innominatum, inquit ipse, tunc forte admitteretur. Sed ipse comunem opinio. indistinctè tenendam esse censo. quia præd. limitatio & temperatio Mencha. non habet vllam iuris saporem nec fundamentum præterquam, quod est cõtra communem sententiam doctorum. [Quid autem iure regio hoc casu sit tenendum declarat nouissime Matienço in l. 7. gl. 2. nu. 5. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. regia.]

Contra hanc communem opin. nõ obstat tex. in l. si. C. qui bon. ced. poss. iuncta gloss. ibi, final. in versic. itè & si quinquennio hoc transacto, & c. ibi, respon. non, sed erit incarcerandus.

¶ Vbi probatur quod si debitor volens cedere bonis recipiat inducias quinquennales, hoc est dilationem, ad soluenda debita non poterit transacto illo quinquennio cedere bonis sed erit incarcerandus, quæ gl. notabilis est & communiter approbata vt vltra Doct. ibi testatur Matth. de Afflic. decif. Neapoli. 378. nu. 2. testatur etiam communem Grego. Lopez in l. 5. glo. fi. ti. 15. partita. 5. Et sic videtur, qd cum tacite ibi possit debitor renuntiare iuri cedendi bonis recipiendo præd. inducias, à fortiori possit & expresse illi renuntiare.

¶ Nam respondo qd tex. ille iuncta sua gloss. communiter approbata, non fundatur in renuntiatione tacita, nec expressa debitoris sed in ademptione legali. Nam lex ibi introduxit formam mirabilem ob quam & subueniretur debitori inopi, vt sibi longiores induciæ darentur ad soluendum, & creditoribus, vt amplius debitor non possit liberari à carcere ali-

ter, quam per veram solutionem, aut satisfactionem debitorum. Quia si præd. forma à lege constituta seruata per creditores, debitor impletis inducijs possit cedere bonis, iniquè sanè esset, quod creditores legis ministerio & facta fraudarentur & depererent, quod minime est dicendum, vt in l. penult. C. de pact. Ita vnico verbo respond. ad dict. l. fin. Menchac. vbi supra.

¶ Si tamen in hac renuntiatione iuris cedere bonis interueniat iuramentum absque dubio seruandum erit, & nõ poterit debitor, qui cum iuramento renuntiauit huic beneficio, cedere bonis, imo si cedat eo non obstante auri non debet & incarcerandus est donec soluat vel satisfaciat, ita tenet. in l. in cap. cum contingat. num. 33. de iure iurand. cuius opin. alios referens dicit videri receptiorem Menchaca vbi supra. §. 22. num. 80. eandem etiam testatur comunem plures referens eam sequutus idem Mench. §. 29. num. 17. licet ipse ibi & in §. 28. nu. 19. contrariam inaduenter magis comunem dicat. Et ita est tenendum quauis Guido Papæ relatus per Couar. libr. 2. Var. resol. ca. 1. nu. 7. ad fin. dicat contrarium fuisse iudicatum à Parlamenti iudicibus. Et inquit ipse Couar. ibi, ipsum iudicem admonitum se esse velle, vt etiam hac præmissa renuntiatione & iuramenti vinculo stabilita autem eam obseruet, negotij & personarum cõditione perpensa: quia sæpè æquitas suadet, his non obstantibus permitteendum esse debitori beneficium hoc ei à iure cõcessum, quo publicum carcerem effugere valeat; hoc indulgendum esse in opia eius, & paupertati forsitan inculpatè hæc ille. Sed ipse comunem opin. sequi indistinctè malo, scilicet, qd cessione bonorum possit renuntiare iuramento: & ita est tenendum quauis Mencha. vbi supra d. nu. 80. teneat contra comunem. Et pro hæc communi & tenenda opinione allego optimam. l. Regiam. §. tit. 19. libr. 9. nouæ recopil. reg. vbi præcipitur qd cõductores reddituum regalium nec eorum fideiussores possint cedere bonis & iurent se minime facturos hanc cessionem nec petitorios relaxationem iuramenti: quod si fecerint non valeat & capti detineantur vsq; ad realem solutionem. Et sic manifestissime ibi probatur valere renuntiationem suprad. iuratum.

¶ Pro qua etiã commu. opin. facit, quia licet quis nõ possit se ex pacto obligare ad carcerem pro debito, vt supra dictum est ex tex. in d. l. 2. ff. de lib. hom. exhib. cum similibus & præterea

¶ Pro qua etiã commu. opin. facit, quia licet quis nõ possit se ex pacto obligare ad carcerem pro debito, vt supra dictum est ex tex. in d. l. 2. ff. de lib. hom. exhib. cum similibus & præterea

terea tenet gl. in. c. ex rescripto verb. obfides ad fin. in. 2. solutione de iure iurand. & hec est communis opinio & tenenda, quantum eadem gl. prius retulerat contrariam & quidam alij eam sequuntur, vt constat ex Couar. vbi supra. nu. r. col. r. illius numeri, & ex eodem Couar. de pact. in. 6. in. 2. parte in principio. n. 6. folio. 63. & hanc opinio. negatiuam testatur veriolem & commune in Mendac. d. §. 22. nume. 81. quia reipublice interest etiam principaliter huiusmodi pactum non admitti propter rixas & seditiones euitandas & propter reipublice quietem & tranquillitatem: si tamen pactum hoc iuramento firmetur, bene valet & tenet, & erit omnino seruandum, vt eius virtute liber homo inuitus detineri possit pro debito, vt cum Ioan. Fabro tenet Guido Papæ decis. delphinat. 61. quod dicit esse magis receptum alios allegans Couar. dist. libr. 2. Var. Resol. capitul. r. num. r. ad fin. contra Panormitan. quem refert.

¶ Quinimo si debitor promittat cum iuramento se soluere, non poterit vt cessione bonorum, vt cum Cornel. tradit Tiraquei. in præfatione. l. si vnquam. nu. 146. in fin. C. de reuoc. do. nat. cuius opin. dubia esse existimo pro nunc, præcipue ex ijs, qui tenent contra suprad. communem opin. & ex his quæ supra ca. præcedenti dixi in quarta conclusione in fine. c. in clerico iurate soluere. quod nihilominus possit vt beneficio. c. Odoardus de solur. & quod tenui cum Couar. contra Gomez, & in terminis contrariam opin. imo quod iurans soluere ad certum terminum etiam sciens quod non potest implere, possit adueniente termino cedere bonis & non sit periurus inuenio, quod tenet & probat Bal. in. l. si. n. 4. C. de non. qu. pec. sed Paulus ibi putat contrarium verius, scilicet, opin. primam, dicens, quod ea tenent Doct. & hoc propter dolum, quia sciens non posse adimplere, se ad id obligauit ergo si sciens non promisit sed credens posse adimplere ad terminum videtur, quod possit cedere postea bonis, quia iuramentum intelligitur rebus sic stantibus, vt probatur in. c. cum inter de renuntiatione, & est dictum supra. c. to. nu. 3. Ergo cum post hæc promissionem iurata superuenierit inopia debitoris, si cedat bonis, non erit periurus, & quod iurans soluere, possit cedere postea bonis tenet simpliciter cum Bal. in. d. l. si. Alciat. in. d. c. cum contingat. nu. 63. de iure iur. licet non loquatur, eo casu, quo iurans erat sciens, quod non poterat adimplere. Sed quod etiam eo casu, quod fuit sciens possit cedere bo-

nis, facit quod ex Angel. in summa verb. iuramentum. El. 5. nu. 31. & Purpur. in. l. quod te mihi. num. 59. ff. si cert. pet. tradit Couar. de pact. in. 6. 2. parte. §. 5. n. 3. dicens, quod quantumuis, qui iurauit aliquid agere ab initio scientiam habere it futuræ difficultatis, aut crediderit se facere non posse minime periurus est, quantumuis iuramentum fuerit temerarium, nihilominus tamen verius existimo hoc casu cum Paul. contra Bald. vt iste talis non possit cedere bonis quia obdolum hoc beneficio priuatur argumento eorum, quæ supra dixi. ca. 16. num. 49. Sed quia supra. c. præcedenti aliqua demateria cessionis diximus & declaratur etiam late per Roder. Suar. qui eam in. l. 2. tit. 8. lib. 3. for. leg. legit: quæ lectura est posita ad finem suarum rep. fol. mihi. 410. & aliquid per Ant. Gom. c. 11. de qualit. contract. num. 52. & sequent. & de practica huius cessionis videndus est Monte Ros. in sua practica. in. 2. tractatu. fol. 32. & sequent. & hodie materia hæc ponitur in. l. 4. §. 6. 7. & 8. tit. 16. lib. 5. nouæ recopil. Reg. Ideo de hac amplius non agam. præcipue cum tractatus nouissimè particula ris de hac materia compositus sit per Baegam de inope debitore creditori addicendo.

¶ Vnum tamen non omitam, quia est quotidianum, scilicet, quod si debitor faciat hanc cessionem bonorum & renunciet, catenæ, prout vulgo dicitur, & sunt creditores, qui petant ab eo debita sua, ac per consequens sit eis tradendus debitor ordine antiquitatis & prælationis seruato, vt eis seruiat pro quantitate suorum debitorum iuxta dictas. ll. regias & vxor ipsius debitoris capti petat se alijs creditoribus præferri pro dote sua: atque ita, vt sibi cum argola prius tradatur, vt ei seruiat, quod hoc casu probata dote vxor debet obtinere & præferri alijs creditoribus in persona mariti ad hoc, vt sibi prius tradatur, vt sibi seruiat pro dotis suæ quantitate & alijs bonis paraphernalibus, si alijs creditores non sint, qui potius ius habeant. Ita tenet late probans Anto. Gomez vbi supra. d. c. de qualita. contract. num. 53. quem refert & sequitur dicens ita obseruari Ioan. Baptista de Villalobos in suo exercitio commun. opin. litera. D. num. 215. aduersus Petrum Nuñez de Auenda. qui Respons. 8. num. 9. & sequentibus. priuatis quibusdam fundamentis ijsque non vrgentibus tenet contrarium. Ultra quos pro hac opinione inuenio bonam. l. regiam. ff. tit. 5. part. 4. ad fin. cuius verba sunt hæc. *Es por auentura el marido se ferir nasse sierno a sabiendos, pro auer raxon de se partir de su*

de su muger no dene valer, nise de parte el casamiento por ende, ante lo pue de la muger demandar e sacarle ann de la seruidumbre si quisere. E esto es por que ha derecho en el, e por que nace ende muy gran deshoira a ella e a sus hijos si los ouiere. Et ibi Greg. Lopez in glo. deshonra. inquit. & facit ista. l. ad quæstionem, an maritus possit iuxta. ll. regni torquatus ad collum cum circulo ferreo creditoribus suis in præiudicium & ignominiam vxoris tradi. Et ita ego sæpissimè aduocatus pauperum in hac ciuitate petij nomine mulieris debitoris capti pro debitis, qui cessionem fecit: & memor sum vna vice, peruenisse negotium ad sententiam & obtinuisse in fauore vxoris iuxta suprad. opinio. Ant. Gomez & sequacium. Hanc opinionem nouissimè fundat & probat Baegam in. d. suo tractatu. ca. 3. per totum vbi nu. 26. & iterum, c. 17. nu. 43. limitat in filijs, nisi sint inopes secundum ipsum ibi. num. 44.

¶ Imo fortius tenet idem Ant. Gomez in. 2. to. C. de seruit. num. 12. scilicet, quod si filius famil. capiatur pro debitis & non habeat, vnde soluat & debeat seruire creditoribus ex cessione bonorum, quam facit iuxta formam dictarum. ll. regni, debeat prius seruire patri quæ creditoribus ratione iuris & vtilitatis, quæ in eius persona & bonis habet antiquius pater, qd prodest est notandum. Pro quo faciunt quæ dixi supra. c. 5. scilicet, quod pater attetio iure regio potest se seruire de filijs suis ad libitum suum & filius tenetur seruire patri, quicquid aliàs de iure communi statutum esset. [Post hæc in lucem edita eandem sententiam aduersus Auenda. vbi supra, & in fauore vxoris probat, & seruari in praxi affirmat Matienço in. l. 6. glo. 3. inu. 2. & 3. tit. 16. lib. 5. noue collect. regie illud addens qd eo tempore quo maritus seruerit vxori non debet incedere cum torque ferreo propter reuerentiam ab vxore sibi debita quicquid oppositum (agens prius ad partes) concludat Auiles. ca. 18. præ. glossa magna. nu. 7. eandem meam sententiam postremo probauit dicens veriolem & magis communem D. Suarez de Paz in sua praxi. ca. 8. 4. part. 1. Tom. circa fin. dist. cap. 8.]

Index. Cap. XIX.

- 1 Generalis renuntiatio hereditatis futura non comprehendit legitimam renuntiantis.
- 2 Idem in patre renuntiante generaliter hereditatis future filij sui.
- 3 Renuntiatio generalis hereditatis futura firmata iuramento an comprehendat legitimam renuntiantis?

4 Pater renuntians generaliter cum iuramento hereditatis future filij sui an excludatur à sua legitima?

De generali renuntiatione hereditatis future facta cum iuramento an comprehendat legitimam renuntiantis? Cap. XIX.

Generalis renuntiatio hereditatis future non comprehendit legitimam renuntiantis. ita probat text. in. l. si quado. §. illud. & §. & generaliter. C. de in officio. testamento. vbi ampliatur hoc procedere etiam si filius receperit & agnouerit simpliciter sibi relictum. vel donatum à patre minus legitima. & cum. d. §. & generaliter, consonat: l. 5. in vers. Otro si dezimos. tit. 8. part. 6. tradit Rode. Sua. in. l. quoniam in prioribus in decima ampliatione. num. 28. C. de in officio. testamenti. quæ iura loquuntur in filio renuntiante: & circa ea est videndus omnino bene amplians Celsus confi. 2. 4. nu. 13. & 14.

¶ Hæc conclusio ampliatur, vt procedat etiam contra in patre aenuntiante, vt tradit idem Roder. Sua. vbi supra, 16. ampliatione. nu. 3. dicens consuluisse apud ciuitatem Burgensem, qd sicut non valet pactum inter patrem & filium per quod filius impeditur à petitione legitime & eius supplemento, vt in. d. §. illud. ita & contra non valebit pactum inter eos, per quod ipse pater impediatur à petitione legitime, & eius supplemento. Et inquit, qd hoc sentit glo. in. d. §. & generaliter, in quatum mouet quandam quæstionem ibi. tam in patre nolente institui à filio, quam contra, licet plures in iure differentie sint inter patrem & filium, quas ibi refert, & licet contra hanc opinio. faciat gloss. in dict. §. illud. verb. præ grauari ibi, solutio, aliud in patre. Tamen contra gl. illam est communis opinio doctorum & tenenda. scilicet, vt quemadmodum filius non potest renuntiare hereditati paternæ ita etiam nec pater, vt aduersus illam glo. & Bal. cum ea tenentem tenet & probat Anto. Gomez in. l. 22. Taur. nu. 3.

¶ Si tamen renuntiatio hæc generalis filij iuramento firmetur comprehendit legitimam, ita qd eam petere non possit filius renuntians. L ita

ita tenet Bald. in d. §. illud nu. 1. & ibi alij Doct. & sequuntur plures relati per Tiraquel. in præfatione. l. si vnquam nu. 1. 4. 4. C. de reuocand. donat. vbi ex testimonio Ripæ cam testatur esse communē. & nu. 160. refert alios tenentes contrarium. Et hanc opinio. tenui & dixi communem in mea repet. c. quanuis pactum in verb. omnino seruari debebit n. 6. de pact. in. 6. cū Couar. ibi (quem retuli) in tertia par. §. 3. n. 3. qui hanc opinio. tenet, licet referat cōtrariam etiā esse communem, ibiq; dixi probari hāc opin. affirmatiuā in d. c. quanuis pactum, dum probat, pactum iuratum de quo in illo. tex. quod est generale, esse omnino seruandum, quia si non præiudicaret renūtiati in legitima minimē diceretur omnino obseruari: item quia text. dicit q; filia hoc modo renuntians cum iuramento nullum regressum &c. Igitur excluditur à legitima: licet ad euitandum omne dubium melius sit, q; in renuntiatione huiusmodi iurata fiat quoq; specialis mentio legitimæ. Et vltra ibi per medietatem inuenio, q; eandem opinio. affirmatiuam tenet Roder. Sua. in d. ampliatio. 10. n. 29. & iterū nu. 51. vbi expresse refert hūc nostrum casum & Bal. in d. §. illud supra allegatum, & alios doct. idem tenentes asseuerans, q; omnes cōcludunt, q; d. l. si quando, §. illud debet limitari nisi filius cum iuramento approbasset testamentum & promississet plus non petere vltra id, quod sibi relictu est, & quod de hoc videtur casus expressus in d. c. quanuis pactum. Et ita est tenendum quanuis contraria opinio sit communis, vt refert Couar. d. nu. 3. & quanuis Maran. disputatione. 10. num. 19. teneat, quod non censetur renuntiatum legitimæ per generale pactum renuntiationis, nisi specialiter & expresse cum iuramento ei renuntietur: nam sufficit generalis renūtiatio cū iuramento facta, vt legitimā quoq; cōprehēdat, vt vera hoc vult tex. in d. cap. quanuis pactū & cōmunis opin. suprad. quicquid alij teneant. Et hanc opin. affirmatiuā tenet & latissimē probat per plura iura, & ampliat septē modis Mēcha. de success. creatio. §. 17. n. 40. & sequen. licet cōtrariam opin. scilicet, negatiuam dicat esse cōmunē: & n. 46. inquit hāc opin. affirmatiuā esse verissimā & etiā in iudicādo sequēdā propter salutē amariū: & tamē nullū authorē huius opin. refert, sed dicit esse suā opin. cum tamen sit opinio cōmunis vt suprad. est. Sed q; magis miror Mēcha. est q; pro suprad. opin. negatiua, quam ipse dicit cōmunē, allegat primū omnium Bal. in d.

§. illud. & ibi cōmuniter Doct. cū Bal. hoc ibi non teneat, imo vt supra dixi tenet opin. contrariā & verā. scilicet q; valeat præd. pactū & renūtiatio cū iuramento etiā in legitima: nam eius verba sunt hæc. Quæro, quid si filius renūtiavit cū iuramento respond. quod non potest venire cōtra, vt in ca. 2. de pact. in. 6. Ecce ergo vbi expressissime Bal. tenet hanc nostrā verā & cōmunē sententiā affirmatiuā, & non cōtrariā. Inuenio etiā q; idem Mēch. de success. creat. §. 21. nu. 127. & seq. eandem opinio. affirmatiuam sequitur & latissimē probat per plura iura, respondens. d. §. & generaliter, qui allegatur pro contraria parte, & numeris sequ. ampliat octo modis hāc opin. affirmatiuā. Inquit tamen contrariā opin. & sic negatiuā esse cōmunē & plurimos Doct. illam tenentes refert, & pro affirmatiua, quā ibi ipse tenet nullū doctore refert, sed tātum in fine. d. numer. 127. refert Couar. vbi sup. simpliciter & remissiuē, dicit, vide Couar. cū tamē sit cō. ante eū Quinimo pro negatiua inter alios refert Bal. in d. §. & generaliter, eā tenentem, quē ipse legi scilicet quæ scribit in d. §. & generaliter Bald. & nec vllū verbū in eo inueni de iuramento, forsan in lib. Mēch. hoc dicebat Bal. ideo non ita facile est credendum quod omnes Doct. quos ipse allegat vbi sup. pro præd. opin. communi negatiua, eam teneant, nisi specialiter videantur & legantur, licet aliqui ex his, quos refert, quos ipse vidi, eā teneant. Inuenio etiā quod idem Mēch. d. §. 21. nu. 247. melius instructus tenet hanc opinio. nostram affirmatiuam & eam communem esse dicit alios pro ea referens, licet cōtrariam etiam dicat cōmunem ex Boerio decis. 3. nu. 10. sed inquit priorē opinio. esse longe viore per generalitatem. d. c. 2. de pact. in. 6. & per alia fundamēta, quæ ipse ibi refert. Itaq; ex supradictis & allegatis resultat vera & cōmunis opinio & bene probata & tenenda, q; generalis renuntiationis filij facta cū iuramento de hereditate patris comprehendit eius legitimam, quia stante præd. renuntiatione iurata filius eam petere non poterit: quāuis partem negatiuam cū Ias. contra Deci. teneat etiam Celsus vbi sup. nu. 14. Sed affirmatiuam tenet & dicit cōmunem ex Ripa alios plures referens Mar. Soci. lun. consil. 50. nu. 14. & sequentibus lib. 2. vbi dicit de hoc non esse dubium quando renuntiat etiam omni & cuiuslibet iuri quomodo libet spectanti &c. Eandem opin. affirmatiuā fundat, & probat idem Mari. Soc. conf. 139. num. 24. & seq. lib. 1.

¶ Sed

¶ Sed quia ipse supra extendi. dist. §. illud ad patrem renuntiantem generaliter hereditati filij iustum erit: vt limitationem cōmunem supradictam, quam posuimus in filio, scilicet quando renuntiat cum iuramento hereditati patris, eam etiam ponamus in patre, scilicet, vt pater renuntians generaliter cum iuramento hereditati filij & eius successioni non possit petere legitimam sibi in bonis filij debitā à iure, quæ hodie sunt duæ tertiæ partes ex tribus, vt in l. 6. Taur. Nam omnes doct. supradicti solum loquuntur in filio iurante. Ipse ex mente eorum extendo & idem teneo in patre iurante. cum in hoc casu. d. §. illud. idem sit dicendum in patre, q; in filio vt supradictum est. Atq; in terminis nostris de patre vel matre renuntiante cum iuramento hereditati filij q; excludatur à legitima tenet Mēch. in d. §. 17. nu. 44. & iterum in d. §. 21. nu. 134. vbi nu. 135. ampliat etiam in transuersalibus, quibus legitima debetur & in dictis locis ampliat etiam nostram cōmunem opin. & tenendam alijs pluribus modis: & ideo est videndus. Et quanuis ipse ibi in d. §. 17. existimet ampliationes supradictas per ipsum ibi positas esse contra mētē cōmunis opin. intelligi debet cōmunis opin. negatiuæ suprad. sed addēdū est q; etiā sunt de mētē cōmunis opin. affirmatiuæ suprad. verioris & tenendæ: imo retenta præd. communi opin. veriori affirmatiua à fortiori procedent supradictæ ampliationes. Vltimò pro complemento huius. c. est notandum, quod cōmunis opinio. suprad. affirmatiua limitatur vno casu scilicet quando filius ex præd. renuntiatione iurata enormissimè læderetur. quam opinio. & limitationem testatur cōmunem plures referens dominus Anto. de Padilla in l. 2. nu. 44. C. de rescind. vendi. de quo ipse dixi in d. c. quanuis pactū remissiuē, & latissimè in repet. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendi. ad ibi per me dicta me remitto.

Non ago hic an pactum de futura successione affirmatiuum vel negatiuum firmetur iuramento, sed tantū an pactum generale renuntiationis hereditatis futuræ cum iuramento cōprehendat legitimam, quia de illo dixi late in d. c. quāuis pactum in verb. improbet lex cuius per totum. de pact. lib. 6.

Index Capit. XX.

1. Mulier nō potest pro alio regulariter intercedere, & si intercedat obligatur iure iuratur tamen ope ex

- ceptionis Senatusconsulti. Velleia. nisi certiorata de eo, ei renuntiet.
- Mulier qua pro alio intercessit cum iuramento an intercedat beneficio Velleiani?
 - Tabellioni asserenti in instrumento, se certiora asserentem de beneficio Velleiani sibi competenti, & si renuntiasse an sit credendum?
 - Sed an hoc casu requiratur, quod in instrumento insertus sit tenor Velleiani, hic agitur.
 - Mulier an tuta conscientia possit opponere beneficiū Senatusconsulti Velleiani in casibus, in quibus à iure sibi competit?
 - Mulier ad hoc, vt possit in beneficio Velleiani requiratur vt intercedat pro alio in instrumento publico cum subscriptione trium testium, vel altem eorum presentia, nam alijs non obligatur pro alio, & sic non est opus sibi. d. beneficio.
 - Mulier si obligetur pro alio in scriptura priuata potest recognita, vel coram testibus, & renuntiet Velleiano, an teneat obligatio, & renuntiat Velleiani?
 - Generalis renuntiatio omnis beneficij legum an comprehendat Velleianum?
 - Casus in practica contingens circa renuntiationem generalem omnis beneficij legum factam à muliere, qua pro alio intercessit.

De renuntiatione Velleiani.

Caput XX.

Mulier non potest regulariter pro alio intercedere (hoc est fidei iurare) & si intercedat obligatio valet iure, iuuabitur tamē muliere ope exceptionis Senatusconsulti Velleiani, in toto titulo. C. & ff. ad Velleian. & probat expresse. l. 2. ad fin. tit. 12. part. 5. Sunt tamen plures casus in quibus hæc regula fallit, quorum aliquos refert regia. l. 3. tit. 12. part. 5. inter quos ille præcipuus ponitur, scilicet, quādo mulier renuntiat huic beneficio Velleiani certiorata de eo, de quo cum perillam. l. regiam sit expressum amplius dubitandum non est, quanuis de iure cōmuni super hoc esset magna controuersia doctorum & communes opinioniones inuicem cōtrariæ vt cōstat ex Greg. Lopetz in illa. l. regia. & Anto. Gomez in. 2. tom. C. de fide iuss. nu. 16. & latissimè omnium ex domino Antonio de Padilla in l. 1. fi. n. 7. & seq. vbi q; ad numerū. 18. C. de iuris & fact. ignorant. vbi latissimè hanc materiam Velleiani legit

L 2 pluri

plurima tradens tam in theorica quam in practica vitia. Ideo videndi sunt ipsi, ex quibus satis apparet, hanc certiorationem cum sit solennitas extrinseca non presumi nisi expresse de ea constet & derentiatione copulatiue.

¶ Sed est alius casus potissimus, in quo mulier potest pro alio intercedere & fideiubere (non dico pro marito, quia de hoc alibi separatim agemus) scilicet, quando mulier fideiubens iuraret præd. suam obligationem & fideiusionem, scilicet, de adimplendo illam & non contraveniendo vlla ratione. Nam firmiter præd. beneficio cum iuramento etiam si certiorata non fuerit dubio procul valere existimo huiusmodi fideiusionem & exclusam fore mulierem sic fideiubentem à beneficio Velleiani, vt est communis opinio omnium secundum Couar. de pact. in. 5. 2. par. 3. nu. 5. fol. 86. col. 1. idq; pro constituto tenent alij doct. infra allegandi. Sed quod magis habendum venit, est qd mulier fideiubens pro alio cum iuramento etiam si non renuntiet Velleiano nec de eo certiorata sit excluditur ab eo beneficio, & non potest illo vti propter virtutem iuramenti, quod habet vim renuntiationis & certiorationis in hoc casu, & qd actus valeat meliori modo, quo possit, vt sunt iura vulgaria. Sed pro hac opin. duo potissimifaciunt, quibus non recte responderi potest, quavis Doct. aliqui, eis, quibusdam modis respondere conentur tenentes contrariam sententiam, vt infra videbimus. Primum igitur fundamentum, quod pro hac opinione affirmatiua adduci solet est text. in. c. ex rescripto de iureiur. vbi mulier intercessit cum iuramento pro alio & præcipit Summus Pontifex, vt sicut iuravit, eandem conuentionem cogatur adimplere: & ibi notat & tenet expresse glos. verb. & vxorem ad fin. & Bald. col. 1. Secundum fundamentum est ex text. in. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & in. c. cum cõtingat de iureiur. & in. c. quavis pactum de pact. in. 6. vbi iuramentum confirmat actum aliàs in se nullum & omnino prohibitum: ergo à fortiori confirmabit in proposito fideiusionem mulieris iuramentum, cum illa non sit iure communi nec regio omnino prohibita, sed imo multis casibus permilla vt supra visum est. Præterea cum ipsa fideiussio simplex mulieris sit valida, ipso iure regulariter, licet beneficio Senatusconsulti Velleiani mulier liberetur ab obligatione & solutione promissa merito qd iuramento irrevocabiliter obligetur. Et ita hanc opinio. affirmatiuam tenet etiã

Bart. in. l. si quis pro eo. nu. 11. ff. de fideiuss. & Alex. consi. 146. per totum lib. 7. & tenet plures relati per Tiraquel. in præfatione. l. si vnam nu. 136. C. de reuocand. donat. sequitur etiam Andreas Alciat. alios referens in. d. ca. cum contingat. nu. 90. secundum meã impresionem, hanc etiam opinio. tenet simpliciter Anto. Gom. C. de resit. mi. nu. 26. vers. quarto infertur. & idem. c. de fideiuss. n. 17. ad finem, & hanc plures Doct. allegans testatur communem Couar. vbi supra dict. num. 5. hunc testatur esse intellectum magis comunem dict. c. ex rescripto Marcus Anton. in tractatu de virib. iuram. num. 31. volumine. 5. tractat. diuerso. docto. fol. 20. ad fin. & 21. in principio, hanc etiam opinio. sequitur cum Alexand. Grego. Lopez in dict. l. 3. in gl. fabidora, hanc etiam opinio. communem appellat plures referens & eam late probans Mench. de success. creat. 5. 28. n. 61. hanc etiam opin. testatur comunem, eã sequutus dominus Ant. de Padilla in. d. l. si. n. 12. vbi limitat cum Mècha. quem refert. 5. 18. nu. 138. quando mulier iurasset non fideiubere & postea fideiussit cum iuramento, nam tunc non tenet secundum iuramentum, quia primum iuramentum concordat cum iure communi. Et ita est tenendum cum hac opin. communi affirmatiua quauis contraria opinio negatiua etiam sit communis & eam tenent plures Doct. vt constat ex Tiraq. num. 151. Couar. Mèch. & domino Ant. de Padilla vbi supra. & licet ipse Couar. ibidẽ hanc partem negatiua magis iuri & rationi consonam esse dicat. [Et eam sequatur referens prædict. duas communes opin. contrarias non ouisimẽ post huius operis primã editionem Matiẽgo in. l. 9. gl. 1. tit. 3. lib. 5. nouæ collect. regiã.] Et pro hac tenenda communi opin. affirmatiua facit communis illa & verior opin. quam tenuit in. d. auth. sacramenta puberum. nu. 27. & seq. scilicet, qd iuramentum in casu illius text. confirmet omnino actum, quamuis adultus iurans non fuerit certioratus de beneficio restitutionis minoribus concessio, licet in hoc ultimo contraria etiam opinio sit communis, sed præcedens in vtroq; affirmatiua opin. est verior, & meo iudicio comunior & tenenda.

¶ Sed pro complemento huius. c. aliqua nota bilia in materia hic tradam, breuiter tamen. Et primo, qd quando mulier absq; iuramento renuntiat beneficio Velleiani, & asserit in instrumento tabellionem eam certiorasse de hoc beneficio, hoc sufficere & stare debere notario hoc asserenti, vt tenet Cinus in. l. si, nu.

4. C.

4. C. ad Vellei. & cum Alber. & Alexan. tenet Gregor. Lop. in. d. l. 3. in glo. fabidora tit. 12. par. 5. quam opin. sequitur & dicit communem ex testimonio aliorum Couar. lib. 2. Variar. Resol. c. 13. nu. 2. in princip. vbi dicit cautius esse, quod ipse tabellio expressim scribat ipsius iuramenti formã & solennitatem, vt res in rito sit nec aliquod dubium habeat, quod ipse intelligo hoc modo, scilicet, quod in instrumento dicatur, quod mulier fuit certiorata per me infra scriptum notarium de beneficio Velleiani, quod loquitur in favorem mulierum & habet, quod mulier non possit se obligare pro alio & hoc sciens, ei renuntiauit. Nam si certioratio hoc modo scripta & extensa sit in instrumento, prout hodie communiter fit per omnes tabelliones, res erit absq; dubio & ita Cinus in. l. si. nu. 2. C. ad Velleia. tenet verius esse quod tenor Velleiani debet exprimi, & ei expresse debet renuntari, eandem quoque sententiam, qd stetur in instrumento, quo simpliciter asseritur mulierem certioratam fuisse de hoc beneficio Velleiani testatam comunem, eam sequutus plures referens dominus Anto. de Padilla in. d. l. si. nu. 13. VI. tra quos inuenio, qd articulum hunc latissimẽ examinat Iaf. in. l. si duo patroni. 5. idem Lulianus nu. 19. & pluribus sequentib. ff. de iureiurand. vbi refert in hoc duas communes opin. contrarias & ipse tenet qd non præsumatur hoc casu pro tabellione præfatus dubium esse articulum hunc & se cõsultu noluisse respondere, sed vt dixi, communiter extenditur. d. certioratio modo supradicto vel alio simili & æquipollenti. Et hoc modo cõfecto instrumẽto semper vidi practitari, vt tã in iudicio quã extra detur integra fides instrumento huiusmodi, & exequatur contra mulierem fideiubentem, & non admitti exceptionem nec beneficium Velleiani, quia ipsa potuit certiorata, ei renuntiare, vt in. d. l. 3. Regia expresse cauetur. Sed hæc certioratio nullo alio modo aptius fieri potest quam quod supra dixi. & ita est intelligenda materia hæc.

¶ Si tamen instrumentum reperiret confectum, in quo statum notarius diceret, se mulierem certiorasse de præd. beneficio, & quod ad huc ei renuntiauit non expresse tenore beneficij adhuc existimarem validam esse hanc renuntiationem Velleiani, & credendum fore tabellioni super hac renuntiatione cum instrumentum sit publicum & solenne cum testibus, vt in. l. cum precibus. C. de probat. & in 5. item verborum instituta de inutilib. stipul.

& quia. l. regia tantum requirit, qd mulier certiorata de hoc beneficio ei renuntiet, nec tã requirit, quod in instrumento apponatur forma certiorationis, nec tenor eius quod continet beneficium hoc, præsertim cum hæc opinio sit communis, quicquid aliàs Iaf. in contrarium dixerit.

¶ Præterea est notandum, qd in casibus, in quibus mulier potest opponere hanc exceptionem Velleiani, prout potest, regulariter de iure, id possit etiã facere in foro cõscientiã (hoc est) vt cum bona conscientia possit vti beneficio hoc Velleiani, vt cum Bart. Abbate & alijs tenet Anto. Gomez. d. c. de fideiuss. nu. 16. & idem in. l. 3. Taur. nu. 124.

¶ Vltimo est aduertendum pro intellectu supradictorum, quod ad hoc vt omnia dicta & disposita de Senatusconsulto Velleiano & de eius renuntiatione habeant locum requiritur, quod mulier intercedat pro alio in instrumento publico subscripto à tribus testibus: quia tunc remanet mulier obligata ipso iure & tamen potest opponere exceptionem Velleiani, si ei non renuntiauerit, postquam fuerit certiorata ipsius. Cuiã aliàs si in instrumento publico cum subscriptione trium testium se non obliget pro alio, sed in alia scriptura privata vel alio modo, pro alio intercedat, ipsa reseruat illa; quia non obligatur ac proinde non est necessaria Velleiani renuntiatione, & renuntiet nihil faciet, quia non est obligata, & cum non sit obligata non potest conueniri vilo modo. Hæc est noua decisio text. in. l. antiq. 5. fin. C. ad Velleian. cuius hic est verus sensus & intellectus secundum Bulgar. & amicus literæ. Quod est notandum, quia prima facie videtur text. ille contrariũ probare, imo, quod solennitas illa, de qua in illo text. scilicet, instrumenti publici cum subscriptione trium testium tantum videatur requisita ad excludendam mulierem pro alijs intercedentem à Velleiano, & quod tunc demum possit eo vti quando obligatur absque illa solennitate. Sed verus intellectus illius text. est præcedens, vt constat ex illo text. cuius verba sunt hæc, quæ hic ponere libuit, vt rectius percipiatur, & intelligatur ne ab hinc aliquis decipiat in eius intellectu. Ne autem mulieres perperam se pro alijs interponant sanctus non aliter in tali eas cõtractu posse pro alijs se obligare, nisi in instrumento publico cõfecto & à tribus testibus subscripto, accipiant homines à muliere pro alijs confessionem, tunc etenim tantum modo, eas obligari, & sic omnia tra-

stari. quæ de intercessionibus fœminarum vel veteribus legibus cauta, vel ab imperiali auctoritate introducta sunt. Sin autem extra eadem obseruationem mulieres acceperint intercedentes, pro nihilo habeatur huiusmodi scriptura, vel sine scriptis obligatio tanquam nec confecta nec penitus scripta, vt nec Senatusconsulti auxilium imploretur, sed sit libera & obfoluta, quasi penitus nullo in eadem causa sub se quito. Ex cuius text. litera huius intellectus prioris veritatem iam facile percipies, ibi. Tunc etenim tantummodo eas obligari. Vbi clare probatur, quod si mulier intercedat per alios, aliter quam per scripturam publicam sub signa tam tribus testibus, nullo modo obligetur: quod clarius ostenditur infra in vers. sin autem extra eandem obligationem, præcipue ibi. Pro nihilo habeatur huiusmodi scriptura, vel sine scriptis obligatio tanquam nec confecta nec penitus scripta, vt nec Senatusconsulti auxilium imploretur &c. Et quod quando obligant se mulieres cum præd. solemnitate instrumenti publici cum subscriptione trium testium remaneat ipso iure obligata & possint se iurare Velleiano, probatur in illis verbis. Tunc etenim tantummodo eas obligari & sic omnia tractari, quæ de intercessionibus fœminarum vel veteribus legibus cauta (hoc est quod tali causa obligentur ipso iure) vel ab imperiali auctoritate introducta sunt hoc est, quod hoc casu cum sint merito iure obligatae habeant locum introducta ab Imperatoribus Velleiano & Iustiniano (scilicet, quod concedatur præd. mulieribus sic obligatis ipso iure, beneficiū Velleiani.) Et dum text. in. d. §. ne autem, dicit confessionem intellige, id est, intercessionem secundum Cinum ibi & Salic. & ita existimo huc Bulgar. contra Martinum intellectum esse verisimum ad illum text. & tenendum, quem dicit veriorum glossarum ibi & sequitur Cinus optime declarans & breuiter, eundem etiam sequitur Bar. ibi in secunda lectura. & idem in l. si. eodem tit. nu. 2. & 3. dicens, quod mulier intercedens extra illam solemnitatem. d. §. si. non tenetur vsupra visum est, licet renuntiaffet Velleiano, & est ratio, quia illo tunc non iuratur cum non sit obligata, quia Velleianum præsupponit obligationem & contra illam datur vt ab ea liberet mulieres, quarum fauore emanauit & introductum fuit. Hunc etiam intellectum sequitur Bald. ibidem subdicens rationem, quare requiratur præd. solemnitas ad obligandas mulieres, scilicet, quia non ita de facili mulier decipitur interueniente tabellio

ne & tribus testibus consentantibus, nec ita faciles sunt mulieres ad consentiendum cum instrumento se pro alijs obligant, sicut quando instrumentum non interuenit. Quia ergo facilius & fragilior sine instrumento inuenitur ideo mulieri ipso iure etiam subuenitur secundum Bald. Hunc eundem intellectum & rationem Bald. sequitur Salic. in. d. §. ne autem, dicens esse verum intellectum, & quod eum tenent glossarum & Docto. & quod minime sunt mutanda, quæ certam interpretationem habuerunt & ibi satisfacit motui Martini alio modo intelligentis illum text. sequitur etiam Grego. in. l. 3. tit. 12. par. 5. in glossa. renuncian- do ad finem, vbi limitat intercedente iuramento cum Paulo de Cast. & Bald. quos refert: & illud de iuramento tenet idem Bald. in. d. §. ne autem nume. 2. itaque hic intellectus Bulgar. est communis & tenendus. Sed est aduertendum, quod hodie de generali consuetudine non requiritur quod præd. tres testes se subscribant in instrumento. sed sufficit, quod tabellio testimonium perhibeat de eorum interuentu ad hoc, vt procedat text. ille in dict. §. si. vt tenent in dict. l. antiqua. Paul. n. 5. Salic. nu. 6. & est verisimum & practicatur in hoc regno. Quia attento iure regio non requiritur, quod testes contractus scripturæ publicæ subscribant ei, sed tantum, quod intercedant, & quod tabellio fidem præstet de eorum presentia: & ita vtiitur & fit quotidie. Itaque ex supra dictis infertur manifestissimè quod renuntiatio Velleiani non habet locum, nisi fiat in scriptura publica, in qua interueniant tres testes & in ea se obliget mulier & certiorata de hoc beneficio, ei renuntiet.

¶ Vnde si mulier se obligaret & renuntiaret Velleiano in scriptura priuata, quæ postea recognita fuisset per mulierem in iudicio, quo casu efficitur publica scriptura attento iure huius regni, vel etiam si comprobaretur per testes, nec remanebit obligata mulier, nec renuntiatio Velleiani aliquid operabitur, cum ipsum tunc non competeret, quia mulier nullo modo obligata fuit ex præd. instrumento priuato ab initio, licet postea efficeretur publicum per recognitionem iudicalem ipsius mulieris, quia ab ipso principio (hoc est tempore obligationis) requiritur, quod in instrumentum in quo se obligat mulier pro alio sit publicum & cum tribus testibus. Et hæc forma substantialis requiritur ab illa. l. cum decreto irritate, scilicet, quod si aliter factum sit nullo modo obligetur mulier. vt expressissimè constat ex illo,

illo text. Itaque si in alia scriptura quam publica & cum tribus testibus se obligauerit mulier pro alio, nulla sit huiusmodi obligatio, & pro non scripta nec confecta habetur, & non habet locum Velleianum. Et ita est tenendum quod mulier non possit se pro alio regulariter obligare nec fideiubere verbo coram testibus licet mille, nec etiam in instrumento priuato cum testibus licet postea recognoscatur per ipsam in iudicio vel comprobetur testibus: & quod si se his modis obliget obligatio sit nullius momenti, & non sit necessarium Velleianum. Sed ad hoc, vt mulier efficaciter obligetur pro alio debet intercedere in instrumento publico coram tribus testibus confecto & debet certiorari de Velleiano, & ei renuntiare, aliàs nullo modo tenebitur cum effectu si opponat exceptionem Velleiani, quando est obligata in instrumento publico tribus testibus confecto: nam si aliter intercedat obligatio erit nulla vt supra est dictum. Quod valde notandum est in practica: quia prima facie quilibet diceret contrarium, scilicet quod mulier obligans se pro alio coram testibus, renuntians Velleiano, vel in instrumento priuato postea recognito vel testibus comprobato efficaciter teneretur, & tamen contrarium est verum & iure probatum. Bene verum est, quod Gregorius Lopez in. d. l. 3. in glossa. renuntian- do ad finem, inquit, quod cum hodie dispositio. d. l. antiqua. §. si. non reperitur approbata illo iure partitarum, forte sufficeret renuntiatio, prout in illa. l. regia dicitur, licet fiat sine iuramento: inquit tamè quod tutius erit, quod in instrumento fiat fideiussio & renuntietur cum iuramento modo per eum dicto. Ipse verò non solum tutius puto hoc, sed imò necessarium etiam hodie, scilicet quod fideiussio & renuntiatio fiat in instrumento publico interuenientibus in eo tribus testibus iuxta formam. d. l. antiqua. §. ne autem. Quia. II. regie partitarum debent intelligi & declarari per ius commune, cum quo ipsa vt plurimum concordant vt ipse Greg. alibi dicit. quia non est nouum vt. II. posteriores intelligantur per priores, vt in. l. sed & posteriores. ff. de legibus. Quia correctio non mutatur quare stare prohibetur vt in. l. fancimus. C. de testam. & in. l. præcipimus in fine de appellat. cum similibus.

¶ Ex quibus omnibus supradictis in hoc. c. ipse infero dubiam mihi videri determinationem Bar. in. l. si quis sub conditione num. 21. ff. de testam. tut. & eiusdem in authentico

matris & auiæ nu. 14. C. quando mul. tutel. officio fung. poss. quem refert cum eo transiens Alex. cen. sil. 146. nu. 3. volu. 7. vbi dicit quod in casu dictorum iurum, scilicet, dict. authenticæ matri & auiæ. cum similibus sufficit, quod mulier renuntiet generaliter omni beneficio, nec est necesse, quod exprimat specialiter de Velleiano, quia illud est beneficiū, & ideo includitur sub illa generali renuntiatione. Ita quod secundum hoc sequitur, quod in quacunque causa se obliget mulier pro alio in casibus, in quibus habet locum exceptio Velleiani, sufficit ad hoc, vt locum non habeat, quod renuntietur generaliter omni legum auxilio & beneficio nec opus sit, vt specialiter renuntietur Velleiano. Quæ determinatio si vera est, maximi habebat esse pro limitatione totius materiæ Velleiani, & eam sequuntur alij doct. relati per Tirraquel. in præfatione. l. si vnquam nu. 121. C. de reuocad. do. vbi se non determinat in hoc articulo, & refert plura similia pro hac opinione. Sed, salua pace tanti viri, ipse existimo suam præd. opin. non esse veram, & contrarium omnino tenendum esse imò quod requiratur specialis renuntiatio Velleiani in certificatione ipsius nec sufficiat generalis renuntiatio omnium beneficiorum, imò ea non obstante poterit mulier, siue in casu. d. authenticæ matri & auiæ siue extra opponere præd. exceptionem Velleiani & audienda erit. Quæ opinio probatur apertissimè ex omnibus supradictis præcipue ex communi opinione, quam tradunt Docto. supra in princip. huius. c. allegati, quæ habet, quod ita demum valet renuntiatio Velleiani facta per mulierem, si ipsa fuerit certiorata de hoc beneficio & eius tenore sibi competenti & non aliàs: quod etiam expresse probatur in. d. l. regia. 3. tit. 12. par. 5. Ergo si hoc ita se habet, quomodo poterit generalis renuntiatio beneficiorum comprehendere beneficiū hoc Velleiani, cum ultra renuntiationem requiratur specifica certioratio ipsius beneficii, quæ quidem specialis certioratio. d. beneficii non interuenit in generali renuntiatione beneficiorum, quia si interuenisset iam expressum esset beneficiū hoc. Secundum hæc opinio aduersus Bar. probatur: quia text. in. d. authenticæ matri & auiæ. l. 4. tit. 16. par. 6. quæ illi authenticæ consonat. expr. esse requirunt pro forma, quod mulier renuntiet secundis nuptijs & Senatusconsulti Velleiani auxilio, vt constat ex illis legibus apertissimè, & etiam id regulariter probatur in dict. l. 3. tit. 12. par. in. illis verbis, *La tercera es quando la muger fuere sabidora e*

cierta que nopodia ni deuid entrar fador, si despues lo fize renuncian do de su grado, e desamparando el derecho que la ley les otorgo a las mugeres en esta raga. Ecce ergo. l. expressissimam requirentem. ad h. c. ut malier hoc beneficio Velleiani vti non possit, quod specificè de eo certioratur (hoc est) de eius tenore, & præterea specialis renuntiatio ipsius sibi, in esta razon, & sic ore proprio debet renuntiare Velleiano. Sed quando lex vel alia qualibet dispositio requirit specialem renuntiationem non sufficit generalis vt in. l. si quando. §. illud. & §. & generaliter. C. de inoff. testam. Pro hac etiam opin. facit, quia beneficium, quod alicui conceditur à legatione exuberantis fauoris requirit ad exclusionem ipsius specialem renuntiationem per text. in. l. r. ff. si quis in ius voc. non ier. vbi glof. & Bald. ante finem id notant. Sed & sunt pro hac opinione alia plura fundamenta, quæ constant ex Tiraquel. vbi supra nu. 122. & sequentib. & ita merito Salice. in dict. auth. matri & auia nume. 16. dubitauit de doctrina Bar. ibi, ex eo qd specialiter & pro forma requiratur in. d. authent. renuntiatio Velleiani, licet extra casum illum, videatur transire cum Bar. opinio. Contrarietiam tenent Bald. in. d. l. r. in. r. lectura ante finem. ff. si quis in ius voc. non ier. & hac secundà opinio. existimo ipse verissimà & tenendà per omnia suprad. Nec ei obstant quæ tradit Tiraquel. vbi sup. pro prima opinio. quia illa procedunt & loquuntur vbi in iure nõ reperitur expressum, qd requiritur specialis renuntiatio: sed in nostro casu est secus, quia secundu in comunẽ opin. de iure communi & per. l. partite requiritur specialis certioratio & renuntiatio Velleiani, vt supra est visum, ergo non sufficit generalis, quia aliàs daretur vnũ maximum absurdum & inconueniens, scilicet, quod hodie Velleianũ nihil faueret mulieribus, & quod absq; renuntiatione & certioratione ipsius mulieris ab eo excluderentur, si sub generali renuntiatione beneficiorum comprehenderetur, quod minimè est dicendum & contrarium quotidie videmus.

¶ Vnde vidi dubitari de quodã casu in practica cõstingente. Mulier quæ dã dedit m̄ datum speciale publicũ in forma, cui dã procuratori ad illam obligandam pro alio & cum facultate renuntiandi omnibus beneficijs à iure sibi cõpetentibus, quæ ipsa ex tunc renuntiauit, non tamen expressit Velleianum, postea procurator hic obligauit præd. mulierem virtute dict. m̄dati specialis coram tabellione publi

co. & testibus requisitis & fecit obligationem publicam in forma cum renuntiatione Velleiani & aliorum iurium & beneficiorum ipsi mulieri à iure competentium, dubitatum fuit, an his non obstantibus mulier hæc possit se inuare Velleiano, quandoquidem expresse ei non renuntiauit? quod quidem ipsa mulier allegauit & opposuit in suũ fauorem aduersus executionem prædict. obligationis fideiussoriz, asserens se prædict. beneficio Velleiani minime renuntiasse nec mandasse procuratori renuntiare dict. beneficio specialiter, sicut requirebatur nec fuisse certioratam de eo, & requiri specialem certiorationem & renuntiationem ipsius ore proprio per omnia supra dicta & non sufficere generalem. Rursus ab aduersa parte actoris allegabatur, ipsam mulierem renuntiasse generaliter omni legum auxilio & beneficio & mandasse procuratori, vt renuntiaret omni iuris beneficio pro se introducto, sub qua renuntiatione cõprehensum fuisse Velleianũ iuxta supra. d. opin. & determinationẽ Bart. præcipue cum eius procurator adimplendo facultatem sibi generaliter datam in mandato renuntiauit expresse Velleiano: itẽ etiam quia ipsa mulier, iam certiorata erat in alijs cõtractibus de hoc beneficio Velleiani, in quibus intercedens pro alijs certiorata fuit, & ei renuntiauit, & ideo non potuisse in hoc casu allegare ignorantiam ipsius iuxta notata per Bart. in. l. si. in. 2. lectura. C. ad Velleian. Nihilominus pronuntiata fuit per regios auditores sententia in hac causa in fauore d. mulieris, prout audiui & fuit publicũ absq; contradictione. Quia re vera nõ renuntiauit expresse mulier hæc Velleiano, prout specialiter requiritur, nec fuit certiorata in hoc contractu, sicut etiã requiritur. Nec sufficit qd in alijs contractibus anterioribus fuerit certiorata, quia in illis, in quibus fuit specialiter certiorata de præd. beneficio & ei renuntiauit, sibi præiudicauit. In hoc autem contractu (hoc est) m̄dato ad se obligandũ, in quo nec fuit certiorata specialiter nec ei renuntiauit expresse prout de iure requiritur minimè sibi præiudicatum fuit: quia renuntatio est stricti iuris & non se extendit vltra expressa vt tradit plures allegans Tiraquel. in p̄t̄gatione. d. l. si vnquã num. 128. Nec ad rem facit specialis renuntiatio Velleiani à procuratore facta, quia excessit in eo fines m̄dati, ac per consequens præd. renuntiatio fuit nulla, vt probat text. in. l. diligenter. ff. mandat. & in. l. si procurator. C. de

pro

procurat. & in. l. r. titu. 10. lib. 1. for. & l. 19. titu. 5. partita. 3.

Index. Cap. XXI.

- 1 Vir non tenetur dare vxori fideiussorem seruandæ dotis non obstante. l. vel consuetudine contrarium disponente, nec sponte datus fideiussor hoc casu tenebitur.
- 2 Rationes supradicti assignantur & intelligitur text. in. l. 2. C. ne fideiuss. dor. den.
- 3 Communis intellectus l. r. C. ne fideiuss. dor. dicitur est quod maritus non tenetur dare fideiussorem dotis conseruandæ.
- 4 Vir bene potest recipere fideiussorem dotis sibi solvendæ.
- 5 Maritus an possit dare pignorã vxori pro dote sua conseruandã & quomodo hoc intelligatur.
- 6 Coniuncti, an possint dari & obligari tanquam duo rei & fideiussores mariti pro dote conseruandã.
- 7 Solutio matrimonio bene potest dari fideiussor per maritum dotis restituendæ, imò cum tenetur dare.
- 8 Maritus & eius filij an soluto matrimonio teneantur satis dare de dote restituendã adueniente termino & dilacione legali ipsi concessã ad solutionem dotis?
- 9 Dotem accipere pro marito potest alius & se obligare.
- 10 Duxori debendi an possint pro dote reddendã constitui, & quomodo hoc intelligatur?
- 11 Fideiussor dotis restituendã an possit dari.
- 12 Extraneus datus dotem non potest petere nec recipere satisfacionem à marito, sicut nec vxor vel eius pater datus dotem hoc possit.
- 13 Renuntiare non potest per fideiussores huic iuri prohibitorio.
- 14 Cum iuramento tamen bene potest huic iuri renuntiare.
- 15 Fideiussor cum renuntiatione. d. iuris prohibitorij iurata obligatus pro dote restituendã, licet petat & obtimeat relaxationem iuramenti remanebit tamen obligatus ratione iuramenti.
- 16 Fideiussor, qui cum iuramento obligauit se pro dotis restitutione, tenetur quidem licet non renuntiauerit dicto iuri prohibitorio.

Ne fideiussores dotium dentur.

Cap. XXI.

MIR non tenetur dare vxori fideiussorem seruandæ dotis non obstante lege vel consuetudine contrarium disponente. Nam talis lex vel consuetudo aboletur. text. est in. l. r.

C. ne fideiuss. dor. dentur. Imo si maritus sponte dederit fideiussorem ad supradict. effectum non valebit prædict. fideiussio & obligatio, vt in. l. 2. C. eodena titu. & est communis opinio, licet Cinius & alij teneant contrarium secundum Ant. Gom. in. l. 53. Tau. nu. 26. tenet glo. magna in dict. l. r. in verbatim si ipse vir dat an teneatur fideiussor videtur, quod non per. listam & sequentem. Quam opinio. testatur communem Ioan. Orolic. in l. ius publicum. num. 4. ff. de pact. & est communis & ab ea non recedendum in decisiuis secundum Bald. Nouel. de dote. 6. parte priuileg. 21. num. 5. vbi late in puncto iuris defendit contrarium.

¶ Cuius rei ratio colligitur ex. d. l. 2. in ver. si enim. Quia cum mulier se ipsam & dotem suam parti mariti credidit, iniurium est, vt ab eo fideiussorem vel alium intercessorem exigat, ne causa perfidie in connubio eorum generetur. Cuius rationis intellectus triplex assignatur per Doct. quos refert Ioannes Orolic. in. d. l. ius publicum. nu. 2. ff. de pact. vbi inquit, qd pleriq; doctõrum sic interpretantur, perfidiam occasionem præberi, quia vxor non videtur confidere de marito, quæ se illi credit, cui fideiussores pro dote dantur: & hic intellectus constat ex litera. d. l. secundæ, & est eamicus. Bart. vero in. l. si constante. §. quoties. ff. sol. mat. perfidiam potius in eo esse affirmat, quod hoc factõ vxoris maritus velut seruus sit creditoris, argumento. l. fideicommissa. §. si rem. ff. delegat. 3. & l. 3. cum glo. C. de nouat. adde bonam gl. approbatam, vt alibi diximus in. l. regulariter verbo, ius. ff. de petit. hæred. Andreas Alciat. lib. 4. parerg. iur. c. 26. perfidiam in proposito ad tori fidem retulit: facile enim futurum, vt mariti in vxorũ pudicitiam conuenerent, dum fideiussoribus, quos de dote darẽt, morem gerere in hoc ipsi vellent. Idem clarius dicit idem Alciat. in. ca. cum coningat nu. 108. ad fin. de iureiuram. sci licet, quia maritus, vt reperit fideiussorem, & ne ab eo dos auferretur aliqua dissiuularet contra fidem coniugij. Sed & alias duas rationes & intellectus rationis principalis supradictæ inuenio assignari per Couar. de pãt̄tis in. 6. 2. parte. §. 2. nu. 9. fol. 81. prohibitionem istam, scilicet, processisse à quadam honestate congrua, & æquitate, quæ dicitur, ab eo, cui vxor cõmittitur, cuiusq; potestati traditur absq; vlla alia cautione, quam quæ à natura inest, non esse fideiussoriam cautionem dotis, & rerum dotalium exigendam, cum hæ

L 5 sunt

sunt multo minoris estimationis, quam ipsius uxoris persona. Secunda ratio est, ne forsitan contempta viri fides causa sit vel saltem occasionem præbeat alicuius odij inter maritum & uxorem. Mihi verò prior intellectus magis placet, licet cæteri non sint contemnendi. Hoc sic præhabito communis intellectus. d.l. primæ est, qd maritus non tenetur dare fideiussores dotis cõseruandæ secundum Ioa. Orosc. vbi supra d. nu. 2. ad fin. & an. d.l. 1. reprobans consuetudinem in hoc contrariam videatur reprobare etiam futuram, videndus est latissime Bal. Nouel. de dote. 6. par. priuileg. 21. nu. 19. fol. 17. & Anto. Gomez in l. 53. Tau. nu. 26. ad fin.

Sed antequam ad nostram quæstionem de iuramento descendamus, vt materia hæc in trãsitu breuiter & resolutiue declaratur referam plures limitationes & declarationes in proposito admodum vtilis in practica: quia iã vidi in iudicio litem agitari in hac materia.

4 ¶ Et primo qd conuerso vir ipse bene potest recipere fideiussores dotis sibi promissæ soluendæ, vt probat tex. in l. cum dotis. ff. solut. mat. quem ita intelligit gl. 2. in princip. in. d. l. 1. & est communis opinio & intellectus secundum Bal. Nouel. vbi supra. nu. 9. fol. 16. & Ant. Gomez in l. 53. Tau. n. 26. quia hoc casu cessat ratio. d.l. secundæ. & ita fit quotidie, nã petuntur & recipiuntur à marito fideiussores & principales correi soluendæ dotis.

5 ¶ Secundo est aduertendum, qd maritus bene potest dare pignora vxori pro dotē sua cõseruandã, quia cum omnia bona ipsius mariti sint tacite hypothecata pro reddenda dotē, vt sunt iura vulgaria, nimirũ, qd maritus aliqua bona pro hoc pignori dare possit. Ita tenet gl. 2. in. d. l. 1. in vers. Secundo quid de pignore? vbi hoc limitat si ab extraneo amico mariti detur pignus. Quia cũ hoc casu iste extraneus habeatur loco confideiussores, imò à fortiori cum melius sit pignori incumbere quam in personam agere, merito quod non valeat pignoris cõstitutio ab extraneo pro marito facta dotis cõseruandæ. Hanc gl. opin. sequitur Bar. in l. 2. n. 1. C. eod. tit. vbi hoc intelligit verum quando vir dat pignori bona sua secus si daret pignori bona extranei, quia tunc, esset eadē ratio quæ in datione fideiussores. Et hæc limitationem ad dict. l. 1. vt non procedat in pignore dato à marito, testatur cõmunem Bald. Nouel. vbi supra num. 10. vbi hoc dicit esse verum in hypotheca, secus in pignore tradito cum tunc militet ratio perfidix, & sic in-

telligendus est Bart. in dict. l. si constante. §. quoties nu. 3. ff. solut. mat. & ita etiam constat ex verbis Bart. in. d. l. 2.

6 ¶ Tertio est aduertendum qd præd. l. 1. C. ne si de iuss. dot. dentur. fallit in coniunctis personis, vt putat patre vel fratre, hi enim bene possunt dari & obligari tanquam duo rei & fideiussores mariti secundum Paulum de Castr. in. l. si cum dotē. §. transgrediamur. n. 5. ff. solut. mat. tenuit prius Bart. in. dict. l. si constante in princ. ff. solut. mat. nu. 34. & 35. & ibi Paulus. nu. 14. dicēs quod defacto ita seruatur, sequitur etiam Ias. ibi. nu. 49. vbi refert Bart. alibi ita tenentem tenet etiam Palatius Rub. in Reper. c. per vestras. §. 32. nu. 1. de donat. inter vir. & vxor. qui est omnino videndus in hoc articulo & Bald. Nouel. de dote. in. 6. parte priuileg. 21. nu. 4. cõcedit de patre, dubitat tamen de fratribus, & contrarium in fratribus tenet Ant. Gom. vbi supra in quartalimitatione. Nec contra hanc conclusionem obstat tex. in. d. l. 2. C. ne fideiussores. dot. dentur. ibi vel à marito vel à patre eius, vel ab omnibus, qui dotē suscipiunt: nã text. ille loquitur in satisfatione præstata à marito, patre vel alijs actiue, quia ipsi ad id nõ tenentur, nos vero loquimur passiuè, vt pater & fratres mariti possint dari fideiussores, quod est diuersum.

7 ¶ Quarto dispositio. d. l. 1. non procedit soluto matrimonio: nam tunc bene potest præstari à marito satisfactio de dote restituenda, imò tenetur in casu. l. si constante. §. quoties. ff. solut. mat. vbi gl. verbo de solutione ad finem opponens nostrũ tex. in hac l. 1. inquit, quod hic cõstare matrimonio ibi eo soluto. Quam opin. gl. sequitur Bart. ibi. nu. 1. & est communis secundum eius addit. ibi litera. A. ex Paulo de Cast. ibi nu. 7. dicente, quod vidit communiter seruari & practicari, comanem testatur plures allegans eamq; sequuntur Alex. ibi. nu. 5. tenet etiã gl. in. d. l. 1. gl. mag. in vers. item an post solutum matrimonium. & ibi communiter Doct. secundum Anton. Gom. vbi supra limitatione. 3. vbi in secunda limitatione, inquit, idem esse si detur fideiussores viro vergente ad inopiam, vt in tra. per vestras de donat. inter vir. & vxor.

8 ¶ Ex quibus inferitur planissimè ad decisionem optimi casus & quæstionis, quam in practica non semel vidi versari, & de ea dubitari apud practicos aduocatus. an marit⁹ vel eius filij, quibus à iure cõceditur miserationis causa à lege, annus à tempore soluti matrimonij ad solutionem dotis cõsentis in rebus mobilibus

libilibus vel se mouentibus, vt in. l. vnica. §. ex actio. C. de rei. v. actione & in. l. 31. tit. 11. part. 4. teneantur satisficere de restituenda illa dote adueniente d. termino? Nã text. ille in d. §. quoties expressus est ad hoc quod teneatur vir satisficere si potest, aliàs vero si non potest deducto cõmodo medij temporis condemnatio residui representatur: si autem possit & nolit in solidum condemnatur, nõ habitacione commodi medij temporis, & quia tex. ille peregrinus est, litera talis est, Quoties mulieri satisficere est ad hoc quod post certum tempus, si maritus satisficere non possit: tunc deducto cõmodo medij temporis, condemnatio residui representatur. Sed si cũ maritus satisficere possit nollit: in solidum eũ condemnandum Mela ait, non habita ratione commodi temporis. Iudicis igitur officio conuenit, vt aut satisficere interposita abfoluat maritum, aut habita ratione coupepsationis eum condemnent quod quidem hodie magis vsurpat. Nec ferenda est mulier si dicat, magis se velle dilationem pati quam in representatione deductionem. & ibi gl. verbo de solutione. ita expresse intelligit text. illum dicens. Dic ergo de solutione faciendã annua, bima trima die vel die hodie intra annũ in rebus mobilibus vt. C. de rei. vxor. actione. §. ex actio. & sic dices tempus certum statutum à lege. Et ibi Bart. & omnes Doct. supra allegati hoc modo intelligunt text. illum & testatur communem intellectum Ias. in. l. diuortio. §. interdum. nu. 8. ff. eodem & ex. d. §. quoties dicunt & tenent Bal. & Alex. & eos referens Gregor. Lopez in dict. l. 31. in glof. vn año in versiculo imò possit secundum eum &c. quod hæredes mariti possunt statim soluto matrimonio restituere dotem detracto interusurio medij temporis. Et hæc antequam annus labatur, eo vero claspo, vel statim in his rebus, quæ statim restituendæ sunt, si maritus non habeat facultatem soluendi dotem condemnatur in quantum facere potest cautione ab eo exponenda, quod si ad meliorem fortunam peruenerit, quod minus soluerit restituere procurabit, vt in dict. l. vnice. §. cum autem & in. l. fin. tit. 11. part. 4. Et hoc vltimo casu intelligitur de simplici cautione, vt tenet glo. in dict. §. cum autem verb. cautione per text. in. l. sancimus. C. de verb. significat. & ita intelligenda est dict. l. regia si. ibi. *Tomando tal recaudo del*, scilicet, de simplici cautione iuratoria. Et idem in vxore respectu mariti tenet in simili glof. in. l. diuortio. §. interdum verb. ca-

ueat. ff. soluto matri. & ibi eam sequitur Bart. num. 3. & 5. Paul. 3. Ias. 8. & Alex. nu. 2. qui sunt videndi, quia late agunt de hac materia & ita est tenendum quantum Ant. Gomez in. d. l. 53. Taur. n. 49. dicat qd si potest, debet cauere cum fideiussores, aliàs sufficit simplex promissio. Et ita sunt intelligendi & concordandi text. in. d. l. si constante. §. quoties. & d. l. vnice. §. cum autem: quia text. in. d. §. quoties procedit, quando maritus post certum tẽpus, hoc est, post annum vel eius hæredes debent restituere dotem, nam tunc seruanda est dispositio. d. §. quoties. Si vero maritus statim debeat soluere vel post annum eo elapso & non habeat vn de soluat, tunc procedat tex. in. d. §. cum autem iuncta sua gl. Cuius tex. dispositio nõ in proposito intelligo etiã procedere quoties maritus ante annum non habeat vn de soluat dotem, nec possit satisficere, quia si tempore solutionis tantum condemnatur in quantum facere potest præstita. d. nuda cautione à fortiori idem erit dicendum ante tempus solutionis, quando non potest satisficere nec habet facultatem dotem restituendi. Nam tex. in. d. §. quoties loquitur eo casu, quo licet maritus nõ possit vel nolit satisficere habet tamen facultatem & possibilitatem dotem restituendi, nos vero in hac ampliatione. d. §. cum autem loquimur quando maritus à principio nec potest satisficere nec dotem soluere, qui est tertius casus diuersus à decisione. d. §. quoties & d. §. cum autem, tamen si determinãdus iuridice sit per decisionem rationemq; d. §. cum autem iuncta sua glof. & d. l. sancimus.

¶ Satisfactio autem de qua in. d. §. quoties intelligi debet cum fideiussione. vt in. d. l. sancimus. C. de verb. signifi. & ita intelligenda est hæc materia.

9 ¶ Quinto ad limitationem. d. l. primæ. C. ne fideiussores. dot. detur est addendũ, qd alius potest pro marito dotē accipere & se obligare, quia hæc non est satisfactio nisi quando vnus se obligat principaliter & alius accessorie, vt tenet d. gl. magna in vers. itẽ alius potest pro viro dotem accipere. vbi ad hoc allegat. l. si. C. de dot. caut. non numerat. quatenus text. ille probat, qd omni personæ quæ ex confessione sua receperit dotem vnã cum marito, si ab eo petatur soluto matrimonio cõpetit exceptio non numeratæ pecuniæ. Ergo recipiens dotem cum marito bene potest obligari. Hanc eandē opinio. per illũ text. tenet etiam gl. in. d. l. si constante in princip. verb. mariti ad fin. vbi. Bar. nu. 37. Paulus. 14. eam sequuntur.

¶ Quod

Quod procedit in tantum ut pro dote restitua possint constitui duo rei, licet non possit interuenire fideiusor, ut tenet Bart. in d. l. fin. nu. 2. cuius opinio est communis & magis communis licet idem Bart. in dict. l. si contante in princip. nu. 35. relinquat cogitandum, & quauis idem in l. §. quoties eiusdem l. nu. 6. teneat contrarium respondens duobus modis. d. l. si. ut testatur Ias. in d. l. si constate in princip. nu. 48. vsq; ad numerum. 54. ubi refert aliquos tenentes contra communem ipse tamen communem opin. sequitur & defendit. in quo ad de Io. Cap. de dote. 3. part. q. 179. n. 2. fol. 107. ubi refert plures Doct. pro & contra & inquit q. contra Bar. in d. l. si. videtur verior opinio & sic contra communem tenet. Quia etiam opin. contra communem in effectu tenet Bald. Nouel. d. 6. part. priuileg. 21. n. 11. fol. 16. ubi limitat preterq. pro illa parte, quam vnusquisq; accepit realiter per text. in d. l. si. Et q. non sufficiat ad hoc, eius simplex confessio. & opin. Bart. in in d. l. si. dicit communem Ripa in d. l. si constate. n. 55. & ibi sequitur Doct. limitationem quam modo retulimus ex Bal. Nouel. que limitatio est Bart. in d. §. quoties & profecto mihi placet & secundam eam intelligo suprad. communem opin. Bar. in d. l. si. Quia alias si obligati remaneret in solidum etiam si, id ita dicatur in scriptura, in dimidietate, quam non recepit esse vnusquisq; fideiusor, quod est contra. d. l. prima & secundam & contra omnia suprad. Imo si ambo contententur se recepisse dote: & probatur in veritate maritum recepisse dote, tunc confessio illa alterius non probat nec ei nocet, maxime si ille erat omnino extraneus, tanquam facta in materia suspecta ubi ille non poterat aliter se obligare, quia est in fraudem dictarum legum argumento l. qui testametur. ff. de probat. & in l. per diuersas. C. mand. & in l. si. C. de sponsa. & per Bar. in l. cum quis decedens. §. Titia. ff. delegat. 3. dixi supra. c. 5. de donat. ob bene meritum, eo vel maxime, q. coniectura & presumptio subsistit, q. tota dos deuenit ad maritum, ex quo non ob aliqd datur nisi pro oneribus matrimonij supportandis. Itaq; communis opin. suprad. debet intelligi, & vere meo iudicio quando vere & realiter constat extraneum si nulum cum marito correum debendi constitutum recepisse dote, & hoc liquet aliter quam per confessionem suam, & tunc tenebitur talis correus & obligatur pro ea parte tantum, quam vere recepit & non in solidum nisi probetur vere & realiter solidum recepisse: quia alias esset tanquam fideiusor & per consequens non tene-

retur. l. prohibente. Nec obstat. d. l. fin. C. de dot. caut. non num. quia, illa non probat correum in solidum teneri, imo debet intelligi, quemlibet correorum pro sua parte virili teneri, ut in l. eos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis. Et cum d. l. fin. non dicat teneri in solidum vnusquemque correorum sed debeat iure intelligi, q. tantum teneatur vnusquisque pro virili parte, consequens est, ut communis opin. supra. d. quae in d. l. fin. fundatur, eodem modo sit intelligenda, & ita videtur de iure hoc esse verius, licet communis opin. contrarium teneat, scilicet, ut in solidum possit obligari quilibet reus debendi per text. in d. l. si. ut constat ex Ias. ubi supra quia tunc non dicuntur proprie esse fideiusores respectu saltem creditoris: & praecipue quia hoc casu non videtur tanta ratio perfidiae militare sicut in expressa fideiussione & contra communem difficile esset obtinere in iudicando & consulendo, quare ab ea non discedas in practica. Nec contra hanc communem opin. obstat text. in l. 2. C. ne fideiuss. dot. dicitur ubi probatur non esse exigendam satisfactionem vel mandatum pro dote a marito, nec a patre eius, nec ab omnibus qui dote suscipiunt: quia fateor libenter, quod ab ipsis personis recipientibus non est exigenda satisfactio (hoc est fideiussio aliarum personarum) ipsi tamen accipientes bene possunt obligari & ita intelligenda est haec materia.

¶ Vltimus & 6. illud in proposito satis contra uerum est; Nunc dato quod fideiusor dote seruandae & conseruandae interuenire nec obligari possit, valeat ne dote restitua dari, quia inter hos casus maxima est differentia, licet in vtroque eadem ratio prohibitionis. d. l. 1. & 2. militare videatur? Breuiter, referam & resoluam quid in hoc puncto de quo agimus scriptum & tenendum sit. Ioan. Orosc. in d. l. ius publicum. num. 3. & 4. refert esse communem opin. cum glo. contra Azon. in d. l. 1. gl. magna. post medium, ibi vel restituenda a viro uxori, quod obligetur & possit dari hie fideiusor de dote restituenda, refert etiam contrariam opin. & sic negatiua esse magis communem opin. & eiusdem Accursi & ad hanc vltimam plures Doct. refert, quam ipse Oroscius sequitur. haec etiam secundam opin. negatiua dicit communem plures referens Capescius de dote. 3. part. q. 173. fol. 107. ubi numeris seq. plures questiones hoc concernentes refert. haec etiam opi. dicit communem & sequitur Bal. Nouel. ubi supra. n. 1. fo. 15. col. 3. & de hoc articulo videtur est Bar. in d. l. si constate. §. quoties. n. 2. & seq. late

late disputans articulum huc pro vtraque parte & tandem sequitur hanc secundam opin. eam que defendit, & est tenenda.

¶ Praeterea pro intellectu. d. l. 1. est aduertendum q. extraneus dans dote non potest petere nec recipere satisfactionem a marito, sicut nec vxor vel eius pater dans dote hoc potest quia eadem est aequitas in vtroque casu, ut tenet gl. mag. in d. l. 1. v. si. extraneus ibi, vel forte idem, & haec est communis opin. secundum Bald. Nouel. in d. 6. parte priuilegio. 21. nu. 12. ubi tamen reclamatur: dicit etiam communem Ias. in d. l. si constate in principi. nu. 60. ubi bene declarat.

¶ Vltimo est notandum q. huic iuri prohibitiuo, scilicet, ne fideiussores dote dehtur non potest renuntiare per ipsos fideiussores, quinimo si renuntietur poterunt nihilominus dicere & allegare se non teneri, ita tenet gl. mag. ad fin. in d. l. 1. C. ne fideiuss. dot. dicitur, & ibi communiter Doct. gl. etiam in l. a Diuo Pio. ff. de ritu. nup. & in auth. imo. C. de act. & oblig. & haec est communis opinio secundum Salic. in d. l. 1. nu. 5. & plures Doct. huius opin. allegat Tiraq. de primogenitura. q. 22. nu. 9. sequitur plures allegans Ias. in l. ius publicum nu. 2. ff. de pact. & haec opinio. est approbatissima in quibus plurimis iuris partibus.

¶ Quod magis in hacre dubium facit est, an haec renuntiatio illius iuris prohibitorij firmiter iuramento & nunc ad propositum & materia de iuramento? In quo inuenio q. Bart. in l. si quis pro eo. nu. 9. ff. de fideiuss. affirmat non posse confirmari iuramento contra actum fideiussionis dotis acceptioem accedentis, eo quod lex prohibens hanc dationem fideiussoris pro dote conseruanda & restituenda verba direxit in personam non in rem, idem tenet idem Bart. in l. 2. in fine. numero. 4. C. ne fideiuss. dot. dicitur, & Anton. & Alciat. in capit. cum contingat. numero. 108. in versi. sexto infertur de iureiur. & Bal. & alij relati per Doct. supra allegati.

Sed his non obstantibus contraria sententia est verior, communior & tenenda, imo, quod huiusmodi renuntiatio firmetur iuramento, & ita eam restatur communem & sequitur plures allegans & defendens a tenentibus contrarium Alexan. in dict. l. si constate §. quoties numero. 5. ff. solut. matr. & eam magis communem esse affirmat Ioan. Orosc. in dict. l. ius publicum. numero. 5. & eam restatur communem & tenendam plures Doctores referens & eam probans & defendens

Couarru. de pactis. in. 6. in secunda parte. §. 2. numero. 9. fol. 8r. ubi allegat inter alios Bald. Nouel. Campesc. & Palat. Rubec. hanc etiam sententiam sequuntur plures Doct. relati per Tiraquel. in praefatione. l. si vaqua nu. 139. C. de reuocad. donat. & communiter reprobari Bar. qui tenet contrarium affirmat. Ant. Gomez in l. 69. Taur. nu. 4. col. penult. illius numeri. hanc etiam opinio. testatur communem & tenendam plures referens & eam probans Mench. de success. creat. §. 28. nu. 34. Vbi nouiter existimat, q. hoc casu respublica posset ipsum fideiussorem & mulierem qua si rem fecerint publicae utilitati aduersam punire: item existimat fideiussorem in hoc casu per interuentum iuramenti firmari non in vim fideiussionis, sed magis in vim conuentionis iuris gentium, vnde ipse subinfert, quod talis fideiussor forte non habebit beneficium excussionis, nec alia beneficia lege ciuili fideiussoribus concessa, nisi contradicax, inquit ipse argumento. l. si. C. de non aume. pecun. haec noua ipse non curat, quia magis subtilia quam vera sunt, ideo non sunt tenenda. De fideiussore iurante an habeat beneficia excussionis & similia dicam infra suo capite principali, quod constituaui super authentica praesente. C. de fideiuss. Eandem quoque opinio. communem sequitur alios allegans idem Mencha. §. 29. num. 16. testatur communem Ioan. Baptista in suo tractatu commun. opinio. litera. l. num. 194.

¶ Ex quibus resultat primo, non esse veram opinio. Pauli de Cast. in dict. l. si quis pro eo existimantis iuramento obligari hoc casu fideiussores, posse tamen petere relaxationem ab ipso iuramento: nam licet hoc petat & obtineat remanebit adhuc obligatus ratione iuramenti.

¶ Secundo resultat ex supradictis doctoribus procedere suprad. opinionem communem, etiam si fideiussor non renuntiauerit iuri supradicto prohibitiuo, sed tantum iurauerit soluere vel conseruare dote & se non contrauenturum vlla ratione, & in terminis tenet alios allegans Anton. Gomez in dict. l. 53. Taur. num. 26. limitatione quinta, existimans communem esse licet Pau. & Bart. quos allegat potius teneant contrarium, v. dixi, & ita est tenendum cum hac secunda communi opinione affirmatiua tam de iure quam in iudicando & consulendo, quae pluribus fundamentis potest comprobari, quae deduci possunt ex omnibus supradictis in capitibus praecedentibus.

- 1 Fideiussor non potest obligari in plus quam principalis, quod si secus fiat an in eorum, vel pro excessu tantum inuadatur & sit nulla obligatio.
- 2 Obligari in plus quam principalis dicitur fideiussor, ratione quantitatis, loci, temporis & causa.
- 3 Pactum, ut fideiussor teneatur in plus quam principalis non valet.
- 4 Fideiussor obligans se cum iuramento in plus quam principalis, tenetur ut fideiussor in quantitate principalis, & in excessu tanquam principalis.
- 5 Fideiussor, qui prius intravit, non se obligare in plus quam principalis, si postea obligetur cum iuramento in plus quam ipse principalis, non valebit hac obligatio secundum etiam cum iuramento respectu excessus.

De fideiussore qui in plus quam principalis reus se obligat. Caput. XXII.

Fideiussor non potest obligari in plus quam principalis, ut probat rex. in. §. fideiussores in situ. de fideiuss. in. l. grece. §. illud. ff. de fideiuss. ubi inquit text. quod si fideiussores fuerint in duriore causam adhibiti, omnimodo non obligantur (hoc est) in nihilum, ut ibi glos. tenet verb. omnimodo, quam testatur communem opinio. Bar. ibi nu. 2. & Imol. etiam ibi & Decius in. l. in eo, quod plus. nu. 12. ff. de reg. iur. dicit etiam communem Butigela in. l. 1. §. sed si mihi. nu. 10. ff. de verb. obliga. & Coraf. nu. 14. & Galiaul. nu. 15. in. §. si stipulanti, eiusdem. l. prima. & ibi Alciat. nu. 38. & idem Alciat. in suo pareg. iuris lib. 5. c. 17. & Gregor. Lopez in. l. 7. tit. 12. part. 5. in glo. quanto a lo demas. Sed supradicti tenent contra hanc communem opinio. & dicunt veriore esse contrariam, scilicet, quod fideiussoria obligatio in plus quam principalis facta tantum inuaditur respectu excessus, & valeat in quantitate, qua tenetur principalis: & hæc opinio hodie contra communem approbatur in dict. l. 7. & notat ibi Gregori. Lopez & Ioannes Orosci. in. l. si seruus. §. si plurius. nu. 3. ff. si quis caut. & Anton. Gomez plures glossas allegans lib. 2. Variar. ca. 13. num. 2.

Et in plus quam principalis dicitur obligari fideiussor ratione quantitatis loci, temporis,

& causa, ut in. §. plus autem instit. de actio. vt tenet glos. in. d. §. illud verb. duriores, quæ expositio hodie approbatur expresse in. d. l. regia. 7. tit. 12. par. 5.

Et quæ supra dicta sunt procedunt etiam si inter partes dictum sit expresse, ut fideiussor teneatur in plus quam principalis, quia hoc aduersatur formæ & substantiæ satisfactionis, quæ non potest consistere absque principali obligatione, ita expresse & nouiter tradit Mench. de success. creat. §. 2. nu. 4. vers. ad hæc ita intelligens. l. 6. & d. l. 7. regia suprad. & §. 1. instit. de fideiuss. quod ipse verisimul reputo imo plus etiam, quod illi. l. non possit renuntiare: quia inducit formam & substantiam fideiussionis, quæ dat esse rei, ut in. l. Iulianus. §. si quis rem. ff. ad exhibend. ac proinde non poterit renuntiare iuxta illa, quæ tradidi. in. l. nemo potest, in prin. ff. de legat. 1.

Conclusio supra. d. in prin. huius. c. plures habet limitationes, quas ponunt & referunt Gregorius Lopez & Ant. Gomez ubi supra. ex quibus ipse vnam tantum referam quæ ad nostrum propositum spectat: cæteræ per supradictos videri poterunt.

Præcipua igitur limitatio huius conclusionis est quando fideiussor obligauit se in plus quam principalis cum iuramento, promittens illud soluere. Nam hoc casu licet tanquam fideiussor non remaneat obligatus in illo pluri excedente quantitate siue sortem principalem, obligatur tamen pro eo tanquam principalis, quia iuramentum facit valere actum in meliori modo, quo potest in. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. & ita in terminis tenet & declarat Bart. in. l. si quis pro eo. n. 15. ff. de fideiuss. quæ opin. tenet alios referens Greg. Lop. in. d. l. 7. in gl. 1. est verior & communis secundum Alciatum in ca. cum contingat. nu. 109. & 110. contra Bald. ibi de iure iur. hanc etiam opin. sequuntur plures relati per Couar. de pact. in. 6. secunda parte. §. 6. n. 3. fol. 104. ad finem. ubi testatur eam communem dicens duram sibi videri, eandem etiam opinio testatur communem Mench. de success. creat. §. 2. nu. 5. ubi Couar. allegat: hanc etiam opin. refert & sequitur allegans Boerium decif. 314. nu. 4. ad finem T ellus Fernandez in. l. 17. Taur. nu. 105. Itaque hæc est communis opinio & tenenda, quam intelligunt Couar. & Mencha. ubi sup. quod in sorte & quantitate principali teneatur fideiussor tanquam fideiussor cum habeat subiectum in quo subsistat (hoc est) reus principalem in illa quantitate obligatum, de

betq;

betq; uti beneficijs fideiussoribus concessis, quæ beneficia iuramentum minimè tollit: in eo vero, quod principalis non promittit tenebitur fideiussor tanquam principalis debitor, acti separati ipse, eam quantitatem promiserit pacto nudo iurato: sed quantum præd. Doct. existimant, quod fideiussor, qui cum iuramento fideiussit debeat uti beneficijs fideiussoribus à iure concessis, in quantitate principali, videntur tenere, quod possit uti beneficio excusationis non obstantè præd. iuramento, quia hoc beneficium conceditur fideiussoribus in authentica præsentè. C. de fideiuss. cum similib. quod quidem non est absque controuersia, imo plurimi tenent contrarium, ut latius dicam. cap. sequenti. Sufficiat nunc hoc hic aduertisse, ut lector cum hæc legerit non firmet pedes in supradicta illatione quouisque videat, quæ dicuntur in cap. statim sequenti.

Ultimo est aduertendum communem opinionem supradictam de iuramento limitandam fore quotiescunque fideiussor à principio iurasset se non obligare in plus quam principalis, quia cum iuramentum hoc consonet iuri communi supradicto, & sit licitum licet postea obliget se in plus cum iuramento non valebit obligatio secunda, etiam cum iuramento respectu excessus contra primam iuramentum licitum & iuri conforme, quod in terminis nostris tradit idem Mencha. de success. creatione. §. 18. num. 166. dicens perpetuo si bi videri notandum, & videri vera hæc limitatio & fundata in his, quæ diximus supra. c. 1. circa interpretationem glo. in. c. licet mulieres de iure iurand. in. 6.

Index. Cap. XXIII.

- 1 Fideiussor non potest conueniri presente principali nisi precedente excusatione in ipso principali.
- 2 Præsentis quando dicitur debitor principalis ad hoc ut contra ipsius fideiussorem agi non possit antequam fiat excusatio in principali.
- 3 Absente principali, an eius bona quæ sunt in territorio prius excutienda sint quam agi possit contra fideiussorem? vtilis questio & numeris sequentibus.
- 4 Excusatio principalis tantum debet fieri in bonis sitis in territorio & iurisdictioe ubi reus habet domicilium, secus vero in sitis extra territorium.
- 5 Absente principali an sit constituendus curator ipsius bonis ad hoc ut in eis fiat excusatio priusquam denentur ad fideiussorem? & numero sequenti.

- 6 Curator constituendus debet bonis eius, qui est ultra mare vel in partibus remotis extra provinciam ita quod de proximo non sit expectandum venire.
- 7 L. 3. tit. 18. lib. 3. fori plures intellectus.
- 8 Fideiussor quando se obligat ut principalis simul cura principali non requiritur excusatio in principali debitor, secus si obliget se ut principalis vel habendo de deudis agenda sua propria, quod est idem, separatum in alio instrumento nisi fiat novatio prioris obligationis. & num. 111
- 9 Duobus reis debendi in solidum constitutis, ad hoc ut vnusquisque eorum teneatur in solidum, requiritur, quod renuntiet authent. hoc ita. C. de duobus reis cõsim, quod possunt facere.
- 10 Hodie. l. Regia ornamenta tenentur in solidum si obligantur in solidum etiam si non renuntiet dicto iuri.
- 12 Plures renuntiationes referuntur in materia excusationis, quæ sunt vidende.
- 13 Sufficiat quod appareat durare executione debitore in principalem non esse soluendo.
- 14 Exceptio excusationis cum sit dilatoria debet opponi ante litem contestatam & postea non potest opponi. & num. 15. non esse audiendus qui hodie attendit iure regio post litem contestatam posse opponi hanc exceptionem affirmant.
- 16 Exceptio excusationis debet opponi specificè & clare.
- 17 Si facta legitime excusatione, post litem contestatam superveniant alia bona ex eo principali in excusatione, potest opponi excusatio post litem contestatam & iterum debet fieri excusatio in bonis istis.
- 18 Exceptio dilatoria potest opponi post litem contestatam si postea oriatur.
- 19 Fideiussor in demeritis potest opponere exceptionem excusationis post litem contestatam.
- 20 Citatio fideiussorum, & possessorum requiritur ad excusationem faciendam in principali debitor.
- 21 Renuntiare potest beneficio authent. præsentè. C. de fideiuss. & facta dicta renuntiatione non requiritur excusatio.
- 22 Fideiussor in demeritis licet renuntiet dicto beneficio potest petere ut fiat prius dicta excusatio.
- 23 Fideiussor magistratus vel alterius officialis publicæ autoritate & vilitate est fideiussor in demeritis: & ideo licet renuntiet excusationi poterit petere ut fiat prius excusatio in principali debitor.
- 24 Hoc fallit si talis fideiussor renuntiet beneficio excusationis & omnibus alijs beneficijs & legitimis auxilijs.
- 25 Per clausulam renuntiationis & omni alteri legum & iuris auxilio pro se facienti censetur renuntiare omnibus exceptionibus in fauorem renuntiantis facientibus tam de iure civili quam municipali.
- 26 Excusatio an sit necessaria quando fideiussor iuravit obligat-

obligationem & fideiussorem?

- 27 Fideiussor simplex obligans se cum iuramento non habet beneficium excusationis.
- 28 Excusationis exceptio est de apicibus iuris: ideo si omittatur, potest nihilominus fideiussor agere actione mandati aduersus principalem ad recuperandum, quod pro eo soluerit: & idem est in muliere omittente exceptioem Valleani.
- 29 Fideiussor in demeritis licet iuret sua obligationem non amittit beneficium excusationis.
- 30 Fideiussor in demeritis renuntians cum iuramento beneficio excusationis non potest eo uti.
- 31 Hoc limitatur si fideiussor hic in demeritis prius iurauit se non renuntiatum huic beneficio.
- 32 Excusio non requiritur quando debitor constituit se in instrumento, possidere bona sua nomine creditoris: nam tunc si alienet, & intentetur remedium. l. si. c. de acqui. posse. non vero hypothecari non est opus illa excusatione.
- 33 Quotiescunque in instrumento adest pactum de ingrediendo rem propria auctoritate &c. & clausula constituitur, potest agi via exequutina.

De excusatione requisita in principali debitor & eius bonis antequam conueniatur fideiussor. Cap. XXIII.

Fideiussor conueniri non potest presente principali non procedente excusatione in ipso principali text. in authentica presente. C. de fideiuss. & in authentico. vn de sumitur. de fideiuss.

§. si quis igitur. & in §. non solum. vbi probatur qd si reus principalis fuerit absens & fideiussor petierit terminu ad eum deducendum, vt primo conueniatur, sibi prestari debet arbitrio iudicis moderandus & transacto tempore compellitur fideiussor satisfacere cessis sibi a creditore actionibus, hoc est quod probat iura illa: conclusionem principalem probat etiam text. in authentica. hoc si debitor. C. de pignor. & supradicta omnia approbantur in l. 9. tit. 12. partita. 5.

¶ Per quam. l. tollitur dubitatio gl. & doctorum ibidem in. d. authentico de fideiuss. & in. d. auth. presente. agentium quando dicatur presens debitor principalis ad hoc, vt non possit peti contra fideiussorem antequam fiat executio in principali, nam gloss. & alij existit

mabant tunc dici presentem quando est in eodem territorio ciuitatis; vel ville si facile potest citari, alij absentem tunc eum reputarunt: vnde lex regia supra. d. optime decidit has controuersias dicens. *En el lugar siendo aquel que fue principal deudor.* &c. Vbi Greg. Lop. notat qd ille dicitur presens, qui est in ciuitate vt ibi, & refert opiniones, quae in hoc erant de iure communi, & inquit quod satis sibi placet opinio glo. supradictae, & quod debet prius fieri ratio an sit praesens. Mihi verò quicquid sit de iure communi illa. l. regia attenda, tenendum videtur, qd in proposito dicatur tantum praesens ille, qui est in loco vbi petitur (hoc est) in loco iudicij, quia lex regia ita expressit sciens opiniones de iure communi, licet attēta aequitate possit intelligi secundum opin. glof. supradictae vt intelligere videtur Greg. Lop. vbi supra.

¶ Subdit tamen Sali. in. d. authentica. Presente. nu. 5. se putare qd licet reus sit personaliter extra territorium dummodo habeat domiciliu in ciuitate vel in territorio iudicis loci vbi praesens fideiussor potest conueniri quod pro praesente habeatur quia faciliter in loco domicilij potest conueniri vt in. l. haeres absens. ff. de iudic. nec expedit tunc alicubi mittere & per consequens cessat ratio, quae ponitur in corpore, verum si sibi bona sufficientia pro debito non haberet licet alibi haberet putat Sali. pro residuo fideiussorem conueniri posse, qui ibidem domicilium & bona haberet. Sentit igitur manifestissime & tenet Salic. qd si reus principalis habet bona in loco domicilij vel in territorio ipsius licet sit absens ab eo, quod debeat prius fieri excusio in bonis praedictis quam deueniri possit ad fideiussorem, quod expressius tenet Iacob. Butric. per eum relatus argument. l. praesenti. §. cum autem. & §. sicubi. C. de his, qui ad ecclē. confug. & eum refert Ferrar. in sua practica in forma responsionis libelli in actione hypothec. in vers. exceptionem excusationis, ibi, hic tamen insurgit dubium, &c. quae sententia maxime est habenda si vera est. Sed videtur eod periclitari, qd ea attēta maxime videtur creditor grauari in excusatione faciēda in bonis debitoris ipso absente, cum supradicta iura simpliciter & generaliter disponant, quod reo absente possit deueniri ad fideiussorem nulla facta excusatione, quod patet, quia tantum requirunt excusationem fieri quotiescunque reus est praesens, & eo absente permittunt conueniri posse fideiussorem & non excipiunt casum Salic. scilicet,

Prima pars.

scilicet, quādo reus absens habet bona in loco vel eius territorio, nec aliquam aliam exceptionem tribuit fideiussori reo absente, quā qd petat terminum ad ipsum debitorem principale absentem deducendum in iudicio, igitur quid dicendum? Mihi videtur distinguendum in hoc articulo, qd si quidē creditor ad consequendum debitum suum a principali debitor habeat necesse citare personam ipsius debitoris absentis, vt quia iura, quae habet, non possunt expediri nec exequi absq; citatione personali, tunc possit eo omisso tanquam absente conuenire fideiussorē per iura supradicta, etiam si habeat reus bona in loco illo vel eius territorio, quia generaliter & in distincte loquuntur, aliā enim nimis grauaretur creditor in citādo debitore extra locum vel territorium, cum tamen habeat fideiussorem praesentem, quem conueniat, & in hoc casu militat proprie ratio dictorum iurium & eorum dispositio. Si vero ad exactiōnem debitoris creditor non habeat necesse personā principalem, quia a bonis ipsius, quae habet in illo loco possit recuperare debitum absq; citatione personae prout hodie iure nouissimo contingit quando debitum continetur in instrumento quarentigio, quia executio fit in bonis & citatio, para remate, non requiritur, quod fiat in persona, quando haberi non potest debitor sed sufficit quod fiat ad domum, vt in. l. 19. tit. 21. libr. 4. nouae recopilat. regiae, tunc existimarem quidem ipse, non posse conueniri fideiussorem quousque fiat praed. executio in bonis debitoris absentis, quae sunt in loco illo vel etiam in territorio, si teneamus opinio. aequiore gloss. quae habet praesentem dici eum (supple idem in eius bonis) qui est in loco vel territorio eius. si de facili potest citari: secundum quam videtur intelligere re. l. regiam Gregorius Lopez vbi supra. & in hoc casu potest quidem optime saluari, tene-ri & intelligi opinio Salicet. vbi supra quod repetito notandum.

¶ Pro quo facit, quod tradit Roderic. Suarez in. l. fori titulo, de los emplazamientos, vers. vlt. rursus quaritur. numer. 4. fol. 374. vbi cum Bald. tenet quod excusio principalis tantu debet fieri in bonis suis in territorio & iurisdictione vbi reus habet domicilium, secus vero in sitis extra territorium dicens ita se practicasse, & limitat nisi extraneum territoriu vbi essent alia bona non esset multum remotum a territorio rei, ita qd exactio & excusio non sit difficilis & actor non cogatur peregrina-

Cap. XXIII.

uari. Idem in effectu tenet Greg. Lop. in. d. l. 9. in glo. magna ad fin. & Anton. de Fano de pignor. 3. parte. i. membro. nume. 42. Sed est aduertendum qd Bald. Roder. Suar. Greg. Lopez & Anton. de Fan. supra allegati non loquuntur in casu quo nos nūc agimus, scilicet, Saliceti, reo absente, in quo diuersum est. sed in casu, quo reus principalis est praesens, & fit in eo & in eius bonis excusio iuxta dispositionem dictorum iurium vt constat ex dictis doctoribus praecipue ex Roder. Suarez vbi sit praideo tenēda mihi videtur supradicta mea distinctio.

¶ Sed contra primum eius membrum facit quia bonis absentis potest dari curator, qui actiones suscipiat, vt in. l. 2. C. de bon. vac. & in. l. 1. t. & 2. ff. de curat. bon. dand. cum similib. & in terminis nostris tenet Ferrar. vbi supra cum Iacob. Butric. quem refert. Sed hīc opinio Iacobi & Ferrar. de curatore dando bonis vacantibus ad effectum & positum su praedictum posset procedere & vera esse quando debitor esset absens in longinquis partibus vbi de proximo non speratur venire, secus si sit in provincia vbi de proximo speratur venire, quia tunc non solet prouideri curator eius bonis.

¶ Ita sentit gloss. in. l. ab hostibus in principio ver. si per text. ibi. ff. ex quib. caus. ma. dices, nota hic argumentum, quod potest constitui curator bonis eius, qui est ultra mare, idem probat text. in. l. 4. titulo. 29. partita. 2. & ibi Gregor. Lopez, & in. l. 12. titulo. 2. partita. 3. & Gergor. Lopez in. l. 14. titul. i. 4. glo. fin. partita. 3. & expressissime idem Gregor. Lopez in. dist. l. 12. in gloss. que catuan, vbi inquit quod gloss. dicit. l. ab hostibus dum loquitur de curatore, qui datur bonis absentis, qui est ultra mare, gratia exempli posuit. Na idem est si esset in partibus remotis extra provinciam ita quod venire de proximo non speratur, nam & tali absentis potest dari curator eius bonis secundum Bald. & alios, quos ibi allegat, secus si speraretur de proximo venire, quia tunc esset expectandus secundu ipsam Gregor. Lopez per iura quae ibi allegat. Itaque distinctio nostra supradicta item & d. l. regia. 19. titu. 21. libr. 4. nouae recopil. debent intellegi secundum ea, quae modo proxime diximus intelligendo opinio. Iacob. & Ferrar. vt si quidem debitor principalis sit captiuus vel absens aliās in longinquis partibus, vbi de proximo non speratur venire, vel sit vagabundus, ita quod ignoretur vbi sit iuxta

ta tradita per Boeriu decif. 88. tunc debeat prouideri curator eius bonis, quæ in domicilio re liquit prius quam cõueniatur eius fideiussor, vt in præd. bonis & eorum curatore siue defensore fiat prius excusio. Si vero debitor sit in prouincia vbi de proximo speratur venire creditorque habeat instrumentum guarenti- gium cõtra debitorem tunc non est prouiden- dus curator eius bonis, sed citandus ad domũ ad sententiã, del remate, vulgò dictã iuxta dict. l. regiam. 19. Si vero creditor instrumen- tum quod habeat paratam exequutionẽ non haberet, reusque principalis esset absens in lo- co vbi de proximo venire speratur, ita quod deberet expectari ad conueniendum ipsum si fideiussorem non dedisset, licet habeat bona in loco domicilij, tunc existimarem dicen- dum quod cum habeat fideiussorem quẽ conue- niat præsentẽ non teneatur expectare reum principalem iuxta. d. auth. præsentẽ cũ simi- lib. licet si fideiussor petat terminũ ad reum deducendum in iudicio sit sibi concedendus arbitrio iudicis vt supra dictum est.

7 Sed videtur, quod hodie hæc omnia sint correctã, scilicet, text. in auth. præsentẽ cũ similibus per l. 3. tit. 18. lib. 3. fori, vbi probari videtur non requiri excusationem in reo principali, sed quod creditor possit eligere, quem conueniat, cuius verba sunt hæc. *Si aquel que como fiador por alguna cosa quisiere demandar al deudor pueda lo obrar, y el deudor no se pueda imparar que fiador tiene del: e a manera que dio fiador no es quit o de la deuda. Otrro si quisiere demandar al fiador pueda lo obrar ca pnes que ambos se son tenudos e obligados, en supoder es que demande a qual d'ellos quisiere fueras si la fiadura fue fecha por alguna postura e a otra manera. Quæ lex aperte videtur corrigere supra dictã iura & ita sentit ibi Montalu. in gloss. & expressius Palatius Rub. in repet. c. per vestrã. §. 10. nu. 10. fol. 149. & §. 32. in fine folio. 167. de donat. inter vir. & vx. Sed hoc mihi non placet, quia ill. fori non corrigunt. Illi partitarum, nisi præd. ill. fori sint vsu receptæ. Vt in proposito tradit Greg. Lop. in l. 8. in gl. cada vno dellos. tit. 12. partita. 5. & Petrus Due- nas in regulã. 335. in. 18. limitatione [& Baeca de inop. debitore. c. 5. num. 37. & 32. vbi inquit ill. fori in vrb. & senatu Granatensi in vsu non esse] & ita debet intelligi & suppleri Ro- deric. Suarez limitans illam. l. fori relatus per Petrum Dueñas vbi supra. Sed inuenio quod quidam practicus Monte Ros. in sua practica in 7. tractatu. fol. 148. dicit, quod hodie practicatur d. l. fori quod indistincte possit agi contra fideiuf-*

forem vel principalem sine renuntiatione au- thenticorum. Sed ego non video præd. practi- cam, quã ipse asserit: imo semper video quod renuntiat præd. authenticæ: & si non renuntiat semper petitur, quod fiat excusio in debitore principali, & ita fit, nisi sit casus spe- cialis, in quo non sit necessaria excusio: qua re nõ teneo suprad. intellectum & practicam ad dict. l. fori.

Secundus intellectus ad illam. l. refertur per Additionem Montalui ibidem, scilicet, quod illa. l. fori intelligatur tantum in casibus exceptis per l. 9. partitã supra allegatam, hoc est in effectu dicere, quod non procedat regula- riter: hic intellectus aliquantulũ diuinat ad. d. l. fori, quæ generalis est, & ideo non videtur tenendus.

Tertius intellectus potest illi. l. assignari, quod licet generaliter & indistincte loquatur de- beat tamen intelligi secundum alia iura anti- qua tam de iure communi quã regio, scilicet, præmissa excusio in principali debitore quando ipse est præsens, quod. l. illa non tol- lit nec corrigit. Vnde cum hoc expresse non corrigatur, non est inducenda legum corre- ctio sed potius euitanda iuxta iura vulgaria, & ill. nouæ intelligendæ & declarandæ sunt per. ll. veteres iuxta. l. sed & posteriores. ff. de legib. quia si lex illa vellet hoc de excu- sione corrigere, expressisset. Nec enim ex eo, quod lex permittat creditori conuenire quẽ velit ex reo principali & fideiussore videtur ideo tollere requisita de iure ad hoc vt possit petere contra fideiussorem: nam ad hoc requi- ritur quod prius fiat excusio in reo principali cum ipse est præsens, quia ius antiquum etiã permittit petere contra fideiussorem, sed ad hoc requiritur, quod sit absens debitor princi- palis vel si fuerit præsens, quod fiat prius in eo excusio. Ergo lex fori, quæ non meminit huius requisiti intelligenda est secundum id, scilicet, vt idem obseruetur quod de iure com- muni dispositum extat, vt emittitur legum cor- rectio. Idque apparet ex dict. l. fori, quia ipsa tantum venit ad declarandum, vt debitor non ex eo, quod præter fideiussorem liberatur à debito & obligatione, in qua est, nam credi- tor non tantum potest petere aduersus debi- torem principalem sed etiã aduersus fidei- ussorem. Et hoc est totum, quod continet dict. l. fori, quæ emanauit in fauorem credito- ris, non in odium fideiussoris, & debet intelli- gi, quod id possit creditor facere iuris ordine seruato iuxta nostra iura. Et hic intellectu

verus

verus quidẽ videtur & tenendus, si tamen ad huc litera. l. fori tibi videatur expresse dispo- nere contrarium & sic quod non requiratur excusio regulariter, eam potes intelligere vbiunque vsu & consuetudine recepta fue- rit aliis secus vt supra dictum est cum Roderi- co Suarez Gregor. Lopez & Petro Dueñas vbi supra iuxta formam. l. r. Tauri, quæ forma circa. ll. partitarũ & fori iubetur hodie nouis- sime custodiri per nostrum Inuicissimum Regem Philippum huius nominis Secundu, in principio nouæ recopilatio. regie. Aliũ & quartũ intellectum ad dict. l. fori inuenio ad signatum per additionẽ Montalui vbi supra, vt possit intelligi secundũ. l. 10. tit. 12. partit. 5. *Quando el principal, y el fiador se obligan como prin- cipales y de mancomun*, quo casu non requiritur excusio, sed possunt conueniri, vnusquis- que tamen pro sua parte virili, si omnes sunt præsentẽs & soluendo, si vero omnes non sint præsentẽs, vel aliquis eorum non sit soluendo tunc ceteri tenentur ad solidum vt in dict. l. 10. probatur. Sed hic intellectus diuinat ad. l. fori, quia ipsa non loquitur in hoc casu, sed in terminis fideiussoris accepti pro debito.

8 Est tamen verus in se hic intellectus, quia quando fideiussor se obligat vt principalis, & simulcũ principali tunc non est necessaria excusio quod seruiet pro optima & notabi- li limitatione nostræ materiæ, vt cum Alex. consil. 32. volumine. 4. tenet Greg. Lopez in dict. l. 9. in glo. primeramente, ibi, & quando si fideiussor, &c. se intelligens & limitans glo. in auth. de fideiussor. in principio in verb. fi- deiussor. non ad sim. ibi, an vero, &c. Vbi tenet, quod in hoc casu quando fideiussor se obligat, vt principalis si expresse non sit nouatio obliga- tionis, requiritur excusio, nam debet in- telligi secundum Alexand. vbi supra quan- do fideiussor obligatur separatim, quia sepa- ratim non conuincitur duo rei, & tali casu secum las videtur accedere tanquam fideiuf- sor: & ad hoc, vt possit conueniri quando est præsentẽs debitor principalis requiritur quod procedat in eo excusio, iuxta supra dictam gloss. quæ in hoc tantum casu debet intelligi procedere. Si vero fideiussor obliget se simul in eadem scriptura tanquam principalis, quia tunc sunt duo rei non requiritur excusio se- cundum Alexand. & Grego. Lop. vbi supra vltimam tenentur quæ eadem Alexan. consil. 19. in 36. volumine. 7. folio. mihi. 165. & idem Greg. Lop. in l. 57. glo. 1. tit. 13. partit. 3. & Petrus Dueñas dict. regula. 335. limitatio

ne. 5. & 18. & hoc casu tenentur supra dict. rei vnusquisq; pro parte virili, si omnes sunt præ- sentẽs & soluendo etiam si se in solidum obli- gaueint iuxta text. in authent. hoc ita & in corpore, vnde sumitur. C. de duob. reis & in dict. l. 10.

9 Et ideo ad hoc vt teneatur in solidum vnus- quisque reorum cum se obligant in solidum requiritur quod renuntient beneficio dicto- rum iurium prout fit quotidie & practicatur in nostris temporibus. Et hanc testatur esse cõ- munem opinio. scilicet, quod remedio. d. au- thent. hoc ita possit renũtari Greg. Lop. in. d. l. 10. in gloss. su parte, ad fi. quam etiam tenet & dicit communem Ant. Gomez. 2. tom. c. 12. num. 2. qui est videndus in materia. d. au- then. hoc ita, & d. l. 10.

10 Vnum tamen est circa materiam dict. iu- rium, memorandum, & ideo non omitam, scilicet, quod hodie si plures rei debendi se obligent in solidum etiam si non renuntiaue- rint beneficio dict. authentic. hoc ita. tenebi- tur vnusquisque in solidum. non obstant. d. auth. hoc ita & dict. l. 10. partitã ita probat ex- presse. l. 2. titulo. 13. libro. 5. ordinam. veteris quæ hodie est. l. 1. titulo. 16. libro. 5. nouæ re- copilat. regie, quæ ita se habet: *Establocemos que si dos personas se obligaren simplemente por con- tracto, o en otra manera alguna para hazer y cumplir alguna cosa, que por esse mismo hecho se entienda ser obligados cada vno por la mitad. Saluo si en el tal con- tracto se dixere que cada vno sea obligado in solidum, o entres en otra manera fuere conuenido, e y qualado, y esto no embargante qualesquier leyes del derecho com un que cõtra esto hablan, y esto sea guardado assi en los cõtractos passados como en los por venir.* Ecce ergo. l. expressissimam, quæ hoc determinat & derogat legibus contrarijs. Nec obstat si- quis velit intelligere illam. l. nec corrigat iura communia, quod loquatur respectu obliga- tionis, non vero respectu exequutionis oppo- sita exceptione diuisionis per reum conuen- tum iuxta dict. auth. hoc ita & dict. l. 10. & hoc modo videntur reduci hæ. ll. ad concor- diam, quia respondeo hunc intellectum non esse verum quia est contra mentem & inten- tionem dict. l. ordinamenti essetque legem verbis & non rebus imponere contra. l. 2. C. communia delegat. quia de nihilo seruiret quod teneretur & esset vnusquisque reorum obli- gatus in solidum, & frustra id esset si in soli- dum conueniri non posset, tum etiam, quia in hoc casu non est vitanda legum correctio eum. l. ipsa ordinamenti expresse inducat hæc

correctione vt ex ipsamet constat: vnde non est opus subauditis intellectibus nec ire per mendicata suffragia cum in claris non sit locus coniecturis.

¶ Multo mihi placet intellectus quem ad illam. l. ordinamenti tradit Gregor. Lopez in dicta. l. 8. in gl. cada vno dellos, statim post princip. dicens quod dict. l. ordinamenti est necessario intelligenda, in his, qui se obligant accessorie vt fideiussores, nā de obligātibz se vt principales (inquit ipse) non oportebat iuri communi derogare prout in dict. l. dicitur cum idem esset de iure communi, vt in. l. reos §. cum in tabulis. ff. de duob. reis (adde tu. l. 2. eodem titulo,) quia hic intellectus est expresse contra literam dict. l. ordinamenti quā loquitur in duobus reis debendi simul obligatis in solidum & non in reo principali & fideiussore. Non obstat quod iure communi per dict. l. 2. & dict. l. reos. §. cum in tabulis esset idem dispositum, quod dict. l. disponit, & sic videbatur dict. l. regiam nō corrigere ius commune sed approbare, & tamen contrarium dicitur in ea, quia respondeo, quod hoc ius commune allegatum per Gregor. Lopez vbi supra erat antiquum & iure communi nouiori, scilicet authenticorum correctum. vt in. d. authent. hoc ita & in dict. l. 10. quā est etiam iuris communis quando quidem cum eo concordat, & ita optime dicit dict. l. ordinamenti, *No embargante qualquier leys de derecho común que contra esso hablan*, quia hoc referri debet ad. l. nouiores iuris communis, quā contrarium præcipiebant, scilicet, vt etiam si in solidum obligassent, duo aut plures rei debendi teneatur vnusquisque pro virili si omnes sunt presentes & soluendo, & ita est tenendum, quod per dict. l. ordinamenti corrigatur. d. authentic. hoc ita cū similibus & d. l. 10. & non sit necessaria hodie renuntiatio illorum iurū quauis communiter tabelliones ea vtantur in instrumentis publicis, quæ faciunt ad maiorem abundantiam licet Monteros. in sua practica in. 7. tractatu. fol. 148. necessarium esse existimet renuntiare dict. authent. hoc ita. ad hoc vt possit quilibet in solidum conueniri, sed non recordatus fuit. dict. l. ordinamenti, quia si eius meminisset hoc non dixisset. Et itiam ego vidi practicatam per sententiam d. l. ordinamenti. Nam fuit quidam reus debendi obligatus in solidum, condemnatus & exequutus in solidum licet non renuntiauerat dict. authent. hoc ita, & fuit recte iudicatum: & ita fieri debet quoties casus contigerit præ-

cip. necum hodie ponatur. l. ordinamenti in d. noua recopilatione regiam in cuius initio precipitur, vt omnes causæ decidantur & determinentur per illas. l. licet sint alij s. cōtraria nā tales cōtrariae derogantur & abrogantur ibi, & circa. l. paritatur iubetur custodiri q̄ traditur extat per. l. 1. Tauri. quā cauetur vt lites & causæ decidantur prius per. l. ordinamenti & pragmaticas factas & in posterum condendas, & in earum defectum per. l. fori vsu receptas & legibus ordinamenti non contrarias, quibus omnibus deficientibus iudicetur per. l. paritatur deficientibus. l. ordinamenti & pragmaticis. Ergo. l. ordinamenti præferri debet in decisione causarum legibus paritarum & iuri communi, cum. l. paritatur tantum debeat obseruari cum deficient. l. ordinamenti & pragmaticæ & l. fori vsu receptæ. Ergo cum forma dict. l. 1. Tauri. iubeatur per nouā recopilationem seruari & in proposito habemus. l. ordinamenti positam in eadem noua recopilatione præferri debet in iudicando, & consulendo. d. l. 10. paritatur præcipue cum expresse dict. l. ordinamenti corrigat. l. iuris cōmunis contrarium disponentes.

¶ Vltimo circa supradict. 4. intellectum. l. fori supradictæ vnū tantum restat, quod etiā in materia nostri præsentis. c. maxime cōducit, scilicet, quod si fideiussor principaliter cōstituat se debitorem suscipiendo in se obligationem, scilicet, *que de denda agena haya suya propia*, hoc casu nō est necessaria excusio in persona debitoris principalis, sed potest directo conueniri fideiussor, qui præd. modo se obligauit, ita tenet gloss. in. d. authentica de fideiuss. vbi supra in vers. item quid si principali ter in primo responsionis membro quæ est cōmuniter approbata secundum Alexand. consil. 29. nu. 35. libro. 7. fol. 165. & sequitur eandem opinionem. plures Docto. referens Petrus Dueñas in dict. regula. 335. limitatione. 5. q̄ est notandum in proposito, & debet intelligi iuxta supradicta hoc cap. numero. 8. scilicet quando fideiussor obligat se simul in eadem scriptura cum principali supradictō modo, vel tanquam principalis: alias si fideiussor obligetur seorsum in alia scriptura requiritur excusio, nisi expresse fiat nouatio obligationis prioris principalis quauis fideiussor obligetur tanquam principalis vel, *haciendo de denda agena suya propia*, &c. ratione supradictō numero. 8.

¶ Et quia materia hæc d. authent. præsentem cum similibus præcipue excusiois amplissima est &

est & bene lecta per Modernos, ad eos remittā descendens ad meum intentum de iuramento, ideo videndi sunt omnino Ferrara in forma responsio. in actione hypothec. vers. exceptionem excusiois, &c. per totum. Roderi. Suarez in. l. 2. §. quaritur. per totum §. lib. 2. fori fol. 396. & Ant. Gom. 2. tom. cap. de fideiuss. nu. 14. Greg. Lopez in. l. 14. inglo. primeramente, tit. 13. part. 5. & latissime omnium Petrus Dueñas in dict. regula. 335. per totam, vbi plures alias optimas remissiones refert & ponit plures ampliaciones & limitationes ad dict. authent. præsentem cum similibus, & Capell. Tolosan. decis. 80. & 130. & vtrouque Stephan. Auffer. & in materia excusiois, quomodo fieri debeat, & in quibus casibus locum habeat videndus est omnino Anton. de Fano in tractatu de pignor. 8. parte. 1. memb. numero. 11. & pluribus sequentibus & Roland. à Valle consil. 9. per totum, & consil. 14. numero. 15. & sequent. libr. 1. & Marc. Anton. Blac. in tractat. de cōpromiss. r. quæst. princip. numero. 47. & 48. volumine. 3. tractat. doctorum fol. 142. vbi latissime agit & resoluat an coram arbitris, qui habent cognoscere ex bono & æquo possit opponi exceptio excusiois, & an ipsi possint eā reijcere? [Videndus est etiam omnino in materia Ant. Gabriel lib. 3. commun. opinio conclus. r. de fideiuss. per totam pag. 176. & seq.]

¶ Illud tamen referam circa excusioem, scilicet, sufficere, quod appareat durante exequutione debitorem principalem non esse soluendo vt cum Bald. Salic. & alijs tradit Dida. Perez in. l. 4. tit. 8. lib. 3. ordin. col. 1079. ad finem sentit Roland. à Valle. d. consil. 9. num. 37. & 38. lib. 1. & tenet Greg. Lop. vbi supra limita. 12.

¶ Item q̄ exceptio hæc excusiois faciendæ cum sit dilatoria debet opponi ante litem contestatam & non possit postea opponi, vt cum alijs tradit Ant. de Fan. vbi supra. numero. 34. alios allegans & dominus Ant. de Padilla in. l. 1. num. 43. C. de iur. & fact. ignor. & Ferrara vbi supra in princip. & Greg. Lop. vbi supra in. 5. limitatione, & Roland. à Valle consil. 79. num. 4. lib. 1.

¶ Nec audiendos esse existimo eos, qui hodie attenda. l. 1. tit. 8. lib. 3. ordin. quæ est. l. 1. tit. 5. lib. 4. nou. recopil. regiam quā cauetur, vt reus possit opponere exceptiones intra viginti dies à tempore litem contestatæ, putant exceptionem hanc excusiois posse opponi post litem contestatam infra dictos. 20. dies sicque

practicari asseritur, quia etiam stante. d. l. existimo tenendam adhuc & practicandam supradictam communem opinio. vt ante litem contestatam debeat opponi cum sit dilatoria exceptio excusiois, quia. d. l. regia loquitur in peremptorijs exceptionibus, & præiudicialibus tantum, non vero in dilatorijs, vt clare constat ex ipsamet. l. nam attēta. d. l. 1. in princip. nouæ recopil. exceptio incompetentiæ siue pendentiæ, vel alia quælibet declinatoria, cum sit dilatoria debet opponi intra nouem dies litem contestationis.

¶ Si vero coram procedentibus ex bono & æquo ante litem contestatam non fuerit opposita. d. exceptio excusiois potest post in quacuhq; parte iudicij opponi, maxime coram arbitratoribus, coram quibus litem non contestatur secundum Marc. Blancum vbi supra. nu. 49. qui hoc iudicium putat.

¶ Et hæc exceptio excusiois debet opponi specificè & clare, vt tenet Alex. consil. 29. nu. 29. & sequentibus lib. 7. quem sequitur Ant. de Fano vbi supra. nu. 35. & Roland. à Valle vbi supra. d. consil. 79. nu. 5. & 6. vbi ad hoc refert duo consilia Alexand.

¶ Si vero facta legitima excusioe post litem contestatam superueniant alia bona reo, tunc etiam post litem motam & contestatam cum fideiussore vel tertio possessore potest opponi hæc exceptio, & iterum debet fieri excusio in istis bonis, ita cum Alex. tenet Ant. de Fan. vbi supra. numero. 41. & Hipolyt. de Marfil. in. l. 1. §. si quis vltro num. 27. ff. de quæst. & Greg. Lop. plures referens in. l. 14. tit. 13. part. 5. in gloss. primeramente, in. 8. limitatio. vbi prius refert Petrum, Cynum. Bal. Salic. & Paulum de Castr. tenentes contrarium tradit pro & contra Laf. in. l. si constante in princ. num. 224. ff. solut. mat. sed prima opinio est verior & tenenda.

¶ Pro qua facit quia exceptio dilatoria potest opponi post litem contestatam si postea oriatur, vt in. c. in sinuāte de offic. delega. testatur cōmunem Couar. in practicis quæst. ca. 26. num. 2. col. penult. illius numeri. Sed superuenientibus bonis reo post litem contestatam oriatur tunc de nouo exceptio excusiois in eis: igitur post litem contestatam poterit opponi, quia ea, quæ de nouo emergunt nouo indigent auxilio, vt in. l. de etate. §. ex causa. ff. de interrog. act.

¶ Nunc autem supra proxime dicta limita in fideiussore indemnitate, quia talis fideiussor poterit opponere exceptionem excusiois

post litem cōtestatam, quia istud est ex natura promissionis seu cōditionis, vt tenet Bald. in capi. ex rescripto nu. 2. de iureiur. Hypol. in rubrica. ff. de fideiuss. nu. 3. 14. in vers. item alia est differētia.

20 ¶ Item adde, quod ad hanc excusationem faciendam requiritur citatio fideiussorum & possessorum, vt tenet Bart. & Doct. in l. decem. ff. de verb. obl. disputat late Alex. in l. de vnoquoque. nu. 14. ff. de re iudic. vbi dicit, qd veritas videtur, vt requiratur citatio, hanc opin. cōmunē dicit ex Ias. Ant. de Fan. vbi supra. nu. 12. & hanc sequitur plures referens Petrus Dueñas vbi supra ampliatio. 1. Et ita est tenendum quauis Ias. in l. filius fam. §. Diui, el. 2. in. 1. lect. num. 50. ff. de legat. 1. teneat contrarium. Ferrara tamen vbi supra vers. vlt. ius quiritur, tenet, quod aut lis est mota & iudiciū pēdet cōtra ipsum tertium possessorem in actio ne hypothecaria, & tunc est specialiter citandus, aliās sufficit citatio generalis per proclama. sed communis opinio est tenenda & contra opinionem. Ferrar. tenet alios allegans Petrus Dueñas vbi supra.

21 ¶ Solet tamē in hac materia principalis limitatio assignari ad excusandā hanc excusationē, scilicet, qd renūtiatur per fideiussorem beneficio dicta: authentica: p̄sente quia hoc casu poterit creditor nō p̄sumisse excusatione conuenire fideiussorē & ab eo exigere totū debitū, celsis sibi actionib⁹, ita tenet gl. in d. auth. de fideiussor. in §. si quis igitur. verb. accedat. quā esse cōmunē opinio. testatur plures allegans Petrus Dueñas vbi supra in. 6. limitatio ne, & tenet. Capel. Tolos. decif. 30 & ita fit quotidie per rebelliones: nam apponunt semper in instrumento fideiussorum hanc renuntiationem inter alias, & ea apposita p̄senticatur, vt absque excusatione possit conueniri & exequi fideiussor.

22 ¶ Hęc tamē cōmunis cōclusio limitanda est in fideiussore indemnitatis, qui promisit & se obligauit aliquē cōferuare indemnem, nam huiusmodi fideiussor indemnitatis licet renūtiauerit beneficio excusationis fideiussoribus concessio adhuc poterit opponere & petere, vt fiat prius excusatio in principali debitorē, quia ipse fideiussor non potest conueniri ante principalem, quia hoc inducit hoc casu natura obligationis magis quam: beneficium excusationis, ita Bar. in l. 1. r. nu. 2. C. de cōueniēd. ff. de. debit. lib. 10. & ibi eius additio, quem refert & sequitur Bal. in d. auth. p̄sente in fine & Hippolyt. vbi supra. d. nu. 3. 14. in princ. &

Roder. Suar. qui bene declarat in l. 2. titu. de los emplazamientos, lib. 2. for. in. §. quiritur vlt. tenet nu. 7. & sequentibus, vbi idē dicit esse, vbi cūq; quis fideiussor p̄ aliquo in eo, quod a principalibus debitoribus exigē nō poterit. Nam ab eo nihil potest peti nisi debitoribus excusis, quia hęc est propria natura obligationis fideiussoris iuxta tex. singul. in propo. to in l. si. ff. si cert. pet. & ibi notant gloss. & Doct. p̄cipue Angel. credēs tex. illum procedere etiam si fideiussor renūtiauerit huiusmodi beneficio de fideiussoribus, quia illud competit fideiussoribus obligatis, sed huiusmodi fideiussor non apparet purē obligatus, nisi purificata conditione (hoc est) discussio principali, ideo de renūtiatione illius beneficii non est curandum. Pro quo allegat Roder. Suar. alium bonum text. quem famosum appellat iuncta gloss. in verb. planē in. l. 2. C. de fideiuss. tutor. ibi vel cautum est, in id, quod a tutore vel curatore seruari non potest. Eadem etiam limitationem Barto. sequitur Ias. in d. l. fin. in princip. & ibi est omnino videndus Decius num. 8. & 9. hanc etiam opinionē & limitationē sequitur plures referens Petr. Dueñas vbi supra in. d. regul. 335. ampliatio ne. 2. & testatur communem Barbac. consil. 43. nu. 7. volumine, 2.

23 ¶ Ex qua limitatione inferitur, qd cum ille, qui fideiubet pro magistratu vel alio officiali publico autoritate & vtilitate in residētia facienda videatur fideiubere in eo, quod deest ex facultatibus principalis rei & sic fit fideiussor indemnitatis, vt probat text. notabilis in. l. 3. §. fin. ibi, postquam res ab eo seruari non poterit. ff. de administrat. rerū ad ciuit. pertin. quem tex. ad hoc ponderauit Sal. in l. 1. col. fin. C. quod cū eo. relatus per Roder. Suarez vbi infra statim eum allegabo, qd huiusmodi fideiussor magistratus vel alterius officialis publici autoritate & vtilitate non poterit conueniri nisi excusatione p̄cedente dato, quod renūtiauerit beneficio de fideiussoribus per supradicta. Ita in terminis tenet & notat Roder. Suar. vbi supra. num. 10. pag. 398. dicens esse notandū, cuius opin. alios plures referens sequitur Doctor Auiles. ca. 10. iudicium syndici catus in gloss. appelle. num. 4.

24 ¶ Quod sublimitat Amodius Castel. in tractatu syndicat. in parte pro quo dño Ioanne & officialibus solenniter fideiussorunt vers. §. cum sequētib⁹. nu. 207. & 208. vol. 2. tractat. diuers. doct. fo. 3. 19. quoties in obligationibus fideiussorum renūtiatur priuilegio excusatio nis &

nis & omnibus alijs beneficijs & legum auxilijs, quia tali casu poterit huiusmodi fideiussores conueniri non excusso principali secundum Doct. in d. auth. p̄sente quos ego non video hoc tenere. Er addit hoc esse notandū, quia hodie in instrumentis renūtiatur omnibus beneficijs & sententia lata contra principalem mandatur executioni cōtra fideiussorē iuxta l. si. C. de re iudic. dummodo sit lara intra tēpus à iure p̄fixū, sequitur Auiles vbi supra & cōsulit syndici, vt capiat fideiussionem late, vt cōprehēdat dictas renūtiationes & omnem causam, & quod potestas & officiales promittant soluere omnem cōdēnationem, que fiet de ipso potestate & officialibus & familia quomodocūque & qualitercūq; & ex quacūq; causa in syndicato, & etiā si fuerit appellatū per iudicem appellationis iudicatū, quia aliās fideiussores non tenebuntur ad cōdēnationem latā per iudicem appellationis, vt in l. Grace. §. & post litem. ff. de fideiuss. Et hanc sublimitationem sequitur etiam Alexand. consil. 29. numero. 34. folio. 165. libro. 7.

25 ¶ Pro qua facit, quod tradit Hippolytus vbi supra in d. rubrica. ff. de fideiuss. nu. 37. vbi dicit, quod per hanc clausulam renūtiationis & omni alteri legum & iuris auxilio pro fecerit cessatur renūtiatio omnibus exceptionibus in fauorem ipsius renūtiantis faciētib⁹, tā de iure ciuili, quā municipali & allegat Doct. hoc tenentes: & ita vidi tam iudicatum in proprijs terminis fideiussoris cuiusdam officialis publici potestatis cōtra ipsum fideiussorē. Quia sententia exequutoria lata contra dictū officialem in certa quantitate fuit executioni madata contra eius fideiussorem & iustitiam, vt ad vltimam licitationem bonorū fideiussoris procederetur, nō obstat, qd fideiussor allegauit excusationē prius faciendā esse in bonis officialis cōdēnatis: quia ipse renūtiavit in instrumento excusationis, beneficium excusationis, & omni alio legum auxilio & beneficio. Et ita videtur tenendum, quauis. Ias. in l. si ego num. 3. ff. si cert. pet. dubitet de hoc, & concludat in opinione non esse veram Decius ibi num. 9.

26 ¶ Secunda & principalis limitatio, quæ solet assignari per Doct. in hac materia excusationis est quando fideiussor iurauit obligationē, & fideiussionem, quia tunc nō est necessaria excusatio & ita limitatur. d. auth. p̄sente cū similibus & etiam l. si. ff. si cert. pet. Ita tenet Bal. per tex. ibi in. c. ex rescripto. nu. 2. de iure

iur. loquens etiam in fideiussore indemnitatis. quia in illo text. non requiritur excusatio, nec fit mētio eius, & inquit Bal. ibi, hoc ideo esse, quia fideiussor obligauit se facturum & curaturum & iurauit. Articulus hic factis controuersus est, plures enim Doct. pro & contra tenent, imo refertur eundem Bal. tenuisse contrarium in capitul. cum contingat de iure iurand. & refert plures Doct. pro & contra Tiraquel. in p̄satione. l. si vnquam numero 137. & 151. C. de reuocand. donat. qui tādē videtur remanere in. 1. opinione. Plures etiā refert pro & contra Couarru. de pact. in. 6. 1. parte. §. 4. numero. 4. vbi tenet negatiuam, qd iuramentum non tollat beneficium excusationis, quia iuramentum sortitur naturam, qualitates & conditiones eius actus, cui accedit, vt in l. fin. C. de non numer. pecun. & in capit. ex parte de cleric. non resid. sed de natura expressa obligationis fideiussorē est in fideiussore indemnitatis: tacita vero in quocūque alio fideiussore regulariter, quod p̄cedat excusatio in principali debitorē vt supra visum est: ergo censetur repetitum hoc in iuramento super fideiussione adiecto, & eo non obstante excusatio p̄cedere debet ad hoc, vt possit conueniri fideiussor. Hippolytus autem de Marfil. in d. rubrica de fideiuss. num. 314. ad finem tenet priorem partem qd appposito iuramento non requiratur excusatio cum Bald. in dict. cap. ex rescripto & Alex. in quodam consilio, quos refert: hanc etiam partem tenet alios plures allegans Palatius Rub. in repet. ca. per vestras. §. fin. num. 28. de don. inter vir. & vx. & Roland. à Valle consil. 6. n. 45. & cōsil. 13. nu. 13. vbi. nu. 12. 15. & 16. idē tenet allegans alios in beneficijs cedendarum actionum, ordinis & diuisionis volu. r. Ias. tamen in d. l. si ego in principio nu. 2. & ibi Alexan. nu. 12. & ibi Decius tenent secundam opin. sci licet, qd adhuc requiratur excusatio reproban. tes Bald. in d. c. ex rescripto. Hanc etiā opin. contra Bald. ibi tenet Anto. Gom. in. 2. tom. c. de fideiuss. nu. 14. in. 6. limitatione & articulo hunc nouissime late tractat Petrus Dueñas in d. reg. 335. limitatio. 20. vbi refert plures Doct. tenētes primā opin. Bal. in d. c. ex rescripto nu. 2. inter quos refert Ioā. Annibale in repetitione. l. si insulā. nu. 162. ff. de verb. oblig. dicētē hanc primā opin. tenere cōmuniter Doct. scilicet qd stante iuramento fideiussoris non requiratur excusatio principalis, sed an hoc dicat Annibal. vbi supra ego non vidi quia non habeo eum, refert p̄terea Petrus

Duenas ita decisum fuisse in curia Tolosana decis. 110. & Stephan. Auferrii dicere, quod semper vidit seruari hanc opin. in addit. ad decis. Capellæ Tolosanae decis. 139. & quod litera illius decisionis, quæ contrarium tenuit sit corrupta. Et tandem inquit Petrus Duenas hanc primam opinio. sibi videri magis veram per text. in d. capitulo ex rescripto & ibi gloss. verb. vxorem. refert tamen eundem Bald. in d. capitul. cū contingat. numero. 20. & Barbat. & alios plures docto. tenentes contrariam opinio. & sic secundam opinio. supradictam, scilicet, quod non obstante iuramento fideiussoris requiratur excusio principalis ad hoc, vt possit conueniri fideiussor, quia hoc est ex natura contractus & ex alijs pluribus fundamentis positus per Barbat. consil. 43. numero. 10. vol. 2. Articulum etiam hunc latissime examinat referens plures Docto. pro vtraque parte, & dicit opinio. Bald. in d. cap. ex rescripto. numer. 2. esse communem, veriore tamen esse existimat contrariam Mench. libr. 3. controuers. vsu freq. cap. 59. numero. 1. & 2. Quid tenendum in hac re controuersia? Mihi videtur non recte Doct. coniungere in hoc articulo fideiussorem simpliciter cum principali obligatum, & fideiussorem indemnitis, quia vt visum est supra & tradunt Docto. in d. l. si. ff. si cert. per. & Hippolyt. vbi supra est maxima differentia inter eos. Quia fideiussor simplex licet habeat beneficium excusionis, hoc non est ex expressa conuentione contrahentium, sed à iure tacita subintelligitur, & datur ei hoc beneficium, quod secus est in fideiussore indemnitis, & in fideiussore, de quo in d. l. si. ff. si cert. perat. quia hi expressa conuentione & natura obligationis non tenentur nec obligantur nisi in casu, quo principalis discutatur, vt patet ad oculum & probatur in iuribus supra allegatis. Vnde est, quod fideiussor indemnitis non possit renuntiare beneficio excusionis, simplex autem fideiussor possit vt supradictum est. Ideo ex hac ratione ipse saluo meliori iudicio, existimo in nostro proposito iuramenti sic resoluti esse dicendum.

27 ¶ Primo, quod simplex fideiussor obligans se cum iuramento non habeat beneficium excusionis à iure subintellectum & deductum ab eius tacita voluntate, quia hoc casu natura expressa obligationis non est, vt fiat prius excusio in principali debitore, & ita non obstat in hoc casu regula suprad. l. fin. C. de non numerat. pecun. Cui potest prætere respon-

deri, quod regula illa procedit vbi deficit consensus, vt dicitur infra capitulo. 37. Hic vero, is non deficit sed adest, & iuramentum supplet infirmitatem actus & eum confirmat, vt sunt iura vulgaria, & hanc sententiam tenent plurimi ex supradictis doctoribus, & est communis, vt dicit Petrus Duenas, vbi supra. [Dicit esse magis communem Ant. Gabriel vbi supra. nu. 43. & 44.]

28 ¶ Pro qua opinione etiam facit, quia hæc exceptio excusionis est de apicibus iuris, & ideo etiam si omittatur per fideiussorem potest nihilominus agere aduersus eum principalem actione mandati ad recuperandum pro eo soluerit vt argumento. l. si fideiussor. §. quædam & §. fin. ff. in ad. tenet gloss. in l. si mancipium. §. 1. verb. actum. ff. de iur. & quæ est communiter approbata secundum Bald. Nouel. de dote. 8. parte princip. priuileg. 37. numero. 2. quam etiam approbat & defendit Campesc. de dote. 3. parte quæst. 46. nu. 1. vbi alios allegat. Pro qua communi opin. est bona. l. 15. in versicul. *como quier que diximos.* titul. 12. partita. 5. vbi idem statuitur in exceptione Velleiani, omissa à muliere, quæ pro alio fideiussit. Ergo cum fideiussore iurante tractetur de bono & æquo, scilicet, de obseruantia iuramenti consequens est, vt non sit curandum de exceptione excusionis cum sit de apicibus iuris per supradicta. Si quis autem voluerit tenere secundam opin. supradictam, scilicet, quod per iuramentum fideiussoris non excludatur beneficium excusionis, sciat illam mirabiliter defendere, probare & tenere pluribus optimis fundamentis Barbat. dict. consil. 43. num. 7. & sequent. per tres columnas, vbi multipliciter respondet dict. capitul. ex rescripto, quam etiam opin. tenent plures Doct. vt supra visum est adeo, vt merito alijs hæc opinio verior videri possit, mihi tamen prima præcedens placet.

29 ¶ Secundò est dicendum, quod fideiussor indemnitis vel is, de quo loquitur. d. l. fin. ff. si cert. per. quia idem est. iurans non amittit beneficium excusionis, imò eo potest vti: quod patet, quia etiam si eo vtatur non contrahentium iuramento, quia ipse non iurauit simpliciter solvere, nec ad id se obligauit, sed ita demum si à principali non satis fiat, hoc est, quod à principali non possit recuperari vel conseruare aliquem indemnem. Igitur sequitur necessarium esse ad hoc, vt contra eum procedi possit virtute obligationis & iuramenti, quod prius fiat excusio in principali, quia aliàs ante fa-

gam

ctā excusionem fideiussor huiusmodi in nihilum est obligatus, nec iurauit eo casu solvere, sed tunc tantum quoties facta excusio non satis fiat creditori ex bonis debitoris: quo casu suo de iure ipse fideiussor supplebit. Et hæc est propria & expressa natura & obligatio imò conditio fideiussoris huiusmodi indemnitis, quæ non solum subintelligitur in iuramento, imò expressa inuenitur, & ideo verificanda est omnino sicut quælibet alia conditio. Et isto casu proprie & virgenter militat ratio & fundamentum tenentium, quod iuramentum non tollat beneficium excusionis, & non in primo casu suprad. simplicis fideiussoris

30 ¶ Tertius casus magis dubius est quado fideiussor indemnitis obligat se & renuntiat cum iuramento beneficio excusionis, an tunc possit eo vti, supradicto iuramento non obstante? nam sola renuntiatio huius beneficii absque iuramento non est sufficiens ad tollendum beneficium hoc excusionis vt supra visum est, cum iuramento tamen est dubium. Et videtur quod hoc casu quando fideiussor indemnitis obligat se & renuntiat beneficio excusionis cum iuramento, non possit eo vti, & possit conueniri non discusso principali, quia iam hoc casu cessat natura & conuentio huius obligationis & fideiussionis, scilicet, excusionis, à qua videtur recessum per fideiussorem per appositionem renuntiationis iuramento vallatæ. Quia sicut non est dubium, quod quando fideiussor se obligat de indemnitate potuit se ab initio obligare & fideiubere simpliciter & libere, quo casu cum renuntiatione excusionis excluderetur à beneficio ipsius iuxta communem opinio. supradictam: ita in proposito dicendum est, quod licet per renuntiationem excusionis fideiussor indemnitis non excludatur ab hoc beneficio, tamen si huic renuntiationi accesserit iuramentum, ea validetur & sit seruanda & remaneat talis fideiussor obligatus, non tamen quam fideiussor indemnitis, quia id non compatitur cum iurata renuntiatione, sed tanquam alius fideiussor simplex: ita, quod non sit necessaria excusio in principali debitore, quia iuramentum facit actum valere meliori modo, quo potest, quando non potest valere, eo modo, quo agit, vt probat text. in l. cum pater. §. filius matrem & ibi Doct. & alibi sæpissimè. ff. de legat. 2. Sed in proposito iuramentum hoc potest operari, vt fideiussor indemnitis remaneat obligatus tanquam fideiussor simplex, ita quod non habeat beneficium excusio-

nis, vt sic actus potius valeat quam pereat, igitur eo modo valere debet. Secundò probatur hæc opinio, quia quotiescunque iuramentum seruari potest absque interitu salutis æternæ & sine præiudicio tertij seruandum est omnino, vt in capit. quauis pactum de pact. in. 6. & in cap. cum contingat de iureiur. cum simili. sed in proposito iuramentum hoc est huiusmodi, ergo seruandum est omnino. Et per id videtur recessum à natura conuentionali obligationis, quæ requirebat excusionem præcedere debere, quod partes contrario consensu facere possunt, vt pluribus iuris partibus probatur, & fieri transitum ad naturam simplicis obligationis fideiussoris, quo casu valere potest actus & verificari absque excusione. Et ita meo iudicio & vere intelligenda est hæc materia, & non inuenio, quod Doctor. supradicti hunc tertium casum constituant nec specificent, & per consequens, huic opinioni, expresse non contradicunt: quia ipsi loquuntur in fideiussore simplici & in fideiussore indemnitis iurantibus suas obligationes fideiussorias & vtrūque casum confundunt & immiscent, non vero loquuntur in renuntiatione excusionis iurata. Ideo supradicta resolutio in hoc difficillimo iuris puncto est notanda & menti tenenda.

31 ¶ Inuenio tamen limitationem ad hunc tenentium casum assignatam nouissime per Mench. de success. creat. §. 18. nu. 170. vbi dicit, quod si fideiussor indemnitis antequam fideiubeat iurauit se non renuntiatum illi beneficio, quod licet postea renuntiet etiam cum iuramento non propterea poterit conueniri ante principalem excusum, quia iuramento primo, quod fuit licitum standū est, nisi eo cum hac limitatione.

32 ¶ Tertia & vltima singularis & quotidiana limitatio in materia excusionis est (quæ ideo hic retuli & posui vt aduertamus semper ad instrumenta hypothecæ, nã raro eueniet quin hæc limitatio locū habeat quando debitor, vt fit communiter in instrumentis, constituit se possidere bona sua nomine creditoris, & sic in credito rei obligatæ possessio transfertur, quia hoc casu si talis rem debitor alienet in extraneum poterit creditor possessionem ipsius rei reuocare per beneficium seu conditionem ex l. si. C. de acq. possess. vbi probatur, quod si colonus alienauerit possessionem domini, nullū præiudicium fit ei, nec erit opus procedendo per hanc viam aliquam excusione, quæ tamen debet interuenire si intentetur actio hypothecaria, vt sentit Bart.

in.l. creditores in. 4. q. princip. numi. 25. C. de pign. Bald. in. l. si heres. C. de reuocand. his qua in fraud. cred. & expresse eos referes Ferrara in sua practica in forma libell. in actione hypotheca. verfi. exceptione excusationis numer. 8. Vbi assignat rationem differentiae, quia a ctio hypothecaria auocat possessione debitoris, ideo merito, qd tunc requiratur in eo excusio, imo melius diceret possessione terrij, quia iam non est debitoris, sed conditio ex. d. l. si auocat possessione propriam ipsius creditoris, vnde aequitas illa que causat excusio nē debitoris, cessat in ea, quae respicit possessionem ipsius creditoris. Est ergo optimū cōsiliū secundū ipsūm ad evitandā excusationē intētare semper beneficij. d. l. si. & hāc opin. plurimos allegās licet nō Ferrarā tenet Petrus Dueñas in. d. reg. 335. limitatione. 16. & Hippolyt. in rubrica. ff. de fideiuss. n. 21. Sequitur etiā alios allegās Greg. Lop. in. l. 14. in gl. primamētē in princ. tit. 13. part. 5. dicens hoc dictūm satis probari in illa. l. regia ibi. *Ante que omne entregado la possession della a quien la enapeno, a contrario sensu, nā si tradidit licet contingit quando debitor constituit se possidere nomine creditoris non est necessaria excusio, & ibi etiam notat idem Greg. in glo. entregado, referens se ad gl. primamētē: eandē etiam opinio. tenet Antonius de Fano de pignor. 3. parte. r. memb. n. 17. vbi duo requisita ponit, scilicet, qd debitor illa bona possiderit tēpore constituti. Secundū qd intenter remedium. l. si. C. de acq. possess. nō vero hypothecaria Et hāc opinionem dicit cōm anem Tiraquēl. de constit. possess. i. parte princip. nu. 60: qui nu. 54. plurimos sequentes hanc opin. refert, & nu. 65. inquit hoc esse ex cōm. muniōre nō storum calculo & nu. 56. & sequent. refert aliquos tenentes contrarium & refert aliquas limitationes ad hāc cōm. unem opin. ideo vidēdus est: & sequitur etiā plures allegās Boerius decif. 182. n. 55. & Roland. à Valle cōsil. 79. nu. 31. & sequent. lib. 1. Hanc plurimos allegās sequitur, probat & defendit, cōm. unēq; testatur Iacob. Menoch. 14. remed. recuper. poss. nu. 28. & sequent. & nu. 38. & 39. limitat eā duobus modis, sequitur plures referens Ant. Gabriel. vbi supra. num. 49.*

33 Cū quotiescumq; ad est partū de ingrediendo possessionem propria auctoritate & clausula cōstituti, potest agi via executiua aduersus singularem rei possessorem directo vt dixi cōm. unem opinio. esse in. l. nemo potest num. 39. ff. de legat. 1.

Index Cap. XXIII.

- 1 Renuntiatio generalis casuum fortuitorum in contractibus facta valet & tenet.
- 2 Renunciatio generalis casuum fortuitorum in iudicijs facta non valet, nisi fiat specialis.
- 3 Ratio differentiae in hoc inter contractus & iudicia.
- 4 Renuntiatio generalis post aliquos casus fortuitos specialiter renunciata bene valet tam in iudicijs quam in contractibus.
- 5 Renunciari potest. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut.
- 6 Renunciatio generalis casuum fortuitorum in casibus, quibus valet an comprehendat insolitos & incogitatos, & grauiores expressis?
- 7 Renunciatio casui fortuito opinato, vel inopinato, solito, vel insolito, an teneatur etiam de casu insolito & nunquam contingenti?
- 8 Quælis dicatur casus insolitus & inopinatus, hūc agitur.
- 9 Conducens vel figalia ob spem, quod Rex vel Papare siceret, in eo loco an sit excusandus succedente diminutione ex recessu Principis?
- 10 Suscipiens in se periculum, vel omne periculum, an per hoc videatur renunciare casibus fortuitis?
- 11 Renuntiatio generalis casuum fortuitorum adiecto in iuramento ad quos casus extendatur? & numero sequenti.
- 12 Clausula generalis, qua renunciatur omni iuris legum auxilio cum iuramento operatur, vt conductor non possit petere remissionem mercedis propter guerram, & propter alium quemcumque casum fortuitum: & per hanc clausulam confertur renunciatarum beneficium iuris municipalis & inuentarij.
- 13 Debitor, qui cum iuramento promisit solvere aliquo loco, non erit periturus si ibi non solua tēpore pestis, praterquam si ibi possit solvere per responsalem, vel literas cambij.

De generali renuntiatione casuum fortuitorum. Cap. XXIII.

Renuntiatio generalis casuum fortuitorum in contractibus bene valet & tenet, ita probat text. in. l. si quis fundum in principio. 10. in ordine, ff. locati. & in. l. itē que ritur. §. si Gemma eodem

dem tit. & in. l. quæ fortuitis. C. de pignorat. actione in fine & in. l. licet. C. de locat. & con duct. & in. l. 1. C. comodati. & in. l. negotiū. ff. de negot. gestis & vbi que glossæ ordinariæ, & in expresse tenet ita glo. in. l. sed & si quis. §. quæsitum glo. magna in versic. sed quid si dicat. ff. si quis caut. vbi Doct. idem tenent & est cōm. unis opinio secundū Curt. Iun. in. l. 1. nu. 12. ff. si quis in ius vocat. non ier. & testatur cōm. unē doctorum sententiā esse Ripa in tractatu de priuileg. contra. cauf. pest. n. 70. vbi etiam loquitur respectu casus fortuiti pestis, & est cōm. unis secundū Anton. Gom. in tit. de locat. nu. 19. hanc etiam testatur cōm. unem opin. plures Doct. referens Arias Pinel. in. l. 2. in. 1. parte. c. 3. nu. 26. C. de rescind. vendit. quæ opinio approbatur hodie in. l. 23. in vers. el primero, tit. 8. part. 5. vbi loquitur in contractu locationis & cōdutionis, & ibi expresse notat ex illa. l. Greg. Lopez in glo. 1. & ita est tenendum, quanuis Bulgat. relatus per gl. mag. d. §. quæsitum teneat, qd ita demū valet generalis renuntiatio casuum fortuitorum, si quidem casus specificentur & postea subiiciatur generalis renuntiatio, cuius opin. loquitur Bartol. ibi num. 3. in fine & est approbata ab omnibus secundū Ias. ibi nu. 15. & Ioann. Oros. numero. 5.

2 Cū iudicijs autem generalis renuntiatio casuum fortuitorum non valet, nisi renuntiatio specialis fiat, ita probat text. qui hoc casu specialiter loquitur & est intelligendus in. l. sed & si quis. §. quæsitum, & ibi notant Bart. & alij Doct. præcipue Ias. num. 14. & Curt. Iun. vbi supra & hanc testatur esse cōm. unem opinionem Arias Pinel. vbi supra num. 27.

3 Et ratio differentiae inter contractus & iudicia in hoc est, quia stipulationes iudiciales interponuntur ex æquitate prætoris, qui non vult nec patitur aliquem decipi sub generalitate & inuolucro verborum: at vero in contractibus cum procedant à voluntate sola partium, secundum eorum mentem & cōuentionem iudicantur, quia contractus ex cōuentione legem accipiunt. Hanc rationem differentiae assignant communiter Doctores in. d. §. quæsitum vt testatur ibi Ias. num. 14. & Ioann. Oroscius nu. 2. & Arias Pinel. vbi supra vbi bene declarat hanc rationē & assignat quemdam alium intellectum nouum ad. d. §. quæsitum, quem vide per eum.

4 Si autem post aliquos casus expressos in iudicio generalis renuntiatio aliorum casuum fortuitorum subsequatur bene valebit & te-

nebit huiusmodi renuntiatio secundū Doctores in. d. §. quæsitum, præcipue Ioann. Oroscius nu. 3. & est cōm. unis secundū Ias. ibi nu. 15. qui loquitur tam in iudicijs quam in contractibus: eandem in vtroq; testatur videri cōm. uniorē opin. Greg. Lop. in. l. 3. glo. si ad fin. tit. 2. part. 3. Sed in contractibus nō est dubium cum in eis generalis renuntiatio casuum fortuitorum valeat absq; alia specificatione iuxta magis cōm. unem doctorum sententiam supradictam, & l. regia approbatam.

5 Renuntiare autem bene potest dicta. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. & ea renuntiatia siue in contractibus, siue in iudicijs casus fortuitus spectat ad renuntiantem, ita tenet expresse Alberic. ibidem dicens se ita vidisse cōmuniter obseruari: & bene, quia hoc casu cessat ratio differentiae supra assignata inter contractus & iudicia, quia volenti non fit fraus nec dolus, vt in. l. cum donationis. C. de transan. & l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniur. Quam opinio. sequitur & bene probat pluribus fundamentis Ias. d. §. quæsitum, nu. 19. & sequent. contra Guill. tenentem contrarium, & inquit. nu. 23. hanc partē videri sustentabiliorem, & ipse eam sequor, quam video cōmuniter practitari in omnibus instrumentis publicis iudicialibus & extraiudicialibus, nam semper apponitur post renuntiationes legum, clausula hæc. *Y especialmete renuncian, o renunciaron la ley en que dix que general renunciacion de leyes secha non vala*, quod intellige quando renuntiatum fuit casibus fortuitis, quia in hoc casu loquimur.

6 Vltorius in materia est aduertendū, qd in casibus, in quibus valet generalis hæc casuum fortuitorum renuntiatio, prout est in contractibus vel in iudicijs, expressis nōnnullis casibus, intelligitur respectu eorum casuum fortuitorum, qui communiter solent contingere, vel de similibus expressis, secus verò de insolitis & incogitatis, vel de grauioribus expressis, quia his non videtur vnquam renuntiatum per supradictas rationes. Et de insolitis & incogitatis, qd his non videtur renuntiatum per generalem renuntiationem casuum fortuitorum in contractibus factam tenet Bart. in. d. §. quæsitum nu. 3. ad fin. per tex. in. l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrahend. empt. cuius verba sunt hæc, *Frumenta, quæ in herbis erant cum vendidisses: dixisti te, si quid vi aut tempestate factum esset, præstaturum: ea frumenta niues corruperunt, si immoderate fuerunt & contra consuetudinē tēpestatis: agite cum*

cum ex empto poterit. Quem tex. inducit ab speciali pro Bart. l. in. d. §. quæsitum num. 33. eius opinio. sequutus & alios Doct. pro & contra allegans, cuius inductio mihi non placet. Hanc eandem opinio. tenet Bart. in alijs pluribus locis: quem & alios refert & sequitur Anton. Gomez in dict. tit. de locat. & conduct. num. 19. & testatur hanc esse communem opinio. eam sequutus plures Doct. pro & contra allegans Ripa vbi supra in. d. tra. statu de priuileg. contract. caus. pest. nu. 97. & sequent. dicens num. 98. sibi placere opin. Bart. non per illum tex. sed per rationem præ allegatam per eum, quia de casu fortuito in soluto non præsumitur cogitatum, & ibi ampliat cum Alex. etiã si interueniat iuramentum, quia illud non operatur ultra cõsensum. Hanc etiã opinio. sequitur Ioan. Orosc. in dict. §. quæsitum. nu. 6. & sequitur plures relati per Arias Pinel. vbi supra. nu. 29. Sed contrariam opin. imo q̄ in renuntiatione casuum fortuitorum continetur in soluti, nec renuntians ratione talis casus in soluti cõtingentis excusetur tenent Bald. Angel. & Alex. in. d. §. quæsitum num. 14. & alij plures relati per Arias Pinel. vbi supra vbi refert l. in. d. §. quæsitum num. 1. dicentem hanc esse magis communem opinio. qui omnes allegant pro hac eadem opinione tex. pro expresso in dict. §. frumeta supra relato quem Bart. & sequaces pro se etiam adducunt. Sed certe text. ille expresse probat hanc opinio. nem contra Bart. nam venditor ibi susceperat vim & tempestatem, & respondet iuris consultul. quod si in uis immoderate fuerunt & contra consuetudinem, potest agi ex empto cum venditore. Ergo expressissime probat ibi text. quod venditor tenetur de illo casu in soluto, eo quod vim & tempestatem suscepit & ita meo iudicio text. ille probat manifestissime hanc secundam opinionem & destruit primam Barto. quæ est contraria huic. Et ita inuenio, quod hanc opinionem verioremi esse contra Barto. existimat insignis ille præceptor meus Arias Pinel. vbi supra. numero. 30. ex dict. text. & quia iure probatum est, vt ipse ibi probat & concludit appellatione casus fortuiti intelligi proprie de rarissime contingenti: & ideo absque pacto non excusatur conductor ex casu soluto sed ex insolito euenienteque contra morem regionis, vt probat text. in. l. ex conducto. §. si vis. ff. locat. Suscipiens igitur casum fortuitum intelligendus est sentire de insolito, quia ad consuetum non erat necessaria conuentio. Et aduertit præterea

Pinelus vbi supra quod hanc opinionem secundam tenent hi, qui rem magis ex professo tractant, quod præponderat in dignoscenda communi opinione, vt per Alciat. libr. 4. p. rerg. iur. capit. 17. quid tenendum? Ipse verior em existimo hæc secundam opinionem contra Bart. in puncto iuris, eamque tanquam verior em plures sequuntur: sed in iudicando & consulendo non audeam recedere ab opinio. ne. 1. Bart. quia ipsa magis communis est & re vera opinio contraria non est communis meo iudicio, & opinio Bar. summa æquitate nititur & ideo in practica tenenda. Et quod in generali renuntiatione casuum fortuitorum expressis quibusdam, quæ valet tam in iudicijs quam in contractibus non comprehendantur casus fortuiti maiores, aut grauiores expressis probatur argumento text. in capit. sedes de rescript. vbi Felinus notat & cõprobat pluribus similibus & argumento text. in l. in. §. cui dulcia. ff. de tritic. vino oleoque legat. & in clementina. nõ potest. de procurat. tradit alios referens Ripa vbi supra num. 77. vbi numeris sequent. tractat quis dicatur casus fortuitus similis expressis & quis maior & nume. 79. concludit alios allegans relinquentem hoc esse arbitrio iudicis. Et supradictas duas opin. cõtrarias in articulo principali refert plures Doct. allegans pro vtraque parte Menchec. lib. 3. controuers. vsu freq. ca. 54. n. 6. & tandem inquit. quod cum in hac re incertum sit sibi vtra pars receptor sit, hoc vnnum certo scit cuique liberum fore in iudicando & consulendo ex animi sui sententia alterutram partem tueri. Ipse ibi secundam supradictam sententiam probat & inquit suam opin. probari. in. l. 23. tit. 8. partita. 5. & quod ibi sentit Gregor. Lopez glo. 1. sed. l. illanec præcedens ad quem se refert non loquitur de insolitis & rarissime contingentibus, de quibus est nostra quæstio, sed de non multum solitis, vt constat ex. l. præceden. ibi, que no fuisse muy acostumbrada, ergo loquitur de solitis aliquando: mihi receptor videtur prima opinio vt dixi.

¶ Sed quid si quis renūtiat casui fortuito opinato, & inopinato, soluto vel insolito an tunc teneatur etiam de casu insolito? In hoc Ripa vbi supra numero. 108. refert Corneum consil. 23. lib. 2. dicentem. quod si occurrat casus de quo nullus quantum prudentissimus cogitasset conductorem nõ teneri, nec obstat verba pacti, quia sunt intelligenda de casu non præuiso nec cogitato à viro prudenti nõ de casu,

casu non præuiso etiam à prudentissimo & hoc modo intelligit ibi Rip. Bartolum in. l. si de certa. C. de transact. & in. l. cum Aquiliana. ff. eodem, ex quo videbatur posse deduci contrarium. Sed Arias Pinel. vbi supra referens Corneum & Rip. vbi supra inquit, quod ipse contrarium iudicatum in Senatu Regio accepit, scilicet, q̄ valeat huiusmodi renuntiatione indistincte, & id verius putat tum ex. d. 2. opinione quam secundum ipsum plures verior em & magis communem dicunt contra Bartolum etiam quia suprad. verba renuntiationis satis inducant deliberationem maximam & præmeditationem, quæ etiam in genere sufficit iuxta text. in. l. qui iure. ff. de milit. testam. & alia, quæ ibi ipse adducit: quid tenendum? Mihi verior videtur distinctio Cornei & Ripæ vbi supra, præcipue quia eadem facultate, qua quis renuntiat generaliter casibus fortuitis videtur & his insolitis & inopinatis renuntiare: vnde merito quod si talis casus fortuitus contingat, de quo nullus quantum prudentissimus cogitasset liberetur conductor & de eo non teneatur quantum renuntiauerit omnibus casibus fortuitis, solitis & insolitis, opinatis & inopinatis.

¶ Qualis autem dicatur casus insolitus & inopinatus videndum est Rip. vbi supra. nu. 101. & sequent. & Arias Pinel. num. 32. vbi concludunt allegando alios, vt in proposito dicatur insolitus, quod ante quadraginta annos non contigit vel ultra, quia id tempus longissimum in iure appellatur vt notatur in rubrica. C. de præscript. long. temporis. & per tantum spacium rumor vel memoria rei euanescit, vt in authentica hæc constitutio in noue illis collatione. 8. & idem erit à fortiori in casu inaudito vel si euenit nõ in illa regione sed in alia, quia vtrum sit casus solitus vel insolitus ad consuetudinem regionis recurrendum est iuxta gloss. in verb. tempestate in. d. §. frumenta. Tandem concludit Rip. vbi supra nu. 104. q̄ in casibus, qui solent euenire in regione iudeæ debet arbitrari tempus, quo non euenit casus ille ad hoc vt non dicatur solitus consideratis qualitatibus & circumstantijs casus fortuiti, & ibi exemplificat.

¶ Ex quibus Arias Pinel. vbi supra infert periclitari, quod consulere graues Doct. per eum ibi relati tenentes, conducentem vectigalia ob spem. quod Rex vel Papa resideret in eo loco, quod excusandum sit succedente diminutione ex recessu Principis vel Papæ, etiam si conductor casum & periculum susceperit,

quia hoc non videtur verum cum hic non sit casus insolitus & inopinatus, cum recessus Principis ab vno loco ad alium cum sua curia frequens sit, vt experientia docet, & non insolitus,

¶ Si autem quis non renuntiauerit casibus fortuitis sed dicat q̄ suscipit in se periculum simpliciter vel omne periculum, an per hoc videatur renuntiare casibus fortuitis? glo. magna in. d. §. quæsitum, ibi secus si diceret periculum tantum, dicit q̄ non, & ibi Barto. nu. 3. late distinguit & Rub. vbi supra nu. 71. & sequent. procedens per regulam & fallentias: quantum Ant. Gomez vbi supra dicat simpliciter contrarium, sed tenenda est supradicta distinctio Barto. quam tenet Paul. ibi. num. 6. & Ioan. Orosc. nu. 6. & 7. dicens quod alij assentiunt & Ripa vbi supra alios allegans.

¶ Sed vt ad nostrum propositum de iuramento proprius accedamus est videndum, quid iuris erit si apposta generali renuntiatione casuum fortuitorum in instrumento interponatur iuramentum, ad quos nam casus referretur hæc renuntiatione iurata, an ad omnes tribuente iuramento vires renuntiationi, an tantum ad eos ad quos renuntiatione refertur absque iuramento? Et videtur primo dicendum, quod ad omnes casus fortuitos etiam insolitos extendatur per omnia supradicta in præcedentibus capitul. quibus ostensum est maximam vim & confirmationem tribuere iuramentum contractui, vel alij cuiusque actui etiã nullo & inualido. Secundo quia iuramentum habet vim expressæ & specialis renuntiationis, vt probat bene text. in. c. ex rescripto de iure iur. & dictum est supra ca. præced. præcipue quia iurans potuit in genere cogitare de casibus fortuitis insolitis.

¶ Item & tertio quia clausula generalis, qua renuntiat omni iuris & legum auxilio cum iuramento operatur, vt conductor non possit petere remissionem propter guerram superuenientem, quod procedit ne dum in emphiteota & libellario, sed etiam in quocumque simplici colono seu conductore & in omnibus casibus, quibus propter sterilitatem remissio fiet vel ob alium quæcumque casum: vt tradit plures allegans Roland. à Valle consil. 13. nu. 8. libr. 1. vbi num. 9. tenet etiam alios allegans q̄ per. d. clausulam cum iuramento renuntiatum quoq; censetur beneficio iuris municipalis & numero. 11. idem de beneficio inuenturij dicit. His tamen omnibus non obstantibus contrarium est tenendum in hoc nostro casu,

casu, imo quod iuramentum in eo tantum re-
feratur ad illos casus ad quos refertur renuntia-
tio argumento, l. si. C. de non numer. pecun.
cum similibus. & ita tenet expresse Bart. in. d. §.
quæsitum. num. 4. cuius opinio est commu-
niter approbata & tenenda secundum Ias. ibi
nu. 42. & 43. & est verior & receptori secun-
dum Ioan. Orosc. ibi num. 7. & testatur com-
munè Rip. vbi supra nu. 83. vbi respõdet fun-
damentis supra pro contraria parte adductis,
scilicet, qd iuramentum habeat vim expressi,
vt intelligatur quoad cogitata secus quoad nõ
præmeditata, item qd lex hoc casu non præ-
sumit quod renuntians cogitauerit de casu
fortuito, quia tristis euentus aduersa que for-
tuna non sunt in consideratione, vt in. l. inter
stipulatam. §. sacram. cum similibus. ff. de verbor.
obligat. & quia alias generalis renuntiatio
etiam absque iuramento ad id sufficeret si da-
remus, quod renuntians cogitauit in genere de
casibus fortuitis in solitis, quod non est ita, vt
supradictum est: igitur nec iuramentum hoc
operari debet. Hanc etiam secundam opinio-
nem testatur communiter teneri Mench. de
suc. creat. §. i. 8. n. 165. Vbi nouiter infert, quod
dato quod iuramentum hoc casu validaret ren-
untiationem non procederet quando præces-
sisset iuramentum de non renuntiano casu-
bus fortuitis in genere, nam tunc aliud iura-
mentum sequens nihil operaretur, quia fuit
contrarium primo, quod est consonum iuri
communi. Hæc illatio & limitatio non est ne-
cessaria in hoc pacto, cum in eo iuramentum
nihil tribuat renuntiationi iuxta communem
opinionem supradictam, cui non obest quod
tertio loco adduximus ex Rolado à Valle pro
prima opinione, quia respon. quod illud idem
operaretur in casu illo generalis renuntiatio
absque iuramento casuum fortuitorum, vt cõ-
stat ex supradictis in hoc capitul. ideo nimi-
rum si iuramentum operetur hoc in renuntia-
tione generali omnium iuris & legum auxiliij.
¶ Vltimo adde quod si debitor iurasset solu-
ere in loco etiam si ibi pestis vigeret, licet
non incurrat periculum si non soluat propter
pestem die adueniente eodem loco, quia qui
non adimplet iuramentum temerarium iam
non prauaricatur sed temeritatem emendat,
vt in capitul. diffinitio. 22. questione. 4. & in.
§. fin. 22. questione. 5. & tradit alios allegans
Rip. in tractatu de priuileg. cõtract. caus. pest.
numero. 7. & 8. hoc tamen intelligi debet ni-
si promissor possit ibi soluere per responsa-
lem seu per literas cambij, quia tunc non ex-

cusatur à pericurio secundum Rip. vbi supra
numero. 9.

Index Cap. XXV.

- 1 Renuntiatio simplex iuris de futuro non valet nisi fiat per pactum, ratioque differentia inter pactum & renuntiationem assignatur.
- 2 Renuntiatio simplex iuris de futuro bene firmatur iuramento.
- 3 Renuntiatio simplex iuris de futuro si fiat in iudicio bene valet & tenet.
- 4 Consanguineus vel vicinus præstans licentiam suo consanguineo vel vicino an possit postea vi iure retractus, vel congrui?
- 5 Intellectus, l. i. §. ait prator. ff. quorum legat.

De renuntiatione iuris de futuro.
Cap. XXV.

Renuntiatio iuris de fu-
turo simplex non valet
nisi fiat per pactum ita
probat text. in. l. si ita
scriptum. §. si sub condi-
tione. ff. de condi. & de-
monst. iuncta. l. i. & ibi
glos. magna. C. de pact.
vbi Bartol. numero. 3. sequitur hanc opinio-
nem & solutione inter hæc duo iura & etiam
Bald. ibi in fine. r. column. Salicet. numero. 5.
Ias. 14. & 15. dicit communem Curt. Iun.
ibi numero. 17. & 36. quam etiam sequitur
Vbertin. Zucardus in repet. dict. l. r. numero
105. & Curt. Senior ibi, numero. 108. hanc
opinionem, probat etiam text. in. l. homine le-
gato. ff. de optione legat. iuncta solutione. 4.
glos. ibi, vbi assignat rationem differentie in-
ter pactum & renuntiationem, quia pactum
duorum consensu, repudiatio vnus vallatur
arbitrio, vt in. l. r. ff. de pact. eandem etiam
opinio. tangit glos. in. l. si vnus. §. sed si gene-
raliter in glos. magna in versic. sed quare
diuersum. ff. de pact. vbi eam sequuntur Bar-
tol. & Paulus numero. 2. & omnes concor-
dant secundum Ioan. Orosc. ibi, numero. 2.
tenet etiam Bartol. in. l. fed & si quis. §. quæ-
situm, num. i. ff. si quis caut. & dicit eam ab
omnibus receptam Mencha. de succell. creat.
§. 10. numero. 182. Et supradictam ratione dif-
ferentie inter pactum & repudiationem se-
quitur Bartol. in. d. l. r. numero. 3. C. de pact. &
est com

est communiter approbata secundum Decium
ibi, numero. 19. dicunt etiam communem ibi
Vbertin. in repet. numero. 110. & Curt. Se-
nior. dict. numero. 18.
¶ Si tamen prædicta renuntiatio simplex iuris
de futuro iuramento firmetur bene valet &
tenet propter robur & firmitatem iuramen-
ti ita plures huius opinio. autores referens te-
net Tiraquel. in præfatione. l. si vnquam. nu.
138. C. de reuotand. donat. quoniam ipse ibi,
nume. 153. referat Decium in dict. l. r. tenentem
contrarium & Alexand. in quodam consilio
dubitantem de hoc, sed plurimi tenent quod
supra dictum est, scilicet, quod iuramentum
firmet hanc renuntiationem: & hoc est ve-
rius & magis cõmuniter tenetur diuino de
iure futuro sit aliquo modo cogitatum secundum
Mar. Soc. Iun. cõsi. 130. nu. 23. 3. parte fol. 156.
¶ Quod probatur & coadiuuatur, quia si præd.
renuntiatio simplex iuris de futuro fiat in iu-
dicio valet & tenet, ita sentit glos. in. l. r. in
glos. si conditio. ibi, solutio, hic autoritas præ-
toris præcessit. ff. de curat. bon. dand. similis
glos. in. l. in plurim. glos. fin. ff. de acquir.
hæred. quam opin. sequitur Bartol. in. d. l. fed
& si quis. §. quæsitum. nume. r. ff. si quis caut.
idem Bar. in. l. non solum. §. liberationis ver-
ba. ff. de liberat. legat. Socin. in regula. 338. fal-
sentia. 4. tenet idem Bartol. in. d. l. r. num. 4. C.
de pact. vbi Ias. nu. 15. Curt. Iun. 42. Purpur.
57. testantur hanc esse communem opinionem.
Hanc etiam opin. plures referens & late exa-
minans testatur communè Vbertin. Zucard.
in repet. d. l. r. num. 145. cum sequent. vbi po-
nit alias limitationes. ad præd. iura, sed iura-
mentum habet in star. iudicij, vt in. l. qui iu-
rassit. §. si. ff. de iureiur. & in. l. 15. in principio
titul. rr. partita. 3. ergo bene confirmabitur iu-
ramento, præd. renuntiatio simplex iuris de
futuro, & ita tenet.
¶ Ex quibus (vt finem huic. c. imponam) red-
ditur dubia opinio Matthæi de Afflict. in tra-
ctatu prothomiseos. §. r. col. 13. versic. subse-
quenter quæro. nu. 41. volu. 5. tractat. diuers.
doct. fol. 519. dicitis, qd si vicinus (adde tu vel
consanguineus) dederit licentiam suo vicino
(vel cõsanguineo) vt rem vëdat, cui velit nõ
poterit postea vt iure congrui (vel retractus)
nam contra hanc opin. Matthæi facit, quia cõ-
tempore licentia data hoc ius retrahendi mi-
nime competeret, sed post venditionem inci-
piat competere & sic de futuro, videtur qui-
dem minime ei potuisse vicinũ vel cõsangu-
ineũ renuntiare, tacite nec expresse quando qui

dẽ renuntiatio nõ fuit facta per pactum nec in
iudicio nec cũ iuramento per omnia supradic-
ta. Secundo contra Matth. de Afflict. vbi su-
pra facit bonus text. in. l. 1. §. quod ait prator
vers. quod si ante. ff. quorũ legat. vbi probat-
ur qd si hæres institutus, antequã adeat dede-
rit legatario licentiã, vt occupet re legatã pro-
pria autoritate, illa voluntas & licentia nihil
nocet, ipsi hæredi nam nihilominus postea si
adierit hæreditatem habebit interditiũ quo-
rum legatorum aduersus legatarium, qui pro-
pria autoritate occupauit rem legatam. Ergo
ita in proposito videtur dicendum quod si vi-
cinus vel consanguineus dederit licentiam
suo vicino vel consanguineo vendendi rem,
hac licentia nõ cõstante possit vt postea iu-
re congrui vel retractus sibi competenti. Et
augetur dispositio dict. §. ait prator, contra-
decisione Matthæi de Afflict. vbi supra quia
in casu. d. §. ait prator. non est pactum nec re-
pudiatio, sed simplex quædam licentia da-
ta per eum, qui ius ad eundem non habebat: er-
go ita in proposito videtur dicendum, quod
cum vicinus vel consanguineus hic non renũ-
tiauert iuri suo nec pactum interuenerit nõ
amittat ius retractus, & ita hanc opinionem
tenet Sebastian. in constit. de iur. congrui. rela-
tus per Matth. de Afflict. vbi supra, scilicet,
quando pactum est personale.
¶ Hinc tamen omnibus non obstantibus opi-
nio. Matth. de Afflict. vbi supra inõ quæ cõsan-
guineus vel vicinus præstando licentiam &
consensum cõsanguineo vel vicino vendendi
aliquam rem, quæ poterat ab ipso retrahi
aliã non possit postea vt iure congrui vel
retractus in illa re aduersus emptorem, tenet
etiam Florentinus, Petrus Anchar. & Ioan. h.
Igneus & eos referens Tiraquel. in tractatu
de vtroq; retract. r. parte. §. r. glos. nu. 111. &
nu. 133. & sequent. fol. 50. col. 2. vbi refert fun-
damentum supradictorum, scilicet, quia cõse-
tur renuntiatum beneficio per actũ contrariũ
& ibi ipse pluribus alijs fundamentis eandem
opin. comprobans, quæ poterunt videri apud
ipsum. & ideo non refero, & hæc opinio mi-
hi magis placet, & conducit plurimũ ad ma-
teriam legũ huius regni de retractũ iure san-
guinis & rei cõmunis ratione loquentiũ.
Et hæc opinio est pro veriori sententia, non ob-
stant fundamenta contrarie partis supra addu-
cta. r. text. in. d. l. si ita scriptum. §. si sub con-
ditione. ff. de condi. & demonstrat. cõ similibus
& communis opinio supraposita quia in
hac nostra quæstione sibi locum non vendi-
cat

eat nequadrat, quia in ea vicinus vel consanguineus ratione. d. licentia: se data: sibi praedictat in retractu ratione quadam consequentia necessaria argumet. l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. & in. l. ad legatum & in. l. ad rem mobilem. ff. de procurat. maxime quod ius retractus sit odiosum & debile tanquam contra ius commune, vt in. l. dudum. C. de contrahend. emption.

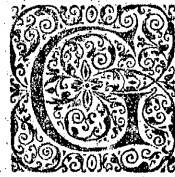
5 Non obest secundo. text. in. d. l. 1. §. ait praetor. ff. quorum legat. quia ibi ille, qui dedit licentiam occupandi rem legatam propria auctoritate non erat haeres, quia nondum adierat haereditatem, licet haberet ius ad eundem ac per consequens fuit data licentia ab eo, qui ius dandi eam non habebat, & ideo sibi non praedi- cat, quin postea adita haereditate per ipsum possit aduersus legatarium agere interdicto quorum legatorum. Ita text. illum intelligit Paul. de Castr. & ceteri omnes Doctores in. d. l. 1. C. de pact. quos refert Vbertinus Zu- card. in repet. illius. l. nu. 115. & Curt. Senior nu. 22. quem intellectum Pauli testatur, com- munem Curt. Iunior in. d. l. 1. nu. 25. At verò in proposito vicinus vel consanguineus tem- pore, quo dedit praed. licentiam suo vicino vel consanguineo vendendi dictam rem erat vici- nus vel consanguineus, & habebat ius forma- tum ad venditionem futuram reuocandam nisi praed. licentiam prius daret, ergo potuit praestare praed. licentiam & si potuit, sibi nocere debet, & non licet ei aduersus suum pactum, hoc est licentiam venire & contrahentes deci- pere argumento. l. si. C. de pact. Et ita remanet bene probata & defensata haec secunda opin. Matthaei de Afflict. quae absq; dubio procedet secundum supradictos, si pactum fuerit reale; puta quia renuntiatum sit iuri congrui vel retractus. Nam tunc videtur actum, vt nullo modo ulterius ad ius congrui vel retractus ad- mittatur argumento. l. prima. §. quibus. ff. de success. edict. cum similibus.

Index. Cap. XXVI.

- 1 Generalis renuntiatio remediorum, quibus quis possit venire aduersus contractum non tollit remedium. l. secunda. C. de rescind. vend. cum similibus.
- 2 Specialis renuntiatio. d. l. secunda & simil. bene valet & tenet.
- 3 Hoc procedit etiam si dicta renuntiatio specialis, d. l. secunda fiat in eodem instrumento in continenti.
- 4 Renuntiatio. dict. l. secunda valebit a fortiori si sit

- iurata.
- 5 Minor. 25. annis iurans se non contrauenturum contra- ctui venditionis excluditur a remedio. d. l. secunda. sed an hoc casu venditor possit simpliciter agere ad sup- plementum iusti pretij?
- 7 Iuramentum venditoris de non contraueniendo non excludit eum missimam lesionem.
- 8 Minor iurans non contrauenire venditori a se facta ratione minoris aetatis poterit uti remedio. d. l. secunda. C. de rescind. vend. si ledatur ultra dimidiam iusti pretij nisi, nec alia quacunque ratione, adiciat.
- 9 Rusticus & mulier possunt. dict. l. secunda renun- tiare.
- 10 Si plures res sint simul venditae, pretij tamē diuersi, & in vna earum contingat lesio ultra dimidiam, an respectu illius competat beneficium. d. l. secunda?
- 11 Intellectus ad. l. 7. 1. Tau. quae hodie est. l. 10. tit. 11. lib. 5. non. recop. Reg.
- 12 Si plures res vnicō pretio vendantur non est dubium, quod lucrum vnius cum damno alterius sit compen- sandum & e contra.
- 13 Si fructus alicuius fundi locentur simul pro pluribus annis eodem pretio quatenus si in vno anno contin- gat deceptio ultra dimidiam debet compensari cum lucro alterius & e contra.
- 14 An de valore rei venditae, in qua contingit deceptio ultra dimidiam sit deducenda obligatio, quae ipsi rei inest?
- 15 In probanda rei estimatione semper de re illa debet subdici valor census vel hypotheca quam patitur res praedicta?
- 16 Venditor quid petere possit si res sibi vendita sit aliq; obligata sub conditione, non declarata sibi illa obli- gatione.
- 17 Remedium. d. l. 2. non habet locum in rebus venditis ab haerede in iussu testatoris certo aliquo pretio.

De renuntiatione. l. secunda. C. de rescind. vend. Cap. XXVI.

Generalis renuntiatio om- nium remediorum, quibus quis possit venire aduersus contractum non tollit remedium. l. secun- da. C. de rescind. vend. & cum causa de empt. & vendit. & l. 56. tit. 5. par. 5. & l. 1. tit. 11. lib. 5. nou. recop. regia. vt tenet plures Doctores in dict. l. 2. & alibi congesti per Tiraquel. in praefatione. l. si inquam. C. de reuocand. donat. n. 127. ex quo deducit hanc esse com.

esse communem opinio. Couar. lib. 2. Variar. Resolutio. c. 4. num. 1.

2 Specialis tamen renuntiatio. dict. l. secun- da, & similibus bene valet & tenet & excludit renuntiantem ab illo remedio: quia iuri pro se introducto bene potest quis renuntia- re, vt in. l. penul. cum vulgarib. C. de pact. Secundo, quia remittentibus actiones suas non datur amplius regressus ad eas, vt in. l. quaeritur. §. si venditor. ff. de aedil. edict. Atq; hoc argumento hanc opinio. tenent Doctores in. d. l. 2. & alibi, quos in vnum congerit Couar. vbi sup. dicens hanc esse comunem opin. eam sequi- tus eadē etiam pluribus allegatis testatur co- mune dominus Ant. de Padilla in. d. l. 2. n. 42. ad quem est aduertendū, dum distinguit sciē- tiam & ignorantiam valoris rei secundū Bar. in. d. l. 2. n. 14. comuniter approbatum. Nam hoc procedit & loquitur, vt constat ex Bart. & doctoribus, quos allegat, quando non est facta expressa renuntiatio huius. l. sed donatio eius, quod excedit, tunc enim requirenda est supra d. distinctio scientiae & ignorantiae va- loris rei iuxta supra d. doctrinam Bar. comuniter approb. non vero in expressa & specia- li renuntiatione [est comunis secund. Pinel. in. d. l. 2. 1. p. c. 2. n. 20.] d. l. secunda & eius reme- dij, quia hoc casu siue sciens, vel ignorans, rei propriae valorem excluditur a dicto remedio ex vi renuntiationis, vt constat ex supra d. co- muni opinione. & ita tenet expressē & aduer- tit Couar. vbi supra.

3 Secundò hanc communem opinio ampliatur vt procedat etiam si praed. renuntiatio huius remedij ultra dimidiam fiat in continenti in eodem instrumento venditionis, quod, licet olim iure communi attento aliquod dubium haberet, hodie verò nullum habet attenta. l. 9. tit. 1. part. 5. quae licet loquatur in exceptione non n. pecu. vrgerit nimis in nostro proposito. Atq; ita hanc opinio. alios eam sentientes alle- gans sequitur & defendit Laurentio Calca- neo consil. 25. nu. 27. qui tenebat contrarium Illustrissimus D. Couar. vbi supra num. 3. & 4. vbi late fundat opinio. contrariam Calca- neij & nihilominus tenet hanc ampliationem subdens in sine. d. numeri. 4. quod quauis se- pissime viderit in forensium causarum allega- tionibus proponi, scilicet. d. renuntiationem. d. l. secunda. C. de rescind. vendi. inuvalidā esse, eò quòd in eodem instrumento venditio- nis scripta sit, varieg; id à iudicibus admitti & refelli, profecto ipse non videt, cur ea allega- tio admittenda sit. Eandem etiam ampliatio

nem in nostro praesenti proposito tenet sim- pliciter neminem allegans dominus Ant. de Padilla vbi supra. d. n. 42. ad finem. Potest ta- men haec ampliatio limitari in foemina, rusti- cis & minoribus qui facillime decipiuntur, aut saltem ignorantia, imprudentia, aut ani- mi facilitate labuntur facilius, quibus equum est vt subueniatur nec eis noceat huius lesio- nis renuntiatio. nisi & ipsa maturo consilio post venditionem ex intervallo fiat cum ve- re deprehenderint se lesos fuisse, vt cum Bal. in. d. l. 2. nu. 7. tenet Couar. vbi supra. d. nu. 3. quod & ipse probat, & quia saepe contingere potest in practica hic adduxi.

4 Ex quibus inferitur quòd cū renuntiatio spe- cialis. d. l. secunda. C. de resc. vend. valeat iux- ta comunem opinio. supra dictam, valebit a fortiori si ipsa renuntiatio specialis iurata sit, vt in terminis tenet Anto. Gomez. 2. tom. C. de emptione & vendit. n. 25. in princip. Testa- tur comunem nouissimè plures allegans D. Molin. de Hispa. primoge. lib. 2. c. 3. num. 18.

5 Sed quod magis est, non solum si interue- niat renuntiatio. d. l. secunda, sed etiam si ea non interueniat, si tamen maior. 25. annis iu- ret se non venturum contra venditionis & em- ptionis contractum excluditur a remedio. d. l. secunda, & similibus virtute iuramenti ex- quo. d. l. secunda renuntiare videtur. ita tenet glo. Bart. & alij Doctores, comuniter in. d. l. 2. & haec est comunis opinio & tenenda quan- uis aliqui contrarium tenent secundum D. Couar. de pact. in. 6. 3. par. relectionis. §. 4. n. 4. in princip. fol. 124. & secundum Ariam Pi- nel. latissimè in rep. d. l. secunda. 3. parte. c. 1. nu. 1. & sequentibus. vbi. n. 3. respondet ad. l. si. C. de non numerat. pecun. secundum veriorē & receptionem eius intellectum, contra plu- res Doctores, quos ipse refert errantes in intelle- ctu illius. l. Nam verus & receptor intellectus illius est secundum ipsum quod ibi non fuit iuramentū assertiuū receptionis pecuniae sed promissionis de soluendo, ideo merito, qd iu- ramentum recipiat eundem intellectū, quem promissio simplex scilicet si pecunia numere- tur. Hanc etiā opinio. principalem testatur co- mune plures referens dominus Anto. de Pa- dilla in. d. l. 2. nu. 32. testatur etiam commu- nem alios allegans Mench. de success. crea. §. 18. n. 126. & pro ratione huius comunis opin. vide Roland. à Valle consil. 13. num. 36. libr. 1. eandem etiam communem opinio. sequitur plures allegans Aymon Crauet. cōf. 188. n. 3. † [sequitur dicēs comunem & receptissimam N. pluri-

plurimos referens Matienço post huius operis primam editionem in l. 1. glo. 8. nu. 45. titulo. 11. lib. 7. nou. collect. Reg. dicit communem plurimos referens Anto. Gabriel. lib. 3. communium opi. c. 1. de empt. & vend. nu. 78. hoc intelligens vbi iuramentum in contractu interuenisset ex certa scientia alias secus allegans ad id glo. supra dict. & plurimos alios auctores. Eandem sequitur & dicit communem plurima consilia Doctorum referens decif. Pedemont. 47. nu. 8.]

6 ¶ Sed hæc communis opinio aliquas declarationes habet. Primo quod licet sint plures graues Doctores, qui existunt, quod non obstante præd. iuramento possit venditor deceptus agere simpliciter ad supplementum iusti pretij quasi tunc non offendatur iuramentum, cum iurans non petat rescissionem contractus sed supplementum pretij ad iustum, quos refert Pinelus in dict. 3. parte. c. 1. nu. 5. Hæc tamen declaratio vera non videtur, & contraria est communi opinioni supra proxime dictæ, quia per obliquum saltem contrauenitur iuramento, & ei detrahitur. Et ita inuenio, quod contra supra. d. declarationem tenet Pinelus, d. num. 5. dicens, quod qui communi opinioni sequuti fuerint non dabitur traditionem supra dicto rum doct. non limitare eandem communem opinio, sed eam omnino tollere, quod si eam imaginariam limitationem sequantur certo sciant se à communi opinione discessisse: & merito quidem cum pretium illud succedat loco rei & læsionis. Præterea quia si præd. limitatio vera esset sequeretur inde, quod in casu aucti. sacramenta puberum. C. si aduers. veditiam quod minor iurans non possit petere rescissionem contractus iurati, possit tamen petere interesse damni, quod sentiat ex eiusdem contractus obseruantia, quod minime est dicendum, quia est absurdum: igitur ita & eodem modo in nostro casu dicendum est, quod venditor maior iurans veditioem, hoc est, se non contrauenturum, nec possit petere rescissionem contractus, nec supplementum iusti pretij licet sit læsus ultra dimidiam iusti pretij, quia esset etiuare & tollere vires iuramenti & daretur maximum absurdum. Et inuenio quod eandem limitationem falsam appellat dominus Anto. de Padilla vbi supra. d. nu. 32. dicens, quod ideo ipse eam non sequitur, quantum ultra allegatos per Pinel. vbi supra. qui eam sequuntur referat etiam Grego. Lop. eam tenentem in d. l. 5. in glof. mag. in vers. que la cosa: & in eo iudicio tenendum est cum

communi opinio. supra. d. indistinctam respecta rei venditæ quam pretij explosa supra dict. declaratione & limitatione, tãquam non vera & falsa: & ita iudicarem & consulere saluo meliori iudicio per supra dicta. [idem post hæc scripta tenet Matienço vbi supra num. 46.]

7 ¶ Secundo supra dict. communis opinio de iuramento excludente beneficium dicit. l. secundæ cum similibus declaratione vt non procedat interueniente enormissima læsione quia tunc non obstante prædict. iuramento adhuc habebit locum beneficium dicit. l. secundæ poteritque deceptus ex ea agere etiam si expresse & cum iuramento renuntiauerit dicit. l. secundæ. & donauerit excessum iusti pretij præmissa scientia iusti pretij asseueratione, vt plures allegans tradit Illustrissimus dominus Episcopus Couar. lib. 2. Varia. c. 4. num. 5. præcipue Casiadorum decif. r. tit. de emptione dicentem hanc sententiam Romæ in prætorio Rotæ fuisse seruatum maiori iudicium parte suffragante, cum res, quæ iusto pretio bis mille & tertetum aureos valebat, mille tantum fuisset vendita. Et idem inquit ipse dominus Episcopus Couar. vidisse diffinitum in regio Granaten si prætorio in prima & secunda supplicationis sententijs cum domus quædam æstimationis iuste ter mille, & quingentorum aureorum vendita fuisset mille & quingentis aureis: & id maximam æquitatem habet secundum ipsum, quem refert & sequitur dominus Anto. de Padilla in dict. l. 2. num. 43. & hanc testatur communem & receptiorem opinionem. licet contra eam velit tenere Pinelus vbi supra nu. 7. & 8. sequitur plures referens idem met. D. Couar. de pact. in. 6. tertia parte relect. 4. nu. 5. testatur communem eam sequitur plures allegans D. Molin. vbi supra dict. lib. 2. cap. 3. num. 18. eam interdum in forensibus controuersijs receptam vidisse. vbi refert ex Grato & Anto. Gabriel. dici enormissimam læsionem quando esset ultra triplum vel quadruplum iusti pretij, ipse vero verius existimat hoc iudicis arbitrio committendum esse. Respectu vero dict. aucti. sacramenta puberum. & dict. capi. quantum pactum dixi vtrobiusque vbi late egi an esset dare in iure ali quod remedium aduersus enormissimam læsionem, ad ibi latius per me dicta me remitto. [eandem receptam sententiam sequitur & communem proficitur plurimos referens Matienço vbi supra num. 48. & 49. vbi inquit rescissionem hoc casu peti posse vsque ad 30. annos

annos nõ esseque necessariam relaxationem iuramenti secund. magis receptam sententiam, quæ in regia cancellaria Pinciana cõmuniter practicatur, vt ibi testatur eandem esse crebriorem sententiã plurimos referens, affirmat decifio Pedemont. 47. nu. 1. & 2. vbi eam sequitur & refert non esse necessariã absolutione.]

8 ¶ Tertio communis opinio supra dict. limitata, & declaratur, vt non procedat in minore iurante contractum venditionis rei suæ promittente se non contrauenturum ratione minoris ætatis nam cum hoc iuramento non obstante si lædatur minor in hoc contractu ultra dimidiam iusti pretij poterit vt remedio dict. l. secundæ. nisi iurasset se non contrauenturum ratione minoris ætatis nec alia quacunque, quia tunc bene excluditur ad hoc beneficio, vt concludo communem opinio. esse in dict. aucti. sacramenta puberum num. 86. & sequentibus sic intelligens dict. l. 56. tit. 5. pa. 5. & eandem opinio. sequitur plures allegans Aymon Crauet. consil. 142. nu. 28. & consil. 188. num. 3. [Et Matienço. vbi supra. num. 50. plurimos referens affirmans esse communem, sequitur plurimos referens Anto. Gabriel. vbi supra. nu. 83.]

9 ¶ Quarto communis opinio supra dict. declaratur vt procedat etiam in rustico & muliere, ita tenet bene probans post Crauet. vbi supra dict. num. 28 aduersus alios Arius Pinelus vbi supra num. 6. & dominus Anto. de Padilla in dict. l. 2. num. 32. quorum opinio. ipse se quor licet alijs possit contraria opinio verior videri cum alijs doct. relatis per Pinel. vbi supra. [sequitur etiam nouissimè Matienço vbi supra. nu. 47. & plurimos referens Anto. Gabriel. vbi supra. d. nu. 83.] & cum his remanet expedita questio hæc renuntiationis huius remedij læsionis ultra dimidiam cum iuramento & absque eo. Et quia materiam hanc dist. l. secundæ optime ultra antiquos & Modernos ibi legunt Moderniores ibidem. scilicet, Pinelus & dominus Antonius de Padilla, & alij etiã Hispani alibi, ideo amplius in hocca. non dicam ex traditis per ipsos.

10 ¶ Sed aduertendum cõseo, quod si plures res sint venditæ simul, pretijs tamen diuersis, quæ libet censetur per se, & plures intelliguntur esse contractus & si in vna est deceptus emptor vel venditor ultra dimidiam iusti pretij non vero in cæteris, fiet commissio quod per vnã rem restituetur altera secundum Bald. in l. cum quidam. §. præterea numero. 6. C. de iur. dot. Sed certe in hoc dicto videtur

Bald. sibi met contrarius, nisi dicamus, quod dicitur dicit, fiet commissio deficit verb. non, & ita debeat dicere non fiet commissio, quod videtur verum ex præcedentibus & sequentibus: & ita in hunc sensum accepit eum dominus Anto. de Padilla. in dicta. l. 2. numero. 63. vbi colligit ex Bald. vbi suprad. vnã quamque rem esse hic sigillatim considerandam hoc casu. Sed adhuc existimo veriore opinionem esse contrariam secundum litteram affirmatiuam Bald. non supplendo dictionem, non: quia præterquam, quod hæc suppletio diuinat & contradicit literæ Baldi, est verior eius sensus affirmatiuus, vt scilicet, in supra dict. casu fiat commissio omnium rerum venditarum simul, licet diuersis pretijs. ita quod per vnã rem restituetur altera, quia licet que libet censetur vendita per se ratione pretij distincti, respectu tamen simultanei contractus & identitatis pretij pro vna quaque re videtur contrahentes hoc animo esse tempore contractus, vt omnes præd. res sibi coadæquantur ita vt quod desit vni suppleatur per alteram, & lucrum vnius compensetur cum damno alterius & cõtra. Et sic teneo, quod si plures oues arietes ve, vel alia res simul vendantur vnico contractu, licet pretijs diuersis videlicet vnaquæque res viginti vel 30. licet in vna earum contingat deceptio ultra dimidiam iusti pretij debeat fieri commissio, ita, vt damnum illius (hoc est minor valor ipsius) compensetur cum lucro & maiori valore alterius, & hoc est quod proprie & verè sentit & tenet Bald. vbi supra saltem in meo libro: quod hoc modo intellectum verissimum esse censeo & me contrahentium consonum, & ideo seruandum. Si verò pretia, ita diuersa sint, vt distent in quantitate vel qualitate, quia pro vna re dantur. 20. & pro alia. 30. vel pro vna datur quantitas pro alia vero species, vel quantitas alterius rei non eiusdem generis, tunc existimarem profecto, vt deceptio ultra dimidiam cõtingens in vna re nõ suppleatur per lucrum alterius licet contractus omnium supra dictarum rerum simul celebratus fuerit, quia hæc diuersitas hoc modo considerata diuersos contractus efficit præterquam si adhuc constaret possit aliud ex mente contrahentium, videlicet, vt licet diuersa pretia cõstitutata fuerint rebus, ideo vna res earum fuit data tali pretio, vt altera, acciperetur tali alio pretio, sicque constat de connexionerum, quam partes voluerint facere, licet diuersis pretijs. Probatio huius totæ distinctionis consistit in voluntate & con-

uentione tacita vel expressa contrahentium, quæ seruanda est, cum ex ea legem accipiant contractus, vt sunt iura vulgaria. Et præterea inuenio quod hanc resolutionem in effectu tenet & probat alios allegas Tiraquel. de vtroque retract. tit. 1. §. 23. glo. 1. nume. 1. & sequē. fol. 19. & seq.

- 11 ¶ Et secundum hanc meam distinctionem fortè erit intelligenda & declaranda. l. regia 71. Tauri. quæ hodie est. l. 10. titul. 11. libr. 5. nouæ recopil. reg. vbi dicitur. *Perof las dichas cosas fueren iuramente vendidas por diuersos precios en tal caso pueda el pariente mas propinquo sacar las que dellas quisere haçienda las diligencias, &c.* Nam videtur hic versiculus. d. l. regie intelligendus quando pretia, quibus simul res vendite sunt, sunt diuersa quantitate vel qualitate & non constat quod partes voluerint dictas res annexi dictis pretijs, licet diuersis eo modo, quo supra proximè diximus. Nam diuersa pretia, de quibus loquitur. d. l. regia proprie & vere dicuntur, quando vnum distat ab alio, secus vero erit quado pro vna quaque res assignatur idem pretium in quantitate vel qualitate, licet aliud in essentia, vt ita dicam, quia hoc casu quando singule quoque res venduntur. 20. vel. 30. manifestissime videntur partes hoc inter se agere, vt damnum & minor valor vnus rei suppleatur & restauretur per lucrum & maiorem valore alterius rei & sic quod fiat commistio omnium iuxta doctrinam Bald. in dict. §. præterea nume. 6. ac per consequens videtur dicendum, quod hoc casu non possit consanguineus retrahere vnam rem ex supra dict. meliorem relicta alia minoris valoris, nec huic opinio. & intellectui obstat dict. l. regia in vers. supra relato. quia loquitur quado plures res venduntur simul diuersis pretijs, & diuersa pretia intelliguntur secundum quod supra proxime diximus. Nec obstat quod Bald. etiam vbi supra loquitur quando plures res venduntur simul diuersis pretijs, quia debet intelligi, id est, distinctis iisdem tamen, in quantitate vel qualitate: & hoc modo debet saluari & intelligi dictum illud Bald. alias corrue per dict. l. regiam, cogita tamen super hoc, quia nouum est. Sed in terminis consuetudinis similis dicto iuri regio, idem in effectu tenet ita intelligens materiam hanc Tiraque. vbi supra precipue num. 20. & 21. qui num. 22. limitat etiam in datione in solutum, vt ibi per eum.
- + [Est etiam intelligenda. d. l. 10. nisi constaret emptorem non nisi omnes res simul empturum fuisse, tunc enim licet in singula capita pretium sit constitutum vnica tamen censetur

emptio vt nouissime post huius operis. 1. editionem deduxit Matienço in l. 7. glo. 7. nu. 29. tit. 11. libr. 5. nou. collect. regie. vbi etiam refert & lequitur exemplum Tiraquel. num. 21 à me præcitati.]

- 12 ¶ Si vero plures res vnico pretio vendantur tunc non est dubium quin lucrum vnus compensandum sit cum damno alterius & è contra, vt de hoc est text. in l. si duorum. §. videamus ad fin. ff. de actio. empti. quem text. nota quia est casus nouus vt ibi dicit Bart. Et ita merito hoc casu nõ habere locum retractus vnus rei tantum decidit. d. l. regia in princip.
- 13 ¶ Et ex supra dictis inferri posse videtur, quod si fructus alieuius fundi locentur pro pluribus annis simul eodem pretio quotannis, si in vno anno contingat deceptio vltra dimidiam debeat compensari cum alterius anni lucro & è contra, quod est menti tenendum. Et pro hoc vltra supra dicta adduco bonum text. in l. 23. in vers. el. 2. tit. 8. part. 5. cuius verba sunt hæc. *El segundo es si recibiese la cosa a labrar por dos años, o mas, ca si en el vno año de aquellos se perdiesen los frutos por alguna destas ocasiones que diximos en la ley antes desta, y el año ante deste, o despues oniese cogido tantos frutos que seyendo bien alzado abonaria para pagar el arrendamiento, e las despesas del labrador por ambos los años: E sionce tenudo seria de pagar el arrendamiento. Emaguer el señor de la heredad le suivre quitado la renta de aquel año en que se perdiesen los frutos, si en aquel año q' viniese despues deste cogiese a ramos frutos que abonasse a ambos los años, segun es sobre dicho, puede gelo demandar.* Ecce ergo optimam. l. in argumentum probantem in terminis supra dict. assertionem meam, præstat quoque. l. illa argumentum pro primo membro distinctionis, quam supra nouiter feci, in quo primo membro intellexi & saluaui doctrinam Bald. in dict. §. præterea num. 6. l. cum quidam. C. de iur. dot.

- 14 ¶ Sed est questio optima in proposito dict. l. secundæ quam in specie ibi tactam non inuenio, & de ea iam ipse consultus fui, an de valore rei venditæ, in qua contingit deceptio vltra dimidiam sit deducenda obligatio ipsius rei, quam fecit venditor pro sua causa, vel aliena tanquam fideiussor, vt puta res quæ venit est obligata alteri pro securitate census vel alterius debiti, vtrumnetorum illud debitum debeat deduci de valore illius rei ad hoc vt cognoscatur. an sit deceptio, quandoquidem est subiecta res huic oneri? In quo inuenio optimum text. in argumentum in. l. in quantitate. §. Magna. ff. ad. l. falcid. vbi dicitur an illud, quod debetur sub conditio-

ne

ne sit in bonis defuncti & per consequens de trahatur de bonis debitoris. ad hoc, vt cognoscatur an sit deducenda falcidia nec ne? Et inquit text. estimari, quod spes illius obligationis potest venire. Sed hæc difficilis æstimatio est in nostro proposito ad sciendum an contigerit deceptio vltra dimidiam nec ne, sicut alia, quam text. in dict. §. magna. insinuat. Sufficit tamen ex illo text. probari ad minimum valorem rei considerari debere onus illud obligationis rei impositum. Pro quo etiã bene facit, quia illud, in quo quis est obligatus dicitur sibi abesse, siue pure obligatus sit, vt in. l. si quis madata. 29. ad fin. ff. de negot. gest. siue sub conditione, vt etiam tenet gloss. ibi. & est text. expressus in. l. plane. la. §. si rem in fine. ff. de legat. 1. & ibi notat Ias. numero. 10. licet contra hoc vltimum sit text. in. l. facere posse in fine. ff. solut. matrimo. quam difficultatem mouet gloss. in dict. l. si quis madata, & non soluit, ideo videndi sunt Bart. & Docto. ibi pro huius difficultatis solutione. Sed propius accedendo ad terminos nostræ l. secundæ inuenio Bart. in. l. r. §. si hæres. numero. 3. ff. ad Trebellia. dicentem, quod tu debes esse cautus quando tractatur de estimando alicuique re, vt forte, quia dicitur quod venditor est deceptus vltra dimidiam iusti pretij, quod consideres personam venditoris sicut implicitus debitis, vel si dedit fideiussorem, vel non vt ex hoc possis concludere, quod talis res existens hominis impliciti debitis non reperisset emptorem tante quantitatis, & idè in similibus qualitatibus rerum & personarum, quæ habent augere & minuere pretium rei, pro quo est bonus text. in. l. cum, qui. §. melior. ff. de i. diem additione.

- 15 ¶ Cuius text. argumento dixit eleganter Abb. in capitul. in quibusdam. Secundo notabi. de decim. quod in probadare æstimatione semper de reilla debet subdici valor census vel hypothecæ, quam patitur res præd. ad quem text. omnia congerit Tiraquel. de vtroque retractu in præfatione nume. 27. in fine & plura Arias Pinel in dict. l. 2. in tertia parte. cap. 4. numero. 24. C. de rescinden. venditio. & opinio. illa Bart. sequitur Angel. in. §. si quis agens num. 4. ad fin. in situ. de act. & Franciscus de Ripa bene eam comprobans in dict. §. si hæres numero. 25. & sequentibus. & Gregorius Lopez in. l. 56. in glof. pudere probar, titul. 5. part. 5. sequuntur alij relati per Pinel. vbi supra nume. 20. quanuis ipse teneat contrarium.

Ex quibus omnibus ipse resolutiue colligō, quod si onus census vel hypothecæ debiti liquidi & puri sit impositum super re, quæ venditur, valor illius census vel hypothecæ debiti, liquidi & puri deducendus est de valore illius rei ad hoc, vt cognoscatur, an sit deceptio vltra dimidiam in prædict. venditione. pro quo vltra supra dicta faciunt tradita per Baeg. denon melio. rat. dot. fili. c. 28. per totum. Si vero sit impositum onus super illa re, obligationis non puræ sed conditionalis & illiquidæ prout est obligatio fideiussoria tutelæ, & euidionis & simile tunc cum certum non sit an obligatio illa sit verificanda nec ne, æstimabitur quantum minus valet res illa cum illis obligationibus & quanto minus ob id re periretur emptor, idque articulabitur & probabitur iuxta Bart. doctrinam vbi supra & sequacium: & ita meo iudicio remanet bene examinata questio hæc satis necessaria & quotidiana in practica; quam sic declaratam non inuenio.

- 16 ¶ An autem emptor possit agere, quanto minoris aduersus venditorem pro re obligata sub conditione sibi vendita, non declarata illa obligatione, vt eam liberet à prædict. obligatione vel hypotheca conditionali, vel an sufficiat, quod venditor in ipso instrumento venditionis se obligauerit cū hypotheca bonorum & promiserit refectionem damnorum & interesse vel si hoc non fecerit quod caueat emptori de indemnitate illius obligationis, vel hypothecæ conditionalis, videndus est omnino latè hoc agens licet non in proposito dict. l. secundæ sed in alio diuerso Anton. de Fano de pigno. in primo memb. quinta partis numero 24. & sequentibus. fol. 96. quem ideo hic allego, ne aliàs forte quis intelligeret, quæ ipse ibi tradit aduersariis, quæ supra proximè diximus in proposito dict. l. secundæ. C. de rescinden. venditio. nam quæ tradit Anton. de Fan. vbi supra sunt in alio, vt vides.

- 17 ¶ Vltimò est aduertendum ad bonum verbum, quod remedium dict. l. secundæ non habet locum in rebus venditis ab hærede iussu testatoris certo aliquo pretio, quia ea lex non habet locum quando necessitas vendendi oriatur ex testamento, vt voluit Bald. per illum text. in. l. si fideiussor. §. meminisse in principi. & ibi etiam Imol. Cuman. Paulus de Cast. in lectura Bono. Aretin. secundo notabil. dicens singular. & laf. ff. de legat. 1. refert & sequitur alios allegans Tiraquel. de vtroque retract. prima parte. §. ad finem tituli post. §. 36. numero. 5.

tur an ei pecunia debeat, sed an iurauerit. Ecce igitur text. expressum ubi iuramentum in hoc casu impedit conditionem indebiti soluti, & ita per illum text. hanc opinio. gl. sequitur ibidem Bar. n. 7. Paulus. 3. & est vera per dictum text. Sed hoc debet intelligi in iuramento decisorio delato a reo auctori: nam tunc si creditor iuret sibi deberi, licet verum non sit iam non dicitur indebitum, quia ex noua causa soluitur: quia delato iuramento amplius non est querendum de prima causa sed an iuratum sit, ut in d. §. item si quis postulare, vnde merito, quod non repetatur.

7 ¶ At si non esset delatum hoc iuramentum, sed ipse creditor vltro iurauerit sibi deberi ob quod debitor soluisset indebitum, non dubito quin optimo iure repeti possit cum hoc iuramentum auctoris reo non nocet, & eo videtur reus deceptus & inductus ad soluendum indebitum, & ideo constituto de veritate, quod est indebitum reperi poterit.

8 ¶ Argumento communis opinionis, quam tradit dominus Antonius de Padilla. in fortioribus terminis. in l. error numer. 48. C. de iur. & fact. ignor. quae habet, quod quotiescunque reus confessus fuit positiones aduersarii dolo inductus per eum quia ipse actor prius eas iurauerat & confessus fuerat cum iuramento & erat actor bonus vir, cui videbatur credendum, quod tunc poterit reus quandoque reuocare suam confessionem, ea ratione, quia iuramento aduersarii fuit inductus ipse etiam ad constituendum, & constituto de contrario poterit reuocare suam confessionem: ergo a fortiori poterit reuocare & repetere indebitum solum propter iuramentum voluntarium aduersarii, quandoquidem ipse reus non iurauit debitor esse. Et ita debet haec intelligi, ut constat ex Bart. in dict. §. final. l. eleganter. dum reddit rationem, scilicet, quia incipit deberi ex noua causa, scilicet, ex iuramento, & expressius ex Paulo de Cast. ibi. num. 3. licet sic non declarat. & quod text. in dict. §. item si quis postulante. ita debeat intelligi, in iuramento nempe decisorio delato a parte & non in alio tenet gloss. ibidem verb. postulante. in quiens postulante, id est, petentere reo vel deficiente, si enim sine voluntate aduersarii iuratur nihil proficeret iuramentum, ut in l. 3. in princ. ff. de iure iurand. ita gloss. quam ibi sequuntur Faber Angel. & ceteri Doct. praecipue las. num. 1. & 18.

- 1 Pactum de litigando coram iudice non suo & si renuntiatio proprii fori & submissio alterius reuocari potest ante litem contestatam.
- 2 Verbum conuenio simpliciter positum in scriptura non inducit stipulationem solennem.
- 3 Pactum de proroganda iurisdictione alterius iudicis non sui in casu. l. si conuenierit. ff. de iurisd. omni. iudic. fuit nullum, & non stipulationem vallatum.
- 4 Stipulatio in casu dict. l. si conuenierit non obligat praecise, sed ad poenam vel interesse.
- 5 Pactum nudum in casu dict. l. hodie de iure canonico & regio idem operatur quod stipulatio.
- 6 Renuntiatio dict. l. si conuenierit, operatur, ut partes praecise compellantur seruare conuentionem.
- 7 Pactum nudum factum in praesentia iudicis eo consentiente vel tacente in casu. d. l. si conuenierit, valet & est irrenuocabile.
- 8 Pactum quod sit index, qui alias erat bene valet & tenet.
- 9 Pactum iuratum in casu. d. l. si conuenierit, efficit conuentionem irrenuocabilem.
- 10 Intellectus. d. l. si conuenierit, ut procedat quando uterque pacificens mutat voluntatem suam.

De renuntiatione proprii Fori & submissione alterius. Cap. XXVIII.

Actum de litigando coram iudice non suo & sic renuntiatio proprii fori & submissio & prorogatio alterius, reuocari potest per poenitentiam ante litem contestatam motam coram iudice prorogato, ita probat text. in l. si conuenierit. ff. de iurisd. omni. iud. & quod hoc liceat vsque ad litem contestationem & non post tenet gloss. ibi verb. adiretur: & in l. si per errorem gloss. fin. in princ. eod. titul. sequitur Bartol. in dict. l. si conuenierit num. 2. & 3. addens, quod si opponantur aliae exceptiones dilatoriae & haec omittatur non habebit locum poenitentia, quod etiam sequitur Paul. ibi. num. 3. & est communis opinio in vtroque secundum Orosc. ibi. num. 5. limitata secundo quando esset ad signatus terminus a iudice ad opponendas exceptiones omnes dilatorias: quia tunc etiam eo lapsa poterit haec opponi, ita Bald. & Paul. ibi. num. 4. in d. l. si conuenierit.

Pio

Pro cuius. l. & eius materiae intellectu est primo aduertendum, quod ipsa loquitur in conuentione facta pacto nudo non autem stipulatione, quod constat ex text. ibi, conuenierit, & ibi, conuentioni.

- 2 ¶ Quia verbum conuenio simpliciter positum in scriptura non inducit solennem stipulationem, (sicut alias inducit verbum promitto ut in §. si scriptum. in l. de inutilib. stipul.) ita tenet Bart. in l. lecta. in l. r. per text. ibi post glo. verb. conuenit ibidem. ff. si cert. pet. & ibi communiter Doct. & hanc opin. dicit communem carpens Ias. Purpurat. in d. l. lecta. r. 4. notabil. n. 29. & Rip. in Rubr. ff. de verb. obl. num. 16 & ibi Galiaul. col. 8. & hanc dicit communem, vbi eam mirabiliter extendit Decius in c. r. num. 20. de iudic. & ita est tenendum quauis Ias. in d. Rubr. ff. de ver. obli. col. 2. ad med. nu. 2. teneat contrarium, imo quod sicut verbum promitto inducit stipulationem solennem ita etiam verbum conuenio, quam partem, etiam tenet Paul. in d. l. lecta. nu. 6. & ibidem Ias. innuens esse communem in tertio notabil. numero. 5. vbi pluribus modis limitat & ibi. Zas. num. 25. & contra Bart. in hoc dicit esse communem opinio. idem Ias. in l. sciendum. num. 11. ff. de verb. obli. pro qua secunda opinio. facit text. in l. seruus ea lege in prin. ff. de serui. export. Sed prima communis opinio supra dict. est verior & tenenda ea ratione, quam ponit Fulgo. in d. l. lecta quia verbum, conuenio, non est proximum stipulationi sed separatim: & haec ratio placet Galiaulz vbi supra. mihi tamen non multum placet licet adhuc existimem tenendam esse dictam primam opin. Has duas communes opinio. contrarias in hoc puncto refert Ioan. Orosc. in l. r. §. conuentionis verbum num. 2. 3. & 4. ff. de pact. vbi opinio. gl. & Bar. sequitur. quam etiam sequitur Paul. de Cast. in l. iuris gentium. §. sed cum nulla nu. 5. ff. de pact. Ex qua inferitur, quod etiam si partes dicant in iudicio hoc pacto & conuenio, non inducitur stipulatio solennis secundum Bal. in c. cum in iure peritus existas col. 1. de offic. delegat. de quo dicam infra in 3. limitatione. nam in contrarium est communis opinio.
- 3 ¶ Et ita primo ex omnibus supra dictis inferitur quod in casu. dict. l. si conuenierit. pactum de proroganda iurisdictione alterius iudicis non fuit nullum & non vallatum stipulatione, ita in terminis tenet Bart. ibi nu. 4. in princ. vbi Ioan. Orosc. hanc testatur esse communem opinio. num. 1. & 6.
- 4 ¶ Secundo ex supra dictis inferitur quod si praed.

renuntiatio & prorogatio iudicis non sui fiat per stipulationem, tunc qui postea recusauerit conueniri coram iudice non suo, prorogato tamen per stipulationem, potest conueniri ad poenam vel interesse, licet praecise non compellatur coram eo comparere: ita tenet Bar. in d. l. si conuenierit, d. num. 4. vers. aut fit per stipulationem cuius opinio. sequuntur ibi Alberti. col. 2. dicens ita tenere Doct. & Angel. nu. 3. qui nu. 27. eam dicit communem, hanc etiam dicit communem Decius in c. r. nu. 2. de iudic. & ibi Ripa nu. 55. dicit hanc esse communem legistarum & canonistarum. hac etiam opinio. tenet Paulus de Cast. in d. l. si conuenierit. nu. 2. addens cum Bal. idem esse si non stipulatio sed pactum nudum in continentem apponatur ipso contractu nam tenebitur ad interesse licet ad comparandum coram iudice prorogato nonteneatur, eadem etiam testatur communem Ioan. Orosc. ibi nu. 2. vbi etiam tenet ampliationem Baldi supra. d. & ita est tenendum licet Petrus & Cinus in l. si qui ex consensu. C. de episcopali. aud. teneant contrarium, quorum opinio. dicunt veriore Ias. nu. 28. Zas. 8. in d. l. si conuenierit. Sed communis opinio. suprad. est tenenda, quam etiam dicit communem plures allegas Couar. de pact. in 6. in r. parte. §. 4. nu. 7. fol. 32. licet ipse teneat contrarium.

5 ¶ Ex qua communi opinione inferitur quod cum hodie iure canonico, ut in ca. 1. de pactis & ibi Doct. & iure etiam regio per l. 3. tit. 8. lib. 3. ordi. quae est. l. 2. tit. 16. lib. 5. nou. recopi. regiae, inter pactum nudum & stipulationem non fit differentia, etiam si conuentione, de qua in d. l. si conuenierit fiat pacto nudo non habebit locum dict. l. & per consequens nec poenitentia saltem respectu poenae & interesse sicut quando fit per solennem stipulationem, & ita nouiter tenet & aduertit Ioan. Orosc. ibi n. 2. & 3. & Couar. vbi supra & supradicta omnia seruiunt pro prima limitatione. d. l. si conuenierit.

6 ¶ Secunda limitatio erit si renuntietur. d. l. si conuenierit. ut communiter per tabelliones fieri solet de consensu partium, nam tunc praecise compelluntur partes seruare hac supra. d. conuentionem. Haec est opinio Alberti. in dict. proprio loco communiter approbata secundum Ioan. Orosc. ibi num. 9. & hoc est necessarium etiam hodie attendere. dict. l. regia quia si renuntietur. d. l. si conuenierit. praecise compelluntur partes seruare conuentionem iuxta supra. dict. communem opinio. si vero non renuntietur non compelluntur praecise sed tantum ratione poenae vel interesse sicut quando fuit

facta cōuentio per stipulationem solennē vt supra dictum est: & ita intelligenda est hæc materia.

7 ¶ Tertia limitatio est quando tale pactū fiat in præsentia iudicis eo consentiente vel tacite ita Paul. de Cast. in. d. l. si cōuenit nu. 2. & testatur magis communem Ioan. Orosc. ibi nu. 8. dicit communem per text. ibi Curt. in. in. l. 1. nu. 14. ff. si quis in ius voc. non ier. quod la tissime probat Abb. in. c. 1. n. 18. de iudic. qui est vidēdus. Vnde dubito de opinio. Bal. contrariā in. d. c. cum in iure col. 1. de offic. deleg. quam supra retuli.

8 ¶ Quarto limitatur, vt procedat. d. l. si cōuenit quando fit pactum, quod fit iudex, qui aliās nō erat, quod est graue, secus autem erit si fiat pactum, q̄ non sit iudex, qui erat, vt patet in scholaribus & alijs personis, qui habent plures iudices, quia possunt vni eorum renuntiare & alteri consentire, & ita procedit text. in. l. si quis in conscribendo. C. de pact. quæ videbatur cōtraria. d. l. si cōuenit. ita hæc iura intelligit gloss. ff. eiusdem. l. si conuenit. quam ibi sequuntur Alber. col. 2. Bar. in prima opposit. Ange. nu. 3. & Alex. 8. l. 3. 5. & Zaf. 10. & tenet Bart. in. d. l. si quis in conscribendo in secūda oppositio. C. de pact. & ibi Curt. in. nu. 18. & Curt. Senior. 13. testatur hunc esse cōmūnem intellectum illorū, iurium dicit etiam communem Gozadinus ibi nu. 14. & hūc intellectum ad istas. l. posuit Inno cent. in. ca. significantibus. nu. 5. de offic. deleg. & Alber. in. l. si quis in conscribendo. num. 7. C. de Episcopis & Cleric. & hūc intellectum dicit tenere doctores Baldus in. c. 1. nu. 9. de iudic. & ibi Abb. nu. 17. Dec. 17. Rip. 48. testatur esse communem intellectum, quia ita etiā intelligunt. d. c. 1. communem etiam testatur Ioan. Orosc. in. d. l. si conuenit. num. 4.

9 ¶ Potissima autem limitatio & 5. in nostra materia & proposito est, quando in tali conuentione & renuntiatione proprii fori & submissione alieni apponitur iuramentum, quia tunc propter virtutem & robur iuramenti conuentio hæc fit irreuoabilis, quia iuramentum habet vim litis contestationis, vt in. l. sed et si restituit. §. ex quibus. ff. de iudic. ergo sicut litis contestatio impedit pœnitentiam de qua in dicta. l. si conuenit vt supra dictum est, ita etiam & iuramentum eam impedit. Hanc opinionem in terminis tenent. dd. in. d. l. si conuenit præcipue Angel. num. 1. Paulus. num. 2. & 8. dicit communem Ioannes Orosc. ibidem num. 8. item & Decius num. 9.

licet dicat contrariam esse sustentabilem: hæc opinionem dicunt communem prop̄ omnes in. d. c. 1. de iudic. excepto Abb. qui tenet contrarium. Nam Decius, ibi. nu. 22. Rip. 59. Alciat. 45. hanc testantur communem & Roland. à Valle. consil. 6. nu. 34. lib. 1. tenet Felinus in cap. ad nostram de iureiur. columna. 5. & Laf. in. §. item si quis postulante. num. 13. in stituta de act. testatur communem Thom. Ferrarius caut. 30. num. 3. & Couarru. plures allegans vbi supra fol. 31. qui eā sequitur & idem in Rubrica de testamentis. 2. parte. num. 9.

10 ¶ Vltimò non omitto veram interpretationem, quam ad. l. si conuenit dicit se adduce Couar. vbi supra, vt procedat quando uterque paciscens mutat voluntatem suam & allegat ita tenentes Alberic. Decium Alciatum & Corraf. concludens, quod in praxi non admittenda foret responsio dict. l. si quis post pactum prorogandæ iurisdictionis alicuius iudicis, quæ prorogari potuisset, etiam ante litem cōtestatam pœniteret. de quo hodie non dubito attentis supradictis. Et cum his remanet breuiter resoluta materia dicta. l. si cōuenit omisis alijs minusculis, quæ circa dict. l. traduntur ibidem etiam per dd.

Index Cap. XXIX.

- 1 Aliud pro alio inuito creditore solui non potest, sicut contra debitor inuitus non potest cogi soluere aliud pro alio, nisi ex causa necessitatis vel subsistente contraria consuetudine.
- 2 Requisita ad hoc, vt creditor cogatur recipere aliud pro alio.
- 3 Renuntiare an possit per debitorem beneficio authentice, hoc nisi debitor. C. de solut.
- 4 Quando aliqua dispositione reducitur ad ius commune extendenda est, vt de facili ad suam naturam redeat.
- 5 Debitor qui iuravit soluere in pecunia numerata non poterit vti beneficio. d. auth. nisi in casu hic posito.
- 6 Iuramentum intelligitur rebus sic stantibus.
- 7 Dicta auth. hoc nisi. C. de solut. non habet locum in extraneo rei hypothecata possessore.

Aliud pro alio an solui possit
Cap. XXIX.

Aliud pro alio inuito creditore solui non potest, vt in. l. 2. §. mutui datio & ibi gloss. ff. & dd. ff. si cert. per. & in. l. eū à quo. C. de solut. sicut è contrario debitor inuitus

non

non potest cogi soluere aliud pro alio, vt in. l. domini prædiorum. C. de Agricol. & censit. libr. 11. nisi ex causa necessitatis, vt in. l. filius fam. §. si quid alicui. ff. de legat. 1. tradit Ripa in. d. §. mutui datio. num. 29. vbi etiam limitat subsistente contraria consuetudine secundum Ioan. de Platea in. dict. l. domini prædiorum. & nisi debitor sit in mora, vt in. l. mora. ff. eod. si cert. Prima autem regula quæ habet, quod aliud pro alio inuito creditore solui non potest limitatur etiam ex causa necessitatis quando debitor non potest soluere quantitatem debiti, quia caret pecunijs, tunc enim auditur debitor volens dare aliquid de bonis suis immobilibus in solutum creditori, ita probat text. solennis in auth. hoc nisi debitor. C. de solut. & l. 3. tit. 14. part. 5. tradit bene bæ in tractatu de inope. debitor. & c. ca. 1. nu. 46. & sequentibus quæ iura, ad hoc vt procedant & locum habeant.

2 ¶ Requiritur necessario & debent interuenire ea, quæ ponit Roman. singu. 163. incip. conuetudo, quæ restituit Ripa in. dict. §. mutui datio. num. 25. Primo quod debitor probet se fecisse diligentem diligentiam de reperienda quantitate. Secundo quod non potuerit reperire. Tertiò quod offerat bona sua in electionem creditoris, qui potest meliorem eligere, vt in. d. authentica. Quarto, q̄ caueat de euictione. Quintò, quod debitor transferat dominium rei in solutum datæ creditori, quod Ripa verum non existimat, quando quidem debitor cogitur capere de euictione, & quia in solutum datio est similis venditioni, vt in. l. 1. & 3. ff. pro empt. l. Senatus in principio. & ibi Laf. in. 8. notabil. ff. de legat. 1. Sexto, q̄ debitor tradat instrumenta titulorum argumentis Titius. de actione. empt. & probatur in lapud Iulianū. §. si Titius. ff. de lega. 1. Aliud & septimum requisitum refert Ripa, quod reprobatur per text. ibi, scilicet, q̄ debitor probet non potuisse reperire emptorem propter difamationem creditoris: & ego etiam non credo verum. d. septimum requisitum. Circa tertium requisitum supra dictum est aduertendum, q̄ procedit præterquam si debitum esset paruum: quia tunc non potest creditor meliorem rem eligere pluri valentem, si alia portio a biliter offeratur secundum Salice. in dict. authen. hoc nisi debitor, cuius opinio sequuntur Inol. & Alex. & eos referens Ripa vbi supra num. 26. Ecclesia autem bene potest dare in solutum quancunque rem valoris quantitatis debita vt probat text. in auth. hoc

ius porrectum. & ibi notat gloss. verb. medio. cris. C. de sacrosanct. eccles. tradit Ripa vbi supra numero. 27. supradicta breuiter retuli ex Ripa. vt lector optimus absque reuolutione librorum possit statim nota habere supra dicta requisita quænes opus fuerit. Hodie est aduertendum circa tertium requisitum, quod corrigitur per. d. l. regiam, qua cauetur, quod debitor in supra dict. casu potest aliud pro alio soluere, à bien vista del juzgador, & ibi notat Grego. Lopez verb. del juzgador dicens, non ergo tenebitur debitor dare meliorem rem, quam habet, prout dicitur communiter in authentica, hoc nisi debitor. C. de solut. sed sufficit, quod sit mediocris & sufficiens arbitrio iudicis prout hic habetur, quod tene menti.

3 ¶ Sed an pacto effici possit & valeat pactum & sit seruandum, vt solutio fiat in pecunia numerata, & non in alijs rebus non obstant. d. authentica, & an ei, ipsiusq; beneficio renuntiare possit per debitorem dubium est. Et non posse cum Alber. & Bar. tradit Greg. Lopez in. d. l. 3. in gl. supra. d. ad finem, hoc fundamēto, quia celsioni bonorum renuntiare non potest, sed contrarium imo q̄ beneficio. d. auth. hoc nisi renuntiare possit tenet simpliciter cum Alex. l. ip. vbi supra. nu. 28. ego nusquam vidif factam hanc renuntiationem nec audiu, tametsi tabelliones non pigri soleant esse in adhibendis plurimis renuntiationibus in instrumentis à se confectis, licet aliquæ sint nullius effectus. Nihilominus hæc secunda opinio placet magis Ferraræ in sua practica in forma responsion. lib. in actione hypothecaria vers. exceptionem solutionis nu. 4. vbi dicit, q̄ magis practicator, & q̄ si debitor bona sua subhastasset & omnem diligentiam adhibuisset circa venditionem & reparationem pecuniæ seputare ipsum excusari debere pacto non obstante, per quod destruitur hæc secunda opinio, & ab ea in hoc videtur recedere, quando quidem ad hoc, vt habeat locum. d. authentica & eius beneficiu requiritur, q̄ fiat præd. diligentia, adhuc tamen existimo veniorem hæc secundam opinio. cum beneficiu. d. auth. hoc nisi debitor, videatur exorbitans à iure communi & contra mentem contractuum: ideo merito q̄ valeat renuntiatio ipsius cum per eam reducatur ad ius cōmune antiquū, quod habet, vt aliud pro alio inuito creditore solui non possit.

4 ¶ Argumento gloss. in. ca. statutum verb. numeradum in vers. item per hanc de præbend. in. 6.

in. 6. quæ habet, quod quando aliqua dispositione reducitur ad ius commune extendenda est, vt de facili ad suam naturam redeat, quam gloss. solennem dicit Ias. in. l. r. in princip. num. 53. ff. de officio eius, cui mand. est iuridi. & in hoc allegat quædam plurima Tiraque. in tractatu de iur. primog. q. 24. num. 6. & gloss. illam reputat notabilem & meliorem iuris Ias. in. l. si vnus. §. pactus ne peteret num. 6. ff. de pact. & idem Ias. in. l. si constan. te. nu. 173. & iterum nu. 230. ff. solut. mat. meliorem iuris & communem appellat eam Anto. Gomez. r. to. c. 5. num. 11. col. 2. illius numeri ad fin. & refert plures Couar. li. 3. Varia. c. 6. num. 4. & ita transeo cum hac opinio. vt beneficio. d. authen. possit renuntiare: quam opinionem cum alijs contra alios tenet Baega vbi supra nu. 49.

¶ Si tamen debitor iurauerit soluere in pecunia numerata, & non in alia re contra voluntatem creditoris tunc non poterit vti beneficio. dict. authen. & hæc est singularis limitatio ad eam & mti tenenda: & probatur, quia iuramentum habet vim specialis renuntiationis, vt in. l. ex rescripto de iureiur. & ibi gloss. & Bald. & facit rem præcise deberi iuxta gloss. committuntur approbata, vt alibi dicemus in. l. si pecuniam. ff. de condi. ob. caus. Et ita in expresse hanc opin. tenet Rip. vbi supra num. 28. cum Alex. quem refert, sed ipse non inuenit, quod Alex. in loco ibi per eum allegato hoc tenet, sed in consil. 37. num. 27. libro. 2. alios allegans. eandem opin. tenet alios duos Doct. allegans Roland. à valle cons. 6. numero. 44. libr. 1. idem Roland. cons. 53. numero. 47. libr. 1. vbi dicit communem, quod iuramentum obliget præcise in pecunia numerata & addit supra. num. 42. quod qui iurauit soluere in pecunia numerata non dicitur soluere si faciat obligationem vel depositionem pecuniæ, sed satisfacere vt ibi per eum, qui bene probat & alios allegat. eandem opinio. sequitur Baega vbi supra. nu. 50. tenet etiam Greg. Lopez in. l. 3. tit. 14. part. 5. glo. 2. & ita teneo: & eam limitat Rip. vbi sup. si post renuntiationem vel iuramentum superueniret debitori casus inopinatus auferens potentiam soluendi in pecunia & videri bona sua, quia hoc casu poterit debitor non obstante iuramento dare de bonis in solutum.

¶ Quia iuramentum intelligitur rebus sitis vel sic habentibus vt in capitu. cum inter de renuntiat. & tradit Tiraque. latif. sume in præfatione. l. si vnquam. n. 166. cum

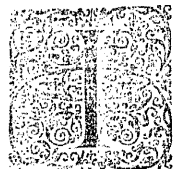
seq. C. de reuocand. donat. eandem limitationem sequitur Baega vbi supra. dict. num. 50. ¶ Vltimo circa d. auth. hoc nisi debitor. est aduertendum, quod loquitur & procedit cum agitur contra ipsum debitorem, & secus verò esset quando ageretur contra extraneum rei hypothecate possessorem, à quo aliud pro alio recipere creditor inuitus cogi non poterit etiam in casu supra dicto necessitatis, vt cum Cyno probat & tenet Ferrara in. dict. sua practica in forma Respons. libelli in actione hypothec. in vers. satisfacere debito memorato. Vbi reddit rationem: quia licet tertius hic possessor habeat ius offerendi debitum, tamen quando quis ex sua oblatione vult suum creditorem astringere ad aliquid sibi dandum vel faciendum, tunc facere tenetur oblationem in forma specifica in qua obligatio præcessit, non autem in alia forma, vt in. l. Iulianus. §. offerri. ff. de action. empr. & in. l. si rem. §. final. c. l. sequenti. ff. de pig. actione cum similib. Adde quod procedit beneficium dict. auth. etiam si debitor sit in carcere pro debito & obligatus sit in instrumento garentigio, vt bene probat aduersus Castellum Baega vbi supra num. 51.

Index Cap. XXX.

- 1 In re duobus vendita vel donata in solidum, primo dicitur, & postea alij, præferatur ille, cui prius tradita fuerit.
- 2 Is, cui primo constituitur hypotheca alicuius rei etiam sine traditione præferatur secundo etiam si ei sit tradita possessio.
- 3 L. Quoties. C. de rei vendicat. remissiones.
- 4 Dicta. l. Quoties an procedat stante prima venditione iurata?
- 5 Primus emptor in cuius fauorem venditor constituit se eius nomine possidere præferatur secundo cui etiam realiter traditio rei sit facta.
- 6 Primus emptor, cui facta fuit venditioni rei sub conditione cum clausula constitui, an præferatur secundo, cui pendente dict. conditione fuit eadem res vendita & tradita, si postea verificetur conditio primæ remissionis.
- 7 Primus emptor, in cuius fauorem fuit appositum pactum de non alienando cum hypotheca speciali præferatur secundo etiam si ei traditio fiat.
- 8 Primus emptor præferatur secundo, quando secundus sciuit primam venditionem, & in fraudem eius emit.

De

De re duobus vendita. Cap. XXX.

In re duobus vendita in solidum, primo vni & postea alij, præferatur ille, cui tradita est prius possessio, & idem est in re donata duobus text. est in. l. quoties. C. de rei vend. vbi Doct. præcipue Ias. late declarat. cui tex. consonat. l. 50. & 51. tit. 5. part. 5. vbi Gregor. Lop. in gloss. magna. omnino est videndus & l. 14. tit. 13. part. 5. quæ etiam loquitur in re duobus pignorat, vt præferatur ille, cui prius tradita fuit: & disponit præterea de interesse soluendo per venditorem vel pignoratem primo emptori & in subsidium succurritur ei contra secundum qui possidet.

¶ Et an idem sit in re hypothecata duobus videndus est Tiraque. de vtroque tract. tit. de retract. conuention. §. 3. gloss. vnic. num. 5. & 6. fo. 31. vbi tenet, quod d. l. quoties non habet locum in re vendita cum hypotheca, nam cui primo sit hypotheca, etiã sine traditione præferatur, licet secundo sit tradita possessio, quia illa hypotheca causat ius in re & ad hoc ibi alios Doct. refert. Quod etiam bene probat alios referens Anto. Gomez. 2. tom. C. de emptione & venditio. num. 20. col. 6. illius num. in vers. deducitur & inferitur. vbi ad hoc allegat. l. 17. tit. 13. part. 5. dum dicit, *mas los peños que obligan los homes vnos a otros ansí como sobre dicho es luego que son otorgados, maquer que no ayant tenencia de los aquellos que los reciben a peños sin can a ellos obligados.* Quæ lex, vt vides, certè in proposito non facit, tum, quia loquitur in pignoribus nos vero agimus in hypotheca, tum etiam quia in pignoribus adhuc. l. illa nõ probat supra dictam opin. ad quam eam allegat Anton. Gomez. ideo ipse allegat aliam. l. expressam in pignoribus, scilicet. l. creditor. §. si. vers. si. ff. qui pot. in pign. hab. & ibi Doct. cuius verba sunt hæc, Nam & in pignore placet, si prior conueniret de pignore licet postea rei res tradatur, adhuc potior esse priorem, sed debuit allegare. l. si prior. Sed certe dum tex. ille loquitur in pignore intelligi hodie distingui & declarari debet per. d. l. 14. tit. 13. part. 5. vt supra est dictum in pignore.

¶ Sed quia materia hæc dict. l. quoties bene legitur per ordinarios ibi & alios Modernos ali

bi præcipue per Couarru. lib. 2. Var. Resolu. c. 19. per totum & optime per Anto. Gomez vbi supra nu. 20. per totum & Thom. Ferrat. cautel. 48. per totam & aliquid per Boer. consil. 37. num. 7. & Auiles. c. 17. præ. in gloss. me nestrales videnda est etiam. l. 7. ad fin. tit. 7. par. 7. & ibi Greg. Lop. [late per Anton. Gabriel. libr. 3. communium opinio. concl. 2. de empr. & vend. pag. 207.] ideo ad dicta per eos me remitto, esset enim potius laboriosum & excusatum, quam subtile referre, quæ per eos congesta sunt: ideo venio ad nostrum propositum de iuramento in hac materia.

¶ Est itaque quæstio quid iuris sit si vendens primo rem aliquam iurauit prædict. venditionem, & non obstante dict. iuramento, eandem rem vendidit & tradidit alteri, an adhuc procedat dict. l. quoties, vt hic secundus emptor, cui res tradita est præferatur primo, cui facta fuit prima venditio iurata? In qua quæstione breuiter inuenio Couarruui. de pact. in. 6. prima parte relect. §. 4. numero. 2. folio. 29. Imol. & alijs re latissimè tenentem secundum emptorem, cui tradita fuit possessio præferri & potior esse in hoc casu, & in eo adhuc procedere dispositionem dict. l. quoties. quia natura contractus emptionis & venditionis est, vt ante traditionem dominium minime censeatur transfatum donec perfecta traditio fiat: item, ea est natura huius actus promissi, vt ante traditionem nullam perfectionem habeat, quæ iureo cabilis sit, & eadem ratio est in capitulo. sicut ex literis de sponsa. Vbi probatur, quod si quis etiam cum iuramento promiserit Semproniam in vxorem ducturum, & demum accipiat in vxorem Mæuiam, hoc matrimonium cum Mæuia dissoluit omnino sponsalia prima iurata, licet contrahens sit periuirus: quem text. ad hoc allegat idem Couarruui. vbi supra in secunda parte. §. 2. numero. 4. col. antepenultima illius numeri. folio. 76. cuius text. argumento hæc opinio in nostris terminis probatur. Eandem etiam opinio. in nostris terminis tenet cum Imol. Anto. Gomez vbi supra col. 5. illius numeri vers. septimo principaliter extende. Vbi addit aliam rationem, quia licet iuramentum appositum in contractu præcise obliget iurantem ad factum iuxta gloss. communiter approbatam in. l. si pecuniam verb. necesse habeas. ff. de condi. ob. caus. Illud tamen est verum & procedit quando ille, qui iurauit habet facultatem rei tradendæ, secus vero si rem alteri alienauit & tradidit, quia per iuramentum non impeditur

tur venditor vel donator rem alienare & dominium transferre. Hanc etiam opinio testatur communem Ioan. Baptist. in suo arario commun. opin. litera. l. numero. 211. ex Ias. in dict. l. quoties. num. 36. vbi Ias. hoc tenet sed non dicit communem, tenet etiam Ioan. de Selua in tractatu de benefi. 3. part. quaestio. 4. num. 16. volumi. 15. tracta. diuersor. doctor. fol. 53. vbi ad hoc allegat Innocent. Ioan. Andre. & Abb. in cap. dilecto de praebend. dicentes, quod peccat ita iurans, vendendo, quia non seruat iuramentum Deo, & tamen venditio valet contra iuramentum, licet vendens sit per iurus: testatur communem loquens etiam in donatione Loazes in allegatio. iuris pro Marchion. Velez in respons. ad. 5. & 6. fundam. numero. 145. Hanc etiam opinio. sequitur + [alios allegans Ant. Gabriel vbi supra. num. 3. & 4.] Roland. à Valle consil. 6. iam. 24. lib. 1. & consil. 62. nu. 4. lib. 2. & in dict. consil. 6. dict. num. 24. & sequentibus, praecipue nu. 25. & 26. plures allegans tradit communem opinio. esse, quod pactum de non alienando cum iuramento non impedit translationem dominij licet alienans sit per iurus. Itaque ex supra. d. auctore & eius communi opinione colligitur, non tantum procedere hanc opinio. de qua agimus quando prima venditio fuit iurata simpliciter de non contrahendo, sed etiam si latius iuramentum sit, scilicet, de non alienando eandem rem alteri, nam adhuc si alienetur & tradatur secundo, valebit haec secunda alienatio: hac etiam opinio. ex eodem Imol. tradit expresse Thomas Ferrarius vbi supra. d. cautela. 48. num. 2.

5 ¶ Vbi ponit primam cautelam, & venditor constituat se possidere nomine prioris venditoris: nam constitutum habet istam vim, quod primus emptor praefertur secundo: & hoc intellige etiam absque iuramento & etiam si tradatur res secundo & allegat ibi Doct. hoc tenentes, & illud probat: eadem cautelam, eum & alios allegans tenet Bernard. Diaz de Lug. in regula. 229. vbi refert aliquas limitationes huius opinio. remissiuè, sequitur etiam plures allegans Anton. Gomez. in l. 45. Taur. numero. 92.

6 ¶ Vbi nu. 93. late agit quid iuris sit, si venditio fiat sub conditione primo cum clausula constituti, & antequam adimpleatur conditio vendatur secundo pure, & fiat ei traditio & postea verificetur conditio primi, an praefertur primus ratione constituti de qua quaestione vltima est etiam videndus omnino Tellus Fer-

+ nandez in l. 17. Taur. num. 25. & seq. [Eandem primam cautelam plurimos referens sequitur Anton. Gabriel, vbi supra. num. 18. vbi numeris sequentibus, aliquibus modis eam limitat.]

7 ¶ Secunda cautela Thomae Ferrat. vbi supra est quod apponatur pactum de non alienando cum hypotheca speciali in fauorem primi emptoris, tunc enim licet alienet secundo & ei traditio fiat, nihil valebit & praefertur primus secundum ipsum ibi nu. 4. alios referentem & Ant. Gom. d. c. 2. de emptione & vendit. nu. 20. vers. quarto principaliter. & tradit idem Ant. Gom. in titulo de locat. nu. 9. ad fin. vbi fert in d. r. loco: dixi de hoc vltimo ipse latius in mea repeti. l. nemo potest. num. 40. & 41. ff. de legat. 1.

8 ¶ Vltimo pro complemento huius cap. non omittam vnum, quod licet vulgare sit apud Doctos. est tamen vtilissimum in practica, ad quod multi non aduertunt. Sed per id, aduocati primi emptoris bene aduertentes poterunt excludere. d. l. quoties & facere ferri sententiam pro sua parte, scilicet, quando secundus emptor, cui tradita est possessio sciret rem illam primo esse venditam alij & contrahentes secundum contractum & traditionem ipsius celebrarunt dolo, vt res non perueniret ad primum emptorem, ita probat text in dict. l. quoties, ibi, iure distrahatur. iuncta glo. verb. iure, quae hoc exponit, id est non dolo, hoc est, bona fide vel sine dolo, & ita glo. illa iuncta text. hoc expresse sentit & tenet, sed expresse Thome Ferrat. dict. cautela. 48. num. 4. ad fin. Cum Bald. & alijs, quos refert dicēs, quod erit cautela contra. dict. l. quoties, vt coneris probare, quod ipse secundus emptor sciebat venditionem esse factam, supple tempore secundae venditionis: quia dato quod postea in ipsum per traditionem fuerit translatum dominium, tamē propter fraudem suam, qua vsus est emendo rem, cum sciret primam venditionem, poterit primus emptor ipsam rem ab eo reuocare per actionem praetoriam competentem ad reuocandum alienationem in fraudem factam, & dicit hanc esse elegantem decisionem & menti tenendam, quam etiam opin. sequitur alios allegans Palatius Rub. in Repet. Rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 81. num. 11. pag. 134. item & Greg. Lop. in dict. l. 50. in glossa magna ad medium & Coar. d. libro. 2. Vari. c. 19. numero. 8. & Rolad. à Valle consil. 9. num. 27. lib. 1. Et plures allegans hanc testatur esse communem opinio. & ab ea

& ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo Ant. Gom. dict. cap. de emptione & vendit. nu. 20. vers. secundo principaliter: licet dicat in dicto iuris non videri veram per fundamenta, de quibus ibi per eum, quibus ipse postea satisficit. [communem sequitur plures referens Anton. Gabriel vbi supra. num. 30.]

Index Cap. XXXI.

- 1 Emphyteota ecclesie biennio cessans soluere pensionem priuati vero triennio cadit ab emphyteosi nisi moram statim purget.
- 2 Dominus emphyteosis an hoc casu possit propria auctoritate expellere emphyteotam?
- 3 Dominus emphyteosis, qui petijt in iudicio commissum, non poterit postea propria auctoritate expellere emphyteotam propter canonem non solutum, nisi quando id petijt in iudicio protestatus fuerit sibi reservari potestatem intrandi rem propria auctoritate
- 4 Cautela vt Emphyteota non possit moram purgare si dominus Emphyteosis, elapsis biennio vel triennio cessationis, &c. ante decem dies postea elapsos concesserit rem in emphyteosin alteri, vel alio modo eam alienauerit an emphyteota possit moram purgare?
- 6 Pena commissi non habet locum in herede accepto nisi non soluent pensionem tempore debito propter ignorantiam.
- 7 Emphyteota ecclesie, qui iurauit soluere pensionem, si non soluat an cadat à iure suo & possit expelli non expectato biennio? & num. 8. ponitur quadam limitatio.
- 9 Censarius quantocumque tempore non soluerit censum non cadit in commissum, sed censum de cuius sum totius temporis tenetur restituere.
- 10 Condicio caducitatis in commissum apposta in contractu census iure regio seruanda est licet pena magna sit & excedat dimidia: vbi agitur de intellectu. l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. recopil. Reg.
- 11 Pena commissi an sit aqua vel iniqua?
- 12 Que differentia sit inter contractum census, & emphyteosis remissiuè?

De emphyteota Ecclesie vel priuati pensionem debito tempore non solvente.
Cap. XXXI.

Emphyteota Ecclesie si biennio cessauerit soluere pensionem census emphyteotici, cadit ab emphyteosi & potest ab ea expelli,

nisi celeri satis factioe postmodum sibi consulere studuisset text. in ca. potuit. de locat. & cōduct. in vers. emphyteota. text. in auth. qui re. C. de sacrosanct. eccles. Emphyteota vero priuati si per triennium cessauerit soluere pensionem, priuatur & cadit ab emphyteosi, & non ante, ita probat text. in l. 2. vers. fin. autem. C. de iur. emphyt. & vtrumque probat text. in l. 2. an. vers. E. autem dezimos. tit. 3. part. 5.

¶ Vbi dicit. *Que dende en adelante los señores de ella sin mandado del juez la puedan tomar.* Et ibi Greg. Lop. in glo. juez, inquit idem esse de iure communi secundum communem opinio. glof. & aliorum in d. l. 2. vbi limitat aliquibus modis, & tandem concludit tutius esse tenere opinio. Speculato. & Bald. tenentium, quod quando emphyteota negaret se non soluisse seu diceret tempus solutionis nondum elapsum, tunc, quia per negationem res efficitur dubia nō liceat domino expellere emphyteotam propria auctoritate: de iure communi est vterque & communis opinio, quod in resolutione emphyteosis non requiratur auctoritas iudicis, sed, quod fiat ipso iure propter pensionem debito tempore non solutam secundum Abbatem consil. 67. in princip. 2. parte consil. vbi nu. 2. hoc ipse intelligit, verum volente & declarante domino, quod resoluitur emphyteosis vt infra statim dicemus. Eandem opinio. concludit de iure veriorē & communem esse plures allegans & dicens non esse ab ea recedendum in iudicando & consulendo contra alios Doct. tenentes requiri sententiam iudicis Decius consil. 146. num. 4. & pluribus alijs sequentibus vbi tenet requiri declarationem domini.

¶ Et si primo petijt hoc in iudicio, non possit postea propria auctoritate expellere conductorem, nisi quādo id petijt coram iudice protestatus est sibi reservari potestatem intrandi rem emphyteoticā propria auctoritate: nam ibi probat valere hanc protestationem reservationis, quem refert & sequitur Grego. Lopez vbi supra & opinio supra d. q. non requiratur sententia iudicis sed sufficiat declaratio domini testatur communem & ab ea non esse recedendum in practica Iulius Clarus lib. 4. recept. sent. §. emphyteosis. q. 9. Ego semper video, vt hoc commissum petatur in iudicio via ordinaria & nō capitur emphyteosis propria auctoritate, licet iure communi & regio possit vt supra dictum est.

¶ Illud tamen est aduertendum pro cautela ad hoc, vt emphyteota post biennium vel triennium lapsum nunquam possit moram purgare, scilicet,

re, scilicet, q̄ statim lapso termino dominus dicat & declaret se velle vt cadat in commissum propter cessationem solutionis pensionis per illud tempus legale vel canonis, nam statim lex facit exequutionem vt probat. d. l. 2. secundum Iac. ibi. q. 29. & eundem in. l. si in sulam nu. 16. ff. de verb. oblig. hanc cautelam ad hæc iura expresse ponit Cepol. cautel. 135. incip. tu scis. vbi hoc intelligit etiam si dominus declaret absente emphyteota & Roman. consil. 103. Alexand. consil. 106. nu. 4. volu. 4. Decius vbi supra. nu. 4. & Cateli. Cotta in memorialibus. iur. verb. emphyteota non soluendo, quæ cautela procedit etiam domino faciente tacitam declarationem secundum Abbatem. d. consil. 67. per totum & Dec. d. consil. 146. an. 4. & sequenti. idem in auth. qui rem nu. 6. C. de sacrosanct. eccles. Matth. de Affli. decif. Neap. 174. per totum. Quod hodie non videtur posse procedere attenda. d. l. regia partitæ nisi post decem dies à dicto termino lapsos, nam intra decem dies post dictos terminos potest emphyteota ecclesie & priuati soluere & purgare moram & soluendo euicare commissum, vt expresse decidit. l. illa regia. qua attenda videtur quidem dicendum, q̄ declaratio suprad. domini, nihil operetur nisi post dictos decem dies fiat: & ita inuenio q̄ tenet & declarat Couar. lib. 2. Var. capitu. 17. num. 4. colum. 3. illius num. & Greg. Lopez in dist. l. 28. in gloss. diez dias.

¶ Vbi etiã dicit, quod si dominus elapso biennio vel triennio ante hos decem dies cõcessisset alteri rem istam in emphyteosim vel aliter eam in alterum alienauerit, videri q̄ non possit hoc casu emphyteota moram purgare, ex eo, quod res nõ est integra, præsertim si dominus iã esset alteri obligatus de euictione, pro quo allegat Roman. vbi supra & l. & si post tres. ff. si quis caut. & quia purgatio moræ non admittitur nisi re integra. Cuius in hoc opin. mihi placet eius fundamentis & rationibus, quibus non obstat. d. l. 28. & quæ modo ex ea diximus limitando suprad. cautelã, quia procedunt quando res est integra, scilicet, emphyteosi non alienata, limitatio vero Gregorij quando non est res integra.

¶ Sed in hac materia commissi, illud semper menti tenendum existimo, scilicet, quod commissum hoc non habebit locum in hærede acceptoris, qui debuit soluere & non soluit dicto tempore ignorans pensionem vel cõsum, cum is, qui in ius succedit alterius iustam habeat ignorantiam causam iuxta regulam iuris,

competit igitur ei restitutio in integrum aduersus ignorantiam supradictam ex clausula generali prætoris iuxta. l. r. in fin. ff. ex quib. caus. mai. & in expresso de æquitate ita tenet glo. allegans plura iura in. d. l. 2. glo. ff. ad fin. quæ gloss. est communiter approbata secundum Iac. ibi. num. 184. post Sal. ff. quem refert dicentem communem. nu. 25. dicit etiam communẽ alios allegans Arias Pinel. in auth. nisi tricennale. nu. 60. C. de hon. mat. Et hunc casum iã habui in practica in causa cuiusdã patris mei hic Placentiæ, à quo petebatur commissum cuiusdã partis defensor, eod quod multo tempore non soluisset censum, informauit iudicẽ, quod ipse patruus erat successor acceptoris census. & ignorauit iussu censum illum & emphyteosim, & propterea liberandus esse à petitis per hæc suprad. communem opinio, quæ inultum placuit. d. iudici & secundum eam protulit sententiã in fauorem patris mei, in qua eum absoluit à petitione caducitatis in commissum: & cõdemnauit eum vt solucret plures pensiones decursas vsque in diem sententiæ. Que causa fuit perducta ad regiam cancellariam Vallisoletani in gradu appellationis per aduersam partem, scilicet actorem, & audiui pro certo confirmatam fuisse illic præd. sententiã. Sed est aduertendum, quod ad quocumque rei conuienti in hoc casu alleget & iuret ignorantiam, si vera est & petat præd. restitutio nẽ, & eã iuret, vt nihil deficiat in allegatione: consulatque præterea aduocatus parti suæ, vt deinde suo tempore quo tannis offerat & requiratur in iudicio actorem cum solutione census, & in defectum q̄ ipse accipere recuset propter litẽ, petat à iudice, vt pensiones decursas, quas offert deponat apud virum bonum & cum hoc protestetur se facere id, ad quod tenetur, & ita secureretur fiet.

¶ Illud tamen in proposito est aduertendum, quod si emphyteota ecclesie iurauit soluere pensionem, si non soluat cadit à iure suo & potest statim expelli ab emphyteosi biennio nõ expectato, nec potest moram purgare. Pro quo facit bonus text. in. l. si quis maior. C. de transact. vbi probatur, q̄ is, qui contractum vel conuentionem seruare iurauit, si non seruat carere debet commo ipse contractus vel conuentionis, ergo ita in proposito dicendum est: & hoc propter virtutem & robur iuramenti, quod facit iurantem præcisẽ teneri adimplere promissa. Ita enim primus omnium voluit Bal. in. cap. querelam. num. 5. de iure iur. vbi inquit, Vltimo concludẽ, quod vbi est iura

est iuramentum non subintelligitur illa clausula si intra biennium non soluerit, sequitur alios allegans Gomez. in. §. item si quis postulante, nu. 8. de action. vbi refert Iac. in. l. 2. in. 9. q. C. de iur. emphy. tenentem contrarium, quam etiam opinio. Bald. tenet expresse allegans Gozadin. consil. 57. col. penult. in fine Roland. à Valle consil. 8. num. 41. Hæc etiam opinio, alios allegans testatur communem ex testimonio Gonzadin. vbi sup. Couar. de pact. in. 6. in. 1. parte relect. §. 4. num. 5. vbi etiam refert Casador. decif. 2. de iure iur. dicentem hæc opinio. vt communem seruari in prætorio Rotæ. Ipse tamen Couar. ibi inquit contrariam sententiam videri profectò veriorẽ, & existimat opin. Bal. vbi supra non esse veram, & allegat eam improbatẽ Carol. Molin. Alex. & Curt. Iun. duobus fundamentis primo quia natura & proprietates huius contractus emphyteosis est non amitti emphyteosim ob non solutam pensionem intra biennium sed post, vt in iuribus supra allegatis, ergo secundum hæc naturam debet intelligi & regulari iuramentum, quod super additur ipsi contractui, iuxta text. in. l. fin. C. de non num. pec. cum simil. Secundo ex text. in. d. ca. querelam, vbi adfuit iuramentum de soluenda pensione emphyteosis & tamen nõ fuit actum ad priuationem rei nisi post biennium à cessatione solutionis pensionis [cõtra comunem etiam primo fundamento supra dicto tenet Iulius Clarus lib. 4. recept. sententiã. §. emphyteosis. q. 7. vers. & hoc quidem dicens q̄ præd. fundamento per tenentes comunem opinio. non accõmo datur iudicio suo aliquid concludens responsum & q̄ si casus contingeret de facili inclinat in cõtrariã sententiã, quæ equior est]. Sed his non obstantibus comunem opin. aduersus Couar. & Ale. sequitur propter religionem iuramenti dominus Don Ant. de Padilla. in. d. l. si quis maior num. 45. C. de transact. vbi refert plures Doctos. comunem opin. tenentes & dicentes eam esse comunem: quam etiam ipse tenendam dico in iudiciã & consulendo. Non obstat primum fundamentum contrariæ partis, quia ei satisfaciunt duobus modis Roland. à Valle vbi supra num. 41. & 42. secundum etiam fundamentum non obest, quia in. d. c. querelam nihil contra comunem probatur: nam ibi casus ita cõtingit non tamen ideo negat text. quin ante biennium si cessetur in solutione possit agi, & opinio. Bal. in. d. ca. querelam. vltra supradictos sequitur & optime fundat Ant. Corsetus in rubrica de iure-

iur. nu. 34. & 35. volum. 5. tractat. diuers. doct. folio. 15.

¶ Vno tamen casu limitarem ipse comunem opin. supradictam, scilicet, quando partes in contractu emphyteotico apposuerunt cõditionem expressam, q̄ si emphyteota non soluerit intra dictũ tempus cadat res emphyteotica in commissum. Nam tũc etiam si res obligauerit se cum iuramento, non cadet res in commissum, nisi post lapsum illius temporis cessationis solutionis, quia partes ita voluerunt & exprimi fecerunt conformates se cum iure communi: & hoc casu propriẽ dicemus iuramentum fortiri naturam contractus expressam.

¶ Vltimo pro complemento huius. ca. est aduertendum, q̄ extra causam emphyteosis, censuarius, quocumque tempore steterit, q̄ cõsum non soluerit nõ perdet propter hoc res censuales, sed cõsum decursum totius temporis tenetur restituere, ita tenet gl. in. c. cõstitutus in verb. iuxta ratam, in vers. vnde quancocũque, & c. de religio. domib. & ibi Docto. sequitur etiã Iac. in. l. si. nu. 48. C. de iur. emph. & in. l. 2. nu. 41. C. eodem. dicit comunem Anto. Gom. in. l. 68. Taur. num. 3. sequitur & dicit comunem dominus Anto. de Padilla alios allegans in. l. 3. n. 12. C. de seruit. & aq. & illam gloss. refert & sequitur F. Dñi. de Soto lib. 6. de Iust. & Iur. q. 5. art. 1. pagin. 551. col. 1. Vbi aduertit glo. illam loqui in censu referuatiuo, qui non est vsq; adeo in vsu, sed frequentior hodie census est cõsignatiuus, quas duas species census ibi declarat, licet Bald. consil. 177. vol. 3. contrariam opin. gloss. illi comunem esse dicat, sed opinio. gloss. receptiorem contra Bald. esse affirmat Ioan. Orosc. in. l. iuris gentium. §. quini. mo. num. 48. ff. de pact. Quas duas comunem opinio. contrarias refert Couar. lib. 3. Var. resolut. ca. 7. col. 2. ad fin. & col. 3. in principio illius, & Ludo. Mexia in. l. Regia Toletana de los terminos in secundo fundamento secundæ partis. nu. 37. fol. 47. vbi & in numeris sequent. optime probat differentiam hoc casu inter contractum census simplicis & census emphyteosis.

¶ Hodie tamen. d. l. 68. Tauri, quæ est. l. 1. tit. 15. lib. 5. nou. reco. regie expresse cautum est, quod si in contractu census apponatur cõditio caducitatis in commissum si non soluat pensionem intra certum tempus seruetur huiusmodi cõditio: cuius verba sunt hæc, *si aliquo p̄stere sobrefu heredad algun censo con condiccion que sino pagar a ciertos plazos que cayala heredad en com.*

in commissio, que se guarde el contrato, y se in que por el, pueho que la pena sea grande, y mas de la mitad. Quae lex expresse loquitur in censu cōsignatio, qui hodie frequētor more est, de quo loquitur extrauagantes de emptione & vendit. Calyxni & Martini, vt cōstat ex eius litera ibi, *sialguno pufiere sobre su heredad, & ibi, que se no pagare, &c.* Quia verba hęc vltimō relata referuntur ad dominum hāreditatis constitutem censum super ea: itaq; loquitur in constituyente cēsum super sua hāreditate, tertio quotannis soluendum remanente hāreditate censuaria apud ipsummet dominium constituentem censum, & nihilominus dicit. l. regia, q̄ seruetur suprad. conditio caducitatis. Et ita est tenendum quōd. d. l. regia loquitur etiam in hoc casu vt sentit & tenet Anton. Gom. ibi col. 3. [vers. vel aliter & in. 4. col.] vers. secundo infero, quicquid contra eum & alios commentatores illius. l. teneat Ludo. Mexia vbi supra num. 38. & iterum num. 43. & sequent. Quae quidem lex rigidissima est, vt propter non solutionem reddituum parui census duorum vel trium annorū amittat dominus proprietatem hāreditatis suae multo plus valentem, praecipue cum, lilla non permittat allegari enormem lētionem vltra dimidiam, vt late tradit Matthaeus de Afflict. ac si legem illam vidisset decisio. Neapol. 80. per totam, vbi tandem concludit fuisse iudicatum in cōsilio Neapolitano, vt propter redditum non solum in casu, quo sit conditio & poena commissi, tantum incidat res in commissum pro valore proprietatis census qui est impositus super illa re & non tota res, quae profecto decisio aequissima est, esset quatenenda nisi haberemus expressam. l. regiam supradictam praecipientem contrarium, quid dicendum? Inuenio, quōd Couarru. vbi supra allegans praefatam. l. inquit hęc verba, Praxis tamen & forensis vsus apud suprema regis tribuna lia eam. l. contractus, etsi omnino expressa sit, tantum admittit & probat, vbi census perpetuus constituitur absque redimēdi pacto. & res super qua constitutus est ipse erat, qui pensionem annuam sibi soluendam fore cauerit: alioqui benigno quodam iure nunquam obtinetis, qui rem iure & ratione commissi reddi sibi postulat & ad hoc allegat Marth. de Afflictis vbi supra. Et inquit praeterea Couarru. quōd poena commissi est odiosa rigoremque habet, a quo aequissime fugitur: & idem, quōd Couarru. asserit etiam in terminis Ioan. Oroscius vbi supra numero. 49. dicens, quōd

ita admittit vtriusque auditorij benigna interpretatio (fuit enim ipse de Pinciano Pretorio) [hanc praxim probat me tacito nouissimus Olanus in sua concordia iuris lit. A. num. 97. fol. 23. & ante eū Aluar. Velaz. de iur. emphyt. q. 32. num. 31.] Itaque secundum hos Doctō. Hispanos lex illa, licet expresse loquatur in censu; in illo non practicitur sed tantum in emphyteosi perpetua. Et addit Oroscius bonam rationem quasi res tūc facilliter ad suam naturam reuertatur, vt in. l. si vnus. §. pactus ne peteret ad finem. ff. de pact. quod non contingit in censu: & hanc etiam practitam ipse accepi esse verissimam, ac vsitatam in Pinciano praetorio, ac per consequens etiam seruanda in ciuitatibus & villis iurisdictionis illius praetorij & curiae Regiae, vt tradit idem Oroscius in. l. de quibus numer. 25. ff. de legib. Et licet Couar. dicat hoc solum paxim, & vsuum forensē admittere vbi cēsus perpetuus constitutus est absque redimēdi pacto, & c. idem tamen est, & procedit quōque. l. lilla in censu emphyteotico, etiam si perpetuus sit & redimibilis vt eadem ratione bene probat Mexia vbi supra numero. 36.

¶ Et au poena commissi sit iniqua vel licita vltra Mexiam vbi supra est videndus Dominicus de Soto libr. 6. de Iust. & Iur. q. 5. artic. 2. pagin. 556. column. 2. ad fin. vbi dicit item q̄ qui in vno vel duobus annis non soluerit, eisdem obligatis possessionibus spoliatur, non est profus genere suo iniquum: quoniam potest id quidem in poenam imponi, & est. l. Tauri. 68. approbatum. Attamen vt poena sit iusta debet esse moderamine ad culpae quantitatem temperata. [Et quod hęc poena commissi emptioni census contra venditorem posita sit iniqua & iniusta nec exequutioni tradenda saltem in foro conscientiae quicquid sit de foro exteriori, probat atque resolut Medina in suo. C. de restit. ca. de censu redimibil. fol. 181. col. 2. 3. & 4. quam etiam, conuentionem commissi improbat Paulus de Palatio in adnotat. ad summam Caiet. fol. 131. & late Aluar. Velaz. de iure emphyt. quaest. 32. numero. 12. dicens quod senatus illius regni nempe Portugal. aliquando ita iudicauit.] Idem voluit Nauarr. in Manual. capitulo vigesimo tertio. num. 68. in fine, licet nō loquatur specifice in poena commissi, sed generaliter in poena quae debetur ad satisfactionem eius, quod interest: nam incurrens in eam tenetur in conscientia ad solutionem totius poenae, vel ad minus pro ea parte quantum

tum summat interesse verum illius, cui debetur. Idem tamen Nauarr. nouissimē in capitulo. 28. in addit. addit. cap. 23. d. numer. 68. quae rit in specie an poena commissi possit per creditorem haberi cum bona conscientia, & respondet, q̄ sic. per dicta in dict. cap. 23. num. 66. & sequent. quando poena commissi iuste fuit adiecta, quia si perperam adijceretur poena commissi, vt contingit in pluribus contractibus Modernorum censuum cum pacto de redimendo, vt amittatur fundi, super quibus census imponitur si intra certum tempus census non soluat; non posset haberi poena hęc cum bona conscientia. Quare inquit Nauarr. ibi, denuo factam fuisse. l. Nauarr. vt poena commissi tantum intelligatur ad effectū, fundum censuarium vendendi & ex pretio exigere redditus decursos cum principali, quod fuit datum initio pro censu, & residuum redatur dño fundi [idem Refert Olanus vbi supra num. 96.] certe iustissima. l. est meo iudicio supradicta. Sed nos in his regnis Castellae & Legionis, eam nō habemus, sed cōtrariam, scilicet, dict. l. 68. Tauri. quae hodie vt supra dictum est, ponitur in noua recopilatione legū huius regni & seruari praecipitur. Sed vt ex supradictis doctoribus colligo, poena commissi non potest exigi cum bona conscientia in huiusmodi censibus constitutis cum pacto de retrouendendo super fundis constitutis censum, nisi pro ea tantū parte, quae verē tangit in interesse creditoris propter non solutū censum. Itaq; in conscientia debitor tātum tenebitur soluere cēsus decursos, non vero amplius: nec vltra creditor poterit securē recipere. Ex quibus etiam colligitur licitam esse cōmissi poenam in emphyteosi perpetua, quae constituitur super re creditoris modo supradicta, & sic in casu, quo secundum practitam hodiernam diximus supra posse exigi poenam commissi in iudicio & nō in eo casu, quo exigi non posset secundum suprad. practitam benigniore iustitiae iugur forum & conscientiae in hoc pari passu ambulant. Laudemium autem & quinquaagesima hodiernā debetur, nec potest peti ratione venditionis rei, super qua est constitutus census quotannis, redimibilis, vt cauetur in motu proprio D. N. Sanctiss. Pij Quinti, anno. 1569. decimo quarto Kalend. Februar. conceilo: quod etiam ante tenuit Dominicus a Soto vbi supra col. 2. praeterquam in emphyteosi: quōd si in censuario iure regni permittitur, inquit Soto, nihil obloqui audeo sed dict. l. regia in emphyteosi per

petua tantum intelligitur & practicitur vt supra est. d. & in. d. motu proprio cauetur pacta commissi vel poenae nulla esse in censibus edimibilibus de nouo ex tunc creandis, nō autem loquitur de emphyteosis censibus. ¶ Quae autem differentia sit inter contractus census, & emphyteosis, & quo modo cognoscatur vnus ab alio videndi sunt omnino Doctor. in dict. l. 68. Tauri. praecipue Antonius Gomez, ibi & Couarr. vbi supra & Euerard. in Centur. legal. capitulo. 13. de emphyteos. ad cens. & Gregorius Lopez in. l. 28. titulo. 8. partita. 5. in glōf. a censo: & cum his me expe dio ab hoc cap.

Index Cap. XXXII.

- 1 Prodigus, cui bonis interdictum est non potest contra herē nec quasi contrahere nec testari nec codicillari: & requisita ad hoc ponuntur.
- 2 Non sufficit, quōd index prouideat curatorem prodigo, nisi ei interdicit alienationem, nec quod aliquis pronuntietur prodigo a iudice, & fiat praecognitum, quōd cum illo minime contrahatur, nisi ei datus fuerit curator, & interdicta sit ei bonorum administratio.
- 3 Notorius prodigus, non dato sibi curatore nec interdicit administratio bonorum an possit contrahere, & cetera facere?
- 4 Prodigus aduersus contractum gestum cum auctore sui curatoris datur in integrum restitutio, si in eo ledatur, sicut datur minori.
- 5 bona curatoris furiosi, & prodigi sunt tacite hypothecata pro cura & administratione.
- 6 Contractus prodigi, cui bonis interdictum est per iudicem an firmetur iuramento ipsius prodigi?

De prodigo, cui bonis interdictum est. Cap. XXXII.

Prodigus, cui bonis interdictum est non potest contrahere nec quasi contrahere nec testari, nec codicillari. text. est capitulis & expressus in. l. is, cui bonis. ff. de verb. obl. & in. l. 1. & per totū C. & ff. de curat. fur. & prodig. text. in. l. is, cui lege. ff. de test. in. §. ite prodig. in lit. quib. nō est permis. fac. testam. l. 5. titu. 11. partita. 5. Ex qua. l. regia probatur duo requiri copulatiuē ad hoc, vt prodigus cōtrahere non possit nec

cætera facere, scilicet; quod ei detur curator à iudice, quia prodigus, item quod per ipsum iudicem sibi bonis interdicatur: & addit Antonius Gomez. 2. tom. capit. de restitut. min. numero. 31. Aduertendum in practica circa hoc, quia requiritur causæ cognitio de dilapidatione, item quod detur sibi curator, ite quod iudex interdicit ei bonorum suorum administrationem, item quod faciat publice præconizare, vt nullus de cætero cura eo contrahat per iura supra allegata.

2. ¶ Ex quo primo inferitur non posse procedere, quod Bart. existimauit in d. l. is, cui bonis nu. 3. & 4. dicens, quod dando iudex curatorem prodigo videatur, ei interdiceret: nam lege regia suprad. videmus requiri vtrūq;. Et ita contra Bart. aduertit Gregor. Lop. ibidem in glo. defendendo, dicens, quod de iure cõmuni opin. Bart. videtur cõmuni, de quo iure cõmuni videndus est Rebuff. 1. tom. comment. tit. de sententijs prouisi. arti. 3. gl. 4. nu. 3. & sequent. Secundo inferitur bene dixisse Bart. vbi supra non sufficere quod iudex sua sententia pronuntiet aliquem prodigum esse, vel faciat præconizare, quod nullus contrahat cum tali, nisi curatorem ei dederit & interdicit ei, administrationem bonorum: quia secundum eum, hæc diuersa sunt & requiritur causæ cognitio & secundum nos vtrunque requiritur & curatoris datio & interdictio bonorum, vt supra est dictum, licet Rebuff. vbi supra numero. 4. contra Bart. in hoc dicat Doctore. communiter tenere, imo quod sufficiat vt per ciuitatem proclametur, vt nullus contrahat cum tali, mediante sententia lata cum causæ cognitione.

3. ¶ Tertio inferitur, quod si quis notorie prodigus sit, quia immoderate expendit patrimoniū, si tamē non est facta sibi interdictio per iudicē & curator datus, poterit contrahere & cætera facere, ita tenet gloss. in d. l. is, cui bonis, & ibi Bar. nu. 4. & ibi Aretin. & Alex. nu. 7. & Iaf. col. 3. nu. 9. Claud. & Rip. n. 5. Zaf. 16. Cuman. nu. 4. Imol. nu. 3. Paul. 4. dicunt cõmunē hanc primam opin. latē de ea agētes: testatur cõmunē plures referens dicentes canonistas ita tenere & ab ea in iudicando & consulēdo non esse recedendū Sebast. Vantius de nullit. pro cess. in tit. de nullit. sententiæ ex inhabilit. seu defect. mand. nu. 23. vbi etiam agit an interdictio & curatoris deputatio ei facta, qui in effectu non esset prodigus neq; furiosus valeat, dicit etiam cõmunem Paulus de Monte Pico in l. post contractum nu. 9. ff. de donat. &

Cuman. num. 3. Aretin. 2. in d. l. is, cui lege. ff. de testam. & Stephan. Aufserius decis. Tolo fan. 362. & dicit eam cõmunē Boetius decis. 23. num. 37. & in consuetudin. Bituricens. §. 8. in fine & Greg. Lop. vbi supra sequitur etiā Ant. Gomez vbi supra & pro hac opinione Bar. allegat. l. Iulianus. ff. de curat. furios. qua inductione idem etiam probat text. in d. l. is, cui bonis. Secundo pro hac opin. vltra Bartol. allegatur. l. tres tutores vers. fin. ibi, nam aper te prodigo. ff. de administ. tut. Tertio. l. sed et si lege. §. consuluit. ff. de pret. hæred. vbi licet cui libet abuti re sua, præterea dum probat ille text. non competere petitionem hereditatis pro rebus, dilapidatis. Ergo valuit ibi alienatio facta per eum, qui dilapidauit. quare tō. l. non debet. ff. de dol. quinto text. in cap. veritatis de dolo & contumacia.

Contrariam tamen opin. imo, quod notorius prodigus ante interdictionem non possit alienare tenet gloss. in d. l. is, cui lege. ff. de testam. pro qua opinione Bart. vbi supra allegat duo fundamenta, & eis respondet, quibus etiam respondet Rip. vbi supra. qui num. 7. testatur istam esse veriorē & æquiorē. Et ita nouissimi cõmuniter concludunt secundū Ant. Nisicelium in concord. glossarum concord. 70. vol. 1. tractatu diuers. doct. folio. 231. & Hieronym. Butigel. in d. l. is, cui bonis num. 14. & Felin. in c. scificatus nu. 1. de rescript. & secundum hanc opin. fuisse aliquando in re ardua iudicatum accepi ab eximio quodā Doctore Magistro meo Salmantice cum legeret. d. l. is, cui bonis me audiente. Sed his non obstantibus prima opinio est verior, cõmuniōr & tenenda, & gl. d. l. is, cui lege. ff. de testam. non seruatur secundū Aufser. vbi supra. Quæ opinio prima limitatur quando contrahens cum notorio prodigo sciebat prodigum pecunias in certum malum vsu consumpturum iuxta text. in l. si quis cum sciret. ff. pro empr. in vers. quomodo ibi, nisi forte, &c. Ita tenet & intelligit illum text. Bart. in d. l. is, cui bonis nume. 4. & est cõmunis secundum Iaf. nu. 10. & Steph. Aufser. vbi supra. Cuman. tamē in dict. l. si quis cum sciret dicens ab hoc cõmuni intellectu non esse recedendum tenet contrarium adsignans intellectum ad text. ibi, vt potius probet contrarium intelligendo, quod ibi dictio, nisi, non ponitur exceptiue sed Ironice: quod probat ex dictione, & quæ ibi simul adiungitur: per quas dictiones ironiam consulti facere solent vt probatur in l. Labeo in fine ibi, nisi & eos. ff. de supellest. legat.

legat. præterea facit, quia secundū cõmunē intellectum, est superfluum, verb. non vsuacpiet, positum in fine illius text. quod fecus est secundum præd. intellectum. Hic intellectus Cumanii subtilis est, sed teneo cõmunem, licet aliquo modo diuinet illi text. cui alium intellectum assignat Ant. Gomez vbi supra.

Secundo modo cõmunis opinio prima su prædicta limitatur quando notorius prodigus ante interdictionem faceret donationem omnium bonorum suorum, ita tenet alios referēs Ripa in d. l. is, cui bonis nu. 13. licet Alex. ibi teneat cõtrariū. Quod etiam intellige quādo faceret donationem maioris partis bonorum suorum argumento. l. omnes. §. Lucius. ff. que in fraud. cred. item & quando aliquā rem donaret omnibus meliore. l. summa cū ratione. ff. de pecul. ita Ripa vbi supra nu. 14. & ita intelligenda est hæc materia. Tertio cõmunis opinio suprad. declaratur, quod licet notoria prodigalitas non operetur interdictionem inducit tamen mala fidem adeo quod emens ab illo notorio prodigo non potest præscribere propter malam fidem iuxta. c. vigilanti, & c. ff. de præscrip. ita Rebuff. vbi supra numer. 2.

4. ¶ Vltimus est aduertendū in hac materia, quod si prodigus, cui est datus curator & bonis interdictū, lædatur in cõtractu gesto cum autoritate sui curatoris cõpetit ei beneficiū restitutio nis sicut minori argu. glo. in l. a. verb. ad agnatos, C. de curat. furios. quæ loquitur relata ad text. in furioso, sed ex verbis rubricæ illius tituli colligitur id esse in prodigo. Ex qua gloss. dixit Alex. in l. si curatorem habēs n. 4. C. de integ. resti. min. esse cõmunē opin. quod sicut minori, ita furioso & prodigo cõpetit in integritate restitutio: sed hoc illam gloss. dicit ordinariam Pauli de Castro. in l. tutor pupilli. §. prodigus. ff. de iureiur. & ibi Iaf. numer. 1. plures allegans, dicit vnicam plures etiam allegans & eam sequutus Antonius Gomez. ca. de restitut. min. nu. 30. & hanc opinio. sequitur etiam Gregor. Lopez in d. l. §. tit. 11. partita. 5. in gl. defendido, ad finem, vbi an competat restitutio pro gestis ante interdictionem: quod affirmatiue tradit alios allegans dicēs se vidisse in praxi Rebuff. vbi supra nu. 7.

5. ¶ Et ita etiam bona curatoris furiosi & prodigi sunt tacite hypothecata pro cura & administratione, vt tradit argumento dict. gloss. Gregorius Lopez in l. 23. tit. 13. partita. 5. in glo. magna vers. sed quid de bonis?

6. ¶ Est tamē elegans dubitatio in proposito an cõtractus prodigi, cui bonis per iudicem in-

terdictum est, firmetur iuramento ipsius prodigi? In quo primo videtur dicendum, quod firma tur sicut in adulto dispositū extat. vt in auth. sacramenta puberum cū similib. C. si aduers. vendit. Et quia omne iuramentum, quod non vergat in dispendium salutis æternæ est seruandum, vt in c. quauis pactum de pact. in. 6. & in capitul. cum contingat de iure iurand. Secundo quia prodigus delinquendo obligatur & punitur argumento eorum, quæ notantur in l. si quis in tantam. C. vnde vi. & ita hanc opinionem tenent nonnulli Doct. relati per infra allegandos.

Sed his non obstantibus contraria sententia est verior, tenenda & cõmunis, imo quod cõtractus prodigi non firmetur iuramento, quam tenet Bart. in d. l. is, cui bonis nu. 7. ff. de verb. oblig. duobus fundamentis. Primo quia ad validitatem & substantiam iuramenti, requiruntur in eo tres comites, nempe, iustitia, veritas, discretio, hoc est, iudicium, vt in c. & si Christus de iureiur. glo. in auth. quod eis verb. pona. C. de nupt. sed prodigus non dicitur habere discretionem nec iudicium, quia ideo, ei bonis interdictum est à iudice, ergo iuramento non obligatur. Secundum fundamentum. Bart. est, venire contra præceptum superioris est peccatum mortale, quia qui non obediit principi morte moriatur, vt in c. 2. de maior. & obed. prodigus ergo qui iurat super cõtractu prohibito, iurat obseruare, quod est peccatum mortale, quia iurat contra præceptum, & interdictionem iudicis sibi factam, & ideo ad eius obseruantiam non tenetur, vt in d. athen. quod eis, & in regula non est obligatoriu de reg. iur. in. 6. & in dict. capit. quauis pact. & in dict. cap. cum contingat, quia iam iuramentum vergit in dispendium salutis æternæ, cum obseruantia illius cõtractus sit peccatum mortale. Tertio pro hac opinione facit, quia contrahens cum huiusmodi prodigo, cui bonis interdictum est, certè in mala fide quasi cõstituitur, ex eo, quod contraxerit cõm eo, qui ob defectum iudicij & discretionis contrahere prohibetur: & cum non careat præsumpta fraude is, qui cum prodigo contrahit, vt in d. l. si quis cum sciret. ff. de vsu cap. pro empt. videtur iuramentum ab eo præstitum dolo extortum fuisse & ideo non firmat cõtractum vt in dict. cap. cum contingat & d. cap. quauis pactum cum similib. & cõtractus à lege prohibitus ratione fraudis præsumptæ non confirmatur iuramento, iuxta gl. cõmuniter approbatam, vt alibi diximus in l. 3. C. plus valer.

valer. quod agitur, &c. Quibus fundamentis merito hæc opinio apud plures & grauiores autores obtinuit, & ita inuenio, quod eam sequantur plures allegati per Anton. Gomez in. d. c. de restitut. min. nu. 32. vbi eam probat. & est comunis opinio, vt alios allegans tradit Greg. Lop. in. d. l. 5. titu. 11. partita. 5. in gloss. no valdria: & hanc opin. cæteris præstantius sequitur, probat & communem dicit plures allegans Couar. in. dict. c. quanuis pactum de pact. in. 6. 2. parte relection. §. 4. nu. 8. eadem quoq; opin. dicit comunem plures referens sed non hos præter Anto. Gom. dominus Antonius de Padilla in. l. 2. numero. 36. C. de rescind. vendit. communem etiam testatur Mēchaca. de success. creat. §. 28. numero. 59. licet nu. præcedent. aliqua dicat circa articulum hunc, de quibus non videtur curandum: & ita est tenendum.

Non obstat text. in dict. authentica sacramenta puberum, quia loquitur in adultis iuramentibus: quilibet aliquam in intellectu imbecillitatem habeat, negari non potest quin eo non careant sicut prodigus, qui nullam habet discretionem nec iudicium, ac proinde iuramentum in prodigo deficit in substantia sua sicut in furioso, cui æquiparatur prodigus, nisi bonis interdictum est, vt in dict. l. is, cui bonis & in. l. 1. C. de curat. furios. & in. l. Fulcinius, §. adeo. ff. ex quib. caus. in possess. eatur cum similibus. Non etiam obest text. ille alia ratione supradicta quia prodigo iurante ad instantiam alterius præsumitur fraus in contrahente secuti & mala fides, ac per consequens contractus prodigi iuramento non confirmatur, vt dixi in terminis dict. authentice sacramenta puberum. Nec etiam obstant dict. capitul. quanuis pactum & dict. capitul. cum contingat, quia vt supradictum est iuramentum hoc non potest seruari absque interitu salutis æternæ, & dolo extortum præterea præsumitur, ac proinde non est obligatorium nec seruandum, vt in eis demum et capit. probatur. Non obest etiam, quod prodigus delinquendo obligetur, quia punio delicti pertinet principaliter ad rem publicam, & ei expedit propter quietem & pacem, ne delicta remaneant impunita, & ex eo alijs detur occasio delinquendi: non tamen sic expedit reipublicæ tales contractus à prodigo celebratos iuramento firmari. Imo oppositum expedit & est reipublicæ vtilius & consultius, quia ex eo uitantur infinita mala & peccata, cum etiam expedit reipublicæ ne re sua quis ma-

le vtatur, vt in. §. sed & maior asperitas dominorum. instituta de his, qui sunt sui vel alien. iur.

Index Cap. XXXIII.

- 1 Pactum legis commissoria est reprobatum in pignori bus, in contractu vero emptionis & venditionis permissum, & rationes differentie assignantur.
- 2 Pactum legis commissoria in pignori bus an firmetur iuramento?
- 3 Iuramentum adiectum in pignori bus pacto legis commissoria an efficiat actum valere meliori modo, quo possit?
- 4 Pactum legis commissoria adiectum in pignori bus in hunc modum, quod si pecunia non solatur, intra certum terminum pignus sit venditum creditori vel datum in solutum pro iusto pretio bene valet & tenet.
- 5 Iuramentum appositum pacto legis commissoria in pignori bus non valet nec esse seruandum, quotiescumq; præcessit primum iuramentum de non apponendo pactum legis commissoria in pignori bus.

De pacto legis commissoria.

Cap. XXXIII.

Pactum. l. commissoria est reprobatum in pignori bus, vt in. l. 1. & 3. C. de pact. pignori. & de l. commissoria in pignori. rescin. idem probat. l. 41. in. 2. parte titulo. 5. & in. l. 12. tit. 13. partit. 5. licet secus sit in contractu emptionis & venditionis vt in. l. 1. & per totum. ff. de leg. commisi. & in. l. commissoria. C. de pact. inter empt. & vendit. & in. l. 38. titu. 5. partita. 5. Ex quibus iuribus constat tunc dici pactum. l. commissoria in pignori bus quotiescunque apponitur pactum in pignori bus, qd si pignus non liberetur, vel si debitor nō soluat tali termino res pignoriata sit creditoris: & in venditionibus hoc modo, quod nisi pretium solutum sit infra tale terminū res sit inempta. Ratio autē differt inter pignus & venditionem hoc casu colligitur duplex. ex Ioan. Andrea & Abbat. in ca. significante n. 7. de pignori. Primo quia communiter venditio solet fieri pro iusto pretio, & licet aliquando aliud contingat, tamen istud est rarū & iura adaptatur ad ea, quæ se

quenter contingunt. l. nam ad ea. ff. de legib. Vnde etiam si tale pactum valeat in contractu emptionis & venditionis non resultat aliqua deceptio, sed è conuerso pignus magis frequentè solet pignoriari pro multo minori quantitate, quam valeat & ideo si tale pactum in pignori bus valeat, debitorum multum deciperentur. Secunda ratio est, quia tale pactum videtur quodam inodo fouere vsuram, cum tendat ad effectum, vt creditor aliquid ultra fortem consequatur: & quia vsuræ sunt prohibita: ideo non valet. Has rationes refert & sequitur Anton. de Fano de pignori, in quarta parte princip. in princip. numero. 2. vbi numeris sequent. late ampliat & limitat primam conclusionem supra proximè positam, scilicet, quod pactum. l. commissoria sit reprobatum in pignori bus, ad quem est recurendum in materia quoties opus fuerit, quia bene eam legit, & Gregorius Lopez etiam in dict. l. 41. & supradictam primam rationem refert etiam Tiraquel. de vtroque tract. tit. l. 2. §. ad finem tituli numero. 122. folio. 347. vbi refert aliam & supradictam secundam rationem. Quia si hoc pactum valeret in pignore vix aut nunquam aliter creditores mutarent quam cum hoc pacto spe consequendi lucris, quod plus est: quod profecto contineret speciem vsuræ, quæ omnino cessat in venditione: & in dict. l. 41. alia ratio ponitur, quæ est huiusmodi. *E por esta razón non tenemos por bien, que dá la tal pleyo, por que los que emprestan dineros a otros sobre peños, no lo querran fazer de otra guisa. E los homes quando estuuiessen muy exortados con muy gran mengua que auiesse serian tal pleyo como se ha que en el dize que seria a su daño. Quæ ratio in effectu consonat cum secunda ratione supra relatata declarata vt per Tiraquel. vbi supra & refertur etiam in. dict. l. 12. & de supradict. r. conclusionem videndus est latissime Couarru. libro. 3. Var. resolot. capitul. 2. numero. 7. & 8. vbi col. 4. illius num. in princip. refert secundam rationem supradictam dicēs, quod eam: l. & earum interpretes passim obseruant, & ipse Couar. post Grego. Lopez latissime inter alia agit an istud pactum possit fieri cum fideiussore, & agit de intellectu. l. fin. ff. de cotrah. imp. Et ad secundam limitationem. d. r. conclusionis quam tradit Anton. de Fano vbi supra nu. 2. scilicet quando pactum fuit conceptum, qd pignus esset venditum creditori vel datum in solutum pro iusto pretio videndus est etiam Matthias de Afflic. decis. Neapol. 308. num. 1. & 2.*

Et circa secundam conclusionem supradictam, quod pactum. l. commissoria licitum sit in contractu emptionis & venditionis videndus est omnino Anton. Gom. in. 2. tom. c. 2. de emptio. & vendit. numer. 30. & sequent. vbi plurima vtilia in practica ex hoc inferit & Gregorius Lopez in. dict. l. 38. in gloss. que sea desfecha, & Ioann. Orosc. in. l. ab emptione. numero. 34. & sequent. ff. de pact. vbi late, id præcipue agunt an pactum. l. commissoria habeat etiam locum in alijs pactis resolutiuis, alijs verbis conceptis quam in. dict. pacto. l. commissoria cōtinetur sed omitto hæc condescendens ad meam questionem iuramenti in hac materia.

Est igitur questio in proposito an pactum. l. commissoria in pignori bus firmetur iuramento? In quo videtur dicendum, quod sic per text. qui cōmuniter ad hoc solet allegari in. c. significante de pignori. ad quem est aduertendum quia prima facie videtur probare totum contrarium dum text. ille ad fin. inquit pacto tali, vel iuramento nequaquam obstantibus. Sed debet induci text. ille vt probet opinio. supradictam à contrario sensu, dum in text. illo dicitur, mandamus quatenus si ita est, scilicet, qd debitor facit quantum in eo fuit, vt iuramentum adimpleret, quia misit creditori pecuniā numeratam per nuntium fidelem, qui tamen infideliter agens, sicut ei iniunctum fuerat nō persoluit, vt in illo text. dicitur. Ergo ideo ibi non valet pactum supradictum nec iuramentum super eo appositum, quia debitor quantum in se fuit iuramenti debitum adimpleuit, & ideo merito ibi summus Pontifex mandat, quod si ita est, creditor sit contentus sua sorte non obstante tali pacto, & iuramento. Ergo à contrario sensu, si debitor ille nō adimpleuisset debitum iuramenti quantum in se fuisset sed omitteret solutionem in termino cōtecto in prædict. iuramento faciendam bene sequitur, quod debeat seruari pactum illud vel saltem iuramentum, vt hoc modo manifestissime colligitur ex illo text. quod argumentum à contrario sensu fortissimum est iuxta vt in l. 1. ff. de officio eius, cui mād. est iurisd. in verb. huius rei fortissimum argumentum est. Et hac inductione vtitur ad illum text. gloss. ibi in verb. si est ita & glo. etiam licet non ita clare in ca. cum cōtingat. verb. debent ad finem de iure iurand. & per illum text. ita tenet hæc conclusionem Anton. Gomez in. l. 22. Tapir. num. 6. ad finem referens, circa illius text. intellectum ad Abb. & Docto. ibidem & in. d.

ea. cum contingat. Sed adverte, quod hæc cō-
 clusio sumpta à contrario sensu ex. d. c. signifi-
 cāte debet intelligi, quia iuramentum hoc casu sit
 seruandum non tamen firmatum ipsam pactam
 secundum Innocent. & alios Doct. ibi quod
 etiam tenet Bart. in l. si quis pro eo. num. 10.
 ff. de fideiuss. ubi inquit hoc esse magni effe-
 ctus propter multa. Primo quia statim quod iu-
 rans obseruauit iuramentum suum est abso-
 lutus ab illo, & apud creditorem remanebit res
 sine causa, & ideo poterit ille qui iurauit, pete-
 re ut liberetur vel absoluetur à iuramento si
 remaneret obligatus vel poterit agere aduer-
 sus creditorem conditione sine causa sicut
 contingit in casu. ca. debitores de iureiur. quod
 sequitur alios allegans Auto. de Fan. ubi su-
 pra numero. 3. & 4. & Gregor. Lop. in d. l. 4. 1.
 glo. penult. ad fin. sequitur etiam plures refe-
 rens Couar. de pact. in. 6. 2. parte. §. 3. num. 3.
 folio. 34. qui apertius loquitur quam Bar. li-
 cet omnes idem dicant, scilicet, quod pactum. l.
 commissoria in pignoribus iuramento confir-
 matur iuramento, cui id reprobatur sit in odiū
 creditoris, eod quod visur vitium habeat vt su-
 pradictum est, sed tamen iuramentum hoc
 erit seruandum, donec vel remittatur à credi-
 tore vel detur absolutio ab episcopo vel eius
 vicario, vt contingit in. d. c. debitores, & hanc
 restatur communem opin. plurimos referens
 & alias opinionēs Menchac. de success. creat.
 §. 28. nu. 47. & sequent. qui variè loquitur: &
 hoc modo procedūt & intelliguntur quæ tra-
 dit Tiraquel. ubi supra nu. 119. & 120. Nam
 primo refert plures Doct. tenentes, quod pactū
 legis commissoriae non firmetur iuramento
 postea refert plures contrarium tenentes: quia
 vera & communis resolutio est, quod pactū
 ipsum non firmatur iuramento, sed iuramen-
 tum est seruandū nisi relaxetur à parte vel im-
 petretur absolutio iudicialis ab eo, & eoferua-
 to potest agi conditione sine causa vt supra
 est dictum; sicut contingit in capitul. 1. & in
 cap. debitores de iureiur. quia pactum hoc in
 pignore sapit visuram vt supradictum est. Et
 ita intelligenda est hæc materia. Imo iuramē-
 tum appositum in contractibus suspectis eos
 reddit suspectiores, præcipue vbi adest pactū
 de retro vendendo glof. & alij allegati per Ti-
 raquel. de vtroque tract. in præfatione de re-
 tract. conuent. nu. 16. folio. 274.
 3 Subdit tamen Couar. ubi supr. fortassis iu-
 ramētum appositum in pignoribus pacto. le-
 gis commissoriae, eum effectum habiturū, vt
 res pignori data, maneat post redemptionis

tempus penes creditorem vendita non qui-
 dem preno mutua pecunia sed iusto arbitrio
 boni viri definiendo, ita vt creditor possit rem
 ipsam retinere adiiciens, eam pecuniam, que
 iuxta boni viri arbitrium deficiat quo ad iu-
 stam ipsius rei estimationem: quod ipse col-
 ligit ex his, quæ Antonius Rubens scripsit
 consil. 134. ad finem. Quæ opinio mihi vera
 videtur de iure, cum sciam hæc potissimum in
 ter alias habere iuramentum virtutem, vt fa-
 ciat valere actum meliori modo, quo possit vt
 in. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2.
 Quia pactū legis commissoriae licet simpliciter
 sit reprobatur in pignoribus vt suprad. est.
 4 Si tamen concipiatur in hunc modū, quod
 si pecunia intra talem terminum non solua-
 tur pignus esset venditū creditorī vel datum
 in solutum pro iusto pretio bene valet & te-
 net vt est text. in. l. si fundus in fine. ff. de pig-
 nor. expressa. l. 4. in. 1. parte tit. 5. partita. 5. &
 in. l. 12. tit. 13. partita. 5. & tradit Anton. de Fa-
 no ubi suprad. numer. 6. & Matth. de Afflict.
 etiam ubi supra nu. 1. & 2. & est communis se-
 cundum Couar. d. num. 8. d. libr. 3. Var. cap.
 2. ubi vltra Greg. in dict. l. 12. agit de concor-
 dia & intellectu dictarum legum regiarum in
 quodam verbo, in quo videbantur esse contra-
 rietate sed nō sunt, vt ipsamet. l. declaratur. Ego
 iuramentum interpositum super pacto legis
 commissoriae reprobatur in pignoribus, licet
 non possit firmare pactum illud, vt valeat iu-
 re directo, hoc est, vt pignus sit & efficiatur
 creditoris pro illa pecunia mutuata nō soluta
 infra terminū constitutū, quia hoc sapit visu-
 ram, faciet tamē valere pactū illud meliori mo-
 do quo potest, scilicet, supradicto, vt actus po-
 tius valeat quam pereat: & ita existimo tene-
 dum licet vix obtineri possit in practica secu-
 dum hanc opinionem: sed non video cur non
 sit admittēda, cum sit iuridica & æqua & non
 contradicatur communi opin. supra traditæ cir-
 ca intellectum dict. capitul. significante.
 5 Sed inuenio, quod Mench. de success. creat.
 §. 18. nu. 159. limitat vno modo supradictum
 intellectum dict. cap. significante, vt non pro-
 cedat quotiescunque debitor iurasset primo
 non apponere pactum dict. l. commissoria in
 pignoribus. quia hoc iuramentum primum
 est iuri conforme: vnde si postea apponat pre-
 d. pactum & iuret non valebit secundum iura-
 mētum, quæ opinio comprobatur per ipsum
 ex his, quæ supra diximus capit. 1. ad fin. circa
 intellectum glof. capit. licet mulieres de iure
 iurand. in sexto.

Index Cap. XXXIII.

- 1 Pactum nudum an firmetur iuramento ita, vt ex eo iure civili actio oriatur late discutitur.
- 2 Pactum nudum de iure canonico firmatur iuramento, vt ex eo actio efficiat ad agendum & exceptio oriatur: & ex ipso iuramento tantum, oriatur etiam actio.
- 3 Quotiescunque verba legis vel canonis referuntur ad iudicem tunc non oriatur actio, nec obligatio sed officium iudicis.
- 4 Conuentio facta hoc modo, promitto tibi per stipulationem & curi iuramento contentum sequuta acceptatione, erit pactum vel situm ratione iuramenti.
- 5 Stipulatio non solenniter facta adiecto iuramento, valet meliori modo que potest.
- 6 Hæc de iure regio absque dubio ex pacto nudo iuramento oriatur actio.
- 7 Index secularis an possit compelli, vt ad obseruationem iuramenti præcipere de mandato iudicis ecclesiastici.

De pacto nudo iurato an producat actio nem. Cap. XXXIII.

Actum nudum de iure
 civili nō producat actio
 nem, vt in. l. iuris gen-
 tium. §. sed cum nulla
 vers. igitur nuda. ff. de
 pact. cū similib. ¶ Sed
 an pactum hoc firme-
 tur & vestiatur iuramē-
 to dubium est? In quo gloss. in. l. 1. verb. impo-
 sita. ff. de oper. lib. tenet speciale ibi esse, quod
 pactum nudum firmetur iuramento: ergo, in
 contrarium est ius commune. idem etiam te-
 net alia gloss. in. l. vt iuris iurandi. in verb. siue
 post tempus ad mediū. ff. eodem de oper. lib.
 quam etiam opinio. tenet Bart. in. dict. l. iuris
 gentium. §. quinimo nu. 16. & idem Bart. in. l.
 ius iurandum, quod ex conuentione in princ.
 nu. 2. ff. de iureiur. vbi las. nu. 7. hanc testatur
 esse veram & communem opin. & hæc opin.
 testatur esse magis communem Ioan. Orosc.
 in. d. §. igitur nuda. nume. 5. vbi plures Doct.
 allegat: & vtrunque testatur magis communi-
 ter receptum videri plures allegans Mench.
 de successio. creat. §. 28. nu. 3. hanc etiam testa-
 tur communem Couar. in. ca. Rainaldus. §. 3.
 nu. 10. vers. sic. quarto iuramenti religio de te-
 stem. ubi refert plures Doct. tenentes, quod
 iure civili quoque producat actionem pactū

nudum cum iuramento dicens hanc esse ve-
 riorem, & supradictam primam opinio. con-
 stat etiam esse communem ex eodem Couar.
 de pact. in. 6. 2. parte relection. §. 4. n. 15. vers. 5.
 & præcipue folio. 98. vbi plurimos allegas
 refert contrariam opinionem, in eo quod pactū
 nudum iuramento firmatum iure etiam
 civili actionem producat, & eam sequitur ex
 duabus receptis sententijs. Prima quæ habet
 quod iuramentum habet vim duplicis con-
 sensus. Secunda quia pactum nudum gemi-
 natum producat actionem iuxta. l. fin. C. ad.
 l. falcid. Et ad hanc secundam sententiam af-
 firmatiuam allegat Bartol. expresse tenen-
 tem eam in. l. si quis pro eo numero. 12. ff. de
 fideiussor. corrigens eius literam dum dicit.
 Item in pacto nudo, puto quod de iure cano-
 nico per tale iuramentum talis conuentio va-
 lidatur: sicut pœnalis stipulatio super ea ap-
 posita valet, vt in dicto §. alteri, & c. quod leg-
 endum est hoc modo, item pacto nudo,
 quod de iure canonico validum est: puto, quod
 per tale iuramentum talis conuentio valida
 tur. Et corruptam esse Bartol. literam existi-
 mat etiam Oroscius ubi supra allegans eum
 pro hac secunda opinione, & dicit eam esse
 communem ex testimonio Alciat. Qua lite-
 ra Bartol. sic correctæ & emendatæ, & alijs ra-
 tionibus existimant quidem Couar. ubi su-
 pra Bartol. tenere hanc secundam opinionem
 affirmatiuam contra primam communem,
 scilicet, quod pactum nudum etiā de iure ciui-
 li producat actionem, quando est iuratum, &
 cum hac opinione ipse remanet. Oroscius
 tamen ubi supra. num. 6. & 7. nititur concor-
 dare has opiniones dicens, quod licet verum sit,
 iuramentum habere vim duplicis consensus,
 item, & quod pactum nudum geminatū pro-
 ducat actionem de iure civili, secundum ap-
 probatissimam opinionem, tamen id proce-
 dere inquit, quotiescunque pacta nuda non in
 continenti, sed cum ex interuallo sunt, se-
 cundum quæ idem in iuramento esse credit,
 vt pactum quidem vestiatur, si ex interuallo, nō
 si in continenti iuretur: quo sensu opiniones
 supra scriptæ secundum ipsum componi pos-
 sunt. Ego video vtranque opinionem com-
 munem esse, & plurimum doctorum numero
 sequutam esse: concordia non placet, quia di-
 uinat ad mentem doctorum de hæc agen-
 tium: literam Bart. in. d. l. si quis pro eo. nu. 12.
 video esse expressam, vt loquatur de iure ca-
 nonico, quod illo iure iuramento adiecto pacto
 nudo talis conuentio validetur. Et cum ita sit
 O 5 expressa

expressa litera illa, non videtur posse pati in intellectum supradictum, ut loquatur etiam Bart. de iure civili, precipue cum idem Bart. in alijs locis supra allegatis de iure civili teneat primam opinionem: unde non est præsumendum Bartol. sibi ipsi contradixisse in hoc, cum eius litera non sit contraria. Posset quidem melius pro hac secunda opinio. allegari gloss. in dict. l. iuris gentium. §. quinimo. in gloss. magna. prope finem, ibi. item secundum quosdam vestitur iurando. ut infra de oper. libert. l. ut iuris iurandi. licet in illa. l. speciale sit, ut pactum nudum vestitur iuramento, ut idem Accurf. sibi, & in d. l. c. de oper. libert. existimavit: quid tenebimus? Mihi adhuc verior videtur hæc secunda opinio affirmatiua propter religionem iuramenti, quod etiam iure civili confirmat actum aliis nullum, ut in authent. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. præcipue hodie, quod ex solo pacto nudo oritur actio, & obligatio iure regio per. l. 3. tit. 8. lib. 3. ordin. que hodie est. l. 2. tit. 16. lib. 5. non recopilatæ regie, ergo ex iuramento oritur actio, & hæc de iure civili.

2. De iure autem canonico videtur esse indubitatum, quod pactum nudum firmetur iuramento, & ex eo oriatur actio efficax ad agendum attentio capitulo. 1. de Pact. quo probatur ex pacto nudo oriri actionem iure canonico iuxta magis communem sententiam Doctorum, quam refert Ioannes Oroscius in. d. §. igitur nuda numero. 11. & 12. vbi miratur Aemilium Ferrotum, qui contrarium asseruit: ergo a fortiori orietur, si pactum nudum firmatum sit iuramento. Imo, ex ipso tantum iuramento oritur iure canonico actio, & obligationem probatur. Primo quia iure canonico etiam in foro civili seruando iuramentum, quod potest seruari absque interitu salutis æternæ, & non vergit in detrimentum tertij si modo vi, metu, vel dolo præstitum non sit, seruandum est omnino, ut in dict. c. quauis pactum, & in. c. cum contingat. de Iureiur. & in capitulo. licet mulieres eodem titulo. in. 6. quia cum iuramentum seruare præcipiant iurilla, videntur ad id actionem, & exceptionem concessisse iuxta textum in. l. statuas. ff. de acquirenda rerum dom. & in gloss. verbo custodia pueri & ibi Doctores in dict. authent. sacramenta puberum. Secundo pro hac opinione allego textum in capitulo. fin. de foro competent. libro. 6. vbi ratione iuramenti laicus efficitur de foro ecclesiastico pro obseruantia ipsius: ergo ex iuramento oritur actio, quia

nemo sine actione experitur. l. quoties §. item si tem. ff. de administrat. tutorum. l. vbi pactum, & ibi gloss. & Doctores communiter. C. de transactio. Tertio pro hac opinione allego textum in capitulo. non est obligatorium de regul. iur. in. 6. a contrario sensu: quia si iuramentum contra bonos mores non est obligatorium, ergo iuramentum licitum, & secundum bonos mores est obligatorium. Et ita merito hanc opinionem videtur tenuisse gloss. in capitulo. quoties cordis oculus. in verbo per te. ibi, maxime si interuenit sacramentum. i. quaestio. 7. & expresse tenet hæc opinionem Bartol. in. d. l. si quis pro eo. numero. 4. & 12. ff. de fideiuss. & est magis communis opinio secundum Alciat. in. d. capitulo. cum contingat. numero. 100. Et hanc opinionem plurimos Doctores referens, qui eam sequuntur, & dicunt communem, testatur esse omnium eam sequutus dom. Anton. de Padilla in. l. si quis maior numero. 74. C. de transact. Et hæc est communis opinio, a qua non est recedendum in iudicando & consulendo, ut plures allegans, & bene probans testatur Ioan. de Selua in tractatu de iure iurando. 3. parte principali in principio num. 1. & pluribus sequent. volumine. 5. tractat. folio. 27. & sequentibus, vbi limitat. 24. modis, dicit communem plures allegans, & late distinguens Corset. in rubric. de iureiur. numero. 66. & sequent. volum. 5. folio. 18. Innocent. tamen in tribus locis allegatis per Doctores vbi supra tenet contrarium, scilicet, ex iure canonico non oriri actionem ex iuramento promissorio: sed vel per Euangelicam denuntiationem, vel per iudicis officium existimat iuramentum esse ad iuramenti obseruationem compellendum. Quæ opinio, inquit Antonius de Padilla vbi supra paucis quibusdam placuit, cum prior quam retuli, a frequentioribus libentissime recepta sit. Sed inuenio, quod hanc opinionem Innocent. testatur verior, & communem eam sequutus Iasus dicta. l. ius iurandum quod ex conuentione. num. 9. ff. de iureiurand. quam etiam sequitur Alciat. in dict. capitulo. cum contingat numero. 113. quæ opinio duplex habet, & refertur a Doctore fundamentum. Primum, quia quotiescumque ius canonicum expresse non contradicit iuri civili, seruamus dispositionem iuris civilis etiam in foro ecclesiastico ut in capitulo. 1. & 2. de noui oper. num. ciat. & ibi Doctor. & alibi etiam. Quod quidem fundamentum in proposito minime conuenit, neque assergit pro hac secunda opinio: quia

quia de iure canonico expresse habemus dictum hoc casu per textum in capitulo. 1. de pact. iuxta communem eius intellectum, ut pactum nudum etiam absque iuramento producat actionem.

3. Secundum fundamentum huius opinionis est, quia quotiescumque verba legis, vel canonis referuntur ad iudicem non oritur actio, vel obligatio, sed solum officium iudicis, iuxta gloss. in. l. si soror verbo restitui. C. de collatio. ibi, item ex eo, quæ ut alios omittam testatur communiter approbatam idem Antonius de Padilla in. l. 2. numero. 45. C. de rescindend. vendit. Sed iura canonica quando disponunt iuramentum seruati referunt verba ad iudicem, ergo oritur solum officium iudicis, & non actio. Quod etiam fundamentum corrumpit ex eo, quod diximus in secundo fundamento primæ opinionis communis, scilicet, quod quædo iura dicunt iuramentum esse seruandum, videntur ad id actionem & exceptionem concedere iuxta dict. l. statuas. ff. de acquirenda rerum dom. Et ita teneo verisimam esse, & magis communem opinionem, tenendamque, quod de iure canonico ex iuramento promissorio oritur actio efficax ad agendum, & non tantum per officium iudicis, & denuntiationem Euangelicam seruandum esse dictum iuramentum, sicut secunda opinio existimabat. Itaque utraque opinio habet, ut iuramentum iure canonico attento omni modo sit seruandum, & in hoc nulla est dubitatio, neque contrarietas doctorum, sed eorum differentia in hoc stat, an ex iuramento promissorio oritur actio, & exceptio ad illud obseruandum, quod habet verior, & communior opinio: an vero tantum sit seruandum per officium iudicis, vel denuntiationem Euangelicam, taliter, quod ex iuramento actio non oritur, quod habet secunda opinio supradicta. Sed ut dixi prima tanquam verior, & communior tenenda est tam in puncto iuris, quam in iudicando, & consulendo. Et postquam hæc scripseram inueni articulum hunc bene examinantem Coarruuias de Pact. in. 6. 2. parte. §. 2. numero. 3. & sequent. folio. 16. vbi talis sententia refert supradictas duas communes opiniones contrarias, & videtur tenere primam, & refert de iure civili esse communem opinionem, quod ex iuramento promissorio, neque actio, neque obligatio nascatur. per textum in. d. l. si quis pro eo, quem text. optime confirmat numero. 5. intelligit ne illud probet, videtur si omnino, refert etiam easdem communes Mentis. §. 28. nu.

mero. 3. vbi dicit. l. si quis pro eo eodem modo intelligit.

4. Ex qua prima veriori, & magis communis opinione inferitur veram esse opinionem Abb. in dict. capitulo. cum contingat numero. 27. de Iureiur. existimantis, quod si dixi. Promittit tibi per stipulationem, & ita iuro me datum centum, & tu acceptas, quod pactum erit vestitum ratione iuramenti, quauis stipulatio supradicta sit nulla ex defectu formæ, quia non præcessit interrogatio. Nam cum de iure canonico secundum magis communem sententiam ex solo iuramento oriatur actio, & obligatio, a fortiori in hoc casu oritur, cum præcesserit pactum nudum, & postea subsequatur iuramentum, itaque erit pactum vestitum iuramento. Et ita est tenendum, quauis Alexand. consil. 12. libro. 1. existimet in hoc casu esse conuentionem hanc, pactum nudum tantum, cuius opinio potest procedere de iure civili, quo attento ex iuramento promissorio non oritur aliqua actio secundum communem opinionem supra relatum, & satis est iuramentum operari in supra dicto casu, ut stipulatio nulla teneat in vim pacti absque eo, quod etiam illud vestiat. Sed attendo iure canonico verior est opinio Abb. & ita intelligit materiam hanc Alciat. in dict. capitulo. cum contingat dict. numero. 100. in principio.

5. Pro quo facit doctrina Bartol. in dicta. l. si quis pro eo. numero. 14. dicens, quod quando actus prohibetur ratione defectus solennitatis formalis, ut in stipulatione, in qua debent esse verba ex utraque parte, si ex altera parte non respondeatur, non valet, etiam si interueniat iuramentum, ad hoc ut sit stipulatio pro ut agebatur, quia forma defectus quæ dat esse rei, ut in. l. Iulianus. §. item si quis ff. ad exhibendum, valebit tamen omni modo, quo melius potest. Quam doctrinam testatur communem plures allegans Coarruuias de Pact. in. 6. 2. parte. §. 6. numero. 2. ad fin. licet ibi dicat Bartol. existimare, & asseuerare, quod valebit tunc in vim pacti nudi: hoc tamen non dicit Bartol. sed quod valebit meliori modo, quo potest: dicit etiam communem Menchaca. §. 2. nume. 5. & idem §. 29. numero. 2. & 3. vbi videtur sequi opinionem Alexand. dicto. consil. 12. contra Coarruuias.

6. De iure autem nostro Regio, quo attendo ex pacto nudo oritur actio efficax ad agendum, sicut ex stipulatione, ut in dicta. l. 3. titulo.

tulo. 8. libr. 3. ordinam. non est dubium, quin ex huiusmodi pacto nudo iuramento firmato oriatur actio, imo a fortiori id procedit, quæ est verisima sententia, quæ tenuit in terminis nostris Anto. de Padill. in dict. l. si quis maior numero. 75.

7 ¶ Vltimo adde, quod iudex secularis non potest compellere ad obseruantiam iuramenti, ex quo tantum de iure canonico oritur actio, vt tenet alios allegans Alexand. consil. 151. num. 8. libr. 7. de quo ego dubito per supradicta in hoc cap. præcipue attenda dict. l. Regia. De mandato tamen iudicis ecclesiastici bene potest, imo tenetur, vt dixi infra in. 3. parte capitul. 12.

Index Cap. XXXV.

- 1 In contractibus innominatis habet locum poenitentia reintegra & etiam de iure canonico, & quid de iure regio?
- 2 Iuramentum in contractibus innominatis an impediat poenitentiam? & nu. sequenti.
- 3 Oblatio implementi facta ab vna parte an tollat facultatem poenitendi alteri in contractibus innominatis?
- 4 Pars, in cuius fauorem præstitum est iuramentum potest illud remittere.
- 4 Sponsalia de futuro iurata mutuo consensu partium dissoluntur.
- 5 In contractibus innominatis ille, qui adimpleuit ex parte sua non potest poenitere, & sic repetere, iniura altera parte.

Poenitentia quando locum habeat in contractibus innominatis.

Cap. XXXV.

In contractibus innominatis habet locum poenitentia reintegra text. in. l. si pecunia in principi. ff. de condi. caus. data & in. leg. 3. & per totum. C. eodem tit. & in. l. ex placito. C. de rerum permut. & in. l. 3. tit. 6. partita. 5. vbi bene hoc declaratur & procedit etiam de iure canonico vt plures allegas testatur se non dubitare esse communem opin. dominus Ant. de Padilla. in. l. naturalis. §. & siquidem. num. 18. ff. de præscript. verb. vbi nu. 19. concludit cum Grego. Lop. & Mencha. hoc procedere etiam iure re-

gio attento contra Didac. Perez in. l. 3. titu. 8. libro. 3. ordin. col. 1049. & sequent. & Anton. Gomez. per eum relatum, qui existimant iure regio attenda dict. l. 3. non esse locum poenitentia in contractibus innominatis, nisi eo casu, quo altera pars nollet, seu differret adimplere, quo casu licita erit poenitentia ex defectu causæ ac fidei non seruata secudum ipsos vltimo loco allegatos, qui optime fundant & probant hæc opinionem negatiuam, & idem Gregor. Lopez hæc opinionem tenet in. dict. l. 3. titu. 6. partita. 5. in gloss. qualquiera de las partes, & in gl. sequenti & idem Mench. sibi contrarius. §. 21. numero. 43. Et hanc vltimam opinionem. negatiuam proba, quæ mihi verior & melius fundata videtur vt per Anto. Gom. allegatum per Didac. Perez vbi supra scilicet. in. 2. tom. Var. c. 8. numer. 4. quam opin. tenet etiam idem Anton. Gom. in. l. 40. Taur. nu. 32. ad fin. [Et nouissime post huius operis primam editionem hæc probauit & sequutus est appellans eam receptionem Matienço in. l. 2. glo. 2. num. 6. & 7. quia nu. 4. incipit agere quæstionem titu. 16. libr. 5. nouæ coll. regiar. & postremo Ioan. Gracian. (me tamē tacito) in reg. 102. num. 9.]

2 ¶ Sed si contractus innominatus iuratus sit per aliquem ex cōtrahentibus statim oriatur actio ex illo ad compellendum partem iurantem, vt adimpleat ex sua parte, ita tenet Corneus in authen. sacramenta puberum C. si ad uerf. v. d. cuius opin. veriozem esse existimat Menchac. de success. creat. §. 29. num. 21. contra Alciat. in. c. cum cōtingat ad fin. de Iureiur. est in magna impresse. nu. 114. vbi dubitat de hac opinione. Quia aut ille qui vult agere nondum impleuit & iuramentum non debet operari. vt sibi detur actio, ex quo talis contractus tacitam habet cōditionem si ex parte tua adimpleueris, vt in. c. 3. de Iureiur. cū similib. autiam impleuit ex parte sua, & tunc etiam absq; iuramento posset agere, vt probatur in iuribus in princ. huius. ca. allegatis. Sed salua pace domini Andreæ Alciat. potest responde-ri suæ distinctioni & argumētō quod ille, qui vult agere offerens ex parte sua implementum licet realiter non impleuerit poterit compelle- re aduersariū qui iurauit, vt adimpleat ex parte sua, & iurans non poterit poenitere etiam postquam adimpleuerit, & hoc propter iuramentum, vt tradit Alciat. vbi supra num. 115. quam opin. tenet etiam cum Corneo. & Mencha. vbi supra eos referens dominus Anto. de Padilla in. d. §. & siquidem nu. 20.

¶ Quæ

3 ¶ Quæ tamen oblatio aliàs si iuramentū non interuenisset non sufficeret, vt auferat alteri cōtrahenti facultatem poenitendi, quæ in his contractibus innominatis a iure cōceditur quia hæc facultas non tollitur nisi reali implemento iuxta gloss. in. l. iuris gentium in principi. verb. facias ibi, item quid. ff. de pact. vbi eam sequuntur Barr. & alij Doct. quam gloss. ordinariā pro hac opinio. appellat Paul. de Cast. in. l. si pacto, quo poenam num. 3. C. de pact. vbi Alex. num. 5. las. r. illam reputant notabilem & eam probat ibi Decius Curt. Iun. & Alciat. & dicit notabilem idem las. in. l. siue apud acta nu. 22. C. de transact. & est communis secundū la fin. d. iuris gentium in princ. num. 11. vbi Curt. Iun. nu. 61. & seq. eam sequitur tripliciter limitans, sequitur etiam ibi Ioan Orosc. num. 16. hanc opinio. plures Doct. referens testatur comunem eā sequutus dominus Anto. de Padill. vbi supra. num. 21. vbi limitat cum alijs, quos refert respectu poenit. quia vt ea exigipossit sufficit hæc oblatio sine implemento. Et ita est tenendū, quāvis contrariū a fensit gloss. in. l. si rem. §. si quis sponsonis verb. vltori in fine. ff. de præscript. verb. cum qua transeunt ibi Odofred. Bal. & Fulg. & ibi eam approbat Barr. & ordinariā appellat las. in. l. in. executione. §. si. num. 3. ff. de verb. obligat. Sed prima opinio communis est tenenda, quia secunda contractaria non loquitur in hoc casu sed in alio multū diuerso, vt ex gloss. illa & sequacibus apparet. Et generale quidem est vt sola oblatio verbalis non sufficiat, nisi in quibusdam casibus exceptuatis vt concludit cum regula & fallentijs Ant. de Fan. de pignor. in. 2. parte. 3. membri quintæ partis princ. nu. 1. & sequent. fol. 134. & in terminis contractus innominati idē Anton. in. 3. parte statim sequenti. d. 3. membri. 5. partis numero. 10. fol. 142. & generaliter tradit optime Roand. à Valle consil. 53. nu. 34. & sequent. libro. 1. & Boerius decis. 124. num. 22. & sequentibus. Itaq; secundū hoc operabitur iuramentum appositum super cōtractu innominato, vt altera pars quæ vult adimplere & stare contractu possit offerendo implementum a gere ac cōpellere eum, qui iurauit, vt adimpleat licet reuera non sit sequutum implementum ex parte agentis, & non poterit iurans poenitere, quāuis possit si non iurasset non sequuto implemento & tenetur inuitus accipere implementū oblatū ab altera parte & ex sua adimplere, & ita saluatur & approbatur opinio Cornei vbi supra quæ etiā

confirmatur ex omnibus, quæ dicta sunt in capitul. superioribus de virtute & viribus iuramenti ad cōfirmandū actum aliàs nullum, præcipue iure canonico attento: secudū quod, cui etiā in foro ciuili est standum, iuramentum omnino seruari debet, quod potest seruari absq; interitu salutis æternæ, & non tendit in alterius præiudicium. Quāuis Alciat. vbi supra & nō bene meo iudicio existimet, quod si ille qui recepit iuramentum non adimpleuisset ex sua parte, iuramentum non operaretur ex quo deficeret consensus iuxta. l. si. cum similib. C. de non num. pec. quia teneo etiam Corneo & sequacibus vbi supra. q. iuramentum hoc casu cū oblatione implementi ex parte recipientis iuramentum sufficiat ad hoc vtille, qui iurauit, non possit poenitere per supradicta. Et Cornei opin. late probat Mencha. libr. 3. controu. vsu freq. c. 59. n. 29. & q. propter iuramentum nō habeat locū poenitentia in contractibus innominatis, tenet etiam Ripa in. c. r. nu. 59. de iudic. vbi ad hoc allegat glo. quam dicit esse cōmuniter approbatam in. l. pecuniā. ff. de cōd. caus. dat. de qua infra videbimus alio. ca. ex qua gl. idem etiā alios allegans tenet las. in. d. l. si pecuniā nu. 2. col. 2. & nu. 25. quando utraque pars iurauit: eadē glo. ad hoc restatur communiter approb. Couar. in rubrica de testam. 2. parte nu. 9. col. 2. & vltra eum Anton. Corset. in rubrica de Iureiur. num. 29. volu. 5. tract. fol. 15. [Et Ant. Gabriel. lib. 2. communium opin. conclusio. 9. de iureiur. pag. 121. col. 1.] Nec etiā tūc obstat. d. l. si. quia imo ei? dispositio cessat hoc casu cum agēs offerat implementum ac per consequens adit consensus, & ille, qui iurauit nō reperitur deceptus, sicut reperitur in casu. d. l. si. quando quidem sibi offertur implementum contractus. Addit Alciat. vbi supra in fin. c. Quod si alter contractentium, qui non adimpleuit adhuc solū iurasset, ille, qui adimpleuit poterit poenitere & repetendo censebitur remittere iuramentum prout in sui fauorem est præstitum periura, quæ ipse sibi allegat.

4 ¶ Pro qua sententia facit, quia pars, in cuius fauorem iuratum est potest remittere iuramentum, vt in. c. x. de. Iureiur. & in. c. 2. de sponsal. vbi Doctor. communiter probant sponsalia de futuro iurata mutuo cōsensu partium tolli ac dissolui, vt tradit Couar. in. 4. de sponsalib. r. parte. ca. 5. in princip. nu. 1. & idem de pact. in. 6. r. parte. §. 3. num. 1.

¶ Nisi ille, qui iurauit incidit iam in per iurium, quia tunc pars remittere non potest

potest iuramentū, vt tradit Matth. de Afflic. decif. Neap. 36. nu. 2. est communis opinio se- cundum Roland. à Valle consil. 34. num. 3. lib. 1. vbi numero. 2. dicit etiam esse communem quod quando quis incidit in periculum non potest peti absolutio à iuramento imo si petatur nō debet concedi, & inquit num. 4. quod si de facto concedatur erit iniusta secundum communem opinio. quam ibi refert, imo secundum ipsum num. 10. & 11. plures allegan- tem iudex secularis potest hoc casu de nullita- te, d. absolutionis cognoscere. Imo si pars ni- mium searctasset ad finem termini solutionis ad petendam absolutionē à iuramento ad esse- tum impedire solutionem faciendā in ter- mino non potest impetrare. d. absolutionem & perinde est acti post terminum solutionis impetrasset & sic postquam incidisset in per- iurium secundum Ioan. And. Anton. de But. & Abb. & eos referentem Matt. de Affl. decif. Neap. 3. l. n. 1. & 2.

¶ Vñ tñ est quille, qui adimpleuit nō pote- rit repetere & sic pœnitere inuita altera parte, cuius qua sitū est irrevocabiliter ex illo im- plemento itaq; impedit repetitionem altera pars offerendo implementū suū, qā in hoc casu cessat pœnitentia cū res nō sit integra vt in iuri- b; supra allegatis, p̄cipue ratione & qualitate seruandæ inter ipsos contrahentes. Quia sicut ratione iuramenti pars non potest pœnitere in proposito, & tenetur adimplere oblato im- plemento ab altera parte vt supradictum est, ita etiam ille, qui non iurauit si adimpleuit iam ex parte sua non poterit repetere & sic pœnitere inuito illo, qui iurauit adimplere ex sua & offerente implementum: quia idem operatur in proposito respectu irrevocabilita- tis contractus in omnino iuramentum, quod implementum. Nam sicut ille, qui impleuit non potest pœnitere altera parte inuita, ita etiam nec ille, qui iurauit vs supra visum & probatum est, & ita intelligenda est hæc ma- teria.

Index Cap. XXXIV.

- 1 Stipulatio alteri per alterum facta non valet de iure communi & ratio huius ponitur, excipiuntur seruus, filius, iudex, & notarius, qui possunt domino patri, & alijs, ne pœntine stipulari.
- 2 Sacerdos tanquam persona publica an possit alteri stipulari.
- 3 Iure Canonico & regio esse ordinariam vt possit quis

- alteri stipulari.
- 4 Iuramentum confirmat stipulationem alteri per alte- rum factam.
- 5 Lex non respicit, nec assit stipulationi alteri per alte- rum factam.
- 6 Contractus si nullus sit, vel a lege reprobatus, pœna adie- ctio nihil valet.
- 7 Intellectus. §. alteri instituta de inutil. stip. cum siml.
- 8 Cancela ad hoc, vt etiam si principalis contractus non valeat pœna adiectio teneat, p̄cipue adiectio iura- mento.
- 9 Pœna adiecta dationi quantitatis an censetur adie- ctā infrandem iuramentum, plures opiniones referuntur: & quid de iure regis?
- 10 De hylō curiarum non fit condemnatio pœna conuen- tionalis, nisi quatenus interest & non vltra: & refe- runtur aliqui casus practici.
- 11 Iuramentum operatur, vt pœna conuenientialis possit exigi vltra interest, & quomodo hoc intelligatur?
- 12 Pœna appositā in compromisso, vel fideiussione iudi- ciali, quomodo exequatur.

De stipulatione alteri per alterū facta adiecta pœna. Cap. XXXVI.

Stipulatio alteri per alterum facta nō valet, text. est in l. stipulatio ista habere licere. §. alteri. ff. de verb. obl. vbi limitat, p̄terquam si seruus domino vel filius patri sti- puletur: quia stipulatio

nes inuentæ sunt ad hoc, vt vnusquisque sibi acquirat, quod sua interest, sed quotiescum- que quis alij stipulatur, stipulanti nihil inter- est, igitur. Vnde cōsultus ibi, quod si quis velit alteri stipulanti adiciat pœnā, quia adiecta si stipulatio non seruetur committitur pœna etiam ei, cuius nihil interest: idem etiā probat text. in §. alteri instit. de inutilib. stipul. cum siml. l. 3. tit. 11. partita. 5. & in l. 7. eodem tit. vbi assignantur aliquæ limita- tiones ad hanc regulam: alias etiam limita- tiones ponit ad eam Anton. Gomez. 2. tom. ca. 11. nu. 18. per totum, & ante eū posuit plu- res limitationes glo. in §. si quis alij instit. de inutilib. stipul. verb. nihil agit. Et in præd. lo- cis excipiuntur iudex & notarius, qui possunt alteri stipulari, de quibus videndus est etiam Roland. à Valle consil. 19. per totum p̄cipue num. 16. & 28. libr. 1.

¶ Sed

¶ Sed an sacerdos tanquā persona publica pos- sit alteri stipulari dubium est. In quo tenen- da est distinctio Bar. in l. 1. §. 1. n. 7. ff. de Iust. & Iur. qui tenet, q̄ aut sacerdos stipulatur in casu ad eum pertinente. vt si vlturas quis pro- mittat restituere sacerdoti nomine omnium, quorum interest & tunc valet stipulatio, vt in. ca. quāquam de vltur. in. 6. aut stipulatur in casu nō pertinente ad eum & non valet per iu- ra, quæ ibi allegat: quā resolutionem testatur cōmunem Additio Bart. ibi litera. I. ex testi- monio Decij, & innuit esse cōmunē plures al- legans Orosio. ibi nu. 14. vbi alia exempla po- nit, scilicet, cū stipulatur ecclesiæ suæ & gene- raliter in restitutione male ablatorum potest stipulari.

¶ Sed & iure canonico & regio esse iam hoc ordinarium, vt possit quis alteri stipulari etiā absenti, & quod ei acquiratur actio diximus in repet. l. vnic. C. quānd non pet. part. & c. n. 33. 34. & 35. & ideo hic non repetam tantum addo de iure regio idem tenentem Antonium Gom. vbi supra. col. 3. d. nume. 18. Et de iure canonico & regio ibi dicta videndus est etiam latissime Couar. de pact. in. 6. 2. parte. §. 4. per totum, p̄cipue nu. 2. 4. & c. 9. vbi cō- cludit, q̄ cum primum ille tertius absens, cui stipulatur, agnouerit stipulationem, & ratā habuerit iam incipit consentire & sic erit pactum validum de iure Canonico & regio. Et ita est tenendum quauis Mench. de success. creat. §. 30. nu. 54. dicat suspectum & contra- rium teneat, non bene meo iudicio.

¶ Sed est casus in quo de iure communi regu- lariter valet stipulatio alteri per alterū facta, scilicet, quoties promittens iuravit hæc suam p̄æd. stipulationē de iure etiā cōmuni, aliās nullam, & promittens tenetur adimplere: ita tenet gl. in. capi. quoties cordis oculus. 1. q. 7. verb. & per te. ad finem ibi, maxime si inter- uenit sacramentū quā opin. tenet Bart. in. l. si quis pro eo n. 12. ff. de fideiuss. & tam gl. quā Bar. loquitur de iure canonico. Quia cū pœ- nalis stipulatio hoc casu valeat vt in iuribus in principio huius. cap. allegatis valebit etiam cū iuramento. Pro qua opinione facit etiam quia vbi agimus de obseruando iuramento non attendimus an intersit quicquam ipfi cui iuratum est, vt in ca. debitor de iure iur. Scita hæc opinio Bart. communis est secundum Alciat. in. d. c. cum contingat. num. 109. & se- quenti, vbi bene declarat, & ideo videndus est: est etiam communis vt pluribus Docto. alle-

gatis testatur Couar. de pact. in. 6. 2. parte. §. 4. num. 11. fol. 94. vbi ipse eam sequitur aduer- sus nonnullos tenentes contrarium, & intelli- git, quod sequuta acceptatione absentis cedē- da sit ei actio per stipulantiem (de quo vltimo scilicet, de cessione an sit necessaria dicam late infra hac eadem parte. ca. 67.) Hanc eandem etiam opin. testatur communem eam defendens à fundamentis tenentium contrarium Mench. de success. creat. §. 30. num. 37. vbi in- quit, q̄ hæc stipulatio iurata valet de iure Ca- nonico, vt constat ex glo. & Bar. vbi supra & dubitat an etiam valeat de iure ciuili, quia Doct. communiter per eum relati simpliciter tenent valere p̄æd. stipulationem iuratam, & inquit ita intelligendos esse licet ingruerit, an ita senserint, sed si eorum sensus alius esset, non esset yerus secundū ipsum. Ego existimo etiam de iure ciuili validam esse huiusmodi stipulationem iuratam alteri per alterum fa- ctam.

¶ Quia lex huic obligationi non assit nec resistit, vt tenet Bart. in. d. l. si quis pro eo nu. 12. & est communis opinio & bene fundata per Couar. vbi supra. num. 3. & sequent. Ergo bene confirmatur iuramento etiam de iure ci- uili argu. l. non dubium. C. de legib. à contra- rio sensu, p̄cipue, quia etiam si lex resiste- ret, adhuc idem dicendum foret. Nam vide- mus, quod lex resistit alienationi rerum im- mobilium minorum absque decreto & auto- ritate prædis, vt per totum C. & ff. de rebis eorum, & c. Et tamen si huic alienationi & contractui facti absque prædict. solennitate super additum sit iuramentum bene confir- matur etiam iure ciuili vt in auth. sacramen- ta puberū. C. si aduers. vendit. igitur ita etiam dicendum est in nostro casu. Illud tamen veri- fimum esse scio, quod siue iure ciuili cōfirme- tur hæc stipulatio iurata alteri per alterum fa- ctā, siue non, sed tātum Canonico illa seruan- da est etiam in foro ciuili, quia in materia iura- menti tanquam concernenti peccatum stan- dum est iuri Canonico, vt in cap. si. de p̄æ- script. cum siml. text. in. d. e. cum contingat. & in. dict. cap. quauis pactum & in. capitu. licet mulieres de iure iur. libr. 6. Vltimo aduer- to quod gloss. d. cap. quoties cordis oculus lo- quitur quando verba obligationis diriguntur in præsentem stipulantem. executiua vero in absentem. Verum interueniente. dict. iura- mento existimo idem esse etiam si verba obli- gationis conferantur in absentem cui stipu- latur, quia tunc etiam promissio firmabitur iuramento

iuramento vel saltem ferendum erit ipsum iuramentum cum Deo Optimo. Maximus in eo afferatur in testem, qui est summa religio.

- ¶ Sed pro complemento huius. cap. restat hic agere de veritate glo. in l. si patronus verb. Fabiana. ff. si quid in fraud. patr. quæ habet, qd vbi contractus nullus est & a lege reprobatus. poenæ adiectio rãquam accessoria nihil valet iuxta regul. iuris accessorium. de reg. iur. in. 6. & in l. cum principalis. ff. eodem nam contra hanc gloss. videtur esse text. expressus in. d. §. alteri cum similibus, vbi contractus nullus est & tamen valet poenæ adiectio, quid dicendum? Breuiter glo. illa est vera & tenenda & eam se quuntur Doct. varijs in locis, & est communis vt dixi in meâ repet. nemo potest. nu. 400. ff. de legat. 1. & vltra ibi dicta opin. illius gloss. dicit approbatam per omnes Ias. in l. certi conditio. §. si numeros. 6. col. num. 36. ff. si cert. pet. & eam sequitur Roder. Suarez in l. quoniam in prioribus ampliatione. 7. C. de inoffic. test. & Anton. Gom. in l. 17. Taur. nu. 15. & in l. 45. nu. 30. & hæc opinio est communis secundum Couar. vbi supra. num. 4. est etiam bona gloss. in c. significatibus de offic. deleg. & Tiraq. de constit. possess. 3. parte limitat. 7. num. 28. vbi cõ Bald. in l. r. con. 4. n. 4. vers. quero vtrum iuramentum. C. de inoffic. donat. & cum alijs tenet qd etiam iuramentum hoc casu non valet & gloss. d. l. si patronus plurimos allegans testatur communiter approbatam Mexia in l. Regia Toleti de los terminos, in septimo fundament. secundæ partis num. 13. vbi nu. 14. refert & sequitur illud dictum Bald. de iuramento supra relatum. Et pro hac opinio. vltra text. optimum in l. quod de bonis. §. 1. ff. ad l. falc. facit bona. l. 56. in princip. tit. 5. par. 5. Et hæc communis opinio retenta non obicit ei text. in. d. §. alteri. cum similibus, quia vt supra dictum est, ibi lex non resistit, nec assisit, ideo valet poenæ gloss. vero in. d. l. si patronus & communis opinio cum ea, loquitur & procedit, quotiescunq; lex resistit actui, quia tunc actus nec poenæ contra legis præceptum valent. Pro quo intellectu allego optimam. l. Regiam. 38. tit. 11. part. 5. cuius verba sunt hæc, *Penitelo pena algunos homes entre si, sobre promissio qd se fizesse, maguer la promissio non sea valedera, vale la pena y será tenudo de la pechar el que la fiziere, si fueras ende, si la promissio fue hecha sobre cosa que fue hecha contra ley, e contra buenas costumbres. &c.*
- ¶ Secundo modo respondeo ad. d. §. alteri, ideo ibi annullata stipulatione, valere poenæ adiectionem, quia principalis stipulatio dese-

cit ab initio, solum ea ratione, quia non interest, at poenæ ideo tunc valet, quia in ea non exigitur, quod interest, ita probat expressè text. in. d. §. alteri. vnde deficiente aliâ hac ratione & militante eadem ratione prohibitionis in principali, quæ in poenâ merito quod nec principalem nec poenâ teneat iuxta gloss. supra. d. communiter approb. Et præterquam hic intellectus constat ex ipso met. text. illum inuenio assignare Bar. in. l. ita stipulatus. la magna nu. 12. ff. de verb. oblig. quem sequitur ibi Rip. num. 36. & est communis intellectus ad. d. §. alteri. secundum Marian. Soci. ibi nu. 143. secundum quem ille text. mirabiliter limitatur, quando vltra defectum interest se, incertitudo etiam versaretur, vt statim dicit Bar. in. d. num. 12. per text. ibi.

¶ Nec obstat supra dictis ampliatio ad. d. g. l. si patronus verb. Fabiana, quâ supra adduximus ex Bald. in. d. l. r. nu. 4. C. de inoffic. donat. vt procederet etiam interueniente iuramento, quia illud recte procedit in casu Bald. scilicet, quando iuramentum adijcitur in præiudiciu legitime filij vel fraude alterius tertij, vt in casu. l. si vnquam. C. de reuoc. donat. & in alijs casibus, in quibus iuramentu in præiudiciu tertij non valet, vt dixi supra. ca. 9. nu. 10. nec confirmat actum vbi fraus interuenit iuxta gloss. communiter approb. in. l. 3. C. plus valet. quod agitur &c. at nos hic, in casu scilicet. d. §. alteri. non agimus de præiudicio vel fraude alterius tertij.

¶ Vltimo circa intellectum gloss. dict. l. si patronus verb. Fabiana communiter approbatæ est addenda optima cautela ad hoc, quod licet principale non teneat, poenæ tamen valet etiam si. l. resistat contractui, scilicet, quod contrahens promittat cum poenâ non allegare nullitatem actus illius, quia tunc si alleget bene incidit in poenam, & præcipue erit hæc promissio seruanda, vbi ei adiectum est iuramentum, vt bene probat, & fundat alios allegans Alexan. consil. 32. num. 4. & seq. libr. 2. Quod est intelligendum, quando ex tali pacto, quo promittitur nullitatem non allegari, oritur consensus, secus alias, vt quia simulatio vel fraus intercedat vt dixi in repetitio. l. Nemo potest nu. 378. ff. de leg. 1. item est intelligendum quando dictum iuramentum non venit in præiudiciu tertij, secus si vergat, vt modo dicebamus ex Bald. in. d. l. r. nu. 4. C. de inoffic. donat.

¶ Vltimo est aduertendum, qd licet de iure communi essent opiniones super illo articulo, an poenæ

poenæ adiectæ dationi quantitatis, præsumatur adiecta in fraude vsurarum, ita vt exigi non possit, quia gl. in l. Iulianus. lib. 15. §. ibidem Papinianus verb. excedit. ibi vnde dicitur quis. ff. de actio. empt. tenet qd semper præsumatur fraus ex quantitate pecuniæ, quæ excedit legitimum modum vsurarum, similis gloss. in. l. cum allegas. C. de vsur. & in. l. Sed & si quis. §. fin. glo. fin. ff. si quis cautio. Quam opinionem tenet Abb. contra Innocent. in. c. suam. de poen. qui testatur esse communem. Imol. in. l. cum seruus. ff. de condi. & demõst. & idem in. c. dilecti. nu. 14. de arbitris. & hanc testatur communem Anto. de Prato Veteri. inter consilia Alexan. consil. 49. n. 19. volumi. 4. & dicit communem Alexan. consil. 50. volumi. 4. & testatur eam esse communem plures allegans Gregor. Lopez in. l. fin. in glo. vsura. tit. 11. par. 5.

¶ Rursus glo. in l. poenam. verb. potest. ff. de vsur. tenet, hoc iudicandum esse ex qualitate facti, & personarum, quia poenæ adiectæ dationi quantitatis non præsumitur adiecta in fraudem vsurarum, nisi quando ille, qui poenam stipuletur, sit solitus fœnerari. Similis glo. in dict. §. alteri verb. quantitas. & gloss. fin. in. l. vtrum. ff. de pœtio. hered. & gloss. in. c. illo vos de pignor.

¶ Et in hoc articulo refert duodecim opiniones Doct. Rebuffus in repe. l. vnica. in gloss. Proferuntur. num. 9. & sequentibus. C. de sentent. que pro eo qd interest. &c. Vbi n. 3. testatur esse magis comunem opinionem Innocentij in. c. sacro. de sent. excommunicata. tenentis, quod poenæ conuentionalis etiam vltra quadruplũ potest exigi, & numeris sequentibus pluribus modis ampliat, & limitat eam, & num. 40. agit an in foro conscientie possit in totum exigi, quod etiam prius egerat ibidem super d. gloss. nu. 23. ¶ Et an inter mercatores, inter quos proceditur de bono & æquo, possit exigi poenæ conuentionalis, vltra id, quod interest videndum est bene agens Bembenut. in tractat. de Mercatura. 4. parte principali. titu. de contract. Merca. nu. 21. & sequentibus. fol. 141. & sequentibus. licet enim hæc ita se habeant de iure communi, iure tamen regio hodie expressè approbatur illa opinio, quæ habet, qd poenæ adiectæ dationi quantitatis in fauorẽ hominis soliti fœnerari nõ potest exigi, si vero sit adiecta in fauorẽ illius, qui nõ sit solitus fœnerari, possit exigi. Ita disponit. l. si. tit. 11. par. 5. in vers. mas si la pena. Et ibi Greg. Lopez in gl. vsura notat illa. dicit. Habes hic expressum, quod

poenæ adiectæ dationi quantitatis non præsumitur facta in fraudẽ vsurarũ, nisi qui poenã stipulatus sit, solitus fuerit fœnerari: & inquit, quod approbat. l. illa opinio. Innocent. in. c. suam. de poenis. & glo. in. d. l. si poenam. ff. de vsur. cum similibus, & tandem limitat illam. l. aliquibus modis, cui etiam addere potest limitationes & declarationes Rebuffi, vbi supra quia sunt necessaria.

¶ Inuenio tamen Petrum Nuñez de Ariend. in suo Dictione. verb. poenæ conuentionalis. dicens tenet ex Matth. de Afflict. decis. Neapol. 135. qd de stylo curiarum nõ fit cõdemnatio poenæ conuentionalis, nisi quatenus in interest, & non vltra, quæ opinio mihi placet.

¶ Vidi etiam ego in practica versari quandam litem super executione cuiusdam poenæ conuentionalis, adiectæ facto, scilicet, de non passedo quãdam defensionem cum certo quodam genere pecorum, & quia contrauentum fuit, actum fuit ad poenam conuentam, executione facta fuit, & executatus opposuit se executioni, allegauit & probauit, nullum interesse, nec damnum causatum fuisse locatori defensionis ex conditionis illius violatione: & consuetudine introductum esse, non executi similes poenas, quotiescunq; nihil interest. Idque vtrumque recte probatum fuit, vt ipse vidi, quia eram aduocatus actoris, & cum vidissem probationes rei, dixi meo clientulo, ne prosequeretur causam illam, quia ei iustitia non fauebat attentis probationibus rei, & illum derelinqui, & postea fuit prolata sententia liberatoria in causa illa, qua reus fuit liberatus, absolutusque ab executione, ea prius annullata, & reuocata: & bene quidem meo iudicio, licet de rigore iuris adhuc esset condemnandus, præcipue in casu illo, quia poenæ fuit adiecta facto & non dationi quantitatis, quo indistincte omnes tenent poenam exigere posse, & probatur hodie in dicta. l. fin. Partite in princip. Sed cum nullum damnum, neque interesse actoris sequutum fuerit ex contrauentione, in super & consuetudo probata fuerit, quod similes poenæ nunquam executæ tur neque exigantur, iniquum profecto esset, si iuberetur per iudices illas exequi. Et ita videtur tenendum his duobus simul concurrere tibus, scilicet, quod non sequatur vllũ damnum, nec præiudiciu, vel interesse parti ex conuentione non seruata, item & quod probetur consuetudo non exigendi similes poenas, quia consuetudo excusat à poenâ vt in. c. cum venerabilis. de consuetud. tradunt Doct.

in. l. de quibus. ff. de legib.

¶ Sed habui etiam in practica dicta. l. Regia. Quidam officialis recepit adolefcere instruem- dom certo tempore in suo officio, & alendum interim in sua domo, certo quoda salario ipsi officiali praestando, pro qua conuentione adimplenda vtraq; pars se obligauit instrumetu publico, in quo inter alias conditiones illa fuit adiecta qd si officialis ille ante tempus discipulum domo expelleret, solueret puero tria millia dipondiorum nomine interesse, & poena conuentionalis. Succesit, quod discipulus fuit de domo ante tempus per officialē sine causa expulsius, itaq; comissa fuit stipulatio poenalis aduersus officialē, adolefcens petijt exequutionē praedicti instrumeti pro illa poena aduersus magistrū, & produxit quada protestationem per eū factā dicto magistro post expulsiōnem supra dictam, vt eū reciperet in domū, & aleret, & instrueret iuxta formam conuentionis. Tandem in prima instantia fuit aduersus officialē, adolefcens petijt Discipulum fuisse expulsum per officialē, & solere exequi similes poenas in casu supra dicto, & sibi interesse venari ex adimplemēto illius conuentionis, & per consequens dānum ex defectu adimplenti ipsius, & ego in secunda instantia patrocinium praestiti pro magistro condemnato, allegauique iustam causam expulsiōnis, sed quia non fuit probata, confirmata fuit sententia primae instantiae. ¶ Rursus & tertio habui etiam alia vice. l. ilam in praxi, Nam quidam creditor exterus petijt exequutionem in hac ciuitate Placentiae, contra quandam clericum coram iudice ecclesiastico virtute cuiusdam obligationis publicae & gaurentigiae pro certa quantitate pecuniae in ipso contractu contenta, in quo etiam continebatur, quod si reus obligatus tempore statuto non solueret, teneretur etiam ultra fortem principalem soluere Nuntio, qui ad exigendum veniret, quatuor argenteos pro vna quaque die occupationis in ex actione debiti. (prout saepissime solet apponi in obligationibus, aut altera maior, vel minor quantitas salarij) creditor misit famulum suum equitem ad exigendum a praedicto clerico, & ego fui creditoris aduocatus, & petijt exequutionem, tam pro debito principali, quam pro salario occupationis quatuor argenteorum pro vna quaque die iuxta formam conuentionis. Reus opposuit se exequutioni, & allegauit dictum salarium non esse soluendum, quia erat poena adiecta qua-

titati, ac per consequens praesumi vsurarium Respondi non esse poenam, sed interesse, & praeterea, quod licet esset poena, poterat licite exigi, quia creditor non erat solutus foenerari iuxta dict. l. Regia, praecipue cum certū, & notoriū esset, expensas vnius hominis equitis, qui erat in hac ciuitate ad exigendū, pro vt constabat ex testimonio tabellionis, & ex protestatione facta debitori, antequā fieret, nec peteretur exequutio, cōplere summa dictorum quatuor argenteorum, & plus singulis quoque diebus, & informari iudicem super hoc articulo, eique allegauit, & in scriptis dedi dict. leg. fina. titul. 11. part. 5. ultra alia. Et tandem protulit sententiam in fauorem meae partis, qua ultra fortem principalem iussit solui, & fieri exequutionem pro praedicto salario, vt petiitum fuit iuxta formam contractus. Et pro parte debitoris fuit appellatum ab hac sententia ad iudicē Metropolitanum, vbi causa iterum ventilata fuit, & confirmata prima sententia, & data exequutoria ipsius, quam ipse vidi, & tenui in manibus, & petita fuit exequutio virtute ipsius, & debitor soluit.

¶ Et idem factum fuit in alia simili causa, quam postea habui in practica, nam fuit appositum salarium vnius Ducati pro quolibet die eorū, quibus creditor occuparetur in exactione debiti obligationis publicae, qui quidē creditor erat forensis, & venit ad hanc ciuitatē ad exigendū debitū suū, petijtq; exequutionem virtute contractus publici obligationis tā pro principali, quam pro salarijs, & iudex moderauit salarium vnius ducati in sex argenteos pro vno quoq; die occupationis in exactione debiti, quibus iudici visum fuit egere creditorē pro expensis suae personae & equi, quia erat homo diues, & honoratus. Et idem dicendum esse existimo in alijs similibus obligationibus, scilicet, respectu dicti salarij, quādo est honestum, & non excedit interesse, secundum qualitatem personae, quae venerit ad exigendum debitum, & ita audio alibi practi cari, & est practica iuridica.

¶ Sed est addendum optimum verbum in nostra materia de iuramento, quod licet poenae conuentionales non possint exigi ultra interesse, tamen si est appositum iuramentum, indistinctē possunt peti ultra interesse, ita refertur tenere Petrum Ancharran. consil. 146. incipienti apud antiquos, & modernos: mouetur per text. in. l. si quis maior. C. de transact. vbi diciturans tenetur ad poenam, & inte-

& interesse. Et sic ista poena imponitur a lege, & poenae legales sunt exigibiles etiā ultra interesse, ca. statumus, decimasexta quaestio. r. sequitur Marc. Anton. in tractat. de Virtute & Viribus iurament. numero. 139. volumine. 5. tractat diuerfos. Doctor. folio. 25. ad finem, vbi temperat hoc procedere, dum tamē talis poena non excedat quadruplum verae fortis, secundum eundem Ancharran. & Roman. in dict. l. stipulatio ista habere licere. §. aliteri. Et quod supra dictum est de iuramento procedit non tantum, quando poena adiecta est in fauorem hominis non soliti foenerari: quo casu exigi potest, vt in dict. l. Regia probatur, sed etiam si apponatur in fauorem soliti foenerari, quia hoc casu etiam exigi poterit, licet post solutionem possit a creditore repeti iuxta tex. in. cap. debitores. de iure iurand. cum similibus. nisi absolutio a iuramento petatur ante lapsum terminum solutionis, quia tunc concedenda est praedicta absolutio respectu poenae vsurariae, & ea obtenta non tenetur debitor etiā si iurauerit praedictā poenā vsurariam soluere, argumento text. in. c. 1. & quae ibi notat Doct. de iure iur. Et licet, is qui ex conuentione. vel. l. poenam exigit, & extorquet nullum peccatum committat quando in contractum deducitur, vt alios allegans testatur apud omnes probatissimā opinionem Couarruias in quarto de sponsalibus secūda parte cap. 6. §. 8. numero. 11. non tamen tenetur quis in foro conscientiae poenam etiam conuentionalem soluere nisi ab alio petatur secundum eundem Couarruii. vbi supra plures allegantem, qui sic dicit esse intelligendum Ancharran. in regul. possessor. de regul. iur. in sexto. dicentem simpliciter poenam conuentionalem in foro conscientiae deberi, nam debet intelligi, scilicet, si petatur: & ita ampliat gloff. communiter approb. in. c. fraternitatis. 12. quaest. 2.

¶ De poena autem apposita in compromisso, vel in fideiussione iudiciali de aliquo praesentando intra certum terminum sub certa poena applicata fit eo quod exequatur, si promittens in eam incurrat, si poena fideiussoris iudicialis supra dicta petatur intra annum postquam in eam incurrit, est. l. 1. r. titul. 16. lib. 5. & l. 3. titul. 26. lib. 8. nouae recopilatio. Regiae.

Index Cap. XXXVII.

- 1 Iurans soluere pecuniam sibi mutuam potest opponere intra biennium exceptionem non numeratae pecuniae: quod etiam procedit in dotis causa.
- 2 Iuramentum regulatur secundum naturam contractus, super quo interponitur & ipsam sortitur.
- 3 Iuramentum assumit naturam actus primordiale, non vero accidentalem, & secundum conditiones & qualitates actus debet intelligi & quae dicantur naturalia & accidentalia, cuiuscunque actus.
- 4 Resoluitur grandis difficultas aduersus l. si. C. de non nume. pecu. oblatā.
- 5 In casu d. l. si. deficit consensus, ideo iuramentum sibi non confirmat actum.
- 6 Dicta. l. si. procedit etiam attentō Iure Canonico.
- 7 Absolutio siue relaxatio iuramenti non est necessaria in casu dict. l. fina. C. de non numera. pecunia.
- 8 Iuramentum appositum super receptione pecuniae mutuae receptae tollit exceptionem non numeratae pecuniae.
- 9 Olim & hodie an possit vel possit renuntiarī exceptioni non numeratae pecuniae.
- 10 Renuntiarī potest cuius iuramento exceptioni non numeratae pecuniae.
- 11 Iuramentum de non expellendo conductorem a locazione durante tempore locationis intelligitur, nisi iam solutione cessauerit eo tempore, quo, si desisteret iuramentum cessasset, postea expelli durante dicto tempore.
- 12 Dolus dans causam contractus bonae fidei reddit illum ipse iure nullum etiam si contractus sit iuratus.
- 13 Committens se arbitrio alterius etiam cum iuramento intelligitur, si aequē arbitratus fuerit.
- 14 Arbitrari licet possit ledere partem non tamen id potest immodice.
- 15 Offendens committens se arbitrio & iudicio offensi si ledatur, reducit iudicium offensi ad arbitrium boni viri.
- 16 Promittens stare dicto vel iuramento alterius de expensis vel interesse si ledatur ex dicto vel iuramento illius potest petere reductionem eius ad arbitrium boni viri.
- 17 Iuramentum adiectum renuntiationi reductionis ad arbitrium boni viri habet tacitam conditionem si aequum arbitratus fuerit: quod procedit etiam si adiecta sit poena, & dictum in compromisso, siue aequē siue iniq; & c. & quod possit de iure vnius partis dari e ad terminum. 18.
- 19 Potestas tam lata nunquam dari potest arbitrari tribus etiam cum plenissima renuntiatione, quin interueniente maxima lesione possit peti reductio ad arbitrium boni viri quo casu sufficit probare praedict. lesionem ex actis, vel quod arbitrator fuit in lata culpa.

De Iuramento confirmatorio. &c.

- num. 20.
- 21 Renuntiatio reductionis ad arbitrium boni viri an valet & an possit renuntiare enormis, enormior, & enormissima lesio?
- 22 Magna quantitas in proposito, que dicitur ad hoc ut possit peti reductio ad arbit. boni viri?
- 23 Cautela tradita a doctoribus ad hoc, quod non possit peti reductio ad arbitrium boni viri an sint vera.
- 24 L. 3. tit. 26. lib. 8. noua recopilatio. Regia intellectus.
- 25 Iurans stare sententia alicuius potest appellare ab ea sin ipsa granatur.
- 26 Pactum iuratum de non agendo de nullitate, non tollit quin possit agi de nullitate sententiae arbitri excedentis formam compromissi.
- 27 Approbatio arbitrato an possit agi remedio. l. secunda. C. de rescind. venditione aduersus id.
- 28 Promissio facta hoc modo, promitto soluere quicquid Titium constituerit debere, an obliget, etiam si in vita Titij liquidatio non fiat, si postea fieri potest.

De iurante soluere pecuniam mutuan. Cap. XXXVII.

Iurans soluere pecuniam sibi mutuata poterit opponere intra biennium exceptionem non numeratae pecuniae, quia iuramentum hoc casu habet tacitam conditionem si numeretur pecunia.

Ita probat text. in l. fina. C. de non numerat. pecuni. cuius verba sunt haec. Indubitati iuris est, non numeratae pecuniae exceptionem locum habere & in talibus nominibus, vel foeneratijs, vel alijs cautionibus, quae etiam sacramento habent mentionem. Quae enim differentia est, in huiusmodi exceptione, siue iusurandum positum est, siue non, tam in foeneratijs, quam in alijs instrumentis, quae talem exceptionem recipiunt? Quae lex licet non aperiat super quo interpositum fuit iuramentum in casu ipsius, intelligi tamen debet secundum glo. ibi quod fuit appositum super reddenda pecunia, quam debitor confiteretur semutuo recepisse, & ita tenent ibi communiter Doctores, & est communis opinio, ut plures allegas dicit Menchac. de succession. creatio. §. 9. nu. 19. & probatur haec communis opinio. in l. 27. in vers. otro si dezimos, tit. 11. part. 3. quae ita se habet, *Otro si dezimos, que demandando alguno*

emprestido, a otros, si jura ante q lo recibia q lo pagara, a su vez, que se lo dara, a quel quien el lo demandada, sino gelo diere, no es tenuto de lo cumplir. Ca bien deuenos entrar que tal fue su intencion, del q jura, que lo pagaria, a aquel plaza, si gelo diessen. De quo etiam infra dicitur hoc. e. & procedit etiam hoc in dotis causa secundum Ant. Gomez in l. 53. Taur. num. 52.

Cuius decisionis ratio est, quia cum in ipso contractu simplici confessionis numeratae pecuniae & obligationis ad reddendum factae absque iuramento, intelligatur conditio illa si pecunia numerata sit, quia debitor, id confitetur & se obligat spe futurae numerationis, ut in dict. l. regia expresse probatur, & ita infra biennium competit exceptio non numeratae pecuniae, qua opposita transfertur onus probandi numeratam fuisse pecuniam in credito rem, ut in principio, instituit. de liter. obla. & in toto tit. C. de non numerat. pecuni. & in l. 9. tit. 1. part. 5. eadem conditio intelligi merito debet in ipso iuramento super illo contractu mutui interposito, quia iuramentum regulatur secundum naturam contractus super quo interponitur & ipsam fortitur, ut in d. l. si. quae communiter per Doctos. ibi & alibi se psumit adhuc notatur, & quotidie allegatur, & allegant plurimi relati per Tiraque. de confit. possessio. tertia parte limitatione. 7. num. 35. & in praefatione. l. si vnquam nume. 105. C. de reuocand. donat. & per Mexiam in l. Regia Toleti in septimo fundamento. secundae partis num. 21. vbi nume. 35. ex hoc infert cum Innocen. & alijs quod iuramentum simpliciter praestitum in materia de sui natura alternatiua debet etiam intelligi alternatiue, ut principale, super quo interponitur, & ibi aliud latis singulare infert. Ad id etiam allegatur text. in cap. quemadmodum de iure iurand. vbi qui iurat aliquam in vxorem se ducturum, non tenetur, eam vxorem ducere, si post hanc promissionem ipsa fuerit fornicata, quia proprium est promissioni spofalitate, quod sponsa non fornicetur, igitur iuramentum non mutat hanc propriam huius actus naturam. Idem etiam probat text. in l. vltim. ff. de liber. caus. & in l. fina. C. qui satisfda. cogan. [Testatur communem plures allegans Anton. Gabriel lib. 2. commun. opinio. conclus. 10. de iure iur. pag. 121. & sequi. vbi. quinque limitationes congerit.]

Ex quibus iuribus haec est communis & recepta sententia doctorum, quod iuramentum adducit naturam actus primordiale non vero

vero accidentalem, quia accidentalis plerumque mutatur propter vim, & virtutem iuramenti, ut tradit plures referens Roland. a Val le consilij. 6. numero. 37. lib. 1. & Couarrui. de pact. in. 6. prima parte. §. 4. in principio. num. 1. vbi etiam dicit, quod iuramentum est intelligendum secundum naturam, conditiones, & qualitates, quas actus cui accessit ab exordio & proprietate eiusdem, per l. Canonicam & Civilem consequitur & Mexia vbi supra num. 21. & 22. & quod secundum Bal. in l. i. col. 1. C. commodat. ea dicuntur naturalia cuiuscunque actus, quae procedunt virtute quadam ab initio a propria rei specie, accidentalia vero, ea, quae veniunt accidentaliter, quod tribus rationibus contingit, ratione, scilicet, morae, culpae, vel conventionis. Pro quo est bonus text. in l. pacta conuenta. ff. de contrahend. empt. & in litem veniunt §. cum praediximus & ibi gloss. ff. de petit. haeredit. secundum quod est cognoscendum quando iuramentum actui additur fortitur vel non fortitur ipsius actus naturam. Et plures casus, in quibus in iuramento intelligitur excepta aliqua conditio vel qualitas secundum ipsum contractum, cui adicitur refert in praesenti Baldi qui est videndus quoties opus fuerit: & latius Marcus Anto. Baverius in tractatu de virtute, & virtib. iurament. effect. 72. num. 124. & sequentibus. volumine. 5. tractat. diuerso. Doctos. fol. 25. & quod iuramentum sortitur contractus naturam principalem & naturalem & non accidentalem, quae provenit contractus ex mora, ut in dict. §. cum praediximus. tenet etiam D. Hieronymus Zaneti in tractatu de differentijs vtriusque iur. differentia. 67. numero. 125. volumine. 1. tract. fol. 179. & Anton. Crauer. consil. 102. num. 7. vbi etiam tenet quod qualitas quae requiritur ad validandum non intelligitur repetita in iuramento: quia per solum iuramentum validatur actus, ut ibi exemplificat. Imo quod magis est iurans aliquam capere in vxorem alio non expresso intelligitur mediante dote congrua, ut cum Ias. Lanzeloto & Palat. Rubi. concludit Sylua nupt. in prima conclus. num. 46. volumine. 6. tract. fol. 18. addit Palatias Rub. in repetitio. capitul. per vltra. 3. notab. §. 2. nume. 4. hoc maxime procedere si pater mandaret filiam nuptui tradi vel consentiret.

Sed contra text. in dict. l. fina. cum similib. C. de non numerat. pecu. & aduersus supra dict. veram & receptam sententiam, quae habet, quod iuramentum sortitur naturam primordiale

actus, cui adicitur ad sunt quam plurima & doctorum receptissima alia sententia, quae hic allegare superfluum esset, praecipue cum in hoc tractatu supra multa adducta sint, & alia adducuntur in sequentibus capitulis; quibus probatur iuramentum regulariter alterare naturam contractus & actus super quo interponitur. Itaque si contractus vel actus est alius nullus, vel a lege prohibitus, vel reuocabilis de sui natura, per appositionem iuramenti efficitur validus licitus & irrevocabilis adeo, ut nullo modo contraveniri queat, & sic omnino seruandum iuramentum regulariter, quia ipsum tribuit vires & robur actui in quado. Igitur ita & eodem modo in proposito videtur dicendum quod iuramentum nullo modo sequatur naturam obligationis literarum nec in illo tacita conditio subintelligatur, quae in foeneratijs cautionibus inest, scilicet, si pecunia numeretur, cum iuramentum sit omnino seruandum, cum possit in proposito abfque interitu salutis aeternae & sine dispensatione tertij seruari argumento tex. in dict. ca. quantis pactum cum similib. de pactis in l. 6. Praecipue, quia ratione periturij euitandi promittens soluere vsuras cum iuramento, quas quidem soluere alias non tenebatur, licet promississet, quia non recepit eas sed tantum sortem principalem, tenetur eas soluere, & sic adimplet iuramentum, & eo per solutionem implens statim potest eas repetere, ut iura expressa in cap. 1. & in ca. debitores de iure iurand. Igitur ita in proposito videtur dicendum, quod iurans soluere pecuniam, quam in mutuo confitetur recepisse, licet eam non receperit non potest excipere de non numerata pecunia, quia videtur id allegando periculum periturij incurrere, sed quod teneatur soluere sicut iuravit, & adimpleto iuramento per solutionem potest statim pecunias solutas repetere, quia sibi non fuerunt numeratae & spe futurae numerationis confessus fuit, se recepisse & iuramentum reddere, quid dicendum? Certe ingens est haec difficultas: & inuenio, quod Ias. in lege, si pecuniam numero. 25. ff. de condit. causi. dat. causi. non seq. & idem Ias. in l. si conuenierit colum. 2. ff. de iurisdic. omn. iudi. sentiens has difficultates tenet esse casum specialem in dict. l. fina. C. de non numerat. pecu. vbi iuramentum sortitur naturam actus super quo interponitur, & regulam esse in contrarium, sci licet, quod iuramentum non debeat restringi secundum naturam actus super quo interponitur, sed quod semper addit actus & ei po

habet, viresque preter pluribus modis, quos ibi ipse adducit, cuius opinionem sequitur alij, quos refert Rolan. a Valle consil. 8. nume. 38. & iterum consil. 77. nume. 21. lib. 1. & consil. 70. nume. 26. & sequentibus lib. 2. Imo in proprijs terminis dicit. l. fina. C. de non numerata pecunia. Meñac. de successio. creatio. §. 29. num. 6. vers. quid tendendum. dicentem, quod dicit. l. fina. procedit de iure civili; quo iure per interuentum iuramenti actus vetitus non soluitur, vt in l. nō dubium. C. de legib. & in l. si quis in quinos. §. fina. ff. de legat. 2. Sed de iure Canonico inquit, quod cum per iuramentum sum in opere, vel etiam periculum per iuramentum vitandum est, vt in iuribus supra allegatis; si iuravi me soluturū pecuniam mutuam non poterō opponere exceptionem non numeratam per hunc argumentum, licum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. vbi iuramentum facit actum valere meliori modo, quo potest iūdo amplius sentit Menchac. vbi supra. quod nec etiā post solutionem possum opponere exceptionem non numeratam pecuniar; & respondet ad dict. cap. debitores, quod ibi iuravi me solvere iuravi, quae indubitanter sunt in debitor; hic autem iuravi me soluturum pecuniam mutuam, quam tantum non est numeratam non fuisse soluta.
 ¶ Hanc tamē omnibus non obstantibus tenenda est supra dict. communis & recepta sententia probata in dict. l. fina. C. de non numerata pecunia. Scilicet iuribus similibus supra allegatis scilicet, quod iuramentum sortitur naturam actus primordiale, & non accidentalem; & quod hoc est regulare in omnibus casibus; & in omni specie in dict. l. fina. cui receptissime; & vix sententia non obstant supra dict. omnia, neque quae infra dicentur; & allegata per Laf. vbi supra. & sequentes; in quibus iuramentum alteratur naturā contractus, siue actus, super quo interponitur. & ei addit robur & virtutem, quā his respondendum est. Primo quod pro cedunt; & loquuntur iuris, quae non sunt de natura primordiali actus, sed accidentali tantum; quāo casu secundum supradictam communem distinctionem, & resolutionem; iuramentum bene praestat robur; & firmitatem actui, alia; in valido, vel reuocabili, vt potest videri in exemplis assignatis per Doctorem habentem per prae oculis distinctionem Bald. supra positam ad sciendum; quae dicantur naturalia, & accidentalia; cuiuscumque actus. Et ita est intelligenda opinio Laf. vbi supra & sequentium secundum hanc distinctionem com-

muniem; dum existimat regulatiter iuramentum non sortiri naturam actus, sed eam alterate, nam intelligi debet, respectu naturae accidentalis actus, non vero primordialis, ita huius difficultati respondet Rolandus a Valle dict. consil. 6. numero. 37. & Courruuias vbi supra.
 ¶ Secundo & verissime respondeo supra dictae difficultati, quod in casu dict. l. fina. C. de non numerata pecunia. in actu ipso confessoris numerata pecunia defecit consensus, quia ita demum ibi debitor confessus est se recepisse, & obligatur ad soluendum; si sibi numeretur, quia id facit praesentia numerationis, quia licet adfuit initio aliquis consensus, fuit tamen conditionalis, si sequeretur numeratio, qua conditio deficiente, defecit etiam consensus. Vnde iuramentum de soluendo illam pecuniam, quam confitetur se recepisse, praestat robur respectu ad sequitur, scilicet, pecuniae numerationem, & per consequens iuramentum recipit eandem conditionem, imo sub ea praestatum intelligitur; & ita non magis obligatur iurans soluere pecuniam mutuam, ac si non iurasset, ad hunc, scilicet, effectum, vt possit intra biennium opponere exceptionem non numeratam pecuniar; sicut si iuramentum interpositum fuisset, sub expressa conditione, si sibi numeretur pecunia; quo casu dubium non esset, quin optime posset opponere iurans, exceptionem hanc, quia defecit consensus, se aliter obligandi, & soluendi, quam si sibi prius soluta (hoc est) numerata fuerit pecunia. Ita & eodem modo idem dicendum est, si praedicta conditio non exprimitur; quando quidem ab initio expressa primordiali natura actus, & contractus sub intelligitur, & eius mentis videtur fuisse consentiens & obligans se, cum iuramento ad mutuum reddendum, nempe si sibi numeretur pecunia, & non aliās, vt iuri communi est notum; & praeterea iure regio probatur in l. 27. tit. 11. par. 3. in dict. vers. *Otra se de qm os ibi, Ca bien deuemos entender que tal fue su intencion de que juro, que lo pagaria a aquel plazo, si egre de jesso.* Et ita non facit illo modo contra iuramentum; si opponat praedictam exceptionem, cum altera pars secum non adimpleuit, nec fidem seruauerit: quo casu tantum (hoc est) si defuerit uat per realem numerationem iurans voluit se iuramento obligare. Pro quo sunt argumenta optimi textus in cap. veniens. & in cap. peruenit in secundo de iure iurandi; & in cap. Quintauallis. eodem tit. & in cap. cum iura-

mea-

mento. de homicid. vbi probatur, quod iuramentum nullam interpretationem patitur praeter consensus iurantis, at verò in iuribus supra allegatis in supradicta difficultate mota contra dict. l. fina. & communem resolutionem supradictam iurans consensus pure, & ideo iuramentum firmiter actum, & ei addit vires vt constat ex eisdem iuribus; & hic est verus intellectus dict. l. fina. C. de non numerata pecunia. quem ibi Doctor. omnes sentiunt. & tenet Bart. licet sic non declarat in l. si quis pro eo in octavo membro numero. 15. ff. de si de iust. & iur. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. prima lectura numero. 18. ff. de legat. 1. & dict. l. si pecuniam. numero. 25. tenet etiam Rip. in capit. 1. numero. 57. de iudicis. & Marc. Anton. haue. vbi supra numero. 134. vbi dicit se eius esse, vbi adest consensus, quia tunc iuramentum addit robur, & confirmat, eundem etiam intellectum sequitur plures allegas Rolan. a Valle dict. consil. 6. numero. 38. & in dict. consil. 8. nume. 42. & dict. consil. 77. numero. 23. lib. 1. & in dict. consil. 70. numero. 31. lib. 2. & in lib. 2. de testamen. in secunda parte. tum in vers. illud vero vbi inquit, quod iuramentum nunquam interpretandum est praeter iurantis intentionem, & quod inter consensus limites iuramentum obligationi addit religionis vinculum, [sequitur plures referens Antonius Gabriel. vbi supra numero. 2.] Et haec est communis opinio; & intellectus ad l. fina. vt colligitur ex omnibus supradictis, & praecipue ex Menchac. dict. §. 29. numero. 6. & est profecto verissima resolutio & tenenda, tam in iudicando, & consulendo, quam in puniendo iuris: quae intellectum etiam tenet alios allegans Aymon Crauetta dict. consil. 102. num. 7.
 ¶ Ex quibus omnibus inferuntur plures verissime resolutiones. Primo non bene dixisse Menchac. & omnino ab eo esse cauedum, vbi supra. dum limauit de iure Canonico non procedere dict. l. final. C. de non numerata pecunia. saltem de iure Ciuili, quia verissimum est dictum procedere etiam dict. l. final. tenent tunc Canonico. Ius enim Canonico, cum sit nullissimum, & aequum obligat tantum consentientem, non verò eum, qui non consentit, sicut est ille, qui iuravit solvere pecunias mutuas, quas confitetur recepisse in casu dict. l. final. Nam ita demum confitetur, & iuravit sibi numerentur, & non aliās vnde pecunias sibi non numeratis, non rema-

net obligatus, nec iuramentum habet locum, nisi secundum intentionem iurantis, vt iuris Canonici pluribus iuribus supra probatum fuit Itaque nullo modo potest dici per iuramentum, neque periculum per iuramentum, qui in tali casu opponit exceptionem non numerata pecuniar, cum eius consensus, & iuramentum non antea incipiant vires habere, eum que arctare, & obligare, quam sibi numerata sit pecunia, quam confitetur recepisse, & iuravit soluere praesentis numerationis. Et ita verissime Bald. Nouell. in tract. de dote in. 10. part. numero. 6. dixit dispositionem. d. l. final. habere etiam locum, & obtinere de iure Canonico, & sic contrarium expresse eius, quod tenet Menchac. & pro expedire, & sine dubio id tradit Bald. Nouell. vbi supra nihil allegans, sed verissimum est ex omnibus supra dictis, quae oportuit considerare Menchac. vt opinionem falsissimam, quā in hoc tenet, respueret, imo eam non intenderet, quia absurdum est viro graui intentam.
 ¶ Secundo ex supradictis inferitur non esse necessarium in casu dict. l. si petere relaxationem nec absolutionem iuramenti, cum iurans hoc casu non contradicat iuramento, opponendo praedict. exceptionem, & sic non incidit in periculum, quia tunc est necessaria relaxatio & absolutio iuramenti, quando ea non impetrata iurans contrauenit iuramento & efficeretur per iurans, vt in capit. 1. & in cap. debitores & ibi Doctor. de iure iurandi. & alibi etiam saepissime, sed in proposito iurans opponens huiusmodi exceptionem non venit contra iuramentum nec efficitur per iurans, vt supra bene probatum est. Igitur antequam opponat hanc exceptionem non est necessaria petere nec obtinere praed. relaxationem & absolutionem iuramenti: ita in specie tenet Bald. in dict. l. si. num. 1. & alios allegans Couar. in. 4. de sponsa. 2. par. c. 3. §. 5. num. 3. & est sine dubio, licet Petr. Rebuff. in tracta. de chirograph. & cedul. recognit. artic. 2. numero. 2. 4. 1. tom. comment. ad consil. Gallic. teneat contrarium dicens, quod ita praxis seruat, & quod est tutius.
 ¶ Tertio & praecipue ex supra dictis inferitur ad intellectum huius. l. final. quod in casu ipsius iuramentum fuit appositum super mutuo reddendo soluendoque, vt supra dictum est, non vero super receptione pecuniar mutuar, quia si super ipsa receptione poneretur iuramentum confitens debitor cum iuramento se recepisse pecunias mutuas, vel

omnia contenta in instrumento esse vera & in nullo contra facere vel venire. non quidem procederet dicta. l. fin. nec eius dispositio, & minimè posset opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, quia cum debitor confessus fuerit cum iuramento pecuniam recepisse. si opponat exceptionem non numeratæ pecuniæ, contradicit directo iuramento quo firmavit numeratam fuisse, nec hoc casu deficit consensus iurantis, cum illud confiteatur cum iuramento, & ideo confessio iurata non recipit conditionem si pecunia numeretur. nec eam fortitur. Quam ob rem iuramentum confirmat ipsam confessionem, eique vires præstat, vt aduersus eam non opponatur exceptio non numeratæ pecuniæ: & ita optimo iure differentia constituitur inter hæc duo, quod maxime conducit ad intellectum dict. l. final. Et ita inuenio, quod intelligit materiam hanc Bald. in dict. l. final. numero. 6. Paulus de Castro. numero 4. Salicet. 2. vbi eius additio alios allegat, tenet etiam alios allegans Stephan. Aufrelius decisio. Capellæ Tolosæ. 374. glossa. 3. incipi. Idem voluit: & est communis hic intellectus secundum Emanuel. Costam. in. l. si ex cautione in nona fallent. C. de non numerata pecunia: sequitur etiam cum Ioanne de Imol. quem refert Bald. Nouel. vbi supra, & cum Marc. Anton. Bauer. Marian. Soc. Iun. consilio. 90. numero. 7. libr. 1. & Petr. Rebuff. vbi supra numero. 25. licet numero. 24. fecus esse existimet in confessione de recepto iurata: nisi adiectum sit vere numeratam esse pecuniam. Sed idem tenendum est in vtroque casu, vt scilicet, non habeat tunc locum exceptio non numeratæ pecuniæ, secundum supra dictos & hæc est communis opinio secundum Menchac. vbi supra dict. §. 9. numero. 19. vbi allegat plures Doctores. tenentes contrarium. Imo quod hoc casu etiam possit opponi exceptio non numeratæ pecuniæ. Sed communis opinio supra dict. est verior & tenenda per supra dicta, & ita dict. l. Regia 27. versiculo otiosi de zimo titulo. 11. partita. 3. cum mysterio loquitur in eo casu iuratum quo iuramentum adijcitur super obligatione de soluendo mutuuum, vt tunc possit opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: ex ratione iam supra relata, quasi innuat fecus esse dicendum, quotiescunque iuramentum apponitur super ipsa confessione de recepto, quod est notandum. Vnde infertur vera ratio ad dict. ca. debitores de iure iurand. quod ideo ibi iurans

soluere vsuras tenetur id adimplere, quia vere promisit cum iuramento eas soluere, absque aliqua spe numerationis: & sic iuramentum adiectum fuit actui puro & deliberato de soluendo eas vsura fortiori, in quo nulla conditio inest & quauis Rebuffus vbi supra, dict. nume. 25. intelligat supradicta in creditore iurante omnia in instrumento contenta esse vera deferente debitore, idem tamen est in debitore iurante id secundum supra dictos Doctores.

¶ Quarto ex supra dictis infertur, quod licet olim de iure communi maxime concertatum fuerit inter Doctores. an possit renuntiare exceptioni non numeratæ pecuniæ in continenti vel post ex interuallo, vt tradunt resoluendo communia Couarruias libr. 2. var. resolut. cap. 4. numero. 3. & Anton. Gomez in. l. 53. Taur. numer. 52. & Gregor. Lopez. in. d. l. Regia in verb. carta & Mèch. de success. creat. dict. §. 29. numero. 6. & in dict. §. 9. nume. 22. & numero. 25. vbi allegant. l. Regiam. 9. titulum. 1. part. 5. quæ tollit omne dubium, quod erat de iure communi, quia expresse. l. illa. regia disponit, vt possit renuntiare exceptioni non numeratæ pecuniæ etiam in continenti in ipso met instrumento, & ita seruatur & practica tur quoties, quam. l. vltra Glossam nouam ibi Gregorij, circa aliam declarat, idem Menchac. d. §. 9. d. num. 22. & seq.

¶ Tamen si renuntiationi non numeratæ pecuniæ adijcitur iuramentum minimè poterit opponi exceptio supra dicta, cum renuntians hoc casu habuerit consensum, quando quidem renuntiat prædict. exceptioni cogitans sibi eam competituram, & volens teneri ad solutionem, etiam si sibi non numeretur pecunia, quod optime ipse facere potest, cum possit renuntiare iuri pro se introducto ex regula iuris vulgari, quæ renuntiatione exceptionis non numeratæ pecuniæ licet iure communi non valeret, vel saltem sit dubium an valeat, quotiescunque in eodem instrumento adijcitur, & secundum opinio. communem de iure communi minimè valeat prædict. renuntiatione, maxime quando in ipsomet instrumento est posita & facta licet alij contradicant, vt constat ex doctoribus supra allegatis: quia eadem facilitate qua confessus est se recepisse, eadem renuntiat. argumento. l. doli mali. §. diuersum. ff. de nouat. interuenit tamen iuramenti optime confirmatur, quia consensus non deest, imo adest se obligandi etiam si pecunia sibi non numeretur. Et præterea renuntiatione illa

illa non habet conditionem tacitam, nec naturam subintellectam, nec expressam, si pecunia numeretur: & ideo iuramentum super ea appositum non regulatur secundum ipsam nec in eo adest tacita illa conditio, quæ adest in obligatione de soluendo, scilicet, si pecunia numeretur: sed confirmat, robor, viresque præstat ipsi renuntiationi alias inualidæ (licet hodie, vt dictum est, non sit necessarium iuramentum ad validandam, ipsam renuntiationem, cum ipsa sola absque iuramento rectè valeat, vt in dict. l. 9.) Et in specie renuntiationis cum iuramento, quod valeat tenet Salicet. in. l. 3. nu. 25. C. de non numerat. pecun. post Bart. in dict. l. final. dicentem, quod post solutionem poterit petere pecuniam argumento. text. in cap. 1. & in cap. debitores de iure iurand. & ita fuit decisum in Capella Tolosæ. decisio. 374. Et hanc opinio. plures Doctores referens, qui eam sequuntur, testatur communem Menchac. dict. §. 9. numero. 31. vbi eam sequitur, probat & defendit aduersum Alciat. quem refert tenentem contra communem. quæ communis opinio probatur optime ex supra dictis in hoc. c. circa intellectum dict. l. final. licet contra eam tam de iure civili quam Canonico, & etiam contra communem intellectum dict. l. final. supra traditum in tertiatione teneat priuato quodam argumento Angel. in. §. idem iuris numero. 37. instituta de except. quem refert Steph. Aufre. vbi supra & refert eundem Angel. in dict. l. final. tenentem communem opinionem supra dictam, scilicet, quod renuntiatione exceptionis non numeratæ pecuniæ firmatur iuramento, & quod si debitor solueret postea repeteret argumento dict. cap. debitores. vt tenet Bart. in dict. l. final. & allegat etiam hoc vltimum tenentem Salicet. in. l. si ex cautione C. de non numerat. pecun. & eundem Angel. in. l. in contractibus eodem titulo. & ibi Ioan. Fabr. & Hostien. & Ioan. And. in. capit. si. de solut.

Hæc communem opinionem limitat idem Menchac. de successio. creatio. §. 18. num. 168. si à principio quis iurasset se non renuntiatum exceptioni non numeratæ pecuniæ, quia tunc renuntiatione postea facta etiam cum iuramento esset nulla per dicta per eum superius, ad que ibi se refert, scilicet, quia primum iuramentum de non reuocando fuit consonum iuri communi, at vero secundum contra ius, quo casu valet prius iuxta concordiam assignatam inter glo. cap. licet mulier. de iure

iur. in. 6. communiter approbatam, & gloss. etiam communiter approbatam in cap. si. de procurat. libr. 6. de quo nos diximus hoc eodem tractatu supra cap. 1. ad finem. Sed hæc limitatio Menchac. & eius ratio & fundamentum posset quidem habere locum attentio iure communi secundum quod iuxta communem opinio. doct. non valet renuntiatione simplex non numeratæ pecuniæ absque iuramento facta in eodem instrumento. Sed hodie attentio iure regio dict. l. 9. qua expresse cauetur & disponitur valere huiusmodi renuntiationem, etiam in eodem instrumento factam, imo videtur. l. illa requiri, quod prædict. renuntiatione fiat in eodem instrumento, maxime videtur periclitari limitatio Menchac. supra dicta & eius fundamentum, cum primum iuramentum de non renuntiatione exceptioni non numeratæ pecuniæ sit contra ius, hoc est, contra dict. l. regiam, secundum autem iuramentum, quo renuntiat eidem exceptioni sit consonum legi. Vnde videtur quod vltimum iuramentum sit seruandum, quantum iurans remaneat periurus, iuxta latius per me dicta in dict. cap. 1. ad fin. licet aduertit possit, quod adhuc primum iuramentum in proposito huius limitationis factum non sit contra. l. Quia lex illa non prohibet quod non renuntietur, quia aliàs esset præcipere, quod semper renuntietur non numeratæ pecuniæ & sic corrigeret totum ius commune, quod minime est dicendum, sed tantum dicit & disponit dict. l. regia. quod si renuntietur dict. exceptioni valeat prædict. renuntiatione quominus possit opponi prædict. exceptio, necessitatem tamen renuntiansi semper dicit. exceptioni minime imponit, vnde dubito. de hac limitatione Menchac.

¶ Quinto ex omnibus supradictis infertur intellectus ad text. in. l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. & in. l. æ de C. eodem tit. vbi probat, quod licet in locatione ad sit pactum de non expellendo conductorem à locatione durate tempore locationis, intelligitur tamen, si soluerit pensionem, vnde si per biennium solvere cessauit poterit expelli non obstante precepto & poena. idè etiã probat. l. 6. ad fin. titu. 8. part. 5. vbi loquitur etiam si non ad sit prædict. pactum licet. l. 5. eiusdem tituli probet, quod etiam si tantum per annum cessauerit in solutione potest expelli. Sed. d. l. 5. intelligi debet quoties locatio est tantum facta ad biennium vel triennium. d. l. 6. quando locatio est facta ad quadriennium vel longius tempus, ita II.

illas intelligit & concordat Gregorius Lopez in dict. l. 7. in gloss. deinde ad eandem, ubi alium etiam intelligit assignat & Antonius Gomez. 2. tom. cap. de locat. & conduct. numero 6. & Covarruvias in rubric. de testamentis in 2. parte numero. 1. r. fol. 7. colu. 2. 3. & 4. illius folij, ubi late agit, quid hoc casu de iure communi statutum sit. Dico nunc quod etiam si in predicta locatione & pacto de non expellendo interueniat iuramentum. hoc iuramentum debet intelligi eodem modo, quo & contractus si pensioem soluerit, quia si cessauit tempore supra dictis potest expelli non obstante iuramento, quia regulariter secundum naturam contractus, cui adijcitur, precipue deficiente consensu, quia iurans hoc casu, ita demum promittit & iurat non expellere conductorem tempore conductionis durante, si sibi soluat & non alias. Et in proprijs terminis, ita tenet Archid. post Vincent. in capitul. alienationis numero. 15. 12. questione. 2. quem refert & sequitur Gregor. Lopez in dict. l. 7. in gloss. per quatuor razones. ad fine. n. & in glo. cae la casa, post medium: pro quo etiam facit, quia iuramentum semper intelligitur rebus sic stantibus, ut dictum est supra pluries, & sic ita demum si soluat per se & non alias.

12 ¶ Sexto ex supra dictis omnibus inferitur, quod dolo dans causam contractui bonae fidei reddit illum ipso iure nullum etiam si contractus fuerit iuratus, quia cum interueniente dolo deficiat consensus obligantis se cum iuramento, merito quod iuramentum non confirmet talem contractum, sed intelligatur potius secundum naturam ipsius contractus, quae est, ut sit nullus propter dolum dantem, ei causam cum sit contractus bonae fidei iuxta communem resolutionem per Doctores traditam. Et in specie in contractu bonae fidei iurato, cui dedit causam dolo, quod sit nullus, restatur hanc esse communem opinionem plures referens dominus Anton. de Padilla in l. 2. numero. 4. C. de rescindend. venditione. pro quo facit optimus text. in capitul. quamvis pactum ibi si tamen iuramento non vi nec dolo praestito, ubi dixi de pactis, in 6.

13 ¶ Septimo ex supra dictis inferitur ad intellectum text. celebris in materia in l. si libertus ita iurauerit. ff. de oper. liber. ubi probatur, quod si libertus iurauerit se patrono daturum tot operas, quot ipse patronus arbitratus fuerit, non aliter ratum erit arbitrii patroni, quam si aequum arbitratus sit. & reddit text. ratio-

nem, quia ea est mens personam a bitrio substituentium, ut quia sperent eam recte arbitraturam, id faciunt, non quia vel immodice obligari velint. Ecce igitur text. ubi iuramentum intelligitur secundum mentem contrahentium & naturam obligationis, super qua interponitur, & haec est vera ratio ad illud text. quare iuramentum ibi non operetur confirmationem actus.

14 ¶ Ex quo text. sic intellecto plura sunt notanda. Primo, quod licet arbitrum possit modice ledere partem, non tamen id potest immodice, ita per illum text. tenet Bald. in lege cum antea numero. 5. C. de arbit. quem sequitur Paulus de Castro. in l. si quis arbitrari numero. 6. ff. de verborum obligation. & innuit esse communem Antonius de But. in capitul. quintauallis. colu. 16. de iure iurad. numero. 46.

15 ¶ Secundo ex supra dict. l. si libertus inferit eleganter gloss. in l. penultima. gloss. fina. ff. de arbit. quod si compromisso in aliquem, quem offendi, ut iudicet me secundum quod voluerit valet sed reducitur ad arbitrium boni viri, quae gloss. est communiter approbata secundum Covarruvias libr. 2. varar. resolutio. capitul. 13. colu. 2. & eam sequitur Auentan. capitul. 1. praet. numero. 29. fol. 15. colu. 3. & 4. ubi bona in fauorem dict. gloss. allegat. pro qua est bonus text. in capitul. veniens & in capitul. Quintauallis de iure iurand. ubi probatur, quod ille, qui iurauit stare mandatum alicuius offensis, non tenetur parere si praecipiat illicita, ut quod filium exhaeredet, vel a se propriam remoueat uxorem, quia licet iuramentum licitum sit, mandatum tamen est illicitum. idem ad literam probat. l. 27. in versicul. e de mas dezimos titul. 11. partia. 3. ubi alia plura exempla ponuntur, quae poterunt videri. & dict. gloss. approbatur expresse. in l. 24. versicul. empero si titul. 4. parti. 3. cuius verba sunt haec. *Empero si acaesiese qua in homo oniesse fecho tuerto, o deshonra a otro: e se metiesse en su mano, di ziendo que gelo queria emendar, asi como el mismo mandasse: sobre tal cosa como esta bien podria ser auenidor del pleito, o aquel en cuya mano lo metiesse. Mas a dese ser muy mesurado en aquello que hi mandare, y que sea con razon y guisada cosa: catando qual fue el tuerto, o la deshonra que recibio. E otro si qual es la persona de aquel que se mete en su mano. E librando de su guisa, Valdrá lo que si. X. re. E si cosa de mesurada mandasse, dese se enderocar por alvedrio de ambos es buenos, e no se riata cuando el otro de fincar por ella: maguer el pleito oniesse merido*

merido es su mano: e jurado de fazer, lo que el por bien tuiesse.

16 ¶ Tertio ex dict. l. si libertus ita iurauerit probatur doctrina Bart. in l. fina. numero. 3. ff. de praet. stipul. ubi tenet, quod si quis promittat stare de expensis & interesse dicto vel iuramento alterius, valet haec promissio, & si arbitratum bene, stabitur suo dicto, alias reducitur ad arbitrium boni viri ut in dict. l. si libertus. & in alijs iuribus allegatis per Bart. cuius opinionem, & doctrinam plurimos referens restatur communem dominus Anton. de Padilla in l. 1. numero. 9. ff. de legat. 2. sequitur alios allegans Mathaeus de Afflictis decisio. Neapolita. 97. numero. 19. & sequentibus. vbi in 12. inquit quod altera pars poterit probare contractum, sequitur etiam plures allegans Ferrarius cautela octaua. quam communem opinionem limitat Laf. in l. ius iurandum, quod ex conventionem in princip. n. 6. ff. de iure iurand. in tutore, qui faceret talem conventionem, nam talis conventio facta a tutore non valeret cum Bart. quem alij sequuntur, ut ipse Laf. dicit. Eandem Bart. sententiam crebriorem alios allegat restatur Benueent. in tractatu de Mercatura in titul. de contractib. Mercat. quarta part. num. 6. fol. 133. ubi bene agit de hac Bart. doctrina.

17 ¶ Quarto ex dict. l. si libertus inferit eleganter idem Bart. in l. si societatem. 5. arbitrorum numero. 31. ff. pro soc. quod si in compromisso est iuramentum adiectum renuntiationi reductionis ad arbitrium boni viri, habet in illam conditionem, quam habet pactum praesens, scilicet, non venire contra, si aequum arbitratus fuerit ut in dict. cap. Quintauallis & in dict. l. fina. C. de non numerat. pecuni. & in l. fina. in principio. ff. ad municip. itaque iuramentum hoc casu nihil addit nec tollit reductioni ad arbitrium boni viri, si ad sit laesio magna. Quam Bart. doctrinam tenet omnes Canonistae in dict. capit. Quintauallis secundum Ioannem Baptist. in tractatu de arbit. capit. 16. libr. 7. volumine. 3. tractat. folio. 102. ubi agit & tenet non esse necessarium hoc casu petere abolitionem a iuramento, sed quod esset vile, eam impetrare ad cautelam ob vitandas opiniones, est etiam communis secundum Vital. de Cambap. in tractatu clausula in capit. an reductioni ad arbitrium boni viri possit renuntiare in 29. & sequentibus, ubi late probat, contrarium, & fundat esse necessarium abolitionem iuramenti, & late agit an debeat ad eam citari altera pars: eandem Bart.

doctrinam testantur communem relati per dominum Anton. de Padilla ubi supra numero. 37. ubi num. sequenti inquit esse etiam communem opinionem, quod compromittentibus liberum est renuntiare huic reductioni ad arbitrium boni viri. Sed si esset excessus in magna quantitate etiam post renuntiationem possit peti reductio ad arbitrium boni viri, & eandem doctrinam Bart. sequitur Guido Papae decisio. 319. per totam.

18 ¶ Vbi ampliatur, etiam si renuntiatio fiat cum poena & iuramento, quia nihilominus potest recurri ad arbitrium boni viri absque poena poena & poenarij si grauis laesio praetendatur, ex supra dictis iuribus, ubi addit etiam, quod non corroboratur talis renuntiatio si dictum fuerit siue, aequae siue inique & c. & quod de iure vnius partis possit alteri dari & c. eoque quod talis clausula praebet apertam occasionem delinquendi, & ita nihil operatur, neque firmatur iuramento, & ibi refert alios Doctores, ita tenentes, & dicentes practitari in ciuitate Paduana, & ipse asserit ita vidisse determinari in curia Parlamenti contra Angel. tenentem contrarium in l. 1. 6. r. ff. quibus appell. non lic. Et an reductioni ad arbitrium boni viri possit renuntiare cum iuramento, vel siue eo videndus est late Vitalis ubi supra per totum illud capitul. fol. 631. & sequentibus post Anton. de Butri. in dict. cap. Quintauallis numero. 44. & sequentibus, de iure iuran. qui optime id agit.

¶ Et Antonius Gabriel libro. 2. communium opinio. concl. 3. de arbit. num. 35. & sequenti, ubi refert plures auctores tenentes praed. priorem & communem sententiam & nu. 38. eam dicit videri magis communem aduersus alios quos tenentes contrarium, quos ibi numero. 37. retulerat & agit pro & contra an hoc casu sit necessaria absolutio a iuramento.

19 ¶ Et inquit Alexand. consil. 13. in 1. numero. 12. libr. 2. plures Doctores allegans, quod nunquam dari potest tam lata potestas arbitratoribus, & cum plenissima renuntiatione, quin semper quando in maxima quantitate, seu in toto iusto facta est, possit peti reductio ad arbitrium boni viri, etiam si iuramentum interueniat per supra dicta iura, & Ferrar. ubi supra ubi ampliatur etiam si esset statutum in ciuitate, quod tolleretur reductioem.

20 ¶ Imo dicunt Doctores: secundum ipsum Alexand. ubi supra numero. 13. quod dicto casu, quando latissima forma esset data potestatis arbitratoribus laedendi in maxima quantitate cum renuntiatione reductionis ad hoc, ut pos-

vt possit peti reductio; nedum esset satis probare de dolo arbitratoris in forma predicta scilicet, ex actis, sed etiam sufficeret probare arbitratorum fuisse in lata culpa, quia dolo comparatur.

21 **C** De qua materia, quando valeat renuntiatio reductionis ad arbitrium boni viri, & an possit renuntiare enormis, enormior, & enormissima lesio, videndus est omnino Ioan. Baptista, vbi supra. ca. 15. libr. 7. per totum, vbi melius omnibus resoluit communes opiniones. Et quod renuntiatio reductionis ad arbitrium boni viri cum iuramento facta valeat, quando non apparet dolo, fraus, vel gratia arbitratoris, neque interuenit lesio enormissima, & in maxima quantitate, & laudum propter iuramentum sit seruandum, quauis lesio in parua, magna, enormis, vel enormiori quantitate dicitur videri communem esse sententiam Marc. Anton. Bauer. in tractatu de virtut. & viribus iuramenti numero. 115. volumine. 5. tractat. diuersi. Doctor. folio. 24. vbi allegat Paul. dicentem ab hac opinione tanquam communi minime in iudicando & consulendo fore recedendum. Sed intelligo ipse hanc communem opinionem secundum ea, & per ea quae iam supra dicta sunt, non vero ita stricte, sicut Marc. Anton. sentit.

22 **C** Et Bartol. in dict. §. arbitratorum numer. 25. existimat, quod magna quantitas in proposito, ob quam possit peti predicta reductio ad arbitrium boni viri dicatur sexta pars totius, cuius doctrina in hoc est communis secundum D. Anton. de Padilla, vbi supra numero. 4. vbi refert altam veriorum, & communem opinionem in hoc, quae habet, hoc relinquit arbitrio iudicis, & numero. 41. refert esse etiam communem opinionem eam Bartol. in dict. §. Arbitratorum contra specul. quod intra. 30. annos possit peti hanc reductio, & non postea. Et supra dictas duas opiniones circa illud, quae dicitur magna lesio in proposito refert dicens am basile magis communes Perard. caut. 8. col. 3.

23 **C** Vbi refert Cepol. ca. 199. assignante quatuor cautelas ad hoc, vt non habeat locum reductio, quas ipse dicit in effectu claudicare, & de iure non procedere, & addit alias duas, quas veras esse reputat, quod ego non credo, septem ponit Ioan. Bap. vbi supra cap. 17. libr. 7. quas reperbat excepta vltima, quam tenet, & dicit perpetuo notandam, & esse de communi intentione nostrorum Doctorum, scilicet, quod partes concedant arbitratori liberam, & absolutam potestatem, ius vnius partis in totum,

vel in partem alteri concedendi, & donationis titulo conferendi. Quoniam sicut potest constitui procurator ad donandum, vel dilapidandum bona ipsius constituentis in totum vel in partem, cum rei suae quilibet sit moderator, & arbiter vt in. l. in re mandata. C. mandati, siq. etiam eadem potestas potest concedi huic iudici arbitratori, neque est qui repugnet, cum omnis eius potentia ex compromisso sumatur, vt in. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbit. Et ita concipiendo pactum ex laesione etiam enormissima circumscripto dolo arbitratoris, nullo modo poterit peti reductio, neque enim hoc casu laeduntur, praeter eorum voluntatem, vt in regu. scienti de regul. iur. in. 6. cum similibus. Haecenus ille. [Et hoc vltimum nempe quando expresse renuntiat reductio cum iuramento etiam ex enormissima lesione quod tunc non possit peti reductio ad arbit. boni viri tenent plures relati per Ant. Gabriel vbi supra dict. conclus. 3. de arbit. numero. 39. vbi numero. 46. dicit eam videri magis communem]. Sed haec cautela mihi non placet, tum ex supra dictis, praecipue ex traditis per Guid. Papae vbi supra: tum etiam per ea, quae ipse dixi in rep. authent. Sacramenta puberum. numero. 100. & sequentibus. C. si aduers. vend. vbi quod clausula donationis adiecta in renuntiatione enormissima lesionis non semper impedit rescissionem contractus, nisi quibusdam concurrentibus, quae ibi ex Alciato dixi. Vnde, cum in cautela supra dicta, verba donationis nimis generalia sint, neque consistet ex eis partes donare voluisse per totum, quibus debet esse stare secundum Alciati, vbi supra relatum merito, quod praedicta potestas data arbitratori cum potestate concedendi, & donationis titulo de iure vnius partis, in altera transferendi, nihil valeat, neque impedit reductionem ad arbitrium boni viri. Minus mihi placet quod vltimo loco dicitur Ioan. Baptista tradit dict. ca. 17. scilicet, quod si breuiter in compromisso diceretur, quod arbiter potestatem habeat laedendi partes etiam in quantitate enormissima, hoc solum sufficeret, vt nulla reductio petatur nisi ex dolo laesione, quod quidem falsissimum esse existimo & contra coes & receptas sententias supra positas in hac materia. [Et hanc qua sequor tenent etiam plures & communem dicunt & in practica seruari quos refert de Anto, Gabriel vbi supra numero. 41. & sequentibus]. Ipse etiam Ioannes Baptista in dicto cap. 15. ponit nouem in dicit probandi dolum in arbitratore in proposito, ideo videndus est.

C Ex

Prima pars.

24 **C** Ex quibus omnibus infero ad intellectum l. 7. titu. 16. libro. 8. noue recopilatio. Regiae vbi dicitur, que todos aquellos que se obligaren por compromisso, o en otra qualquier manera, a cumplir algunas cosas, o en otras penas para la nueva camara, que las tales personas sean tenidas de las pagar auiendo incurrido en ellas, vt procedat praeterquam si magna lesio interueniat in sententia arbitraria, quia tunc non incurritur in poenam, si petatur reductio ad arbitrium boni viri, & dicit. l. Regia loquitur tantum eo casu, quo in eam incurritur. ita colligitur ex traditis per Guidon. Pap. vbi supra. d. decif. 519. per totam.

25 **C** Quia ex dict. l. si libertus infertur, quod ille, qui iurauit stare sententiae alicuius potest appellare, si in ea grauat iuxta gloss. in cap. adhuc. El. 2. de appellat. non enim potest commode impleri sententia iniusta, vt gloss. ibi probat, cui est similis in capit. quod bene. 6. quaestio. 4. quam cum multis alijs commendat Deci. in dict. capitul. adhuc, dicens esse pro eis text. in dict. l. si libertus. quem ad hoc commendat Alexand. consil. 42. numero. 21. lib. 1. lat. in. l. quidam cum filium numero. 22. ff. de verborum obligatio. Paulus de Castro in. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. dicens, quod propter modicum in commoditatem non potest deferri iuramentum, sicut nec restitutio potest concedi propter modicum laesionem. vt in. l. scio. ff. de integ. restit.

26 **C** Sexto ex supra dictis infertur, quod tradit Lanfranc. de Onano in tractatu de arbit. quaestio. 55. numero. 102. & 103. vbi tenet bene probans, quod si iuramentum in compromisso pactum iuratum apponatur sine renuntiatione, quod non possit agi nec dici de nullitate, adhuc sententia arbitri excedentis formam compromissi poterit dici nulla argumento text. in. c. cu. dilecti de transact. cum forma tradita sit seruanda & iuramentum subiectum tali renuntiatione casum recipiat conditiones & moderationes, quas ipsa renuntiatione. per text. in dict. l. fina. C. de no. a. numerata pecunia. & in. l. ita demum. C. de arbit. cum similib. Et ita tenet hanc opinionem pro veritate dictus auctor dicens, eam tenuisse excellentissimum Doctor. dominum Rapha. Fulgos. in consil. incip. visio processu caute motae inter Bartholomaeum.

27 **C** Vltimo circa hanc materiam compromissi iurati, quid dicendum sit quando compro-

Cap. XXXVIII.

111

missum est iuratum & arbitrarium specificè approbatum fuit simpliciter seu acceptatum sine iuramento, an hoc non obstante possit agi remedio. l. secundae. C. de rescinden. vendit. aduersus dictum arbitrium, stante laesione ultra dimidiam videndus est omnino Ioannes Baptista de Cacialup. in tractatu de transactione. 12. quaestio. numero. 11. 12. & 13. volumine. 3. tractat. docto. fol. 25. vbi agit pro & contra, & tandem inquit se nihil decidere in hoc puncto ne sumatur aliqua coniectura tenuis iudicij sui, quod tunc non aperit pro bono respectu dicens se vel se etiam melius cogitare, & se putare conuenire. vt consideretur persona acceptans, vtrum simplicitate, vel leuitate id faciat. Ego autem existimo hoc casu, quod si sibi legatur arbitrium & consentiat illud vel approbet, nullo modo aduersus id possit venire per plures regulas communes quae traduntur in materia dict. l. secundae nisi minor rusticus vel mulier esset, qui consentit, quia hi bene possent restitui aduersus suum consensum praestitum sui facilitate & ignorantia, vt ibi traditur.

Index Cap. XXXVIII.

- 1 Statuta ciuitatis vel villa ad hoc vt obseruentur secundum ea iudicetur requirunt, quod sint confirmata per Regem, vel vsu approbata.
- 2 Confirmatio statutorum in locis dominorum temporalium sufficit, quod sit per ipsos dominos.
- 3 Populus non potest statuere contra leges communes regni, quando recognoscit superiorem.
- 4 Statuta quae sunt bona & secundum exigentiam & conseruationem publicam, vel que sunt super victualibus vel similibus negotijs, quae spectant ad bonam reipublicae gubernationem, non egent confirmatione sed seruanda sunt statim, imo nec quod vsu approbentur numero. 12.
- 5 Quotiescunque requiritur confirmatio statuti vel privilegij inducitur per iuramentum regis de seruandis statutis vel privilegijs illius ciuitatis vel villa.
- 6 Confirmatio generalis statutorum vel privilegiorum non extenditur ad statuta iniusta, illicita, vel iniuria contraria vel que possunt aliquod ius nouum inducere etiam si praed. confirmatio fiat cum clausula ex certa scientia, & praeterea referuntur ad actus validos & non ad inuvalidos.
- 7 Index qui iurauit seruare statuta non tenetur seruare, que sunt contra libertatem ecclesiasticam.

8 Statutum

De Iuramento confirmatorio. &c.

- 8 Statutum ciuitatis vel ville si non est confirmatum ad hoc, vt obseruetur debet probari eius vsus.
- 9 Leges que semper sunt in viridi obseruantia & non requirunt probari earum vsus, debent recipi a populo, aliis non obligant.
- 10 Differentia inter leges & statuta.
- 11 Allegant leges fori vel statuta loci, incumbit probare eorum vsus nisi in duobus casibus hic positis, & cuius vsus probatio sufficiat.
- 13 Index, an teneatur de necessitate iudicare secundum statutum licet non sit in iudicio productum?
- 14 Iuramentum de seruando statuta ecclesie tam edita, quam edenda non extenditur ad statuta moribus vtentium non recepta vel per contrariam consuetudinem abrogata, & alia similia hic ponuntur.
- 15 Casus practici circa hoc.
- 16 Statutum iuratum factum a ciuibus an possit per eosdem renouari?

De statutis seu ordinationibus ciuitatis vel ville obseruandis vel non.

Cap. XXXVIII.

Statuta seu ordinationes ciuitatis, vel ville ad hoc, vt obseruentur & secundum eas iudicetur requirunt, quod sint confirmata per regem vel vsu approbata. De primo dico quod confirmatio debet fieri in consilio regali, vt latissime probat, & concludit Auiles in c. 17. preter. in glo. Proceper sobre ello. & Gregor. Lopez in l. 12. titu. 1. partita. 1. glos. magna. Idem in effectu tenet & probat Matth. de Afflict. in constit. vtriusque regni. Sicil. in precludijs quaestione. 3. nu. 3. quauis contrarium imo, quod statuta sint seruanda etiam si non sint confirmata late probare conetur Petrus Nuñez de Auendañ. 1. parte. cap. 8. ad fin. & capit. 19. preter. num. 4. & seq. vbi concludunt, quod in consilio regali faciliter conceduntur quotidie ad instantiam cuiuscunque prouisiones regales, vt non tenentur statuta populi, quæ non sunt confirmata per regiam Celsitudinem,

2 Quæ confirmatio in terris dominorum temporalium, vt sunt Duces, Comites & Marchiones & similia, sufficit, quod fiat per ipsos dominos, vt bene etiam probat Auiles vbi supra. num. 18. limitans in statutis, quæ sunt contra ius & Grego. Lopez bene vbi supra, vbi ad-

hoc ponderat. d. l. 12. & Auendañ. vbi supra. num. 9. dicens ita vidisse in practica, licet alij aliter concludant. Licet etiam Matth. de Afflict. vbi supra dicens ideò solitum se consilere aliquibus baronibus quod quando presentantur eis huiusmodi statuta, vt illa confirmet quod non confirmet singulariter quodlibet statutum de se, sed generaliter in fine dicant confirmamus & approbamus, &c. quia talis confirmatio se non extendit ad aliud quod statutum vel inhonestum vel contra. ll. vel constitutiones regni vel aliud capitulum regis, vt ibi late probat & alia addit in proposito.

3 Et quod populus etiam non possit statuere contra. ll. communes regni (intellige quando recognoscit superiore) tenet & probat Greg. Lop. in d. gl. mag. tertia limitatione, pro quo ego inuenio expressam. l. primam Tauri ibi. Y no fueren contrarias a las dichas leyes de ordenamientos y pragmaticas. Nihilominus tamen, vt inquit Auiles. num. 18. contrarium sit per fenatores consilij regalis etiam in terris domino rum temporalium: quia ad petitionem cuiuslibet iubent dicta statuta ad consilium deferri, & quod non vtatur eis donec per eos sint approbata & confirmata, & ita ego vidi tam in statutis ciuitatis regie quàm villæ domini temporalis.

4 Quod quidem fallit in statutis, quæ sunt bona & secundum exigentiam & conseruationem publicam illius loci, vel quæ sunt super victualibus, vel similibus negotijs, quæ spectant ab bonâ reipublice gubernatione: nam hæc non egent confirmatione, sed seruanda sunt statim, quia confirmata sunt ex propria naturali iustitia, vt cum Bald. & alijs tradit Auiles vbi supra nu. 2. & Auendañ. in. 1. part. c. 8. preter. nu. 6. & iterum. d. c. 19. num. 5. fol. 115. vers. supradicta conclusio, sequitur Matth. de Afflict. vbi supra nu. 7. Et in hoc casu potest intelligi. ca. 17. preter. num. quatenus dicit, qd corrector seruet statuta ciuitatis bona &c. l. 13. tit. 1. libro. 7. ordin. quæ iubet, ordinationes ciuitatis & populorum seruari secundum Grego. Lop. vbi supra pro qua opinione facit pragmat. 47. vers. 1. in volumine pragma. quæ ita se habet. Primeramente porque nos somos informados que muchas vezes se siguen muchos inconuenientes de recebir vos los dichos nuestros presidentes e oydores todas las appellaciones indistinctamente, e mandar sobre seer en la execucion mayormente en las cosas que se demandan en las ciudades villas y lugares cerca de la gouernacion dellas, e cerca de las cassas de los mantenimientos, e de la guarda de las ordenanças que

que tienen e de las cosas que cada dia se ordenan conuenientes al buen regimiento del pueblo. E cerca de las labores, e limpieza de las calles, y quantas y gastos de las proprias y otras semejantes cosas: porque por esto se impide mucho la buena gouernacion de las dichas ciudades y villas y lugares y es mucho por suyo para las comunidades y cassas de muchos gastos: e por la mayor parte la execucion de estas cosas es de menos per suyo a las partes que dellos se agrauian: Ordenamos y mandamos que quando semejantes cosas viniere a la nuestra audiencia en grado de appellacion o nullidad, o por simple querrela, o en otra qualquier manera, ante que vos los dichos nuestro presidente e oydores sobre ello proceays lo mirays mucho: e que antes de inhibir, o mandar sobre seer: mandeys a los dichos nuestros corregidores y otros oficiales de las tales ciudades villas y lugares que embien la razon de ello ante vosotros e la causa que los mouio a hazer lo que hizieron y mandaron. &c. Et aduerte, qd verba supra. d. pragmatica alludunt cum verbis d. c. 17. preter. & sic eodem casu loquuntur & debent intelligi supra. d. modo.

5 Et quotiescumque requiritur confirmatio statuti vel priuilegij ea inducitur per iuramentum regis de seruando statutis vel priuilegij ciuitatis, vt concludit Hippolytus de Marfi. singul. 71. vbi allegat Bald. quem refert & sequitur Roland. à Valle consil. 29. nu. 31. lib. 1. & Auiles vbi supra. num. 3.

6 Et confirmatio statutorum vel priuilegiorum generalis non extenditur ad statuta iniusta vel illicita, nec ad ea, quæ sunt iuri contraria, vel quæ possunt aliquod ius nouum inducere cum talis confirmatio intelligatur per obreptionem impetrata. Quod etiam procedit vbi talis confirmatio generalis facta fuisset cum clausula ex certa scientia, quoniam non est verisimile principem voluisse talia statuta iniusta approbare, & quia etiam capienda est interpretatio, per quam minus derogetur iuri communi. Præterea talis confirmatio referri tantum debet ad actus validos & non ad inualidos, vt late hæc omnia tradit plures Doct. ad ea allegans Roland. à Valle. d. consil. 29. nu. 32. & sequentibus. vt que ad numer. 36. & Marian. Soc. Iun. consil. 32. nu. 43. lib. 3. ad quos est omnino occurrendum quoties opus fuerit & ad Auiles vbi supra nu. 4. & sequentibus. vbi aliqua supra. d. per Roland. tradit, amplians in Papa confirmante generaliter statuta alicuius ecclesie, vt non videatur confirmare iniusta, nec ea, quæ sunt contra bonos mores & iustitiam, nec contra libertatem ecclesiasticam, sed tantum iusta. Et qd iudex iurans seruare statuta non te-

neatur seruare, quæ sunt contra libertatem ecclesiasticam tenet idem Auiles. c. 17. preter. in glo. buenas, nu. 7. fol. 158. & dicitur Auiles vbi supra in glo. proceper sobre ello, per totam illam glo. tradit alia plura in materia confirmationis statutorum, vel priuilegiorum, quæ ad nostrum propositum non spectant ideo non refero. Adde Ferdinandum Loazes in allegatione iuris pro Marchione Velez in responsione ad quintum fundamentum nu. 46. & sequentibus. pag. 330. vbi plura in proposito iuramenti refert, de iurante seruare statuta vt intelligatur de iustis & honestis, validis & obseruatis.

7 De secundo, qd statutum ciuitatis vel villæ ad hoc vt obseruetur, si non est confirmatum per superiorem, requiratur qd vsu approbatum sit, probat expresse. l. 1. Taur. in illis verbis, Tenlo que por ellas no se pudiere determinar, (scilicet per. ll. ordinamenti & pragmaticas) Mandamos que se guarden las leyes de los fueros ansi del fuero de las leyes, como las de los fueros municipales que cada ciudad, o villa, o lugar tuuiere en lo que son o fueren vsadas y guardadas en los dichos lugares, y no fueren contrarias a las dichas leyes de ordenamientos, y prematicas. Et de iure communi idem tenet & probat Cepola consil. crimin. 13. & licet Roder. Suar. in proem. ll. fori in princip. teneat contrarium, imo quod vsus statuti, sicut iuris communis non sit necessarius: quia semper sunt in viridi obseruantia, nisi contrarium probetur, præcedens tamen opinio communis, & magis communis est, scilicet, quod ad hoc, vt statutum valeat & sit obseruandum requiritur, qd sit moribus vtentium approbatum, vt concludit alios allegans Roland. à Valle consil. 99. nu. 5. & 6. lib. 2. quam etiam tenet Auiles simpliciter vbi supra col. fi. dicēs. Quicquid sit de iure, semper video, qd talia statuta maximè in supremis audiētis regaliibus non custodiuntur, nisi sint confirmata per regiam potestatem, nisi dicta statuta sint antiqua, & vsitata. Quæ opinio probatur expresse in. d. l. 1. Taur. in verbis supra relatis & ideo non est amplius de ea dubitandum, quicquid non bene meo iudicio nouissimè velit & in contrarium intelligat. d. l. 1. Taur. reproband Rod. Suar. Ioan. Baptist. Toleta. in suo aratio communium opin. litera. A. nu. 251.

8 Imò & ll. quæ semper sunt in viridi obseruantia, & non requirunt probari earum vsus, vt in l. Arriani. C. de hæretic. & Manich. est necessarium, qd a populo recipiantur, quia tunc instituuntur cum publicantur, & firmantur cum

cum moribus vrentium approbantur vt inquit text. in. c. in istis. §. leges. 4. distinctione. Nam lex nullam vim obtinet, si ab initio recepta nõ fuerit à subditis ea enim lege & intētionē datur vt non aliter obliget quam si fuerit recepta à republica, vt testatur communē esse dominus Couar. lib. 2. Var. c. 16. nume. 6. versic. quinto. De quo videndusest latē Dominicus à Soto de Iust. & Iur. lib. 1. q. 1. art. 4. fol. 13. & sequent. & Cepola consil. criminal. 13. per totum & bene Roland. à Valle. d. consil. 99. nu. 6. vbi concludit, q̄ quotiescūq; aliqua lex seu reformatio edita à principe non fuit recepta nec moribus vrentium approbata, qui legem illam non seruatur non dicitur ipseus transgressor. videndus est etiam Gregor. Lopez in. l. 16. in gl. el pueblo, tit. 1. partita. 1. 10

¶ Sed est differentia inter. ll. & statuta, quia ll. iuris communis regni si recipiatur à populo tacite vel expresse debent seruari licet non probetur earum vsus, quia lex semper est in viridi obseruantia. vt in. d. l. Arriani: statuta vero populorum vltra receptionem requirunt vsum vt supra probatum est. Et de his statutis seu ordinationibus vsu vel moribus approbatis potest secundo intelligi. d. cap. 17. correctorum, dum præcipit correctoribus seruare statuta villæ vel ciuitatis, quæ fuerint bona vel de confirmatis per superiorem & dicta. l. 13. titul. 1. libro. 7. ordin. supra relat.

11 ¶ Ex qua communi opinione, & .l. regia approbata infero, quod cum alleganti. ll. fori in cumbat onus probandi esse vñtatas, nõ verò negati earum vsum, & hic vsus probetur etiã si testes non dicant nec concludant de diuturnitate tēporis nec de actibus, sicut requiritur in consuetudine, vt tradit optimè Roder. Suarez in proœmio legum fori, vbi limitat duobus modis. d. l. r. Tauri. in quibus non est necessarium probare vsum. Primò quãdo vsus. l. est notorius, patã quod lucra soluto matrimonio diuidantur. Secundo quando casus. l. fori nunquam, aut raro accidisset (nedum in ciuitate sed nec in regno secundum Gregor. Lop. in. l. 7. gl. Paladino in fine tit. 2. parti. 1.) quia cum tunc non possit probari vsus sufficit probare saltem ex fama & presumptione, q̄ testes non recordantur tale negotium vidisse in ciuitate, eadem omnia dicenda sint & tenenda in statutis ciuitatis vel villæ, scilicet, vt eorū vsus allegati incubat onus probandi, esse vñtata, non vero hoc neganti, præterquam in duobus casibus supra positus per Rode. Suar. Et quod vsus statutorum probetur etiam eo-

dem modo, quo probari dicit Roderi. vsus legum fori constat ea ratione, quia. ll. fori & statuta ciuitatis vel villæ æquiparantur in hoc per. d. l. r. Tauri vt visum est. Igitur eadem debet esse iuris dispositio in vtriusque per regulã iuris vulgarem, quæ de æquiparatis loquitur. Sed exemplum primi casus supradicti non placet quia quod lucra cõstante matrimonio quæ sita diuidantur inter coniuges alijs legibus regijs ordinamēti cõfirmatum est, vt probat Burgos de Paz in. d. l. r. Taur. nu. 133. vbi. num. 156. & sequent. latē agit de secundo casu & limitatione Rode. Suar. supra relata: & tandem probat cõtrarium & refert alias limitationes & nu. 172. & sequent. latissime agit pro & contra de opin. Roder. Suar. supra relata circa modum probandi vsum.

12 ¶ Supradicta tamen in hoc secundo casu de vsu statutorū possunt limitari in statutis, quæ fiunt à populo propter bonã gubernationem & propter exigentiam publicam vt cõtingit in victualibus & similibus. Quia hæc si sunt bona, iusta, & conuenientia rei publicæ cum secū afferant iustitiã & necessitatem vsus, statim custodiri & obseruari debet absque vsus probatione per ea, quæ supradicta sunt in primo casu huius. c.

¶ Hinc sustinetur vsus quotidianus, quem videmus mādatorum probona gubernatione, quæ fiunt à concilijs ciuitatis vel villæ quotidie, nam statim quod publicantur iubentur custodire & custodiuntur, quorum vsus non probatur nec potest probari cū sint de recenti condita & ordinata.

13 ¶ Et an iudex teneatur de necessitate seruare statutum licet non sit in iudicio productū (intellige in casibus in quibus debet seruari secū dum supradicta) videndus est omnino Auiles in proœmio ca. prætorem in glos. en los casos, num. 12. folio. 17. col. fin. vbi sequitur distinctionem Bar. in. l. omnes populi num. 67. ff. de Iust. & Iur. & aliorum, quos refert, quæ est huiusmodi. Quod si litigo in vna ciuitate & volo fundare intentionem meam ex statuto alterius ciuitatis debeo illud statutum producere aut volo fundare intentionem meam ex statuto eiusdem ciuitatis & sunt statuta publice nota in volumine statutorum in scripta, & illa non oportet produci, aut sunt statuta non sic publice nota sed extrauagantia & illa debent produci cum quis possit ipsa probabiliter ignorare, sicut est in consuetudine. Et hæc doctrinam Bar. sequitur & declarat ibi Ioan. Orosc. nu. 204. cum sequen. Vide etiam Motalu.

tal. in. l. 1. titul. 7. lib. 1. for. in gloss. en el conejo, col. 2. ibi vbi idē ipse Bal. vbi cum Bal. dicit q̄ statuta ligant ex quo sunt in archiuo publico, & cõmuniter habetur iporum cõpia licet non appareat, quod fuerint publica vel reformata.

¶ Adde q̄ iudex qui iurauit seruare statuta loci tenetur de necessitate sequi statū loci illius & secundū illud pronuntiare licet non sit allegatum nec productum in iudicio licet secus sit in consuetudine & in statutis extrauagantibus non positus in volumine statutorum secundum Parid. de Per. in tract. de syndic. in verb. statutum nu. 5. & 7. volumine. 2. tract. fol. 42. 4.

14 ¶ Hic sic præhabitus est addēdum q̄ iuramentum de seruando statuta ecclesiæ tã edita quã edenda non extenditur ad statuta moribus vrentium non recepta vel per contrariam consuetudinem abrogata secundum Bal. in prælud. feud. col. 5. versic. item nos dicimus: cuius ratio assumi potest ex. l. fi. C. de non numer. pecun. & ex his, quæ late circa eius intellectū diximus supra. c. præcedenti quia iuramentū debet intelligi secundū naturam actus, super quo interponitur & recipit illas conditiones, limitationes, interpretationes & exceptiones, quas recipit principalis dispositio, vt suprad. ca. præced. dictū est, & tradit etiam Roland. à Valle consil. 70. nu. 10. lib. 2. Sed de natura statuti huiusmodi est, vt non seruetur nec eo decidantur lites & causæ nisi probato eius vsu, vt in. d. l. r. Tauri cum supradictis latius. Igitur iuramentū dictū sic generaliter præstitum de seruandis statutis ecclesiæ intelligi debet secundū ius, scilicet, de statutis vñtatis, vel nõ abrogatis contrario vsu & hanc Bal. opin. sequitur Roland. à Valle. d. consil. 99. nu. 7. vbi ad hoc allegat gl. singularē Bart. & ceteros in. l. si quis priore. ff. ad Trebell. vbi confirmatio statutorum non extenditur ad statuta nõ recepta vel aliã abrogata, quia amplius non sunt statuta & allegat etiam Alex. & Gozad. ad hoc, vt idem sit in statuto moribus vrentium recepto, quod per cõtrariū vsum decem annorum extinetum fuit, & hoc procedere secundum ipsum Gozad. & alios quos refert nedū ad tollēdam. l. ciuile, verū & canonicam. Hæc etiam illatio nem tenet & sequitur alios allegans Auiles in proœmio. cap. præ. in gl. en los casos, num. 10. fol. 17. dicens, q̄ si iudex iurauit seruare statuta, intelligitur de statutis, quæ sunt in vsu, non de illis, quæ sunt sublata consuetudine, & sic quæ non sunt in vsu, vt in. l. 2. §. sed quia. C. de

vet. iur. enucl. & allegat hoc tenentem Parid. de Puteo & Angel. in. dict. l. omnes populi in fine dicētem, q̄ qui iurauit seruare statuta & consuetudines non omnino tenetur seruare, nisi laudabiles & præscriptas secundum Innocent. in. c. dilecti de maior. & ob. & iterum repetit dictum Ange. & Innoc. idem Auiles. cap. 17. præ. in glo. buenas, vbi allegat. quædam iura generalia pro eis: tradit Burgos de Paz in. l. r. Tauri. nu. 365. & sequenti fol. 118. dicens q̄ iura seruare leges regias intelligitur de receptis & vsu non abrogatis.

¶ Et hūc casum iam habui ego in practica in quodam processu ad me delato, vt in eo sententiam diffinitiuam darem tanquam assessor iudicum, del regimiento, sociorum iudicis ordinarij recusati. Accusabatur quidam custos montium huius ciuitatis, eo q̄ denuntiationes, contra statuta & ordinationa huius ciuitatis delinquentium siue in debitum facietium, non attulisset ad correctorem huius ciuitatis, singulis quatuor, vel tribus mēribus iuxta formã cuiusdam ordinationis huius ciuitatis, vt delinquentes punirentur: allegabaturq; contra ipsum custodē, esse periturū & amisisse salariū dicti officij, eo quod tempore; quo suscepit & acceptauit dictum officium iurauit seruare in eo ordinationes siue statuta huius ciuitatis, inter quæ, erat illud, quo præcipiebatur, vt singulis tribus, vel quatuor mensibus custos montium afferre teneretur ad iudicē huius ciuitatis denuntiationes à se factas coram iudicibus ruralibus sub pœna infamie & amissionis salarij, exilij quæ. Ipse reus probauit, sibi non lectam fuisse ordinationem supradictam, nec ad sui notitiam peruenisse, & quod nunquam fuit vsu approbata, quin imo probauit recte contrarium eius vsum, & præterea præsentauit dict. iudici, denuntiationes, quas in dicto officio fecisset coram iudicibus ruralibus, licet eas non produxisset tempore contento in præd. ordinatione, probauit tamen eas se produxisse in tempore vsitato & antea, & insuper suam bonam famam, & vsus fuisse officio illo recte fideliterque & melius alijs custodibus præteritis. Ipse cum huius processus merita & iustitiam causæ cū correctore recusato cõferes, sicut moris est, allegauit ei supradicta, quæ sunt expressa, meo iudicio, in proposito, scilicet, quod iurans seruare statuta, non teneatur seruare illa, quæ sibi non producuntur nec ostenduntur, præcipue si ea ignorat: tum præterea quod etiam si sibi exhibita forent & lecta adhuc non tene-

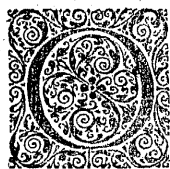
Index Cap. XXXIX.

batur seruare, quæ vsu approbata non sunt, nec illa, quæ vsu contrario sunt abrogata sicut in proposito contigit, præcipue cum ex parte accusatoris nõ fuisset probatũ statutum illud esse vsitatum, imo licet id intendit, probare non potuit, dictus corrector (aliquo forsã priuato respectu, quod non affirmo) noluit cõcedere supra dictis. Quo viso, ego sententiam meam firmam, qua protuli dictum custodem esse absolueadum, & eum tantum condẽnauit in expensis processus iustẽ factis, & hoc quia debuit videre præd. ordinationes huius ciuitatis quandoquidem eas seruare iuramento promissit tempore, quo suscepit officium, licet in periculum nec aliam pœnam non incurrisset per supra dicta: iudex vero ordinarius cõdemnauit dictũ custodem in amissione salarii, & vs fertur, in quodam exilio voluntario. Metamen non pœnitet, suprad. meam sententiam, vt dixi protulisse, quia existimo eam iustam & iuri conformem fuisse, per suprad. omnia quæ sunt summo opere notanda in practica.

16 ¶ Ex supradictis infertur in proposito, quod tradit Ioannes Andreas in Nouel. in capitulo. 1. de his, quæ fiunt à mai. part. capitul. vbi ait quod si canonici iurant seruare statuta, intelligitur, quoniam sicut durabunt, & possunt statuta reuocare, & non sunt periuri, cum de natura ipsorum statutorũ sit, quod reuocari possunt sicut testamentũ vt per Bart. & Doctores in l. omnes populi num. 32. & 33. ff. de Iustitia & Iure. cõmuniter approbatum vt infra dicam in 2. parte capit. 1. num. 4. & est text. in capit. cum accessissent. de consti. hanc illationem sequitur Auiles in dicto. capitulo. 17. prætor. in gloss. las hãra, num. 21. Vbi in fine dict. gloss. addit etiam quod si omnes de consilio iurauerunt seruare statuta, possunt ea pro bono publico reuocare sine metu periurij, quia iuramentum intelligitur dum statuta fuerint statuta, id est, non fuerint reuocata. Si tamen iurassent nõ reuocare tunc bene essent periuri reuocando ea, nisi habita esset cõsideratio statuti tãquam à causa finali, quia tunc defectus causæ finalis excusat à periurio secundũ Montal. quem ibi refert, & in dict. num. 21. late agit an statuta facta per populos concessione regis per illum text. possint postea reuocari? & distinguit vt ibi per eum. Et circa dict. illationem de statuto iurato factõ a ciuibus an possit tolli, mutari & reuocari per eosdem videndus est præterea late Gandin. in tractatu malef. in rubricade obseruant. statu. num. 18. fol. mili. 218. colu. 3. & 4.

- 1 Obligatus ad factum non tenetur præcise facere sed liberatur soluendo interesse.
- 2 Interesse, quod succedit in obligationibus facti, potest peti iure actionis.
- 3 Obligatus ad factum liberatur prestando interesse etiam si in obligatione sit adiecta clausula rato manente pacto.
- 4 Obligatus ad factum, de iure canonico præcise cogitur facere, nec liberatur prestando interesse.
- 5 Obligatus ad factum, de iure regio præcise cogitur facere, nec liberatur prestando interesse nisi in casibus specialibus hic positis.
- 6 Obligatus ad factum, qui iurauit promissionem suã præcise est cogendus facere.
- 7 Emptor tenetur stare colono si pro securitate locationis iuramentum intercedat cum hypotheca bonorum.

De obligatis ad factum Cap. XXXIX.

Obligatus ad aliquid faciendum nõ tenetur præcise facere sed liberatur soluendo interesse text. in l. stipulationes non diuiduntur, versic. Celsus. ff. de verbor. obligati, cuius verba sunt hæc,

Celsus ait, posse dici iuxta æstimationẽ facti dandam esse petitionem, idem etiam probat text. in l. si quis ab alio §. final. ff. de re iudic. per quæ iura ita tenet Bartol. reprobandis gloss. ibi contrariam in l. vnic. numer. 28. in versic. item esset. C. de sententijs, quæ pro eo, quod interest, &c. & ibi Curc. nu. 60. dicit communem, qui aliquo modo vult defendere contrarium, tenet etiam Bar. in d. l. stipulationes non diuiduntur in princip. q. 8. & ceteri omnes. hanc etiam opin. per. d. versic. Celsus. sequitur & dicit communẽ plures referens Antonius Gomez. 2. rom. ca. de indiuiduis num. 22. vbi bene agit & limitat aliquibus modis.

2 ¶ Et aduerte, quod hoc casu potest peti interesse iure actionis vt probat text. in. d. versic. Celsus. ibi iuxta æstimationem facti dãdam esse petitionem. per quem text. ita tenet Bar. in dict. l. vnic. numero. 28. in principio cuius opinio est communiter approbata secundũ Rebuff. ibi super gloss. in alijs numero. 1. & Ioan. Igne. in l. quatenus. ff. de regul. iur. numero. 31.

mero. 31. & Ange. in §. actionum num. 26. in stituta de act. dicit communem Curt. in d. l. vnic. nu. 60. & Abb. in. c. cum venerabilis nu. 18. de except

3 ¶ Amplia primam communem etiam si adiiciatur clausula, rato manente pacto, secundũ Bal. in. l. si de fundo. 2. lectura. C. locat. qui al legat. l. si fundus. ff. eod. sequitur Grego. Lopez in. l. 34. in glossa todo, titul. 11. partita. 5.

4 ¶ Sed de iure canonico qui facere promissit, præcise facere cogitur argumẽto text. in. ca. 1. & in. c. qualiter de pact. vt pluribus huius opinionis doctoribus relatis dicit & sequitur Couar. de Pact. in. 6. r. parte. §. 4. nume. 6. contra Ioan. And. & Felin. qui tenebat etiam de iure canonico promissorem facti liberari prestando interesse, nec cogendum esse præcise facere per text. in. c. dilecti de arbit. cui text. respondet Couar. sed ibi non cogi quem præcise ad factum, vel ad pœnã, qui facere sub pœna promissit. Pro quo ipse bonum text. considero in l. qui fidem, & quæ ibi notant gl. & Doctor. ff. de transact. & l. 34. tit. 11. partita. 5. hæc eandem opinionem. quod de iure canonico obligatus ad factum si adimplere potest præcise possit cõpelli vt faciat tenet alios allegans Greg. Lopez in. l. 3. in gloss. pudieffe fazer, ad fin. tit. 14. partita. 5. Et ita est tenendum quanuis contrarium teneat etiam D. Hieronymus Zanneti in tractatu de different. vtriusque iuris. differentia. 66. numero. 121. volum. 1. tractat. diuers. docto. foli. 179.

¶ Fautore etiam causæ piæ obligatus ad factum tenetur præcise facere nec liberatur prestando interesse vt in. l. qui Romæ. §. Flavius. qui text. loquitur in libertate. ff. de verbo. obligat. & ibi Doctores quos refert & sequitur Traqueil. de priuileg. causæ piæ. priuileg. 121.

5 ¶ Iure tamẽ nostro regio est dubium an obligatus ad factum præcise sit cogendus facere vel liberetur prestando interesse? Nam videtur, quod cõmunit opinio supradicta de iure cõmunit correcta de iure regio, & quod eo attentio obligatus ad factum cogatur præcise adimplere, si possit facere. primo per. l. 13. titul. 11. partita. 5. vbi probatur quod obligatus ad dandum vel faciendum debet periudi cõ loci cogi, vt a ãmpleat: nota verba, *dene le apremiar que la cumpla hego*, quia hoc expresse denotat præcisiã coactionẽ. Secũdo pro hac eadem opinio. est. l. 35. eodem tit. 11. par. 5. vbi

probatur, q obligatus ad dandum vel faciendum aliquid sub pœna tenetur aliterurum facere, vel dare vel facere, vel pœnam soluere ad electionem stipulãtoris. Ergo si stipulator velit, quod promissor faciat sicut promissit cogendus est facere præcise, licet de iure cõmuni in illo de electione; aliud esset dispositum secundũ cõmuniẽ opin. vt aduertit Greg. Lopez ibi in gloss. qual mas quisiere. Tertio pro hac opinio; videtur alia lex regia. 3. titul. 14. partita. 5. in vers. otrofi dezimõs, vbi probatur, quod si obligatus ad factũ non possit illud facere modo quõ promissit, debet illud per æquipollẽs adimplere ad arbitrium bonj viri, & ultra id tenetur soluere alteri partidamnum & præiudiciũ, quod ei superuenit ex eo, q non adimpleuerit sicut promissit. Ergo à cõtrario sensu; quod argumentum est fortissimũ in iure, innuit lex illa, quod si potest facere cogitur præcise facere & non liberatur soluendo interesse: quod etiam alia inductione probatur in. d. l. 3. Nam si liberatur soluendo interesse etiam eo casu, quod posset facere lex illa non eum obligaret in casu impotentia ad faciendum alio modo arbitrio iudicis ultra damna & interesse, vt expresse lex obligat, quia aliã in plus teneretur & conpelleretur, qui non posset factum adimplere, quam qui posset, quod non est dicendum, quia est contra ius, igitur obligatus ad factum tenetur præcise implere & ad id cogendus est si potest facere. Quod etiam probatur in. d. l. 34. tit. 11. partita. 5. in vers. *Otrofi dezimõs, ek. 2. ibi; que el puede demandar lo que le fue prometido con todos los daños y los menoscabos que rescibio por razón que no cumplio aquello que prometio*, ergo tenetur præcise adimplere ultra damna & interesse. Probatur etiam in eadem. l. ad finem. ibi. *Pero si aquel que hizo la promission quisiere luego comenzar a cumplir lo que auia prometido en ante que respondiese al otro, en suyo, dene ser cobido, e si lo cumpliere entonce no seria tenudo de pechar los daños ni los menoscabos que de suyo diximos*. Ergo ecce quõ modo aliter non admittitur in iudicio obligatus ad dandum, vel faciendum nisi adimpleat promissum, quod si quidem faciat ante quam respondeat (hoc est litem contestetur) satisfacit, & non tenetur ad damna & interesse, aliã secus, & ad vtrunq; tenetur. Certẽ hæc. ll. regia manifestissimẽ videntur probare hanc opinio. contra communem, & sic opinio cõmunis suprad. corrigitur hodie illis legibus; & ita inuenio quod tenet expresse Grego. Lopez. in. dict. l. 3. in gloss. pudieffe fazer, per totam.

Quarto pro hac eadem opini. allego. l. 4. titul. 27. part. 3. vers. E si la sentencia, cuius verba sunt hęc. E si la sentencia fuesse dada contra el demandado en raxon de alguna cosa que deuiesse facer deuelo apremiar que lo saga assi como fue puesto, o lo prometio. Ecce ergo. l. expresse probatē obligatum ad factam compellendum esse facere licet promissit: nota verbum, deuelo apremiar & ita tex. ille constat eadem inductione, quā dicit. l. 17. titul. 11. part. 5. Sed inuenio, quod Antonius, Gomez in. d. 2. tom. c. 10. de indiuid. num. 22. inquit communem opin. supradictam non corrigi per dict. l. 4. tit. 27. part. 3. quia debet intelligi secundum ius commune, scilicet, quod compellatur facere, aliā soluat interesse. Sed hic intellectus mihi non satisfacit, quia illa. l. dicit, deuelo apremiar a que lo saga. assi como fue puesto, o lo prometio. Pondera primo verbum, deuelo apremiar, quod non admittit suppletionem Antonij Gomez vbi supra: quia text. in. d. vers. Celsus. qui de iure communi probat obligatum ad factum liberari prestando interesse. non loquitur his verbis, sed alijs coactionem non significantibus hoc modo. Celsus ait posse dici iuxta æstimationem facti dandam esse petitionem. Secundo pondera verba statim sequentia illius. l. simul cum præcedentibus, scilicet. deuelo apremiar que lo saga assi como lo fue puesto, o lo prometio. Ecce ergo. l. expresse iam præcipientem pro forma, vt obligatus ad factum compellatur facere sicut promissit, ergo alio modo non admittitur, quia quādo lex aliquid requirit pro forma debet illo modo adimpleri, & non sufficit si adimpleatur per æquipollens, vt sunt iura vulgaria, & dixi in repet. l. nemo potest in princ. ff. delegat. 1. Non obstat etiam si secundo modo respondeatur illi. l. regie, scilicet, quod loquatur in obligato ad factū per sententiam, vt constat ex ipsa. l. ibi. E si la sentencia fuesse dada contra el demandado en raxon de alguna cosa que deuiesse hazer. Quo casu etiam de iure communi tenetur condemnatus, potest & debet compelli præcise vt faciat, vt in. l. qui restituere & ibi glo. & Doct. ff. de rei vendic. & tradit Antonius Gomez vbi supra vers. quintus casus, & Roderic. Suar. in. l. post re iudicatā in tertia extensione. ff. de re iudic. quia satisfacio huic responsoni, q̄ lex illa regia non solum loquitur in condemnato per sententiam ad factum, pro vt loquitur in sui. l. parte sed etiam in promittēte facere, vt constat ex eadem. l. statim. ibi. o lo prometio. Et ita nullo modo, saltim bono, meo iudicio,

potest responderi illi legi nec ceteris supra allegatis, quo minus corrigat communem opin. supradictam probatam in. d. vers. Celsus, & ita teneo per illas. l. regias cum Gregor. Lop. esse correctam illam comunē opin. & hodie iure regio non procedere, sed tenendum esse, q̄ obligatus ad factum debeat præcise compelli ad faciendū, si potest facere, & non satisfaciatur nec liberetur soluēdo interesse. Quamvis Gregor. Lop. vbi supra, sic non declarat [Eandem sententiam nouissime probauit Matienço in. l. 2. tit. 16. lib. 5. nou. collect. reg. glof. 6. num. 2. notans eam. l. ibi pro hac parte secund. vnā lecturā & Ioan. Gracian alios allegans in reg. 184. nu. 3.] Et ita vidi aliquando practitari in istis ministrabilibus qui obligantur ad faciendū aliquod opus sui officij. Nam si id non adimpleat, & altera pars petat, incarcerantur per iudices donec adimpleant promissa vel satisfaciant alteri parti de adimplendo. Si autē parti petenti nihil magis interesset in adimplimento præciso facti, quam in solutione eius quod interest ob non impletū factum promissum, idq; notoriē constat, & obligatus offert cum effectu interesse allegans difficile sibi fore adimplere præcise, non video saltim attēta æquitate, cur permittere debeat iudex, vt hic debitor satisfecisse non videatur. Et hoc casu ceterum equidem esse limitandas dictas. l. regias, quia videtur creditor, hoc casu esse in malitia aliud petens.

¶ Secundo limitatur quando promissor non potest facere, vt in dictis. l. regijs probatur, & supra quoque dictum est.

¶ Si tamen obligatus ad factum iurauit promissionem suam tenetur præcise, & ad id compellendus est etiam de iure communi absque dubio, ita tenet glof. in. l. si pecuniam. ff. de cōdi. caus. dat. in verb. necesse habes ad id dicit, vt quia iurasti. quam testatur communē las. ibi. nu. 23. & est similis gl. in. c. ex litteris el. 2. verb. sub iuramento de sponsalib. Abbas in ca. si. per. tex. ibi. ne prælat. vices suas. dicit cōmunem idem las. in. l. quoties nu. 36. C. de rei vendic. & idem las. in. l. si infulam. n. 35. ff. de verb. oblig. & Curt. in. l. 1. nu. 10. ff. si quis in ius voc. non ier. & idem in. l. 2. s. 1. nu. 35. ff. de cert. pet. sequitur plures allegans Boerius cōsil. 14. nu. 9. vbi inquit, q̄ iuramentum compellit præcise ad factū, ita quod non euaditur petiurium soluēdo interesse. Hanc dicit communioem, solidiorem & verioem Gomezius in. §. item si quis postulante numer. 7. de action. vbi eam bene probat & defendit, & hanc

hanc opin. testatur communem eam sequutus & bene probans: & defendens ab impugnationibus aliorum tenentium contra hanc opinionem. de pact. in. 6. l. part. 4. nu. 6. communē quoq; testatur Anton. Gomez 22. tom. cap. 2. nu. 2. col. 5. illius numer. vers. quāto principio palatium, & in. c. de iudic. in. nu. 2. vers. quartus casus, & Additio Abb. in. c. 1. nu. 21. littera. E. de iudic. dicit etiam communē alios allegans Auenditi. ca. 2. prætor tit. 4. fol. 22. colum. 4. hanc etiam dicit magis communē plures Doct. referens & eam late probans & defendens Rolapudā Valle cōsil. 6. nu. 32. & sequent. libr. 7. quāto etiam tenet Syluest. in sua summa verb. iuramentum el. 4. nu. 21. licet existimat communiter Doct. tenere contrarium, sed illius, nam communis opin. hoc tenet, vt videtis, hanc etiā testatur magis communem opin. glof. & ab ea non est in iudicando recedendum. D. Hieronymus Zaneti in tractatu de differentijs verisusque iuris differentia. 67. nu. 123. vol. 1. tract. fol. 179. vbi pro ea allegat bona iura, scilicet. c. debitores de iure iur. cap. ex literis. cap. communis de spōsal. c. breuit de iure iur. per locum ab speciali, & in cap. si. nep. elat. vic. suas. & in. l. si quis minor. C. de trāact. & bene respondet ad regulā. l. si. C. de non num. pecun. salicet, q̄ ibi iuramentum non erat præcisum, sed habebat tacitam conditionem a lege, sed in casu nostro iuramentum erat præcisum secūdūm verba, ideo obseruandum: item quia interesse non venit ex natura primordiali obligationis faciendi sed ex accidentali propter moram, vt in iuribus supra allegatis in princ. huius. c. Eandem glo. in hoc sequitur & bene probat plures allegans & dicens, q̄ hęc partem tenent communiter canonistæ & legitæ Antonius Corsetus in rubrica de iure iur. nu. 26. & duobus sequent. vol. 5. tract. fol. 5. & est cōmuniter approbat glof. illa secundum Marant. disputat. 7. nu. 1. fol. 719. vbi allegat Corset. vbi supra & alios plures sequuntur etiam illi traditi per Ferdin. Loazes in allegatione iuris pro Marchione Vatez in. 6. fundamētū pro parte oppidi de Mula nu. 2. pagina. 56. ¶ Testatur magis communem plurimos referens Antō. Gabriell. lib. 2. cōsil. opin. conclusio 8. pag. 20. vbi duobus modis limitat. ¶ Et quia communis opinio infertur, quod licet emptor non teneatur stare ob hono regulatiter, vt in. l. emptoriam. C. de ac. si tamen pro societate locationis, iuramentum intercedat cum hypotheca bonorum tunc obligat iura

ment possit conductor præcise petere sibi locatione obseruari, vt alios allegas tradit Antō. de sano de pignori. 2. parte princip. in princ. nu. 9. dixi in repetitione. l. nemo potest. num. 45. ff. de legat. 1. possunt etiā inferri alia plura ex suprad. communis opinio. quæ sunt d. et in capit. præcedentibus & dicentur in inferioribus; ideo ea hic omitto.

Index Cap. XL.

- 1 Tutor licet iure communi possit a pupillo emere palam & bona fide, iure tamen regio non potest subteris petere.
- 2 Lex cuius p. 5. in. vers. si. pero de ximio, ibi, fuerat ende, an corrigatur per. l. 23. tit. 11. libr. 5. non est recipi. reg.
- 3 Penditof. a. a minore in fauorem sui administrato ris an iuramento confirmetur & nu. sequent.
- 4 A. ius qui non est contra bonos mores naturales, sed civiles tantum an firmetur iuramento.
- 5 Lex potest per circuitus tollere vires iuramenti, hoc est, presumendo fraudem & simulationem in contractu, quo casu licet lex non tollat iuramentum, sed ipsum presumitur simulatum, sicut contractus & vtrunque non valet.
- 6 Resuscitationes, quas faciunt minores administratoribus suis cum iuramento super administratione tu cola suat valida.
- 7 Hoc limitatur præterquam si constet priorem computationem aut fuisse erroneam aut non plenam, etiam si minor cū autoritate curatoris et decretis iudicis & cū iuramento fecerit generalem liberationem tutori.
- 8 Confessio erronea etiam iurata potest reuocari usque ad sententiam.
- 9 Ratio si mel reddidit iterum reuocanda est si allegatur error calculi.
- 10 Liberatio, vulgo dicta. s. n. y. quito, si dicatur, quod fuit facta non viso libro rationi, qui ex consequenti actus administratorij venit ostendendus non valet etiam si habeat plures renunciationes & pœna adiectiones de non contraveniendo.
- 11 Rationes intricata, ita vt non facile intelligi possint non videntur reddere.
- 12 Rationes causam claram continere debent, quod si certa, vel obscura causa sit non sufficiat.
- 13 Minor, qui generalem liberationem fecit cum iuramento administratori suo allegans eā esse erroneam, vel rationes non plene reddidas fuisse, an id probare debeat, vel sufficiat edicere eodipomet instrumento liberationis, quod nulla ratio bona nec mala reddita fuerit.
- 14 Post conclusum in causa non potest probari error, sed bene

- 15 bene potest renovari quando nihil venit probandum.
- 16 Allegationes rationes non fuisse plene et legitime red- ditas incumbit onus probandi.
- 17 Qui semel rationem presumpsit non tenetur eam iterum reddere.
- 18 Ex quacunque scriptura publica oriuntur due presump- tiones altera veritatis et altera solemnitatis.
- 19 Tutor, vel curator, et alius, quicumque administrat or tenetur rationem reddere usque ad triginta annos, et librum rationis exhibere in quo contineantur sig- illarum, qua hic referuntur, et inventarium legitime factum tenetur etiam exhibere, alias presumitur dolus aduersus eum et potest iurari in litem.
- 20 Ratio debet reddi a capite usque in finem, computan- do prius introitus et accepta, et postea data, et his visis fiat calculatio et liquidetur an sit residuum nec ne contra vitam vel alteram partem.
- 21 Modus conficiendi rationes ab officialibus, qui multa recipiunt et multa transferunt ad alios.
- 22 Iura volunt et requirunt quod actualis redditio- rum fiat, scilicet, quod administrator rationes red- dat, legendas offerat et computandas, an acceptas et data proprie et vere relaps fuerint vel non, et reli- qua restituant.
- 23 Aliud est rationem reddidisse esse, aliud reddidisse con- sistere.
- 24 Officiales, qui non cadunt Codicem rationem veritate re presumuntur, qua propter in actibus bona fide iuratur in litem.
- 25 Contra omittentem scribere aliquid in libro rationum, presumitur dolus et subtractio, que presumptio tras fert onus probandi in adversarium.
- 26 Liberatio generalis etiam iurata non extenditur ad administracionem desolam, ex quo adfuit aliquid ad ministracionem.
- 27 Absolutio a iuramento est petenda et impetranda antequam iure agat contra liberacionem genera- lem cum iuramento a se factam administrari, sua.
- 28 Iuramentum eius, qui reddit rationes, ad probandum quod non sunt in fraudem, conscribitur, quando sus- scribitur.
- 29 Error patet allegari contra instrumentum habens et lau- sulam quarantigiam.
- 30 Exceptio erroris est legitima exceptio ad hoc de pos- sit oportet aduersus executionem instrumenti qua- rantigij.

De tutoribus, & curatoribus, an emere possint a minoribus suis et de rati- onibus reddendis. Cap. XL.

Tutor licet iure communi possit emere a pupillo palam et bona fide, ut in l. cu ipse tutor et ibi glo. et Doct. prae cipue Salice C. de contrahend. emptio. et in ubi in omni captione et suff. i. eod. ti. communis est secundum Rebuff. in com. m. ad constit. Gallicae. tom. in tractatu de docti. et alijs disp. &c. glo. 2. num. 4. fol. 3. 9. hodie ta- men, id nullo modo potest facere iure regio per l. r. tit. 5. lib. 5. ordin. & per l. r. tit. 4. tit. 5. lib. 8. ordinam. quz. II. hodie ponitur in l. 2. tit. 1. r. lib. 5. nou. recop. reg. vbi aliter fiat impo- nitur poena administratori, vt emptio non va- leat et reddat quadruplum, si eo. Quae materia in vltra Socin. in regul. 278. videtur esse latissime declarata Petrus Dueñas in reg. 31. per totam vbi etiam loquitur in quo conchy officiali pub- lico qui ratione sui officij prohibetur contra- here, et ante eum Petrus Rebuff. vbi supra per totum illum tractatum, vbi procedit per au- pliaciones, et limitationes.

2. Sed est dubium an per has ill. nouas corriga- tur l. 4. tit. 5. part. 5. in verbi. per de Zimios, ibi, si uas tende, quatenus illa excipit duos casus a regula suprad. scilicet. Si el. guar da dor somprasse del quatiene en su guar da con orogamin- to del juez, o de alguno otro que le ouiesse a cargo guar da tambien como el. Quibus casibus. d. l. re- quirir, qd venditio fiat in utilitatem minoris et non in damnum, alia si d. r. s. vel deceptus reperiretur minor posset contractum retractate intra tempora a iure concessa, scilicet, usque ad vigesimum nonnum annum quod ipse intelli- go per beneficium restitutionis in integrum, ut patet ex legibus ad quas praedicta l. 4. se refert, quz sunt l. 5. & 8. tit. 5. part. 6. in quodubio videtur, d. l. part. 4. corrigi per ill. postero- res ordinamenti, cu peneas expresse prohibea- tur administrator minoris emere a minore, si- gno quodam vniuersali, scilicet. No pueda ni- deya sempron ninguna cosa de sus bienes, ibi, si la compra es publica o secreta, no e pudiendo se proma- la compra que es su fecha, sino dala y sea de fecho. Ergo nullo modo potest emere. Sed con- tractum habentem duna, scilicet, qd hi duo casus excepti per d. l. part. 5. non corrigantur per ill. ordinamenti, ut tenet bene probans Greg. Lopez in d. m. glo. de aquel, die en hoc videtur, vbi d. l. ad interpretacionem, qd administra- tor his casibus emit tanquam extra ius eum emat iudice, vel conuente, auctoritate, et ideo

non debet esse deterioris conditionis, qua ex- traheus, quia officium suum nemini debet esse damnosum, vt in l. sed & si quis ex signatorib- bus. ff. quem admod. testam. aper. & dicta. II. ordinamenti prohibentes administratores emere a suis minoribus clam & palam sub certa poena non loquuntur in his duobus casibus, de quibus agimus, sed eo casu quo tutor, qui emit a suo minori auctoritate sibi ipsi in illo contractu, quod de iure communi facere pote- rat tutor palam & bona fide secundum suprad. comunem opinio. quam etiam refert Gre- gorius Lopez vbi supra: et hoc est, quod d. II. ordinamenti corrigunt. Et quod ipse non loquatur nisi quando ipse tutor emens sibi auctoritate, probatur ibi, de aquel, o aquellos que administrare. Nam innuunt verba haec, quod vnus tantum administrat, isq; emebat & non constet ex illis. II. qd minor ibi haberet alium vel alios administratores, nec quod loquantur quando autoritas iudicis interuenisset in em- ptione suprad. Sed hoc intelligit Petrus Due- ñas vbi sup. in 9. ampliat & in 1. & 7. limit. magna causa interueniente, hoc est, si esset ni- mis vile minori quod fieret praed. veditio ve- constat ex illis. II. qd minor ibi haberet alium vel alios administratores, nec quod loquantur quando autoritas iudicis interuenisset in em- ptione suprad. Sed hoc intelligit Petrus Due- ñas vbi sup. in 9. ampliat & in 1. & 7. limit. magna causa interueniente, hoc est, si esset ni- mis vile minori quod fieret praed. veditio ve- constat ex illis. II. qd minor ibi haberet alium vel alios administratores, nec quod loquantur quando autoritas iudicis interuenisset in em- ptione suprad. Sed hoc intelligit Petrus Due- ñas vbi sup. in 9. ampliat & in 1. & 7. limit. magna causa interueniente, hoc est, si esset ni- mis vile minori quod fieret praed. veditio ve- constat ex illis. II. qd minor ibi haberet alium vel alios administratores, nec quod loquantur quando autoritas iudicis interuenisset in em- ptione suprad. Sed hoc intelligit Petrus Due- ñas vbi supra adest in proposito difficilis quaestio, an scilicet, vendi- tio facta a minore cum iuramento in fauore sui administratoris confirmetur, eo casu, quo alias absq; iuramento nihil valeret propter dictas. II. regias & administrator incidet in poenam quadrupli secundum ipsas. In qua quaestio- ne videtur primo dicendum, quod non firme- tur iuramento huiusmodi contractus. Primo quia inter alias rationes, quare non valet con- tractus hic absque iuramento, est illa praeci- pua, ne tutores vel alij administratores spo- lient suos pupillos, & alios, quos regunt vt cum Alberic. tenet Rebuff. vbi supra numer. 1. & Petrus Dueñ. vbi supra col. 2. ad fin. ver- tertia ratio & sic vt tollatur occasio delinquere: sed propter solam occasionem delicti re- mouendam non valet contractus nec pactum etiam iuratum, vt tradit esse certum in pacto de succedendo Menchac. de success. creat. §. 29. nu. 18. quod fortificatur, quia est contra bo- nos mores ac perinde non seruandum in reg- no est obligatorij de regul. iur. in 6. Secundo pro hac opinione facit, quia vbiq; lex vel

statutum praesumit fraudem, doli vel simula- tionem in aliquo contractu iuramentum inter- positum super illo contractu, eu non firmat, vt te- net gl. communiter approbata in l. 3. C. plus val. quod agitur, &c. vt late dixi in rep. l. nemo potest. n. 38. ff. de legat. 1. & tenet late plu- res allegas Petr. Dueñ. in reg. 224. in 7. limit. in fin. fol. 78. col. 4. Sed ratio suprad. ob quam fuit prohibitum tutoribus & alijs administra- toribus, cum suis minoribus contrahere con- cludit ob hoc non valere huiusmodi contra- ctus inter minores, & eorum administratores fa- ctos, quia ta propter superioritatem admini- stratorum, qui loco domini habentur quam propter reuerentiam & subiectionem mino- rum, quam habet erga suos administratores, tum praeterea propter intellectus imbecillita- tem minorum praesumit lex administratores de facili decepturos minores suos, item & simu- laturos maius pretium, quam reuera interue- nerit: ergo merito quod iuramento non confir- mantur huiusmodi contractus.

Rursus & secundo videtur, qd licet iuramen- tum hoc casu non confirmet contractus huiusmodi per supradicta, iuramentum tamen ipsum sit omnino seruandum, sicut videmus quotiescun- que prohibetur in odium creditoris, vt in cre- ditore extorquente promissionem vt iuratum cum iuramento a debitore suo. Nam hoc casu, ille qui iurauit statim cum obseruat iuramen- tum soluedo est absolutus ab ipso & apud cre- ditorem remanet res sine causa, & ideo poterit ille qui iurauit soluere vsuras, postquam sol- uit agere aduersus creditorem coditione sine causa & repetere vsuras solutas. Sed si non sol- uit quia non potest vel noluit tunc antequam labatur terminus solutionis poterit petere a superiore ab solutionem a iuramento, qua in- petrata non tenebitur soluere, quia contra- ctus non fuit confirmatus per iuramentum vt in cap. 1. & in. capit. debitores de iure iur. Quo argumento hanc opin. in terminis, (sed gene- raliter in eo, qui prohibetur emere ratione of- ficij, vt in l. non licet. ff. de contrahend. empt. vbi glo. refert. l. illam, tam ad eos, qui ratione officij publici, vt iudicis quam priuati, vt tu- tor a pupillo prohibentur emere, & d. l. non li- cet ponit poenam quadrupli si contra factum fuerit, sicut in nostro casu per. II. regias ordi- namenti supradictas statutum est) tenet Bart. in l. si quis pro eo. n. 10. vers. vt in officiali, & c. ff. de fideiu. cuius opin. tenet & sequitur Gre- gor. Lop. in l. 5. tit. 5. part. 5. in gl. para comer, & Aviles in c. 2. correct. in gl. mercaduria, n.

38. fol. 81. ubi allegat Parid. de Puteo idē tenentem. & illa opinio Bart. est communis secundum Menchac. §. 28. nu. 56. 57. & 58. ubi vult tenere contrarium, imo quod hoc casu contractus firmetur iuramento, licet tandem dicat tutiore esse communem opin.

Tertia opinio principalis poterit esse quod contractus huiusmodi prohibitus inter administratores & eorum minores firmetur omnino iuramento, eo modo, ut observato iuramento vel non observato adhuc impleri & servari debeat contractus. Primo quia contractus alias à lege prohibitus & nullus, qui olim iure auti quilsimo iuramento non firmabatur, ut in l. non dubium. C. de legib. hodie iuramento firmatur, ut in l. 1. & in auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. ubi dixi & resolutum cum communi & vera opinione adeo firmari contractus puberum iuramento ipsorum, ut procedat etiam in alienatione rerum immobilium facta sine autoritate curatoris & iudicis quae omnino alias requirebatur sub poena annulationis actus. Ergo ita & eodem modo accedendum videtur in proposito, quod contractus emptionis factus inter minores & curatores firmetur iuramento. Secundo pro hac opinio facit, quia attentio iure canonico cui est standum etiam in foro civili in materia concernenti peccatum sicut est praesens ut supra non semel dixi, iuramentum appositum super contractu alias nullo & reprobato per l. civilem confirmat contractum, & omnino servari debet, si non vi nec dolo praestitum est, quando potest servari sine interitu salutis aeternae, & non vergit in praedictum tertij, ut in capit. quamuis pactum de pact. in 6. cum similibus. sed in proposito iuramentum est huiusmodi, ergo servandū omnino est. Tertio pro hac opinio facit, quia si verum est, prout supra conclusum fuit, quod contractus hic de quo agimus etiam absque iuramento valet, quoties administratoris contractus cum suo minore, factus est autorante contutore vel iudice, ergo etiam valebit quando interuenit iuramentum tantum ex communi opin. quam modo retuliper in tradita in d. auth. sacramenta puberum. Quod etiam suadet, quia iuramentum habet vim transactionis, & maiorem autoritatem habet quam res iudicata, ut in l. 2. ff. de iure iur. Ergo si contractus hic factus autoritate iudicis valet & tenet ut in d. l. 4. tit. 5. part. 5. à fortiori firmabitur iuramento. Quarto haec eadem opinio potest corroborari ex doctrina Baldi in

d. auth. sacramenta puberum. nu. 14. C. si aduersus vendit. de qua statim dicemus in nu. 6. & sequent. Posset etiam isthuc opinio confirmari ex pluribus casibus supra in discursu huius operis traditis & enucleatis ubi actus alias inualidus & à lege reprobatus firmatur iuramento. quid tenendum in re haec.

Profecto existimo haec esse difficilem questionem, imple tamen saluo iudicio melius sentientis existimo haec tertia & vltimam opin. supra proxime posita vtiorem esse, scilicet, quod contractus hic emptionis & venditionis inter administratorem & minorem factus iuramento firmetur & sit omnino seruandus propter religionem iuramenti per fundamenta supra proxima, quibus existimo bene fundari haec opin. Quae retenta non obstant fundamenta prima opin. supra relata, quia primum fundamentum loquitur in pacto de futura successione in quo datur occasio delinquendi in futurum si praed. pactum valeat, & ideo iuramentum non confirmatur, ut late dixi in repet. d. ca. quamuis pact. de pact. in 6. At vero in nostro casu non datur occasio delinquendi, quia contractus celebratus est, & sic sumus in actu praeterito, qui iam habet consummatum effectum, suum, & postquam est celebratus hic contractus non remanet nec datur occasio nec vorum captanda mortis, nec aliquid aliud in futurum confertur, ex quo delictum committendum esse timeatur, sicut alias contingit in pacto de futura successione. Secundo respondetur, quod tunc iuramentum, ex quo oritur occasio delinquendi est nullum, quando ex tali facto lex praesumeret ex causa rationabili delictum. Sed si simpliciter fiat prohibitio ad remouendum delictum, quod posset interuenire, nec lex firmiter per actum prohibitum hoc praesumat, iuramentum tenet, ut probat Alciat. in d. ca. cum contingat nu. 76. in vers. Praeterea non est verum. Nec obstat, quod dictum fuit, esse contractum hunc contra bonos mores, ac proinde iuramento non confirmari, ut in regula. non est obligatorium de regul. iur. in 6.

4 ¶ Quia licet contractus hic sit contra bonos mores civiles non tamen est contra bonos mores naturales, cum nulla. l. diuina vel canonica sit prohibitus vel damnatus expressim, quo casu bene firmatur iuramento talis actus, ut tradit communem opinionem esse plures Doct. referens Menchac. de success. creat. §. 28. num. 9. ubi ipse latissime de hoc agit.

5 ¶ Ad secundum fundamentum supra dictae primae opinionis respondetur, quod illud procedit

cedit quoties. l. vel statutum expresse praesumit actum aliquem simulatum vel in fraude factum quia tunc potest lex per circuitum, hoc est, praefrendo fraudem & simulationem in contractu, tollere vires iuramenti, ut diximus in d. auth. sacramenta puberum, imo licet non tollat, iuramentum interpositum est simulatum, & non valet, non tunc quantum contractus vere apparet aut probatur simulatus iuxta. d. gloss. communiter approb. in l. 3. C. plus val. quod ag. sed etiam cum contractus praesumitur simulatus, ut alios allegas tradit Tiraque. de constitut. possess. 3. parte limitat. 7. nu. 34. At in proposito hoc non videmus lege aliqua expressum, licet ex mente eius percipi possit, unde confirmabitur contractus hic iuramento ex omnibus supra dictis pro tertia opinione veriori, quia multum interest in proposito inter tacitum & expressum argu. l. eum, qui §. 1. ff. de verb. obl. ibi, quia diuersa causa est voluntatis expressae, & eius, quae inest. Nec etiam obest, quod tenendo supra. tertiam opin. minores remaneant decepti & laesi ex contractibus factis cum suis administratoribus, quia respondeo hoc non esse in consideratione, interueniente iuramento ut in d. auth. sacramenta, nisi cum enormissima laesio intercesserit, quo casu venditio etiam iurata retractari potest, non obstante iuramento, ut latissime dixi in d. auth. sacramenta, ubi examinaui aut tunc requiritur, quod praecedat absolutio à iuramento.

Non obstat primum fundamentum secundae opinionis supra relatae, scilicet. c. 1. & cap. debitoris de iure iur. quia illud procedit in creditore turpe aliquid extorquente à debitore suo, non tantum iure civili reprobatum, sed etiam canonico, imo omni iure sunt vtiliter prohibita. Nos vero non agimus in his terminis, nec in similibus, sed in multum diuersis, ubi non datur turpitudine aliqua, nec reprobatum de iure canonico, sed tantum civili, unde diuersum quidem hoc casu quam in illo dicendum est. Nec obstat etiam, quod ubi contractus odio creditoris prohibitus est non firmetur iuramento, licet iuramentum ipsum sit seruandum, quia in proposito contractus de quo agimus, non fit in odio administratorum prohibitus videtur, quam infauore minorum, ut patet ad sensum, firmabitur igitur iuramento. Non obest etiam, quod Bar. ubi supra & sequaces teneant supra. secundam opin. generaliter in quocumque officiali prohibito contractu, ut contractus ipse non firmetur iuramento, li-

cet iuramentum sit seruandū, quia contrahit euent Ant. & Imol. in d. ca. cum contingat de iure iur. imo, quod contractus ille firmetur iuramento & non debeat concedi absolutio ipsius ad effectum, ut contractus remaneat rescissus, quae opinio videtur sequutus Alciat. ibidē. n. 75. & 76. diceis videri veriorē opin. Eadem etiam sequitur Marcus Ant. Baverius in tractatu de virtut. & virib. iur. in 33. fol. 21. vol. 5. tract. diuers. doct. ubi refert ad hōe Anton. ubi supra. & Roman. in rubrica. ff. de arbit. & cum his remanet expeditus articulus hic & quaestio factus difficilis.

¶ Limito tamen supra dictam opin. in donatione iurata facta à minore administratori suo, quia ipsa non valebit, vel saltem non firmabitur iuramento licet ipsum sit relaxandū, ut late & bene probat Ripa respon. 138. num. 11. & sequentibus alias respons. 4. de donat.

6 ¶ Ex qua opinio supra. tenenda inferitur veram esse opin. singularem quidem in practica Baldi in d. auth. sacramenta puberum nu. 14. C. si aduersus vendit. ubi tenet quod reservationes, quas faciunt minores tutoribus & curatores suis de administratione tutelae cum iuramento sunt validae, adeo, quod à tali iuramento non potest peti relaxatio. Quae opinio, eo vel maxime probatur, quoniam d. l. regiae tantum prohibent contractum emptionis & venditionis inter minores & administratores ipsorum, ut ex eisdem legibus patet, ergo contractus hic, hoc est, liberatio facta à minoribus tutoribus & administratoribus, suis administrationis bonorum suorum maxime cum iuramento valebit & tenebit, si fiat ab adulto, praecipue per tex. in dict. auth. sacramenta puberum cum similibus, idem in effectu tenet idem Baldi in l. 3. §. contrarium supra gloss. libere ratione. ff. de contra. act. & vlt. tur. per gloss. ibi, quae hoc expresse tenet allegans Doct. & per tex. in dict. capit. quamuis pactum de pact. in 6. allegat etiam Baldi ibi gloss. idem tenentem in §. item sacramenta. de pac. iuramentum firmand. in vltibus feud. & inquis. Causae. tus in rubrica de iure iur. numero. 43. vol. 5. doct. folio. 16. quod eandem opinio. tenet idem Baldi in dict. rubrica extra de iure iur. & omnes in dict. authentica sacramenta puberum, quos ipse non video tenere in dict. authentica.

7 ¶ Sed haec opinio Baldi debet intelligi & limitari praeterquam si constet priorem computationem aut fuisse erroneam aut non plenam, ut cuius. consil. 219. nu. 2. lib. 2. & Petr. Anchar. con-

fil. 331. vifa facti narratione tenet Baeca de de
 cim. tutor. Hispan. iur. præst. c. 2. nu. 162. & se
 quet. fol. 31. vbi ex Anchar. hoc extendit etiã
 si minor cum autoritate curatoris, & decreto
 iudicis fecerit generale liberationem tutori,
 & asseruerit rationẽ administrationis sibi fuis
 se redditam, & in super iurauerit, adhuc enim
 ex his non liberatur tutor à reddenda ratione
 administrationis, & allegat etiam ad hoc So
 cin. latissimẽ rem hanc & materiam agentem
 consil. 159. num. 11. lib. 2. Eandem etiam opi
 nionem & limitationem sequitur Roland. à
 Valle consil. 49. nu. 66. lib. 1. vbi allegat Pau
 de Cast. consil. 307. & Socin. consil. 190. col. 3.
 in fine & Decium consil. 110. col. fi. in fine, &
 est. num. 9. quia cum vidi.

8 **Q**UÆ opinio verissima est & confirmari po
 test. ex eo quod cõfessio erronea etiam iurata
 potest reuocari vsque ad sententiam, vt tenent
 Bal. & Iaf. col. fin. in l. error. C. de iur. & fact.
 ign. vbi dñs Anton. de Padill. num. 12. eos &
 alios referens testatur hanc videri cõmunem
 opinio. licet referat Fabrũm ibi contrarium te
 nere & Anto. de But. in. ca. fi. col. antepenul
 vers. item ex hoc habes, &c. de confess. existi
 mantem hoc esse concedendum cum magna
 causã cognitione. Sed magna causa profectõ
 dicitur, meo iudicio, error, quia nihil tam con
 trarium consensui quã error. vt in l. cum tes
 tamentum. C. de iur. & fact. ignor.

9 **E**t inquit Auend. 3. parte. ca. 10. prætorum
 num. 39. & 40. quod ratio semel reddita, ite
 rum reuocanda est, si allegetur error calculi &
 veritas præfertur errori, vt in l. vnic. C. de er
 ror. calcul. & in l. calculi. ff. de administ. rerum
 ad ciuit. pertin. & in l. 30. tit. 11. par. 5.

10 **E**t addit quod si contra liberationem, quæ
 vulgo dicitur, fin y quito, dicatur quod fuit
 data non visolibro rationũ, qui ex consequen
 tia actus administratorij venit ostendendus,
 & sic cum non dicatur legitimẽ reddita ratio,
 non valebit liberatio, imo administrator dicitur
 fuisse in dolo, & dolosa redditio rationis
 & eius liberatio nullo modo valet, etiam si
 talis liberatio habeat plures renuntiationes
 & pœnæ adiectiones de non contrahendo,
 quia sunt ipso iure nullæ & tanquam accesso
 riæ regulantur à principali, quod nullo modo
 valet, vt pluribus allegatis ibi late probat & te
 net Auend.

11 **D**icens nu. 41. idẽ esse si ostendatur liber, &
 rationes præcessissent tam intricatæ, quæ non
 facile possent intelligi, nam intricata ratio nõ
 est ratio nec data videtur vt in l. cũ seruus. ff.

de condi. & demonstrat. cum similit.

12 **Q**uod adeo verum est, vt rationes causam
 cõtinere oporteat, quod si incerta vel obscura
 causa sit nõ sufficiat, cõparatur enim hæc, vel
 causam nõ adijcere, vob talem adijcere, quæ in
 telligi recte nequeat. Ita ex facto cõsultus res
 pondet Alex. cõsil. 172. incip. lectis vol. 2. nu.
 6. quem & alios adhuc refert & sequitur Bem
 benutus Anthonit. in tractatu de mercat. 2.
 parte in princ. num. 60.

13 **S**ed est dubiũ circa hoc, si minor, qui præd.
 confessionem redditionis rationis emisit est
 & liberationem generalem ab administratio
 ne cum iuramento præstitit suo curatori, alle
 get erroneam fuisse d. rationis redditionẽ, aut
 non plenam, quod potest facere, vt modo dix
 imus, ac perinde petat retractari & q̄ iterum
 vere reddatur, an ipse minor probare debeat
 errorem, vel rationem ipsam non plenẽ, vel in
 sufficienter redditam fuisse, ad hoc vt supra di
 cta conclusio locum habeat, an vero sufficiat,
 quod constat ex ipso met instrumento in quo
 cõsitetur minor rationem redditam fuisse, &
 liberationem generalem fecerit, q̄ nulla ratio
 bene nec male præstita fuerit, sed q̄ rãtum mi
 nor, id cõsitetur. Et primo videtur necessario
 requiri, quod minor debeat probare errorem vt
 in d. l. error. ibi, errore probato, & in l. de ata
 te. §. fin. ff. de interrogat. a. dion. in cap. fin. de
 confess. l. 5. tit. 13. versiculi. otrosi dezimos. par
 tit. 3. & hæc reuocatio & erroris probatio vt
 que ad sententiam fieri debet vt in dictis iuri
 bus probatur.

14 **V**nde post conclusum in causa non potest
 probari error, sed bene potest reuocari quãdo
 nihil venit probandum, vt tradit Matrl. de
 Afflic. decis. Neapol. 44. nu. 2. vbi num. 3. di
 cit, quod dicitur constare de errore quãdo con
 stat de contrario eius, quod fuit confessus.

Secundo pro hac opin. facit regula genera
 lis, quæ habet quod ei, qui dicit incũbit onus
 probandi, non vero ei, qui negat, quia actore
 non probãte reus est si nihil præstiterit obtine
 bit, vt in l. 2. ff. de probat. & in l. actor, quod
 asseuerat. C. eodem & in l. qui accusare. C. de
 edend. & in ca. vnic. vt ecclesiast. ben. sine di
 min. confer.

15 **T**ertio in expressis, q̄ aut, terminis, isthæ
 opinio probatur, quia alleganti rationem nõ
 fuisse plenẽ & legitimẽ redditam incumbit
 onus probandi, vt pluribus cõsilijs doctorum
 relatis testatur Rolãdus à Valle vbi supra no.
 50. Quæ opinio coadiuuatur, quia cum minor
 in instrumento publico cõfessus fuerit ratio
 nem

nem redditam fuisse & fecerit in eo liberatio
 nem generalem cum iuramento de non con
 trahendo, videtur q̄ contra id amplius ve
 nire non possit.

16 **P**rimo quia qui semel rationẽ præstitit non
 tenetur illam iterum reddere, vt cum alijs tra
 dit Roland. à Valle nu. 39.

17 **S**ecundo quia ex quacũq; scriptura publi
 ca oriuntur duæ præsumptiones altera verita
 tis & altera solemnitatis vt tradit Bal. in ca. 1.
 §. si instrumentum num. 2. de notis feudor. &
 qui contrarium dixerit tenetur, id probare,
 vt in l. cum precibus. C. de probat. & in l. op
 timam. C. de contrah. & committ. stipul. &
 in l. si. vers. fin. autẽ. C. arb. tut. & in l. si post
 diuisionem. C. de iur. & fact. ignor. vbi nouis
 simi nu. 3. hoc notant.

Tertio quia supradictum iuramentum ad
 iectum instrumento suprad. confessionis & li
 berationis cõfirmat id, & omnino seruãdum
 est per ex, quæ supradicta sunt in hoc eodẽ
 cap. ergo nullo modo poterit minor venire
 nec aliquid allegare contra præd. instrumentum
 cum etiam si prius petierit absolutionem & re
 laxationem à iuramento suo, vt supra visum
 est: imo secundũ Bald. in d. a. rhen. sacramen
 ta numero. 14. non potest peti relaxatio dicti
 iuramenti.

His tamen omnibus nõ obstantibus contra
 riu in proposito tenet Roland. à Valle vbi su
 pra dict. nu. 50. & sequent.

18 **P**rimo quia tutor & curator & quicumque
 ab us administrator tenetur reddere rationem
 vsque ad 30. annos & librum rationis exhibe
 re, in quo descripti sunt redditus & fructus qui
 percipiuntur ex bonis administratis non con
 tuler nec in genere nec sub inuoluto verbo
 rã sed sigillatim & distinctẽ, itẽ accepta & da
 ta: debita & credita, introitus & exitus, itẽ ex
 hibere tenetur inuẽtantũ bonorũ administrati
 onis, qd cõfessit initio ad illius p̄ffationis le
 gitime factũ, quæ si nõ exhibuerit, vel minus
 legitimẽ, præsumitur ex eo solus dolus aduer
 sus eum, & tenetur ad interesse p̄rti declara
 dũ per iuramentũ in litem ipsius partis. Et te
 netur circa hoc alia plura facere, quæ mirẽ &
 optime ponit & declarat Roland. à Valle. d.
 cõsil. 49. à princ. & per totũ illud cõsiliũ: qd
 profectõ est signãdũ & ad id semper recurrẽ
 dum in materia reddenda: rationis tã per tu
 tores & curatores in omnium, q̄ per alios admi
 nistratores. & latissimẽ Baeca de declin. tut.
 Hispan. iur. præst. c. 2. nu. 171. & sequet. vsq; in
 fine. c. & bene Bēbenutus in tractatu de mer

catura in. 2. parte in princ. nu. 56. & sequent.
 fol. 74. vbi allegat text. in d. l. cũ seruus in ca
 medium. ff. de cõdi. & demonstrat. Et latissi
 me etiã eandẽ materiã agunt & declarant Ca
 stellus in l. 27. Tap. in gl. de restitucione, per
 totã. & Auend. vbi supra nu. 30. & sequet. q̄ lo
 quitur in rationibus reddendis per admittita
 torẽ reipublicæ, & etiam aliqua agit de admi
 nistratione tutorum & curatorum.

19 **E**t supradicti Doct. cõcludunt, q̄ ratio debet
 reddi à capite vsq; in fine cõputando p̄ius in
 troitus, & accepta & postea data, vt his visis
 fiat calculatio & liquidetur an sit residuũ nec
 ne contra vnam vel alteram partem.

20 **E**t inquit elegantissimẽ Bar. in l. 2. C. de na
 uicul. lib. 1. hæc verba. Ex hac l. nota modum
 cõficiendi rationes ab istis officialibus, qui
 multa recipiunt & multa transferunt ad alios:
 debent enim ea, quæ receperunt scribere, & à
 quo receperunt nominatim, & ex qua causa
 vt supra de exactor. tribut. l. apparitores, item
 debent scribere, cui dederunt nominatim vt
 supra de suscepr. & arch. l. neminem debent
 etiam ponere diẽ receptionis, vt hic. Si enim
 ista singulariter non scripserint, non vide
 tur ratio reddi: quia non potest illi cui ratio
 redditur, eam intelligere, nec cõprehẽdere si
 aliquid machinationis in ea habitum sit, vbi
 cit text. in dicta l. nam in em. ratio, etiam; quæ
 non potest intelligi, non videtur reddi, vt in
 l. argentarius. §. ed. ff. de edend. Et hoc etiam
 nisi in expensis valde minimis, in quibus sta
 tur sacramẽto administratoris, vt in l. scimus.
 §. in cõputatione supra de iur. delib. & de do
 nat. l. si quis pro redemptione & ff. si cui plus
 quam per. l. falc. l. Diuus. Hactenus Bar. quæ
 verba refert & sequitur Bēbenutus vbi su
 pra nu. 57. sequitur plures allegans Baeca vbi
 supra nu. 175. & sequent.

21 **I**taque iura volũt & requirunt, q̄ actualis
 redditio rationum fiat, scilicet, q̄ administra
 tor rationes reddat, legendas offerat & compu
 tandas, an accepta & data propiã de veritate
 fuerint vel non, & reliqua restituat, vt in d.
 l. cũ seruus, & sic lex necessario requirit factũ
 l. argentarius. ff. de edend. Sed quãdo lex requi
 rit factum & actualẽ redditionem non statim
 assertioni, vt in l. si forte. ff. de calrensi. pecul.
 quia vbi opus est factõ, verba non sufficiunt:
 l. ait prætor. §. si quis. ff. de nou. oper. nunt.

22 **S**ecundo quia aliud est rationem redditam
 esse, aliud redditam confiteri, vt in l. a. si diuis
 cum glo. C. qui p̄nor. in pignor. hab. l. à Di
 uo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudi. & sic non
 sunt

hinc eiusdem efficacia assertio & actualis tra-

ditio sub reddito: & in casibus consilii
Petri Ahenar. & alij relati per Rolandum a
Valle ubi supra in n. 33. & 34.

Præterea quia ut supra dictum est ex Anen-
dino, administrator qui pro præd. in dolo reddit
rationem non exhibendo librum rationum
eo in modo confectum, quo supra dictum est, &
etiam inuentarium, j dicitur esse in dolo & ra-
tionis redditio dolosa.

23 ¶ Unde inquit Bembenius vbi supra. n. 68.
quod si officiales non edūt codice rationū, occultare
presumuntur, quia propter in actionibus
bona fidei iuratur in litem, ut ibi ipse probat
alios allegas: & probatur ex eo secundum ip-
sum, quia dolus est omittere id, quod ex offi-
cio facere astringuntur. l. dōlus. ff. de mand.
cap. cum. aterni de re iudic. & tenet Bal. cōsi.
132. vol. 7. & Decius cōsil. 110. nu. 7. & sequē
& Jaf. cōsiliat. vol. 1. relati per Bembeni-
um vbi supra. Sed in nostro præfenti casu de
quo agimus nullus liber exhibitus fuit nec in-
ventarium bonorum, nec apparet de receptis,
nec datus, nec de alia computatione in ala, nec
bona, ex quibus satis præsumitur & proba-
tur dolus curatoris & deceptio & imbecillitas
minoris, igitur nihil valet etiam si liberatio sit
generalis & habeat plures renuntiationes &
pionæ adiectionem item etiā & iuramentum,
quia iuramento non confirmatur actus quo-
tuscunq; dolus verus vel præsumptus præ-
cessit, ut in capitulo. quamvis pact. cum simil.
de pact. in 6. licet contingit quod tunc que-
ritur vel curator vel alius administrator omittit
scribere in libro aliquid, quod receperit ra-
tionis honorum, quæ administravit.

24 ¶ Quia contra omittentem præsumitur do-
lus & subtractio, ut in l. tutor, qui repertoriū.
ff. de adm. lit. et. l. si pupillus. §. sed & si iuris.
ff. de neg. gest. Baeca vbi supra numero. 178.
quæ præsumptio transfert onus probandi in
adversarium secundum Socin. & Dec. relatos
per Rolandum a Valle vbi supra numero. 55. &
56. vbi numero. 57. concludit, quod non dicitur
tuli plene reddita ratio, sed quod dicta libera-
tio fuit dolose extorta, quæ tanquam iniq̄ua
& nulla non est sequenda secundum alios,
quos refert.

25 ¶ Quotiam quando dolosa fuit administra-
tio, & ex tali administratione aliquid adest tu-
tori vel curatori & utilitatem consequitur, li-
beratio sequitur, quæ tantummodo quæne genera-
lis ad talem administrationem non extendi-
tur etiam si liberatio sit iurata secundum Ro-

land a Valle vbi supra numero. 57. & loquitur,
qui bene probat, & alios ita tenentes refert. Et
quod dicitur & cuiuscunque rationis reddi-
tio & generalis liberatio super ea facta non ex-
cedatur ad subtracta & dolo occultata probat
expressit. ex. in l. 2. fratres. ff. de pact. & in l.
30. tit. 11. part. 5. q. 5. per consequens iura-
mento non firmabitur talis liberatio, quia præ-
cessit dolus ut supra dictum est.

Et tenendo hæc secundam opinionem, quæ præfata
venior videtur, non obstant primum & secundum
fundamentum supra adducta pro prima
opin. quia loquitur & procedit præterquam
si ex ipso met. instrumento, appareat defectus
redditionis rationis ac per consequens consiliet de
errore & de minus legitimo facto prout in no-
stro casu contingit per supradicta pro hac feci-
da opin. & eodem modo responderi potest ad
quantum fundamentum supra adductum pro dicta
prima opin. Aliud fundamentum de iuramento
non etiā obest, quia ipsum intelligitur iuxta
naturam contractus, super quo interponitur,
& sic vbi adest consensus aliis non, vt in l. fi.
C. de nō nu. pecun. de quolatifime egim⁹ fu-
pra. c. 37. sed vbi est error vel dolus non est con-
sensus ut supra est probatum, igitur iuramen-
tum hoc casu non confirmat actum.

26 ¶ Erit tamen petenda absolutio ipsius & im-
petranda antequam allegetur contra præd. in-
strumentum, quavis Bald. vbi supra dicat
non esse hoc casu concedendam, & concedi
debet & solet, cū ex hac sola obfolutionis con-
cessione ad effectum agendi vel excipiendi
impetrata nullum præiudicium alteri parti
fiat, cum per eam non detrahatur viribus
actui attributis per iuramentum, si eas attri-
buit, sed tantum habilitetur pars, quæ iura-
vit, ad agendum vel excipiendum absque per-
iurio adversus actum vel contractum, quem
iuravit, ut late diximus in dict. authen. sacra-
menta puberum. Et quod si quis deceptus iu-
ravit sit concedenda absolutio a iuramento te-
net Alc. in d. c. cum contingat nu. 76. ergo cum
in proposito sit deceptus minor concedenda
est sibi absolutio: Et iam ego vidi concessam
absolutionem iuramenti in his proprijs ter-
minis, de quibus loquimur: qui minor fecit
instrumentum publicum sui curatori, in quo
confessus fuit redditam sibi fuisse rationem ple-
nè, & fecit liberationem generalè cū iuramento
de non contra veniendo, & confessus fuit præterea
se teneri curatori suo ex reliquatione, quæ
quod vulgo dicitur, *Alcane conuincit secho dicit
la dicha confesion de dacion de curas*, in certam

sum-

summam & quantitatem pecuniarum & se obli-
gavit, illas soluere curatori ad talem terminum.
Nam minor hic petijt ad iudicem ecclesiastico ab-
solutionem & relaxationem à præd. iuramen-
to & sibi concessa fuit ad effectum agendi vel
excipiendi. Qua obtenta, cum à se peteretur
dictum debitum per suum præteritum cura-
torem opposuit se minor executioni produ-
cens, d. abfolutionem iuramenti & allegas su-
pradicta adversus dictum instrumentum: iudex,
his non obstantibus, pronuntiavit instrumen-
tum illud esse executum & fuit minor postea
citatus ad extremam venditionem bonorum suo-
rum, quod vulgo dicitur, para remate, & ite-
rum se opposuit allegans supradicta, per quæ
existimo ipse de iure absoluedum fore mino-
rem, & eas esse partes iudicis, vt in instrumen-
tum annullat & iubet reddi rationem inter cu-
ratorem præd. & minorem & ad id nominan-
dos computatores per partes ipsius.

27 ¶ Nec supradictis obstat, quod ad probandum, quod
rationes non sunt in fraudem scriptæ, suffi-
cit iuramentum eius, qui eas reddit, vt in l. li-
quis pro redemptione. C. de donat. & sic vide-
tur hoc attento, quod sufficeret iuramentum
curatoris hoc casu, iuratis quod nulla fraus in-
teruenit in prædictis rationibus, sed quod
sunt veræ. Nam respōdeo quod hoc procedit
quando rationes scriptæ & redditæ ostenduntur
extense, sed quia dubitatur an sint veræ, id
iuramentum reddentis eas exigitur, imo illud
non sufficit quia committitur arbitrio boni vi-
ri in respecta quantitate causæ & qualitate per-
sonarum per. l. non omnis. §. à barbaris. ff. de
re milit. quia mala fama iurantis extenuat iu-
rumentum secundum Bal. in c. bonæ el. r. de cle-
tione ita tradit Ioan. Francis. de offic. & pote-
stat. capituli sede vacante. q. 8. partis princip.
nu. 17. volu. 15. tract. diuers. doct. fol. 185. At
nos in proposito nostro loquimur quoniam nullæ
rationes calculatæ ostenduntur, sed tantum con-
fessio earum & generalis quietatio & libera-
tio, vel si aliquæ ostenduntur, sunt tamen mi-
nus sufficienter redditæ idque ex eis constat, ergo
nullo modo sufficit iuramentum admini-
stratoris affirmantem, eas veras esse.

¶ Ex quibus omnibus videtur resultare non
ita absolute veræ esse traditionem Bald. dict.
authentica sacramenta puberum num. 14.

28 ¶ Vltimo est aduertendum pro complemento
supradictorum quod licet supradixerimus erro-
rem posse allegari, & ob eum reuocari posse
confessionem vsque ad sententiam & non post,
hoc esse intelligendum de sententia iudiciali,

non verò cōventionali prout est illa, quæ par-
tes in instrumento publico apponi faciunt, scilicet
cet. clausulam guarentigiam: quia ea non ob-
stante poterit opponi licet exceptio erroris &
ob eam reuocari confessio aduersus instrumen-
ti guarentigij executionem, nisi de malitia
opponentis constiterit, vel nisi super calculo
sententia lata fuisset per. l. r. C. de error. calculi.
vt in terminis cum Boerio. q. 115. concludit
D. Anron. de Padill. in d. l. error. nu. 17.

29 ¶ Quod est vile ad ampliandam. l. 4. tit. 8.
libr. 3. ordin. quæ hodie est. l. 1. tit. 2. libr. 4.
Nonæ. recopilat. regie quæ ponitur exceptio
nēs, quæ tantum debent admitti aduersus exe-
cutionem instrumenti publici vel sententiæ:
nam illis tu addere poteris exceptionem erro-
ris ex supradictis dummodo probetur infra
decem dies datos à lege statim sequenti ad pro-
bandum præd. exceptiones, vel si statim con-
stet de errore & mala redditione rationum ex
ipso met. instrumento, vt supra latissime con-
clusum est, cum quibus ad laudem Dei expedi-
o me ab hoc. c.

Index Cap. XLI.

- 1 Inter patrem & filium sub eiusdem patris potestate constitutum tantum oritur naturalis obligatio ex contractu inter eos gesto non vero civilis, præterquam in castrensibus vel quasi.
- 2 Rationes differentie ponuntur, quare tunc oritur naturalis obligatio non vero civilis.
- 3 Obligatio, quæ acquiritur filio in potestate a patre, non reacquiritur ipsi patri.
- 4 Obligatio naturalis, quæ acquiritur seruo contrahendo cum proprio domino non reacquiritur ipsi domino.
- 5 Iuramentum efficit, vt inter patrem & filium constitutum sub ipsius patris potestate oriatur obligatio efficaç de iure canonico ex contractu inter eos gesto.
- 6 Inter patrem, & filium emancipatum, & inter fratres non constitutos sub eiusdem patris potestate oriatur ex contractu actio & obligatio efficaç ad agendum etiam sine iuramento & num. sequent.
- 7 L. placet. ff. de acquir. hered. quæ habet, vt quicquid acquirit filius acquirit patri, non habet locum in dote aduentitia.
- 8 Donatio inter patrem & filium in potestate bene valet ex causa dotis vel augmenti ipsius.
- 9 Pater potest in vita soluere legitimam, & non est donatio.
- 10 Pater in aduentitijs obligatur filio civiliter.
- 11 An idem sit in aduentitijs, in quibus pater habet usum fructum?
- 12 Patri, qui filium emancipatum retinet in domo & admi

Et administrat illud, quod ei donavit, non quiritur usufructibus, imò tenetur filio rationem reddere, & idem est in omnibus, quorum patri non acquiritur usufructus.

13. **P**ater tutor filiorum emancipatorum tenetur eis rationem reddere de tutela & cauere, & eius bona sunt tacite hypothecata.

14. **I**nter patrem & filium velatum, hodie potest geri, quicunque contractus licitus tamen, & in de illationes sunt.

Que actio siue obligatio oritur ex contractu celebrato inter patrem & filium constitutum sub patria potestate. Caput. XLI.

Nter patrem & filium sub eiusdem patris potestate constitutum, tantum oritur naturalis obligatio ex contractu inter eos gesto, non vero civilis, vt probat text. in. l. frater à fratre. ff. de con-

ditione in debet. & ibi glo. Bart. & Doct. & qd non oritur civilis obligatio vltra Doct. ibi, est communis opin. secundum Ioan. Orosc. in. l. 2. n. 10. ff. de origin. iur. vbi ex hoc durare hodie inter patrem & filium manum regiam affirmat: & qd obligatio civilis non oritur inter patrem & filium in potestate nec inter dominum & seruum text. in. §. item inutilis in lit. de iuri lib. stipul. & l. 6. tit. 11. part. 5. vbi limitatur in castrensibus vel quasi.

2. **S**ed est dubium in proposito quare obligatio civilis non cadat nec oriatur inter patrem & filium constitutum sub eius potestate nec inter duos fratres constitutos sub eiusdem patris potestate, naturalis autem sic? In qua res rationes differentiarum refert Bart. in. d. l. frater à fratre num. 12.

Prima ratio est, quam Bart. inquit esse communem rationem doctorum, quia patria potestas est de iure civili, vt in princ. in lit. de patri. potesta. & in. l. nam ciuiliu. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. sed de iure civili pater & filius censentur vna eademque persona, vt in. §. ei vero, qui in lit. de inutilib. stipulat. & in. l. fin. C. de impub. & alijs subit. Sicut ergo idem non potest sibi ipse esse obligatus, ita nec pater & filius, & eadem ratione, nec plures filij in eiusdem

potestate constituti, sed de iure gentium pater & filius sunt diuersæ personæ, & ideo obligatio naturalis, quæ est de iure gentium cadit inter eos & cum hac prima ratione trahunt omnes secundum Ias. ibi in lect. nu. 25. & dicit communem iterum. num. 33. & in repeti. nu. 1. & 20. & est communis secundum Pau. de Cast. ibi. numero. 7.

Secunda ratio Bar. vbi supra est, nam actiones & obligationes sunt introductæ propter iudicium. Est enim actio ius persequendi in iudicio, & c. sed inter patrem & filium non potest esse iudicium, vt in. l. lis nulla. ff. de iudic. ergo, & c. Hanc etiam rationem communem appellat Barto. vbi supra & testatur etiam communem Ias. ibi in lectura. nu. 34. vbi reprobatur singularem illationem, quæ ex hac communi ratione faciebat Martinus Laudens. dicens quod cum iure canonico inter patrem & filium in ipsius potestate constitutum possit esse iudicium, vt in. c. si annum. cum similibus de iudic. in. 6. hodie de iure canonico sit correctæ. d. l. frater à fratre, & sic quod oriatur etiam actio civilis inter patrem & filium constitutum in eius patria potestate: hanc etiam secundam rationem Bar. dicit communem idem Ias. in repet. d. l. frater à fratre. num. 20.

Aliam & tertiam rationem deducit Bar. vbi supra ex iure consulto in lege serui & filij in princ. ff. de iur. quæ sunt. quam Bart. dicit meliorem & firmiorem, scilicet, quod de iure gentium antequam essent prodite actiones illæ, qui debet aliquid recipere, consequatur illud manu regia, seu per potestatem regiam, vt in. l. 2. in princ. ff. de origin. iur. & istud est commune omnibus gentibus, nam regia potestas de iure gentium est vt in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. & postea de iure civili fuerunt introductæ actiones per quas quis in iudicio prosequatur, quod sibi debetur. Et considerauit ius civile, quod patri erga filium, vel domino erga seruum remanebat illa potestas regiam, qua sua autoritate potest auferre à seruo vel filio, illud, quod sibi debet, ideo ipsi patri vel domino non prouidit de remedio actionis vel obligationis civilis. Et hanc rationem testatur meliorem Ioan. Orosc. in. l. 3. nu. 8. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Sed hæc ratio solum concludit quare pater non habeat filium obligatum civiliter. Sed ratio quare filius non habeat patrem obligatum civiliter est secundum Bart. ex duabus iuris regulis. Vna regula est, quæ habet, Quod quicquid acquirit filius acquirit patri. l. 1. in princ. ff. si quis à parent. fuer. manum. & in. l. placet.

ff. de acquir. hered. vbi dicitur, quod nec vel momento subsistit in persona eius per quam acquiritur. Alia regula est, Quod ex qua cumque causa recipiendo ab alio tu acquiris nihil ex eadem stipulando à metibi non obligor, vt in. l. si seruo. §. & regulariter. ff. de vsur. & in. l. liber. homo in princ. ff. de verb. oblig. cum ergo filius obligatio sibi alium civiliter, quærat patri, merito patrem sibi obligare non possit.

3. **V**terius est aduertendum, quod licet glo. in. l. quis pro eo. §. r. verb. tenetur. ff. de fideiussio. teneat quod hæc obligatio naturalis, quæ acquiritur filio stipulanti à patre, reacquiritur statim ipsi patri, per regulam text. in. d. l. placet cum similibus tamen contra gl. illam est text. clarus, imò quod non reacquiratur patri præd. naturalis obligatio, sed remaneat in persona ipsius filij in. d. l. frater à fratre. in vers. contra si pater. Vbi inquit & probat text. quod si pater, quod filio debuisset, eidem emancipato solueret, non repetit: nam hic quoque manere naturalis obligationem inquit text. ille. Ergo remanet illa naturalis obligatio in persona filij & non fuit reacquisita patri, & ita Bartol. ibi per totam illam. l. & præcipue numero. 10. & 37. gloss. suprad. reprobatur, & Ias. etiam ibi in lectura numero. 8. & numero. 28. contrarium etiam tenet glo. magna ibi ad finem. in vers. est & alia ratio, vbi idem Ias. in lectura. num. 38. testatur, quod hæc gl. vltimo loco allegata est approbata per omnes, & idem in repeti. numero. 37. dicit, quod est melior quam sit in corpore iuris: & testatur ab omnibus approbatam idem Ias. ibi in lectura. nu. 44. in princip.

4. **E**t idem est in seruo: nam obligatio naturalis, quæ sibi acquiritur ex contractu per eum gesto cum domino, non requiritur ipsi domino, ita voluit gl. in. l. si quod dominus. 64. in ordine verb. in conditione danda vel non, ad finem. ibi, solutio. ff. de codic. inde. quæ sic in telligunt ibi Bar. nu. 3. Paulus. r. Ias. ante nu. 1.

5. **S**ed si contractus gesto inter patrem & filium constitutum sub ipsius patria potestate accedat iuramentum, oriatur efficax obligatio de iure canonico, vt in. c. cum iuramento de homicid. vt tenet additio Bart. in. d. l. frater à fratre. nu. 40. litera. B. quam opin. ibi sequitur Ias. in lectura. nu. 40. dicens hoc non probari in dicta. cum iuramento. Et quod eam opin. tenet Ioan. de Anania ibi. nu. 2.

6. **E**x quibus omnibus infertur planissimè, quod inter patrem & filium emancipatum & inter fratres non constitutos sub eiusdem patris po-

testate oriatur ex contractu actio & obligatio efficax ad agendum etiam non interueniente iuramento. Quod probatur primo argumento ab speciali omnium supradictorum, nam loquuntur tam iura quam Doct. in filijs constitutis in patria potestate, & ea ratione probatum fuit non oriri inter eos actionem neque obligationem efficacem, sed tantum naturalem, vt constat ex. d. l. frater à fratre, & ex. d. l. placet cum similibus & d. l. regia. 6. & ex rationibus supra assignatis. Secundo quia non tantum donatio facta à patre filio emancipato valet & non potest reuocari, sed etiam si fiat filio in potestate, si postea ei sui iuris effecto ac tenenti rem donatam non adimat, vt in. l. siue emancipatis. C. de donat. & in. l. donationes in concubinam. §. pater. ff. eodem.

7. **H**inc est quod text. in. d. l. placet, quæ loquitur in filio in potestate, vt quicquid ipse acquisierit, acquirat statim patri non habeat locum in dote aduentitia, quæ olim illo iure, pleno iure acquirebatur filie, vt tenet Paul. de Cast. per text. ibi dicens esse speciale in. l. Caiusnum. 2. ff. solu. mat. & testatur communem opinio. Bal. Nouel. de dote. 6. parte priuileg. 33. fol. 18. & etiam hodie pleno iure acquiritur filie, quia nec per. l. C. acquiritur usufructus patri in huiusmodi dote secundum Bal. Nouel. vbi supra, & quod in dote recepta per filium pro vxore videndus est Bald. Nouel. vbi supra priuileg. 36. per totum. Ergo cum filius emancipatus nihil acquirat patri, sed tantum is, qui est in potestate patris, bene potest esse & cadit inter eos obligatio civilis efficax ad agendum.

8. **S**ecundo hinc etiam est, quod inter patrem & filium ex causa dotis bene valeat & consistat donatio, licet filius sit constitutus sub patria potestate, vt probat text. expressus in. l. Pomponius Philadelphus. ff. famil. hercisc. & ibi notat glo. fin. Bart. & ceteri scribentes.

Et idem erit ex causa augmenti dotis secundum Ias. in rubri. ff. solut. mat. nu. 39. dicentem ita Placentia consuluisse.

Et idem est ex causa legitima, quia pater potest filio soluere legitimam in vita. & non est donatio, vt tradit Roderic. Suarez in repetitione. l. quoniam in prioribus in princ. n. 1. & sequentibus. C. de inoffic. testa. de quo dixi in mea repe. c. quæuis pactum de pactis in. 6. in verb. à filia. nu. 6.

10. **H**inc etiam & tertio est, quod pater in aduentitijs obligetur filio civiliter vt probat text. in. l. iu bemus in. §. in supra dictis. C. ad Trebel. quæ text.

text. ad hoc notant ibi Bart. & communiter Doct. & idem Bart. in d.l. frater à fratre num. 16. allegans plures gloss. ita tenentes. vbi Ias. in repetitione nu. 28. testatur hanc esse communem opinionem. & in lectu. n. 37. qui retorquet text. in d. §. in supra dictis contra communem opinionem. supra dictam: sed communis opinio est tenenda.

11 ¶ Quam communem opinionem intelligit Bar. d. nu. 16. in d.l. frater à fratre, in casibus, in quibus in aduentiis patri non queritur vsus fructus, nec est legitimus administrator, quia in illis rebus non potest patriam potestate exercere sicut nec in castrensibus vel quasi, vt in l. si quis vxori §. r. ff. de furt. Sed in aduentiis, in quibus pater habet vsum fructu, & in quibus est legitimus administrator, & potest patriam potestatem exercere sine reprehensione, vt in l. i. C. de bon. mat. tunc inquit Bart. se non putare qd obligetur filius patri ciuili, quia subest adhuc ratio præd. Et hæc Bar. distinctionem sequuntur Doct. secundum Paulum in d.l. frater à fratre nu. 15. quibus Ias. ibi dem in prima lectu. nu. 37. in princ. reprobet eam, existimans vtroq; casu consistere obligationem ciuilem inter patrem & filium ex textu quem inducit in l. si quis vxori §. r. iuncta l. serui & filij in princ. eod. titul. dicens per rationem. d. §. r. videri confundi differentiam supra dictam Bart.

Vnde cum filius emancipatus sibi & non patri acquirat, sequitur, qd inter patrem & filium emancipatum & inter fratres non constitutos sub eiusdem patris potestate oritur actio & obligatio ciuilis efficax ad agendum ultra naturalem, quæ etiam inter constitutos sub patris potestate oritur, vt supra dictum est.

Tertio & principaliter pro supra. d. conclusione, qd inter patrem & filium emancipatum oritur actio ciuilis efficax ad agendum est text. expressus in l. litis contestata tempore. §. fin. ff. de negot. gest. cuius verba sunt hæc, Pater si emancipati filij res à se donatas administrauerit filio actione negotiorum tenebitur. vbi gloss. final. hoc intelligit, venia petita, si est emancipatus, aliàs nullo modo agit, vt in l. 2. C. de in ius voc.

12 ¶ Et ex d. §. si. notant ibi Bart. & alij Doct. qd si pater emancipat filium & retinet eum in domo & administrat illud quod ipsi donauit, non queritur vsus fructus patri, imo tenetur reddere rationem filio, idem eadem ratione dicit Bart. esse in omnibus, quæ queruntur filio, quorum patri non queritur vsus fructus, vnde si pa-

ter administrat bona præbendæ filij tenetur ei actione negotiorum gestorum reddere rationem administrationis, vt tradit Arias Pined. in l. r. in 2. parte nu. 29. & 31. C. de bon. mat. de quo ipse dixi latius supra. c. 4. nu. 19.

13 ¶ Ex quo etiam text. tenent Doct. qd pater tutor filiorum emancipatorum tenetur rationem reddere filijs de tutela & cauere, & quod eius bona sunt tacite hypothecata sicut si esset extraneus, licet secus sit in patre legitimo administratore filij, quæ in potestate habet, vt plures allegans tradit Arias Pined. vbi supra numero. 27.

14 ¶ Ex quibus infertur qd cum hodie per l. 47. Taur. quæ est l. 8. tit. 1. lib. 5. nouæ recop. Regiæ *El hijo, o hija casado, velado sea auido por emancipado en todas las cosas para siempre*, quod inter patrem & filium, vel filiam velatam valebit & poterit geri quicumque contractus (licitus tamen) & ex eo orietur inter eos actio & obligatio efficax ciuilis ad agendum, sicut inter extraneos. & ibi Ant. Gom. num. 3. plurimam infert ex hac emancipatione legali. Inter quæ, primo illud. qd d. l. placet. cum similibus non habebit locum in filio velato, quia is non acquireret patri, sed sibi ipsi. Secundo qd licet filius qui est in potestate patris non possit esse in iudicio absque licentia patris, vt in l. si. necessitate. C. de bon. quæ lib. tamen hodie filius coniugatus, adde tu, & velatus, sic. Tertio qd licet nulla possit esse inter patrem & filium vt in l. lis nulla. ff. de iudic. hodie tamen sic, post contractum matrimonij, adde tu & velationem. Quæ illationes meo iudicio sunt verissimæ & practicantur quotidie, eo addito vt si filius patrem conueniat in iudicio semper petat ab eo veniam, vt dixit glo. fi. d. l. litis contestata. §. si. per text. quem allegat. Vnde est qd lex. 48. Taur. statim sequens. statuit vt pater post velationem filij teneatur filio restituere bonorum aduenturorum vsu fructum à tempore velationis, ita qd apud eum nihil vsus fructus remaneat: & ipse filius post velationem frui debet vsu fructu dictorum bonorum. Et ita ex supra dictis & alijs pluribus fundamentis, quæ nunc omitto, quia propositio verissima est, teneo firmissime, qd inter patrem & filium emancipatum possit celebrari quilibet contractus licitus, qui potest inter extraneos: & inter eos etiam orietur actio ciuilis efficax ad agendum ultra naturalem.

Index

Index Cap. XLII.

- 1 Substitutus pupillaris non potest pacisci super hereditate pupilli viuentis.
- 2 Hæc tamen non procedit quando in tali pacto, vel renuntiatione intervenit iuramentum, de quo vide numeris sequentibus vsque ad finem. ca. quia est dubia questio præcipue nu. 5. & 6.
- 3 L. 2. §. illud. ff. de hered. vel action. vendit. intellectus.
- 4 Ius patronatus ecclesiasticum non potest vendi, bene tamen transit cum vniuersitate vendita, nulla facta mentione de eo.
- 5 Renuntiatio iurata hereditatis pupilli tantum facta per eius substitutum an valeat?
- 6 Renuntiatio iurata substituti pupillaris facta consentiente pupillo & perseverante in hoc consensu vsque ad mortem bene valet & tenet.

De substituto pupillari an possit pacisci super hereditate pupilli viuentis.

Cap. XLII.

Vbsutus pupillaris non potest pacisci super hereditate pupilli viuentis: quia pactum de futura successione, & sic de hereditate viuentis est reprobatum à lege tamquam contra bonos mores, vt in l. fina. C. de pact. & in l. pactum dotali. C. de collat. cum similib. sed per substitutionem pupillarem succeditur directe pupillo & non testatori, vt in l. 2. §. ad substitutum. ff. de vulg. & pup. ergo eius successioni & hereditati diuinit, renuntiare non potest. Secundo pro hac opinione facit text. in l. lita tamen. §. à patre. ff. ad Trebellian. vbi probat text. ille, quod substitutus pupillaris grauatus restituere hereditate pupilli non potest cogi ipsam adire viuo pupillo. Reddit text. rationem quia non probet de hereditate viuentis pueri agitur, igitur optime probatur in illo text. substitutum pupillarem non posse pacisci super hereditate pupilli. viuentis ac perinde eius successione remittere siue renuntiare. Et in expresso hanc opinionem tenet Bart. in l. qui Roma. §. si. num. 20. ff. de verbo. obligatio. & ibi sequuntur alij Doct. hanc etiam opinionem tenent & sequuntur Salice. nu. 13. Alexan. 6. in l. r. C. de pact. & ibi tenentur hanc opinionem. communem esse

Cur. Senior in repetitione. num. 31. in fine. & Curt. Junior nu. 53. hanc etiam sequitur alios allegans Anton. Gomez in l. 22. Taur. nu. 16. hanc etiam testatur communem Menchac. de successio. creatio. §. r. nu. 29. qui supra dictos non refert.

2 ¶ Hæc tamen communis opinio non procedit quando in tali pacto vel renuntiatione intervenit iuramentum de non contrahendo per text. in cap. quauis pactum de pact. in. 6. vbi renuntiatio & pactum iuratum de futura successione firmatur iuramento, quauis lege ciuili esset improbatum pactum illud: ergo eodem modo dicendum est in proposito per illum text. Et ita in terminis tenet cum Paul. de Cast. num. 6. & Modernis in d. l. qui Roma. §. final. Anton. Gomez vbi supra contra Bald. in cap. cum contingat de iure iuran. col. 6. vers. ex his apparet & est in num. 26. qui tenet contrarium, eo quod pactum de successione non deferenda vel diminueria viuentis eo, de cuius hereditate agitur non valet nisi ipse consentiat, sed pupillus consentire non potest, vnde non valet iuramentum quod infringit libertatem testatoris, vt in d. l. final. C. de pact. Sed hoc non obstante Antonio. Gomez vbi supra tenet opinionem affirmatiuam Pauli, primo loco supra positam & eam comprobat quinque alijs fundamentis contra Bald. & ideo, ea non referam sed tantum vnum quod est cæteris præstantius, vel duo, scilicet, quod substitutus pupillaris hoc casu non renuntiat successioni debitæ ab intestato iure sanguinis, sed potius desistit à successione debita ex dispositione hominis, & sic testatoris defuncti & applicat eam venientibus ab intestato pupilli, & sic potius est pactum de seruanda successione, quam de perperenda. Et ita videtur valere argumeto text. in l. si ab eo. C. de legit. hered. & in §. final. in situ. de legitim. agnat. success.

3 ¶ Secundo pro hac opinione allegat Anton. Gomez text. in l. 2. §. illud. ff. de hered. vel actio. vend. vbi probat text. quod substitutus pupillaris potest vendere hereditatem pupilli, maxime si sibi iam sit delata, ex quo verb. maxime. præsupponitur idem esse si non sit delata & sic licet viuat pupillus, nam hæc est natura huius dictionis, maxime. Et quantis gl. ibi verb. maxime. primo existimet illud verbum abundare, quod etiam tenet gloss. in l. quidam in iure. §. fin. ff. de donat. & gloss. in l. fin. verb. pacisci. C. de pact. tamen Curt. Senior ibi numero. 25. testatur hunc intel-

R. etiam

Etum esse communiter reprobatum quia diuina illi text. & violat eius literam. & in iure nihil debet esse superfluum, nihilque diminutum, ut in prima constituitur. C. §. quibus cum similib. quare tenendus videtur ad illam text. secundus gloss. ibi intellectus. Ex quo confirmatur & probatur opinio Antonij Gom. vbi supra contra Bald. scilicet, quod ibi ideo tenet venditio hereditatis pupilli, ut in accessoria, quia in paterna tenet argumento. l. immodicis. ff. de contrah. emptio. & in l. patris & filij. ff. de vulgar. & pup. subf. & huc intellectum sequitur Bar. in dict. l. fina. nume. 1. prope fin. licet non alleget gloss. illam. & ibi las. nume. 15. sequitur hunc intellectum & dicit communem ibi Curt. l. uni. nume. 27. Dec. nume. 21. Cagnol. 79. Et licet secundum hunc intellectum etiam videatur dari votum captandæ mortis, tamen tenendus est, tum quia communis, tum etiam, quia videtur quadrare literæ illius text. quia votum captandæ mortis militat in substituto sicut in emptore, reiecto alio intellectu Fulgos. in dict. l. fina. numer. 8. existimantis in dict. §. illud. fuisse mortuum pupillum, substitutionem tamen pupillarem fuisse factam sub conditione & ideo valere eius venditionem antequam deferatur hereditas mortuo tamen pupillo, quia hic intellectus & diuinat & est contra literam illius text. ibi maximè. non etiam admitto aliud & quartum intellectum Curtij Senioris in dict. l. fina. num. 25. existimantis, quod verbum illud maximè intelligatur cõditionaliter, quia hoc etiam est impropiare significationem vocabuli. Vnde teneo communem intellectum supra dictum ad illum text. ex quo redditur vera nostra opinio de iuramento quod confirmet pactum & renuntiationem substituti pupillaris super iure pupillaris substitutionis, tanquam accessorii ad hereditatem patris substituentis, in qua principaliter consistit renuntiatio iurata substituti. Qui intellectus communis, primo confirmatur per text. in l. quædam. ff. de acquirend. rer. dominio, vbi probatur quod sunt quædam, quæ non possunt solo alienari & tamen transeunt cum vniuersitate ad heredem, ut fundus dotalis, vel res, cuius commercium aliquis non habet: nam & si legari non possit, tamè hæres institutus dominus eius efficitur. Ergo ita in proposito dicitur est. Nec obstat quod l. illa non loquatur in nostro casu sed in fundo dotali, cuius non habemus commercium, nam illa sunt exempla, quæ non arctant regulam, ut sunt iura vulgaria.

4 ¶ Secundò communis intellectus supra dictus ad text. in. d. l. 2. §. illud confirmatur, quia ius patronatus ecclesiasticum cum sit spirituali annexum non potest vendi, & contractus venditionis factus est irritus; ut in capitul. de iure. de iur. patron. quia esset simonia, ut in capitul. querelam & per totum de simon. tamè bene transit cum vniuersitate vendita in emptorem nulla facta de eo mentione, ut in capitul. ex literis. & in capit. cum seculum. de iur. patron. tradit bene Abb. in cap. quanto. numero. 9. de iudic. & optime in hoc distinguens Rochus de Curt. in tractatu de iur. patron. in verb. ipse vel is. quæstio. 24. numero. 44. & sequentibus fol. 78. & Couarruii. lib. 2. Variar. Resolutio. cap. 18. nume. 8. Ergo ita & eodem modo licet hæreditas pupillaris sola de se non possit renuntari, simul tamen cum hæreditate paterna, hoc est, ius substitutionis pupillaris, quia sub eo & patris & pupilli hæreditas comprehenditur, bene potest pacto iurato renuntari, quia incidenter & accessorie venit hæreditas pupilli viui vnde non est in consideratione, quod pupillus viuat & non consentiat pacto siue renuntiationi substituti, cum etiam intercedat iuramentum.

5 ¶ Ex quo communi intellectu videtur inferendum, quod si renuntiatio cum iuramento expresse fieret super hæreditate pupillari tantum, nisi etiam fieret simul cum hæreditate paterna, vel super ipso iure vniuersali substitutionis pupillaris, quo vtrumque comprehenditur, non valeret renuntiatio & pactum prædict. cum iuramento, sicut in venditione decisum extat iuxta supra dict. communem intellectum dict. §. illud, quod profecto est subtile & menti tenendum, si verum est, sed id non affirmo. Nam in renuntiatione iurata amplius reperitur quam in dict. venditione, scilicet, iuramentum, vnde retenta opinione Pauli vbi supra. & sequacium videtur quod valeat pactum & renuntiatio iurata facta per substitutum pupillarem, siue fiat vniuersaliter siue hæreditatis tantum pupilli, cum pactum hoc de non succedendo iuramento confirmetur iuxta dict. c. quauis pactum & quæ ibi latius diximus, quod secus esset in pacto affirmatiuo de succedendo. Nec adhuc obstat, quod in dict. capit. quauis pactum intercessit consensus eius, de cuius hæreditate tractatus, vbi ibi diximus: in nostro vero casu non, quia pupillus non potest consentire, quia substitutus hic non renuntiat successioni debite ab intè-

ab intestato iure sanguinis sicut contingit in filia renuntiante in casu. d. c. quauis pactum, sed potius desinit à successione debita ex dispositione hominis & applicat eam venientibus ab intestato, ut considerant Anton. Gomez vbi supra. Et sic inditincte videtur tenendum cum ipsius & Pauli opinione, scilicet, quod pupillaris substitutus possit pacisci cum iuramento super substitutione pupillari & ei renuntiare adhuc viuo pupillo, & hoc quando in fauorem venientium ab intestato sit pactum siue renuntiatio. Quam etiam opinionem sequitur Alexand. in dict. l. qui Romæ. §. duo fratres nume. 57. licet opinio contraria Bald. adhuc verior videatur de iure, quam sequuntur in dict. §. duo fratres Ange. 4. quæstio. las. num. 7. & Rip. nume. 82. & Alciat. num. 27. & 28.

6 ¶ Vbi limitat præterquam si renuntiatio iurata fieret consentiente pupillo & perseverante in hoc consensu vsque ad mortem per dict. l. fin. C. de pact. quod est ex mente Bald. vbi supra. & sequacium præcipue Rip. dict. numero. 82. Et ita potest saluari prima opinio Pauli & sequacium, scilicet, ut procedat consentiente pupillo & perseverante in eodem consensu vsque ad mortem aliàs secus: & hoc tenere est securus in articulo ita dubio & difficulti.

Index Cap. XLIII.

- 1 Iuramento an possit renuntari Senatusconsulto Macedoniano per filium suum. & an tunc iuramentum ratius sit seruandum, vel etiam renuntiatum? & numeris sequentibus.
2 An ius iure prohibitus in odium creditoris non firmatur iuramento?
3 Filius famul. qui cum iuramento renuntiauit Senatusconsulto Macedoniano, si soluat an possit repetere id, quod soluit?
4 Filius famul. accipiens mutuum contra prohibitionem Senatusconsulti Maced. iure ad id reddendum obli. sit iura. n. civiliter quam naturaliter.
5 Filius famul. non potest si simpliciter absque iuramento renuntiare Senatusconsulto Maced.
6 Filius famul. qui mutuum recepit an teneatur in fira anima id reddere?

De renuntiatione Senatusconsulti Macedoniani. Cap. XLIII.

Illius familias si renuntiet Macedoniano Senatusconsulto cum iuramento tenetur solvere propter iuramentum & postea condicet argumentis. c. debitoribus de iur. iur. vel possit petere se absolui ad cautelam ante lapsum termini, ita tenet Bar. in l. si quis pro eo num. 10. ff. de fideiuss. e ratione, quia prohibetur contractus hic mutui cum filio famil. à iure in odium creditoris mutuantis ut in l. Tamesti & ibi gloss. ff. ad Macedon.

¶ Quo casu iuramento non confirmatur actus nec contractus à lege vetitus hac ratione ut in cap. 1. & in dict. capit. debitoribus de vsur. & in ca. significante de pign. Quæ ratio Bart. (non dico eius dictum de Macedoniano) communiter approbatur per Docto. secundum Couarruii, qui eos refert, de pact. in sexto. 2. parte. §. 3. per totum præcipue num. 11. Eandem quoque rationem Bart. cum ipsius illatione in Macedoniano inquit videri esse magis communem Menchac. de successio. creatio. §. 28. nu. 51. & sequentibus. vbi eam sæpe appellat communem & probat tam de iure ciuili quam canonico in eo, quod dicit, quod contractus hic mutui iuramento filij famil. non confirmetur, licet communem in vsuq; dicat opinionem Bart. quam in eius dicto speciatim de Macedoniano dicit etiam communiter approbatam idem Menchac. §. 28. numero. 44. Sed in presenti casu de Macedoniano adest securus opinio glossæ in §. item sacramenta verb. super contractibus. in vtrq; quid si filius famil. minor renuntiauerit Macedoniano de pace iuramento firmand. in vltimis feudor. vbi tenet, quod etiam si filius famil. minor renuntiauerit Macedoniano & iurauerit non teneatur, quia nec maior renuntiare potuisset, cum non sit fauore eius inductum sed odius creditorum, sic enim daretur materia peccandi, quod est contra publicam vtilitatem, vti in l. r. in principio. ff. ad Macedonia. & in principio instituitur, quod cum eo. Hanc eandem opinionem videtur expressius tenere Abbas in cap. cum contingat nume. 2. de iure iuran. vbi in quaestura mentum hoc casu omnino nullum esse, nec indigere ab solutione, eadem ratione; quod contractus hic occasione peccandi præbeat, quam etiam opinionem sequitur Menchac. vbi supra numer. 53. dicens eam tenere Couarruii. vbi supra sed fallitur, quia Couarruii opinio

nem Abbatis non tenet, vt constat ex ipfomet Couarrui. imo in fine num. 4. tenet contrarium cum alijs, quos refert. hanc etiam tenet Iacob. de Bellouif. & Ioan. Andre. relati per Alciat. vbi infra statim eum allegabo & Menchac. dict. §. 28. num. 44.

Rufus & tertiam opinionem supra dictis contrariam tenent in articulo proposito Anton. & Ioan. de Imol. in dict. capit. cum contingat num. 67. quos sequitur Coraeus in authentica sacramenta puberum. quaeftio. 11. numero. 31. C. si aduers. vendi. existimantes, quod imo non competat absolutio ex tali iuramento, quo filius famil. renuntiavit Senatusconsulto Macedoniano, ex quo ex parte mutantis non est dolus nec peccatum licet lex eum odio prosequatur: & hoc limitant supradicti preterquam si essemus in loco vbi tantum scelus soleret fieri. Et hanc tertiam opinionem testatur sibi videri veriorum & magis communem Alciat. in dict. capit. cum contingat numero. 76. in vers. secundo infertur. hanc etiam opinionem licet Alciat. non referat tenet Couarruias. vbi supra ad finem num. 4. in vers. vltimo existimo.

3. Et in hoc articulo ponit concordiam Ioan. Faber in §. quae diximus instituit. quod eum eo numero. 4. scilicet, quod in praedictum filij teneat huiusmodi renuntiatio iurata Macedoniana, videlicet, quando factus fuerit sui iuris, quia tunc potest feruari sine praedictio tertij & absque detrimento salutis aeternae, alias secus, hoc est, dum filius est in potestate patris. Et hanc concordiam sequitur inter has opiniones & eam dicit probabilem Anton. Gomez. 2. tom. capit. 6. de contract. mut. numero. 2. column. 2. illius numeri: qui eam probat ex doctrina Innocentij in c. scripturae de voto: vbi tenet, quod votum filij in vita patris non obligat, postea vero sic.

4. Ipse vero in hac varietate teneo tertiam opinionem supra dictam: Antonij & Imolae & sequacium, quae communior & verior est secundum Alciat. vbi supra: & constat praeterea ex omnibus qui articulum hunc examinant. Opinio vero Bart. in hoc articulo de renuntiatione Macedoniani eum iuramento non est communis nec aliquis hoc dicit, quia Menchac. vbi supra dum dixit eam communem esse, non recte perpendit terminos Docto. quia verum est, quod ratio & fundamentum hanc. scilicet, quod vbi lex prohibet aliquem actum odio creditoris, non confirmatur iuramento, sic in genere communiter approbatur per Do-

cto. Eius vero species & exemplum in renuntiatione Macedoniani iurata non approbatur communiter per Docto. quinimo in contrarium se habet communior opinio, vt supra visum est, scilicet, quod absolutio a tali iuramento non detur nisi in casu supra posito.

5. In eo etiam. quod Bart. vbi supra dicit quod si filius famil. qui cum iuramento renuntiavit Senatusconsulto Macedo. soluat potest statim repetere argumento dict. capit. debitores de iure iurad. eius opinio non videtur nec esse vera, quamuis eam communem dicat Menchac. vbi supra num. 52. quia etiam si filius famil. accipiens mutuum non iuret nec renuntiet, si tamen soluat non potest repetere, vt in l. qui exceptionem. ff. de condict. in debit. & in l. fed. & si pater. §. final. ff. ad Macedonia. vbi inquit tex. quod hi demum solutum non repetunt, qui ob poenam creditorum liberantur actione, non quoniam exonerare eos lex voluit. Ex quibus conclusionem. Bart. supra dict. falsam esse existimat Couarrui. vbi supra dict. nu. 4. nam si absque iuramento promissum soluerit filius famil. mutuum, quod acceperat minime habet repetitionem: a fortiori igitur nec repetere poterit si contractum iurauerit, cum multo maior sit tunc vis contractus. Nec obstat dict. capitul. debitores ratioque Bart. supra dict. communis, quia illud verum est quando creditor iniuste & illicite ex contractu accipere & contraheret, vt in vsuris, quarum contractus & receptio sunt illicita & iniusta reprobataque omni iure. Ac in praesenti casu etiam licet creditor contra prohibitionem iuris contraxerit mutuando filio famil. non tamen iniuste accipit pecuniam a filio famil. quam ei mutuo dederat, cum suum hoc casu consequatur creditor & tractat de damno vitando, non vero alienum, nec traheret de lucro captando. Hanc etiam opinionem contra Bart. quod non competat repetitio tenet expresse Alciat. dict. num. 76. ad fin. vbi limitat quando constaret, quod timore iuramenti filius famil. soluit, vt quia sic in solutione protestatus est. Et in hoc tantum casu esse intelligendum & saluandum Bart. affirmat Alciat. vbi supra alias secus, scilicet, quod non competat repetitio. hanc etiam opinionem, cum eadem limitatione tenet & sequitur Menchac. vbi supra numero. 52. licet dubitet de supra dict. limitatione, quia parum probabile & verosimile sit, quod qui pius fuerit in iuramenti obseruatione, is impius sit in repetendo, quod iure perfoluerat.

Ipse

Ipse vero, omnibus supra dictis recte visis & consideratis existimo tenendum esse etiam in hac vltima conclusionem indistinctam contra Bart. scilicet, quod filius famil. qui iurauit renuntiationem Macedoniani si soluat nullo modo repetere possit per iura supra dicta, quae hoc probant non interueniente iuramento: nam potior debet esse hoc casu conditio possidentis, qui suum consequutus est. Quae decisiones & rationes etiam militant, eo casu, quod filius famil. soluat timore iuramenti: nam eodem timore non debet repetere alienum postquam soluit, cum solutione a se facta deserit esse suum, & effectum fuerit creditoris, cui solutum fuit, & sublata fuerit obligatio solutio ne eius, quod debetur, vnde alienum nullo iure repetere potest.

6. Quia filius famil. accipiens mutuum contra prohibitionem Senatusconsulti mero iure ad id reddendum obligatur, tam civiliter quam naturaliter, licet sit tutus ope exceptionis, vt in l. r. & per totum. C. & ff. ad Macedonia. tradit Anton. Gomez secundo tom. capitul. 6. de contractu mutui numero. 2. Et ita nullo modo potest filius famil. post solutionem mutui iustificare petitionem suam de reddendo, cum etiam si alleget se soluisse timore iuramenti & vt illud adimpleret, superest contra eum alia ratio, quod soluit debitum ac per consequens non possit repetere, quod suum non est nec sibi competit. ite quia si praedicta limitatio vera esset, semper filius famil. soluens mutuum protestaretur, se timore iuramenti soluere, ac ita demum posset semper repetere, quod non est verum, igitur. Et ita existimo tenendum tam in puncto iuris quam in iudicando & consulendo. licet Menchac. vbi supra dixerit opinionem Barto. supra dict. contrariam esse communem, quia id nego, nec vnquam, id probabit Menchac. scilicet, in casu speciali Senatusconsulti Macedoniani, in quo loquitur Bart. licet in eius generali ratione communiter sit approbatus Bart. vt supra dixi, sed illud nihil ad nos cum sit in casu multum diuerso a nostro, scilicet, in casu d. c. r. & c. debitores de iure iur.

7. Illud autem absque dubio est filium famil. non posse renuntiare simpliciter absque iuramento Senatusconsulto Macedonia. quod si renuntiet, nihil faciet & constet hoc esse verum ex supra dict. & esse communem opinionem & tenendam testatur Couarruias. vbi supra dict. numero. 4. in vers. ego vero aduersus Zafum libr. 2. singul. respons. cap. 28.

qui existimabat contrarium, licet, posse filium famil. absque iuramento renuntiare huc exceptioni Senatusconsulti Macedoniae & cum his remanet explicatus casus hic.

8. Vltimo illud tantum addam (quod memoratum me iam dixisse in repet. authent. sacramenta puberum numer. 83. & 84. C. si aduers. venditio.) scilicet, an filius famil. qui mutuum recepit teneatur in foro interiori anima non obstante Macedoniani exceptione in mutuum soluere? In quo dixi dict. num. 83. & 84. cum Innocentio, Abbate, & Anton. Gomez non teneri praeterquam si in ipsius filij famil. vtilitatem in mutuum versum sit. Reo. in dicto & teneo, quod vltra a me alle vbi supra dicit Iaf. Alciat. & Adria. filij cum iuramento vbi supra dict. numero. 2. intelligas, quod si mittet & teneat, in vtroque tertium omnino agendum in foro conscientiae sed si non adere mutuum, quod accepit, cuius illi non est sequitur etiam & probat Menchac. vbi supra numero. 55. Itaque secundum supra dictos omnes quando nulla laesio illata fuit filio famil. nec vllum malum ex his, quae lex praesumit ex mutui datione, contigerit, sed versum est mutuum in vtilitatem filij famil. & eius patris, tunc tenetur minor illud reddere & soluere in foro conscientiae sine dubio. Et haec est communis & vera opinio & resolutio secundum Menchac. vbi supra. Si vero, ex illo mutuo damnum vel malum illatum & sequutum sit, nullamque vtilitatem senserit ex eo pater famil. tunc frequentiores tenent non teneri in conscientia filium famil. reddere mutuum illud & soluere creditori a quo accepit licet Couar. & Menchac. vbi supra teneant contrarium, ego in hoc submitto in iudicio ecclesiae & vobis meliori theologorum.

Index Cap. XLIII.

- 1 Promissio facti alieni non inducit obligationem, poena ramentum vel interesse hoc casu promitti potest, valet autem promissio, qua quis promittit se facturum, & curaturum quod a talis homo dabit vel faciet: item promissio facti alieni facta in iudicio valet.
- 2 Promissio facti alieni, de iure canonico in hunc sensum valet, vt promissor teneatur se acturum & curaturum &c.
- 3 Promissio facti alieni iuramento praestito concepta, eundem sensum habet & quomodo hoc intelligatur.

- 4 Difficultas excusat à mora, pœna, & periurio.
- 5 Iusta causa non excusat à pœna conuentionali, nisi iusta causa procedat à difficultate vera, quæ in hoc consistit, vt debitor possibilibus apud se diligentiam adhibuerit.
- 6 Promissio facti alieni hodie de iure regio valet meliori modo, quæ potest valere, scilicet, vt promissor teneatur se facturum & curaturum.

De promissione facti alieni.
Cap. XLIII.

In operato Romissio facti alieni inducit obligationem: cuius famil. re. Macedoniano, ex se hoc casu promitti potest. est. in. l. stipulam si essem in ista in princip. ff. de verb. obligatio. text. in. §. si quis alium instituit. de inutilib. stipul. l. r. tit. r. part. 5. vbi tres conclusiones probatur. Prima quod promissio facti alieni non valet, nisi promitteret quis suos hæredes aliquid facturos vel daturus, quia tunc valet promissio hæc. Secunda quod si quis promitteret se facturum & curaturum, quod talis homo dabit vel faciet, valet talis promissio, quia tunc non solum promittitur factum alienum sed proprium, & hoc casu si ille non adimpleat, promittens tenetur adimplere cum damnis, quæ hac ratio ne contingunt creditori. Tertia conclusio, quod si promissio facti alieni fiat in iudicio, vt de iudicio sistendo aliquem, vel illum ratum habiturum, quod iudicatum fuerit, aut rem pupilli saluâ fore, valet hæc promissio, vt in dict. l. Regia totum hoc probatur. Et hæc materiam de facti alieni promissione bene legit vltra ordinarios Anton. Gomez secundo tom. capit. 10. de indiuid. num. 23. & omnium optimè in lignis Couar. de pact. in. 6. secunda parte. §. 5. per totum folio. 100. vbi plurimas conclusiones & resolutiones vtriusque & communes in huiusmodi materia declaratione ponit, tam circa validitatem huius promissionis facti alieni iure ciuili & canonico, & quando adimpleat, qui promissit se facturum & curaturum sub pœna vt liberetur ab eâ & ab interesse, & an iuramento confirmetur promissio facti alieni, & quid tunc operetur iuramentum, & an difficultas, & quibus casibus excuset à pœna, mora & periurio, quam de promissione facti alieni in iudicio

facta, & alia plura ita mire & exactissime examinata, vt nihil supra, adeo, vt eius sola allegatione in hoc cap. nos contenti essemus, nisi vt adimpleam intentum de virtute & robore iuramenti hoc casu, ex eiusdem autoris scriptis repetere cogerer.

2 ¶ Promissio itaque facti alieni, sicut iure canonico in hunc sensum valet, vt promittens teneatur se facturum & curaturum quod alter faciat, quia hoc dicta æquitas canonica, vt tenet gloss. in cap. Eleutherius. §. 1. distinctione quæ est communis opinio, vt alios allegans testatur Couar. vbi supra, vbi idem vtroque iure in matrimoniali causa obtinere probat.

3 ¶ Ita etiam promissio facti alieni iuramento præstito concepta eundem sensum habet, vt qui iurauit promississe videatur se facturum & curaturum, quia iuramentum hoc operatur, vt faciat actum valere meliori modo, quo potest vt in. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. Et in terminis huius conclusionis de promissione facti alieni iurata, quod habet adhuc effectum vt tenet gloss. in cap. ex rescripto gloss. fina. de iure iur. quam ibi sequitur Abb. & ceteri Doctores & Gregor. Lopez in dict. l. r. in gloss. r. ad finem. & Anton. Gomez vbi supra dicens, quod ita tenent Romanus & communiter Moderni in dict. l. stipulatio ista in princip. [Et hanc sententiam tributorio calculo esse approbatam affirmatur in 1. tom. commu. opi. lib. 9. q. 7. de iuramento, pag. 619. pluribus eiusdem autoribus relatis vbi ampliatur etiam dicatur, se facturum & curaturum cum effectu: quia hoc verbum importat quod non simulatur, sed vere & bona fide quatum in eo erit curabit id fieri non tamen obligat promittentem ad impossibile: quæ ampliatio mihi placet quamuis alij relati per Anto. Gabriel. n. 8. vbi infra allegabitur teneat contrarium non bene meo iudicio.] Hæc etiam opinionem tenet & sequitur Roland. à Valle consil. 6. n. 33. lib. 1. vbi inquit promissor in hunc compellendum fore, vt præcise adimpleat factum ex glo. & doctoribus in. l. si pecuniam. ff. de condi. ob. caus. Cuius opinio in hoc vltimo ipse in hunc sensum accipio, scilicet, quod promittens hoc casu cogatur factum adimplere præcise in ea forma, quæ valet & interpretatur valere promissio interuentu iuramenti, scilicet, se facturum & curaturum, hoc namque præcise compellendum erit promissor hic vt faciat & curet sed si id fecerit & curauerit prout sibi possibile fit, adimplebit & ad nihil aliud tenebitur & liberatur à pœ

à pœna & interesse iuxta latè tradita per Couar. vbi supra per totum. §. dicendum esse communem opinio. quod promissor hoc casu & in alijs, quibus promittens factum alienum tenetur se facturum & curaturum liberatur si diligenter iuxta proprias vires curauerit, quod alter faciat. Quam etiam testatur communem opinionem alios referens Gregorius Lopez in dict. l. r. in gloss. tenendo serua ei, qui in fine dict. gloss. aduertit, quod illa. l. partitæ fatris vrget contra hanc communem opinionem, sed debet intelligi prædictæ lex secundum communem opinionem supra dictam dum dicit. Si el otro no cumpliere, teno de serua el de lo cumplir, o de lo pechar con los daños y menoscabos &c. Scilicet, eo casu, quo promissor non adhibuerit omnem diligentiam sibi possibilem ad hoc, vt alius adimpleret, quo casu iustum est, vt promissor adimpleat vel soluat damna & interesse. Si vero fecit & curauit iuxta proprias vires, vt tertius adimpleret qui adhuc noluit adimplere, tunc hoc casu lex Regia non dicit, quod promissor teneatur. Vnde intrat nunc communis opinio supra dicta, quod promissor quandoquidem fecit & curauit sicut promissit vt ille tertius faceret, liberatur à pœna & interesse. Et sic est intelligenda. l. illa partitæ, nec enim credendum est, in sua generalitate velle corrigere hanc communem opinionem: præcipue cum graue sit & contra ius, vt iste promissor sine culpa puniatur in solutione damnorum, pœna vel interesse, quando quidem fecit quicquid potuit, vt ille tertius adimpleret licet ipse tertius noluisse adimplere, contra regulam. l. sancimus. C. de pœnis, vbi probatur, quod pœna suos debet tenere authores & eos non egreditur, & contra aliam regulam iuris, quod vbi non est mora non est culpa, & vbi non est culpa non est pœna. Præterea, quia alias compelleretur hic promissor in plus quam promissit, quia ipse promissit se facturum & curaturum, quod ille faciet sub tali pœna: Si igitur fecit & curauit quicquid potuit, vt ille faceret iam adimpleuit & soluit promissa, licet tertius ille non fecerit: vnde solutione eius, quod debetur tollitur omnis obligatio, vt sunt iura vulgaria, & obligatio est stricti iuris & non est extendenda in plus quàm sonat, vt in. l. quicquid adstringenda. ff. de verb. obliga. & in. l. veteribus. ff. de pactis quia ad impossibile nemo obligatur.

4 Et difficultas excusat à mora & pœna vt in. l. si vehenda. §. idem iuris. ff. ad. l. Rod. de fact.

& etiam à pœna periurij, vt in. c. breui dei iure iur. & ibi gloss. & late Tiraquel. de vtroque tractu tit. 2. §. r. glo. 6. num. 56. quod limitatur quando difficultas inerat à principio, vt tenet Naua. in Manu. cap. 12. nu. 2. 2. & tradit bene Couar. vbi sup.

5 ¶ Vbi inquit, quod licet secundum communem opinionem iusta causa non excuset à pœna conuentionali, attamen vbi iusta causa procedit à difficultate vera, quæ in hoc consistit, vt debitor possibilibus apud se diligentiam adhibuerit existimat ipse eam iustam causam à pœna conuentionali excusare. Redeundo igitur ad dictum Rolandi à Valle vbi supra dum dixit promissorem facti alieni cum iuramento cogi præcise facere, non intelligas, quod cogatur præcise facere, vt ille tertius omnino adimplere debeat taliter, quod si non adimpleat, licet promissor fecerit diligentiam sibi possibilem, teneatur ad pœnam & interesse, sed tantum, quod ipse promissor faciat quod possit iuxta vires suas, vt ille tertius adimpleat. Et hoc factum & curatum licet tertius adimplere non libereatur promissor iuxta supra dictam opinionem. probatam supra dictis iuribus & rationibus: quam etiam alios plures allegans testatur communem & in practica seruari ex testimonio Felini additio Matthæi de Afflictis decil. Neapol. 295. quam decisionem & alios allegauit Couar. vbi supra. [Eandem etiam testatur communem plures referens Anto. Gabriel. lib. 3. com. opin. conclus. 2. de pactis & conuent. num. 1. & sequent. vbi exemplificat in promittente facere aliquem consentire vel ratificare vel quod talis capiet talem mulierem in vxorem vel è contrariâ faciendo omnem diligentiam vt effectus sequatur, licet is cesset, absque culpa tamè sua liberatur huiusmodi promissor ibiq; ampliat & limitat pluribus modis.]

6 ¶ Vltimo pro complemento huius. c. est aduertendum quod hodie iure regio attenda. l. 3. tit. 8. lib. 3. ordi. quæ hodie est. l. 2. tit. 16. lib. 5. nou. Recopil. Reg. etiâ iure ciuili promissor facti alieni absque iuramento tenetur adimplere meliori modo quo potest, & sic videtur promississe se facturum & curaturum, vt interpretetur actus, vt magis valeat quam pereat. vt in. l. quoties in stipulationibus. ff. de verb. obliga. & in capi. Abbate sancti Syluani de verbor. significat. Et ita inuenio quod in terminis attenda dict. l. Regia tenet Gregor. Lopez in dict. l. r. glossa. r. dicens hoc in dict. l. ordinamenti probari secundum veram literam dum

dicit. O se obligo de dar otro, o de fazer, & non quod dicat. O que se obligo alguno de dar a otro, o fazer. Nam illa litera. a. superflua videtur, & quod non debeat esse, quia esset dicere idem quod dixerat supra secundum ipsum, qui optime loquitur & bene ponderavit dictam literam. Nam in dict. noua recopilatione, qua dict. l. ordinamenti posita fuit, ponitur & transcribitur eodem modo, quo dixerat Greg. Lopez esse veram literam illius. l. nam dicitur in dict. l. noua recopilat. O que se obligo alguno, que daria otro o haria alguna cosa. Nam secundum hanc veram & communem literam illius. l. expresse probat. Illa, quod hodie promissio facti alieni valet & tenet. Nam cum dixisset lex in sui principio. Pare sciendo que alguno se quiso obligar a otro por promission, o por algun contrato, o en otra manera sea tenudo de cumplir aquello que se obligo. Inter alias exceptiones de iure communi competentes, quas tollit nunc lex, vt minime admittatur obligatio quominus desinat adimplere, quod promissit, hac adijcit de facto alieni non his verbis. O que se obligo alguno, que daria otro, o haria alguna cosa. Et inquit lex in fine. Mandamos que toda via valala dicha obligacion y contrato que fuere fecho en qualquiera manera que parezca que vno se quiso obligar a otro. Ecce igitur lex expressissima qua probatur, valere promissionem facti alieni, quae cum valeat interpretanda est in eum sensum, quo melius consistere possit, scilicet, vt promissor teneatur facere & curare, vt ille tertius faciat, & non teneatur ad amplius, cum iuramentum hoc etiam operetur & non amplius. Itē pro hac opinione facit etiam communis opinio supra dicta, quod iure canonico promissio facti alieni valeat & teneat in eodem sensum, vt promissor teneatur facere & curare quod in se fuerit, vt ille tertius adimpleat, cum ius regium & canonicum in hoc de valore pacti, quod alias de iure communi non valebat, pari passu ambulent iuxta text. in capi. i. de pact. & eius communem intellectum & iuxta dict. l. regiam ordinamenti. Vnde optime dixit in proposito Grego. Lopez vbi supra, quod de iure regio valeat. d. promissio facti alieni, vt promissor videatur promittere se facturum & curaturum: & hoc sonant & volunt supra dicta verba finalia. d. l. regiae dum dicit. Mandamos que toda via valala dicha obligacion y contrato que fuere fecho. Ibi. en qualquiera manera que parezca que vno se quiso obligar a otro. Nam verba haec expresse in iurantem valere obligationem respectu eius, quod promissor voluit se obligare alij. Et sic cum pro-

missor facti alieni in hoc tantum visus fuerit se velle obligare creditori, scilicet, quod ipse faciat & curabit, vt ille tertius det vel faciat quid tale, quia se obligare praecise, vt ille tertius faciat, reputatur impossibile cum dependeat a voluntate tertij, qui se non obligauit, nec consensum praed. promissioni praestiterit, merito, quod in eo tantum valeat obligatio facti alieni, in quo promissor voluit se obligare, scilicet, se facturum & curaturum iuxta dict. l. Regiam in dictis finalibus verbis, quam profecto expressam in hac sententiam existimo esse. Et ita est tenendum in iudicando & consulendo, quannus Anton. Gomez vbi supra non recte existimauerit contrarium tam de iure canonico quam regio, etiam attēta dict. l. regiae, scilicet, quod nullo modo valeat promissio facti alieni, quia eius opinio non est vera nec tenenda meo iudicio, quannus eam sequatur probet & defendat contra Greg. Lopez Didac. Perez in dict. l. 3. columna. 1060. & sequentibus, & tandem columna. 1063. inquit hanc sententiam Anton. Gomez contra Gregor. iuridicam se existimare salua semper saniori doctrina rectius ac melius sententis, & quod secundum eam fuit iudicatum Salmanticae & quod lis versatur per appellationem apud supremos regios senatores in Pinciana cancellaria, & quod non valet correctio Gregorij Lopez posita ad dict. l. tertiam cum inducat destructionem & correctionem dict. l. r. partitae ac totius iuris communis, quod non est firmandum, & quod per dict. l. r. defendenda est opinio contra Gregor. Lopez vbi supra. Sed huius nouissimi authoris fundamenta omnia cessant per supra dicta pro opinione Gregor. Lopez praecipue hodie, quod iure nouissimo regio. dict. l. noua recopil. ap. probatur correctio & lectura Gregor. & est sine dubio hodie eius opinio, quam post huius operis. r. editionem probauit aduersus supra dictos iure canonico, & regio Matienso in dict. l. 2. glof. 6. nam. 4. & 5.

Index Cap. XLV.

- 1 Prohibitio contrahentium de non alienando non impedit dominij translationem, sed res de facto alienatur.
- 2 Praeceptum nudum testatoris sine causa de non alienando non impedit dominij translationem, secus si fiat cum causa.
- 3 Pactum de non alienando in contractibus iunctum cum hypotheca speciali impedit dominij translationem.

- nem.
- 4 Pactum de non alienando iuratum, sine hypotheca speciali non impedit dominij translationem.
 - 5 Praeceptum nudum testatoris sine causa, iuratum a non alienando, non impedit dominij translationem?

De prohibitionē contrahentium de non alienando. Cap. XLV.

Prohibitio contrahentium de non alienando non impedit dominij translationem, si res de facto alienetur. text. est in. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obligatio. text. in. l. ea lege. C.

- 1 de condi. ob. caus. & in. l. nemo. quae est. l. penultim. ff. de pact.
- 2 Sicut etiam in vltimis voluntatibus praecipuum nudum testatoris sine causa, vt quia non emanauit in fauorem alicuius personae, non valet, neque impedit dominij translationem praeterquam si fiat cum causa, vel fauore alicuius personae, vt est text. capitalis in materia, ita distinguens in. l. filius familias. §. diui. ff. de legatis. r. & ibi notant glo. Bar. & communiter Doctores. & in. l. cum pater. §. mando. ff. de leg. 2. & in. l. pater filij. §. Iulianus Agrippa. ff. de legat. 3. & in. l. cum pater. §. libertis & in. l. Titia Seio. §. Seia libertis. ff. de leg. 2. & in. l. 4. tit. 5. part. 5.
- 3 Et ad hoc vt in contractibus pactum de non alienando impediatur dominij translationem, requiritur, quod simul adsit specialis hypotheca rei pro obseruatione ipsius contractus, quae simul iuncta cum pacto de non alienando impedit dominij translationem, hic est text. in. l. si creditor. §. fin. ff. de distract. pignori. ibi nullam esse venditionem. Cuius text. hic est communis intellectus vt dixi late in repetitio. l. nemo potest. nu. 28. & sequentibus. & approbatur in. l. fin. tit. 5. part. 5.
- 4 Et adeo verum est, quod solum pactum de non alienando sine hypotheca speciali non impedit translationem dominij, vt procedat etiam si praedictum pactum iuratum sit, vt tradit Anton. Gomez in. l. 53. Taur. num. 58. colum. 2. illius numeri. in vers. Secundo principaliter, vbi dicit ita tenere Innocent. num. 4. Abb. & communiter docto. in ca. dilecto. de praebend. & refert etiam alios Doct. ita tenentes. & hac testatur esse magis communem opinionem Roland. a Valle consil. 6. num. 26. lib. 1. tradit

simpliciter cum Imol. idem Roland. a Valle. consil. 62. num. 3. lib. 2.

Ex quo infertur ad intellectum, & ampliationem text. in. l. quoties. C. de reuend. vt procedat, etiam si prima venditio fiat cum iuramento de non vendendo alij eandem rem. Nam si postea vendatur, & tradatur alij, valebit haec secunda venditio, licet vendens sit periuus, vt dixi supra cap. 30. nu. 4.

Si tamen cum hypotheca speciali esset appositum iuramentum, tunc hoc casu bene impeditur dominij translatio, quia iuramentum habet vim pacti de non alienando, quod iunctum cum dicta hypotheca speciali impedit, pro vt dictum est, dominij translationem, vt cum Anton. de Fano tradidi in dict. l. nemo potest. num. 47, & eiusdem sententiae videtur fuisse Boerius decisio. 182. nu. 53.

¶ Sed an in vltimis voluntatibus quoties testator prohibuit alienationem sine causa, in casibus in quibus solum praecipuum tantum nudum non impedit dominij translationem impediatur dominij translatio, si adsit iuramentum ex parte tantum testatoris prohibentis alienationem, vel etiam ex ipsius & haeredis parte, videndus est Anton. Gomez in. l. 40. Taur. numero. 39. qui refert in hoc opiniones contrarias doctorum, scilicet, Ripae in dict. §. diui. numero. 21. tenentis, quod adhuc non impediatur dominij translatio, licet alienans sit periuus, quia iuramentum non afficit ipsam rem, vt propter id impediatur dominij translatio, & Ferdinandi de Loazes in dict. §. Diui. numero. 21. tenentis contrarium, quasi ex tali iuramento resultet testator rem voluisse in perpetuum non alienari rem illam fauore familiae argumento text. in. l. cum ita legatur. §. in fideicommissio. ff. de legat. 2.

In qua controuersia ipse veriorum esse existimo opin. Ripae vbi supra, quia praecipuum nudi de non alienando, ea est natura quando fit sine causa, vt non impediatur dominij translationem, vt in dict. §. diui. ergo iuramentum super eo interpositum regulari debet secundum eandem naturam, vt in. l. fina. C. de non numerat. pecun. & quae super ea diximus. Praeterea probatur bene haec opinio Ripae ex alio fundamento, quod ipse adducit, iam supra relato, scilicet, quod quando facultas alienandi dependet a sola voluntate iurantem, iuramentum de non alienando non impedit alienationem licet alienans sit periuus secundum Innocent. & Abb. in dict. cap. dilecto de praebend. sed in casu nostro facultas alienandi dependet a voluntate testatoris & haeredis

prohibiti, ergo valebit alienatio, etiam si veter que iurauerit non alienare. Sed si cum præcepto nudo de nō alienando sine causa & iurato concurreret hypotheca specialis ipsius rei (quæ quidem potest cōstitui in testamento vt in l. Lucius. ff. de aliment. legat. & in l. non est mirū. ff. de pignorat. actione) crede rem profectō absque dubio, vt ob hoc impediatur dominij translatio in vltimis voluntatibus sicut in contrahibus dictum fuit, cum valeat argumentum regulariter de contractibus ad vltimas voluntates, & e contra, vt in dict. l. non est mirum, ff. de pignorat. actione & in l. seruum filij. §. eū, qui chirographum, ff. de legat. r. & in l. fina. C. de legat. cum similibus. Præcipue cum in vltimis voluntatibus facilius admittatur prohibitio de non alienando & impediāt dominij translationem, quam in contractibus, quia in vltimis volūtatibus valet prohibitio seu præceptum de non alienando factum cum causa, vt in dict. §. diui: in contrahibus autem non, nisi interuenerit hypotheca specialis, vt supra est dictum. Sed videtur, quod licet firmus in casu, in quo præceptum de non alienando non impediāt dominij translationem, quia sit nudum & sine causa & nō fauore alicuius certæ personæ factum, tamen per interuentum iuramenti, videatur cum causa factum præceptum, & per consequens impediāt dominij translationem, quia iuramentum habet vim causæ, vt patet ex illis, quæ infra dicemus in capit. de promissione sine causa iurata an valeat, sed nihilominus adhuc existimo videri veriorē opinionem Ripæ vbi supra, vt scilicet, præceptum nudum de non alienando si ne causa minimè firmetur iuramento, ita quod per id impediatur dominij translatio, nisi interuenerit hypotheca, quæ licet possit in testamento contrahi vt supra dictum est tæto aut nunquam inuenietur posita: & ita resideo cum opinione Ripæ, saluo meliori iudicio.

Index. Cap. XLVI.

- 1 Tacita hypotheca inducitur à iure in rebus mariti pro restituitōe dotis, & in bonis mulieris pro dote promissa præstanda, vel rebus dotalibus eniētis.
- 2 Tacita hypotheca in bonis mariti quando inducatur pro restituitōe bonorum paraphernalium?
- 3 Pater potest compelli, vt consentiat & se obliget,

- quod filius in potestate restituit dotem & ex soleccis sensu patris in matrimonio & receptione dotis per filium pater obligatur.
- 4 Pater non potest dicere nolo, quod bona mea obligentur pro securitate dotis filio meo data.
- 5 Bona mariti sunt tacite hypothecata pro alimentis præstandis vxori.
- 6 Bona mariti an sint tacite hypothecata pro dimiditate lucrorum, quæ vxori competūt ex acquisitis constante matrimonio?
- 7 Tacita hypotheca præfertur omnibus hypothecis posterioribus sine tacitis sine expressis.
- 8 Tacita hypotheca inducta à iure in bonis mariti pro restituitōe dotis à quo tempore incipiat & contrahatur.
- 9 Mulier, cuius vir post dotem promissam & contractum matrimonium ante solationem tamen datus contraxit cum alijs creditoribus cum expressa hypotheca non præfertur dictis creditoribus.
- 10 Hypotheca expressa facta per maritum pro restituitōe dotis incipit à tempore promissionis & contracti matrimonij, etiam ante traditionem dotis, & hoc casu præfertur mulier creditoribus contrahentibus cum marito post ipsam promissionem ante traditionem dotis.
- 11 Mulier ante tempore, quo dat vel promittit dotem marito, possit pacisci, quod res viri non obligentur pro ea restituitōe: & quid si interueniat iuramentum? num. 13.
- 12 Tacita hypotheca inducta à iure pro restituitōe dotis non cessat si mulier ad id recipiat speciale pignus.
- 13 Mulieris renunciatio cum iuramento hypotheca in tradenda in bonis viri pro restituitōe dot. an valeat?

De tacita hypotheca à iure inducta pro dote. Cap. XLVI.

Am in bonis mariti pro restituitōe dotis, quæ mulieris pro dote promissa præstanda, vel rebus dotalibus eniētis inducitur à lege tacita hypotheca, vt in l. 1. §. & vt plenius. C. de rei

- vxor. action. cui consonat. l. 17. titul. 11. par. 4. & in l. 23. titul. 13. part. 5. & ibi late agit de materia Gregor. Lopez in dict. l. 17.
- 1 Hoc ampliat etiam pro restituitōe bonorū paraphernalium mulieris, quia pro eis etiam inducitur à lege tacita hypotheca in bonis

bonis viri. vt in l. fina. C. de pact. conuent. & dict. l. 17. quatenus de bonis paraphernalibus loquitur, intelligit Grego. Lopez ibi in glos. an si son obligados, in bonis paraphernalibus, quorum administratōnem tacite vel expresse vxor concesit marito. Nam si nullam administratōnem vir habuit, sed vxor administrat, tunc bona mariti non sunt tacite hypothecata seu obligata: quod probatur in illa l. præcipue in illis verbis, *Caluogo que el marido recibe la dote, o las otras cosas que son llamadas parapherna son obligados por ende a la mujer todos sus bienes &c.* Ecce ergo quomodo, cum maritus accepit illa bona paraphernalia obligatur eius bona & non antea. Eodem etiam modo intelligit. Lillam Antoni. Gomez in. l. 53. Tauri. numero. 40. col. penultim. & final. & addit, quod hæc tacita hypotheca quæ inducitur in bonis mariti pro restituitōe bonorum paraphernalium vxoris non est priuilegiata respectu prælationis sicut illa, quæ com petit pro bonis dotalibus: & adhuc plures Docto. allegat quod etiam sequitur Gregor. vbi supra allegans Barto. ad idem in auth. de priuileg. dot. hæred. mul. non præstand. colatione. 8.

- 3 Sed antequam ad quæstionem de iuramento condescendam pro intellectu huius materie nonnulla tradam vtilia in practica, & primo quod pater potest compelli, vt consentiat & se obliget, quod filius restituet dotem, & tamen casu per solam consensum patris in matrimonio, & in receptione dotis per filium pater obligatur secundū Bar. in l. si cum dote. §. transgrediam ur. numero. 7. ff. solut. matrimo. vbi eius additio litera. B. inquit, quod bona patris sunt tacite obligata. Sed hoc intelligit Gregorius Lopez. z. in dict. l. 23. glo. 2. quando filius est in potestate patris, secus si sit emancipatus. Vnde ipse ibi infert, quod si filius recipiat dotem postquam sit velatus, patris bona non teneantur pro restituitōe ipsius dotis, cum hodie filius, vel filia per contractum matrimonij, & velationem eximatur à patria potestate, & fiat emancipatus per. l. 47. Taur. Et opinionem supra dict. Bart. sequitur alios allegans Matthæ. de Afflict. decisio. Neapolita. 332. nume. 2. vbi amplius tenet scilicet, quod quilibet ex hæredibus focieri fauore dotis potest sequenti in solidum ad dotem. argumento. l. cum ab vno. ff. de legat. 2. & allegat Cinum, Bart. & Imol. ita sentientes. Est etiam videndus latissime in hoc articulo Anton. de Fano de pignor. quarto membro. se-

cunda partit. numero. 36. folio. 30. qui plures allegans opinionem supra dictam Bart. tenet, scilicet, quod pater & eius bona tacite obligentur pro restituitōe dotis, dum tamen pater consentiat, non tantum matrimonio, sed etiam dotis receptioni. & ibi refert Bald. Nouell. de dote. sexta parte principali priuileg. 20. vbi numero. 1. dicit communem opinionem Bart. vbi supra, quod pater possit cōpelli, vt se obliget expresse, & ibi limitat pluribus modis, & ideo est videndus omnino.

- 4 Adde etiam, quod pater non potest dicere nolo, quod bona mea obligentur pro securitate dotis filio meo data secundum Iaf. & eum referentem, & sequentem Pala. Rub. in repetitio. capitul. per vestras. §. 14. numero. 3. de donat. inter virum & vxorem. folio. mihi. 205. qui idem esse dicit in marito recipiente dotem.
- 5 Vterius & secundo est addendum, quod si cut pro dote, ita etiam pro alimentis præstandis vxori bona mariti sunt tacite hypothecata, vt tenet Iacob. de Aretio, & eum referens Bart. in l. si cum dote. §. si autem in seculissimo numer. 7. ff. solut. matrim. vbi Paul. de Castr. n. 3. sequitur eandem opinionem dicens se habuisse de facto quæstionem hanc, & quod secundum eam obtinuit per tres sententias conformes, & ibi eius additio allegat consilium. 3. eiusdem Paul. & alia consilia Abb. & Roma. sequitur etiam alios referens Anton. de Fano vbi supra numero. 47. & 51. vbi in num. medijs latissime tenet contra Paulum dict. consilio. 8. dum existimat hoc procedere respectu alimentorum, quæ petuntur constante matrimonio, non vero in ijs, quæ petuntur eo soluto: nam Anton. de Fano vbi supra probat idem esse vtroque casu. Vterius circa alia plura pro intellectu materie dict. §. & vt plenius videndus est omnino Anto. de Fano vbi supra à numero. 24. cum pluribus sequentibus folio. 29. & Anton. Gomez in dict. l. 53. Taur. num. 11. 37. & sequentibus.
- 6 Vnum tamen affirmat Anton. Gomez ibi dem num. 41. ad finem, quod mihi semper dubium, & non verum visum fuit, scilicet, quod pro medietate lucrorū, quæ pertinent vxori erunt bona mariti tacite obligata, si forte maritus ea alienauit mortua vxore, vel ea viuente in casu prohibito, non tamen competit ius prælationis: sed ego male suspicor hoc suo dicto, quia loquitur sine fundamento. Hypotheca enim non est in hoc casu inducta à iure, quia inter plures casus, quibus tacite à lege inducitur,

ductur, hic non inuenitur expressus, neque à iure, neque à Doctoribus, item quia inter fo-
cios non inuenitur introducta hæc hypothe-
ca: igitur neque inter coniuges induci debet,
ratione horum lucrorum, quandoquid equi-
parantur ex mente omnium, vt constat ex. II.
regijs de his lucris loquentibus. & in specie
Palat. Rub. in rep. rubr. §. 66. num. 24. & seq.
& Gregor. Lopez bene in l. 55. tit. 5. part. 5.
gloss. magna columina. 3. ad medium. Et ita
contrariam opinio. videtur tenere idem Au-
tor ibidem numero. 74. in quantum consti-
tuit formam, & ordinem, remediumque, quo
consulatur mulieri ad hoc petendum. Et audi-
ui iam iudicatum in regali cancellaria Pinciar
in causa occurrenti cuiusdam hominis huius
ciuitatis duabus sententijs cõformibus, quod
hæredi mulieris pro bonis consumptis ei per-
tinentibus ex dimidietate lucrorum solutio
& cõmplementum fieret de bonis mariti; post
quam eius creditores omnes hypothecarij ha-
bentes hypotheca in bonis mariti essent satis-
facti. Quod intelligitur de creditis post mor-
tem vxoris contractis, nam de habentibus hy-
potheam in vita vxoris contractam non es-
set dubium, quia non dicuntur bona lucrata,
nisi solutis debitis constante matrimonio con-
tractis. Et ita prædictis duabus sententijs fuit
iussim, vt prædictis creditorib⁹ satisfieret de
bonis communibus: & post ea proprijs oculis
vidi prædictas duas sententias cõtentas in exe-
cutoria super eis lata, priuam sententiam 22.
mensis Augusti. Anno. 1561. secundam 3. Au-
gusti. Anno. 1564. quibus ita expresse iussim
fuit, vt supra dictum est. Posset tamē dici has
sententias magnæ curiæ fuisse iuxta opinio-
nem Antonij Gomez dict. numero. 41. quan-
doquidem ipse dicit, quod licet competat pro
prædictis bonis lucrativis constate matrimonio
tacita hypothea, non tamen competat ius
prælationis. Sed melius, & verius est dicere, qd
nō competat tacita hypothea: nam nullo iu-
re id probatur, quod ea sit inducta. Quia si à
lege induceretur, nullo etiam iure probatur,
quod illa non sit priuilegiata: præterea mul-
timum interest inter hæc duo, quod non sit indu-
cta prædicta tacita hypothea in hoc casu, vel
quod sit inducta sine priuilegio prælationis,
quauis quibusdam videri posset idem esse,
sed reuera non est.

7 ¶ Quoniam si hæc tacita hypothea fuisset in-
ducta, præferretur omnib⁹ hypothecis poste-
rioribus siue tacitis, siue expressis, vt probat
optime text. loquens in tacita hypothea prio-

ri competenti pupillo in bonis sui tutoris in
l. i. C. Rem alien. geten. vbi pupillus habens
tacitam hypothecam præferretur expresse pos-
teriori etiam ficti. Et in expresso hanc opinio-
nem, quod tacita hypothea prior tempore
præferatur posteriori tacite vel expresse, (præ-
terquam in dote, in qua tacita posterior præ-
feratur anteriori tacita vt in l. afsiduis. C. qui
potiores in pig. hab.) tenent Dyn. Cyn. Salicet.
& alij, quos refert eos sequutus Anto. de
Fano de Pignor. quarto membro secundæ par-
tis numero. 97. & 98. fol. 43. vltra quem ean-
dem opinionem tenet expresse Abb. eod. 102.
numero. 2. secunda parte consiliorum fo. 116.
At verò si prædicta hypothea tacita, non es-
set inducta, sed tantum competeret actio
personalis pro hac dimidietate lucrorum con-
sumptorum contra maritum, vel eius hæredes
non est dubium, quin creditores mariti hy-
pothecarij etiam posteriores sint præferendi
ratione suæ hypothecæ, vt in dict. l. afsiduis
& ibi Doct.

¶ Ex quibus infertur, quod cum in dicta re-
gali cancellaria prædictis duabus sententijs cõ-
formibus fuerit iudicatum, quod creditoribus
omnibus mariti hypothecarijs esset satis-
faciendum prius, quam hæredi mulieris sol-
ueretur, & fieret complementum de bonis ma-
riti pro bonis consumptis ab eo ex adquisitis
durante matrimonio, nullam hypothecam in-
troducendam fuisse pro prædictis bonis mul-
tiplicatis consideratum fuit. Quia si eam prædi-
cta bona haberent, licet non præferretur præ-
dicta tacita hypothea creditoribus anteriori-
bus hypothecarijs, quia esset sine prælatione,
posterioribus tamen etiam habentibus hypo-
theam expressam, præferri deberet prædi-
ctus hæres mulieris ratione dict. ypothece
& tamen non fuit prælati, sed omnes credi-
tores hypothecarij mariti eidem hæredi
mulieris prælati fuere. Vnde personalis tantum
obligatio est; quæ competit contra maritum
& eius hæredes ipsius vxori, eiusque hæredi-
bus pro complemento & solutione suæ dimi-
diætatis lucrorum soluto matrimonio cõsum-
ptorum, vel etiam eo durante in casu prohi-
bito alienatorum, non vero competit tacita hy-
pothea cum prælatione; vel sine ea, per om-
nia supra dicta quæ sunt notanda.

8 ¶ Verius est aduertendum, quod tacita hæc
hypothea inducta in bonis mariti pro resti-
tutione dotis contrahitur, & incipit à tempore
datæ dotis & non ante, vt tenet, & probat
gloss. in l. afsiduis ver. hypothecam. C. qui po-
rior.

rior. in pig. hab. quam etiam opinionem tenet
Speculat. in tit. de solut. §. ante omnia
ad fin. in vers. sed pone, per text. in dict. l. afsi-
duis ibi. si tamē re ipsa, & in l. i. ibi. re ipsa. C.
de dote caut. non num. quam opinionem di-
cit veriorum alios allegans Anton. Gomez in
dict. l. 57. Taur. num. 38. & quauis illam glo.
reprobet in proprio loco Bart. ibi n. 5 dices, qd
à tempore dotis datæ seu promissæ incipit præ-
dicta tacita hypothea: cuius opinionem con-
tra illam glo. testatur communem Socin. con-
sil. 269. incipienti, pro inuestigatione. num.
4. lib. 2. consiliorum, & illum falso & corruptè
referens dicit communem esse opinionem Bar-
toli, Crotus in rep. l. i. num. 49. ff. solut. ma-
trimo. qui hanc opinionem Bartoli de iure de-
fendit, & optime in proposito Bald. Nouell.
de dote prima parte numero. 39. Quam etiam
opinionem sequitur & probat dices esse com-
munem, cõmuniorum, & veriorum allegans
Alexand. & Socin. vbi supra & alios Anton.
de Fan. dict. quinto membro secunda part.
nu. 80. & esse contra gloss. magis communem
testatur Anton. Gomez vbi supra dicto nu-
mero. 38. vbi allegat Anto. de Fan. vbi supra.
Opinio tamen glo. approbatur hodie in dict.
l. 17. tit. 11. part. 4. ibi, *Caluzo que el marido
recibe la dote.* Et ita est tenendum, quauis eam
non alleget Anton. Gomez vbi supra neque
eam contra gloss. & communem notet Greg.
ibidem,

9 ¶ Ex quo infertur planissime, quod si post
contractum matrimonij, & dotem promif-
sam maritus contraxit cum alijs creditoribus
cã expressa hypothea, & postea dos est sibi
tradita, non præferretur mulier prioribus credi-
toribus per supra dict. gloss. & ita in terminis
tenet Anton. Gomez vbi supra. Sed hæc illa-
tio tanquam contra communem opinionem
non esset tenenda, nisi approbaretur hodie gl.
illa sicut approbatur in d. l. 17.

10 ¶ Hypothea autem expressa facta per mari-
tum pro restitutione dotis incipit à tempore
promissionis, & contracti matrimonij etiam
ante traditionem dotis, & ita præferretur mulier
creditoribus contrahentibus cum marito post
ipsam promissionem ante traditionem dotis,
ita probat text. expressus in l. i. ff. qui potior.
in pig. hab. & ibi notant gloss. & Docto. tenet
& declarat Negus. vbi supra numero. 77.
& sequent. & eum, & Bald. Nouell. referens
Anton. Gomez dict. numero. 38. quæ opinio
approbatur expresse in l. 33. in vers. otiosi de-
zimos, tit. 13. part. 5. quam allegat Anton.

Gomez vbi supra.

¶ Ultimo loco restat videre an mulier tempo-
re, quo dat dotem possit pacisci, quod res vni
non sint obligatæ pro dote, & sic renuntiare
huius tacite hypothecæ, quæ à lege inducta
in sui fauorem, saltem cum iuramento? Et pri-
mo videtur, quod etiam absque iuramento
possit mulier ab initio huic tacite hypothecæ
contrahendæ renuntiare, quia licet rei pub. ex-
pediat mulieres esse doratas & hac ratione tot,
tantaque priuilegia iura dotibus cõcesserint,
& tacita hypothea à iure inducta fuerit vt in
l. i. ff. solut. natri. cum materia, id tamen est se-
cundario, principaliter autem in fauorem
ipsarum mulierum, & suarum dotium intro-
ducta sunt priuilegia dotalia, vt tradunt com-
muniter Doct. in dict. l. i. sed quando aliquid
principaliter respicit fauorem priuatum, secun-
dario autem publicum, bene potest renuntia-
ri per eum, in cuius fauorem introductum est
iuxta gloss. in capit. de causis de officio dele-
gat. & ibi Docto. secundo quia facilius quid
impeditur à principio natiuitatis, quam ex
post facto tollitur vt in l. patre furioso, cum si-
milibus. ff. de ijs qui sunt sui vel alic. iuris: er-
go licet, postquam sit inducta hæc hypo-
thea tacita in fauorem mulieris, mulier ei re-
nuntiare non possit, præcipue constante ma-
trimonio, quia eo constante donatio inter cõ-
iuges est prohibita, vt in toto titulo. C. & ff.
de dona. inter vir. & vxorem: tamen antequam
inducatur videtur quod optimo iure possit re-
nuntiare per mulierem.

Sed his non obstantibus contrariam opi-
nionem, imo quod hæc remissio siue renun-
tiatio pignoris, vel hypothecæ non teneat, tenet
Nicolaus de Mat. & eum referens Bald.
in l. etiam. numero. 2. C. ad Vell. quia aliàs si
valeret remissio hæc esset contra naturam dotis;
quæ est, quod res mariti sint tacite obligatæ
pro dote, vt in dict. §. & vt plenius, cum simi-
libus, & pactum contra naturam contractus
non valet, per text. in l. cum precario. ff. de pre-
car. Neque obstat. d. l. etiam, vbi valet renun-
tiatio hypothecæ rerum dotalium factæ per
mulierem certo modo, & forma ibi traditis,
quia illud procedit in hypothea voluntaria
ex alia causa contracta, quam dotis; nos vero
loquimur de hypothea necessaria à lege in-
ducta. Sed Salicet. in d. l. etiam num. 4. refe-
rens hanc opinionem Nicolai relinquit cogi-
tandum, donec legat. l. si mulier de Part. do-
tal. vbi dicit, quod gloss. videtur tangere hoc
dubium.

¶ Et in

12 Et inuenio quod gloss. in. d. l. fin. verbo contentam in fin. tenet, quod mulier, si accipiet speciale pignus pro restitutione dotis non praedicit sibi in tacita hypotheca, quae a lege inducitur, licet in bonis paraphernalibus aliud disponat text. in. d. l. fin. & illam gloss. sequuntur ibi Cyn. Bald. & Salicet. numero. 3. qui assignationem, quia per pactum non potest constituere ius dotis deterius, vt in. l. de die. cum similibus. ff. de pactis dotalib. & tandem inquit quod gloss. illam tenet omnes. Et sic gloss. illa approbata per omnes iuncta sua ratione bene probat, & verificat hanc opinionem Nicolai de Mat. & eandem gloss. opinionem Salicetum & alios referens testatur esse communiter approbatam eam sequutus per supra dictam rationem Saliceti Anton. de Fan. vbi supra num. 82. & 83. Et ita remanet bene confirmata haec opinio Nicol. & Bald. quae habet, quod mulier ab initio non possit pacisci, & renuntiare tacite hypothecae, quae in sua fauorem a lege inducitur in bonis mariti recipientis dotem.

23 Sed si hoc pactum fiat cum iuramento, tunc inquit Bald. in dict. l. etiam. d. numero. 2. ad finem. quod canonistae dicunt, quod apposito iuramento omnia valent (loquens in nostris terminis) propter vinculum, & robur iuramenti per text. in capitul. licet Mulieres de iure iurand. in. 6. quod est intelligendum inquit ipse, nisi mulier ad hoc fuerit inducitur dolo, vel metu mariti vel propter nimiam reuerentiam ausa non fuit contradicere, vt in. l. 1. §. quae oneranda. ff. quarum rerum act. non det. Et ita refidet Bald. in hac opinione, quam ipse veram esse existimo per text. quem allegat, & per text. etiam optimum in cap. quauis pactum de pactis in. 6. & in capitul. cum contingat de iure iurand. & ex omnibus supra dictis in. ec. praeced. vbi plura sunt visa quae confirmatur robore, & virtute iuramenti aliam inualida. Neque obstat si quis obijciat, quod cum natura contractus dotis sit, vt inducatur tacita hypotheca pro restitutione ipsius, vt in dict. §. & vt plenius, cum similibus: iuramentum quae debeat intelligi secundum naturam contractus; cui apponitur, vt in. l. final. cum similibus. C. de non numerata pecunia huiusmodi pactum non firmetur iuramento, nam respectu deo, hoc procedere, quando simpliciter iuramentum apponeretur per mulierem super promissione dotis. Nam cum tunc non adfit consensus, nec voluntas renuntiansi tacite hypothecae inducenda in bonis viri per receptio-

nem dotis, merito quod iuramento praestito non inducatur praedicta renuntiatio. At vero in nostro casu interuenit pactum, & specialis renuntiatio ipsius tacite hypothecae, quod pactum licet in se sit inualidum rationibus supra dictis, confirmatur tamen iuramento, quia iam expresse recessum fuit a natura contractus dotis cum iuramento, adfuitque consensus, & voluntas expressa ad id: ac per consequens optimo iure iuramentum validat praedictum pactum, & renuntiationem tacite hypothecae praecipue cum iuramento hoc possit feruari absque interitu salutis aeternae & sine praedicti iudicij tertij, quo casu est omnino seruandum, praeterquam si dolo, vel metu iuramentum extortum sit, vt inquit Bald. vbi supra & probatur in iuribus supra allegatis. Solum aduertendum, quod dum innuit Bald. vbi supra non valere praedictum pactum iuratum, quando mulier propter nimiam reuerentiam ausa non fuit contradicere iuxta. dict. l. 1. §. quae oneranda. in quo voluit allegare gloss. ibi, hoc debet intelligi, quando, vltimam reuerentiam maritalem praecesserint minae, & maritus erat solitus exequi suas minas, & non alias, quia gloss. illa sic communiter intelligitur, vt ipse latius tradidit supra capitul. 1. ad finem, & dictum Bald. supra dictum de iuramento inuenio relatum per Gregorium Lopez in dict. l. 23. in glo. fin. can obligados, ad medium, ad quem ipse se remittit, cum eo transiens, quod & ipse itidem facio.

Index. Cap. XLVII.

- 1 stipulatio, promissio, seu quilibet alius contractus sine causa factus licet merito iure valeat, si tamen ex eo agatur potest obijci exceptio doli mali, ita quod sic obligatus solvere non tenetur.
- 2 Idem est in confessione, & fideiussione sine causa, causa autem debet esse apta, certa, & intelligibilis.
- 3 Sufficit tamen causa haec, confiteor me teneri in centum vel debere, quae ex tua pecunia pervenerunt ad me, vel quae a te recepi.
- 4 Causa etiam de iure regio requiritur in contractu vel promissione.
- 5 Exceptio haec, quod contractus est sine causa potest opponi adversus executionem instrumenti garantigij & num. 15.
- 6 Sufficit, quod causa non expressa per debitorem in obligatione vel confessione probetur per creditorem.
- 7 Promissio, seu obligatio scienter sine causa valet & tenet nec potest adversus eam opponi. d. exceptio, quia hoc casu dicitur donatio.

- 8 In dubio promissio seu obligatio sine causa quando non sit ex certa scientia, non valet opposita exceptione.
- 9 Conditio, etiam de praeterito sufficit pro causa in proposito.
- 10 Causa apposta in instrumentis praecedentibus, censetur repetita in sequenti, item in confessione sponte facta, & quia sic fieri placuit, & in confessione actionis realis non requiritur causa.
- 11 Causa requiritur in confessione iurum & actionum, & sic in mandato in rem propriam.
- 12 Mandati causa cessante cessat mandatum.
- 13 Causa non expressa in mandato in rem propriam potest probari per mandatarium, vt quod praecesserint bene merita, vel alia causa.
- 14 Iuramentum an suppleat defectum causae?
- 15 Confessio in iudicio sine causa habetur pro condemnatio.
- 16 L. 2. ff. de iure iur. procedit etiam in iuramento voluntario extraiudiciali.
- 17 Fideiussio iurata valet sine causa.

De contractibus sine causa celebratis.
Cap. XLVII.

Tipulatio, promissio, seu quilibet alius contractus sine causa factus, licet merito iure valeat, si tamen ex eo agatur, potest obijci exceptio doli mali, ita quod sic obligatus solvere non tenetur, vt probat text. capitalis in materia in. l. 2. §. circa. ff. de dol. mali, & met. except. & ibi notat glo. ver. sine causa, & alij Doct. tenent etiam plures alia gl. de quibus per Bart. ibi. & in locis ordinarijs, quas congerit Iaf. in l. iuris gentium. §. sed cum nulla num. 28. ff. de pact. & idem. in. l. quo minus num. 168. ff. de sum. in. vbi dicit communem, dicit etiam communem late declarans Angel. in. §. de constituta. nu. 2. col. 3. post principium. de actio. & Felin. in. c. si cautio. per text. ibi nu. 8. de instrum. vbi refert. 16. limitationes, dicit etiam communem Ioan. Orosc. in. d. l. iuris gentium, §. igitur nuda. nu. 7. & asserit in iudicij seruari Alberi. in. l. generaliter. per text. ibi. C. de non num. pecu. & probat latissime assignans huius rationem Anto. Gom. 2. tom. cap. 11. de qualitat. contract. nu. 3. & 4. & testatur communem plurimos referens Dida. Perez in. l. 3. tit. 8. lib. 3. ord. col. 1052. Et ita est tenendum,

quauis Bart. in. d. §. circa. & Paul. in. l. quae dotis nu. 9. ff. solut. matrimo. teneant expresse contrarium, quorum opinionem nouissimè & copiose defendit Riquetus in rub. num. 27. ff. de verb. oblig. Sed contra Bart. & sequaces tenent communiter Doctor. vt supra visum est, & testatur praeterea Alex. consil. 13. nu. 3. lib. 1. c. consiliorum. Sequitur latissime omnium Hippol. in. l. 1. §. praeterea. nu. 106. & sequent. ff. de quaestio. vbi more suo plurima accumulans, quae non valent sine causa, vide etiam Rebuff. in. 1. tom. super const. Gallic. in titulo de chirogra. & schedul. recog. in praefat. num. 66. & sequent. folio. 190.

2 Quae communis opinio procedit etiam in confessione sine causa, vt in. d. l. generaliter, & ibi glo. & probat expresse. l. fin. titulo. 13. partita. 3. in vers. otrosi dezimos, & l. cum de indebito. ff. de probat. & ibi gloss. verbo indiscretè, & tradit plures allegans Hippol. in rub. ff. de fideiuss. nu. 318. asserens idem esse in fideiussione facta extra iudicium sine causa, cum sit obligatio. Sed hoc de fideiussione debet intelligi respectu principalis obligationis quia si ea non habeat causam fideiussio ob eam praestita non obligabit, si vero obligatio principalis habeat causam ipsa sufficit ad obligationem fideiussoriam nec alia requiritur, alioquin destrueretur. l. si ita stipulatus & totus titulus ff. de fideiuss. vbi non habetur consideratio alius cuius causa praeter ipsam fideiussionem, & ita debet intelligi Hippol. vbi supra: aliter autem si intelligatur simpliciter eius opinio non est de iure vera, vt notanter asserit Mar. Soc. Iun. consil. 106. nu. 6. 23. & sequent. vol. 3. vbi num. 26. asserit quod etiam si opinio Hippol. esset vera simpliciter, non procederet quando fideiussor iuravit suam obligationem. Et Hippol. vbi supra allegat Alex. dicentem, quod nedum requiritur, seu debet esse causa in obligatione, sed etiam requiritur, quod sit apta, certa, & intelligibilis, quia paria sunt, quod causa non sit expressa, vel expressa & non apte, ac in certitudine, & in intelligibilitate, sequitur idem Hippolyt. in. d. §. praeterea. num. 106. Et quod confessio sine causa tam in civilibus quam in criminalibus non plene probet sed semiplene tenet idem Hippol. in rubrica. C. de probat. num. 77. & 78. & in dict. §. praeterea num. 108. & num. 115.

3 Sufficit tamen causa haec, confiteor me teneri in centum, vel debere, quae ex tua pecunia pervenerunt ad me, vel quae ante recepi, vt tradit & probat Barbat. consil. 25. num. 6. colum

column. 3. illius numeri ad finem volumin. r. Quæ conclusio procedit etiam de iure canonico, quo oritur actio ex pacto nudo iuxta. c. 1. de pact. secundum eius communem intellectum ita in terminis tenet Bal. in l. si diuisione ad fin. C. famil. hercisc. quem & alios referens eandem opin. sequuntur Anton. Gom. & Didac. Perez vbi supra. 2.

4. ¶ Imò etiam procedit supradicta conclusio communis de iure regio attèta. d. l. 3. quia lex illa tantum tollit solemnitatem requisitam de iure communi, non vero fomentum, & substantiam. Quam opinionem optime pluribus fundamentis tenent & probant Anto. Gom. & Didac. Perez vbi supra, [& post hæc scripta idem tenet Matienço in l. 2. gloss. r. num. 8. tit. 16. lib. 5. noui. collect. regie] pro qua est hodie bona. l. 4. tit. 11. libr. 5. noue recopil. regie quæ est huiusmodi. *Mandamos que de aqui adelante en los contratos en que las partes se obligan, por razón de mercadurias, se ponga y e-lare la mercaderia que se vende por menudo, y estenso. Por manera que se entienda que es lo que se vende, y el precio que se da por ello, &c.* Ecce ergo. l. regiam expressam in contractu venditionis requirerem particularem, & specialissimam, (vt ita dicam) expressionem causæ. Et licet. l. illa respectu causæ exprimentæ tantum loquatur in contractu emptionis, & venditionis, idem tamen intelligi debet in quocunque alio contractu per supradicta. Erit etiam tenendum quanuis Petrus. Duenas in regula. 118. in fin. asserat quòd hodie de iure regio attèta dicta. l. 3. videatur non habere locum dictæ regulæ, & quanuis Seg. in l. si ex legati causa column. 30. fol. 104. ff. de verbor. obligat. & Ioan. Baptist. Tolentanus in sua iuris antinomia num. 24. & 25. aliud velint.

5. ¶ Ex quibus omnibus infertur posse opponi exceptionem hanc aduersus exequutionem instrumenti guarentigij, quòd iure regio habet paratam exequutionem etiam stante. l. regia, quæ habet, vt aduersus exequutionem non admittantur aliæ exceptiones, quam solutionis, quitationis, & cæteræ positæ in l. 4. titulo. 8. libro. 3. ordi. Nam adhuc poterit opponi exceptio, quòd contractus & scriptura est sine causa, ita tenet expresse Iaf. in dicta. l. Iurigentium. §. quòd ferè. numero. 14. ff. de pactis. & Didac. Perez vbi supra. Sed contrarium tenet Bald. quem refert Roderic. Suarez in l. post rem iudicatam versiculo. sed pro euidencia num. 11. folio. 317. ff. de re iud. & Alexand. consil. 4. num. 10. & 11. libro. 1. & Gre-

gor. Lopez in dict. l. fin. in gloss. senalada rason, post medium in vers. & in instrumento guarentigij, qui simpliciter referunt dictum Baldi, & cum eo transeunt: tenet etiã Bened. de Barc. in tract. de guarentigij. secunda parte princip. 10. quæstion. volumin. 5. tractat. fol. 291. Sed præcedens opinio, quòd possit opponi prædicta exceptio etiã contra exequutionem instrumenti guarentigij est verior, & tenenda per supradicta, & opinio contraria potest procedere, quando guarentigium est factum à iudice, eo modo, quòd dicit Bened. de Barc. in dict. tract. 1. parte princip. 1. quæst. folio. 285. & Rebuff. in tractatu de liter. oblig. in præfat. num. 15. & sequent. r. tom. fol. 56.

¶ Et quòd causa requiratur etiam in guarentigij tenet alios allegans Auend. 1. parte ca. 30. nu. 5. in versiculo. septimo. vbi etiam refert ad hoc. l. 1. tit. 18. partia. 3. Ioan. verò Oros. in l. tale pactum. in principio num. 40. & sequent. ff. de pact. perpendens hanc contrarietatem sequitur cõcordiam Imolæ & Iaf. quos refert inter has opiniones, scilicet, quòd differt, quibus verbis lex lata est, quia si dixerit, eiusmodi instrumentis exceptionem aliquam non posse opponi, neque hæc opponi poterit confessionis sine causa factæ: q. si dixerit, lex, ne aduersus ea instrumenta aliqua exceptio admittatur, tunc hæc opponi potest: secundum que & legem regiam supradictam deducendam esse affirmat, quæ exceptiones cõtra huiusmodi instrumenta non esse admittendas statuit. Pendè enim (inquit ipse) in instrumento publici notarij manu confecto te (sine causa tamen) confiteri, eiusque confessionis exequutionem aduersum te peti, an exceptione hac iuari possis, si non sine causa extra iudicium confessus sum? Et ipse respondit, iuari te illa posse, neque obstat, quòd certæ exceptiones sibi ponantur, quæ opponi possint, quia similes lex non excludit iuxta doctrinam Decij, quam allegat in capitul. ex parte de offic. delegat. & ita ipse Oros. sequitur & probat supradictam primam sententiam, quam nos supra quoq; probauimus [quam nouissime sequitur et D. Suarez de Paz in sua praxi cap. 3. num. 10. 4. part. 1. tom.]

6. ¶ Supradicta sunt primo limitanda, præterquam, si causa non expressa in contractu, seu confessione probetur per creditore, quòd fieri potest vt sentit, & tenet. gloss. in dict. l. generaliter. versic. eam, quæ. versiculo. sed an stipulatio. C. de non numer. pecun. & ibi sequitur Bald. column. penultim. vbi agit, qualis ebeat

bebeat esse ista causa, quam etiam opinione sequitur Gregorius Lopez in dict. l. final. in gloss. senalada rason, ad finem, qui in principio illius gloss. tenet alius, scilicet, q. sufficit si ex antecendentibus cõstet de causa, vt in l. si quis ex argentariis. §. si sit iustus. de edend. & tenent Doct. relati per eum ibi, & quòd causa non expressa possit probari per creditorem allego bonum text. in l. cum de indebito. §. si ma. incipienti. In autem casibus sibi debitum esse ostenderit. ff. de probatio.

7. ¶ Secundo limitantur, vt præcedant præterquam si quis promittat & oblige sine causa, scienter: & sic in instrumento exprimitur, q. ex certa scientia si ens non teneri promittit, &c. quia hoc casu indicatur donatio & valet hodie etiã pacto nudo attèta suprad. l. 3. tit. 8. libro. 3. ordi. & de iure communi probatur in l. Campanus. ff. de oper. lib. que l. hoc casu loquitur & procedit, scilicet, quando cõstat quòd quis se ieter promissit sine causa secundum Anton. Gomez vbi supra & in nu. 5. ad fin. & Did. Perez etiã vbi supra col. 1053. vers. secundò declara. [& Matienço vbi supra. nu. 11.] Ex quibus & præcipue ex Antonio. Gomez colligitur, idem esse si ex instrumento non appareat, quòd promissit debitor scienter sine causa, si tamè id probetur per creditorem quòd verum existimo, & tenet expresse. d. gloss. in d. §. circa in versic. sed quid si ego, qui promitto sine causa scio causam non inesse, tu credas inesse, respondeo, videor donasse & sic tenor. Quam etiam opinio. tenet & probat Alex. dict. consil. 4. num. 6. sequent. libro. 1.

8. ¶ In dubio autem quando talis scientia non probatur, promissio sine causa & obligatio non valet, quia præsumitur aliquo errore facta & nõ ex certa scientia, & tunc debitor nõ tenetur in effectu opposita exceptione doli, quia donatio in dubio non presumitur, vt in l. cum de indebito cum similib. ff. de probat. & ita procedit communis opinio suprad. in princip. huiusca. tradita per dict. §. circa. vt late tradit sic intelligens Antonius Gomez vbi supra numero. 4. ad fin. Adde quòd secundum communem opinionem quã tradit Iaf. in l. r. numero. 1. ff. de condit. sine caus. in casu dubio non præsumitur tacita causa donationis.

9. ¶ Tertio communis opinio suprad. limitatur præterquam si promissio obligatio vel confessio sit facta sub conditione, quia conditio habetur pro causa in proposito & sufficit, vt ex-

cludatur præd. exceptio, vt probat text. in l. à Titio. & ibi notant Bart. & Iaf. num. 5. latissime & optime. ff. de verb. obligatio. sequuntur Gregor. Lopez & Didac. Perez vbi supra [& Matienço vbi supra. numero. 10.] quòd amplia etiam in conditione de præterito, ita Barto. per text. ibi in l. cum ad præsens. ff. si text. pet. & ibi late Iaf. in fine. 2. & Andre. Alciat. num. 7. l. as. etiam in l. filius famil. §. Diui in. lectura num. 7. ff. delegat. 1. & in. in. 10. de qua etiam limitatione videndus est Matthæus de Afflict. de ff. Neapol. 389. per totum. ¶ Sed & sunt aliæ plures limitationes huius communis opinio, quas ponit Felin. vbi supra & Doct. in d. l. generaliter & Petrus Duenas in regu. 118. per tota: vbi refert Hippolyt. in d. §. præterea num. 59. ff. de quæstion. limitatam quatuor modis & latissime agentem materiam hanc.

10. ¶ Et ipse limitat alijs tribus modis. Primo quando in protocollo notarij instrumenta præcedentia continerent causam. Nã licet sit vnũ instrumentum, sequens non habens causam plenè probat eo, quia causa præcedens censetur in sequenti repetita (intelligo inter easdem personas.) Secundo quando apponerentur hæc verba, sponte, & quia sibi sic fieri placuit confitetur dare vel debere decem, nã ista confessio etiam sine causa plenè præiudicat propter illa verba. Tertio in actione reali, puta, si quis cõfiteatur talem rem meam esse, quòd casu mihi acquiritur reuindicatio ex tali confessione sine causa, & allegat autores has limitationes tenentes. Supra relate limitationes sunt præcipue, cæteræ videri possunt per suprad. Doctorem.

11. ¶ Ex quibus omnibus, præcipue ex communi opinione supra tradita in initio huius cap. manifestissime infertur & probatur idè esse in cessione iurium & actionum & sic in mandato in rem propriam: quia cū nunquam presumatur donatio in dubio, hoc mandatum ad hoc, vt valeat debet cõtinere causam, scilicet, debiti, emptionis & venditionis, cõmodat vel donationis, vel aliam similem causam, aliàs exceptione opposita reuocabitur & annullabitur mandatum tanquam sine causa. Ita in terminis alios allegans tenet Ioann. de Grassis in tractatu de cessione iurium & actionum. fienda. numer. 5. & 6. & ibi eius additio volumine. 5. tractat. diuers. doct. folio. 495. & Iacob. de Arenis in eodem tractatu statim sequenti in rubrica. num. 13. & sequent. eodem volumine folio. 497. & tenent etiam Cinus & Sal-

cet. in l. per diuersas nu. 10. & 11. C. mandata. & Hippolyt. in l. 1. §. praterea. nu. 120. ff. de quaestione. vbi seipsum allegat singul. 45. Pro qua opinione facit bonus text. in l. qui stipendia ibi. qui honesta & verecunda precedente causa, in adatas sibi actiones exercuerit. C. de procurat. & hodie est quaedam l. optima regia pro hac opinione. in l. 64. tit. 18. part. 3. que ponens formam instrumenti cessionis iurii & actionum inquit. *Porra quoniam de tantis marauis.* Quam l. ibi in hoc notat Gregor. Lopez in glo. por. rason. qui post alios, quos refert, tenet etiam hanc opinionem, quam etiam tenet practicus quidam Monteros. in sua practica. 7. tractatu in practica madoru in caus. prop. fol. 126. vbi dicit l. 64. refert. Et ita existit motendum, quia causa tacita donationis in dubio non est sumenda, vt supradictum & probatum est, & iam videlicet Placentia iuxta hanc opinionem pronuntiar. Quia opposita exceptione per debitorem, quod mandatum in rem propriam, quod agebatur contra se ad debitum consequendum erat sine causa, fuit annullatum per sententiam decurionum huius ciuitatis mandatum illud, & etiam iudicium habitum super eo, & reseruatum fuit ius suum parti vt posset iterum petere ius suum meliori via & modo, quibus sibi videret expedire. Ampliatur suprad. opinio etiam si cefio contineat causam, si tamen causa ipsa est falsa, quia falsa causa cessionis vitiat cessionem vt cum Bald. in l. fin. in fin. C. de fals. caus. ad iect. legat. tradit & probat Decius cōsil. 464. numer. 4. & ita vidi practicum per sententiam me patrono, idem est quando promittens credit se esse debitorem, & ad esse causam, que non erat: nam non oritur actio hoc casu secundum Ioan. Baptist. Toletan. in sua Antinom. iuris num. 25.

12 ¶ Si tamen mandatum causam habet, cessante causa, cessabit quoque mandatum, ita probat text. in cap. si pauper. in fine de prob. in. 6. & ibi glo. ver. cesset, & Dom. & Tiraq. de ci. caus. 1. parte nu. 175.

13 ¶ Est tamen limitanda hæc opinio & illatio modis supradictis, scilicet, quando causa non expressa in mandato in rem propriam probatur per mandatarium, hoc est, cessionarium, vt puta, quia bene merita præcessissent, ex quibus præsumatur mandantem voluisse donare, vel remunerare, quia licet aliàs in dubio non præsumatur donatio, vt supradictum fuit, merita tamen præcedentia faciunt, non tantum simpliciter præsumi donationem, sed vt

actus gestus aliàs dubius præsumatur donatio, vt probat text. notabilis. in l. si veronon remunerandi. §. idem Papinianus. & ibi glo. Bartol. & alij, ff. mand. & in l. vtrum. ff. de donat. inter vir. & vxor. & in l. quæ dotis, & ibi Bald. ff. solut. matrim. & tradit latè plures ita tenentes referens Tiraquell. in l. si vniquam ver. donatione largitus. num. 56. pag. 203. C. de renouand. donat. Ergo ita dicendum est in proposito, quod si mandatum in rem propriam sit sine causa, & mādatararius probet bene merita ex parte sua præcessisse, mādaturarius præsumatur donatio, & actus ille mandati dubius tanquam sine causa expressa, in eo præsumatur donationis causa factus, ac per consequens sit validus. Et in quacunque promissione sine causa, quod valeat precedentibus bene meritis, quia præsumitur ex eis donatio, tenet Ias. in l. ex hoc iure. nu. 59. ff. de Iustit. & Iur. quæ profecto optima limitatio in proposito, & mentitenda est, quæ non tantum procedit in his terminis, sed etiam quod tunc probatur alia causa datum fuisse prædictum mandatum, licet in ipso non exprimatur per supra dicta in prima limitatione. Potest vltimus, & alijs modis limitari hæc illatio de mandatis in rem propriam sine causa, quibus limitata fuit prima conclusio, & communis opinio supraposita in principio huius capituli, de promissione, siue obligatione sine causa. Potest etiam limitari interposito iuramento ex ijs, quæ statim dicentur super articulo principali de promissione, siue obligatione iurata sine causa. Et ita remanet bene declarata prædicta limitatio de mandato in rem propriam sine causa. ¶ Quarto supradicta omnia limitantur favore cause pro qua is fauor satis est pro causa vt cum Abb. & Felin. in. c. si cautio de fid. instrum. tradit Tiraquell. de priuileg. caus. pie priuileg. 109.

14 ¶ Sed adest in hac materia optimum dubium, an promissio, obligatio, siue confessio sine causa cum iuramento valeat, & teneat, ita quod iuramentum suppleat defectum cause? In quo dubio inuenio Ias. in l. à Titio. nu. 5. ff. de verb. obligation. dicentem, quod iuramentum non supplet defectum cause in promissione secundum Bald. in rubric. C. de rerum permut. & est in nu. 4. loquitur tamen ibi Bald. in rustico, & minore promittentibus sine causa: quo casu dicit, quod sibi non nocet, quia iuramentum debet relaxari per episcopum tanquam iniustum iuramentum, non vero loquitur Bald. generaliter in quacunque

eunque persona. Sed pro hac eadem opinione facit l. fin. C. de non numerat. pecun. & in capitul. quemadmodum. de iure iuri. vbi probatur, quod iuramentum intelligitur iuxta naturam contractus, cui adijcitur. Cum ergo contractus, siue promissio sine causa debeat reuocari, & annullari opposita exceptione, vt supradictum est, idem dicendum videtur, licet promissio fuerit iurata, & ad Ias. in dict. l. loco, ad hanc quaestione de iuramento refert Gregor. Lopez. in l. fin. titulo. 13. partita. 4. in dict. gloss. señalada rason, cum eo transiens, eandem etiam opinionem in terminis inuenio tenere Anto. Gomez in dict. 2. tom. capitul. 13. de qualitat. contract. numer. 5. verficul. & in tantum est verum. & eundem dicit. 2. tom. capitul. 14. de restitut. minorum numero. 23. cum Rosredo & Bald. quos allegat, & hoc probat tribus fundamentis. Primo quia in tali promissione præsumitur error, & non consensus, vt supra dictum est. Secundo quia iuramentum debet continere tria substantiaalia, scilicet, iudicium veritatem, & iustitiam. quæ omnia hic deficiunt. Tertiò per dict. l. fin. C. de non numerat. pecun.

Sed pro contraria parte, imo quod iuramentum in hoc casu suppleat defectum cause, & sit seruandum saltem attentio iure canonico in foro ciuili etiam seruando, facit, primò quia ex solo iuramento absque alio actu, neque causa oritur actio efficax ad agendum regulariter de iure canonico, & Bald. quos ammunen: sententiam supra latè traditam & probatam in capitul. 34. numer. 2. quia omne iuramentum, quod potest seruari sine interitu salutis æternæ, & non vergit in præiudicium tertij, neque vi, dolo, vel metu præstitum sit, seruandum est omnino, vt in ca. 2. de pact. in. 6. & in capitul. cum contingat de iure iurand. cum similibus, ergo cum hoc iuramentum, de quo in proposito quaestione, sit huiusmodi, seruandum est, & supplebit defectum cause. Secundo pro hac opinione facit, quia conditio etiam de preterito sufficit pro causa, vt supra conclusum est in tertia limitatione, quare igitur non sufficiet iuramentum, cum habeat tot vires, & virtutes? Absurdum profecto videretur esse, si iuramentum, quo principaliter fit promissio Deo, & secundario parti non esset seruandum hoc casu, tanquam deficiente causa, cum aliàs videamus, quod iuramentum habeat vim expressæ renuntiationis Velleiani, & excussionis, vt supra dictum est cum communibus & receptis sententijs capitul.

20. & ca. 23. Cuius quidè Velleiani expressio pro forma requiritur in renuntiatione, adeo vt non obliget mulier pro alio intercedens, nisi pro ore, certiorata de auxilio Velleiani, ei renunciet, & nihilominus si iuret contractum fideiussionis, non potest iurari Velleiano, etià si eius non meminere, vt dictum fuit suprad. capitul. 20. Cur igitur secus dicendum est in obligatione, & promissione sine causa iurata?

15 ¶ Tertiò & principaliter pro hac eadem parte facit, quia confessio in iudicio habetur pro condemnato etiam si confessio fiat sine causa, & informiter, ita probat text. in l. si iur. C. de repud. hæred. quod sequitur Roderic. Suarez in l. post rem iudicatam in. 3. notab. nu. 8. folio. 254. ff. de rei iud. quam opinionem sequitur plures allegans & bene probans Hippolyt. in rubric. C. de probat. numero. 81. & sequent. & idem in l. 1. §. praterea. numero. 111. ff. de quaest. & eam limitat ipse Hippolyt. in dict. rubrica de prob. numero. 88. quando confessio apud acta est facta principaliter secus si fiat incidenter tantum, vt in exemplis ibi per eum positus, quæ sunt notabilia, hanc etiam opinionem, quod confessio facta in iudicio sine causa valeat, tenent omnes secundum Ioan. Orosc. in l. tale pactum in principio. num. 28. & 29. ff. de pact. Ex quo infert Roderic. Suarez vbi supra quod in instrum. to guarentigio non requiritur causa, cum sit ibi præceptum iudicis cartularij factum in confessum, quod videtur factum in iudicio secundum Cin. in l. vnica. C. de confess. & ita tenet Bald. in dict. l. si iur. & alij supra allegati nu. 5. Sed eorum opinio debet intelligi, pro ut supradictum est, quado dictum præceptum guarentigium fit per iudicem habentem iurisdictionem contentiosam, vel per tabellionem, qui habet iurisdictionem concessam ad hoc per priuilegium in sui creatione & non per notarium cartularium tantum, quia ipse non est proprius iudex necessarius, qui reddat iudicium, & præceptum in inuitum, sed voluntarius acceptus ex conuentione contractuum. Et ideo sicut ipsa conuentione contractuum non valet sine causa secundum communem opinionem suprad. ita nec præceptum cartularij, quia est voluntarium præceptum illud, (hoc est) acceptum voluntate & conuentione contractuum, quod secus est in iudice habente iurisdictionem a lege vel à principe quia redditus in inuitum, vt in l. inter stipulantem. §. si Stichum. cum similib. ff. de verb. obligation. & supra quoque hoc dixi re

misius referens Benedict. de Barzis. Stigmatum confessio in iudicio facta sine causa valet & tenet, & contra eam non potest excipi de defectu causae, à fortiori idem erit dicendum in promissione & confessione iurata, quia iuramentum habet speciem transactionis, maiorque vim quam res iudicata, vt in l. 2. ff. de iureiurand.

16 Et licet gl. 2. ibi, versicul. & est ratio sentiat, tex. illum procedere in iuramento delato à parte parti in iudicio, & secus esse in iuramento voluntario extraiudiciali, reprobatur tamè ibi per Doctor. secundum Rodericum Suarez vbi supra in. 2. notabil. num. 5. fol. 239. Praecipuè cū iuramentum promissorium extraiudiciale maiorem vim habeat, & firmitatem tribuat, vt in authentica sacramenta puberum cum materia. C. si aduers. vendit. & in terminis nostrae quaestionis inuenio Couarruias in ca. quauis pactum de pact. in. 6. r. parte relection. §. 2. num. 3. folio. 16. ad fin. dicentem, quod si quis iureiurando pollicetur se daturum, aut futurum aliquid nulla causa expressim nominata, nihilominus ex hac promissione oriatur obligatio & actio: ad quod ibi allegat plures Doctores. hoc tenentes & dicentes esse eodem opinionem. Qui quidem non expresse loquitur quando non exprimitur causa, sed tantum loquuntur in quaestione illa, de qua feci supra primum fundamentum huius opinionis, scilicet, an ex solo iuramento promissorio, (hoc est) obligationis nuntiatorio oriatur obligatio & actio, & concludunt esse eodem opinionem, quod oriatur, & est magis communis opinio & tenenda in his terminis, vt dixi supra in. d. capitul. 34. Sed licet supra dicti Doctores hoc non expriment, bene tamen colligitur ex terminis suae quaestionis quod loquantur in hoc casu, quia fingunt casum & quaestionem, an ex solo iuramento absque alio contractu obligationis inductio oriatur obligatio & actio? & concludunt quod sic. Igitur manifestissime patet eos loqui sicut Couarruias vbi supra expressit & intellexit, scilicet, quando nulla causa exprimitur nec nominatur. Et in terminis tenet idem Couarruias alios allegans vbi supra in. 2. parte relection. §. 4. nume. 15. ad fin. folio. 99. quia iurata promissio praesumitur praegua deliberatione concepta. Et vltra eū inuenio quod in nostris proprijs terminis, scilicet, in promissione sine causa iurata vel cum causa generali cū requiratur specialis per. d. l. cū de indebito. §. fin. ff. de probat. vt valeat talis confessio iurata etiā sine causa late fundat

& tenet Barbatius consilio. 25. num. 6. per totum lib. 1. vbi allegat idem tenentes Ludovic. Roma. & Imola & ibi etiam probat quomodo iuramentum hoc non sit indiscretum. Eandem etiā opinionem tenet cū Bald. & Rom. Marcus Antonius Baurerius in tractatu de virtut. & virib. iuram. numero. 114. volumine. 5. diuers. doct. fol. 24. & Hippolyt. in. l. 1. §. praeterea. num. 109. ff. de quaest. & in rubric. C. de probat. nu. 79.

17 Et quod licet fideiusio sine causa facta extraiudicium non valeat, vt supra est dictum tamen si in ea sit appositum iuramentum valeat & tenet. tenet cum Roman. Ioann. Baptista & Bald. Hippolytus in rubrica. ff. de fideiussio. numero. 321. & ita est tenendum in quaestione hac, saluo semper meliori iudicio.

Index Cap. XLVIII.

- 1 Societas plurimum morte naturali vnus ex socijs finitur nisi aliter conuenit à principio.
- 2 Haeres socij continuans societatem cum ceteris socijs videtur eam renouare.
- 3 Societas licet morte finiatur videtur tamen prosequuta & renouata ex tit. seu praesatione codicis, & si in praesatione. C. fit mentio vnus tantum socij, et videtur soluta.
- 4 Societas videtur renouata inter coniuges superstitem & haeres mortui coniugis, remanentibus & perseverantibus simul non diuisis.
- 5 Iuramentum facit tenere societatem in persona haereditum.
- 6 Societas veltigalium transit ad haereditatem defuncti si hoc actum sit.
- 7 Societas iurata pro se & haeredibus suis an transeat ad primos tantum haeres vel ad vltiores etiam?
- 8 Societas veltigalium pro se & haeredibus an transeat ad primos tantum haeres vel etiam ad vltiores?
- 9 Haereditum appellatione an omnes in infinitum comprehendantur?

De societate iurata. Cap XLVIII.

Societas plurimum, morte naturali vnus ex socijs finitur, nisi aliter conuenit à principio, scilicet, quod ceteri socij mortuo vno eorum remaneret in societate vt in l. actione. §. morte. ff. pro soc. in. §. soluitur. instituta eodem titu. & in. l. 10

in. l. 10. tit. 10. parti. 5. Quia societas non transit in haereditem, etiam si id à principio agatur, vt in dictis iuribus, & in. l. verum. §. in haereditem ff. eodem & in. l. furti. §. fin. ff. de ijs qui notat. infram. & in. l. adeo. ff. p. soci. & in. l. r. & fin. dict. titul. 10. parti. 5. Sed inter alias limitationes, quae habet regula, haec sunt duae potissimae, quas hic examinabo.

2 Prima est, si post mortem defuncti socij, haeres ipsius cum socijs continuaret societatem quia videtur tunc renouata cum eo, vt singulariter tradit Bald. in. l. mandatum num. 3. C. mada. dicens, quod societas, quae est cum patre, quae finitur morte, si iisdem institutoribus vitur filius cum socio patris sicut prius, quod non intelligatur cum filio reuocata, nec etiam cum pupillo si habeat tutorem & interueniat talis patientia. Et situr dicit, inquit Bald. tutor non potest auctorari nisi loquatur, vt in. l. vbi non vocat. ff. de regul. iur. & in. l. 1. in fine. ff. de auctor. tut. respondeo, illud est verum in actionibus expressis, secus in tacitis argumentis. text. in. l. de quibus. ff. de legib. & hoc dictum est verum, vt creditur ibi Bald. allegans bonum tex. pro eo in argumentum in. l. in eum. §. si dominus. ff. de institor. tenet etiam eandem opinionem, Salicet. in dict. l. mandatum nu. 5. & idem Bald. in. l. si patruus nu. 8. C. commun. vtriusque iudic. & ibi sequitur Salicet. num. etiam. 8. sequitur etiam alios referens Additio Bald. in. d. mandatum. n. 3. litera. A. quae est Andera Barbatij, vbi inquit se consultuise apud Rhegium, quod videbatur renouata societas, ex eo quod quidam post finitam societatem retinuerat capitale permagnum tempus, & erant fratres & erat maximum capitale quinque mille librarum & vltra. Et omnia supra dicta in hac limitatione tradit etiam latissime Alexand. consil. 132. incip. perlectis, per totum volumine. 5. & Barbatius consilio. 10. nu. 8. & sequent. vsque ad num. 22. volumine. 4. & Abb. consil. 87. per totum volumine. 2. & Gregor. Lop. in dict. l. 10. in gloss. per lamuerte in. 2. limitatione vbi alios Doctor. allegat, sequitur etiam bene declarans Petrus de Valdis in tractatu de duob. fratribus tertiam parte in princip. nu. 6. volumine. 5. tractat. diuers. doct. folio. 428. ad fin. & sequente. Vbi hoc intelligit quado pater iam defunctus negotiatur cum pecunia, secus si solum ponebat operam ex qua percipiebat emolumentum, quia tunc circa perficienda iam incepta continuatur societas, secus si denouo incipit, quia alia est opera pa

tris, alia filij, vt in. l. si non sortem. §. libertus ff. de conditione in debitor. Et opinio. Bald. sequitur etiam allegans alios Palatius Rub. in repetit. rubrica de donat. inter vir. & vx. §. 61. n. 1. & §. 62. num. 28. & §. 68. n. 23. [Sequitur nouissimè post huius operis. 1. editionem alios allegans Matienço in. l. 2. titu. 9. libro. 5. nouae collect. reg. gl. 12. qui. n. 16. ibi. ad fin. hoc intelligit verum dummodo concurrat quae pro Oidr. & Bart. tradunt in. l. Titium. §. alter ff. de administ. tut. prout in simili respondet Decius col. 21. nume. 67. vers. & ita ex omnibus supra dictis.] Et quod societas licet morte finiatur sit tamen prosequuta & reuocata ex titulo seu praesatione. C. tenet Additio Bartoli in. l. Titium & Matienço. §. altero. ff. de administ. tut. quam sequitur Bembenutus Anconitanus in tractatu de Mercatur. in. 2. parte num. 54. folio. 73. vbi refert, quod eleganter ex facto consultus dixit Paulus de Castr. consil. 314. incip. omisso primo. volumine. 2. eandem quoque sententiam tenet Barbatius vbi supra. d. consil. 16. num. 18. & duobus sequent. vbi insert quod si in tutela & praesatione. C. fiat mentio vnus tantum socij per hoc videatur soluta societas. Quod est notandum in practica, & iam hunc casum habui in facti contingentia, scilicet, in terminis Baldi in dict. l. mandatum num. 5. & sequacium, & in eo patrocinium meum praestitit, secundum opinionem supra dictam, quae meo iudicio est verissima praeterquam, quod ea tenent tot tantique Doctor. tandem partes conuenerunt certo modo & his non fuit amplius prosequuta.

4 Et ex supra dictis infertur idem esse inter coniuges, vt altero eorum mortuo videatur cetera tracta societas, & duret remanentibus & perseverantibus bonis simul non diuisis inter superstitem & defuncti haeres: nam tunc lucra & damna, quae ex tali negotiatione proventirent essent inter eos diuidenda, vt tenet & probat duabus legibus fori & alijs rationibus Palatius Rubens in dict. rubrica de donatio. inter vir. & vxor. dict. §. 62. num. 25. & sequenti. [Et Gregor. Lopez. in. l. 10. in gloss. magna prope fin. tit. 10. par. 5. & Cassaneus in consuetud. Burgund. Rubric. 4. §. 2. in verb. & participant. n. 5. in fi. & in princ. d. §. 2. licet ceterarum velit Burgos de Paz consil. 143. n. 13. Sed nouissimè articulum hunc ex professo examinant Matienço vbi supra. d. gl. 1. nu. 9. & pluribus sequent. qui nu. 17. & sequentibus ponit resolutionem distinguendo casus & est omnino videndus cum casu acciderit.

5 ¶ Secunda & principalis limitatio in hac materia, est si societatis contractus iuratus fuerit: nã tunc morte vnus non finitur societas, imo si expresse contrahatur societas pro se & hæredibus iuramento hinc inde apposito, iuramentum facit tenere societatem in persona hæredũ. Ita tenet expresse Ioann. Faber, in dict. §. soluitur num. 3. in l. tituta de societ. cuius verba sunt hæc, Sed quid dices? de cõ socij iurauerunt sibi fidelitatem in itinere Romano vel Hierosolymitano, vnus moritur, nõ quid alij liberati sunt iuramento? videtur quod sic per hunc text. Ego nõ credo, quia ibi nedum fuit societas, imo iuramentum singulare & mutuum hinc inde. Sed quid si aliquis cõtraxit societatem sibi & hæredibus iuramento hinc inde apposito? Forte de iure canonico iuramentum facit tenere in persona hæredis, nec viuui poterunt contrahere, extra de iure iuran. capitul. cum contingat. Ecce igitur casum singularissimum, vbi iuramentum efficit, vt societas plurium, quæ aliàs morte vnus dissoluebatur etiam quoad alios non finitur sed remaneat cõ cõteris socijs: item aliud operatur vt contractus societatis, qui etiam ex cõuentione particulari non poterat ad hæredes transire, adiecto iuramento efficiatur transitorius ad hæredes, quod profecto est notandum & menti tenendum.

6 ¶ Pro quo facit, quia societas vestigialiu transiit ad hæredem defuncti, si hoc a principio actum fuit, speciali fauore vestigialium, vt in dict. l. adeo versic. at in societate & in. l. verũ §. in hæredem. ff. pro soc. & vtrobique notant glossæ & Doctõr. Ergo a fortiori idẽ erit regulariter adiecto iuramento in quacunque societate propter summum fauorem & magnum robur religionis iuramenti, quia aliàs esset absurdum quod societas vestigialium transiret ad hæredes hoc acto ab initio, & quod ceteræ societates iuratae non transirent. Et inuenio, quod Gregor. Lopez in. d. l. 10. in gloss. por la muerte, refert, & sequitur hoc dictum Ioan. Fabri dicens, se nõ meminisse alibi hoc vidisse, & credit esse verum, quando simpliciter non exprimendo personam hæredis contracta esset societas cum tali iuramento, pro vt loquitur Ioan. Faber, si tamen persona hæredis nominaretur, tunc quia esset restringere libertatem testandi, vt in. l. cum duobus aliàs incipit, si fratres. §. idem respondit. cl. 1. ff. pro socio. non confirmatur iuramento, quia contra bonos mores, vt in reg. non est obligatorium. deregul. iur. in. 6. & notant. Bartol. &

Doctõr, in. l. Stipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligation. Quando vero contra persona hæredis non exprimitur, cessat ista ratio, de qua in dict. §. idem respondit, & licet sint aliæ rationes prohibendi ne contrahatur societas cum incerta persona, & quia videtur in societate electa industria certæ personæ, tamen nimirum, cum hæc non dicitur contra bonos mores, si contra fiat, vt tunc obligentur virtute iuramenti. Et ita intelligit casum hunc Gregorius Lopez vbi supra quod mihi placet.

7 ¶ Sed an societas iurata transeat tantum ad hæredem, vel hæredes primos defuncti, vel etiam transeat ad hæredem, hæredes dubium est: cum iure statutum sit, quod hæres hæredis primi testatoris dicatur hæres, vt in. l. final. C. de hæred. instit. Et videtur quidem dicendum, quod ad primum, vel primos hæredes tantum defuncti transeat, non etiam ad vteriores argumentum. gloss. in. l. Nulla. ff. pro socio.

8 ¶ Quæ tenet, quod societas vestigialium in casu supradicto, quo actũ sit, vt transeat ad hæredem, intelligi debet ad primum hæredem, non vltra vt in usufructu sic relicto vt ad hæredem transeat, vt in. l. antiquitas. C. de usufruct. Ergo idem videtur dicendum in nostro casu, cum hi duo casus equiparentur respectu transitus societatis ad hæredem, scilicet, quando est societas vestigialium, item & quando alia quælibet societas est iurata, vt supradictum est. Et illam glo. sequitur additio Christoph. Porcij, in. §. manet autem. ad finem numero. 3. in l. de societate. Sed inuenio quod Bald. in dict. l. nulla dicit. glo. illam fortẽ non esse veram: imo magis erit transmissibilis prædicta societas vestigialium ad vteriores hæredes, per. l. videamus. ff. quod metus causa. Neque obstat dict. l. antiquitas, secũdũ eum, quia ibi verbum proferebatur ab homine cõtra naturam societatis vestigialium: & cõlex dicat transire ad hæredem. intelligo de quolibet hærede, argumento. l. sciendum. ff. de verbor. signifi. ita Bald. Inuenio etiam, quod Salicet in dict. l. nulla, postquam retulit opinionem gloss. ibi inquit. Quod nota quia non videtur simile (supple in dict. l. antiquitas) cum ibi proprietas remaneret inutilis, sed non ita vestigialium generis sicutum, vt supra eod. l. actione. §. nonnunquam. Et ita etiam videtur dicendum in quacunque societate iurata pro se, & hæredibus, cum tunc non militet in conueniens, quod in dict. l. antiquitas militabat; si usufructus pertineret ad alios, quam ad primum

Index Cap. XLIX.

mã hæredẽ. ¶ Quid tenendũ in hoc articulo? Mihi videtur dicendũ in hoc casu, quod siue loquamur in societate vestigialium; siue alia quacũq; societate iurata accepta. p. se & suis hæredibus, intelligatur non solum de primis hæredibus, sed etiam de vterioribus, nisi aliud constiterit ex mente, & voluntate contrahentium. Et ad hoc tenendum moueor ex resolutione verissima meo iudicio, quam ponit & tradit Anton. Gomez. z. tom. 2. ca. 11. de qualitat. contract. num. 14.

9 ¶ Vbi dicit, quod quando fit mentio hæredum, si loquimur in contractu, vel dispositione super re in re transitoria ad hæredes, semper comprehenditur omnes hæredes in infinitum per lex. in. l. hæredis appellatio & in. l. hæredis appellatio. & in. l. sciendum. ff. de verbor. signific. & in. l. in annalibus. C. de delict. cum alijs iuribus ibi allegatis per eum. Si vero loquimur in contractu vel dispositione super re, quæ de iuratore non est transitoria ad hæredes, si fiat mentio hæredum, talis contractus, vel dispositio extenditur tantum ad primos hæredes: & ibi allegat Bartol. Bald. Salicet, & communiter Doctõr. ita tenentes tam in. d. l. antiquitas quam in. l. Gallus. §. etiam si a parente. ff. de liber. & posthu. & in dict. l. fin. C. de hæred. instit. Sed sic est, quod societas vestigialium, & alia quæcunque societas iurata, quando est conuenientum in eis a principio, vt extendatur ad hæredes, de sui natura sunt transitoria ad hæredes, vt supra dictum, & probatum est, igitur transit ad omnes hæredes in infinitum. Neque obstat, si dicatur, quod secũdum hoc societas erit perpetua in infinitum, quod est contra ius, quia ad hoc responderi potest, prædictas societates posse multis alijs modis solui, a iure introductis, & sic cessabit prædictum inconueniens. Et ita existimo intelligendam esse materiam hæc, saluo meliori iudicio, & quantum adhuc videatur ob stare dict. l. antiquitas, quia in casu ipsius etiam fuit relictus usufructus hæredibus, & nihilo minus decidit iuris, quod non transeat vltra primos hæredes. Potest tamen responderi alia ratione, ubi hoc statutum fuisse, ne scilicet, proprietates remaneret inutilis quod contingeret, si ad omnes hæredes transiret legatũ usufructus, vt supra dictum est, quod cessat in nostra quaestione societatis iuratae vel vestigialium: quia licet transeat ad omnes hæredes societas, non efficitur perpetua, quando quidem potest solui alijs pluribus modis

- 1 Prorogatio contractus debet fieri durante primo termino ad hoc, de sit idem contractus, si vero extensio fiat lapsa dicto primo termino non erit idem contractus sed nouus.
- 2 Ratiõficatio appellatiõnis interposita ab alio nomine aliterius debet fieri intra terminum datum ad appellandum.
- 3 Consanguineus, cuius nomine aliquis retraxit pro tanquam de illam debet illud approbare infra nouem dies datũ a iure regio ad retrahendum.
- 4 Appellari pro alio sine ipsius mandato, quomodo possit?
- 5 Coniuncte persone admittantur pro coniunctis sine mandato ad retrahendum, dummodo infra dicta nouem dies persona principalis ratificet.
- 6 Adhæres appellatiõni alterius debet id facere intra tempus datum ad appellandum.
- 7 Prorogatio facta simpliciter durante primo termino, præsumitur fieri cum eis dem circumstantijs equalitatibus, p. ana. & iuris, quibus factus fuit primus actus.
- 8 Prorogatio si fiat diuersa forma, natura, & qualitate a primo actu non erit prorogatio, sed reuocatio.
- 9 Iurans solvere certam pecuniam quantitatem ad certum terminum, prorogato sibi termino a creditore, non incurrit in perituum, si non soluat in primo termino.
- 10 Lapsa tamen termino prorogationis, si nõ soluat erit perituum, sicut fuisse si prorogatione non facta in primo termino minime soluisse.
- 11 Excommunicatio imposita, non incurrit etiam si non soluat debitum in termino prorogato, nisi prorogatio fuerit facta de consensu iudicis.
- 12 Prorogatio termini solutionis debiti facti debitori principali, in scio & ignorante si de iure non præiudicat ipsi, sed imo liberatur præiudicium. Sed contraria opinio est communis, vt in nu. 22. vera resolutio & concordia ponitur in num. 15.
- 13 Instrumentum quarecũq; primi anni locatiõnis expresse, non habet executionem paratam pro anno ratiõis reconductionis.
- 14 L. 10. tit. 18. de los sadores, libr. 3. fori in intellectu & in num. 17.
- 15 Eidei iussor potestatis, qui tantum interuenit pro tempore officij assignato in praussione regali, non tenetur pro tempore possessa prorogato.
- 16 Iuramentum partium prorogariũ terminum cõmissi, eo iam elapso, facit ipsum valere meliori modo, quo potest.

- 19 Verba que non possunt proprie cum sententia salua ri, debent inappropriari.
- 20 Intrans possessionem, quasi sibi iam tradita, cum tra men non sit tradita, eam acquirit de nouo?
- 21 Prorogatio compromissi facta elapso termino ipsius etiam absque iuramento valet & sustentur melio ri modo, qui potest, & sic tanquam renouatio com promissi.
- 22 Prorogatio termino facta per iudicem lapso primo termino an aliquid valeat?
- 23 Prorogatione compromissi facta durante primo ter mino & cu eiusdem qualitatibus appositis in primo, an comprehendat, & constat repetitum iuramen tum appositum prius in ipso compromisso?

De prorogatione contractus. Cap. XLIX.

Prorogatio contractus de bet fieri durante primo tempore ad hoc, vt sit idem contractus, si vero extensio fiat primo ter mino elapso non est idē contractus, sed nouus, iste est text. expressus loquens in contractu precarij in l. sed & si manente. ff. de precar. Tenet plurimos refe rens Anton. Gabriellib. 2. comun. opin. con clus. 2. de dilation. num. 1. pag. 108.] Et quod prorogatio facta post primum tempus non sit proprie prorogatio siue extensio, sed potius renouatio aut simile quippiam. tradit plures allegans Tiraquell. de vtroque retract. tit. 2. §. 1. glo. 7. numero. 24 folio. 297. vbi num. 25. refert Bald. & Roman. tenentes contrarium, quorum opinio, ipse intelligit cum Barbat. quem refert, tantum procedere quando ius aduersarij non sit deterius alijs secus. Et in nu mer. 26. refert plures tenentes, quod tempus prorogatum ante finitum primū terminum non est nouum tempus sed idem cum primo per. d. l. sed & si manente & ibi Barto. & Do ctor. & num. 40. hoc vltimum intelligit sicte & improprie ex sententia Cyni, Bartol. & aliorum, quos refert, & in extraiudicialibus secundum alios, quos refert, & numer. 41. & 42. ampliat. dict. l. sed & si manente etiam si prorogatio fiat vno momento ante finem pri mi temporis, etia si incidat in tempus noctis dum nihil restet faciendum post dictum pri mum tempus. Et materia hanc prorogatio

nis bene examinant Docto. in l. 4. in prin cip. ff. de damn. infect. & in cap. de causis pre cipue moderni ibi de officio delegat [Et latil sine Anto. Gabriel. d. 2. conclus. per totam] Ipse vero non omnia referens, sed breuiter an nutante Deo, ea ex eis colligam; quæ in pra ctica magis prodesse videantur & quæ ali quam difficultatem patiuntur.

¶ Ad idem igitur allegatur text. in l. bono rum. ff. de rat. hab. vbi probatur, quod si quis nomine alterius absque eius mandato agerit, uerit bonorum possessionem illi de latam de bet rata haberi per eum, cui competebat, eo tempore, quo peti potuit, & non potest post terminum ratificari. Quem text. vnicum & singulare & literis aureis scribendū ex Bart. & alijs dicit Anton. Gomez in 1. tom. capit. 1. num. 3.

¶ Vbi ex eo primo infero secundum eos quod si quis appellauit pro alio (intellige sine man dato) debet ratificari ab illo intra tempus da tum ad appellandum. Quam opinionem per illum text. tenent etiam speculator & Cor neus & eos referens Marant. de ordin. iudic. 6. parte principal. titu. de appellat. num. 207. pag. 598. vbi concludit, quod hi decem dies, intra quos dominus debet ratificare appella tionem suo nomine interpositam, currunt ei a tempore, quo sciuerit sententiam esse latam, quia ex tunc currunt sibi decem dies ad ap pellandum, vt in authentic. hodie C. de ap pellation. Et hodie per l. Regiam. r. titu. 16. libr. 3. ordinam. idem est dispositum in quin que diebus datis ad appellandum, ergo cur runt etiam ex tunc ad ratificandum appella tionem: & hanc dicit esse puram veritatem contra speculatorem dicentem, currere a tem pore, quo sciuit appellatum.

¶ Secundum ex dict. l. bonorum non inter infero Anton. Gomez vbi supra quod si quidam extraneus retraxit pro tanto rem venditam ab aliquo consanguineo nomine alterius con sanguineo absque eius mandato, quod ille cuius nomine retraxit debet approbare & ra tum habere infra nouem dies datos a nostro iure regio ad retrahendum. Eadem latius re petit idem autor. 2. tom. C. de qualitat. con tract. numero. 30. column. fin. illius numeri Vbi inquit, quod hæc secunda illatio licet ve rissima sit de iure, non tamen videtur, quod possit verificari in nostro regno, cum princi palis consanguineus, qui vult retrahere tenetur iurare, quod illam rem vult sibi habere, & tale iuramentum sit personale, quod alius pro

con non

eo non potest facere, ideo non deberet alius admitti sine mandato ad retrahendum pro eo inuito tempore, vt bene probat Tiraquell. de vtroque retract. tit. 1. §. 1. glof. 9. num. 255. & sequent. fol. 65. & 66. vbi num. 260. quod non sufficit habere mandatum nisi illud em ptori exhibeat. Sed potest responderi huic difficultati; quod cum rati habitio & ratifica tio debeat fieri per consanguineum infra nouē dies datos a nostro iure ad retrahendum tunc iurabit consanguineus in forma iuxta. ll. regias & adimplebit earum tenorem, Et quod extraneus non admittatur nomine consan guinei, sine eius mandato ad retrahendum, nec aliquid valeat si admittatur nisi consan guineus ratificet infra terminum datum ad retrahendum, tenet in terminis cum Cassan. id probans per dict. l. in bonorum & per alia plura iura & decisiones Doctorū Tiraquell. dict. 1. parte de vtroque retract. §. 1. glof. 10. numero. 84. & sequent. facit quod tradit La pus allegatione. 2. numero. 1. dicens, quod non sufficit procuratorem presentare virtute iuris patronatus domino competentis in fra quatuor menses non faciendo fidem de mandato infra dictos quatuor menses quia pa ria sunt non presentare vel minus sufficien ter presentare infra tempus per capit. si quis iusto delect. in. 6. sequitur Rochus de Curt. de iur. par. vers. honorificum num. 26. Alia ta men vgentior difficultas adest in proposito contra hanc illationem & similes, quæ possent deduci in proposito ex. d. l. bonorum (& eas nunc omitam, vt reuertar ad propriam mate riam prorogationis), scilicet, qd extraneus p consanguineo non admittetur in iudicio sine mandato, & si de facto admittatur nihil ope rabitur eius petitio: quando quidem ipse con sanguineus & cæteræ personæ principales, quarum nomine fit actus debent in tempore dato ad faciendum siue petendum approbare & ratificare, & si posset faciāt nihil agent, vt in. d. l. bonorum igitur. d. l. bonorū & illa tiones supra ex ea factæ & aliz, quæ fieri pos sunt de nihilo feruiant.

¶ Sed pro prima illatione supraposita potest responderi, quod bene admittitur quis sine mandato ad appellandum pro condemnato, quo l. mox reus ratum habere debet, vt est text. expressus in capitulo. non solent. 2. quæ stion. 6. vbi glof. expouit verbum mox id est intra decem dies per dict. l. bonorum. Secun do respondeo, quod in causis eriminalibus potest quis pro alio sine eius mandato appel

lare, vt in l. non tantum. ff. de appellat. Et ita in hoc casu exemplificat hanc illationem su pradictam Antonius Gomez dict. numero. 30. ad fin. quod exemplum ego non admittito, quia in eo non requiritur vlla ratificatio rei condemnati, sed quilibet potest pro eo abs que ipsius mandato appellare, etiam ipso reo resistente, vel consentiente sententiam, vt in dict. l. non tantum expresse probatur: potest tamen verificari in quacunque alia appella tione per text. in dict. capitul. non solent cum glof.

¶ Secunda illatio supraposita potest saluari in marito pro vxore, patre pro filio, tutore & curatore pro suis minoribus, & in alijs cotu actis personis, quæ licet non habeant speciale mandatum ad id, admittantur tamen pro eis ad retractum & ad alia speciale mandatum requirentia, dum tamen infra dictos nouem dies persona principalis iustificet, vt in termi nis tradit Palat. Rub. in l. 70 Taur. numer. 45. & 6. & optime Tiraquell. vbi supra §. 1. glof. 19. numero. 92. & sequent. fol. 78. ad. fi. & 79. Sed ex quo intra dictos nouem dies persona principalis debet ratificare videtur adhuc par ui momenti hæc illationes

¶ Vltimo ex dict. l. bonorum illationem, quæ ceteris præstantior est non omitam, quæ tradit glof. singularis in cap. vt circa. §. alio quum. verbo ad hærentes ad finem. de electio ne in 6. quæ tenet, quod non admittentur ex virtute appellationis hærentes, nisi intra tempus, quo appellasse debuissent, appella tionem expresse ratificauerint, & dixerint se adhærere velle, allegat etiam text. in dict. cap. non solent. 2. quæ st. 6. cuius glof. opinion. se quantur plures Doct. quos refert Tiraquell. de vtroque retracta. 1. parte. §. 1. glof. 10. nu mero. 86. Et dicit communiter approbata glo. illam Sebastianus Sapia. in l. 1. nu. 58. C. qui admittit. sequitur eam plures allegans Se bastianus Vantius in suo tractatu nullitat. in titulo, quis possit dicere de nullitat. num. 26. folio. 56.

¶ Sed ad materiam prorogationis rediens est semper summo pere aduertendum, quod ad hoc, vt prorogatio etiam legitime facta intra tempus primæ concessionis sit eadem cum prima dispositione, requiritur, quod fiat cum eiusdem circumstantijs & qualitatibus sicut fieri præsumitur quando sit simpliciter etiam res pectu pœæ & vsurarum, vt late plures al legans tradit Boerius decis. 284. numero. 9. & 10. tenet etiā alios allegans Marcus Anton.

Blanc. in tractatu de compromiss. 7. quæst. princip. verb. prorogatio num. 53. volum. 3. tract. folio. 18r. vbi num. 55. agit an debeant ad hoc partes dicere prorogamus, vel an sufficiat si dicant, elegimus sequitur etiam Tiracuell. de vtroque tractu. 2. parte. §. 1. glo. 7. num. 27. folio. 297. [Et Anton. Gabriel plures referens vbi supra. num. 4. & sequent.]

8. ¶ Secus vero erit si prorogatio fiat diuersa forma, natura & qualitate à primo actû, quia tunc non erit prorogatio sed renouatio, ita tenet expresse gloss. in capitul. ij. qui autoritate gloss. final ad fin. de præbend. in. 6. quam pluribus autoribus allegatis, qui eam sequuntur, sequitur etiam Alexand. in. l. 4. in principio nu. 9. ff. de dam. infect. & ibi etiam notat additio Bartol. num. 3. & illam gloss. sequuntur in proprio loco Ancharr. & Dominicus, qui dicit singularem esse & illam gloss. dicit literis aureis scribendam Felinus in dict. cap. de causis nu. 2. & ibi sequitur alios allegans Decius num. 7. in. 2. collilius numeri, versic. 2. prædict. conclusio & idem Felin. in. ca. 1. col. 1. de spon. salib. & las. in. l. lecta. nu. 9. ff. si cert. pet. sequitur alios allegans Didac. Perez in. l. 1. tit. 1. lib. 3. ordinam. col. 886. ver. dubitatur. & Boerius desit. suprad. a. 8. num. 5. vbi bene explicat & Couar. de pact. in. 6. in princip. nu. 6. vers. quinto, &c.

9. ¶ Ex quo inferitur, id quod eleganter determinat Cardinal. in clem. tina. 1. versicul. nos igitur num. 18. de iure iurand. quod si quis iurauit soluere certam quantitatem pecuniæ alteri vsque ad certum terminum, & creditor concessit illi maiorem dilationem, non incidit in periculum si non soluat in primo termino: & ita dicit determinasse Rainerium in sua summa. §. item pone per text. in capitul. præterea el. 1. de spon. salib. vbi probatur, quod pars potest remittere iuramentum in sui fauore præstitum, quam opinionem sequitur Felin. nu. 2. & Decius nu. 7. in. d. capit. de causis. hæc ratione, quod prorogatio videatur facta cum eisdem qualitatibus, quibus prima dilatio concessa fuit. [Et tenent omnes tenentes quod infra sequitur secund. Anton. Gabriel. vbi supra num. 12.]

10. ¶ Ex quo inferit ipse Decius ibi, quod lapsò termino huius prorogationis si debitor non soluerit erit perurus, sicut fuisset, primo termino elapso non facta præd. prorogatione, si non solueret. Et hanc illationem tenet Bartol. in. l. cum stipulatus sum mihi à Proculo versicul. item si prorogauit terminum iura-

menti. ff. de verbor. obligation. & in. l. 1. §. & post operis. ff. de nou. oper. nunt. & ibi Moderni. sequitur & probat alios allegans Felin. in capitulo. 1. numero. 4. & 5. de iure iur. & hanc testatur esse communem opinionem, Decius vbi supra in dict. capitulo. de causis numero. 7. licet ipse ibi teneat contrarium, sequitur etiam suprad. illationem Didacus Perez vbi supra versicul. hinc inferitur, alios allegans non tamen Decium, & Boeri. vbi supra numero. 11. sequitur etiam Marcus Antonius vbi supra numero. 58. ad finem & plures referens Couarruissas vbi supra, qui aliter intelligit Cardinalem vbi supra, scilicet, vt loquitur quando debitor non soluit in termino prorogato, quod non sit periturus & in hoc casu refert Docto. alios pro & contra tenentes. Sed licet Cardinalis generaliter videatur loqui ex ipso tamen sentio loqui tantum quando debitor termino solutionis prorogato perire ditorem, non soluit in primo termino: quia hoc casu optimò iure tenet Cardinal. & sequaces, quod debitor non sit periturus quando quidem pars sibi remisit iuramentum, quod potest facere iuxta dict. capit. præterea, el. 1. de spon. sal. At vero si debitor nec in termino prorogato soluit nec in periculum quoad quidem sibi non fuit remisit iuramentum in hoc termino prorogato iuxta communem opinionem supra proximè positam [quam etiam refert esse veriore & magis communem ex testimonio Parisii & aliorum Anton. Gabriel vbi supra num. 11.]

11. ¶ Secundo inferitur ex supradictis idem esse in excommunicatione prolata contra debitorem, si non soluerit Titio intra certum terminum, quia si antequam incurratur excommunicatio, prorogatur terminus datus, non incurritur excommunicatio nisi lapsò termino prorogato, solutione non facta, secundum Felin. & Couarru. vbi supra qui alios allegat & Sylu. nupt. lib. 6. numero. 55. volumine. 6. tract. diuers. doct. folio. 47. & est communis opinio secundum Nauarr. in Man. capitulo. 27. numero. 14. vbi cum Syluest. hoc intelligit, quando prorogatio fuit facta de consensu iudicis, aliàs secus quia excommunicatio non incurritur, idem tenet frater Pedraza in sua Summa in. 7. præcepto. §. 15. fol. 81. dixi ego allegatione. 9.

12. ¶ Suprad. tamen de prorogatione facta durante termino primæ concessionis vera sunt, & limitatur præterquam respectu tertij, nam in ipsius præiudicium ipso ignorante, vel in-

uito non censetur idem contractus, & tempus, per prorogationem sed diuersus contractus vel tempus diuersum, vt contingit, quotiescunque prorogatur terminus solutionis debitori. Nam hæc prorogatio non præiudicat eius fideiussori, sed imò ipse fideiussor liberatur, nisi nouus consensus ipsius interueniat, etiam si prorogatio fiat durante primo termino, in quo ille fideiussit. Ita enim voluit specul. in tit. de fideiuss. §. 1. versicul. illud. & ibi clarè Ioann. Andr. tenet etiam Bald. Alberic. Paul. & Alexand. relati per Marcum Anton. vbi supra. n. 60. qui cum eis videtur tan sure & Tiracuell. plures allegans, & inde bene inferens, vbi supra. n. 32. & sequè. [Sequitur plures referens Anto. Gabriel vbi supra nu. 24.] Pro qua opin. videtur esse bonus tex. in. l. itè queritur. §. qui impleto. versic. sed hoc. ff. locat. vbi probatur, quod licet qui impleto termino cōductionis remansit in conductione, non solū reconduxisse videatur, sed etiā pignorum videatur durare obligatio. Hoc tamè verū est, nisi alius pro in priori conductione res obligauerat: quia huius nouus consensus erit necessarius. Ecce igitur quomodo probatur ibi, quod fideiussor dat, & qui intercessit pro prima locatione non tenetur pro tacita re conductione inducta à lege, nisi de nouo ille fideiussor consentiat. Idem etiam expresse in eisdem terminis locationis expresse, & tacite probat text. capitalis etiam in materia in. l. si cum Hermes. C. de locato & conduct. & ibi notat Bald. tradit Boerius vbi supra numero. 14. tex. etiam in. l. Labeo. la. 2. §. vltim. ff. de arbit. vbi probatur fideiussores primum datos ad alius obligationis tutelam non extendi nec ceteri datos ad ipsius prorogationem.

13. ¶ Sic etiam videmus, quod instrumentum guarentigium primi anni locationis expresse non habet executionem paratam pro anno tacito reconductionis, quæ est communis opinio secundum Anton. Gomez in. l. 64. Taur. num. 6. in fine, sequitur Gregorius Lopez in. l. 20. in. gloss. mag. titulo. 8. partit. 5. & Didacus Perez in. l. 1. tit. 8. lib. 3. ordinam. colum. 100.

14. ¶ Hæc tamen omnibus non obstantibus contrariam sententiam, imò quod fideiussor non liberetur per prorogationem termini solutionis factam per creditorem debitori, tenet & probat Anton. Gomez. 2. tom. capitul. 13. de fideiuss. nu. 2. vbi allegat Abb. Ancharran. Bald. Angel. & alios. Docto. hanc opinio-

nem tenentes, & dicentes eam esse communem, & tandem inquit hanc opinionem esse verissimam, & tenendam in iudiciò, & consulendo, & quod nullo modo est tenenda opinio contraria, neque est seruanda distinctio. l. Fori. ro. titulo. 18. de los fiadores, libro 3. foreleg. quia caret ratione secundum ipsum, & tantum est seruanda in locis, in quibus esset consuetudo. Quæ. l. fori hoc statuerebat, scilicet, quod per prorogationem termini factam debitori ante terminum solutionis si ne consensu fideiussoris, liberatur fideiussor ipse, quod secus dicit esse lex illa, quando prolongatio facta non fuit, si creditor ad terminum non petierit debitum suum. Et ibi Montal. in. gl. 1. notat eam. l. pro opinione Specul. & inquit, quod si post terminum fiat talis prorogatio, non liberatur fideiussor, vt in. d. l. fori, à contrario sensu, & in. l. cum stipulatus sum mihi à Proculo. ff. de verbor. obligation. & ibi per Bartolum. Quod vltimum ipse verum non puto: neque enim argumentum à contrario sensu ibi sumendum est, cum reseruetur prauus, & absonus intellectus, quia si prorogatione termini facta durante ipso primo termino liberatur fideiussor, qui non consensit prorogationi per illam. l. à fortiori liberabitur facta prorogatione post finitum primum terminum, quia cum hæc non dicatur prorogatio, sed renouatio, vt in nostra. l. sed et si mauere cum similibus. ff. de precario, minime censetur pro ea obligatus fideiussor, nisi expresse consentiat iterum, cum contractus fiant consensu, & non alias. Hanc etiam secundam opinionem in prorogatione termini compromissi, in quo fuit datus fideiussor de soluendo omnè condemnatione, quando fideiussor simpliciter factus est testatur communem Docto. in capit. constitutus, de fidei. & alibi Marc. Antonius vbi supra dict. num. 60.

15. ¶ Quid tenendum in hoc articulo vtili, & quondie contingenti in practica? Certè si verba, & mens omnium doctorum de hac re agentium rectè considerentur, nulla contradictio inuenietur. Et ideo pro decisione huius articuli est tenenda sequens resolutio, & concordia verissima meo iudicio, scilicet, quod aut fideiussor se obligauit ad tempus, vt putata, quia dixit, volo teneri pro isto vsque ad mensem, & hoc casu liberatur fideiussor facta prorogatione temporis, & tunc loquitur proprie & procedit prima opinio supra dicta. Aut vero fideiussor obligauit se pure ad dchi

plurima agit in hac materia prorogationis.

22 **¶** Ex quibus vltimo loco inferitur, non bene dixisse Specul. in titu. de dilatio. §. nūc videamus. verfic. verba hęc, quem inaduertere sequitur Anto. de Butrio. in capit. 2. de dilatio. vbi tenent, quod prorogatio termini facta per iudicem post lapsum termini nihil valeat: quem etiam videtur sequitur Tiraquel. vbi supra. 2. parte de vtroque ret. §. r. gloss. 7. num. 30. Sed contrarium est tenendum, quia licet sit finitus terminus, adhuc subest litis materia, quę prorogari potest. Pro qua opinione contra specul. facit. l. Titio centum, la pequeña. ff. de legat. 2. & ibi notant Bald. & Imol. Et ita contrariam opinionem, imo quod valeat dilatio hoc casu tenet etiam Bal. in l. r. C. de tempor. appell. & sequuntur Imol. Rom. & Alexand. indi. l. 4. in princ. num. 3. vbi alios allegat, & respondet difficultati, quę huic opinioni opponebatur ex l. legato inutiliter. ff. de legat. 1. vbi Angel. Paul. Arret. & Iaf. num. 13. hanc opinionem tenent contra Bald. & Imol. ibi, qui per illū text. tenebant opinionem specul. Hanc etiā secundam partem contra specul. tenet Menchac. lib. 2. controuers. v. si frequer. ca. 14. nu. 9. vbi ampliat etiā si in causa nulla data fuisset dilatio prius.

23 **¶** Vltimus est aduertendum quod si factu com promisso, cū iuramento de non cōtraueniendo fiat prorogatio ipsius in tempore cum eisdem qualitatibus, vt in primo, nō tamen fuit repetitum iuramentum, licet fiat mentio aliarum qualitatium cōtētarum in primo, & dicatur, & cetera, non videtur repetitum iuramentum. Pro quo facit tex. insignis in capit. penultim. de iure iurand. quo probatur ad iuramenti religionem, & vt quis ex iuramento teneatur, non esse satis, quod fiat promissio per relationem ad iuramentum iam præstitum, sed est necessaria specialis iurandi forma, vel verbis, vel mente concepta. Et ita in terminis tenet hanc opinionem Bald. consil. 436. incipienti. quæritur si factum fuit cōpromissum volumin. 1. quem sequitur Decius & Socin. & cum eis Marc. Anto. bene probans vbi supra in d. tractat. de compromiss. 7. question. princip. verbo prorogatio. nu. 78. volumin. 3. doctorum cōtra Iaf. & Curtium, quos refert. & limitat cum alijs, quādo partes in compromisso cōuenierint de prorogādo. Nam tunc, quia fuit cogitatum de iuramento in genere, intelligitur esse facta repetitio. Sed latius pro huius articuli resolutione, & intellectu. d. ca. penultim. videandus est omnino Couar. vbi

supra. n. 6. per totū vbi optime examinat articulu hunc, & quatuor casus distinguit, & cōsiderat in eo, & ideo amplius hic nō disputo.

Index. Cap. L.

- 1 Confessio procuratoris de mutuo recepto non nocet domino nisi confiter de vera numeratione, vel confiter pretium esse cōuersum in causam, in quam habebat potestatem vendendi.
- 2 Mandatum est stricti iuris.
- 3 Habens mandatum ad exigendum potest recipere solutionem.
- 4 Confessio procuratoris de recepto, ad exigendum a debitoribus constituti non nocet domino nisi de vera numeratione confiter.
- 5 Procurator hic qui constituitur recepisse interrogatus in iudicio cum iuramento tanquam testis idem deponens facit fidem contra dominum cum alio teste.
- 6 Confessio tutoris, curatoris executoris, vel alterius cuiusunque administratoris de recepto nō nocet domino nisi de vera numeratione confiter.
- 7 L. Lucius la. 2. §. Tutela. ff. de administrat. tut. intellectu.
- 8 Confessio procuratoris de recepto, quando habet mandatum ad recipiendum & cōstendendum recepisse & promittendum, & c. bene nocet Domino cum communi contra Bart.
- 9 Procurator ad accipiendum habens mandatum plenum cum libera & generali administratione ab homine, potest exigere, nouare & aliud pro alio permutare & confiteri recepisse, & tollere debitum si in se per mandatum habeat alia clausulam, scilicet, quod procurator possit facere omnia illa, qua dominus precepsit facere possit.
- 10 L. 7. tit. 14. part. 5. & l. 4. tit. 11. & l. 19. tit. 5. part. 3. intellectus & numerus sequent.
- 11 Procurator cum libera, & quod possit facere omnia illa, qua dominus presens facere possit, potest donare de iure regio licet de iure cōmuni esset secus: & quomodo hoc de iure regio intelligatur numerus sequentibus precipue in num. 14.
- 12 Procurator cum libera de iure communi an possit liberare nullo dato vel retentō.
- 13 Clausula illa cum libera & generali administratione, & illa, vt possit procurator facere omnia illa, qua dominus presens facere possit, habet vim specialis mandati inaqueque de per se: & procurator se constitutus poterit pacisci cum debitoribus & facere quitaciones & fidem facere de debitis, & potest vendere & alienare & cōcederē sub annuo redditu.
- 15 Procurator, & quacūque alia persona posita ad debitum recipiendum an, & quibus casibus possit terminum solutionis prorogare? & num. 16.

Pro-

- 17 Procurator generalis etiam cum libera ad lites, non potest exigere, nec interpellare, protestari, aut denuntiare nisi de exigendo habeat mandatum.
- 18 Procurator generalis cum libera ad negotia potest se pro dicta facere.
- 19 Procurator, qui non habet potestatem ad solutionem recipiendam potest agere, vt deponatur res quando debitor esset condēnatus per sententiam transactam in re iudicatam, vel si esset obligatus per instrumentum euentigium, item & potest petere, quod res sequestraretur in casibus, in quibus habet locum sequestratio.
- 20 Procurator ad vendendum & executor testamenti an possit habere fidem de pretis.
- 21 Confessio procuratoris de recepto an nocet domino quando dominus in mandato iuravit seruum habiturum, quicquid per procuratorem gestum fuerit virtute dicti mandati? & numero sequenti.
- 22 Et an hoc procedat etiam si promissio rati habitio nis non sint iurata?

De procuratore ad recipiendum confititū. Cap. L.

¶ Procurator ad accipiendum pecunias mutuo constitutus, debet vere recipere, & nō sufficit, quod in instrumento cōfiteatur se recepisse, nisi appareat de numeratione & non poterit aliās agi contra dominū pro illo mutuo ex præd. instramēto, quo cōfiteatur illud recepisse, ita tenet expresse Bart. in l. 2. §. si. nu. 6. ff. de reb. cred. si cert. pet. Quę doctrina valde allegatur & cōmuniter approbatur per Doctō. ibi, secundum Soci. ibi num. 16. Iaf. col. penult. nu. 20. & Deci. nu. 26. Purpur. 87. Curt. 24. Alciat. num. 16. & est frequētius receptum secundum eundem Alciat. in l. solutionis. ff. de verb. signi. licet Salic. Imol. Fulgos. & hos referens Alciat. d. nu. 16. & sequentibus. & in d. l. solutionis teneant contrarium. Quorum fundamēta latissime refert Alciat. vbi supra adiciens coniecturas ex quibus iudex arbitrari debet veram esse confessionem procuratoris. Quam opinionem contra communem pleriq; tenent secundum Decium nu. 26. qui eam etiam tenet. Sed opinio Bart. testatur etiam cōmunem Anto. Gomez in l. 9. Tau. nu. 36. col. 2. illius numeri. & tenet idem Bar. in l. a. Dico Pio. §. sed si emptor nu. 6. de re iudic.

dic. Vbi limitat quādo pretium receptū apparet esse cōuersum in illam causam, in quā habebat potestatem vendendi, quia tunc ex hoc apparet confessionem esse veram. & nu. 7. tradit quando constitetur conuertisse in illam causam & non apparet. Et opin. Bart. in d. §. si. d. nu. 6. testatur etiam cōmunem alios allegans eamq; sequutus Roderic. Suarez in l. post rem iudicatā in declaratione. l. Regia. in vers. quia supra visum est nu. 15. & 16. ff. de re iudic. vbi admonet soluentes procuratori, vt siq; cauti, q; soluāt in præsentia testiu & I. abellionis, qui attestatur de vera numeratione, & quod in eorum præsentia fuit facta solutio, aliās non essent securi ex sola confessione procuratoris sequitur etiam præd. Bart. doctrinam alios allegans Decius consil. 493. incip. viso tenore nu. 13. & sequentibus. Pro qua opinione primo Bart. allegat rationem quia dominus faciens procuratorem ad recipiendam pecuniam mutuatam, intelligitur de mutuo naturali, quod significat ista dictio ad accipiendum: sed per confessionem de recepto tantum probatur mutuum ciuile, cui natura non cooperatur nisi probetur numeratio, ergo &c. Hęc ratio Bart. licet nō multum stringat, negari tamen nō potest, quin aliud sit accipere, aliud vero confiteri accepisse, & fines mandati sunt diligenter seruandi; adeo q; excedens eos, faciat actum nullum in excessu, vt in l. diligēter cum similibus. ff. mad.

2 **¶** Quia mandatum est stricti iuris, vt in d. l. probatur. & in l. si procurator. C. de procurat. & in c. cū olim vers. cum procurator de officio delegat. & tenet expresse per illum tex. & alia iura Didac. Perez in l. 1. tit. 4. libro 3. ordina. colum. 937. ad finem. Secundo allegat pro hoc Bart. text. quasi expressum in l. r. §. si mutuatam. ff. si quid in fraud. patris, vbi probatur, q; patronus poterit agere Fabiana quādo liberus ipopōdit se soluturum mutuum, quod confiteatur accepisse: quasi in fraudem factum illud sit, cum confiteatur, si non cōstat de vera receptione. Itaque non nocet patrono confessio illa liberti de mutuo recepto, si facta promissione de illo soluēdo. Allegat etiā tex. in l. si debitorum meum. ff. de nouat. Sed vltra Bart. melior text. allegatur pro eius opinione. & cōmuni in l. non abstulit. C. de noua. ibi. cum neq; eo quod non soluebatur, eos liberare poterat.

3 **¶** Ex quo text. primo colligitur, q; licet habens mandatum ad exigendum possit recipere solutionem secundum Bar. & Alex. in l. 3. ff. solut.

ff. solut. matri. vbi Paulus de Cast. per. d. l. nō abtulit testaturita cōmuniter teneri, tamen non poterit liberare & debet constare de vera solutione.

4 ¶ Secundo infertur ex d. text. & ex cōmuni doctrina Bart. supra d. q. ea non tantū procedit in mandato ad accipiendam pecuniam mutuam prout loquitur Bart. sed etiam in mā dato dato ad exigendum à debitoribus; nam debet constare de vera solutione, & non sufficit confessio procuratoris de recepto, quia illa non nocet domino, quia est extraneus, vt in l. certum cum siml. ff. de confess. & ita notant ex illo text. in d. l. non abtulit Bart. Bal. & Angel. & idem Angel. in l. nam & nocere. ff. de pact. quem refert & sequitur Roderic. Suarez vbi supra nu. 15. dicens ex illo text. q. procurator constitutus ad quitandum de receptis, non sufficit, q. faciat confessionem de recepto, sed requiritur, q. realiter probetur solutio per testes vel scripturam, quod etiam sequitur per illum text. Paulus de Cast. in d. l. 2. §. si. ff. si cert. pet.

5 ¶ Vbi inquit, q. si iste procurator, qui in instrumento confiteretur se recepisse, tanquam testis iuramentum interrogaretur, & sic non per modum voluntarie iurisdictionis sed ex necessitate bene facit fidem vna cum alio teste etiam contra dominum, per ea que notantur in l. non solum in fine principij, ff. de procurat. q. confessio procuratoris non voluntaria sed ex necessitate facta præiudicat domino. Quæ omnia sunt summopere notanda quia quotidie in practica contingunt. Et iam ego hoc allegavi in fauorem domini, qui dedit mandatum ad accipiendum, & procurator confessus fuit se recepisse, & reuera non recepit integrum, quia fuit error in calculatione, licet totum confessus fuit recepisse, & ad euitandam probationem erroris si forte probari nequirit allegavi supradictam doctrinam respectu tantum eius quantitatis, in qua fuit error, non vero in reliquo, quia id dominus ratum habuit.

6 ¶ Vterius supra dictā doctrinam Bart. cōmuniter approbatam, quæ loquitur in procuratore amplius, vt procedat etiam in tutore, curatore, exequutore testamenti, vel alio quocunque administratore, nam eorum cōfessio non nocet domino: communis est secundum Andr. Tiraque. de retractu conuent. §. 4. gl. 6. num. 12. fol. 37. vbi num. 13. refert tenentes contra Bart. vbi supra.

7 ¶ Sed contra supra dictam doctrinam Bart. &

communem vnus text. allegatur, qui videtur aliquo modo contrarium probare saltem iuncta sua glo. in l. Lucius la. 2. §. tutelæ. ff. de ad minist. tutor. vbi probatur, q. si pupillus conueniat suos debitores in iudicio & ipsi debitoribus exhibeat appochas sibi factas à tutore de recepto inquit text. liberatos eos esse ipso iure à pupillo. Et subdit glo. in verb. appochæ, scilicet. in quibus de debitis fuerat tutor confessus, scilicet, se recepisse. Ecce ergo text. iuncta sua glo. vbi confessio tutoris de recepto liberat ipso iure debitores pupilli. Si, igitur hoc in pupilli debitoribus cūtingit, à fortiori idem erit dicendum in maiorum debitoribus. Ideo pro solutione huius difficultatis, Bart. ibi reprobatur illum intellectum. Alexan. vero in d. §. si. sequutus gl. inquit, quod ideo ibi confessio de recepto præiudicat pupillo, quia tutor cōsetur habere mandatū generale cum libera à lege, iuxta glo. in l. mandato generali. ff. de procurat. Sed hanc Alex. solutionem reprobatur Iaf. in d. §. fin. num. 20. eo quod licet procurator habens generale mandatū cum libera ab homine possit præiudicare domino indistincte l. procurator, cui libera. ff. de procurat. quia imputandum est domino, qui dedit laras habenas procuratori, vt in l. cum mandato. ff. de minorib. tamen secus est in habente mandatū generale cum libera à lege, vt probat text. in l. 1. ver. denique. ff. de officio procurat. Casar. & ibi notat Bald. & idem Bald. in cap. contingit colum. vltim. de transallegatis per Iaf. vbi supra. & tradit Alciat. ibidem nu. 16. allegans bona iura ad hoc. Vnde vera solutio videtur, quom Iaf. sibi assignat. Scilicet, quod text. ille, tātum abest, vt non probet contra Bart. & communem, sed quod imo illam probet, dū dicit text. ille, sub conditione, scilicet, si soluisent. Quasi dicat expresse text. ita demum liberari debitores pupilli exhibentes appochas tutoris de recepto, si soluerint, hoc est, si probatū fuerit, eos soluisse. Ergo nō sufficit appocha de recepto & sic confessio nisi probetur solutio. Et ita recte inspectus text. ille optime probat & melius quam alius communem opinio. supra dictā. Ponderatq. Iaf. sibi plura concurrere, que stringunt in fauorem communis, scilicet, illa conditio, si soluisent, item, quod erat tutor, qui à lege habet mandatū cum libera, item, quod tutor cōsetur quasi dominus rerum pupilli, item, quod agebatur de actu magis fauorabili, scilicet, liberationis. Et tamē his tribus cōcurrentibus non præiudicat sola appocha confes-

confessionis: quanto igitur minus præiudicabit in casu Bart. sola confessio simplicis procuratoris. Et ita intellecto text. illi non obstat, declaratio supra d. gl. ibi, quia vltra confessionem tutoris in appocha contentam requirit text. solutionem, hoc est probationem solutionis. Et ita ex supra dictis remanet bene probata & defenata doctrina Bart. in d. §. fin. nu. 6.

8 ¶ Quam ampliati ipse Bart. ibi nu. 7. etiam si in mandato dicatur ad accipiendum & confitendum recepit. & ad promittendum adhuc enim inquit Bart. q. dominus non poterit conueniri ex illo instrumento. Quia illa verba ad confitendum recepit intelliguntur secundum pecuniam receptam, quia si aliter intelligerentur esset donatio vt in d. §. si mutuum. quæ donatio procuratori non videtur permiffa nisi exprimat. vt in l. contra iuris. §. 1. & sigal. ff. de pact. Et licet aliqui Doctores sequantur hanc extensionem Bart. tamen cōmuniter reprobatur, & tenetur contrarium, quia illa verba, & ad confitendum recepit, aliquid debent necessarii operari & sibi imputet dominus, qui tale mandatū dedit. Ita testatur Doctores supra allegati quia approbant supra dictam doctrinam Bart. vbi supra nu. 6. nam hanc extensionem reprobant, & dicunt cōmuniter teneri contrarium, q. dicit in d. §. fin. nu. 7. Et in specie in d. Curt. ibi nu. 26. Iaf. 23. & Derius 3. & Alexan. in d. l. Adiuo Pio. §. sed si em. notat. 12. & 14. ff. de iudic. & testatur cōmunem opinio. esse contra Bart. Adiuo. Suarez vbi supra nu. 16. Et ita ex supra dictis reuertitur limitata doctrina communis Bart. d. nam. 6. vno casu quando dominus dedit mandatū ad accipiendum & confitendum recepit, quam opinio. aduersus Bart. testatur receptionem Alciat. in d. §. fin. nu. 19.

9 ¶ Secunda limitatio doctrinæ Bart. potest cōstitui quando procurator ad accipiendum habet mandatū plenum cum libera & generalia administratione ab homine (hoc est) à dño, nam huiusmodi procurator potest exigere, nouare, & aliud pro alio permutare, vt in l. procurator, cui generaliter. ff. de procurat. & parte pecuniam accepta liberare debitores de reliquo, vt in d. l. non abtulit. & ibi gl. si. C. de nouat. expresse notat per. d. l. procurator, cui generaliter. Si igitur potest liberare, poterit à fortiori cōstitui recepisse & confessio nocet domino, & sibi imputet, qui mandatū ita amplum dedit procuratori. Pro qua etiam opinione allego optinat. l. septimam. titul. 14. part. 5. vbi loquens text. in procuratore ad

exigendum debitum in iudicio, & dicens, q. huiusmodi procurator nō potest recipere debitum nisi specialiter sibi hoc concedatur in mandato subdit hæc verba. *Oríge le tūto que tal personero como esse no pué desí por pleyo de quitamiento con aquela que en ha de demandar el debito, que gelo non demande, ni el pleyo que quitare si en la carta de la personeria lo fué otorgado libre elle nō poder en demandar, e en recabdar la debida, e si fuer todas las otras cosas que el señor podría si el señor fué presente, entonces, bien podría recibir la paga o quitar el debito, tal como el señor que lo fué su personero.* Et idem probat. l. 4. tit. 11. & l. 19. titul. 5. in. 3. parit. quibus legibus expresse approbatur supra dict. gloss. l. non abtulit. quæ idem tenebat de iure communi, quod ill. ill. probat. Et ita bene resultat & probatur ex eis, quod l. procurator constitutus supra dicto modo potest confiteri accepisse & talis confessio præiudicabit domino quandoquidem potest debitum tollere, sicut dominus, qui dedit mandatū. Sed si dominus confiteatur recepisse debitū nō admitteretur cōtra confessionem suā si renitiuit exceptioni non numeratæ pecuniar, & si illi non renuntiavit, intra triginta tātum dies admittitur ad opponendam prædict. exceptionem, vt in l. in cōtractibus. §. super cæteris. C. de nō numerat. pecun. Ergo idem dicendum est in procuratore sic constituto quandoquidem in mandato dicitur, quod possit omnia facere que ipse dominus si præsens esset facere possit: & ita est tenendum per supra dictas ll.

10 ¶ Sed pro earum declaratione est aduertendum, quod Gregor. Lopez in dict. l. 19. in gl. magna ad finem. & in gloss. sequenti. inquit, quod prædict. ll. non procedunt in rebus valde præiudicialibus, propter abusum notariorum, qui passim absque mandatū consensu, eisq. prorsus ignorantibus iuxta propriū stylum dicta verba inferunt, vt tradit Carolus Molin. in cōsuetud. Parisiens. titu. 1. §. 10. quæstio. 3. relatus per Gregor. Lopez vbi supra. Sed ipse contra hanc limitationem Gregorij video quasi expresse esse dictas ll. Regias præcipue dict. l. 7. que permittit procuratorem supra dict. modo cōstitutum possit tollere debitum & sic donare. & dict. l. 19. dum dicit. *Oquit alle la demanda.* Nam supra dicta sunt magni præiudicij. Et idem probat dict. l. 4. quas ll. forte non vidit Carolus Molinæ: & ideo nō videtur curandū de eius opinione, cum habeamus ll. Regias expresse probantes contrarium. Neque obstat si dicitur, quod

illa verba, *Oquitur el debito.* & illa. *Oquit alle la demanda.* intelligantur per transactionem: nam præter quam quoddam illa hoc non dicunt, sed simpliciter & generaliter permittunt, quod procurator possit liberare. dict. l. 19. dicit, *Que el procurador no se pueda avenir ni quitar la demada, sino fuere quando tuviere poder especial, o estuviere constituido de la manera que dizen las dichas leyes.* Item dict. l. 7. inquit, *Que el tal personero no teniendo el dicho poder libre y le nero &c.* No puede fazer pleyto de quitamiento con aquel a quien ha de demandar el debito que gelo non demande, ni gelo puede quitar. Et sic transigere & facere pactum de non petendo, & tollere debitum vel actionem pro diversis ponuntur in dictis legibus. [Nihilominus tamē opinio Grego. Lop. tenēda est tanquam æquior, qui vidit prædict. ll. regias easque limitavit prædicto modo: iniquum est enim ut procurator generalis præd. etiam modo constitutus possit ita in modo nocere domino in scio & inuito, qui si, id vellet à principio, mandatum speciale suo procuratori ad id concessisset, cui ergo hoc non fecerit, sed generalem procuratorem eum constituerit etiam cum prædict. clausulis amplis, non videtur eius mētis fuisse ut prædict. procurator sic generaliter constitutus, sibi in valde præiudicialibus nocere possit, sed in modico nec obstant. ll. regie in verbis supra relatis, quia etiā in casibus ipsarū licet id possit facere præd. procurator, modice lædi potest domino ob diversos respectus & considerationes in similibus negotijs contingentes, & sic fuit ipsæ restringendæ ob naturalem æquitatem atque rationē, quare merito eandē opinionē & intellectū ad prædict. ll. regias sequitur & dicit teneri Couar. in rubric. de testam. 2. part. nu. 14. fol. 8. & iterum libr. 1. Var. cap. 6. num. 3. probavit etiam nouissimē D. Anto. Quesada. q. 37. num. 17. libr. 1. Diuersarum quæst. iuris: vbi & alios plures auctores externos ad idem refert idem etiam Matienç. in l. 3. glo. 2. nu. 4. tit. 3. lib. 5. nouæ collect. regie. & iterum in l. 8. glo. 14. nu. 9. tit. 11. lib. 5. nouæ collect. reg. vbi num. 10. nouiter conatur respondere ad dict. l. 19. ne ob sit huic sententiæ, obstat vero suæ responsioni. d. l. 7. verba. supra relata.

11 ¶ Probant præterea. ll. illæ Regiæ, quod procurator cum libera de iure Regio potest donare, contra text. de iure communi in l. contra iuris. §. final. ff. de pact. per quem text. ita tradit Decius dict. consil. 493. num. 16. & consil. 401. incip. in causa Illustrissimi numer. 9.

Sed supra dict. ll. Regiæ hoc plus habent & requirunt quam dict. §. final. l. contra iuris, scilicet, ut ultra mandatum cum libera (cum quo solum de iure communi non poterat fieri donatio, ut in dict. §. final.) concedatur procuratori, ut possit facere omnia alia, quæ dominus possit facere ei præsens, ut dict. ll. dicit. Et ex eis notat aduertens esse necessarium quod hoc dicatur Grego. Lopez in dict. l. 7. in glo. que el señor. Ergo cum procurator ita amplum mandatum habet, merito, quod possit donare cum id dominus quoque facere possit, & procurator hoc modo constitutus possit facere omnia, quæ ipse dominus facere possit, & licet. ll. illæ hoc non exprimant scilicet, quod possit donare, dicunt tamen, quod possit liberare, & acceptilare, quod idem est in effectu.

12 ¶ Et licet, liberare possit etiam iure communi procurator cum libera, iuxta gloss. dict. l. non abtulit. & gloss. dict. l. contra iuris. §. final. quæ tenet, quod habens liberam administrationem peculij, possit bona fide gratis facere pactum de non petendo debitum, & sic remittere, ut quia non habet probationes, & sic non confidit de iure suo, non vero quado id faceret animo defendendi, quam opinionem de iure communi defendit Alexand. in l. pactum. l. 3. num. 4. C. de pact. vbi Curtius Senior in repeti. numero. 4. & 6. volumi. 6. repet. fol. 192. testatur gloss. final. dict. §. final. communiter approbatam. Contrariam tamē opinionem, imo quod aliter, quam aliquo dato vel retento, remissio debiti iniqui dicit non valet, tenet Bald. in l. 1. numero. 7. C. de pact. & Iaf. in dict. §. final. num. 17. & Ioan. Imol. in l. ex duobus l. 2. numero. 10. ff. de duob. reis. vbi gloss. tenet. etiam hanc opinionem, & Alexand. sibi contrarius in consil. 22. numero. 7. lib. 1. Cur. Iunior in l. Præses. numero. 5. C. de tranfa. Præterea etiam si opinio prior glossarum esset vera iure communi, merito quod legibus Regijs attentis procurator cum libera possit donare: cum per dictas ll. Regias ad hoc ultra mandatum cum libera requiratur alia clausula, scilicet, ut procurator possit facere omnia illa, quæ dominus præsens facere possit, cuius virtute poterit donare procurator, sicut dominus possit. Quia hæc verba ita ampla habent vim expressi, & specialis mandati ad omnes res, quas dominus facere poterat. Et ita verius videtur tenendum, quamuis Gergorius Lopez in dict. l. 7. in glo. libre el lenero. ad finem. teneat contrarium per

per dict. l. contra iuris. §. final. & l. filius familiaris. ff. de donat. & Bald. in dict. l. non abtulit. & Alex. consil. 44. vol. 2. Sed hæc allegationes Gregorius sunt de iure communi, non vero agimus de iure Regio, attentis dictis. ll. Regijs, quæ amplius disponunt, quam ius commune. Sed nihilominus propter auctoritatem tanti viri, scilicet, Grego. Lop. vel in quo cogitandum super hoc vltimo de donatione.

13 ¶ Imo rectius iuris considerando opinio, Grego. ad huc verior videtur, quæ obtingatur ius commune per dictas ll. Regias, quæ extra suum esse ius commune sunt, trahendæ ad eum ius commune, & gratia donationis de quo præcægitur, sicut terminis idem sentit Matienç. vbi supra num. 19. & 20. præsertim maxime autem intellectus, & limitatio ad præd. ll. Regias supra num. 30. an ob ea signato. ex Grego. Lopez, & alijs tractatis.

14 ¶ Vide etiam in proposito Monterasum in sua præctica de mandatu. fol. 123. col. 1. in principio. vbi tenet, quod clausula hæc cum libera & generali administratione, &c. habet vim specialis mandati de per se, & etiam alia clausula, de qua in dictis legibus, illa scilicet, ut procurator possit omnia alia, quæ dominus præsens facere possit. & ibi etiam admonet, ut in mandatis ad exigendum, hæc clausula non apponatur, quia eis appositis poterit procurator pacisci cum debitoribus, & facere quitationes, & fidem facere de debitis contra voluntatem domini. De quo etiam est videndus Mathe. de Affict. decisio. Neapol. 305. nu. 3. 4. & 5. vbi etiam tradit de prædicta clausula, ut habeat virtutem mandati specialis, & possit omnia facere procurator, quæ ipse dominus, possit, vendere, & cedere re rem sub annuo reddito: quibus fit ut possit talis procurator donare.

15 ¶ Sed hæc intelligenda sunt sano modo, non quidem, ut principaliter donare possit alicui, nec possit dominum obligare ad dandum de nouo ex alio respectu, vel occasione, quæ procedat extra causam, & res contentas in mandato. Et hoc modo potest saluari & intelligi opinio Grego. Lopez Bene tamen possit procurator virtute dicti mandati cum supra dictis clausulis dati debita vel actiones domini, super quibus principaliter emanauit mandatum, tollere in totum, debitores liberando, vel pro parte transigendo, vel alium contractum facere quem cum que super contentis in instrumento mandati. Et ita procedant, & intelligantur supra dicta ll. Regiæ, quod no

ra: & hoc modo declarantur dictæ leges. Sed et circa prædicta, est aduertendum, quod procurator, vel alia quæcūque persona, quæ possit, & constituta ad solutionem recipiendam, non potest terminum solutionis prorogare, nisi tempus, & locus fuerit in eius potestate collatus, iste est casus singularis licet longus sit. Qui Romæ. §. Calimachus. ff. de verb. oblig. Per quem text. ita tenet, & late agit, & declarat articulum hunc Roderic. Suarez vbi supra num. 29. & sequent. vbi respondet text. qui videtur probare contrarium in l. si quis professus ff. de publicat. & vestig. Henr. 22. hoc verum esse intelligit, præterquam in procuratore ad recipiendum, cum libera, & generali administratione, quado hæc clausula apponitur causæ, puta facio te procuratorem in causa tali, quam habeo, vel habere intendendo cum Titio concedens in prædictis liberam & generalem administrationem quia tunc huiusmodi procurator poterit prorogare terminum solutionis, secus si dicta clausula apponatur liti & instantiæ, puta, facio te procuratorem ad agendum, & defendendum, & ad litem contestandam &c. & subsequatur, & dans in præd. liberam administrationem. Quia tunc non causæ, sed instantiæ videtur libera administratio concessa secundum Bar. in dict. §. Calimachus, addens ultra hoc, quod huius verbo, causæ, adjiciatur verbum futuri temporis non refertur ad causam, sed ad instantiam, puta, constituo te procuratorem in causa, quam habiturus sum cum tali. Quod dicit esse mentem tenendum Roderic. Suarez vbi supra. & quod habuit de factis in diuersis instrumentis. ¶ Non tamen loquitur Roderic. Suarez, quando in mandato adest alia clausula supra dicta, scilicet, & quæ possit facere omnia alia, quæ dominus præsens facere possit, in qua eodem modo non videtur distinguendum, sed quod tunc indistincte procurator possit facere omnia, quæ dicunt dictæ leges Regiæ, & a fortiori possit prorogare terminum solutionis, quado quidem & tollere potest, ut in dictis ll. Regijs. Quod probatur ex eis dē, vbi tantum requirunt, quod in instrumento mandati apponantur dictæ clausulæ, non vero exigunt, ut in aliqua certa parte ipsius mandati apponantur. Itaque in quacunque parte instrumenti mandati apponatur, habebit locum earundem legum dispositio, ut innuunt in illis verbis, si en la carta de la personeria le fue otorgado, &c. & ibi. En la personeria.

17 ¶ Alterius est ad dandum in proposito, quod

procurator generalis etiam cum libera ad lites non potest exigere, neque interpellare protestari, aut denuntiari, nisi de exigendo habeat mandatum, vt tenet Tiraquel. de vtrique retract. tit. 1. §. 1. glof. 13. nu. 32. & 33. foli 94. quod probatur etiam in d. l. Regia. 7. nisi quando appofitae sunt dictae claufulae, de quibus ibi, & in alijs similibus fupra allegatis.

18 ¶ Item fecus in procuratore cum libera ad negotia. vt in d. l. procurator, cui generaliter libera. ff. de procurat. & in ca. qui ad agendum cod. tit. lib. 6.

19 ¶ Sed Roderic. Suarez vbi fupra nu. 29. & fequentibus vique ad finem. d. verf. cum Bald. & Bar. & alijs docto. quos refert, tenet, quod procurator, qui non habet potestatem ad folutionem recipiendam, potest nihilominus agere, vt deponatur res, quando debitor efflet iam condemnatus per fententiam trāfactam in rem iudicatam, vel fi efflet obligatus per inftrumtum habens executionem paratā, ita quod iam non reflet nisi foluere, vel rem debitam reftituere. Quia hoc cafu poffet procurator huiusmodi petere, vt res exstahatur de potestate debitoris eo inuito, & deponatur apud idoneas perfonas, maxime fi hoc efflet vtile creditori, qui procuratorem conftituit: item & quod talis procurator ad lites, qui non habet potestatem exigendi, poffit petere vt res fequeftretur in cafibus, in quibus haberet locum fequeftratio, item quod poffit debitorem interpellare, vt foluat domino, & cum conftitueret in mora per tale interpellationem: & hoc quando creditor. & debitor funt eiusdem fori.

20 ¶ Vt etiam procurator ad vendendum poffit habere fidem de pretio, videnda est diftinctio optima Bar. in l. a Diuo Pio. §. fed fi emptor. nu. 2. & fequent. ff. de re iud. cui alij fcribentes nihil addunt fecundum Alexand. nu. 7. ibi, qui alios fequentes eam allegat, & dupliciter limitat. Primo quando in cafibus ibi traditis per Bar. in quibus procurator non potest habere fidem de pretio, efflet confuetudo vendendi habita fide de pretio. Secundo quando habuit fidem per duos vel tres dies, fi promiffio ementis rem putatur tanquam pecunia numerata. Et Bar. in d. §. fi emptor. nu. 5. agit quid in executoribus teftamentarijs, qui bus efft data potestas alienandi, an poffint vè derehabita fide de pretio, & transferre dominium, & tenet, quod non. Sed contrarium in executoribus, qui habet liberam, videtur tenere idem Bar. in l. alio. nu. 22. ff. de alimen. & ci-

barijs leg. quas doctinas Bar. concordat Alexand. in d. §. fed fi emptor nu. 10.

21 ¶ Vltimo ad quæftionem iuramenti in propofito condefcendens efft videndum, an confefio procuratoris de recepto, eo cafu quo non habebat mandatum ad conftitutum, fed ad accipiendum iuxta terminos doctinae Bartoli in d. l. §. fi. num. 6. ff. fi. cert. pet. communiter approbat, vt fupradictum efft, noceat domino, & poffit conueniri, & teneatur ex ea, quando ipfe dominus in mandato iuravit fe ratum habiturum, quidquid per procuratorem factum efflet virtute eius mandati: Et videtur quidem, quod hoc cafu ratione iuramenti dominus teneatur stare prædictae confefioni: & non poffit aduersus eam villo modo venire, cum iuramentum hoc poffit feruari absque interitu falutis aeternae: & iuramentum confumit actum alias nullum ex dictis in cap. præced. maxime, quod contra fupra dictam Bar. doctinam non intercedente iuramento plerique tenent, licet fit communis cum eo fecundum Decium ibi nu. 26. contra quem tenent plures, quos fupra retuli. Ergo fi adfit iuramentum fupradictum, videtur effle fine dubio, quod non noceat domino prædicta confefio faltem ratione iuramenti, quo cafu non loquitur Bar. neque communis opinio fupradicta. Et ita inuenio, quod in noftrifterminis iuramenti hanc opinionem tenet Paul. de Caf. in confil. 409 incipitū Con fideranda funt verba inftrumti. volumi. 1. vbi confultit dominum teneri ex confefione procuratoris, quando inrauit fe ratum habiturum, quidquid per procuratorem factum efft. Et hanc opinionem fequitur Iaf. in d. l. 2. §. fi. num. 22. ita limitans prædictam doctinam Bar. ibidem, & communem, & etiam alijs modis, fcilicet, quando ad efft decretum iudicis fuperali confefione.

22 ¶ Quæ opinio à fortiori procedit, tenendo opinionem Butrij, & Felini in c. cum olim. el. 1. de officio delega. quos refert & fequitur Alciat. in d. l. 2. §. fi. num. 19. ad finem. tenentium, idem dicendum effle, cum dominus in mandato promiffit fe ratum habiturum, quidquid in ea re per procuratorem geftum fit quia latius verba in adati interpretanda funt, ne illa claufula, quidquid &c. fuperalia fit, que in hoc cafu propter prædictam ambiguitatem doctorem feruanda efft, fecundum Alciat. licet alias talis claufula folet effle non magni effectus ex remiffionibus per eum allegatis. Sed his non obftantibus de illo dicto Pauli ma-

li maxime dubitat Philippus Decius in d. l. 2. §. fin. nu. 37. & fequent. dicens, quod non videtur verum quia dominus tantum voluit obligari pro vero mutuo, & in confefione absque iuramento non videtur confenfiffe, & vbi efft defectus voluntatis iuramentum nihil operatur, imo intelligitur fecundum naturam actus, fuper quo interponitur. vt in l. fi. cum similibus. C. de non numerata pecunia. Præcipue cum natura mutui fit, vt cõfflet de vera eius enumeratione, vt inquit Bar. in d. l. §. fin. nu. 6. Inuenio etiam, quod additio. Roderic. Suarez vbi fupra num. 16. fol. m. h. 343. col. 1. inquit quod decisio Pauli non parum ambigua videtur, ex quo inferitur, nõ effle veram opinionem Butrij, Felini, & Alciati vbi fupra. exiftimantium virtute dictae claufulae, quia dominus promittit fe ratum habiturum &c. absque iuramento nocere confefionem procuratoris domino, licet non cõfflet de vera enumeratione mutui: quid tenendum in hoc articulo? ¶ Primo teneo, qd sine iuramento nihil plus operetur dicta claufula, quã ipfum mandatum, quia retringitur ad contenta in eo. Et ita plerique dicitur in mandatis, quod dominus promittit habere ratum quidquid virtute dicti mandati factum erit: præcipue cum dicta claufula parui effectus fit fecundum Alciat. vbi fupra. Si verò fupra dicta claufula fit iurata de ftricto iuris rigore videtur tenendum contra Paul. per dict. l. fin. C. de non numerata pecunia. & per ea, quae fuper dict. l. fin. late diximus fupra in cap. 37. tamẽ propter dubium, quod efft fuper doctina principali Bart. in d. l. §. fin. nu. 6. videtur tenendum, quod intercedente iuramento confefio procuratoris noceat domino, præcipue cum ita teneant Paul. & Iaf. vbi fupra. Cuius Pauli doctina refert ad aliud propofitum, fed cum fupra dicta claufula, & cum eo tranfit Boer. decisio, 273. num. 4. & eam videtur fequi in cafu, in quo loquitur Decius d. l. confil. 493. num. 7. & 24. & fequent. limitans eius opinionem in cafibus, vbi deeff voluntas, & cõfenfus domini omnino.

Index Cap. LI.

- 1 Matrimonia contrahendi forma à sacro Concilio Tridentino addita.
- 2 Omnia iura loquentia in matrimonio, vel de marito & uxore, habent locum vbi contractus coningalis præceffit, etiam non fequitur copula.
- 3 Sacrum Concilium Tridentinum dum loquitur de

- matrimonio contrahendi, an etiam loquatur de locum habeat, in fponfalibus de futuro celebris quæftio, & numeris fequentibus.
- 4 Promittens aliquam ducturum in uxorem, tenetur & compellendus efft fidem feruare, ficut in ceteris contractibus contingit, & numeris fequentibus.
- 5 Sponsus, qui non vult coningalem confenfum præftare mortaliter peccat.
- 6 Sponfalia prima de futuro præferuntur fecundis fponfalibus de futuro etiam iuratis. & nu. 30.
- 7 Text. in Clementina prima de confanguin. & affini. non habet locum cõffte pãnas in contrahentibus fponfalia tantum.
- 8 Quando per aliquem intellectum reducitur ad ius commune antiquum, materia efft fauorabilis, & fe extenfo, quia de facili res redit ad fuam naturam.
- 9 Oratio cum similibus. ff. de fponfalib. intellectus & numeris fequentibus.
- 10 Administrans certum officium in provincia non potest uxorem ducere inde oriundam, vel domicilium habentem.
- 11 Matrimonio prohibito, non confentitur prohibita fponfalia, quando efft aduersa ratio prohibitionis in matrimonio, quæ in fponfalibus.
- 22 Sponfalia de futuro an hodie attentio sacro Concilio Tridentino tranfeant in matrimonium de præfenti carnis copula fequeantur? & numeris fequentibus.
- 13 Sponfalia de futuro, vel conditionalia de iure communis efficiuntur de præfenti per carnis copulam fequeantur, etiam fi alia fponfalia de futuro præcefferint.
- 14 Sponfalia de futuro fequeantur copula carnali animo fornicario non tranfeant in matrimonium de præfenti etiam attentio iure communi in foro confefioe, licet in foro exteriori iudicandum fit pro matrimonio non admiiffa probatione in contrarium.
- 15 Text. in Clementina prima de confanguin. & affini. an habeat locum in contrahentibus fponfalia de futuro, fequeantur copula carnali?
- 16 Ratio, quare ecclefia olim fponfalia de futuro fequeantur copula carnali indicauerit de præfenti.
- 17 Sponfa de futuro reddens debitum fponfo fuo id petenti, fi ipfa credos, quod ipfe accedit cum affectu maritali non peccat.
- 18 Text. in cap. vnic. §. 1. de difponfat. impub. lib. 6. ibi nisi per carnis copulam fequeantur, nõ procedit hodie attentio sacro Concilio Tridentino.
- 19 Sponfalia de futuro (licet hodie non tranfeant in matrimonium de præfenti per carnis copulam fequeantur) bene tamen valent & tenent & poffunt fe contrahentes cogi ad ea implenda.
- 20 Sponfalia de futuro an hodie efficiantur de præfenti, fequeantur copula poft factas monitiones concily vel remiffas ab epifcopo, nullo fequeantur impedimento, cõtractu matrimonij de præfenti minime procedente?

- 21. *Conti actio in matrimonium in facie ecclesie de substatum si aliter cogitum sit consensu impedimentis matrimonium, & obient a dispensatione contrahere iterum velis, quomodo ei succurratur?*
- 22. *Verba sacri Concilij Tridentini, ibi, eos ad sic contrahendum inhabiles reddit &c. quem sensum habeant?*
- 23. *Episcopus an possit aliquo casu dare licentiam, ut matrimonium contrahatur absque paracho & testibus?*
- 24. *Episcopus non potest dispensare contra Concilium, non data sibi facultate dispensandi.*
- 25. *Matrimonium contractum coram paracho & duobus testibus testibus etiam si deficient denuntiationes vel fuerint remissa, bene valet & tenet licet sic contrahentes & Parochus deficientibus denuntiationibus non remisissis possint puniri arbitrio ordinarij.*
- 26. *Iuramentum an efficiat matrimonium clandestinum de presenti valium, vel saltem de valeat tanquam sponsalia de futuro? & numeris sequentibus.*
- 28. *Sponsalia de presenti contracta ab impuberibus maioribus tamen septennio licet non valeant, ut de presenti atate prohibente, iuris tamen interpretatio ne valeant, ut sponsalia de futuro.*
- 29. *Verba promissoria in futurum contrahendi requiruntur in sponsalibus de futuro, in matrimonio autem verba de presenti consensum exprimentia.*
- 31. *Actus quando non valet, ut agitur quando non valet, ut valere potest.*
- 32. *Matrimonium etiam iuratum contractum inter personas illegitimas sub conditione si Papa dispensaverit non est matrimonium adueniente etiam conditione, & subsequatur ratificatione, nec sponsalia illo modo.*
- 33. *Matrimonium de presenti inter illegitimas personas contractum sub conditione si Papa dispensaverit vel inter personas legitimas sub alia honesta conditione, adueniente conditione, an sit matrimonium absque novo consensu, vel saltem valeat in vim sponsalium de futuro?*
- 34. *Ex iuramento contra bonos mores nulla oritur actio.*
- 35. *C. vnic. §. 1. de desponsatio. impr. libro. 6. intellectus.*
- 36. *Sponsalia de futuro non transeunt de iure communi in matrimonium de presenti per nexum copule, & copula ipsa non sequitur.*
- 37. *Iuramentum deducendo aliquam in uxorem an efficiat de iure communi & hodie, quod per traditionem ad domum contrahi censetur, matrimonium de presenti?*

De sponsalibus & matrimonijs post Sacrum Concilium Tridentinum contractis seu contrahendis.

Cap. LI.

Hodie per Sacrosanctum Concilium Tridentinum Sessio. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij annullantur matrimonia clandestina, certa que forma traditur, qua debent matrimonia ex tunc contrahi ita, vt qui aliter quam presente Parocho vel alio sacerdote de ipsius Parochi, seu ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contractere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos presenti decreto irritos facit & annullat. Itaque, vt manifestissime ex huius decreti verbis & ex expresse sensu & mente colligitur loquitur decretum illud de matrimonio de presenti, quod patet, quia semper loquitur de contractu matrimonij celebrando, & de eius forma, & precipue ex verbis text. ibi. dum priore vxore &c. & ibi. ego vos in matrimonium coniungo in nomine patris & filij & Spiritus sancti.

2. **Q**uod etiam iure probatur, quia omnia iura loquentia in matrimonio locum habent, vbi contractus coniugalis precessit etiam nondum sequuta copula, & idem etiam vbi iura loquuntur de marito & vxore. vt in l. penultim. C. de incestu nupt. & in l. penultim. ff. de dotatio. inter virum & vxor. tradit Couarruij. in quarto de sponsalib. secunda parte, cap. 1. in princip. n. 4. quod etiam probatur ex definitione seu potius descriptione matrimonij, quia matrimonium est viri & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem continentis. vt in. ca. debitum de bigamis. & in summa. 27. quæstio. & in princip. in st. de patria potest. & in l. 1. tit. 2. par. 4.

3. **C**um igitur Sacrum Concilium tantum loquatur in matrimonio de presenti, hac ratione decidenda venit quæstio illa sapissimè in practica contingens, scilicet, quod non loquatur nec habeat locum in sponsalibus de futuro, quæ quidem sponsalia de futuro intacta manent & in dispositione iuris communis

Prima Pars.

Cap. LI.

nis tanquam casus omnisus, vt in l. com modissimè eum alijs vulgaribus. ff. de liber. & posthu. & iure canonico attento, qui promissio fit aliquam in vxorem accipere tenetur hanc promissionem adimplere & matrimoniū celebrare, quia hæc promissio & consensus est de iure naturali.

4. **E**t sicut in cæteris contractibus contingit, vt is, qui contrahere promiserit, licet nondum ex hoc contraxerit, contrahere tamen tenetur & seruare promissa, vt. l. si fideiussor. §. meminisse. ff. de legat. 1. l. si quis stipulatus sit Stichum. §. vltim. ff. de verb. obliga. & in l. in bonæ fidei. §. si tamen. ff. de eo qui cert. loc. & in l. si sterilis. §. penult. ff. de action. empt. cū simil. nihil enim tam fidei humanæ congruū est, quam vt pacta seruentur & adimpleantur vt in l. in princip. ff. de pactis. & in cap. 1. & 2. de pact. ita igitur, & merito in promissione de contrahendo matrimonio idem dicendū est vt promittēs tenentur illud adimplere. Quod in specie probant text. in capitul. 2. & in capitul. ex literis Syluani. vbi probatur, quod sunt requisitæ de sponsalib. vbi probatur, quod sunt monendi vt contrahant potius quam cogendi, cum coactiones, difficiles solent exitus frequenter habere, vt in dict. cap. requisitæ. que verba optime declarat Couar. in. 4. r. parte. c. 4. in princip. nu. 4. Sed ultra eum communis intellectus illius text. est ne obicit. dict. ca. ex literis Syluani, vbi probatur quod post monitionem si nolint censuris ecclesiasticis compellatur contrahere vt text. in dict. capitul. requisitæ procedat, si nolens contrahere iustam rationem adducat putā inimicitiarum, odij vel fornicationis superuenientis vel similia arbitrio iudicis, quia si iustam causam non adduxerit cogetur contrahere matrimonium. Hic est communis intellectus illius text. se cundum Præpositi. ibi numero. 1. & 2. & eundem in dict. capitul. ex literis sancti Syluani. num. 8. nec huic intellectui contradicit Couar. vbi supra: imo inquit habere locum coactionem hoc casu licet oporteat, quod sit moderata. Nec obstat quod dict. cap. requisitæ videtur in sui ratione generaliter prohibere ne cogantur, quia matrimonia debent esse libera. Nam secundum Anton. & Præpositi, ibi, aut quærimus an matrimonia debeant esse libera à necessitate extrinsecus veniente, id est, extra consensum partium, & tunc procedit text. in d. capi. requisitæ indistinctè, quia ab omni necessitate extrinsecus matrimonia debent esse libera: aut quærimus an matrimonia debeant

esse libera à necessitate intrinsecus, id est, de natura matrimonij veniente, hoc est, vt ex consensu obligentur partes ad obseruandum quod promiserunt, & tunc matrimonia ab hoc non debent esse libera, quia esset euacuare omnem nexum matrimonij, si diceremus quod consensus non astringeret inuitos. ideo vulgo dicimus, quod ab initio est voluntatis ex post facto, id est, post consensum fit necessitatis. I. sicut ab initio. C. de action. & obligat. Et intellectum suum prædict. communè probat expresse. l. 7. tit. 1. partit. 4. ibi. Et si al excusatio non ouese, puden le apremiar por sententia de sancta iglesia fasta que lo cumpla. Et causas iustas ob quas dissoluntur sponsalia ponit. l. 8. eiusdem tituli, & refert alias Grego. Lop. in dict. l. 7. in gl. excusacion de recha. Vnde inquit Ioan. Andre. quod post excommunicationem si viderit iudex istud esse pertinacè, & omnino excommunicationem nihil prodesse, debet absoluerè eum etiam non petetè, ita Præpositi. in dict. c. ex literis nu. 8. Addit Couar. vbi supra. n. 5. quod si iudex videat spolum ita obstinatum esse vt libere consentire coniugio nolit potius monitione vti debet quā exactissima coactione, vt in dict. ca. requisitæ, ne forte matrimonia nulla, adulteria sint, quod ipse intelligo iuxta opin. Anto. vbi supra quado excommunicatione est obstinatus, &c. Et licet iura illa loquantur in sponsalibus de futuro iuratis, id est tam est etiam si in promissione contrahendi matrimonij, iuramentum non interueniat. Nā adhuc cogedi sunt regulariter promittentes ad matrimonium contrahendum vt probat text. in c. de illis in primo, versicul. mulierem. de desponsat. in pub. nisi ambo dissoluant promissionem suam etiam iuratum, vt in dict. cap. 2. de sponsalib. & ibi Docto. quam etiam ampliationem tenet alios Doctor. referens Couarruias vbi supra dict. cap. 4. in principio num. 2. & est pro hac opinione expressa. l. 7. tit. 1. partit. 4. vbi probatur quod huiusmodi promittentes possunt cogi adimplere contractum matrimonij promissum, sententia sanctæ matris ecclesiæ nisi excusatio legitima opponatur: & plures excusationes, que impediunt implementum huius contractus matrimonij ponuntur, vt actum est in l. 8. statim sequenti. & ibi Gregor. Lopez. eandem etiam opinio. tenet Caietanus in sua summa verb. matrimonium in. 1. in versic. secundum vero caput, in quo peccatur in contrahendo matrimonio pagin. mihi. 483. Vbi inquit, quod sponsalia de futuro impediunt aliud matrimonium contrahendum, & qui iam promissit alteri, non debet violare fidem suam sed

ea debet seruari homini. idē tenet Syluest. in summa verb. sponſalia. n. 4. vbi refert etiā supra. d. intellectū cōm. [Quamuis sequutus D. Thomā. postea teneat eum qui p̄misit cū iuramēto cōtrahere matrim. cū certa quadam persona nō esse cogēdū ex. d. c. requisitū & re spondet ad. d. c. ex lictis, El segundo, vt procedat nisi rationabilis causa obſtiterit, quā iudicis arbitrio cōmittitur vt si timeatur difficilis exitus, vt vxorcidium & huiusmodi, hic tamen intellectus nō est verus: quia semper hęc causa obſistit vt in. d. c. requisitū & tamē post monitionem est cōpellendus, vt in. d. c. ex lictis & ideo cōmunem intellectum,] tenet etiā Abb. & Præposit. in. d. ca. requisitū. n. 2. vbi concludit, q̄ Ecclesia magis vrgebit ad sponſalia iurata purificanda quā non iurata: tenet etiā cum S. Tho. Victoria in sua summa de bigamis. q. 267. vbi limitat in casu inæqualitatis. tenet etiā Nauar. in Manual. c. 16. n. 18. vbi hoc ampliat præcipue interueniente iuramēto. & limitat ratioē magnæ inæqualitatis, vel magni scandali, vel ordinis sacri recepti.

† Et ita est tenendum quamuis Dominici. à Soto in Quarto Sēten. d. 27. q. 2. art. 1. in fi. aliud existit et nemp̄ q̄ in foro exteriori non cōpellatur sponſi cōtra suā voluntatē contrahere propter dāna quæ afferre solēt sponſalia coacta per text. in. c. Præterea de sponſal. repetit idē eadem. q. 2. art. 3. in vers. quod si roges. addeps certū esse multo maiore vim in consciētia obligandi habere sponſalia iurata quā simplicia. nam vt supra probatum iure canonico existit, id quod etiā Doct. præfati tenent promittens alteram in vxorē accipere, vel aliq̄ in virum etiā absque iuramento tenetur hanc promissionē adimplere ad idque censura sanctæ matris Ecclesiæ cōpelli potest, vt. d. l. regia decidit cōsonans iuri ipsi canonico nec obstat. d. c. Præterea de sponſal. quo nititur Dominicus à Soto vbi supra, quonia vt ex eius serie cōstat & oēs fatētur loquitur q̄n ambo, scilicet, sponſus & sponſa de futuro sibi inuicē fidē datā remittit q̄ facere possunt etiā iurata, vt modo dicebamus tūc enim quāuis sint monendi & inducendi, vt fidem adimpleant nihilominus ad id non sunt cōpellendi, vt in. d. c. præterea. quo sensu possunt etiam accipi atq; saluari verba præfata Dominici à Soto, vbi supra iuxta text. quē allegat, ne sit cōtrarius cōclusioni supradict. veræ & tenēdæ: sed audiēdus idem author minimē est in eo q̄ vbi supradict. art. 3. vult nē p̄e induci correctionē text. in. d. c. ex lictis Syluani per text. in. d. c. rō

quisiuit, subdens vñsum esse emēdatus loqui Lucii. 3. d. Decretalis requisitū authorē cui potius ideo auscultādū est q̄ Alex. 3. decretalis ex lictis Syluani authori, nisi eos cōcilies, vt ibi per eū: cuius cōcordia videtur cōincide re cū cōi. quā supra hęc. n. 4. paulo post princip. retulimus, quā explicitē neminē referens sequitur Palacios in. 4. d. dist. 27. pag. 610. vbi nonnullas rationabiles causas refert ob quas sponſi non sunt cogendi.]

5 Et supradict. adeo procedunt, vt sponſus, qui non vult cōiugalem consensum præstare mortalitē peccet. vt cum Sancto Tho. Florent. Syluest. & Felin. tradit Couar. d. nu. 2.

6 Vbi nu. 3. plures allegans amplius dicit, scilicet, q̄ supra dicta procedunt etiā si secunda sponſalia cū iuramēto cōtraxerint, nā adhuc prima sine iuramēto cōtracta sunt adimplenda, quia iuramēto non efficiūtur sponſalia de futuro matrimonii, quod etiā expresse probat. d. l. 8. in vers. mas si aliquo se de sponſasse. Quo fit, vt hoc ius canonicū præcipiens promittentes contractū matrimonij celebrare in futurū cogendos & cōpellendos esse ad cōtrahendū & celebrandū præd. matrimonii, hodie quoq; locū habeat & cōpedit atq; dist. decreto sacri Concilij Tridentini, q̄ illud tantū loquitur de matrimonio de præſenti, illudq; prohibet aliter, quā forma ibi cōtenta celebrari vt supra probauimus, nō vero loquitur de sponſalib⁹ de futuro nec de eis vlla mētio fit in præd. decreto.

¶ Secundō & principaliter pro hac eadē opinione facit in conuincibilis ratio, quia præterquam q̄ verba ipsius decreti hoc aperte declarant, eius mēs, id satis significat. Nā ratio quare sacrosanctū Conciliū prohibuit matrimonia clandestina, ipsaq; annullauit, ea est, quæ ex ipso colligitur ibi. Verū cū sancta Synod⁹ animaduertat prohibitiones illas propter hominū inobediētiā iam non prodesset, & grauius peccata pendat, quæ ex eis dē clandestinis cōiugijs ortū habent præfertim vero eorū, qui in statu damnationis permanent, dum priore vxore, cū qua clā contraxerant, relicta, cum alia palā contrahūt, & cū ea in perpetuo adulterio viuūt. Cui malo cū ab ecclesia quæ de occultis non iudicat succurri nō possit, nisi efficacius aliquid remediū adhibeatur, idcirco sacri Lateranensis Concilij sub Innocentio II. vestigijs inherendo, præcipimus, vt in posterum antequam matrimonium cōtrahatur à proprio contrahentiū parocho &c. Quæ quidem omnes rationes militantes tantū in matrimonio clandestino de præſenti, non

vero

vero in sponſalibus de futuro, imo in eis cessant, quia cōtractis sponſalibus de futuro clandestine contractis sequuntur, si valeret præd. matrimonium. Quod patet, quia sponſalia de futuro non sunt matrimonii, & eis cōtractis debet sequi postea contractus & celebratio ipsius matrimonij, in cuius celebratio ne, & sic in implemento promissionis sponſaliorum debet seruari forma tradita per dictum sacrosanctum Conciliū Tridentin. & ea seruata in matrimonio ipso cessant in cōuenientia supra dicta, & adimpletur quod præcipitur in ipso decreto Concilij, & cessante ratione legis debet cessare & ipsius dispositio. l. quod distum cum similib⁹ de pact.

7 Tercio pro hac eadē opinione allego gl. iunctam suo text. in clementina. 1. in verb. cōtrahere. in vers. non puto, de consanguin. & affinit. quæ text. illum inferret poenam ex communicationis contrahentibus matrimonium dato canonico impedimento, limitat in contrahente sponſalia tedium, quia cū constitutio sit pœnalis & verba hoc non importent, non est amplianda ad contrahentem sponſalia de futuro. Ergo ita in proposito dicendum est, quod cum cōstitutio illa decreti sacri Concilij Tridentini annullat matrimonium aliter contractum, quam forma ibi cōtenta, & sic constituat Canonicum impedimentum, ad sic contrahendum eos omnino inhabiles reddens, & præterea grauius arbitrio ordinarij puniri præcipiat parochum vel aliū sacerdotem, qui cum minori testiu numero & testes, qui sine parocho vel sacerdote huiusmodi contractui interfuerint nec non ipsos met contrahentes: non intelligatur in contrahētibus sponſalia de futuro tantum, cum etiam verba, hoc non importent, sed tantum loquantur decretum illud in matrimonio de præſenti & in eorum tantum eius verba & mens locum habeant. Certē optima est gl. illa in proposito & fauorem huius opinio, quam gl. sequuntur plures, quos refert Imola ibi & est communiter approbata secundū Franciscū de Ripa in tractatu de peste in Rubrica de remedio ad conseruand. vbertat. nu. 65. & secundū Nauar. in Manual. confess. ca. 22. nu. 43. & sequuntur alij relati per Couar. vbi supra in. 4. 2. parte. ca. 1. in princip. num. 3. vltra quos illam gl. sequūtur etiam Curt. Iun. n. 58. Ofrosius. 24. in. l. 2. ff. de iurisdic. omn. iudic. idem Ias. in. l. cum quidam num.

13. ff. de liber. & posthum. vbi Doct. plura in ferunt ex illa gloss. quæ etiam in fauorem huius nostre opin. faciunt.

Quartō pro hac eadē parte facit, quia per hunc intellectum reducimur ad ius cōmunē canonicum supra dictum, quod præcipit, vt promittens cōtrahere in matrimonii, cū alio, ad id implendum cogatur iudicio ecclesiæ.

8 Sed quando per aliquem intellectum reducimur ad ius cōmunē antiquum materia est fauorabilis, & sic extensio quia de facili res reuertitur ad suā naturam, vt tenet gl. melior iuris in ca. statutum verb. numerandū de præbend. in. 6. Quam sequuntur & valde cōmendat plures Doct. in diuersis locis, ex quibus tantū referam Couar. plures allegant lib. 3. vari. c. 6. nu. 4. & Anton. Gomez dicentē gl. illam meliorem iuris & cōmunem. l. tom. ca. 5. nu. 11. col. 2. illius nu. ad finem vt alios plures omittam. Ergo à fortiori fiet restrictio nouæ dispositionis, quādo per restitutionē reducimur ad ius commune antiquū, & verba non repugnant. Et ita his fundamentis & alijs, quæ considerari possunt, hanc opin. existimo verisimā q̄ Sacri Concilium Tridentinū in su præd. capite tātum loquatur in matrimonio de præſenti contrahendo, non vero nec locū habeat in sponſalibus de futuro: & ita quod stante hodie dicto decreto promittentes contrahere matrimonium possunt & debeant cōpelli per ecclesiā, vt contrahant matrimonium & illud celebrent de præſenti, nisi promittentes inuicem dissoluāt sponſalia, vt in. d. c. 2. de sponſal. vel sit aliud Canonicum impedimentū vel excusatio. Et in hac opinione resideo submittens me in omnibus censuræ & correctioni catholice sanctæ matris Ecclesiæ Romanæ. Et hanc opin. audio pluries practicam fuisse tam hic Placentig, quā in alijs tribunalibus postquam Sacrum Conciliū publicatum fuit, & scio eam tenere grauissimos iuris peritos tã theoreticos, quā theoreticos, & vsq; adhuc nullum cōtradictentem vidi, & iam ipse hoc petij in iudicio tanquā aduocatus cuiusdam puellæ in alio episcopatu, scilicet, Cauriensis, & obtinui, vt mihi pars ipsa dixit, à qua sentētia fuit appellatum ad Metropolitanum Salmantinum, vbi prima sententia confirmata fuit & data exequutoria. Item etiam & nunc habeo in practica eundem casum ex parte actoris idem petētis in huius ciuitatis audientia ecclesiastica, & existimo, vō lente Deo, meā partē reportaturū victoriā, si probatio sponſaliorū non deest. Et postquam

hæc scripseram inueni nouissimè hanc opin. in terminis decreti Sacri Concilij tenetem & fundantem alijs fundamentis fratrem Illephon. à vera Cruz in suo appendice ad speculum coniug. q. 9. per totam pag. 40. & seq. & iterum pag. 113. & seq. præcipue. 117. in princip. & nouissimè frat. Anton. de Cordoua in suo tractatu de casus de conscientia. q. 52. vbi dicit, quòd ita communiter practicitur. [Et D. didac. Perez in l. i. tit. 1. glo. 1. lib. 5. ord. pag. 39. vbi dicit pluries vidisse ita per iudices ordinaris iudicatum.]

¶ Ad est tamen contra hanc opin. text. quidam, cui est necessarium respondere ne ob sit supra. d. verissimè opinioni, scilicet, in l. oratio. ff. de sponsalib. vbi probatur, quòd oratio Imperatorum Antonini & Commodi, quæ quasdam nuptias in persona senatorum inhi bit, licet de sponsalibus nihil loquuta est re- & tamen dicitur etiam sponsalia comprehendere, vt sint nullius momenti ipso iure, vt suppleatur quod orationi deest. Ad idem etiam allego text. in l. si quis tutor. versicul. quæuis. ff. de ritu nupt. vbi inquit text ille, quauis verbis orationis cautum est ne vxorem tutor papillam suam ducat, tamen intelligendum est ne despondere quidem posse. Ex quibus inibus cõmuniter notatur regula hæc, quòd cum quid prohibetur, omne illud censetur prohibitum per quod peruenitur ad illud, quia prohibito matrimonio censetur etiam sponsalia prohibita, quia per ea peruenitur ad ma trimonium: ergo eodem modo videbatur dicendum in nostro casu, quod prohibito ma trimonio clandestino censentur etiam spon salia prohibita.

Sed his legibus respondeo, q. in proposito nostro est differens ratio prohibitionis in ma trimonio de presenti & in sponsalibus de fu turo. Nam rationes prohibitionis, & peccata, quæ alias oriebantur, ex eò q. matrimonium clandestinum valeret, ob quæ Sacrum Cõci lium irritauit matrimonia clandestina, mili tant tantum in matrimonio de presenti, nõ ve ro in sponsalibus, in quibus cessant supra di ctæ rationes etiam si clandestine contrahan tur: cum ex sponsalibus de futuro contractis nõ remaneat celebratum matrimonium, sed tantum sit promissio de eo contrahendo vel celebrando, & cum ipsum matrimonium cele brabitur, tunc seruanda sit forma tradita in hoc à Sacro Concilio, qua seruata cessant omnia inconuenientia, vt supra dictum est. At vero in casu. d. l. oratio. & dict. l. si quis tutor. vers.

quæuis, diuersum est, quia ratio prohibitionis cõtrahendi nuptias senatorum, cū quibusdam personis, vel tutorè cum pupilla perpetua est, ita vt nullo modo possint supra dictæ perso næ contrahere cum personis prohibitis. Itaq; impedimentum inter eos est perpetuum, & ideo merito q. prohibitis nuptijs. sponsalia quoq; prohibita censentur. Sed in nostro casu pro hibitio cõtrahendi matrimonium nõ est omni moda, hoc est, in totum, sed cõtrahedi tatum clãdestinè, & assignatur noua forma, qua ab hinc cõtrahi debet, quæ tantum ponitur in ma trimonio contrahendo, non verò in sponsali bus. Vnde cum contractis sponsalibus de fu turo etiã clandestinè non perueniatur ad pro hibitum, scilicet, ad cõtrahendũ matrimonium ipsum clandestinè, sed imò debet cõtrahi ma trimonium publicè in facie ecclesie, & forma tradita à sacro Cõcilio seruata, cõsequens est, quod non censetur prohibitum cõtrahi spõ salia de futuro: & hæc (si fallor) est vera ratio differentie inter hos duos casus.

¶ Quæ præterea iure probatur in l. si quis of ficium. ff. de ritu nupt. vbi probatur, quod licet administras certum officium in provincia non possit vxorem ducere inde oriundam, vel ibi domicilium habentem, sponsaretamen eam nõ prohibetur: quia cum illius prohibitionis ratio sit temporalis, & restricta, militetq; tan tum in matrimonio, consequens est, vt non extendatur ad sponsalia.

¶ Per quem text. limitatur. d. l. oratio cum si milibus, vt non procedat, quando est diuersa ratio prohibitionis in matrimonio, quæ in sponsalibus, vt in terminis dicit Bald. Salice. & ceteri in l. r. C. si rect. prouin. & Ioan. Orof. in d. l. 2. n. 24. ff. de iurisdic. omniũ iud. & ibi Curti. Iun. nu. 58. testatur huc intellectũ & li mitationem esse cõmunè. Remanet igitur ex ijs, iudicio meo satisfactum difficultati supra dictorũ iurũ, & redditur verior nostra opin.

¶ Ex quibus omnibus inferitur ad decisionè alterius optimæ quæstionis, quæ frequenter accidit, an hodie attento dicto decreto sacri Concilij Trident. sponsalia de futuro trãseant in matrimonium de presenti per carnis copu lam subsequutam. ¶ Quod de iure communi erat decium, vt transirent, vt in. c. is qui si dem. de sponsal. & ibi communiter Doct. & in. l. 8. in vers. la septena. vbi ampliat etiam si sponsalia de futuro præcesserint & in l. 9. tit. 1. par. 4. Et sponsalia etiam contracta sub conditione honesta per carnis copulam subsequuta afficiuntur pura & perfecta quia

per

per copulam videtur recessum à conditione, vt in. c. per tuas de condi. apposit. & in. l. 3. rit. 4. par. 4. Sed hodie supra dicta iure non pro cedunt, imò videtur tenendum, q. attento sa cro sancto Concilio Tridenti. sponsalia de fu turo, vel contracta sub conditione, non effi ciantur de præsentè & pura per carnis copulã subsequutam, quia concilium prohibet con trahi matrimonia de præsentè clandestina, & introduxit formam qua in posterum matrimonia contraherentur, vt essent peccata & inconuenientia, quæ aliàs solebant oriri ex clãdestinis coniugijs. Ergo nullo modo pos sũt sponsalia de futuro vel conditionalia effi ci de præsentè per carnis copulam subsequu tam; nec valebit matrimonium nisi expressè ante seruetur forma tradita à sacro Concilio ad matrimonia de præsentè cõtrahèda. in vers. qui aliter quam præsentè parrocho &c.

¶ Secundo pro hac eadem opinione facit in cõmunicabilis ratio, quia si aliud diceremus ad huc orirentur, aut saltem daretur occasio oriè di eadem peccata, quæ sacrum Cõcilium per pendit ex clandestinis coniugijs ortũ habere, imò daretur via defraudandi omnino dispo sita in hoc per sacrum Concilium, quia qui vel leat clandestinè contrahere, & peccata supra. d. cõmittere, scientes se id directè facere non posse, hoc est, contrahendo de præsentè matri monium clandestinũ, cõtraherent scietèr spõ salia de futuro vel conditionalia, & postea cog noscerent se carnaliter, ad hoc, vt præd. spon salia transirent in matrimonium de presenti, sicque non fierent denuntiationes, nec cæte ra, quæ Sacrum Concilium requirit, nec interue niret parochus nec alius sacerdos de ipsius pa rochi vel ordinarij licentia ad matrimonium contrahendum, ac per consequens illudere tur forma tradita per Sacrosanctum Conci lium in matrimonijs contrahendis: & multa peccata orirentur: quod nequaquam est dicendum nec permittendum.

Tertio hæc eadè opinio probatur, quia cū Sacrum Concilium prohibeat expressè ma trimonia de præsentè aliter contrahi siue cele brari quã forma in eo contenta; à fortiori idè voluisse credendum est in matrimonijs de præ sentè non quidem expressis sed tacitis & à iure inductis & præsumptis per carnis copulam subsequuta: cū eo casu iura præsumant cõtra hentes videri recessisse à futuro, vel conditio ne apposita & velle celebrare de præsentè & purè, vt in dictis iuribus probatur & notatur.

¶ Vnde est, quod si post contracta sponsalia

de futuro copula interueniat affectu fornicario, non sit matrimonium in foro conscientie etiam attèto iure communiaante Concilium, quia defuit voluntas contrahendi illud, licet in foro exteriori iudicandum esset pro matrimo nio non admittit probatione in contrariũ, vt concludit Abb. in. d. ca. is, qui fidem, & est cõmunis opinio Theologorũ & Canonista rũ secundũ Syluest. in sua summa verb. matri moniũ el. 2. q. 15. & Couar. in. 4. 1. parte. ca. 4. §. 1. nu. 9. Ergo cum ipsi contrahentes expressè non possint clandestinè contrahere matrimo niũ, obstante decreto Sacri Concilij, à for tiori nec tacitè id poterunt, cū tacitè & expres si idem sit iudiciũ, vt in. l. cum quid. ff. si cert. petatur cum similib. ne quòd vna via prohibe tur, alia permittatur contra mentem Sacri Concilij, cū eadem ratio prohibitionis (imò maior) militet in casu tacito quæ in expresso, & si disponentes de hoc interrogarètur idem responderent. arg. gl. cõmunitèr approbate in. l. tale pactum. §. fina. ff. de pact. Imò virtua liter continetur hoc sub eiusdè decreti verbis & mente. Et in terminis ita inueni tenere fra tre Illephon. à vera Cruz vbi supra in. d. 9. q. colum. sin. pag. 45. vbi inquit non licere con sulere spõs de futuro huiusmodi, vt occulte commisceantur. Eandem opinionem prin cipalè, de qua agimus tenet F. Ant. de Cordouã vbi supra. d. q. 52. [Et Nauar. in manuali. c. 25. nu. 144. & c. statutum nu. 75. & 76. q. 3. & nouissimè postmè M. Ant. cucch. lib. in. insti. maio. tit. 1. de sacramen. marr. num. 105.]

¶ Et tenendo hanc opin. non obstat gl. in. d. clem. 1. de sanguin. & affinit. verb. contra here ibi, quod verum puto nisi consummaverit per copulam carnalem. vbi extèdit con stitutionem text. illius pœnalè vt supra vidi mus ad sponsalia de futuro cõtrahentes subse quuta carnali copula, vt tunc etiam pœna ex cõmunicationis ligètur, quasi tunc cõtraxisse videatur per. d. c. is, qui fidem cum qua gl. est communis opinio secundũ Nauar. in Manual. d. c. 22. nu. 43. vbi eam declarat & secun dum Couar. in. 4. 2. parte. c. 1. n. 3. Et sic videbatur dicendum in proposito, quòd licet con trahentes hoc modo incidant in pœnam valeat tamen matrimonium præsumptum.

Quia respondeo, quòd illa licet cõmu nis sit adhuc videtur dubia et opino quia ea dem ratione, qua præsumitur contractũ esse matrimonium de præsentè per copulam subse quutam, præcedentibus sponsalibus de futu ro, scilicet, ne præsumatur delictum in ea co pula,

pula, eadem in casu. d. glo. non esset præsumē-
dus consensus ad matrimonium per illam co-
pulam ne præsumatur maius delictum, scilicet,
prohibito contrahere, hoc est consanguineos
vel affines, quod maius est, quam simplex
fornicatio.

Secundo respondeo, q̄ in casu. d. clem. & gl.
matrimonii præsumptū nec expressum nullo
modo verè cōstitit, cū inter cōtrahentes de
tur impedimentū canonicū, scilicet, cōsanguini-
tatis vel affinitatis, vel religionis, sed cōtra-
hētes puniūtur ratione cōsensūs expressi vel
præsumpti, eo q̄ nitūtur contrahere aduersus
cōstitutios sacerdotū cononū, vt in. c. nō debet
cū alijs de cōsanguin. & affinit. Ergo ita & eo-
dē modo dicendū est in proposito, vt attentio
Sacri Cōcilii Tridentini prohibente cōtrahi
matrimonia elādestina & præfigēte certā for-
mā cōtrahēdi matrimonja, & annullāte & ir-
ritāte matrimonia aliter contracta, inhabiles
reddēdo omnino, q̄ alio modo contrahere ma-
trimoniū attētauerint, matrimonia expressa
siue præsumpta ex carnis copula subsequuta
aliter contracta nullo modo valeant, quāuis
sic cōtrahentes grauius puniātur arbitrio or-
dinarij, vt Sacrum Concilium præcepit.

16 ¶ Vltimo nō obstat si dicatur ideo de iure rō-
muni decessum fuisse, vt per carnalem copulā
subsequuta sponsalia de futuro iuris præsum-
ptione trāseāt in matrimonii de præsentī, vt
euitetur delictū, qđ in dubio nō est præsumē-
dū vt in. l. merito. ff. pro Soci. & in. l. quintus.
ff. de donat. inter vir. & vx. ne dicamus copu-
lā illā carnale esse peccatū mortale, qđ dubio
paul dicēdū esset nisi inter spōsum & spōsam
animortū affectio coniugalī præsentī cōsensu
daretur. Et ideo iustis rationibus ecclesia mo-
ta præsumit spōsum carnaliter ad spōsam ac-
cedētē præmissam promissionem ad effectū
deducere potius quam crimen velle commit-
tere ad eam fornicario affectu accedēdo. Quā
rationem assignat Couar. vbi supra. l. part. c.
4. §. 1. num. 1.

17 ¶ Et ideo si sponsus per verba de futuro petat
debitum ab sponsa, si illa credit, quod ipse ac-
cedit cum affectu maritali non peccat reddēs
debitum secundum S. Thom. in. 4. distinctio-
ne. 28. articulo. 23. quā refert & sequitur fra-
ter Franc. de Victoria in sua summa titulo. de
matrim. elādestin. q. 269. fol. 207. & sic quod
tenendo supra dictam opinionem, scilicet, q̄
hodie attentio Sacri Concilii sponsalia de fu-
turo vel conditionalia non transeant in con-
iugium de præsentī carnali copula subsequen-

ta, remanet peccatum mortale ex illa copula.
Quia ad hoc respōdeo verū quidē esse, q̄ si nō
iudicant^r per carnalē copulā subsequuta spō-
salia trāseāt in matrimonii de præsentī, rema-
nebit culpabilis copula illa, & cum peccato.
Sed nihilominus maius peccatū euitari posse
in proposito dicimus, q̄ non inducatur
matrimonii per dictā copulā subsequuta, sci-
licet, gratia peccata, quæ ex clandestinis con-
iugijs oriri solent, præsertim eorum, qui in sta-
tu dānationis permanent, dū priore vxore, cū
qua clam cōtraxerant (vel expressē vt inquit
dictum Sacrum Cōcilium, vel præsumptiue,
quando præcedentibus sponsalibus, subsequen-
tur carnalis copula, cum eadem ratio tunc mi-
lites) relicta, cum alia palam contrahunt, &
cum ea in adulterio perpetuo viuunt, quod
est grauius delictum & peccatum quam sim-
plex fornicatio. Cui malo, cum ab ecclesia,
quæ de occultis non iudicat succurri non pos-
sit, nisi efficacius aliquod remedium adhibea-
tur: & ideo adhibetur remedium per Sacrum
Concilium prohibendo matrimonia clāde-
stina contrahi, & certam formam introducē-
do, qua in posterum matrimonia contrahan-
tur, consequens est, vt de hoc quoque mat-
rimonio præsumpto clandestino tollendo idē
dicendum sit attentio Sacri Concilii, quia si
aliud diceremus, non videretur iam omnino
efficax remedium esse, nisi hoc quoq; mat-
rimonium præsumptum clandestinum cōpre-
henderet. Nec est vnquam dicendū, q̄ Sancta
Tridentina Synodus, quæ in Spū sancto legi-
time fuit congregata defectuosa sit in illo de-
creto, cū expressē prouideat de remedio effica-
ciori, vt prædicta grauius peccata, quæ ex clā-
destinis coniugijs oritū habebāt cessent & tol-
lātur: & ecclesia tolerat minus malū ad euitā-
dū maius vt in. c. inter opera charitatis de spō-
sal. Et ita supra dictis bene cōsideratis videtur
opinio hæc verissima, vt Sacri Cōcilii Tri-
dent. in supra. d. decreto hæc matrimonia præ-
sumpta per carnis copulā subsequuta, cū sint
clandestina, quoq; cōprehēdat sub sua prohi-
bitione.

18 ¶ Ex quo inferitur intellectū ad tex. in. c. vnic.
§. 1. de desponsatione impub. lib. 6. ibi, nisi per
carnis copulā subsequuta &c. vt ille tex. mini-
mè procedat hodie attentio Sacri Cōci. Tri-
dent. si impuberes matrimonii de præsentī clādesti-
ne cōtraxerint, secus si seruata forma Sacri Cō-
cilij per supra. dict. Sed in omnibus submitti-
me correctioni & cōsursu Sanctæ matris Eccle-
siæ Rom. eiusq; rect. Summi Pōtificis nostri.

¶ Supra

19 ¶ Supra dicta tamen principalis opinio, quā
modo explicuimus, videtur duobus modis
posse declarari. Primo, quod licet per supradic-
tam copulam subsequutam, sponsalia non
transeant in matrimonii de præsentī, sponsa-
lia tamen ipsa de futuro vel conditionalia sint
valida, & possint sic cōtrahētes cogi ad ea im-
plenda per omnia supra. d. in. 1. q. huius. cap.
Quia copula illa licet non operetur matrimo-
nium præsumi, non tamen nocebit neō dissol-
uet vim sponsaliorum de futuro vel conditio-
nialium præcedentium, ne operetur contrariū
eius, quod iure cōmuni canonico operabatur:
item quia vtile per inutile non vitiatur iuxta
regulam iuris, cum ex promissione sponsalio-
rum orta fuerit ciuili & naturalis obligatio
& actio ad contrahendum maximè de iure ca-
nonico per cap. 1. de pactis iunctio eius cōm-
muni intellectu, & etiam iure regio, & in ter-
minis per ea quæ supra diximus in. d. r. quæ-
stione vbi probauimus de iure canonico con-
pellendos esse iudicio ecclesiæ qui sic de futu-
ro contraxerint, vt de præsentī consentiant
& celebrent seruata supra dicta forma Sacri
Concilij.

20 ¶ Secundò supra. d. opinio videtur posse limi-
tari quoties contrahentes sponsalia de futuro
vel conditionalia, antequam affectu coniuga-
li se cognoscerent carnaliter fecerint ter denū-
tiani à proprio parrocho in ecclesia sollemniter
in tribus continuis diebus festiuis intermissa
rum solēnia, inter quos sit matrimonii con-
trahendum. Quibus denuntiationibus factis
vel remisissis arbitrio episcopi, si nullū legiti-
mum opponatur impedimentum ad celebra-
tionem matrimonij in facie ecclesiæ & ante-
quam expresse cōtrahant se carnaliter cognos-
cant, videtur quidē, quod hoc casu adhuc lo-
cum habeat. d. c. is, qui fidem & matrimonii
præsumatur celebratū ex illa copula, ne dem^r
in ea peccatum, cum iam esset ratio prohibi-
tionis Sacri Concilij, cum hoc matrimonium
non possit dici clandestinum sed publicum.
Pro quo facit etiam, quia si aliud diceretur, se-
queretur inde, quod isti qui contraxerunt de
futuro vel sub conditione licita & honesta, &
factis prædictis solennibus denuntiationibus
nullo impedimento existente cognouerunt
se carnaliter tanquam coniuges, possent po-
stea cū alijs contrahere matrimonium vel sal-
tim nō dirimatur contractū postea, licet impe-
diatur cōtrahendū, quod minimè videtur di-
cendum. Item per hunc intellectum reduci-
mur ad ius cōmune antiquū, ergo fauorabilis

esse debet & licita interpretatio iuxta quar-
tum fundamentum supra adductum in. r. quæ-
stione principali.

21 ¶ Pro qua etiam opinione facit quod tradit
Caictanus in sua summa verb. matrimonii
in. r. pagi. mih. 486. Vbi tenet, quod si post
contractum de facto tantum matrimonium
in facie ecclesiæ & consummatum alter con-
iugum sit conscius impedimenti secreti diri-
mentis ipsi, obtenta dispensatione contra-
here iterum velit, tunc absque testimonio suf-
ficat contrahere ad euitandum scandalum, imo
debet etiam alteri coniugi occultare, & ab illo
petere, vt pro sua cōsolatione velit iterum ac-
ceptare se in coniugem, & sic cōtrahere: nam
cessant huiusmodi casu omnia inconuenien-
tia. Quam opin. sequitur Nauar. in Manual.
ca. 22. nu. 69. & D. Pedraza in sua summa in
expositiōe. 3. præcepti diuini. §. 12. vers. do-
ze, & Couar. 4. de sponsalibus. 2. parte. ca.
6. in princip. num. 8. [idē Nauar. in Manual.
Latino. d. c. 22. nu. 70. & 86. vbi loquitur ho-
die post concilium dicens ita declarasse Papā
Pium. V. refert & sequitur nouissime M. An-
to. Cucch. libr. 5. de instit. mai. titu. 11. de ma-
trim. num. 65.]

¶ Sed adhuc supra dicta. 2. limitatio vera non
videtur hodie attentio decreto supra dicto Sa-
cri Concilij, quia vltra supra dictas denuntia-
tiones Sacri Concilium requirit, quod pro-
prius sacerdos hoc est Parochus vel alius sa-
cerdos de ipsius vel ordinarij licentia celebret
matrimonium verbis expressis inter contra-
hentes duobus vel tribus testibus præsentibus,
aliter contrahēdi sublata facultate, & in-
habiles reddēdo omnino ad sic contrahē-
dū, qui aliter, quā presente parrocho vel alio sa-
cerdote de ipsius parrochi. seu ordinarij licen-
tia & duobus testibus contrahere attētauerint
matrimonium; & huiusmodi contractus irri-
tos & nullos esse decernens prout eos præfatio
decreto irritos facit & annullat. Parochum in
super, vel alium sacerdotem, qui cum minore
testium numero, & testes, qui sine parrocho
vel sacerdote huiusmodi contractū interfue-
rint, nec non ipsos contrahentes grauius arbi-
trio ordinarij puniri præcipit.

22 ¶ Quæ sane verba hunc sensum habere vi-
dentur, quia cum clandestina matrimonia li-
bero cōtrahentium cōsensu facta, rata & vera
essent matrimonia quædiu ecclesia ea irrita
non fecit, & proinde iure dānandi sint illi, vt
eos sancta Synod^r anathemate dānat, qui ea
vera ac rata esse negant, & nihilominus san-

¶

Dei ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit, ad annullanda & irritanda nunc omnino prædicta matrimonia clandestina prout ea annullat & irrita facit. Sacrum Concilium Tridentinum prout prius aliter contrahentes quâ formâ ab ipso ibi tradita; omnino adstrictè contrahendi in habiles reddere, ad postea annullare & irritare eorum matrimonium tanquâ ab in habilibus contractum & non habentibus liberum nec legitimum consensum; quo celebrari possit prædicta matrimonium clandestine. Sic ut alias videmus, quod consanguinei vel affines intra quartum gradum hæc capti, vel furiosi sunt in habiles à iure ad contrahendum matrimonium, ac proinde si de facto contrahant nihil faciunt: & præterea affines & consanguinei matrimonium contraheutes ab sacra dispensatione excommunicantur, ut in clericis de consanguinitate & affinitate. Cum ergo sancta Synodus animadvertisset prohibitionem ecclesie contrahendi matrimonium clandestinum præter hominum inobedientiam iam non prodesset, & gratia peccata perpèderet, quæ ex eisdem clandestinis coniugijs ortum habebant; eo quod licet prohiberentur contrahi, contracta tamen tenebant & valebant, præfixit certam & præscriptam formam prædicta matrimonia in posterum contrahendi, aliter contrahentes, omnino in habiles reddens ad sic contrahendum hoc est, ad contrahendum clandestinum, aliter quam in Sacro Concilio cautetur, ad hoc; ut ipsorum contractus aliter factus nullus, & irritus sit tanquam ab in habilibus celebratus. Et hoc modo intellecto decreto illo, plana sunt eius verba in versu qui aliter, ibi, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino in habiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit &c. Quia alias videbantur superflue verba illa eos ad sic contrahendum omnino in habiles reddere, cum postea dicat, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit &c. Voluit igitur sancta Synodus aliter, quâ formâ ibi tradita contrahentes in posterum matrimonia, prius in habiles omnino reddere ad sic contrahendum; quam annullaret eorum contractus, ut homines nullo modo in posterum dubitarent, quod matrimonia clandestine contracta aliter quam Sacrum Concilium disposuit, sint nulla tanquâ ab in habilibus contracta, licet posset ea directè irritare, ut dicitur in principio dicti decreti ibi quandiu ecclesia irrita nō fecit. [Quod de futuris matrimonijs clandestinis Sanctum Concilium statuit, nō

verò de præteritis quia non decrevit matrimonio clandestino antequam satisfactionem contra ea esse nullam, imò de ipsa illa fuisse verè matrimonia: quoniam prout dictum matrimonium clandestinum iure naturali valent cum effectibus, nec potest ea directè irritare & annullare, quod quidem non potest potius valore iuris naturalis diluere, sed tanquâ illius declarare, si postea in annullandis futuris matrimonijs clandestinis faciens illegitimas peronas ad sic contrahendum, ut in quatuordecim. usque gradum consanguinitatis & affinitatis interdixit matrimonium, ut prædictum alioqui iure naturæ non erant interdicta, ut aduertit Doctor Magister Palatio meus in canonico in hac alma ecclesia Civitatis Andabiz. Sententiarum, dist. 28. de dispensatione, pag. 49. vol. 2.] Et ita intelligitur intelligenda esse verba dicti decreti salua contractione sanctæ matris Ecclesie Romanæ, & supra dicta, sub iure. Ita etiam intelligitur & declaratur prædicta d. Didac. Perez in l. cit. in lib. 5. Quid in folio. Quæritur hæc cognitio ita se habeant, plus quam manifestum sit nullo modo posse prodeesse supra dictam limitationem, de qua prædictis est fermo. Præterea contra eam facit, quia adhuc videtur in supra dicta limitatione militans ratio prohibitionis sacri Concilii, cum copula illa sit secreta & ignoretur, an sit contractum & celebratum matrimonium nec ne: quia præcedentes denuntiationes publicæ & solenniter factæ non inducunt nec efficiunt ipsum matrimonium sed indicant faciendum: at quantum hæc differant manifestum est. Et tenendo contra supra. d. secundam limitationem non obstat opinio Caiet. & sequacium supra pro: d. limitatione adducta, quia ipse nec Nauar. nec Couar. non loquuntur attentato Concilio Tridenti. sed iure communi erant valida matrimonia clandestina, licet sic contrahentes peccarent mortaliter: nam attentato concilio nullo modo potest procedere supra dictorum opinio ex supra dictis. Et quævis Pedraza ubi supra videtur loqui etiam attentato concilio, loquitur tamen sine fundamentum, & contra verba mentemque concilii & ipse nihil amplius facit quam referre & sequi opinionem Caietani. Episcopus tamen hoc casu bene posset remittere denuntiationes, quia eius iudicio & discretioni remittitur per Sacrum Concilium remissio earum si expedit: quia bene expedit in proposito id facere ratione

tionem scandali evitandi, præcipue cum iam præcesserint, quandoquidem præsupponit supradicti, fuisse in facie Ecclesie contractum matrimonium. [Pœnitentiarij tamen frequenter vtuntur dict. declaratione summi Pontificis vt referunt Nauar. & Cucch. vbi supra, & ipse testor vidisse.]
 23 ¶ Non tamen posset Episcopus concedere licentiam, vt matrimonium hoc casu fieret sine parochio & testibus, quia esset contra dispositum per Sacrum Concilium, in quo non conceditur facultas dispensandi siue remittendi episcopo.
 24 ¶ Et ideo contra Concilium dispensare non potest non data sibi facultate dispensandi iuxta tradita per Felin. in c. atsi clerici. g. de adulterijs nu. 2. & 5. de iudic. & Rebuff. in tractatu nominat. 5. quæst. nu. 35. fol. 130. ad finem & Petri Dueñas in regu. 248. Loazes in alleg. iuris. pro Marchi. Velez in respons. ad. 5. & 6. fundam. num. 70. Vnde postea in casu Caietani & sequacium supra. d. maximum dubium restat attentato Sacro Concilio, quod remedium adhiberi debeat, vt iterum contrahatur inter hos sine scandalo, præcipue quando alter conuictus qui ignorat impedimentum si id sciret nollet iterum contrahere? Nam si ambo coniuges iterum velint contrahere non dubitatur de remedio ab hoc scandalo, quia obtenta dispensatione occulti impedimenti & remissis denuntiationibus per episcopum, possunt secreto cum parochio & testibus conuincis vel agnicis contrahere.
 25 ¶ Imo etiam si non præcesserint nec sint remissæ dictæ denuntiationes matrimonium contractum coram parochio & duobus vel tribus testibus est validum attentato etiam Sacro Concilio Tridenti, quia hoc sufficit ad veritatem & validitatem matrimonij, licet ommissis dictis denuntiationibus contrahentes parochi & testes arbitrio ordinarij grauiter puniatur, vt expresse constat & deciditur in eodem decreto in d. vers. quia aliter. vbi nō fit mentio denuntiationum. Et ita inuenio quod hæc testatur verum & germanum sensum ad. d. Concilium Doctissimus Ioannes à Rojas. in sua epistome success. c. 2. nu. 22. ad fin. & 23. & 24. fol. 17. vbi inquit ita pluries a se dū erat iudex ecclesiasticus maxima cū ratione fuisse indicat. Quia in. d. Concilio Tridenti. quædam solennitates referuntur quæ sunt de honestate & quædam de substantia matrimonij. De honestate sunt publicationes & edita & banna ecclesij, quibus ommissis matrimo-

nium non ob id vitatur: de substantia vero matrimonij vt coram parochio & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahatur. Ommissa itaque hac solennitate tanquam substantiali, matrimonium redditur nullum quæ opinio est verissima & tenenda [Quam nullo citato probauit nouissime Matienç. in rubric. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. gloss. i. numer. 34. & ante ipsum voluit Alfonso à Vera Cruce in appendice ad suum speculum cōiugiorum: dubio. 1. per totum, & dubio. 1. ad fin. vers. ob id si proprius. pag. 58. & Nauar. in Manua Latino. c. 22. nu. 70. & Didac. Perez in l. 1. tit. 15. lib. 8. Ordin. fol. 286. col. 1. & M. Anton. Cucch. lib. 5. in sit. mai. titu. 11. nu. 86. aduersus Menoch. consil. 69. num. 71. Illud autem quod prædictum est de punitione parochi contrahentium & testium quando non præcesserit nec remissa fuerint dict. monitiones, sed in reliquo est seruata forma concilij potest probari per text. in capit. cum in hibito in princ. & 5. si iuncta gl. ibi. verb. pœnitentia de clandest. de spons. Si autem aliter quam prædictum præcipit matrimonium contrahi attentabitur, tunc iubetur in dict. concil. parochum, vel sacerdotem & testes, qui huiusmodi contractui interfuerint necnon ipsos contrahentes grauius arbitrio ordinarij puniri, vt in eodem decreto concilij cautetur ibi, in super parochum &c.
 26 ¶ Vltimò restat hoc in. c. examinanda quæstio de iuramento, vtum matrimonium clandestinum de præsentis iuratum, iam quod nō valeat tanquam matrimonium de præsentis, valeat tamen actus ille tanquam sponsalia de futuro necnè. Et quod non valeat tanquam matrimonium de præsentis etiam si partes iurauerint se illud seruaturos & non contrauerturos vltimo tempore, primo probatur, quia iuramentum huiusmodi est contra prohibitionem decreti Sacri Concilij Tridenti. & sic temerariè & absque iure præstitum, quo casu iuramentum non ligat nec est seruandum vt. 22. q. 4. per totum. præcipue in. c. in malis promissis & in ca. si ad peccatum. vbi gl. & Abb. in. c. venies de iure iur. Secundo quia dispositio Sacri Concilij prohibuit matrimonium clandestinum, vt tolleretur peccata, quæ ex eis ortum habebant, ergo si contra fiat etiam cum iuramento, iuramentum erit contra bonos mores ac perinde nō seruandum nec obligatorium, vt in. c. non est obligatorium de regu. iur. in. 6. nec obstat quod supra. c. 34. diximus, ex solo iuramento ortum de iure canonico obligationem & actionem effecti-

efficacem ad agendum iuxta magis communem opinionem. quia illud procedit quando iuramentum est licitum, sed in proposito est illicitum & contra bonos mores, igitur, &c.

- 27 ¶ Sed an huiusmodi iuramentum iam quod non confirmet actum in proposito, ut valeat tanquam matrimonium de presenti, operetur, ut actus valeat meliori modo quo valere potest, & sic tanquam sponsalia de futuro non parum dubium est? In quo primo videtur dicendum, quod ratione iuramenti valeat contra actus in vim sponsaliorum, ut potius actus valeat quam pereat, & quia in sponsalibus de futuro non loquitur Sacrum Concilium nec in eis militat eius prohibitionis ratio, cum potest in celebratione ipsius matrimonij debeatur servari forma à Sacro Concilio tradita ad matrimonia contrahenda sicut supradictum est. Secundo quia iuramento hæc à iure inest virtus, ut si eo adiecto non possit valere actus, eodem modo, quo geritur, valeat meliori modo, quo potest, ut in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. & ibi notant Bart. & Doct. & dicitur latius infra in 2. parte huius tractatus. c. 2. Operabitur igitur iuramentum in proposito quod valeat actus, quod geritur in vim sponsaliorum de futuro. Tertio pro hac opinione facit, quia licet in stipulationibus pro forma requirantur verba ex utraque parte, ut in l. 1. per totam. ff. de verb. oblig. si quis tamen dicat quod promittit per stipulationem cum iuramento, non tamen præcedat interrogatio valet actus meliori modo, quo potest ratione iuramenti ut supra dictum est in ca. 34. num. 4. Quarto pro hac opinione facit quia licet fideiussor non possit de iure in plus obligari quam principalis, si tamen se obliget in plus & inret obligationem, et sic, quod in illo pluri non teneatur tanquam fideiussor nec in ea forma sustinetur actus, quia id est impossibile in iure, tenebitur tamen ratione iuramenti in illo pluri, tanquam principalis, ut supra est dictum in cap. 22. vbi de hoc late egimus.

- 28 ¶ Quinto pro hac opinione facit, quia sponsalia de presenti contracta ab impubentibus maioribus septennio, & aetate prohibente non tenent, ut matrimonium de presenti, & tamen iuris interpretatione valent, ut sponsalia de futuro meliori modo, quo possunt valere, ut in c. attestaciones, & in c. si de desponsa. impub. & in c. unico, §. 1. eo. 2. tit. lib. 5. Itaque sub contractu matrimonij includitur ibi conventio sponsaliorum de futuro, quo casu actus inua-

lidus eo pacto quo fit valet eo, quo fieri poterat, ut in l. si tam angustii. ff. de seruit. vbi Angel. & Floria. notant, & est communis opinio, & intellectus ad dicta iura secundum Couar. vbi supra. 1. parte. ca. 3. in princip. num. 3. Ergo ita & eodem modo dicendum videtur in proposito quod licet matrimonium de presenti clandestinè contractum etiam iuratum non valeat, ut matrimonium, valeat ut sponsalia de futuro, quomodo valere poterit per supra dicta. Sed & plura similia adducere possem in confirmationem huius opinionis, quæ huc tendunt, ut actus sustineatur meliori modo, quo possit ratione iuramenti.

29 ¶ Sed pro contraria parte, imo quod contractus hic matrimonij clandestinè factus & celebratus, etiam si sit iuratus adeo sit nullus at tento prædicto decreto Sacri Concilij, ut non solum non valeat tanquam de presenti, sed neque etiam tanquam sponsalia de futuro, primo facit, quia cum matrimonium ipsum de presenti clandestinè contractum etiam iuratum sit nullius momenti adeo ut ex eo non oriatur civilis, neque naturalis obligatio tanquam deficiente forma, ut supradictum est, & probatur etiam argumento text. in l. 1. §. si quis ita interroget. ff. de verb. oblig. ex actu nullo, & reprobato nullus iuris effectus oriri potest, & pro infecto habetur, quia ex nihilo nihil fit, & non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum, ut sunt iura vulgaria, secundo quia hic nullum subiectum est, nullaque materia ex qua constare possint sponsalia de futuro.

¶ Cum requirantur verba promissoria in futurum contrahendi, ut in d. ca. 2. & in c. ex literis Syluani, & in cap. sicut. & in cap. requisivit. de sponsal. & in c. de illis. in primo, vers. mulierem de despons. impub. sicut in matrimonio requiruntur verba consentium de presenti exprimentia, ut in cap. tuæ fraternitati. de sponsal. & in l. 5. titu. 2. part. 4. Tertio pro hac opinione facit, quia partes, quæ sic contrahunt de presenti clandestinè etiam cum iuramento scienter peccant, quia id faciunt contra formam traditam à Sacro Concilio, & sic contra præceptum superioris. Et ita potius videtur actum illorum facere, quàm aliquo modo consentire in matrimonio, neque sponsalibus: quia si id vellent expressissent, imò puniendi sunt, eo quod aliter, quam Sacrum Concilium definiunt contrahere præsumunt, ut in ipso continetur. Et vnus, & idem actus non debet operari liberationem, obligationem & poenam,

poenam, pro ut contingeret in proposito, si ratione iuramenti valeret actus, ut sponsalia de futuro, cum non valeat tanquam matrimonium de presenti, & puniatur sic contractus.

- 30 ¶ Quarto pro hac opinione facit, quia in hac materia sponsaliorum iuramentum non tribuit sponsalibus plus virum, quam ipsa sponsalia habent in se. Quod patet, quia prima sponsalia de futuro sine iuramento preferuntur secundis etiam iuratis ut supradictum & probatum est. Itaque iuramentum in proposito non confirmat ipsa sponsalia de futuro, ut faciat ea transire in matrimonium de presenti. Quia si transiret, præferretur secunda sponsalia iurata primis sponsalibus de futuro non iuratis argumento. cap. sicut ex literis de sponsalibus, cum similibus, & tamen contrarium probatum est supra. Imò secunda sponsalia iurata non valent, sed prima absque iuramento, ut probat expresse l. 8. in vers. mas salguno: se desponsa. ibi. et non el segundo. tit. 1. partita. 4. Et in terminis, quod sponsalia de futuro non efficiantur matrimonium ex eo, quod postmodum iure iurando firmentur, tenet Tiracuell. de viroque retract. titu. de retract. conuent. ad finem tit. num. 53. fol. 340. & plures allegans Couar. in 4. r. parte. ca. 4. in princip. nu. 3. Ecce igitur, quomodo iuramentum in proposito non firmat secunda sponsalia de futuro, ut valeant, tanquam sponsalia, & præferantur primis sponsalibus non iuratis: neque etiam facit ut valeant meliori modo, quo possunt fieri, scilicet, transendo in matrimonium de presenti per iuramentum. Ergo ita eodem modo dicendum videtur, ut matrimonium de presenti clandestinè contractum, sicut non firmatur iuramento, ita neque etiam valeat alio meliori modo, quo possit, scilicet, tanquam sponsalia de futuro. Quinto pro hac opinione facit, quia iuramentum regulatur, secundum naturam contractus, super quo interponitur, & eam sortitur, ut in l. si. cum materia. C. de non numer. pecun. Sed contractus matrimonij de presenti clandestinè absque iuramento celebratus est nullius momenti in se, & in ius, nihilque operatur nec valet tanquam sponsalia de futuro, prout est notum, [Et tenet in terminis Magistr. Palatio vbi supra pag. 651. col. 2.] ergo idem dicendum est in iuramento super eo interposito.

- 31 ¶ Sexto pro hac opinione facit doctrina Bartol. in l. 1. §. si quis ita interroget. ff. de verbo. oblig. nu. 5. in sua longa distinctione. Ex qua

colligitur, quod quando actus non valet, ut agitur, & non appretur disponetem voluisse valere, & interdum quod agitur, & i. l. quod agi potest est differentia in constituti modo, & si in ius, quæ dependent à voluntate duorum, & agitur de obligatione contrahenda, tunc non valet etiam, ut valere potest. Ex qua distinctione resultat responsio ad d. l. si tam angustii. allegatam pro contraria parte, nam eam intelligit Bart. quando est differentia in modo, & non in constituti modo, quæ doctriam Bar. pluribus iuris probat, & communem dicit Couar. vbi supra. d. c. 3. in prin. nu. 2. Cum ergo actus hic dependeat à voluntate duorum, & agatur de obligatione contrahenda, neque ut factus est valere potest, scilicet, ut matrimonium, nequaquam prodesse debet ad sponsalia, quæ alias contrahi recte poterant: quid tenendum? Difficilis profecto articulus est, & dubius, in quo saluo semper iudicio ecclesie mihi venior videtur hæc secunda pars, imò quod iuramentum in proposito non solum non confirmet matrimonium clandestinè contractum, ut valeat tanquam matrimonium de presenti, sed neque etiam tanquam sponsalia per fundamenta hac parte supra adducta.

- 32 ¶ Pro qua etiam opinione ultra supra dicta adduco optimam in proposito doctrinam Fratris Francisci de Victoria in sua Summa titulo de sponsal. colum. 2. fol. 199. Vbi firmiter tenet, quod sponsalia, siue matrimonium de presenti contracta inter personas legitime animo contrahendi sub hac conditione, si Papa dispensauerit, etiam adueniente conditione & sequuta postea ratificatione, non est matrimonium, sed neque etiam sponsalia illo modo adueniente etiam dispensatione: sed quicquid factum est, totum est irritum, & contractus est nullus per tex. in l. inter stipulantes. §. sacram. ff. de verb. oblig. Vbi probatur, quod si fiat stipulatio de re sacra, vel de qua non est commercium, de qua non poterat fieri sine consensu principis, stipulatio ista est nulla, & non redit obligatio adueniente consensu principis. Et ibi respondet iuris, quæ sibi in contrarium allegabant in Flandria iurista, & ampliatur, quod prædictus contractus est nullus etiam si iurent, & peccarent iurando, quia est contra bonos mores. Hactenus ille. Ergo ita & eodem modo dicendum est in proposito cum matrimonium omnino sit nullum, & reprobatum non seruata forma Sacri Concilij, ut si fiat, illa forma prætermissa, etiam cum

iuramento non valeat, neque tãquam matrimonium de præsenti, neque tãquam sponsalia, etiã si postea publicetur, nisi de nouo contrahatur. Profecto doctrina hec Victorij optime facit in proposito, & quasi expressa videtur. Neq; oberit si dicatur q; in terminis quaestionis Victorij, scilicet, quando contrahitur inter personas prohibitas, non poterant contrahi sponsalia de futuro sine dispensatione Papæ, in nostro vero casu sic, absque forma tradita à Sacro Concilio vt supra dictum est: quia respondeo, q; etiã in casu Victor. poterant valere sponsalia cõditionalia, si Papa dispensauerit adueniente dispensatione: & nihilominus tenet contrarium Victor. vbi supra, etiã si fiat matrimonium de præsenti sub illa conditione, & cum iuramento.

33 ¶ Pro quo facit communis opinio, quam refert Couar. in. 4. 2. parte. c. 3. in princip. au. 7. quæ habet, q; matrimonium de præsenti celebratum inter personas prohibitas sub conditione si Papa dispensauerit, etiã adueniente dispensatione Papæ non erit matrimonium absque nouo consensu, neque etiã sponsalia de futuro, licet canonice aliud teneant. Neque etiã obest communis opinio canonistarum tenentium, quod matrimonium de præsenti contractum sub alia conditione honesta inter personas legitimas adueniente conditione sit statim matrimonium absq; nouo consensu, neque opinio Theologorum tenentium hoc casu valere in vim sponsaliorum de futuro: quia in illo casu conditio suspendit actum, at in proposito clandestinitas annullat & reprobatur in totum, vt supradictum est. Item illo casu conditio subsequuta copula tollitur, in nostro verò vitium clandestinitatis non tollitur copula, vt supra dictum est. Secundo respond. prædicta sponsalia non esse efficacia, vt tradit Couar. vbi supra num. 5. & prædictas opiniones communes inter canonistas, & Theologos, tam in conditione, si Papa dispensauerit quã in alia honesta inter personas legitimas refert Couar. vbi supra numero. 5. & 6. & Victorij, vbi supra & Soto in 4. distinct. 29. q. 4. arti. 1. & Greg. Lopez in l. 3. tit. 4. part. 4. in gloss. maiuscula. & Tell. Fernandex in. 2. 2. Tau. num. 18. apud quos videbis, quam vnusquisq; opinionem teneat.

Restat nunc satisfacere fundamentis contrariæ partis. Non obstant primum, secundum, tertium, & quartum fundamenta prioris partis, quia illa procedunt vbi adest præexistens materia, ex qua sustineatur actus meliori mo-

do, quo potest, scilicet, quãdo verba promissoria de futuro interueniunt, supra dictum est, prout contingit in testamento, quod quidelicet nõ habeat solennitatẽ requisitam à iure, vt valeat tanquã testamentum, prout geritur, habet tamẽ minõrẽ solennitatẽ sufficientẽ tamẽ ad codicillos, tunc merito, q; habeat hæc virtutẽ iuramentũ, vt faciat huiusmodi testamentũ de festũ solennitatibus in testamentis requisitis valere in vim codicillorũ, quãdo quidẽ ad est subiectũ, & materia sufficiens, qua sustineatur codicilli: & ideo iuramentũ habet vim clausulæ codicillariorũ, vt probatur in. d. l. cum pater. §. filius matrẽ, & ibi notat. glo. Bar. & cõmuniter Doct. Sic etiã contingit in promissione facta per stipulationem cum iuramento deficiente interrogatione alterius partis, & sic forma substantiali. Quia licet actus non possit valere tanquam stipulatio solennis, quia deficit forma, valet tã meliori modo, quo potest, scilicet, tanquam pactum nudum, quia adest promissio, & pactũ est duorum, plurium vobis, in idẽ placitus & consensus, vt in. l. r. in princip. de pact. Item licet hoc pactum nudũ de iure ciuili non produceret actionem efficacem, vt in. l. iuris gẽtium. §. igitur nuda. ff. de pact. hoc tamen casu eam producit, quia est vestitum coherentia iuramenti validi de per se, vt late diximus supra. c. 34. cũ alias, videamus q; pacta nuda multis in iure modis vestiuntur, vt producant actionem efficacem, vt in. l. petens, & ibi notat gl. & Doct. C. de pact. & in l. iuris gẽtium. §. quiniimo, & ibi glo. magistra, & etiã Doct. ff. eod. tit. de pact. Idem etiã videmus in fideiussore obligante se cũ iuramento in plus, quam principalis, quia licet non teneatur tanquam fideiussor, in illo pluri, hoc est in excessu, tenetur tamẽ tanquã principalis, ea ratione, quia adfuit obligatio ad vtrunq; in qua sustineatur tota dispositio, in concurrenti quantitate tanquam fideiussor, in excessu verò tanquam principalis obligatio. Itaq; non mutatur tunc obligatio, quia ipsa semper remanet, sed qualitas ipsius, quia dum ageretur de fideiussoria, quoniam, non potuit sustineri, vt talis, sustinetur, vt principalis: & eodẽ modo potest responderi ad omnia fundamenta, & argumenta similia præterquam, q; super illis casibus iuramentum appenit non est prohibitum, quia non est cõtra bonos mores. Et ideo ex solo ipso iuramento promissorio de iure canonico secundũ magis communem opinionem, & iure regio secundum veram opinionem oritur actio effici-

cas ad agendum, vt supra dictum est. At vero in nostra quaestione contractus matrimonij de præsenti prohibetur à Sacro Concilio Trident. celebrari clandestinẽ, & certa quãdam forma traditur, iuxta quam in posterum sunt celebranda matrimonia propter grauiã peccata vitanda, quæ ex clandestinis coniugijs oriebantur, & qui aliter contrahere attentabunt, quam forma illa seruata inhábiles omnino redduntur à sacra Synodo ad sic contrahendum, & contractus irritus & nullus ab ea discernitur, & cõtrahentes, minister & testes grauerit puniri arbitrio ordinarij iubentur. Itaque clandestinus hic actus est prohibitus, & reprobatus tanquam contra bonos mores, & peccata grauiã inducens, ideo nullam obligationem inducit, neque in se continet, neque habet materiam, in qua sustineatur sponsalia de futuro iuramento adiecto, & sic meliori modo, quia hic nullo modo potest valere actus in se licet adhibeatur iuramentum, neque etiã ex iuramento promissorio actio vlla oriri potest, quia est nullum hoc casu, & in nihilo obligatorium, vt in regul. non est obligatorium de regul. iur. in. 6. & in. l. 28. ad finẽ tit. 11. partita. 3.

¶ Vnde nulla tunc oritur ex eo iuramento actio, vt notat Barto. in. l. si quis pro eo. num. 6. ff. de fideiuss. quem alij frequentissimo suffragio sequuntur, vt inquit Couar. de pact. in. 8. in. 2. part. in initio nume. 3. Vbi & in. 4. conclusit esse communẽ opin. in. c. cum contingat de iure iur. & eam recte probat & defendit, q; ex tali iuramento contra bonos mores non sit necessaria absolutio à iuramento & optime intelligit & satisfacit text. in. c. cum quidam. §. vltimo. de iure iur. qui videbatur probare contrarium. Igitur iuramentum appositum super contractu matrimonij de præsenti clandestinẽ celebrati cum sit contra bonos mores, vt deducitur ex Sacro Concilio Tridentino nullam vim habet, nec obligationem inducit, adeo, vt nec erit necessaria absolutio ab eo, quia d. f. cit comes necessarius, nempe iustitia: quia quodlibet iuramentum ad hoc, vt valeat tres comites habere debet, scilicet, iudicium, siue discretionem, veritatem & iustitiã, vt in. c. & si Christus cum similib. de iure iur. Cum igitur hoc ita sit, iuramentum hoc, de quo loquimur in proposito haberi debet pro inde ac si adiectũ non fuisset, vt probauimus, sed si non adijceretur, quis dubitat quin ex matrimonio de præsenti clandestinẽ contracto hodie attempto Sacro Concilio Tridentino

nullus contrahentium remaneat in quicquã obligatus. Et ita nulla sponsalia celebrata remanebunt, quia contrahentes hoc noluerunt, nec intendebant facere sed tantum matrimonium de præsenti, idque sciẽtes nulliter: ideo puniuntur à Sacro Concilio. Et ex his remanet sufficenter satisfactum, non solũ quatuor prioribus fundamentis prioris partis, sed etiã nostra secunda verior pars comprobata & cõfirmata manet. Et ita est tenendum quanuis Illephons. à Vera Cruz vbi supra. d. q. 9. vers. secunda propositio pag. 42. & sequenti. teneat q; etiã stante decreto supra. d. Sacri Concilij Trident. qui promissit alicui clam de præsenti teneatur adimplere promissum publicè & coram testibus, & hoc priuatis quibusdam in sufficientibus tamen rationibus præter text. in dict. capitul. vnic. de despons. impub. libr. 6. quod est vrgens fundamentum pro sua opinione, sed ei infra sati: fiet.

35 ¶ Superest nunc quintum fundamentũ prioris partis, & id quidem difficile, scilicet text. in d. capitul. vnic. §. r. de desponsat. impub. in. 6. cum similib. vbi matrimonium de præsenti, quod non potest valere de præsenti impediens tetate, valet tamen iuris præsumptione, vt sponsalia de futuro, quia ea in præd. matrimonio de præsenti cõtrahuntur. Certè acris est hec difficultas contra nostram opinionem, quia videbatur eodem modo dicendum esse in proposito, præcipue cum adijciatur in nostro casu iuramentum, ibi vero non. Sed ad huc teneo nostram opinio. & respondeo supra. d. difficultati, quod i: eo ibi illud, quia inter impuberes maiores tamen septennio de iure non est prohibitũ matrimonia contrahi, & ideo possunt etiã per verba de præsenti contrahi, ætã tamen, hoc est, defectus ætatis impuberis impedit vt valeat matrimonium tanquam de præsenti & iuris præsumptione valet tanquam sponsalia de futuro propter defectum integri intellectus, & imbecillitatem, ne facile remaneant decepti impuberes, quibus iura suo ministerio fauere volunt, & expectari disponunt eorum pubertatem. Nec eius tantum aduẽtu matrimonium conualefcit, nisi per carnis copulam subsequutam, vel aliq; modum aliũ contrahentes cum eiusdem perseverantia voluntatis ad pubertatis tempora peruenisse cõstitit euidenter, vt in dict. capitul. vnic. §. r. quia tunc iam datur verus & proprius consensus ac sufficiens ad matrimonium de præsenti iure requisitus ex intentione contrahentium, quia à principio videntur sponsalia voluisse

contrahere, eo casu, quo matrimonium inu-
lidum foret secundum Henric. in. ca. à nobis
de sponfat. in pub. vbi ita intelligit text. in
dict. capitul. vinc. §. r. At vero in proposito &
questione nostra matrimonium de presenti
clandestine omnino contrahi prohibetur, nõ
quidem ratione defectus integri consensus, si
cut in impuberibus matrimonium de præ-
senti celebrãtib. sed ratione clandestinita-
tis propter grauiã peccata, quæ ex clandestini-
nis coniugij ortu habere Sacra Synodus per-
pendit, & tanquam deficienti forma substan-
tiali ad matrimonia contrahenda requisita ni-
hil agitur, quando quidem inhabiles reddun-
tur omnino contrahentes ad sic contrahen-
dum, imo delictum committitur & puniuntur
clãdestine contrahentes vt supra dictum est.
Ergo merito, quod ex delicto non remaneant
celebrata sponsalia, cum ipsa minimè expref-
se contraxerint.

Secundo modo potest intelligi tex. in dict.
capitulo. vnico. §. 1. cum similibus, & ei res-
ponderi, ne ob sit nostra veriori opinioni, vt
eius decisio locum habeat optimo iure, quia
ibi sponsalia de futuro includuntur sub mat-
rimonio de presenti contracto per impuberes,
quia præexistebat materia valida, qua susti-
nerentur spõsalia, hoc est clarius dicere, quod
ibi modus contrahendi validus est & à iure
permissus: ipsum tamen ius præsumit & in-
terpretatur consensum & intentionem con-
trahentium, vt tantum valeat contractus tan-
quam sponsalia de futuro, non vero tanquam
matrimonium de presenti propter defectum
integri intellectus & consensus. At vero in
nostro casu, omnino nullus & reprobatus est
modus contrahendi clandestinè, & ipsemet
contractus matrimonij clãdestinus, ideo nul-
lo modo potest sustineri, nec in eo contineri
sponsalia de futuro sicut in effectu respondi
supra ad quatuor priora fundamenta contra-
riæ partis. Et hoc modo videntur intelligere
text. in dict. cap. vnico. §. 1. & si non satis signi-
ficent Ioã. Monach. & Dominicus ibi, & eos
aliosque referens Couar. in. 4. r. parte capit. 3.
in fine: & sic remanet quoque satisfactum dif-
ficultati huic.

36 ¶ Vltimò ex supra dictis omnibus est decidè
da questio illa, præsupposito quod sponsa-
lia de futuro non transeunt in matrimonium
per nixum copulæ, copula ipsa non sequuta
per text. in cap. si de sponsalib. quia cum co-
natus nõ habuerit effectum non potest ex eo
præsumi consensus coniugal, etiam si ille ni-

xus inter habiles ad matrimonium continge-
rit: & hæc est communis opinio, vt tradit Co-
uar. in. 4. de sponsal. r. prate capit. 4. §. r. nu.
19. folio. 11. col. 4. Nec etiam per traditionẽ
ad domum secundum communem opinionem,
quam refert idem Couar. vbi supra §. 2. nu. 1.
folio. 12. nec per amplexus, oscula, musera,
aliaue signa in cap. 1. de matrim. contract. con-
tra interd. eccl. Couar. d. folio. 12. nu. 2.

37 ¶ An si aliquis iurauerit aliquam ducere in
uxorem si postea eam traduxit in domum in
continenti, videatur eam in uxorem recipere?
Nam primo videtur qd sic, virtute iuramẽ-
ti, quia pro obseruantia ipsius videtur eam tra-
ducere, & sic eam accipere in uxorem. Et ita
tenet Aug. in authentica quib. mod. natural.
efficiantur legitim. §. final. per text. ibi Con-
trarium tamen cum Aretin. consil. 143. incip.
ex factò proponitur tenet Marcus Antonius
Bauer. in tractatu de virtut. & virib. iuram. nu-
mero. 121. volumin. 5. tract. diuers. doct. folio.
25. Potest tamen prima opinio procedere in
duobus casibus positisper Couarr. vbi su-
pra d. §. 2. numero. 1. qui loquitur etiam si in
primis sponsalibus non interuenit iuramẽ-
tum, sed simplex tantum promissio. Primo
modo quando est dubium graue, an præcesserint
sponsalia de futuro, an de presenti: quia in
hoc dubio ex traditione ad domum præsumi
potest, præcedentia sponsalia fuisse de præ-
senti: & sic præsumitur fuisse ante traductio-
nem consensum coniugalem ex Bald. & Sali-
cet. in. l. cum te. C. de donat. ante nu. p. quos
ibi refert. Secundo casu potest saluari opinio
prima quando sponsa fuit traducta ad sponsi
domum, cum illa solennitate, qua duci solent
uxores ad maritorum domos argumento cap-
itul. vidua p regular. Ita Abb. & Palat. Rub.
quos ibi refert: hæc de iure communi. Hodie
tamen ex omnibus supra dictis hoc capitul.
attento Sacrosancto Concilio Tridẽtino, nul-
lo casu per traditionem ad domum spõsalia
de futuro fieri matrimonium de presenti, nisi
seruata omnino forma dicti decreti, quæ de
matrimonij clandestinis loquitur, quia eo at-
tento, etiam interueniẽte cum effectu copula
carnali spõsalia de futuro nõ transeunt in ma-
trimonium de presenti, quamuis de iure com-
mune transeunt, vt supra conclusum & proba-
tum est, cum veriori & tenenda opinione.
Igitur minus transeunt per traditionem ad
domum, quæcunque solennitate traductio fiat,
nisi seruetur forma tradita à Sacro Concilio
ad matrimonia contrahenda.

Index.

Index. Cap. LII.

- 1 Prælatus ecclesie etiam cum iuramento non potest alie-
nare quocunque modo bona ecclesie præterquam in
casibus à iure expressis.
- 2 Solennitas requisita in alienatione rei ecclesiastica an
præsumatur ex diutina possessione? remissive.
- 3 Prælatus, qui in stallatione sua prælati iuravit non
alienare inconsulto Romano Pontifice an possit alie-
nare in casibus à iure expressis & permissis?
- 4 Iuramentum de non alienando sine Papa licentia
non continet solita alienari, nec casum necessitatis si
superior adiri non potest.
- 5 Iuramentum hoc de non alienando simpliciter præ-
sistum continet tantum bona cathedralis ecclesie.
- 6 Iurans non alienare res ecclesie inconsulto Romano
Pontifice non poterit alienare cum consensu legati
etiam de latere, quia appellatione Rom. Pontifi. non
continetur legatus de latere, nisi in his, que speciali
commissione Papa legatus exercet.
- 7 Rex vel episcopus non possunt alienare etiam cum iu-
ramento in præiudicium dignitatis.
- 8 Prælatus, qui iuravit non alienare, sine licentia Pa-
pe vel metropolitani an possit alienare cum licentia
Pape tacito iuramento?
- 9 Possessor maioratus qui iuravit non alienare res maio-
ratus, an possit alienare cum licentia Regis tacito iu-
ramento?

De rebus Ecclesie non alienandis.

Cap. LII.

Prælatus ecclesie nõ po-
test alienare quocunque
modo bona ecclesie præ-
terquam in casibus à iu-
re expressis, ita probat
extrauagãs Papæ Pauli
Veneti Secundi inci-
piens. Ambitiose de re-
bus ecclesie non alienand. inter extrauagãt.
commun. quod procedit etiam si contractus
sit iuratus, vt in capit. 7. de reb. eccl. non alie-
nand. in. 6. Quam materiam tam in locationi-
bus ultra triennium quam in alienationibus
optimè tractant & declarat Rebuffus in com-
pendio alienat. rer. eccl. per totum vbi legit
text. in capitul. sine exceptione. 12. quæst. 2.
de hoc ipso agente, & Rodericus Suarez Alle-
gat. 2. r. & Roland. à Valle cõsil. r. solib. 1. per to-
tum. vbi loquitur in transatione & latissimè
Couar. libro. 2. Variar. resol. cap. 16. num. 4.

& sequentib. & capit. 17. & Auendañ. ca. 4.
prator. num. 34. & pluribus sequent. fol. 53.
& sequenti.

- 2 ¶ Et an solennitas requisita in alienatione rei
ecclesiastica præsumatur ex diutina posses-
sione licet de solennitate non constet in scri-
ptura videndus est Matthæ. de Afflic. decif.
Neapol. 368. num. 7. & Auend. vbi supra qui
refert Capicium decif. 16. late probantem &
Rebuff. vbi supra numero. 38. & latius Felin.
in capitul. sicut de re iudic. numero. 26. & se-
quent. & instrumentum alienationis rei ec-
clesiasticae vide per Rebuff. vbi supra numer.
13. & 14.
- 3 ¶ Si tamen prælatus in stallatione suæ præ-
lati iuravit non alienare inconsulto Roma-
no Pontifice, est dubium an tunc possit alie-
nare in casibus à iure permissis & expressis?
In quo videndus est Abb. in capitul. vt super.
de reb. eccl. non alienand. & in capitul.
final. eodẽ titu. Ex quo colligitur breuis reso-
lutio, quod prælatus, qui hoc modo iuravit,
nõ poterit villo modo alienare inconsulto Ro-
mano Pontifice ratione iuramenti, præter-
quam in casu necessitatis vel euidẽtis vtilita-
tis, vel si res alienanda sit modica, quia ista om-
nia de præd. iuramento videntur excepta.
Quam resolutionẽ & distinctionẽ ipse Abb.
bene probat, & ad literã eam transcripsit Syl-
uest. in sua Summa in verb. alienatio nume-
ro. 16. quem & alios referens sequitur hanc re-
solutionem Auend. vbi supra nume. 4. r. ver-
sic. est notandum & ita mihi videtur tenendũ.
Et quod iuramentum hoc casu non intelliga-
tur de modica tenet idem Abb. in capitul.
intellecto num. 7. de iure iuran. per cap. terru-
las. 12. quæstion. 2. & ibi Additio Abbatis op-
time hoc probat & confirmat. Sed quomodo
text. ille debeat intelligi videndus est omni-
no Rebuffus in compendio alien. rer. eccl. n.
58. & 124. & 125.
- 4 ¶ Pro qua resolutione facit text. cum gloss.
in capit. 2. de feud. vbi etiam Abb. post alios
vt refert Casiodorus decif. 1. de acq. rer. domi-
nio numero. 12. folio 103. vbi probatur quod
iuramentum de non alienando sine Papæ li-
centia non continet solita alienari, quæ in cõ-
sulto etiam Papa alienantur nec impossibi-
lia quoquo modo reputantur. Et in casu ne-
cessitatis si superior adiri non potest idem tenet
Syluest. verb. iuramentum. 3. numero. 4.
Et quia hæc resolutio bene probatur per Abb.
vbi supra & materia dictorum iurium est bene
declarata & latissimè per se prædictos &
alios,

alios, ideo amplius hic non dicere decreui contentus relatione nostrar præcipuar quæstionis de iuramenti virtute & robore: quâvis ex supra dictis refutare videatur parû aut nihil iuramentum in proposito operari, imò intel hgi secundum ius commune, iuxta tamen distinctionem Abbatis.

¶ Addo, quòd iuramentum hoc de non alienando simpliciter præstitum concernit bona cathedralis ecclesie titum, vt cum Cardinal. tradit Ioan. Baptista de Cacialupis in tractatu de vnionib. articul. 4. num. 7. volum. 15. tract. diuers. doct. fol. 150.

¶ Imò hoc casu quâdo episcopus iurauit nò alienare bona ecclesie Papa in consulto intelligitur de bonis mensalibus tantum non de illis, quæ deserunt esse de mensa, vt in capit. fin. de feud. & cum Pau. de Cast. tenet Bertrach. in tractatu de episcopis. 4. parte. 4. libr. num. 211. volum. 2. diuers. doct. fol. 182.

¶ Item adde, quòd iurans non alienare res ecclesie in consulto Romano Pontifice nò poterit alienare cum consensu legati, quia appellacione Romani Pontificis non cõtinetur legatus etiam de latere, nisi in his, quæ specia li commissione Papæ legatus exercet, vt cum alijs tradit D. Gondisal. Villadieg. in tractatu de legat. quæst. 9. num. 9. volum. 14. doctorum fol. 154. Addit tamen Loazes in allegat. iuris pro Marchio. Velez in respõs. ad. 5. &c. 6. fundamentum nu. 146. cum Calder. & alijs, quòd alienatio per prælatum contra iuramentum supra dictum facta, ratione solius iuramenti non potest reuocari, licet remaneat per iurans.

¶ Item adde, quòd positus in dignitate, prout est rex, non potest alienare in præiudiciû dignitatis, scilicet, regni, & si alienet reuocatur alienatio etiam cum iuramento de non reuocando facta, quia tenetur & in sua coronatione iurauit, iura regni sui & honorem coronæ illibata seruare, & ideo illicitum est secundum iuramentum & non seruandum, vt in capitulo intellecto de iure iurand. & ibi Doct. Idem in Episcopo probat text. in cap. sicut nostris de iure iurand. & in vtroque. l. 28. titul. 11. part. 3. Sed quia contrarium videtur probare, l. 2. titul. 1. part. 2. & l. 2. titul. 9. libr. 5. ordinam. in hac materia videnti sunt Gregor. Lopez vtroque Alciat. in capitul. cum contingat num. 43. de iure iurand. & optimè Copar. de pact. in. 6. 2. parte. §. 2. nu. 4. & Auend. 1. 1. parte capitul. 1. num. 22. in fine, & nume. 23. Roland. à Valle consil. 2. num. 95. & sequent.

libr. 1. & Loazes per totam illam iuris allegationem.

¶ Item adde, quòd si prælatus iurauit nò alienare sine licentia Papæ, si impetret licentiam à Papa tacito iuramento potest alienare nec fit transgressio iuramenti: quòd si iurasset nò alienare sine licentia Metropolitanæ si impetraret à Papa talem licentiam tacito iuramento, non teneret licentiam, neq; posset fieri alienatio. Ita tenet Ioann. Andreas in capitul. vt super de reb. eccl. non alien. quem refert & sequitur Gregorius Lopez in l. 6. titul. 11. part. 6. in gloss. magna colum. 7. illius ad medium.

¶ Vbi ex hoc infert cum Bald. quem refert, quòd si possessor maioris iurauit non alienare res maioris, si postea impetret licentiam à rege ad alienandum tacito iuramento, poterit alienare nisi iuramentum præstitum sit futuris successoribus vel ad eorum fauorè, & conseruationem rerum maioris.

Index. Cap. LIII.

1. *Ludens ad creditum quocumque ludo, non tenetur soluere quod perdidit, & si soluit paritè repetere, & qui recepit tenetur in conscientia restituere illud etiam ante repetitionem.*
2. *Lucrans aliquis in ludo etiam prohibito cum poena exteriori & lucri restitutione non tenetur in foro conscientie restituere dummodo frans absit, legesque ludi seruentur & ludentes liberam habeant administrationem eorum, que in ludum deducuntur, etiam si lucrans sit clericus exceptis quibusdama casibus hic positis.*
3. *Perdens in ludo presentem pecuniam, potest illam repetere in foro exteriori infra octo dies, & an post, intra duos menses possit, sicut quilibet extraneus potest?*
4. *Pœna iure regio imposta ludentibus. Vtra duo regalia, & tabularia (vulgo dicta tablero.)*
5. *Alciator est vilis persona, & suscipitur à testimonio quando tempore testimonij ferendi consuevit ludere.*
6. *Ludens ad creditum & promittens cum iuramento soluere quod perdidit an teneatur soluere?*
7. *Ludens ad creditum & promittens cum iuramento soluere quod perdidit, an postquam soluerit possit repetere?*
8. *Promittens cum iuramento soluere iuras potest petere absolutionem iuramento antequam soluat, & ea obtenta non tenetur soluere.*
9. *Ludens ad creditum iurans non tantum soluere, quod*

quod in ludo amiserit, sed quod post solutionem, non repetet illud, an possit repetere hoc iuramento non obstante?
10. *Promittens cum iuramento soluere iuras, & eas non repetere, an etiam possit eas repetere post solutionem?*

De ludentibus ad creditum. Index. Cap. LIII.

Ludens non in presentem pecuniam, sed in absentem & creditam, impignorata fide non tenetur soluere, quod perdidit in ludo, quia licet iure naturali videatur teneri fidem seruare, & sic soluere, contrarium tamen est dicendum in proposito, ea ratione, quia tam iure communi, quam regio perdens in ludo aliarum vel chartarum pecuniam presentem potest illam repetere de iure cõmuni intra quin quaginta annos, vt in authentic. aliarum vsus. C. de religiof. & sumpt. fun. gloss. in sum. ma. 35. distinctione, & gloss. in capitulo clerici de vita & honest. cleric. de iure autem regio intra octo dies, vt in l. 2. tit. 10. lib. 8. ordin. veter. hodie in l. 2. tit. 7. lib. 8. nouæ recopil. regia. Igitur qui solutam iam pecuniam repetere legum decreto potest, poterit eam nodum solutam retinere, quia frustra quis peteret, qd statim restitutus est vt in l. qui sic. ff. de solut. & in l. dolo. ff. de dol. except. Et ita merito hæc opinio. principalem tenet Adrianus in 4. sententiarum in. cap. quia in superioribus Cuius opi. latissimè probat & sequitur aduersus Ioan. à Medina & Alphonf. à Castro tenentes cõtrarium doctissimus Episcopus Segouienf. dominus D. Couarru. in Regula Pecatum in. 2. parte. §. 4. num. 8. per totum vbi eam probat, & dicit esse veram apud nostros ex. l. regia super hoc lata à nostro Christianissimo & Inuictissimo Imperatore Carolo Quinto, pragmatica sanctione. 22. Madritij cõdita Anno. 1528. quæ ea conclusa, quæ pragmatica hodie ponitur pro lege in noua compilatione in l. 8. titul. 7. libr. 8. nouæ recopil. reg. Cuius verba sunt hæc: *Mandamos que de aqui adelante ninguna persona, de qualquier estado, o calidad que sea pûda jugar ni juegue à credito ni à fiado, an que sea à jurgo de pelotas, ni otro de los torpedados ni permitidos en estos Reynos. Y si jugar è à dichos juegos à credito, o fiado mandamos à las*

nuestras justicias q no condenen ni executen en las tales personas ni en sus bienes ni de sus fiadores lo q asì debiere de los dichos juegos à credito, o fiado. Y por la presente damos por ningunas qualquier obligaciones, e scripturas, o promessas que las tales personas cerca dello hizieren, y mandamos à los del nuestro consejo que asì lo guarden y cumplan y hagan guardar y cumplir y executar: y sobre ello den las prouisiones necessarias. Eandem etiam opinionem ante. l. illam tenuit Frater Dominicus de Soto libr. 4. de iustit. & iur. articul. 2. quæstion. 5. in versic. vnum autem non est hic fol. 307. vbi dicit hoc procedere, præterquam si expresse pollicitus esset, cum ludat ad creditum, se non vsurum beneficio. l. repetendi. & postea allegat dict. l. Madritiã, qua attentata existimat ipse, quod qui promissit non tenetur soluere, & si soluerit alter in conscientia ante repetitionem tenetur restituere, neque valeret si ludens illi l. renuntiaret, quoniam data est non solum in fauorem illius sed in bonum commune. Posset tamè fieri libera donatio, quauis semper suboleret fraudem secundum ipsum. Cui addo rationem, scilicet, propter causam & occasionem præcedentem, qua donatur, exprefam, vel saltim tacitam. Eandem etiam principalem opinionem tenet Nauar. nouissimè in capit. 28. additionum, quas facit ad capit. Manualis in additione ad capit. 19. nuñ. 15. fol. 38. colu. 2. vbi allegat Couar. vbi supra & inquit sanctissimè prohibitum esse dict. l. regia ludi ad creditum, & ita est tenenda supra. d. opinio tam iure communi quam regio: & qd si soluat possit repetere tenet etiam Couarru. vbi supra in fine. d. §. 4. Vbi ampliat, etiam si soluerit existimans se in conscientia teneri ad eam promissionem ratione solutionis, cù habuerit ad hæc opin. doctissimorum virorum autoritatem.

¶ Sitamen quis presentem pecuniam luderet & solueret, lucrans non tenetur necessariò eam pecuniam in animæ iudicio restituere etiam si ludus illicitus sit, legeque humana poena exteriori & lucri restitutione puniatur, modo absit fraus legesque ludi seruentur, habeantque ludentes administrationem liberarum rerum, quas in ludi conuentione deduxerit, vt tenent Ioan. Andreas Abb. & communiter Doctores in capitul. penultim. de vita & honestat. clericor. Quam etiam opinionem tenent ex Theologis S. Thomas, Caietanus, Maior, Paludan. Adrianus, Ioannes à Medina, Alfons. à Cast & eos referens latissimè probat Couarru. vbi supra num. 1. & sequent.

dicens ita tenere communiter Docto. in dict. capitul. penultim. Penes quem, illud expeditum est acquirentem aliquid ex ludo non teneri ante iudicis condemnationem id restituere ex l. humana per dante restitutionem, quamuis contrarium teneat Syluest. verb. ludus quaest. 13. Hanc etiam testatur communem in practica D. Ioannes Pedraza in sua Summa in. 7. precepto diuino. §. 32. versicul. otra dubda maior. fol. 92. vbi plurimos Theologos hoc tenentes refert & inquit hanc communem habere, quod lucrans, id restituat per dante, vel id distribuat pauperibus licet ad id non teneatur & potest sine scrupulo retinere ante condemnationem, licet sit clericus, etiam si lege statutum sit, ut perdens, illud quod perdit possit petere intra certum tempus prout de iure communi habemus intra quinquaginta annos & iure regionis intra octo dies. Eandem etiam supradictorum opinionem tenet & late probat Nauar. in Manual. confess. capitul. 19. numero. 9. vbi inquit, quod licet hoc ita sit, est tamen turpelucru & deceret restituere vel dare pauperibus, licet hoc non sit necessarium: tandem quoque sententiam alios Docto. plures referent tenet Petrus Auend. 2. parte capi. 9. praetor. numer. 4. vbi hoc intelligit, quando non avaritiae causa sed folatij luditur, & in parua quantitate attenda qualitate personarum & diuitiarum suarum, si ex consuetudine in huiusmodi personis tolerabile est, quod non fiat restitutio pecuniarum, quia talis consuetudo valet, & quia pecunia videtur donata cum possit peti & perdens non vult petere, & sic uti huiusmodi iure ob quod praesumitur donatio argumento eorum, quae notat Rebuff. in proemio constitut. regni. Franciae numero. 47. Quia si avaritiae causa luditur, tunc lusor propter peccatum tenebitur restituere secundum Auend. vbi supra qui ad hoc allegat Caietan. in Summa verb. ludus & Augustin. de Arimin. ultra quem idem tenet Syluest. in Summa verb. ludus numero. 2. Et quod ludus avaritiae causa peccet tradit late Nauar. dict. capitul. 16. numero. 1. & 2. vbi numero. 10. declarat quando dicatur ludi principaliter ratione lucrandi, & omnes supra dicti fatentur, quod si quid fraude fiat in ludo & inde lucrum euenit; id omnino restituendum sit. Et hoc est apertissimum: quod intelligit Couarru. vbi supra praeterquam si quis cautelis, quae iuxta ludi leges licita sunt vitatur, vel id faciat, quod natura ludi permittit, & ibi hoc bene declarat. Et quod clericus ludens principa-

liter avaritiae causa quantitate notabilem peccet mortaliter tenet Nauar. in dict. capitul. 28. additionum in additione ad dict. capitul. 19. Manualis numero. 8. folio. 37. ad fin. & supra dict. communem sententiam sequitur & probat plures allegans D. Antonius de Padilla in l. de fideicommissio numero. 7. C. de transact.

3 Sed redeundo ad dictarum legum regni positum est aduertendum quod Docto. Aules in capitul. 29. praetor. in gloss. leyes, num. 5. folio. 213. colum. illius vltima inquit, quod elapso dicto termino octo dierum, quem lex regia concedit per dante in ludo ad suos numeros repetendos, sibi videtur, quod non competit parti repetitio, quia per dictum tempus octo dierum est praescriptum contra eum & in foro conscientiae & iudiciali, & qui lucratus est excusatur, si non fuerit per partem petitem infra dictum terminum, vel per iudicem vel per alios infra duos mensis, ut cauetur in dictis legibus, credit tamen, quod pauperibus teneatur pecuniam illam erogare, ut in dict. authentic. alearum vsus. & tenet Speculum Conscientiae in loco per eum ibi allegat. Secundum quem si non vult pauperibus erogare non debet sibi denegari absolutio nisi sit condemnatus ad restitutionem: quia tunc per talem condemnationem & sententiam tenetur ad restitutionem in foro conscientiae iuxta gloss. vulgarem in capitul. fraternitatis. 12. quaestio. 2. haec ille. Sed in eo, quod dicit, quod pars, quae amittit in ludo aliquid, non possit illud repetere elapso termino octo dierum, inuenio quod Auend. vbi supra num. 5. dicit quod si extraneus vel iudex transactis octo diebus non praecipuerit ius agendi, quod potest, ut in dict. l. regia post elapsos dictos octo dies, nihilominus potest agere & repetere, qui in ludo amittit per ea, quae ibi ipse allegat. Nam si comparer etiam tanquam alius iure communi auditur, hoc est tanquam quilibet de populo, nec videtur huic iuri renuntiare iuxta notata per Felin. in capitul. 2. col. 7. de constit. Quam opinionem, contra Aules, ipse sequor eo potissimum fundamento, quod lex regia supra dicta assignat terminum octo dierum parti amittenti ad repetendum, non eam excludit post lapsum dictorum octo dierum infra duos mensis sed alios admittit ad petendum. Cuius verus sensus hic est, quod intra primos octo dies amissionis nullus alius possit amittit in ludo petere, nisi pars, quae illud amittit. Transactis vero illis octo diebus, vsque

vsque ad duos menses, quilibet potest illud a se petere, & si nemo id petat iudex ex officio suo id exequatur sisco. Itaque post dictos octo dies ius non auferitur parti, sed alijs conceditur & cum illis pars habet similem fortunam, ut qui occupauerit in petendo praefertur alijs. Poterit igitur pars post dictos octo dies si nullus alius petiit repetere, vel tanquam pars, vel tanquam quilibet de populo. Quae profecto singularis & vera meo iudicio intelligentia est illius. l. ut aperte significant verba ipsius sibi. Y si el que per diere hasta ocho dias no lo demandare, que qualquiera que se lo demandare lo aya para si: y si alguno no lo accufare ni demandare, que qualquier juez, o alcalde de su officio sabiendo lo lo execute y sea para la nuestra camara: y si asi no lo hiziere, el juez pague seys cientos maravedis: la mitad para el que lo accufare, y la otra mitad para la camara. Extraneo tamen nec iudici non datur ad repetendum nisi terminus duorum mensium ut supra dictum est & probatur in l. 10. titu. 7. libro. 8. nou. recopil. quorum octo dies priorum parti tantum dantur. Sed & sunt plura alia in hac materia: quae traduntur per Docto. vbi supra praecipue per summistas in verb. ludus, & per Couarru. Nauar. Auendañ. & Aules vbi supra qui alios referunt, ad quos est occurrendum in hac materia & ad l. regias dict. titu. 7. libro. 8. nouae recopilat. reg. vbi ad quos ludos licet ludi, & ad quos non, & vsque ad quam quantitatem, & poena plus ludentium, ac praebentium domos ad id cum mensis, qui vulgo tablajeros appellantur.

4 Nam ludenti ultra quantitatem permiffam duorum regalium pro prima vice imponitur poena sexcentorum marapetitorum, pro secunda mille & ducentorum, pro tertia: 1800. pro quarta & vltioribus trium millium dipondiorum: & applicantur dictae poenae, tertia pars accusatori & reliquum sisco, & tabulario imponitur poena quinque millium dipondiorum per. l. 3. dicti titu. & libr. applicata eodem modo ut cauetur in l. 6. dict. titu. & libr. ad finem. in versicul. y otrosi mandamos. Quae. 11. & supra dictae poenae ita seruantur & praeticantur quotidie prout saepe vidi.

5 Adde quod aleator est vilis persona & lusor repellitur a testimonio quando tempore testimonij ferendi consuevit ludere secundum Roland. a Valle consil. 34. num. 3. & 4. libro. 2.

6 Restat nunc examinanda quaestio illa de

iuramento an hodie attenda dict. l. 8. titulo 7. libro. 8. nouae recopilat. reg. cuius verba supra retulimus, ludens ad creditum & promittens cum iuramento soluere quod perdidit teneatur illud soluere: In quo est tenendum, omnino teneri hunc ratione iuramenti implere promissa, ut sentit & tenet loques in nostris terminis ludi Ioan. a Medina. C. de restitutione in capitul. de rebus restituent. quaest. 22. column. 14. ad fin. folio. 71. versic. corolayic sequitur, quod refert & sequitur Nauar. vbi supra numero. 15. ad fin. vbi dicit huiusmodi iuramentum peccare mortaliter si non soluat, quod perdidit & antea promissit cum iuramento soluere. Eadem etiam opinio sequitur Dominicus a Soto vbi supra dicens, quod tenetur stare iuramento nisi tanta esset bonorum iactura, ut posset dispensationem petere. Et licet supra dicti Docto. non loquantur stante dict. l. regia, idem tamen dicendum & tenendum est, ea stante. Quid licet improbet & annullat instrumenta, obligationes & promissiones in contrarium factas & iubeat, ut iudices illas non exequantur, nec condemnent sic obligatos id habet locum quando iuramentum non interuenit super huiusmodi promissionibus & obligationibus, quia si illud interueniat seruandum omnino est, cum non vergat in dispendium salutis aeternae. Et confirmat praed. promissiones & obligationes, & eis robur, viresque praestat, sicut alias videmus in casu authentic. sacramenta puberum cum similibus. C. si aduers. vend. vbi iuramentum confirmat actum & contractum alias a lege civili improbatum, & inuolidum. Quare eandem opinio. etiam attenda dict. l. regia tenet idem Nauar. nouissimè in dict. capitul. 28. additionum in additione ad. d. ca. 19. Manual. nu. 15. fol. 38. colum. 2. illius folij. Nec obstat, quod Dominicus a Soto vbi supra dicat, non valere si legi illi regia ludens renuntiet, quia id verum est in simplici renuntiatione non jurata, secus vero est in renuntiatione iurata. Iurata per omnia supra dicta in capitul. bus praecedentibus, praecipue in illis, in quibus de alijs renuntiationibus iuratis late egimus. Non obstat etiam, quod vltimo loco tradit idem Dominicus a Soto vbi supra dicens, quod l. illa Regia data est non solum in fauorem illius, qui ludit & perdit, sed etiam in bonum commune, quia illud est principaliter, hoc vero incidenter & secundario, quo casu licita est renuntiationi iuris & fauoris priuati principaliter, licet secundario, sit fauor publicus.

præcipue cum iuramento, vt supra non semel diximus. Et ita est tenendum cum moderatione eiusdem Dominici vbi supra, scilicet, quando daretur aliis magna bonorum iactura. Quia tunc ne iuramentum sit vinculum iniquitatis dabitur absolutio ab eo & liberatio à promissis propter enormissimam læsionem iuxta latius à nobis tradita in dict. authentic. sacramenta puberum. Secundò ipse limitarem quando iuramentum hoc non posset seruari absque præiudicio tertij, vt in cap. quauis pactum de pact. in. 6. cum similibus vt contingeret, quando ille, qui luderet non posset soluere nisi consumendo dotē vel archas vel alia bona vxoris, quia esset maritus pauper, vel quia omnia cōsumpsisset in ludis vel meretricibus vel in alijs malis vsibus, idque sciret collusor quando recepit præd. promissionem iuratam. Nam tunc præterquam quòd videtur esse in culpa collusor hic, imò & in dolo ludens cum illo homine sic destitutum bonis suis & diminuto patrimonio, sciens non esse soluendo, & quod non potest adimplere iuramentum nisi aliena consumendo, hoc est, ea, quæ sunt vxoris vel alterius personæ, quasi tacite videatur delicto consentire, non obligabit iuramentum hoc promittentem in præiudicio tertij. Quia licet maritus constante matrimonio sit dominus dotis, vt in l. doce ancillam. C. de reuendic. cū similib. tamen quando est ita inops & dilapidauit bona sua, vxor potest repetere dotem etiam constante matrimonio, vt in l. si constante in principio. cum similib. ff. solut. matrim. ac per consequens ludendo & soluendo quòd perdit de fraudat vxorem suam illo iure, quod habet repetendi dotem ob supradictam causam. & in consequentiam, sua dotē, & alijs bonis. Et præterea mariti sic ludentes & obligati graues minas inferunt vxoribus ne reclamant nec si bicōtradiciant, eò quòd male vtantur substantia & re sua. Non tenebitur itaque qui iurauit soluere quòd perderet in ludo, adimplere iuramentum soluendo, de bonis vxoris in ipsius præiudicium, sed tantum de bonis proprijs. Et idem dicendum est etiam si collusor à principio recipiens promissionem iuratam ignoraret pauperem iurantem, licet, si sciret in culpa & dolo esse videatur recipiendo præd. iuramentum vt supra dictum est.

7 Sed potest dubitari in proposito an ludens ad creditum & promittens cum iuramento soluere quòd in ludo perdidit, possit postquam soluit repetere, quòd soluit adimplere iuramentum

argumento illius, qui vsuras, cum iuramento soluere promittit, nam postquam soluerit potest repetere eas, vt in ca. debitores de iur. nec ne? Et videtur primo dicendum, quod non quia diuersum videtur in vsuris & in pecunijs amissis in ludo, præcipue cum inueniamus expressum & determinatum per supra dict. Doct. quòd iuramentum hoc nostro casu obliget promittentē, qui non declarat, quod post solutionem, soluens possit repetere, & in vsuris soluitur ex vi iuramenti promissorij sit casus specialissimus in iure, in quo potest repeti solutum cum iuramento promissum. Quod iuuatur alia ratione, quia soluto promisso cum iuramento in proposito illo, quòd quis amisit in ludo, iam idem videtur esse ac si pecunia præsentem luderet: quo casu regulariter lucrans non tenetur ad restitutionem in foro cōscientiæ, vt supradictum fuit. Ergo idem debet operari iuramentum in proposito cum in iure habeat vim præsentis & expressi.

Sed his non obstantibus contraria opinio videtur verior, securior, & tenenda, imò quòd perdens pecuniam ad ludum, quam cum iuramento promissit soluere, postquam soluerit, & sic adimpleuerit iuramentum, possit eam repetere sicut in vsuris statutum est, vt in ca. 1. & c. debitores de iure iurand. Quia iuramentum in proposito tantum præstat de soluendo, & adimpletur & seruat solutione facta quo sic adimpleto remanet causa in re iudicata communibus acti non iurasset. Quo casu is, qui soluit pecuniam amissam in ludo, quam promiserat soluere, potest eam repetere, & qui accepit tenetur in foro animæ etiam ante repetitionem restituere, quia res cum vitio ad eum peruenit, & perniciosum est valde reipublice ludi ad creditum: quia his ludis homines reipublice pauperissimi efficiuntur cum frequentius inuitentur ad ludendum credita pecunia, quam præsentem, cum ea sæpius careant. Et ideo iustissime legere supra dicta improbatum est ludere ad creditum, etiam in ludis permissis & annullantur promissiones, obligationes, & scripturæ, que fiunt de soluendo, quòd perditum fuerit in ludis. Ergo idem dicendum est in casu, quo promittens soluere cum iuramento, quòd perdidit, id soluerit, & sic adimpleuerit iuramentum, vt eo non obstante possit repetere statim, quæ virtute ipsius soluit, quia iuramentum illud operatur, & vim præstat obligationi de soluendo, non vero operatur retentionem illicitam, nec impedit in proposito repetitionem

nera. Et huius opinio, quasi videtur fuisse Ioann. à Medina vbi supra dum loquens in illo, qui promissit soluere, quòd amitteret in ludo, dicens, quòd illam promissionem iuramentum tenetur adimplere, addit, quòd actio repetendi, perdati concessa non obstat, vt apparet à simili de mutuario, qui promissit aut iurauit se vsuram soluturum: is enim tenetur promissum complere iuxta capitulum debitorum de iure iurand. esto quòd illi ad repetendum competat actio & vsurarius vsuram acceptam teneatur eidem restituere. Quibus verbis, eius mentis videtur esse autoribidem, vt idem sit in ludente, qui cum iuramento promissit soluere, quòd amitteret in ludo, vt postquam soluerit, prout tenetur possit postea repetere, & collusor, qui accepit pecuniam, quam ad creditum lucratu est in ludo tenetur eam restituere perdati. Hanc etiam opinionem iuuat, quòd plerumque ludentes ad creditum iurantes promissionem de soluendo se ipsos instant & persuadent ad iuramentum præstandum, vt legem defraudent: & licet voluntariè id faciant negari tamen non potest, quin aliquid fraudis in hoc committat, quòd licet non excuset ab obseruantia iuramenti vt supra conclusum est, reddit ipsos inhábiles ad retinendum, quòd virtute præd. promissionis, seu obligationis iuratae sibi solutum fuerit ex lucratu in ludo: & ita existimo tenendum. Et postquam hæc scripsi inueni ita expressè nouissimè tenere Nauar. in dict. c. 28. addit. in additione ad dict. cap. 19. num. 15. folio. 38. columna. 2. argumento eius, qui cum iuramento promissit soluere vsuras per dict. ca. debitores de iure iurand.

8 Eribi addit quòd sicut ille, qui cum iuramento promissit soluere vsuras potest petere absolutionem iuramenti antequam soluat (supple ante lapsum termini solutionis) & ea obtenta non tenetur soluere, vt in dict. capit. 1. de iure iurand. ita, qui perdidit in ludo ad creditum poterit petere absolutionem iuramenti antequam soluat, & postea non tenebitur soluere: quia in eo est eadem ratio argumento. l. illud. ff. ad l. A. quil. & in capitulo. 2. de translat. prælat. Quæ opinio mihi verissima videtur, restat supra dict. opinio, quòd postquam soluerit potest repetere, licet Dominicus à Soto vbi supra hoc tantum videatur tenere quando alias daretur magna bonorum iactura. Ex quibus omnibus remanet factum fundamentis contrariæ partis.

9 Sed quæ si promittens in re tenon factum

soluturum, quòd amiserit in ludo, sed quòd etiam postquam soluerit non repetet? Ad hæc existimo quòd impecata prius absolutione à iuramento possit repetere ex supra proxime dictis, dum tamen absolutio petatur & obtineatur ab vtroque iuramento, quia iuramentum hoc non videtur cum iudicio & discretione præstitum: sed affectu & calore ludentis, & sic deficit vnus comes ex tribus, quos iuramentum licitum habere debet. Et præterea iuramentum huiusmodi præstitum non excusaret recipientem ab obligatione, qua tenetur in foro animæ ad id restituendum, quia licet donatio, eius gratuita licite fieri poterat, hoc tamen casu, vt inquit Soto, vbi supra cum id soluat ratione ludi & obligationis iuratae adhuc suboleret fraudem & contineret in se illicitum, ac per consequens non excusaret recipientem.

10 Quòd etiam probatur quia in promittente cum iuramento soluere vsuras & cas non repetere postquam soluerit idem statutum & determinatum inuenio, vt tradit Laurentius de Rodul. in tractatu de vsur. quaestio. 125. numer. 8. volum. 16. tract. diuers. doct. folio. 137. vbi refert Ioan. And. in capitul. ad aures. quòd met. caus. dicentem, quòd hoc casu episcopus cauere debet pro posse ne quis veniat contra proprium iuramentum, si potest aliter adiuuari, & quòd hoc casu potest episcopus ex officio ad restitutionem compellere, & si iurauit non denuntiare ad penitentiam non tenetur seruire, quia est contra doctrinam Euangelij. 2. quaestio. 1. peccauerit. & num. 7. alia remedia ponit. & num. 9. agit an ad hæc relaxationem concedendam sit citanda pars contraria: & concludit sicut ego in authentic. sacramenta puberum num. 111. & sequent. C. si aduers. vend.

Index. Cap. LIII.

- 1 Confessio extraiudicialis absente parte facta licet non plene probet, probat tamen duobus testibus in principio semiplenam probationem.
- 2 Confessio extraiudicialis absente parte facta probata duobus testibus, & vnus testis de visu faciens plenam probationem.
- 3 Confessio extraiudicialis facta absente parte fauore causa plene probat.
- 4 Verba emittentis etiam propter alium sinem emissa fauore causa pie inducunt dispositionem.
- 5 Confessio extraiudicialis facta absente parte ad evocanda

liberationis extraiudicialis ad hoc, ut valeat requiritur, quod fiat in presentia partis, sicut illa quae fit ad obligandum.

10 ¶ Sed an tunc requiratur acceptatio partis praesentis, infra latius agetur, in materia confessionis extraiudicialis factae praesente parte ad obligandum. Interim nota, quod est cavendus Mench. ubi supra qui ex Alex. d. consilii. 174. refert esse communem opinionem, quod etiam si confessio liberatoria facta esset praesente parte, confitenti non noceret nisi acceptata esset. Nam Alex. ibidem licet agat de hoc articulo, & videatur tenere hanc opinionem, non tamen dicit eam esse communem. Unde attentis istis, quae infra dicentur tenendum est, quod non requiratur acceptatio confessionis liberatoriae factae praesente parte, quia hoc d. l. tale pactum in principio non requirit, sed tantum praesentiam debitoris, & cum ea est contenta d. l. dices, quod huiusmodi pactum, profiteor te non teneri, non est personale, sed generale, & quod valet & habet locum etiam inter haeredes litigantes.

11 ¶ Vterius & quarto sunt, quia existimant de iure canonico, & eius aequitate hodie valere confessionem extraiudicialem factam absente parte, & plene probare, ut tenet Aot. & Imol. in ca. si cautio de fide instrum. ubi Felin. n. 27. testatur tenendum, dicens quod hanc opinionem communem sustentabiliorem putat, quam sequitur alios allegans Marant. ubi supra num. 19. & Mathaeus de Affliet. decis. Neapol. 164. nu. 5. & D. Couar. de pact. in d. 2. parte. §. 4. n. 1. ubi rebrobat Alciat. dum requirit, quod haec confessio sit iurata. de quo, scilicet, de iurata confessione, infra latius dicemus, hanc etiam primam opinionem sequitur Hippolyt. in dict. rubrica num. 92. Sed in hoc eodem articulo tradit & refert duas communes opiniones. contrarias Ioannes Orosc. ubi supra num. 15. & sequentibus. ubi sequitur contrariam opinionem dicens, quod eam tenent frequentiores, scilicet, quod etiam de iure canonico non plene probet praedicta confessio extraiudicialis absente parte facta. Refert etiam duas communes opiniones contrarias in hoc Mencha. ubi supra d. §. 23. nu. 26. ubi sequitur hanc secundam opinionem negativam, & eam late probat, quam etiam tenet contra primam communem idem Mench. §. 30. nu. 60. quae opinio mihi verior videtur. Neque obstat, quod iure canonico secundum magis communem traditionem ex pacto nudo oriatur actio efficax ad agendum, item etiam acquiratur actio alteri absenti per alterum, cum verba promissionis ad stipulantem, executionis ad absen-

tem referuntur, ut late dixi in mea repet. l. vnic. num. 34. C. quando non pet. part. &c. Quia si praedicta procedunt, quando verba directo tendunt ad obligandum, quia sunt promissoria: eoque animo proferuntur: at vero ex confessione extraiudiciali absente parte facta non oritur obligatio, sed probatio, ut in dict. l. publica. §. fin. ff. de posit. Merito igitur, quod iure canonico attento, quod loquitur in promissione & voluntate, animoque obligandi, ex confessione extraiudiciali absente parte emissam quis non obligetur.

12 ¶ Quo fit, ut iure regio attenda. l. 3. tit. 8. lib. 3. ordin. quae hodie est. l. 2. tit. 16. lib. 5. nou. rec. in hac confessione extraiudiciali absente parte facta non videatur aliquid immutatum, cum lilla regia loquatur in promissione & animo obligandi, licet fiat absenti, ut ex ipsa met conflat non vero in confessione extraiudiciali absente parte facta, cum ex ea non oriatur obligatio, ut in d. l. publica. §. si. Et tamen d. l. regia requirit. *Que parte ea que uno se quis obligat aumque saltem otras solennidades de palabras que de derecho comun se requieran, o aunque sea hecha la promesa a absente.* Et ita videtur tenendum. Et sic practicari video in iudicijs hic Placentiae, quia ex sola confessione extraiudiciali facta absente parte si amplius non probatur, regulariter non fit condemnatio. Quamuis Orosc. ubi supra. numero. 18. vereatur ne non iure nostro Antonij opinio procedat, eo quod lex statuat obligari quem, etiam si inter absentes obligari se velle offendat, & tandem inquit. Sit tamen in hoc deliberationis locus. Dubitat etiam de hoc Mench. ubi supra d. §. 23. nu. 27. sed ut dixi meo iudicio supra d. l. regia non loquitur in nostro casu, sed quotiescunq; appareat, quod quis velit se alteri obligari etiam absenti, sed in specie nostra, id non apparet, quia tantum constituitur absente parte & extra iudicium, ex qua confessione non oritur obligatio sed probatio, ut supra dictum est, & lex regia non agit de modo probandi obligationem, sed de ipsa obligatione oriunda.

¶ Verum quidem est quod si ex modo confitendi vel alijs verbis praecedentibus vel sequentibus constaret vel aliquo modo tacite vel expresse apparet confitentem velle se ex ea obligari confessione, tunc dicendum esset attenda illa l. regia, quod sit efficax confessio praedicta & plene probet attentatione supra dicta deducit ex l. regia. & ita tenent.

13 ¶ Quinta & praecipua limitatio in nostro proposito erit quotiescunq; confessio extraiudicialis

cialis facta absente parte esset iurata, quia tunc merito, quod ratione iuramenti sit valida praedicta confessio & plene probet. Quod probatur primo, quia si favore causae patris & sic favore religionis huiusmodi confessio simplex absque iuramento plene probat, ut supra dictum est: ergo si iurata sit valebit regulariter in favore cuiuscunq; fiat.

14 ¶ Item & secundo pro hac opinione facit text. in l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. delegat. 3. ubi probatur quod confessio facta in codicillis de deposito recepto & promissione iurata de reddendo eo, valet & tenet, ut inquit text. ubi, cum iusiurandum dedisse super hoc testator affirmavit, credendum esse scripturam. Ex quo inferitur non tantum valere confessionem iurata, sed etiam quando in ipsa confessione quis affirmat sine iuramento se iurasse illud adimplere, quod continetur in sua confessione, ut in illo text. probatur, licet hoc ultimum videatur posse attribui scripturae codicillorum, ut denotant verba text. illius ibi credendum esse scripturam. Sed cum dicat text. cum iusiurandum super hoc dedisse testator affirmavit credendum esse scripturam, aperte virtus attribuitur iuramenti affirmationi, non vero scripturae, nisi tanquam continenti confessionem depositi & affirmationem iuramenti praestiti & eam probati. Unde idem esset si non scriptura, sed testibus id probaretur, cum eandem vim obtineant testes & instrumenta, ut in l. in exercendis. C. de fid. instrum. cum similib.

15 ¶ Praecipue quia Bart. in d. §. codicillis nu. 7. formans quaestionem, an testator, qui confitetur se habuisse de bonis communibus tantum vel de usuris tantum postea conualescens possit conveniri ad illud ex sua confessione concludit cum Iacob. de Bellouiso contra Cin. quod non, per text. ubi, nam confessio non inducit probationem nisi iurata ut ibi. Et nu. 5. inquit, quod etiam absque iuramento valebit & praedictabit. d. confessio testatoris quando confiteretur notario recipienti vel stipulanti pro alio, vel confiteretur parti praesenti: tunc enim habet vim confessionis inter vivos & praedictabit, secus si fieret parte absente, ut in l. certum. §. si quis absente ff. de confess. & in l. si. ff. de interrogat. act. Ergo manifestissime insinuat Bart. quod scriptura codicillorum in casu illius text. non praestitit valorem confessioni testatoris, sed iuramentum, cum absque eo concludat Bart. non valere confessionem testatoris factam absente parte, & nemine pro eo stipulante. Nec obstat si replicet quis, quod ibi ideo illud, quia

testator disposuit & iussit, ut redderetur: & sic ex dispositione, non vero ex confessione agatur: quia respondeo quod illa dispositio cum sit ultima voluntas non habet locum nec fortitur effectum nisi mortuo testatore, ut sunt iura vulgaria, unde non agitur ibi ex dispositione, nec petitur illud tanquam legatum sed ex deposito confessio per testatorem, & tanquam depositum, ut constat ex text. ibi. Quae situm est an ad depositam pecuniam petendam sufficiant verba codicillorum, cum hanc solam nec aliam ullam probationem habeat, respondit ex his, quae proponerentur, scilicet, cum iusiurandum dedisse super hoc testator affirmavit credendum esse scripturam, hoc est, confessioni & affirmationi testatoris de iuramento in scriptura contenta. Et ita verissime intelligenda sunt verba haec illius text. ut in casu ipsius non agatur ad depositum ex codicillis tanquam per viam ultimae voluntatis, & sic ex dispositione in ipsis contenta, sed ex confessione & affirmatione testatoris in scriptura codicillorum contenta, ut ipse text. expressè significat, unde iuramentum ibi operatur validitatem confessionis, & ita intelligit Bar. ibi in supra dictis numeris.

16 ¶ Et etiam in nu. 8. ubi dicit, quod licet in testamento testator magis videatur verba dicere, ut disponat, quam ut probationem inducat, id tamen fallit si interuenit iuramentum, quia quando iuramentum apponitur perinde est ac si diceret testator, volo ista verba habere effectum omnimodo, quo possunt ut in l. cum pater. §. filius matrè. ff. delegat. 2. propter religionem, quae est in iuramento. Quae ratio Bar. non multum conuenit, quia ipsa locum habet quando iuramentum apponitur ad validitatem testamenti vel alterius ultimae voluntatis meliori modo, quo valere potest id eodem genere ultimae voluntatis. At vero nos agimus & text. ille loquitur, quando iuramentum non apponitur super ultima voluntate, sed super confessione in ea facta, ut valeat confessio tanquam actus inter vivos, & non solum valet quando confessio est iurata, ut probatur in d. §. codicillis a fortiori, & tenet Bar. ibidem, sed etiam quando testator affirmat iurasse illud, quod confitetur, reddendum, hoc est quando confitetur actum obligatorium & etiam confitetur, se iurasse, per text. expressum ibidem declaratum & intellectum supra d. modo. Quod profecto est maxime notandum: & ita tenent vtrumque; alios allegans Felinus in. c. si cautio. nu. 25. de fide instrum. Praeterea ultra supra dicta

dicta, hanc quintam limitationem ex illo text. scilicet, quod confessio extrajudicialis absente parte facta iurata plenè probet & valeat, tenet Oldrad. cõsil. 291. nu. 3. quã refert & sequitur Auiles vbi supra contra Paulum de Cast. cõsil. 241. quem refert pro contraria parte. Hanc etiam opinionem tenet Alciat. relatus per Couar. vbi supra. licet ipse Præsul existimet hodie de iure canonico valere huiusmodi confessionem absque iuramento de quo supra dictum est. Tenet etiam las. in repeti. d. l. admonendi nu. 149. & Felin. in. c. olim nu. 9. fol. 128. col. 1. vers. reliqua de rescript. & Gomezius alios referens in. §. item si quis postulate nu. 13. in si de action. quam opin. tenet Corneus cõsil. 113. col. 3. vol. 1. & Hippoly. in dict. rub. de prob. nu. 94. & cum Matth. de Afflict. quem refert Maran. vbi supra. nu. 19. & Ioan. Oros. in. d. l. tale pactum in principi. num. 25. dicens esse magnam vim iuramenti, hanc etiam opinio. sequitur Mathæus de Afflict. relatus per Marant. vbi supra decif. 164. numero. 4. vbi plures Doctores. referens amplius dicit.

17 ¶ Quia loquitur in confessione enuntiativa extrajudiciali facta absente parte cū iuramento, vt valeat, quia propter iuramentum videtur facta Deo, qui est præsens vbi que & per confessionem præiudicat confitenti & eius hæredi. [Eadem limitationem sequitur plures referens & dicit videri magis cõmunè Anto. Gabriel lib. 1. cõmun. opin. conclu. 1. de confess. nu. 41. & 43. quamuis dict. nu. 41. referat alios tenentes contra eam, & l. f. diecẽm contrarium cõmuniter vltra mōi. tan. tenere

18 ¶ Pro hac etiam opinione & limitatione facit, quia iuramentum operator præsentia notarij secundum Roland. à Valle cõsil. 19. num. 33. & 34. lib. 1. sed confessio facta præsentem parte plene probat, vt infra dicitur, igitur, &c. Addit singularissimè Bald. in rubrica C. res inter al. act. nu. 7. ad fin. quod confessio, facta absente parte hoc modo: in veritate confiteor valeat & non videtur posse contrarij licet altera pars fuerit absens, quia istud verb. in veritate est iuramentum, vt notatur in. c. quoties cordis oculus. l. quæ lio. 7. Sed ego per gl. ibi non video hoc notari, quia gl. ibi in verb. & per te. loquitur in promissione facta per alium absenti cum iuramento, nec alia glo. d. cap. loquitur in verb. veritatis. Sed pro dicto Bald. allego optimum text. in cap. iuramenti 22. quæ lio. 5. vbi probatur quod dominus nullã vult esse distantiam inter iuramentum, & lo-

quã nostram: & præcipue in fine illius text. ibi, quisquis ergo verum loquitur iurat. Sed potest responderi quod text. ille procedit & loquitur quando iuramenti & simplicis loquellæ datur validitas, secus si simplex promissio est nulla secundum Abb. in. c. debitores de iur. iur. Sed in nostro casu confessio simplex facta extrajudiciũ (absente parte) nõ valet nec obligat confitentem, vt supra probatum est: igitur differentia magna est in hoc casu inter confessionem in hanc iuratum & factam simpliciter sub sermone veritatis, quia illa valet cū sit iuramento: hæc vero non quia aliã non valebat. Ideo dubito de dicto Bal. vbi supra: præcipue quia vt late & optime probat Coua. de pact. in. 6. r. parte relect. §. 2. nu. 1. maxima cõferentia est inter simplicem loquelam & iuramentum, vt ibi per eũ agentem de intellectu dict. c. iuramenti. [quamuis Anton. Gabriel vbi supra nu. 43. referens aliostranseat cum Baldo vbi supra.]

Supra visum est de confessione extrajudiciali facta absente parte, nunc videamus de confessione extrajudiciali facta præsentem parte. ¶ In quo dicendum est quod confessio extrajudicialis præsentem parte facta plenè probat & nocet confitenti, vt probat text. in. d. l. Publica §. fin. ff. de positi. licet text. ille non loquatur quando pars est præsens sed absens, missa tamen fuit epistula, & ea cõfiteus loquitur cum absente ac si eũ eo esset, & ideo reputatur præsentem, vt in. l. miles ad sororem in principi. ff. de legat. 2. ibi. ac si cum eo loquatur: ergo ad fortiori idem erit si pars sit præsens. Idem probatur in. l. cum de debito §. si. ff. de probat. & in. l. generaliter in fine. C. de non numerat. pecun. & in. l. fin. tit. 13. par. 3. in vers. *mas si agano. bi. Estando la otra parte de la nte, o su persona.* Et hanc opinionem tenent doctores. vbiq; Adde quod confessio facta in testamento parte præsentem & acceptate habet eundem effectum irrevocabilem quem habet confessio inter vivos vt alios allegans tradit Hippol. in. d. rub. de probat. num. 98.

¶ Sed an requiratur acceptatio ad hoc, vt valeat confessio hæc nõ paruum dubium est: in quo Doct. maximè variã. Cynus enim in. l. vinc. in. 6. q. C. de confessis & ibi Salic. oppositione. 15. tenet, quod ad hoc vt prædicta confessio plene probet nõ solum requiritur, quod fiat parte præsentem sed quod pars acceptet talẽ confessionem sequitur idem Salicet. in. l. iubemus. C. de deliber. caus. & in. d. l. generaliter. q. 6. C. de non nume. pecu. vbi refert se ita consuluisse.

Rursus

Rursus Anto. d. Butrio in. c. vltimo nu. 12. de confess. & ibi Abb. nu. 15. & idem in. c. cū dilectus nu. 5. de success. ab intestat. & ibi ceteri Doct. tenent oppositam sententiã, imo quod nõ requiratur acceptatio, sed quod sufficiat partis præsentia ad hoc, vt prædicta confessio extrajudicialis plenè valeat & præiudicet, & vnamquãque harum opinionum sequuntur pluri Doctores. & testantur esse communem relati per Petrum Dueñas in regul. 119. incip. confessio extrajudicialis prima limitatione, qui videtur remanere cum supra. d. 2. opinio. allegans rationem pro ea. Quia cum confessio fit in fauorem præsentem, præsumitur acceptatio ex parte eius, vt in. l. qui patitur. ff. mand. & per ea, quæ notant Bar. & Doctores. præcipue las. in. l. quæ dotis numero. 70. ff. solut. mar. & adducit. duas. l. Regias pro hac opinione. Scilicet. d. l. si. tit. 13. par. 3. quæ optimè eam probat, quia tantum requiritur præsentem partis, aut ipsius procuratoris, quo casu inquit lex. *Estan ce de Jimas que vale de manera que es tenudo de pagar lo que conocio.* Certè lex illa evitari non potest, quin probet hanc secundam opinionem veriorẽ, nam si acceptatio requireretur non diceret. l. illa, *Que estando presente la otra parte, o su presencia que vale confession de manera que es tenudo de pagarlo que conocio.* Secundo allegat Petrus Dueñas pro hac opinione. l. tertiam. tit. 3. lib. 3. ordi. iã supra allegatam in prima parte huius. c. scilicet, in materia confessionis extrajudicialis absente parte facte. Quæ probat, quod hodie quomodocunq; appareat aliquẽ se velle alteri obligari remanet obligatus quãuis ille alter sit absens & deficiant iuris communis solennia. Vnde cum quis cõfiteatur coram illo, cuius fauore cõfiteatur, satis videtur de eius animo obligari se illi volentis constare: & ideo remanet obligatus etiam absq; acceptatione: quando confessio hæc fit præsentem parte, quia quando fit absenti non ita constat de animo confitentis, quia multa in absentia partis in deliberatè proferuntur, & ideo tunc non plene probat confessio illa abiente parte facta etiam attẽta illa. l. Regia, nisi alio modo constaret de ipsius confitentis animo obligare se volentis absenti ex sua confessione, vt supra diximus. Et ita existimo tam iure communi, quàm regio per dictas. l. Regias. hanc secundam opinionem veriorẽ, & tenendam esse, scilicet, quod non requiratur acceptatio partis præsentis ad hoc vt prædicta confessio extrajudicialis plene probet, & præiudicet confitenti, sed quod sola præsentia sufficiat, quia

eo ipso videtur præsens consentire, cum confessio fit in ipsius fauorem, vt tenent Doctores. in dict. l. quæ dotis. Hanc etiam secundam opinionem testatur communem & veriorẽ de iure contra primam, Marant. de ordine iud. vbi supra nu. 2. fol. 443: vbi allegat alium bonum. text. in dict. l. publica §. final. ff. de positi. iam supra allegatum, in hoc etiam articulo. refert supra dictas duas cõmunes opiniones contrarias plurimos Doctores. pro vtraque parte adducens Roland. à Valle conf. 26. num. 8. & 19. lib. 1. & tandem remanet cum hac secundam opinione, & refert Alciat. dicentem hanc secundam opinionem veriorẽ, & de mente omnium Canonistarum & scilicet in 16. 3. e. melioribus rationibus. Et nũmer. 20. dicit, quod prima opinio supra adducta Cini & Salicet. limitatur non procedere cum instante parte fuisset facta talis confessio, quia tunc sufficit, licet ipsa non fuerit acceptata secundum ipsum Salicet, & alios, quos refert. Et num. 21. dicit supra dictam opinionem Cini & aliorum procedere, vbi agitur de præiudicio partis præsentis, quia tunc ea non præiudicat nisi fuerit acceptata secus vbi ipsa confessio tenderet in fauorem ipsius partis præsentis, quia tunc præiudicat, cum præsumatur acceptata, vt tenent Doctores. per eum ibi relati faciunt quæ ipse dixi in mea repetitio. cap. quamuis pactum de pact. in. 6. verb. quãuis pactum patri factum. ad fin. numero. 53. & sequent. Et hac secundam veriori opinionem retẽta infertur idem esse à fortiori dicendum in confessione extrajudiciali facta præsentem parte ad liberandum, imo hoc erit sine dubio fauore liberationis, quia supra dicti Doctores loquuntur in confessione ad obligandum. [Eadem secundam opinionem cõmunes contrarias refert Anto. Gabriel vbi supra conclus. 2. vbi nu. 2. & 3. ponit concordiam, quæ iure cõmuni vera videtur nempe quod aut quaritur quo ad reuocationem, id est, vt confessio possit reuocari & tunc requiritur expressa partis acceptatio alias semper possit reuocari, & ita procedat. 1. opinio aut quaritur quoad istum effectum, vt ex confessione dicatur iuris quæ situm parti, & tunc sufficit confessionem esse factã parte præsentem maxime si sit fauorabilis & refert aliquos authores ita concordantes.]

¶ Secundo est aduertendum quod confessio extrajudicialis facta præsentem parte per verba enuntiativa non plene probat (supra dicta enim procedunt & intelliguntur in confessione extrajudiciali facta præsentem parte per ver-

ha dispositiua.) Nunc vero agimus, quando sit per verba enunciativa, quo casu etiam si altera pars sit præfens non plene probat. vt tenet Abb. numer. 19. & ceteri Doct. in dict. c. final. de succ. test. ab intest. ponit optimum exemplum Salice. in l. i. col. 8. nume. 24. C. de conf. test. refert. & sequitur Tiraque. in tractatu res inter alios act. pagi. 13. tradunt alios allegantes Marant. vbi supra num. 4. & Petrus Due. dict. reg. 119. limitat. 2. vbi hoc limitant cum Abb. vbi supra, & alij Doctor, quos referunt, quando confessio facta per verba enunciativa in presentia partis effecti iurata, quia tunc plene probat. Quæ opinio est vera & tenenda, & probatur etiam per ea, quæ supra diximus in quinta limitatio. primæ partis huius cap. scilicet, in materia confessionis extraiudicialis absente parte factæ.

Sed & sunt alix declarationes & limitationes in hac materia vtriusque confessionis tam præfente, quam absente parte factæ, quæ latè traduntur per Doct. supra citatos, præcipue per Felin. in ca. olim. de rescript. & in cap. at fi clerici. de iudicijs, & Marant. Hippoly. & Petrus Duen. & Auil. vbi supra [& latius per Anto. Gabriel vbi supra. d. concl. 1. per totâ] Superiora tamen, quæ tradidi præcipua & vtiliora sunt tam in iure, quam in practica, & ideo amplius in hac materia pro nunc non inulto.

Index. Cap. LV.

- 1 Mulier de iure regio nec communi non potest se obligare pro marito, nisi vt hic.
- 2 Mulier obligans se in causa dotalis pro marito, vt sic ab eo fundus dotalis petatur, tunc quia est in rem suâ bene obligatur.
- 3 Mulier non potest facere pactum de non petendo, vt res sua, nec alijs debitoribus sine licentia viri sui hoc vltimo casu in primo autem nec cum ipsius licentia, & nu. sequenti.
- 4 Obligatio naturalis oritur ex pacto de non petendo.
- 5 Vxor non potest se obligare pro socero.
- 6 Mulier cum iuramento, an possit fideiubere vel se obligare pro marito?
- 7 Propter enormem læsionem mulieris obligantis se cum iuramento pro marito iuramentum est relaxandum.
- 8 Mulier obligans se pro marito obligatur saltem naturaliter.

LEge Regia. 61. Taur. cauetur. *Que de aqui adelante la muger no se pueda obligar por fiadora de su marido, aunque se diga o alegue que se conuertio la tal deuda en prouecho de la muger, y ansí mismo se manda, que quando se obligare a mancomun marido e muger en vn contrato, o en dineros, que la muger no sea obligada a cosa alguna, salvo si se prouare que se conuertio la tal deuda en prouecho della: por que en todo es se manda que por rat del dicho prouecho sea obligada. Pero si lo que se conuertio en prouecho della fue en las cosas, que el marido le era obligado a dar, assi como vestirla, y darla de comer, y las otras cosas necesarias, por esto no es obligada a cosa alguna. Lo qual todo q dicho es se entienda si no fuere la dicha obligacion y fiança a mancomun por marauedis de rentas reales, o pechos, o derechos dellas. Quæ lex hodie posita est in noua recopil. in l. 9. tit. 3. libr. 5. idè de iure communi statutum erat per text. in athen. vt nulli iudicium. §. & illud. colla. 9. & in authen. si qua mulier. C. ad Velleiâ. vbi tamen omnia supra dicta limitabantur, nisi manifestè probaretur, quod pecuniæ in propriâ ipsius mulieris vtilitatem expensæ sunt. Hodie vero hoc ita indistinctè nõ est verum, sed quoties maritus & vxor simul tanquam duo rei debendi constituntur. Et hoc sublimitatur, quando ad illud, quod conuersum fuit in vtilitatem mulieris tenebatur aliàs maritus. Si vero mulier tantum fideiussit pro marito, tunc nullo modo tenetur etiam si dicatur, & allegetur, quod in ipsius vtilitatem conuersæ sunt pecuniæ. vt in d. l. regia probatur: quam Hispani nostri ibidem bene interpretantur, & ideo ipse aliqua hinc vltra eos dicam vtilia.*

2 **¶** Primò vt supra dict. l. regia non procedat, quotiescunque mulier fideiuberet pro causa dotali pro marito, quia tunc cum sit in rem suam bene tenetur, vt si a marito fundus dotalis petatur, tunc mulier poterit & debet admitti ad fideiubendum in rem suam, vt probat text. in l. de die. §. Qui mulier. vers. quidam ff. qui satisfare cogan. & ibi notant Doct. præcipue Ias. num. 3. & Bald. Nouell. de dot. 6. part. priuileg. 12. num. 2. fol. 11.

3 **¶** Secundo addo, quod neque pactum de nõ petendo poterit facere mulier viro suo.

¶ Quia

4 **¶** Quia ex prædicto pacto oritur obligatio naturalis, vt tenet gloss. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. glo. 1. mag. ad fin. ff. de pact. quam ibi sequitur Barr. num. 11. & sequuntur alij secundum Ioan. Oroscium ibi nume. 13. qui Ias. allegat, licet Paul. ibidem num. 10. aliter teneat distinguendo. Ergo cum mulier non possit obligari marito, nec pro eo peti dict. l. regiam, non poterit ei dictum pactum de nõ petendo facere cum ex eo naturalis obligatio oritur ad non petendum, præcipue quia istud liberare, est donatio. vt in l. in arduis. §. 1. ff. de donatio. & in l. contra iuris. §. si filius. ff. de pact. Sed inter virum & vxorem est prohibita donatio constante matrimonio vt in roto titul. C. & ff. de donat. inter virum & vxor. igitur &c. Et in terminis dict. auth. si qua mulier quod mulier ex illo. text. non possit liberare virum per pactum tenet Bart. in dict. §. pactus ne peteret num. 12. ad fin. & num. 13. tenet idè Barr. in l. Mencia. §. 1. ff. solut. matrimonio. & est communis opinio secundum Ias. in d. §. pactus ne peteret. nu. 12. Qui nu. 22. addit nõnulla fundamenta dicens, vt cogitemus, an per illa possit teneri noua opinio. contra Bart. & omnes. testatur etiam communem Ioan. Orosc. ibi num. 31. & latè disputans. Mencha. de successio. creatio. §. 4. nume. 48. vbi loquitur in alijs debitoribus mulieris, quod si non possit eos mulier liberare sine licentia requisita ab statuto: nõ vero loquitur in pacto de non petendo facto marito. Ex quo datur optima intelligentia ad l. 55. Taur. in quantum habet. *Que la muger casada no pueda dar por quitto a nadie sin licentia de su marido*, vt procedat ne dñi in alijs debitoribus, sed etiam in marito. Et sic ex illa. l. regia approbat communis opinio, quam tradunt Ias. & Mèchac. vbi supra quod maritum non possit mulier liberare etiam cum ipsius licentia per dict. authen. si qua mulier. & dict. l. regiam. cum inter virum & vxorem sit prohibita donatio constante matrimonio, vt supra dictum est, quod nota.

5 **¶** Tertio quod dict. athen. & nostra. l. regia procedunt non tantum si mulier fideiubeat, vel obliget se pro marito, sed etiam si pro socero, quia maritus & socer in iure æquiparantur in multis, vt in l. rei iudicatæ. §. fina. ff. solut. matrimo. & in l. diuortio. §. interdum in fin. eodem titul. ita in terminis tenent Nicol. de Matarel. Bald. & Salicet. in dict. authen. si qua mulier, quos refert & sequitur Ias. in re-

peritio. l. si costante. in princip. nu. 26. & 27. ff. solut. matrimo. quia est identitas rationis in focero, quod in marito hoc casu, quia lex præsumit, quod vxor de facili induceretur ad se obligandum pro marito eius timore, aut reuerentiam nam hæc ratio militat etiam quando se obligaret pro socero.

6 **¶** Restat nunc examinanda nostra quæstio quotidiana an mulier cum iuramento possit fideiubere pro marito, vel se obligare simul cum eo, ita vt recte possit conueniri pro illo, pro quo obligatur, nulla habita distinctione verum fuerit, nec ite in vtilitatem eius? In quo inuenio glo. 1. in dict. authent. si qua mulier. dicentem, text. illum procedere etiam si mulier iurauerit, quia nihilominus nullo modo tenebitur ipso iure per text. in l. nõ dubium. C. de legib. & illam gloss. sequitur ibi Iacob. Butricar. & inquit Salicet. quod Doctor. cum ea transeunt, quam gl. dixit singularissimam Roman. relatus per Roland. à Vall. consil. 2. num. 80. libr. 1. Vbi refert ex Philip. Franc. Perus. in cap. quauis pactum. de pact. lib. 6. quod illud, quod dicitur iuramentum validare contractum inuaidum procedit, quando contractus super quo iuramentum interponitur non est in totum nec penitus nullus, secus quando est nullus ipso iure, & sic in totum, quia iuramentum in eo positum non validat eum, imo nihil operatur, ergo ita in proposito dicendum videtur, cū fideiussio mulieris pro marito, vel obligatio simul cum eo facta sit nulla vt in dictis iuribus probatur, & tenent ibi glo. & Docto.

Sed contrarium est tenendum, imo, quod cum iuramento obligetur mulier etiam simul cum marito, & possit pro eo fideiubere cum iuramento attento iure canonico, quod etiam est seruandum in foro ciuili per text. in cap. cum contingat. de iur. iurand. & in capit. licet mulieres, eodem titul. vbi mulier potest cum iuramento alienare fundam dotalem etiam si iure ciuili improbatum sit, dum tamen non vergat iuramentum illud in præiudicium tertij, & possit seruari sine interitu salutis aternæ, sicut etiam probatur in casu. c. quauis pactum de pact. in. 6. Et ita inuenio, quod Alberic. Angel. Paul. de Cast. in dict. authent. si qua mulier. tenent & dicunt gloss. illam non procedere hodie per text. in dict. c. cum contingat. vbi Alciat. nume. 9. esse ens eos idem tenet. Et inquit Matth. de Ardic. decisio. Neapol. 311. nume. 4. quod gloss. illa communiter non tenetur per canonitas.

erat obligatus, scilicet, ad diem certum, cum pacto, quod deberet requiri per creditorem. Nam absq; certificatione & requisitione debitoris facta per creditorem fuit petita exequutio contra predict. nobilem lapso termino, hoc est, die appposito in schedula priuata recognita in iudicio, & feci oppositionem nomine debitoris allegans hoc & alia contra predict. exequutionem, petens illam annullari & renouari, & informari iudicem huius ciuitatis verbis & scripto allegando supra dicta. Nihilominus dictus index condempnauit meam partem, iubens procedendum esse in venditione pignorum iudicialium vsque ad extremam venditionem non obstantem predict. oppositione & condempnauit eum in expensis decimalibus & processalibus. De quo ego valde miratus fui cum esset contra ius, & consilij, vt quamuis solutio fieri deberet necessario fortis principalis & expensarum, quia erant negotium exequutiuum, appellaretur ab illa sententia ad regalem cancellariam Valli solei, quia saltem respectu expensarum, scilicet, decimarum & processuum non dubitabam, quin esset reuocanda predict. exequutio. Et ita factum fuit, quia appellauit mea pars ab illa sententia: & in regali cancellaria fuit reuocata predict. exequutio in totum, & iussum, vt decima nec alia expensa ex ea solueretur, & solute redderetur parti: de quo addita fuit regia exequutoria prout mihi postea predict. nobilis in eius fauorem patrocinium prestiti in causa illa, affirmauit, & affirmat quotidie.

7 ¶ Secundo adde, quod interpellatio illa, quae fieri debet sufficit si sit extraiudicialis, vt probat tex. in dict. l. si ex legati causa. ff. de verb. obligatio. ibi. quod ita fit, si interpellatus non dedisti, quia non requirit actum iudicalem. Et ita notat Bart. ibi colum. fina. & idem voluit glo. in l. qui Romae. §. cohæredes in verb. testato. ff. eod. de verb. obl. & gl. in l. fideiusor. §. fin. verb. reus. ff. de fideiuss. gloss. in l. amplius non petitum. verb. nõ committi. ff. rem rat. hab. & vtrouque notat Bar. Pro qua opinione est bona. l. r. tit. r. part. 5. ibi, si despoes despoes gela pidiesse. & ibi notat Grego. Lop. in glo. pidieste. dicens etiam extraiudicialiter iuxta gloss. dict. l. qui Romae. §. cohæredes. Quod etiam habet locum in contractu mutui. gloss. in l. vinum, verb. cum petitum. ff. si cert. pet. quam ibi Docto. communiter sequuntur vt constat ex las. ibi ante nunc. primum. & Deci. col. ii. dicit communem Caro-

lus Molin. in tractatu de vsur. nu. 32. & Crotus in l. si infulam nu. 58. ff. de verbo. obliga. Cuius glo. opinio. sequitur & bene defendit Paul. de Cast. ibidem nu. 10. dicens defendens tenentes contrarium, q̄ frustra est contra stimulum calcitrare. Hic etiam testatur communem & eam bene defendit Gregor. Lop. in l. 8. tit. r. par. 5. in glo. en iuyzio. vbi aduertit passum huc esse multum dubium, maxime stante illa. l. partitarum. ibi, *A lasa que gelo demandare despoes en iuzio.* vbi loquitur in mutuo, cuius conditores viderunt dictam diuersionem inter Glossatores, & nihilominus fuit positum verbis in iudicio. Non tamen audeat (inquit Grego.) propter hoc recedere a communi opinione secundum quam ipse intelligit. d. l. regiam octauam quando ante iudicium non esset petitum etiam extraiudicialiter. nã si hoc operatur interpellatio tacita per lapsum diei expressi, vt in principio. d. l. 8. probatur, & in alijs iuribus iam supra allegatis, quanto magis vera interpretatio licet extraiudicialis id operabitur. Et quia hoc reperitur expressum in contractibus bonae fidei. l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empt. Nec video inquit Grego. Lopez bonam rationem diuersitatis cur aliud sit in contractibus stricti iuris attento isto iure partitarum, & pro his adde. l. 9. tit. r. 4. & l. r. tit. r. par. 5. cum. d. l. 9. dicit por iuzio, & l. r. hoc non dicit, sed pidieste tantum & sic sufficit etiam extraiudicialiter peti. Hæc Gregor. Lopez. cum quo & cum communi opinio supra. d. ipse transeo.

8 ¶ Quæ communis opinio ampliatur, vt procedat etiam si interpellatio fiat per verba deprecatoria, quia constituit in mora. ita tenet Bar. argumento. tex. ibi in l. etiam in hoc modo. ff. de legat. r. & idem Bart. in l. si quis nã hi bona. §. Pater Seio. ff. de ac. quit. hared. vbi las. nu. 9. & r. dicit communem. tenet idem Bar. in l. r. nu. r. ff. de nou. oper. nunt. vbi las. nu. r. dicit communem. & est communis secundum eundem las. in d. l. si ex legati causa col. 3. nu. r. 6. & Zas. ibi num. r. 6. & Segur. nu. 164. dicit magis communem las. in l. vinum nu. r. 4. ff. si cert. pet.

9 ¶ Sed supra. d. communis opinio debet intelligi in obligatiuæ actionis, hoc est, à quibus per viam actionis peti potest debitum, secus tamen in obligatiuæ iudicis officio, hoc est, qui solum per officium iudicis conueniri possunt, vt in casu damni infecti & similibus, quia tunc interpellatio extraiudicialis non constituit in mora sed requiritur iudicialis ad id. ita

id. ita probat tex. in l. cū postulassem in principio. ff. de damn. infect. cui consonat. l. r. utu. 32. par. 3. Quem text. in d. l. cum postulassem in principio. sic summat & intelligit Bart. ibidem & est communis opinio per illum text. secundum Anto. Rubeum in repet. l. vinum. n. 169. ff. si cert. pet. volumi. 2. repetit. Doct. vbi ipse nu. 174. limitat hoc in interpellatione collationis. Et hunc intellectum ad. l. cum postulassem in principio. tenet idem Bar. in l. r. col. 3. nu. 10. ff. de iurisd. omni. iud. vbi etiam Alber. nu. 12. Bald. col. 3. las. nu. 8. & dicit communem Cur. nu. 76. & tenet idem Bar. in l. 4. nu. 9. C. deposit. & idem Bart. in d. l. si ex legati causa nu. 8. & ibi Segura. nu. 180. idem Bar. in l. non solum. §. morte nu. 62. ff. de noui oper. nunt. & in l. vbi. §. fin. ff. de eand. & text. in dict. l. cum postulassem. declarat Decius in d. l. vinum nu. r. 1. & Gomez. in §. omnium nu. 31. in situ. de action. & melius omnibus Marc. Anton. Bauer. in tractatu de mora prima parte nu. 19. & 20. vol. 5. tractatum diuerso. Docto. fol. 416.

10 ¶ Operatur etiam aliud satis vile in practica interpellatio extraiudicialis, vt teneatur postea conuentus in iudicio ad emendam & expensas soluendas ad quas non teneretur si interpellatus non fuisset, & in iudicio conuentus confessus fuisset statim debitum, & immediate libello recepto. paratus sit soluere & nõ contendere, vt tenet Ioan. Faber in §. appellamus. n. 4. in sti. de ass. sequitur Angel. in §. sic itaque discretis. n. 14. & ibi las. n. 44. in sti. eod. tit. vbi alios allegat. & Bald. in l. non ignorat. num. 3. in vers. modo ego quartus. C. de fruct. & litiu expens. vbi loquitur in expensis factis in recolligendo in strumento à tabellione. & idem las. late in l. certi cõdictio in principio. nu. 4. ff. si cert. pet. Vbi plures ita tenentes allegat, q̄ licet hæc denuntiatio & interpellatio hodie sit de vbanitate & non de necessitate, vt tenent Doct. in c. licet Heli de Simo, tamen ad recuperandas expensas, in recolligendo instrumenta à notario vel alias similes expensas, putat, in cõducendo aduocatos vel procuratores requiritur & est necessaria: nam nisi prius extra iudicium denuntiauerit debitori, an velit amicaliter soluere non potest tales expensas hodie repetere, q̄ etiam tenent Doct. in d. c. licet Heli præcipue Abb. & Felin.

11 ¶ Vterius adde, quod in contractibus vltro citroque obligatorijs quantum ad vsuras & fructus rei videtur quis constitui in mora per implementum ex vna parte tantum absque in-

terpellatione (supra dicta enim procedunt respectu rei principalis & expensarum) per tex. in l. Iulianus. §. offerri. & in §. ex vendito. ff. de action. emp. & in l. curabit. C. eodem. Per quæ iura, ita tenet Bart. in l. de diuisione. nu. 3. ff. solut. matr. Pro quo etiam est bonus text. in l. naturalis. §. at cum do verbi. at cum do. ff. de præscript. verb. & ibi Paul. de Cast. & las. nu. 3. notant illum text. ad hoc, per quem hæc regulam Bar. testatur esse communem Curt. ibi num. 5. qui hoc ampliat in contractibus innominatis & in contractibus stricti iuris per illum text. quos refert & sequitur D. Anton. de Padilla. ibi nu. 6.

12 ¶ Supra dicta tamen omnia, vbi diximus requiri interpellationem ad constituendum debitorem in mora procedunt, præter quam si debitor promisit soluere, vel aliquid se futurum vel curaturum cum iuramento, quia tunc non requiritur interpellatio ad constituendum debitorem in mora, quia iuramentum habet vim interpellationis, ita tenent Ioan. Andr. & Abb. in ca. breui de iure iuran. quam opin. sequitur & defendit ab impugnationibus Alexandri tenentis contrarium las. in l. quod te mihi num. 22. ff. si cert. petatur vbi Philip. Decius. num. 43. sequitur eam dicens quod Doctor. communiter eam sequuntur in dict. ca. breui. & quod non videtur recedendum ab ea. Vbi etiam satisfacit fundamentis Alexan. & inquit, quod iuramentum hoc casu operatur, vt debitor sponte, quod promisit offerre teneatur, & si scit creditorem egere illa pecunia videtur esse in mora propter vim iuramenti & quod iuramentum in hoc casu non videtur excludere illud modicum spacium, quod datur quando interpellatio interuenit ad soluendum, vt in l. quod dicimus. ff. de solution. Et ille, qui promisit cum iuramento se futurum & curaturum, tenebitur facere, & curare quã primũ poterit, sicut tenetur quando promisit sine iuramento post interpellationem; vt in d. l. ita stipulatus. ff. de verb. obl. & refert plures ita tenentes quando non interuenit iuramentum, scilicet, quod post interpellationem teneatur facere quam primum poterit Decius vbi supra. nu. 44. Et quod quando interuenit in obligatione iuramentum non requiritur interpellatio, tenet & dicit communem opin. esse plures Doct. allegans Roland. à Valle cõsi. 57. nu. 45. libri r. Et quod iuramentum interpellat pro homine tenet alios allegans Petrus Nuñez Auendañ. ca. 2. prætor. nu. r. 4. fol. 29. col. r. lib. r. & opin. Ioã. Andr. & Abb.

Abb.in.d.ca. breui testator esse frequentiori oranium consensu receptam Couar. libr. 3. Var. resol. c. 17. nu. 5. contra Alex. quæ refert.

Index. Cap. LVII.

- 1 Contractus in carcerati factus in fauorem & commo- dum carcerantis eum ad hoc non valet, secus si fiat cũ aliat tertio non particeps.
- 2 Sed hoc de tertio debet intelligi quando carcerato ex tali contractu resultat liberatio aliqua, vel alia em- denda utilitas.
- 3 Carceratus bene potest contrahere cum tertia persona non suspecta nec supposita à detrudente.
- 4 Incarceratus ob aliam causam, quod matrimonium contrahere possit.
- 5 Contractus factus ab incarcerato in casu. l. qui incar- cerem. ff. quod met. caus. est nullus.
- 6 Detrudentis in se aliquem in carcerem potest cum illo contrahere.
- 7 Carceratus in carcere privato, vel in publico non ritè licet recte non potest contrahere in fauorem carceran- tis ipsius.
- 8 Pater si postquam liberatus est à carcere dimisso filio in carcerem iniuste promittit in fauorem detinentis ipsum non obligatur.
- 9 Matrimonium contractum ab eo, qui cum graue de- lictum commisit comminatus fuit ei aliquis eum ad iudicem delatum, nisi contrahat matrimonium cum tali, est nullum.
- 10 Confuctudo que habet, vt carceratus extrahatur à carcere quando facit aliquem contractum nihil valet.
- 11 Contractus in carcerati in casu. d. l. qui in carcerem. est etiam nullus respectu ipsius fidei iurantis.
- 12 Fideiusor qui hoc casu saluit ex præd. contractu nulla an apositus repetere.
- 13 Consensus prestus iniuste sententiæ ab eo qui iniuste detinetur in carcere non valet nec excludit eum à syndacatu.
- 14 Confessio facta à carcerato iniuste non valet nec ex ea potest sequi condemnatio aduersus ipsum, nisi per- sereret.
- 15 Reus, qui non precedentibus legitimis iudicijs fuit certus, & confitetur delictum etiam si persequeret non potest ex illa confessione condemnari.
- 16 Carceratus an possit testari?
- 17 D. l. qui in carcerem limitatur si contractus sit vilis carceranti, vt putat edens in ipsius liberatione &c.
- 18 Contractus in carcerati in casu. d. l. qui in carcerem an firmatur iuramento & numeris sequentib.
- 19 Contractus metu factus an iuramento firmetur?
- 20 Ex iuramento exacto per metum duplex oritur obli- gatio vna qua iurans obligatur homini, altera. Deo; & an hæc tollantur per coactionem?

- 21 Fortior est metus carceris iniusti, quam alius qui ex- tra carcerem inferatur, & ratio huius assignatur.
- 22 Matrimonium celebratum vi, non firmatur iura- mento nec iurans tenetur illud seruare.
- 23 Absolutio iuramenti requiritur etiam in ijs casibus, in quibus requiritur liber consensus & actus alius non firmatur iuramento.
- 24 Incarceratus ad penam mortis relaxatus ad certum terminum cum iuramento de redeundo, non tenetur redire si morerati iniuste.
- 25 Iniuste detentus prestet effectus carceribus fugere abs- que metu pena ordinariæ mortis.
- 26 Captus à iudice timens inquam damnationem corpo- ralem fugere tenetur.
- 27 Promittens cum iuramento si soluat non videtur ap- probare contractum, sed vt periculum eius et præsu- mitur soluisse.
- 28 Contractus egrifactus cum Medico qui eum malitio- se perperam curauit, vt præd. contractum celebraret, non valet.
- 29 Idem est generaliter etiam si non interueniat mali- tia Medici nec mala curatio.
- 30 Infirmus diu curatur si promittit Medico vel Chirur- go certam quantitatem pecunie pro curatione valet promissio.
- 31 Medicus potest recipere donatam ab infirmo.
- 32 Promissore reclamante aduersus promissionem à se factam Medico pro curatione dum esset infirmus, de- bet taxari curatio per iudicem adhibitis peritis in arte, seruatis que hæc dicuntur.

De contractibus ab incarceratis cele- bratis, Cap. LVIII.

VI in carcerē aliquem detrufit, vt aliquid ei ex- torqueret: quicquid ob hæc causam factum est: nullius momenti est: inquit text. in. l. qui in car- cerē. ff. quod met. caus. Ita que probat text. hic clare, qd contractus siue promissio facta ab in- carcerato ad cōmodum & fauorē carceran- tis eum ad hoc, nihil valet. Hoc tamē intelli- git gl. ibi, verum esse quādo fit in fauorem de- trudentis, vel eius participis, secus si contractus fiat cum alio tertio: quia tunc bene valet per text. in. l. metū. §. sed licet. ff. eodē. vbi probatur, qd licet accipere pecuniā de eius pmissio- nē ab eo, qui detinetur ab hostibus vel latro- nibus, vt detentus ab illa vi liberetur. Quod etiam probat exper. sē. l. 4. §. tit. 14. part. 5. vbi limitat

limitat si accipiens pretium esset socius ho- stium vel latronum capientium illum, & eo- rum auxiliator, vel si consilium præstitit, vt is caperetur: quia tūc ab accipienti repeti posset solutum: & supra dictum intellectum glo. se- quitur Bart. ibi.

2 Sed hoc de tertio debet intelligi, vt videt iuxta text. supra dictū allegatū per gl. & Bar. & d. l. regiā quando carcerato ex tali contra- ctu resultat liberatio aliqua vel alia emdēs vti- litas, aliter enim daretur & aperiretur via frau- dibus, quia semper supponeretur tertia perso- na à detrudente: ita aduertit additio Bar. vbi su- pra allegans ad hoc Cōmens. cōsi. 68. incip. in præsentū quæstione in penult. col. in versic. quod ergo dicunt. glo. & Doct.

3 Adde ego qd si tertia persona non sit suspe- cta, nec possit probari suppositam esse à detru- dente, imo constet in sua propria causa contra- here, id poterit iure licito facere cum carcerato ab alio, & carceratus poterit ei obligari, & cum eo contrahere tamen contractus aliās sit licitus & obligatorius. Quia hic eum in carcerem non detrufit, nec est detrudentis particeps, nec ad eius commodum contrahit sed propriū & ex alia causa, vnde nulla ratio vel lex est, que hoc impediat: quod tenet Hip- polyt. in sua practica crim. §. attingam. n. 22.

4 Et probatur præterea ex singulari doctrina Innocentij in c. eius locum de sponsalib. nu. 2. Vbi dicit, quod si quis incarcerauit alium, vt ab eo pecuniam extorqueret, si idem vinā & vincula patiens consentiat in matrimonium vel alium contractum, tenet talis contractus. Nam & agere potest per procuratorem & per consequens procuratorem constituere & vsu capere, vt in l. Papinianus. ff. de minorib. & in l. Ait præter. ff. ex quib. caus. mai. Quibus verbis innuit Innocentius non tantum id pro- cedere in diuersa persona, sed etiam in ipso de- trudente ob aliam tamen causam quam con- tractus celebrati postea ab incarcerato, quod est notabile pro huius. l. intellectu, & proba- tur ex ea ibi, vt aliquid ei extorqueret iuncto versic. sequenti, ibi quicquid ob hæc causam: vbi manifestissimè probatur illud annullari, quod factū est ob causam ob quam facta fuit detrufio. Et tenet expressè per illum text. Matthæus de Afflic. decif. Neapol. 246. nu- mero. 4. & dictum Innocentij sequitur Abb. in dict. capitul. cum locum numer. 9. vbi per nostram. l. dicit, quod vbi metus infertur su- per eo, super quo detinetur nō valet sed si me- tus sunt diuersi bene valet, puta quia est in-

carceratus pro debito potest contrahere ma- trimonium, ex quo non fuit reclusus, vt con- traheret matrimonium. Et sic matrimonium contractum etiam in carcere valet & tenet dū modo non sit ibi reclusus, vt matrimonium contrahat. Vnde idem erit per supra dicta si- quis fuerit incarceratus ad instantiā alterius vel ex officio iudicis pro delicto ab eo com- misso, & sicut sit captus: nam poterit in car- cere contrahere matrimonium cum detrufio ob id non fuerit facta, & probatur etiam ex infra dicendis ex Couar.

5 Ex supra dictis præpositus in dict. ca. cum locum nume. 12. ponit verissimam meo iudicio, & communem resolutionē in hoc de ma- trimonio contracto per incarcerationum. Quod incarceratus aut contrahit matrimonium cũ alio, quam qui eum habet incarcerationum & te- net matrimon. sicut alij contractus in carcerati vt argument. l. 1. & 2. c. si quis aliq. test. pro- hib. & in l. metum. §. sed licet. ff. quod met. caus. & l. Papinianus exuli. ff. de minor. & ideo vel per ipsum contrahet vel per nuntium, vel etiam procuratorem constituet, cum per incarcerationem ista non impediatur dictis iuribus aut matrimonium contrahitur cum illo vel illa qui incarcerationum tenet: & tunc aut iuste tenet incarcerationum & valet matrimo- nium sicut & alij contractus vt in l. si mulier in prin- cip. ff. quod met. caus. aut iniuste & tūc si est incarcerationum ad hūc finem vt matrimonium contrahat nō valet matrimonium, cum non sit consensus liberi in dict. capit. cum locum: aut est incarcerationum ob aliud & valet matri- monium per notata in hac. l. qui in carcerem, & in l. qui à latronibus. ff. de testa. Quæ qui dem resolutio fundatur & probatur ex omni- bus supra dictis & quæ infra dicentur circa in- tellectum dict. l. qui in carcerem.

6 Secundo dict. l. qui in carcerem, in illis ver- bis nullius momenti, est intelligenda, quod contractus factus in causa ipsius sit nullus ip- so iure, nam hoc manifeste dicunt & signifi- cāt verba supra dicta, quia verba illa nullius momenti, important idem, quod nullius vigo- ris, vt in c. ordinarij in fine. vbi hoc notat Ar- chidiaconus de offic. ordin. & in expresso ita. d. l. qui in carcerem, intelligit. Cardinal. cōsi. 147. col. 1. & Rulād. à Valle alios allegans conf. 2. au. §. 3. lib. 1. Et qd contractus factus à carcerato regulariter non valet tenent Doct. cōmuni- ter in locis allegatis per Hippolyt. in pract. criminal. §. attingā. nu. 22. sed debet intelligi in casu. d. l. qui in carcerem iuxta supra dicta.

- 6 ¶ Tertio hæc. l. qui in carcerem, intelligit Bart. in proprio loco cum Iacob. Aret. & Iacob. Butric. in detinente aliquem in carceribus iniuste, secus si iuste fecit eum in carcerari, argu. l. si mulier in principio. ff. eod. quod met. caus. vbi prætor non rescindit metum, quem quis sibi met. intulit, quia creditor nihil eo casu iniustum fecit. Vnde infert. Bart. quod si fecisti debitorem tuum carcerari, & ibi in carceribus soluit vel vendidit valet. Tenet idem Bart. in. l. qui neque. §. solutus. ff. de verb. signific. vbi dicit, quod si debitor est in carceribus valet instrumentum existentis in carcere, tenet etiam Hippolytus vbi supra & idem Bart. in. l. qui à latronibus. nu. 2. ff. de testam. & Auiles in. c. r. prætor. in gl. a las partes. nu. 19. Et quod detinens aliquem iniuste in carcere non possit eum ipso contrahere tenet Ioa. de Imol. in. d. l. qui à latronibus.
- 7 ¶ Dicens, quod quando quis detinetur in carcere priuato non potest contrahere ad vtilitatem detinentis vel participis per. dict. l. qui in carcerem, & per dict. l. metum. §. sed licet. Sed si detineretur in carcere publico & ipse in carceratus est iniuste in carceratus respectu ordinis omisi: & sic non vitè fuit carceratus, vt quia forte erat verus debitor, non tamen erat casus, in quo de iure potuisset capitul. personaliter & carcerari: sed propter potentiam creditoris de facto fuit captus & carceratus in vinculis publicis: & tunc dicendum est, prout dictum est, quando detinetur in carcere priuato, & multo fortius idem dicendum est, si nec vitè nec rectè fuit detentus in carceribus publicis propter potentiam afferentis se creditorem. quam doctrinam & distinctionem refert & sequitur Mattheus de Afflict. decisio. Neapolita. 149. numero. 1. & 2. vbi refert Bald. idem tenentem & tandem concludit ex supra dictis, quod contractus factus ad vtilitatem carcerantis cum iniuste carcerato non valet per dict. l. qui in carcerem & ibi Angelus. Et probatur hæc tertia intelligentia ad dict. l. qui in carcerem per plures doctrinas & determinationes doctorum, quas refert & cumulat in fauorem iniuste in carcerati Auendan. Respons. l. x. nu. 3. vbi sequitur supra dicta. Hunc etiam tertium intellectum ad dict. l. qui in carcerem, sequitur Roland. à Valle consil. 2. numero. 47. & pluribus sequentibus. lib. 1. vbi plures Doctores, idem tenentes refert & ponit rationem.
- 8 ¶ Et num. 61. & sequentibus, late probat idem esse si pater postquam liberatus est à carcere

remanente filio in ea promittat in fauorem detinentis ipsum iniuste, pro filio liberando, & num. 67. refert Cardinal. dict. consil. 137. concludentem, quod promissio facta à Rege Cypri in carcerato, & postea liberato dimissa tamen eius filio in carceribus, non confirmatur quauis rex postea existens in libertate in regno subratificauerit & approbauerit dictam promissionem factam in carceribus, quia suberat causa timoris propter filium primogenitum, qui erat detentus in carcere in loco, in quo erat pater: quia nihil refert in se quis veritas sit, an in liberis, cum pro affectu magis parentes in liberis terreantur, vt in. l. isti quidem in fine. ff. quod met. caus. & nullus amor reperitur, qui vincat paternum, vt in. l. fin. in princip. C. de curat. furios. qui etiam affectus dicitur naturalis stimulus, vt in. l. amicissimos in fine. ff. de excusat. tut. adde Hippolyt. ad idem in l. inauditum filium num. 3. ff. ad. l. Cornel. de Sicar. Hunc etiam intellectum ad dict. l. qui in carcerem, quod procedat in iniuste in carcerato sequitur Couar. in. 4. de ponsal. secundum da parte. c. 3. §. 4. num. 15. per text. in clementina. 2. de pœnis & alios Doctores, quos refert, vbi eam ampliat quotiescunque detruso in carcerem licet sit iustus, fuit tamè illata ad illud actum contrahendi.

9 ¶ Vnde si quis (inquit ipse) homicidæ, aut proditoris, nullo prædicto timore pœnæ, comminetur eum ad iudicè delatum, nisi cum Titia matrimonium cõtraxerit, in iusto contractu, nullum erit matrimonium. Quia & si iniuste poterat, is ad iudicem deferri propter delictum à se commissum, tamen quia metus ille iniuste delationis, ad illum contractum agendum illatus est nullum timorem haberi ipse contractus est nullus: quia cõtrahens nullum metum sibi ipsi intulerit, sed metus ab alio fuit ei illatus.

Quo fit, vt diuersum existimet Couar. quando captus iniuste à iudice, qui poterat eum occidere, iudici dixerit ducè vxorem filiam tuam, si me dimiseris impunitum: quia erit matrimonium validum. Imo si iudex captus iniuste & mortem timèri immunitatem offerat, si matrimonium cum ipsius filia cõtraxerit, alioquin mortem ei iniuste inferendam comminetur, erit matrimonium, quia metus non infortur ad contractum: sed aufertur potius. Quod Syluest. sentit in sua summa verb. metus questio. 6. ita Couar. pro qua opinione facit doctrina Innocentij & Abbatis in dict. cap. cum locu supra relata num. 4. cum ijs, quæ ibi diximus.

¶ Ad-

- 10 ¶ Admonet tamen Bar in dict. l. qui in carcerem quod consuetudo, quæ habet vt carceratus extrahatur à carcere quâdo facit aliquem contractum nihil valet quia donec habet eundem adeo, quod non potest ire. quo vult dicitur esse in carcere, vt in. l. qui neque. ff. de verbo. significatio. quam opinionem sequuntur Abb. & Felin. & eos referens bene probat Hippolytus vbi supra num. 24. & sequentibus Angel. in tractatu malefic. in parte qui iudex. dictum Caium num. 14. per text. in. l. sic curritur. ff. ex. quib. caus. mai. Decius consil. 219. numer. 5. Paul. de Cast. in dict. l. qui à latronibus in princip. num. 3. Sed hoc ipse intelligo quotiescunque non valet contractus gestus per carceratum, secus vbi potest contrahere, quia si in carcere hoc potest facere à fortiori poterit extra licet habeat custodem.
- 11 ¶ Quarto dicta. l. qui in carcerem intelligitur nedom respectu carcerati, sed etiam respectu ipsius fideiussoris: quia cum principalis obligatio non valeat nec etiam accessoria fideiussoristenebit. Ita in terminis tenet Mattheus de Afflict. decisio. Neapol. 49. in princip. vbi inquit fuisse votatum per consilium Neapolitanum, quod talis obligatio cum fideiussoribus non valuit per text. in dict. l. metum. §. sed licet. ff. quod met. caus. vbi promissio facta illi, qui metum intulit non valet. adde d. l. 48. tit. 14. part. 5.
- 12 ¶ Et idem Mattheus de Afflict. ibidem num. 3. & 4. agit an fideiussor qui soluit ex illo contractu nullo possit repetere à principali, quod pro eo soluit, non opponendo dict. exceptio nem, scilicet, quod obligatio erat nulla. Et cõcludit quod si exceptio hæc, etiam si foret opposita, non fuisset admittenda, vt cõtingeret apud Gallos poterit repetere quia non debet ei imputari quod non opposuerit, quâdo quidem etiam si fuisset opposita non admitteretur. Pro quo ibi allegat aliquos Doctores. & glo. in dict. §. sed licet in verb. opere. quæ dicit, quod si habes bonum propter me, quæcumque est vt habeam pro te. Et hoc procederet inquit ipse, quando fideiussor coactè soluit, quia si sponte soluit sine aliqua coactione tunc remittit se ad tradita per eum decis. statim sequenti, quæ est 170. qui est videndus.
- 13 ¶ Secundo ex supra dictis infertur, quod consensus præstitus iniuste sententiæ ab eo, qui iniuste detinetur in carcere non valet, nec excludit condemnationem à syndicato contra iudicem, vt tenet & latissimè probat Auendan. dict. respons. 11. num. 3. & 4. Nam si carcer est

set iustus valet & tenet consensus & non habet consentiens regressum contra iudicem in syndicato, vt cū Abb. Bald. & alijs tradit Auiles vbi supra cap. 1. præter. in gloss. alias partes, num. 19. fol. 43.

14 ¶ Sexto confessio etiam facta in carcere iniuste non valet nec ex ea potest sequi condemnatio aduersus cositentem, nisi perseueret, vt tenet glo. in dict. l. qui in carcerem argu. l. 1. §. Diu. Seuerus. & §. questio. ff. de quest. Põdera quod text. in dict. §. Diuus loquitur in confessione extra torturam, quia aliàs non haberet dubium vel esset superfluous: nec obstat quod subest titulo de quaestio. quia respon. satis esse tormentum capi absque informatione & detineri. Et ideo merito glo. supra dict. adduxit illum tex. ad quod supra dictum est. Sequitur etiam alios allegans Auendan. vbi supra. nu. 3. in principio & nu. 4. etiam in principio. quia iniuste in carceratus non videtur sponte confiteri vel assentire vt probat Ancarr. consil. 24. in cap. vna inquisitione Bald. in cap. fin. num. 13. de appell. Sylua Neptial. in prima cõclus. nu. 64. vol. 6. tract. diuers. doct. fol. 19. Nec obstat quod Iulius Clarus in sua pract. crimin. §. fin. q. 55. versic. item posset. referat tenentes & dicentes esse cõmunem opinionem quando cõfessio est à reo sponte facta etiã si facta sit ex processu nullo, adhuc potest reus ex illa condemnari: & refert August. & August. de Arim. dicentes, quod tutior est via hoc casu, quod reus absoluat ab obseruatione iudicij & de nouo procedatur & ille auctor credit quod iudex qui ita faceret non erraret: sed quod cum hæc communis opinio iam sit canonizata in iudicij & in scholis posset iudex in iudicando illam intrepide sequi absque eo quod timeret sibi inferri molestiam in syndicato, quia illa communis opinio loquitur in nostro casu quando carceratus est iniuste, quia tunc non potest dici spontanea confessio, sed quando alia ratione processus est nullus: vnde merito quod in nostro casu confessio non valeat.

15 ¶ Pro quo facit, quia si reus accusatus vel inquisitus est positus in tortura non præcedentibus legitimis iudicij, & in tortura confessus est delictum, etiam si postea perseueret & ratificet confessionem post diem naturalem non potest adhuc ex præd. confessione ratificata sequi cõdenatio diffinitiva, quia cõtortura fuerit iniuste & illegitime adhibita quicquid ex ea sequitur debet annullari. Ita tenet gl. iusta tex. in. l. pen. ff. de quaestio. & ibi Barto. & Doct. hanc opin. testatur veram & cõmune

nem plures allegans Anton. Gomez. 3. tom. cap. de tortura reorum. nu. 4. & 25. Ultra quæ sequitur Hippolytus in l. 1. §. Diuus Seuerus num. 10. ff. de quaestio. quod limitat Angel. in tractatu malefic. in verb. fama publica. nu. 36. si reus sponte & absque tortura confessus esset intelligetam in iustè detinetur per supra dicta: est communis secundum Iulium Clarum vbi supra vers. si vero. Et opin. communem supra proximè dictam sequitur etiã plures allegas Thom. Grammatic. consi. 37. nu. 8. & 9. vbi loquitur etiam si in ea millies fertificauerit, quia quousque personaliter detinetur idem metus inesse videtur. Ex qua ratione idẽ erit in confessione facta hoc casu post tormentum etiam ex intervallo sine indicij legitimis vt bene probat Hippolytus in pract. crim. §. expedita numero. 13. 16. & sequentibus. & in l. 1. in principio numero. 57. & sequentibus. ff. de quaestio. post Bald. in d. capit. in. nu. 13. de appellation. addit Greg. Lop. in d. 2. in gloss. presumpciones, o sospedas. vers. sic. limitat tamen hoc. tit. 30. par. 3. quod in casu supra. d. communis opinio. confessio nõ est efficax ad condemnandum etiam si de tortura nõn constet in processu, si tamen constat quod erat captus in carcere: ratio poterit esse quia carcer dicitur species torture secundum Bald. quem refert & sequitur Hippolyt. in dict. l. 1. in princip. nu. 38.

16 ¶ Septimo adde, quod carceratus potest optinere iure facere testamentum vt tenet gloss. in dict. l. qui in carcerem. per text. in d. l. qui à latronibus. ff. de testament. quod tamẽ ibi Bar. nu. 2. intelligit præterquam in commodum carcerantis, sicut in contractu. Et idem Bar. in dict. l. qui in carcerem num. 2. per titulum. si quis aliquem testari prohibuerit. sequitur Paulus de Cast. in d. l. qui à latronibus in princip. num. 3. dicens, quod secundum Doctorem non est fienda differentia inter contractum & testamentum, sed ad cuius utilitatem cõtrahit vel testatur. Nam si ad utilitatem illius, qui retinet ipsum captum non valet in effectu tanquam factum per metum, vt in dict. l. qui in carcerem, secus si ad utilitatem tertij, & hoc si illicitè detinebatur in carceribus, si autem licet etiam cum eo ad cuius instantiam detinetur potest contrahere, & non dicitur factus contractus per metum postquam fit iure permittente. Adde ipse, quod etiam valebit hoc casu testamentum etiam in fauorem detinentis factum, scilicet, quando iustè detinebatur, vt constat ex liquidatione Pauli vbi supra

præcipue cum nõ ob hoc ipsum incarcerationis fuerit: quo casu valet actus ab incarceratione factus in fauorem incarcerationis ipsius, vt supra dictum est.

17 ¶ Sed dict. l. qui in carcerem limitat Bald. in rubric. C. de rescinden. venditio. nu. 4. si cõtractus sit utilis ipsi carcerato, puta tendens ad ipsius liberationem & non reducat ex prese vel tacite in utilitatem indebite carcerantium per dict. §. sed licet. & l. nam & Seruius. ff. de negot. gest. de quo iam supra est dictum. Et sic supra dicta seruiet prohibitionem dict. l. qui in carcerem. quã etiam tenet Hippolyt. vbi supra nu. 23. limitatur secundo si contractus carcerati sit iustus, vt alios allegas tradit Hippolyt. de Marfil. in dict. §. attingam. nu. 23.

18 ¶ Superest nunc examinanda quaestio illa, an contractus celebratus ab incarceratione iniuste in fauorem detruentis eum ob id, quo casu est nullus, vt supra visum est, firmetur iuramento?

19 ¶ Quæ quaestio videtur dependere ab altera, quæ habet, an cõtractus metu factus iuramento firmetur, ita quod sit necessaria absolutio à iuramento, vel contractus sit nullus nec sit seruandum iuramentum, etiã non petita absolute, cum huiusmodi contractus ab incarceratione iniuste factus nõ valeat propter metum, scilicet, carceris iniusti. In quo habem? text. solennem in ca. si vero de iure iuran. vbi probatur, quod si iuramentum per metum ex tortum feruari potest sine interitu salutis aternæ seruandum est, nisi prius impetretur absolutio, quã faciliter hoc casu solet ecclesia concedere. Et inquit glo. ibi verb. proprium iuramentum, quod quicquid alij teneant cõmuniõ est opinio & verior, quod iuramentum metu extortum est obligatorium, quia voluntarium, vt in c. merito. 15. quaestio. 1. dũmodo sit tale iuramentum, quod possit seruari sine interitu salutis aternæ, vt in dict. ca. si vero cum similib. Secundum quæ videtur valere huiusmodi contractum, de quo nos modo agimus iuramento præstito ab incarceratione, licet impetrata absolute à iuramento non valeat.

Sed pro contraria parte, imo quod sit nullum huiusmodi iuramentum sicut cõtractus ipse, facit primo, quia plures doctores tenent cõtrarium eius, quod supra proximè dictum est, imo quod iuramentum super contractu metu factum sit nullum & non obliget. Secundò facit alia communis opinio tenentium, quod quando contractus est nullus ipso iure propter metum, tunc iuramentum nõ confirmat eum,

eum, nec est seruandum absolute ab eo etiam minimè petita secundum ea, quæ pro & contra in primo, & secundo dictis latissimè tradunt Doctores. quos allegauit in mearepetitione. c. quãuis pactum in verb. si tamen iuramento non vi & c. de pact. in. 6. qui sunt videndi, & quia ibi eos congesi hic iterum non repetam. Ex quibus apparebit rem hanc esse satis dubiam. Sed in casu dict. l. qui in carcerem contractus est nullus, vt ex ea patet & supra dictum est, igitur & c. quid dicendum? Inuenio quod in terminis nostris. l. qui in carcerem Rolan. à Valle. d. consi. 2. num. 76. & sequentibus. præcipue num. 82. lib. 1. ex supra dictis tenet, quod iuramentum hoc casu non validet contractum, & refert ex Marfilio consi. 525. col. 7. volumine. 2. quod cum iuramentum factum à carcerato fuerit & sit nullum ipso iure, vt per Bart. in l. si mulier. §. si dos. ff. quod met. caus. non est dicendum quod tale instrumentum validetur iuramento cum tale, iuramentum non habeat aliquid validum, supra quo possit stare. Et refert etiã hanc opinionem sentire Felinum in dict. capitulum. si vero in fine. Adhuc tamen, verior, aut saltem in animæ iudicio fecior opinio videtur prima supradicta; vt per tortum absolutio ab hoc iuramento, ex eo, quod possit seruari absque interitu salutis aternæ iuxta text. in d. ca. si vero.

20 ¶ Præcipue attenda doctrina Beati Thomæ secunda secundæ quaestio. 89. arti. 3. in responsione ad certum argumentum, quam latissimè differit Soto de iustitia & iure lib. 8. q. 1. artic. 7. per tortum fol. 704. & seq. vbi sanctus Thomas dicit, quod ex iuramento ex acto per metum duplex oritur obligatio vna, quæ obligatur iurans hominibus, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui intulit metum hoc meretur, vt ei promissum, non seruetur per. d. l. qui in carcerem, alia autem est obligatio, quæ quis obligatur Deo, vt impleat quod per eius nomẽ promissit, & talis obligatio nõ tollitur in foro conscientie. Et subdit Cardinal. d. consil. 137. eolum. 2. quod gl. d. ca. si vero & gloss. in dict. cap. verum de iure iurand. procedunt in foro poenitentiali non in iudiciali. quod ipse intelligo quando iurans habuit animam se obligandi. Nam tunc verum est, quod licet contractus sit metu factus teneatur tamẽ in foro conscientie seruare iuramentum illud, nisi impetret absolute ab eo, & contra veniendo absque absolute peccat mortaliter: secus vero erit si non intendit se obligare ex illo iuramento metu præstito, de quo ita

tur dicto suo, vt in capi. significasti cl. de homicid. vt declarat idẽ sanctus Thomas, & eũ & alios referens Felin. in dict. cap. si vero. nu. 8. Vbi concludit, quod quando sumus in dubio an iurans voluit se obligare vel non teneatur seruare iuramentum, nisi impetretur absolute ab eo. Et hæc prima opinio coadiuuatur ex generalitate dict. cap. si vero, vbi loquitur in actu facto grauissimo metu, & in iuramento super eo adiecto, & nihilominus inquit nõ esse tutum quemlibet contra iuramentum suum venire, nisi tale sit, quod seruatum vergat in interitum salutis aternæ. Et inquit summus Pontifex, ne quos aliqui dare materiam volumus veniendi contra iuramentum proprium ne auctores peritij videamur. Quæ ratio a Deo generalis est, vt in quocumque iuramento etiam super actu aliis propter metum nullo interposito locum habeat & militet. Præterea metus carceris licet sit iustus ad annullandum contractum, non tamen ita grauissimus est, quin tollerari queat, quod non est in alijs metibus grauissimis cadentibus in constitutes viros, scilicet, mortis vel membri abscissionis, vel bonorum omnium, vel maioris partis amissionis. Et ideo licet metus iniusti carceris sufficiens sit ad annullandum contractum, non tamen esse debet ad tollendum vires iuramenti, præcipue a tenore iure canonico cui est standum in hac materia iuramentorum, vt pote concernenti peccatum.

21 ¶ Nec obstat si dicatur, quod fortior est metus carceris iniusti quam alius quicquique qui extra carcerem inferatur, quando quidem ille annullat omnino actum vt supra est dictum, hic vero nõ, sed valet actus metu factus regulariter, licet rescindi possit & debeat vt in toto titulo. ff. quod met. caus. quia respond. quod in casu dict. l. qui in carcerem ultra metum illatum capto per incarcerationem adest dolus quidam pessimus & calliditas illius, qui iniuste aliquem in carcerari fecit, vt ab eo sic incarceratione extorqueat quod vult. Vnde in odium illius, quia pessimus genus exterioris hoc est, merito statutum est, vt cõtractus sit nullus ipso iure. At vero in metu alio modo illato extra carcerem, licet iniquum fecerit inferens metum, & ob id, illo metu promittens possit petere, vt rescindatur contractus metu celebratus, non tamen datur tanta calliditas, nec ill. sic metum inferens tanto odio habent nec prosequuntur, sicut illum qui iniuste fecit incarcerationem aliquem vt ab eo aliquid extorqueret. Cuius ratio est, quia faciens

ciens incarcerari aliquem iniuste ad dictū esse
ctum maius delictum cōmittit, quia sub prae
textu iustitiae falso asseuerat, ipsum iudicē,
qui ius & iustitiam reddere & ministrare
tenetur instrumentum iniquitatis suae consti
tuit, quo mediante facit in carcerari iniuste il
lum, a quo mediante facit in carcerari iniuste il
lum, a quo vult aliquē extorquere, & ita ma
gis offendit iudicem hic, quam alio modo in
ducens metum. Vnde licet respectu ipsius,
contractus sit nullus, respectu tamen Dei, iur
amentum incarcerati omnino obligare de
bet ipsum iuramentum, quousque sibi conceda
tur absolutio ab eo.

22 Nec etiam obest contra hanc meam opin.
text. in cap. 2. de eo, qui dux. in mat. quam
polluit per adulter. vbi probatur, quod matri
monium vi contractū non firmatur iuramen
to, nec iuramentum, id seruare, licet poterat
seruari absq; interitu salaris aeternae. Nam re
spondeo. hoc ideo esse, quia matrimonia suapte
natura debent esse libera ab omni coactio
ne, vt in. c. cum locum & in. c. praeterea & in.
c. requisitū & in. c. Gemma de spōsalib. Ideo
si licet fiat, vi vel metu, etiam si iuramentum
interueniat, erit nullum, quia iuramentū for
titer naturam contractus, super quo interpo
nitur, vt in. l. si. C. de non numer. pecu. Et in
terminis matrimonij vi, vel metu contracti
cum iuramento hanc rationem assignat. glo.
in. d. ca. 2. verb. tanta vis. quam sequitur Car
dinal. ibi & plures Doctor. quos refert D. Co
uar. de spōsalib. 2. parte. ca. 3. §. 5. nu. 2. quam
communem sequitur etiam Soto in. 4. distin
ctio. 29. q. 1. art. 3. Et haec opinio approbatur
in. l. si. ad fin. tit. 11. par. 3. vbi Gregor. Lopez
in gl. eu. orden, hoc notat dicens, qd vbiūque
requiritur consensus liber, vt in matrimonio
& alijs spiritualibus & in electione, non suffi
cit eos in sus nisi ad sit qualitas libertatis, tenet
etiam glo. in. cap. 2. quod. met. caus. & in cap.
inter cetera. 22. q. 4. glo. 2. at verō in alijs con
tractibus non ita liber consensus requiritur,
nam voluntas coacta voluntas est, in qua in
uenitur consensus, ex quo contractus valet, vt
in. l. si patre cogente. ff. de ritu. nupt. l. si priua
tus. ff. qui & a quib. & in. l. si mulier. §. si met.
ff. quod met. caus. Praeterea in fauore huius
meae opinionis. facit quia etiam in his casibus,
vbi requiritur liber consensus & aliter inter
ueniens nō firmatur iuramento requiritur ab
solutio iuramenti per. d. c. inter cetera secun
dum cōmunem opinionem, quam refert D.
Covar. vbi supra licet referat plures tenentes
contrarium & dicit eam esse receptiorem apud

iudices Regij pratorij, idē resoluti nouissime
in signis D. Molina regius consiliarius libr. 2.
de Hispan. primoge. c. 3. nu. 13. fol. 2. 18.

24 Non obstat etiam contra hanc meam opi
nionem gloss. in clementina Pastoralis verb.
per violentiam de sententia & re iudic. quae
tenet, qd si in carceratus ad poenam vel pericu
lum mortis relaxatur iuramento suo de redeū
do ad carcerem certa die, si mors erat iniurio
sa, hoc est, iniusta redire non tenetur, aliās se
cus. Quam gloss. esse communiter approba
tam plures allegans testatur D. Couar. libr. 1.
Variar. resolut. c. 2. nu. 7. vltra quem sequitur
eandem opin. Ripa in. l. ad monendum. 171.
ff. de iur. iur. & Sylua nupt. lib. 3. nu. 44. vol.
6. tract. fol. 39. dol. fin. & plurimus referens te
statur cōmunem Petrus Duēnas in reg. 393.
limitatione. 4.

25 Vbi quoque tenet, quod iniuste detētus po
test effraētis carceribus fugere sine metu poe
nae ordinatae mortis, sequitur etiam Auenda.
2. parte. 27. prator. nu. 17. ad fin. Non obstat
in quā hāc cōmunis opinio, quia casus huius
cōmunis opinio. est multum diuersus a no
stro, quia ex obseruantia huius iuramenti,
quod quis facit de redeundo certa die ad car
cerē, vbi iniuste detinetur, resultat graue pec
catum, & ideo peccaret hic iurans grauius si
rediret. Nam captus a iudice timens iniquā
damnationem corporalem fugere tenetur, vt
bene probat, & tenet in terminis cū Theolo
gis quos refert Couar. d. c. 2. nn. 7. Et ideo nō
tenetur iurans seruare illud iuramentum, quia
illud seruatum veigit in dispendium salutis
aeternae, hoc est, quia peccaret grauius illud
seruando, & ideo non est seruandum in. d. c.
si vero cum similibus. Et ita supra dictis om
nibus recte pensatis & consideratis mihi, qui
maximus iuramentorum licitorum obserua
tor sum, hāc opinio postrema verior videtur
scilicet, vt iuramentum in casu. d. l. qui in car
cerem sit obligatorium, saltem quo ad Deū,
& quod non possit cum bona conscientia, &
absq; peccato iurans, venire contra suum iur
amentum hoc casu nisi prius impetrauerit
relaxationem ab eo: neq; contradicit Rolan.
à Vall. vbi supra sed tantum dicit, quod non
validet contractum ab iniuste incarcerato ce
lebratum.

27 Adde qd si promittens cum iuramento per
metum soluat non videtur approbare contra
ctum sed vt per iurium euet praesumitur
soluisse: & ideo poterit repetere secundum
cōmunem opinionem late traditam per
D. Anto.

D. Anto. de Padilla in. l. interpositas. num. 25.
C. de transact.

28 Vltimo pro complemento huius. ca. adden
dum duxi casum singularem. I. Medicus. ff.
de varijs & extra. cog. cuius haec sunt ver
ba, Medicus, cui curandos suos oculos, qui eis
laborabat, commiserat, periculum amittēdo
rum eorum per aduersa medicamēta inferen
do, compulit, vt ei possessiones suas cōtra bo
nam fidem aeger venderet, in civile factū prae
ses provinciae coerceat, remq; restitui iubeat.
Ex quo tex. constat, quod contractus aegri fa
ctus cum medico, qui eum maliciose peperā
curauit, vt praedictum contractum faceret,
non valet.

29 Sed tex. ille generaliter debet intelligi, etiam
si non interuenisset malitia medici, neque ma
la curatio, quia adhuc non valet contractus
gestus inter medicum, & aegrotum, quod
videtur tenere Bartol. & Alber. ibidem, dum
generaliter intelligunt text. illum. & idem
Brotol. in. l. Archiatri. C. de profess. & medi
cis. libro. 10. & licet contrarium sentiat Bald.
in. l. interpositas. C. de transact. & alij. Prior
tamen opinio verior, & receptor est: vt testa
tur plures referens Arias Pinel. in repet. l. 2.
C. de rescindend. vendit. 2. parte capitul. 2.
numero. 32. & 33. vbi refert, & reprobat con
trarium tenentes argumento clientuli & ad
uocati inter quos durante lite conuentio non
admittitur, vt in. l. quisquis. §. praeterea. C. de
postul. Et qd text. in. d. l. medicus licet loqua
tur quando medicus compulit, idem tamē sit
quando aeger proprio motu & spōtaneo pro
mitteret durāte infirmitate cum Hippol. tradi
dit Petrus Rebuff. in commentar. ad reg. con
sist. Gallic. 2. tom. in tractatu de recif. cōtra. et.
in praefat. num. 29. pag. 161. quia semper pro
mittere coactus infirmitate praesumitur, idē
tenet Ripa in tract. de remed. praeseru. contra
pellem num. 84. vbi refert ex Abb. in capit.
quia pleriq; quae sit. 10. post Innocēt. ibi d. im
man. ecclē. quod a medicis non solum in fo
ro animae tenetur restituere omne id, quod vl
tra debitum accepit, sed etiam tenetur in fo
ro fori per dict. l. medicus: quia omne datum
medico vltra debitum praesumitur datū pro
pter sanitatem recuperandam, & propter eui
tandū periculum mortis. Ex quibus bene sequi
tur inquit Rip. nu. 85. qd promissio facta me
dico per infirmū nō est obligatoria tāquā praes
sumatur periculosa, & sic non licet medico pe
dere infirmitate pacisci cum infirmo super sa
lario, vt est text. in dict. l. Archiatri.

30 Si tamen infirmus dum curatur promittat
medico, vel chirurgo certam pecuniae quan
tatem pro curatione, valet & tenet promissio,
vt tradit Matthaeus de Afflict. decis. Nea
polit. 123. vbi respondet dict. l. medicus, scilicet,
quod procedit in medico administrante
mala medicamenta, & respondet etiam text.
in. d. l. Archiatri, scilicet, quod procedit in me
dico salariato de publico, quas solutiones re
probat Pinel. vbi supra quia sunt contra praedicta
iura, praecipue contra dict. l. Archiatri,
in illis verbis. Quos etiam patimur accipere,
quae sani offerunt, non quae periclitantes pro
salute promittunt, nā diuinat secundum ipsum
intellectus Matthaei, & sic videtur tenere con
tra eum Pinel. vbi supra dicens, qd ita suadet
ratio publicae vtilitatis, ne aliās stant iniquae
extorsiones, quo lex abhorret, vt in. l. si per
impulsionem. C. qd metus causi.

31 Inquit tamen sō non negare posse medicū
ab aegroto donata licite accipere, neque eum
astringit, vt gratis curet, iuxta tradita per Do
ctor. quos ibi refert.

32 Adde ego, quod hoc casu si promissor recla
met contra suam promissionem debeat taxa
ri curatio per iudicem adhibitis peritis in ar
te, qui ex relatione infirmitatis, & eius quali
tatis, & temporis, quo durauit, moderatum sa
larium statuet, licet infirmus dum esset in in
firmitate plus promiserit, & hoc aequitati, &
rationi congruum esse videtur. Et probatur
praeterea argumento clientuli, & aduocati,
quod iam supra fecimus: nā in aduocato hoc
expresse statutum est per. l. regiam. 20. titul.
16. lib. 2. nouae recopil. regiae. igitur idē a for
tiori dicendum venit inter medicum & infir
mum, & ita vidi praeseruari. Et ita in terminis
inuenio tenere Rebuff. vbi supra nu. 30. dicen
tem hoc vidisse iudicari in chirurgo, cui ta
ctus peste si euaderet, promiserat ducetos au
reos, fuit enim ad. 30. aureos condēnatus tan
tū reus Arresto Senatus Parisi. & sic illa pro
missio pestiferi vel alia debet ad arbitriū bo
ni viri reduci inspecta contagione, & operis,
quibus caruit chirurgus, & si excederet in
modico non annullaretur, & sic inquit intel
ligi debet quod scribit Matth. de Afflict. de
cis. Neapol. 123. Idem dicit vidisse seruari in
quadrigario, qui tempore necessitatis fecerat
sibi obligari quēdam ad sex viginti libras vt
deferret res Aureliā tēpore aduentus Impera
toris Caroli Quinti. Et tūc esset tutius sine cō
uentione pretij eis res tradere deferendas & po
stea arbitrio boni viri soluere eis ita Rebuff.
Index.

Index. Cap. LVIII.

- 1 Nemo compellitur stare in communiōe vel societate sed poterit vnus ex ijs qui rem communem habet cum alijs petere diuisionem.
- 2 Pactum, quo conuenitur ne omnino diuisio fiat non valet eius ratio.
- 3 Pactum de stando in communiōe & de non recedendo intra certum terminum valet & seruandum est. & idem in precepto testatoris.
- 4 Preceptum huiusmodi testatoris factum in fauorem heredum etiam cum iuramento potest ab eis remitti, si sunt maiores & possunt diuidere.
- 5 Populi habentes terminos communes à tempore immemoriali an compellantur stare in communiōe?
- 6 Pluribus dominis habentibus defensionem communem an vnus eorum possit petere diuisionem?
- 7 Societas & communitas contracta ad tempus, pluribus causis potest solui ad petitionem vnus altero socio inuito.
- 8 Socius in tempore discedens à societate inuitis socijs tenetur eis soluere damnnum & interesse qua ob hanc causam socijs subsequantur nisi aliud conuenit?
- 9 Praescribi an possit triginta annis iuri petendi diuisionem?
- 10 Maritus non potest prouocare ad diuisionem fundi dotalis inestimati cum alia communis licet prouocari possit.
- 11 Ecclesia an possit prouocare ad diuisionem?
- 12 Minor an possit prouocare ad diuisionem? & nume. sequent.
- 13 Minores possunt inter se diuidere pradia communia quo ad culturam & redditus, licet non quo ad proprietatem.
- 14 Pacto iurato an effici possit, ut perpetuo stetur communiōe?
- 15 Vicarius constitutus ad certum tempus cum iuramento non reuocando cũ ante tempus an possit antea reuocari? & num. 19.
- 16 Ea, qua principaliter prohibentur ob publicam vtilitatem non firmanur iuramento.
- 17 Ius mihi questum ex aliquo contractu vel pacto non potest à me auferri absque mea voluntate.
- 18 Iuramentum de non reuocando procuratorem sicut aduersarij praestitum, & per notarium acceptatum nomine omnium, quorum interest, an possit reuocari procurator hoc casu, praecipue in causa matrimonialis? & num. 18.
- 19 Societas vel communiō in perpetuum inita valet si per contrahentes intelligatur hoc quousque alter illorum vivat & si per certum tempus vitae suae & non amplius.

De pacto standi in communiōe perpetuo vel ad tempus. Cap. LVIII.

- Nemo compellitur stare in communiōe vel societate, poterit itaque vnus ex ijs, qui rem communem habet cũ alio vel pluribus, petere diuisionem. text. est in l. si. C. commun. diuid. l. 1. r. tit. 10. partit. 5. Communiō enim etiam inter fratres solet parere discordiā, vt in l. cum pater. §. dulcissimi. ff. de legat. 2. cap. ex tenore de sententia excommunicat.
- ¶ Imò pactū, quo conuenitur ne omnino diuisio fiat non valet, vt in l. in hoc iudicio. §. si conueniat. in primo respons. ff. commun. diuid. cuius text. ea est ratio, quia per huiusmodi societatem siue communiōem perpetuo duraturam adimitur libera facultas testandi in rebus in societate positis, vt in l. cum duobus. §. idem respondet. ff. pro foc. & ibi gloss. & in l. nulla eodem tit. ita dicit alios allegans Palat. Rubeus in repet. rubricae de donat. inter vir. & vx. §. 54. num. 4. Vnde est, vt sicut non valet pactum huiusmodi de stando perpetuo in communiōe, ita etiam nec preceptum testatoris super hoc emanans. Non igitur poterit testator praecipere, vt haeredes sint in perpetua communiōe, ita plures allegans & bene probans & defendens à fundamento Alex. tenentis contrarium tener Mencha. de success. creat. §. 7. nu. 1. vbi in fine illius numeri hanc opinionem appellat veriore & communem. vltra quem dicit etiā communē. Curt. Iunior consil. 112. num. 1. Et ita est tenendum quauis glo. dict. l. fin. teneat contrarium.
- ¶ Si autem pactum fiat de stando in communiōe & de non recedendo intra certū terminum vel tempus valet huiusmodi pactum & seruandum est, vt in d. §. si conueniat. in 2. respons. vbi loquitur quando tempus illud prodest quaerenti rei. Et ita etiam valet preceptū testatoris iubentis haeredi, vt ad certum tempus perseueret in societate secundum Bal. in l. 4. in princip. in 2. notabil. ff. de condi. in lit. per text. ibi. sequitur cum Oldrad. & Ioann. Andr. ad speculum Palatius Rub. vbi supra num. 6. ad fin. & Gregor. Lop. in l. 10. in gl. 1. in versicul. 2. limita. tit. 10. partit. 5. vbi refert Bald. vbi supra & Decium consil. 441. colum. 1. idem tenentem, hanc testatur communiōem

- munem Curtius Iunior consil. 115. num. 1. & 2. & haec est vera & communis opinio secundum Mench. vbi supra num. 3. Et hoc casu potest saluari opinio gloss. in d. l. si. gloss. 1. in fin. dum limitat illā. l. si testator prohibuerit, scilicet, ad tempus, aliā secus vt supra dictū est.
- ¶ Inquit tamen Oldradus consil. 241. incip. factum tale est, qd si huiusmodi preceptum esset factum in fauorem haeredū etiam cum iuramento ab eis posset remitti si essent maiores & poterunt diuidere iuxta notata in ca. 2. de sponsalib. cum similibus, quatenus ibi probatur posse partem remittere iuramentum in sui fauorem prestitum. Quam opin. sequitur Gregor. Lopez vbi supra addens, qd minores non possent contrahere secundum Bart. in l. filius famil. §. diui colu. 1. ff. de legat. 1. Hanc etiam opin. Oldrad. sequitur Palatius Rub. vbi supra dicens, qd nepos bene potest patrum in hoc casu prouocare ad diuisionem, quia iuramentum filij non ligat nepotem etiam haeredem, vt in cap. vritatis de iure iur. & in ca. fin. de sepult. & vtrunq; sequitur Ias. in l. si non fortem. §. si centum num. 8. ff. de cōdict. in debit. Hanc etiam sequitur & probat alios allegans Menchac. vbi supra nu. 4. dicens, videri hanc communiōem opin. quam etiam sequitur Decius in l. cum proponas nu. 4. C. de pact. vbi allegat pro hoc bona iura praecipue l. Titio centum in princip. ff. de condi. & demonstrat. & sequitur limitationem Gregorij Lopez vbi supra cum Bart. in d. §. diui, & alijs, quos refert.
- ¶ Vterius ex supra dictis infert eleganter cũ alijs pluribus, quos refert Auend. c. 4. preter. nu. 20. & 2. r. folio. 47. col. 2. libr. 1. qd si aliqui populi habent aliquos terminos communes non compellentur stare in communiōe, sed poterit quilibet petere diuisionem. Quia termini commodam diuisionem patiuntur, adeo qd inter populos non valet perpetua communiō & conuentio communiōis, nec ex tempore immemoriali praescribitur quin fiat diuisio: & ibi limitat quādo interuenisset regia licentia, vel si cōmuniō sit particularis & non omnium terminorum vel si iam lata sit sententia de communiōe perpetua.
- ¶ Ex quo infero ego idem esse in priuatis habentibus defensas, vulgō dictas, de heredes communes. Nam contingit & est vtitatissimum, qd plures haeredes, hoc est domini, habeant pro in diuisio defensas herbarum & montium, & locant simul eas, & vnusquisque cōsequitur pretium suae partis prorata. Nam non obsta-

te, quod ipsi domini & eorum praedecessores à tempore immemoriali sint in communiōe poterunt ab ea discedere, & vnusquisque eorum, alterum ad diuisionem prouocare per supra dicta & praecipue per tradita per Auendañ. vbi supra. quod ipse sano modo intelligerem, scilicet, quando huiusmodi diuisio cōmodē fieri posset sine prauidio ceterorum haeredum siue dominorum, & sic quādo pars respectu partis tantam vtilitatem asserit licet totum respectu totius, iuxta tradita per Doct. in l. 4. §. Cato, & in l. in executione. ff. de verbor. obligatio. Secus verò si damnnum vel incommodum sequeretur ex diuisione ceteris socijs impugnātib; & contradicentibus eam, vt putā quia fieret diuisio plurium partium, ita quod essent aliquae partes ita minime quod amitteretur vsufructus earum si diuisio fieret, quia nemo eas conduceret propter paruitatem, vel multo minori pretio quā valerent, si diuisio non fieret, vel si defensa, quae petitur diuidi habet aliquam sui partem ceteris partibus meliorem, hoc est melioris partus, vel aquae, vel deteriore, in qua parte non ita commode posset omnibus dominis assignari, quod sibi conuenit & suum est respectu partis, quam in toto fundo habet, vel ob alias causas & rationes, quae cōtingere possent esset incommoda diuisio. Praecipue cum praed. defensa sint ab antiquo destinata ad vsu indiuiduū totius respectu dominorum earum, & diuisio esset damnosa eis. In hac ciuitate Placentiae licet sint plures defensas huiusmodi dominorum pro indiuisio, eas possidentium, vnusquisque pro certa parte, nunquam vidi, quod peteretur diuisio. Scio tamē certo in alia ciuitate propinqua fuisse petita ab vno ex duobus dominis eiusdem defensa, & quia poterat commode diuidi, prouocans enim ad diuisionem erat dominus dimidiae defensa, per exequutoriam regalem fuit diuisa in duas partes per agri mentores & iudicium fortis fuit missam inter dominos illarum partium: & vnusquisque habet nunc & possidet suam dimidiam partem diuisam & separatam, & ea vritur & fruitur absque communiōe. Audiui etiam in alia ciuitate idem factum fuisse per aliam exequutoriam regalem inter plures dominos eiusdem defensa, quae commode diuidi poterat. In domibus autem communibus sapissimē vidi in practica hoc fieri & iustum fuisse per sententias & exequutorias quando diuisio commode fieri potest.

¶ Societas tamen & communitas contracta ad

tempus sicut valet & potest cōtrahi, pluribus de causis potest solui ad petitionem vnus altero socio inuito, quā ponitur in. l. 14. tit. 10. partic. 5. & ibi Greg. Lop.

8 ¶ Sed si socius absque iusta causa discedat à societate ante tempus cōuentum tacite vel expresse, in quo debebat durare societas vel cōmunitas, in iuris alijs socijs, tenetur eis solvere damna & interesse, quā ob eam causam socijs subsequantur: praterquā si tempore societatis in eundem conuentum fuisset, vt quicumq; ex socijs veller à societate discedere, id face- re possit, quotiescunq; veller ante tempus supra dictum vel post. Ita probat. d. l. 11. in. 2. parte tit. 10. partic. 5. vbi Gregor Lopez in glo. a los otros inquit, quod debet considerari hoc casu, quod socijs renuntians (supple in tempore non apposita supra dict. con- uentione) id faciat in damnum totius societa- tis, & quod societati iter sit quod non in tem- pestiue renuntietur per vnū ex socijs, quia si societati expediret teneret renuntiatio in tēpe- stiuā licet intersit vnus ex socijs eam non dis- solui, vt in. l. actione. §. diximus vers. Labeo autem. ff. pro soc. quod est notandum, quia sepe potest contingere in practica.

9 ¶ Vltorius ex supra dictis omnibus infertur non bene dixisse gloss. r. in. l. fi. C. commun. diuid. ibi, item ratione temporis dum tenet quod dict. l. fin. fallit ratione temporis triginta annorum per text. in. l. 1. §. ad hęc. ff. de an- nal. except. vbi probari videtur opinio gloss. illius. Nam text. ille expresse probat, quod actio familiae heriscund. & communi diuidendo nec finium regūdorū neque pro socio, & alia octiones sibi relatę durant plusquā triginta annis: & eandem opinionem tenet ite- rum gloss. in dict. §. ad hęc in verb. cominuni diuidendo. ad fi. & eam sequuntur plures alia glossa, & Doctor. relati per Ias. in. §. que- dam nume. 29. instituta de action. vbi allegat Fabrum dicentem hanc tenere omnes Doct. & ipse Ias. ibi numero. 32. testatur quod hęc est iustentabilior opinio per dict. §. ad hęc in disputando. Sed contrariam opinionem, imò quod licet ei, qui non possidet præscribatur hęc actio, vt in. d. §. ad hęc. tamen si ambo possideant, qui habent rem communem non possit præscribi, quin diuisio peti & fieri debeat tenet Bartol. in dict. l. fin. & idem in dict. §. ad hęc. vbi testatur hanc esse communem opi- nionem. Et hanc dicit magis communem opi- nionem. Plures Docto. allegans Ias. vbi supra nu- mero. 31. & 38. vbi illam sequitur & ibi Go-

mezius. numer. 25. eam sequitur etiam Ias. in. l. si non fortem. §. si centum numer. 3. ff. de conditione indebiti, dicens quod etiam per centum annos non præscribitur. Pro qua opi- nione facit. l. 5. tit. 13. libr. 3. ordin. quā hodie est. l. 5. tit. 15. libr. 4. nou. recopilacion. regie. Non obstat dict. l. 1. §. ad hęc. quia loquitur & procedit prout ex eiuslitera & cōtextura con- stat quoties vnus tātum possidet & alius, qui habet communionem non possidet. Nā tunc actio illa personalis competens illi, qui non possidet ad petendum dictam dimidietatem vel partem, quam habet in re communi bene præscribitur triginta annis & hoc est, quod probat & dicit dict. §. ad hęc. non vero loqui- tur nec procedit in pluribus possidētibus re re- communem, nam illis non currit præscriptio, quo minus quilibet eorum quocunq; tem- pore possit petere diuisionem, vt bene pro- bat Ias. in dict. §. quædam nu. 31. & sequent. qui numero. 58. hunc intellectum assignat ad dict. §. ad hęc

10 ¶ Supradicta tamen omnia limitāda sunt in marito, is enim non potest prouocare ad diuisionem fundi dotalis in ziliuati communis cum alio, licet prouocari possit, vt probat text. expressus in. l. 2. C. de fund. dotal. per quem ita tenet gloss. in dict. l. fin. qui idem dicit in ecclesia. Quod etiam tenet gl. in dict. l. 2. verb. non possunt, vbi se nimitur ad gloss. in. l. libemus. ver. diuidere. C. de Sacrosan. ec- cles. que refert opiniones in hoc de ecclesia: & inter alias refert vnam Placentini & Alb., quod ecclesia possit prouocare priuatum ad diuisionem quando sibi expedit quam ibi se- quantur Doctor. præcipue Bald. num. 3. per. l. fi. ff. de iur. dot. & l. si cui bonis. ff. de nouat. in ratione sui, & ibi Paul. numer. 4. Et inquit: Bartol. ibi numero. 7. quod est menti tenenda illa gloss. & quod eam omnes tenent: & decli- rat tunc dici expedire ecclesie prouocare ad diuisionem, quando habet socium rixosum & contumeliosum. Quod in ecclesia secun- dum ipsum procedit sine dubio, nam eius im- pedimentum est perpetuū. Sed impedimen- tum minoris est vsque ad ratem perfectam. In rixoso idem sequitur Bald. d. c. num. 3. di- cens, quod tacite ad diuisionem prouocatur, qui inquietat. l. si conuenierit. ff. pro soc. sequitur etiam Paul. vbi nu. 4. vbi idem tenet quando diuisio esset facta & non inius, puta gratia cōmodioris cultus, vt in. l. Caius. §. 1. ff. de le- gata. 2. Idem exemplum de rixoso ponit Sa- licet. super dict. glo. numer. 2. vbi addit aliud, scilicet

scilicet, quando confocius fructus dilapidat, ita quod prædium ecclesie quodammodo re- peritur inutile, & maxime quando ille est ho- mo potens. Inquit prætereā Salicet. quod Guilielm. de Cugn. quem communiter Do- ctor. tenent, dicit, quod cum quocunq; & cuiuscunq; conditionis potest diuidere, per text. illum, qui loquitur indistincte, vt cōcōnomus ecclesie possit diuidere prædia, li- cet in muliere & in minore teneat distinctionē gloss. ea ratione, quā illi sunt in impedimen- to temporali, ecclesia in perpetuo, & ideo ei cōceditur propria & vera iuris diuisio vt ibi, & quia cōmunio perpetua, est prohibita, quā soler parere discordiam vt supra est di- ctum. Quo fit vt hæc cōmunis opinio, quæ habet, vt ecclesia indistincte possit prouoca- re ad diuisionem, sit verior & tenenda, in mi- nore autem est tenenda quod statim di- cam.

11 ¶ Vltorius & tertio supradicta omnia limi- tanda sunt in minore, is enim ad diuisionem prouocare non potest, licet prouocari possit ad eam per maiorem vt in. l. penult. C. de præ- dijs & alijs reb. min. & in. l. 1. §. si communis, & in. l. si pupillorum. ff. de reb. eorum. notat gloss. in dict. l. fin. & alibi sæpissimē, sed ex- presse hoc deciditur per supra dicta iura.

Hoc tamen intelligi debet quando non est vtile minoribus: nam si sit vtile & eis expe- diat bene poterunt minores prouocare ad di- uisionem cum auctoritate tutorum, ita tenet Bart. in. dict. l. libemus. num. 7. & alij plures quos refert Greg. Lop. in. l. 1. tit. 15. part. 6. gl. 7. & probatur hæc opinio ex ijs, quæ supra di- ctā sunt pro ecclesia & eadem exempla, quæ ea supra dicta fuere, in minoribus quoq; pos- sunt collocari. Et ita quod minor possit prouocare ad diuisionem socium rixosum tradit cum alijs idem Greg. Lop. in. l. 1. 4. tit. 10. part. 5. in gl. en buena manera, & tenet etiam Ad- ditio Roderic. Suar. in. l. 2. fori titul. de los em- plazamientos. vers. si nunc oportune nu. 20. fol. 387.

12 ¶ Item etiam est addendum pro intellectu di- ctorum iurium, quod minores possunt inter se diuidere prædia communia quoad cultu- ram & redditus, licet non quoad proprietatem, ita probat text. in. l. Lucius. ff. famil. her- cisc. qui hoc modo debet intelligi secundum gl. ubi verb. patrimonium, & Bald. etiam, qui dicit, qd si fuit equalitas seruata debet esse fir- ma diuisio. Idem tenet Paul. de Casstr. in. d. l. habentis nulli nu. 4. dicens, qd ita fuit determi-

1
r.
bic
inot.
13 ¶ Vlt.
an cum
petuō fl.
diuisio fiat.
incipient. v.
lib. 2. expresse.
terrenitate iuram.
do. capitulis, quibus
terræ & omnes status q.
rum perpetuo ad se & hæred.
esse communia, & quod nunqu.
ad aliquam diuisionem dictorum bc.
communium procedi possit, & adhuc possit
contraueniri. primò per gloss. communiter
approbatam in. cap. si de procurat. in. 6. quæ
tenet, quod si constituo aliquem procurato-
rem meum & iuro eum non reuocare, potero
non obstante iuramento eū reuocare, & reuo-
catio valebit, licet sim perurus, & propter id,
sit mihi iniungenda pœnitentia de qua gloss.
memor sum dixisse supra. cap. 1. ad fin. Secun-
dò mouetur Alex. ex quadam magis commu-
ni opinione quæ habet, quod si facio testamē-
tam & promitto cum iuramento illud nun-
quam reuocare, non obstante iuramento, pos-
sum illud reuocare, quanuis reuocando sum
perurus.

14 ¶ Tertio mouetur Alex. per doctrinam An-
tonij de Butrio in. c. penultim. de offic. vicar.
Vbi tenet, quod si vicarius sit constitutus ad
tempus appposito iuramento de non reuocan-
do eum ante tempus, poterit tamen non ob-
stāte iuramento reuocari vicarius ante tēpus,
licet reuocans sit perurus & incidat in pœ-
nam promissam, si absq; iusta causa reuocet:
sed si cū iusta causa reuocet, vt quia vicarius
male gerat officium vendendo iustitiā vel si-
milis faciendos: Tunc sine dubio reuocatio va-
lebit, & reuocans non incidet in peruriū nec
aliam pœnam promissam propter tacitā con-
ditionem subintellectam in iuramento vt in
ca. quem admodum cum similib. de iure iurā.
Quibus fundamētis hanc opin. Alex. princi-
palem in nostro proposito sequitur cum Ro-
ma. & Socin. quos refert Philip. Decius in. l.
penult. nu. 23. C. de pact. sequuntur etiam Fe-
lin. idē Dec. Curt. Senior & Cōrines allegari
per Roland. a Valle consil. 6. numer. 27. lib. 1.
Hanc etiam opin. cum Ioan. Crot. quem re-
fert, videtur tenere Menchid. §. 7. nu. 2. & ad-

repetiatur, aliquem nō posse auferre ius que-
situm parti ea inuita, argumento tex. in. l. qui
dam in testamento, in principio, & in. l. rogo
ff. de fideicommissi. libet.

¶ Pro quo ultra ipsum allego optimum tex.
idem probantem. in. l. fin. ff. de pact. per que
text. est communis opinio, qd ius mihi qua-
situm ex aliquo contractu vel pacto nō potest
mihi auferri absque mea voluntate, vt testa-
tur Anto. Gom. in. l. 40. Taur. nu. 30. vbi late
probat alijs iuribus, & latissime Tiraquel. de
vtrorq; retract. titul. 2. §. 1. gloss. 7. num. 18. &
sequent. fol. 296.

¶ Vnde inferunt Iaf. & Palat. Rub. vbi supra,
q si iuramentum de non reuocando procura-
tore esse aduersario præsistum, & notarius re-
ciperet tale iuramentum nomine omniū, quo-
rum interest, non possit reuocari procurator
ille, & allegant ad hoc Bald. in rub. de pact. in
decretal. in. 10. colū. Dubitantur tamē de hac
doctrina, & relinquunt cogitandum, quia
limitatio Bal. est ardua: & iura, per que moue-
tur gloss. in dēt. capit. fin. de procurat. in. 6. re-
fragantur. Sed Roland. à Vall. vbi supra. d. nu.
5. tenet, cum Franco in. d. c. fin. qd licet domi-
nus, qui constituit procuratorem ad cōtrahen-
dum matrimonium, & iurauit nō poenitere,
possit reuocare procuratorem, non obstante
iuramento, tamen qd ipsi ius reuocare non po-
terit, si à parte facta fuerit ratificatio dictæ cō-
stitutionis antereuocationem domini.

¶ Existimo tamen ipse, & etiā hoc casu si pro-
curator contrahit matrimonium nomine do-
mini, qui prædictum mandatum iam reuoca-
uerat, licet ad procuratoris, vel alterius partis
ratificantis constitutionem ipsius procurato-
ris notitiam non peruenerit reuocatio, non
erit matrimonium, tū propter generalitatem
d. c. si. quæ indistinctè annullat matrimoniū
sequuta mādātū reuocatione ante cōtractum
matrimonium, tum etiā propter eius rationem,
quia illius consensus defecerit, sine quo ma-
trimoniū firmitatē habere nequiuit, hoc est,
non potuit valere, vt in. c. 1. & 2. & per totam
27. q. 2. & in. c. cum locum, & in. c. tua. de spō
sal. & in. c. 1. de despōsa. impub. cū similibus.
Poterit tū qui promisit contrahere matrimo-
nium, licet reuocauerit mandatū ad illud con-
trahendum, compelli, vt contrahat, si id pro-
misit alteri parti præfenti, cum qua contrahere
repromisit, maxime si id acceptauit, vt late
dixi supra capit. 51.

¶ Audiri etiam, quod cum quidā corrector,
hoc est, præfex ciuitatis constituit locum tenen-

tenentem, id est, vicarium in suo officio pro-
certo tempore, & illum ante tempus reuocaf-
set sine iusta causa, in consilio regali iussum
fuisse, vt ille locū tenens restitueretur in suo
officio, quia sine iusta causa non potuit reuo-
cari propter contractum factum inter eum,
& constituentem, ex quo ius quaesitum fuit
ipsi vicario, quod mihi semper iustissimum
visum fuit.

¶ Pro quo facit, quia procurator per litis con-
testationem efficitur dominus litis, & ideo
non potest sine iusta causa reuocari, nequedo-
minus potest sine ea litem in se trāsferre post
litem contestatam, vt in. l. procuratoribus, &
in. l. post litem. ff. de procurat. cum. ll. sequen-
tibus, & vtrobique notant Doctor. Ergo idem
à fortiori dicendum venit in locum tenenti,
& vicario, vt nō possit reuocari sine iusta cau-
sa, postquam officio cepit vti, cum magis op-
probrio sibi esset reuocatio, quam procurato-
ri, ideo difficilior debet, esse facultas reuocan-
di, quia honorabilius est officii iudicis, cum
sit iudicialis conditionis, quam procuratoris, quod est
vile. Ex quibus inferitur, quod licet valeat re-
uocatio procuratoris, & vicarij facta etiā præ-
cedente iuramento de non reuocando, & in-
terim procurator vel vicarius id sciens nō pos-
sit officio suo vel mandato vti, si tamen fiat
sine iusta causa, erit reuocatio iniusta, ac per-
consequens si in iudicio & iustitia negotium
vertatur, debet reuocari per supra dicta. Hæc
tamen omnia licet ita se habeant non impedi-
dūt neque quidquam obstant supradicta se-
cundæ opinioni, in præfenti principali qua-
stione, de qua agimus pacti iurati, standi per-
petuo in coniunctione, quod valeat quia fun-
damenta supra adducta per Alexan. multum
differunt à nostra quaestione & articulo. per
supra dicta. Quid tenendum? Ergo verior
existimo in puncto iuris hanc secundam par-
tem affirmatiuam, difficile tēmen fore existi-
mo obtinere in practica secundum eam: quia
revera prima opinio videtur communis, quia
plures Doctor. & magnæ autoritatis sequun-
tur & approbant eam, quam secundam. Ad-
mitto tamen si primam teneamus cōsiliū
Alexan. vt prius petatur absolutio à iuramē-
to, vt nihil opponi possit contradicenti com-
munionem & diuisionem petenti hoc casu,
scilicet, qd sit periturus, quam absolutionem fa-
cile concedent iudices ecclesiastici ad effectū
tantum agendi vel excipiendi etiam absque
citatione partis aduersæ, vt late dixi in mea re-
petitione authent. sacramenta puberum. C.

si aduers. vend.
¶ Vltimò pro complemento huius materiæ
est aduertendum, quod valebit cōmuniō &
societas in perpetuum inita si per contrahen-
tes intelligatur hoc, quousque alius illorum
vuiat, & sic per totum tēpus vite suæ & non
amplius, & ita quod morte finiatur sicut est
de iure: vt bene probat Decius alios allegans
in. d. l. penult. num. 24. C. de pact. & Palat.
rub. vbi supra, num. 6.

Index. Cap. LIX.

- 1 Pactum, quo pater promittit in instrumento dotali, quod filia succedet ei ex æqua portione cum fratre nō valet quia auferit liberam testandi facultatem, & ideo nulli remediū competet ob id pactum non seruatum nec agi poterit ad interese nūm. 2.
- 2 Favorabilior est causa liberi arbitrij, quam matrimonij vel doris.
- 3 Pactum de non auentagiando filios masculos vltra feminas an valeat.
- 4 Pactum adiectum in contractu matrimonij, vt qui primogenitus foret ex eo matrimonio, is integrant euniquum hereditatem aut aliquam eius partem præcipuum successione excipiat, nō valet, & an firmetur statuto vel iuramento?
- 5 Pactum de quo supra nu. 1. scilicet, de quo agit. l. pactum, quod dotali. C. de pact. an firmetur iuramento.
- 6 C. non est obligatorium de reg. iur. in. 6. antellectus.
- 7 Fautore dotis vel cuiuscumque causa pia non est locus penitentiæ.
- 8 L. 22. Taur. quæ hodie est. l. 6. tit. 6. lib. 4. nou. reco- pil. reg. litera & intellectus & numer. sequent.
- 9 Iuramentū an habeat vim scripturæ publicæ in casu d. l. 22. Taur. & num. sequent.
- 10 Stante statuto, quod cōtractus excedat certam sum- mam non possit probari nisi per scripturam, an iuramentum in præd. contractu celebrato coram testibus tantum, appositum possit probari testibus, ita quod iurans possit compelli per iudicem ecclesiasticum ad obseruantiam cōtractus?
- 11 Promittens in scripturâ publicâ non meliorare filij, an possit meliorare nepotem vel alij descendentes?
- 12 Filius vel filia, cui factum est pactum de meliorando ex causa matrimony, si iurauit liberare parentes ab illo pacto, an teneatur iuramentum seruare?
- 13 Maritus an possit remittere pactum factum sibi & uxori suæ de eam meliorando, vel de alij non meliorando?
- 14 Pactum de non meliorando aliquem etiam in scri- pturâ publicâ contentum, factum in fauore filij dum nupti traditur an valeat hodie arcenta prag- matic. 101. de Madrid ann. 1534. quæ hodie est. l. 1. tit. 2.

1-
offe
cipali-
firmen
communi-
alcia. in ca.
iure iur. tutius
im ipsum Men-
ogitandum dicens,
fulsit tamen Alex. vbi
petretur absolutio à iuramē
an opin. sequitur Auend. d. cap.
vbi allegat Curt. Sen. consil. 68. nu.
15. pluribus iuribus eam probātem: sequitur
etiā hanc opinionem Alex. Tiraquel. in tracta-
tu de iur. prim. genit. q. 78. fol. 415. ad fi. & se-
quēt. vbi refert Alex. in dict. consil. tenere qd
non valeat pactum quod primogenitus per-
petuo administratres communes nec vnquā
earum fiat diuisio.

Sed his non obstantibus inuenio, qd Iaf. in
l. si non forem. §. si centum, numero. 7. ff. de
condict. indeb. inquit, se dubitare de supradic-
ta decisione Alexan. propter regulam gene-
ralem, quæ habet, qd omne iuramentum, quod
potest seruari absque interitu salutis æternæ,
seruandum est, vt in ca. cum contingat. in fi-
ne de iure iur. cum similibus, præcipuè cūra-
tio. d. §. si cōueniat, qui prohibet pactum per-
petuò standi in communionem, sit propter infi-
nitatem euitandam iuxta glo. magn. circa fi-
nem in. l. penul. C. de pact. Inuenio etiam qd
Palat. Rub. vbi supra nu. 6, inquit merito Iaf.
dubitare de præd. decisione Alexan. & tenet
contra ipsum Alexā. respondens eius funda-
mentis. Hanc etiam secundam opinionē con-
tra Alex. tenet & probat cum Iaf. & Ruino,
quos refert Roland. à Vall. d. consil. 6. nu. 55.
qui post Iaf. & Pal. Rub. vbi supra respondet
fundamētis Alex. primò qd autoritates & de-
cisiones per eum allegatæ luce clarius appare-
bit, qd loquuntur in actibus, qui dependent à
mera voluntate reuocātis, vt est testamētū,
& constitutio procuratoris, & vicarij quo casu
nimirum si admittatur reuocatio, cum in
ijs nō possit quis sibi legem imponere, à qua
recedere non liceat, vt per Bartol. in. l. cum
precaro. ff. de precar. Sed quod liceat recede-
re à pacto iurato, ex quo quaesitum fit ius alte-
ri personæ, inquit Roland. nefcio videre, quo
modo hoc possit procedere, cū iure cautum

- 15 *Titul. 2. lib. 5. non. recep. reg. difficilis questio.*
 15 *Filius etiam hodie potest in testamento meliorari ex causa matrimonij.*
 16 *Hoc fallit si tempore, quo fit melioratio in testamento esset tractatum de matrimonio filia, & matrimonij ratione melioratio fieret vel donatio in testamento.*
 17 *Filia ratione matrimonij per contractum inter viuos non potest hodie meliorari in minore etiam parte quam tertio & quinto.*
 18 *Melioratus de iure appellatur, qui aliquid accepit ultra legitimam, & sic plus debito.*
 19 *Filia an censeatur dotis nomine meliorata quando quis habens plures liberos filium masculinum meliorauit, & dotis nomine constituit, ut melioratio masculina sit de dicitur ex legitimis aliorum filiorum & non ex legitima filia quam tunc nuptus dat?*
 20 *Melioratio prohibita in casu. d. l. de Madrid, non firmatur iuramento.*

De pacto de non meliorando facto in fauorem filiae tempore dotis constitutio nis. Cap. LIX.

Pactum, quo pater promittit in instrumento dotali, quod filia succedat ei ex æqua portione cum fratre, non valet, quia aufert liberam testandi facultatem. tex. est in l. pactum, quod dotali. C. de pact. & in l. pactum, dotali. C. de collatione. l. ex eo. C. de inutilib. stipulat. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obligat. l. eum duobus. §. idem respondit el. r. ff. pro socio. vbi probatur hoc esse generale in quocunq; pacto de succedendo vel nō succedendo tollente liberam facultatem testandi à iure concessam, vt non valeat, de quo late diximus in repet. ca. quāuis pactū de pact. in. 6. Nunc autem hoc in capite tantum agam de pacto specialiter facto in contractu dotis vel matrimonij de hereditate inter filios æqualiter diuidenda, quod quidem non valet, vt in d. l. pactum, quod dotali. C. de pactis.

2 **¶** Vbi Bal. Salic. & Iaf. notant fauorabilem esse causam liberi arbitrij quam matrimonij vel dotis, & ideo nullum remediū competet ob id pactum non seruatum nec agi poterit ad interesse quia stipulatus fuit, qui si cōtraaxit, ideo sibi imputet vt cum eodem Bald. in l. cum Archimedoram col. vltim. in verbi

cu. secundo quaritur, & Paulo post. C. vt in post. legat. ex dict. l. pactum concludit Tiraquell. in tract. de iur. primog. 6. quest. princ. num. 20. folio. 281.

3 **¶** Vnde inferitur non valere pactum de non auentagiando filios masculos vltra foeminas, quia in effectu est pactum de succedendo respectu foeminarum, quod latissime examinat Decius consil. 1. 84. per totum pro vtraq; parte. Et tandem concludit, non valere huiusmodi pactum quādo refertur ad vltimam voluntatem, hoc est, quod in vltima voluntate non melius faciet in filios quā in filias, quia in effectu est pactum de succedendo, quo casu loquitur dict. l. pactum quod dotali, scūs si huiusmodi pactum referatur tātum ad contractum, scilicet, quod parentes æqualiter inter viuos donabit filijs masculis & foeminis, quia hoc casu talis promissio impleti potest: donando aliqua filijs masculis & foeminis æqualiter: & de residuo poterit libere testari, quia non aufertur per hoc libera testandi facultas. Et tale pactum conformatur cum iure communi, quod habet, vt foemina æqualiter succedat cum masculis. l. maximum vltim. C. de liber. præter. vel ex hær. l. leg. e duodecim tabularum. C. de legitim. hær. d. Et conuenit, quod inter filios fratres seruetur æqualitas. l. vt liberis. C. de collat. & lex hoc tatur parentes ad seruandam æqualitatem inter filios, vt in auth. de nupt. §. illud quoque collatione. 4. Nec obstat si dicatur, ergo si cūdum hoc valebit etiam pactum de hær. l. itate æqualiter diuidenda inter filios masculos & foeminas: & tamen contrarium dicitur in extat in dict. l. pactū, quod dotali. C. de pactis, igitur? nam respondeo quod in legitima, hoc est, in illo, quod leges præcipiunt & mandant necessario relinqui debere filijs per parentes, siue titulo institutionis siue legati siue quocunq; relictū titulo non est differentia successione inter masculos & foeminas, sed omnes æqualiter succedere debent. De alijs autem bonis extra legitimam filiorum bene possunt parentes liberè disponere vel inter extraneos vel inter liberos relinquendo vni plusquam alij: quia illud est voluntarium non vero necessarium nec debitum æqualiter omnibus filijs, sicut hodie iure regio habemus dispositum, quod omnia bona parentum sunt legitima filiorum excepto tertio & quinto, de tertio possunt disponere inter filios, quos velint, de quinto non tantum inter filios sed etiam inter extraneos, iure etiam communi parē

parentes nō tenebantur omnia bona sua pro legitima filijs relinquere, vt constat ex l. Papiianus. §. quarta. & in. §. quoniam autem quarta. ff. de inoffic. testament. & in authentica nouissima & in corpore vnde sumitur. C. de inoffic. testam. & in alijs quam pluribus iuribus. Vnde spactum fieret, vt pater teneretur æqualiter omnia bona relinquere filijs suis tam masculis quam foeminis tolleretur sibi libera testandi facultas, quæ à lege ei cōceditur vt in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. cum similibus, id eo merito non valet, vt in dict. l. pactum, quo dotali, & in effectu ita declarat Antonius Gomez in l. 2. Tauri. numero. 19. dicens istam esse veram & naturalem rationem & intentionem & dict. l. pactum quod dotali & ita procedit. dict. l. maximum vltim. Dicit autē lex vt liberis procedit in collatione, in qua iustum est, vt æqualitas seruetur.

4 **¶** Vnde infero quod etiam si pactū de æqualiter succedendo referatur ad actū inter viuos, scilicet, de donando æqualiter filijs masculis & foeminis, sitam fieret pactum hoc de omnibus bonis vniuersaliter inter viuos donandis æqualiter filijs masculis & foeminis non valeret eadem ratione, quia & per vltimam voluntatem non valet, quia tollitur libera testandi facultas. Item quia alia lege id prohibetur, scilicet, lege regia Tauri, quia cauetur, vt nemo possit donare omnia bona sua non tantum præsentia & futura, sicut iure communi decisum extabat, sed neque etiam præsentia tantum, eadem nempe ratione, quia tollitur libera facultas testandi per huiusmodi donationem omnium bonorum, vt dixi late supra capitul. 12. Et ita intelligendum est, quod Decius tradit dicto. consil. 184. Et quod pactum de non auentagiando filios masculos à filijs foeminis non valeat, tenet idem Dec. in dicta. l. pactum, quod dotali. numero. 7. per text. ibi.

4 **¶** Ex quibus omnibus manifestissime inferitur, & a fortiori non valere pactum adiectum in contractu matrimonij, vt qui primogenitus foret ex eo matrimonio, is integram coniungam hereditatem aut aliquā eius partem præcipiam successione excipiat vt constat ex d. l. pactū, quod dotali, per quam & alijs optimis fundamentis hanc opini. tenet Tiraquell. in tractatu de iur. primogem. q. 6. num. 16. & sequentibus vbi in. 2. allegat ita in specie tenentem Ioann. Cōstet. in decif. Tolosæ. q. 452. vbi ita dicitur fuisse iudicatum & Dec.

consil. 225. & latissime omnium Aegidium Bellam. consil. 9. incip. vir contrahens matrimonium per totum, & Tiraquel. vbi supra re spondet fundamentis contrariae partis, quæ numer. precedentibus proposuerat. Et quod præd. pactū non possit statuto confirmari tenent Bal. & alij plures auctores relati per Tiraquel. vbi supra. 7. q. nu. 3. vbi refert Decium dicentem hanc esse communem opin. & ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo, licet ibi ipse nu. 6. teneat contrarium. Affirmat tamē nu. 7. q. vt truncūq; sit verius: illud tanē in multis sui regni partibus obseruatur, vt huiusmodi pactū in cōtractu matrimonij factū præsertim inter nobiles teneat maxime si iuramentū interuenierit, vt refert ex Auferio & Guilhelm. Bened. & Briando à Valle, qd ipse semper intelligit, reseruata legitima cæteris liberis, (quod an in nostris regnis præcedat, statim hoc, dicemus.) Et postea idē Tiraq. in. d. tractatu. q. 3. tenet, qd patres, qui in cōtractu matrimonij huiusmodi pactū apposuerunt possunt postea mutare voluntatē, & per contrariū pactū cōuenire, vt succedat filij, quos in cōtractu matrimonij à successione repulerunt. Sed hoc nō videtur dubiū, cū non valeat primū pactum secundū ipsum. Sed an pactū huiusmodi possit tantū à promittente euo cari vel ab eo primogenitus onere fideicommissi grauari, vidēdus est latissime Auferius in decif. Capel. Tolosæ. 453. gloss. mag. qui pro vtraq; parte late examinat & tandem concludit qd non bene probans contra præd. decisio nem quæ tenebat contrarium.

5 **¶** Est tamen dubiū an pactū supradictum de quo in d. l. pactū, quod dotali confirmetur iuramento: In quo Bar. ibidem, & idem in. l. si quis pro eo. nu. 6. ff. de fideiuf. & idem in. d. l. stipulatio hoc modo cōcepta, & vtrouiq; cōmuniter Doct. tenent, qd non, eo quod huiusmodi pactum sit cōtra bonos mores, quia aufert liberam testandi facultatem, vt in cā. non est obligatorium de regul. iur. in. 6. Et hanc tenetur cōmunem Decius in. d. l. pactum quod dotali nu. 2. & 3. & idem consil. 184. nu. 7. & hanc testatur cōmunem opin. legitimam & canonistarum Roder. Suarez in repetitione. l. quoniam in prioribus in. 9. quest. pro declaratione. l. regia nu. 15. fol. 230. C. de inoffic. testamento. dixi in. d. ca. quāuis pactum dicit etiam communem plurimos allegans Tiraquell. in tractatu de iure primogem. 6. quest. princ. num. 18. fol. 281.

Inuenio tamen, qd contrariam opin. in d.

quod pactum, de quo in. d. l. pactum, quod dotali firmetur iuramento tenet Bal. in. c. 1. §. moribus. si de feud. fuerit cōtrouerf. inter domin. & agnat. quam opin. sequitur & videri de iure sustentabilem & veriore testatur Decius in. d. l. pactum, quod dotali nu. 3. vbi eam bene probat respōdens fundamētis communis opin. supra dicta.

¶ Et primo respondet ad fundamentū illud, quod habet pactum hoc esse cōtra bonos mores, q̄ boni mores aliter considerantur de iure canonico & aliter de iure civili. Nam de iure canonico solum dicuntur pacta contra bonos mores, quæ inducunt homines ad peccandum, vt tenent Bald. & idem Decius in. l. pacta, quæ contra. C. de pact. & tex. in. d. c. non est obligatorium intelligitur contra bonos mores de iure canonico, secundū Paulum de Cast. in. d. l. pacta, quæ contra col. 1. Si autem pactum sit contra bonos mores civiles tantum, tunc bene confirmatur iuramento de iure canonico, vt in. l. pactū dotali. C. de collat. quæ loquitur de pacto de non succedendo, quod non valet de iure civili, quia est contra bonos mores civiles, & tamen de iure canonico confirmatur iuramēto, vt in. d. c. quauis pactum: & ideo cū in casu nostro nō agatur de peccato, pactum iuramento confirmari videtur. Secundo respondet Decius supradicto fundamēto, quod regula, non est obligatorium, loquitur quando iuramentum est contra bonos mores, qui continent turpitudinem, secus autē videtur esse si sit cōtra bonos mores civiles absq; turpitudine. Nō obstat etiam aliud fundamētum communis opinionis supra dicta, scilicet, quod per pactum hoc auferatur libertas testandi facultas, quia respondet quod hoc non debet esse inconsideratione, cum in casu d. l. pactum, quod dotali, de quo loquimur ipse testator consentit, imo per ipsum sit pactū, quo casu bene valet pactum de futura successione, vt in. l. fin. C. de pactis. Ergo eadem ratione, qua pactum de quo in dict. ca. quauis pactum firmatur iuramēto, quia ille de cuius hereditate agitur cōsentit pacto, debet firmari & in nostro casu, cum ipsemet de cuius hereditate agitur pacificatur: quod & a fortiori locum habere videtur in hoc casu de quo agimus. Hanc etiam secundam partem (cti Baldum vbi supra eius autorem ferē omnium cōsentū reprobari affirmet) planē & indubitanter sequitur, & fatetur Couar. de pact. in. 6. in 5. partu initio. n. 2. & 8. vbi refert Decium & Fortun. hanc secundam opinionē sequentes,

& tenet cōtra Decium, dum existimabat, patrem huic pactiōni etiam iurata cōsentientem posse hūc cōsentum renouare: nā ipse Couar. tenet & porbat contrarium, ampliāns hoc modo hanc secundā opinionem. Quā etiam vltra supradictos tenet Palat. Rub. in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 14. nu. 7. Vbi inquit se inferre ad vnum quotidianum, scilicet, quod si pater, vel mater volens filiā suam nuptui tradere, iurauit eam meliorare in tertia parte bonorum suorum, vel si iurauit nullum filiorum meliorare, imo quod omnes æqualiter succedat, sicut contingit in casu & pacto, de quo in dict. l. pactū, qd̄ dotali. C. de pact. quod tali iuramento standum est præcise, ex quo factum est ex causa onerosa & in fauorem filia & eius mariti.

¶ Quia fauore dotis non est locus pœnitentiæ, vt in. l. si ego. §. 1. ff. de iure dot. & est in versicul. sed benignius, quem text. ad hoc dicit vnicum in iure Bald. in. l. sicut, numero. 6. C. de actiō. & obligat. dicens idem esse, vbiunque est par ratio, vt ad pias causas, & Guilielm. Bened. in capit. Raynuncius, versu. quæ cum alio contrahens matrimonium nu. 33. de testamen. & Antonius Gomez in. l. 36. Taur. column. fin. versicul. nona. Et testatur hanc esse communem opinionem fauore dotis, & generaliter causæ plures referens Couarru. libr. 1. Variarum capitul. 14. nume. 15. & 16. qui est omnino videndus pro intellectu dict. l. si ego. §. 1. sequitur etiam Euerard. in loco. 23. in. 2. illatione, & in loco. 25. in secunda etiam illatione. Inquit tamen Palat. Rub. vbi supra in articulo principali supradicto, quod quauis iuramentum non interuenisset, nisi sola promissio, erat iustissimum illam obseruari, cum ex causa onerosa facta sit, & quod vtiā super hoc fieret lex noua, per quam euiterentur fraudes, & periuria, quæ sæpius committuntur parentibus, qui postquam nuptui filiam tradiderunt, non verentur promissa infringere, etiam iuramento firmata, dicentes se non teneri ad illud pactum seruandum, vt in. d. l. pactū, quod dotali vbi est expressum secundum Doctō, quos ibi ad hoc allegat. Et sic in effectu refert tenentes primam supra dictam communem opinionem, & inquit, q̄ postquam hæc scripsit, vidit, quod optabat, quia cōditafuit. l. 22. Taur. quæ seruari præcipit prædictum pactū etiam sine iuramento, tempore, quo ipse autor erat consiliarius Regius, de qual. statim agemus. Quid tenendum in hac controuersia? Certe in

in stricto puncto, & iuris rigore mihi hæc secunda opin. verior videtur & tenenda, licet prima opinio sit communis, quidquid indigne contra nostrum insignem præfectorū Didacum Couar. dixerit Menchaca de success. creatione. §. 18. n. 209. (scilicet, grauer error Couar. vbi supra dum tenet hanc secundam opinionem, & esse hoc videndum.) Nam in puncto iuris, certe opinio Couar. est verissima, & eam probant viri graues, & non contemne de autoritatis, vt supra visum est, si autē aliud Menchacæ videbatur, non deberet ita acriter carpere dignissimum Episcopum, præcipue cum ratio noua, quam numeris præcedentibus assignat Menchac. ad. d. l. pactum, quod dotali. scrupulo nō careat diuinationis. Quia ratio ipsius. l. est, quæ ex ea constat, ne tollatur libera testandi facultas à iure cōcessa, non verò eo, quod hoc, vel illo modo deberet testator testari, prout ipse Menchac. dicit, quia inter liberos potest testator præuenire vltimū suum iudicium, & quocunq; modo inter eos bona sua diuidere etiam ab intestato, licet sua dispositio omni legum solemnitate sit destituta, vt in. l. si. C. fam. heretic. qui tex. bene in specius expressus est contra Menchacæ rationem, licet ipse simpliciter pro se eum alieget.

¶ Vnde merito in nostris regnis, hæc secunda opinio tanquam verior approbata est per dict. l. 22. Taur. etiam absq; iuramento, quæ hodie est. l. 6. titu. 6. lib. 5. noua recopil. Quæ lege duo principaliter de nouo introducuntur. Primò. *Que si el padre, o la madre, o alguno de los ascendientes prometio por contrato entre vivos de no mejorar a alguno de sus hijos, o descendientes, y passare sobre ello el scriptura publica, en tal caso no puede bañer la dicha mejora de tercio ni de quinto: y si la hiziere, que no vala.*

Secundò. *Que si prometio el padre, o la madre, o alguno de los ascendientes de mejorar a alguna de sus hijos, o descendientes, en el dicho tercio, o quinta por via de casamiento, o por otra causa onerosa alguna, que en tal caso sean obligados a lo cumplir, hañer, y sino lo hizieren, que passados los dias de su vida la dicha mejora y mejoras de tercio y quinto se auidas por fechos.* Quæ lex in suo primo dicto corrigit expresse dict. l. pactum, quod dotali cum materia. C. de pact. dum tamen de hoc pacto cōficiatur scriptura publica. Ita tenent existimant & intelligūt Hispani nostri tam in. d. l. 2. quam in locis supra citatis, scilicet, Roderi. Suarez Palat. Rub. & Couar. vbi su-

pra: qui addit quod hodie per illam. l. valet prædictum pactum dum tamen fiat in scriptura publica, etiā si non fiat fauore, doris nec matrimonij. Et de illius. l. validitate in hoc dicto agit doctissime Anton. Gomez ibidem num. 21. & sequent. vbi late eam defendit & multis modis intelligit, de quo hodie non est dubitandum cum sit condita à Regibus Hispaniæ habentibus potestatem eam condendi: & iura communia civilia corrigendi, præcipue cum sit posita in dicta noua recopilatione regia.

Sed non sufficere attenda illa lege si in scriptura dicatur, q̄ hæredes si voluerint succedere conferant, & succedant, & diuidant pro virilibus, nisi expresse fiat præd. pactum de aliquo non meliorando, tenet & probat ex facto consultus Roderic. Suarez vbi supra nu. 16. Quod verum existimo cum, d. l. Tauri sit correctoria & exorbitans à iure communi, & ideo est restringenda & non amplianda per iura vulgaria, & quod supradicta verba intelligi debent nisi testator aliter disposuerit.

¶ Adhuc tamen stante illa. l. regia potest habere locum quæstio principalis supra examinata de iuramento eo casu, quo prædictum pactum iuratum fieret corā testibus, vel in scriptura priuata, quæ postea recognoscitur in iudicio absque scriptura publica, quia lex regia requirit scripturam publicam ad hoc, vt valeat pactum de quo ibi. Vnde licet attentis terminis iuris communis esset tenenda in iudicio & consulēdo prima opinio supra dicta, quia communis, tamen hodie attenda dict. l. regia etiam si loquatur quādo interuenit scriptura publica, videtur tenenda supradicta secunda opinio verior. Quia si secundum. l. regiam, scriptura publica facit valere prædictum pactum, idem à fortiori operabitur iuramentum, cum sit omnino seruandum, quādo quidem potest seruari absq; interitu salutis æternæ, præcipue cum iuramentum plura operetur vt supra visum est. Absurdum etenim videretur, si hoc casu plus operaretur scriptura publica quam iuramentum, præsertim cum scriptura tantum requiratur regulariter in quocunq; actu pro faciliiori probatione. Et ob hoc requirit in. d. l. regia argumento. l. contra hitur. ff. de pignorib. tenet Berengarius relatus per Tellum Fernandez in dict. l. 22. numero. 5. licet sibi non placeat hæc ratio & aliam assignet. Itaque per. dict. l. regiam aperta videtur via tenendi hanc opinio. licet eam expresse non probet. d. l. Neq; obstat q̄. l. illa sit

correctoria iuris communis & exorbitans, ac proinde non extendenda prout supra proxime dictum est: quia respondeo, quod hoc casu non extenditur cum loquamur, quando adest iuramentum, lex vero regia quando pactum solum in scriptura publica. Non igitur mirum videri debet, quod iuramentum eperetur idem, quod scriptura publica, præcipue cum de iure communi verior sit hæc secunda opinio.

10 ¶ Pro hac etiam opinione nostra in proposito facit quod tradit Hippoly. de Marsil. in rubrica. C. de probat. num. 42. & 149. ubi cum Ioann. de Imol. & Felin. tenet, quod si statuto caueatur, quod venditio vel alius contractus excedens summam centum non possit probari nisi per publicum instrumentum, & contractus excedens dictam summam cum iuramento sit celebratus coram testibus absque instrumento, licet contractus ipse non possit probari testibus propter prohibitionem statuti, poterit tamen indirecte probari, probando iuramentum duobus testibus coram iudice ecclesiastico: & sic obtinebit agens ad observantiam contractus, quia probato iuramento, iudex cogit ipsum iuramentum ad observantiam ipsius contractus. Idem tenet ipse Hippoly. ling. 126. incip. in multis civitatibus, &c. Nihilominus tamen est satis dubius noster articulus in proposito dicti. l. regie. Sed videtur posse distinguere hoc casu, scilicet, quod si quidem parens, qui hoc pactum iuravit, tempore, quo contravenit ei, convenitur a filio, in cuius favorem prælitum est iuramentum, coram iudice ecclesiastico pro observantia iuramenti, & tunc procedat opinio nostra supra posita, scilicet, quod ratione iuramenti parens cogatur servare contractum illum iuratum licet non intervererit scriptura per suprascripta ex Hippolyt. ubi supra. Si vero in vita parentis, qui contravenit pacto iurato supra dicto faciendo, meliorationem alij filio, non tractetur de observantia dicti iuramenti, sed eo mortuo, tunc cum iuramentum sit personale respectu iurantis & non transeat ad hæredes respectu perijurij, ac per consequens iudex ecclesiasticus non possit compellere hæredes iurantis ad observantiam iuramenti, ut in cap. si ibi a se præstitum de for. compet. libr. 6. & dixi late infra in. 3. parte huius tractatus. c. 12. versu. ulterius est advertendum, cessabit opinio Hippolyti ubi supra: ac per consequens non valebit pactum supra dictum iuratum absque scriptura factum; quia iudex secularis

is id non admittet cum deficiat scriptura publica, & de iure communi non valeat pactum iuratum supra dictum, ut supra visum est. Unde infertur id esse si parens, qui hoc pactum iuratum fecit absque scriptura publica antequam contraveniat ei, impetret absolutionem iuramenti a iudice ecclesiastico, & postea contraveniat. d. pacto, quia tunc cum non sit iuramentum ad cuius observantiam, possit iudex ecclesiasticus eum compellere, cessabit tradita per Hippolyt. ubi supra & non valebit. d. pactum factum absque scriptura publica, & sic quoque intelligenda videntur tradita per Hippolyt. ubi supra in suo casu.

¶ Ulterius est advertendum circa hanc primam partem huius. l. regie, quod si stante pacto de quo in ea, pater vel mater, qui in scriptura publica promisit non meliorare aliquem ex filiis suis, non poterit etiam meliorare nepotes, nec alij descendentes: quia quando constat de voluntate disponentis & est eadem ratio, etiā in materia odiosa & correctoria semper appellatione filiorum comprehenduntur nepotes & alij descendentes, ut in. l. filij appellatione. ff. de verb. sign. & in. l. senatus. ff. de ritu nupt. & ibi notatur. Sed in nostro casu constat de voluntate disponentis, quia qui promittit non meliorare filium, videtur etiam promittere non meliorare nepotem, ergo, &c. Præcipue cum fortior ratio sit in hoc casu cum pater vel mater maiorem dilectionem habeat erga filios quam nepotes vel alios descendentes argumento text. in. l. cum avus, cum similibus. ff. de condi. & demonst. & ita merito hanc opinionem in terminis dicti. l. regie tenet Cifuentes ibidem numer. 2. Licet Palatius Rubens nu. 2. relinquat cogitandum Hæc etiam opinionem sequitur & probat Anto. Gomez ibi num. 27. & novissimè Tellus Fernandez nu. 7. & tribus sequent. ubi refert etiam Castellani dem tenentem; & declarat, ut procedat quando promissio de non meliorando non sit absoluta & voluntaria, sed ex aliqua causa, quæ durat & in qua consideratur affectus, ut matrimonij contrahendi cum certa quadam persona, vel incerta, ut ditionem maritum vel uxorem inveniunt, vel ex causa transactionis propter aliquam litem vel causam inter parentes & filios ortam vel ortundam. Nam hisce casibus (vel similibus tu adde) non poterit meliorare nepotem nec aliam descendentem. Et idem erit secundum ipsum quod pacto de non meliorando sit, nulla causa præcisa vel causa tunc antecedente si ex verbis colligatur voluntas,

tas, cui melioratio nepotis vel descendentis contradicit, sicuti quando pater vel mater promittit in contractu inter vivos non meliorare aliquem ex filiis; ita ut vnusquisque habeat integram legitimam, vel quod omnes æqualiter consequerentur bona eius, vel quod nullus grauaretur. Tertium casum constituit Tellus quando pactum fuit purum & absolutum sine aliqua causa relatum ad filios, & non constat de voluntate excludendi nepotes, quia hoc casu poterit eos, vel aliquem eorum vel aliorum descendentium meliorare ex rationibus de quibus ibi per eum, qui hoc verum credit licet relinquat cogitandum. Ego dubito de exemplo huius tertij casus, quia raro evenit talis, qui non cadat sub primis duobus supra dictis per eum. [& ita rectius opin. priorè indistinctè probavit novissimè post huius operis primam additionem. Matienç. in dict. l. 6. regia. glo. z. num. 4.]

12 ¶ Præterea inuenio optimam limitationem ad dict. l. 22. in eius supra. d. 2. parte quæ limitatio facit in nostro proposito & materia, ut non procedat quotiescunque ascendens promittit meliorare filium, ut meliorem consequatur uxorem vel filiam, ut meliorem consequatur filiam, & pactus est cum præd. filio vel filia ut eum liberaret a præd. obligatione vel melioratione & filius vel filia id iuravit: nam hoc casu existimat & probat alios allegans Cifuentes in dict. l. 22. Taur. in versu. secundo dubitatur, quod filius vel filia teneatur servare tale iuramentum per text. in dict. ca. quanvis pactum cum similibus. de pact. in. 6. Cui addo, quod si pactum hoc de filio vel filia meliorandis fiat cum tertio, præcipue favore matrimonij, ignoro quomodo possit reuocari vel ab eo liberari promittens per filium vel filiam absque consensu eius, cuius favore etiam factum fuit, scilicet, uxoris vel mariti, quia hoc casu non loquitur Cifuentes ubi supra, sed quando sit præd. melioratio ad melius honoratusque contrahendum matrimonium non declarata persona, cum qua debeat contrahere. Nam si declarata est & favore ipsi sit principaliter, ea acceptante, iuramentum filij secretum in scia altera parte factum de non petendo meliorationem, & deliberando patrem vel matrem ab ea, videtur quod non sit seruandum, cum verget in præiudicium tertij, argumto dicti. capitu. quanvis pactum cum similibus imo dolus sit ei: unde respectu illius tertij, cum quo sit pactum illud, non dubito quin iuramentum contrarium absque ipsius

consensu non sit seruandum nec valeat in ipsius præiudicium, præcipue attenta. l. 17. & l. 44. Taur. quæ præcipiunt ut melioratio facta ex causa matrimonij sit irreuocabilis.

13 ¶ Et ita inuenio è contra determinatè, quod si maritus ipse, cum quo fuit factum pactum de meliorando filiam, vel de non meliorando alios remittat pactum, & promissionem, vel moriatur antequam pater, vel mater decedat, non per hoc tollitur virtus pacti, & conventionis, sed adhuc debet adimpleri. Quia licet maritus fuit causa acquisitionis, tamen postquam illud ius fuit filie quæ situm, non potest ab ea auferri sine ipsius consensu argumto text. in. l. si post mortem. ff. de bonorum poss. contra tabul. & ibi notant gloss. & Docto. ita in terminis tenet Anto. Gomez in dict. l. 22. numer. 23. Ergo ita & eodem modo per contrarium dicendum est, ut remissio filij, vel filie non noceat alteri coniugi, cuius etiam favore fuit factum pactum, vel melioratio. [Ita in terminis tenet & probat Tellus Fernandez in. l. 17. Taur. num. 72. & 73.]

¶ Si tamen ambo consentiant iuramento, filius melioratus, vel cui sit pactum de eo meliorando, & tertius cuius etiam favore factum sit, videtur fore seruandum etiam in præiudicium filiorum illius matrimonij. Quia pactum illud seu melioratio principaliter fuit factum in favorem filij, vel filie; & eius coniugis futuri nominati in pacto, secundario vero & in quandam consequentiam in favorem filiorum matrimonij: quo casu pactum eorum cum iuramento de non succedendo nocet eius liberis iuxta gloss. in dict. capitu. quanvis pactum. communiter approbatam, ut tibi dixi, maxime cum tractetur de iure querendo, iuxta ea quæ ibi tradidi in principio numer. 15. & sequent. & in terminis. d. l. regia tenet Anton. Gomez ibidem numer. 24. ad finem. Si vero supra dictum pactum fiat etiam principaliter in favorem filiorum illius matrimonij, non valebit iuramentum contrarium in præiudicium ipsorum, nisi eorum quoque consensus interueniat per suprascripta & per ea quæ in eisdem propè terminis tradidit late Stephan. Auzerius decis. Capell. Tolos. 453. gloss. magna per totam. Sed adhuc in casu Cifuentes, quando non nominatur certa persona, cum qua contrahi debet matrimonium per filium, vel filiam, cui sit melioratio, si postea contrahatur matrimonium cum illa expectatiua & spe (vtra dicam) meliorationis, scilicet, quia parens, qui meliora-

uit, vel filius melioratus tempore, quo tractatur de contrahendo matrimonio, ut facilius secum contrahatur, assentit. & affirmant prædictam scripturam meliorationis esse, factam animo decipiendi & attrahendi alteram partem ad illud matrimonium, & non declarant iuramentum in contrarium factum, & hoc respectu contrahitur matrimonium, altera parte ignorante secundum pactum. Certe hoc casu licet iuramentum esset adimplendum, quia fuit præstitum tempore habili, & quo poterat præstari, quia nemini alij erat ius que situm ex primo pacto saltem certæ personæ ac per consequens ius quæritur ex iuramento parenti melioranti, existimarem ipse non esse securam in anima iudicio opin. Cifuent. imo peccare mortaliter huiusmodi decipientes, quia dolum commiserunt cum præiudicio tertij, ac per consequens teneri ad restitutionem valoris illius meliorationis pro illa parte, quo qua sit præiudicium alteri coniugi decepto. Quod etiam probatur, quia statim quod contrahens melioratus inducit alteram partem, ut secum contrahat matrimonium, quia est melioratus à patre vel matre per scripturam publicam, & altera pars hoc ipso consentiat, iam videtur illius favore factum fuisse meliorationem, & certificatam fuisse personam: ac per consequens licet melioratio vel pacto de meliorando iam facta non teneret propter remissionem melioranti tenebitur decipiens refarcire damnum parti deceptæ ex suo dolo. Imo & in iudicio propter peccatum genus doli & falsitatis ad instantiam coniugis decepti post servatum iuramentum posset compelli promittens, ut restitueret læso & decepto damnum, quod sibi sequutum fuit ex præd. dolo & deceptioe argumento. capitul. 1. de vsur. & per totum. C. & ff. de dolo. Quia quotiescunq; mihi ex facto culpato alterius sequitur damnum vel præiudicium tenetur mihi illud refarcire, qui damnum dedit, ut per totum præcipue in capitul. 1. de iniur. & damn. dat. + cum mille similibus. [Et in terminis nostris non interueniente iuramento præd. sed remissione præcedentis donationis ut nihilominus quantum tangit mulierem sit valida donatio probata Tell. Fernan. in. d. l. 17. Taur. nú. 73. qui est videndus à num. 72. In nostro tamen casu, & si propter iuramentum præcedens non tenet melioratio prior tenebitur decipiens ad refarciedum danum, & interesse alteri coniugi læso, ut prædixi. Si autem remissio fieret post tertij interuentum non sufficeret ad reuocandam

donationem, vel meliorationem in præiudicium vxoris, & filiorum suorum, quorum etiã favore ex causa onerosa fuisse facta censetur ut tenet Tell. vbi suprad. n. 73. quæ refert, & sequitur Doct. Mol. de Hispan. primog. lib. 4. c. 2. num. 17. & 18. fol. 121. Opinio tamen Cifuentes potest saluari, & intelligi quotiescunq; que tempore matrimonij contrahendi non inducitur nec allatur altera pars ad contrahendum virtute dicti pacti, aut si dictum fuit, sciebat tamen secundum pactum subsequendum, in quibus casibus verissimam & tenendam esse existimo opinio. Cifuentes. vbi supra.

14. Postremo pro intellectu huius materiæ restat dubium, quod ipse apud neminem tantum uenio, quos ipse viderim, in expressis (quod aiunt) terminis, an stante pragmatica regia de Madrid. 101. quæ hodie est. l. 1. titul. 2. lib. 5. nouæ recopilatio. regis in verfic. *Y mandamos que ninguno pueda dar ni prometer por via de dote ni casamiento de hija rereta ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita ni expresse famente por ninguna manera de contrato entre vivos: so pena que todo lo que demas de lo aqui contenido diere, y prometerse segun dicho es lo aya perdido y pierda,* hodie valeat pactum, de quo in dict. l. pactum, quod dotali. C. de pact. scilicet, favore filiarum cum nuptui traditur, ut pater vel mater neminem filiorum vel nepotum meliorabit, sed quod omnes equaliter succedant taliter, quod si postea fecus fiat meliorando vnum vel plures eorum non valeat melioratio in præiudicium filiarum propter pactum de non meliorando præcedens: an vero non obstante dict. pacto possit fieri melioratio in filios vel nepotes? Hæc quæstio dabitur intelligi, procedit & potest verificari quando ultra dotem promissam filij super sunt parenti promittenti tempore constitutionis dotis, vel tempore mortis ipsius sunt acquisita alia bona, & quibus ultra supplementum legitimæ filij debita: possit fieri melioratio alijs filijs. Nam si artento valore bonorum parentis tempore constitutionis dotis filia in dotem integram legitimam accepit & postea facultates parentis non creuerunt vel diminutæ sunt, non potest his vltimis casibus verificari nec conuenire nostra quæstio, quoniam filia habet electionem valoris bonorum parentis, & quibus dotem accepit. temporis, scilicet, constitutionis dotis vel mortis ipsius ad hoc, ut iudicetur an dos sit in officiosa nec ne per. l. 29. Taur. quæ hodie est. l. 3. si. 8. lib. 5. nouæ recopil. regis. quæ non corrigi-

corrigitur per dict. pragmatic. 101. de Madrid. Vn de cum tempore constitutionis dotis vel mortis ipsius dotantis, parens dotans tot bona haberet, ut dos filiarum data non sit in officiosa in iusta, quia facultates parentis non creuerunt postea cum melioratio tertij & quinti non debeat deduci de dotibus nec donationibus, quæ conferuntur, ut in. l. 25. Taur. quæ hodie est. l. 9. titul. 6. lib. 5. nouæ recopil. consequens est, quod hoc casu nostra quæstio verificari non possit.

Redeundo igitur ad propositum & casum supra dictum, in quo verificari potest nostra quæstio dicendum est, quod arteta. d. l. 22. Taur. non est dubium quin valeat. d. pactum factum in scriptura publica adeo, ut melioratio in contrarium facta sit nulla: sed attenda dict. noua & posteriori. l. Madritica non est expedita. Et primo videtur, quod etiam attenda supra dictum in fauorem filiarum ex causa matrimonij, si fiat pactum in scriptura publica per. d. l. 22. Taur. dum dicit, *de no mejorada a alguno de sus hijos, o de descendientes,* quia filia continetur appellatione filiorum vel descendentium quando quidem ipsa descendens est, ut in. l. non est sine liberis, & in. l. liberorum appellatione per totam. ff. de verbor. significat. Nec obstat dict. l. noua de Madrid, quia loquitur in melioratione tertij & quinti in nostro vero casu non datur melioratio tertij nec quinti, sed æquatio atque æqualitas inter mares & foeminas, quæ fauorabilis est in iure, ut in dict. l. maximum vitium. C. de lib. præ. vel ex hæred. & in. l. vt liberis. C. de collat. & vbi non conueniunt verba. l. non habet locum eius dispositionis aliquid constitit. l. non aliter. ff. de legat. 3. Et ita inuenies, quod Hispani nostri in dict. l. 22. & alibi, quoties eius. l. mentionem faciunt, eam intelligunt indistinctè & promiscuè tam in pacto facto favore filiorum, quam filiarum quoad quidem. l. illa corrigit dict. l. pactum, quod dotali, quæ loquitur in hoc casu. Secundo quia si aliquid diceremus daretur correctio dict. l. 22. in hoc casu, quæ quidem correctio cuiusmodi est, nisi quando inuenitur expressa, ut in. l. præcipimus. C. de appellat. & in. l. sancimus. C. de testament. & ob euitandam correctionem debent leges legibus concordari, ut in. l. vnic. C. de inoff. dot. sed in proposito possunt hæ. ll. Regia concordari modo supradicto, igitur.

Tertio quia hoc nomen melioratio, quod est comparatum præsupponit positium hoc est, quod aueragatur, & plus relinquatur meliorato quam alteri, ut constat & patet ad oculum: sed pactum de quo nos loquimur contrarium præsupponit, scilicet, quod omnes filij æqualiter succedant, igitur.

Quarto hæc opinio videtur optimè conadiuari & verificari ex eo, quod amb. ll. regia, scilicet. d. l. 22. Taur. & d. pragmatic. 101. de Madrid ponuntur in noua recopilatione, ergo amb. sunt seruanda & practicanda vna quæq; in suo casu, ut cauetur in principio. d. nouæ recopilat. præcipue cum prius in ordine ponatur dict. l. de Madrid, quæ. d. l. Tauri.

Quinto facit, quia in testamento posset parens omnes filios hæredes æqualiter institueret nulla facta melioratione, ut notum est & fit quotidie, igitur & per pactum cum valeat argumentum de vno ad aliud per iura vulgaria.

Sexto facit quia lex illa de Madrid tantum prohibet fieri meliorationem filiarum ex causa dotis vel matrimonij in tertio & quinto, & hoc favore filiorum masculorum ne minus habeant ex bonis parentum quam filiarum foeminarum, ut infra dicitur, sed in nostra quæstione fiunt parestam masculi quam foeminae, igitur in hoc casu non procedit nec loquitur. d. l. de Madrid.

Histamen omnibus non obstantibus contraria sententia verior videtur, imo quod hodie attenda dict. l. regia de Madrid in verbis supra relatis non valeat pactum per patrem vel matrem factum in fauorem filiarum ex causa matrimonij de non meliorando aliquem ex filijs, sed quod omnes æqualiter succedant, & eo non obstante poterit pater (si aliud non resistat) meliorare quem velit ex filijs. Primum quia. d. l. de Madrid dicit, quod filia per viam dotis matrimonij non possit meliorari in tertio nec quinto bonorum, *ni se entienda ser mejorada tacita ni expresse famente por ninguna manera de contrato entre vivos.* Sed sic est, quod si valeret dictum pactum, de quo nunc loquimur remaneret filia expresse meliorata, aut saltem tacite respectu eius, quod sibi poterat auferri, hoc est, partis tertij & quinti bonorum defuncti & alteri relinqui descendentium, & sic respectu illius partis, quam ultra legitimam consequitur vigore. d. pacti si æqualitas seruanda esset, igitur non valeat pactum hoc attenda. d. l. de Madrid, si postea fiat melioratio.

Secundo, quia dict. l. fuit condita in fauorem

rem filiorum masculorum, vt ex ea patet vt omnino meliores sint & præcipue in bonis extra legitimam quam foeminae quamuis in legitima adegumentur & nullum damnum fiat foeminis. Et hæc est propria mens, d. l. de Madrid, vt bene & late probat ibi nouissimus Gaspar Bæga capit. 2. per totum præcipue numero. 19. & sequentibus. Sed si valeret dict. pactum, de quo nunc agimus daretur contrarium, scilicet, quod tam masculi quam foeminae essent pares: igitur non valet dictum pactum.

Tertio facit quia tenendo hanc opinionem. & per hunc intellectum reducitur ad ius commune antiquum, quod habet, vt non valeat pactum hoc, vt in dict. l. pactum quod dotali. C. de pactis. quæ lex loquitur in nostro proprio casu, ergo licita est extensio cum res de facili redeat ad suam primam naturam iuxta gloss. communiter approbatam, vt alibi diximus in capit. statutum verb. numerandum de præbend. in 6. præcipue cum hæc non sit extensio sed continetur expresse in d. l. nouio ri. Et tenendo hanc opinionem. non obstat fundamenta contrariæ partis supra posita.

Primum fundamentum contrariæ partis non obest, quia licet in nostra questione sit pactum de æqualitate seruanda in successione, in hac æqualitate vt supra dictum est, & infra latius dicitur in responsione ad 6. fundamentum, ad est melioratio tacita foeminae eius, scilicet patris, quæ ultra legitimam suam sibi pertineret & consequeretur si præd. pactum æqualitatis valeret, cui obuiat. d. l. de Madrid expresse, ac proinde non valebit dictum pactum tanquam contra. l. regiam nouiorem lege. 22. Tauri saltem si post pactum præd. fiat melioratio.

Secundum fundamentum de correctione vitanda non etiam obest, quia in præsentis nostro casu inuenitur expressa correctio in filia tantum ex causa dotis vel matrimonij, & sic non potest euitari. Remanebit tamen dict. l. Tauri incorrecta respectu filiorum masculorum, quia ipsorum respectu valebit pactum factum per patrem in scriptura publica de non meliorando aliquem ex fratribus, sed quod omnes æqualiter succedent in hæreditate. Et ita meo iudicio intelligenda est dicta lex Tauri.

Tertio fundamento satis sit eodem modo, quo primo, quia negari non potest, quod si valeret. d. pactum, de quo agimus filia haberet & consequeretur plus legitimam suam, & sic censetur in illo meliorata habito respectu non ad

actum, quia in actu omnes æquales esse debent, si pactum valeret sed in potentia & habitu vt supra dictum est: maxime quia etiam in actu plus sua legitima fert: quoniam tertium inter filios non est legitima, quando quidem vni descendenti potest ultra suam legitimam prælegari & ceteris filiis auferri: sed tertium respectum extraneorum, tertium est legitima, quia non potest filiis auferri & extraneis relinqui, quintum autem, potest extraneis relinqui, vt constat ex legibus huius regni.

Non etiam obest quartum fundamentum prioris opinio, quia hoc destruitur ex intellectu, quem supra adsignaui ad. d. l. 22. Tauri in responsione ad secundum fundamentum, scilicet, quod d. l. 22. etiam hodie procedit respectu filiorum masculorum, & deo iure optimo fuit posita in d. noua recopilatione, præterea dato, quod in totum fuisset correctæ. d. l. 22. quod negatur, nisi tantum respectu filiarum & ex causa dotis vel matrimonij vt supra dictum est. Videmus etiam quod in alijs materijs ponitur ibidem. l. correctæ & corrigentes & nihilominus statim est posterioribus in data, vt videre poteris in pluribus legibus illius recopilationis regie.

Quintum fundamentum non etiam obest, quia fateor quidem, quod in testamento potest fieri æquatio, hoc est, æqualitas inter filios & filias.

¶ Imò & poterit filia in testamento meliorari, quia tantum in contractu inter viuos & per viam dotis & matrimonij, id prohibetur per dict. l. de Madrid, vt ex ea patet tibi, *Por via de dote ni casamiento de hijos, & tibi, por ninguna manera de contrato entre viuos.* Ergo per testamentum poterit meliorari. Et ita hanc opinionem. quod prohibito dict. l. de Madrid non habeat locum in testamento latissime probat & fundat contra Auend. qui tenebat contrarium Gaspar Bæga in dict. l. regia cap. 20. per totum, vbi respondet pluribus fundamentis, quæ constituerat pro opinione Auend. Et hæc opinio. Bæga ipse existimo verissimam, & eam tenent aduocati huius ciuitatis contra Auend. ca. 14. præ. colum. penultim. propè finem. Tenet etiam nouissime Ioan. Rojas in quisitor Valentin. in suo epithome success. c. 3. nu. 40. fol. 33. Si ergo in testamento potest filia meliorari a fortiori poterit æquari cum fratribus: per contractum autem inter viuos non poterit meliorari ex causa dotis vel matrimonij, quia expresse hoc verat dict. l. Regia, nec æquari quandoquidem in adæquatione

tionem adest tacita melioratio, quæ etiam prohibet dict. l. Regia. Ob aliam autem causam quam dotis vel matrimonij, etiam si sit inter viuos bene poterit meliorari filia, quod potest contingere ex causis, quas supra considerauimus ex Tello Fernandez, quando pater promittit in scriptura publica neminem filiorum meliorare. Quia. d. l. Regia copulatiue requirit, quod fiat melioratio filie ex causa dotis & matrimonij & per contractum inter viuos ad hoc, vt non valeat melioratio: ergo quilibet eorum cessante cessabit quoque eius dispositio: præcipue cum sit odiosa foeminis iuxta iura vulgaria. Sicut etiam videmus, vt dictum est, quod in testamento potest filia meliorari ex causa dotis, quia non fit per contractum inter viuos, quod tantum lex sigillatim voluit & prohibuit. Et quod prohibitus meliorare vel alienare inter viuos non videatur prohibitus meliorare vel alienare in testamento. tenet Castellus in dict. l. 22. in gloss. entre viuos, vbi limitat si ratio prohibitionis esset generalis ad omne tempus, non tamen refert dict. l. de Madrid, sed diuersam esse rationem inter contractus & vltimas voluntates. In proposito dict. l. de Madrid optime considerat Bæga vbi supra dict. cap. 20. num. 13. quia melioratio facta in testamento ad dotem, reuocari & limitari potest, est enim legatum & non debetur vt dos, sed vt legatum, vt tenent plures allegati per eum ibi. Ideo si in testamento pater nimium leget, locus est penitentia: & ad meliora reuocare animus potest: si tamen per contractum inter viuos meliorationem faceret ratione matrimonij melioratio irrevocabilis esset, vt in l. 17. 22. & 44. Taur.

¶ Verum si tempore, quo fit melioratio in testamento iam esset tractatum de matrimonio filie, & matrimonij ratione, melioratio fieret vel donatio in testamento, tunc quia fraus videtur fieri legi, & filia meliorata videtur per contractum inter viuos, non valebit melioratio, vt tenet expresse Bæga vbi supra dict. ca. 20. num. 15.

Sextum & vltimum fundamentum non etiam obest, quia licet lex illa de Madrid primo loquatur in melioratione tertij & quinti, tamen postea simpliciter prohibetur quæcumque melioratio, ibi, *ni se entienda ser mejorada daracita ni expressemente, por ninguna manera de contrato entre viuos.* Et ita hac ratione & alijs fortissimis, quæ statim dicentur nam maxime faciunt pro hac nostra opinione. Hanc opinionem tenet Bæga in dict. l. Regia capit.

3. per totum, scilicet, quod lex illa procedat etiam in melioratione minoris partis vel summa, quæ tertij vel quinti. ¶ Et primo quomodo vbi datur filia per contractum inter viuos ex causa dotis aliquid ultra legitimam sit præiudicium legitimæ cæterorum liberorum, quæ minui non potest, nisi per meliorationem tertij partis, vt cauetur in pluribus legibus huius regni: melioratio autem in tertia prohibita est in filia per dict. l. de Madrid. Secundo quoniam vbi primum exceditur legitima est meliorata filia: legitima autem filiorum, sunt iure regio omnia bona parentum excepto tertio & quinto, de quibus potest pater inter liberos vel nepotes disponere, & de quinto inter extraneos, vt patet in pluribus legibus huius regni. Lex autem illa de Madrid non solum vetat dari tertium, verum addit, *Ni se entienda ser mejorada daracita ni expressemente, &c.* Sed statim de dict. pacto de non meliorando facto in fauorem filie ex causa dotis vel matrimonij resultat in ipsius fauore tacita melioratio eius partis, quam ultra legitimam suam ex tertio vel quinto perciperet si valeret.

¶ Quia ille dicitur appellatur melioratus, qui aliquid accepit ultra legitimam & sic plus debito, vt cum Palat. Rub. concludit Bæga vbi supra. d. c. 3. nu. 9.

Rursus cum quinta, quæ dari potest extraneis, non possit dari in dotem, vt lege illa cauetur, multominus pars tertiae partis, quæ ali quando iudicatur legitima filiorum. Præterea hanc suam opinionem probat Bæga vbi supra, (quod etiam pro nostra maxime præstat) est verbis postulantium à principe ne dos excedat legitimam quæ sunt hæc. *Supplicamos a vuestra Magestad que las dotes no puedan ser mas de la legitima que le venia a la dotada si entonces se partiesen los bienes del testador.* Quibus Princeps respondet. *Arcata vuestra supplicacion &c. Mandamos que ninguno de por via de dote tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada &c.* Ergo certum est quod si plusquam legitimam accepit, est meliorata, expresse quando ei aliquid prælegatur ultra alios, tacite quando ultra legitimam æquatur cum alijs.

Vltimo id probatur per. l. 26. Taur. quæ hodie est. l. 10. titul. 6. lib. 5. nouæ recopil. regie. Ex qua constat, quod hodie apud nos hæc verba, *Mejorado en tercio y quinto*, non solum intelliguntur quando quis in solidam tertiam & quitam partem melioratur, verum etiam quando melioratur in parte tertiae seu quintæ partis. Nam eius. l. verba ita se habent, *Si el padre,*

o la madre en testamento, o en otra qualquier vltima voluntad, o por otro alguno contrato entre vivos, si ven alguna donacion a alguno de sus hijos, o descendientes, aunque no digan que lo mejoran en el tercio y en el quinto, entienda se que lo mejoran en el tercio y quinto de sus bienes, &c. Nam in qualibet donatione quæ non excedit tertium & quintum continetur etiam minor donatio. Si autem fiat maior, residuum, quod inuenitur ultra valorem tertij & quinti computatur in legitimam donatarij, vt in eadem. l. cauetur. Itaque ex supra dictis omnibus in responsio ne ad dictum sextum & vltimum fundamentum habetur non solum alius optimus intellectus ad dict. l. Regiam de Madrid, & bona questio in practica circa dict. l. decisa, sed etiã remanet optime probata & confirmata nostra secunda opinio contra primam in proposito nostræ. l. pactum quod dotali. C. de pact. & ita existimo tenendum, saluo semper meliori iudicio.

19 ¶ Et huic opinio non obstat, quod tradit idẽ Baeza in dict. l. de Madrid cap. 22. nu. 8. & 9. in questione illa, quando quis filium masculinum meliorauit habens plures liberos, & dotis nomine constituit, vt melioratio masculo facta deducatur ex legitimis aliorum filiorum, & non ex legitima filiarum, quam tunc nuptui dat: ei enim solidam legitimam dari vult, quod hoc casu non censetur filia dotis nomine meliorata. Nam si Baeza his verbis intellexit, quod illo casu legitima tantum filiarum solueda sit, quæ sibi pertinet, hoc est deducto ex omnibus bonis tertio & quinto (vt credo ipsum loqui) vt apparet ex eius verbis, recte dicit & non resistit nostræ opinioni: si vero Baeza intellexit quod tota melioratio filij deducatur ex legitima aliorum filiorum, & non ex legitima filiarum, quam nuptui tradit, hoc est, ex parte bonorum ad filiam pertinentem si melioratio nõ fuisse facta & sic, quod filia habeat ultra legitimam suam plusquam ceteri fratres ratione & conuentione dotis, id verum non iudico, quia est expressè contra dict. l. de Madrid. Et hoc casu rationes Baeza non concludunt nec militat, quia ipse existimat non censeri esse melioratam filiam hoc casu, quoniam fratres, non ratione dotis foris suæ sed melioratione fratris minorem legitimam percipiunt. Nam apertum est quod filia ultra legitimam hoc casu aliquid plus recipit ratione dotis per contractum inter vivos, quod est prohibitum lege regia supra dicta. Sequeretur etiam aliud inconueniens si Baeza hoc ca-

su loqueretur, quia si filius primo melioratus, fuisset melioratus in toto tertio & quinto, nõ valeret pactum posterius patris dotantis filiam, vt melioratio deduceretur ex legitimis tantum aliorum filiorum & non ex legitima filiarum, quia grauarentur in legitima, quod est absurdum. Vnde melius est intelligere Baezam vbi supra in primo casu supra posito, vt ipse clare loquitur, vt constat ex eius verbis præcipue dum dicit, quod in sua quaestione supra dicta filia nihil ultra legitimam recepit, nec est tunc vlla magnificentia patris sed necessitas legis, quo fit, vt eius opinio in supra dict. sua quaestione non obstat nostræ sententiæ principali.

Hæc tamen opinio planius procedet, si eam intelligamus eo casu, quo loquuti sumus quãdo pater non obstante tali pacto de quo in. d. l. pactum, quod dotali processit postea ad meliorationem: nam tunc iam consideratur in actu verum præiudicium filiorum ex valore pacti de non meliorando facti in fauorem filiarum ex causa dotis & matrimonij, quod quidem præiudiciũ expresse tollit dict. l. 1. de Madrid. vt supra dictum & probatum est.

¶ Si autem parens, qui præd. pactum fecit non contrahit, quia non meliorauit sicut pacto promisit in scriptura publica sed decessit cum præd. pacto, tunc quidem licet adhuc militare videantur fundamenta supra facta pro nostra secunda opinione tamen hoc casu videtur ipsa temperanda & limitanda, vt valeat supra dictum pactum & sit seruandum quandoquidem parens aliud nõ disposuit, & nullum posuit in actu considerari præiudicium cæterorum liberorum quãdo quidem eos nõ meliorauit. Nec esse debere videtur in consideratione, quod potuit meliorare prout creditur meliorasset, si præd. pactum non fecisset, quia hoc nõ est probabile nec consideratione dignum. Item quia eadem æqualitas seruanda esset, si præd. pactum non fecisset, quia hoc est non est probabile nec consideratione dignum. Item quia eadem æqualitas seruanda esset, si præd. pactum factum non fuisset, patre neminem filiorum meliorante, vt constat ex legibus huius regni, igitur, &c. Et in hoc casu possunt procedere fundamenta prioris partis & limitari hæc opinio, quæ in puncto iuris veteri videtur licet in practica difficile foret secundum eã obtinere sed secundum primam propter dict. l. 22. Tauri, quæ expressa est in proposito pro. d. prima opi. d. vero pragma. 101. non ita pro secunda. Vnde in practica non audeat recedere à. d. prima opin. quam scio alijs practici placere,

cere. [& eam nouissimè me non citato, & forte non viso de iure probauit Matien. in. d. l. 6. glo. 1. n. 7.]

Vltimo, vt nostra supra dicta principalis sententia rectè explanetur, & materiam nostram iuramentorum nõ fugiamus est aduertendum, quod procedit supra dicta opinio in puncto iuris, etiam si pater iurauerit pactum illud de æqualitate seruanda in successione fauore filiarum ex causa & per viam dotis & matrimonij. Et hoc est verum tam attento iure communi secundum magis communem opinionem. supra dictam, quæ habet, quod pactum de quo in. d. l. pactum, quod dotali non firmatur iuramento, cui non obstat in hac nostra. q. dict. l. 22. Tauri. quia illa non procedit hodie quando pactum illud fit ex causa dotis in fauorem filiarum per. d. l. de Madrid, vt supra late probauimus, quãtã etiam attento iure regio. d. l. 1. 101. de Madrid. quæ fuit introducta fauore filiorum masculorum, vnde in eorum præiudicium iuramentum patris appositum super pacto huiusmodi seruandum non est, quando pater non obstante dict. pacto iurato, fecit meliorationem (impeccata tamen prius absolutione à iuramento ad cautelam) vt in ca. quauis pactum de pact. in. 6. & in ca. cum contingat de iure iuran. c. alijs. ¶ Et ita in terminis, quod melioratio in casu dict. l. de Madrid non confirmetur iuramento probat optime pluribus fundamentis Baeza ibidem c. 29. num. 6. & sequentibus, vbi respondet fundamentis adductis pro contraria parte. & vnicò verbo Mexia in l. regia Toletina in septimo fundamento. 2. partis num. 28. & Burgos de Paz conf. 32. nu. 2. Et quod in casu. d. l. pactum quod dotali pactum etiam iuratum in firmetur poenitentia parentis contraueniens probat tam iure ciuili quã canonico. Mench. lib. 3. cõtrouer. vsu freq. c. 24. num. 15. licet de iure regio attendat. d. l. 22. Tauri. dicat valere pactum illud. non tamen tangit nostram quaest. stante. d. pragma. 101. de Madrid.

¶ Alia plurima circa intellectum & practicum. d. l. 22. Tauri. & d. pragmatice. 101. de Madrid, tradunt vtrobique, per nostros Hispanos, & ideo ea omittam & quia præsens caput non patitur ulterius progredi: supra dicta tamen sunt difficilia & concernentia nostram materiam, & ideo ea examinaui, & hic posui.

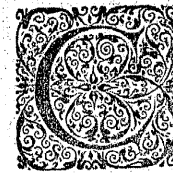
Index. Cap. LX.

1 Conuentionem seu transactionem poenalem non seruans.

tenetur vel ei stare, vel soluere poenam non vero ad vtrumq; Et an principale promissum vel poena peti possit.

- 2 Clausula rato manente pacto operatur, vt contraueniens ad vtrumq; reneatur.
- 3 Clausula rato manente pacto tantum habet locum pro prima vice quod contrauenitur nisi illa quod a licetatur, toties quoties in casu bis tantum poena exigitur debet, vt infinitas emittatur.
- 4 Clausula, rato manente pacto, an impediatur mortis purgationem? remissio.
- 5 Clausula rato manente pacto, licet à principio sit communi, vtique parti, ex post facto tamen solum prodest contractui obseruari ex non contrauenienti.
- 6 Clausula, rato manente pacto, vbi apponitur, pars potest agere ad suum interesse & si poena applicetur alteri quam parti.
- 7 Clausula hæc an subintelligatur in omnibus contractibus bonæ fidei etiam si non apponatur?
- 8 Transactio est contractus.
- 9 Transactio, vt firmissima sit, quæ continere debeat?
- 10 Iuramentum habet vim clausule, rato manente pacto, imò plusquam ea operatur, scilicet, infamiam in contraueniente.

De conuentionem poenalem non seruante. Cap. LX.

Onuentionem seu transactionem poenalem non seruans tenetur & potest compelli vel ei stare, vel soluere poenam, non vero ad vtrumque text. est in l. rescriptum §. si pactum. ff. de pact. idem probat text. in. l. Apud Celsum. §. Labeo. ff. de dol. excep. & in. l. 1. §. fin. ff. de stipulat. seruator. quibus consonat. l. 34. in prima parte tit. 11. par. 5. vbi Gregor. Lop. in gloss. late & bene agit distinguens an principale promissum vel poena peti possit, de quo etiam est videndus Ioan. Orosc. in. l. qui fidem. nu. 4. 5. & 6. ff. de iur. & De iure autem regio est in electione stipulatoris per. l. 35. tit. 11. par. 5. & ibi notat Grego. Lop. in glo. qual. mas qui fiere. & idem in. d. l. 34. in. d. glo. 1. ad fin. notans per illam. l. corrigi communem opinionem doctorum de iure communi.

2 ¶ Si tamen conuentioni & transactioni poenali adijciatur clausula, rato manente pacto, contraueniens ad vtrumq; tenetur, & stare conuentioni & poenam soluere operante hoc clausula

sula supra dicta, ratio manente pacto. Ita probat text. in d. l. qui fidem. ff. de transact. & ibi notant Docto. in l. ita stipulatus. vers. quod si ne dubio. ff. de verb. oblig. & in l. cum proponas ab ea. & ibi notat gl. verb. habes & communiter Doct. C. de transact. & idem exper se probat. d. l. 34. in 2. parte.

3 ¶ Est tamen aduertendum, qd clausula hæc tãtum habet locum pro prima vice quod cõtra uenitur conuentioni, non uero ulterius argumento text. in l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signifi. nisi adiecta quoq; sit illa clausula toties, quoties, &c. Ita tenet gl. fi. in d. l. qui fidem per tex. optimum, quem allegat in l. si duo. §. si. ff. de arbit. ubi hoc probatur in compromisso, quam gl. sequuntur ibi Bar. nu. 12. & Paul. de Cast. qui dicit, qd notarij communiter solent apponere hanc clausulam toties, quoties. Et in hac sententiam conueniunt omnes secundũ Ioan. Orosc. ibi nu. 2. & testatur communem, eum & alios referens dominus Antonius de Padilla in d. l. cum proponas nu. 3. ubi refert Roman. in rubrica. ff. de arbit. nu. 44. tenentem propter hæc uerba, bis tantum poenam exigi, ut infinitas euitetur per text. vulgar. in l. fidei commissaria. §. si quis deceat cum alijs. ff. de legat. 3.

4 ¶ Et dominus Anto. de Padilla ubi supra numer. 4. late agit an per hanc clausulam, rato manente pacto, impediat morã purgatio. Et relatis duabus communibus opinio. contrarijs testatur esse ueriores & comuniores opinio. quod per hanc clausulam non impediat morã purgatio: ideo uidentus est omnino super hoc.

5 ¶ Uterius est aduertendum, qd clausula hæc licet à principio sit communis utriq; parti, ex post facto tamen solum prodest contractum obseruanti, & non contrauenienti. ita tenet Bar. in d. l. qui fidem. n. 10. & Roland. à Valle consil. 57. nu. 22. ubi ampliat etiam si adsit iuramentum, quia iuramentũ habet tacitas conditiones & inter ceteras si iurati seruabitur fides iuxta gl. in ca. quam admodum in verb. conditionem de iureiur. & Doct. quos ibi allegat. tenet etiam hanc principalem opin. Gregor. Lopez. alios allegans in dict. l. 34. glo. fi. ad fin. & testatur communem alios allegans Dominus Anto. ubi supra. nu. 5.

6 ¶ Et ubi apponitur supradict. clausula & si poena applicetur alteri quã parti, adhuc pars potest agere ad suũ interesse, ut cũ Alexand. cõcludit Greg. Lop. ubi sup. d. gl. fi. ad finem.

7 ¶ Et an hæc clausula subintelligatur in omni

bus contractibus bonæ fidei etiam si non apponatur tradit bene Dominus Anton. de Padilla. ubi supra nu. 6. ubi tenet, resoluit & probat, quod non, cum aliquibus Docto. contra alios, quos refert per text. in l. prædia. ff. de action. empt. & tandem inquit esse uilissimã clausulam hanc pro omnibus contractibus, & agit an in compromisso locum habeat.

8 ¶ Transactio enim contractus est quando quidẽ hinc inde obligat, ut in l. Labeo. §. contractum. ff. de uerbo. signifi. expressius per text. in l. cum te ibi de fide contractus. C. de transact. & in l. si donationis. C. de ijs, quã ut metus uel caus. fi. & in l. si. C. de litigios. Et ita in terminis plures allegans tenet Dominus Anto. de Padilla in rubrica num. 18. C. de transact. contra gl. quã existimabat transactionẽ impropiẽ contractum esse, quia uerius est cõtractum propriẽ esse.

9 ¶ Addit Ioan. Orosc. in d. l. qui fidem nu. 3. quod ad hoc, ut firmissima transactio sit, qua actor se non petiturum promittit, omnia hæc intervenire est cautius. Poenã promissionẽ, clausulam, rato manente pacto, clausulam ut toties quoties, &c. iuramentũ, quibus si Aquiliana stipulatio adijciatur nihil firmissus ex cogitari possit secundum ipsum.

10 ¶ Si autem promissio, conuentionio siue transactio iurata, sit etiam si nõ apponatur clausula supra dicta, rato manente pacto, utrumque peti poterit, & poena & quod stetur conuentionio iurata quia iuramentũ adeo confirmat eam, ut habeat vim clausulã, rato manente pacto, & hoc fauore religionis iuramenti. Ita probat optimus text. in l. si quis maior. C. de transact. ubi probatur, quod cõtraueniens transactioni iurata infamia notatur, accepta restituit, poenam soluit, actione remanet priuatus. Ergo cum hoc ita sit consequens est manifestissimum, ut probetur expresse in illo tex. iuramentũ habere vim clausulã rato manente pacto: imo plus operatur quam ea, scilicet, infamiam in contraueniẽte per quẽ text. in terminis ita notant Bar. & Bald. ibi. itẽ alij Docto. & Lanfranc. ab Oriano in tractatu de arbit. q. 11. n. 25. vol. 3. tracta. diuers. doct. fol. 58. & Greg. Lopez in d. l. 34. in glo. à todo, & Anton. de Padilla in d. l. cum proponas nu. 2. ad fin. Et hanc opin. innuit esse communem Ioan. Orosc. in d. l. qui fidem num. 5. dicens quod æquiparantur omnium consensu, duo hi casus, iuramenti, & clausulã rato manente pacto. Et ita conclusio hæc est expedita & sine dubio: quam dicit communem Anton. Cõset. in

set. in rubri. de iureiur. num. 32. volu. 5. tracta. diuers. doct. fol. 15.
11 ¶ Solum aduerto ad tollendum omnem seruulũ. quod dicit. l. si quis maior in sua singulari decisione, quãuis loquatur in transactione iurata, procedit etiam & habet locum in quocunq; alio contractu iurato secundum Bart. ibi num. 13. ubi communiter Do. idem tenent, & est de mente, eiusdem Bar. in l. si in sulam nu. 26. & ibi communiter etiam Doct. ff. de uerbo. obliga. & hanc opinio, plurimos Doct. allegans testatur veram & communem Anton. de Padilla in d. l. si quis maior num. 44. Et ita optimẽ procedet casus hic in quocunq; contractu iurato ut iuramentũ in eo habeat vim clausulã, rato manente pacto. Materia autem. d. l. si quis maior. declaranda esset hic, nisi bene nouissimẽ esset exposita per Anton. de Padilla. qui longos commentarios in illam. l. edidit. & ante eum bene eam legit Roland. à Valle. dict. consil. 57. per totum lib. 1. qui sunt uident. & de poena periurij iuramenti confirmatorij uidentus est Couarru. de pact. in 6. prima parte. §. 7. nu. 4.

- 13 Emptor si ob suam absentiam codemnatu fuit non agit de euictione.
- 14 Venditor si uelit potest assumere in se causam actore inuito.
- 15 Emptor victus potest agere de euictione, etiam si non denunciauerit venditori licet motam, si denuntiandi necessitas remissa sit.
- 16 Venditor an possit renũciare casibus, in quibus de iure regio non tenetur de euictione?
- 17 Venditor, qui se obligauit defendere emptorẽ & promissit euictionem, tenetur etiam si res sit euicta per imperitiam iudicis.
- 18 Emptor an tenetur de euictione, quando notorium est rem esse euicentis?
- 19 Iuramentum an excuset à denuntiatione fienda venditori per emptorem, ut tenetur de euictione?
- 20 Iuramentum an t. l. ut beneficium euictionis si non soluatur pretium uel pars pretij ad tempus constitutum?
- 21 Iuramentum, transactio nec alia quocunq; renuntiatio non debet extendi ad incognita.
- 22 L. si quis maior. C. de transact. intellectus.
- 23 Qualibet causa licet iniusta excuset à dolo ac per con sequens à poena.
- 24 Dolus arguitur eo ipso, quod debitor non soluit tempore promissio, ad quod obligatus erat.
- 25 Tabellio complens scripturam ex tabellionis morui, prorecolo potest apponere clausulas consuetas: & an renuntiationem uel leuian apponere possit?
- 26 Notarius potest apponere hypothecam in instrumẽto licet à partibus non dicatur, uel conscribitur apposta, si est consuetum apponi.
- 27 Notarius in scriptura coram se celebrata non potest apponere iuramentum nisi à partibus expresse prestatum, etiam si sit dictum quod fiat scriptura ad consilium sapientis.

Index. Cap. LXI.

- 1 Venditor ex natura contractus uenditionis tenetur de euictione.
- 2 Denunciari debet venditori lis mota per emptorem ad hoc, ut tenetur de euictione.
- 3 Denuntiatio hæc requiritur, etiam si venditor alias sciat litem motam & numero sequenti.
- 4 Regul. eum, qui ceterus est. de reg. iur. in. 6. intellectus.
- 5 Denuntiatio hæc anseri debeat cum requisitione & protestatione, ut liti assisat causam defendat?
- 6 Copia libelli euicentis in publica forma an debeat notificari venditori & numero sequenti.
- 7 Copia instrumenti cestionis, uel hypothecæ debet dari uel notificari debitori uel possessori quando ei denuntiat, ne alteri soluat.
- 8 Emptor licet solenniter & cum omnibus requisitis denuntiet venditori litẽ motam, adhuc tenetur causam sequi: & quid hodie? nu. 12.
- 9 Emptor bonum aduocatum assumere debet in causa sibi mota, ut agere possit de euictione & quomodo hoc intelligatur.
- 10 Venditor non tenetur de euictione quando emptor uictus fuit per imperitiam iudicis.
- 11 Venditor etiam si sit requisitus non tenetur si nolit in se assumere litem motam nisi actor id expresse promiserit.

De euictionibus. Cap. LXI.

Venditor ex contractus uenditionis natura tenetur de euictione, etiã si non sit promissum emptori, ita probat text. in l. non dubitatur. C. de euictionibus. & in l. si cum quaestio. C. cod. & in l. tenetur. §. si tibi iter. & in §. ultimo. ff. de action. empt. & in l. venditor. & in l. euicta. re. ff. de euictio. & in l. 3. tit. 5. par. 5.
2 ¶ Sed ad hoc ut locum habeat euictio tenetur emptor denuntiare uenditori uel eius heredi litem motam, quia si hoc non fiat, non poterit emptor re euicta agere de euictione aduersus uenditorem, ita probat text. in l. emptor. C. de euictio. & ibi Gl. Ordinar. & in l. Z 2 contro

controuerfia, & in l. empti actio. C. eod. tit. & in l. 1. C. de pericul. & commod. rei vend. & in l. 1. C. vbi in rem actio. & in l. si libera. C. de sentent. & interlocut. omnium iud. & in ca. si. de empt. & vend. cum similibus. & in l. 32. & 36. tit. 5. par. 5. vbi dicitur, quo tempore debet fieri denuntiatio

3 ¶ Quia denuntiatio requiritur, etiam si venditor sciat litem motam secundum Bar. per text. ibi in l. quia absentem numer. 1. ff. de procurat. & hec est magis communis opinio secundum Alexand. in l. sapienter. fin. col. fin. ff. de re iudicanda. tenet idem Bar. in l. non solum. §. morte. num. 5. ff. de noui oper. nuntiat. & communem testatur Iaf. in l. 2. §. voluntatem nu. 26. ff. solut. matrim. sequitur alios allegas Rebus. ff. in suis commenta. ad regias constitutu. 3. tom. titu. de dilat. artic. 5. glof. vnic. num. 27. & hanc testatur etiam communem opinionem Couarruui. lib. 3. Variarum resolutionu. cap. 17. nume. 3. in princip. vbi alios allegat. & rationem reddit.

4 ¶ Quia vbi denuntiatio requiritur solum ad simplicem scientiam non est ea necessaria, neque oportet, vt scienti fiat, vt in regul. eum, qui certus est. de regul. iur. in 6. quia ita debet intelligi. At vbi denuntiatio requiritur non ad simplicem scientiam, sed vt sciens aliquid faciat, tunc semper necessarium est, vt scienti etiam denuntiatio fiat, vt in l. qui vxori. iuncta. l. denunciat. §. quid ergo. ff. de adul. sed in proposito nostro requiritur denuntiatio, vt venditor liberet emptorem ab illa lite, & illum defendat, igitur fieri debet emptori etiam scienti. Hanc etiam opinionem plures allegans testatur communem Anton. Gomez se cundo tom. Variarum. ca. 2. de emptio. & venditio. num. 39. col. 5. in principio illius numeri. testatur etiam communem Mencha. libr. 1. controuerf. v. susreq. c. 9. num. 13. vbi limitat in emptore minore vel ecclesi. secundum Bald. in l. 1. secunda col. in princip. C. de peric. & commod. rei vend.

5 ¶ Imo & secundum Bar. in dict. l. qui absentem num. 2. & in dict. §. morte. nu. 5. requiritur, quod ea denuntiatio fiat cum protestatione, & requisitione venditori premissa, vt liti mota assistat, causamque defendat, vt probat text. in dict. cap. fin. de empt. & vendit. ibi. vt rem venditam sibi defenderet, & in dict. l. 1. C. de pericul. & commod. rei vend. tenet. glof. fin. in clement. causam de electio & tenent omnes secundum Felin. in ca. 1. num. 20. de iudicijs, & hanc plures allegans testatur commu-

nem Couar. vbi supra dict. num. 3. vers. secundo non sufficit. Ipse tamen Couarru. in vers. sequenti incip. tertio adhuc, ad finem, existimat sufficere solennem denuntiationem ab emptore cum publico positae actionis testimonio factam venditori, etiam si non requiratur, vt emptorem defendat cum Bald. Sa licet. Iaf. Alexand. & Ant. de Burgos, quos ibi refert. Articulum etiam hunc examinat Gregorius Lopez in dict. l. 32. in glof. mag. in vers. de forma autem. vbi relatis in hoc duabus contrarijs doctorum opinionibus credit opinionem Baldi supra dictam, quam sequitur Couarru. esse veriorē, & probari in illa. l. 32. que non arctat emptorem, nisi ad denunciandum litem esse motam, licet sequens innuat necessariam esse requisitionem, ibi, *Si el comprador dixere a aquel que se la vendio, que el vendiga a defender en su xpo.* vbi Gregor. Lopez ver. a defender, notat. l. illam facere pro opinione Bar. vbi supra. Cui legi vltimae posset responderi sustinendo opinionem Baldi, quod non requiritur lex illa, vt necessario emptor debeat requirere venditorem vltra denuntiationem, vt illum defendat, sed refert casum cōtingentem. Quid quid sit, ego teneo opinionem Bart. & communem supra dictam, precipue cum pro ea faciat. d. l. 33. licet re vera nimis rigida videatur hanc opinionem, maxime quando constat, iustitiam fauere euincēti, vel quoties emptor rusticus est, & non ita facile potui cōsulere peritiores, cum sit iudicandum sola facti veritate in spectu, precipue hodie iure regio attento, quo in spectu non debet cadere a causa, qui cadit a syllaba. Ideo relinquo iudicantis arbitrio attenda qualitate personarum, & causa.

6 ¶ Neque supra dicta sufficiunt, sed requiritur etiam, quod copia libelli euincētis in publica forma mittatur, & notificetur venditori, cum citatione emptori facta, vt venditor, hoc est autor reddatur bene certus de lite mota, & vt ex publica fide instruat ad eius defensionem, quod deducitur a glof. in d. clement. causam quam ibi Doct. sequuntur.

7 ¶ Et facit bonus text. in l. nomē. C. quae res pignori oblig. poss. vbi, quando quis agit contra debitorem alterius virtute cessionis, delegationis, hypothecae vel alterius iuris sibi factae, vel constitutae, & ei vult denunciare, vel protestari, ne soluat suo creditorum, debet ei ostendere, legere, vel dimittere copiam instrumenti cessionis, delegationis, vel iuris sui, quae text. ibi notant Bart. & Doct. ad hoc, ergo ita in pro-

in proposito dicendum est. Et ita in terminis hanc opinionem tenet Bar. in d. §. morte nu. 48. & ibi Doct. quā pluribus allegatis sequitur, & verā esse existimat Couarru. vbi supra dicens ex doctoribus per eum citatis, & ijs, qui ab illis citantur hanc opinio. magis cōtem esse, & ideo seruandum fore in praxi. Gregor. autem Lopez in d. glof. mag. in vers. & an requiratur, relata opinione Bart. supra dicta refert etiam Bal. in d. l. emptor. C. de emēctio. dicentem, quod de communi consuetudine hoc non seruatur, & non esse recedendum a tali consuetudine, & refert se Greg. ad Iaf. in dict. §. morte. col. 20. Sed Anton. Gomez vbi supra. d. num. 39. col. 3. illius relatis pluribus doctoribus, qui priorem sententiam sequuntur cum Bart. inquit, quod licet sit tutum seruare praedictam opinionem Bart. communem in practica, tamen non videtur de iure necessaria, quia nullo iure probatur. Vnde ipse credit, quod in pūcto iuris sufficeret, quod fiat denuntiatio, licet aliud omitatur, & non amitteret denuntiator ius actionis, referens Roma. & Angelū ita tenentes. Et tandem ponit concordiam, quod prima opinio communis procedat, quando denuntiatio fieret a parte, sine iudicis autoritate, secunda vero opinio Angeli procedat, quādo fieret cum iudicis autoritate cum Alexandro, quem refert. Ego vero aduerto nulla. l. regia communem opinionem probari. neque illo iure requiri copiam libelli prestari, sed tantum denuntiationem, nihilominus tamen teneo communem opinionem supra dictam, quia bene iure probatur per. d. l. nomen. in argumentum, & ratione fulcitur, tādē est cōmunis, & contraria iure non probatur. Vnde, l. regia intelligi debent secundum ius commune, & ita ego semper sic facio, quādo sum aduocatus emptoris, quia in eodem libello reproductionis requiritur in iudicio venditorem, denuntiando ei litem motam, & requirendo vt eam suscipiat, & defendat reum conuentum, liberumque & in dēnem cum reddat, sub protestatione damniorum, interesse, & expensarum. Et in super peto, vt iudex faciat notificare venditori libellum actoris cum citatione rei, & statu causae, vt sibi pariat praedictum: & ita seruo quotidie adimplēdo omnia requisita. Et ita etiam cōmunis opinio seruatur in regno Francie secundum Rebuff. vbi supra. nu. 33. vbi inquit, quod exemplum libelli debet dimittere denuntians.

8 ¶ Præterea est aduertendum ad quoddam facti singulare, scilicet, quod etiam si emptor denuntiet

solenniter, & cum requisitis necessarijs litem motam venditori, adhuc tenetur causam sequi, aliās non posset agere de euictione, vt in l. 1. C. de pericul. & commod. rei vend. ibi, & non absente emptore contrarium pronuntiatum est, vbi hoc tenet Bal. col. 2. vers. vltimo oppono. sequitur Greg. Lop. in d. l. 33. in glof. comprador. Tenet etiam Paul. de Cast. in d. l. 1. num. 1. ad finem. & num. 3. & Ferraria in sua practica in forma libelli in causa vend. in glof. promittens de euictione nu. 8. & Capici. decis. Neapo. 106.

9 ¶ Imo emptor bonum aduocatum adsumere debet in causa sibi mota, quia si malum aduocatum habuit, repellatur ab euictione, quam postea petierit contra venditorē. Ita tenet gl. singularis in d. l. quod si nolit. vers. si mancipium. verbo, adhibuerit medicū. ff. de adilio redict. quam sequitur Ange. in l. qui luminibus nu. 1. ff. de seruit. Vrba. praedio. Iaf. nu. 9. Decius. 28. in l. iurisignoratiam. C. qui admittit. & Greg. Lop. in d. gl. comprador. Quod ipse sanē intelligere, quando in curia, & imperitia aduocati emptor victus fuit, aliās secus, quia si re vera emptor etiam si bene allegasset, habebat malam causam: aduocatus quantūcumque bonus, non poterat eam bonā facere, quidquid in contrarium dicat glof. supra dict. Non enim sufficit aduocatum pessimam causam facere videri bonam, si in effectu non est bona, imō tuta cōscientia aduocatus eā non defendet.

10 ¶ Sic etiam videmus, quod si per imprudentiam, vel errorem iudicis emptor condēnatus sit, autor non tenetur de euictione, ita probat text. in l. si per imprudentiam. ff. de euictio. Reddit text. rationem: iniuria enim, quae emptori fit, autorem non debet cōtingere. Idem probat. l. 36. in fine. ti. 5. par. 5. de quo vltimo tradit Couar. vbi supra. nu. 10. vbi optime hoc declarat. & limitat, & Ant. Gom. d. n. 39. ad fi.

11 ¶ Venditor tamē etiā si sit requisitus si nolit, non tenetur principaliter in se assumere litem motam, & expensas ministrare, sed haec incūbunt emptori, vel ei, a quo res euincitur, nisi actor expresse promissit, quia tunc praecise cogitur, aliās tenetur ad expensas litis, & totale interesse, licet, si hoc non promississet, sit dubium an ad eas teneatur: quod bene examinat Couar. vbi supra. nu. 7. Et hanc opinionem, de qua agimus tenet Ant. Gom. d. n. 39. col. 6. illius nu. ad fi. fol. mihi. 19. tenet etiam alios allegans Grego. Lop. in d. l. 33. in gl. quiescere.

¶ Sed videtur, quod hodie venditor absque conuentione teneatur defendere, si velit, alias teneatur

tur de euictione per text. in d. l. 32. in versu. sequenti. *Mat si ge lo si xesse saber, e no quisesse el vendedor comprar al comprador, no le puede defender a derecho, es que el vendedor tenudo es de tornar le el precio que recibio del por aquella cosa que le vendia en todos los dias, e menos cabes, &c.* Ecce ergo quomodo aequiparantur ibi duo casus, scilicet, quod nolit venditor tueri emptorem, & quod possit eum defendere, sed hoc ultimo casu tenetur in distinctione de euictione, ergo & illo, ut aequiparatorum eadem sit ratio, & iuris dispositio. Et ita inuenio quod illam. l. in hoc notauit ibi Grego. Lop. in glo. no quisesse, dicens. Et videtur ex hoc verbo, etiam, quod precise teneatur venditor emptorem defendere, & quod alias teneatur de euictione. Ad idem etiam allego. l. statum sequentem, scilicet. l. 33. ibi, *si el vendedor quisere entrar con el demandador en iuyzio para amparar le: & ibi, Es si el vendedor no quisere, &c.* in iuncto versu. si. dum dicit: *pero es saluo finca in derecho al comprador de asncar por iuyzio al vendedor que le haga sana la cosa que le vendio.* Et ita Grego. etiam ibi in glo. quilibet, idem notat. Ergo nihil inter est, quod venditor se obliget ad defendendum, & suscipiendam vocem, & causam, sicut hodie coeter notarij eos obligare solent in instrumentis publicis, nec ne, quando quidem utroque casu non tenetur, si nolit defendere, sed teneatur de euictione. ¶ Certè mihi hæc res magnè dubium facit, ideo saluo meliori iudicio existimo supra dicta ita esse intelligenda, quod si quidem venditor se non obligauerit ad suscipiendam causam, & nolit suscipere, emptor teneatur eam defendere, & prosequi, etiam si venditori solenniter denuntiauerit, & ita procedunt quæ diximus supra in versu. præterea est aduertendum, quia non satis facit denuntiatio, nisi quoque defendat. Et ita demum tenebitur hoc casu venditor de euictione, si emptor post denuntiationem defendat causam: & hoc modo sunt intelligenda dicta. l. regiz per ius cõe supra dictum, alias vero illud corrigent, quod est euitandum. Quod etiam probatur, quia paria sunt esse continentiam, vel præsentem, si præsens causam non defendat, sed si emptor sit cõsumax, & ob hoc condemnatur: non potest agere de euictione, vt statim dicitur in iur. &c. Si autem venditor promittat euictionem, & obliget se ad vocem, & causam suscipiendam, cum fuerit requisitus, & id non faciat, tunc quidem existimarem, quod teneatur de euictione, etiam si emptor causam omitat, & eam non defendat, quia per hanc conuentionem transfusa est obligatio emptori

ris in venditore. Vnde si venditor id omitat, tenebitur ex sua culpa & negligetia, quia præsumitur non bonam causam iouere, quando quidem eam non defendit, sicut promissit: ac per cõsequens tenebitur de euictione, quæuis emptor non defendat causam. Et hoc operatur obligatio, & promissio venditoris, & erit utilis admodum supra dicta cõuentio in practica, & ita existimo intelligendam esse hanc materiam & probatur ex ijs, quæ tradit Couarr. dict. nu. 7.

13 ¶ Si vero emptor fuit absens, & ob suam absentiam condemnatus non poterit agere de euictione, quia magis propter absentiam vitus videtur quam, quod malam causam habuit. Ita decidit expressè. l. si fideo. ff. de euictione. consonat. l. 36. in versu. otrosi dezimos, el. i. tit. 5. part. 5. & text. in dict. l. si fideo. dicit siugularem in mundo ad hoc Bald. in l. i. nume. 18. C. de sententijs & interl. omn. iud. & magnificat idem Bald. in l. si quado. n. 10. C. de testibus, & idem in l. 2. n. 11. C. quib. res iud. non noc. & text. illum vsq; ad nauicam commentatur Hippolyt. in singul. 4. & longe melius Aleiat. præsump. 22. regu. 3. & Greg. Lopez in d. l. 36. in gl. de tal rebeldia, & Couarr. vbi sup. n. 9. & Anto. Gom. etiam vbi supra.

14 ¶ Et licet venditor non teneatur assumere causam in se id tamen potest facere etiam actore inuito, vt probat expressè. d. l. 33. & ibi notat & bene declarat Greg. Lop. in glos. compro. & Anton. Gom. vbi supra. d. num. 39. fol. 19. col. 2. & 3. & Matth. de Affli. decis. Neapo. 235. & Conar. in pract. quæst. c. 13. nu. 2. & 3. & in cap. 4. num. 3. Vbi bene declarant materiam hanc in hoc articulo, ideo ad eos est occurrèdum, quoties opus fuerit & ad Sebastian. Vantium de nullit. in titu. coram quo nullit. proponi possit, & c. nu. 20. & 25. fol. 53. & 55.

15 ¶ Nunc supra dicta omnia de denuntiatione fienda venditori cum supra dictis solennitatibus & requisitis limitantur primo, si necessitas denuntiandi remissa sit per venditorè vel authorem: nam tunc etiam absque denuntiatione emptor vitus poterit agere de euictione. Ita probat text. expressus in l. Herennius. ff. de euict. & ibi notant Doct. item Bartol. & Doct. in l. non solus. §. morte. ff. de nou. oper. nuntiat. nu. 48. & Alexand. in l. 2. §. voluntatem. ff. solut. mat. Rip. in capit. cum M. Ferrar. iensis, num. 166. de consili. late Anto. Gom. dict. nu. 39. col. 5. illius dicens, quod hodie communiter per tabelliones & notarios publicos ita ponitur in contractibus emptiois & ven

& venditionis, & quod est optimè cõsiliu & valde utile, quod ita fiat & ponatur, sequitur Rebuff. vbi supra nu. 39. vbi num. 40. dicit quod adhuc hoc casu de requiritur denuntiandum est ratione de qua ibi per eum.

16 ¶ Imo videtur in huiusmodi cõtractibus apponi renuntiationem casuum dict. l. 36. part. 2. in quibus venditor etiam si res vendita euincatur, non tenetur de euictione, & puto similiter valere huiusmodi renuntiationem; cum contractus ex conuentione legem accipiant, vt sunt iura vulgaria & probatur etiam per supra dicta, quia si venditor potest renuntiare denuntiationi, quæ sibi debebat fieri necessario, ita quod alias si facta non fuisset non tenebatur de euictione, poterit etiam renuntiare casibus, in quibus non tenebatur, vt teneatur in eis de euictione, item quia nullo iure contrarium cauetur.

17 ¶ Et inuenio, quod quando venditor promittit emptorem defendere & obligat se de euictione, etiam si per iniuriam iudicis res euincatur, valet talis obligatio, vt tenet Angel. cõf. 176. incipient. præmittendum est ad euidentiam, vbi dicit, quod hoc pactu intelligitur quando per ignorantiam iuris vel facti iudicis euinceretur, quia iudex seruato iuris ordine procederet & res euinceretur quia isto casu vigore dictæ promissionis venditor non obligatur. Quia quado per ignorantiam vel iniquitatem iudicis res euincitur hoc plerumque contingit. l. i. in princip. ff. de appell. ibi iniquitatem vel imperitiam corrigat iudicantiu. Et de isto casu, qui accidit sæpè, promissio venditoris intelligitur & partes de eo cogitare videntur, sed quando iudex procedit sine aliquo ordine iuris, iste est casus insolitus, quod iudex penitus ordinem iuris prætermittat vnde non obligatur isto casu venditor. Ita Angel. quem refert & sequitur Decius conf. 74. nu. 2. Ergo sicut in hoc casu posito per d. l. partitè ad finem, quo non tenetur venditor de euictione potest ad eam obligari per pactum intelligendo modo supra dicto, idem poterit in cæteris casibus, quibus etiam non tenetur de euictione & pactum valebit.

18 ¶ Secundo principaliter supra dicta omnia denuntiatione fienda limitatur præterquam si constat & sit notorium, quod venditor non habebat bonam causam & etiam si sibi denuntiatio facta fuisset ad hoc non posset defendere nec obtinere, si emptor hoc onus probandi

in se assumat, & probet, quod hoc casu poterit agere de euictione non obstantè, quod venditor non denuntiauerit litem motam, quia frustra fit id, cuius euentus nihil operatur. Ita probat text. in l. emptorem in princip. ff. de act. empt. Imo potest emptor agnoscere bonam fidem & restituere sine sententia, si constat rem sibi venditam, esse alienam, vt in d. l. emptorem vbi in proposito aequiparantur notorium & sententia, secundo hoc probatur, quia causa finalis & effectus huius denuntiationis est, vt venditor denuntjatus & requisitus possit iura sua allegare & docere, ergo si ea non habet non debet iuari ex omiſſa denuntiatione. Et ita hanc opin. tenent Alber. & Fulg. in d. l. emptorem. Barto. Angel. & Paulus in l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de negot. gest. Hæc enā opin. tenet Gre. Lop. in d. l. 32. in glo. no quisesse, alios allegans, & eam sequitur pluribus allegatis & testantur cõmuniter approbari Coua. libr. 3. Var. reso. c. 17. n. 6. & Ant. Gom. dict. nu. 39. col. 5. illius numeri ad finem & col. sequenti fol. 18. ad finem & folio sequenti, sequitur alios allegans Rebuff. vbi supra nu. 37. & 45. & 46. Referunt tamen supra dicti contrarium tenuisse gloss. in dict. l. emptorem in principi. quam sequuntur ibi Bart. & alij Doct. relati per supra dictos & tandem referunt Deci. cõf. 74. nu. 5. dicentem hanc videri cõmunem opinionem, & ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo & Gratū cõf. 157. libr. 1. idem dicentem. quam etiam late defendit Socin. in l. 2. §. voluntatem num. 14. ff. solut. ma trimo. Sed præcedens opinio verior & communis est secundum supra dictos, quia vt Grego. ait, non video hanc secundam opinio. esse communem.

Inter quas opiniones concordiam asingat Couar. quod prior opinio potior sit & procedat emptore assumente onus probandi & probando iustitiam euincētis, posterior vero cum emptor agnouit bonam fidem, eamque agnitio nem allegat agens de euictione non tamen probat iustitiam euincētis. Secundo quod prima opinio procedat quo ad simplicem actionem de euictione, secunda vero quo ad duplum, quia id peti non potest, nisi re euicta per sententiam. Et licet aliqui opinentur requiri hoc casu denuntiationem, hoc tamen procedit secundum Imol. & alios quando emptor bonam fidem agnouit & restituit aut sententiam aliàs enim resoluit & concludit Couarr. quod emptor qui sententia iudicis rem restitu

tuit ager de euictione ad duplam, quamuis nō denuntiauerit litē venditori si probet ius euicentis, iusteq; sententiam latam fuisse nec venditori vllum ius in eare competere, & ita explicandus est articulus hic difficilis.

¶ Et resolutio breuissima, quę ex supra dictis colligitur hæc est, quod emptor potest agnoscere bonam fidem & rem restituere ante sententiam si sibi constat & est notorium q; venditor non habebat bonam causam, itaq; eam non posset defendere etiam si denuntiatio & requisitio litis mota, ei facta fuisset, quo casu potest agere de euictione ad simplicem cum dānis & expensis, assumens in se onus probandi, & probans, q; venditor non habebat bonā causam, quia res erat aliena & ei non competeat vlla iuridica defensio, etiam si venditori non denuntiauerit. Dupla autem peti non potest agnoscere emptore bonam fidem & restituente rem ante sententiam, nisi denuntiatio solennis præcesserit, & probauerit actor quod supra modō diximus, vel si denuntiatio non præcessit res fuit euicta per sententiam, & probet emptor venditorem nullum ius habere nec habiturum etiam si litis mota sibi denuntiata fuisset.

19 ¶ Vltimo, vt ad nostram quæstionem de iuramento concedendam est aduertendum q; si venditor in instrumento venditionis iurauerit defendere emptorē in causa euictionis, & postea sciat litē motam, licet denuntiatio vel requisitio sibi non fuerit facta per emptorē de lite mota, tenebitur de euictione re euicta per sententiam. Et ita hæc erit tertia principalis limitatio ad omnia supra dicta de denuntiatione fienda venditori quod quidem procedit propter robur & virtutem iuramētū attributā cōtractui, quia iuramentū habet vim interpellationis, vt cōstituat debitorē in mora iuxta tex. in. c. breui de iur. iurā. & ibi notat Ioā. Andr. & Abb. & est communis eorū opin. vt latius diximus supra. c. 76. Atq; in specie hæc opin. q; iuramentū in proposito excuset a denuntiatione quādo venditor scit litē motam, tenet primus omnium Alex. in. l. 2. §. voluntatem. ff. solut. mat. vbi Ias. n. 27. eam sequitur, & inquit se eam defendere per plures rationes in. l. q; te mihi. ff. si cert. ab impugnationibus Alexan. ibidem tenentis contrariā. Hæc etiā opin. tenet tanquam nouam Andr. Siculus Barbat. in. d. c. si. de empt. & vedit. & veditur magis cōmunis hæc opin. Gomezio in. §. itē si quis postulante nu. 10. de actio. vbi primo dicit tenendam, & postea dicit, q; adhuc sibi non

quiescit animus. Nam ista priuilegia exorbitantia nō sunt per subauditiones glossarum, & Doctō. inducenda, vbi nō est dispositio legis iuxta glo. in. c. cupientes. §. quod si per viginti, verb. petere de election. lib. 6. quam sequuntur Ias. Alex. & Hippol. per Gomezii ibi relati. Quæ gl. tenet, q; non sunt reuocanda iura per subauditiones sed potius reducenda ad concordia. Insuper addit Gomez. q; cōtra cōmunem opin. non habentem casum. Il. pro se possumus iudicare secundum Anto. de Bur. Ias. & Andr. Siculum quos refert. Sed supra dictum fundamentum satis leue est atq; generale & ob id nō discendum a cōmuni. Quam etiā sequitur plures relati per Couar. vbi supra nu. 7. qui cū quoq; sequitur in casu supra posito, scilicet, quoties venditor sciuerit litem motā fuisse emptori & ipse venditor iuramento præstito in contractu venditionis promiserit in specie se defendurum emptorē si quæstio mota fuerit super re empta alioqui si venditor simpliciter iuramentum præstitit, iuraueritque in genere contractum ipsum venditionis, forsitan erit necessaria denuntiatio secundum ipsum, tādē inquit maturius esse considerandum super hoc. Ego vero, si cōtractus: promissionem siue obligationem expressam de defendēdo emptorē a controuerfia, si mota fuerit super re vendita cōtinet in superque & iuramentum, licet generale super omnibus in instrumēto cōtēns obseruādis, existimo nō esse necessariā denuntiationē supra dictā si venditor cōscius sit litis motæ, quia hæc denuntiationē operatur iuramentum quando ipse veditor promisit defendere emptorē, cū scit litē esse motam. Quia licet iuramentū postea sequutū sit generale, cōprehensit vnāquāq; particulā cōtractus, & ita procedit optimē hæc opinio in his terminis. Quod autem ait Couar. supra proxime relatus pro limitatione huius opin. procedere poterit & locum habet quotiescunq; veditor expressē non se obligauit ad euictionem & defensionem emptoris, quia licet ex natura cōtractus teneatur ad id, vt supra in principio huius cap. dictum est, tamen iuramentū non extenditur ad alia vltra in instrumēto expressā & comprehensā, cum de iure fortitatur naturā cōtractus, super quo interponitur, sed ea est natura euictionis, vt debeat litis mota denuntiarī auctori quamuis ipsi sciat aliter de ea cogitari, vt supra dictū est, igitur, &c. Hæc etiā opin. principalē, q; iuramentum excuset a denuntiatione supra dicta tenet alios allegās Roland. a Valle conli.

conli. 6. nu. 48. libr. 1. & idē Couar. de pact. in 6. r. parte relect. §. 4. n. 7. verfic. septimo ex pre notatis. vbi feremittit ad se ipsum in. d. lib. 3. Var. ca. 17. nu. 5. Cū qua etiam opinio transit licet cum scrupulo Palat. Rub. in repet. ca. per vltimas. §. fin. nu. 32. de donat. inter vir. & vx. licet cū hoc auctore & Gomezio vbi supra dicat hæc opin. non recipi in praxi Petrus Rebuff. vbi supra nu. 35. & 36. Ex qua cōmuni opinione declarada est alia opinio Specul. & aliorum, quā in proposito nostro refert Palat. Rub. vbi supra num. 31. Quę habet, quod licet promittens tanquā aduocatus defendere ecclesiā, an id non teneatur nisi sit requisitus, vel interpellatus iuxta notata in ca. breui. de iureiur. si tamen iurauit tenetur eam defendere licet non sit requisitus nec interpellatus, nā hoc debet intelligi, si sciat litem motā contra ecclesiā iuxta supra dictam cōm. opin. Quia alia iniusta esset, vt ignorans ligaretur per iuramentum. Quod est notandum pro recipientibus gradum licētiatus, vel doctoratus Salmantica, qui iurant defendere ecclesiā & vniuersitatem Salmantinam, sicut ipse iurauit: nam tenentur defendere eas etiam irrequisiti, dum modo sciant litem motam, ideo aduertat ad hoc iurantes.

20 ¶ Imo aliud singulare operatur in materia euictionis iuramentum præstitū ab emptore, scilicet, q; si vendidit tibi fundū pro centum, & me obligauit de euictione ad duplū, & mihi soluiti quinquaginta, & residuum promissisti cū iuramento, soluere certo termino si demū non soluerit, poteris cogi ad soluendum, & propter periculum perdes pretium, & ego veditor liberabor ab euictione, etiam si post terminum soluas. Ita in specie notat & dicit Matheyl. notat. 30. quę sequuntur Ias. Decius & Brunus, & hos referens Rolādus a Valle cōli. 57. num. 16. lib. 1. sequitur simpliciter Dominus Antonius de Padilla in. l. si quis maior num. 47. C. de transact. Pro qua opin. allegatur communis illa opinio, quā habet, q; d. l. si quis maior probans, q; contraueniēs transactioni iurata, infamia notatur, accepta restituit, poenā soluit, actione remanet priuata, procedit & habet locum in omnibus cōtractibus vt supra diximus cap. præcedenti, num. 1. Ergo emptor hic iurans soluere pretium rei sibi venditæ, vel partem ipsius intra certum terminum, si id non faciat & sic contraueniat iuramento, amittit pretium & remanet priuatus actione, quā habet aduersus venditorē, si sibi res empta euincatur. Sed cer-

te, his non obstantibus, mihi hæc opinio nunquam placuit neq; placere potuit, quia actus agentium nō debet operari vltra eorum mentem & intentionē, vt in. l. non omnis. §. 1. cum similib. ff. si cert. pet. Sed emptor iurans soluere pretium, partemve ipsius ad certum tempus, eius tantum mentis videtur fuisse, vt certior sit venditor de solutione ad tempus constitutum fienda, & non vt amittat actionē de euictione, de qua amittenda non est actū nec cogitatum tēpore iuramētū. Imo nec est nata actio euictionis, sed tūc demū nascitur & locum habet, cū res euincitur ab emptore tertio per sententiā præcedente solenni denuntiatione facta veditori per emptorē forma & modo supra traditis. Igitur ea actione priuari non debet propter nō solutū pretiū tempore constituto in cōtractu, si tamē postea soluat. ¶ Cū iuramentū transactio, nec illa renuntiatio debeat extendi ad incogitata, vt in. l. qui cū tutoribus, & in. l. cū Aquiliana. ff. de transact. & in. l. mater decedens. ff. de in offi. testamen. & in. l. si libertus. ff. de oper. libert. notatur in. c. Quintavallis de iure iuran. & in. l. sed & si quis. §. quæ situm. ff. si quis cauit. tenet Roland. a Valle conli. 6. nu. 28. & 52. libr. 1. vbi hoc intelligit quando non fuit cogitatum in specie nec in genere, sicut in proposito nullo modo fuit cogitatum de euictione. Et inquit Andreas de Iern. cum quę referens Paris de Puteo in tractatu de re milit. in vers. an miles captus & deuictus nu. 8. volumi. 12. tract. diuerso. doctor. fol. 167. quod iuramentum non extenditur nisi ad expressa & cogitata argumenta. clericus de iureiurā. & ca. inter quos. de renunt. & Hostiens. in dict. ca. clericus inquit, quod est odiosum & periculosum, quod iuramentum extendatur. Et quod iuramentū sit stricti iuris, & non debeat extendi de facili, tradit Auiles in proemio capitulum prætorū in glo. en los casos. nu. 4. fol. 17. Imo iuramentum intelligi debet, vt saepius dictū est, secundum naturam actus, super quo interponitur: sed natura cōtractus emptionis & venditionis ex parte emptoris est, vt eo solvente pretium, etiam post terminum, possit agere, vt si bi tradatur res empta. vt in. l. Iulianus. §. offerri. & in. l. ex empto. ff. de action. empt. ac per cōsequens de euictione si sibi re tradita euincatur, vt in dict. l. nō dubitatur cum similib. C. de euict. quia si res antequam tradatur, euincatur, venditor non tenetur ad interesse, sed tantum ad pretium reddendum, si illud receperat, secundum Paul. de Castro, qui est vidē

21 **D**us in. l. secundus, quem. nu. 2. & 3. ff. locat. quod nunc non firmo nec proba: quia indiget maiori otio. Ergo licet emptor iurauerit soluere pretium ad certum tempus, intelligi debet, vt licet post tempus soluat non priuetur actione ex empto ad rem petendam, & ad agendum de euictione, si sibi res tradita fuerit euicta. Et ita merito Presul dignissimus at que insignis Couarr. de pactis in. 6. in prima parterelect. §. 4. nume. 5. in vers. qua ratione. falsam esse existimat sententiam supra dicta, Matheslan. quauis proueniat à dicta communi opinione quæ ampliat. d. l. si quis maior: vt procedat in quocunq; contractu. Nec suam opin. aduersus Matheslan. probat dominus episcopus aliquo fundamēto, nisi per autoritatem illorum qui contra supra dictam communem opinio. tenēt, respondens. d. l. si quis maior esse intelligendam eo quidem sententiā, vt iuramentum accipiat omnes conditiones quas contractus, cui accedit ipso iure ab exordio recepit vt supra nos late diximus. c. 37. n. 3. quæ responsio bene conuenit in proposito nostro, cum vt supra modo diximus natura contractus emptionis & venditionis sit, vt quocunq; tempore empto soluat pretium possit agere actione ex empto ad hoc, vt sibi res vendita tradatur & tradita sana & certa efficiatur si ab alio euincatur. Ergo iuramentum hoc casu præstitum per emptorē de soluendo pretium vel partem ipsius ad certum terminum intelligi debet secundum supra dictam naturam & conditionem contractus emptionis & venditionis.

22 **S**ecundò principaliter respōdeo. d. l. si quis maior, qm in casu illius. l. illa actio qua priuatur contraveniens erat nata tempore iuramenti, vt constat ex ipsa. l. At vero in nostro casu actio euictionis tempore huius iuramenti minime nata est, quādo quidem non petitur res ab emptore, imo dubium & incertissimū est an ea postea euincatur, & ideo maxime differt casus illius. l. à nostro, ac per consequens non bene potest allegari text. ille ad nostrum propositū quia dissimilia & diuersissima hæc sunt. Præterea si opinio Matheslan. & sequaciū vera esset à fortiori priuaretur emptor actione ex empto, quæ sibi competit ad compellendum venditorem, vt sibi tradat rem venditam: quia traditio prior est quā actio de euictione, sed consequēs est falsum, quia iniquissimum esset, qd propter non solutū pretium vel partē ipsius emptor priuaretur re emptā, & pretium eius soluere compelleretur, locupletaretur

enim venditor cum iactura aliena: gatur antecedens non est verum nec tenendum,

23 **T**ertio respondeo. d. l. si quis maior iusta supra dicta communi opinione, qd secundū Rolā. à Vall. conf. 57. nu. 46. & 47. vbi inquit, qd. d. l. si quis maior. ex quo est nimis iugrosa & nimis dura & que vix obtineret in practica secundum Corneum conf. 246. col. 1. in fine vol. 3. vbi inquit vidisse bis iudices, qui noluerūt admittēre. d. l. non habet locum nisi concurrant & veniscentur omnia, quæ in illa. l. continentur secundum Doctō. cōmuniter ibi & Corneum vbi supra. Sed in nostro proposito non concurrunt omnia illa, prout ad litteram poteris videre & considerare, præcipue, quia actio in nostra quæstione de euictione, non est nata tempore iuramenti præstiti vt supra dictum est, in illa vero. l. actio nata erat ab antiquo, igitur. Præterea in non soluente pretium ad terminum promissum non datur dolus, sed vt frequentius accidit difficultas, vel nimia indigentia, quæ licet eum non excuset dolū tamen non arguit ob quem actione priuatur, sicut in. d. l. si quis maior cōtingit in cōtraueniente libenter contractui iurato, nulla causa intercedente, quæ eum excuset à dolo. Nam ad hoc vt ille tex. procedat necessarium est, vt dolo transactioni vel alteri contractui iurato contraveniatur: nam qui sine dolo cōtrauenit non incidit in penas illius. l. quia peritium non committitur absque dolo vt in specie illius. l. tradit hanc esse communem opin. doctorum plures allegans dominus Anton. de Padilla ibi num. 41. licet num. 42. referat etiam contrariam opinionem esse communem & eam sequatur, sed in nostra quæstione dolus omnino deest à communiter accidentibus vt supra aduertit, igitur nullo modo in ea habebit locum dict. l. præcipue, quia licet sit culpa in non soluendo ad terminum.

24 **Q**uælibet tamen causa etiam iniusta excusat à dolo ac per consequens ab eius pena vt in proposito latissime tradit dominus Anton. de Padilla in. d. l. si quis maior nu. 42

25 **E**t licet subtiliter instetur, quod dolus arguitur & probatur eo ipso quod debitor non soluit in tempore promisso id, ad quod obligatus erat, vt in. l. si procuratorem. §. dolus & in. l. dolus. ff. mandat. vt tradit alios allegans Roland. à valle. dict. cōf. 57. n. 7. vbi addit idē esse quando quis promissa non seruat quatenus debet & potest, & contra eum, qui non facit, quod facere tenetur, attamen in proposito non militat nec concurrunt omnia illa quæ in casu.

in casu. d. l. si quis maior ponitur vt supra dictum est, igitur, eius dispositio non est trahenda ad nostrum casum. Et ita ex supra dictis saluo iudicio melius sentientis existimo verissimam esse hæc Illustissimi Præsulis & meā opin. aduersus Matheslan. & sequaciū sententiam, imo difficile fore existimo obtinere in practi. secundum eorum opinionem

26 **V**ltimo in materia nostra iuramenti est aduertendum, quod licet clausulæ consuetæ apponi, possint apponi per tabelliones in instrumentis coram se celebratis, quia videntur apponi de consensu & voluntate partium, vt in. l. si. C. de fideiuss. & in bonæ fidei iudicijs veniant ea, quæ sunt moris & consuetudinis vt in. l. qd si noluit. §. quia assidua. ff. de adilit. edict. Circa quem text. plurima cōgerit Laf. in. l. certi conditio. §. si in uos. ff. si cert. pet. [& plura Ant. Gabriel lib. 6. commun. opin. conclu. 3. de consuet. per totam pag. 367. & sequentib.]

27 **E**x quo text. inquit singulariter idē Laf. in l. argentarius in princip. nu. 5. ff. de edendo, qd quādo tabellio cōplet scripturam publicā ex protocollo notarij mortui debet apponere clausulas consuetas, licet in protocollo nō sint vt puta si est mulier, quod renuntiauit Velleiano, si fideiussor epistolæ diui Adriani, si duo rei debendi, cōstitutioni duorum reorum, qd est valde notabile (nisi falsum meo iudicio foret) quia notarius huiusmodi non potest ex protocollo notarij mortui deducere nec apponere in scriptura transumpta, nisi quod continetur tantum in protocollo, præterea quia nūquam præsumitur renuntiatum Velleiano nisi expresse ei renuntiatum fuerit vt supra late dixi capit. 20. nu. 8. & 9.

28 **I**tem etiam licet in instrumento non sit hypotheca apposta poterit notarius illam apponere, vel censetur apposta si est cōsuetum. Ita tenet ibidem Capola col. 3. & eum referens Anto. de Fan. de pignor. primo membro. tertiar. partis. nu. 24. fol. 65. & Tirac. de vtroq; retract. secunda parte. §. 3. gloss. vnic. num. 6.

29 **A**nto. Gabriel vbi supra nu. 14. vbi titu. 15. idem tenet in quarentigia si esset consuetudo illam apponendi

30 **L**icet hæc compiata se habeant, iuramentū tamen tabellio nunquā in scriptura coram se celebrata apponere poterit, nisi partes illud coram se expresse præstiterint, & etiam si sic consuetudo iurandi similia in instrumenta, quia cōsuetudo non potest fingere, iuramentū in teruenisse, ita tenet Socin. l. Gallus. §. idem

credendum nume. 4. ff. de liber. & posthūm. Vbi addit cū Anton. Abb. & Imol. tabellionem rogatum conscribere instrumentum ad sensum sapientis non posse in instrumento adijcere iuramentum, nisi à partibus præstitū fuerit specialiter. Quam opin. refert & sequitur allegans Cagnolus Dominus Anto. de Padilla in. d. l. si quis maior num. 30. quod profecto est notandum & menti tenendū, idem tenet [alios allegans Anton. Gabriel vbi supra nu. 24. vbi hoc declarat procedere quādo certū est nō esse appositū iuramentū secus si est dubiū & nu. sequi. in quinq; ille qui ex mandato alterius debet facere contractum potest iurare si est consuetum eandem principalem supra. d. sententiam in nostro proposito tener etiam] Marcus Anton. Bauer, in tractatu de virt. & virib. iuram. nu. 4. vol. 5. Doct. fol. 21. vbi limitat quando esset dictū quod notarius extendat instrumentū ad consiliū sapientis: & sic videtur tenere in hoc contra supra dicta. sed præcedens verius existimo, scilicet, qd adhuc hoc casu nō possit notari adijcere iuramentum nisi à partibus expresse præstetur. Coadiuuatur opinio Socin. & sequaciū: quia iuramentum adiectum in locatione expressa, non censetur repetitum & renouatum etiam inter easdem personas pro tempore tacite reductiois, vt bene ex facto consultus probat Bero. 13. q. 100. per totā inde inferēs ad multa.

31 **V**terius in materia euictionis restat alia plurima quotidiana, quorum præcipua late explicatur per Couarr. dict. lib. 3. Varia. Refolutio. cap. 17. per totum & per Anto. Gomez dict. 2. tom. c. 2. dict. nu. 39. & sequētib; per quos possunt videri. Er plures limitationes, in quibus tenetur venditor de euictione etiā si sibi non fuerit denuntiatum vide per Rebuff. vbi supra per totum illum articulum.

Index. Cap. LXII.

- 1 Contractus de iure communi nō habet executionem paratam regulariter.
- 2 Iuramentum decisorium appositum in contractu habet executionem paratam.
- 3 Iuramentum confirmatorium appositum in contractu an habeat executionem paratam?
- 4 Dicitio, mox, denotat velocitatem & omnem dilacionem excludit & habet vim latæ sententiæ: & proprie accipitur pro confessio sine intervallo.
- 5 L. i. tit. 1. lib. 4. non reuocatur regia intellectus.
- 6 Contractus publicus nō habens clausulā quarentigiam an habeat hodie de iure regio executionem paratam.

De contractu iurato an habeat executionem paratam de iure communi.

Cap. LXII.

Contractus de iure communi non habet executionem paratam regulariter ita probat text. qui ad hoc solet communiter allegari in. l. minor. 25. ann. cui fideicommissum. 41. in ordine. ff. de minorib. Vbi dicitur, quod si minor, qui habebat sententiam in sui fauorem de fideicommissio quodam sibi soluendo caueat se illud accepisse, & illud ob causam quasi creditæ pæcunij sibi nouo contractu promissum sit ad debitore, itaque nouatio facta sit ut quod ei debebatur per sententiam debeatur ex nouo contractu, poterit minor aduersus hoc factum restitui, reddit text. rationem, quia paratam executionem paratam ex causa iudicati persequutionem nouo contractu ad initium alterius petitionis redegerat. Ecce igitur text. expressissimum, vbi contractus de iure communi non habet executionem paratam, quia ideo ibi restituitur minor, quoniam quod sibi debebatur ex causa sententie habentis paratam executionem transfundit nouo contractu ad initium alterius petitionis, hoc est ad viam ordinariam. Quem text. ad hoc ibi notant communiter doctores. & alibi sepius vt constat ex Didac. Perez qui plurimos Doctores cogit in. l. 4. tit. 8. lib. 3. ordinariarum. col. 1067. vers. sciendum tamen est. vbi ad idem allegat bonum text. in. l. extat decretum. ff. quod met. caus. ibi, si quas petitiones habes actionibus experiaris. & inquit hinc esse quod statuta & consuetudines concedentes executionem instrumentis sunt restringenda, cum sint contra ius commune: & tandem refert alios Doctores excipientes a regula plures casus, vbi de iure communi habet locum executionem, scilicet Roderic. Suarez in. l. post rem iudicatam. Secundo notabil. & sequentibus. ff. de re iudic. & Anton Gomez in. l. 64. Tag. nu. 3. & Rebuff. in tractatu de lit. obligat. articul. 6. glof. 3. num. 8.

2. Si tamen in contractu adijciatur iuramentum habebit executionem paratam virtute, & religione iuramenti. Ita tenet Bart. in. l. 2. num. 8. ff. de iure iurand. dicens, quod iuramentum habet paratam executionem sicut sententia per text. in. l. sed & si possessori. §. pe-

nultim. ff. eodem. & expressius in dict. l. post rem. ff. de re iudic. Quare inquit Bart. quod si in fine contractus apponeretur ista clausula, & post prædicta, quia de prædictis posset dubitari dictus promissor detulit dicto stipulatori iuramentum: vt si iurauerit se debere recipere, quod teneatur, qui stipulator statim si bi delato iuramento se debere recipere iurauit. Tunc tale instrumentum, inquit Bart. de iure communi mandaretur executioni, & miratur quod consuetudo hunc modum non adinuenit. Quam opinionem tenet idem Bart. in. l. sed & si possessori. §. fina. & in. l. si duo patroni §. si. num. 3. ff. eod. dicit communem & tenendam plures Doctores. referens & tribus modis limitans Addit. Barto dict. l. 2. verb. iuramentum. & est magis communis secundum Iaf. ibi num. 19. & 20. vbi limitat pluribus modis, & a num. 9. latissime examinat articulum hunc & alias duas opiniones contrarias refert in hoc. Hanc etiam opin. sequitur & dicit verissimam latissime examinans & eam intelligens in iuramento iudiciali quæ extrajudiciali Roder. Sua. vbi supra 2. notabil. num. 1. & seq. & præcipue num. 7. refert Auiles cap. 10. prat. verb. executionem nu. 36. & sequitur plures allegans Tiraq. in. l. si vnquam verb. donatione largitus. nu. 104. C. de reuocand. donat. hanc etiam opin. testatur verissimam & communem plures Doctores. pro & contra allegans & satisfaciens fundamentis contrariæ partis nouissimè Dominus Anton. de Padilla in. l. si quis maior. nu. 69. & seq. C. de transact. vbi dicit etiam probari in illo text. in ver. mox.

3. Sed si bene aduertimus ad verba Bart. & se quacumque loquuntur in iuramento delato a parte parti, de quo nos non agimus in hoc tractatu, sed de iuramento confirmatorio & eius viribus. Quasi innuant manifestissimè præfati Doctores. quod in eo non habeat locum communis opinio, & sic quod iuramentum confirmatorium contractus non habeat executionem paratam. Et ita inuenio expressè dixisse Bald. in cap. 1. §. item Sacramenta in penultim. col. in fine de pac. iuram. firm. in vrbibus feud. vbi querit quare iuramentum decisorium pariat actionem & non iuramentum promissorium in futurum, & respondet quia iuramentum decisorium habet vim rei iudicatæ, sed promissorium habet vim nudæ pollicitationis. Et in terminis nostris tenet expressè Iaf. in. d. l. 2. n. 20. vbi limitat supra dictam doctrinam Bart. communiter approbatam, vt procedat quando iura-

iuramentum tendit ad decisionem litis præsentis vel futuræ, in quo casu loquitur Bart. & communis, secus si in instrumento adesset iuramentum promissorium in futurum, vel esset iuramentum simpliciter præstitum a debitore, dicens, caue quia in hoc erratur, quia aduocati putant, quod omne instrumentum, in quo ad sit iuramentum habet executionem paratam virtute iuramenti: quod si esset verum inquit Iaf. in ep. Bart. miraretur quare consuetudo non obseruaret hunc modum & formam iuramenti. Hanc etiam limitationem sequitur additio Bart. in. d. l. 2. in vers. istam autem opinionem etiam tenet Roder. Suarez in. l. post rem iudicatam in secundo notabil. in vers. considerate ultimo numer. 8. fol. 250. ff. de re iudic. vbi allegat etiam Bald. in. l. vnica. in princip. C. de confess. Et inquit Curt. Junior. in. d. l. 2. n. 7. ad fin. ff. de iure iurand. quod dicitur communiter moderniores, quod opinio Bartol. non procederet in iuramento simpliciter promissivo, vbi considerat, quod si partes iurent omnia & singula contenta in instrumento fore & esse vera & sibi inuicem stipulentur secundum practicum moderni tæpe vis, verba hæc æquipollere videntur practicæ Bartol. vbi supra. Sed dominus Anton. de Padi. vbi supra num. 71. tenet expresse contrariam opinionem. in quo quod licet Bart. solum videatur agere in iuramento decisorio, cum ob metum futuræ litis a partibus defertur, ratio atque religio iuramenti & in confirmatorio contractu militat, & in eo quoque sententiam Bart. locum sibi vindicaturam existimat, quia semper videtur velut in iudicio delatum huiusmodi iuramentum cum a tabellione recipiatur, quia iudex saltem cartularius est iuxta gl. secundam in. l. r. ff. de iud. quam sequuntur plures ibi relati per eum. Quam opin. aduersus primam ipse quoque pbo, quia mihi verior videtur, nec enim quicquid facit debile fundamentum Iaf. vbi supra tenentis contrarium, quia licet Bart. & communis tantum loquatur in iuramento decisorio, non tamen negant idem esse in confirmatorio, in quo idem iure optimo probari potest per omnia supra dicta in capitibus præcedentibus. Magnum enim est robur, quod a iure iuramento confirmatorio conceditur, nec debet dilatio concedi, vbi hoc iuramentum interpositum reperitur, sed summarie & executione procedendum est, cum non possit iurans aduersus id venire, quia inuolabiliter custodiri debet. Pro qua opinione ipse confidit text. in dict. l. si quis maior. C. de transact.

tion. ibi mox. quia text. ille loquitur in hoc iuramento confirmatorio.

4. Et dictio, mox, denotat velocitatem & omnem dilationem excludit, vt tenet gl. in auth. de incest. nupt. verb. mox. collatione secunda & hæc dictio, mox, habet vim late sententia: vt in finitos allegans tenet Tiraquel. in. l. si vnquam verb. reuertatur nume. 109. C. de reuocand. donat. vbi numer. 111. alias glof. & Doctor. allegans dicit, quod licet dictio, mox, varijs modis sumatur secundum subiectum argumentum, eius tamen propria ac genitiua vis & natura est, vt accipiatur pro confestim & sine interuallo, ergo cum dict. l. si quis maior loquens in iuramento confirmatorio vtatur dictione mox, consequens est in iuramentum hoc tanquam sententia lata habeat executionem paratam.

Et ultra limitationes supra dictæ doctrinæ Bart. communiter approbatæ, quæ per Doctores vbi supra assignantur, aliam nouissimè ponit Mench. de success. creat. §. 18. nu. 163. scilicet, quando prius præcessisset iuramentum de non exequendo, quod nunc non examinatio.

5. Restat videndum de practica supra dictorum, quia videtur quod hodie sint correctæ per. l. 6. tit. 1. lib. 3. ordinariarum quæ hodie est. l. 11. tit. 1. lib. 4. nou. recopil. regis qua prohibetur apponi iuramentum in contractibus adeo, quod si apponatur contractus sit nullus & exequi non possit. Et ita inuenio, quod per illam. l. Regiam hanc materiam limitat Roderic. Suarez in repet. d. l. post rem iudicatam in. l. limitatione dicens, quod instrumentum, vbi adit iuramentum a debitore præstitum non debet exequi, idem dicit & tenet Didac. Perez in. d. l. 4. col. 1089. vbi eam bene probat. ergo supra dicta omnia sunt hodie correctæ. quid dicendum? Breuiter de illa. l. Regia dixi supra in princip. huius tractatus. & latius in mea repet. authenticæ sacramenta puberum nu. 251. & sequentibus. C. si aduers. vend. vbi conclusum fuit debere eam intelligi in contractibus, quibus ad sui firmitatem non requiritur iuramentum nam in illis lex loquitur, non vero in eis in quibus ad sui validitatem & firmitatem requiritur iuramentum, sicut contingit in contractibus minorum. 25. ann. maior. tamen in sceminis. 12. & in masculis. 14. ann. Et ibi citat addidi alios casus, vbi etiam hodie attendit illa. l. potest in contractibus publicis apponi iuramentum. In his igitur omnibus casibus, in quibus licite potest apponi iuramentum hodie potest procedere & practitari doctrina Bart. vbi supra com-

sub nume. 19. ad fin. late hoc declarant & plu- ra exempla ponunt, in quibus ex coniecturis apparet voluisse partes vt primus debitor remaneat liber. Et hæc illatio procedit quando datio in solutum præcise facta est de consensu partium, secus si in subsidium & loco pœnæ vt in casu Decij. d. consil. 12. per totum, scilicet, quando quis promisit soluere vel restituere talem dotem infra annum, quod si non solueret ex tunc dat in solutum mulieri quædam bona eo pacto & conditione, qd si illa bona ab ea euincerentur, mulier haberet regressum ad dotem. Nam in hoc casu probat, fundat & determinat Dec. quod mulier elapso dicto anno possit directo & principaliter agere ad dotem, & non tenetur nisi velit, præd. bona accipere in solutu, quia hoc fuit adiectum in pœnam & in subsidium si promittens non solueret, & in fauorem mulieris, & ideo non inducitur nouatio & ipsa potest eligere quodcumq; horum voluerit. Nec obstat conditio & pactum appositum, quod si bona data in solutu euincerentur, &c. quia illa verba debent intelligi fidatio in solutu habuerit effectum, hoc est si mulier hoc elegerit potius quam dotem petere, quia dicta verba generalia non debent corrigere electionem ipsi mulieri à iure cõpetentẽ hoc casu. Et hanc opin. Dec. refert & sequitur Greg. Lopez in d. l. 15. in glo. por manero, ad fi. pro quo facit dicta in fine vers. præcedentis.

¶ Non omitto peregrinam limitationem ad A. l. fin. traditam per Decium in l. pacta noui firmã. n. 2. per illum text. C. de pact. allegatẽ ad id Bal. in d. l. si dum allegat. l. Valerianus vt regula. d. l. fin. non procedat in contractibus in cõparabilibus, de quibus in dict. l. pacta, quia ipso facto per secundum primum derogatur præcipue quando secundum pactum ex interuallo fit, secus si in continenti, quia in his terminis procedit text. in dict. l. pacta secundum Doctorem ibi. Si tamen præcise constaret de voluntate partium illa attendetur quia actus agentium non debent operari ultra eorum intentionem vt in l. non omnis. ff. si cert. petat.

¶ Quinto & principaliter in nostro proposito est ad id Bal. circa, d. l. si. C. de nouat. & l. regiam. quod licet in dubio nõ præsumatur nec inducatur nouatio nisi obligationis nisi expresse agatur, si tamen intentum iuramentum habet vim nouationis & delegationis ita probat text. in l. qui iurasse. §. fi. ff. de iure iur. vbi dicit text. iuris iurandi cõditio

ex numero esse, videri potest nouandi delicti gandi ve. &c.

¶ Imò & iuramentum habet vim solutionis, vt in l. iurandum etiam loco solutionis credit & in l. duobus. §. quod reas. ff. eod. tit. de iure iur. & in l. 16. vers. otrosi dezimos, titul. 11. part. 3. quod intelligit Bart. in l. qui iurasse. §. si qd habet vim solutionis facta, sed non vera. Ex quo infert idem Bar. in d. l. duobus. §. à fideiussore nu. 2. qd fideiussor, qui iurauit se soluisse non poterit hoc repetere à principali, pro quo fideiussit, quia hæc solutio, cuius vim habet iuramentum est facta & non vera, & ad hoc vt possit repeti requiritur solutio vera, vt in l. si pro ea cum materia. C. mandat.

¶ Vnde subinfert eleganter idem Bart. in d. §. à fideiussore nume. 3. quod non sufficere si de iussori habere instrumentum in quo creditor confessus est se recepisse ab eo debitum, sed oportet quod doceat verè esse solutu ad hoc vt habeat actionem mandati. Itaq; tenet Bartol. ibidem, quod ad hoc vt fideiussor qui soluit possit agere contra principalem debitorem, pro quo fideiussit per instrumentum solutionis & cessionis actionis, vulgo dictum, carta de lasto, requiritur quod constat de solutione & non sufficit quod de ea cõset per confessionem creditoris tantum, cuius in hoc doctrinam & opinionem sequuntur multi Doctores secundum Paul. de Cast. ibi. numero. 2. qui in factu contingentia dicit se consuluisse contrarium. Et opinio Bart. sequitur Fulgos. ibi dicens qd eam tenent concorditer omnes Doct. eandẽ opi. tenet idẽ Bar. in l. per diuersas nu. 12. C. mandat. & testatur cõmunẽ alios allegas Aviles in. c. 10. part. in gl. execution. nu. 38. col. final. illius numer. vbi refert cõtrarium tenere Bart. consil. 160. incip. Titius promisit. item Paulum & alios, & eadem inquit qd hæc secunda opinio, imo qd sufficiat cõstare de solutione per confessionem solam creditoris est vera & quod ita practicaret si casus eueniret. Et hanc secundam opin. fundat latè Bar. in d. cõsil. 160. qui est omnino videndus, & eam dicit veriorẽ & magis cõmunẽ plurimos referens Petrus Duenas in regula. 337. quarta ampliatione. & Ant. Gom. 2. tom. C. de fideiuss. nu. 13. & contra Bart. in primo loco in hoc testatur esse cõmunẽ sententiam T. C. in d. l. duobus in princip. nu. 7. & 9. vbi allegat Paul. & alios plures & limitat vno modo: hanc etiam secundam opin. sequuntur plures Doct. allegati per Traq. de vti o. traçt.

tract. tit. 1. §. 1. glo. 18. nu. 84. fol. 120. ad fin. & iterum. tit. 2. §. 4. glo. 6. nu. 17. fol. 317. in fine & Mathæus de Afflic. decif. Neap. 94. n. 2. vbi dicit qd Bart. in primo loco communiter reprehenditur. & hanc secundam dicit communem Roland. à Valle consil. 17. numer. 9. lib. 1. & tenenda est hæc secunda opinio quæ communiter practicatur quotidie me videntem in hac ciuitate.

¶ Habet etiam iuramentum vim cõfessionis quia censetur confiteri ille, qui detulit iuramentum, quicquid iurabitur esse verum per leum, qui in princip. ff. de iure iurand. ita dicunt communiter Doctores. secundum Paul. de Cast. in dict. l. qui iurasse. §. si. nu. 4. vbi ipse tenet & probat contrarium per d. l. duobus in fine. ff. de iure iurand.

¶ Habet etiam iuramentum vim acceptilationis. l. iurandum à debitore exactum. ff. de iure iurand. habet etiam effectum sententiæ l. 1. in princip. ff. quar. rer. act. non detur. l. 2. vbi quod maiorem habet quam res iudicata, & in l. sed si possessori. §. si. ff. de iure iurand. & in l. post rem. ff. de re iudic. habet etiam hris contestationis vim, vt in l. nã & postea. §. si. is, qui tẽporali. ff. de iure iur. l. sed si restituatur. §. r. ff. de iudic. de quo infra latius dicemus in tertia parte huius tractatus ca. 1. itẽ habet vim pacti obligatorij. l. si duo. §. si quis iurauerit cum §. sequenti. ff. de iure iur.

¶ Sed pro vera & recta intelligentia omnium supra dictorum de iuramento, in hoc capitulo est aduertendum primo, qd text. in d. l. qui iurasse. §. si. & in ceteris iuribus supra allegatis loquitur in iuramento decisorio delato à parte parti ex earum conventionione expressa, vt ipse tenet iura expresse dicunt & probat & etiam dict. l. 16. vers. otrosi dizimos, non vero loquuntur in iuramento cõfirmatorio, quo contrahens promittit aliquid se daturum facturum & non contra venturum, de quo propriè nos loquimur & agimus principaliter in hoc tractatu, & non inuenio in iure quod iuramentum confirmatorium habeat vim nouationis & delegationis huius contestationis nec sententiæ, confessionis nec solutionis, nec acceptilationis. Et longa est in hoc differentia inter iuramentum decisorium præstitum ex conventionione, & voluntate partium, quod operatur omnes supra dictos effectus, & inter iuramentum confirmatorium vt etiam dixi & aduertii in capitulo. præcedent. Vnde omnes dicentes quod iuramentum habet vim nouationis, delegationis, &c. sunt intelligendi de iuramento decisorio delato à parte parti, quia in eo loquuntur omnia iura in quibus ipsi fundantur, non vero de nostro iuramento confirmatorio contractus, quia in ipso secus est. Et ideo adduxi supra dicta in hoc capitulo. de iuramento decisorio, licet non loquantur de iuramento cõfirmatorio, ne aliqui decipiantur generali allegatione: quia iustum & conueniens visum fuit vt qui hanc prouinciam declarandi robur ac vires iuramenti confirmatorio susceperim, hæc adduxerim pro vera cognitione & distinctione horum iuramentorum, ne quod est proprium iuramenti decisorij aliis quis nostro confirmatorio falso attribueret, & nos de defectu argueret.

Secundò & principaliter pro intellectu. d. l. qui iurasse. §. si. de iure iurand. est aduertendum qd licet text. ille probet quod iuramentum decisoriu, quod proficitur ex conventionione partium habeat vim nouationis & delegationis, hoc non est accipiendum in eum sensum de quo loquitur dict. l. fin. C. de nouat. cum materia, sed improprie vt constat ex illo text. in dict. §. fin. ibi ex num. esse videri potest. Item licet in vtroque casu detur conuenientia in hoc quod sicut in nouatione propria de qua in dict. l. fin. cum materia noua pro veteri datur actio, ita & ex hoc sacramento decisorio actio in factum datur, tamen est maxima differentia inter has nouationes quia per nouationem & delegationem in casu, d. l. fin. cum materia. C. de nouat. in casibus, in quibus fit hodie nouatio prima omnino tollitur obligatio: at vero, in casu dict. l. qui iurasse. §. si. quando præstat iuramentum ex conventionione partium nõ tollitur prima sed alia, quæ resultat ex iuramento, scilicet actio in factum priori accedit, quia iuramentum est seruandum, vt in l. eum. in primo respons. ff. de iure iurand. Itaque priori casu ex nouatione propria datur actio priuatiuè, in secundo vero ex nouatione impropria per iuramentum datur actio accumulatiuè cum prima ita text. illum in d. §. si. & hanc materiam intelligit ibi glo. 1. Bart. Pau. de Cast. las. & ceteri Doctores. & Gomezius in d. §. item si quis postulante num. 6. de action. vbi arguit Iasonem ibidem attribuentem effectum nouationis iuramento cũ hoc iuramentum non tollat primam actionem, sed eam potius confirmet, & intelligit text. in d. l. qui iurasse. §. si. modo supra dicto dicens quod ibi illa dictio nouandi non accipitur pro nouatione de qua loquitur titulus de nouat. sed p rformatione primæ obligatio-

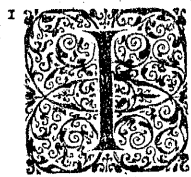
gationis vt capitur in l. chirographis. ff. de ad ministr. tuto. & allegat etiã ita notabiliter de clarantem Bart. in l. f. C. de vsur. rei iud. tandem inquit se fateri. qd si partes intenderent primam obligationem transferre in actionem ioris iurandi, quod possent, & tunc esset in dila nouatio, sed in casu dict. §. fi. loquimur in dubio propter solam virtutẽ ipsius iuramenti, quo casu prima obligatio nõ videtur sublata per supradicta.

Index. Cap. LXIII.

- 1 In certitudo vitiat omnem dispositionem.
- 2 Salarium aduocatorum licet non sit promissum taxari debet per iudicem.
- 3 Salarium famulorum licet non sit promissum certum debetur eis ex bono & equo vbi est consuetudo secus alias vbi est consuetudo qd famulis non detur salariũ, vt contingit in famulis scholasticorum.
- 4 Officio concessum salarii consuetudo, intelligitur in dubio sicut habuit prædecessor in illo officio.
- 5 Salarium deputatum semper videtur tacite constitutum electo ad sedem non facta mentione salarii.
- 6 Promissio incerta de equitate canonica valet etiam sine certum genere & specie promissum sit.
- 7 Testator si dixit lego pro anima mea & non dixit plus, valet legati favore religionis & commissarius potest disporre in quantitate, de quibus, & nu. 9.
- 8 Promissio incerta quod valet de iure regio.
- 9 Testator si mandet omnia per eum extorta restitui, hæc incertitudo certificabitur summarie per inuestigationem episcopi.
- 10 Legatum incertum valet hodie favore animæ & causa pia etiam si incertis personis legetur.
- 11 Testator si dicat heres meus dato pauperibus ex meis bonis nec summam adscripserit valebit huiusmodi legatum, & declarabitur pauperes esse ex domiciliis restatoris.
- 12 Duo specialia admittuntur favore causa pie.
- 13 L. c. post. §. gener. ff. de iur. dot. cum l. r. C. de doti promiss. plures concordia & intellectus & numeris sequentibus vsque in finem huius c.
- 14 Promissio dotis incerta valet, & quantitas debet de clarari arbitrio iudicis, & quomodo index debent hoc casu arbitrar.
- 15 Pater si vni filia promiserit, vel dederit certam dotem, & postea alteri filie promiserit vel dederit certam dotem, & postea alteri filie promiserit incertam dotem simpliciter, videtur velle promittere tantam dotem, sicut dedit vel promisit primæ filie.
- 16 Promissio incerta iurata valet & tenet, & venit certificanda arbitrio boni viri.

De incertitudine in contractibus.

Cap. LXIII.

ncertitudo vitiat contractum regulariter vt probat text. in l. ita stipulatus, la difficil, & in l. triticum. ff. de verbo. obligat. vbi Docto. late agut de hac materia præcipuè Alex. ibi in primis columnis, & Rip. num. 17. & sequen. vbi limitat pluribus modis, & qd incertitudo vitiat omnem dispositione tradit latissimè Hippolyt. de Marfil. in rubr. C. de probat. n. 373. & sequentib. vbi vsque ad num. 437. infinitos casus & act. vbi incertitudo vitiat & alios vbi non vitiat, refert.

- 1 Ultra quem adde casum, vbi incertitudo non vitiat, scilicet, in salario aduocatorum, nam id licet certum non sit promissum taxari tamen debet per iudicem, in quo ita versari iudex debet vt pro modo litis, proque aduocati facundia & fori consuetudine & iudicij, in quo erat acturus, æstimatione adhibeat, vt in l. 1. §. in honorarijs. ff. de var. & extra ordi. cognit. & in l. 10. 11. 12. & c. 20. tit. 16. lib. 2. nouæ recopil.
- 2 Alius etiam casus vbi incertitudo non vitiat est in famulo, nullo certo taxato salario recepto. nam de iuristigore nulli potest exigere nisi esset solitus operas suas locare & dominus conducere, licet de bono & æquo sibi debeat constitui & solui secundum qualitatem personarum & seruitij, arbitrio boni viri vbi est consuetudo quod famulis soluatur salarium, quia vbi non est hæc consuetudo non debetur hoc salarium nisi à domino constituitur vt potest verificari in famulis scholasticorum, quibus non est moris famulis suis studentibus salarium soluere, ita hæc omnia de famulo tradit alios allegans Didac. Perez in l. l. tit. 2. lib. 1. ordinam. column. 6r. Ultra quem adde Rebuff. idem tenentem (à quo forsã deduxit Didac. Perez) in 2. tom. super cõstit. Gallic. in tractatu de famul. fol. 3. folio. 239. vbi dicit quod ita vidit iudicari, scilicet, vt ex bono & æquo, &c. Et ita sapissime prædicatur vt salariũ soluatur famulis secundum personarum & seruitij qualitatem, arbitrio iudicis taxandum, licet à principio salarium certum non sit conuentum nec constitutum, item soluitur & iubetur solui secundum quod alijs famulis in eodem ministerio ser-

- seruientibus solet dari in illa prouincia regio ne vel loco.
- 4 Pro quo faciunt, quæ tradit Auiles. c. 1. prętor. in gl. salario, num. 3. folio. 49. vbi dicit qd licet concedatur officium cum salario consueto & salarium fuit varium retro temporibus, verba illa secundum salarium consuetum debent intelligi in dubio. sicut habuit prædecessor suus secundum Bald. & Iaf. quos ibi refert.
- 5 Adde etiam, qd salarium deputatum semper videtur tacite constitutum electo ad sedem non facta mentione salarii, & idem in salarijs potestatis & aliorum officialium sed secus in salario, quod constituitur difformiter secundum merita personarum, vt in l. salarium. C. mäd. & ibi alia addit in hac materia de salarii constitutione. Et per prædicta iam obtinui in salario cuiusdam sacristæ quia fuit conductus per quandam communitatem ad officium sacristæ salario consueto, quod quidem fuit varium retro temporibus: allegaui quod ei debebat solui secundum quod fuit solutum prædecessori suo immediato & ita iudex pronuntiauit sua sententia.
- 6 Sed de canonica æquitate promissio incerta valet etiam si incertum in genere & specie promissum sit, & potest peti, vt arbitrio boni viri constituitur, itaq; de iure canonico non procedit dict. l. ita stipulatus. & d. l. triticum. cum similibus, vt tenet singulariter Archid. in capit. sunt nonnulli. r. quæ st. r. quod dictum est incognitum legis secundum Alexand. in d. l. ita stipulatus, nu. 9. quem sequitur Iaf. nu. 3. & sequuntur plures relati per Iaf. in d. l. triticum, nu. 4. vbi maximè cõmẽdat in præctica, sequitur plures allegans Matthæ. de Afflict. decif. Neapol. 337. num. 10.
- 7 Vbi num. 11. inferit cum Cardin. in clem. 1. de testam. quæ st. 28. quod si testator dixit, lego pro anima mea. & non dixit plus, valet legatum favore religionis, & commissarius potest disporre vsque ad quantitatem conuenientem iuxta dignitatem personæ quantitati, facultatem, & numerum liberorum argum. l. pater. ff. de leg. 2. & l. cum post. §. gene. ff. de iure dot. & l. si quis. §. 2. ff. de relig. & sumpt. fun. & in cap. cum tibi. de testam. eandem doctrinam Archidia. sequitur etiã Ant. Gomez in ca. de qualitatibus contr. num. 10. & testator communem plures allegans Ripa in dict. l. ita stipulatus, nu. 25. & 26. Inquit tamen Alexan. vbi supra, quod hoc dictum Archid. seruabitur tãtum in foro canonico, non

- verò in ciuili, & idem tenet Socin. in d. l. ita stipulatus, num. 29. ff. de verbor. oblig. & ibi Ripa. num. 26. dicens, qd in curia forte mercatorum seruaretur dictum Archidia.
- 8 Potest attentari, quod hodie etiam in foro ciuili sit seruanda hæc doctrina Archid. attenda. l. 2. incipit. Pareferendo que aliquo se quis obligat a otro, ad finem titul. 16. lib. 5. nouæ recopilat. reg. dum dicit lex. Mandamus que cada via valala dicha obligacion y contrato, que fuere fecho en qualquier manera que parezca que vnose quis obligat a otro. Quæ verba sunt ponderanda, quia per ea videtur approbari illa opinio Archidia. præcipuè attenda æquitate, & veritate, qua. ll. reg. semper, nituntur, & iudex hoc casu arbitrat certum secundum negotij, & personarum qualitatem, & subiectam materiam.
- Uterius circa illatione Matth. de Afflict. vbi supra ex Cardin. est addendum, quod illam sequitur Ripa in dict. l. ita stipulatus, nu. 24. & alios etiam allegans Hippolyt. vbi supra num. 374.
- 9 Vbi idem etiam tenet, quando testator mã dat omnia per eum extorta restitui, quia hoc casu ista incertitudo certificabitur summarie per inuestigationem episcopi, qui etiam procedet extante iuramento partium, & hoc fauore animæ per supra dictam doctrinam Cardin. & allegat Docto. ita tenentes, & idem tenet fauore cuiuscunq; causæ piæ & exemplificat aliquibus modis. Et pro illa doctrina Cardinal. allego bonam l. regiam. 32. Tauri, quæ hodie est l. 6. tit. 4. lib. 5. nouæ recopilat. reg. que disponit. Que quando el testador dio poder a otro para que por el pueda hazer testamento sin declarar de la manera que le auia de hazer el tal commissario pueda descargat los cargos de consciencia del testador que le dio el poder pagandolos deudas y cargos de seruicio y otras deudas semejantes, y mandar distribuir por el anima del testador la quinta parte de sus bienes que pagadas las deudas montare, y el remaniente se parta entre los parientes que vinieren a heredar aquellos bienes obintestato, & his deficientibus, pagado a la muger del defuncto, lo que segun leyes de nuestros Reynos le puede pertenecer, es obligado el tal commissario a disponer de todas los bienes del testador por causas pias, y provechosas al anima del que le dio el poder, y no en otra cosa alguna. Insuper in proposito videnda sunt. l. 10. & c. 11. eiusdem tit. nam dict. l. 10. disponit quod si commissarius non disposuit successores defuncti distribuant quintum pro anima ipsius defuncti, si prædicti successores nõ sint

de ascendētibz vel descendētibz, itē dicit. l. 11. disponit quod commissarius non possit disponere de pluri quam quinto quando testator nominauerit hāredem nisi aliud dixit specialiter testator in commissione.

10 ¶ Ex quibus inferatur quod hodie non tātum valebit legatum incertum fauore animæ & causæ piæ, sed etiam si incertis personis legatur, vt in l. id, quod pauperibus. C. de episcopis & clericis. & est optimum exemplum in casu doctrinæ Cardin. supra relatæ.

11 ¶ Potest & aliud exemplum poni si dicat testator, hāres meus dato pauperibus ex meis facultatibus nec summā ascripserit, quia valebit huiusmodi legatum & secundum rationem iuris communis declarabitur, pauperes esse ex domicilio testatoris argumento. l. quia conditio. §. fin. ff. de condi. & demonstrat. & tex. in l. si quis ad declinandam. C. de episcopis & cleri. & quauis pauperes domicilij testatoris videantur incertæ personæ, & incertis personis legatum factum non valeat iuxta text. in §. incertis el. r. instituta de legat. tamē hodie valet quia corrigitur ille text. in §. sed nec huiusmodi eodem tit. delegat. nec obstat fundamentum Socini in l. quidam relegatus numero. 12. ff. de reb. dub. tenentis non valere legatum in specie & exemplo supraposito quia videntur duo specialia concurrere. Nam iure communi valet hodie legatum relictum incertis personis & non iure specialia per text. in §. sed nec: & ita non concurrunt duo specialia in proposito, nec est speciale hodie, quod disponit. d. l. id, quod pauperibus.

12 ¶ Maximē quod fauore causæ piæ admittuntur duo specialia. l. fin. C. ad Vellei. quam ad hoc allegat Crotus in repet. 2. l. si constante. numero. 23. ff. solut. matr. & quauis Salicet. in dicit. l. id, quod pauperibus contra cōmunem tenuerit dicens quod dictus. §. incertis. non est correctus per dictum. §. sed nec huiusmodi. Eius sententia penitus respuenda est tanquam contra text. in dicit. §. sed nec secundum ea, quæ rectē adducit Socinus in dicit. l. quidā relegatus nume. 12. pro quo facit tex. in l. extraneum. C. de hāred. instit. iuxta regula tex. in l. in tempus. ff. eodem titulo. & in l. quod sponsæ. C. de donat. ant. nupt.

13 ¶ Vterius ne materiam incertitudinis agentem dicatur, consulto me omni fuisse difficultatem præcipuā, quæ in proposito est super contrarietate & intellectu. l. cum post. §. gener. ff. de iur. dot. cum. l. r. C. de dot. promif. nam in

dicit. §. gener. dicitur, quod generā facere dotem arbitratu foci certo die dari, nō demonstrata re vel quantitate, stipulatus fuerat, arbitrio quoque; detracto stipulationem valere placuit, & postea in verlicu. sequenti ponitur, qualiter hoc casu dos constitui debet. Rursus in dicit. l. r. C. de dot. promif. dicitur quod si in nuptiali instrumento ascriptum sit, quod ea, quæ nubebat dotem dare promifit, nulla specie neque quantitate declarata nō potest peti dos, quid dicendum? Ideo de horum iurium cōcordia agere decreui priusquam ad nostrā quæstionem de iuramento in hoc capite declarandam condescendamus.

14 ¶ Vera igitur resolutio est quod vnū ex priuilegijs dotalibus est quod relictum dotis incertæ, siue promissio valeat & quātitas debet declarari arbitrio iudicis per text. in dicit. l. cū post. §. gener. & in l. 3. C. de dot. promif. ita tradit Paul. de Castr. Matthæ, de Afflict. decif. Neapolita. 337. numer. 9. & communiter Doctores. in dicitis iuribus & Ant. Gomez in l. 53. Taur. nu. 19. & hoc casu æstimabitur dos iuxta formā dicit. §. gener. verfic. dotis etenim, vbi dicitur quod dotis quantitas p. modo facultatū patris & dignitate mariti constitui potest, vt tradit etiā Anton. Gom. vbi supra & quod dos debeat constitui arbitrio iudicis cum ea petitur a persona, quæ tenetur dotare testator cōmunem opinionem. esse plures allegans Gaspar Baeca in tractatu de nō melioran. ratione dotis filiarum. ca. r. num. 6. folio. 3. vbi allegat plura iura ad hoc quod dos constituenda sit cōsiderato aut liberorum facultatum paternorum valore, generis filiarum & patris dignitate per text. in l. si filiarum pater. ff. de lega. 3. l. quæro. ff. de iur. dot. au thenti. res. que. C. communia delegat. ibi, pro dignitate. & allegat etiam plures Doctores. ita tenentes, & alios dicentes etiam regionis morem spectandum & inspiciendum esse & ideo relinquitur arbitrio iudicis. Rursus allegat pro hoc, l. regiam. 5. tit. 7. partitæ. 6. & Greg. Lop. in l. 8. tit. 4. partit. 7.

Restat nunc vt respondeamus ad. d. l. r. C. de dot. promif. quæ maximē aduersari videtur. l. 3. eiusdem tituli. & dicit. §. gener. vt supra visum est. Quare glo. verb. dotem in. d. l. r. plures intellectus assignat ad hæc iura, quorum primus est quod in dicit. §. gener. in arbitriū boni viri erat collata dos, in dicta. auth. l. r. in nullius secundum Azon. quem intellectum sequitur Marian. Socinus in l. ita stipulatus. num. 105. 106. ff. de verbor. obligat. quem sibi ascribit Corrafin. l. qui liberos. num. 179. ff. de ritu

de ritu nupt. & hunc intellectū dicit cōmunē Albericus in. d. l. r. in. 3. linea. sed eum reprobant Cinus & Salicet. ibi, quoniam in dicit. §. gener. nō fuit dos promissa arbitrio boni viri sed foci dotantis, & inquit text. quod arbitrio detracto stipulatio valet & idem est in casu d. l. 3. C. de dot. prom. quia arbitrio dotantis fuit collata dos.

Alius intellectus supra dicit gl. est, quod in dicit. §. gener. pater promifit dotem, cuius officium est dotare, in dicit. l. r. extraneus. eundem intellectum ponit etiam gloss. in dicit. §. gener. verb. placuit, quem intellectum sibi ascribit Socin. Senior in l. 1. nume. 33. ff. solut. matr. quæ sequitur Ripa in dicit. l. ita stipulatus num. 18. & ibi Socin. nepos num. 105. & hunc intellectū sibi ascribit Corrafinus in. d. l. qui liberos, num. 180. & idem fecit Fraciscus Duarenus lib. r. disputat. anniuers. capit. 56. sed hic intellectus non est bonus & contra eum tenet supra dicta gloss. dicit. l. r. quia ibidem ipsa mulier promittebat dotem & ficonon erat persona extranea, eum etiā reprobant Crotus in l. si is, qui pro emptore. n. 186. ff. de vsucap. vbi & in numero sequenti. ponit alium intellectum ex quodam discipulo suo, sed etiam est diuinatoris: alios etiam intellectus refert gl. d. l. r. in quibus non bene consistit præter vltimum, de quo latius statim dicemus.

Vltimus intellectus gloss. in dicit. l. r. est quod ibi dos incerta fuit promissa nudo pacto, at vero in dicit. §. gener. & in dicit. l. 3. per solennem stipulationē, & ideo nō in casu dicit. l. r. dentur duo specialia circa eandem rem, scilicet, quod ex pacto nudo actio daretur contra regulam. l. iuris gentium. §. sed cum nulla. vers. igitur nuda. ff. de pact. cum simil. & quod incerta promissio valeret, non valet promissio dotis incertæ, at in dicit. §. gener. & in dicit. l. 3. vnum tantū speciale inuenitur, scilicet, quod promissio incerta fauore dotis valeat & teneat, & venit certificanda arbitrio iudicis. Pro quo intellectu facit, quia in dicit. l. 3. & in d. §. gener. dicitur & præsupponitur quod promissio dotis incertæ fuit facta per stipulationem: ergo in finant iura illa fecus esse si per pactum nudum promissa fuisset dos incerta. Hunc eundem intellectum & concordiam tenet etiam gloss. in dicit. §. gener. verb. placuit. in fine qui intellectus est communis vt ultra scribentes, ibi dem testatur Bartholomæus Socinus. l. r. nu. 52. ff. solut. matr. & ibi Barth. de Bartholinis nu. 120. & Ripa in dicit. l. ita stipu

latus nu. 18. & ibi Marian. Soc. nu. 103. dicit communem Crotus in repet. dicit. l. si is, qui pro emptore num. 186. & Corrafin. in repe. d. l. qui liberos. nu. 170.

Hunc intellectum communē limitat Bal. in dicit. l. r. column. 2. C. de dot. promif. dupliciter. cuius secundam limitationem sequitur Roderic. Suarez in l. post rem iudicatam limitatione. 4. num. 8. folio mihi. 303. & fol. 317. num. 9. scilicet, quando cauetur statuto quod instrumenta habeant paratam executionem, sicut hodie in nostro regno est statutum. Verum alio ex capite hodie erit correctā dispositio dicit. l. r. secundum eius communem intellectum supra dictum per. l. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ recopilat. regiar. vbi cauetur quod ex pacto nudo oriatur regulariter actio & obligatio, & sic hodie in casu dicit. l. r. non concurrent duæ specialitates, quādoquidem de iure communi regio oritur actio ex pacto nudo: ita expresse tenet Anton. Gomez in dicit. l. 53. Taur. num. 19.

¶ Vbi addit quoddam notabile, quod si pater vni filiarum promiserit vel dederit certam dotem, & postea alteri filiarum promiserit vel dederit certam dotem, & postea alteri filiarum promiserit incertam dotem simpliciter, videtur velle promittere tantam dotem, quātam prius promiserit vel dedit primæ filiarum argum. text. in l. dotem, quæ prius. ff. de iur. dot. quod etiam ibi confirmat ex traditis per Socin. & Palat. Rub. in locis per eum relatis, qui idem in effectu tenent in terminis, secundum quod ipse ex eis infert, & cum hodie attenda. d. l. regia valeat promissio dotis incertæ etiam si fiat pacto nudo maximē in instrumento habente paratam executionem certificabitur dicta dos modo & forma supra traditis arbitrio iudicis.

Sed hunc intellectum communem reprobant Doctores. supra dicti & Alciat. in. d. l. si is, qui pro emptore nume. 67. colum. penult. & Fracisc. Duarenus lib. r. disputat. Anniuers. cap. 56. Primò quia tex. in. d. l. r. inquit quod in nuptiali instrumento ascriptum fuit quod ea, quæ nubebat dotem dare promifit, sed verbū promitto in instrumento appositum importat stipulationem vt probat text. expressus in §. si scriptum. instituta de inutilib. stipul. ergo in. d. l. r. dos incerta nō fuit promissa pacto nudo sed per stipulationem, cuius contrarium asserit cōmunis intellectus supradictus, igitur minus bene. Secundò quia Imperator in casu dicit. l. r. non mouetur ad annullandam

promissionem dotis incertæ: eod q fuerit promissa pacto nudo, sed quia fuit incerta vt constat ex text. ibi, Frustra exillimas actionem tibi competere, quasi promissa dos, tibi, nec præstita sit: (reddidit tibi rationem) cum neque species vlla nec quantitas promissa sit, ergo ratione tantum incertitudinis vitatur ibi promissio dotis incertæ, non vero ratione pacti nudi, cuius contrarium probat expresse dict. l. 3. & dict. §. gener. igitur nec com munis intellectus verus est, nec remanet soluta contrarietas dictorum iurium, quid tenendum?

In iudicando & consulendo non est recedendum à communi intellectu supra dicto & eius limitatione & correctione per dict. l. regiam. in puncto tamen iuris mihi videtur q dictus communis intellectus non sit tenendus ex supra dictis fundamentis, quibus non inuenio congruum responsum. Sed placet primus intellectus supra assignatus, scilicet, q in dict. l. 3. & in dict. §. gener. in arbitrium boni viri erat collata dos, & ideo valet dicta promissio dotis incertæ, quia arbitrio iudicis certificabitur secundum formam supra dictam, at in d. l. r. nullo arbitrio fuit collata, & ideo tanquam incerta non valet, licet officio iudicis possit compelli pater vt congruam dotem præstet filie & genero, sicut compelleretur si nulla promissio intercessisset: itaque non virtute dict. promissionis incertæ dotis, sed ex obligatione, qua tenetur pater congruam dotem filie & genero præstare iuxta l. fin. cum materia. C. de dot. promif. & l. 8. tit. 11. partita. 4. vt late tradit Baega vbi supra in dict. r. cap. per totum. Neq; obstat quod in d. l. 3. & in dict. §. gener. dos fuit collata in arbitrium dotantis, & nō boni viri quia hæc collatio in arbitrium ipsius partis dotantis nihil valet argum. text. in l. inuendentes vel euentis. C. de contrahend. empt. cum similib. & in l. 9. titu. 5. part. 5. & hoc est quod dicitur in dict. §. gener. arbitrio quoque detracto, &c. & in locū arbitrij dotantis, fauore dotis succedit arbitrium boni viri, qui certam constituet dotem iuxta formam dict. §. gener. in versicul. dotis etenim cum similib. supra allegatis. & hoc expressius probatur in dict. l. 3. in qua idem in effectu casus ponitur, qui in dict. §. gener. & tamen in fine dict. l. 3. assignatur ratio huiusmodi decisionis. Videtur enim boni viri arbitrium stipulationi insertum esse, ergo hæc est vera ratio quare ibi valet promissio dotis incertæ, quia fuit collata in arbitrium dotantis, cuius arbitrii tollit lex & subrogat ex tacita

mente contrahentium arbitrium boni viri, vt indicat text. ibi, Videtur enim. At in d. l. r. nullius arbitrio fuit collata dos, & ideo datur omnimoda incertitudo nec. l. illo casu subrogat arbitrium boni viri cum id partes non sentierint, quia lex interpretatur mentē contrahentium quando sunt coniecturæ ex quibus percipi possit eorum voluntas, que in proposito & casu. d. l. r. deficiunt ideo vitatur & non valet promissio incerta licet vt dixi iudex possit compellere patrem, vt congruè dotet filiam arbitrio ipsius iudicis, etiam si vllam dotem non promiserit. Idem ergo erit quando incertam promissit, non ratione promissionis, sed ratione obligationis legalis, qua pater tenetur de iure: & ita existimo q hic intellectus sit verissimus ad dicta iura sic nucleatus.

Ex quibus omnibus in hoc capite inferitur, q valet semper promissio dotis incertæ & veniet certificanda arbitrio boni viri, tū quia hodie de iure & æquitate canonica omnis promissio incerta valet secundum Archid. communiter approbatum, vt supra dictum est, quod procedit in dote etiam in foro seculari, tum propter d. l. regiam. 2. tit. 16. libr. 5. nouæ recopil. vt eam supra ponderaui, tum quia de iure communi etiam valet promissio incerta fauore causæ piæ, quia dos est causa pia regulariter vt late tradit Euerard. in centur. legal. cap. 25. tum etiam retento supra dicto communi intellectu & eius limitatione & correctione dict. l. r. tum denique ratione obligationis legalis in patre & cæteris personis quæ de iure tenentur dotare.

¶ Vltimò ex dicta Archid. doctrina inferitur q licet regulariter incertitudo vitiet contractum vt supra est dictum, tamen si promissio incerta sit iuramento vallata tunc bene valet & veniet certificanda per arbitrium boni viri. Quia cū de æquitate canonica valeat promissio incerta, iuramentum illi additum faciet causam esse de foro canonico vt in cap. si de foro compet. libro. 6. ergo in eo debet ista æquitas seruari etiam inter personas mere laicas ratione iuramenti. Ita in terminis inuenio quod hanc opinionem. tenet Claudius de Baycello de Aquis in d. l. ita stipulatus in. 3. colum. versic. ex hoc nouiter infero. ff. de verb. obli. quem refert & sequitur Gomezius in. 5. item si quis postulare nune. s. ad finem iustitiam de action. dicens non esse recedendum ab hac opinione quia videtur verissima. Nec obstat, quod contra hanc opinionem. ipse Gomezius prius adduxerat dicēs, quod iura mentis non

facit esse causam de foro canonico simpliciter, sed quando causa vel persona promittens est ecclesiastica aliis iudex secularis potest esse iudex secundum Ioan. Andr. in d. cap. si quia respondeo q etiam si promissor cum iuramento secularis, adhuc pro obseruantia ipsius iuramenti potest conueniri coram ecclesiastico iudice etiam in causis profanis, quia ratione iuramenti efficitur de foro ecclesiastico ad ipsius iuramenti obseruationem. Hic est text. expressus secundum eum communem intellectum in d. c. fi. de for. compet. in. 6. Bene verum est, quod hoc forum causatur propter iuramentum accumulatiuè cum foro civili non verò prauatiuè, vt dixi pro declaratione illius text. in tertia parte huius tractatus. c. 12. Vnde si actor agat coram iudice seculari non valet promissio incerta etiam iurata quia iuramentum sortitur naturam contractus super quo interponitur, vt in l. fin. cum materia. C. de non numerat. pecun. nisi teneas supra dictam nouam opinionem, q hodie attento dict. l. regia. 2. valet promissio incerta etiam in foro civili & veniat certificanda arbitrio boni viri maxime ratione iuramenti adiecti, qd in iure habet vim expressi, & vt faciat valere actum omni meliori modo quo possit, vt dicam infra in. 2. parte huius tractatus caput. 2. per totum. Si vero agat coram iudice ecclesiastico pro obseruatione promissionis incertæ iurata valet & obrinebit iuxta supra dictam doctrinam Archid. communiter approbat. vnde erit optima cautela in hac materia vt actor conueniat promittentem hoc casu coram iudice ecclesiastico pro obseruatione iuramenti, & non coram seculari, vt obtineat, & incertitudo certificetur arbitrio boni viri per supra dicta.

Index. Cap. LXV.

- 1 Inducia seu saluus conductus maioris partis creditorum licet noceat minori parti non tamen noceat nec comprehendit debitum iuratum.
- 2 Saluus conductus concessus debitori per superiorem non extenditur aduersus debitum iuratum.
- 3 Rescriptum Summi Pontificis ad canoniam & prebendam primo vacaturam in ecclesia non extenditur nec habet locum in ecclesia qua adest certus numerus canonicorum confirmatus iuramento.
- 4 Decanus cum capit. licet non possit facere hoc statutum sit amen iurat debet obseruare hoc iuramentum.
- 5 Episcopus vel capitulum non potest numerum canonicorum iuramento firmatum vel à sede Apostolica

confirmatum restringere vel auerere.
6 Pacta facta per creditores cum deceptoribus super pecunia ablata an valeant & quid si sint iurata?

De inducijs datis debitoribus per creditores. Cap. LXV.

licet maior pars creditorum, si velit dare inducias quinque nales debitori, siue saluum conductum, vel remissionem certę partis debiti, hoc possit, minori parte inuita, quæ compellitur maiori consentire in hoc iuxta formam text. in l. si. cū materia. C. q. bon. ced. poss. & in l. & sunt iudicia. l. r. a iorem. ff. de pact. & ibi Doct. præcipue Iaf. & Ioan. Oros. & bene Mathæus de A. filist. decif. Neap. 288. per totam. & de iure regio. l. 5. & 6. tit. fi. parti. 5. & ibi bene Gregor. Lop. Hoc tamen fallit quando creditor dissentiens haberet debitore cum iuramento obligatum, nam tunc alij, eo inuito dictum saluum conductum non poterunt concedere quāuis sint maior pars, & hoc propter iuramentum debitoris, quod ita est præcise obligant, & confirmant contractum, vt absq; consensu ipsius creditoris in cuius fauorem iuratum est, non possit dari siue cōcedi, dilatio, vel remissio partis debiti, per maiorem partem creditorum, quod alijs posset maior pars, si debitum iuratum nō fuisset per supra dicta iura. Ita in terminis dicit & tenet Marcus Anton. Bauerius in tractatu de virtut. & vmb. iuramenti, nu. 34. volum. 5. tractatum diuers. doct. folio. 21. vbi allegat hoc tenentem Bal. in ca. constitutus de res.ript. colu. 2. sed ipse legit totam lectionem Baldi in d. c. constitutus, & in ipso hoc in specie non reperi nisi in numer. 1. dum dicit, quod si iurauit solvere infra mensem, & impetro à Papa maiorem terminum non valet impetratio nisi de ipso contractu (scilicet iurato) faciam mentionem, vt ait Bernard. ibi: & dicit menti tenendum.

¶ Ad ducit præterea Marc. Ant. vbi supra pro hac opinione plures Doctores tenentes q saluus conductus concessus debitori per superiorem non extenditur aduersus debitum iuratum, nec expresse concedi potest. Adducit etiam q constitutio generalis, qua cauetur, q veniens ad habitandum in territorio gaudeat

immunitate, q̄ non possit conueniri à credi-
toribus, extenditur ad debitum iuratum, quan-
do illa constitutio emanasset fauore publico,
dicens ita alias habuisse de facto, & allegat
ita tenentem Allexand. consil. 38, in fine ve-
lumin. 3. & licet Bald. vbi supra hoc non di-
cat in terminis dicta. l. fin. cum similib. ex illi
mo tamen esse veram supradictam limitatio-
nem de iuramento, tam per supra adducta per
ipsum Marc. Anton. quam per ea, quæ ipse
latius in proposito adduxi in mea repetitione
l. nemo potest. nu. 163. & sequentibus. ff. dele-
gat. r. vbi resolui quod per generalem clausu-
lam non obstatibus, &c. non censetur deroga-
tum dispositionibus, statutis, vel capitulis iu-
ratis nisi de ipsis specialis mentio fiat iuxta
gloss. communiter approbatam in cap. cum
non decet, verb. effectus de electione in. 6. &
quod in dubio Rex non videtur cassare, aut
differre obligationes iuratas, & q̄ saluus con-
ductus concessus per superiorem non exten-
ditur ad debita iurata. Cuiusmodi hoc ita fit dis-
positum in superiore, vt ipse minime possit
nec videatur concedere dilationem, vel saluum
conductum ad debita iurata, multo minus, id
facere poterit maior pars creditorum. Facit
etiam pro hac opinione text. in dict. capi. con-
stitutus de rescript. vbi probatur q̄ rescriptum
impetratum Summo Pontifice ad Canoniam
& prebendam primo vacaturam in ecclesia,
non extenditur nec habet locum ad ecclesiam,
in qua est institutus certus numerus canoni-
corum firmatus iure iurando.

4. ¶ Et inquit ibi Bal. nu. 15. ad fin. q̄ licet Deca-
nus, cum capitulo non possit facere hoc statu-
tum, tamen si iurat, debet obseruare hoc iura-
mentum, quia iuramentum non intelligitur
esse accessorium statuti, cum per se stare pos-
sit, & etiam nullo statuto edicto secundum
Innoc.

¶ Addit in super idem Bald. ibidem num. 18.
post Host. & Collegiarium quod capitulum, nec
episcopus non potest numerum Canonicorum
iuramento firmatum vel à sede Aposto-
lica confirmatum restringere, vel augere, quia
si non potest contra confirmationem Papæ,
ergo nec contra confirmationem Dei, quæ fit
per iuramentum, quia Deus confirmat secun-
dum Hostiens. Ex causa tamen putà si contin-
gat fructus & redditus ecclesiæ augmentari
bene potest episcopus cum capitulo agere præd.
numerum iuratum & per Sedem Apostoli-
cam confirmatum vt cum eodem Hostiens. &
pluribus alijs testatur communem Loazesin

allegat iuris pro Marchion. Velez in respõs.
ad. 7. & 6. fundam. nu. 55. pag. 333. absque cau-
sa autem secus vt supra dictum est si fiat tamen
valebit receptio quauis ipsi per iurium incur-
rant secundum eundem ibi nume. 157. Ergo
ita & eodem modo maior pars creditorum non
poterit cõcedere inducias debitori, nec remis-
sionem partis debiti facere in præiudicium &
contra voluntatem creditorum, cui iuratum est
per debitorem, nec si fiat, debitor, qui iurauit
poterit villo modo contrauenire suo iuramen-
to per supra dicta.

6. ¶ Adde etiã in nostro proposito q̄ licet pacta
facta per creditores cū decoctoribus super pe-
cunia ablata nõ valeant vt cū Palat. Rub. con-
cludit Boer. decis. 215. nu. 8. Sequitur Rebuff.
2. tom. cõmentario. ad cõstit. Gallic. in tract.
de merca. art. vlt. gl. vlti. nu. 6. in quo distin-
guit Bembenutus in tractatu de decoctor. 6.
part. tit. de pact. conuent. inter cred. & de-
coct. num. 1. an pactum fiat per gratificatio-
nem an vero per extorsionem, id est, si debi-
tor recusat aliquid dare vel facere, nisi sibi ali-
quid detur, vel remittatur, & tunc non valeat
pactio, & ea non obstante conditioni & re-
petitioni remissi locus fit vt in. l. si. ff. de condi-
di. ob turp. caus. & l. 2. §. r. ff. eod. Si vero de-
bitor non recusat gratis soluere, quod debe-
bat, & creditor sponte & ex mera voluntate
residuum remittit rata fit pactio, vt in. l. si intra.
ff. de pact. si tamen probari non potest quod
actum sit, & sic in dubio, iurata tamen fit libera-
tionis pacto ad solidi liberationem porrigitur,
vt audiri cõtra decoctores, creditores vterius
non possint quasi sponte sua videantur con-
uentionem iniisse nõ vero per extorsionem
propter iuramenti appositionem, vt actus va-
leat omni meliori modo quo possit, vt in. l.
cum pater. §. filius matrem. ff. deleg. 2. (& per
alia, quæ ex illo text. deduxi infra in. 2. par-
te capitul. 2.) ita in specie tenet Bemben. vbi
supra numer. 3. vbi numer. 4. amplius tentat
dicere, scilicet, vt hoc procedat etiam si cõsta-
ret de extorsione decoctoris, quod vltimum
ipse intelligo verum, nisi hoc casu creditor
prius impetraret absolutionem à iuramento &
postea peteret residuum argumen. ca. debito-
res cum materia deiureiu. Hodie autem per
l. 2. vers. y otroso, tit. 19. libr. 5. nou. recopil.
reg. in distincte cauetur, vt huiusmodi pacta,
cõsentio, transactio vel remissio nõ valeant
nõ obstantibus quibuscunq; clausulis & vincu-
lis & cautelis cuiuscunq; modi sint. Quæ lex
meo quidẽ iudicio non procedet si pactum præ-
dicta

dicta sit iurata, quia præd. l. non potuit tolle-
re nec tollit vires iuramenti, quia de alijs vin-
culis & cautelis intelligenda est, non vero de
iuratis. Quia clausula generalis non obstanti-
bus &c. non extenditur ad dispositiones iu-
ratas, quia vt illis derogetur ab habente pote-
state derogandi necesse est speciale mencio-
nem fieri iuxta cõmunem opin. quam resolu-
ui in reper. l. nemo potest. n. 163. ff. delegati. r.

Index Cap. LXVI.

1. pactum, quo continetur de solutio debiti nõ possit pro-
bari nisi per scripturam, non valet nec tenet.
2. Statutum vel consuetudo quod solutio debiti non pos-
sit probari nisi per scripturam bene valet.
3. Pactum iuratum, quod solutio debiti non possit pro-
bari nisi per scripturam bene valet.
4. Cautela vt non obstante statuto, consuetudine, vel pa-
cto iurato supra dictis, possit probari solutio per testes,
& nu. 5. an sit vera.
5. Testes licet produci non possint post de iurata resisti-
cata, poterit tamen pars dare secretum omnia testium
iudici, qui ex suo officio eos recipiet, & an sit vera
hac cautela?
6. Debitor, qui virtute pacti iurati non potest probare
solutionem debiti à se factam, testibus: si soluat iterum,
habet denuntiationem euangelicam, vt repetat vnam
solutionem, quia à se bis idem exactum est contra bo-
nam fidem.
7. Remunatio, vel pactum de non probando per testes,
factum in iudicio valet & tenet absque iuramento,
propter calorem, & autoritatem iudicij.

De pacto super modo probandi solutio-
nem. Cap. LXVI.

Actum nõ tenet, quod
faciunt creditores cum
debitoribus suis, vt ipsi
non valeant probare so-
lutionem nisi per scriptu-
rã, ita tenet glo. in auth.
vt sine prohib. mat. §.
quia vero. in verb. Sena-
tus consulto. ibi & per hoc puto, &c. collatio
ne. 7. & gl. r. in authent. iubemus. C. de iudic.
quia vtilitas testificandi est cõmunis, vt in au-
then. de testib. in princ. & non est coarctandus
modus probationis, nec facultas probationum
angustada, vt in. l. quoniam in fin. C. de hæret.
& Manich. & illam gl. r. sequitur in proprio
loco Bar. nu. 10. qui allegat Speculat. ita tenen-
tem, sequitur etiã A lex. in. l. quod de bonis. §.
frater cū hæredẽ. col. 1. ff. ad. l. falc. & hanc opi-

nio. dicit cõmunem Felin. in. c. si diligenti. nu.
12. de foro cõpet. & idẽ Felin. in. c. 2. nu. 19. de
probat. & ibi allegat alios Decius in fine &
vtrubiq; Felin. allegat cõtra hæc cõmunem
opin. Et illã glo. r. dicit singularem, & q̄ non
est alibi Paulus de Cast. in. l. pactum inter hę-
redem nu. 5. ff. de pact. & nu. 17. & 18. dicit, q̄
alij sequuntur, & hæc cõmunis opin. est tenen-
da in iudicando & cõsulẽdo, licet in pũcto iu-
ris videatur habere difficultatẽ. Eam etiam te-
stat cõmunẽ plures referens Hipp. in rubri-
ca. C. de probat. nu. 33. vbi nu. 34. refert alios
tenentes contra eam: sed cõmnen tenet plu-
res allegati per Alex. consil. 102. nu. 9. lib. 5. te-
stat cõmunem cum Hippolyt. Auend. in tract.
quem fecit super. l. 4. & 5. tit. de las
except. lib. 3. ordin. nu. 52. ad fin.

2. ¶ Hęc tamẽ cõmunis opinio limitatur tribus
modis. Primo stãte statuto vel consuetudine
in cõtrariũ: nõ valet statutum vel cõsuetudo re-
stringens facultatẽ probandi ad vnũ modũ tantũ
putã per instrumentum vel testes tantum, ita te-
net alios allegã Felin. in. d. c. 2. nu. 12. vbi nu.
seq. decẽ modis sublimitat hæc limitationem
& conclusionem eãdem etiam limitationem
sequitur Decius alios plures allegans in. d. ca.
2. nu. 13. vbi nu. sequẽt. limitat hæc opin. decẽ
& octo modis, ad quos est occurrendum quos
ties op̄ fuerit quia bene agũt articulũ hunc:
eandem limitationẽ sequitur plures referens
& late probans Hippolyt. vbi supra nu. 32. &
sequentibus. vbi pluribus modis sublimitat.

3. ¶ Secunda principalis limitatio, quam habet
prima conclusio supra dicta, est in pacto iura-
to, nam cum hoc iuramentum non sit contra
publicã vtilitatẽ principaliter sed priuatã &
non vergat in dispendium salutis eternæ ser-
uãdum est omnino argum. tex. in. c. cum con-
tingat de iureiu. cū similibus. Et ita in termi-
nis nostris tenet Speculator. in tit. de probat.
§. videndũ. n. 6. sequitur alios allegans Felin.
in. d. c. si diligenti. nu. 12. & in. d. cap. 2. de probat.
nu. 20. & ibi Decius nu. 13. col. penult. in
vers. sed pro dicto Ioã. de Imol. sequitur etiã
alios allegans Marcus Anton. Baurerius in tra-
ctatu de virtut. & virib. iuram. n. 141. volu. 5.
tracta. diuers. doct. folio. 26. vbi refert ex Ale-
xand. valere conuentionem, q̄ debitor non
possit probare solutionem debiti in totũ vel
in parte nisi per instrumentum debiti incipim.
Sed hoc est contra primam cõmunẽ conclusio-
nẽ positã supra in princip. huius. c. & ideo nõ
tenendũ nec in iudicando nec in cõsulẽdo nisi
internenient iuramento vt supra dictum est.

Et in his terminis loquitur Alex. ibi per eum allegatus, scilicet, consil. 102. nu. 9. vol. 5. & idē Alex. consil. 238. nu. 4. vol. 6. licet Addit. Alex. d. consil. 102. n. 9. dicat hanc limitationē Alex. de iuramento futilē esse, quia petēri nō negabitur dispensatio, sed teneo eam, quia licet concedatur absolutio ab hoc iuramento remanet pactio cōfirmata virtute iuramenti, & est seruanda.

4 ¶ Consultit tñ Speculator vbi supra ad euitandā hāc limitationem, vt debitor procuret sipo terit testes recipi super solutione debiti iudicis officio sequitur Felin. in. d. c. 2. d. n. 20. vbi inquit pro hoc allegare Ioā. And. tex. in. c. ad nostrā cl. x. de iureiur. & q̄ sequitur Imol. ibi dicēs hoc valde esse notādū p̄ extēssione. d. ca. ad nostrā cū loquatur in iuramēto prestito super v̄suris, & refert etiam Domin. & Lap. in c. quauis de pact. in. 6. sequentes hoc cōsiliū Speculat. sequitur etiā Capolā & alios idē tenentes allegans Marc. Ant. vbi supra, & Alex. d. consil. 238. n. 4. & Hipp. vbi supra. n. 58.

5 ¶ Pro quo consilio Speculat. allego bonū dictum Bal. licet aliud agentis, in. l. ampliore in princ. num. 5. C. de appell. vbi dicit q̄ licet post dediscita testificata non possint produci testes vt in authen. de testib. §. quia vero multi cū similib. est tamē cautela ad hoc, vt post publicationē processus testes deponant, scilicet, q̄ pars det nomina testium iudici & absente, & tūc iudex, in quo nō timetur subornatio recipiat dicta testium & eorū iuramēta. Pro quo facit. l. vbi cūq; ff. de interrogat. actiō. & op. in. Bal. sequitur alios allegās inter quos Capolam, repertoriū Felini in verb. publicatio sola testium ad finē, & Alex. d. consil. 238. nu. 5. & ibi addit. refert alios & Hippoly. vbi supra nu. 58. & idē in. l. 1. §. si quis vltro. nu. 9. ff. de quaest. vbi plures refert. Sed vtrūq; cōsiliū & Speculatoris & Baldi, mihi non placet, quia nec iudex cū bona cōscientia possit ad instantiā partis licet secreto examinare testes à parte nominatos super solutione debiti aduersus cōuentionē iuratā partium, quae iusta est & seruanda, vt supra dictum est, nec testes recipere post dediscita testificata cū pars eos p̄ducere nō possit. Ergo cū iure expressum sit his duobus casibus, q̄ pars nō possit testes producere nō poterit iudex tuta cōscientia, eos recipere ad instantiā occultā partis tanquā ex officio, quia facit cōtra tertiū iuris p̄ceptum & contra iustitiam distributiuam, quae habet, vt ius suum vnicuiq; tribuatur, & multo minus his casibus poterit iudex testes recipere ex iure

& puro officio absque partis vlla petitione, quia in causa priuata non potest iudex impare officii suum nō petitur iuxta regulam iuris in. l. 4. §. hoc autē iudicium. ff. de damn. infect. cū similib. nisi fieri deceret ad eueniendā veritatē, quia iudici nunquā concluditur argum. tex. in. d. l. vbi cūq; ff. de interrogat. act. Et ita inuenio, q̄ in terminis cōtra dictum Bal. in. d. l. ampliorē tenet additio Baldi ibi cū Roman. quem refert, dicens dictū Bald. posse tantū procedere, quādo culpa iudicis testes in prima examinatione non fuissent rectē examinati, secus autē si culpa partis, (quod etiam probat Alex. d. consil. 238. nu. 4. vol. 6. licet cum Bald. transeat & Mexia Ponce in. l. regia Toleti. t. parte fundamenta. 12. nu. 17. fol. 31. colum. 3.) & ibi Addit. Baldi refert alios ita tenētes, ea ratione quia non potest iudex sup̄plere extra tempus concessum parti, vt notatur in. l. fili? fam. §. veterani. ff. de procurat. & in. l. querelam. C. de fals. & distum Baldi falsum etiam putat Addit. Alex. dict. consil. 233. nu. 5. Ideo absq; dubio teneo in vtroque casu contra supra dictum consilium ex parte iudicis, vt testes recipere non possit ad instantiam occultam partis sicut nec ad publicam possit nec ex meo officio, nisi in duobus casibus supra proximē dictis. Imo nec pars, quae iuravit non probare per testes solutionem poterit procurare cum bona cōscientia, vt iudex illos recipiat, quia iam eo ipso facit quoad Deum contra iuramentum proprium & per consequens incidit in perurium, nec in casu Bald. supra dicto, poterit rectē, meo iudicio, pars secreto iudici offerre nec dare nomina testium, quos examinet post dediscita testificata, nisi in casu, quo diximus posse saluari dictum Bald. ex ipsius additione. Et ita teneo quauis nō inueniam contradicentem Speculatori in supra dict. suo consilio, mea tamen opinio est fecurior in animae iudicio, ac proinde tenenda

6 ¶ Si tamen debitor, qui iuravit non probaturum solutionem debiti per testes sed tantum per instrumenta, soluit realiter & non habet aliam probationem quam testium tunc succurratur ei alio remedio postquam soluerit se cundo, & sic adimpleuerit iuramentum, scilicet, per denūtiationem euangelicam quia à se bis idem exaētū est contra bonam fidem. De qua denūtiatione euangelica, vnde dicitur & quādo locum habet tradit bene Mar. de ordin. iud. 6. parte princ. in capit. de denūtiation. nu. 4. & 5. fol. 346. & seq.

¶ Tertia

¶ Tertia principalis limitatio est quando renūtiatio testium fieret in iudicio, quia valet & tenet etiā sine iuramento propter calorem & autoritatem iudicij secundum Bar. & Angel. in. d. l. authenticā iubemus per tex. in cap. de testibus. & in capit. cum venissent eodem titul. de testib. sequitur Felin. vbi supra, scilicet, in. d. c. si diligenti num. 11. & in. d. cap. 2. num. 20. de probat. alias duas limitationes ponit & refert Felin. vbi supra.

Index Cap. LXVII.

- 1 Qui promisit se presentare certo tempore & fuit detentus in priuato carcere non excusatur à pena si habuit copiam ex eundi & non fecit, secus vero si esset detentus in publica custodia.
- 2 Si tamen detentus in priuato carcere iurasset carceres non exire. hoc casu indistincte excusatur à pena si nō exiit ratione perinriuitandi.

De promissione presentandi se certo tempore. Cap. LXVII.

¶ Qui promisit se presentare certo tempore, & fuit detentus in priuato carcere, si habuit copiam ex eundi & non fecit non excusatur à pena nec restituitur secus vero si esset detentus in publica custodia glos. notabilis in. l. succurritur verb. putat. ff. ex quib. caus. maior.

- 2 ¶ Si tamen detentus in priuato carcere iurasset carceres non exire isto casu indistincte à pena ratione perinriuitandi excusabitur etiam si facultatem ex eundi habuerit, quia non licuit si bi iuramentum etiam metu extortum ante absolutionem violare, praecipue cum possit illud seruare absq; interitu salutaris aeternae argumeto tex. in. c. si vero cum similib. de iureiur. & in terminis ita tenet cum Bal. & Barbat. quos refert Marcus Anton. Bauierius in tractatu de virtut. & virib. iuramenti. nu. 146. volumin. 5. tract. diuersi. Doct. folio. 26.

Index Cap. LXVIII.

- 1 Actio per alterum licet sine cessione acquiri non possit, hoc tamen fallit si interveniat iuramentum, quia per iuramentum acquiritur actio sine cessione.
- 2 Stipulatio iudicialis facta per procuratorem acquiratur domino sine cessione.

- 3 Ex iuramento delato alteri parti per procuratorem contra acquiritur actio domino sine cessione.
- 4 Actio utilis acquiritur domino sine cessione, ex iuramento gaurentigio celebrato per procuratorem in fauorem domini.
- 5 Nouen limitationes remissionis, in quibus ex contractu procuratoris acquiritur actio utilis domino sine cessione.
- 6 Hodie iure regio ex contractu seu stipulatione alteri per alterum facta acquiritur actio utilis sine cessione & nune. 7.
- 7 Per stipulationem notarij quaritur actio utilis absenti sine cessione in omnibus stipulationibus etiam extrajudicialibus.
- 8 Actio, quae alteri per alterum hodie acquiritur an sit utilis vel directa remissionis?

De cessione actionis an requiratur.

Cap. LXVIII.

¶ In regulariter nō possit acquiri actio ipso iure reperi alium, sed requiritur celsio vt notatur in. l. possessio quoque. §. & si possessio. ff. de acquir. possess. & in. l. stipulatio ista habere licere. §. si stipuler. ff. de verb. oblig. fallit tamen si interveniat iuramentum, quia per iuramentum acquiritur actio sine cessione, vt tradit Bart. Bald. & Rom. allegans Marcus Anton. Bauierius in tractatu de virtut. & virib. iuram. num. 150. volum. 5. tract. fol. 26. sed Bart. per eum allegatus in. d. §. & si possessio. hoc non dicit: eandem etiam opinio. vltra ipsum tenet Iac. in. d. §. si stipuler. nu. 21.

- 2 ¶ Adde tamē q̄ stipulatio iudicialis facta per procuratorem acquiritur domino absq; cessione, vt probat tex. in. l. in causa. §. si. cum. l. sequenti. ff. de procurat. Ita tenent Doct. omnes in supradictis locis ordinarijs, scilicet, in dict. §. & si possessio. & in. d. §. si stipuler.
- 3 ¶ Ex quo primo inferitur, q̄ cum iuramentum delatum à parte parti ex cōuentione ipsarum partium habeat instanti iudicij, vt in. l. qui iurasse. §. si. in fine. ff. de iureiur. l. 15. in princip. titu. 11. part. 3. ex iuramento delato per procuratorem alteri parti vel è conuerso acquiratur domino actio sine cessione per text. in. l. nam & postea. §. iusiurandum. ff. de iureiuran. quod intelligit ibi Pat. etiam si fuerit delatum extra iudicium per tex. in. §. & si possessio. Et quia tale iuramentum habet vim litis contestatio-

stationis, vt in d. l. nam & postea. §. si is, qui temporalis. & hanc opin. Bar. sequuntur Moderni. secundū Alex. in d. §. & si possessio. n. 5. sequitur etiam plures referens Ias. in dict. §. si stipuler. num. 31.

¶ Secūdo infertur qd si statuto caueatur, qd instrumenta quæ entigia habeant executionē paratā (prout hodie cauetur in nostro regno) ex instrumento quæ entigio celebrato per procuratorem in fauorem Domini vel ad ipsius procuratoris per alium celebrato acquiritur actio utilis domino absque cessione, quia ex forma statuti facit notarius præceptum quæ entigie & sic perinde est ac si fieret illa stipulatio in iudicio, ita tenet Bart. in d. §. & si possessio. nu. 3. vbi Alex. n. 5. inquit alios allegās esse tenendam opin. Barto. in hoc, quia videtur communis, & sequuntur eam moderniores secundum Ias. in §. si stipuler. num. 20.

¶ Et nouè limitationes ponit in hac materia Bar. in d. §. si stipuler. in quibus ex contractu procuratoris acquiritur actio utilis Domino sine cessione, & ibi latè Doctor. eas prosequitur, aliasq; addunt. præcipue Ias. nu. 13. & sequent. vbi. 12. fallentias refert.

¶ Hodie autē attentā. l. 3. titul. 8. libr. 3. ordin. quæ incipit parefciendo, & ponitur in noua recopilatione pro lege. 2. tit. 16. lib. 5. nouè recopil. reg. videtur mihi dicendum, qd ex contractu & stipulatione alteri per alterum facta vel per procuratorem acquiratur actio utilis sine cessione. Et ita videtur tenere in terminis Ias. in d. §. si stipuler. nu. 29. dum dicit, qd si statutum diceret, qd ex stipulatione alteri per alterum agi possit tunc non requiritur cessio, quia dictio, ex, significat causam immediatā. l. r. §. ex incendio. ff. de incendi. ruin. & naufrag. & allegat in specie ita tenentē Bal. in l. r. in fine. C. de testam. manum. Et licet. d. l. regia non vtatur hac dictione, ex, prout Ias. ponit vt ex ipsa constat, nihil impedit, quia in effectu idem probat & sentit. d. l. regia in sua generalitate, acsi expresse apposuisset. d. dictionem, ex, quia stante illa. l. non est dubiū, quin hodie ex stipulatione alteri per alterum facta acquiratur actio & sic fit correctus per eam tex. in d. l. stipulatio ista. §. alteri cū similib. vt memor sum me dixisse in repe. l. vnic. num. 35. C. quando non pet. part. & c. ergo acquiritur sine cessione per supradicta.

¶ Pro quo etiam facit, quia si per stipulationem notarij quæritur actio utilis absenti sine cessione in omnibus stipulationibus etiā extraiudicialibus, vt est cōmunis cōclusio & ob

seruanda secundū Ias. in d. §. si stipuler. nu. 15. tellatur etiam cōmunē pluribus allegatis loquēs etiam ante rati habitationem egregius. D. Molina de Hispan. primogen. lib. 4. c. 2. n. 67. tametsi. n. 70. refert alios in contrarium. Qui quidem notarius poterat etiam iure cōmuni attento alteri stipulari nedum in iudicio sed etiam extraiudiciū secundū cōmunē cōclusionem & obseruādā, quā refert Ias. vbi supra. num. 14. Eodem pacto hodie ex pacto seu stipulatione vel contractu per procuratorem vel alium extraneum acquiratur actio utilis sine cessione Dño vel alteri, cui sit stipulatio, cū hodie attēta. d. l. regia, vt supra dictū est possit alter alteri stipulari, & ita existimō tenēdum salua correctione melius sentientis. Et postquam hæc scripserā inueni ita in terminis. d. l. regia tenentem Couarruui. lib. 1. Variar. resolutio. c. 14. nu. 13. in princip. dicētem d. l. dispositionem esse intelligendam sine cessione dum tamen rati habitio aut acceptatio absentis sequuta fuerit, quia ea non sequuta nec actio queritur, nec illa obligatio firma ad agendum sine cessione censetur. Et ita est tenendum quanuis idem Couar. simpliciter in transitu in repet. c. quanuis pactum in. 6. secūda parte. §. 4. nu. 9. vers. decimo fol. 93. & iterum. ibi num. 11. fol. 94. existimauerit de iure Pontificio, quo valet pactum nudum & pro ducit actionem per dict. c. 1. de pacto. sicut iure regio per. d. l. Regiam vltra acceptationem absentis requiri cessionem.

¶ Et an actio, quæ alteri per alterum hodie acquiritur sit directa vel utilis, agit late Dida. Perez in dict. l. regia col. 1059. Et an actio utilis absenti reuocabiliter aut irreuocabiliter ante eius rati habitationem acquiratur videndus est latissime & bene resoluens D. Molina vbi supra nu. 68. & sequentibus.

Index. Cap. LXX.

- 1 Episcopus licet possit dispensare aduersus propriam constitutionem etiā sine causa hoc tamen fallit quando constitutio esset iurata, quia debet esse differentia inter absoluentem & absoluentum.
- 2 Papa, qui ante creationem ipsius & post promissit iuravit infra biennium celebrare concilium & renuntiare Papatui pro sedando scismate an efficaciter obligetur & seipsum absolueret possit.

De Episco-

De Episcopo an possit aduersus propriam constitutionem dispensare.

Cap. LXX.

Icet Episcopus possit dispensare aduersus propriam constitutionem etiam sine causa, quia sicut motus fuit ad concedendū, ita potest moueri ad tollendum siue dispensandum, quia est parius tollere & dispensare capit. verbum de poenitent. dist. 1. hoc tamen fallit quādo cōstitutio esset iurata, quia licet statuētēs possint venire contra constitutionem propriam, vt probat text. in c. cum M. Ferrariensis de cōstit. ibi, in derogationem consuetudinis, & ibi notant Abb. & Ripa nu. 49. fallit si constitutio fuerit iurata, quia iurās nō potest seipsum à iuramento absolueret, cū non possit sibi ipsi authorari vt in clem. vnic. de reb. eccl. non alien. l. ff. de auth. tut. & esset eadem pars ab soluta & absoluens, quod esse non potest argumento. c. nullus. 4. q. 4. cum. c. sequenti. & debet esse distinctio personarum inter absoluentem & absoluentem argumento ca. fi. de institut. & in c. per vestras de iur. patrona. ita in nostris terminis cōstitutionis iurata tenet Marcus Anto. Baurius in d. tractatu de virt. & virib. iuram. nu. 153. vol. 5. tra. fol. 26. vbi allegat hoc tenentem Roman. consil. 325. incip. quo ad primum.

¶ Pro quo ego allego etiam, quæ tradit Decius consil. 151. num. 10. & c. 11. vbi contra Per. de Anchar. & Feli. cum Anton. de Butrio & Imola latissime probat & fundat qd Papa, qui ante creationem ipsius & post, promissit & iuravit infra biennium celebrare concilium & renuntiare Papatui pro sedando scismate effi caciter obligetur & seipsum absolueret non possit, quia debet esse distinctio personarum inter absoluentem & absoluentem, & inquit Anto. de But. hoc cōgisse tempore Pontificis Gregorij. XII. de quo latissime agit Doctor Illecas in sua Historia Pontificali secunda parte. c. 11. fol. 41. & sequentibus. Et qd summus Pontifex non possit seipsum à iusto iuramento absolueret tradit dicētes tenere Doct. communiter in c. 1. de constit. Loazes in allegatione iuris pro Marchione Velez in sexto fundamento pro parte oppidi de Mula nu. 9. pag. 59. Et ita est tenendum quāuis Bertach.

in tractatu de epif. lib. 2. in prin. nu. 52. vol. 2. tract. diuers. Doct. fol. 146. tenet qd si Papa antequam eligatur promissit cum iuramento Dominis Cardinalibus renuntiare Papatui non valeat promissio nec iuramentum cum Bal. quem refert in capit. venerabilem de electione.

Index. Cap. LXX.

- 1 Index potest supplere ex officio suo partibus etiam inuitis quando est metus ne incidat in periculum puta quia iuravit seruare statuta.
- 2 Index an teneatur iudicare secundū statuta non allegata nec producta?
- 3 Index teneatur supplere in ijs que sunt consuetudinis notorie, & quomodo hoc intelligatur numeris sequentibus.
- 4 Notorium licet relictus ab onere probandi non tamen releuat ab onere proponendi nisi ex actis processus constaret notorietas quatinus non est opus eam proponere nec allegare.
- 5 Notorietas debet constare iudici, vt iudici exactis.
- 6 Testes deponētes de notorio debent reddere rationem etiam non interrogati sicut quando deponunt de fama.
- 7 Index licet possit supplere in consuetudine notoria nō allegata nec probata debet tamen se informare de illa saltem summarie, ita vt exactis constet de casu autem consuetudo non est notoria debet solemniter probari.

An index teneatur iudicare secundum statuta non allegata?

Cap. LXX.

Icet index non possit regulariter ex officio suo supplere. l. 4. §. hoc autem iudicium cum similibus. ff. de damn. infect. tamen quādo est metus ne incidat in periculum, puta quia iuravit seruare statuta potest supplere ex officio suo partibus etiam inuitis secundum Roman. consil. 417. incip. in proposito quem refert & sequitur Marcus Anto. Baurius in tractatu de virt. & virib. iuram. num. 155. volumine. 5. tractat. diuersor. Doctor. fol. 26.

¶ Pro quo vltra ipsum facit, quod tradit Franciscus de Ripain. §. hoc autem iudicium nu. 32. vbi dicit, quōd index teneatur iudicare secundum statuta etiam non allegata, quia statuta sunt etiam iura, vt in l. omnes populi. ff. de iust.

de iustitia & iur. Quia si verum secundum ipsum si statuta sint registrata in volumine statutorum, secus si sint extrauagantia, quia talia statuta sunt in iudicio producenda ca. Pastoralis de fide instrumen. item verum est in statutis loci ipsius iudicis, secus in statutis alterius loci, quia illa etiam sunt producenda. Ita Ripa alios allegans, cuius opinio licet eum non referat sequitur Bartolum & Paridem de Puteo allegans Auilesin proce. cap. correctorum in glos. en los casos, nu. 12. fol. 17. colum. 4. vbi dicit secus esse in consuetudine non scripta, quia illa indiget probatione, & onus probandi in causa civilis non pertinet ad iudicem secundum Bal. in l. 1. r. C. vt quæ def. aduoc. &c. Sed, quod supra dictum est de statutis extrauagantibus, & de statutis alterius ciuitatis vel villæ, quod debent in iudicio produci intelligit Ripa vbi supra quantum ad effectum rei prohibitorie id est, vt sit prohibita ignorantia statutorum extrauagantium vel alterius ciuitatis, sicut est prohibita ignorantia statutorum registratorum in loco iudicij, quæ omnibus incolis debent esse nota post publicationem, vt in authen. vt nou. fact. cõstit. &c. Sed quantum ad effectum, quod iudex debeat iudicare secundum statuta extrauagantia vel alterius ciuitatis notia ipsi iudici, dicit quod tenetur, aliàs facit litem suam, sicut si iudicaret contra legem, quia editio statutorum solum fit ad finem, vt statuta deducantur in notitiam & ne iudex prætendat ignorantiam, vt declarat Bald. in l. facti ratissimæ. C. de legibus. Sed stante notitia cessat ratio editionis, ergo &c. & refert Cardina. Abb. & Felin. ita tenentes in dict. c. Pastoralis.

3 ¶ Vnde infert idem Rip. in num. 34. quod iudex tenetur supplere in his, quæ sunt consuetudinis notoria, quia consuetudo est ius non scriptum vt in. §. ex non scripto instituta de iur. nat. gent. & civil. & licet consuetudo sit probanda, vt probat, text. in. §. ex non scripto institut. de iur. natur. gentium & civil. probat etiam text. in cap. 1. de constit. libr. 6. & supra dictum est: tamē talis probatio requiritur ad finem ne iudex possit ignorantiam prætere, quæ ratio cessat in consuetudine notoria secundum Panormitan. & alios plures, quos ibi ad hoc refert.

4 ¶ Nec obstat secundum ipsum numero 35. quod notorium est allegandum licet non probandum iuxta glos. in clementina appellanti de appellat. verb. alias causas, quæ tenet quod licet notorium releuet ab onere probandi

non tamen releuat ad onere proponendi. Quæ glos. communiter est vbi que approbata, & quia incidenter venit, eam hic non ornabo. In terim tamen, illa plures allegans testatur communem Dominus Anto. de Padilla in l. si adibus numer. 10. C. de seruitutibus & aqua. vbi ex hoc bene infert, quam etiam illationem facit Didacus Perez in l. 6. titul. 2. libr. 4. ordinament. colum. 13. 82. vbi sequitur glos. illam, quam etiam testatur communiter approbatam Philippus Francus in cap. vt debitus honor. colum. 8. fol. 56. de appellat. vbi limitat, nisi ex actis processus cõstaret notorietas, quia tunc non est opus eam proponere nec allegare, idem tenet Felin. in ca. cum ordinem num. 11. de rescript. vbi sublimitat & declarat, quam etiam limitationem tenet Curt. Lun. in l. si vnus. §. pactus ne peteret nume. 106. ff. de pact.

5 ¶ Et quod notorietas debet constare iudici vt iudici ex actis, sequitur plures allegans Alex. consil. 186. numero. 16. vol. 2. & testatur esse communem opinio idem Alex. consil. 117. in cip. viso processu vol. 4. num. 10. dicens ab ea non esse recedendum in iudicando, quem corrupte refert. & sequitur Iaf. in l. si vero. §. 1. n. 13. ff. qui satisd. cog.

6 ¶ Vbi nu. 14. dicit, quod testes deponentes de notorio debent reddere rationem etiam nõ inter rogati sicut quando deponunt de fama, de quo est videndus Matthæus de Afflic. decis. Neap. 277. & Roland. à Valle consil. 3. nu. 51. & sequenti lib. 1. & eadem opinio. supra. d. Alex. eum allegans dicit magis commnē Ioan. Oros. in d. l. si vero. §. 1. nu. 1. & idem in l. lillitas. §. veritas nu. 25. ff. de offic. pref. licet contrarium velit Matth. de Afflic. decis. Neapol. 318. nu. 3. & 4. Cum igitur hæc ita se habent, quod notorium debeat saltem allegari, quod etiam probat text. in l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. ad l. Iul. de adult. videtur quod supra dicta illatio Ripæ non possit procedere. Sed non obstant supra dicta, quia procedunt in notorio, quod proponitur in iudicio ad finem illud prosequendi, secus in notorio, quod exigitur ad finem solius notificationis, vt in casu nostro secundum Imol. in dict. clementi. Appellant in col. 2. & Felin. in ca. dilecti in princ. de iudic.

7 ¶ Et pro hac opinione Ripæ faciunt, quæ tradit Rochus de Curt. in ca. fi. de consuetud. sectione. §. nu. 50. fol. 99. & 100. in paruis. Vbi dicit, quod si consuetudo est inducta consensu vel actu totius populi, quia hæc notoria est,

est, tunc super ea, vt super notorio iudex potest procedere per medium informationis, vt notatur in c. bonæ de electione. & in c. vestra de cohabit. cleric. & mul. & sufficientes testes non iurati & recepti absente parte, & quod hoc procedit in consuetine longi temporis, se cus si esset longissimæ vel cuius initij memoria non existeret, quia tunc sufficeret probatio famæ. Et quod potest iudex se in formare de consuetudine notoria vel etiam quando versatur in foro & supplere, & illa, quæ non est notoria debeat solenniter probari, & quod hæc opinio, vt constat ex allegatis per ipsum communior videtur & rationabilis est. Et ita debet intelligi & declarari ex supra dictis limitatione Ripæ vbi supra, scilicet, quod licet iudex possit supplere in consuetudine notoria non allegata vel probata, debeat tamen se informare de illa saltem summaria, ita, vt ex actis constet de ea, & idem in alio quocunque notorio, ad hoc, vt in sententia non deuiet ab ipsa consuetudine, & vt cognoscat in quibus casibus est consuetudo & in quibus nõ. Hoc etiam modo saluandi sunt Bart. & Alb. qui in dict. l. de quibus ff. de legib. 10. volunt quod consuetudo quando est notoria non fit de necessitate alleganda idem Bart. in l. 2. C. quæ sit long. conf. & Alb. ibi in rubr. licet Celsus consil. 54. numer. 19. dicat Bart. in hoc communiter reprehendi vt per Iaf. in d. l. de quibus col. antepenulti. vers. successiue qualiter, & merito (nisi saluetur supra dicto modo) quia vltra supra dicta, quod notoria consuetudo vel vsus notissimus legis fori vel municipalis probari licet non sit necesse allegari tamen debeat nisi ex actis constet, tenet & probat latissime alios allegans Burgos de Paz in l. 1. Taur. nu. 133. & sequentibus. vbi alia ex supra dictis refert. Cum ergo hæc ita se habeant in statutis & consuetudine notoria, vt iudex teneatur secundum ea iudicare, ergo à fortiori tenebitur seruare ista statuta, etiam ex officio quando sunt iurata per ipsum, hoc est, quia iurauit ea seruare, licet à partibus nõ allegetur cum in princip. sui officij regulariter iudices soleant iurare se seruatuos statuta ciuitatis vel villæ in qua sunt iudices electi vel constituti, ne aliàs incidant in periuurium.

Supra dicta tamen principalis conclusio de statutis iuratis per iudicem seruandis debet intelligi de illis, quæ sunt in vsu, non vero de illis, quæ consuetudine sunt sublata, vel quæ contra ius, vel aliàs illicita sunt, vt late dixi supra hac prima parte capitul. 38. quæ hic repe-

ti possunt ideo omitto.

Index Cap. LXXI.

- 1 Iuramentum operatur, vt dispositio, super qua ad iuramentum extendatur ad incogitata de iure, secus ad incogitata de facto, exempla ponuntur hic.
- 2 Iuramentum ad hoc vt prauidetur sufficit quod sit factum licet iurans in specie ignoret ius, quod ex factum operitur.
- 3 Iuramentum tunc non extenditur ad incogitata quando non est cogitatum in specie nec in genere, secus si generaliter sit tantum cogitatum.
- 4 Propter iuramentum censetur quis magis deliberatè accedere ad actum faciendum & censetur cogitare omnes casus in genere, quæ in illo negotio saltem in genere poterant considerari.
- 5 Iurans præsumitur certioratus & deliberatus accedere ad actum, super quo iurat.
- 6 Iuramentum semper intelligitur rebus sic se habentibus vel stantibus.

An dispositio iurata extendatur ad incogitata. Cap. LXXI.

Icet dispositio non extendatur ad incogitata. I. cum Aquiliana. l. qui cū tutoribus. ff. de trāsa ctio. & in l. si de certa C. eodem titul. & in l. mater decedēs. ff. de inoffic. testamen. Tamen si iuramentum sit interpositum fiet extensio ad incogitata. ita notat Bar. & magis communiter scribentes in l. sciendum. ff. de verb. oblig. secundum Marc. Anto. Bauer. in d. tractatu de virt. & virib. iuram. vol. 5. tractat. nu. 29. fol. 20. quod tēperat ibi procedere, quod fiet extensio ad incogitata de iure, vt ad beneficium restitutionis vel Velleian. & simil. licet non fiat certioratio, non autem ad incogitata de facto, & ibi ponit duo exempla ad hoc. Primum quando iurās approbavit compromissum, in quo erat condemnatus ad præstanda legata de præsentī, cum in veritate essent conditionalia & postmodum fuit detectum, quia poterit contrauenire non obstante iuramento de non contraueniendo, quia ad talia incogitata de facto iuramentum non extenditur secundum Paul. & alium, quos refert. Secundum exemplum refert ex eodem Paulo, scilicet, quod quietans & liberans administratorem, quia cre-

dedit computos recte redditos, potest contravenire non obstante iuramento, quia non extenditur ad hoc ignoratum. De quo ultimo exemplo dixi late supra cap. 40. Sublimitat tamen ipse Marc. Anto. hoc praeterquam si simpliciter esset iuratum non contravenire aliqua ratione vel causa, quia tunc fit extensio etiam ad incogitata de facto, quia de illis potuit in genere cogitari per ea, quae ibi ipse tradit.

2 Pro quo facit, quod tradit Alex. consil. 27. n. 4. lib. 1. ubi allegans Barto. & alios inquit, quod ad hoc, ut sibi quis praedictet per iuramentum non requiritur, quod sciat particulariter & in specie omne ius dependens a facto, super quo iuratur, sed satis est, quod iuret super facto, quia videtur iurare super omni iure descendente ex illo facto, ut in l. si duo patroni. §. idem Iulianus & in l. duobus. §. si quis iuraverit cum sequenti. ff. de iure iur. Vnde iurando non veni re contra contractum videtur in genere cogitare de omni remedio quod sibi competere posset ad rescindendum contractum licet specialiter non habuerit scientiam de eo iuxta l. qui iuro militari. ff. de milit. testam. tradit idem Alex. consil. 11. n. 15. volu. 3. & in consil. 14. n. 2. l. 6.

3 Vbi plures allegans dicit & concludit, quod tunc iuramentum non extenditur ad incognita quod non est cogitatum in specie nec in genere, se cius si saltem fuit cogitatum generaliter per text. in l. sub praetextu la. 2. & quod ibi notat Docto. C. de transact. dixi supra c. 6 r. n. 27. Sicque intelligendus est Abb. & eum referens Loazes vbi infra allegabitur non illo numero, sed. nu. 164. existimans quod iuramentum debet restringi quantum potest ut iurans minus obligetur.

4 Adde etiam Robertum Maran. disput. 7. n. 8. fol. 732. dicentem quod propter iuramentum censetur quis magis deliberate accedere ad actum faciendum, & censetur quis cogitare omnes casus, qui saltem in genere poterant considerari in illo negotio, & allegat plures hoc tenentes: & inquit quod hoc habetur per Docto. communiter in d. l. sciendum. ff. de verb. obl. & in alijs locis ibi per eum citatis.

5 Adde Alex. consil. 102. n. 4. lib. 5. quod iurans praesumitur certioratus & deliberatus accedere ad actum, super quo iurat.

6 Bene tamen verum est, quod renuntiatio iurata nunquam extenditur ad ius non competens tempore renuntiationis sed ad tunc competens restringitur, quia in omni actu & dispositione intelligitur clausula illa, rebus sic se habentibus & stantibus, ut probat text. in cap. cum inter de renuntiatio. & ibi notant Abb. & co-

muniter Docto. de quo optime per Ias in l. quod Servius nu. 8. & seq. ff. de cond. caus. dat. vbi refert illationes. Ex quo plurima etiam infert Hippolytus in l. 1. §. si. nu. 33. & pluribus seq. ff. de quaestio. & Anto. Go. in l. 2. Tau. nu. 10. col. 7. illius num. de quo clausula videtur fuisse omnino Bertach. in suo reperto. in clausula de contractibus in hac eadem clausula. fol. 144. Tiraq. in l. si vnquam in praefatione. nu. 166. & sequent. fol. 78. C. de reuocand. dona. Lartius Alciatus lib. 3. de verb. signifi. num. 35. & sequent. fo. 308. & bene Celsus Hugo consil. 24. nu. 19. & consil. 1. nu. 8. & omnia supra dicta in hoc. n. 6. tenet alios allegans Loazes in allegatione iuris pro Marchion. Velez in respons. ad. 5. & 6. fundam. nu. 6. & sequenti. pag. 335. & sequenti.

Index. Cap. LXXII.

- 1 Fideiubere quilibet potest pro altero regulariter.
- 2 Clericus licet prohibetur esse fideiussor in secularibus negotijs, si tamen fideiubeat bene tenetur.
- 3 Redditi beneficii possunt clerico fideiubenti interdicti & capi in casum iudicati donec solvantur.
- 4 Episcopus an possit fideiubere?
- 5 Iuramentum de non fideiubendo, vel mutuo dandi, vel elemosinam dando, nisi illi qui fuerit in extrema necessitate, vel de non intrando in religionem, vel ordines sacros non suscipiendo nec episcopatum acceptando & similia an obliget.
- 6 Iurans se non facturum aliquod melius bonum, quod tamen facere non tenetur peccat quidem iurando, non tamen peccat iuramentum seruando, sed multo melius faciet si non seruet.
- 7 Absolutio a iuramento quando sit necessaria petenda vel non petenda antequam contraveniantur.
- 8 Potum illarum rerum, quae sunt licite de se quantum tamen maius bonum impediunt nullo modo obligat nec est seruandum.
- 9 Iurans aut vouens se nunquam futurum episcopum, tenetur non procurare, sed instante necessitate electus potest acceptare.
- 10 Potum commutatio in melius, sustinetur, ne maius bonum impediatur.

De iuramento de non fideiubendo.

Cap. XXII.

Ilicitum est vnicuique regulariter pro alio intercedere & fideiubere, ut per totum. C. & ff. de fideiussor. quia ut inquit. l. 1. tit. 12. p. 5. Omnis homo potest esse fideiussor, quod potest facere

facere promissionem, ut ex ea obligetur. & in l. 2. statim sequenti excipiuntur aliquae personae, quae fideiubere non possunt.

2 Ad hoc ut licet clericus secularis fideiussionibus in seruicijs ab ecclesia sit abiciendus, ut in cap. 1. de fideiussor. & ibi docto. si tamen fideiubeat bene valet eius fideiussio, & obligatio pro alijs. Haec est magis communis opinio secunda Ias. & Ioan. Orof. in l. 1. n. 5. ff. si quis in ius voc. non ier. & Anto. Gom. c. de fideiussor. nu. 18. vbi inquit quod obligatus dare fideiussorem adimplet dando eum licet clericum det, dum tamen non sit de iudicio fisci. & pro hac communi opinione allego. l. 6. tit. 18. libr. 3. for. leg. vbi inquit lex illa. Nungum Archiepiscopo, nisi Obispo, nisi ario prelado, nisi clerico, seculo non facia fideiussoria pro otresy, si la h'iere la xglefia nisi sus bienes no sean tenidos por tal fideiussoria, mas los bienes de su patrimonio que oisiere o de otro qualquier, sean tenidos por tal fideiussoria que h'iere. Et ibi notat Montal. expresse in glos. v. idem etiam probat. l. 45. in princip. tit. 6. part. 1. vbi dicitur. Eradores no de uia ser los clericos que son de epistola, o de de arriba en las rentas del rey, ni de otro señor de la tierra, ni de concejo, ni en pleyto de arrendamiento de heredad de ag' mas, ni de bienes de huerranos, mas bien que den f'ar vnos a otras en sus pleytos, o en sus yglesias, o a homes que susson enyados, por la orlo ayuda. Subdit in super. lex in nostrum propositum. Pero si ellos entraren en alguna de estas fideiussuras que les son defendidas, valdrá la fideiussura quanto en los bienes que les fallaren, mas no que sus personas ni sus yglesias si quando obligados por ellos. Redditus etiam beneficii ob eam iudicati possunt clerico fideiubenti interdicti & capi donec soluiat argumentum capi. 2. incip. peruenit de fideiussor. quia. Secundo licet specialis conuentione stipendia quotidiana non possint obligari, ut notat glos. in d. c. 12. & ibi docto. tamen ex causa iudicati possunt per iudicem in subsidium capi: ut in l. stipendia. C. de exequi. roniadic. & in l. 1. C. de praed. min. & in terminis ita his argumentis in redditibus beneficii tenet Montanus. d. l. 6. in gl. de su patrimonio. & Greg. Lopez in d. l. 45. in glos. 4. in sus yglesias.

3 Et inquit idem Gregorius. d. l. 2. tit. 12. part. 5. in gl. de los obispos. quod licet hodie per. d. l. corrigatur dict. l. for. in quantum loquitur de episcopis quod possint fideiubere: quia in d. l. 2. dicitur quod Episcopi non possint fideiubere, & sic equi paratur religio in hoc & clericis regularibus & collegiatis, qui etiam non possunt fideiubere, ne a seruicio Dei & eius ecclesiae abstrahatur ratione fideiussionis: ut in cap. quod qui-

busdam; de fideiussor. & in dict. l. 6. sent. 2. parte. & in dict. l. 2. part. 2. & ibi notat Greg. Lopez in gl. Clericos regulares. Tamen inquit se credere quod in practica seruaretur opinio gl. in. c. te quidem. r. q. 1. & Montanus in dict. l. for. ut de bonis patrimonialibus & redditibus Episcopatus Episcopus obligetur ex fideiussionem. Sed Montanus ibidem non loquitur in redditibus Episcopatus; sed beneficii clerici fideiubentis, in quibus ita fit quotidie, & praedicatur. Et hinc prouenit practica hodie, ut clericus obliget bona sua, & redditus spirituales & temporales, quia in spiritualibus, tantum redditus beneficii possunt capi pro causa iudicati. ut in d. c. peruenit de fideiussor.

4 Haec tamen omnia licet ita se habeant si clericus iuret non fideiubere pro alio non videtur illicitum hoc iuramentum, ac per consequens seruandum est: quia videtur conuenire cum iure communi, scilicet, text. in d. c. r. de fideiussor. & in dict. c. te quidem. n. q. 1. vbi probatur quod clericus non debent fideiubere: nec etiam in laico hoc iuramentum illicitum videtur, ac etiam est seruandum. Nam ad hoc ut iuramentum sit illicitum requiritur, quod per eius obseruantiam vtraque salus spiritualis & temporalis, vel saltem altera periclitetur, ut in §. fin. 22. quod §. 4. cum similib. quod non est in hoc casu, & alio modo necessitatibus proximis possumus subuenire, quod sufficit, ut habetur in fine, d. §. fin. Ita in terminis tenet Oldrad. de Ponte. consil. 90. vbi hoc limitat dicens, se credere, quod sit tanta esset necessitas fideiussoris, quod nisi iste iurans fideiubere altera salus periclitaretur, vel corporalis vel spiritualis, non obstante ipso iuramento possit fideiubere etiam clericus argumentum text. in cap. non satis. §. distip. Et quia non videtur iurasse non fideiubere in tanta necessitate: vel si hoc senserit iuramentum esset illicitum argumento ca. quanto. de iure iuran. Sed Syluester in summa verb. iuramentum. 4. numer. 29. approbat hoc vltimum Oldrad. licet eum non referat, sed refert Io. Ansh. & Abb. illud tenentes & ipse cum Abb. tenet contrarium conclusionem Oldrad. vbi supra, quod tale iuramentum de non fideiubendo non obliget, etiam vbi cuique proximus verum non indiget fideiussionem, licet non periclitetur eius salus nec elemosina sit de necessitate, quia licet hoc casu fideiussio non sit de precepto, est tamen de consilio & opus ex pietate faciendum propter Deum & proximum. Non potest autem quis obligari, ut non faciat opera pietatis & perfectionis: quia non est ve-

busdam; de fideiussor. & in dict. l. 6. sent. 2. parte. & in dict. l. 2. part. 2. & ibi notat Greg. Lopez in gl. Clericos regulares. Tamen inquit se credere quod in practica seruaretur opinio gl. in. c. te quidem. r. q. 1. & Montanus in dict. l. for. ut de bonis patrimonialibus & redditibus Episcopatus Episcopus obligetur ex fideiussionem. Sed Montanus ibidem non loquitur in redditibus Episcopatus; sed beneficii clerici fideiubentis, in quibus ita fit quotidie, & praedicatur. Et hinc prouenit practica hodie, ut clericus obliget bona sua, & redditus spirituales & temporales, quia in spiritualibus, tantum redditus beneficii possunt capi pro causa iudicati. ut in d. c. peruenit de fideiussor.

5 Haec tamen omnia licet ita se habeant si clericus iuret non fideiubere pro alio non videtur illicitum hoc iuramentum, ac per consequens seruandum est: quia videtur conuenire cum iure communi, scilicet, text. in d. c. r. de fideiussor. & in dict. c. te quidem. n. q. 1. vbi probatur quod clericus non debent fideiubere: nec etiam in laico hoc iuramentum illicitum videtur, ac etiam est seruandum. Nam ad hoc ut iuramentum sit illicitum requiritur, quod per eius obseruantiam vtraque salus spiritualis & temporalis, vel saltem altera periclitetur, ut in §. fin. 22. quod §. 4. cum similib. quod non est in hoc casu, & alio modo necessitatibus proximis possumus subuenire, quod sufficit, ut habetur in fine, d. §. fin. Ita in terminis tenet Oldrad. de Ponte. consil. 90. vbi hoc limitat dicens, se credere, quod sit tanta esset necessitas fideiussoris, quod nisi iste iurans fideiubere altera salus periclitaretur, vel corporalis vel spiritualis, non obstante ipso iuramento possit fideiubere etiam clericus argumentum text. in cap. non satis. §. distip. Et quia non videtur iurasse non fideiubere in tanta necessitate: vel si hoc senserit iuramentum esset illicitum argumento ca. quanto. de iure iuran. Sed Syluester in summa verb. iuramentum. 4. numer. 29. approbat hoc vltimum Oldrad. licet eum non referat, sed refert Io. Ansh. & Abb. illud tenentes & ipse cum Abb. tenet contrarium conclusionem Oldrad. vbi supra, quod tale iuramentum de non fideiubendo non obliget, etiam vbi cuique proximus verum non indiget fideiussionem, licet non periclitetur eius salus nec elemosina sit de necessitate, quia licet hoc casu fideiussio non sit de precepto, est tamen de consilio & opus ex pietate faciendum propter Deum & proximum. Non potest autem quis obligari, ut non faciat opera pietatis & perfectionis: quia non est ve-

busdam; de fideiussor. & in dict. l. 6. sent. 2. parte. & in dict. l. 2. part. 2. & ibi notat Greg. Lopez in gl. Clericos regulares. Tamen inquit se credere quod in practica seruaretur opinio gl. in. c. te quidem. r. q. 1. & Montanus in dict. l. for. ut de bonis patrimonialibus & redditibus Episcopatus Episcopus obligetur ex fideiussionem. Sed Montanus ibidem non loquitur in redditibus Episcopatus; sed beneficii clerici fideiubentis, in quibus ita fit quotidie, & praedicatur. Et hinc prouenit practica hodie, ut clericus obliget bona sua, & redditus spirituales & temporales, quia in spiritualibus, tantum redditus beneficii possunt capi pro causa iudicati. ut in d. c. peruenit de fideiussor.

6 Haec tamen omnia licet ita se habeant si clericus iuret non fideiubere pro alio non videtur illicitum hoc iuramentum, ac per consequens seruandum est: quia videtur conuenire cum iure communi, scilicet, text. in d. c. r. de fideiussor. & in dict. c. te quidem. n. q. 1. vbi probatur quod clericus non debent fideiubere: nec etiam in laico hoc iuramentum illicitum videtur, ac etiam est seruandum. Nam ad hoc ut iuramentum sit illicitum requiritur, quod per eius obseruantiam vtraque salus spiritualis & temporalis, vel saltem altera periclitetur, ut in §. fin. 22. quod §. 4. cum similib. quod non est in hoc casu, & alio modo necessitatibus proximis possumus subuenire, quod sufficit, ut habetur in fine, d. §. fin. Ita in terminis tenet Oldrad. de Ponte. consil. 90. vbi hoc limitat dicens, se credere, quod sit tanta esset necessitas fideiussoris, quod nisi iste iurans fideiubere altera salus periclitaretur, vel corporalis vel spiritualis, non obstante ipso iuramento possit fideiubere etiam clericus argumentum text. in cap. non satis. §. distip. Et quia non videtur iurasse non fideiubere in tanta necessitate: vel si hoc senserit iuramentum esset illicitum argumento ca. quanto. de iure iuran. Sed Syluester in summa verb. iuramentum. 4. numer. 29. approbat hoc vltimum Oldrad. licet eum non referat, sed refert Io. Ansh. & Abb. illud tenentes & ipse cum Abb. tenet contrarium conclusionem Oldrad. vbi supra, quod tale iuramentum de non fideiubendo non obliget, etiam vbi cuique proximus verum non indiget fideiussionem, licet non periclitetur eius salus nec elemosina sit de necessitate, quia licet hoc casu fideiussio non sit de precepto, est tamen de consilio & opus ex pietate faciendum propter Deum & proximum. Non potest autem quis obligari, ut non faciat opera pietatis & perfectionis: quia non est ve-

busdam; de fideiussor. & in dict. l. 6. sent. 2. parte. & in dict. l. 2. part. 2. & ibi notat Greg. Lopez in gl. Clericos regulares. Tamen inquit se credere quod in practica seruaretur opinio gl. in. c. te quidem. r. q. 1. & Montanus in dict. l. for. ut de bonis patrimonialibus & redditibus Episcopatus Episcopus obligetur ex fideiussionem. Sed Montanus ibidem non loquitur in redditibus Episcopatus; sed beneficii clerici fideiubentis, in quibus ita fit quotidie, & praedicatur. Et hinc prouenit practica hodie, ut clericus obliget bona sua, & redditus spirituales & temporales, quia in spiritualibus, tantum redditus beneficii possunt capi pro causa iudicati. ut in d. c. peruenit de fideiussor.

simile, quod Deus talia iuramenta suscipiat contra cōsiliū suū. Imō Adde ego, quod videtur iuramentum hoc contra bonos mores, quandoquidem est contra opera charitatis & pietatis, ac per consequens non est obligatorium iuxta regulam iuris vulgarem: non est obligatorium, &c. Eandem etiam opinio. in hoc vltimo cum Syluest. contra Oldrad. licet eos nō referat, scilicet, quod iuramentum de non fideiubendo, vel de non mutuando, vel de non dando elemosynam illi, qui non esset in extrema necessitate, vel de non intrādo religionem, vel ordines sacros non suscipiendo, nec episcopatum acceptando, & similia, ad quæ iurans non tenebatur, licet ex se esset melius facere non sit peccatum mortale cum glossā. n. nemine allegata in cap. 1. 85. dist. Caietano & Tabignf. Contra Angel. & Sylu. tenet Nauar. in Ma. c. 12. num. 16. Sed supra. d. glo. allegat Roma. singu. 107. in noua impressio- ne. vbi dicit esse similem in. c. fi. verb. confirmavit. 22. q. 4. quas allegat Bal. in. l. ad excludendam. C. de reb. credit. vers. quinto, vbi de eo, qui iurat nō doctōrari. Et illz glossz tenetur cōmunitur secūdi additio. nouū Rom. vbi supra. & probat Couar. vbi infra in. §. 6. n. 8. reprehēdēs Gratianū in. c. fi. in fine. 22. q. 4. qui contrariū videtur innuere, & ab omnibus reprehēditur secūdi Palud. in. 4. distin. 28. q. 1. col. 4. quauis ibi Maior. q. 1. col. 3. vbi licet eū defendere. Et inquit Nauar. vbi supra, nu. 17. in proposito nostro, quod licet huiusmodi iuramenta possint seruari sine peccato, non tamē obligant ad eorū obseruātiā, & possunt violari propria auctoritate iurantis secūdi S. Anto. contra Archid. Ioan. Andr. & Abb. quos ibi refert. Addit insuper Nauar. melius esse violare, quam seruare iuramentum de faciendo illud, quod ex se sit ociosum, vel indifferens ad bonum & malum, vbi ibi etiam exemplificat puribus modis. Hanc eandē opinio. contra Oldrad. expresse, eum reproban tenet Couar. de pact. in. 6. r. part. relect. §. 6. n. 7. fol. 47. vbi dicit quod si quis iureiurando promittat, nō mutuari pecunias, vel nō fideiubere in ijs casibus in quibus ad id tenebatur sub pœna peccati mortalis vel venialis dubio procul peccabit: si iuramentum seruet, sed vbi non tenetur, id officium in alterum exerce- re, sed est opus optimum peccabit venialiter iurando secūdi Caiet. quem refert non tamē peccabit seruando iuramentum, nec illud violabit si mutuam pecuniam alteri dedit, aut pro eo fideiussit ex quibus reprobat

Hippoly. tenentem contrarium in rubric. ff. de fideiussor. num. 28. sed ego in meo libro in parua impressione, non inueni Hippoly. hanc sequentē tangentem. Hanc etiam opin. cum Couar. quæ refert tenet nouissime Iacobi. Menochius de re. posse. r. remedio. num. 289. Et ita est iste casus, in quo iuramentum licet possit seruari sine interitu salutis æternæ, non tamē obligat ad id seruandum.

6 ¶ Quia vt refert ipse Couar. vbi supra ex Diuo Thoma & alis, si quis iurat se non facturū aliquid melius bonū, quod tamē facere non tenetur, peccat quidem iurādo in quantū ponit obicem Spiritui sancto, qui est boni propositi inspitator, non tamen peccat iuramentum seruando, sed multo melius faciet si non seruet, si prius impetret absolutionem ipsius ad cautelam: addo ipse, licet re vera nō sit necessaria, vt constat ex supra dictis.

7 ¶ Pro quo adduco Sylu. in sua summa verb. iuramentum, el. 5. nu. 1. hoc modo distinguentem, quod quando dubiū est an iuramentum sit obligatorium nec nē, nemo contrauenire potest sine auctoritate superioris sed remitte re debet ad ecclesiasticum: quando vero non est dubium de eius obligatione, sed certū est quod non obligat, tūc si seruari potest absq; aliquo dispendio salutis, debet peti absolutio propter reuerentiā sacramenti, non quantum ad necessitatem, sed solum ne notetur de trasgressione iuramentatione. scandali: si vero sit in dispendium salutis, vt quia derogat charitati, vel eius perfectioni, vel disponentibus ad illam, potest homo propria auctoritate cōtrauenire. Et hic vltimus est noster casus: al' e- gat etiam S. Thom. secunda secundæ quæst. 89. artic. 9. ad tertium dicentē, quod in dubio debet peti absolutio, quādo episcopus potest impedire. Sed quando iuramentum expresse repugnat iustitiæ, vt quia iuratum est illicitū puta homicidium: vel impeditiuum maioris boni, puta non intrare in religionem (adde tu & de non fideiubendo, vel mutuando, vel elemosynam dando, quia hæc similia sunt, vt ex supra dictis apparet) nō est opus dispo- sitione, sed in primo casu tenetur quis nō ser- uare iuramentum, in secundo autem seruare potest, & non seruare, vt dicunt ipsi. Et quod iurans non fideiubere pro alio, vel non mu- tuare pecuniam possit id facere absque periu- rio ex causa ad releuandam proximi necessita- tem tenet cum alijs Loazes in allegat. iur. pro Marchion. Velez in respōs. ad. 5. & 6. funda- num. 57. & 58. pag. 334.

¶ Vltimo,

- 8 ¶ Vltimo, superioribus deiuramento adden- dum est, quod eodem modo votū huiusmodi rerum, quæ sunt licite de se, quatenus tamē maius bonum impediunt, nullo modo obligat nec est seruandum secundum Paludan. in 4. distin. 38. quæst. 1. col. 4. cū quo est cōmu- nis secundum Nauar. vbi supra in. d. c. 12. nu. 29. quod etiam probat Syluest. in sua summa verb. votū. el. r. q. 3. dicens, quod licet votum & iuramentum debeant seruari quoties pos- sunt sine interitu salutis æternæ, quo nomine hoc votum potest seruari, subdit tamē esse verum quando habent hæc vota & iuramēta tres comites iudicium, iustitiā, & veritatem, quibus carent ista vota siue iuramenta.
- 9 ¶ Idem vltra eodē probat summa Astiēs. secunda partel. 6. tit. 43. artic. 2. quæst. 6. sub- dens, quod qui iurat, aut vouet se nunquam futurum episcopum tenetur non procurare, sed instante necessitate electus non obstante voto vel iuramento potest acceptare, quæ om- nia habuit ex Hostiens. in summa de voto. n. 3. cum sequenti.
- 10 ¶ Quæ ratione, votorum commutatio in me- lius sustinetur secundum Anto. in cap. 1. & in c. nō est, de voto. ne maius bonū impediatur,

Index. Cap. LXXIII.

- 1 Tutor, necessario, ad hoc, vt tutela sit valida, an teneat- tur in ipsius creatione specialiter promittere, quod pupilli defensionem absque vlla dilatione suscipiat, vel sufficiat quod id promittat verbis generalibus æquipollentibus tamen?
- 2 Iura recapitata ab imperatoribus Romanis non dicuntur apud nos iura sed dicta sapientium.
- 3 Iuramentum adiectum in tutelis per tutores habet effectum specialis clausula, quod defensionem sub- ibunt, &c.

De requisitu quodam ad validitatem tutelæ. Cap. LXXIII.

Vltra illa, quæ tenetur facere tu- tor, de quibus per glo. ordin. in. l. legitimus. ff. delegit. tut. aliud & quartū necessario requiritur, ad hoc, vt tutela sit valida, scilicet, quod speciali- ter promittat, quod pupilli defensionem abs- que vlla dilatione suscipiet, alias tutela nihil valebit. Ita probat text. expressus in. l. fanci- musla. 2. §. omnem. C. de administ. tut. ibi, &

hoc specialiter expresse sint quod omnimodo si- ne vlla dilatione defensionē pupillis & adul- tis alijsque supra memoratis personis subire eos necesse est: idem probatur in. l. 94. titu. 18. par. 3. ibi. E defendit in mal. engañō en ius ioy fuera del. Et omnes Doct. in. d. §. omnem. illū notant & cōmendant expresse ad hoc, dicen- tes aduertendū esse ad instrumenta pupilla- ria an hæc clausulam habeant, quia si in eis nō reperitur, opponi potest exceptio cōtra ipsa, quæ nō valeant, & vltra ordinarios ibi tenet etiā Bar. in. d. l. legitimus circa finem princip. n. 8. vbi dicit iam per hoc vidisse multas tutelæ cassari, sequitur etiā plures referēs Laf. in. l. 1. nu. 2. ff. de lib. & posth. & hanc opinio. testa- tur cōmunem plurimos Doct. allegans nonis- simē Gaspar Baeza in suo tractatu de decim. tutor. Hispani. iur. præst. ca. 2. nu. 67. vbi nu. 68. refert plures alios Doct. tenentes cōtrariū, scilicet, quod tutela & gesta à tutore valeant etiā si defensio non promittatur per supra. d. ver- ba specialia sed per alia æquipollētia & n. 69. & 70. eam probat dicens veriorē & grauiorē, cuius opinio & sequacium mihi placet saltim facti veritate attenda, qua hodie iurere gio procedendum est per. l. 10. quæ est final. tit. 17. lib. 4. nou. recopi. reg. non enim refert, quid ex æquipollentibus fiat quādoquidem animus idem sentit & verba idem significat, obligatio q; l. eadem est. Oportet enim vt in- quit Baeza eruditos à superstitiosis obserua- tionibus longē abesse & rem curare, superstitio- nē spernere. Et præcipue hæc opinio procedit attenda. l. 9. titu. 16. par. 6. quæ supra dicitur verborum præcisam formā non exigit, vnde standum est. d. l. regis non vero legi iuris communis aliud exigenti.

2 ¶ Cum apud nos non dicatur iura recopila- ta ab Imperatoribus Romanis, sed dicta sapie- tium iuxta ea quæ late tradit Didac. Perez in q. 3. proœmial. Nec obstant verba. d. l. 49. su- pra allegata, quia ibi factum narratur, quia. l. non requirit vt illa verba ad literam ponantur neq; addit, sine dilatione.

3 ¶ Hæc verior opinio contra cōmunitatem sul- citur alio præcipuo fundamēto, scilicet prop- ter iuramentum adiectū in tutela, per quod videtur suppleri. d. expressio, vt in terminis asserit Alex. in addit. ad Bart. in. d. §. omnem in glo. tene menti litera. M. Vbi postquā in glo. præcedenti tenuerat hanc secundam opinio- nem inquit in hac glo. videtur quod per iuramen- tū, hoc suppleatur per id, quod voluit Bald. in l. 1. C. commodat. & est in. n. 4. vbi tenet quod iu- ramentum

ramentum habet vim specialis & expressi co-
sensu. Imo ubi requiritur pro forma qd con-
sensu interueniat specialiter, & non interue-
nit sed generaliter, tunc iuramentum opera-
tur effectum clausulae specificatae, vt cu Barb.
Anto. Corfet. & alijs tradidi. c. 2. secunde partis
huius tractatus in secundo notabili, quod dedu-
xi ex l. cu pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2.
Ergo ita in proposito dicendum est, quod li-
cet requireretur pro forma expressio defen-
sionis in tutela fienda iuxta. d. §. omnem. & com-
munem, ex quo tamen interuenit iuramentum
sufficit, qd consensus in genere, & verba xqui-
pollentia interueniat vt supra dictum est pro-
pter iuramenti appositionem, & sic cum in tute-
lis necessario debeat interuenire hoc iuramen-
tum iuxta gl. in d. legitimos per tex. que al-
legat in auth. vt hi, qui oblig. &c. §. fi. collati.
6. C. sequens est, vt etia si pred. clausula spe-
cialis non interueniat, si tamen generaliter di-
catur verbis xqui pollentibus sustineatur tute-
la virtute iuramenti ex supra dictis, quia iura-
menti habet vim clausulae codicillaris expres-
sae & facit valere actum meliori modo, quo
potest ne pereat, vt est text. expressus in l. cu
pater. §. filius matrem & ibi comunis opin. ff. de
legat. 2. Vltimo hanc opin. verissimam esse pro-
bat. d. l. 9. regia in illis verbis. *E sobre todo deuen-
jur. ar. los guardadores de fazer todas las cosas que se
a pro de los herfanos, que han en guarda e de nase
entrameter de fazer cosa que sea a dano dellas, e que
guardaran lealmete sus personas e sus cosas.* Nam
lex illa profecto venit ad decidendum vel de-
cidit expresse hanc quaestionem iuramenti in
proposito, quia eo interueniente. l. illa; non
requirit specialem promissionem defensionis
pupilli ipsiusq; bonorum, sed qd generaliter
promittat tutelel curatur vtilia pupillis fa-
cere, *E que guardaran lealmete sus personas e cosas.*
Na. d. §. omnem, qui requirebat specialem clau-
sulam defensionis non loquitur interueniente
iuramento, & si intelligatur secundum ius ap-
posito etiam iuramento hodie, non procedit
per. d. l. 9. Et licet. d. l. 9. ultra iuramentum ad-
dat clausulam defensionis, hoc vltimum in spe-
ciem non est necessarium exprimi quando qui-
dem non requiritur in d. l. 9. in qua ponuntur
requisita tutele de iure communi: cotrarium
in terminis. d. §. omnem, qd iuramentum non
habet vim specialis pmisionis de defenden-
do tenet plurimos allegans Celsus Hugo con-
sil. 24. nu. 19. Sed de iure regio, verius videtur
cotrarium vt dixi.

Index Cap. LXXIII.

- 1 *Pacta vltima derogant prioribus, quod ad alia plura extenduntur.*
- 2 *Pactum primum iuratum non derogatur per secundum pactum non iuratum.*
- 3 *Pactum primum iuratum renouatur regulariter per secundum pactum iuratum.*

De pactis, & alijs dispositionibus, vt vltima derogent prioribus nisi priora sint iurata. Cap. LXXIII.

- 1 **D**Asta vltima derogant prioribus text. in l. pacta nouissima. C. de pact. l. si vnus. §. pactus ne pereret ff. de pact. l. 1. §. si. ff. de stipu. seru. l. clari. & ibi Bald. C. de fideicom. Quae regul. procedit etiam in contractibus, testamentis, codicillis, sententia diffinitiva, constitutione procuratoris, rescriptis, legibus, statutis, consuetudinibus, fama, mora, opinionibus relatis in dubio. Quia in his casibus regulariter vltima derogant prioribus: vt bene iuribus probant Docto. in dict. l. pacta nouissima, praecipue lasibi nu. 3. & sequentibus. & Decius nu. 3. qui addit alios casus. idem las. in l. duobus. §. si. ff. de iureiur. nu. 2. & sequentibus.
- 2 **R**egula tamen haec non procedit quando primum pactum fuisset iuratum, secundum vero non, quia tunc primum valet virtute iuramenti confirmatorij, quia iuramentum habet viam verborum derogatoriorum, adeo quod sequens actus non valet sine speciali derogatione vel renouatione secundum Ioan. Andr. in regula. quod semel de regul. iur. in. 6. in Mercutial. tradit Bat. in l. si quis in principio testamenti nu. 14. ff. de legat. 3. communiter approbatus vt infra dicam in secunda parte c. 1. Sed quando primum pactum non iuratum habet clausulam derogatoriam sequentis non derogatur per vltimum pactum simplex iuxta glo. communiter ibi approbatam ab omnibus doctoribus in dict. l. pacta nouissima, vt ibi ipsi fatentur, igitur primum pactum iuratum non derogatur per secundum simplex. Secundo haec eadem opinio probatur, quia constitutio generalis derogatoria non tollit actus iuratos praecedentes, vt tenet glo. in c. cum

cum non deceat. glo. fin. de elect. in. 6. com-
muniter approbata, vt deduximus in repeti-
tio. l. nemo potest num. 163. ff. de legat. 1. Et
praeterea tradit bene Ferdinand. de Loazes
vbi infra. nu. 4. & sequentibus. ergo primum
pactum iuratum non derogatur per secundum
non iuratum. Quibus fundamentis hac limi-
tationem de iuramento in terminis dict. l. pa-
cta nouissima assignauit primus omnium las.
ibidem num. 1. dicens, quod istud non inue-
nit ab aliquo in specie actum. Sequitur De-
cius ibi nume. 8. Curt. lun. num. 5. & Caslan.
confi. 53. num. 62. & Loazes in allegatione iu-
ris pro Marchione Velez in sexto fundamen-
to pro parte oppidi de Mula num. 3. pag. 56.
Verum ipse non probat sublimitationem De-
cij num. 9. dicens praecedentem limitationem
procedere quando actus contra iuramentum
sequitur in continenti, & quod secus videret-
ur si ex intervallo per. l. cum plures. §. loca-
tor horrei. ff. locat. Nam aperte repugnat fun-
damenta superius adducta pro dict. limitatio-
ne, quae hunc casum quoque comprehendunt
propter virtutem specialem iuramenti, & text.
in dict. §. locator horrei, quo se fundat De-
cius, habet plures intellectus vt constat ex eo-
dem Decio ibi numeris sequentibus, praeter-
quam, quod non loquitur quando praecessit
actus iuratus.

3 **D**ubium tamen est an haec limitatio proce-
dat etiam quando secundum pactum esset quo
que iuratum sicut primum? & videtur quod
sic, ex illa glo. vulgari & communiter appro-
bata in c. licet mulieres de iureiur. lib. 6. quae
habet, iuramentum primum mulieris de non
alienando fundum dotalet praualere, secun-
do iuramento facto super alienatione ipsius
fundi dotalis de cuius glo. intelletus & veri-
tate dixi supra. c. 1. n. 79. & sequentibus. Sed
hoc non obstantem cotrarium regulariter est
dicendum, vt secunda dispositio iurata praeva-
leat primae etia iuratae, argumentum huius tex-
tum probat generaliter quod vltimae disposi-
tiones derogant prioribus, & in iuramentis
idem disponit text. in dict. l. duobus. §. si. ff. de
iureiur. vbi loquitur text. in iuramento delato
a parte parti. Nam probat text. ille, qd si prius
reus deserere actore extra iudicium iurauerit
se dare non oportere, & postea deserente reo
in iudicio, iurauerit actor, veu sibi dare oportere,
praevalet iuramentum actoris tanquam
posterius, licet de patrimonio alterius quaerendu
sive agendum non sit, propter incertitudinem,
sed tantum quod sit iuratum. Et licet text. ille

loquatur in iuramento diciforio delato a par-
te parti, idem tamen est in iuramento promif-
sorio seu confirmatorio ab vna eademq; per-
sona bis prolato & facto, vt vltimum praeva-
leat & deroget priori, vt per dict. l. duobus. §.
si. optime probat las. ibi nu. 9. & sequentibus
per infinitas doctorum decisiones. sequitur
etiam Decius in dict. l. pacta nouissima nu. 9.
cum Anto. quem refert, & addit text. in c. si-
cut ex literis de sponfalib. & Curt. lun. in. d.
l. Pacta num. 5. & ita est tenendum. Non ob-
stat glo. communiter approbata in d. ca. licet
mulieres: quia procedit in illo casu specialij,
in quo loquitur, scilicet, quando mulier iura-
uit non alienare fundum dotalet, quia illo ca-
su iuramentum concurrat & consonat prohibi-
tioni iuris communis legis Iuliae de non alie-
nando fundum dotalet: At vero extra illum
casum quoties primum iuramentum non
concurreret cum iure communi, sed contra
vel praeter ipsum, vltimum iuramentum praeva-
let & est seruandum contra primum cotra-
rium. Et ita intelligenda est haec materia. Si-
perest non modica difficultas contra hanc vlti-
mam resolutionem, quia nullum iuramen-
tum valet in prauidicium tertij, vt in. c. cum
contingat de iureiur. & in c. quauis pactum
de pact. in. 6. cum similib. ergo secundum iu-
ramentum contra primum in prauidicium ter-
tij, cuius fauore fuit praestitum primum, non
valet nec tenet. Sed potest responderi huius dif-
ficultati, vt praecedens opinio & resolutio,
qua dictum fuit, vt vltimum iuramentum de-
roget priori, intelligatur quando prius iura-
mentum non fuit principaliter praestitum in
fauorem alterius, item in casibus, in quibus li-
mitatur glo. d. c. licet mulieres quos retuli su-
pra. d. c. 1. & referunt las. in. d. §. fin. & Decius
in. d. l. pacta nouissima, & hoc modo satisfacit
Curti. lun. vbi supra. Item & tertio potest
exemplificari nostra opinio, de qua agimus
in casu glo. c. si. verb. renouatus de procurato-
rib. lib. 6. communiter approbate vt dixi etia
in. d. c. 1. & in testamento secundo vel statutis
iuratis contra priora, & in receptione canonici
ultra numerum, & in alijs casibus similibus
dependentibus a voluntate vnus tantum. Quia
tunc potest, qui primo iurauit poenitere actus
illius & cotrarium facere absque iuramento,
quod est magis, & actus secundus valet etiam
non iuratus, licet cotraueniens remaneat per-
iuratus, vt optime cocludit. las. in. d. l. duobus.
§. si. nu. 9. & 10. & nos quoq; diximus in. d. c.
1. nu. 80. & sequentibus. & in. 2. p. infra cap. 1.
Bb 4 num.

num. 5. & sequentibus. Vltimo potest etiam si pra. d. vera resolutio exemplificari in duobus pactis iuratis inter eadem personas, quia tunc primum pactum iuratum reuocatur per secundum etiam iuratum, quia non vergit in pra-

judicium alterius tertij; & hoc modo vtilis sit & praticari saepe potest haec resolutio. Et cum his remanet expedita haec prima pars ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, eiusque sacratissima matris Virginis Mariae. Laus Deo.

FINIS.

Ad finem capitis trigesimali septimi huius primae partis adde sequentia.

OCTAVO inferitur ad intellectum tex. difficillimi intellectus in l. qui Romae. §. Augerius. ff. de verb. oblig. vbi secundum communem & receptissimam sententiam probatur stipulatione istam promitto tibi, quicquid constiterit patrem meum tibi debere: mortuo patre antequam constet de quantitate debita, non committi, etiam si post mortem patris constiterit quantum pater meus tibi debuerit. Vnde si quis promiserit pro mercatore, vel amico, vel alio debitore soluere quicquid constiterit, vel appareat debere facto calculo, ita demum tenebitur si liquidatio fiat viuente illo debitore non alias, nam nemo alius praesumitur scire veritatem debiti & calculationis fiendae sicut ipse. Ita tenent Bart. Imol. Iaf. & ceteri cõiter scribentes in dict. §. Augerius. cuius hic est cõis intellectus, & haec per illum tex. est communis & recepta sententia secundum Doctores ibi vt tradit Marianus Socin. Junior cõsi. 47. nu. 18. ad fin. & nu. 19. vol. 3. consil. & Anton. Gom. 2. tom. Var. cap. 11. de qualit. contract. n. 36. col. penul. & si. illius nũme. & Illustrius Couar. latif. simè in pract. quaest. c. 39. n. 5. vers. nono, &c. Nam haec communis opinio probeder etiam si promissor iurauerit hanc suam promissionem, quia cum iuramentum debeat intelligi, secundum naturam, & conditionem, & qualitatem actus cui adijcitur, ex supradictis, consequens est

quod hoc casu, nihil operatur, cum de natura, conditione, & qualitate huius stipulationis sit, quod debeat fieri liquidatio in vita debitoris principalis ad hoc vt haec stipulatio committatur, ita in terminis tenet expresse Marianus Soci. vbi supra. n. 19. & an probatio facta in iudicio cum debitore principali, non vocato eius fideiussore noceat ipsi fideiussori, vel sufficiat ad liquidationem hanc faciendam citatio ipsius fideiussoris, videndum est omnino. D. Couar. vbi supra. Verum supra dict. communis opinio quantum recepta sit, falsissima quidem mihi semper visa fuit, & non tenenda. tamquam omni iuri tam civili quam naturali: equitatiq; contraria quandoquidem nullo iure probari possit, quod si post mortem debitoris principalis constet bene de quantitate debita, fideiussor supra dict. non teneatur, cum non fuerit expresse actus, vt necessario, id constare deberet in vita debitoris principalis: & quod aliam eius fideiussor nolebat remanere obligatus. Nam si hoc ageretur, faterer quidem communem opinio. esse veram: & seruandam, sed hoc non actio non video, cur communis opinio supra dicta hoc nomen meruerit, nec villo modo sit tenenda, contra quam iura proclamant non solum communia sed etiam Regia, quae hic adducere superfluum esset, cum optimè, id explicatur per insignes viros Illust. Couar. & Anton. Gomez vbi supra & refert D. Couar.

Couar. contra communem opinionem, etiam tenuisse Andr. Alciat. Duarenum, Petrum Stellam. Eman. Cost. Lusitanum affirmantem in Granatensi praetorio contra communem hanc sententiam iudicatum fuisse, qui patres onus grauissimum, communis supra dictae sententiae sustinere non valentes, optimis iuribus & rationibus probant & tenent contrarium: Imo quod hoc casu fideiussor huiusmodi teneatur, etiam si in vita principalis debitoris facta non fuerit liquidatio atque probatio siue calculatio, dum tamen post eius mortem fieri possit atque fiat. Quae sententia meo iudicio teneri. da est in iudicando & consulendo: imo non tuta conscientia prout existimo, contrarium iudicaretur etiam si communi sententiae supra dictae niteretur, qui sic iudicaret. Quo fit vt supra dicta illatio iuramenti in proposito supra dicto communis opinio non sit vera nec tenenda cum ipsa principalis communis opinio eodem morbo laboret, nam si hoc ita est, scilicet vt communis opinio. supra dicta non sit vera nec tenenda prout esse affirmo, iam clare liquet non esse etiam veram nec tenendam supra dictam illationem. imo a fortiori iuramentum potius debet roborare & validare ipsam promissionem.

Superest nunc respondere ad. d. §. Augerius ne probet communem sententiam, quo textu ipsa tantum nititur. Cui textus vnum intellectum se verum, licet diuinatorium assignat Anto. Gom. vbi supra. ex gloss. ibi vt procedat quando expresse agitur vt debeat constare de quantitate debita in vita debitoris, alios quinque illius textus. intellectus ad logicum refert illust. Praeses vbi supra. ex Iaf. Pet. Stel. Duareno, Cost. & Conano. Vltra quos omnes, mihi verisimilis & clarissimus illius textus. intellectus videtur esse intelligendo eum ad litteram prout iacet, nam ibi promissio non fuit facta de eo, quod constiterit patrem debere: & sic errat & fallitur communis opinio dum hoc existimabat: sed de eo conce-

pta fuit stipulatio, quod pater promissoris publico Maximo debere constitisset. Nota verbum constitisset: nam est praeteritum plusquam perfecti. Itaque promissio in casu illius textus fuit facta eius, quod iam constitisset tempore promissionis, & sic in vita patris debitoris, fuitque conditio de praeterito, eaque falsa, quandoquidem, in casu illius textus. de quo Scavola consultus fuit, praesupponitur in vita patris non constituisse quid, quantumque deberetur, vnde merito iurisperitus respondet, si conditio non extitisset, stipulationem non esse commissam (hoc est) si non constitit in vita patris, filium ipsius fideiussorem non teneri, quia in id se obligauit, quod tempore promissionis constitisset, vnde cum nihil tunc constaret optimo iure obligatio filij non teneri, quia non fuit verificata. At vero communis opinio supra dicta non loquitur in his terminis, sed quando obligatio fideiussoris in hunc modum concipitur, quicquid constiterit Titium debere, &c. Non igitur refertur ad liquidationem, iam factam, sed ad futuram quae post mortem principalis debitoris fieri debet, quia obligatio tam actiua quam passiva transit ad heredes & in haeredes. Vnde non licet doctoribus tenentibus communem extendere decisionem. d. §. Augerius loquentis in liquidatione iam facta ad fiendam, cum diuersa iuris ratio atque dispositio militet in dictis casibus, atque hunc intellectum verisimum ad. d. text. sensit prius expresse gloss. ibi in verb. non extitisset in princip. dum inquit, non extitisset, quasi dicat, si non dum tempore stipulationis constitit de debito, & per hoc conditionalis stipulatio in praeteritum concepta non poterat committi in aeternum quia falsa de praeterito sunt impossibilia.

SECUNDAE PARTIS PRINCIPALIS.

Capita sex.

- ¶ De reuocatione testamenti iurati. cap. 1. fol. 191.
- ¶ De testamento minus solenni iurato. cap. 2. fol. 193.
- ¶ De legitima quo titulo sit filijs relinquenda. cap. 3. fol. 197.
- ¶ De electione sepulturæ. cap. 4. fol. 198.
- ¶ De repudiatione hæreditatis viuentis. cap. 5. fol. 201.
- ¶ De confessione testatoris de eo, quod sibi debetur. cap. 6. fol. 202.

SEQVITVR NVNC SECVNDATA PARS PRIN

cipalis huius Tractatus, in qua de vltimis voluntatibus, quibus accedit iuramentum, agemus, an confirmet, vel irrevocabilem faciat actum, qui alias absque ope iuramenti est nullus, vel irrevocabilis? Et pars hæc brevis erit, quia non ita frequenter versus iuramenti confirmatorij in vltimis voluntatibus, sicut in contractibus, vel alijs actibus ad iudicia spectantibus.

Index. Cap. I.

- 1 *Vltima voluntas deambulatoria est vsq; ad mortem.*
- 2 *Testamentum prius iuratum, an possit revocari?*
- 3 *Donatio facta in penam mutationis aut revocationis testamenti non valet.*
- 4 *Status iuratum potest revocari per eisdem statuentes.*
- 5 *Revocans primum testamentum iuratum an sit per iurus?*
- 6 *Testamentum primum iuratum ad hoc ut revocari possit prioris testamenti iurati mentionem in secundo fieri oportet.*
- 7 *Iuramentum habet in se clausulam derogatoriam, ita ut secundum testamentum iuratum revocet primum, in quo quæstio clausula revocatoria secundi, licet in secundo non fiat mentio dicti primi testamenti.*
- 8 *Primum testamentum iuratum, an tollatur per secundum testamentum etiam iuratum?*
- 9 *Cautela Capole refertur, per quam fit testamentum irrevocabile, et quæ improbat.*
- 10 *Confessio testatoris facta in testamento in favorem alius eius per eum acceptata, an sit irrevocabilis?*

De reuocatione testamenti iurati.

Cap. I.

Testamentum vsque ad mortem mutari, minui, corrigi, ac revocari potest, quia deambulatoria est vsque ad mortem vltima voluntas. tex. in ca. vltima voluntas. 13. q. 2. l. 4. ff. de adiment. leg. c. cum Marthe. de celebrat. null. vbi glof.

ver. non valet. & text. in l. si quis in principiâ testamenti. ff. de leg. 3. vbi probatur regula illa vulgaris, quod nemo eam sibi legem dicere possit, à qua non liceat discedere, idem probat text. in l. omnium. C. de testam. & in l. si quis. C. qui testamentum. facer. post. cum mille similibus expressa. l. 2. tit. 1. par. 6. Vbi dicitur. *Quo nungun home pueda fazer testamento tan firme que lo non pueda despuer mudar quando quisiere fasta el dia que muera, solamente que sea en su memoria que dolo cambiar, e que haga otro acabadamente.* Idem probat. l. 2. & sequentes eiusdem tituli supra dicti.

¶ Primo (ut ad materiam nostram iuramenti accedamus) quæro an testamentum primum, quod quis promittit cum iuramento non revocare, efficiatur irrevocabile propter religionem iuramenti, nec ne? Quæ quidem quæstio cum à pluribus iuris vtriusque interpretibus bene examinata fuerit, nullus ita exactè eam declaravit, sicut insignis, & meritisimus Præful Hispanus noster Covar. ad quem si remissio à nobis fieret in re hac omitiendo huius quæstionis enucleationem, cõsultius esset, quam ingeniolium meum eius scriptis adiungere. Sed quia præsens, ac sæpè promissa nostra materia hoc expostulat, & ne difficultates videar subterfugere, quæstionem propositam brevitè peragam non egrediens materiam nostram.

In hoc articulo sunt duæ opiniones principales, prima Specul. in tit. de inst. editio. §. cõpendiose verbi. quid si quis iuraverit num. 25. tenentis, adeo non posse testamentum primum iuratum

iuratum reuocari, vt secundum inualidū omnino sit, neque subsistere possit, quia iuramentum actum alioqui mutabilem firmum, & irrevocabilem efficit, vt in cap. cum contingat, de iur. iurand. Pro qua etiam opinione faciunt omnia supra dicta in capitibus primæ partis. & opinionem Specul. tenet Corrasius, & ei accedunt, quæ tradit Foru. Garf. quos refert. Couarru. vbi statim allegabitur, & dicit Alberic. in l. 1. circa fin. C. de Sacrosanct. Eccles. quod hanc opinio. tenent communiter Canonista, prout refert Iulius Clar. lib. 3. recept. sententiarum. §. testamētum quæst. 94. vers. sed quid? refert etiam alios huius opin. authores Ferdinand. de Loazes in sua allegatione iuris pro Marchione Velez in. 6. fundamento pro parte oppidi de Mula. numero. 7. & 8. fol. 58.

Secunda opinio principalis est, quod non obstat iuramento appposito in primo testamento valeat secundum testamentum, & preferatur primo. Quam opinionem tenet Ioan. Andr. in regu. quod semel. de reg. iur. in. 6. in Mercurial. & glof. in dict. cap. vltima voluntas. 13. quæst. 2. Bar. in. d. l. si quis in principio testamentum. 14. huius quoque opinionis videtur esse glof. in Auchen. Sacramenta puerum. C. si aduers. vend. vbi Salice. n. 16. dicit hanc esse communem, hanc opinionem pluribus doctoribus allegatis, qui eam sequuntur, testatur communem Couarru. in rubrica de testam. in. 2. parte. n. 15. vbi eam ampliat cum Bald. & Steph. Bertrado, etiam si primum testamentum, quod iuravit non reuocare ad pias causas conditum fuerit, & hanc opinionem sequuntur. Doct. vtriusque iuris secund. Ioan. Oroscium in. l. omnes populi num. 115. ff. de iust. & iure. & hæc est magis communis opinio secund. Alex. confi. 18. lib. 2. num. 2. vbi plures allegat, & tenet, quod reuocando primum testamentum iuratum remaneat peritius (de quo infra statim dicemus.) dicit etiam eam opinionem sequutus communem Mech. de success. creat. §. 29. n. 20. Est communæ dictum secundum Mar. Soc. Iun. conf. 44. nu. 25. lib. 2. dicit magis communem legistarum & Canonistarum eam sequutus Iulius Clarus vbi supra, communem, veriorum & communiorum ex Alciat. & alij testatur hanc opin. Ferdin. de Loaz. vbi supra iure p. 1. §. a. l. d. 6. fundam. nu. 160. pag. 33. vbi plurimos huius opin. authores refert eaque ipse sequitur. Hanc etiam dicit communem, & magis communem, ex testimonio Couarru. Alexand. vbi supra Ioan. Bapt. To

letanus in suo arario communium opinionum litera. r. nu. 216. fol. 95. vbi etiam alios allegat [hanc sequitur plurimum relati ab Ant. Gabriel lib. 2. commun opin. conclus. 1. de iur. iurand. n. 8. pag. 115. colu. 1.] Quæ quidem communis opinio eo potissimum fundamentum vera efficitur, quia propria, & primordialis natura vltimæ voluntatis est, vt possit reuocari vsque ad mortem, vt in iuribus supra allegatis, in principio huius capit. Sediuramentum intelligi debet secundum naturam primordialis actus, cui interponitur, vt in. l. fin. C. de non numerat. pecun. & in cap. quemadmodum de iur. iurand. dixi latè supra in. 1. parte. cap. 37. Ergo licet testator in primo testamento addat iuramentum, poterit nihilominus hoc primum testamentum quantum iuratum reuocare, aliud condendo, cum hæc factas à iure sibi concedatur. Neque obstat si dicatur, hanc rationem cessare, quotiescumque testator promisit cum iuramento non reuocare, quasi tunc videatur, non posse intelligi iuramentum secundum naturam vltimæ voluntatis, quia respondet, adhuc in hoc casu habere naturam, vltimæ voluntatis tacitam à iure conditionem, nisi postea placuerit testatori aliud testamentum facere, quia nemo sibi eam legem dicere potest in testamentis condendis, à qua discedere non liceat, vt in dict. l. si quis in principio testamenti. Vnde eadem conditio, & qualitas subintelligi debet in iuramento appposito in dicto primo testamento, vt in nostris terminis tenet & considerat. Stephan. de Federic. in tract. diuers. Doct. fo. 191. Secundo pro hac opinione communem facit, & adducitur glo. illa communiter approbata, (vt supra diximus in. 1. part. c. 1. in ca. fin. de procurat. in. 6. quæ tenet quod constitutio procuratoris facta cum iuramento de non reuocando eum, potest reuocari, licet reuocans sit peritius. Quorum ratio, est quia reuocatio testamenti, vel procuratoris de pendet tantum à voluntate iurantis, alij vero actus, qui cum iuramento confirmantur, & irrevocabiles fiunt, de quibus supra in prima parte satis dictum est, dependent à voluntate duorum, & ideo interueniente iuramento non possunt reuocari, nisi altera quoque pars consentiat, quia tunc remittit iuramentum sui fauorem præstium, quod potest, vt in cap. 2. de spōsal. Tertio pro hac opinione ipse confidero. dict. l. regiam. 35. tit. 1. part. 6. quæ dicit generaliter. *Que nungun home pueda haer re flamento tan firme, que lo no pueda despus mudar*

quando

quando quis iure hasta el dia que muera. Si ergo cum iuramento posset fieri testamentum irrevocabile, non esset vera lex illa, cum dicat, *Ningun home puede*. Per quod excludit omnem potentiam iuxta latè per me tradita de verbo, potest, præcedente negatiua, in repet. l. nemo potest. ff. de leg. 1. num. e. 145. sed consequens est falsum, quia. l. est vera, & seruanda, igitur bene probatur ibidem hæc nostra magis communis sententia. Ex quibus fundamentis optime ipsa probatur non solum, sed etiam ex eis remanet satisfactum fundamentis omnibus contrariæ partis, & ita est tenendum.

3. Quæ opinio primo ampliatur, vt donatio facta in poenam mutationis aut reuocationis testamenti minime valeat ex communi omnium sententia in. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. vt cum Alexand. concludit Couarru. vbi supra nu. 17. id amplians eum Carol. Molin. cōtra communem etiam in causa legati, quando hæc poena apponitur reuocationi certi legati, quod vltimum mihi non placet, nec teneo.

4. Secundo hæc opinio communis ampliatur etiam in statutis iuratis primo conditis, quia non obstat iuramento, statuentes, qui habent authoritatem statuendi aliquid superiore possunt reuocare prædictum statutum aliter statuendo postea, licet ob hoc remaneant perituri, vt tenet Bartol. in dict. l. omnes populi num. 32. & 34. in quo Bartol. communiter approbatur secundum Ioan. Oroscium ibi numer. 107. & 110. & 118. sequitur etiam Segura & eum allegans Antonius Gomez in. l. 3. Taur. nu. 96. & bene probans Auiles. in. c. 17. prætor. in glo. las hara. nu. 21. vbi etiam quod non sint perituri, & idem tenet in statutis confirmatis per regem, vt possint per statuentes reuocari, quod latius tradit idem authoribus in glo. proueer sobre ello. numer. 16. vbi limitat vno modo.

5. Secundo principaliter quæro, esto, quod valeat secundum testamentum & preferatur primo iurato, an reuocans dictum primum testamentum iuratum sit peritius. In quo Ioan. Andr. vbi supra, & communiter Canonista tenent partem affirmatiuam, scilicet, quod remaneat peritius reuocans primum testamentum iuratum, & hæc est communis opinio secund. Gom. in. §. ite si quis postulat, nu. 36. in. l. de actio. Bar. autem in. d. l. si quis in principio testamenti. nu. 14. tenet expresse contrarium, ex eo quia iuramentum est interpositum super eo, quod est cōtra bonos mores, quia aufert libe-

ram testandi factionem, vt in. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. oblig. Quæ opinio tenet communiter Doct. legista etiam antiqui, prout sunt Petrus, & Cynus, & Andr. de Pisis quos refert Bart. vbi supra Tandem in hac refert hæc duas opiniones contrarias esse communis plurimos pro vtraque parte doctores allegans Couarru. vbi supra nu. 15. vers. secunda opinio, per totum illud num. multo tam plures refert pro opinione Ioan. Andr. vbi supra affirmatiua, & cā sequitur & bene pbat aduersus Bart. respondens late eius fundamentis. Eadem duas communes opiniones contrarias Canonistarum, & legistarum refert Ioan. Orosc. in. d. l. omnes populi. nu. 116. & 117. vbi potestatis accedit, & quia ipsi late agunt, & bene, amplius super hoc non in. l. stipulatio hoc modo concepta opinio Canonistarum affirmatiua, quæ mihi longe verior & communior est, & tenenda quæ etiam tenet & dicit communem cōtra secundam legistarum etiam comunem Iulius Clarus vbi supra vers. sed nunquid?

6. Sed pro intellectu & declaratione supradictæ magis communis opinionis, quæ habet, quod primum testamentum iuratum reuocatur per secundum, est aduertendum, quod ad hoc, vt prædicta conclusio procedat, requiritur, vt in secundo testamento fiat mentio primi iurati, cum iuramentum habeat, saltem vim verborum derogatoriorum. Ita tenet expresse Bart. in. d. l. si quis in principio testamenti. n. 15. quæ sequitur Segura & eum referens. Anto. Gom. in. l. 3. Taur. 96. & idem sentit idem Bart. loquens in testamento, & statutis in. d. l. omnes populi. n. 33. vbi Ioan. Orosc. nu. 110. dicit, quod hæc opinio nem sequitur plures, sequitur etiam Laf. in. l. si mihi, & tibi. §. in legatis. prima lectura. n. 5. ff. de leg. 1. sequitur alios allegans Couarru. vbi supra. n. 19. fol. 12. ad finem vers. secundo. Pro qua opinione facit optime glof. in eadem non deceat, de electio. libr. 6. quæ tenet generalē canonū, vel statutorū derogationē minime tollere statutum iuratum, nisi de eodem mentio fiat. Idem est in pactis, vt tenet glof. in clemēt. dudū. §. h. ver. pacta. de sepulch. quas sequuntur plurimi relati per Couarru. vbi supra proxime eum allegaui, & dixi latè de supra dictis glo. in mea repet. l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 163.

Quo fit ita esse necessariam in secundo testamento mentionem iuramenti, vt non sufficiat mentionem facere primi testamenti, & derogatoriæ clausulæ specialiter, per illa verba, cassum, & irritum decernes quodcumque aliud

aliud testamentum, quibuscumque verbis derogatorijs à me conditum, nisi expressim fiat mentio iuramenti, & probatur optime per pra dictas gl. à doctoribus approbatas. Atque in specie nostra ita tradit cum Paul. de Castr. & Fulg. Couar. ubi supra. d. nu. 19. fol. 13. col. 2. Illius folij, ad finem, quae quidem opinio verissima est. Sed an idem sit, quoties in secundo testamento ita scriptum sit, non obstante quocumq; alio testamento à me facto, & habente quocumq; verba derogatoria, quae hic ferent ad verbum referenda, ea enim pro expressis habeantur? Refert in simili casu duas opiniones communes contrarias Couar. ubi supra fol. 13. quarum illam frequentiore, & in praxi, & in usu recepta esse dicit, quod per supra dictam clausulam tollatur primum scriptum, & privilegium cum derogatoria clausula etiam concessum, & ibi constituit plures casus, & tandem refert Iaf. & Socin. tenentes per supra dictam clausulam ita specificatam tolli etiam iuramentum, dicens secus esse in genere clausulae non obstantibus, &c. Et inquit ipse attendendum esse in specie nostra quae ratio nis de primo testamento iurato, ut tollatur per secundum, etiam de iuramento in specie non fructuoso; si clausula derogatoria appositae in secundo testamento in modum supra proxime dictum constituitur. De quo ipse scribit, licet tenenda sit in suo casu opinio, quam magis communem appellat Couar. ubi supra, quia illa non loquitur in privilegio, vel referi potest iuratio, neque in testamento, sed in scripto, vel privilegio primo habente clausulam specialem derogatoriam secundi, ut nihilominus illi censeatur derogatum per clausulam derogatoriam supra expressam. Nos vero agimus de testamento iurato reuocando, quo casu contrarium opinio est cum supra dictis gl. quae nunquam extenduntur ad reuocatio, quomodo cumque fiat, nisi de iuramento fiat mentio. Quam quidem communem opinionem ipse sequi maluit, quam opinionem Iaf. & Socin. qui contrariam, in eo quod per supra dictam clausulam comprehendatur iuramentum, viderunt, vnde in iudicio teneo, quod nullo modo possit reuocari primum testamentum iuratum, nisi in derogatione specialissima (ut ita dicam) fiat mentio de iuramento, & haec sit vera & communis resolutio in hac materia.

¶ Vltimus est aduertendum, quod si quis faciat primum testamentum sine iuramento cum clausula derogatoria alterius, & postea faciat secundum cum iuramento, valebit secundum

licet in eo non reuocetur primum, quia iuramentum habet in se clausulam derogatoriam, ut supra dictum est in alio casu, & facit valere actum meliori modo, quo potest, vt in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. de quo textus statim in ca. sequenti agemus, volente Deo. Et hanc opinionem in terminis tenet Bald. in l. fauimus. C. de testam. & est communis secundum Iaf. in l. si mihi & tibi. §. in legatis numero. 13. & sequentibus. ff. de leg. 1. Vbi ipse hoc intellegit, quoties in secundo testamento iurato fiat aliqua reuocatio prioris saltem in genere, licet dicat sibi in hoc communem opinionem ob stare. Hanc opinionem Bald. sequitur allegans alios Couar. ubi supra. d. nu. 19. fol. 12. col. 4. in vers. prima, vbi inquit eam esse concordem supra. d. doctorum rationem huius opinionis, quia is, qui iuramento praescripto secundum testamentum condit, videtur cuiuscumque prioris contrarij poenitere eo iuramento religionem. Quo fit secundum Couar. ut tenenda sit in iudicio supra dicta communis sententia absque declaratione supra dicta Iaf. ubi supra. & aliorum sequentium, quos ipse ibi refert. eandem sequitur Palat. Rub. in rep. c. per vestras. §. fina. numero. 23. de donatio. inter vi. & vxor.

¶ Primum autem testamentum iuratum per secundum iuratum non tollitur, nisi expressa mentio prioris iuramenti fiat, per supra dicta, praecipue cum non sit praesens, quae quam in ortale crimen velle committere, nisi hoc euidenter colliterit, maxime in actu qui propter mortem fit, ut est testamentum, iuxta capit. literas. & ibi gl. ver. tam gratie, de praesumptio. Quod contingeret in proposito si aliud diceremur, quia testator per secundum testamentum iuratum remaneret per iuratum, si per id censeretur reuocatum primum testamentum iuratum, quod non est dicendum, & ita tenet Couar. ubi supra dict. nu. 19. fol. 14. col. 1. ad finem. vers. tertio ex principali conclusionem.

¶ Vltimo in proposito nostro quaerens Capol. ad tit. 117. nu. 3. an sit dare aliquam cautelam, ita ut fieri possit aliquo modo testamentum irrevocabile duas ponit, vnam scilicet quod testator iuret se non reuocare testamentum, nec contrauenire, & postea haeres in eo scriptus faciat testatori praecipere per censuram ecclesiasticam peremptorie, quod obseruet iuramentum, & non contraueniat, alias ex nunc proiuret tunc, & contra profertur sententia excommunicationis contra ipsum, nam hoc factum inquit

inquit Capol. si postea reuocet testamentum, vel reuocare velit, aliquid faciendo, reperitur excommunicatus per sententiam excommunicationis prius aduersus eum latam, & sic excommunicatus non potest testari, vt in c. Pia. de except. lib. 6. Et aduertit Capol. quod haec cautela procedit, quando ipse testator consensus fisset illi sententiae excommunicationis in eum latari sub conditione per suum iudicem competentem, secus si dissentiret, quia posset appellare ab ea si vellet, & durante tempore appellationis testari, ac primum testamentum reuocare. Itaque ex ipso metu autore constat non satis firmum esse hoc remedium. Sed imo non esse veram hanc cautelam, etiam eo casu, quo testator consensus excommunicationi praedictae contendit, & bene Couar. in d. rub. de testam. 2. par. nu. 18. cum Andrea Abexea, quae refert reprobande supra dictam cautelam, quia excommunicatus regulariter testari potest, secundum communem opinionem, quam ibi ipse refert. Ex alio etiam capite existimo ego praedictam cautelam Capol. falsam esse, scilicet, per d. l. regiam. 25. tit. i. part. 6. quae expresse dicit, neminem ita firmum testamentum condere posse, quin id reuocare possit. Et ita inuenio, quod eam. l. expresse notat contra praedictam cautelam Grego. Lop. ibidem in glo. fin. tenens ex hoc contra praedictam cautelam, neque existimo ego hodie attentam dict. l. regia vllum firmum modum inueniri, aut excogitari posse, quo fieri possit testamentum omnino irrevocabile, intelligo in vim testamenti, nam in vim contractus bene poterit irrevocabiliter valere, quando contractus, sicut potest, celebratur in testamento, iuxta ea, quae late dixi in mea repetitione. l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 254.

¶ Praecipue si confessio facta per testatorem in fauore alicuius acceptetur per illum, quando ex modo constitendi colligitur testatorem voluisse contrahere. Nam hoc casu valebit irrevocabiliter confessio haec in vim contractus praecipue attentam. l. regia. 3. tit. 8. lib. 3. ordin. vt tenent, & probat Auend. 2. par. c. 29. nu. 10. & 11. tenet etiam alios allegans in d. l. Hippolyt. de Marf. in rub. C. de probat. nu. 98.

De alijs autem clausulis derogatorijs in testamentis apposis extra iuramentum, quae sufficiant, ut primum testamentum habens etiam clausulam derogatoriam reuocetur, & quae non, & earum formis, hic non agimus, quia non est nostrae materiae, de illis tamen latissime agunt Bart. & Docto. in d. l. si quis in

principio testamenti. & Anto. Gom. in d. l. 3. Tauri nu. 94. & sequentibus; & Couar. in dict. rubri. de testam. in 2. part. per totam, apud quos videre poteris casus in proposito occurrentes.

Index Cap. II.

- 1 Fideicomissa relicta in minus solemnitate non debentur a venientibus ab intestato nisi sit apposta clausula codicillaris.
- 2 Iuramentum habet vim clausulae codicillaris & numerus 3. plures ampliationes & limitationes nu. 4.
- 3 L. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. intellectus.
- 4 Iuramentum adiectum testamento facit actum valere meliori modo, quo potest.
- 5 Transactio iurata quando non valet vt transactio, valet vt pactum nudum.
- 6 Verba enuntiativa defuncti propter aliud cum iuramento inducunt dispositionem.
- 7 Iuramentum facit valere actum meliori modo quo potest, quatenus verba ipsius iuramenti inferre possunt, nec verosimilis mens iurantis repugnat, nec consensus deest.
- 8 Iuramentum facit valere actum meliori modo, quo potest dummodo actus ille habeat eam solemnitatem, quae est necessaria ad effectum illum, quem ex iuramento deducere volumus.
- 9 Iuramentum habet vim transfusionis, vnius dispositionis in alteram.
- 10 Iuramentum habet vim expressi.
- 11 Iuramentum habet vim specialis renunciationis.
- 12 Iuramentum habet vim specialis consensus, & quo ad certitudinem attinet magis operatur quam simplex clausula omni meliori modo, &c.
- 13 Iuramentum operatur effectum clausulae specificatae, vbi adest consensus, qui requirebatur pro forma, vt interueniret specialiter, & non interuenit sed generaliter.
- 14 Iuramentum habet vim geminati actus.
- 15 Iuramentum etiam in contractibus facit valere actum meliori modo, quo potest.
- 16 Confessio in iudicio facta parte non petente nec accipiente, licet non praevideat consentienti bene tamen praevideat si sit iurata.
- 17 Subsistentia, quae non potest valere iure directo, valet iure obliquo si adiciatur iuramentum.
- 18 Iuramentum interpositum super actu in diuiduo, efficit vt actus censeatur diuiduus vt sortitur effectum in illa parte, in qua valere potest.
- 19 Iuramentum operatur vt verba dubia testatoris an velit testari necne inducant dispositionem.
- 20 Iuramentum habet in se clausulam derogatoriam. De testa-

De testamento minus solenni iurato.

Cap. II.

Ideicōmissa relicta in minus solenni testamēto non debentur à venientibus ab intestato, nisi ab eisdem repetita fuerint, hoc est, adiecta clausula codicillaris, ita probat text. in. l. eam, quam. & in. l. si veritas. & in. l. ex testamento C. de fideicommissis. & ibi gl. fi. tex. in. l. si non iure. C. de manumiss. testam. & in. l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg. & pupil. substit. tra dit Anto. Gom. in. l. 3. Taur. num. 77.

¶ Si tamen iuramentum interueniat in testamento, debentur legata, seu fideicommissa in eo relicta à venientibus ab intestato, etiam si testamentum sit minus solenne, & clausula codicillaris non sit adiecta, quia iuramentum habet vim repetitionis ab intestato, hoc est, clausulæ codicillaris. text. est singularis, & vnicus, qui ad hoc solet communiter allegari, in l. cum patet. §. filius matrem. ff. de leg. 2. cuius hæc sunt verba. Filius matrem hæredem scripserat, & fideicommissa tabulis data cum iurandis religionis præstare rogauerat, cum testamentum nullo iure factum esset. Nihilominus matrem legitimam hæredem cogendam fideicommissa præstare, respondi. Nam enixæ voluntatis preces ad omnem successioneis speciem porrectæ videbantur. Et ita gl. fi. ibi opponens contra dictum tex. iura supra allegata soluit, esse speciale in. d. §. filius matrem propter dictum iuramentum. Et hæc est communis opinio doctorum ibi, & in alijs pluribus locis, vbi sit mentio. d. §. filius matrem, nam sæpè allegatur ad hoc, vt ex infra allegatis apparebit, & ita plures allegans tenet hanc opinionem, q̄ iuramentum appositum testamento habet vim clausulæ codicillaris, & sic q̄ operetur repetitionem ab intestato Bernar. Diaz de Lug. in regu. 389. & Anto. de Padilla in. l. si frater tuus. nu. 17. C. de fideicommissis. & Rolan. à Vall. conf. 70. nu. 27. & sequen. lib. 2. & Couar. in. c. quamuis pactum de pact. in. 6. 2. par. §. 6. n. 2. vers. decimateria conclusio. & Ia. in. l. eam, quam nu. 17. C. de fideicom. & Mencha. de success. creat. §. 28. in princip.

¶ Sed pro intelligentia. d. §. Filius matrem, ad est ingenis difficultas, quis nam præstiterit iu-

ramentū in casu illius tex. in quo articulo certe Doct. maxime variant, & q̄ magis est, adhuc sub incerto lis est. Nam tex. ille non aperit, an testator, vel hæres scriptus iuramentum præstiterit, sed tantū dicit, iurandis religionis præstari rogauerat, quare vt rem ipsam à principijs trahamus, gl. i. ibi inquit, hoc iuramentū fuisse præstitum à testatore, vel ab hærede esse præstandum, & ita intelligit text. illum procedere, siue testator iurasset, siue iussisset hæredem iurare de præstandis fideicommissis in testamento nullo, relictis. Bart. autē ibi intelligit, & summat. tex. illum, q̄ iuramentū testatoris, vel hæredis habet vim repetitionis ab intestato, & eodem modo summat, & intelligit Paul. de Cast. ibi. gl. etiam in. l. ver. iuramentum. C. communia de leg. text. hunc intelligit eodem modo, scilicet q̄ testator rogauit hæredem, vt iuraret, q̄ daret legata vel fideicommissa, idem etiam tenet Ioan. Crotus & alij relati per Couar. in cap. Rainaldus. §. 3. nu. 10. vers. secundo non levis est disceptatio. de testa. Qui dicit, quod licet positum dubium esse, à quo fuerit iuramentum præstitum in. d. §. filius matrem, verosimilius tamen sit, ab hærede præstitum esse. Eundem etiā intellectum tenet Alcia. in. c. cum continetur nu. 97. & 98. de iure iur. scilicet q̄ testator ibi rogauit hæredem iurare præstare fideicommissa, & inquit, quod si hæc testatoris petitiō effectum clausulæ codicillaris habet, quam fortius, ac iustius erit, eundem effectum tribuere iuramento ipsius testatoris. Et ita secundum eum communis opinio supra dicta probatur ex ratione illius tex. & q̄ tex. ille, & supra dicta cōis opinio procedat, siue testator iuret, velle omnia ibi contenta seruari, vel q̄ iubet hæredem iurare, omnia contenta soluere, & adimplere, tenet dicens cōmunem Anton. Gom. in. d. l. 3. Taur. nu. 74. & idem in. 2. tom. Variar. c. de restitu. mino. num. 25 & idem tenet Couar. vbi supra dicens. Existimo tamen iuramentum præstitum à testatore, vel ab hærede ex iussione testatoris effectum clausulæ codicillaris omnino operari, vt legata nō tantum ab hærede iurante, sed etiam à quocunq; successore legitimum repetita censentur, quod ipse coniectatur ex voluntate testatoris, & ex verbis dict. §. ibi. Nam enixæ voluntatis preces ad omnem successioneis speciem porrectæ videbantur. Sed & sup̄ alij plurimi Doct. qui eodem modo intelligunt dict. §. filius matrem, scilicet, in iuramento testatoris, vel in iuramento hæredis, & vt conijcio, est com-

communis, à qua non est recedendum, in iudicando, & cōsulendo. Sed inter supra dictos Doct. adest diuersitas: nam quidem loquuntur in iuramento præstito à testatore; vel ab hærede, quidam vero iniussa testatoris, vt hæres iuret præstare relicta in testamento, quod est nullum: tandem concludūt, iuramentum hoc siue testatoris, vel hæredis, siue iussum iurandi habere vim clausulæ codicillaris, & sic repetitionis ab intestato.

Sed Bar. in. l. 2. C. cōmunia delegat. nu. 2. dicit, q̄ quidquid dicat gl. in. d. §. filius matrem. text. ille loquitur de iuramento defuncti, & idē tenet Paul. de Cast. ibi, dicens iuramentū hæredis nō reddere legata magis efficacia, quā ipsa sunt ex testamēto, neq; habere effectū clausulæ codicillaris, cum is effectus procedat à iuramento testatoris. Et idē Bar. in. l. si quis. §. eo nu. 13. ff. de fideiuss. sentit. quod ibi testator iurauit, dū dicit, & ideo si super testamēto iurat. Nihilominus tamē communis intellectus. d. §. filius matrem, est, quod intelligatur in iuramento testatoris siue hæredis, vt supra vidimus; hoc enim operatur clausulam codicillarem, & repetitionem ab intestato, & ita est tenendum in iudicando, & cōsulendo.

Sed quauis ita tenendum sit remanet adhuc sub dubio, in cuius iuramento loquatur tex. in. d. §. filius matrem testatoris, vel hæredis. Nā hec illius tex. supra. d. conclusio procedat in vtrinq; iuramento, necessarium est, vt intelligatur tex. ille, scire in cuius iuramento loquatur. Et certe meo iudicio tex. ille nō loquitur in iuramento hæredis, sed in iuramento testatoris, vt Bar. & Paul. opinantur. Primo quia non constat in tex. neq; in eo sit mentio de præstatione iuramenti facti per hæredem, vnde superest, vt quæ aliud dixerit, diuinet. Secundo, quia illius tex. singularis decisio est noua, neq; enim à toto iure similis inuenietur. Sed si intelligemus, præstitū se ibi hæredem iuramentum de præstandis relictis in testamento nullo ob defectum solennitatis, non esset noua iuris dispositio, quia per. l. si. C. de fideicom. & in. §. si. iussit. de fideicom. hæred. hoc erat introductum, vt latius diximus in repet. l. nemo potest. n. 244. & seq. ff. de leg. 1. & lex debet intelligi in casu dubio & nō deciso per aliam legē, vt in. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edict. & in. §. quibus in. r. constitui. C. Tertio, quia ratio ob quam tex. in. d. §. filius matrem, respondet, matrē legitimā hæredem cogendam fideicommissa præstare ex testamēto nullo est, quia enixæ voluntatis preces ad omnē success-

ioneis speciem porrectæ videbantur, vt in ipso met tex. dicitur. Ergo in causa præstationis ab intestato fideicommissorum non fuit iuramentum hæredis, sed enixæ præces voluntatis defuncti, hoc est summa, & maxima voluntas testatoris, quæ videbatur extendi ad omnem successioneis speciem non solum ex testamento, sed etiam ab intestato, si testamentum non valeret. Et hæc intima, & vehemens voluntas defuncti, vt ita dicam, colligitur ex religione nē iuramenti ipsius, quo demonstrat, voluntatem ipsius esse, vt actus ille valeret omnino in meliori modo, quo posset, non vero ex iuramento hæredis, quia de illo verbū nullum ibi dem. Quarto, quia oratio hæc illius text. cum iurandis religionis præstare rogauerat, eodē directē, & propriè tendit, & hunc germanum literæ sensum habet, vt testator rogauerit suū hæredem cum iurandis religionis, vt præstaret fideicommissa; ex quo ostenditur feruens voluntas defuncti volentis omnino præstari, etiam si testamentum fuerit nullum ex defectu solennitatis in eo à iure requisita. Non vero potest intelligi dictus versiculus, q̄ hæres præstiterit iuramentum de præstandis fideicommissis, quia præterquā, q̄ hoc esset subintellectū, & nō expressum in tex. nōn ita cōueniret sensui directē verbōrum illius tex. Fateor tamen dicta verba posse etiam intelligi prout Doct. aliqui ex supradictis intelligunt, in hoc modo. si q̄ testator rogauerit hæredē scriptū, vt cū iuramenti religionis præstare prædicta fideicommissa. Itaq; secundū hoc, testator hoc ibi iussit, siue rogauit heredē, vt iuraret præstare fideicommissa à se relicta, & sic q̄ solus iussus vel rogatus testatoris, vt hæres iuret, præstare relicta in testamento habet vim clausulæ codicillaris. Ex quo etiā colligitur summa voluntas testatoris, vt ab intestato quoq; præstarentur, vt in illo tex. postea dicitur, quia signum, huius deliberatæ voluntatis est, rogare testatorem hæredē scriptū, vt iuret, se præstaturū prædicta fideicommissa. Pro quo intellectu facit, nam sic etiam aliās videmus, q̄ confessio testatoris asserentis se iurasse redditurū depositum cum vsuris, etiā si alio modo nō probetur depositū, valere, & tenet, & stādum est scripturæ, in quā id confitetur, & hoc propter affirmationem iuramenti præstiti. Ita probat, tex. expressus in. l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. de cuius text. intellectu dixi late supra in. r. par. c. 54. Ergo ita & eodē modo valebit iussus testatoris de iurando directus ad hæredem, & inducet clausulam codicillarem.

rem. Attamen negari non potest, quod licet hic vitimus intellectus sustineri possit ad illum text. non ita proprie conuenit ei, sicut præcedens, quia non constat, quod ibi hæres adimpleuerit voluntatem defuncti iurando se præstaturum dicta fideicommissa. Et si dicatur hoc non fuisse necessarium, sed sufficere, quod testator roget, quod hæres iuret de eis præstandis, ad hoc, quod colligatur eius voluntatem fuisse, ut ab intestato quoque præstarentur, respondeo, ibi iussum, seu rogatum testatoris de iurando non fuisse in causa præcise præstationis, sed iurandi religionem, ut in ipso text. dicitur, vnde cum hoc iussurandum præstitum esse ab hærede, minime constat in text. illo, necessarium est, ut intelligamus præstitum à testatore fuisse per omnia supra dicta. Item quia licet iussus, seu rogatus de iurando directus ad hæredem eundem effectum operari possit in proposito, quem iuramentum ipsius testatoris, proprius tamen est, ut clausulam codicillarem operetur iuramentum ipsius testatoris, quam rogatus de iurando. Vnde in dubio iuriconsulci responsum de casu potiori, & in potiori significatu intelligendum est, hoc est, in iuramento ipsius testatoris iuxta iura vulgaria, præcipue cum in iure in alijs casibus virtus & robur soleat attribui iuramento, non vero iussui de iurando. Vnde hæc sunt, quæ me mouent, ut intelligam text. in d. §. filius matrem, vere & proprie loqui in iuramento testatoris, non vero in iuramento hæredis, neque in iussu, seu rogatu de iurando, quanuis in his duobus casibus possit etiam rectè extendi, & procedat illius text. decisio tam ex ipsius ratione, quam aliorum iurium decisione. Et ita tenet Doct. vbi supra. Tamen diuersum est, quod text. ille loquatur, etiam in his duobus posterioribus casibus, pro vt Doct. volebant, vel quod tantum loquatur in iuramento testatoris, & procedat, & extendatur ad iussum de iurando, vel in iuramento hæredis secundum nos, quia licet omnestres casus sint veri quantum ad iuris effectum, & decisionem causarum, remanet tamen declarata coniecturata mens iuriconsulci in d. §. filius matrem. Et secundum huc nostrum intellectum potest poni exemplum, & casus in illo text. q. testator intestamento ita cauit, Cui iuramento rogo hæredem meum, vt præstet fideicommissa, quæ in hoc testamento relinquo: quasi dicat, amore Dei te rogo hæres mi, vt præstes prædicta fideicommissa. Nā hæc sunt proprie enixæ preces, quæ

vt in illo text. dicitur, videbantur porrectæ ad omne speciem successionis, quas preces protulisse testator videtur timidus de valore testamenti, vt quia vidisset, non rectè omnes solennitates in eo obseruari, vel interuenire prout sensit gl. 1. ad finem in d. §. filius matrem dicens. Et forte ideo sic fortiter rogabat, quia testamento suo solennitatem deesse credebat, quæ optime hoc considerauit. Et ita prædictæ enixæ preces habent vim clausulæ codicillaris, quæ solet apponi in testamentis ad eum effectum, vt si aliquo modo cõtingerit non valere testamentum iure testamenti, valeat iure codicillorum, quo fit, q. cum hæc clausula expressa apponatur, non tantum quando testator scit, in suo testamento nõ interuenire omnes solennitates, quæ requiruntur ad perfectionem testamenti, sed etiam, quando scit, & credit, quod ipse omnes interueniunt, ne forte vltra opinionem suam aliquo modo cõtingat deficere testamentum ex defectu alicuius solennitatis, vt notum est, & fit quotidie. Idem dicendū erit in iuramento apposito per testatorem in testamento suo pro præstandis relictis in eo, vt habeat eundem effectum, & vim, quæ habet clausula codicillaris expressa, siue testator crediderit non valere suum testamentum, tanquam testamentum, siue credit valeat, si postea aliud cõtingat præter opinionem testatoris ex defectu solennitatis, cum iuramentum habeat vim clausulæ codicillaris vt in d. §. filius matrem, & communi opinione supra dicta.

Vltimo circa intellectum. d. §. filius matrem inuenio, q. dominus Ant. de Padilla in d. l. si frater tuus. n. 17. ad finem, ponit aliud nouum intellectum, scilicet, q. ibi non testator iurauit, neq. hæres, sed hæres fuit aduratus per testatorem, vt quedam legata persolueret, ita dicentem, adiuro te hæres mi, vt quæ legata testamento reliqui præstari facias: & hæc sunt obnixæ preces. Qui quidem intellectus verus videtur & tanti ingenij viro dignus est, licet conuenire non videatur literæ illius text.

Sed por breui resolutione supra dictorum sunt faciendæ sequentes conclusiones.

Prima q. iuramentum præstitum per testatorem in ipso testamento facit id valere iure codicillorum, & inducit repetitionem in eo relictorum à venientibus ab intestato, quando testamentum non potest valere, vt testamentum ob defectum solennitatis. Hæc concl. est sine dubio communis & tenenda, & probatur in d. §. filius matrem secundum omnes Doct. qui in

qui in hac materia loquuntur.

Secunda conclusio iuramentum præstitum ab hærede legitimo ex iussione testatoris de præstando relictis in testamento minus solennitatis non habet vim clausulæ codicillaris, & inducit repetitionem à venientibus ab intestato; hæc conclusio etiam est vera sine dubio, tenenda, & communis, & probatur per d. §. filius matrem. secundum magis communem intellectum ipsius gl. & doctorum supra allegatorum, qui tenent: text. illum procedere in iuramento præstito à testatore, vel ab eius hærede, licet secundum Bar. & Paul. & hos non probetur ibi hic intellectus, sed tantum eius ratione, & alijs iuris dispositionibus.

Tercia conclusio solus iussus, & rogatus testatoris, vt hæres legitimus iuret, præstare relictis in minus solenni testamento operatur clausulam codicillarem, & repetitionem à venientibus ab intestato, quia enixæ voluntatis preces ad hoc porrectæ videntur. Hæc conclusio est etiam vera, & probatur in illo text. secundum Alciat. in d. e. cum contingat. nu. 96. & Couar. vbi supra, & alios Doct. tenentes, q. text. ille loquatur etiam de iuramento hæredis, nam in illo text. non fuit præstitum per hæredem vllum iuramentum, licet testator iussisset, & rogasset, illud ab hærede præstari. Et ex hac re, si vltima conclusio infertur, q. cum solus iussus hoc operetur, habebit etiam locum, si hæres legitimus non fuerit institutus, hoc est veniens ab intestato, sed alius extraneus, quia ex quo potuit testator clausulam codicillarem apponere, & per eam grauari venientes ab intestato, vt in toto tit. C. & ff. de iure codicillorum illa censetur apposita per supra dictum rogatum & iussum de iurando, quia sunt enixæ voluntatis preces, ex quibus colligitur voluisse testatorem, omnem successionis speciem continere, vt actus valeat meliori modo, quo posset, ita vt relictis in minus solenni testamento omnino præstarentur, vt in d. §. filius matrem. Et sic bene remanet declaratus, & intellectus text. ille in hoc primo notabili, q. in ipso probatur, scilicet, q. iuramentum habeat vim clausulæ codicillaris, & repetitionis relictorum in minus solenni testamento à venientibus ab intestato.

Vltimo circa hoc primum notabile huius text. in d. §. filius matrem. q. iuramentum habeat vim clausulæ codicillaris, quando testamentum est nullum ex defectu solennitatis, videndum est Menchac. de success. creat. §. 28.

In principio, vbi ponit duodecim ampliationes totidem casuum, in quibus testamentum non valet. Et tamen si apponatur iuramentum, inquit ipse, q. vallebit, propter iuramentum in vim codicillorum, vt quando interuenerit foemina in testes testamenti, vel cæcus, vel si testes non fuerint in cõspectu testatoris, prout alias de iure requiruntur; vel si non fuerint toti testamento præsentis, sed vna pars testamenti probetur per quosdam, & alia per alios, vel si fuerit scriptum testamentum per notas; seu abbreviaturas insolitas; vel si omnes testes nõ intellexerint omnia in testamento contenta, ita vt aliquam particulam desinant intelligere, licet minimam; vel si ore proprio nõ expressisset hæredem, sed ad nominationem; vel interrogationem alterius anni ueret capite, vel si tabellio non fuerit interrogatus, licet ipse confecerit testamentum, quando testator voluit, vt ipse conficeret testamentum, vel si testamentum fuerit nullum ex causa præteritionis, vel si testes non fuerint rogati, vel si nõ subscriperint, vel signauerint, vel si factum non fuerit testamentum vno cõtextu verborum, vel si aliquis testis interfuerit testamento cõpulsus, vel si signum tabellionis in testamento inscriptis omittatur. Harum solennitatum defectus suppleatur & dispensetur per iuramentum. Et rursus ponit octo limitationes, in quibus iuramentum additum testamento nõ operatur clausulam codicillarem. Primo si testator cancellauerit testamentum; item si testator coactus testatus fuerit; item si præcessit clausula derogatoria. Item si voluntas cõsummata non fuerit; item si testator se in arrogationem dedit, ite si testator errauerit circa personam hæredis scripti, item si testamentum (id est) hæredis institutio fiat in bonis alienis; Quas ampliationes, & limitationes retuli in summa, vt breuiter ad notitiam peruenire possint. Sed super earum veritate vel falsitate addo, q. ita demum procedent ampliationes supra dictæ, & vnaquæque earum, si tali casu clausula codicillaris expressa apposita ab ipso iuramento valeret, & aliquid operaretur, alias secus. Item limitationes supra dictæ ita demum procedent, si in earum casibus per cõtrarium clausula codicillaris expressa nihil operaretur. Quia in hærendum est semper in hac materia regulæ, quam infra constituam, quæ est huiusmodi, q. ad hoc vt iuramentum habeat vim clausulæ codicillaris, & faciat actum valere meliori modo, quo possit, requiritur, q.

interueniat ea solemnitas quæ requiritur ad codicillos conficiendos, vel ad eum modum actus, in quo volumus sustinere actum inualem propter iuramentum. Item & secundo, quia non debet esse maioris potestatis tacitum, seu præsumptum, quam expressum, & verum, vel causatum, quam causa, vt sunt iura ordinaria. Sed an in dictis ampliationum, & limitationum casibus valeret, vel non valeret clausula codicillaris expressa hic non examino, quia esse extra propositum nostrum, & vni longum tractatum completeret illa materia, si exacte declaranda esset.

5 ¶ Secundo principaliter ex d. §. filius matrem, iam planissime colligitur, & notatur, quod iuramentum adiectum testamento facit rem, vel actum valere meliori modo, quo potest, quia hoc includitur sub virtute iuramenti. Et ita notant ex illo text. Bart. & Paul. ibi & idem Bart. in d. l. si quis pro eo. nu. 13. ff. de fideiuss. & idem Bart. in l. si quis maior. nu. 9. C. de transactio.

6 ¶ Vbi ex hoc bene inferunt in materia transactionis iurata, vt si non valeat, vt transactio, valebit tamen, vt pactum nudum, cuius in hoc opinionem testatur communis Couar. in dict. cap. Rainaldus. §. 3. numer. 10. vers. sexto hinc. vbi inferunt ex hoc ad intellectum text. in l. si causa cognita. C. de transactio. & hoc notabile ex dict. §. filius matrem deducit etiam Alciat. in dict. c. cum contingat. nu. 96. & sequitur. vbi ponit. sex. vel septem declarationes ad hanc regulam, quarum præcipuas ressumit Couar. in dict. ca. Rainaldus. §. 3. nu. 10. in principio. Vbi hoc notabile sequitur, & allegat plures id tenentes dicens, quod plerique alij eandem opinionem recipiunt, & Gom. in §. item si quis postulante nu. 13. post. la. ibi. nu. 14. in st. de action. & Felinus plures refert in ca. cum super. nu. 9. de officio deleg.

7 ¶ Vbi ex Angel. refert, quod licet verba enuntiativa defuncti non noceant hæredi, fallit, si iurauit, quia iuramentum habet vim clausulæ. Et quod verba enuntiativa emissa propter aliud cum iuramento inducunt dispositionem tenet cum alijs Marc. Anton. Bau. in tractat. de virtut. & viribus iuram. n. 32. vol. 5. fol. 21. & hoc idem notat, & tenet Alciat. in l. i. §. si quis ita nu. 27. ff. de verb. obligat.

8 ¶ Vbi hoc notabile intelligit, quod iuramentum facit valere actum meliori modo, quo possit, scilicet, quatenus verba ipsius iuramenti inferre possunt, nec vero similis mens iuran-

tis repugnat, nec vero vltra quam consensum est, iuramentum operatur secundum ipsum, quia tunc actus deficit in substantia deficiente consensu, quem defectum iuramentum minime supplet, vt in l. fin. C. de non num. pecuniæ similibus. Et ita etiam hanc declarationem, & limitationem in proposito alios allegans sequitur Couar. vbi supra in vers. tertio est intelligenda, subdensidem esse in defectu personæ agentis, vt quia furiosus, vel infans sit secundum Bar. Roma. & Aciar. quos refert. & in defectu substantiæ, & consensus idem tenet Boerius conf. 28. nu. 21. & 22. & la. in l. eam quam nu. 18. C. de fidei commiss. & Fel. vbi supra. Hoc idem notabile ex dict. §. filius matrem colligunt, & sequuntur plures allegati per Tiraquel. in præfatione. l. si vnquam. nu. 133. C. de reuocand. donat. & inquit Couar. in c. quauis pactum de pact. lib. 6. secunda par. §. 6. nu. 2. vers. decimateria conclusio, Bartolum in hoc notabile esse communiter receptum, & merito, quia communiter Doct. vbique vltra supra allegatos, quos hic referre, non curo, quia laboriosum potius, & inutile, quam subtile, tenent hoc notabile, scilicet, quod iuramentum facit valere actum meliori modo, quo potest. Et hæc testatur esse communem opinionem Couar. vbi supra. & alios allegans Mencha. §. 29. nu. 2. & tenent Bar. & communiter scribentes in l. i. §. si quis ita. ff. de verbo. obligat. secundum Marc. Ant. Bau. vbi supra nu. 1.

9 ¶ Sed præcipua declaratio huius text. in hoc secundo, & in primo notabilibus, quæ semper præ oculis habenda est, ne decipiamini, talis est, quod procedit text. hic in hoc. §. filius matrem, dummodo actus ille habeat eam solennitatem, quæ est necessaria ad effectum illum, quem ex iuramento deducere volumus. Nam si testamentum iuramento præstito ordinatum volumus valere iure codicillorum, oportet habere codicillorum solennitatem, siquidem iuramentum operatur actum eo modo, quo sit inualem, transfundi in alium actum, qui valere possit, igitur est necessarium, adhibita fuisse illam solennitatem, quæ huic actui sit sufficiens vt cum Imol. & alijs tradit Couar. in d. ca. Rainaldus. §. 3. nu. 10. quæ quidem opinio verissima est meo iudicio, & rationi congrua.

10 ¶ Et quod iuramentum habeat vim transfusionis vnius dispositionis in alteram, probatur bene. d. §. filius matrem, & ex omnibus supra dictis. &

dictis, & tenet præterea ex eis Tellus Fernandez in l. 17. Taur. nu. 105. cum Marco Ant. Baerius, & alijs, quos refert.

11 ¶ Habet etiam iuramentum vim expressi, vt constat ex supra dictis, & tenet alios allegans Boerius dict. conf. 28. nu. 21. & conf. 38. nu. me. 7. & Gom. in §. item si quis postulante. n. 9. in st. de actio.

12 ¶ Et quod iuramentum habeat vim specialis renuntiationis tenet Tiraquel. vbi supra numer. 132. post. Palat. Rub. in repet. cap. per veritas. §. fin. numer. 25. & sequenti. de don. inter vir. & vxor.

13 ¶ Et inquit Alcia. in d. l. i. §. si quis ita de. ff. verbor. obligat. numer. 31. quod iuramentum habet vim specialis consensus, & quo ad certitudinem attinet, magis operatur, quam simplex clausula, omni meliori modo &c. sequitur cum alijs Pala. Rub. vbi supra nu. 22.

14 ¶ Et inquit singulariter Barb. conf. 55. nu. 15. volumi. 2. quod vbi adest consensus, qui requiritur pro forma, vt interueniret specialiter, & non interuenit, sed generaliter, tunc iuramentum operatur effectum clausulæ specificatæ, dicens, ita procedere, quod habetur in dict. §. filius matrem. & in cap. ex rescripto. de iure iurand. & allegat Cin. Bald. & Ioan. de Imola ita volentes, & tenet, & probat latius inferens ad plura ex hoc idem Barba. conf. 25. numer. 5. & 6. volumi. 1. tenet etiam Palat. Rub. vbi supra numero. 28. vbi refert Barb. & alios.

¶ Et quod iuramentum habeat vim clausulæ specificatæ tenet glo. in dict. §. filius matrem, quam omnes reputant singularem, & eam sequuntur, secundum eundem Barb. conf. 43. numer. 10. vol. 2. vbi numer. 11. hoc intelligit, quando actus alijs redderetur nullus, secus si esset validus, quia iuramentum habet clausulam, vt actus valeat meliori modo, quo potest. vt in dict. §. filius matrem: & quod iuramentum habeat virtutem specialis, & expressi consensus cum Bal. in l. 1. nu. 4. C. commod.

15 ¶ Et quod iuramentum habeat vim geminati actus cum Abb. in ca. cum contingat. col. 3. de iure iur. tenet Curt. Iuni. in l. si causa cognita nu. 40. & 41. C. de transactio. & opinio Bald. in d. l. i. tenet alios allegans Anto. Corset. in rub. de iure iur. nu. 56. vol. 5. tract. fol. 17. Vbi addit, quod vbi requiritur specialis consensus, & non sufficit generalis, si interueniat generalis cum iuramento, valet actus propter iuramentum, quia habet vim expressi secundum Bal.

vbi supra, & hoc intelligit in eo, in quo consentitur non in alijs, secundum Salicet. in d. l. i. & Alex. alibi, quos refert. & dictum Baldi in d. l. i. tenet alios allegans Marc. Ant. Baerius in tract. de virtut. & viribus iuram. num. 8. vol. 5. fol. 20. vbi numeris sequentibus plurima ex hoc inferunt. sequitur etiam alios allegans Bebenutus Anconit. in tracta. de decetoribus ti. de pactis conuentis inter creditor. & decet. nu. 3. pagi. 340. & opinio. supra. d. Salic. dicit communem alios referens Celsus Hugo conf. 24. nu. 19. vbi per eam reprobat dictum Bald. in d. l. i. C. commod. Sed fallitur, quia verum est & approbatum per Doctor. & ibi num. 22. refert Angel. in l. sentium. C. qui testam. fac. poss. volentem dictum illud Bal. debere intelligi vbi tam testator quam filij iurassent. Sed hoc non est præcisum nec necessarium circa intellectum. d. §. filius matrem. Et quod dictum Bald. in dict. l. i. quod iuramentum habeat vim specifiçi consensus & specialis renuntiationis intelligatur quando saltem in genere de eo est cogitatum tradit alios allegans Marian. Soc. Jun. conf. 50. numer. 14. & 19. vol. 2. sed hoc debet intelligi in facto proprio, secus tamen est quando factum pendet aliunde & ignorabatur, quia tunc iuramentum non habet vim specialis consensus secundum eundem Mar. Soc. conf. 129. numer. 70. + lib. 1. [& supra dicta sequitur & probat Ant. Gabriel lib. 2. communem opin. conclus. 4. de iure iur. per totam pag. 117.]

16 ¶ Et procedit hoc secundum notabile non solum in vltimis voluntatibus, in quibus loquitur, sed etiam in tractibus, vt constat ex Bart. in d. l. si quis maior nu. 9. C. de transact. communiter approbato vt supra dictum est. Et præterea hanc ampliationem, scilicet, quod contractus iuramento firmatus valeat meliori modo, quo potest, tenet idem Bar. in l. i. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. & est communis opinio secundum Couar. d. §. 3. nu. 10. vers. quinto eadem conclusio. Ex quibus plurima inferre possent, quæ iam sunt dicta & examinata in materia contractuum supra in primâ parte. & ideo ea hic omitto.

17 ¶ Extenditur etiam & hoc notabile ad actus iudiciales, confessio namque facta in iudicio à litigante, eius aduersario non petente, neque acceptante illam, licet non præiudicet confidenti, neque alteri, tamen si iuramentum huic confessioni accesserit, saltem ipsi confidenti nocet, tamen non noceat alteri litiganti, vt

cum alijs concludit Couarru. vbi supra ver. septimo.

18 ¶ Et ex hoc notabili plura infert Iaf. in. d. §. item si quis postulante. nu. 14. in fit. de actio. Ex quo tantum illud hic referam, quod ipse ibi refert ex Bald. in. l. verbis ciuilibus. ff. de vulg. & pupil. dicente, qd substitutio, quæ nõ potest valere iure directo, valet iure obliquo, si adijciatur iuramentum propter ipsius iuramenti religionem, licet alias sit secus regulari ter secundum communem opinionem in. l. Centurio. ff. de vulg. & pupi. subst. eandem etiam opinionem sequitur Iaf. in dict. l. eam, quam nu. 18. C. de fideicõ. & Roland. à Valle conf. 70. nu. 29. lib. 2. & Gom. in dict. §. item si quis postulante. nu. 10. ad finem. vbi allegat idem tenentes Ioan. Baptist. de Sanct. Sever. in. l. precibus. col. 6. ad finem. C. de impub. & alijs, & modernum Hispanum in. l. filius fam. lias. §. Diui. nu. 116. ff. de leg. 1.

19 ¶ Ex hoc etiam notabili infert eleganter Socin. conf. 16. nu. 65. vol. 4. post Anto. de Butrio per eum citatum, qd si iuramentum inter ponitur super actu indiuiduo, tante est potetie, vt licet actus sui natura non posset valere propter indiuiduitatem, tamen propter iuramentum potest ceteri diuiduus, vt fortia tur effectũ in illa parte, in qua valere potest, ex quo continet in se clausulam, vt faciat valere actum omni meliori modo, quo valere potest, ita qd vtile per inutile non debet vitia ri. Et Socin. sequitur Parisius, & eos referens Roland. à Valle vbi supra num. 30. quod pro fectõ est notandum, & exemplum vide per Socin. vbi supra.

20 ¶ Vtcrius ex hoc notabili huius text. infert eleganter Ant. Gom. in. l. 3. Taur. num. 117. ad finem, qd licet quado testator coram testibus protulit verba dubia, quæ possunt trahi ad sensum perfectum, & deliberatum de presen ti, vel ad sensum non perfectum, & delibera tum de futuro, quia dixit volo instituere Titium, vel familia verba, ad sciendum an voluerit his verbis testari, nec ne, sit distinguendum, an præ dicta verba protulerit testibus vocatis, & ro gatis in sufficienti numero ad testamentũ cõ dendum nec ne, iuxta tex. in. l. Diuus Traia nus. ff. de milit. testam. & quæ in proposito tradit bene declarans ipse Anton. Gom. vbi supra num. 116. Tamen si testator præ dicta verba dixit, & protulit cum iuramento, tunc dis ponerent, indistinctè per dict. §. filius matrem secundum notabile secundum supra di

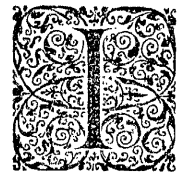
ctum, quod iuramentum faciat valere actum meliori modo, quo potest valere, quod est no tandum.

21 ¶ Hinc etiam infert Bart. in. l. si quis in prin cipio testamenti, num. 15. ff. de leg. 3. qd iura mentum habet in se clausulam derogatoriam, ita qd testamentum iuratum habet vim clau sulæ derogatoriæ, de quo, quia dictum est su pra. c. præcedenti, hic non agam.

Index. Cap. III.

- 1 Legitima de iure. ff. debet filio relinqui honorabili titulo institutionis.
- 2 L. Papinianus. §. si quis mortis. ff. de inoff. testa. in tel lectus.
- 3 Legitima quo titulo sit relinquenda filijs de iure ca nonico.
- 4 Rationes quare pater teneatur relinquere filijs legiti mam titulo institutionis.
- 5 Legitima de iure. C. non est necessarium, quod relin quatur titulo institutionis filijs, sed sufficit, quod eis relinquatur quocunque relicti titulo.
- 6 Legitima de iure authenticorum hodie debet relin qui filijs titulo institutionis præterquam si pater dis ponat de bonis suis in codicillis vel alia scriptura, & quid de iure regio?
- 7 Titulus institutionis inducitur quando pater reliquit aliquid filio particulariter pro sua legitima & non dixit iure institutionis, si adiecta sit clausula, quod volebat testamentum valere omni meliori modo quo potest.
- 8 Testamentum valet etiam si legitima relinquatur si ho ritulo legati si adiecta sit clausula codicillaris.
- 9 Iuramentum nõ videtur interpositum per hanc clau sulam, vt actus valeat meliori modo quo possit.
- 10 Iuramentum in testamento appositum habet vim clausula de actus valeat meliori modo quo potest etiam si in eo non relinquatur filijs legitima titulo institutio nis.

Legitima quo titulo sit filijs relinquen da. Cap. III.

Iure Digestorum legiti ma debet filio relinqui titulo honorabili insti tutionis, & non sufficit, quod ei relinquatur ti tulo particulari legati, vel fideicommissi, do nationis, vel alio quo cunque titulo, ita tenet gl. in. l. qui filium. ff. vbi

vbi pupil. educa. deb. quam probat Bart. in. l. Papinianus. §. si quis mortis causa. ff. de in officio. testamen. idem Bart. in. l. cum ex filio ff. de vulg. & pupil. Angel. in. l. Gallus. §. ille casus. ff. de liber. & posthu. & Floria. in. l. si pater. C. de instit. & substit. &c. Vbi gloriatur se inuenisse pro hac opinione duo iura nempe text. in. l. ita tamè. §. qui rogatus. ff. ad Trebel. & in. l. si emancipatus. l. segunda. ff. de bo norum possess. cont. tab. hanc etiam opinio nem tenet Paul. de Castro. in. l. 2. numer. 9. ff. de inofficio. testam. e. idem tenet Imol. Alex. & Iaf. numer. 10. in. l. inter cetera. ff. de lib. & postu. vbi Areti. inquit, quod hæc est com muni opin. doctorum, & esse communem tradit Guilier. Benedic. in repeti. capit. Ray nutius. verbo. in eodem testamento, el. r. nu. 15. col. 2. de testam. & Viglius in. §. igitur nu mer. r. in fit. de inofficio. testa. vbi refert, Alex. dicit communem supra dictos, & alios refe rens præter Guilier. Mencha. de success. creat. §. 20. nu. 231. quæ opinio est verior, & tenen da, quanuis glo. in. d. §. si quis mortis ver. secu ri, & glof. magna ad medium in. l. nam & ijs. ff. eod. titul. de inofficio. testa. teneant, suffice re relinqui legitimam filio quocunque relicti titulo, quas sequitur Angel. in. l. sius quoque ff. de hæred. instit. & inquit earũ opinionem esse verio rem Bened. vbi supra. numero. 15. & 16. & Mench. vbi supra per text. in. dict. l. qui filium, & in. l. etiam. §. si debitum. ff. de bon. libert. & in. l. lex affe. ff. ad Trebel. & in. l. pater quoque & in. l. cum pater. ff. ad. l. Fal cid. & in. dict. §. si quis mortis. Quæ iura bene inducit Guilier. vbi supra. pro hac secunda opi nione, pro qua est expressior text. in. dict. ca pitul. Raynutius, vbi Alterochæ filix fuerunt relicta vltra dotem domus, & hortus pro sua legitima titulo legati, & nihilominus valet, & substat testam. Sed nihilominus pri ma opinio est tenenda, quod filio debeat ne cessario relinqui legitima titulo honorabili institutionis de iure digestorum, alias sit præ teritus.

2 ¶ Quæ retenta non obstat text. in. dict. §. si quis mortis, quia loquitur in filio ex hæreda to, & sic testamentum fuit solenne, aliter non tractaretur ibi de querela, quem ingrellectum sequuntur Imol. & Alex. in dict. l. inter cetera. Viglius in. §. igitur. num. 2. in fit. de inoffic. testam. & est receptor doctrina vt tradit Bar beranus in repet. l. si pater. nu. 288. C. de insti tu. Non obstat etiã text. in. d. cap. Raynutius,

quia ei assignat ibi latissime quinque intelletus Couar. §. r. per totum de obstat huic verif sima & communi sententiæ, qui est in propo sito videndus.

3 ¶ Et etiam super alia questione an iure cano nico pater teneatur filio legitimam relinque re titulo institutionis, vel sufficiat si alio titulo relinquat, de quo est etiã videndus Mech. vbi supra. num. 284.

4 ¶ Duplicique ratione teneatur pater filio legi timam titulo institutionis relinquere. Prima, quia titulus institutionis est honorabilior ti tulo legati, aut alio quocunque titulo parti culari, vt in. l. filium. §. sed si. ff. de legat. prest. secunda ratio est propter vtilitatem iuris ac crescendi in portionibus non distributis, vel deficientibus, vt in. l. r. §. si ex fundo. ff. de hæ red. instit. de quibus rationibus vltra Do ctor, vbi supra tradit optime Anchar. in capi tul. si pater numero. 6. de testament. libr. 6. & Benedic. vbi supra. numero. 39. & Corraf. in l. filium, quem habentem, numer. 194. C. fam. hæred. & Bareng. Fernand. in. l. in qua tam num. 174. ff. ad. l. Falcid. Et quod propter has rationes desideretur titulus institutionis, est communis opinio secundum Corneum in. l. quoties. C. de hæred. instit. & secundum Corraf. in. l. testamento. nume. 17. C. de impub. & alijs substit. & secundum Mench. dict. §. 20. numer. 235. vbi & in nume. sequen ti impugnat supra dictam secundam ratio nem. Sed octo rationes singulares huius com muni opin. ponit Perusi. in rub. de testam. lib. 6. num. 39.

5 ¶ De iure autem Codicis, communis opinio est, non oportere relinqui legitimam titulo institutionis, sed sufficere, vt relinquatur quo cunq; titulo secundum Mench. vbi supra.

6 ¶ De iure autem nouissimo authenticorum, est magis communis, & indubitata opinio, qd pa ter teneatur filio relinquere legitimam titulo institutionis per text. in. auth. vt cum de ap pell. cog. §. aliud quoque capitulum. coll. 8. per què tex. ita tenet gl. in. d. c. si pater. ver. in stituit. gl. magna. in princip. in. auth. nouissi ma. C. de inofficio. testa. & in. d. l. nam & ijs. & est communis secundum Curtium Iuñ. in l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. nu. 13. C. de testam. & Gualdens. de arte testan. ti. r. cau tela. 3. & Boeri. decif. 267. & Ant. Gom. r. to. c. r. nu. 1. in fine. Et hanc opinionem tenent cõmuniter omnes legista, & canonista vbi que, vt latissime refert, & testatur cõmunem

esse Mench. d. 6. 20. nu. 233. exceptis tribus no-
uissimis nempe Viglio in rub. instit. de inoffi-
cio. testa. & Mencha. de success. crea. §. 20. d. n.
233. & August. Beroio in d. c. Rainutius. nu.
42. qui subtilius melius ceteris tenet contra
communem assignans nouum intellectum
ad. d. §. aliud quoque capitulum, alium as-
signauit Mencha. vbi supra. Quibus tamē re-
lictis opinio magis communis est, quod tam
iure digestorum, quam hodie iure authentico
rum debeat relinqui filio legitima titulo insti-
tutionis, vt testamentum valeat vt constat ex
supra dictis & affirmat, præterea Doctor Bur-
gos, de Paz in l. 3. Taur. 6. conclus. primæ par-
tis num. 888. testatur cōmunem plures referens
Anto. de Padilla in l. eam, quam nu. 76.
C. de fideicommiss. quod hodie expresse ap-
probatur, quando pater facit testamentum,
secus si codicillos faciat, vel aliam scripturam
in quibus voluntatem suam ostēdat diuiden-
do bona inter filios: nam tunc non tenetur eis
relinquere legitimam titulo institutionis. vt
in l. 3. tit. 8. part. 6. vbi optime Grēg. Lop. hoc
declarat in 2. gl. & in d. l. regia, hoc intelligit-
ur, item secus esse si filius acceptasset legiti-
mam sibi relictam in testamento titulo legati
sine protestatione. Et ita est tenendum cum il-
la. l. & eius forma, quidquid super eius intel-
lectu fluctet Mench. vbi supra num. 233. in
fine, & nume. sequenti, vbi etiam existimat
hodie per illam. l. non esse nullum testamen-
tum, sed rumpendum, licet iure cōmuni esset
nullum, quando in eo, filio non relinquitur le-
gitima titulo institutionis, aduersus Greg. ibi
dem. in gl. quebrantur. Addit tamen Mench.
vbi supra num. 244. cum sequenti. quod hodie
in testamēto nuncupatiuo inter liberos bene
potest relinqui legitima titulo legati, vel alio
ex. l. r. tit. 2. lib. 5. ordina. quatenus tollit neces-
sitate hæredis instituendi, de quo est viden-
dus. Burgos de Paz vbi supra. dict. nu. 888.
vbi relinquit cogitadum sed opinio. Mench.
vbi supra probat in hoc & bene Anton. de Pa-
dilla. vbi supra nume. 74. cum Roderic. Suar.
quem refert idem tenentem. Et plurima in
hac materia relinquenti legitimam titulo in-
stitutionis, vel alio tit. tradit Mencha. vbi su-
pra numeris sequentibus vbi tandem procedit
per ampliaciones, & limitationes, & qua-
stiones.

¶ Sed quidquid sit de iure communi, & regio
in hoc casu dispositum, si tamen testator ali-
quid particulariter relinquat filio pro legiti-

ma, & non dixit iure institutionis, sed addit,
quod volebat testamentum valere omni meli-
ori modo, quo potest (sic ut communiter so-
let dici, & apponi hæc clausula per notarios)
Ista verba operantur, vt videatur testator re-
linquere titulo institutionis, prout relinqui
debet, ita in terminis tenet Bal. in l. quoties.
num. 3. C. de hæred. inst. sequitur Alex. cōfil.
112. num. 3. & 4. libr. 3. vbi eius additio litera
A. hoc intelligit cum Guiliel. Bened. quem re-
fert, quando hæc clausula est adiecta simul cū
clausula codicillari. Hanc eadem opinionem
Baldi simpliciter absq; prædicta moderatio-
ne clausulæ codicillari tenet Marc. Ant. Ba-
uer. in tracta. de virt. & virib. iura. numer. 117.
vol. 5. tract. Doct. fol. 124. & hanc opinionem
testatur communem plures allegans Mench.
vbi supra d. §. 20. num. 247.

¶ Vbi nu. 251. refert esse cōmunem opinio-
nem cum Bar. in l. r. q. 4. ff. de iur. codicill. te-
nente, q; valet testamētū, etiam si legitima re-
linquatur filio titulo legati, si adiecta est in te-
stamēto clausula codicillaris, pro quibus duo-
bus cōmunibus opinionibus allego expressā
l. regiam in d. l. 5. tit. 8. part. 6. ver. pero si. vbi
dicitur, q; si pater non fecerit testamētum, &
fecerit diuisionem bonorum suorum inter
filios in codicillis, vel in alia scriptura, in qua
suam voluntatem monstrasset, licet in illa
scriptura non relinqueret pater illam partem
filio titulo institutionis, non tamen filius pos-
set querelam intendere ad rumpendum tes-
tamentum. Ecce igitur qualiter in codicil-
lis, vel in alia scriptura præter testamentum
potest pater filio quocunque relicti titulo le-
gitimam relinquere. Neque obstat quod ille
versiculus. d. l. regia. loquitur quando pater
non fecit testamentum, sed codicillos, vel aliā
scripturam, communes vero opiniones supra
proximè dictæ loquuntur, quando pater fecit
testamentum adiecta supra dicta clausula
codicillari, vel omni meliori modo, &c. quia
respondeo, quia paria sunt, nō condere testa-
mētum, vel tale condere, quod sit nullum, vel
veniat rumpendum propter non relictam le-
gitimā titulo honorabili institutionis, cum
hoc vltimo casu sustineatur testamētum per
adiectionem dictæ clausulæ, non tanquam tes-
tamentum, sed tanquam codicilli, vel alia vl-
tima voluntas inter filios, & sic militat ratio
d. l. regia in d. versiculo pero si.

¶ Adit præterea Marc. Ant. vbi supra quod
per hanc clausulam, omni meliori modo, quo
potest,

potest, non operabitur, vt iuramentum videat-
ur interpositum. quauis actus sine iuramen-
to valere non possit secundum Aretin. quem
refert conf. 20.

¶ Adde nunc ego in nostro proposito, & ma-
teria iuramenti, quod cum iuramentum in te-
stamento appositum habeat vim clausulæ co-
dicillaris, item etiam & clausulæ, vt actus va-
leat, meliori modo, quo potest, iuxta text. in
l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. se-
cundum communem eius intellectum, vt la-
te egimus supra in hac secunda parte, capitul.
2. vbi etiam an à testatore, vel hærede iuramen-
tum præstandum sit, quod si pater in testamē-
to non relinquat legitimam filio titulo insti-
tutionis, sed legati, vel alio quocunque titu-
lo, si tamen testamentum sit iuratum, etiam si
expressa clausula codicillaris, vel alia, si non
valet, vt agitur, valeat meliori modo, quo va-
lere potest, non sit appositum, valebit, & tene-
bit huiusmodi testamentum, nō tanquam tes-
tamentum, sed tanquam codicilli, & non po-
terit filius contra illud se querelare prætex-
tu non relicte sibi legitimæ titulo honorabi-
li institutionis, cum virtute iuramenti susti-
neatur actus, vt valeat iure codicillorum, &
meliori modo, quo potest, quo casu pater nō
tenetur, relinquere legitimam filio titulo in-
stitutionis, sed potest alio quocūque per om-
nia supra dicta. Et sic operabitur in proposi-
to meo iudicio multum iuramentum, scilicet
vt tollat necessitatem testatori relinquenti
legitimā filij s. titulo institutionis. Quod existi-
mo verisimum, & notandum quauis
apud vllum scribentē tactum in terminis hoc
vltimum non inuenerim in hoc proposito,
scilicet, relinquenti legitimam titulo institu-
tionis, vel alio, tamen optime deducitur ex
supra dictis.

Index. Cap. III.

- 1 Sepulcrum eligere potest quilibet, propriū, vel etiam
alienam, & si eam non elegerit sepeliendus est in sepul-
cro maiorum suorum vel si id non habet in ecclesia
parochiali ipsius vbi audivat diuina officia & sacra-
menta recipere.
- 2 Sepulcrum potest quis eligere apud ecclesiam prædi-
catorem vel minorum & ipsi possunt cum ibi libere
sepelire soluta tamen quarta ecclesie parochiali.
- 3 Nulla sanctissimi domini nostri Iy Quinti super quar-
ta huiusmodi sepulcrum in ecclesijs ordinari debent
- dicantur refertur.
- 4 Vir absque viri licentia potest sepulcrum eligere.
- 5 Mulier nupta potest testari absque licentia viri sui.
- 6 Vir licet possit sine licentia viri sepulcrum eligere
cum dote per viam vltima voluntatis, per contractū
tamen id facere minime poterit, nisi tantum eligere
sepulcrum.
- 7 Relictum ecclesie pro sepulcrum tacite videtur ad
emptum sibi testator eligat sepulcrum.
- 8 Statuto, vel lege sicut introduci potest, quod mulier
nō possit testari absque cōsensu duorum consanguineorum
vel viri proprii, ita etiam introduci poterit, vt non
possit eligere sepulcrum absque dictorum consan-
guineorum vel viri licentia.
- 9 Mulier, que plures viros habuit successiue, est cum
vltimo viro tumulanda si sepulcrum non eligat.
- 10 Laborans in extremis an possit committere electio-
nem sepulcrum alteri, item quid iuris erit si commit-
tens antequam commissarius delectet delectat.
- 11 Sepulcrum eligens, promittens, cum iuramento se
non renouaturū aut mutaturum hanc electionem, vel
si iuret electurum talem sepulcrum & non aliam
an valeat & confirmetur electio hac iuramento, &
liter quod mutari non possit?
- 12 Pactum inter ecclesias bene valet ne aliquis vel cer-
tas alterius ecclesie parochianos altera ecclesia reci-
piat ad ecclesiasticam sepulcrum & econuerso.
- 13 Iurans vel vouens motu proprio sepulcrum in ali-
qua ecclesia tenetur iuramentum vel votum seruare
nisi noua causa superueniat.
- 14 Exhortans simpliciter alium ad electionem se-
pulcrum non interueniente promissione, voto, vel
iuramento non incurrit penas capit. x. de sepul-
in. 6.
- 15 Tex. in dict. capit. x. non procedit quando clericus vel
religiosus non inducunt infirmum de sepulcrum eli-
gat apud eorum ecclesias sed alibi dummodo non ege-
ret de fraude.
- 16 Tex. in dict. c. x. non procedit quando laicus alium in-
ducit ad sic vouendum vel iurandum vel promitten-
dum sepulcrum in ecclesia vel parochia inducentis
quando hoc fit propter amorem & affectionem reci-
procam vt simul iaceant.
- 17 Corpus defuncti non potest detineri ne sepeliatur ra-
tione debiti & numeris sequentibus.
- 18 Hæredes consanguinei nec affines defuncti possunt
conueniri infra nouem dies à morte ipsius.
- 19 Concordia assignatur inter tex. in l. fin. §. donec.
C. de iur. delib. & auth. vt cum de appell. cognof. §.
sanctimus vers. post nouem &c. collatione. 8. & na-
mer. 20.
- 20 Creditores possunt hæredes defuncti conueniri post
nouem dies a tempore mortis defuncti, legatarij vero
Cc 5 non, nisi

non, nisi post transactum tempus consuevendi inuen-
tarium.

De electione sepulture.

Cap. III.

Ligere potest quilibet sepulturam propriam, & etiam alienam, quod si eam non elegit, sepeliendus est in sepulchro maiorum suorum vel si id non habet, in ecclesia parochiali ipsius, ubi autem diebat diuina officia, & sacramenta recipere text. in cap. 1. de sepult. Dominus enim, & magister (inquit text.) alienam elegit, ut propriam. ubi gloss. ver. alienam. inquit, quia natus in Bethleem, nutritus in Nazareth, sepultus fuit in Ierusalem in sepulchro Ioseph. Et idem probatur in pluribus cap. eiusdem tituli hoc addito, ut si quis aliam elegerit sepulturam, quam propriam, quarta Canonica funeralis parochie ipsius detur. Idem probatur in l. 5. titu. 13. par. 1. ubi aliquibus modis hoc limitatur, & ibi Grego. Lop. plures aptimas questiones in materia tractat, & examinat, & refert plures personas, quæ alijs sunt subiectæ, & tamen possunt eligere sepulturam, & Syluest. ver. sepultura. num. 6.

2 Quod adeo procedit, ut etiam si quis eligat sepulturam apud ecclesiam predicatorum, & minorum, & ipsi possint eum libere sepelire, de funeralibus tamen, & quibuscunque obventionibus, & relictis, etiam de quibus alijs non debetur Canonica, quartæ, & non ultra soluent ecclesie parochiali, ut probat, text. licet longus in Clement. dudum. quæ est finalis de sepultu. in quo hodie extra sacro sancti Concilij Tridentini sequens decretum Ses. 25. c. 13. Decernit sancta Synodus, ut quibuscunque in locis iam ante annos quadraginta, quarta, quæ funeralium dicitur, Cathedrali, aut parochiali ecclesie solita esset persolui, ac postea fuerit ex quo cunq; privilegio alijs monasterijs, hospitalibus, aut quibuscunque locis pijs concessa, eadem postea integro iure, & eadẽ portione, quæ antea solebat, Cathedrali, seu parochiali ecclesie persoluantur, non obstantibus cõcessionibus, gratijs, privilegijs etiã marimano nuncupatis, aut alijs quibuscunque.

3 Sed hodie nouissime sanctissimus Dominus noster Pius Quintus, decimo septimo

Kalend. Iulij Anno Domini millesimo, quingentesimo, sexagesimo septimo, & Pontificatus sui anno secundo, bullam confirmationis, & nouæ concessionis privilegiorum omnium ordinum Mendicantium cum declarationibus, decretis, & inhibitionibus motu proprio cõcessit, quæ seorsum cõmuniter habetur, & etiam redigitur ad finem regularum chancellariaz, cum alijs quamplurimis decretis à Sanctissimo nostro patre Pio V. Pontifice Maximo post. S. S. Concilium Tridentinum promulgatis, & simul editis, in cuius bullæ capit. 15. tractatur de huiusmodi quarta sepulorum in ecclesijs ordinum Mendicantium, & ita disponitur. Quartam autem funeralium de qua Sessio. 25. cap. 13. nequãquam solvere teneantur monasteria, quæ à quadraginta annis citra fundata existunt, postquam Concilium ipsum loquitur tantum de monasterijs ante annos quadraginta fundatis, quæ ipsam quartam solvere consueverunt, & ubi solui consuevit, id tantum ceræ, & aliorum, quæ in aliquibus partibus deserit contigerit tempore, quo defunctorum corpora ad sepulturam deferuntur, non autem de missis, seu legatis, vel alijs fratribus ipsi, seu monialibus huiusmodi relictis, aut alijs quomodolibet donatis solui debet, sicque intelligi concilij decretum, quoad quartam huiusmodi solvendam debere decernimus. Vbi vero non est consuetudo solvendæ quartam huiusmodi, de nullo supra scriptorum solui debere, de claramus. Et in capitul. 16. dict. bullæ dicitur, Neque ad quartam, seu aliam partem omnium eorum, quæ etiam pro ornamentis ecclesie, palliorum, planetarum, cortinarum, pannorum & aliorum, quæ dictis ecclesijs relinquuntur, vel dari contigerit, etiam si pro vultu fratrum, aut alias relinquuntur, aliquid contribuere teneantur. Et in capitul. 17. dict. bullæ dicitur, ac etiam ius sepulture solui tantum consuetum curatis, & non aliquid aliud eis solui debeat. Quamuis partes ad earum libitum ecclesijs ordinum huiusmodi, seu eorum fratribus alia quæcunque tribuant, seu elemosynas largiantur, quando sepeliuntur ibidem corpora mortuorum huiusmodi, nec propterea impediri debeant, quin possint defunctorum corpora præfata ad eorum ecclesias tumulanda deferri, facere. Et in capitulo. 32. dict. bullæ dicitur, Ac moniales dictis fratribus subditas, vel personas sepulturam in eorum ecclesijs eligentes (nulla soluta parochia portione)

tionem) sepelire, vel si fratres ad mortuorum corpora allocianda vocati fuerint, illa absque fratrum huiusmodi præsentia sepeliri, facere, aut deant, vel præsumant. Et de quibus rebus non sit soluenda quarta hæc ecclesie parochiali videnda est optima. l. 6. tit. 13. par. 1.

4 Et quæ supra dicta sunt in initio huius cap. procedunt etiã in vxore, ea enim, sicut vir, potest absque ipsius licentia sepulturam quoque eligere, ut probatur in. c. de vxore de sepultu. Per quod datur bona, & peregrina declaratio & limitatio ad l. 55. Taur. qua cauetur, ut mulier nupta nulli contractui, vel distractum facere possit absque electione viri, ut non procedat in sepulturæ electione, ut supra dictum est. Cuius ratio esse potest ex summa libertate, quam iura canonica ad hoc cõcedunt, sicut iura ciuilia ad testatam, cui proximũ est sepulturam eligere.

5 Testari enim potest mulier nupta absque licentia sui mariti non obstante. d. l. regia, quæ in contractibus inter viuos loquitur, vel aliquo statuto dictæ. l. simili, ut tenet Ias. in. l. 2. numer. 17. ff. de leg. 1. & Anto. Gomez in. l. 3. Taur. num. 5. in fin. licet contrarium latissimè fundet Matth. de Afflict. decis. Neapol. 260. per totã. Sed præcedens opinio prædicatur cõmuniter, nam mulieres nuptæ faciunt testamentum absque consensu, vel licentia virorum saltem expressam in ipso instrumento testamenti, nisi quando simul testantur vir, & vxor: & tunc non præmittitur licentia, sicut præmittitur in alijs scripturis, & nihilominus valet prædicta testamenta, ergo ita & eodem modo poterit mulier eligere sepulturam absque licentia viri. Quæ æquiparatio probatur ex ratione quam assignat text. in. d. c. de vxore, scilicet, cõ electione ista ad eum potius statum pertinet, in quo mulier soluitur à lege viri, hoc est, ad tẽpus mortis, sicut testamentũ, qua ratione attẽta redditur vera, & comprobatur supra dicta opinio Ias. & sequaciũ contra Matth. de Afflict. quia testamentum ad eũ statum pertinet, quo soluitur matrimonium.

6 Sed hoc verum intelligo cõ ipsa mulier nupta in testamento, vel alia vltima voluntate in scriptura, vel corã testibus eligat sepulturam etiã cõ dote, quia cum possit de bonis suis disponere in vltima voluntate absque licentia viri, poterit & sepulturam eligere: inter viuos autẽ non poterit vxor absque licentia viri sepulturam eligere cum dotis constitutione, cum omnem contractum, seu promissionem, ex

qua remaneat obligata, sit prohibita celebrare in præiudiciũ mariti absque ipsius licentia ut in. d. l. regia cauetur. Si tamen inter viuos tãtum elegerit sepulturam sine dote bene valebit electio absque prædicta licentia viri, meo iudicio, tum quia text. in dict. c. de vxore generaliter, & indistinctè loquitur, tum etiam quia ex hoc non remanet obligata ad aliquid, nec præiudicium fit marito, præcipue cum ipsa possit mutare electionem suam reeligendo postea aliam sepulturam, argum. text. in. l. si quis in principio testamenti. ff. de lega. 3. cum similibus, & in. c. cum quis. §. 1. de sepul. in. 6.

7 Vnde est, ut relictum ecclesie pro sepultura tacitè videatur ademptum, si alibi testator eligat sepulturam secundum Abb. in cap. in nostra vlt. not. de sepult. quem refert, & sequitur Gregorius Lopez in dict. l. 5. in glo. p. uede lofazer. Sed si nõ eligat aliam, valet electio prima, & adimpleri debet.

8 Adde ego ex supra dictis videri inferẽdũ, quod sicuti statuto, vel lege introduci potest ut mulier testari non possit absque interuentu duorum consanguineorum, (adde tu vel mariti) ut tenet Decius, & eum referens Mencha. contra Corraf. de successione. creatio. §. 1. numer. 17. de quo etiam est videndus Matthe. de Afflict. ubi supra: quæ opinio probanda venit, cum etiã absque lege vel statuto plurimis vrgentibus fundamentis idem esse, quod in contractibus contenderit Matthæ. de Afflict. ubi supra: ita & eodem modo videtur dicendum, quod valebit statutum, seu lex, intelligi canonica, quæ præcipiat, ut mulier absque licentia viri, vel duorum consanguineorum non eligat sepulturam.

9 Mulier autem, quæ plures viros habuit successiuè, si sepulturam non eligat, est cum viro vltimo, cuius domiciliũ retinet, & honorem tumulanda, ut in. c. is, qui. §. mulier. de sepult. lib. 6.

10 Sed est dubium in hac materia, an laboras in extremis possit committere electionem sepulture alteri, item quid iuris erit si committens, antequam commissarius declaret, moriatur, an expiret commissio, & vbi talis debeat sepeliri? Quæstionẽ hanc tractat post alios, quos refert Dñic. in dict. capitul. is qui. §. mulier. numero. 6. ubi relatis opinionibus sequitur opinionem Lapi. & Petri de Anchar. scilicet, quod commissio, & electio valeat per. text. in. l. vtrum. §. cum quidam. ff. de reb. dub.

reb. dub. Vbi dicitur text. q. si testator tres hæredes instituit, & grauauit alterum, vt mortuo testatore restituit illam hereditatem alteri ex ijs, cui sibi videbitur, valet fideicommissum, quia in voluntate ipsius non est, an restituat, sed cui restituat. Ergo ita in proposito dicendum est, nam nõ remittitur in voluntate commissarij, an eligat, quia committens vult, q. eligat, sed in quo loco eligat. Electio etiam post mortem committentis facta valet, quia mandatum, cuius effectus necessariò refertur post mortem mandantis, non expirat morte committentis, vt in cap. si. si. de testa. libr. 6. cui consonat. l. 38. Taur. Sed istud est huiusmodi, quia sepultura refertur necessariò ad tempus post mortem, vt in d. capit. de vxore. & patet euidenter, igitur. Neque obstat, si dicatur, q. morte committentis absque commissarij electione statim acquiritur ius ecclesie, vbi debet sepeliri non electa sepultura, argu. dict. s. mulier, quia hoc nego, cum testator noluerit, ibi sepeliri, nisi in quantum ille istud elegerit, ergo non potest dici ius quæsitum parrocho. Pro qua opinione cõsidero bonã. l. 33. Tauri, quæ probat, q. commissariò ad testandum, vel legandum, vel declarandum dantur certi termini, intra quos declaret, nec tamen fit distinctio, vt inter moriatur testator, nec ne, & sic etiam testator, qui comisit testamenti factionem, vel declarationem alteri, statim decedat, commissarij habebit terminos, de quibus in illa. l. neq; expirat commissio morte mandantis, siue committentis: ergo ita & eodem modo in commissione electionis sepulture dicendum est per supra dicta.

II Solennis tamen quæstio est in proposito, an si quis eligat semel sepulturam, & iuret, & promittat, se non reuocaturũ, vel mutaturum hanc electionem, vel iuret electurum talem sepulturam, & non aliam, an valeat, & confirmetur electio hæc iuramento taliter, quod mutari non possit? Hanc quæstionem latissimè examinat Hostiẽ. in summa de sepul. s. an licitum, vers. quid si quis eligat sepulturam, vbi relatis pro, & contra aliquibus iuribus, & fundamentis, inquit, quod Domini legũ dicunt, quod valet mutatio voluntatis non obstante iuramento, magistri vero canonũ contra, scilicet, quod licet de rigore, siue subtilitate iuris possit dici, q. teneret vltima electio, tamen cõtrarium Rain. in summa eodem tit. secundum Deum, & canonicam æquitatem. Itaque videtur pendere quæstio hæc ab illa

principali, quam supra examinauimus in. r. cap. huius partis, an scilicet, primũ testamentum cum iuramento conditum de non reuocando possit renocari non obstante iuramento. Tandem Hostiẽ. vbi supra facit in nostra quæstione propria, de qua nũc agimus, distinctionẽ, quam late probat, ipse vero eam breuissimè referam, scilicet, quod si prima electio facta sit ex illectione (hoc est) inductione, vel ex contemptu, vel in præiudiciũ parochialis ecclesie, cui Canonica portio non relinquitur, & non valet, imo expressim reprobatũ per Papam, vt in cap. pleriq; de pact. Sin autem proprio motu sine præiudicio parochialis ecclesie, cui Canonica portio relinquitur, & ex pura deuotione fiat, talis electio iuramento firmata tenet, nec potest postea variari, nisi ex iusta causa, vt puta ex causa noua post iuramentum orta, de qua non cognouit, qui elegit sepulturam tempore præstiti iuramenti, vt si mutetur status suus, vt quia factus est episcopus, vel intrauit religionem, idem si mutatur status loci, puta dissipatus est materialiter, vel spiritaliter, quia iuramentum habet tacitam conditionem rebus sic se habentibus, & in eodem statu permanentibus vt supra dictum est in. r. partit. cap. 71. num. 6. Et hæc est tota distinctio Hostiẽ. vbi supra qui eam pluribus iurib; probat, quam sequitur etiam Syluest. ver. sepultura. num. 5. Quæ distinctio in primo membro non interueniente iuramento approbatur in dict. l. regia. 5. in principio. cuius hæc sunt verba. *Fueras ende si lo fiziesse por falago de al gunos, que le fiziesse en gaño famente que le soterrasen en su iglesia, o si lo fiziesse por mal querẽcia de los clerigos dõde fuesse parochiano, o por desprecio de ellos, o si no dexasse alguna cosa a su iglesia, ca si alguna fiziesse contra esto, e se madasse soterrar en otra cemen terio faziendo lo por alguna destas quatro cosas sobre dichas pueden los clerigos de aquella yglesia dõde era parrochiano, demandar el cuerpo con todos los derechos, q. fueren dados con el por raõn de la sepultura.* Vbi Gregor. Lop. verbo. falago, inquit, quod dict. l. sequitur dicta Hostiẽ. & quod dicitur de illectione, procederet forte quando dolo fuit persuasus, ita quod ex dolo fuit motus ad eligendum sepulturam, aliàs non illecturus, dolo cessante, nam si tãtum esset simplex per suasio blando sermone nõ esset criminofum, & hæc de iure antiquo.

Hodie autem standum est in hoc decisioni text. in. capit. 1. de sepul. in. 6. cuius declaratio emana-

emanauit ad tollendum omnem super hoc altercationem, secundum Archi. ibi. num. 2. Vbi præcipitur religiosis, & secularibus clericis omnibus, ne aliquos ad vouendum, iurandum, vel fidei interposita, vel aliàs promittere dum inducant, vt apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent, aliàs electio aliter facta annullatur, & ij qui sic elegerint, non debent sepeliri apud sic electas ecclesias, neque alibi possunt eligere sepulturam, nisi eis detur, occasio; vel materia veniendi contra votum, vel iuramentum proprium, sed omnino sepellendi sunt apud illas ecclesias, apud quas sepeliendi de iure fuissent, si non electa sepultura forsitan decessissent, & aliter sepultus cum omnibus sepulturæ obuentibus restituendus est intra decendum, aliàs poena incurritur ibi contenta. Cuius text. singularis decisio necessaria fuit propter multitudinem opinionũ, quæ antea erant in hoc. Quia idem Archid. alibi, & eum referens Felin. in. cap. si diligenti. nu. 33. de for. compet. tenebat, quod sicut procurator constitutus cum iuramento de non reuocando eum potest reuocari iuxta gl. communiter approbatam in. c. fin. de procurat. in. 6. ita etiam & vicarius eodẽ modo constitutus, & electio sepulture eodẽ modo facta poterat reuocari. Itaque hodie in nostra quæstione supra posita tenendum est, q. decidit. d. c. 1. de sepul. in. 6. scilicet, q. non valeat electio sepulture facta inductione clericorum ipsius ecclesie, vbi eligitur, etiam si voto, vel iuramento fuerit confirmata, vel fidei præstatione, quantum iurans, vel vouens huiusmodi non possit voluntatem, & electionem sic factam mutare, alibi eligendo ne sit periuus. Et ita iuramentum quantum ad ipsum iuramentum spectat, seruandum est, & hoc operatur, vt iterum eligere, si iurans non possit, quantum Papa sua auctoritate declarat sic iurantem sepeliendum non esse in sepultura, quam sic indutus iurauit, in quo iurans ipse cum sit mortuus non contrahit iuramento suo. Quod quidem. c. meo iudicio in merum odium clericorum sic inducendum morientes emanauit ad compescendam eorum auaritiam, & cupiditatem, ob quam inducebant morientes ipsos ad electionem huiusmodi faciendam, iurandamque ac vouendam.

12 Vnde merito inquit. gloss. ibi. verb. sepulturam, quod inter duas ecclesias bene valeret pactum iuxta text. in. cap. 1. de pact. in. 6. vbi

valet pactum cum rectore parochialis ecclesie factum quibusdam religiosis, ne aliquos vel certos ipsius ecclesie parochianos recipere ad ecclesiasticam sepulturam, etiam si monasterium habeat indultum liberæ sepulture à summo Pontifice concessum: & parochiani apud religiosos elegerint sepeliri, quia per pactum supra dictum indulto fuit derogatum, nam in hoc casu cessat egregia illa decisio text. in. d. capit. 1. de sepul. in. 6. & eius ratio, & mens.

13 Secundò & principaliter dispositio text. in dict. capit. 1. cum loquatur, quando infirmus inducitur ad vouendum, & iurandum electionem sepulture à clericis, vel religiosis apud se non procedat in secundo casu distinctionis Hostiẽ. supra dictæ, quãdo aliquis proprio motu absque inductione aliorum iurauit, vel vouit eligere sepulturam in tali loco, quia tunc cessat ratio, & mens dict. capit. supra dictæ, & considerata, ac per consequens cessare debet & eius dispositio, & sic iurans, vel vouens, motu proprio tenetur iuramentum, vel votum seruare, nisi causa noua superueniat, vt considerauit Hostiẽ. vbi supra, cuius in hoc opinionem, contra Petr. de Anchar. in. capit. 1. de testam. tenet & sequitur Franciscus de Platea in tractatu de excommunicatione. s. 2. numer. 3. volu. 16. tractat. diuers. doctor. fol. 197. & Syluest. vbi supra. d. num. 5.

14 Tertiò eiusdem text. dispositio non habet locum contra simpliciter exhortantem ad eligendum sepulturam nõ interueniente promissione, voto, seu iuramento, quia iste talis non incurrit in poenam illius cap. ita tenent ibi Ioan. Andr. & Ioan. de Lugo. & Dom. & hos referens Gregor. Lopez. in. d. l. 5. in gloss. falago. ad finem.

15 Quartò ex supra. d. c. 1. ibi, vt apud eorũ ecclesias sepulturam eligant, & c. ex ratione supra per me considerata, videtur inferendum, vt nõ habeat locum text. ille, quando clerici, vel religiosi non inducunt infirmum, vt sepulturam eligat apud eorum ecclesias, sed alibi, nisi constaret de fraude iniicientis eos ad inducendum illum, vt apud suam ecclesiam sepulturam promitteret, quia hoc casu haberet locum dispositio illius text. Nam quod per me non possum facere, nec per alium licet, ne quod vna via prohibetur alia permittitur, præcipue interueniente fraude, & circumuentione canonis.

16 ¶ Quinto ex supra dictis videtur etiam inferendum, velle. *text.* minime etiam locum habeat, quoties laicus alium induceret ad faciendum iurandum, vel promittere dam sepulturam in suam ecclesiam vel parochiam inducentis propter amorem, & affectionem recipiam, quae inter eos est, vt simul, vel in eadem saltem ecclesia faciant, dum tamen id non fiat rogiti, & intercessione clericorum illius ecclesiae, quia hoc casu haberet locum dispensatio. d. c. per supra dicta in vers. procedent. Exemplum huius, scilicet, illationis potest assignari inter personas valde dilectas, coniuges, vel non coniuges, quod quotidie potest contingere.

17 ¶ Alterius in materia hac sepulturarum extat dictum satis inhumanum Angeli in auth. vt defuncti seu funeri eorum. §. r. coll. 5. qui tenet per illum text. possedici, quod cum per formam statuti communis Perusii instrumenta confessionata debent mandari executioni ad voluntatem creditoris producentis instrumentum confessionatum (prout hodie in hoc regno Hispanie habemus decism in instrumentis guarantigijs) quod mortuo debitore, poterit facere de iure cum autoritate iudicis corpus eius, in sepeliatur, quousque sibi de debito satisfiat. Et sic tenet, quod iudex ad petitionem debitoris debeat corpus mortuum detinere, ne sepeliatur. Sed hoc dictum Angeli preterquam quod non probatur ibidem, est profusum a veritate, & a nostra Christiana religione alienissimum, & primo contra eum allego. *text.* in d. auth. vt defuncti seu fun. eorum. §. r. Secundo probat clarius contrarium. *text.* in l. fi. C. de sepulchra. viol. ibi, debitumque exigendo sepulturas eis impediunt. & iterum in vers. ea quidem, quae mortuo posito. Tertio pro hac opinione contra Angel. allego *text.* expressum, in auth. vt cum de appell. cognof. §. meminimus. coll. 8. cuius verba sunt haec. Meminimus in super legem a nobis fuisse prolatam, per quam iussumus, nulli penitus esse licentiam corpora defunctorum debiti gratia detinere, aut impedimentum eorum facere sepulture. Quarto haec opinio contra Angel. approbatur expressis in l. 13. tit. 9. par. 7. vbi dicitur. Muerte oyazendo algun home, o muger, fuese deador de otro, no lo deuen restar, ni embargar que nos sea soterrado, ni le deuen fazer deshonra en otra manera ninguna que pueda ser. Et si alguno contra esto fiziere por razon de deuda, o queriendo deshonrar, saria muy gran tuerto a Dios, e a los homes, e a

Jus heredeo: e seria tenido de fazer en mi vida a bien visto del Juygador del lugar segun fuere el tuerto, e la deshonra que hizo. & idem probat. l. 5. tit. 8. lib. 4. fori. Quinto haec eadem opinio approbatur etiam in l. fin. tit. 13. par. 1.

18 ¶ Sexto probatur haec opinio a fortiori, quia intra nouem dies a morte defuncti nullus potest haereditas, aut parentes, aut liberos, aut coniuges, aut agnatos, vel cognatos, aut alios affines eius, aut fideiussores conuenire in iudicio, aut quocumque modo in quietare, vel denuntiare, neque in iudicio eos vocare, siue debiti gratia, quod a defuncto descenderet, siue alterius cuiuscumque causae nomine ad memoratas personas specialiter pertinentis, vt in d. auth. vt cum de appell. cognof. §. sancimus, qui. §. proxime sequitur. post d. §. meminimus. & in auth. sed neque. C. de sepulch. viol. & in l. 1. in fin. & in l. 2. ff. de in ius vocand. & in dict. l. 13. vers. otro si dezimos. & in d. l. fi. tit. 13. par. 1. tradit Roder. Suar. in l. post rem iudicam. ff. de re iud. nona limitatione. fol. 312. & Petr. Dueñas in reg. 277. limitatione quarta. fol. 99. igitur a fortiori non poterit impediri sepultura defuncti.

Et ita inuenio, quod hanc opinionem merito contra Angel. tenet, & fundat Roder. Suar. in d. l. post rem. in §. extens. fol. 287. & Gregor. Lopez eum & alios allegans in d. l. 13. in glo. magna, & hanc dicit veriore, & æquiore, & quam potiores auctores sequuntur, plures allegans Ioan. Orosc. in l. 3. nu. 2. ff. de in ius vocand. vbi pures etiam refert sequentes Angelum, & contra Angel. & eius sequacem Seguram tenet etiam Ant. Gom. in 2. tom. Variarum. c. 1. r. n. 67. vbi dicit, se ita consuluisset, & fecisset praticari Salmanticae, eandem quoque sententiam contra Angel. & alios plures, sequitur Doct. Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. ordina. col. 1076. vbi tantum Rodericum Suarez allegat contra Angel. verum eandem opinionem tenet idem Perez in l. 7. tit. 1. lib. 1. ordina. col. 49. & c. vbi allegat Couar. lib. 1. Variarum cap. 1. num. 10. & alios plures, & ita est tenendum, consulendum, & practicandum sine dubio. Quam etiam opinio contra Angel. & alios sequitur & optime probat & dicit magis communem longeq; veriore opinionem. Baeza de inope debit. & c. capit. 1. nu. 19. 20. & 21. & alij sequentib.

19 ¶ Sed iam, quod pro hac opinione adduximus sextum fundamentum, non erit absque re, imo per contrarium conueniet, aduertere, quod *text.* in l.

in l. fin. §. donec. C. de iure delib. non solum intra nouem dies a tempore mortis defuncti, sed etiam intra tempus datum ad faciendum inuentarium, scilicet, intra tres menses, si res praesto sunt, & intra annum si abfuerint, prohiber. creditores, legatarios, & fideicommissarios haereditas in quietare, vel ad iudicium vocare, vel res haereditarias quasi ex hypothecarum autoritate vendicare: sed sit hoc spatium ipso iure pro deliberatione haereditibus concessum: nulloque ex hoc intervallo creditoribus haereditarijs circa temporalem praescriptionem prauidicio generando.

Sed *text.* in d. §. sancimus. in vers. post nouem autem dierum, & in dict. l. 13. tit. 9. part. 7. & expressius in d. l. fin. tit. 13. parti. 1. probant, quod post nouem dies licitum sit haereditas conuenire super debitis, vel alij actionibus: igitur quid dicendum in hac contrarietate? Inuenio quod d. Dida. Perez in d. l. 4. col. 1077. vers. quero vtrum. tenet quod hodie d. §. donec. corrigitur per d. l. 13. & sic quod elapsis diebus nouem diebus peti poterit, & fieri executio contra haereditas defuncti per instrumentum garentigium, & non allegant expressiorem. d. l. fin. tit. 13. part. 1. quae expresse hoc decidit.

Sed Greg. Lopez in l. 7. tit. 6. part. 6. in gl. 2. non aduertens ad dictas. II. regias. tenet, cum d. §. donec. quod haereditas non possint per creditores conueniri intra tempora data ad inuentarium conficiendum, & Rod. Suarez, & eum referens Anton. Gom. in l. 64. Taur. nu. 5. ad finem. & idem tenet plures allegans Petrus Dueñas in regula. 277. limitatione. 1. fol. 99. vbi allegat ad hoc d. l. 13. & d. l. 7. tit. 6. part. 3. Sed certe d. l. 13. tantum probat, vt visum est, quod vsque ad nouem dies a tempore mortis defuncti eius haereditas conueniri non possint per creditores, imo probat, quod post conueniri possint: expressius idem probant dict. §. sancimus, & dict. l. fin. quare non bene allegatur per Petrum Dueñas. vbi supra dicta lex. 13.

20 ¶ Ego vero in creditoribus haereditarijs sequor opinionem Didaci Perez vbi supra, scilicet, quod post nouem dies a morte defuncti possint eius haereditas conueniri per rext. expressum in d. §. sancimus. in vers. post nouem, & per d. l. 13. & d. l. 1. per quas II. regias corrigitur in creditoribus haereditarijs dict. §. donec. ad quas non bene aduertentur. Greg. Lopez Anto. Gom. & Pet. Due. vbi supra. Et ita cum mysterio d. l. 7. tit. 6. part. 6. quae consonat cum

dict. §. donec. tantum approbat eius decisionem in legatarijs, non vero loquitur in creditoribus haereditarijs, de quibus nos nunc agimus, quia in creditoribus erat decism per d. l. fin. & d. l. 13. quod post nouem dies possent conueniri. Legatarij autem, vel fideicommissarij non poterunt conuenire haereditas, nisi post transactum tempus conficiendi inuentarij per d. §. donec, cui consonat in hoc d. l. 7. & ita est intelligenda materia haec.

Adhuc tamen remanet contrarietas inter d. §. donec, & d. §. sancimus. & in d. vers. post nouem. quia ambo in creditoribus diuersa, seu potius contraria disponunt respectu temporis, in quo possunt conueniri haereditas, vt supra visum est. Sed hoc non est curandum, cum d. §. sancimus. sit nouior d. §. donec, praesertim hodie cum d. §. sancimus. sit approbatus, & correctus d. §. donec. in creditoribus haereditarijs per II. regias supra dictas. vt supra visum est. In legatarijs autem nulla contrarietas inuenitur, quia vtroque iure statutum est, vt non possint relicta petere, nisi post tempora data ad conficiendum inuentarium, vt in d. §. donec. & in d. l. 7. in quibus non loquuntur dict. II. fi. & 13. nec d. §. sancimus. licet generaliter loquatur. [& praed. interpretationem ad supra dicta iura sequitur atque probat nos hoc in loco referens D. Suarez de Paz in sua praxi cap. 1. §. p. r. thom. nu. 45.]

Sed pro limitationibus d. §. donec. videndi sunt Pet. Dueñas. reg. 267. fol. 95. & Rod. Suar. in d. l. post rem. in prima extensione num. 5. & tribus sequentibus fol. 278. & sequentibus ff. de re iud. & iterum in sexta limitatione, & Boerius decif. 53. in r. parte, & Greg. Lop. in dict. l. 7. gloss. 2. & dominus meus Don Antonio in l. eam, quam numer. 113. & sequenti. C. de fideicommissis. Electio autem sepulturae probari potest testibus singularibus, vt tenet & probat Guido Papae decif. 544. per totam, & cum eo transit Rolan. à Vall. consil. 82. numero. 44. libr. 2. Haec tamē opinio mihi non omnino de iure satisfacit, ex pluribus, quae nunc omitto, praecipue ex traditis, nouissimè per D. Ioan. à Rojas de har. 2. part. 6. assertione numero. 120. & sequentibus. maximè numero. 145.

Index. Cap. V.

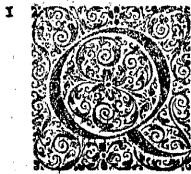
- 1 Repudiatio facta de bonis viuentis non nocet repudianti.
- 2 Hoc non procedit quando repudiatio confertur in futurum

futurum sub hac condicione si ius repudiantis deferri contigerit.

- 3 Pactum seu renuntiatio iuris de futuro non competens re nec spe quando valeat vel non?
- 4 Repudiatio, renuntiatio, vel pactum hereditatis alicuius viventis incerti, bene valet & tenet, si fiat per verba respicientia in futurum.
- 5 Nec nos. C. de captiv. & postlimin. reuer. intellectu.
- 6 Pactum hereditatis viventis homini, incerti si non potest verificari nisi in vna persona non valet.
- 7 Repudiatio iurata hereditatis viventis, bene valet & tenet.
- 8 Consensus illius, cuius hereditas repudiatur non requiritur hoc casu, quo repudiatio valet propter iuramentum.

De repudiatione hereditatis viventis.

Cap. V.

Vi superstitis bona repudiat post mortē eius adire hereditatem, item bonorū possessionē petere, non prohibetur, inquit tex. in l. qui superstitis, ff. de adquirend. hered. itaq; ex ea l. notant ibi Bart. & Doct. qd repudiatio facta de bonis vivētis non nocet repudianti. Pactum etiam de hereditate viventis absque ipsius viventis consensu est nullum, vt in l. pactum, quod dotali. Scin. l. si. C. de pact. & in l. si quādo. §. illud, & §. generaliter. C. de inofficio. testam. & in l. pactum dotali. C. de collat. Et de pacto dictum est latē in repet. ca. quantiū patū. de pact. in. 6. in versu, improbet lex civilis, vbi etiam latē egi, an huiusmodi pactum firmetur iuramento. Modo nolo agere de pacto, quod fit duorum consensu, neq; de renuntiatione, quā fit in fauorem patris, vel alterius, de qua in d. c. quantiū patū. ibi, patri factum, & ibi dixi: sed tantum de repudiatione, quā nulli fit specialiter, sed simpliciter repudiatur hereditas viventis, quā etiam non valet, vt in d. l. qui superstitis.

- 2 Potest tamen text. in d. l. qui superstitis limitari vno modo, vt procedat, cum repudiatio confertur in præteritum vel præsens tempus, vel simpliciter, secus quando expressim confertur in futurum sub hac explicita condicione, si ius repudiantis deferri contingerit.
- 3 Quā limitatio colligitur ex distinctione Bart. in l. i. in. 3. membro distinctionis nu. 4.

C. de pact. dum tenet, qd quando intra nobis necre, neq; spe competunt, tunc si quidē verba pacti sapiant dispositionem de præsentī, nullo modo ad ius futurum porriguntur arg. tex. in l. i. §. quod ait prætor. ff. quorum leg. Vbi probatur, qd si hæres, antequam adeat hereditatem, concederet legatario licentiam occupandi rem legatam propria autoritate, nihilominus ipse hæres adeundo hereditatem habebit interdictum quorum legatorum, legatario occupante rem legatam propria autoritate. Si autem verba pacti porrigatur in futurum hoc modo, si quo tempore res ad me pertinebunt, etiā ex causa de futuro, facio tibi pactum de non petēdo, illud pactum valet arg. tex. in l. si rem meam. ff. de verbo. oblig. Quam Bart. distinctionem sequitur ibi Decius. n. 32. vbi latē disputat, quid iuris sit, quod tunc illud ius, quod neq; re, neq; spe nobis competit, simpliciter renūtiatur, an intelligatur facta renūtiatio per verba præsentis temporis, quo casu nō valet, vt supra dictum est, an per verba futuri temporis, quo casu valet, & concludit efferri factam remissionem per verbum futuri temporis, vt talis dispositio aliquid operetur, sustineaturque. Eādem Bar. doctrinam sequitur etiā additio eiusdem Bar. in l. quod Seruius. super nu. 3. litera. B. ff. de condi. caus. data. vbi alios refert, & eam restatur cōmuniter approbatam in d. l. r. Curt. Senior nu. 30. & Curt. Junior nu. 48. Ex qua doctrina Bar. cōmuniter approbata optime colligitur, supra. d. r. limitatio ad dict. l. qui superstitis, & ita interminis ipsius. l. ex supra dictis doctoribus eā colligit Mench. de success. creat. §. r8. num. 293. dicens esse communem opinionem, vbi inquit hanc opinionem intelligi ex mente ipsorum doctorum non tantum in casu supra dicto, sed etiam quando simili modo repudiatur hereditas hominis mortui non delata, quia sub condicione erat relicta, & qd sic limitetur. l. is, qui hæres. ff. de acqui. hered. & l. i. §. decretalis. ff. de success. edict. Secūdo eam intelligit, quādo fit renūtiatio per pactum conuentum per similia verba hereditati viventis, & ita limitari. d. l. pactum dotali. & l. quidam in iure. §. fin. cū. l. se quenti. ff. de donat. & addit Mench. has conclusiones esse communes sed suspectas, quia sunt contra generalitatem textum supra legatorum & tandem tenet contra supra dicta, & respondet fundamentis communis opinionis.

- 4 Sed nihilominus communis opinio supra dicta

dicta est tenenda intelligendo eam, quando fieret repudiatio, renūtiatio, vel pactum super hereditate alicuius vivētis incerti, & per verba respicientia in futurum, vt supra dictū est, quo casu tale pactum toleratur per text. in l. 3. §. de illo. ff. pro socio. quem text. ad hoc allegavit Curt. Jun. in d. l. r. nu. 49. C. de pact. Et ita hanc opinionem per illum text. tenet Bartol. in d. l. fin. C. de pact. opposit. §. & ibi Fas. nu. 7. dicit communem Curt. Junior ibi; nu. 26. & Cagnol. 34. Et hoc modo intellecta communis opinio supradicta remanet sine dubio, & etiā ex causa de futuro, supradicta iurā generalia, quā aduersus eam adduxit Menchā. tenens cōtrarium, quia procedunt, & loquuntur in hereditatis certi hominis vivētis pacto, siue repudiatione, vel renūtiatione, & sic ea intelligunt Doctor. supra proxime citati.

- 5 Sed adhuc cōtra hanc opinionem sic cōmūniter intellectam videtur text. Expressus in l. nec nos. C. de capt. & postlim. reuer. vbi probatur, qd sicut non valet pactum de hereditate vivētis certi, ita neq; etiam de hereditate viuētis incerti, & sic illius, qui dubitatur, vtrum viuat, vel mortuus sit. Sed text. ille nō obest, quia loquitur in incertitudine vitæ illius, de cuius hereditate agitur, non verò in incertitudine personæ, quia de illa constabat in illo text. vnde non valet tale pactum, ac si certum esse, viuere illum, de cuius hereditate agitur: nos verò loquimur, quādo est incerta persona, cuius hereditas renūciatur, quia hoc casu contra neminem dirigi potest votū captandæ mortis, propter quod. l. si. annullat tale pactum in persona certa.
- 6 Vnde inferitur, qd si illud pactum hereditatis viventis hominis incerti non posset verificari, nisi in vna persona, non voleat secundū Fas. in d. l. si. num. 29. Cagnol. nu. 42.
- 7 Secūdo modo potest limitari dispositio dict. l. qui superstitis, scilicet, si repudiatio fiat cū iuramento, quia cum hoc iuramentum nō vergat in dispendium salutis æternæ, & posset seruari, seruandum est, per tex. in c. quantiū pactum de pact. in. 6. qui text. quantiū loquatur in pacto, quod fit alteri, vt ex ipso constat, procedit etiam in simplici renūtiatione, de qua nos hīc agimus in terminis dict. l. qui superstitis. quantiū gl. ibi, teneat contrarium, sed eam reprobant Bar. & Paul. & ceteri Doctor. ibidem. Et est hæc communis opinio, vt constat ex Mench. vbi supra nu. 294. quantiū ibi ipse teneat contrarium cum glo. imo qd su

prædicta repudiatio iuramento non firmetur, in casu. d. l. qui superstitis, quia in nullius fauorem fit, vnde ex tali iuramento nulli ius acquiritur, non magis quam ex pollicitatione. Sed nihilominus tenet communem, qd repudiatio in casu. d. l. qui superstitis. firmetur iuramento, quia tūc fit negatiua de non succedendo, remouetur votum captandæ mortis.

- 8 Vnde inferitur, non requiri hoc casu consensum illius, cuius hereditas repudiatur, quia non renūciatur in fauorem alicuius, sed simpliciter repudiatur hereditas, si repudiati foret deferatur, vnde repudians virtute iuramenti si se præstiti non poterit postea, si sibi forte deferatur, illā adire, neq; accipere, quia esset periturus: præcipue cum possit iuramentum hoc seruari absq; in teritū salutis æternæ, & sine præiudicio tertij, quo casu seruandū est, vt in d. c. quantiū pactum. & in cap. cum contingat. cum similibus de iure iur.

Index. Cap. VI.

- 5 Confessio testatoris minoris summa quam sibi debetur non releuat debitorem probato errore.
- 2 An idem sit quādo testator dicitur dictione taxatiua, puta Titius debet mihi decem tantum, vel dixit, vel sola decem.
- 3 Confessio testatoris vel creditoris minoris summa quādo dicitur verbis, ex reliquatione computationis, nocet in ampliori quantitate.
- 4 Confessio iurata testatoris de certa summa sibi debita siue dicitur dictione taxatiua, siue non, nocet omnino heredi, licet amplius debeat nisi in casu hic posita.
- 5 Confessio testatoris de debito in fauorem alterius an in dubio probet debitum?

De confessione testatoris de eo, quod sibi debetur. Cap. VI.

I testator in testamento cōfiteatur sibi deberi decem à Titio, cum tamen viginti deberetur, confessio probato errore per hæredem tanquā erronea nihil releuat debitorem, ita probat tex. in l. rationes. C. de probat. iuncta gl. ibi. verb. quantitate cuius intellectum sequitur ibi Barto. Bald. & Paul. de Cast. & Salicet. & est ratio secundū Bald. ibi, quia testator per hoc

non videtur voluisse residuum legare, quia in maiori summa inest minor idem probat. 121. versicul. orosi de zimos. titulo. 18. partita. 3.

2. Sed est dubium, an idem sit, si testator utatur dictione taxatiua, scilicet, Titius debet mihi decem tantum, vel duntaxat, vel sola decem? In quo gl. supra dicta refert duas opiniones. Prima est Hugol. scilicet, quod hoc casu heres non possit probare contrarium, & q. debitor non teneatur amplius solvere, secus si indiffinitè decem, vel centum sibi deberi dixerit, quia in residuo non facit præiudicium sibi, vel heredi, quam opinionem sequitur Bart. ibidem. 1. lectura existimans esse opinionem Azonis, verum non est Azonis sed Hugolini, ut ibi inquit glo. & sequitur etiam ibi Bal. & Salicet. numer. 2. versicul. vel fortè & verius eandem primam sententiam sequitur idem Bart. in l. si quidem. n. 3. C. de transact. existimans etiam esse opinionem Azonis. Et hanc primam opinionem Hugol. sequuntur plures relati per Dominum Ant. de Padilla in. d. l. si quidem. nu. 3. vbi testatur esse communem esse testimonio aliorum.

3. Quæ communis opinio in secundo membro, scilicet, quando non adest dicitio taxatiua, limitatur per Doct. quos refert Anton. de Padilla. vbi supra nu. 4. vt non procedat, si creditor dicat, certam quantitatem sibi deberi ex reliquatione computationis, nam in hoc casu in ampliori quantitate sibi præiudicat. Pro quorum doctorum sententia allegatur gloss. pulchra, & menti tenenda in. l. si ex pluribus, in principio verbo, reliquum. ff. de solut. quæ sequuntur plures relati per ipsum, vbi etiam refert Capol. caut. 177. ad innotentem debitores, vt semper curent apponi verbum hoc in appochis receptorum pecuniarum, scilicet, q. recepit creditor tantam summam pecuniæ ex reliquatione computationis: & limitat ex Alc. vt non procedat, si errorem creditor probauerit, ne auocatione verbi illius elusus remaneat.

Secunda opinio principalis in hoc est Azonem refert gl. in. d. l. rationes. d. ver. quantitatem, scilicet, quod etiam si testator dicat, sibi deberi decem tantum, cum tamen plus deberetur in rei veritate, non præiudicat heredi confessio huiusmodi testatoris probata veritate, quia errore id videtur dixisse testator, nisi probetur, q. scienter dixit, quia tunc valebit in vim relictæ, quam opinionem videtur sequi Paul. de Cast. in. d. l. rationes num. 2. in principio, licet in fine illius numeri aliud vi-

deatur dicere, hanc etiam opinionem sequitur Marc. Ant. Baverius in tractat. de virt. & virib. iuram. nu. 5. vol. 5. tracta. diner. doct. fol. 20. Præcedens tamen opinio est communis verior, & tenenda in iudicando & consulendo, quæ ipse limitarem, si manifestissimè apparet, & probaretur per heredem errore ductū fuisse testatorem ad ita consistendum, itaque non fuisse eius intentione, vt legaret, vel donaret residuum. Nam tunc iniquum profecto esset, excludere heredem à reliqui petitione, cum ita etiam, & à fortiori repetat liberationem, qui indebitum per errorem promisit, si cut repetit indebitum solutum, qui illud soluit, vt in. l. si non transactionis. C. de iuris & fact. gnor. & in. l. fin. cum materia. C. ad. l. Falcid. Ergo si manifestè constat de errore testatoris consentantis sibi tantum deberi, etiam si id dixerit per dictionem taxatiuam, consequens est, vt iustissimè debeat heres admitti, cum expresse non constet, q. testator voluerit legare residuum, & tacita coniectura, quæ resultat in contrarium per dictionem taxatiuam secundum communem opinionem sit sublata, & destructa per probationem aperta hæredis de errore testatoris. Nec enim communis opinio supra dicta habet hæc esse præsumptionem iuris, & de iure, ita vt probatio erroris non admittatur in contrarium, sed q. testator vtendo dictione taxatiua videtur legasse residuum, & non admittatur heres ad probandum, q. amplius debebatur. Igitur si constet, de contraria eius voluntate errore probato per heredem, merito q. non habeat locum, nec procedat communis opinio supra dicta, cum nullus sit errantis consensus, vt in. l. qui testamentum, & in. l. non idcirco minus. C. de iuris & fact. ignor. Et profecto limitatio hæc, & iusta, & æquissima est, quam ipse tantum admitterem, eo quidè casu quo error testatoris manifestissimè probaretur, & concludenter, secus aliàs si probatio aliquo modo dubia esset, quia tunc intrat & habet locum communis opinio supra dicta.

4. Si tamen testator iurauerit illam summam sibi deberi per Titium siue utatur dictione taxatiua siue nō, heres tenetur stare necessario cōfessione iurata testatoris & nō poterit residuum petere licet id pbauerit, aliàs nō fruatur hereditate, q. hoc casu videtur velle testator per iuramenti appositionem reliqua non confessata per fideicommissum relinquere debitori: ex hac tñ cōfessione nullū præiudicium paratur creditoribus, ita probat text. expressus quādo testa-

testator iuravit non vtendo dictione taxatiua in authentica quod obtinet & in corpore vnde sumitur. C. de probat. tenet gl. in. d. l. rationes approbatur in dict. l. 121. & inquit eleganter Paulus de Cast. in. d. l. rationes nu. 2. q. hoc casu iuramentum habet vim dictionis taxatiuæ quod constat ex. d. auth. quod obtinet iuncta supra dict. communem opinionem Hugolin. tenet Auend. 2. parte. c. 29. præ. nu. 12. vbi ampliat vt nihil possit peti quando testator iuravit q. non erat suus debitor: Et quando testator vtitur in hoc casu dictione taxatiua & iuramento res est sine dubio, & ita id merito tenet Bart. hoc casu in. d. l. rationes in 2. lectura num. 4. & idem in. l. ex ea scriptura nu. 11. & 12. ff. de donat. & Marcus Ant. vbi supra intelligentes quod hoc casu loquitur. d. authent. quod loquitur: sed in ea, nec in. l. præcedenti, quæ est. d. l. rationes nulla mentio fit dictionis taxatiuæ, sed tantum in gloss. d. l. rationes. ad quam minime est referenda. d. authent. q. in locū sed ad. l. ipsam. Addit Steph. Aufrer. ingl. ad decif. 211. Capel. Tolos. q. d. auth. procedit non solum quando expresse testator iurat sed etiam quando dicit se iurasse vt videtur velle. d. auth. secundum ipsum sed dict. auth. in iuramento loquitur, non vero in cōfessione iuramenti prout eam intelligebat Aufrerius vbi supra cuius opinio potest probari argumento text. in. l. cum quis decedens §. codicillis. ff. de legat. 3. de quo egimus supra 1. parte capitul. 54. numer. 14. & 15. Nec contra hanc resolutionem iuramenti obstat quod iuramentum erroneū non valet nec obligat, vt in. l. fin. ff. qui testat. cogon. dixi latius supra in. 1. par. c. de cond. indebit. quia in nostro casu per appositionem iuramenti testator videtur velle vt actus valeat omni meliori modo, quo potest argui. l. cum pater §. filius matre. ff. de legat. 2. iustum fuit supra hac eadem parte. c. 2. Habebit igitur vim iuramentū hoc casu dictionis taxatiuæ, vt actus valeat & nō pereat quo casu, id est, appositione dictione taxatiuæ heres non possit plus petere secundum communem opin. supra dictā, quia testator videtur velle residuum legare debitori, & sic

non potest dici, q. interuenit error ita Bart. vbi supra. Si tamen adhuc cōstasset manifestissime de errore testatoris aliter quam per probationem maioris summe debitor, probando vltorius, q. testator credidit minorem debere & quod noluit reliquum legare, sed errore minorem summam declarauit adhuc admitterem heredem sicut quando testator vtitur dictione taxatiua sine iuramento per supradicta & per dicta à me in. d. c. 27. de condic. indeb. prorsus partis. Si vero testator vtatur dictione taxatiua & iuramento tunc non admitretur heres etiam probans errorem ad petendum residuum propter satis enixam & geminatam voluntatem defuncti.

Superioribus adde quod per contrarium confessio in testamento facta in fauorem tertij de debito non probat debitum in dubio, nec ex ea poterit in vita cōueniri quia habet vim tantū simplicis legati, vt in. l. Lucius. §. quisq. ff. de legat. 2. nisi, dicit confessio sit iurata vel facta per viam contractus in presentia partis illam acceptantis. Et hæc est vera & communis resolutio vt constat ex Alex. conf. 153. num. 18. vol. 2. fol. 216. & ex Auend. 2. parte. c. 29. nu. 15. & seq. fol. 248. sequitur idè Alex. confil. 45. nu. 4. & 5. vol. 1. fol. 42. & Steph. Aufrer. in decif. 211. in fine Capel. Tolos. in glo. Vnde inferitur nō bene dixisse Rebuff. in. 1. tom. ad consil. Gallie. in tract. de fidei. & chirog. recog. art. 2. nu. 45. fol. 214. dum existimat q. si quis consistatur in testamento se debere centum & postea reuocet testamentum, centum poterunt peti quia dicitur quidam quasi contractus, quia non reuocatur sublato testamento, vt in. l. heredes palā. §. si de testa. Sed hæc ratio non est vera quia cōfessio supra. d. facta in testamento non est contractus nec quasi nisi quando pars est presens & acceptans, alias, deficiente iuramento est & habet vim simplicis legati secundum communem opin. supra dict. & contra opinio. Rebuffi, licet eum referat: tenet Tirac. de priuileg. caus. piz. priuileg. 117. vbi limitat cum Angel. & alij fauore causæ piz. licet referat alios contrarium tenentes.

FINIS.

TERTIAE PARTIS PRINCIPALIS.

Capita XIX.

- ¶ De interruptione praescriptionis & perpetuatione actionis. c. 1. fol. 204.
- ¶ De transactione super ijs, quae à testamento dependent. c. 2. fol. 213.
- ¶ De transactione super alimentis futuris. c. 3. fol. 217.
- ¶ De transactione facta post sententiam. c. 4. fol. 218.
- ¶ De instantia triennij in civilibus & biennij in criminalibus. c. 5. fol. 219.
- ¶ De compensatione. c. 6. fol. 225.
- ¶ De diuisione erronea facta per verum heredem cum haerede putatiuo cap. 7. folio 227.
- ¶ De reuocatione confessionis erroneae in iudicio factae. c. 8. fol. 229.
- ¶ De statuto compellente affines ad compromittendum. c. 9. fol. 231.
- ¶ De renuntiatione defensionum in causis criminalibus. c. 10. fol. 231.
- ¶ De minore 25. annis an possit esse procurator alterius. c. 11. fol. 233.
- ¶ De effectu iuramenti circa forum. c. 12. fol. 233.
- ¶ De patronis Ecclesiarum an possint variare. c. 13. fol. 235.
- ¶ An ex sententia arbitri oriatur actio. c. 14. folio 237.
- ¶ De beneficio loci & alijs personis competentibus ne conueniantur vltra quam facere possint. c. 15. fol. 239.
- ¶ De foro, quod quis sortitur ratione contractus. c. 16. fol. 244.
- ¶ De purgatione morae. c. 17. fol. 245.
- ¶ De ignorantia in facto proprio. c. 18. fol. 247.
- ¶ De celeri restitutione spoliatorum. 248.

SEQVITVR TER TIA PARS PRINCIPA lis huius Tractatus, in qua de actibus iudi

cialibus, siue ad iudicia tendentibus, quibus iuramentum accedit agemus, quod nam robur praestet eis iuramentum.

Index. Cap. 1.

- 1 Praescriptio interruptitur per litem contestationem super actione etiam personali & actio perpetuatur usque ad 40. annos.
- 2 Curatio sola ad interruptendam praescriptionem fluctuaria inducitur ex mero odio negligentis sufficit. & num. 25.
- 3 Litis contestatio an debeat fieri animo prosequendi ad hoc, ut actiones temporales fiant perpetuae.
- 4 Iuramentum decisorium perpetuat actionem & bicum que per litem contestationem perpetuatur alias secus.
- 5 Actiones decem vel viginti annorum, sicut illae quae triginta durabant annis perpetuantur in 40. ann. per litem contestationem vel iuramentum decisorium.
- 6 Iuramentum decisorium extrajudiciale habet eandem virtutem, et interruptat praescriptionem & perpetuet actionem in 40. ann.
- 7 Maxime vile esse in sine contractus vel seorsum in alia scriptura apponi clausulam delationis iuramenti & praestationis ipsius super veritate contentorum in instrumento.
- 8 Iuramentum promissorium an habeat eandem virtutem, et interruptat praescriptionem & perpetuet actionem & numeris sequentibus.
- 9 Praescriptio an tollatur & impediatur per verba apposta in instrumento, promittit tibi semper, vel quare docunque, vel perpetuo vel omni tempore soluere & numeris sequentibus.
- 10 Verbum semper, vel perpetuo, intelligitur secundum subiectam materiam, hoc est secundum naturam & vitam actionis super qua interponitur.
- 11 Praescriptio exclusiua per legem vel statutum, non censetur exclusiua praescriptio, longissimi temporis.
- 12 Praescriptio exceptio non potest allegari quando in instrumento vel contractu debitor promisit soluere ante praescriptionem, vel postea quando cumque creditor velit illum conuenire.
- 13 Praescribi potest 30. annis iuri offerendi etiam si emptor cum iuramento promiserit renuere de iudicis, quoties venditor offerret sibi pretium, & numer. sequenti.
- 14 Promissio de renuendo habet vitam triginta annorum.
- 15 Iuramentum promissorium seu confirmatorium non impedit praescriptionem debiti in terminis. l. 6. tit. 15. lib. 4. nou. recop. reg.
- 16 Tex. in. c. si diligenti ad fin. vers. si vero. de praescript. intellectus.
- 17 Aulius arguitur & saluatur eius opinio certo modo intellecta.
- 18 Aulius opinio eodem modo saluatur.
- 19 Didacus Perez eodem modo est intelligendus.
- 20 Petrus Duenez de eodem arguitur.
- 21 Praescriptio seruus vel alterius debiti an curat quocumque famulus vel alius creditor retinet rem domini, vel alterius debitoris, vel debitori efficitur debitor in totidem optima questio & numeris sequentibus.
- 22 Exceptioni praescribitur quando dea est exceptio quia est actio, et in exceptione compensationis contingit, quia ita aequae potest intentari principaliter per vitam actionis sicut per vitam exceptionis.
- 23 Sublati iure agendi est sublatum ius excipiendi quando ius excipiendi competit ex quo competit ius agendi exemplumque assignatur.
- 24 Praescriptio salarii vel alterius debiti an interruptatur per petitionem extrajudiciale tam elegans questio & numeris sequentibus.
- 26 Vsu captio triennij est in re favorabilis, & si de non tollitur nisi per sententiam.
- 27 Denuntiatio extrajudicialis non cansat malam fidem.
- 28 Denuntiatio licet ab initio ante acceptam praescriptionem constituat quem in mala fide, tamen post praescriptionem acceptam id iudicium operatur.

- 29 Denuntiatio extraiudicialis inducit malam fidem contrapessidem sine titulo.
- 30 Denuntiatio extraiudicialis constituit in mala fide quando fuit expressum tale quid, quod inducit seu in dante debet malam fidem informando conscientiam partis in facta puta per offensionem iurium suorum.
- 31 Superueniens mala fides in quacunque temporis parte interruptit prescriptionem de iure canonico.
- 32 Prescriptio interruptitur pluribus alijs modis in l. partita expressis.
- 33 L. 3. titu. 13. lib. 3. ord. de iuris intellectu.
- 34 Prescriptio non habet locum in parte debiti non soluta, altera parte soluta.
- 35 L. Amplius non per. ff. rem rat. hab. intellectus.
- 36 Interruptio prescriptionis facta contra principalem an nocet fidei iuratori non citato?
- 37 Sententia lata contra principalem mandatur recta via executioni contra eius fidei iuramentum de iudicato solvendo absque novo processu, quod secus est in fidei iuratore contra actus.
- 38 Iuramentum decisorium an sicut perpetuat actionem contra principalem perpetuet etiam contra ipsius fidei iuramentum?

De interruptione prescriptionis & perpetuatione actionis. Caput. I.

Primum est advertendum, quod per litem contestationem super actione etiam personali interruptitur prescriptio & perpetuatur actio usque ad quadraginta annos a tempore cessationis a lite inchoandos, quae actio perpetuata ad heredem transit, ita probat text. in l. fi. C. de prescript. 30. vel 40. ann. & ibi notant Bal. & Salic. requireres expresse ad hoc litem contestationem, quod bene constat ex verbis illius text. tenet etiam Bart. in l. fi. in princ. ff. de eo per quem fact. erit. & tenet gloss. in l. cum notissimi in princ. verb. sola in medip. C. de prescript. 30. vel 40. ann. sequitur Paul. de Cast. in d. l. fi. nu. 5. & ibi Iaf. nu. 3. ff. de eo per quem fact. erit. qui omnes reprobanz glo. ibi. contrarium tenent, & dicunt prescriptio nem. 30. vel 40. ann. tantum interrupti per solam evulsionem in iudicio factam, vel in l. cum notissimi in princ. idem tenet Ioan. Orosc. in d. l. fi. nu. 7. ff. de eo per quem fact. erit. & latissime Roderij. Suar. in l. post rem iudicatam in 2. notabil. vers. considerat ultimo nu. 3. pag. 246.

ff. de re iudi. vbi dicit quod nulla alia interruptio operatur perpetuationem actionis nisi litem contestatio, quia aliae interruptioes auferunt omne tempus ante elapsum & actio manet prescriptibilis secundum suam naturam iuxta glo. quam ibi approbat Bal. in d. l. cum notissimi. §. 1. col. 2. & in §. imo. in gl. multo minus. & in vers. interrupta. & gl. in l. sicut. C. eodem tit. & tenet Bart. in d. l. cum notissimi dicens glo. illam facere ad quaestionem, quae occurrit in illa ciuitate, vbi statutum erat quod creditor, qui non petierit debitum, post decem annos non audiat, quod si creditor fecit citare debitorem suum, & post citationem transierunt decem anni, quod iste creditor est exclusus: & hanc esse comunem opin. omnium doctorum testatur alios allegans Roder. Suar. vbi supra.

¶ Et quod sola citatio ad interruptendam praescriptionem statutaria inducitur ex mera negligentia non petentis sufficiat tradit latissime Balb. in prescript. in 3. parte. 6. partis princip. q. 4. per totam vol. 8. tract. diuersi. doct. folio. 69. vbi latissime ampliat & limitat. quem & alios refert Didac. Perez in l. 3. titu. 13. lib. 3. ord. col. 1. 2. 37. in fin. & in princ. columna sequentis, vbi inaduertenter dicit perpetuare actionem, & inquit notandum esse perpetuo, quod nunquam per tale citationem interruptitur prescriptio nisi de tali citatione sit facta relatio iudici per nuntium & sit in scriptis redacta & ibi plures allegata tenentes, quod etiam tenet Balbus vbi supra. in 2. Et an attemptio canonica per interruptionem causatur mala fides, ita quod nullo tempore praescribatur vide Felin. in c. illud nu. 10. de prescript. Et quod per litem contestationem actiones temporales fiat perpetua probat etiam text. in l. aliam vers. nec enim. ff. de nouat. & melior text. in l. na postea. §. si is, qui temporalis. ff. de iure iurand.

¶ Sed haec iura intelligebat gloss. in capitulo. placuit el. 2. §. prescriptio. vbi interrupta. 16. q. 3. procedere quando litem contestatio fuit facta animo persequendi, aliam secus, cuius opin. sequitur Abb. in d. c. illud col. fin. n. 24. de prescript. & Iaf. in §. poenales. col. fin. nu. 134. in scriptura de act. & Soc. in reg. 308. incip. prescriptio. secunda fallacia. & in reg. 304. Sed verior & comunior opinio est, ut quocumque animo fiat litem contestatio efficiatur actio perpetua, ut tenet gl. in d. l. fi. verb. humanz. C. de prescript. 30. vel 40. ann. cuius opinio sequuntur Faber. & Salic. ibi & est communis secundum Balb. vbi supra vers. circa tertiam.

nu. 33. fol. 70. dicit comunem Couar. in regu. possessorum. 2. parte. §. 12. nu. 4. col. 1. illius numeri & dicit Felin. in d. c. illud. quod gl. contraria non tenetur, hanc etiam opin. tenet Iaf. sibi met contrarius in d. l. fi. nu. 11. ff. de eo per quem fact. erit. comunem & verior supra dictos & alios pro & contra allegans testatur dominus Anto. de Padill. in l. 2. nu. 82. C. de feruit. & aq. & plura in hac materia interruptionis per litem contestationem ultra Balb. vbi supra tradit Couar. vbi supra.

¶ Iuramentum decisorium, haec inter alias habet virtutem & vim, scilicet, litem contestationis & ideo perpetuat actionem vbi unquam per litem contestationem perpetuatur aliam secus ita probat text. singul. in l. nam postea. §. si is, qui temporalis. ff. de iure iur. cuius verba sunt haec. Si is, qui temporalis actione mihi obligatus erat, detulerit ius iurandum, vbi iure eum dare oportere, egoque iurauero: tempore non habetur, quia post lite eum eo contestata perpetuatur aduersus eum obligatio. Ergo sicut per litem contestationem actio perpetuatur in 40. annis, vt in d. l. fi. C. de prescript. 30. vel 40. ann. ita & eodem modo & per iuramentum, vt in d. §. si is, qui temporalis. vbi in hoc aequi paratur iuramentum litem contestationi: & ibi tenent glo. Bar. & ceteri Doct. & approbatur expressus haec conclusio de sumpta ex d. §. si is, qui temporalis in l. 14. titu. 13. part. 3. & al legat plures Doct. ita tenentes de iure comuni per dict. §. si is, qui temporalis. Com. in §. ite si quis postulare. n. 5. instituta de act. & ibi praecipue refert hanc conclusionem late probantes Gozadin. Bononiens. in repet. l. 2. 16. col. C. de pact. interempt. & vend. & Hippol. de Marfil. in singul. suis notabil. 14. incip. audistis. Cuius quidem conclusionis ratio est quia iuramentum habet instar iudicii, vt in l. qui iurasse. §. si. & l. tutor in fine. ff. de iure iur. l. sed & si re iuraturus. §. ex quibus. ff. de iudic. ibi, quia hoc ius iurandum in locum litem contestationis succedit, & in l. 15. tit. 11. part. 1. Item habet vim sententiae, vt in l. sed & si possessori. §. si. ff. de iur. iuran. imo maiorem vim habet quam res iudicata, vt in l. 2. ff. eo. Ex quibus omnibus resultat regula verissima, quod in omnibus casibus, in quibus perpetuatur actio per litem contestationem, in illis etiam perpetuatur per ius iurandum a parte parti delatum & non in alijs, in quibus actio per litem contestationem non perpetuaretur atque ita hanc regulam constituit Bart. in d. §. si is, qui temporalis nu. 3. & 4. & ceteri Doct. in hac materia loquentes.

¶ Sed quia text. in d. l. fi. C. de prescript. 30. vel 40. ann. loquitur in actionibus, quae olim 30. annis durabant vt hodie per litem contestationem in 40. prorogentur, non in elegans dubium est an idem erit dicendum in ijs actionibus quae minoris vitae sunt, vt puta. 10. vel 20. ann. stante, scilicet, statuto quod debitum prescribatur decem annis, vel in alijs casibus, in quibus de iure actiones durat minoris tempore quae 30. anno an vero in his perpetuat per litem contestationem vel per iuramentum non ita longa sit? Quae quaestio latissime & non minus vtiliter examinat Roder. Suar. vbi supra nu. 4. & sequent. vbi agens ad partes concludit & probat cum alijs, quos refert, vt idem sit hoc casu tenendum, quod in actionibus quae durabatur 30. ann. vt in omnibus his supra dictis tam tricennarijs quam in alijs minoris vitae actionibus per litem contestationem vel iuramentum delatum a reo actori inducitur perpetuatio in 40. annis & ibi Additio Roder. Suar. nu. 4. refert Balb. in tractatu prescript. 4. parte. 6. partis princip. q. 4. dicentem hanc esse comunem opin. & allegantem ad partes.

¶ Secundo principaliter dubitatur in proposito an supra dicta tantum procedant in iuramento iudiciali delato a parte partis, vel procedant etiam in iuramento extraiudiciali? In quo licet olim opiniones fuissent, Bar. tamen in dict. §. si is, qui temporalis nu. 5. sequitur opin. Jacob. Bur. tenentis in distinctione contra Guiliel. q. d. §. si is, qui temporalis habeat locum in quolibet iuramento tam iudiciali quam extraiudiciali. Primo quia non dicitur ibi nec alibi quod iuramentum sit litem contestatio, sed quod habeat vim contestationis, ergo, & c. Secundo quia ibi loquitur generaliter, ergo, & c. A quo tertio quia si iuramentum perpetuat actionem, quae a principio erat temporalis, multo magis debet operari, quod a principio nascatur perpetua argu. text. in l. patre furioso. ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iur. & in c. quem ad modum de iure iur. & licet de hac opin. maximè dubitauerit aliquibus rationibus a se expressis Gomezius in §. item si quis postulante nu. 5. instituta de action. dicens videri modernos in hoc grauer lapsos esse, & tandem relinquunt cogitandum & allegat Bald. consil. 420. in 4. parte. dicentem, quod de iure non cauetur, quod iuramentum habeat istam virtutem vt actionem temporalem faciat perpetuam, tamen hanc opinio. Bar. sequitur Paulus in d. §. si is, qui temporalis. & testatur comunem Iaf. ibi nu. 4. quam etiam late probat & sequitur alios plures.

res allegans Roder. Suar. vbi supra nu. r. & 2. vbi eius Additio allegat Bald. de præscript. in 6. parte. 4. partis princip. dicentem quod hæc opinio sequitur omnes, & q̄ hodie, hoc est modici effectus, cum mala fides debitoris & eius hæresis perpetuo impediat præscriptionem secundum communem opinionem. Sed tu adde esse maximam effectus quando præscribens haberet bonam fidem, quæ in dubio semper præsumitur, potuit enim sic obligatus cum iuramento à se creditor delato: extra iudicialiter secreto soluisse, & quia non potest probare solutionem vitur bona fide præscriptione temporis. 40. annor. propter supra dictum iuramentum. Si autem haberet malam fidem, fatetur quidem quod nullo tempore præscriberet, vt in regula possessor. de regul. iur. in 6. in cap. si. de præscript.

7 Ex supra dictis in hac. 2. q̄. infertur esse multum vitale, in fine contractus vel eo absoluto seorsum apponitur in alia scriptura clausula huiusmodi. Et quia de prædictis posset aliquod dubium esse ad maiorem veritatem, & omnem litem, quæ posset oriri, amputandam, dictus debitor delator iuramentum creditori super contentis in instrumento, qui creditor iuravit, eum sibi dari oportere & obligatum esse, prout in instrumento continetur, nam iste contractus habebit paratam executionem, vt tenet Bar. in l. 2. ad ff. de iure iuran. dixi late supra in. 1. parte. ca. 62. item & eius actio temporalis perpetuabitur. in. 40. annos per supra dicta, ita colligitur ex Bart. in. d. §. si is, qui temporali in fine numer. 6. & sequuntur omnes secundum Iaf. ibi num. 5. qui dicit ex Imol. q̄ iste est mirabilis effectus iuramenti. Hanc etiam opin. sequitur plures allegans & cõsulens, vt semper apponatur clausula hæc in fine contractus, vel absoluto seorsum in alio Roder. Suar. vbi supra nume. 2. & 5. dicens se iam fecisse apponi dictam clausulam in instrumento magnæ importantiæ, & ibi eius Additio inquit, Cautem ab hoc consilio in casibus, in quibus est prohibitum iuramentum iuxta dict. l. ordinamenti Toleti. Hanc etiam opinionem testatur communem Greg. Lopez in d. l. 14. tit. 1. part. 3. gl. fi. Ego idem affirmo quod Additio Roder. Suarez vbi supra: erit igitur vitale apponi. d. clausulam in contractibus alij vbi licite apponi potest iuramentum.

8 Tertia & præcipua quæstio in proposito est, an supra dicta habeant locum & procedant etiam in iuramento promissorio, seu confirmatorio contractus, nam vt visum est tan-

tum loquitur in iuramento decisorio delato à parte parti ex earum conventionem, vt clare constat ex dict. §. si is, qui temporali & ex d. l. regia. 14. Nam si ad iuramentum quoq; confirmatoriu eam iura extenduntur maximam effectus erit, magnaq; virtus iuramento attribuetur. Hanc etiam quæstionem late examinat Roder. Suar. vbi supra num. 6. dicens quod in hoc multi modernorum scribentiu decipiuntur, quia loquuntur & referunt generaliter cõclusionem supradictam communem Bart. dicentes, q̄ vbi est debitum iuratum non tollitur præscriptione comuni vel statutaria, & tãdem pluribus rationibus iuridicis tenet & cõcludit q̄ supra dicta communis opinio Bart. non procedat in hoc iuramento confirmatorio contractus, & sic q̄ contractus iuratus per debitorem ad confirmationem vel inchoationem ipsius non habeat supra. d. prærogatiuam, vt per iuramentum illud in eo appositum perpetuetur actio in. 40. annos. Et quia articulus hæc difficilis est & maximè utilis referã eius præcipua fundamenta breuiter. Primò quia text. in. d. §. si is, qui temporali & Doctor. (Adde tu, & d. l. 14.) loquuntur in eo casu, quo per debitorem delatui iuramentum creditori, qui iuravit sibi dare oportere, & sic non debemus recedere à verbis. l. maximè in casu specialia à iuris communis regulis exorbitante. Secundo quia vbi debitor iuratur soluere intelligitur, nisi aliquo casu excusetur, vnde non obstante iuramento nihilominus poterit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, quia regulatur iuramentum secundum naturam contractus, cui adijcitur, vt in. l. fin. c. cum similibus. C. de non. pecun. & in iuramento intelligitur tacita cõditio, quæ in ipso contractu, quia iuramentum interpretatur secundum ius, vt in. d. l. si. & in. c. venientes de iure iur. Ergo si debitor iuratur soluere inest tacita cõditio nisi per decennium non petierit creditor secundum. l. huius regni, quia tunc autoritate earum non obligatur soluere.

9 Tertiò per dictum Bald. in. l. 1. ad finem. ff. solut. mat. dicentis, q̄ si promissi tibi semper soluere, nihilominus possum opponere exceptionem præscriptionis per. d. l. 1. iuncta. l. in rebus. C. de iur. dot. & per tex. singularè in. l. in cognitione iuncta glo. verb. accusare. ff. ad Syllan. vbi tex. dicit semper accusare permittitur, exponit gloss. 20. annis, sicut est statutum tempus ceteris criminibus per. l. querelam. C. de fals. pro quo allegat Roderic. vbi supra alios Doct. præcipue eundem Bald. in. l. q̄ si nolit. §. si quid ita venierit. ff. de ædilit. edict.

Sed

Sed antequam ad. 4. & vltimum fundamentum Roderi. Suar. in hac sua opinione principali veniam, circa hoc tertium, quia vitale est in practica aliquantulum incidet in istam. Nam inuenio quod Doctor Auiles in. c. 10. præ. verb. exequutionem in fine illius gl. tenet in effectu contrariu eius quod Roderic. Suar. tenet in hoc. 3. fundamento. Nam inquit Auiles quod. l. regia ordinamenti, quæ probat debitum præscribi decennio non procedit & fallit, si in contractu vel obligatione apponitur verbum, quoadocumq; vel verbum, perpetuo: quia tunc non currit præscriptio, vt tenet Bald. in. l. quod si nolit, §. si quid ita venierit. ff. de ædilit. edict. in lectura antiqua dicendo quod si statutum dicit, quod instrumentum, quo quis non est usus infra decennium postea non mereatur exequutionem, quod si debitor in instrumento dixit, quod volebat quodocumque posse cõpelli: quod non currit. d. præscriptio. Et inquit Auiles quod nota vt ponatur dicta verba in instrumentis obligatorijs, scilicet, promitto soluere ad tale diẽ, & postea quodocumque possim compelli ad soluendum, quia hoc casu secudum ipsum non procedet præscriptio de qua in. d. l. Regia. Vides igitur quomodo hi Doctores sibi inuicẽ aduersari videantur, & q̄ magis est vnuquisq; allegat pro se Bal. in. d. §. si quid ita venierit, quid dicendum? Reliquum est, vt videamus Baldum in. d. §. si quid ita venierit, curi nam horum opinioni patrocinetur. Et certè Bal. ibidem, licet ex illo tex. r. notet quod vbi in promissione apponitur verbum, quodocumque vel verbum, perpetuo nunquam currit præscriptio statutaria vel legalis, postea tamen format quæstionem motam per Auiles vbi supra dicens. Et inducebatur de facto ad quæstionem, dicit statutum, quod instrumentum, quo quis non est usus intra decennium postea non mereatur exequutionem, modo in quodam instrumento debitor dixerat, q̄ volebat, q̄ndocumque posse compelli, vtrum currit ista præscriptio, allegatur iste. §. q̄ non, postea Bal. in. q. supra dicta allegat in contrarium dicens, q̄ ista verba generalia non derogant statuto, & q̄ tex. ibidem loquitur in præscriptione duorum mensium, quæ non est introducta odio negligentis sicut nec redhibitoria & quanto minoris, & ideo potest ei renũtia, vel ibi erat promissio conditionalis si displicuerit, & ideo non currit præscriptio. Finaliter inquit Bald. q̄ fuit determinatum, q̄ instrumentum mereatur exequutionem, sed non solum per illud tex. sed per alias causas. Et ita se

habent verba Bal. quanuis ea referat Capola ibi cum negatiua q̄ non mereretur exequutionem: ergo supra d. verba apposita in instrumento impediunt præscriptionem statuti seu. l. regie decennale introductam odio negligentis. Ex quibus colligitur potius Baldum patrocinaru Auilesio quã Roderico Suarez quãuis possint supra dicta verba Bal. retorqueri contra Auiles dum Bal. inquit q̄ in casu illo fuit determinatum q̄ instrumentum mereatur exequutionem non per illum tex. sed per alias causas, & sic videtur sentire, quod supra dicta verba apposita in instrumento de per se solum non impediunt præscriptionem statuti nisi alijs casibus intervenientibus. Quidquid sit ego difficilem esse hunc articulum iudicã, ad hoc melius nunc perpenſis rationibus quæ pro vtraq; opinione faciunt, vterque esse existimo de iure hanc opin. supra dictam Roder. Suar. vt quamuis in instrumento guaritigio debitor obligetur ad soluendum debitum semper perpetuo & quodocumque possit compelli ad soluendum, nihilominus possit vterque præscriptionis per tempus à iure regio concessum, dum tamen id bona fide fiat per supra dict. quam etiam opin. tenet in tenuis etiam si dicatur semper, omni tempore, & perpetuo, quodocumque vel simil. Bald. in supra dictis duobus locis & alios Doct. allegans Tiraquel. de vtroque retractu tit. 1. §. r. glo. 10. num. 34. fol. 72. Pro qua opinione allego expressam gloss. in. l. nam Imperator. ff. de legib. quæ exponit dictionem perpetuo ibi positam, id est, decennio, & text. in. l. aduersus verb. semper. iuncta gloss. verb. certos annos. C. de vsur. Ex quibus Bald. & Salicet. ibi in fine notant hanc dictionem verificari in triennio & decennio & viginti annis, & refert alios Doctores ita tenentes in dictione semper, perpetuo & abijs similibus. idem Tiraquel. in dict. tractatu de vtroque retractu. tit. 2. §. 1. gloss. 2. numer. 8. pag. 278. & idem ibidem nu. 10. vbi expresse loquitur in nostris terminis, scilicet, quod dictio, semper, non tollit præscriptionem, & plures ita tenentes allegat & bene id probat iuris & rationibus. Et quod dictio quodocumque non excludat præscriptionem. 30. annorum tenet cum Bal. & alijs contra alios Boerius decis. 182. nu. 3. & 5. Couarru. lib. 1. Var. c. 9. num. 4. & expresse cum Bal. in duobus locis supra adductis tenet hæc opin. nouissimè Hugo Celsus consil. 61. num. fin. vbi refert se latius dixisse supra consil. 26.

[Eandem sententiam in præto de retrouen-
Dd 5 dædo

deno cū prædict. dictione quodocunq; vt hoc non obstante præscribitur eidem. 30. an nistestatur cōmune & magis communem ex testimonio aliorum quos refert Anr. Gabriel. lib. 7. commu. opin. conclu. 6. de præscr. pag. 307. col. 2. num. 1. & sequētib; præcipue nu. 11. vbi & in nostris sequētib; aliquibus modis limitat.]

10 ¶ Pro qua opinione etiā facit, quia verbum semper vel perpetuo intelligitur secundum substantiam materiam, hoc est, secundum naturam & vitā actionis, super qua interponitur. Nam si verb. perpetuo adijciatur actionibus, quæ 30. annorum vitam habent, intelligitur perpetuo id est 30. annis vt probatur in actionibus civilibus quarum natura est durare per 30. annos, vt in l. sicut, & in l. omnes eū similib. C. de præscript. 30. vel. 40. ann. & tamen appellantur perpetua vt in rubrica & in principio instituta de perpet. & tempor. act. & ibi notant gl. & Doct. Et ita est intelligenda glo. in l. vnic. gloss. 1. in versic. sin autem essent in potestate. C. quādi. non pet. part. & c. quæ dicit & probat q̄ ius immiscendi in suis durat perpetuo. Nam cū iure statutum sit secundum gl. & magis communem sententiā doctōrum in l. licet. C. de iur. delib. & in alijs pluribus locis q̄ iuri immiscēdi præscribitur 30. annis, verbū perpetuo, quo in proposito vtitur glo. in dict. l. vnic. intelligi debet id est 30. annis, quā tanto tempore durat ius immiscendi in suis per supra dicta. Et ita in terminis tenet & intelligit Alex. in dict. l. vnic. & Roder. Suar. in l. 8. tit. de laherencias lib. 3. for. leg. nu. 44. & sequētib; præcipue n. 50. pagin. 454. post repetitiones eiusdē & facit in proposito optima gloss. in c. ea enim. §. perpetua verb. perpetua. 10. q. 2. quæ exponit verb. perpetua id est vsq; ad 30. ann. vt instituta de perpet. & temporal. act. vel perpetua, id est, quādiu viuit, vt in l. 1. ff. pro soc. & in cap. precariæ eadem causa & questione vel perpetua, id est, quādiu penio soluitur, vt in §. adeo instituta locat. sicut excommunicatio dicitur perpetua, id est quousq; ponitur, vt in c. quia. 10. q. 1. & c. de viduis. 26. q. 1. Ex qua gl. optime constat, q̄ perpetuū dicitur secundum naturā actionis sine actus, cui interponitur, hoc est secundum substantiam materiam iuxta regulam vulgarē. l. si vno cū similib. ff. locat. & in terminis huius dictionis quodocunq; probat & tenet cū Bal. & Catellan. Cotta, quos refert Tiraq. in dict. tract. de vtroq; retract. tit. 2. §. 1. gl. 2. nu. 9. fol. 278. & idē ibi nu. 10. in dictione semper. Ergo

ita in proposito est dicendū, vt licet quis obligetur in instrumento reuerentio supra dicto modo adhuc possit reuerentio legitimo prescriptionis vt bona tamen fide, quia verba supra dicta, semper, perpetuo & quodocunq; intelligi debent, id est, per tempus à iure præscriptū ad petenda debita & non ultra per supra dicta, quod præcipue præcedit hodie in nostro regno respectu iuris exequutiui, quod lege Tauri præscribitur decēnio, nam illud præscribitur etiam mala fide, vt dixi in rep. l. nemo potest nu. 205. ff. de legat. 1. quia sublata iure exequutiuo remanet debitum & potest peti alia via, scilicet, ordinaria quo attento in hoc iure exequutiuo præscribendo procedet sine dubio supra. d. nostra opinio, quādoquidem etiam si præscribitur, remanet actio ad debitum petendum alia via, salua creditoris, & in ipso quoq; debito præscribendo bona fide per tempora à iure regio constituta. Eandem etiam opinionem. tenendam esse arbitror, vt supra d. verba obligationis appositā siue solutionis, semper quodocunq; vel perpetuo & similib. nō impediāt prescriptionem legum regiarū, quāuis contrarium teneant Angel. & Fulg. relati per Cæpol. vbi supra qui eos videtur sequi, quos etiam sequitur late agēs Barbat. cōsi. 55. nu. 7. & 8. lib. 1. vbi allegat bonit. tex. in ca. 1. de feud. dat. in vic. l. cōm. vbi illa verba quā docunq; excludunt prescriptionem & idem Barbat. cōsi. 19. nu. 2. r. & seq. lib. 3. vbi idem tenet q̄ debitor promisit soluere, & omnia in instrumento contenta seruare, & in nullo contrahere vel venire ad omnem petitionē & voluntarem creditoris. [eandem sententiā tenent alij relati per Aauto. Gabr. vbi supra. nu. 6. vbi refert Casaneum cōsi. 11. & in consuetud. Burg. supra. d. latissime examinantem & dicēte ita fuisse iudicatu & hoc esse verius & communis.] Et quanuis olim non ita examinans sicut nunc rem hanc, tenuerim opinio. Auiles in l. nemo potest. n. 475. ff. de legat. 1. quæ licet sustentabilis sit & teneri. possit magis tamen placet nunc contraria opinio supra dicta ex prædictis fundamentis & rationibus.

Et ita ex supra dictis remanet bona declaratio & ampliatio ad ill. huius regni inducentes prescriptionem debiti per certum tempus de quibus statim agemus, vt procedant etiam si præd. modo debitor obligetur, dum tamē præscriptio bona fide allegetur modo, quo dixi in d. l. nemo potest nu. 204. & sequentibus. Item etiam nisi prescriptioni renūtiatur, quia tunc non habet locum præscriptio, vt ibidem

dem late dixi super. 1. q. Barto. 2. partis num. 408. & sequentibus.

11 ¶ Adde tamen, quod & si lege vel statuto excludatur aliquo casu præscriptio, nunquam tamen censetur exclusā præscriptio longissimi temporis. 30. vel. 40. ann. vt in rebus prohibitis alienari. quæ etiam prohibentur præscribi tradit Paul. de Cast. in l. fin. §. penulti. C. communia deleg. cuius est communis opinio secundum Ferdinand. de Loaz. in l. filius fam. §. diui nu. 191. ff. de legat. 1. & Carol. Molin. ad Alexan. consil. 29. volu. 3. & secundum Menchac. de success. creat. §. 26. numer. 124. sequitur alios allegans Roland. à Valle consil. 3. nume. 87. & 88. lib. 1. & dictam opinio, Paul. sequitur & plures referens dicit receptam Arias Pinel. in authenti. nisi tricennale nu. 22. C. de bon. mat. quanuis contrarium tenet Anton. Gomez in l. 40. Tauri. num. 90. vbi agit quomodo intelligenda sit doctrina illa Pauli: sed an renūtiari quoq; possit præscriptio longissimi temporis dixi late in d. l. nemo potest super. d. 1. q. Bart. 2. partis.

12 ¶ Tertio supra dicta nostra principalis opinio limitatur, quando in contractu debitor promittit, ante prescriptionem, & postea quā docunq; creditor velit illum conuenire secundum Angel. in d. §. si quid ita venierit: quia tunc secundum ipsum non habet locum præscriptio: quem refert & sequitur ibi Cæpol. nu. 3. hoc intelligens secundum ipsum Angel. in qualibet prescriptione inducta in defectu promissionis hominis, cui potest renūtiari vt ibi, secus inducta mero odio negligentis, quia illi non potest renūtiari, tandem se remittit ad notata per Bart. & Doctor. in dict. l. nemo potest, vbi ipse late dixi, an pacto renūtiari possit prescriptioni, & tenui posse in spēto iure canonico seruando in vtroque foro, ibi sum videndus. d. nu. 408. & sequentibus. Et opin. supra dictam Angel. sequitur Barbat. consil. 51. nu. 10. volum. 1. & cum his remanet expeditum tertium fundamentum Roderici Suarez in supra. d. 3. q. principali circa intellectum tex. in dict. §. si is, qui temporali dum probare nititur nō habere locum illum tex. in iuramento promissorio seu confirmatorio contractus. Hanc etiam limitationē sequitur Pet. Rebuff. in 2. tom. super. consil. regis tractatu de mereat. minut. articulo. 1. gloss. fin. nu. 6. folio 232. vbi idem dicit esse si conueniat quod finita prescriptione iterum debentur incipiat.

13 ¶ Quartum & præcipuū fundamentum Ro-

der. Suar. vbi supra est ex doctrina Angel. in cōsi. 4. alias. 55. in cap. Guilielmus ad finem vbi dicit quod si emptor promissit reuendere quoties venditor offerret sibi pretium & iura vitæ adimplere, & sic dicta promissio fuit facta cum iuramento, nihilominus triginta annis potest præscribere huic iuri offerendi, nec obstat iuramentum secundum eum.

14 ¶ Quia cum promissio de reuendēdo habeat solam vitam. 30. annorum (vt etiam tradit tripliciter limitans & referens alios tenentes, q̄ durat. 40. annis Greg. López in d. 42. tit. 5. part. 5. in gl. quādo quier, & hanc estatur veram & cōmunem & ab eandē esse recedendum in iudicando & consulēdo ex testimonio Balbi & alios plures allegans Ant. Gomez. 2. tom. c. 2. nu. 28. licet ipse teneat, q̄ perpetuo duret, cōmunem etiā appellat eandem opin. plures referens Didac. Perez in l. 2. tit. 13. lib. 3. ordi. vbi sequitur opin. Anton. Gomez cum alijs, quos etiam refert pro ea dicens esse æquiorē suam opinionem & conscientiæ tutiore quando conuentum fuit, vt quā docunq; petere retro datur, de quo etiam est videndus Boerius vbi supra. d. decif. 182. tenens cōtra cōmunem, & Rebuffus in l. vnic. in. r. notabil. num. 53. fol. 360. C. de sententijs quæ pro eo. & c. vbi late pro & contra, & ideo videndus omnino est, & latissime Couar. lib. 1. Var. resol. c. 9. nu. 1. & sequent. Et habet ratiōem vōnditionē pactum hoc secundū eundē Angel. si reuēditō petita fuerit, ita etiā iuramentum habet eandē naturā iuxta tex. in l. fin. C. de nō num. pec. cū similib. Et hanc Ang. opinionem ultra Roder. Suar. vbi supra late probat & refert plurimos eam sequentes dicens esse veriorē & cōmuniore & tenendam in iudicando & consulēdo ex testimonio Francisci Balbi. And. Tiraq. vbi supra in d. 2. titu. §. in gl. 2. nu. 7. & sequentibus, qui opinio est videndus, hanc etiam testatur cōiuniorē & cōmuniter in curijs seruari Boerius. d. decif. 182. nu. 4. & 7. vbi se ipsum in alijs duobus locis refert, & alios plures Doct. idē tenentes & ipse quoque eam sequitur cōtra alios, quos refert sequitur etiā Rebuff. vbi supra nu. 55. & hanc opin. esse cōmuniore ex testimonio Socini & Boerij testatur Couar. lib. 1. Var. ref. c. 9. n. 6. vbi limitat cū Alex. Felin. Alcia. & Gerard. & Rod. Suar. vbi supra vt hæc cōmuniore opinio intelligatur, vbi iuramentū tendit ad promissionem simplicem ipsius redēptionis & pacti. secus vero in iuramento, quod præstitutum fuerit in ipsius prescriptionis expressa renun-

renuntiatione. Nam istud sane impedit, 30. annorum prescriptionem secundum supra dictos, & secundum. Ant. Gabriel alius referentem ubi supra nu. 13. licet adhuc in hoc ultimo casu in hac prescriptione 30. annorum pacti retrocedendi, contrariam opinionem dicat veram & communem Boer. ubi supra num. 9. Ego vero praecedentem limitationem probo cum etiam absque iuramento possit renuntiare prescriptioni maxime de iure canonico in foro civili etiam servando, ut dictum est supra, ergo a fortiori cum iuramento. Ergo ita & eodem modo dicendum est in proposita nostra principali quaestione, quod iuramentum confirmatorium cum debeat intelligi secundum naturam actus, super quo interponitur, non impedit prescriptionem, nisi quando expresse interueniat. Eandem Angel. opin. testatur communem etiam si ad sit verb. toties quoties & quando eumque; nouissime Celsus Hugo conf. 33. nu. 16. & conf. 61. nu. 4. & conf. 64. nu. 5. ubi sequitur limitationem Felin. in d. rubrica de praescript. fallentia. 4. & alio modo limitat & ideo est videndus. Eandem Angel. opin. sequitur alios allegans & dicens quod potest dici in hoc puncto propter autoritatem illorum quod sit communis opinio, ut in proposito iuramentum non impedit prescriptionem, 30. annorum Mar. Soc. Lun. que & alios referens eam testatur communem, sed contra eam tenet alios plures referens & probat Roland. Valle conf. 25. per totum lib. 2. ubi nu. 30. dicit hanc secundam videri magis communem. Sed vt dixi teneo praecedentem opinio. His igitur quatuor fundamentis verissima red dicitur opinio principalis Roder. Suar. ubi supra; scilicet, quod iuramentum confirmatorium praestitum super contractum debiti non impedit prescriptionem legitimam a iure communi vel regio inducitur, nec perpetuet actionem ad 40. annos, sicut facit iuramentum decisorium delatum auctori seu creditori ex conuentione partium, nisi quando renuntiatum sit expresse prescriptioni vt supra dictum est etiam absque iuramento attentio iure canonico quod habet vt possessor mala fidei vltimo tempore non praescribat. Hanc eandem principalem opinio. Rod. Suar. sequitur & approbat expresse Couar. ubi supra num. 7. ubi respicit opin. Aymonis Socin. & Ludou. Gozadin. quos ipse ibi refert tenentium contra supra dictam communem opinionem. scilicet, quod etiam si iuramentum ad promissionem & pactum redimendi pertineat necessaria sit 40. annorum prescriptio ea ratione,

quod iuramentum perpetuum efficit actionem ad 40. annos & si ea alioqui temporalis sit per d. l. nam postea. §. si is, qui temporali. ff. de iur. reur. & ibi Doct. Quibus verbis praefati tres Doct. relati per Couar. ubi supra non solum tenent contra supra d. communem sententiam, sed etiam sentiunt procedere. d. §. si is, qui temporali cum materia in iuramento confirmatorio, quod est contra opin. veriorum Roder. Suar. & Couar. ubi supra. Sed vt supra vidimus opinio nostrorum Hispanorum verissima est, quia d. §. si is, qui temporali & l. regia supra allegata eam ea concordant tantum loquuntur in iuramento conuentione partium delato creditori vel auctori & non potest intelligi in iuramento confirmatorio per supra dicta. Et ita refideo eam hac opinione aduersus ceteros contrarium tenentes.

Nec obstat si quis mihi obijciat me ipsum supra in. 1. parte huius tractatus. c. 62. tenuisse contra La. Rod. Suar. & alios, scilicet, non tantum iuramentum decisorium habere executionem paratam, sed etiam iuramentum confirmatorium licet iura & Doct. in illo proposito loquentes, tantum agant in iuramento decisorio, sicut loquuntur in nostra materia interruptionis praescriptionis & prorogationis, & perpetuationis actionis temporalis in 40. ann. nam respondeo diuersa quidem meo iudicio haec esse, quia quod iuramentum confirmatorium executionem habeat paratam sicut decisorium plures rationes probant, quas ibidem adduxi, & nulla iuridica id contradicit, quod secus est in materia nostra perpetuationis per supra dicta. Et ideo vnum quodque horum tenendum est in suo casu quia diuerso iure fundantur.

15. ¶ Ex quibus omnibus dictis in hac, 3. q. principali, iam clare infertur intellectus ad. l. 3. tit. 13. lib. 3. ordin. vet. quae praecipit, vt debitum & actio personalis praescribatur decennio, & nouissime ad dict. l. 6. tit. 15. lib. 4. nou. recop. lat. regiae, qua cauetur, vt actio personalis & executoria lata super ea praescribatur, 20. annis non obstante dict. l. prioris disponente praescribi, decennio, vt harum legum decisio procedat etiam si debitor iurauerit soluere debitum. Quia iuramentum huiusmodi confirmatorium (nisi si sit decisorium delatum a debitore creditori per d. §. si is, qui temporali, & commun. opin. Bar. supra d.) non habet vim litis contestationis nec perpetuat actionem nec impedit prescriptionem sed intelligitur secundum naturam contractus, cui interponitur secundum opin. Rod. Suar. & Couar. ubi supra bene probatam & fundatam.

tam. Nec obstat sit dicitur, etiam iuramentum decisorium, de quo in d. §. si is, qui temporali & communi, habet tacitam conditionem, quia licet hoc verum sit, est tamen diuerso modo. cum illud sit litis decisiuum habens vim litis contestationis ex d. delatione, licet non tollat in tota prescriptione, sed perpetuet actionem in 40. annos, sicut litis contestatio & sententia, quod non est, ubi debitor iurauit soluere, quia tunc simpliciter sine aliqua qualitate inest ei tacita conditio si intra tempus a iure praefixum petatur, nec ex hoc alteratur natura praescriptionis secundum Ang. & sequentes ubi supra. Hanc opin. principalem in terminis constitutionis regiae Gallicae ubi praescribitur mercatoribus minutariis, & famulis pro debitis suis & salariis petendis certum tempus tenet expresse Rebuff. in. 2. tom. super constitu. reg. titu. de mercator. minur. art. 1. gloss. fin. num. 9. fol. 233. & iterum in tract. de famul. salar. gl. 10. nu. 3. fol. 243.

16. ¶ Nec supra dictis omnibus obstat text. in. c. si diligenti ad fin. in versu. si vero de praescript. ubi non valet praescriptio contra iuramentum praestitum de conseruando iure & honore sedis Apostolicae quia ibi loquitur in iuramento de non acquirendo aliquid, iam acquirendo, constituitur in mala fide & venit contra iuramentum, nos vero loquimur in iuramento, quod quis facit de soluendo & non veniendo aduersus contractum, in quo subintelligitur tacita conditio, scilicet, nisi elabatur tantum tempus quod dicitur sit exclusus praescriptione. Secundum quod in dict. cap. si diligenti erat mala fides, vt patet ex text. ibi, scienter obtentum, & iterum ibi, bona fides, dum text. probat ideo ibi non habere locum praescriptionem, quia in praescriptione rerum ecclesiasticarum bona fides & titulus requiritur, ergo mala ibi interuenit, nos vero loquimur de praescriptione bona fidei, & ita his modis text. illi intelligit Rod. Suar. ubi supra ad fin. 2. notab.

17. ¶ Vnde infertur primo non bene intellexisse materiam hanc Auilesin. d. c. 10. preteritum in gl. execution. n. 69. fol. 147. dum simpliciter & indistincte dicit & tenet quod instrumentum iuratum mittitur executioni licet tempus decennij sit transactum & hoc modo limitat dictas. l. l. regias, imo minus bene dum expressit, hanc suam limitationem illarum legum procedere quando debitor iurauit soluere. Nam vt supra dictum est late, hoc tantum habet locum quando iuramentum est praestitum per creditorem vel auctorem ex delatione rei, non vero

quando reus iurauit soluere. Et ex eo constat lapsum fuisse praedictum Doctorem quia remissiones, quas ibi allegat ad suam opin. loquantur & fundantur in casu d. §. si is, qui temporali & doctrina Bar. communiter approbata supra dicta, & sic in iuramento decisorio praestito per creditorem vel auctorem ex delatione debitoris vel rei, vnde non licuit eas remissiones allegare ad casum iuramenti praestitum a debitore de soluendo debito & non veniendo aduersus contractum, quia hoc non dicunt praed. remissiones nec verum est, vt supra visum est. Et ideo Auiles saluandus est in iuramento decisorio delato a parte partu secundum quas, quas allegat.

18. ¶ Et eodem modo intelligendus est Auend. in. 2. parte. c. 30. praet. n. 14. in versu. item d. l. 3. fol. 258. dum dicit, quod d. l. 3. regia non habet locum si in contractu contra quem praescriptio decennalis praetenditur & allegatur esset interpositum iuramentum in casibus, ubi poni potest, nam propter iuramentum non currit illa praescriptio, vt notat Laf. in. l. is, qui temporali. ff. de iur. iur. col. 1. hac ille: voluit allegare Laf. in. d. l. nam postea. §. si is, qui temporali. Nam Laf. ibidem loquitur expresse in iuramento praestito per creditorem ex delatione debitoris, & de hoc debet intelligi Auend. non vero de iuramento confirmatorio per supra dicta.

19. ¶ Eodem etiam modo est intelligendus Didacus Perez in. d. l. 3. tit. 13. lib. 3. ordin. col. 1236. qui eandem limitationem tenet ad. d. l. regiam dicens esse communem plures Doct. allegans, scilicet, vt non procedat quando obligatio esset iuramento firmata per dict. §. si is, qui temporali, & quae ibi notant Doct. & alibi, nec declarat, quis debet prestare hoc iuramentum, nam debet intelligi in iuramento praestito a creditore. ex delatione debitoris, quia in his terminis loquuntur iura & Doct. per eum allegat. Vbi aduertit quod nostro Regno nec Lusitania non est ponendum in instrumentum iuramentum in contractibus per tabelliones sub poenis contentis in l. regis vtriusque regni per eum ibi allegatis. Non tamen mihi placet opinio eiusdem ibidem dum existimat dictam limitationem de iuramento esse intelligendam si iuramentum tendit circa renuntiationem praescriptionis futurae non aliam, quia iuramentum regulatur secundum naturam contractus super quo interponitur per. l. si. C. de non numerat. pecun. secundum Felin. in rubrica. n. 15. de praescri. nam dictum illud Felin. loquitur in iuramento confirmatorio contractus, in quo bene

bene dicit Felini. ut supra declaratum est, nos vero agimus de iuramento decisivo, in quo vera est indistincte communis opinio.

Et ideo multum est aduertendum tam in theorica quam in practica, ut intelligamus materiam hanc supra dicto modo, nam ut videmus aliquantulum labitur moderni indistincte intelligentes, quodcumque iuramentum habere supra dictam virtutem legis contestationis & perpetuationis in 40. annos. imo id exprimentur aliquando inaduetenter in iuramento confirmatorio, quod non est verum per supra dicta. Et æquum est vt iuris professores semper aduertant in quibus casibus iura & Doct. scribentes loquuntur, ne inaduetenter, & sic contra ius & debitum conscientie extrahant ea à suis terminis.

20. ¶ Secundo ex supra dictis infertur magis cauendum esse Petrum Dueñas in regula. 306. limitatione. 2. qui inter alias plures limitationes. 12. scilicet, quas in d. regula ponit ad cap. 177. de Madrid Ann. 1528. quo disponitur qd salarium famulorum prescribitur triennio postquam famulus exiit à seruitio domini sui, & hodie est. l. fin. titul. 15. libr. 4. nou. recop. reg. illam præcipuam assignat quando dominus iurauit solueri, quia iuramentum perpetuat actionem, vt in. l. nam & postea. §. si is, qui temporali. ff. de iure iuran. & allegat plurimos Doct. ita tenentes; inter quos, Rodericum Suarez & Marcum Ant. Bauer. in tractatu de virtut. & virib. iuram. priuileg. 29. nume. 42. nam reuera text. & Doct. quos ipse allegat non loquuntur in iuramento debitoris, sed in iuramento creditoris delato à debitor, vnde non debuit limitari. d. l. regiam quãdo dominus iurauit solueri famulo, sed quãdo famulus ex delatione domini iurauit sibi dari oportere, vt in. d. §. si is, qui temporali iurata doctrina Bartol. communiter approbata. Ideo aduertatis ad supra dictos Doct. mōdernos ne vos decipiant, quia nulli doctoribus, sæpè enim iuxta ingeniorum suorum vires materias aliter intelligunt, quam ipsæ reuera decantent.

Sed quia dicta. II. regis loquentes de prescriptione salarij famulorum & alterius debiti sæpè in practica contingunt (vltra à me circumillas. II. dicta in. l. nemo potest. ff. deleg. 1.) ideo libuit in presenti duas quæstiones earum materiam concernentes examinare, quæ profectò vtilis erunt in practica.

21. ¶ Primo ergo quæro, quid si famulus, qui sa-

larium non petijt à domino intra triennium postquam ab eius seruitio exiit, vel alius creditor, qui debitum à suo debitore intra dicendum non petijt vel hodie intra 20. annos, habeat penes se aliquam rem domini vel debitoris sui, vel domino vel debitori suo aliquid debebat, si post lapsum dicti temporis dominus vel debitor petat suam rem vel quantitatem sibi debitam à famulo vel creditore, an hoc casu famulus, vel creditor poterit post triennium vel post 20. annos petere salarium vel aliud debitum suum non obstantetemporis cursu? Quia si ante non petijt erat impeditus, quia erat debitor ipsiusmet domini vel debitoris in totidem vel in maiori quantitate forsan, & sic videbatur habere pignus sui debiti. Certe elegans quæstio est, in qua inuenio Felin. in cap. ex transmissa. nu. 9. de prescript. ex Petro de Anchar. consil. 5. expresse determinantem, qd si habeo te mihi debitorem in decem, & postea efficior debitor tuus in totidem, certe si non peto quod mihi debes, non prescribis contra me, quia non sum negligens ex quo desino agere sciens me posse repelli exceptione compensationis, & sic fit compensatio ad euitandam poenam prescriptionis inpositam negligenti quem refert & sequitur Auiles vbi supra dict. nu. 69. col. 2. vers. quo que fallit. d. l. ordinamenti, dicens. Et sic videtur qd si petis mihi debitum, postquam ego petere tibi, & instrumentum meum contra te mandabitur exequutioni, licet sit transactum decennium. Idem in effectu cum eodem Felin. & alij tenent. A uend. vbi supra numero. 13. in versicu. item dicta prescriptio addens, quod hoc casu incipiet currere prescriptio ex die, quo creditor soluerit: eandem etiam opin. tenet loquens quando famulus habet rem domini, vt si ab eo dicta res petatur possit famulus excipere de salario etiam post tempus. Petrus Dueñas vbi supra limitatione. 7. eo fundamento quia annalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum, vt in. l. purè. §. fin. ff. de dol. mal. & met. except. quia quando quis agere in ciuilibus prohibetur excipere tamq̃ potest Bart. in. l. 1. §. sublata & ibi Iaf. in. 2. lectura. ff. ad Trebell. ita dicit Petrus vbi supra. Sed salua pace ipsius, Bar. nec Iaf. vbi eos allegat non dicunt hoc ad quod ipse eos allegat sed quod quãdo lex vel statutum tollit actionem alicui, non intelligitur ipso iure sed per exceptionem, hoc est, qd ad hoc vt ille actione priuatus excludatur ab agendo, oportet ab aduersa parte excipi, illum non habere actio-

actionem, quod est diuersissimum & non conueniens materie de qua agimus. Sed remanet pro hac opinione regula generalis supra. d. l. purè. §. si. q̃ annalia ad agendum, &c. per quam eandem opinio. in terminis prius tenuit Rebuff. vbi supra in. d. tract. de salar. fam. num. 9. folio. 244.

22. ¶ Sed contra hanc opin. Felini & nostrorum Hispanorum allego expressam doctrinam Bart. in. l. 2. nu. 3. ff. de except. vbi tenet quod quando exceptio, ideo est exceptio, quia est actio vt est exceptio compensationis, quia ita æque potest intentari principaliter per viam actionis sicut per viam exceptionis, tunc huic exceptioni prescribitur, ratio quia est in potestate tua quãdo exerceas. Si vero exceptio est proprie exceptio, quia non potest opponi nisi per viam exceptionis tunc illi non prescribitur, & est perpetua quia non est in manu tua quando exerceas, nisi postquã sit per me intetata actio, vt in dict. §. si. l. purè. qui in hoc casu loquitur, vt constat manifestissimè ex eius verbis, cum actor quidem in sua potestate habeat quãdo vtatur iure suo. Is autem cum quo agitur non habeat potestatem quãdo conueniatur: ergo si exceptio poterit intentari per viam actionis principalis confectus est vt non sit perpetua, quãdo quidem sit in potestate alius, cui competit. Ergo ita in proposito dicendum est, qd cum famulus vel alius creditor, qui etiam erat debitor in totidem domini sui, vel debitoris sui potuerit compensationem opponere per viam actionis petendo principaliter debitum suum, quod si id omiserit & transferit tempus à iure prescriptum ad id petendum prescribatur hæc exceptio compensationis, ita vt si ab eo petatur per dominum vel debitorem debitum suum, quod quidem non sit prescriptum, & ipse famulus vel creditor excipiat & opponat compensationem sui salarij vel debiti post tempus prescriptionis, & dominus vel debitor replicet de prescriptione, quod nullo modo admittatur supra dicta exceptio compensationis cum sit prescripta eo quod potuerit & fuerit in sua manu petere per viam actionis debitum suum ante tempus prescriptionis completum iuxta supra dictam doctrinam Bart. quam etiam tenet idem Bartol. in. l. pactum. C. de excep. Vbi dicit quod quãdo exceptio ideo est exceptio quia est actio eatenus durat exceptio quatenus durat actio, & sequuntur Paulus Alex. & Iaf. in. l. nam postea. §. si minor. ff. de iure iur. vbi Curt. Iun. nume. fin.

dicit hanc esse communem limitationem ad regulam tex. in. d. l. purè. §. si. sequitur etiam Paulus de Cast. in. l. Papinianus. §. si filius. n. 3. ff. de inoffic. testam. & Felin. in. c. si autem num. 5. col. si filius num. de rescript. sequitur etiam & dicit eodem Anto. Gomez in. r. tom. Var. c. 11. n. 20. [Covar. in pract. quæst. c. 25. n. 4. in vers. quod poterit multis comprobari.] ¶ Pro qua doctrina communis facit, quod tradunt Cardin. Ant. de But. Amol. & Abb. in. d. cap. si autem dicentes regulam. d. l. purè. §. si. limitari quando ius excipiendi competit ex quo competit ius agendi, quia sublato iure agendi est sublatum ius excipiendi vt probatur in. d. l. Papinianus. §. si filius vbi filius excipitur hæredatus possidebat bona patris, qui eum excipere debuit, & hæres scriptus agebat contra eum, probat text. qd filius potest excipere de inoffic. testamento inducendo querelam infra illud tempus, infra quod si ageret eam proponere debuisset, ergo si esset lapsum quinque annis infra quod posset agere querela, non poterit ea vt excipiendo secundum supradictos, quod etiam tenent sic intelligentes text. illum Paul. de Cast. Felin. & Ant. Gom. vbi supra. Ergo cum in proposito ius agendi ad debitum sit sublatum per temporis cursum, cõsequens est vt nec etiam famulus vel creditor possit vt exceptione compensationis aduersus dominum vel debitorem petentem à famulo vel creditore rem suam, vel sibi debitum. Et ita ex eodem fundamento quo vtitur Petrus Dueñas vbi supra ad tenendum contrarium, scilicet, regul. text. in dict. l. purè. §. fin. conuincitur eius opinio, & probatur contrarium vt modo diximus & probauimus cõdoctrina Bart. vbi supra cõmuniter approbata.

Nec obstat si dicatur respondendo supra dictæ doctrinæ Bart. ne obstat limitationi supra assignatæ ad dictas. II. regias ex Felin. in. d. c. ex transmissa num. 9. & sequat. quod supra dicta doctrina Bartol. loquitur & procedit in exceptione compensationis, quia ei prescribitur per rationem Bart. limitatio vero supra dicta non loquitur in exceptione, scilicet, qm̃ famulus vel alius creditor petenti domino vel debitori rem suam vel quod sibi debetur opponunt exceptionem compensationis, quo casu loquitur Bartol. sed quando famulus vel creditor viso qd dominus vel debitor petunt à se rem suam vel debitum suum, ipsi quoq; per viam actionis petunt à domino vel debitore salarium vel debitum suum quod possunt facere secundum Felin. in dict. cap. ex transmissa

missa nu. 9. & sequaces, quia non sum negli-
 ges ex quo delino agere scies me posse repel-
 li exceptione compensationis. & sic sit com-
 pensatio ad evitandam poenam prescriptio-
 nis negligentis in possessione, quia satisfactio, quae
 eadem ratio imo fortior militat hoc casu. in
 actione quae in exceptione, quia si exceptio
 praescribitur a fortiori actio argumento dicti.
 Felin. l. i. pur. item quia exceptio haec compen-
 sationis non proprie est exceptio, sed est excep-
 tio quia actio ut supra dictum est. Imo Felin.
 ubi supra videtur loqui etiam in exceptio-
 ne compensationis quando quidem inquit quod
 sit compensatio ad evitandam poenam praes-
 criptionis, item non dicitur sufficiens impe-
 dimentum praescriptio scientia compensationis,
 quia non loquitur de hoc impedimen-
 to voluntario, sed de vero & legitimo impe-
 dimento, videlicet quando etiam si vellet non
 posset agere ut in proposito stante iusto im-
 pedimento limitat. d. de salario famulorum
 triennii praescribendo loquenti ipse Petrus
 Duenas ubi supra limitatione prima plura iu-
 ra & Doct. allegans.
 Nec etiam obest ratio Felini supra dicta quod
 non sum negligentis ex quo delino agere scies
 me posse repelli exceptione compensationis,
 & sic non currit contra me praescriptio, &c.
 Quia Bart. ubi supra & communis opinio lo-
 quitur etiam in hoc casu, scilicet, in exceptio-
 ne compensationis & nihilominus determinat
 quod ei praescribitur igitur directe repugnat
 supra dicta limitatio. Praecipue quia domi-
 nus vel alius debitor allegans praescriptionem
 debiti debent se fundare bona fide in solutio-
 nem ipsius ad hoc ut sit audiendus & ad id proba-
 dum allegare & probare temporis cursum,
 qui sit sufficiens ad inducendam praescriptio-
 nem ut dixi in d. l. nemo potest. nu. 200. & se-
 quent. ff. de legat. 1. & sic poterit dicere quod
 soluit creditor suo debitum antequam creditor
 efficeretur per quod excluditur supra dicta
 excusatio negligentiae quam Felin. & sequa-
 ces adducunt & considerant, quid tenendum?
 Corde supra dicta limitatio vera videbatur &
 satis aequa ad dictas. Il. regias sed doctrina
 Bart. supra dicta communiter approbata ex-
 pressè contradicit ei, nec video quo modo haec
 duo possint concordari licet sapius id cogi-
 tauerim nec inuenio aliquem, qui hanc con-
 tradictionem tegeret. Vellent profecto aliquem
 modum iuridicum concordandi has opinio-
 nes reperire, quia mihi nimis ardebat. d. li-
 mitatio nisi ei contradiceret. doctrina Bartol.

sed dum eum non reperio teneo Bart. doctri-
 nam tamen propter eius & sequacium autori-
 tatem maiorem, tum etiam quia eorum sententia
 & bene probata in d. s. fil. pur. & in d. l. p.
 pinianus. s. filius. vos cogitatis bonam con-
 cordiam & menti tenetis supra dicta, quia haec
 non sunt vulgaria sed difficilia. Absq. dubio
 tamen procederet haec mea opinio iuxta dicta
 etiam doctrinam Bart. & communem, quia dicitur
 quod famulus vel alius debitor possidet, qui
 est creditoris sui, non est compensabile ut
 quia est species, quae non compensatur eorum
 quantitate vel e contra v. l. fin. C. de com-
 pensat. e. ff. de deposit. ubi si esset illiquidum;
 licet Petrus Duenas ubi supra. d. 7. limitatio-
 ne loquatur quando famulus habet aliquam
 rem domini.
 Posset tamen opinio Felin. & sequacium pro-
 cedere & saluari de aequitate propter quod
 praescriptionis debiti, & servanda erit sine du-
 bio in foro ecclesiastico ubi non curatur de
 praescriptione supra dicta ita tenet alios alle-
 gans Petrus Duenas ubi supra limitatione 8.
 ubi limitatione 6. tenet etiam quod d. pragmati-
 ca de salariis famulorum triennii praescriben-
 dis loquens non procedat in foro conscientiae
 quando dominus scit se ad haec debere salarium
 quia non soluit, quod ipse quoque tenuit in d.
 l. nemo potest. d. nu. 200. & sequentibus. Ergo a
 fortiori non procedat in nostro casu in foro ec-
 clesiastico ubi creditor possidebat rem vel de-
 bitum, debitoris sui.
 24 ¶ Secunda quaestio principalis critica dictas. Il.
 regias inducentes praescriptionem salarii, vel
 alterius debiti siue actionis per certa tempo-
 rum curricula est, an praedicta praescriptio in-
 terrumpatur per solam petitionem debiti ex-
 tra iudiciali coram testibus factam, ita ut non
 impediatur famulus vel creditor petere debi-
 tum suum post lapsum temporum in dictis. Il. re-
 gias contentorū exceptione praescriptionis quo-
 ties debitum fuit petendum durante illo tempore
 extra iudicialiter coram testibus, si id probetur;
 scilicet, quod fuit petendum extra iudicialiter? In
 hac. q. videtur primo dicendum quod ad interru-
 pendam dictam praescriptionem non sufficit
 petitio extra iudicialis per d. l. 3. tit. 13. lib. 3. de
 din. l. i. No le demandare en juicio no lo fize en
 plaza en la parte sobre ello, o no fuere fecha en regu-
 execution por ello fasta diez años que desde en adelante
 lante pierda la demanda, &c. Ecce igitur quomodo
 requiritur petitio iudicialis vel saltem
 citatio, vel executio ad hoc ut interruptatur
 praescriptio, ergo non sufficit petitio debi-
 ti extra

ti extra iudicialis ut constat ex illa. l. a contra-
 rio sensu.
 25 ¶ Praecipue quia de iure communi habemus
 eundem casum decisum in praescriptione (ita
 tutaria quae per solam citationem interrupta-
 tur secundum Bart. & Ang. in l. 2. §. si rem. ff.
 pro empt. testatur communem plures referens
 amplius & limitans Balb. de praescrip. 3. parte. 6.
 partis princip. q. 4. nu. 10. & sequent. fol. 69.
 vol. 8. tract. diuers. doct. nec contradicit huic
 opin. d. l. si. tit. 15. lib. 4. nou. recop. regiae quae
 loquitur de praescriptione triennali salarii fam-
 ulorum, dum dicit. Sean obligados a pedir lo
 que pretendieren que se les quedare deniendo del sa-
 lario y acostamiento que tuvieren de sus señores, o otro
 servicio dentro de tres años después que fueren despedi-
 dos de los tales señores. & ibi, excepto si mostraren
 auerlo pedido dentro de los dichos tres años a los di-
 chos sus señores, y ellos no se lo ayen pagado ni satisfe-
 cho. Quibus verbis in sua generalitate. l. illa vi-
 detur non requirere petitionem in iudicio ad
 interruptendam praescriptionem illam trium
 annorum, sed sufficere quolibet petitionem
 debiti etiam extra iudiciali, dum modo pro-
 bebatur factam fuisse. Nam potest responderi il-
 li legi quod verbum petere intelligitur cum
 effectu, scilicet, in iudicio & subsequuta litis
 contestatione & non aliis, ut in l. amplius non
 peti cum similib. ff. rem rat. hab. & ita constat
 ex eadem met. l. regia ibi. Y que passados aquellos
 no lo puedan mas pedir. Ecce igitur verbum pe-
 tere in eadem. l. simpliciter positum & neces-
 sario debet intelligi non solum de petitione
 extra iudiciali sed etiam iudiciali, quia alias in
 anis esset. l. illius dispositio.
 26 ¶ Vterius & tertio per hac parte facit quia
 usufructio triennij est mere favorabilis quia
 causatur ex mere favore praescribentis tatum
 propter eius titulum & bonam fidem non con-
 siderata negligentia non petentis, & ideo ista
 non tollitur nec per citationem nec per litis con-
 testationem sed requiritur sententia ut tolla-
 tur, ut in l. si post acceptum. ff. de rei vendic.
 secundum las. in. §. penales. n. 123. & sequen-
 tit. instituta de act. & est constituta opinio secun-
 dum Covar. in reg. possessor. 2. parte relect. §.
 12. nu. 4. fol. 34. ubi allegat alia iura, de regul.
 iur. in. 6.
 Sed pro contraria parte imo quod ad impedi-
 dam praescriptionem dictarum legum regia-
 rum sufficit petitio debiti extra iudicialis coram
 testibus facta faciunt primo omnia supra di-
 cta in. ca. §. 6. primae partis huius tractatus ubi
 egimus de interpellatione extra iudiciali fa-

cta debitori per creditorem ut constituat eum
 in mora & diximus eandem vim habere iura-
 mentum confirmatorium, ergo si debitor per
 interpellationem extra iudiciali constituitur
 in mora, & sicut mala fide, nullo tempore
 praescribit, ut in. c. fi. de praescrip. & in. d. re-
 gul. possessor de reg. iu. in. 6. neque alio modo
 admittendus est ad solutionis probationem
 per praescriptionem, quam si verè probauerit se
 soluisse, ut in dictis iuribus. Ergo attento saltè
 iure canonico seruando etiam in foro civili in
 hac materia concernenti peccatum consequens
 est ut sufficiat petitio debiti extra iudicialis
 ad impediendam praescriptionem.
 27 ¶ Nec obstat si dicatur regulam iuris esse in
 contrarium ut denuntiatio extra iudicialis non
 causet malam fidem, ut in. c. placuit el. 2. §. po-
 test. 16. q. 3. & in. l. penult. ff. pro empt. glo. fi.
 ad finem in. c. nihil. de praescrip. ubi Felin. nu.
 5. constituit hanc regulam per illa iura & assi-
 gnat. 6. fallentias ad eam, & idem Felin. in. ca.
 illud. n. 7. eod. tit. & Balbus ubi supra nu. 18.
 & sequentibus ubi ponit rationem.
 28 ¶ Quia licet denuntiatio ab initio & ante coe-
 ptam praescriptionem faciat aliquem mala fidei
 dei possessorem seu constituat in mala fide iux-
 ta tex. in. l. si fundum. C. de rei iudic. & in. l.
 10. tit. 29. part. 3. communis secundum Arias
 Pinel. in. auth. nisi tricennale. nu. 14. C. de bon.
 mat. tamen denuntiatio post praescriptionem
 ceptam non constituit quem in mala fide, ut
 in iuribus supra allegatis, quae in hoc casu lo-
 quuntur secundum supra dictos Doctores alios
 allegantes & est communis secundum Arias
 Pinel. ubi supra.
 29 ¶ Quia respondeo quod praecipua fallentia hu-
 ius regulae est quando quis possidet sine titulo
 quia tunc denuntiatio extra iudicialis inducit
 malam fidem secundum Ant. de But. & Abb.
 in. c. grauis de restit. spoliat. quos refert & se-
 quitur Felin. ubi supra; dicens ita loqui text.
 in. l. item veniunt. §. petitam el. 2. ff. de petit.
 hered. & text. in. d. c. nihil. ergo cum in pro-
 posito dominus vel alius debitor, qui non soluit
 praescribat debitum sine titulo, quia imo con-
 tra ipsos habet famulus vel creditor titulum sui
 debiti consequens est ut per denuntiationem
 extra iudiciali constitutur in mala fide, ac-
 per consequens nullo tempore praescribat per
 supra dicta, & hoc est forte fundamentum.
 30 ¶ Aliam etiam limitationem habet regula su-
 pra dicta, quae facit in nostro proposito, scilicet,
 quando in denuntiatione extra iudiciali
 fuisset expressum tale quid, quod inducit seu
 E c inducere

inducere debet malam fidem informando cōscientiam partis in facto, putā per extensio- nem iurium suorum secundum Balbum vbi supra. n. 20. sed in proposito quando famulus vel alius creditor petit a domino vel debitore salarium, vel debitum suū exprimit tale, quod inducit & inducere debet malam fidem in de- bitore & lationem conscientiz, scilicet, cau- sam seruitij, vel debiti, igitur bene cōstituitur debitor vel dominus hoc casu in mala fide ac per consequens vltimo tempore non præscribet per. d. ca. fin. & d. regul. possessor.

Et hoc fundamentum primum, huius secū- dæ partis præcipue procedit vt dictum est iu- re canonico attento seruando etiam in foro ci- uili, quia per quemcunq; actum, qui causat malam fidem, citra litem cōtestationem, etiam, per simplicem citationē vel aliter præscriptio interrumpitur.

31 ¶ Nam superueniens mala fides de iure cano- nico in quacunque temporis parte interrup- pit præscriptionem, vt in d. cap. fin. & ibi ple- ne notant glo. & Doct. & tradit Balb. vbi su- pra num. 36. qui residet in hac opinione quæ quidem est securior secundum Felin. in. cap. illud numer. 10. de præscript. & Couarr. in. d. regula possessor. 2. partis relect. 9. 12. nume. 2. vbi bonam quætionem examinat, & deci- dit eam in fauore nostri propositi, & domin. Antonius de Padill. plures allegans in. l. 2. nu- mer. 77. C. de feruit. & aq. qui licet loquatur in citatione, Balbus tamen vbi supra per eum ibi allegatus loquitur generaliter vt supra di- ctum est, in quocunq; actu qui causat ma- lam fidem etiam per simplicem citationem vel aliter.

32 ¶ Secundum & principale fundamentum hu- ius secundæ partis est. l. 29. vers. fin. tit. 29. part. 1. cuius. l. verba à versicul. præcedenti vt intelligatur, quomodo in ea probetur hæc secunda pars, ita se habent. *Otrofi dezimos, que si yn homo fuesse debdor de otro por raxon de alguna cosa que le ouiesse a dar, e aquel a quien la demiesse se le ouiesse, tanto tiempo que el no demadaffe el debda, que el otro lo comecasse a ganar por tiempo, si despues desto renouasse el debdor. la debda q demiesse saciendo carta, o fiaduria sobre si, o dando peños, o pagado algo por raxon de menoscabo, o dando parte del precio, o fa- ziendo otra alguna cosa semeiante destas nueniamen- te, despues que lo comego a ganar destas e per dies- se por de el tiempo por que la ganaua cōtra el. Intra- tunc versiculus finalis dict. l. qui probat hæc secundam partem. *Esse misimo serua, si el señor del debdo se lo demandasse delante de amigos, o de au-**

nidores. Ecce ergo. l. expressam, que inter años plurimos modos, quibus interrumpitur præscri- ptio debiti cepta, qui sunt valde notandi, po- nit quendam, scilicet, Quando sepide el debdo de lente de amigos, ergo expressa lex est in nostro casu & quætionem pro hæc secūda. parte quod petitio extraiudicialis debiti, facta coram tes- tibus interrumpat præscriptionē debiti. Præ- terea pondero. l. illam regiam, quatenus in vers. otrofi el. 1. & in versicul. otrofi el. 2. con- stituit differentiam in interruptione præscri- ptionis rerum alienarum, & debitorum nam primo casu probat lex interrumpi præscri- ptionem per citationem vel litem contestatio- nem, secundo vero alijs pluribus modis, præ- fertim per petitionem debiti coram amicis, vel arbitratoribus factā. Ergo expressissimè voluit. l. illa non requiri ad interrumpendam præscriptionem debiti citationem in iudicio faciendam nec litem contestationem, sed suffi- cere petitionem ipsius coram amicis vel arbi- tratoribus factam.

Ecce igitur habemus fundatas has duas par- tes huius secundæ quætionis principalis cir- ca dict. ll. regias, quid tenendū? Breuiter meo iudicio verior & tenenda est hæc secūda & po- sterior pars, quæ quidem securior est etiam in animæ iudicio per fundamenta supra pro ea adducta, quæ sunt efficacissima in hac mate- ria in qua loquimur, scilicet, in præscriptione debiti quia non agimus nunc de præscriptio- ne aliarum rerum. Tertio & principaliter pro hæc secunda parte facit expressa. l. si. titulo. 15. lib. 4. nouæ recopilat. reg. supra relata in fun- damentis prioris partis nam tantum loquitur de petitione simpliciter, & non declarat quod fiat iudicialiter, ergo generaliter debet intelli- gi in quacunq; petitione iudiciali vel extraiu- diciali per regulam vulgaris. l. de pretio cum similib. ff. de public. in rem action.

33 ¶ Et retenta hac opinione non obstat. dict. l. 3. tit. 13. libro. 3. ordinamenti veteris in ver- bis supra relatis & communis opinio supra al- legata pro prima parte. Quia ex primo res- pondeo quod ibidem non negatur quod peti- tio extraiudicialis idem operetur, sed affirma- tur quod præscriptio debiti interrumpitur per citationem vel litem contestationē, vnde idem est dicendum in petitione debiti extraiudic- ialiter facta coram testibus amicis per die. l. 29. part. 1. vt iura iuribus concordentur & euitetur legum correctio: quia non est no- uum vt posteriores. ll. ad priores trahantur, vt in. l. sed & posteriores. ff. de legib. Nec obstat si ad

si ad huc replicet quis cōtra hanc solutionem dicens eam non recipere dict. l. ordinamen- ti quia præcipe ea cauetur vt creditor amittat actionem si intra decē annos debitorem suū non citauerit vel conuenit in iudicio super debito, vel facta fuerit executio, quasi ex- presse excludat alios casus: quia respondeo quod secundum hoc sequeretur quod neq; etiam interrumpere præscriptio debiti. *si renouasse el deudor. la deuda que demiesse, saciendo carta, o fia- duria sobre si, o dando peños, o pagado algo por raxon de menoscabo, o dando parte del precio, o saciendo otra cosa semeiante destas. Quod non est verum vt probatur in. l. cum notissimi. §. illud. & in §. imo: & in. §. sed & si quis. C. de præscript. 30. vel. 40. ann. & in. dict. l. partiz in verbis supra relatis, quarum legum correctio mini- mē inducenda est per subauditum intellectu dict. l. ordinamenti præcipue, quia nemo au- debet dicere per supradictos modos non indu- ci interruptionem præscriptionis debiti.*

34 ¶ Et in terminis inuenio, quod limitat dict. l. ordinamenti in vno supradictorum casu, sci- licet, si pars debiti soluatur, vt in altera parte non soluta non habeat locum præscriptio, vt puta si aliquis debet singulis annis centum & vno quoque anno soluit quinquaginta, nam in alijs quinquaginta non habet locum præ- scriptio Auen. in. 2. part. cap. 30. præ. nu. 13. vers. item dicta lex. locum non habet folio. 258. per text. in. l. is, cui vsus fructus. ff. quem- admod. vsus fruct. amitt. & allegat etiā Paul. in. l. si prius nocturnæ. ff. de aq. pluui. arcend. & non allegat dict. l. partiz hoc expresse pro- bantem, quæ non loquitur in debito annuo, sed simpliciter in debito, cuius pars soluitur durante termino præscriptionis postquam ip- sa incepit, nam interrumpitur supra dicta præ- scriptio cepta ex solutione partis debiti: Sed idem eadem ratione dicendum venit in debito annuo in casu Auen. Aduerte tamē ad quod dam satis singulare, scilicet, quod si debitor post completam tempus præscriptionis debi- ti soluat partem debiti, tunc alia pars non so- luta præscripta erit quia quatenus est soluta tantus nocet sibi debitor, in reliquo non, si fuerit bonæ fidei possessor, nec videtur appro- bare debitum partem soluēdo, vt cum Barb. consil. 9. in. incip. vbi Christus in. 2. quæst. volu- min. 3. tenet & probat Petrus Rebuff. vbi su- pra numer. 7. & 8. folio. 233. quod est singula- re & notandum pro intellectu & limitatione supra dictorum, præcipue dict. l. partiz. Nam ipsa & Docto. antea allegati loquuntur & pro-

cedunt, quando durante termino præscriptio- nis soluitur pars debiti, tunc merito quod in residuo non compleatur præscriptio, at vero, Rebuff. loquitur quando post completā præ- scriptio nem soluitur pars debiti. Ergo cum adhuc, ff. ante dict. l. ordinamen. dicti casus, & modi interrumpendi præscriptionem debiti ceptam admittendi sunt, aduerti etiam oportet alium, de quo agimus, scilicet, petitionem extraiudicalem coram amicis factam, & præ- cipue cum dicta lex ordinamenti hodie non ponatur in noua recopilatione legū regni, sed potius corrigatur per. l. 6. in fin. tit. 15. lib. 4. nouæ recopilat. vbi non agitur de vltimo modo interrumpendi præscriptionem debiti, & sic remanet res hæc sub dispositione iuris cō- munitatis supradictæ. l. partiz. Secundo respon- deo, d. l. ordinamen. quod licet aliquid obsta- ret huic secundæ parti principali, nihilomi- nus attento iure canonico tenenda esset hæc secunda pars, & opinio per ea quæ supra di- cta sunt in primo fundamento. huius partis & opinionis. Non obstat etiam responsum, quod dedimus ad dict. l. fin. tit. 15. lib. 4. or- dinamen. dicentes verbum, petere, illius. l. de bere intelligi cum effectu, scilicet, in iudicio subsequuta litem contestatione, & non alias, per. l. amplius non peti. ff. rem ratam haberi. quia vt supra diximus lex illa regia generali- ter loquitur in quacunque petitione.

35 ¶ Et respondeo primo dict. l. amplius non peti, quod quando verbum petere, ad eum refer- tur, cui ex petitione debet adquiri, verifica- tur ex simplici petitione extra iudicium, vt in. l. si decem cum petero. ff. de verb. obliga. quādo vero refertur ad eum, qui ex petitione debet obligari, tunc requiritur litem contesta- tio, & aliter non verificatur, nisi ex litem con- testatione. Et ita procedit, & loquitur tex. in dict. l. amplius non peti: quia ibi reus volebat conuenire procuratorem, qui promisit amplius non peti ex petitione alterius, vnde ad procu- ratorem obligandum ex supra dicta sua pro- missione & stipulatione amplius non peti: re- quiritur petitio in iudicio cum litem contesta- tione subsequuta, ita text. illum intelligit Claud. A quen. in. l. naturaliter colum. pe- nultim. ff. de vsu cap. quem refert, & sequi- tur Balb. in. dist. tract. præscript. 1. parte sextæ part. principal. q. 4. num. 11. Ergo ita in pro- posito nostro dicendum est, quod cum verbum (petere) contentum in. d. l. regia fin. referatur ad famulum, qui debet petere seruitium, siue salarium suum infra triennium, ne alias præ-

scribatur, & ex hac petitione famulus sibi ipsi acquiratur, consequens est, vt sufficiat petitiō extraiudicialis ad interrumpendā dictā prescriptionem, præcipue stante dict. l. regia. fin. quæ generaliter, & geminatè loquitur tum in verbo, petere, non adiecto in iudicio, neque extra. Secundo modo respondetur. d. l. amplius non peti, q̄ ibi ideo requiritur petitiō iudicialis cum litis contestatione subsequuta, & nō sufficit alia quæuis petitiō, quia tractatur de procuratore obligando ad stipulationem suam, hoc est, ad poenam promissam, si amplius petitem foret, & sic de poena incurrenda, ideo merito requiritur petitiō iudicialis ad euitandam commissionem dictæ stipulationis poenalis, ergo eadem ratione debet sufficere in nostro proposito petitiō extraiudicialis ad euitandam etiam poenam prescriptionis, hoc est, amissionis debiti, quia si non sufficeret petitiō extraiudicialis facilius incurreretur poena, hoc est, præscriptio, & amissio debiti. Ergo cum in vtroque casu, scilicet, in casu dict. l. amplius non peti, & in nostro casu prescriptionis debiti, de quo agim⁹, tractatur de euitanda poena, merito, q̄ in illo requiritur iudicialis petitiō ad hoc, vt ibi euitetur, & in nostro casu sufficit extraiudicialis, vt etiā euitetur poena prescriptionis, & amissionis debiti, præcipue cum prescriptione regulariter sit odiosa, maxime hodie attēto iure canonico ex supra dictis in primo fundamento huius secundæ partis principalis. Neque etiam obstant verba illa eiusdem legis regiz. *Y que passados aquellos no lo pueden mas pedir, que supra ponderauimus pro prima parte, nam respond. primo aperte in fauorem huius secundæ faciunt, quia necessario debent intelligi tam de petitione extraiudiciali, quam iudiciali, scilicet, vt post cōpletam prescriptionem legitimam illius. l. famulus nullo modo possit petere salarium.*

Non obstat etiam tertium fundamentum primæ partis, quia loquitur, & procedit in usurpatione rerum iuris communis, quæ procedit cum titulo & bona fide, quæ est introducta fauore mero præscribentis, non considerata negligentia non petentis: nos vero agimus de prescriptione debiti statutaria sine titulo, quæ non tam procedit fauore præscribentis quam negligentia non petentis, & ideo est maxima differentia inter has duas prescriptiones & sic diuersum ius esse debet.

Ex supra dictis remanet bene fundata hæc secunda pars, & responsum & satisfactū fun-

damentis primæ partis: Et absq; dubio intelligo esse veram hanc secundam partē in prescriptione illa salarij per triennium, vt interruptur per petitionem extraiudicialem probatam, vel partis confessionem vel testibus, tū ex supra dictis, tum etiam, quia in hac prescriptione triennij. d. l. regia finalis nō exprimit de petitione iudiciali, sed generaliter loquitur de quacunque petitione, tum etiam, quia cum hæc præscriptio salarij breuior in tempore sit quam præscriptio alterius debiti, merito, quod facilius interruptur, licet adhuc in prescriptione alterius debiti idem existimem esse verum, vt interruptur hodie per petitionem extraiudicialem per omnia supra dicta in hac. 2. parte præcipue in. 1. & 2. fundamentis eius. Et in terminis constitutio nis regiz Gallicæ præscripenti, quod mercatores minutarij & artifices non audeantur petentes debita post sex menses, hanc opin. nostram expresse tenet, probat & fundat Petr. Rebuff. vbi supra art. 1. gloss. 22. nam regia illa constitutio loquitur per verbum interpellatio, & idem est quod petitiō, & concludit Rebuff. ibi quod sufficit interpellatio extraiudicialis ad impediendam dict. prescriptionem, quia est odiosa & inducta tum ad euitandam fraudem creditoris ne cogat bis soluere, & sic vt excludat causam peccati, tū etiā in negligentiam suam, nec potest dici creditor negligens quando petijt in iudicio vel etiam extra, maxime cū hic debitor sit in mala fide, eod. q̄ scit se debere & caudat soluere præcipue de iure canonico, quo attento interruptur præscriptio per quæcunq; actum, qui causet malam fidem vt ibi probat, idem probat idem Rebuff. in salarijs fam. vbi supra in titul. de famul. salar. gl. fin. & ita mire conuenit nostræ opinion. & fundamentis. Alias plures limitationes ad dictas. ll. regias vide per Auiles. Auen. & Petr. Dueñas vbi supra & eundem in reg. 6. & latissime & optime per Petrum Rebuff. vbi supra, qui est omnino videndus.

36 ¶ Vltimo pro complemento huius. c. est videndum vtrum interruptio prescriptionis facta contra principalem, noceat fideiussori ignorantis & non citato? In quo omitta altercatione resolutiue procedendo dico q̄ sunt faciendæ tres conclusiones in hoc articulo.

Prima conclusio est, q̄ interruptio prescriptionis facta contra principalem non noceat eius fideiussori contractus ignorantis & non citato ita tenet glo. in. l. cum quis. §. si quis pro reo. in

reo. in glo. 3. verb. annus. ff. de solut. vbi Bart. late examinat articulum hunc & tenet hanc opinionem. & respondet ad iura, quæ videbantur probare contrarium, & facit aliquas illationes ex hac prima conclusione & ideo est videndus circa eam, sequitur etiam alios allegans Petr. Rebuff. vbi supra in tractatu de salar. fam. glo. 1. §. num. 2. vbi num. 3. limitat in casibus, in quibus fideiussor ante principalem potest conueniri.

Secunda conclusio est, interruptio prescriptionis facta contra principalem noceat eius fideiussori iudicij, hoc est, fideiussori de iudicatio soluendo glo. est singularis, quæ ad hoc allegatur per Doct. in. l. si fideiussor. §. fin. ff. mandat. verb. fideiussorem si solus, sed vt inquit Bart. ibi gloss. hæc generaliter loquitur in quocunq; fideiussore, & sic est contraria glossæ supra dictæ. l. cum quis. §. si quis pro reo. gloss. 3. ff. de solut. & text. quem allegat hæc glo. posterior, scilicet. l. fin. C. de duob. reis loquitur in duobus reis principaliter obligatis nō vero in reo & fideiussore. Nihilominus tamen Bald. in. l. tam mandatori colum. vltim. C. de non num. pecun. constituit hanc differentiam inter supra dictas glo. vt concordetur, q̄ prima loquitur in fideiussore contractus, secunda vero in fideiussore de iudicatio soluendo, quam opin. & distinctionem sequuntur etiam Angel. & Alex. & eos referēs Bald. vbi supra d. nume. 49. & 50. & Rebuff. vbi supra.

37 ¶ Ratio differentie inter has duas conclusiones potest esse, quia sententia lata contra principalem mandatur recta via executioni contra eius fideiussorem de iudicatio soluendo absq; nouo processu, quod secus est in fideiussore contractus, vt in. l. si. §. fi. C. de vsur. rei iudic. & ibi Bar. Bal. & ceteri Doct. idem Bar. in. l. r. ff. iudicat. solu. tradit Roderic. Suarez in. l. post rem iudicatam in. 9. notabili. fol. 263. ff. de re iudic. & Auiles in. c. 10. præ. in glo. execution. nu. 4. vbi alios allegat & testatur hæc esse communem opin. ex testimonio Roder. Suar. Ergo nimirum si interruptio noceat etiā fideiussori iudicij non vero fideiussori contractus: ita hanc rationem differentie constituit in proposito Balbus vbi supra nu. 50.

Tertia conclusio, interruptio prescriptionis facta contra vnum ex reis debendi noceat ceteris correis, ita probat text. expressus in. l. si. C. de duob. reis qui ad hoc principaliter venit & rationem differentie inter hæc tertiam conclusionem & primam supra positam po-

suit Bart. in. d. §. si quis pro reo. scilicet, q̄ duo rei tenentur eadem specie obligationis, secus in reo & fideiussore contractus, nam fideiussor obligatur semper verbis, vt in. l. blāditus. C. de fideiuss. cum similib. Sed reus potest alio modo teneri & obligari, videlicet, re vel consensu, item in reo & fideiussore vna est obligatio semper principalis, & alia accessoria, sed obligationes correorum sunt coræuales. l. si reus. ff. de duob. reis & in. l. generaliter. ff. de fideiuss. & hoc est, q̄ meo iudicio voluit dicere tex. in. d. l. si. ibi. semel in vno eodēque contractu, id est in vna eademq; obligatione, quia sunt coræquales. Et hanc rationem diuersitatis sequitur Balb. vbi supra num. 47. Interpellatio autem facta contra fideiussorem prodest contra principalem quando fideiussor potest conueniri ante principalem, vel si dominus erat austerus & famulus eum interpellare non audebat secundum Petr. Rebuff. vbi supra dict. glo. 15. num. 6. fol. 248.

¶ Restat tamen scire, an sicut per iuramentum delatum à debitorē creditori positum in fine contractus iuxta doctrinam Bartol. communiter approbatam in dict. §. si is, qui temporali perpetuatur actio contra principalem, perpetuetur etiā actio contra ipsum fideiussorem cōtractus, vel etiam si iuramentum illud sit iudiciale ex conventionione partium? In quo Roderic. Suarez in dict. 2. notabili. num. 4. ad finem tenet simpliciter idem in perpetuatione facta & inducta per supra dictum iuramentum, quod in illa, quæ inducitur per litis contestationem, de qua in supra dictis conclusionibus. Sed certè eius dictum non videtur indistinctè verum, quia si iuramentum ipsum præstatur per creditorem ex delatione debitoris in ipso met contractu vbi fideiussor se obligat cum principali, clarum est, quod voluit se obligare & se obligauit cum eisdem qualitatibus & pro eodem tempore quo principalis obligatur, & remanet obligatus cum sciat principalem detulisse creditori dictum iuramentum, & creditorem iurasse sibi dari oportere, sed principalis hoc casu remanet obligatus vsque ad 40. annos, vt supra late dictum est, ergo & fideiussor cum fuerit scitēs. Quod etiam probatur, quia nemo est, qui iure negare queat, quod si interruptio prescriptionis fiat non solum cum principali sed etiam cum eius fideiussore contractus, quod ambobus præiudicatur & perpetuetur actio in. 40. annos respectu vtriusque, ergo idem est dicendum in nostro casu cum

pari passu ambulent in hoc & procedant iuramentum & litis contestatio per dict. §. si is, qui temporali, quandoquidem iuramentum quod perpetuat actionem prestitum fuerit in presentia fideiussoris, & ipse fideiussor obligaverit se cum principali simul ad idem, quod ipsemet principalis obligatur. Et ita saluo meliori iudicio existimo tenendum in hoc casu: idem absque dubio erit si idemmet fideiussor detulerit etiam iusiurandum creditori si cut reus principalis & creditor iuraverit sibi prestari oportere. Si vero debitor principalis non detulerit iuramentum creditori in ipso contractu, in quo est obligatus fideiussor, sed in iudicio vel alibi sine fideiussoris contractus scientia & consensu, tunc crederem profectò hoc casu esse veram opinionem Roderic. Sua rez vbi supra & saluari posse per primam conclusionem supra proximè dictam, quia eiusdem effectus est hoc iuramentum, cuius litis contestatio, & non maioris, cum iuramentum non habeat maiorem vim ad hoc, quam litis contestatio, nec sit propriè litis contestatio sed habeat eius vim, vt in dict. §. si is, qui temporali, ergo non debet plus operari in proposito quam operaretur ipsa litis contestatio. Vnde infertur, quòd contra fideiussorem iudicij etià ignorantem, iuramentum perpetuet actionem per supra dict. conclusionem secundam, & ita cum his finem impono huic primo. c. huius. 3. partis tractatus nostri ad laudem & gloriam omnipotentis Dei.

Index. Cap. II.

- 1 Transactio fit super re dubia & lite incerta vel timore litis.
- 2 Transactio deriuatur à præpositione trans, & nomine actus, quasi transitus ab actione.
- 3 Transactio super contentis in testamento non valet nisi visis, vel cognitis verbis testamenti.
- 4 Fratres diuidentes non possunt sibi inuicem remittere fideicommissa non inspectis nec cognitis verbis testamenti.
- 5 L. de his ff. de transact. cum similibus, practicata in Pinciano pratorio.
- 6 Liberatio facta administratori civitatis non valet nisi recte visis libris rationum.
- 7 Dicta. l. de his procedit etiam in testamento nuncupatio.
- 8 Ratio, in l. expressi quando est generalis, decisio autem particularis tunc ratio illa generalis pro lege habetur, & decisio loco exempli est.

- 9 Quando ratio expressa est in l. facillè fit extensio etiam in exorbitantibus & penalibus etiam si de corrigenda. l. agatur.
- 10 Ratio inducitur. d. l. de his cum similibus que fuerit.
- 11 Transactio in casu. d. l. de his. ad hoc de valet. non requiritur quòd transigentes inspexerint testamentum super quo transigunt ob hoc ipsum de transigant sed sufficit quòd aliter habeant notitiam eius.
- 12 Scientia testamenti presumitur in herede extraneo postquam adierit hereditatem secus in necessariis tantum hereditibus.
- 13 In suis autem & necessariis hereditibus presumitur ignorantia eorum quòs in testamento continentur nisi probetur scientia, & hoc ante additionem hereditatis secus vero post.
- 14 Contenta in codicillis non presumuntur scire etiam heres extraneus.
- 15 Sufficit quòd transigentes sciant contenta in testamento, eo aperto per relationem notarij vel testij seu alias certosciantur, si tamen ex relatione ista pendere error non valet transactio.
- 16 Cautela quòd in omnibus conventionibus, que fiunt super his, que ex testamento dependent dicatur in spectis & cognitis verbis testamenti, ad hoc de valet transactio.
- 17 Transactio non valet quando heres transigens deceptus fuit quia non vidit testamentum.
- 18 Transactio facta cum debitor hereditatis bene valet etiam si fiat non visis nec cognitis verbis testamenti.
- 19 Renuntiari non potest. d. l. de his ff. de transact.
- 20 Transactio iurata, non visis nec cognitis verbis testamenti facta cum clausula generali renuntiationis omni legum auxilio an valet? difficilis questio & numeris sequent.
- 21 Non valere transactionem in supra d. casu si heres dolo induxerit remittentem ad se transigendum.
- 22 Non valere etiam transactionem in supra d. casu quando non consistit de intentione contrahentium, quòd voluerint remittere quòdcumque fideicommissum sed sumus in dubio de quia simpliciter remiserunt iura, que habent & habere sperant.
- 23 Non valere etiam transactionem in supra d. casu, quando transigens enormissime lederetur.
- 24 In transactione an habeat locum dispositio. l. 2. c. de rescind. vend.
- 25 Transactio iurata non visis nec cognitis verbis testamenti facta non valet quando interuenit error.
- 26 Renuntiari cum iuramento an possit. d. l. de his ff. de transact.
- 27 Sententia lata non viso testamento non retractatur prætextu testamenti noniter reperti.

De

De transactione super his que à testamento dependent. Cap. II.

Via transactio litè præsupponit, & sic iudiciū cum fiat, super re dubia ac lite incerta, vt in. l. 1. & per totum. ff. & C. de transact. vel timore litis, vt in. l. 2. C. eod. tit.

- 1 Quia transactio deriuatur à præpositione, trans, & nomine actio, quasi transactio sit transitus ac recessus ab actione secundū Bar. in. l. siue apud acta. n. 22. de transact. cuius in hoc opinio est cōmuniter approbata, vt plures allegans refert dñs Ant. de Padilla in rubrica. nu. 17. C. eod. titu. de transact. ideo materiam transactionum cum iuramento celebratarum in hac tertia & vltima parte, in qua agimus de actibus, iudicialibus siue ad iudicia tendentibus, quibus iuramentum accedit, tractadāmi decreui, præcipuè cum primā partem de contractibus, vbi etiam hæc materia conuenire videbatur, satis oneratam reliquerimus.
- 2 Habemus igitur primo, egregiam decisionem iuriconsulti Caij in. l. de his. ff. de transact. que est huiusmodi. De his controuersijs, que ex testamento proficiuntur, neq; transigi, neque exquiri, & eas aliter potest quam inspectis cognitisque verbis testamenti idem probat text. in. l. non est ferendus. ff. eodem titulo. & in. l. 1. §. ratio. ff. quemadmod. testa. aper. & in. l. fin. iuncta glo. lucrum. C. de reb. credit. quibus consonat. l. 25. titu. 1. 1. partita. 3. & l. 1. tit. 2. partit. 6.
- 3 Ex quibus iuribus decidit Bartol. in. d. l. de his, & in. l. qui Romæ. §. duo fratres. in. 5. q. princip. ff. de verbor. oblig. q; fratres diuidentes non possunt sibi inuicem remittere fideicommissa non inspectis nec cognitis verbis testamenti & tenent communiter Doct. hic & ibi vt testatur Ripa ibi. num. 70.
- 4 Et harum legū decisio iam fuit in Pinciano Prætorio practicata, quia fuit transactio ob hoc rescissa in fauorem Galli mercatoris, vt testatur dominus Anto. de Padilla in. l. sub prætextu la. r. nu. 10. C. de transact.
- 5 Vbi cum Auendañ. 2. parte. cap. 10. prator. nu. 40. ampliat, vt liberatio quoque facta administratori civitatis non valet nisi recte visis libris rationum, licet aduertat, q; Bar. A. lex. &

Afflicti. relati ad hoc per Auendañ id nō tenēt. Sed videtur, quòd præ d. l. regie ambe magis strictè loquantur, quia prohibent tantum fieri pactum vel transactionem super relictis in testamento, quousque aperiat. & reddūt rationem: Porque ante que el testamento se abra non deuen escobrirar la verdad de las cosas que son escriptas en el, ni podria ser sabida la verdad cierta mente de lo que es escripto y maddado en el testamento a menos de ser abierto, e por ende podria acacer que recibirian algunos engaño en la composicion que fizessen ante. Ita dicunt dict. l. regie.

6 Ex qua ratione, quæ amplior est dicto colligitur, idem esse in testamento nūcupatio; antequā legatarij siue fideicommissarij transigentes sciāt contenta in testamento, præcipuè cū supra d. l. iuris cōmunis indistinctè loquatur in quocunque testamento, & ratio dictarum legum sit generalis.

7 Quia quando ratio in. l. expressa est generalis & decisio particularis, tunc ratio illa generalis pro ipsamet. l. habetur, & decisio loco exempli est, hæc est cōmunis opinio, vt plures allegans testatur Mèch. de success. creat. §. 28. in principio.

8 Vbi etiam concludit esse veram & cōmunem resolutionem, q; quando ratio expressa est in lege facillè fit extensio etiam in exorbitantibus & penalibus, etiam si de corrigenda. l. agatur. & vbi est eadem ratio, idem ius esse debet, vt sunt iura vulgaria.

9 Sed vltra supra dictas rationes alia fuit horum iurium inductiua, scilicet, odium occultantium testamenta, vt inquit gl. 1. in. d. l. de his. ibi, licet maxime, quam sequitur Bart. ibi ante nu. 1. & Paul. de Cast. nu. 3. & dicit cōmunem Ioan. Orosi. ibi nu. 1. sequitur Ias. in. l. si cum te. n. 1. ff. de pact. Sed idem Ias. in. d. l. de his. num. 1. & 9. inquit, q; hæc ratio magis est impulsua quam finalis, ideo hoc foras sentiens Bart. ibidem inquit, rationem huius l. 2. etiam fuisse fauorem publicum, qui in eo versatur, vt voluntates deficientium exequutioni mandentur, vt in. l. vel negare. ff. quem admod. test. aperian. quæ etiam rationem refert Alciat. in. c. cum contingat. nume. 107. de iureiur. dicens, q; alioqui si esset illa simplex ratio, dispositio dict. l. de his. non procederet quando testamentum non occultaretur, vt dicit Fulgos. ibi. quod tamen non est verum. Ipse tamen Alciat. ibidem addit, q; in nostro casu nō est prohibitio precise facta in odium occultantis sed potius videtur facta non ob odiū sed vt prouideretur ne testamenta occultaren

ror, & sic debet intelligi & coadiuari supra dicta communis ratio.

- 11 Ex quibus omnibus inferitur quoddam optimum in practica, scilicet, non requiri necessarium ad hoc, ut valeat transactio quod transgressus in spe xerint testamentum, super quo transigunt ob hoc ipsum, ut transigant, sed sufficere si aliter sciant tenorem testamenti vel habeant eius notitiam ut constat & probatur ex iuribus & rationibus supra allegatis & positis. Nec obstat verba illa in supra dictis iuribus posita, scilicet, in spectis & cognitis verbis testamenti, quae videbantur importare conditionem, scilicet, si verba testamenti inspiciantur, ut in l. a testatore & ibi gl. & Doct. ff. de condi. & demōstrat. & in l. ab emptione. ff. de pact. quia respondeo, quod ille dicitur inspicere, qui scit, ut in l. in cōstit. ff. de legib. in sta. l. scire eodem tit. quia sciens videtur inspicere oculis intellectus, ita bene probans tenet hanc opin. & illatione Bart. in dict. l. de his. nu. 6. quem sequitur Paulus ibi n. 7. & alij secundum Ias. ibi, nu. 13. & est communis declaratio secundum Ioan. Orosc. ibi nu. 20. tenet idem Bart. in d. l. qui Romanus. §. duo fratres in. 4. & §. quae st. princip. ff. de verb. obli. & ibi bene defendit eius opinio. Ripa. nu. 64. quando sciuit ab eo, qui legit testamentum, testatur communem plures referens domin. Ant. de Padilla vbi supra num. 13. vbi refert Bald. tenentem, ca. cū recte in hac specie transacturū, quia ille inspicit verba testamenti oculis intellectus s̄ communem sequitur alios allegans Ostauiam. Cacheran. dec. i. Pede mon. 112. nu. 20. Et licet contra communem opin. supra dictam videatur notare Bart. in l. 2. §. homines. ex tex. ibi. ff. vi bon. rapt. potest tamen responderi, quod ibi non firmat contrarium, & ideo a supra dictis communem in d. l. de his. non est recedendum secundum Ias. ibi nu. 15. qui subtiliter eam impugnat. Sed idem Ias. post Fulgos. in dict. l. non est ferendus ante num. 1. inquit simpliciter quod ibi est tex. pro opinione Bar. in d. l. de his. idem asserit Orosc. ibi etiam ante nu. 1. & eam sequitur alios allegans Alex. cōsi. 11. nu. 13. li. 2.
- 12 Vbi inquit scientiam testamenti praesumi in haerede extraneo postquam adierit hereditatem, tempore transactionis, ut in l. cum haeres rogatus, & ibi notatur. ff. de liberat. legat. & noratur in l. quidam ita. §. si quis filiu. ff. ad Trebellian. quia non potuit adire nisi certus fuisset de viribus testamenti. l. si duo. ff. de acquirend. haered. & ibi allegat Doctor. hoc articulum tenentes, scilicet, quod adiens haere-

ditatem debeat esse certus de viribus testamenti. Et quod haeres extraneus adeundo hereditatem praesumatur scire contenta in testamento tenet Bartol. in l. eius qui in provincia. num. 29. ff. si cert. pet. & testatur communem esse Paul. de Cast. in dict. l. non est ferendus numer. 3. licet ipse teneat contrarium dicit etiam communem Ripa. in dict. §. duo fratres. numer. 57. vbi & in numer. sequent. ponit tres limitationes ad hanc communem opin. ideo est videndus, est communis etiam secundum Ioan. Orosc. in l. tres fratres. num. 10. ff. de pact. vbi dicit contrarium esse in haeredibus necessariis tantum secundum communem opinionem & secundum eundem in l. 3. §. 1. numer. 2. ff. de transact.

13 In suis autem & necessariis haeredibus praesumitur ignorantia eorum, quae continentur in testamento nisi probetur scientia secundum Bartol. vbi supra, cuius opin. in hoc dicit communiter praescribi Paul. de Cast. in dict. l. eius qui. numero, 26. sed quod non est vera communem dicit Ias. ibi nu. 4. sequitur Ripa. in dict. §. duo fratres. num. 50. & §. 1. vbi eam defendit, & numer. 67. & refert in hoc duas communes contrarias Ioan. Orosc. in d. l. tres fratres nu. 11. & in d. l. 3. §. 1. nu. 2. testatur etiam communem Ias. in dict. §. duo fratres. numer. 57. Sed haec communis opinio de suis & necessariis, debet intelligi ante aditionem hereditatis vel immisionem, nam tunc cum a iure fiant haeres etiam ignorantes & iniusti, merito quod non praesumatur scientia in eis contentorum in testamento. At vero si filius suus confiteatur se esse haeredem ex testamento patris adeundo, cum ei a iure praetorio fuerit concessum beneficium abstentionis, consequens est quod ex hac confessione vel aditione praesumatur in eo scientia, eadem ratione, quia in extraneo adeunte, ita tenet Bart. in d. §. duo fratres. in 3. q. nu. 13. vbi Ias. nu. 57. testatur com. tenet etiam Orosc. in d. l. tres fratres nu. 11. dicit hoc casu pcedere posse alteram opinionem. com. contraria, quam ipse retulit in principio quae sit ionis, & communem testatur idem Orosc. in d. l. 3. §. 1. nu. 2. sequitur etiam alios allegans & respondens fundamentis Ludo. Rom. & Ias. tenentium contrarium Ripa. in d. §. duo fratres. nu. 52. & §. 3. vbi numeris sequent. ponit alias tres coniecturas scientiae. Itaq; secundum hanc communem limitationem nulla differentia est inter suos & extraneos haeres in hac praesumptione scientiae vel ignorantiae, nam vtrique ante aditionem

- 14 Codicillos autem (hoc est contenta in eis) non praesumitur scire etiam haeres extraneus secundum Bar. vbi supra. d. nu. 13. per text. in d. l. non est ferendus, quam opin. vltra Ioan. Orosc. vbi supra sequuntur omnes secundum Ias. in d. l. eius qui in provincia nu. 4. col. 2. illius numeris, & dicit communem idem Ias. in d. §. duo fratres num. 58. vbi allegat bona iura pro ea & limitat cum Bart. quando codicilli essent facti simul cum testamento, ut in clausula codicillari idem tenet Ripa ibi num. 60.
- 15 Supra dicta communis illatio in proposito dict. l. de his. ampliat secundum Greg. Lop. in d. l. 2. in verb. abierto, ut sufficiat, quod transigentes sciant contenta in testamento, eo aperto, per relationem notarij vel testij, seu alias certo sciatur, licet non inspiciantur verba testamenti secundum Paul. in d. l. de his. Si tamen ex relatione ista perpederetur error, quia amplius sit in testamento quam refertur, seu aliter disponitur quam dicitur a parte, tunc non tenet transactio, ut inquit Greg. Lopez ibi dem alios allegans.
- 16 Cautela igitur erit in omnibus conuentionibus, quae fiunt super ijs, quae ex testamento dependent, ut ibi dicatur in spectis & cognitis verbis testamenti secundum Bar. in d. l. de his. nu. 5. quod dicit menti renendum idem Bar. in l. sub praetextu l. 1. nu. 2. C. de transact. sequitur Paulus de Cast. in d. l. de his. n. 3. & alij secundum Ias. nu. 7. vbi agit, quid in muliere, rustico, & similibus perionis, de quibus etiam est videndus Ripa vbi supra. num. 66. sequitur etiam Gregor. Lop. vbi supra & Roland. a Vall. conf. 13. nu. 1. vol. 1. dicens, quod hoc tenet Ang. & eum sequuntur alij & iterum nu. 26. & n. 29. agit de muliere, & literam ignaro.
- 17 Si tamen haeres deceptus sit in tali transactione non viso testamento, quia plus dedit quam debebat non valet etiam transactio argumento dictorum iurium, quae in vtrisque loquuntur ita tenet gloss. 1. in dict. l. de his. ibi. item quid si, quam ibi sequuntur Bart. & Paul. nu. 5. qui dicit se hunc casum iam ex facto habuisse & testatur communem Ias. ibi nu. 12. qui est videndus super hoc. Sed intellige hanc communem praeter quam in haerede extraneo vel

- 18 In transactione autem facta cum debitore hereditatis non habet locum d. l. de his. ut probat bene Alex. vbi supra quae refert & sequitur Greg. Lop. in d. l. 2. in verb. nichil opus est, ad finem.
- 19 Vteri? omnis alij minus scilicet, quae in hac materia Doct. declarant in locis ordinarijs, est aduertendum, quod quavis gl. 1. in d. l. de his. ibi. item nunquid expresse argu. vulgari. l. si quis in conscribendo. C. de pact. tenuerit posse specialiter renuntiare. d. l. de his. cum fuerit introducta in fauorem transigentium contrarium tamen aduersus gl. illam tenet & probat bonis fundamentis Bar. ibidem. nu. 3. cum quo dicit eius Additio litera. B. esse communem opin. super quo puncto dicit esse opinionem idem Bar. in l. Marcius. §. duobus nu. 20. ff. de leg. 2. vbi magis inclinatur contra supra d. glo. & eam dicit communiter reprobari Alberici ibi nu. 5. Paulus de Cast. numer. 5. Ias. §. quos duos referens idem asserit Ioan. Orosc. ibi numer. 6. & hanc opin. dicit communiter approbatam Ripa. in d. l. qui Romae. §. duo fratres. nu. 68. & 71. ff. de verb. obli. & contra supra dictam glo. testatur esse magis communem opinionem hos & alios plures referens domin. Anton. de Padilla vbi supra numer. 11.
- 20 Sed an transactio iurata non visis nec cognitis verbis testamenti valeat & teneat virtute & religione iuramenti, dubium satis celeberrimum est & quotidianum in quo Doct. maxime certant & varij sunt, plura fundamenta pro & contra referentes, & distinguunt duos casus. Primus est quando in transactione apponitur generalis clausula renuntiationis omni legum & iuris auxilio cum iuramento, quo casu maius dubium est, ut ex infra dicendis apparebit. Secundus casus est quando specialiter renuntiat cum iuramento dict. l. de his. & eius dispositioni, quo casu licet adhuc sit dubium, non tamen ita magnum sicut in primo. Et quia fundamenta huius articuli varia etiam in vtranque partem ita plura adducuntur per Doctor. infra allegandos, ut si ea referre vellem longa papyro opus esset, ipsa relinquam, adducturus tantum doctores praecipuos qui rem hanc in vtroque casu agunt, fideliter referens & colligens, quod vnusquisque eorum sentiat, & quae sit communis opinio & tenenda.

Et in primo casu principali, quod transactio iurata non visis nec in spectis verbis testamenti
 Ec 5 tina.

ii, in qua adest clausula generalis renuntiatio-
nis omni legum auxilio valeat & teneat pro-
pter dicta verba generalia & praeagnantia iun-
cto iuramento tenet Alexand. consil. 11. nu-
mero. 14. lib. 2. In fine dicit. l. de his. num. 11. &
sequitur eam bene probans & plures Doctores
eam tenentes allegans Philipp. Decius con-
sil. 345. per totum, qui est videndus, hanc etiam
opinionem simpliciter loquentes in transactione iu-
rata non visis nec cognitis verbis testamenti
sequuntur Anto. Abb. numero. 30. Ioanni. de
Imol. lib. 96. in cap. cum contingat de iur-
e iurand. hanc etiam opin. in transactione iu-
rata super testamento non cognitis verbis ip-
sius non faciens mentionem vllius renuntia-
tionis testatur videri communem Alciat. in
dict. cap. cum contingat numero. 107. vbi
refert Anto. Abb. & Imol. lib. & alios Doctores
eam tenentes, licet in effectu idem Alciat. e-
dictionum teneat, vt infra dicemus: respondet
tamen fundamētis, quae contra communem
adducuntur. Hanc etiam opin. loquens in ve-
missione fideicommissi iurati non visis nec
inspectis verbis testamenti testatur commu-
nem Ripa in dict. l. qui Romae. §. duo fratres.
num. 73. vbi dicit, quod credit hoc esse veris-
simum in terminis huius quaestionis in qua ap-
paret de intentione contrahentium; quod vo-
lunt remittere quodcuq; fideicommissum;
secus vbi essent in dubio; vt quia simpliciter
remiserunt iura, quae habent & habere
sperant. Itaque secundum eum transactio &
remissio specialis iurata bene valet & tenet
etiam non visis nec cognitis verbis testamen-
ti. Bene tenent communiter canonistae in dict.
cap. cum contingat secundum ipsum Ripa.
qui nu. 71. ponit bonam rationem, quia iura-
mentum facit actum valere eo modo, quo va-
lere potest, vt in l. cum pater. §. filius matrem.
ff. de legat. 2. Ergo valebit remissio saltem in
vim pacti de non petendo; sicut alias dicimus,
de stipulatione peccans in forma stante iurame-
to valet saltem in vim pacti nudi vt per Bart.
& Doctores in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig.
de quo dixi supra in. 1. par. cap. 34. nu. 4. Ad-
ducit praeterea Ripa vbi supra alia fundamen-
ta pro hac opinione quam etiam sequuntur plu-
res Doctores in consilijs & Marc. Anto. Bauer. in
suo tractat. de virt. & virib. iur. relati per An-
drea Tirac. in praefatione. l. si vnquam nu.
145. C. de reuocand. donat. vbi loquitur quan-
do adest in transactione renuntiatio generalis
omnis auxilij legum cum iuramento, & nu-
mero. 146. adducit doctrinam generalem ex

Barto in l. sciendum col. 2. versic. & istud fa-
cit. ff. de verb. obligat. & aliorum, quos refert
quae habet q. valet renuntiatio generalis cum
iuramento. Hanc etiam opin. sequuntur plu-
res Doctores in consilijs & vna lecturis relati per
Rolanda Valle consil. 13. num. 3. 4. 5. 6. & 20.
lib. 1. vbi primo loquitur in transactione iura-
mento firmata, vt per hoc videatur renuntia-
tum. d. l. de his. quia iuramentum habet vim
specialis consensus & renuntiationis, vt dixi-
mus supra in. 2. parte cap. 2. secundo loquitur
etiam quando in transactione apponitur clau-
sula renuntiationis, omni legum & iuris auxi-
lio, vt haec clausula operetur saltem cum iura-
mento. vt per eam sit renuntiatum beneficio.
dict. l. de his. & refert Alciat. vbi supra dicen-
tem hanc opinio. in transactione iurata absq;
supra dict. renuntiatione generali esse com-
munem. (sed reuera hoc non dicit Alciat. sed
quod videtur communis vt supra ipse retuli
ex eo.) Refert etiam Marian. Socin. Iun. con-
sil. 116. col. ante pen. volu. 1. attestantem hac
opinionem magis communem & numeris inter
medijs ponit tredecim vel quatuordecim ca-
sus, in quibus supra dict. clausula generalis
cum iuramento operatur renuntiationem in
his specialis. Et haec opinio est quod transactio
non cognitis verbis testamenti firmetur iu-
ramento de iure canonico testatur veram &
communem ex Anton. Abbat. Imol. & alijs
quos refert Mencha. de success. creat. §. 29. nu-
mer. 10. vbi etiam refert Alciat. vbi supra di-
centem communem, (sed vt dixi Alciat. non
dicit esse hanc communem, sed quod videtur
communis) & Marianus vbi supra numer.
75. eam dicit magis communem quando in-
teruenit specialis renuntiatio iurata, licet nu-
mer. 76. idem teneat in generali renuntiatio-
ne iurata non tamen dicit communem hoc ca-
su, & Mencha. vbi supra limitat quae de do-
lus aduersarij argueretur, quia tunc iuramen-
tum absolute rescinditur secundum ip-
sum imo relaxabitur, & contractus rescinde-
tur, sicut in quolibet contractu iurato per do-
lū aduersarij cōtingit, vt supra dictū est in pri-
ma parte. Et huic primae opin. princip. ultra
fundamenta adducta per supra dictos Doct. pa-
trocinatur alia plura, quae ex. c. supra positus
in. 1. parte huius tractat. colligifacile possunt,
praecipue vbi egimus de generali renuntiatio-
ne iurata, an eiusdem effectus sit cuius specialis,
& ex illo, quod iuri prohibitio sicut in pro-
posito contingit in casu dict. l. de his. cū simi-
lib. possit cum iuramento renuntiare? Et quia
dict. l.

dict. l. dispositio, principaliter fauore priua-
to licet incidenter publico stabilita sit, vt su-
pra dictum est in hoc. c. quo casu huiusmodi
dispositioni renuntari potest saltem cum iura-
mento vt dicitur infra. c. sequenti.

Contrarium tamen opin. imo q. iuramen-
tum ipso iure non teneat hoc casu, tanquam
contra legem refertur tenuisse Angel. consil.
84 incip. cum lis, & quaestio per. l. non du-
bium. C. de legib. & quod saltem non obliget
iuramentum hoc casu cum effectu impetrata
absolutione ipsius arguendo cap. debitores
de iure iur. tenet Alexander. in dict. l. qui Romae.
§. duo fratres in. 5. quaest. Bartol. ff. de verbor.
oblig. & hanc opinionem Angel. testatur verio-
rem eam sequutus Alciat. vbi supra, hanc etiam
opinionem tenent plures Doctores relati per Ti-
raquel. vbi supra numer. 161. qui numer. 163.
refert plures tenentes generaliter quod non
valeat vlla renuntiatio iurata, hanc etiam
scilicet, quod per iuramentum non censeat-
ur derogatum. dict. l. de his. cum Angel. vbi
supra tenet Roland. à Valle vbi supra numer.
27. vbi refert idem tenentes Doctores. consu-
lentes, scilicet, Feder. de Senis, Fulgos. Angel.
Segnorol. de Homodis, Barbat. Socin. Corn.
Paulum Parisium, Socin. Iun. & Tiracquel.
tandem refert Parisium consil. 11. col. 4. in fi-
ne & consil. 12. column. 10. volu. 2. testantem
hanc esse magis communem sententiam [e-
dem illos referens sequitur communemq; te-
statur Octavianus Cacheran. decif. Pede-
mot. 112. num. 3. & seq.] Quid tenendum in
hoc articulo tam controuerso? Certe meo iu-
dicio quantum ipse percipio prima opinio
non solum communior sed verior est, quic-
quid Parisius & Roland. à Valle eum refer-
rens in contrarium dicant, & quicquid ipsi
& alij secundae opinionis auctores teneant, nā
longe plures Doctores tenent primam opin.
& eam dicunt communem, quam secundā.
Praeterea negari non potest, quod prima opi-
nio sit verior de iure canonico cui est scādum
etiam in foro ciuili in materia iuramenti ser-
uandi, de qua agimus tanquam concernenti
peccatum, quia iuramentum hoc potest ser-
uari absq; interitu salutis aeternae & sine pra-
iudicio tertij, ergo omnino est seruandum,
vt in. d. cap. cum contingat & in capitul. licet
mulieres de iure iurand. libro. 6. cum simi-
l. praecipue cum non sit contra publicam vtili-
tatem principaliter, sed in prauidicium pri-
uati ipsius transigentis cum iuramento. Prae-
terea iuramentum facit valere actum melio-

ri modo, quo potest vt supra dictum est, ergo
valere debet omnino transactio haec iurata sal-
tem in vim pacti nudi etiam non seruata for-
ma contractus, vt supra dictum est. Item iura-
mentum habet vim expressi & specialis con-
sensus & renuntiationis vt supra est dictum,
sed. d. l. de his. specialiter est iuramento renun-
tiari potest vt infra statim dicitur, igitur, &c.
Item iuramentum confirmat actum alias nul-
lum & prohibitum à iure ciuili, dum modo
non sit contra bonos mores, vt in authentica
sacramenta puberum cum similib. C. si ad-
uer. vend. Quid ergo erit in causa, quae non
confirmet etiam transactionem super depen-
dentibus à testamento, etiam eius verbis non
visis celebratam, cum prohibitio. d. l. de his.
sit de iure ciuili, non vero de iure naturali nec
contra bonos mores, praecipue cum fortior sit
prohibitio contrahendi minores absq; suo-
rum curatorum licentia, & auctoritate no-
decipiantur propter imbecillitatem & facilita-
tem, & tamen si contrahant & iurent, contra-
ctus valent & non restituantur minores, vt
in dict. authentica sacramenta puberum cum
materna. Ergo a fortiori idem dicendum ve-
nit in proposito cum etiam prohibitio. d. l. de
his, sit introducta ne decipiantur transigentes
praecipue cum hi sint maiores regulariter, il-
li vero minores. Possent praeterea hanc com-
munem opinionem probare alij pluribus vt
gentilissimis fundamentis, quae nunc omitto,
quia bene probata remanet tamen ex fundamen-
tis doctorum supra dictorum quam ijs, quas
supra retuli rationibus.

Vltimò haec verior, & communior opinio
comprobat ex alia communi opinione, quae
infra. c. sequenti ad iugemus volente Deo, quae
habet, quod licet aliàs de iure non possit fieri
transactio super alimentis futuris incon-
sulto praetore, vt in. l. cum hi per totam. l. ff.
de transact. tamen si fiat transactio cum iura-
mento, bene valet & tenet super alimentis fu-
turis etiam inconsulto praetore. Si igitur in tra-
sactione alimentorum, quae fauorabilissima
sunt in iure, hoc verum est, a fortiori idem erit
in nostro casu, in quo non tantus fauor inue-
nitur. Nec omittere duxi, q. si aspicias Do-
ctores tenentes supra dictam communem & ve-
riorem sententiam, repeties plures eam in le-
cturis ordinarijs tenere, licet alij plures in cō-
silijs, eam quoq; teneant. At vero tenentes co-
trariam penè omnes eam tenent in consilijs,
sed quis dubitat, sicut ipsa experientia docet
quanto maior fides adhibenda sit doctoribus
tenenti-

tentibus contrariam in consilijs, quia in le-
cturis frequentius veriores opiniones sustinen-
tur per Doctores quam in consilijs in quibus
consilios optat & desiderat inquirere ratio-
nes consideratas & Doctores ad probandum eam
partem, que clientulis favorabilis est & patro-
cinetur, ut sibi maius commodum subsequa-
tur & consulentibus placeant, ideoque exqui-
runt & fabricant mente sua fundamenta, que
sibi ad eam partem sustinendam convenien-
tia videntur, licet rei veritate inspecta magis
apparentia quam vera sint, & extorquent sa-
pe iura & rationes, ut in sua optata senten-
tiam condescendere facere videantur, ideo
plus credendum est regulariter, precipue in
dubio doctoribus legentibus, quam consu-
lentibus.

Est precipue verior nostra communis opi-
nio si interueniat in huiusmodi transactione
clausula generalis renuntiationis omnis legu-
auxilij & iuramentum quod omnia & singu-
la contenta in transactione & eius scriptura
comprehendat sicut dicunt plures ex doctori-
bus, quos supra allegauimus pro nostra pri-
ma magis communi sententia.

21 **R**ubrica verior apparebit nostra prima com-
muni sententia si eam limitemus modis se-
quentibus. Primo igitur hac communis & re-
cepta sententia limitatur quando haeres vel
alia persona, cum qua fit transactio, dolo in-
duceret remittentem ad transigendum super
sibi relicto in testamento adiecto iuramento,
quia tunc impetrata absolute a iuramen-
to rescinditur transactio, ut supra est dictum
ex Menchac. & tenet prius hanc limi-
tationem Alciat. in dict. cap. cum contin-
gat. num. 107. ad fin. dum tenet, quod si is,
cum quo facta est transactio occultat testa-
mentum, contractus non firmatur iuramento
sed cedenda erit absolutio per dict. cap. de-
bitores de iure iur.

22 **S**ecundo limitatur communis opinio supra
dict. secundum Ripam vbi supra ut procedat
quando apparet de intentione contrahentium,
quod voluerit remittere quodcumque fidei-
commissum, secus vbi essemus in dubio, ut
quia simpliciter remiserunt iura, que habent
& habere sperant.

23 **T**ertio potest limitari quando transigens
enormissimè læderetur, quia tunc attēta enor-
missima læsione, & quod verba testamenti non
fuerunt visa nec inspecta, impetrata absolu-
tione a iuramento rescinditur quoque transac-
tio, sicut alijs videmus in alio quocumque con-

tractu vel renuntiatione hereditatis parētum
iurata nam data enormissima læsione, & im-
petrata absolute a iuramento rescinditur
& contractus iuratus etiam si sit renuntiatum
enormissimè læsioni, ut dixi latius in repet.
authenticamēta puberum nu. 92. C. si ad-
uers. vend. & in c. quauis pact. de pact. in. 6.
in verb. si tamen iuramento, &c.

24 **N**ec ad veritatem huius limitationis oportet
hic discutere questionem illam dubitatissimam
& in iure satis controuersam an in transac-
tione habeat locum dispositio in. l. 2. C. de
rescind. vend. cum similib. quia in re, refert duas
communes opiniones contrarias plures Do-
ctor. adducens pro vtraque parte Dominus
Anton. de Padilla in dict. l. 2. num. 23. vbi re-
manet cum opinione negatiua asserens verio-
rem & magis communem opinionem esse ut
cessante fraudis suspicione minime in transac-
tione habeat locum illa constitutio, & eam
opinionem octo fundamentis comprobatur, quæ
etiam testatur magis communem Iac. in. l. 1.
in summa in princip. num. 5. ff. de condi-
dict. in deb. & eam dicit communem & ve-
riorem contra Bart. Matthæus de Afflicto. de
cis. Neapolit. 220. num. 2. & 3. dicens Sacrum
Concilium Neapolitanum iudicasse contra
Bart. & probatur hodie dicta magis commu-
nis opinio negatiua in. l. 34. ibi. *E quanto quier
que montasse, &c.* tit. 14. part. 5. ut ibi dicit &
notat Gregor. Lop. in gl. quanto quier, & Do-
mianus Antonius de Padilla vbi supra quia
hæc questio & magis communis opinio ne-
gatiua loquitur generaliter in quacumque transac-
tione, non vero in nostro casu quando fit
transactio iurata non visis nec cognitis verbis
testamenti quo casu stante enormissima læ-
sione, item non visis nec cognitis verbis testa-
menti bene poterit limitari nostra commu-
nis opinio supra dicta de qua agimus in ter-
minis dict. l. de his. in transactione iurata, ma-
ximè attento dubio, quod est in supra dict.
puncto principali ut supra vidimus. Item etiã
& potest hoc casu limitari magis communis
opinio supra dicta negatiua in terminis. d. l.
2. C. de rescind. vend. approbata in. d. l. regia.
maximè, quod in terminis etiam. d. l. 2. est maxi-
mum dubium in dict. q. quia contraria opinio,
imo, quod in transactione habeat locum reme-
dium. d. l. 2. regulariter, est etiam communis
& eam sequuntur Bart. & alij plurimi auto-
res, ut constat ex domino Anton. de Padilla
vbi supra & testatur præterea communem
eam sequutus alios allegans Auend. libro. 1.
cap. 7.

cap. 1. prat. numer. 29. folio. 15. Ergo attento
hoc dubio & contrarietate & conflictu opi-
nionum merito quod in nostris terminis, in
quibus reperitur alius defectus ultra enormis-
simam læsionem, scilicet, quod verba testa-
menti non fuerunt visa nec inspecta rescinda-
tur transactio.

Præcipue etiam, quia in terminis. d. l. 2. te-
net etiam Greg. Lop. vbi supra ad finem glo.
ut non procedat dict. l. regia nec magis com-
munis opinio supra dict. quæ in ea approba-
tur quando in transactione interuenit enor-
missima læsio, & lis nondum erat cæpta nec
mota, quia videtur, quod tunc transigens non
habuerit scientiam iuris sui. Quam etiã opi-
nionem in enormissima læsione contingente in
transactione non distinguentes an fuerit lis
mota necne tenent alij relati per Domin. An-
ton. de Padilla vbi supra. inter quos refert
Menchac. dicentem ita fuisse rem hanc apud
Pinciani prætorij celeberrimos auditores ex-
peditam, & ipsemet inquit, hanc opinionem
æquitatis speciem maximam præferre vide-
ri. Ergo si hoc ita est in terminis dict. l. 2. a
fortiori idem erit in nostris casu & terminis quæ-
do transigens non vidit nec sciuit tenorem te-
stamenti & fuit deceptus in transactione iura-
ta enormissimè, cum eam fecerit ignarus iuris
sui nõ viso testamento, sicut dicit Gregor. Lo-
pez vbi supra in suo casu, nec in nostro ali-
quid impedit iuramentum, quod plus reperit-
ur in eo, quam in questione supra dicta tran-
sactionis in terminis dict. l. 2. quia iuramen-
tum impetrata ipsius absolute non impe-
dit rescissionem contractus, data in eo enormis-
sima læsione, imo sublato iuramento contra-
ctus annullatur & rescinditur propter dictam
enormissimam læsionem, ut late dixi in su-
pra dictis locis. Resultat igitur ex supra dictis
veritas huius tertie limitationis ad supra di-
ctam nostram primam magis communem &
veriorem sententiam quæ habet, ut per iura-
mentum transactioni appositum videatur va-
lide renuntiatum dict. l. de his. maximè inter-
ueniente renuntiatione omnis legum auxilij,
ut hæc magis communis opinio non proce-
dat quando transigens cum iuramento supra
dicto casu enormissimè læderetur per supra
dicta.

25 **Q**uarta & vltima limitatio est, ut supra di-
cta magis communis opinio procedat vbi in
transactione, que fit super dependentibus ex
testamento interuenit error, nam tunc siue tran-
sactio sit iurata, siue non, siue apponatur clau-

sula, inspectis & visis verbis testamenti, vel ex
certa scientia, siue non, semper potest reuoca-
ri huiusmodi transactio constituto prius de erro-
re, scilicet, per assertionem transigentis posi-
tam in ipsa transactione, & ex verbis testa-
menti, quia si in transactione fuit dictum, quod
in testamento super quo transigitur erat reli-
cta ei certa quantitas, & postea ex testamento
apparet plus ei relicto fuisse quam affir-
matum fuerit in transactione, euidenter profe-
cto est error facti. Vnde cum nihil sit tã con-
trarium consensui quam error, ut in. l. error. ff.
de iur. & fact. ignor. & in. l. si per errorem. ff.
de iurisd. omn. iud. cum similib. merito, quod
præd. transactio rescindatur prætextu erroris.
Pro quo est bonus text. loquens in errore tes-
tamenti in. l. fin. ff. de constit. pecun. quia iu-
rumentum non supplet errorem nec impedit
repetitionem, quæ per errorem competeret,
cum iuramentum nihil operetur vbi deficit
consensus ut in. l. fin. cum similib. C. de non
numerat. pecun. Et hoc verum est in quocum-
que actu siue contractu iurato, in quo inter-
uenit error, ut prætextu ipsius possit & de-
beat reuocari non obstante iuramento, ut la-
tissimè probat & concludit pluribus ratio-
nibus & autoritatibus Roland. à Valle. dict. con-
sil. 13. à numero. 29. cum sequentibus. vsque ad
numerum. 36. vbi ultra regulam generalē exam-
plicat in diuisione & transactione iuratis, &
etiam in conditione indebiti & ipsius repe-
titione, ut minime impediatur propter iura-
mentum præcedens, quoties interuenit error
facti, & numero. 33. testatur hanc esse com-
munem resolutionem & allegat plures Do-
ctor. tenentes hanc quartam limitationem in
terminis nostris. dict. l. de his. faciunt, quæ
tradidi supra in. 1. parte capit. 27. de condi. in-
debit. His igitur quatuor limitationibus sic
temperata nostra magis communis opinio in
primo casu principali, scilicet, quando transac-
tio fuit iurata simpliciter vel cum renuntia-
tione generali omnis legum auxilij, verissima
redditur eadem communis sententia & tenen-
da meo iudicio, quicquid alij supra relati in
2. opinione contrarium tenuerint.

26 **R**estat nunc examinandus secundus casus
principalis in terminis dict. l. de his. quando
facta transactio, de qua in illa. l. non visis
nec cognitis verbis testamenti, renuntiatum spe-
cialiter. d. l. de his. cum similib. cum iuramento.
Quo casu restat supra. d. magis communi opi-
nionem, quam tenuimus & probauimus supra
in primo casu, a fortiori verior & tenenda est
in hoc

in hoc secundo casu opinio etiam affirmatiua, vt cum iuramento possit renuntiare specialiter. d. l. de his. & similib. & valeat optimo iure transactio sic facta quam opinionem aperte ore fatentur omnes. qui tenent supra dictam magis communem sententiam in primo casu principali. Et in terminis ita inuenio, qd tenet l. f. in d. l. de his. num. 11. & additio Bar. ibidem num. 3. littera A. vbi aliosita tenentes allegat. hanc etiam tenent alij Doctor. allegati per Tiraq. vbi supra nu. 16. & hanc testatur communem opin. eam sequutus Alciat. in d. eum contingat num. 107. ad fin. vbi expresse loquitur in hoc secundo casu quando, scilicet partes pre se fuerunt dict. l. de his. cum iuramento, & tenent alij relati per Roland. a Valle vbi supra nu. 28. vbi dicit. qd possit sed non concessio qd per iuramentum possit renuntiare dispositioni. d. l. de his. id tamen procedere possit vbi specialiter esset ipsi. l. renuntiatum & no aliter, & allegat Doct. ita tenentes. Et hoc opinio est proculdubio vera, communis & tenenda in iudicando & consulendo quauis Tiraq. vbi supra nu. 82. allegat glo. in l. si. verb. lucrum. C. de reb. cred. & Bart. in l. cum hi. in princip. num. 6. ff. de transact. & nonnullos alios Doct. tenentes contrarium, sed nec gloss. illa id tenet, nec Bart. aperte nec princip. aliter id decidit, vnde non est recedendum a supra dicta veniori & communi sententia: quam etiam testatur communem eam sequutus plures allegans & alios pro contraria parte domin. Anton. de Padilla vbi supra. n. 12. Et est advertendum, quod licet ibi alleget Roland. vbi supra num. 27. dicentem contrariam esse communem, non loquitur ibi Roland. in hoc casu sed in primo iam supra examinato quando non adest specialis renuntiatio. d. l. de his. sed iuramentum tantum super transactio.

Hec communis opinio potest etiam intelligi & limitari eisdem quatuor modis quibus supra diximus limitandam esse magis communem opin. in primo casu principali, quia ille limitationes, huic etiam opinioni conueniunt & aptari possunt pro veris: & ita est tenendum.

27. Vltimo an sententia lata non viso testamento retractetur pretertextu testamenti nouiter reperti videndus est Anton. de Padilla in dict. l. sub pretertextu nu. 14. vbi refert glo. in l. 3. §. item si ipse verb. sibi euerit. ff. si cuius plusquam per. l. falc. tenens qd non, & ibi allegat plures illam glo. sequentes, & resoluit esse hanc com-

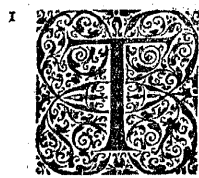
muniem opin. & ab ea non esse recedendum in practica propter autoritatem iudicatarum, quauis contrariam opin. teneat gl. in d. l. i. verb. verbis testamenti. ff. quemadmodum. testamen. aper. & alia glo. in l. si mater in princip. ver. ex causa. ff. de except. rei iud. & alij plures relati per supra. d. dominum Anton. de Padilla. dicentem eam probabilissimam videri.

28. Vltimo adde bonum verbum qd regul. d. l. de his. procedit tantum in vera & propria transactio, secus in impropria, scilicet, in alijs pactis gratuitis & conuentionibus in quibus sufficit generalis cogitatio: hac est vera & communis opinio quous aliqui tenent contra ea, vt bene probat alio allegas. Mar. Soc. lund. consil. 116. & sequent. libr. 1. qui est videndus omnino.

Index. Cap. III.

- 1 Transactio fieri non potest super alimentis in vltima voluntate vel donatione causa mortis relicti in consulto pratore.
- 2 L. cum hi. §. eam transactioem. ibi, que idcirco fit vt quis representatam pecuniam consumat. ff. de transact. in l. intellectus.
- 3 Transactio iurata facta super alimentis futuris in consulto pratore an valeat. ex numeris sequentibus.
- 4 Alimenta a filio patri, que iure debeantur?
- 5 Pensio constituta super aliquo beneficio ecclesiastico nudo consensu pensionarij remitti potest nisi esset expresse assignata pro alimentis, nam tunc remitti non potest in totum nec ad tempus sine autoritate superioris, praterquam si remissio fiat cum iuramento.
- 6 Transgens cum iuramento super alimentis futuris quando post transactioem ad summam inopiam peruenit poterit obtenta a solutione a iuramento alimentia exigere.
- 7 Filius qui accepta parte bonorum a patre, iurauit non petere ab eo de cetero alimenta, hoc non obstante, poterit ea a parte petere si laborat inopia.
- 8 Quando tempore transactioem iurata super alimentis futuris, notorie apparet paupertas vel verosimilis sume transigentis etiam a principio non firmatur iuramento transactio.
- 9 Transactio iurata super alimentis futuris non valet quia de prius alimentarius iurauit super huiusmodi alimentis se minime transacturum.
- 10 Iuramentum de non transgrediendo non valet nec est seruandum.

De

ransactio fieri non potest super alimentis futuris in vltima voluntate vel donatione causa mortis relicti in consulto pratore, vt probat tex. in l. cum hi. in princip. & per totam. l. ff. de transact. cuius ratio est duplex, fauor alimentorum, & praterca vltima voluntatis. vt declarant Bar. & Doct. in d. l. cum hi. in princip. & in pluribus alijs locis. Fauor alimentorum in eo consistit, ne alimentarius contentus modica pecunia presenti, futuris alimentis renuntiet & fame pereat, vt inquit in consulto in d. l. cu hi in prin. quia in alimentis vita hominis consistit, vt in l. necare. ff. de lib. agnos. Et hanc rationem omnes sequuntur & est communis secundum Domin. Anton. de Padilla qui alios refert, in l. de alimentis nu. 3. C. de transact. qui eam sequitur. & num. 4. defendit ab impugnatione Ioan. Orof.

2. Hinc intelligendus est text. in l. cum hi. §. eam transactioem. ff. eod. ibi, que idcirco fit, vt quis representatam pecuniam consumat. Nam nihil aliud est representata pecunia quam ante diem soluta, vt in l. Publius. §. 1. iuncta glo. ff. de condi. & demonst. in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matri. & in l. Lucius. §. testator. ff. de legat. 2. idem etiam probatur in sacrosancto Concilio Tridentino Sessio. 25. de reformatione. c. 11. vbi representata pecunia appellatur, quae datur anticipatis solutionibus. Fauor autem publicus vltima voluntatis in eo versatur in proposito nostro rationis. d. l. cum hi. vt testamenta executioni mandentur vt in l. vel negare. ff. quemadmodum. testam. aper. vt dicunt Doct. supra dicti.

3. Ex qua ratione sic considerata infert eleganter Bart. in princip. d. l. cum hi. nu. 6. quod non valebit transactio iurata super alimentis futuris in consulto pratore facta, & quia lex illa dat formam & procedit prohibendo, ergo aliter transactio fieri non potest quam seruata forma. Iuramento. l. ius publicum. ff. de pact. iuncto. ca. si diligenti de for. compet. & hanc Bar. opinio. sequitur. Fulgos. ibidem & Bald. in l. pactum. q. penult. num. 17. C. de collat. vbi tenet. quod nec cum iuramento potest renuntiare alimentis futuris debitis ex testame-

to vel ex lege, hoc est iure naturæ, sed debitis ex contractu potest. cuius Baldi doctrinam sequitur Felin. in d. c. si diligenti nu. 5. vbi limitat in alimentis debitis a filio patri ex Bart. in d. l. si quis a liberis. §. si vel parés. ff. de lib. agni. 4. Quia illa debentur ex quadam aequitate & non iure naturali, & Bart. ibi tenet quod non debeantur iure naturali sed ratione naturali. Syluest. tamen in summa verb. filij num. 25. tenet quod magis patri quam filio tenetur quis subuenire in extrema necessitate secundum Cin. in l. 2. C. de patrib. qui fil. dist. & nu. 26. intelligit Bar. vbi supra quo ad Theauri zare & alere constituta hereditate quasi secus sit in casu proposito.

Hista tamen non obstantibus contraria sententia in articulo principali est tenenda, imo quod transactio super alimentis futuris valeat facta cum iuramento etiam in consulto pratore, quam expresse tenet idem Bart. sibi tenet contrarius in l. si quis pro eo. nu. 17. ff. de fide iuss. quem sequitur Iaf. in dict. l. de alimentis. 1. col. nu. 3. & 4. dicens esse tutiorem opinio. & ibi Decius nu. 12. sequitur eam dicens veniorem videri de iure. & ibi Alciat. nu. 6. testatur eam esse receptiorem. communem quoque; dicit Alciat. in c. cum contingat num. 107. in princip. de iure iur dicit meliorem eam sequutus Iaf. in l. de his num. 11. ff. eod. de transact. idem in d. l. cum hi. nu. 11. (subdens, qd secundum hanc ipse consuleret, & q. 1. opinio. Bart. ibidem est falsa. hanc testatur communem eam sequutus Couarrui. de pact. in. 6. secunda parte. §. 6. in fi. fol. 105. dicit magis communem Ioan. Orof. in dict. l. cum hi in princip. & hac testatur communem plurimos referens & eam sequutus, inter quos refert Couar. & Orof. vbi supra dominus Anton. de Padilla in dict. l. de alimentis nu. 5. dicit communem & veniorem Mench. de success. creatio. §. 29. nu. 9. dicit etiam communem Couar. tantum allegans Ioann. Baptist. in suo A. Erario communis opinio. littera I. nu. 196. hac etiam opinio. nouissime plures allegans testatur communem insignis Ioanes a Rojas Inquisitor Valentinus in suo epithom. omnium success. c. 21. nu. 42. Potest tamen Bart. saluari a contrarietate. nam in dict. l. cum hi. in princip. tenet non firmari transactioem hanc cum iuramento quod potest intelligi de iure ciuili iuxta. l. non dubij. C. de legib. at vero Bart. in d. l. si quis pro eo nu. 17. iure canonico inquit firmari hanc conuentionem argumento text. in c. quauis pactum de pact. in. 6. & in c. cum contingat de iure iur.

iureiur. & ita concordat Bar. in his duobus locis dominus meus ubi supra ad finem dicti numeri. 5. & ante eum Alciat. in d. c. cum contingat nu. 106. Aduerte tamen, quod ius canonicum in hoc debet seruari etiam in foro ciuili, quia tractatur de iuramento obseruando, quod concernit peccatum & cum hoc iuramentum seruari possit absque interitu salutis eterne seruandum est in utroque foro, ut in d. c. quauis patrum cum similibus precipue in c. licet mulieres de iureiur. in. 6. Nec obstat fundamentum contrarie opinionis quia constitutio. d. l. cum hi. principaliter fauore priuato alimentarij introducta est ne fame pereat, secundario vero fauore publico, ut voluntates defunctorum exequantur, quod non est in consideratione iuxta notata in l. r. ff. solut. matri. iuncta. l. si quis nec causam & quod ibi notatur. ff. si cert. pet. Cum igitur forma & solennitas. d. l. cum hi. principaliter fuerit introducta in fauore priuatum consequens est, ut ei possit renuntari, quod secus fuisset si principaliter fauore publico esset introducta iuxta notata per glo. in c. de causis in princip. de offic. delegat. quam sequuntur Doct. ibidem & alibi, ut dixi in re per. l. nemo potest nu. 137. & 472. ff. de leg. 1. nec etiam obest, quod iuri prohibitiuo renuntia ri non potest iuxta gloss. communiter approbatam in l. r. c. ne fideiuss. dor. denur. quia id intelligitur preterquam si interueniat iuramentum, ut late diximus supra in. r. parte. capitul. 2. Et cum his remanet bene probata & fundata nostra communis opinio, quae habet, ut transactio super alimentis futuris facta inconsulto patre confirmetur iuramento.

5. Ex hac communi opinione intulit eleganter Gigas in tractatu de pensionibus. quae st. 45. nu. 9. & 10. fol. 240. ad finem vol. 15. tract. diuersi. doct. quod licet pensio constituta super aliquo beneficio ecclesiastico nudo consensu pensionarij remitti possit secundum Gomezium in duobus locis & Paul. de Rom. quos ibi refert nu. 8. hoc tamen non procederet quando pensio esset alicui assignata & expresse seruata pro alimentis: nam tunc remitti non posset in totum vel ad tempus sine autoritate superioris argumento text. in d. l. cum hi. per totam. Preterquam si remissio supra dicta pensionis pro alimentis seruata fieret cum iuramento, quia tunc valeret sine autoritate superioris per supra dictam communem opinionem, quam ibi refert Gigas. Hinc emanauit practica hodierna cancellariae apostolicae in

curia Romana sanctissimi domini nostri Pij V. quia non admittit sanctitas sua resignatio nem seu renuntiationem alicuius beneficii ecclesiastici libere factam sine reservatione alimenterum competentium, nisi constet, quod renuntians habeat aliud beneficium, quo se alere possit.

6. Nunc supra dicti communis opinio de transactione iurata limitatur primo quando transigens post transactionem ad summam inopiam peruenisset, nam hoc casu poterit ab solutione a iuramento petere & ea obtenta alimentera exigere secundum Alciat. in d. c. cum contingat. n. 107. quem sequitur Couarrui. ubi supra. sequitur etiam dominus Anton. de Padilla. in d. l. de alimentis num. 6. ubi exilimat ipse praeterea, etiam si huic extremis necessitati derogare quoque uoluerit alimentarius, adhuc fidem esse infringendam, quasi non possit hic mortem etiam uolens oppetere, ut in l. non tantum. ff. de appel. quae ampliatio huius limitationis mihi placet intelligendo eam in casu, quo loquitur, quando renuntians postea peruenit ad summam inopiam, ita quod nec ex ministerio aliquo, vel aliunde possit se alere argumento. text. in l. si quis a liberis in princip. in vers. sed & si filius. ff. de lib. agnos. alias enim si se alere posset aliunde, secus existimarem.

7. Et pro hac prima limitatione facit optimam doctrinam Specula. in titul. qui fil. sint legitimi. nu. 12. vers. sed pone quida. ubi tenet, quod si pater emancipauit filium & dedit ei partem, filius iurauit non petere de cetero alimenta a patre nunc laborat inopia, hoc non obstante poterit petere a patre alimenta quia tale pactum est contra ius naturale & ideo non valet: pater enim tenetur alere filium secundum naturam, ut in cap. ius naturale. r. distinct. cum alijs iuribus ibi allegatis per ipsum.

8. Secundo principaliter supra dicta communis opinio limitatur, si tempore transactionis iuratae notorie apparet paupertas vel verosimilis fames transigentis: nam tunc etiam a principio non firmaretur iuramento transactio, quia iuramentum hoc casu videtur esse contra ius naturale, unde non valet pactum quod filius non petat alimenta a patre, ut tenet Speculator ubi supra. Et hanc secundam limitationem in terminis tenet Alciat. in d. l. de alimentis nu. 6. & in d. c. cum contingat num. 107. post Irtol. ibi & Federic. de Senis consil. 60. in fine quos ibi refert. quos etiam referens habet limitationem sequitur Couar. ubi supra secundum quam

quam affirmat quod ipse proculdubio in contra uersa lite sententiam diceret, sequitur etiam Ioann. Baptist. ubi supra. Et has secundas limitationes tradit & tenet in terminis Ioann. a Rojas ubi supra. n. 43. & 44. ubi inquit petendum esse prius relaxationem iuramenti ad effectum agendi, quam concedit iudex habita summaria cognitione renuntiationis & paupertatis.

9. Tertio communis opinio supra dicta limitatur per Mencha. de success. creat. §. 18. nu. 169. ut non procedat si alimentarius iurasset prius super huiusmodi alimentis se minime transacturum, nam si postea transigat, & iuret non valebit transactio quoniam prius iuramentum adiuuat ius commune, sequitur Anton. de Padilla ubi supra.

10. Adde quod regulariter non valet iuramentum nec est seruandum quando quis iurat de non transigendo, quia videtur contra bonos mores, ut cum Ioann. Baptist. Caecialup. tradit Mar. Soc. lun. consil. 32. nu. 13. volu. 3.

Index. Cap. III.

1. Transactio facta post sententiam, quae transiit in rem iudicatum est nullius momenti, & ratio huius assingnatur.
2. Hoc limitatur quando negatur iudicatum esse vel ignorari potest an iudicatum.
3. Transactio etiam in criminalibus fieri non potest post sententiam, quae transiit in rem iudicatum.
4. Hoc fallit quando proceditur contra absentem secundum formam traditam a iure regio in casibus, in quibus de iure habet locum transactio.
5. Transactio facta post sententiam, quae transiit in rem iudicatum non solum non valet ut transactio sed nec etiam de pactum nudum.
6. Iuramentum in proposito adiectu dicta transactioni de non controueniendo operatur ut faciat valere transactionem omni meliori modo, quo potest.
7. Iuramentum ex herba Bethonica habent eandem virtutem ac si in transactione compromisso esset adiecta clausula, non obstante re iudicata.
8. Transactio facta post sententiam transactam in rem iudicatum valet adiecta clausula non obstante re iudicata.
9. Iuramentum est sicut herba Bethonica ad omnia mala bona.

De transactione facta post sententiam.

Rasactio facta post sententiam, quae transiit in rem iudicatum, est nullius momenti, ut in l. si causa cognita. C. de transact. & in l. & post re. ff. de transact. & in l. eleganter. §. & si post. ff. de condi. indeb. cuius ratio est, quia hoc casu nullum est dubium, & transactionis materia est dubietas litis, prout regulariter presumitur quia dubius est litis euentus, ut in l. r. ff. de transact. & per negationem efficitur res dubia, ut in l. 3. C. quibus ad libert. proclam. non licet. ibi. si fuerit negatione dubium, & ibi expresse notat glo. verb. dubium. de quo videndus est late Felin. in cap. si clericus laicum de for. compet. & in c. coram. col. penulti. de offic. deleg. & in cap. super eo. de testib. cog. & Ias. in l. r. circa finem. ff. de transact. & Doct. omnes in d. l. post rem. Cum ergo in hac transactione, quae fit post sententiam transactam in rem iudicatum, quae appellationis, vel in integrum restitutionis remedio suspensa non est, deficiat forma, hoc est dubietas, consequens est, ut sit nullius momenti, ut probant supra dicta iura, precipue text. in dict. §. si post. ibi, quia placuit transactionem nullius esse momenti. Forma enim est, quae dat esse rei, ut in l. Iulianus. §. si quis. ibi. nam mutata forma prope interimi substantiam rei. ff. ad exhiben.

2. Ex quo supra dicta principalis conclusio limitatur. per l. post rem. ff. eodem quando negatur iudicatum esse, vel ignorari potest, an iudicatum sit, quia adhuc illis subesse possit, quia cum tunc sit dubium, consequens est, ut possit fieri transactio etiam post rem iudicatum a qua non est prouocatum per supra dicta, precipue per text. expressum in dict. l. & post rem iudicatum.

3. Alia & secunda limitatio assignari potest in proposito, ut licet supra dicta principalis conclusio procedat etiam in criminalibus secundum Dominum Anto. de Padilla. in l. r. transigere. C. de transact. nu. 4.

4. Tamen quando sententia in criminalibus fertur contra absentem iuxta formam, & ordinem datu ad procedendum contra absentes per l. huius regni bene admittitur, & valet transactio, in casibus, in quibus de iure habet locum, cum post annum admittatur eodem natus in absentia ad probandam innocenciam suam.

suam circa pœnas corporales per dictas. Il regias, ita in terminis tenet alios allegans Aueda. Respon. 15. num. 17. secundum veterem impressionem, & secundam novam, num. 7. sequitur Domi. Anto. de Padill. in l. transigere nu. 4. C. de transact. Sed quia materia hæc bene lecta est per Doct. in supra dictis locis ordinarijs præcipue per Dominum Ant. de Padill. in dict. l. si causa cognita, ideo eam omittam agens tantum de questione ad nostrum tractatum sectante, scilicet, an transactio huiusmodi facta post sententiam transactam in rem iudicatam nullo subsistente dubio firmetur iuramento?

5. Et primo est aduertendum quod transactio hæc sine iuramento non solum non valet vt transactio, sed nec etiam vt pactum nudum, vt tenet Bar. in l. ff. de transact. & ibi Doct. præcipue Iaf. nu. 17. Ioana. Orosc. num. 2. ex quibus constat hanc esse communem opinionem: hæc etiam opinionem sentit glos. fin. in d. l. si causa cognita. Quam ibi in hoc expedit Bart. nu. 7. eam sequutus & ceteri Doct. quos refert Domi. Ant. de Padill. num. 16. ex quo etiam constat hanc esse communem sententiam.

6. Nunc ad nostram questionem, si igitur in prædicta transactioe adiciatur iuramentum de non contraveniendo operabitur, vt faciat valere transactioem omni meliori modo, quo potest, cuius iuramenti hæc est natura, vt cuiuscunque actui illud accedat, faciat illum valere omni meliori modo, quo potest, iuxta text. in l. cum pater. §. filius marit. ff. de legat. & quæ ex illo text. late diximus supra in 2. part. c. 2. Itaque valebit transactio hæc iuramento firmata non vt transactio, quia deficit forma, & substantia eius, sed in vim pacti. Atque ita in terminis nostris attribuens hanc vim, & firmitatem iuramento tenet Bar. per text. ibi in l. si quis maior. nu. 9. C. de transact. & sequuntur Iaf. & Orosc. vbi supra & idem Iaf. in d. l. eleganter in principio. nu. 8. ff. de condit. indeb. & dicit communem opinionem Alciat. in e. cum contingat. nu. 103. in fi. secundum meam impressionem de iure iur. hanc etiam testatur communem Curtius Iunior in l. 2. nu. 7. C. de transact. hæc etiam opinionem sequitur Doct. in d. l. si causa cognita. quos refert & sequitur Domi. Ant. ibidem nu. 16. vbi etiam refert Alciat. vbi supra dicentem communem. Sed eum refert in pu. 184. secundum aliam impressionem, in meam tamen quæ est nouissima est in d. nu. 103. ad finem. vltra quem hanc opinionem sequitur dicen tenendam in iudicando,

& consulendo eam bene, & late probans & defendens ab impugnationibus Baldi & Fulgof. in d. l. si quis maior. & Rom. in l. r. §. si quis ita. ff. de verbo. obligat. tenentium contrarium refpondens eius fundamentis Cur. Iun. in d. l. si causa cognita num. 38. & sequentibus vsque ad numerum. 56. exclusiue.

7. Et dicens num. 38. quod iuramentum, & herba Bethonica habet eandem virtutem ac si in transactioe, & cõpromisso esset adiecta clausula, non obstante reiuudicata.

8. Quæ adiecta valeret transactio, vt ibi tenent, & limitat omnes Doct. præcipue Domi. Anton. num. 17. dicens communem.

9. Et tandem Cur. num. 4. i. inquit, q. patruus faus solebat dicere, & postea inuenit Laudel. etiam ita dicere, q. iuramentum est sicut herba Bethonica ad omnia mala bona, hæc est itaque vera & communis opinio, & tenenda absque dubio. Pactum igitur, hoc in cuius vim valet transactio hæc iurata, valet, & est seruandum omnino in vtroque foro argu. text. in d. c. quanuis pactum. de pact. in 6. cum similib. Neq. oberit, si dicatur esse pactum nudum, ac proinde de iure communi non producere actionem efficacem, sed exceptionem, quia respõdo iuramento supra dicto esse vestitum, ac proinde producere efficacem obligationem, & actionem, præcipue attento iure regio, & canonico supradicto, & in c. r. de pact. & ideo seruandum esse omnino, vt dictum est supra & in r. parte huius tractatus. c. 34. vbi egimus de pacto nudo, an firmetur iuramento.

Index. Cap. V.

1. Causa civiles regulariter debent terminari intra triennium a tempore litis contestatæ, criminales vero intra biennium.
2. Causa arbitraria intra quod tempus debet terminari.
3. De iure canonico instantia non perit triennio.
4. De consuetudine instantia non perit triennio nec biennio.
5. Prorogari an possit de partium consensu triennium instantie.
6. Cautela ad hoc vt instantia non remaneat sine effectu post triennium, vt partes eam post triennium restituerent simul cum omnibus actibus inchoatis.
7. Prorogari an possit instantia vltra triennium cum iuramento & numeris sequentibus.
8. Renunciari non potest etiam cum iuramento statuto concernenti publicam utilitatem.
9. Prorogatio iurata instantia vltra triennium non tenet in

net in præiudicium iuris publici.

10. Prorogari an possint partes terminum decem die rum a lege regia concessum iudicibus del regimientio ad proferendam sententiam in causis appellationum ad se delatarum? & numeris seq.

11. Iudex potest sententiam proferre in causa etiam post lapsum termini instantie si per statum est imposita pena iudici non sententiam intra certum terminum. Itē quando reus confessus est. Item quado fertur sententia absolutoria ab obseruatione iudicij.

12. Sententia lata post terminum instantia lapsum est nulla tanquam a non iudice lata & prima transit in rem iudicatam.

13. Sententia lata post terminum præfixum iudici, & iuris dictioni est nulla & pena debetur, secus si terminus erat præfixus iudici tantum, quia tunc sententia lata post dictum terminum valet & iudex punitur.

14. Tempus legale potest prorogari quando est appositum in fauorem partium secus si sit appositum iuris dictioni ordinaria.

15. Instantia appellationi non currit appellanti interveniente compromisso, vel expresso consensu partium ad id, quando terminus ille præfixus instantia tantum, secus vera si præfixus iuris dictioni iudicis, ita de post terminum non remaneat iudex.

16. Terminus præfixus iuris dictioni, vel iudici & iuris dictioni, an possit prorogari, propter magnitudinem cause, vel propter plures in casibus maioribus ab interlocutoria appellationes, vel propter testes qui sunt vltra mare? Terminus vltra marinus locum non habet in causis appellationi delatis ad consistorium ciuitatis vel villa ex l. regia.

17. Minor non restituitur aduersus instantiam lapsum in causa appellationis ad concilium ciuitatis pertinenti ex l. regia.

18. Iuxta in l. Properandum. §. si. C. de iudic. procedit etiam in ecclesia: quia ipsa (sicut nec minor) non restituitur aduersus instantiam triennij lapsum nisi in subsidium, eius administratore vel procuratore non existente soluendo.

19. Partes si promittant (maxime cum iuramento) stare sententia ferenda per decuriones ciuitatis vel villa etiam post terminum & illam seruare, nec contra illam agere de nullitate, tenentur hanc conventionem seruare saltem in vim pacti.

20. Prorogare non possunt partes in causa appellationis summam & qualitatem, de qua decuriones possunt cognoscere.

21. Iudex incompetens ratione causæ principalis, potest alterutram partem, si ius dicitauerit, in expensis condemnare.

22. Iudex laicus potest clericum coram se laicum conuenienti, condemnare in expensis si clericus succubat.

23. Iudex incompetens quia iuris dictioni sua expirauit potest condemnare in expensis & declarare appellationem desertam & sententiam transactam in rem iudicatam etiam parte non petente.

24. Pars in cuius fauorem lata est sententia maioris summa, non potest dicere se esse contentum cum illa summa, de qua decuriones possunt cognoscere ad hoc vt ad eos causa deuoluatur.

25. L. Ampliorem. §. fin. C. de appellat. intellectus & numeris sequentibus.

26. Iuris dictioni sufficit quod in principio sit fundat licet in calculo ferenda sententia aliquid appareat, quod a principio esset oblatum iuris dictioni.

27. Si tempore sententia summa reperitur maior quam prima specie videatur, non impeditur iudex super toto pronuntiare.

28. Ratione dubij cognoscitur & pronuntiat vltra iuris dictionem ordinariam iudicis.

29. Decuriones supra dicti non possunt cognoscere de causa ad se delata per viam appellationis, si in processu non constat de fundamento sua iuris dictionis, hoc est, de quantitate rei vel facti in sententia contenti.

30. Negatio licet iuris dictionem non excludat operatur tamen quod promitti debeat summaria cognitio de veritate qualitatis.

31. Decuriones supradicti possunt in gradu appellationis cognoscere de maiori summa quam sibi a l. regia per mittitur in casu notabili hic posito.

De instantia triennij in civilibus & biennij in criminalibus. Cap. V.

Ausæ civiles regulariter debent terminari intra triennium a tempore litis contestatæ, exceptis, causis fiscalibus, vel publicarum functionum, causæ vero criminales intra biennium alijs perijt instantia, vt in l. properandum. in prin. C. de iud. & in l. si. C. vt intra cert. tem. cum. quest. termin. & vtrunq. probat text. in l. 9. ad fin. tit. 6. par. 6. & illud de causis criminalibus approbat etiam in l. 7. vers. otrosi titu. 19. par. 7. vbi additur. Que si ex este medio (scilicet, duorum annorum) non puerit scaber la verdad del acusado, tenemos por bie que sea sacado de la carcel en que esta preso, e dado por quito, e den pena al acusador, q. profecto est notabile.

¶ In iudicibus autem arbitris intra quod tempus debeant causam decidere, si partes hoc expresse

mentum, liberetur certam dando pecuniam pro quolibet corbe ea expressa ratione, vt populus abundet hominibus, qui possint solvere collectas, hoc casu non poterit huic statuto renuntiare etiam per pactum iuratum, quia concernit publicam utilitatem, quod sequitur, & bene declarat Alciat. vbi supra. d. n. 28. & c. 29. & sequentibus. Quæ opinio in hoc ultimo verior est secundum Couar. vbi supra in versu. quarto ab eadem. quam testatur communem Mench. vbi supra. nu. 26. qui tenet contrarium, imo qd iurans hoc casu non possit opponere exceptionem prædicti statuti, cum iuramentum suum possit seruare absque dispendio salutis æternæ, ergo seruandum est in sui præiudicium.

Histamen omnibus nõ obstatibus in articulo nostro principali prorogationis instantiæ factæ cū iuramento ex cõsensu partiũ, contrarium, imo qd valeat, & teneat, & sit seruandum, in secundo casu & membro principali & alibi, quæ & Petrum de Anchor. huius opinionis auctorẽ referens sequitur Felin. die penul. nu. 13. de iud. quia tale iuramentum non est contra ius canonicũ, a quo iuramenta regulantur, vt in. d. c. cum contingat. cum similibus, & ita intelligitur. d. c. si diligenti. Nã ibi actus erat expresse reprobatus a canone, quod non est in hoc casu, imo permissus, quia de iure canonico, vt supra dictũ est, instantia nõ expirat triennio, & ita Imol. & Felin. hanc secundam opinionem tenent non solum in foro canonico, scilicet, ecclesiastico, sed etiam in foro seculari, vt liget hoc casu iuramentum, & merito cū finis in materia cõcernenti peccatum, in quo casu statum est in vtroq; foro iuri canonico. Ergo cum iuramentum hoc possit seruari sine interitu salutis æternæ, conueniens est, vt omnino seruandum sit, in vtroq; foro, vt in dict. c. cum contingat. & in. d. c. quãuis pactum. & in. c. licet mulieres. de iureiur. in. 6. cum similibus. Neq; contra hanc rationem obstat alia ratio Couar. vbi supra. versu. sed si quis dicentis. qd est sit differentia inter ius civile, & canonicum in hoc de preemptione instantiæ per triennium ipso tamen reclamante non ex eo sequitur iuratum conuentionem posse præiudicare iuris ciuilibus sanctionibus quoad civile forũ propter publicam utilitatem, a qua fundamẽtũ & rationẽ habet iuris Cæsarei constitutio, vide de vtinquit ipse nec mirũ cuiquam videri debet, aliquid esse vtile foro ciuili, & seculari, quod non ita vtile sit foro põficio. Sentit

itaq; in hac satisfactione insignis præsul, quod in prorogatione iurata instantiæ sit etiã differentia inter ius civile, & canonicũ, sicut in prorogatione simplici absq; iuramento facta, quã differentia in prorogatione iurata cum Imol. in. d. c. penult. & Bart. Socin. in regul. 182. incipit. in instantia causæ principalis refert, & videtur sequitur Didac. Perez vbi supra colu. 736. in fine. Mihi tamen non placet hæc differentia in proposito, nec ratiõ supra dicta præsulis, imò indistincte tenendũ cõseo in vtroq; foro iuramentum partium ligare ipsosmet iurantes ad obseruationem sui pacti iurati, ita vt minus nõ possint opponere lapsum, nec preemptionem instantiæ per triennium aliã de iure civili inductam, quia id iuratur, & seruari potest suam iuramentum absq; interitu salutis æternæ. Et cum hoc, scilicet, non seruare iuramentum, respiciat peccatum, standum est iuri canonico in hoc etiam in foro ciuili, vnde nõ est curandum de publica utilitate, ob quam lex ciuilibus introduxit preemptionem instantiæ per triennium, quia maior sanior veritas in obseruatione iuramenti respectu iurantium, quam in eo, quod vt suis sumptibus parcat, instantia finitur triennio. Præcipue cum, vt recte considerauit Gregor. Lopez vbi supra, maiores sumptus fierent, si instantia finitur triennio, cum iterum de nouo inchoanda, & tractanda esset lis, si in primo triennio nõ fuit decisa, item etiam attentata generali consuetudine, quæ vt supra dictam est, habet vt non obseruetur dispositio. d. l. properandum in principio, cum similibus: Et ita inuenio, qd postea statim eadem col. idemmet Couar. sentit hanc eandem opinionem dicens verum esse, qd Bar. sentit in. l. Seius. & Augerius & ibi tenent Imol. & Alex. scilicet, conuentionem istã de proroganda instantia iuramento confirmata etiam si ea valida sit, id tantum inducere, vt non possit alter ex litigantibus proprio nomine, & ratione priuati commodi opponere exceptionem instantiæ finitæ, licet triennium sit transcursum. Habemus igitur secundũ hoc plures huius secundæ principalis opinionis auctores, quã etiam sequitur Mench. vbi supra d. n. 25. ex eo, quia etiã si litigantes per totum tempus vitæ suæ detineantur in talitate, nullus aliorũ ciuium legitur ex illa causa, & dilatione, & ibi respondet ad. d. l. 2. & l. quem admodum. C. de agricol. & cens. lib. 1. licet statim teneat ipse Mencha. cõmunem, vt supra eum retuli, sed nihilominus teneo hanc secundam veriorẽ opinionem.

¶ Quæ

¶ Quæ quidem secũda opinio contra cõmunem de iure ciuili verissima apparebit, & efficitur si teneamus limitationem ad eam, quæ colligitur ex Alciat. vbi supra. d. n. 29. vt prædictum iuramentum non teneat in præiudicium iuris publici, sicut nõ teneret in præiudicium cuiuscũq; tertij, vt in. d. c. cū contingat. cum similibus. licet respectu iurantium valeat, & teneat, & liget eos, quo minus possint controuenire. Procurator tamen reipublice nomine ipsius possit petere, vt nõ obstante prorogatione iurata partium declaratur per iudicem instantiam perijisse triennio, & vt amplius super ea non procedat, qd ita dispositum est a iure in fauorem principaliter iuris & utilitatis publicæ, ne lites fierent immortales, & homines longioribus instantijs pauperes efficiantur quia expedit reipublice diuites habere subditos, quia in ipsius præiudicium partes non poterunt illi iuri renuntiare, nec iuramentum in præiudicium tertij seruandum est, sed tantum in præiudicium iuratum, vt in dictis iuris probatur. Quo fundamẽto Alciat. vbi supra tenebat cõmunem opinionem, sed hoc fundamẽtum, vt vides, non directè probat cõmunem, sed tantum respectu huius limitationis, hoc est, respectu publicæ utilitatis, non vero respectu partium iurantium, ip quibus verior, & omnino tenenda est in iudicando & consulendo tanquam securior in animæ iudicio nostra secunda opinio. Quam etiam limitationem sentit Couar. in verbis supra relatis, & eam tenet expresse Mench. vbi supra. numer. 26. ad fin. dicens hoc esse in vsu forensi vtilissimum, & ita remanet bene, intellecta materia hæc.

¶ Vltimò pro cõplemento huius. c. & ex prædictis dum diximus esse magis communem opinionem, quod partes de cõmuni consensu possint prorogare instantiam breuiorem trienio assignatam, per statutum, inferatur ad decisionem optimæ quæstionis in præctica, & ad intellectũ. l. 6. tit. 16. lib. 3. ordin. quæ hodie est. l. 7. tit. 18. lib. 4. nouæ recopil. quæ loquitur de appellatione, quæ debet fieri ad concilium ciuitatis, vel villæ in causis ciuilibus a decem millium dipõdiorum summa infra, in quibus a concilio deputantur duo iudices ad cognoscendum de vnaqueque illarum causarum ad ipsum concilium delatarum per appellationem, qui quidem iudices debent causam decidere infra decem dies post transcriptos aliostriginta, quos lex illa concedit partibus ad concludendum sub certis pœnis. Nam ex

supra dicta magis cõmuni opinione infertur, quod poterunt partes ipsæ prorogare de cõmuni consensu tẽpus hoc, siue terminum decem dierum, & extendere illum in alios dies, quos voluerint, ita qd feratur sententia per decuriones post dictos decem dies de cõsensu ipsarum partium.

¶ Pro qua opinione etiã facit, quia cõmunis opinio, quã supra diximus, vt instantia triennij non possit de partium consensu vltra prorogari, limitatur præterquã si per statutum sit imposita pœna iudici nõ sententiã intra certum terminũ, quia tũc bene potest postea sententiare, ita tenet, & limitat Felin. in. c. de causis nu. 8. de officio deleg. vbi etiam limitat, quando reus confessus est, item quando fertur sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, casũ de limitatione ponit Decius ibidẽ. n. 10. vbi latius examinat illã de reo cõfesso, sed in. d. l. regia imponitur pœna prædictis decurionibus iudicibus nõ sententiã intra dictos decem dies, igitur poterunt postea sententiare maxime de consensu partium, & sententia erit valida.

Histamen omnibus nõ obstatibus & alijs pluribus, quæ adduci poterant in cõfirmatione nõ supra dictæ opinionis, contrariũ in terminis. d. l. regia, imò qd sententia lata per dictos decuriones in gradu appellationis post dictũ terminũ decem dierum etiã ex cõsensu & prorogatione partium sit nulla, tenet latissime, & bene probat allegans alios Doct. ita tenentes in terminis similis statuti Franc. Auil. in forma secretæ syndicat. in. 49. interrogatione in gl. condẽnar. nu. 5. fol. 285. & iterum breuiter ibidẽ. nu. 13. ad finẽ dicti numeri. Hanc etiam opi. simpliciter tenet Didac. Per. in. d. l. regia col. 1296. vbi licet referat relatos per Auiles vbi supra. pro prima opinio. supra dicta, non dicit ipsum Auiles tenere hanc opin. eandẽ etiã tenet Auenda. in. c. 6. Prætor. 1. part. nu. 3. fol. 68. & in secundo Respon. nu. 10. quæ opinio probatur in. d. l. regia põderãdo eã in duabus partibus. Primò dum dicit, quod dicti iudices qui intra decem dies non deciderint causam vltra pœnã ibi positã soluunt interesse parti: ergo si postea decidãt, nõ valet sententia, quia si valet, nõ erat necessarium soluere interesse parti quando quidẽ sententia valebat, & profereõ eã extra terminũ liberãretur ab illis pœnis, & interesse parti soluendo. Secũdo probatur eadẽ opinio vltèrius in illa. l. regia in versu. *Es la parte q se finiere agrauada no hziere sus diligencias por manera que dietro de los dichos diez dias se pueda ver y determinar el pleito, mandamos que*

de en adelant e la Sentencia que de firme y passa-
en cosa ju7 rada. Quibus verbis clare innui-
tur, quoniam intra decem dies debet determinari causa,
& non postea, aliam primam sententiam transibit in
rem iudicatam.

12. Tercio quia sententia lata post terminum
instantiam lapsam, est nulla tanquam non iu-
dice lata, & prima transit in rem iudicatam,
quae opinio est communis secundum Alex. con-
s. 104. nu. 1. vol. 5. & eam testatur communem
plures allegans Sebastian. Vantius vbi sup.
nu. 151. vbi ampliat hoc procedere etiam si in-
stantia huiusmodi foret per statutum, vel etiam
legē communē diminuta & abbreviata, prout
est in causa appellationis, pro qua expedienda
datur annus, & ex causa biennii vt in c. Ro-
mana de appel. & in clemen. sicut eodē tit. &
prout etiā contingit in nostro proposito. d. l.
regiz. Quarto pro hac opinio. allego expres-
sam. l. regiam quartam tit. 26. par. 3. vbi eum
lex illa in sui principio dixisset. Nulla est sen-
tencia, en que no se acertaron a ju7 rarla, rados los ju7
radores aquei sue encomendado que ju7 rassen el pley-
to; subdit statim. Eijo mismo seria quando los fue-
se otorgado de ju7 gar fasta el tiempo cierto, e ellos dies
sen su ju7 rari despues que fue se acabada aquel tiem-
po en que les fue otorgado poder de ju7 gar. Et ita est
tenendum cum hac secunda opinione, quam
etiam nouissimē tenet Auendan. & latissimē
fundat in Respon. 26. per totum.

13. Non obstant fundamenta & Doct. sup. ad-
ducta. & quae adduci possunt pro prima opin.
contra hanc secundam quia procedunt quan-
do terminus praefigitur tantum iudici, qui
aliam habebat iurisdictionē in causa illa. & in
alijs ultra terminum illum sibi ad sententiandū
praefixum, vt constat ex Auiles vbi sup. tunc
enim licet proferat sententiā post terminū si-
bi assignatū, valet sententia, licet iudex pu-
niatur per text. in l. 1. c. vt omn. iudic. tā ciui-
les, quam militar. tradit. Abb. in. c. penul. n.
7. & ibi Doct. de iudic. & alibi saepissime, pre-
cipue in c. de causis de offic. deleg. & Alex.
cons. 24. vol. 6. Et potest fingi exemplū huius
in Auiles in casu legū huius regni praecipien-
tium vt iudex teneatur causam sententiare dif-
finitiuē infra viginti dies post quā fuerit a par-
te super hoc requisitus, & interloquutoriz in-
fra octo dies sub certis poenis. Nam tunc etiam
si intra illud tempus non pronuntiet, sed pos-
tea, valet sententia quia adhuc remansit iu-
dex, & a iudice competente est lata.

Pro quo etiā facit communis illa opin. qua
pluribus relatis tradit. Vantius vbi supra nu.

123. quae habet quod sententia lata post ter-
minum statuti, vel legis valet quando ver-
ba iudici directa, essent instructoria, & quasi
officij sui excitatoria, vt puta iudex expediat
siue quādo fuissent prohibitoria adiecta poe-
na. Secus vero erit quando terminus praefigi-
tur iurisdictioni, & instantiae, quia eo tran-
sacto extinguitur instantia, & iurisdictione, vt cla-
rū est & probatur praeterea in. d. l. regia quae
tantum concedit illis decurionibus nomina-
tis in concilio ciuitatis, vel villae, iurisdictionē
& terminū decem dierum ad pronuntiandū sen-
tentiā diffinitiuā, & illis transactis non reman-
ent iudices, & sub hac cōditione, & qualita-
te lex illa cōcedit hanc iurisdictionē illis iudi-
cibus, vt intra illū terminū decident causam,
& nō ultra. Ergo si ultra proferant etiā de con-
sensu partium sententia erit nulla, quia lata a
nō iudicibus, sicut si lata fuisset a quolibet ex
traneo nullā penitus iurisdictionem habēte,
quia rectores post dictos decem dies nullam ha-
bent iurisdictionem, vnde partes licet confen-
serint, vt iudices ferāt sententiam post termi-
nū, poterunt nihilominus sententiae non ob-
dire, tanquam nullae, quia pacto priuatorū iu-
risdictio dari non potuit, vt in l. priuatorū. C.
de iuris omn. iud. ibi. Nec quis statuit rei iudi-
catorē continet auctoritatem. Pro qua respon-
sione (vlt. Abb. & Auiles vbi supra) allego
doctrinam Cardinal. in clementina. 1. nume.
26. de restit. in integ. vbi inquit, quod quādo
terminus praefigitur iudici, & iurisdictioni, sen-
tentia post illum terminum lata est nulla, &
poena debetur, si vero iudici tantum, valet sen-
tentia post terminum & iudex punitur. Ergo
cum lex nostra regia, terminū praefigat iudi-
cibus, & iurisdictioni, consequens est quod
post illum terminum non possint sententiam
proferre, quia iam nō sunt iudices, q. si profe-
rant, sit nulla, nēdum sine consensu partium,
sed etiam cum eo per supradicta, & renet pra-
eterea Czopola in. l. quod si nolit. §. si quid ita
venierit. nu. 5. ff. de x dil. i. edict.

14. Vbi cum Ricard. de Malumb. & Bald.
tenet, quod licet tempus legale possit pro-
rogari, est verum de tempore appositum in
favorem partis, secus si tempus esset apposi-
tum iurisdictioni ordinariā, quia quando tē-
pus est appositum instantiae, vel iurisdictioni
instantiae non potest prorogari. Et quod
sententia lata post terminum praefixum cau-
sa, & instantiae, vel iudici, siue eius officio &
iurisdictioni simul, sit nulla tenet plures alle-
gans Vantius vbi supra num. 119. & sequenti-
bus.

bus. Omitto nunc, quod hodie per dict. l. re-
giam. 7. lib. 4. nou. recop. reg. tit. 18. ad finem
dict. l. videtur nouissimē diffusum quod di-
cti rectores possint exequi suam sententiam,
dum dicit lex. *Mandamos a los dichos jueces que
despues de dada la dicha sentencia y pronunciada en
rengimiento a la executen luego, &c.* Quod non cō-
mitterebatur antea per petitionem de Vallado-
lid. ann. 1558. rectoribus sed iudicibus, ciuita-
tis vel villae secundum Auiles vbi supra num.
18. fol. 291. quia. l. illa nouae recop. in hoc, si
intelligamus, quod cōmittit executionem
sententiae rectoribus, debet intelligi intra di-
ctum terminum & non postea, vel illa verba
Mandamos a los dichos jueces. debent intelli-
gi de iudicibus ciuitatis vel villae in quibus lo-
quitur dictum c. de cortes de Valladolid. trā-
latū in dict. l. nouae recop. vt non corrigat ip-
sum, sed iuxta id intelligatur. Pro quo faciunt
etiā verba d. l. in principi. *Ni los jueces de que
se appellare.* Ergo ad illos referri possunt & refe-
renda sunt d. verba finalia eiusdem. l. ne corri-
gant cap. illud regium ex quo deductus fuit
finis dict. l. & hoc videtur verius.

15. Ex quibus primo inferitur quod licet instā-
tia appell. regulariter non currat appellanti,
interueniente compromisso vel expresse cō-
sensu partium ad id, vt probat text. in clemē-
tina quādiu de appellat. per quem text. est
communis opinio, quod tempus instantiae ap-
pellationis, possit suspendi per partes, licet
non prorogari, secundum Augustinum Ve-
roi. quē refert Didac. Perez in rubri. tit. 1. lib.
3. ordin. col. 737. in principio, vbi dicit, quod
August. Veroi. in loco per eum citato agit
egregie de intellectu. d. clem. quādiu. Tamē
text. ille & communis opinio supra dicta de-
bet intelligi, quādo terminus ille praefigitur
instantiae tantum, non vero iurisdictioni ip-
sius iudicis, ita vt post terminum non remane-
at iudex vt in casu d. l. reg. decurionum, quia
in terminis dictae. l. regiz. non habebit locum
dicta clem. quādiu, nec communis opinio su-
pra dicta, cum iurisdictione illa data a lege pro
certo tempore non possit suspendi, nec proro-
gari per partes ultra, per supra dicta.

16. Secundo ex supra dictis omnibus inferitur
non bene dixisse Abbati attribuentem Gui-
liermum Casiador. dec. 9. de appell. num. 9.
fol. m. h. 133. scilicet. quod quāuis iudex ne-
queat finito tempore aliquid facere, si termi-
nus sit praefixus iurisdictioni, vel iudici &
iurisdictioni, tamen quando lis protrahitur
ultra terminum a iure communi, vel statuto

praefixum non ex impedimento alicuius, sed
ex magnitudine causae vel propter plures in-
casibus maioribus ab interlocutoria appella-
tione, item si statutum praefigat duos men-
ses, & actor dicat se habere testes ultra mare,
taliter quod requiritur maior dilatio, quam
sit terminus totius instantiae, quod possit pro-
nuntiarī ex eo, q. non potest imputari parti-
bus, vel iudici, quoniam terminus debet reci-
pere interpretationem a iure, videlicet, si cau-
sa intra terminum expediri possit, quod de
commoda, & possibili iuxta materiam subie-
ctam expeditione ciuilitate accipiendum est
data competenti dilatio, ne probationum
necessarium copia, & facultas subtrahatur,
aut coarctetur. Quia vt ipse Casiad. dixerat
nu. 1. eiusdem dec. secundum dictum Cini,
& Dini, quod refert Bal. in. l. si cum ipse. ff.
de excusa tutorum. si cauetur statuto, quod
quaelibet causa infra tres menses decidatur,
& aduersarius ad longinquas partes gratia te-
stium producendorum dilationem petat, quae
ultra illud tempus extendatur, non obstante
statuto pars debet audiri, & post menses tres
de causa cognosci, ad quod etiam allegat fina-
lem doctrinam Speculati. de qua per eum. &
Iaf. in. l. proferendum. in principio col. 6. in.
5. limitatione. C. de iud. sequentem dictum
Bal. vbi supra. Vnde infert idem Casiad. vbi
supra numer. 8. ad finem, quod licet supra di-
cto casu nequeat prorogari tempus, nec post
terminum iurisdictioni appositum sit pote-
stas definiendi, neq. cognoscendi, hoc tamen
fallit ex causa, puta quando probatio est fa-
cienda ultra mare, vel in alias longinquas par-
tes iuxta doctrinam Abb. quem refert in cap.
penult. 3. col. de iud. & iuxta doctrinam Cin-
Din. Bald. & Iaf. vbi supra. Nam certē haez
opin. Domini episcopi Guilier. Cass. in ter-
minis supradictis in quibus eam cōstituit. d.
nu. 9. nō est vera, scilicet, quādo terminus pra-
fixus est iudici, & iurisdictioni, quia hoc ca-
su, vt cōstat ex omnibus supra dictis circa in-
tellectum. d. l. regiz. De las appellaciones.
post lapsum dicti termini legalis nulla iuri-
dictio remanet iudicibus appellationis, quia
terminus fuit datus sibi, & iurisdictioni, ac per
consequens nullo modo potest prorogari nec
de partium consensu, nec per petitionem lon-
gissimae dilationis ad probandum ultramare,
quia partes nō possunt nō habēti iurisdictionem
eā dare, vt supra dictū est, neq. eo, q. par-
tes habeāt testes ultra mare, durat iurisdictione
iudicibus data ad certum tēpus post illud tē-

pus. Itē Abb. in d.c. penult. n. 10. de iud. in verbis relatis per Cassia. vbi supra. non loquitur, quando terminus est assignatus iudici & iurisdictioni sed instantiæ tantum, vt manifestissimè constat ex eius verbis, quem & alios referens sequitur A uiles in. c. 49. formæ secretæ syndicat. in gl. Cödenar. num. 6. fol. 289. & in hoc eodē casu loquitur Bald. & cæteri Doct. per episcopum allegati, vt constat ex ipsis & ex Abb. d. hu. 10. qui eos etiam refert ad hoc, quando iure communi, vel statuto municipali assignatur terminus instantiæ, quo casu iudex remaneat iudex post terminum, quia erat iudex in alijs causis, merito q̄ ex causa supra dicta possit prorogari terminus instantiæ, sicut potest regulariter ex alia quacunq; causa prorogari annus fatalis appellationis & dari biennium, veluti paupertatis, & similitum, vt in cap. ex ratione, & ibi Doct. de appellat. Item alijs multis casibus prorogatur instantia triennij, vt supra dictum est, & in hoc casu propriè loquitur questio principalis illius de citionis Cassiad. scilicet, in termino breuitatis dati in causa appellationis in curia ad prosequendam, & finiendam appellationem, an currat durante termino remissionis datæ parti bus pro examinatione testium, quo casu potest procedere sua opinio, non verò quando terminus datur iudici, & iurisdictioni per supra dicta. Et adhuc in illo casu principali decisionis illius inquit Cass. q̄ maior pars dominorum tenuit oppositum, scilicet, q̄ currant fatalia, licet ipse teneat, q̄ non, per supra dictā doctrinam Bal. & Abb. Sed doctrinæ Bald. & Abb. licet sint veræ, nō loquuntur in casu, quo ipse Cassiad. existimat, scilicet, quando terminus datus fuit iudici, & iurisdictioni, sed quando tantum instantiæ, & ita idem Cass. ibidem nu. 3. respōdet ad doctrinam Bal. vbi supra ex Alex. conf. 104. vol. 5. quem refert, licet postea non insistat in hac responsione, sed aduertit, q̄ Alex. ibi hoc non dicit, sed q̄ sententia lata post terminum instantiæ datum est nulla, & prima sententia transit in rem iudicatam. Probat tamen hæc responsio & in tellectus ex supra dictis, præterquam q̄ constat etiam ex litera Bal. & Abbatis vbi supra. Et hæc doctrina Cass. d. n. 9. non solum vera non est nec potest aptari in terminis. d. l. regie de quibus agimus, vt supra dictū, & probatum est, sed imo ea stante non potest procedere in casu. d. l. regie. quod Cass. existimat, licet supra dictis rationibus suum dictum nō impugnaretur, quia d. l. regia præcipit pro

forma quod intra triginta dies partes teneantur concludere processum, & causam, sub pœna desertionis, vt probatur in illis verbis, *Y ante ellos el apeltate sea tenido de concluir el pleito ante el mismo escriptura dentro de treinta dias.* Ergo non potest cōcedi, nec peti ulterius tempus, etiam si testes sint extra mare. Quo aperitissime denique demonstratur in casu dictæ. l. regie, terminum esse assignatum non tātum iudici, & iurisdictioni, sed etiam parti, quo casu nihil potest fieri post terminum secundum Abb. in dict. cap. penult. nu. 17. & Doct. in dict. capit. de causis. & Cardin. vbi supra maxime, quod lex regia loquitur in causis modicæ quantitatis, scilicet, decem millium marapetinarum, in quibus non est dandus terminus ultramarinus, sed in causis grauioribus magnis, & arduis, vt constat ex Cassiad. vbi supra. Ita quoque eius opinio in dict. num. 9. non tantum in se non est vera, sed neque villo modo potest cōuenire, neque est tenenda ad dictam l. regiam, licet foret iuridica ex omnibus supra dictis salua dignissima alterius correctione.

17 ¶ Tertio infertur ex supra dictis, quod si in casu dict. l. regie instantia sit lapsa non restituatur cōtra eam minor ex supra dictis rationibus, vt tenet in terminis plures Doct. allegas Auil. vbi supra. n. 12. p̄ quo ipse adducit text. expressum, & a fortiori idē probantē in. d. l. properandū, §. fin. C. de iud. vbi minor nō restituitur aduersus lapsum instantiæ triennij, nisi in subsidium eius administrator, vel procuratore nō existēte soluēdo minori iacturā, que ex lapsu instantiæ sibi sequuta fuerit. Ergo si hoc in instantia illa: in qua post lapsum ipsius iudex nihilominus remanet iudex, statutum est a fortiori idē erit dicendum in nostro casu, vbi iudices decuriones nullo modo possunt remanere iudices post lapsum dīctorū decē dierū, quia finita est eorū iurisdictioni & potestas. 18 ¶ Et text. in. d. §. si. procedit, non solum in minore, in quo loquitur, sed etiam in ecclesia, quæ quidē vitur iure minoris, vt latē probat Euerard. in Centu. legali cap. 3. r. in. 3. illatione. & eum, & alios referens Bernard. Diaz de Luc. in regul. 219. versicul. prima est, fol. 116. & Salicet. in. d. §. si. nu. 52. Card. in clemēt. r. n. 18. de in integr. rest. Etia vidi in practica prædictā restitutionē fuisse semel petita per minore cōdenatū, quia appellauerat ad conciliū huius ciuitatis, & desinit labi terminū dīctorū decē dierum in quibus non tradidit processum iudicibus del. regimēto, vt causam deciderent, postea

& postea petijt restitutionem in integrum aduersus lapsum dicti temporis, ipse, qui erā in illa causa aduocatus partis cōtrariæ contra dixi ex supra dictis, & tandem non fuit cōcessa dicta restitutio; & ita est tenendum vt scilicet non sit cōcedenda restitutio hoc casu per supra dicta.

19 ¶ Licet tamen partes cōmuni cōsensu non possint prorogare terminū iurisdictionis decurionum in casu dictæ. l. regie, nec consentire, q̄ possint profertre sententiam post dictos decē dies secundum veriorē opinionē supra dictam. Est tamen vnus modus, per quem potest euadi dicta opinio, imo limitari, scilicet, si vltra hæc partes promississent sententiæ ferendæ per illos iudices vltra reminum stare, & illam seruare, neq; contra illam dicere de nullitate, sed ei, qualis cunq; foret, stare, tunc etenim lata sententia post terminū valebit, & nō poterit aduersus eam per partes agi de nullitate supra dicta ratione, q̄ lata fuerit vltra terminū dictæ. l. regie, sed iudex nullo alio de principali causa discussio iustam conventionem veluti cōfessi sequetur, vt inquit, & probat in argumentum text. in. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. Itaq; hoc casu valebit sententia non quidem in vim sententiæ quia cum nulla fuerit, & contra formā expressam, d. l. regie, ratificari nō potuit, nec partes potuerunt substantialibus iudicij renūtiare, sed in vim pacti, & iuste cōventionis. Quia licet partes non possint prorogare instantiam supra dictam, nec cōcedere iurisdictionē non habēt, vt in supra allegatis iuribus probatur, possunt nihilominus per pactum, seu stipulationem se obligare non excipere de nullitate, ac de parendo huiusmodi contractibus & sententijs, que & si forent nullæ, nihilominus inter partes in vim pacti, & stipulationis exequentur, quia licet non valeant sententiæ, valet tamen pactum, & conuentio huiusmodi per text. in. l. 2. C. commun. vtriusque iud. & ibi Doct. per quem text. tenet plures allegans Mexia in. l. regia Tolet. in. 6. fundamento. r. partis. n. 6. & 8. & tradit plurimos ad idem referens Sebast. Vant. in tract. de nullit. proces. in tit. seu rubr. quomod. sentent. repar. poss. nu. 18. & 19. fol. 363. cum sequenti vbi. d. nu. 19. hoc intelligit maxime procedere, si pactū, seu renūtiatio fuisset iurata, vbi Allegat Alex. & Angel. in his terminis loquentes, & sic sumus in nostris terminis de iuramento. Et facit supradicta decisio multū ad propositum nō-

stri tractat, q̄ est summopere notandū, quia nemo ad terminos. d. l. regie hæc applicauit, & sunt verissima meo quidem iudicio, vt supra probaui. Interim tamen adde q̄ quauis valeat pactū de non allegando vel opponendo nullitatē adhuc tamē huiusmodi pactum etiam iuratum non trahitur ad eam nullitatem, quæ prouenit ex defectu iurisdictionis, vel potestatis, nam sicut ea non excluditur late statuto vel simplici pacto præcipiente vt nullitas non admittatur iuxta gl. in clem. r. de sequest. posses. & fruct. ita etiam non excluditur interueniente iuramento vt cum Ang. & Curt. tenet Mar. Soc. Jun. cōf. 18. nu. 2. lib. 1. quæ doctrina nō obest supra proximæ declarationi, quia illa procedit quando vltra promissionem de non allegando de nullitate partes ex tunc in vim pacti & iustæ conventionis consenserunt sententiæ ferendæ & promiserunt se nō contraucturos, & sic non ex vi sententiæ sed iustæ conventionis agitur. At vero doctrina Ang. & Cur. relata per Soc. vbi supra procedit quando iuramentum interpositum fuit tantum super nullitate non opponenda, & agitur præterea ex actu tanquam iudiciario quia nihilominus tunc potest opponi defectus iurisdictionis.

20 ¶ Vterius pro intellectu. d. l. regie est aduertendum in proposito prorogationis, q̄ sicut non possunt partes de cōmuni cōsensu prorogare terminum instantiæ, ita neq; etiā summam, & quantitatem, quæ tantum iudex potest cognoscere in causa appellationis, cū itaq; decuriones in causis civilibus possint cognoscere in gradu appellationis in quantitate, & summa decē millium dipendi orū, & non vltra vt in. d. l. regia probatur nō poterūt partes prorogare eorū iurisdictionē in maiori summa, hoc est, nō poterunt cōsentire, vt ipsi cognoscāt in gradu appellationis de maiori summa, quā à lege illa sit præfinita, & taxata argumento omnium supradictorū in prorogatione temporis, quod ita tenet alios plures referens Marant. de ordin. iud. in. 4. part. princip. in. 12. distinct. num. 16. fol. 229. & Decian. c. dilecti. l. 3. num. 4. de appell. & eum, & alios referens Auen. in. 1. par. c. 1. Præto. n. 32. fol. 19. col. 3. in fin. & iterū. c. 6. num. 1. fol. 67. col. 3. & iterū in Responso. 2. nu. 11. vbi inter alios allegat Boerū decis. 257. & ita est tenendū, quauis A uiles vbi sup. nu. 13. fol. 290. expresso in terminis dictæ. l. regie loquēs teneat cōtrariū cum Paul. & Guid. Pap. quos refert scilicet,

scilicet, quod non solum expresse hoc casu possint partes prorogare iurisdictionem, sed etiam tacite appellando ad concilium civitatis a sententia maioris summae, quam concilium possit cognoscere, si altera pars non opponat, quia tamen in casu poterunt praedicti iudices secundum eum iurisdictionem in dicta summa. Sed contraria opinio meo iudicio communior est, & verior, imo quod partes non possint in causa appellationis prorogare iurisdictionem etiam de communi consensu, quam etiam opinio contra Paul. de Cast. Aviles, & ceteros in terminis. d. l. regiae tenet non nisi bene fundans Ludo. Mexia ubi sup. nu. 39. & seq. ubi dicit quod lex illa regia formam inducit, qua non servata nihil agitur. & num. 43. & 44. hoc ampliat ut hoc casu uti le per inutile vitiatur quia licet actus diuiduus sit respectu essentiae, est tamen individuus & inseparabilis respectu formae & ideo vitale per inutile vitiatur ut ibi probat, & tandem limitat supra dict. opin. quando partes consentent explicate sententiam in maiori summa latam, quia tunc non in vim sententiae sed dictatae partium valebit. Pro qua communione opinione A. uend. ubi supra allegat bonam. l. regiam. 24. tit. 23. part. 3. qua probatur, quod stante minus legitima appellatione, vel facta eius desertione iudex appellationis non potest procedere in parte, quinimo ipse iudex ex officio suo absque partis petitione potest pronunciare appellationem esse desertam. Ergo ita, & eodem modo in proposito dicendum est, quod stante minus legitima appellatione ad concilium civitatis, vel villae, quia sententia excedebat eam summam, a qua poterat ad ipsum appellari, partes ipsae non possint prorogare iurisdictionem decurionum in illa maiori summa, & consentire, ut de illa cognoscant, quia non possunt suo pacto privato tribuere iurisdictionem eisdem, cum a iure eam non habeant in praedicta summa, imo ipsi iudices incompetentes se pronuntiare debent, in illa causa; viso, quod sententia, a qua fuit ad concilium appellatum, continet maiorem summam ea, de qua ipsi possunt cognoscere iuxta dict. l. regiam, non obstante consensu partium, quia is nihil in proposito operatur, quia initium, & fundamentum suae iurisdictionis spectandum, & inspicendum est, scilicet, sententia prima, ut in d. l. regia probatur, quae cum excedat summam suae iurisdictionis, impedit eorum cognitionem, praecipue cum dictus consensus partium sit praesudicium iurisdictionis

superioris, ad quem in illa causa necessario appellari debebat, si partes vel altera earum vellent appellare. Quae opinio probatur etiam quia iudices ex forma statuti vel alius deputati ad certam speciem causarum puta mercantiliam, vsurarum, & edificiorum, dampni dati, vi duarum, &c. non poterunt audire & cognoscere causas alterius speciei etiam ex tacita, seu expressa partium prorogatione ita plures allegas tradit Sebast. Vantius in tit. de nullis. sententia ex defectu iurisd. ordinam. num. 51. & 52. folio. 181. ergo ita in proposito dicendum est, &c.

Poterunt tamen dicti iudices hoc casu, licet incompetentes sint, in causa principali alteram partem, si ius distauerit, in expensis condemnare, quia iudex incompetens ratione causae principalis potest condemnare in expensis secundum Alexan. in l. ad duo Pio, in principio. num. 24. ff. de re iud. & Abb. in capit. 1. num. 20. ad finem de iud. qui in principio dicti numeri infert optime ad quaestionem de qua ibi per eum, sequitur etiam Marant. de ordin. iud. in 4. part. princip. in 8. principali distinct. num. 3. & sequentibus. fol. 183. ubi loquitur in eo, qui temere adiuit iudicem incompetentem, quia potest ab eo condemnari in expensis & interesse, secundum Abb. Anan. & Felin. quos refert.

Et nu. 5. idem in clerico vocante laicum in ius coram iudice laico, quia si succumbit, condemnatur in expensis per iudicem laicum secundum Imol. & Felin. quos refert, & an clericus, qui accusatus coram iudice laico omisit opponere exceptionem hoc est declinatoriam, an possit ab eo condemnari in expensis, videndus est Couar. in pract. quaestio. cap. 33. nu. 2. & quod iudex incompetens causae principalis possit in expensis condemnare, tradit etiam Greg. Lop. in l. 13. tit. 13. par. 2. in glo. ni fuerit & bene probat plurimos ita tenentes allegans Didae. Perez ubi supra col. 741. in versu. intellige in super, cum principio sequentis.

Et quod iudex incompetens, quia suae iurisdictionis expiravit, possit condemnare in expensis, & declarare appellationem desertam, & sententiam transactam in rem iudicatam etiam parte non petente exemplificari in casu. d. l. Regiae in iudicibus regimientis in causa appellationis tenet Avil. ubi supra. nu. 6. fol. 289. & quod petempta instantia licet iudex non possit super negotio principali iudicare possit tamen condemnare actorem in expensis tradit Vantius ubi supra nu. 127.

Ex

Ex qua quidem magis communi opinione, quae habet, quod partes communi consensu non possint in causa appellationis prorogare iurisdictionem iudicis alias incompetentis, quia tractat de maiori summa, quam sua iurisdictione se extendat, insertur a fortiori idem esse, si altera pars tantum post sententiam prolatam maioris summae, vel appellationem, dicat se contenturum esse cum summa competentis, de qua iudices del regimientis possunt cognoscere ad affectum, ut appellatur ad ipsos, & causa non deferatur ad superiores, quia hoc est in fraudem iurisdictionis ipsorum & contra ius quaesitum alteri parti, & contra legem regiam, quae tantum permittit appellare ad concilium civitatis ab illis sententijs, quae continent quantitatem ad decem millium dipondiorum infra. Quare practica inolevit inter nos aduocatos huius civitatis, ut in primo libello conventionis dicat Actor, quando causa partium excedit, quod licet sibi magis debetur ex facto a se narrato, tamen contentatur cum decem mille dipondijs, & expensis. Quod cum sententia debeat esse conformis libello ab ea debet appellari, ad concilium civitatis, & non ad regiam cancellariam, ut in d. l. regia continetur, & ita sapissime feci, & fieri vidi quotidie per alios aduocatos, & sic practicitur communiter. Amplius vidi in practica, quod cum ipse fecissem libellum conventionis super dimidietate cuiusdam putei communis, & dixi in fine libelli, quod mea pars pro interesse illius causae se contentum faciebat cum dictis decem mille dipondijs, & expensis, iudex primus non aduertens ad hoc ultimum condemnavit eum, quia erat probatum in dicta dimidietate putei communis, ut fineret ea uti actorem libere sub certa poena, & omisit declarare, quod quando reum actori dicta decem millia dipondia cum expensis, sicut aestimatum erat per ipsum, liberaretur, & puteus remaneret in totum suus, prout de iustitia debebat, dictus iudex sic dicere, & declarare in dicta sententia, iuxta tenorem libelli, pars condemnata appellavit ad regiam cancellariam ubi fuit deducta causa, & pronuntiatur negotium illud minoris quantitatis, & non pertinere ad ipsos regios auditores, & remissum fuit correctori huius civitatis, ut faceret iustitiam, & secretarius, sive repartitor, qui admittit processum, cum esset minoris quantitatis, fuit in expensis condemnatus, & sic remisso negotio ad iudicem huius civitatis prima sententia fuit declarata pro firma, & transacta in rem iudi-

catam & appellatio aduersarij pro deserta, & fuit in illis actor in possessionem dictae dimidietatis putei, tandem reus statim obtulit dictam quantitatem decem millium dipondiorum, & iudex iussit, ut eam actor reciperet, quando quidem ipse prius eam petisset, & earatione fuisset remissum negotium a regali cancellaria ad iudicem huius civitatis, & ita eam recepit, & reliquit possessionem captam prius, quod est optimum & notabile in practica. Imo existimo ipse sufficere, quod ante conclusionem causae fiat dictum contenturum per actorem, quia tunc non est factum ius rei, deterius ob hoc, nec sententia est lata, quam esse expectandam probat dicta lex Regiae.

Ultimo in hac materia omittenda non duxi egregiam, & peregrinam quandam iuris decisionem, quae omnia supra dicta proximae circa dictam legem regiam videbatur peccare, nisi accuratè attendatur, scilicet, ampliorum. §. fin. C. de appell. ubi probatur, quod si causa prima facie videbatur non tantam summam excedere, de qua iudices in causa appellationis poterant cognoscere, in diffinitiva autem sententia (hoc est tempore ferendae secundae sententiae diffinitivae, scilicet, ultimae) apparebat iudicibus etiam maiorem quantitatem debere imponere, poterunt nihilominus non obstante, quod si non possent de tanta summa cognoscere ab initio, nunc de ea cognoscere, & excedere ampliorum summam praefata quantitate, in qua dati sunt iudices, & non ad modum suae rationis, sed ad veritatis indaginem ferre sententiam, ne tanti iudices quali vinculis praedicti non possint legum veritati, & iudiciali vigori per omnia satisfacere.

Ex quo text. notat ibi Bald. sufficere, quod iurisdictionem in principio sit fundata, licet in calculo ferendae sententiae aliquid appareat, quod a principio esset oblativum iurisdictioni.

Notat etiam Bar. ibi ex illo text. quod si tempore sententiae summa reperitur maior, quam prima facie videbatur, non impeditur iudex super toto pronuntiare.

Notat item Salice. ex illo text. quod ratione dubij cognoscitur, & pronuntiat ultra iurisdictionem ordinariam iudicantis. Videtur igitur attento dicto. text. & supra dictis notabilibus doctorum, quod dicti iudices del regimientis possint pronuntiare super maiori summa, quam in dicta lege regia continetur absque partium consensu, si dubitatur utrum prima sententia excedat, vel non excedat quantitatem suae iurisdictionis? Itē inferri videtur ex supra

supra dictis, quod a quacunque sententia non exprimente certam quantitatem, sed factum incertum, & dubiam quantitatis continente possit appellari ad Concilium ciuitatis, & iudices ab eo datos in eadem causa posse illam decidere diffinitiuè, licet tempore referenda per eos sententia appareat, illam causam excedere summam suae iurisdictionis. Inferri etiam videtur ex illo text. quod appellans ad Concilium ciuitatis a sententia contra se lata non continente certam quantitatem non teneatur in causa appellationis fundare iurisdictionem iudicum del regimio probando condemnatione primae sententiae non excedere quantitatem contentam in dicta lege regia, de qua ipsi possunt cognoscere. Sed omnes haec illationes sunt a parte falsae, vt infra videbimus: igitur quomodo erit intelligendus text. in. d. l. ampliorum. §. fin. Breuiter, text. ille non obstat supra dictis, quia loquitur, & procedit, quando per primam sententiam videbatur, & constabat non excedere summam litis decem librarum auri, de quibus iudices illi poterant in gradu appellationis cognoscere, & postea tempore secundae sententiae in gradu appellationis constitit summam ampliozem esse, quia hoc casu bene potest in gradu appellationis cognoscere ille, qui iuxta quantitatem primae sententiae erat iudex, quauis, summa quae resultat probata tempore secundae sententiae excedat suam iurisdictionem, quod colligitur ex eodem text. ibi. sed cum prima quidem facie videbatur non tantam summam excedere, iuncta. l. in offerendis. in princip. C. eod. ibi. ex ipsa, scilicet, iudicis sententia discernendam, quae. l. refertur in. d. §. fin. & huc sensum habent Doctores scribentes in dict. §. si. Praecipue Bar. Paul. & Salicet. ibi, qui haec verba dicit, item nota, quod crescente lite recte iniata, crescit iurisdictione iudicare debentis. Nota verbum, recte iniata, & sic, quod prima sententia continebat quantitatem permissam, vt ab ea posset appellari ad dictos iudices. Ad dicit postea Salicet. hoc inducit Guiliel. de Cugn. ad questionem, vt si aestimatio rei petita sit infra iurisdictionem, & pendente lite in tantum sit res meliorata, quae aestimatio excedit iurisdictionem, nihilominus potest iudex pronuntiare, idem si causa ab initio infra iurisdictionem postea crescit per inficiationem. Haec Salicet. ibidem. & idem constat ex Bart. in. l. si idem cum eodem. n. 2. ff. de iurisdic. omni. iud. vbi inquit. sed quare, quid si tempore, quo agitur res, id est, summa non excedit iurisdic-

tionem pendente tamen in iudicio summa excedit. Respōd. quod procedit iudicium, vt. C. de appell. l. ampliorum. in fine. & ibi in. d. l. si idem. sequuntur Ias. nu. 6. Curt. Iun. nu. 3. Et ita text. ille recte in specus & intellectus loquitur, & procedit, quando prima sententia continebat quantitatem, a qua licitum erat appellare ad illos iudices deputatos. licet, postea pendente iudicio appellationis constaret de maiori summa, & valore condemnationis, itaque ab initio, hoc est in sententia erat expressa quantitas, non vero loquitur text. ille, quando sententia erat incerta, & indeterminatae quantitatis.

¶ Quia si in sententia, neque in toto iudicio primae, neque secundae instantiae non probatur, neque constaret de fundamentis iurisdictionis dictorum iudicum, del regimio, hoc est, de quantitate rei, vel facti contenti in sententia, quod sit intra eorum iurisdictionem, tunc profecto non possent cognoscere decuriones de illa causa, & se non iudices illius pronuntiare debent, attentum, quod non probatur, neque fundatur eorum iurisdictione, cum sit limitata, & qualificata secundum communem opinionem, quae in proprijs terminis tradit Auiiles vbi supra nu. 3. fol. 288. & Ioan. Bapt. Toletan. in suo seratio commun. opinio. litera. I. nu. 269. fol. 98. sequitur alios allegas Sebast. Vantius vbi supra nu. 53. vbi cum alijs cocludit qualitatem hanc excedit iurisdictionis exercitium tribuendum, satis esse quod libello deducatur licet de eius veritate dubitari possit. Quod procederet praecipue, quando per reum negata esset qualitas iurisdictionis (vel primae sententiae) iudicum, del regimio, in tali causa iuxta ea, quae tradit Felin. in. e. si clericus laicum. nu. 2. & 3. de for. compet.

¶ Vbi dicit. quod licet ad hoc, vt iudicium inchoetur tanquam coram competenti sufficiat in libello allegasse qualitatem tribuentis iurisdictionem, etiam si non sit vera, dum modo hoc non constet, tamen hoc limitatur, nisi reus negat qualitatem, quia haec negatio licet iurisdictionem non excludat, operatur tamen, quod praemitti debeat summaria cognitio de veritate qualitatis, & ibi plures Doctores ad hoc allegans testatur haec esse communem, & communio re opinionem, & bene ea declarat, quae & alios plures referens testatur hanc esse communem opin. Vantius, vbi supra nu. 53. Ergo cum ad hoc vt possit appellari ad Concilium ciuitatis, requiratur quod sententia primae instantiae, a qua appellatur ad Concilium ciuitatis, sit quae

titatis a decem mill. dipondiorum infra, vt in dict. l. regia. 7. constat ex supradictis, quod debet constare de hac qualitate, & summa, scilicet quod prima sententia videatur non excedere summam litis dictam quantitatem contentam in. d. l. regia, quanuis postea in secunda instantia resultet, & constet, quod interesse litis excedit dictam quantitatem, a qua appellari potest, & debet ad Concilium, vt in. d. §. si. l. ampliorum. Qui sic intellectus non tantum non facit contra supra dictam communem opinionem, sed imo pro ea facit, quandoquidem probat idem, quod dicta lex regia. 7. scilicet, quod inspicitur prima sententia ad sciendum, an quantitas eius excedat, vel non excedat iurisdictionem iudicum appellationis. Neque obstat exemplum gloss. in. d. §. fin. in vniuersali iudicio petitionis haereditatis, & familiae herciscundae, quia hoc debet intelligi iuxta eundem text. & quod dicunt Doctores vbi supra, scilicet, quando per primam sententiam visum fuit, & constat, quod aestimatio litis, siue iudicij vniuersalis non excedebat summam, de qua iudices illi poterant cognoscere in gradu appellationis, quanuis postea tempore secundae sententiae videretur excedere, & ita hoc modo intelligit illum text. in iudicio vniuersali, & particulari quoque Curt. Iun. in. d. l. si idem cum eodem nu. 3. iuxta verba Barto. ibi nu. 2. quae supra retuli, scilicet, quando tempore, quo agitur res, id est, summa non excedit iurisdictionem, licet postea pendente iudicio excedat.

¶ Et ex supra dictis dictus. §. si. satis singularis, vnicus, & notandus remanet in fauorem iurisdictionis decurionum ciuitatis in casu, quo loquitur, quando aliquis petit aliquam rem, vel quantitatem siue iudicio vniuersali, siue particulari, & probatur, & constat in prima instantia, quod valet a decem mill. dipond. infra, & ita appellatur ab illa sententia ad Concilium ciuitatis, & postea in secunda instantia probatur, quod res petit plus valet, & excedit quantitatem supra dictam, & summam, de qua poterant decuriones cognoscere, vt hoc non obstare possint decuriones praedicti de dicta causa, & summa ampliori cognoscere: quia in prima sententia apparebat, & videbatur non excedere negotium summam & quantitatem suae iurisdictionis per text. in. d. §. si. cuius hic est verus intellectus, quia crescente summa crescit iurisdictione, vt supra dictum est [Et in terminis. d. nostre. regis ita maxime committens tenet Ludouic. Mexia in pragmatic. taxae panis. 7. concl. nu. 16. fol. 125. quanuis

praedicta non alleget, sed tantum ponderet verba. d. l. regis ibi an ad id dolo, o negado la primera sententia.] Aliaplura possem circa intellectionem. d. l. regia, & eius practicum hic inferere, sed quia non bene coueniunt, ea omitto, superiora enim, quae supra dixi, tangunt materiam prorogationis instantiae, & iurisdictionis, de quibus praefens caput loquitur, & ideo ea libuit adducere.

Index. Cap. VI.

- 1 Compensans dicitur solvere. & num. 21
- 2 Compensatio exceptio admittitur aduersus rem quae non est iudicata vel instrumenti quarentis, & intra quod tempus sit liquidata compensatio hoc ad su.
- 3 Compensare an possit, qui cum iuramento promisit solvere? & numeris sequentibus.
- 4 Compensatio opponi non potest. & quare aduersus eum, qui depositum reperit.
- 5 Tex. in. c. ad nostram el. x. de iure iurand. intellectus, & num. 6.
- 6 Iurans solvere creditoribus, qui tempore iuramenti erat creditor in alia manu creditoris sui, & debita erat hinc inde compensabilis non poterit compensare res, sed teneatur precise solvere & sic adimplere iuramentum.
- 7 Iurans solvere debitum, non habens alias, unde soluat potest compensare liquidum, & illud, quod est aliis compensabile sine metu peritiorum.
- 8 Difficultas excusat a peritiorum.

De compensacione. Cap. VI.

Compensans dicitur solvere, vt in. l. 4. §. soluisse ff. de re iud. vbi inquit rex. soluisse, accipere debemus non tantum eum, qui soluit, verum omnem omnino, qui ea obligatione liberatus est, sed qui completat, liberatur, vt in. l. si ambo. ff. de compens. maxime, quia ipso iure compensatio fit quantitatis cum quantitate etiam ad liberandum pignus, vt in. l. si constat. & ibi gloss. C. de compens. & tradit latissime Tindar. in tract. de compens. parte artic. 6. nume. 47. & sequentibus. vol. 5. tract. diu. ff. doct. fol. 297. vbi concludit esse communem opinionem cum Azone & glossis quod compensatio fiat ipso iure cum a parte est oppositum, ipse tamen idem probat etiam absque partis oppositione.

Esticet

† [Et licet Aretin. dubitet an ipso iure compensatio opposita tollatur debitum, tamen illa est communis opinio, pro qua est text. in §. in bonæ fidei. & ibi glo. verò ipso iure initit. de act. vt cū alijs probat Ostaui. decif. Pedemont. 92. num. 16.]

2. ¶ Cū vō vt ex ipsomet text. constat in d. §. soluitse. & late tradit Felin. in cap. suborta col. 2. num. 7. de re iud. [& probat etiam text. in l. 2. C. de compensat. & ibi communiter Doct. Rebuff. in suis Commentar. tom. 1. tit. delicti. oblig. glo. 9. nu. 39. Paris. consi. 121. nu. 18. volum. 1. J. aduersus exequutionem rei iudicatae, & ipsius solutionem admittitur, & sufficit compensatio, quod etiam alios allegans tenet Matth. de Afflict. decif. Neapoli. 12. r. per totam vbi ampliat, etiam si compensatio liquidam tamen opponatur contra exequutionem instrumenti quarentigij de dote restituenda, & etiam si fuerit renunciatum exceptioni compensationis dicens in fine dictæ decisionis sic fuisse conclusum per consilium, quod talis renuntiatio non debet esse in consideratione, licet in hoc de renuntiatione exceptionis compensationis contrarium tenuerit idem Matth. de Afflict. decif. Neapoli. 38. r. nu. 5. Sed ibi loquitur in renuntiatione iurata, ideo merito, q̄ valeat, per infra dicenda: de qua renuntiatione compensatio an valeat, videndus est etiam Capitius decif. Neapoli. 167. nu. 7. Tandem, quod compensans dicatur soluere; probatur etiam in l. si debitor. ff. qui potio. in pigno. hab. & in l. dedisse. ff. de verb. signifi. & in l. vel permutauit. ff. de liberal. caus. & hodie habemus bonam l. reg. scilicet. l. 20. tit. 14. part. 5. id expresse probantem, & assignatē decem dies ad probandam, & liquidandam compensationem, & non vltra, vt admittatur ad solutionē debiti. Vnde ex illa. l. inserti ibi elegantē Greg. Lop. in glo. facta diez dias, q̄ licet doctrina Bart. in l. aufertur. §. qui compensationem. ff. de iure fil. sit communiter approbata de iure cōmuni, vt ibi per eum, quæ habet, quod quādo condemnatus nullum habet tempus datum ad soluendum non potest opponere compensationem, etiam si se offerat statim liquidatum, tamen cum hodie de iure regio dentur decem dies ad probandā exceptionem oppositam, poterit obijci, & probari exceptio compensationis infra dictos decem dies, & allegat Roderic. Suar. ita volentem, & profecto est sine dubio, cum exceptio in effectu sit solutionis, vt probatur in supra dictis iuribus, & sic est de expressis in l. re-

gia, & idem tenet Auiles in cap. 10. prator. in glo. execution. num. 7. & latius Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. ordin. col. 1083. & Tindarus. vbi supra in dict. tract. de compensat. artic. 7. nu. 21. & sequent. [& nonisimè dicens sic obtinuisse apud iudices superiores Salazar de vsu & consuetud. regal. cancellar. ca. 1. nu. 77. fol. 22. & Doct. Paz in sua Prax. cap. 3. 4. par. 1. tom. num. 8.] quicquid in cōtrarium non bene dicat & teneat Benedict. de Barzis in tract. de libell. guarentig. 3. part. q. 3. volum. 5. tract. diuersi. Doct. fol. 292.

3. ¶ Superest nunc examināda quæstio nostra, an qui promisit, & obligatus est soluere cum iuramento, teneatur præcisè soluere vel satis faciat compensando liquidum, ita quod non incidat in periurium? Pulchra certè, & difficilis quæstio est, in qua sunt duæ opiniones sibi inuicem contrariæ vtriusque iuris interpretum. Prima opinio principalis est canonistarum, quæ habet, quod obligatus cum iuramento ad aliquam pecuniā, vel alterius rei quātitatem soluendam, teneatur præcisè soluere, & nō admittatur cōpensando, imo incidat in periurium ex eo, quia iuramentum adiectū promissioni, & obligationi hoc operatur, vt obliget præcisè promittentem, sicut aliās videmus in iure, q̄ obligatus simpliciter ad factū liberetur præstando interesse, vt in l. stipulationes non diuiduntur. Vers. Celsus. de verb. oblig. eum similibus, & tamen si cū iuramento quis facere aliquid promiserit, remanet præcisè obligatus ad factum, nec liberatur præstando interesse iuxta glo. communiter approbatam in l. si pecuniā. verb. necesse habes. ff. de condi. caus. dat. &c. vt latè diximus supra in primā parte huius tract. cap. 39. ergo ita & eodem modo obligatus ad soluendum cum iuramento, tenebitur præcisè soluere, nec poterit cōpensare, licet aliās si nō iurasset, posset.

4. ¶ Secundō pro hac opinione principali canonistarum allegatur, quia compensatio opponi nō potest aduersus eum, qui depositum repetit, vt in l. penul. C. de positi. l. vltim. C. de cōpensat. c. si. sane deposito. l. 127. ad finē titul. 14. partita. 5. vbi dicitur. *que el depositario deue tornar en todas ynsias aquello que reserbio en guarda; non obstante compensacione per eum apposta. E despues de lo puda el mauer de munda por lo que le deue el que lo deposito en el. Quod ideo inductum est, propter maximam fidem, quā depositarius tenetur deponenti seruare, & ideo depositarius propter suam perfidiā non compensat vt inquit glo. 1. in vers. item eadē*

ratione depositarius in l. ob negotium. ff. de compensat. per. tex. in §. in bonæ fidei. & ibi Doct. instit. de actio. ergo idem dicendum est ratione iuramenti propter eius maximam religionem, & fidem, quam tenetur præstare iurans, vt non contrahentiat. Neq; obstat si dicatur, speciale hoc esse in depositario ob fidem, quam seruare tenetur ex iure contrahentium, & quia depositum non fit ea intentione, vt res deposita transeat in dominium depositarii, se cus in iuramento simpliciter præstito, quia est intelligendum secundum naturam actus, cui interponitur iuxta l. fin. cū similib. C. de non numerat. pecun. quia respondetur, etiam iuramento hanc tribui à iure præcipuè canonico specialitatem, vt obliget, præcisè, & in eodet maxima religio, & fides seruanda, quod probatur eodem argumento in contrariū adducto, quia si in deposito hoc est speciale ob fidem, quam tenetur seruare depositarius ex mente contrahentium, & sic propter fidem humanam, à fortiori idem erit dicendum in iuramento propter fidem Christianam, & religionem, quæ in iuramento, in quo Deus optimus maximus in testem adducitur, inuenitur. Neque est inspicienda in proposito causa receptionis, ob quam præstatur fides, & iuramentum, an transeat dominium in accipientem, nec ne, sed ipsa promissio, & iuramentum de reddendo, vel soluendo.

5. ¶ Tertiu & præcipuū, expressum q̄; fundamētū pro hac prima opinione adducitur ex text. in c. ad nostrā el. r. de iure iur. Vbi probatur, q̄ is, q̄ datus creditori pignori bus iurauerit quantitatem mutuo sibi datam se soluturum, teneatur præcisè ad eius solutionem, nec potest excipere, siue obijcere fructuum ex pignori bus perceptorum cōputationem in principalem sortem, quāuis non interueniente aliās iuramētō fructus percepti ex pignori bus extenuent sortem principalem, & in ipsam necessariō sunt imputandi, aliās esset contractus usurarius vt in l. 1. & 2. C. de pignor. act. in. c. r. & 2. & in c. conquestus. de viur. in. c. cum contra. de pignor. & in l. 21. titu. 13. part. 5. Sed quia in casu dict. c. ad nostram el. r. promittens soluere pecuniā sibi mutuo datam iurauit sub pignori bus à se datis pro illa nullum se creditori grauari illaturum, donec ei solueret pecuniā, meritō q̄ propter dictum iuramentum teneatur pecuniā creditori restituere argum. cap. debitores. eodem tit. vbi qui cum iuramento promisit vsuras soluere, tenetur eas omnino soluere, & postea poterit eas repetere, post-

quam iuramentum de soluendis seruauerit, & impleuerit. Et sic in casu. d. c. ad nostram. el. r. soluta per debitorem pecuniā mutuo recepta, & sic adimpleto, & seruato suo iuramento poterit repetere à creditore quicquid deductis expensis ipse receperit vltra sortem principalem tanquam indebitum, vt in ipsomet text. expresse cauetur, & probatur in fine ipsius, cuius hic est verus, germanus, & propius intellectus secundum glo. ibi verb. pecuniā persoluatur. cuius in hoc lectura est communiter approbata secundum Iaf. in l. eum, qui §. si iurauero. n. 5. ff. de iure iur. & secundum Tyn darum in tract. de compensat. art. 7. nu. 10. volum. 5. tract. diuersi. doct. fol. 299. & secundum Roland. à Valle. consi. 17. nu. 14. lib. 1. & Syluest. in summa. verb. iuramentum el. 3. nu. 6. Et ita hæc prima opinio est communis, quam tenent in d. c. ad nostrā. per text. ibi. Hostien. Innoc. Imol. & communiter canoniste excepto Abbate ibi, & hanc testatur cōmuniorem Iaf. vbi supra, hanc etiam opinionem testatur esse communem canonistarum plures allegās Matth. de Afflict. dicta decif. Neapoli. 38. r. numero. 2. vbi num. 3. inquit, quod Sacrum Cōcilium approbauit opinionē canonistarum, quia in materia iuramenti standum est canonistis secundum distinctionem, quam ponit Doct. in c. 1. de noui oper. nunciat. & dicit cōmunem Greg. Lop. in d. l. 20. gl. 1. per. d. c. ad nostram. Et hac opinionem testatur communem, & magis cōmunē ex testimonio aliorū, quos refert Roland. à Valle consi. 6. n. 31. & dicto consi. 17. nu. 14. libr. 1. vbi eam sequitur, hanc etiam opinionem testatur communem plurimos allegans: inter quos & Tiraq. Coar. de pact. in. 6. 1. parte relect. §. 4. numer. 9. fol. 30. ad finem, & fol. sequenti, vbi refert Carolus Molin. dicentem hanc opinionem canonistarum esse magis receptam. Hanc etiam testatur communem & q̄ ab ea non videtur recedendum quia videtur magis communis licet opinio Bart. contraria sit multum æqua Anton. de Fano de pignor. 5. membro. 5. partis numer. 14. & 15. fol. 150. [Eandem testatur crebriore præsertim canonistarū & q̄ pleriq; doctores attestantur esse magis communem Ostauianus. d. decif. Pedemont. 92. nu. 26. & 33. qui nu. 19. & sequentibus refert. 9. fundamenta huius opin. dicit etiam esse magis communem plures referens & eam secutus Anto. Gabriel lib. 2. commu. opi. conclu. 7. de iure iur. pag. 119. nu. 1. & Viuius in. 1. Tom. commu. opin. verb. Iuramentum, vers. promittēs

soluere, pag. 602. col. r. quamuis alios tenentes contrarium referant.]

Contrariam tamen opinionem, imo quod iurans soluere pecuniam possit compensare sine metu periculi tenet Bart. in l. amplius non peti. nu. 8. ff. rem rat. hab. duobus fundamentis, quia conditio soluendi, vel dandi, quae debet impleri in specifica forma, sicut iuramentum, ut in l. qui haeredit. in princ. & in l. Mauius. ff. de condi. & demonstr. potest adimpleri compensando, ut in l. si peculium. la. r. §. de illo. versi. quid si haeredit. ff. de stat. liberis. vbi seruus iustus dare decem haeredit, ut liber efficiatur, si haeres debeat, totidem seruo, & seruus compenset, liber erit, ergo ita, & eodem modo inquit Bart. dicendum est in eo, qui promissit, soluere cum iuramento, ut adimpleat compensando. Secundò fundatur Bar. quia si ego impedior iusta de causa facere, quod promissit, non sum periturus, ut in l. fin. ff. qui satisfar. cog. sed si ego non soluo tibi, quando tu debes mihi tantundem, ego impedior à te, quia ideo tibi non soluo, quia tu non soluis mihi, unde quasi factoruo impeditus non debeo esse periturus, & inquit Bart. quod hanc rationem facit text. in l. 3. circa principium versic. inde quaeritur. ff. de stat. liber. Pro hac etiã opinione faciunt iura supra allegata in principio huius c. quibus probatur, quod compensatio est solutio. Et hanc opinionem Bartoli sequuntur Angel. & Cum. ibi, & alij Doctor. legistae, & Abb. in d. ca. ad nostram. in primo & in alijs locis, quos refert Couar. vbi supra, vbi tãdem refert Carol. Molin. dicentem hanc opinionem esse communem apud legistas, & eam sequitur, & latè probat ipse Couar. ibidem existimans esse veriorē, imo plus dicit, & tenet posse iure defendi, quod debitor iurans soluere creditori certam quantitatem sibi mutuo datam sub pignoribus optime possit absque vlla periculi labe opponere compensationem fructuum, quos ex pignoribus percepit, quod profecto expressum videtur contra casum. d. ca. ad nostram. vbi contrarium probatur. Hanc etiam secundam opinionem sequuntur plures relati per Matth. de Afflict. decif. Neap. 163. per totam, vbi alios allegat, etiam pro prima opinione, hanc etiam partem sequitur, & dicit humaniorem, & de stricto iuris rigore veriorē Tyndar. vbi supra num. 14. quem, & alios refert per hac opinione Roland. à Vall. d. confi. 17. nu. 5. Et hanc opinionem dicit sibi de iure videri veriorē Syluest. vbi supra ver. iuramentum el. 3. num. 6. & iterum. ver. iura-

mentum el. 4. numer. 27. vbi inquit, quod si ideo non possum soluere, quia tu mihi non soluis indubitanter, & ante factum opinio Bart. est tenenda, si vero possum soluere, etiã si mihi non soluas, adhuc est vera saltem in conscientia, nisi iurans intendisset se obligare ad dandum decem formaliter, vel ad dandum etiam si alius sibi non soluisset. [Hanc etiam opinionē plures allegans veriorē existimat Otauian. vbi supra illam latè comprobans præcipue. n. 2. & sequētib. & n. 18. & 33. sequitur etiam Salazar de vsu consuetudin. & stylo curiae. c. 1. nu. 69. & sequentib.]

¶ Et retenta hac secunda opinione Couarr. vbi supra nu. 10. refert, & ponit quatuor intellectus ad d. ca. ad nostram. el. 1. ne probet primam opinionem, quorum tres ipse reprobat, quartum, & vltimum probat, dicens, quod ideo non fuit admissa in casu illius text. fructuum computatio ante veram solutionem debitae quantitatis, quia non dum erat liquidum quantum creditor ex fructibus percepisset, quod probat ipse ex ipsometext. dum in eo dicitur, quod ex fructibus deducendae erunt expense, & quod licet ad liquidandam compensationem oppollat detur terminus decem dierum à iure, ut supra dictum est, tamen si iuramentum præstitum, sit, tunc compensatio opponi non poterit, nisi omnino & statim appareat liquidum quod ex fructibus creditor percepit. Atque hunc esse iuramenti effectum opinatur ipse, & proprium intellectum text. in d. ca. ad nostram. [Sed verior & communis intellectus ad d. ca. ad nostram. el. 1. videtur esse ideo ibi non posse opponi compensationem: quia tempore quo iurantes mutuum acceperunt, prædicia creditori dederunt in pignus iurantes molestiam inferre nolle in dictis prædijs pignori datis donec pecuniam soluisent, & sic tacitè videtur iurasse fructus quos sciebant debitorem percepiturum non compensare nisi soluta pecunia, quo fit ut iuramentum dicatur super compensatione specialiter interpositum secundum Abb. ibi col. 3. in fin. nu. 2. & 3. post gloss. 4. & Innocen. ibi cum alijs resoluit esse communem Otauian. vbi supra. nu. 27.] quid tenendum in hac quaestione?

Ego profecto ut breuiter rem hanc resoluam affirmo primam opinionem canonistarum & iure veriorē, & magis communem Doctorum esse, ac proinde tenendam in iudicando, & consulendo, & ab ea non esse recedendum per omnia supra dicta in dicta prima opinione, præcipue per text. qui est expressus,

quam pecuniae quantitatem videtur tacitè iurare non compensare, quod sibi tunc temporis debebatur ab eodem in cuius fauorem iuravit ut statim dicam. n. 7.]

¶ Retenta igitur supra dicta magis communis sententia, illa absque dubio procedet quotiescunque eo tempore, quo quis iuravit soluere creditori suo, ipse erat creditor in alia manu sui creditoris, & debita erant hinc inde compensabilia, & tamen iuravit soluere, quia hoc casu videtur se obligare ad non compensandum argumento dict. capit. ad nostram. Atque ita in terminis tenet Barth. Socin. in re collectis suis in l. Iulianus la. r. in fine. ff. de conditio. & demonstrat. & Tyndar. vbi supra, quos refert, & sequitur Matth. de Afflict. decif. Neap. 38 r. numer. 3. & Capicius decif. 167. numer. 7.

¶ [Si verò ius opponendi superuenisset post promissionem iuratam defendi iure potest non obstante iuramento opponi posse exceptionem compensationis, & sic hoc casu limitanda erit opinio magis communis canonistarum generalis, & procedere poterit contraria affirmatiua Bartoli & sequacium: quia qui facit actum post promissionem videtur illum fecisse animo compensandi, seu soluendi & præterea quia iuramentum debet intelligi rebus licstantibus, ut in c. quemadmodum de iure iurand. ita has duas opiniones contrarias concordat Abb. in d. c. ad nostram. n. 3. versi. quid dicendum. & sequitur Socin. Tyndar. Matth. de Afflict. & Capic. vbi supra, eosque & alios referens Otauian. d. decif. Pedemon. 92. n. 34. vbi. n. 35. inquit quod senatus sequens æquitatem proinde opinionem affirmatiuam censuit capitula compensationem superuentam post promissionem iuratam infra breue tempus esse ad probandum admittenda non obstante. l. si. C. de compens. cum paria sint esse liquida vel breui tempore liquidanda, ut ibi probat cum communi, hodie infra decem dies admittitur probatio liquidationis compensationis, ut in l. 20. tit. 14. part. 5. & supra distinctionem & concordiam effectum probat Anto. Gabriel. vbi supra. nu. 6. & Viuius etiam vbi supra.]

Nunc non obstat primū Bartoli fundamentum vbi supra, scilicet. d. l. si peculium. la. r. §. de illo. euia primo potest responderi quod loquitur, & procedat mero fauore libertatis. Secundò, quod licet regulariter procedat text. ille, ad huc non obstat supra dicta magis recepta sententia, quia licet iuramentum debeat seruari in specifica forma, sicut conditio, negari tamen

pressus, & qui nullam patitur cavillationem in d. ca. ad nostram, & vbi habemus expressam iuris Pontificij decisionem, non est de alijs argumentis curandum, quia standum est textui, neque oportet ipsum calumniari præcipue in hac materia iuramentorum. in qua in vtroque foro standum est iuri Canonico, & opinioni canonistarum, ut supra dictum est, præcipue cum habeat per se opinio canonistarum text. ita expressum, sicut est dictum. c. ad nostram. Et ita inuenio, quod ultra supra dicta, opinionem contrariam Bartoli, vbi supra esse damnatam in hoc, restatur Alexand. relatus per Matth. de Afflict. dicta decif. Neap. 38 r. numer. 2. Et supra dictam sententiam Bart. restatur communiter reprobata per text. in d. cap. ad nostram. Ias. in l. eum, qui. §. si iurauro. nu. 5. ff. de iure iur. Et inquit Anton. Corset. in rub. de iure iur. nu. 39. & 40. volum. 5. fol. 16. quod Bartoli opinio in hoc confunditur per text. in d. capit. ad nostram. ad hoc meliorem de corpore iuris retento communi intellectu gl. 2. ibidem & respondet fundamentis Bartoli. Neque obstat intellectus ad istum text. supra assignatus per Couar. Nam præterquam quod est contra generalem illius text. decisionem, quatenus presul exiimat, quod si in casu illius text. omnino & statim appareat liquidum quod ex fructibus creditor percepit, admittenda esse fructuum compensatio, alio præterea redarguitur fundamentum, quia si verum esset, quod iuramentum non omnino tolleretur compensationem, ea admittenda foret, etiã si non omnino, & statim liquida esset, si liquidari posset intra dictos decem dies à iure concessos ad liquidandam compensationem, quando non adest iuramentum in promissione de soluendo, quia iuramentum sortitur eandem naturam, quae à iure inerat simplici promissioni cum suis qualitatibus, scilicet, ut posset promissor compensare probando compensationem, infra decem dies iuxta iura vulgaria. Nec rursus inuenitur à iure expressus, nec item à Doctoribus antiquis effectus, quem Couar. vbi supra tribuit iuramento, scilicet, ut tollat decem dies, qui aliis datur ad compensationem probandam, sed non est effectus, scilicet, quod iuramentum tollat omnino compensationem, bene inuenitur expressus, per d. ca. ad nostram. igitur istenendus est, & non alius. [Non obstat communis intellectus supra hoc. n. 6. assignatus ad dictum cap. ad nostram ne probaret præd. magis communem opinionem Canonistarum, quia ita etiam & eodem modo iurans soluere ali-

quam pecuniae quantitatem videtur tacitè iurare non compensare, quod sibi tunc temporis debebatur ab eodem in cuius fauorem iuravit ut statim dicam. n. 7.]

¶ [Si verò ius opponendi superuenisset post promissionem iuratam defendi iure potest non obstante iuramento opponi posse exceptionem compensationis, & sic hoc casu limitanda erit opinio magis communis canonistarum generalis, & procedere poterit contraria affirmatiua Bartoli & sequacium: quia qui facit actum post promissionem videtur illum fecisse animo compensandi, seu soluendi & præterea quia iuramentum debet intelligi rebus licstantibus, ut in c. quemadmodum de iure iurand. ita has duas opiniones contrarias concordat Abb. in d. c. ad nostram. n. 3. versi. quid dicendum. & sequitur Socin. Tyndar. Matth. de Afflict. & Capic. vbi supra, eosque & alios referens Otauian. d. decif. Pedemon. 92. n. 34. vbi. n. 35. inquit quod senatus sequens æquitatem proinde opinionem affirmatiuam censuit capitula compensationem superuentam post promissionem iuratam infra breue tempus esse ad probandum admittenda non obstante. l. si. C. de compens. cum paria sint esse liquida vel breui tempore liquidanda, ut ibi probat cum communi, hodie infra decem dies admittitur probatio liquidationis compensationis, ut in l. 20. tit. 14. part. 5. & supra distinctionem & concordiam effectum probat Anto. Gabriel. vbi supra. nu. 6. & Viuius etiam vbi supra.]

Nunc non obstat primū Bartoli fundamentum vbi supra, scilicet. d. l. si peculium. la. r. §. de illo. euia primo potest responderi quod loquitur, & procedat mero fauore libertatis. Secundò, quod licet regulariter procedat text. ille, ad huc non obstat supra dicta magis recepta sententia, quia licet iuramentum debeat seruari in specifica forma, sicut conditio, negari tamen

non potest, quin magis in specie seruandum sit iuramentum, quam conditio, cum iuramentum obliget precise ad factum, vt supra dictum est, & non per æquipollens, etiam si æquipollens melius esset, quia alias mutaretur iuramentum de vno in aliud, quod non potest fieri propria autoritate, vt tradit Felin. in d. cap. ad nostram: conditio autem secus, quia potest aliquid quando per æquipollens impleri, quia non refert quid ex æquipollentibus fiat, vt in l. 3. & ibi notant Doct. præcipue Alex. C. de institut. & substit. sub cond. fact. & in l. si fundus alicui in principio. ff. de condit. & demonstr. vbi conditio dedado pupillo, vel furioso impletur dando tutori, vel curatori. Non obstat etiam secundum fundamentum Bartol. quia procedit, quando præcedit legitimum impedimentum, & obstatulum, quo minus adimpleatur iuramentum, secus vero quando impedimentum est voluntarium, hoc est, acceptum voluntate partis, sicut in proposito contingit in casu, quem Barto. considerat de non soluente debitum propterea, quod sibi tantum debetur, quia debitor hic potest libere nullo impedimento coactus soluere, ipse tamen voluntate sua desinit soluere, quia tantum sibi debetur. Postet igitur, si vera esset doctrina, & opinio Bartoli, quilibet propria autoritate, & voluntate iuramentum, quod præstitit, infringere, quod minime est dicendum. Cetera iura allegata pro supra dicta secunda opinione non obstant, quia loquuntur in simplici debito, non vero in iurato, & ideo non sunt trahenda in consequentiam, quia iuramentum solet maximum robur, & firmitatem actui tribuere, vt constat ex latè dictis in cap. supra proximis huius tractatus. [Nihilominus tamen magis communis opinio. supra. d. negatiua limitatur primo quando ius opponendi compensationem superuenisset post promissionem iuratam.]

8 ¶ Secundo supra dicta magis communis opinio contra Bartol. limitatur, vt procedat quod tunc debitor, qui iurauit soluere, potest soluere, quia tunc maior est opinio, vt soluat, secus vero erit, quando debitor hic non habet alias vnde soluat, quia tunc potest optime compensare liquidum, & illud, quod alias est de iure compensabile sine metu periurij, & hoc casu potest procedere, & saluari opinio Bartol. & sequacium. ita tenet Marth. de Afflict. dicta decis. 163. numer. 3. & 4. dicens, quod si ille, qui promisit cum iuramento, non potest soluere, quia est onere filiorum oppres-

sus vel paupertate iudicaret secundum opinionem Bartol. argumento rationis capitul. breui. de iure iuran. Sed quando debitor esset diues, & pecuniosus tunc iudicaret secundum opinionem gloss. & aliorum in d. capitul. ad nostram, & inquit ita fuisse iudicatum per Sacrum Concilium secundum opinionem Bartol. & sequacium, quia cõuentus non erat diues, hanc etiam limitationem sequitur Gregor. Lop. in dist. l. 20. gl. 1. ad finem. tit. 14. partit. 5. & Ant. Corfet. vbi sup. [& Octavian. vbi supra nume. 35. & Anton. Gabriel vbi supra num. 11. & nouissime Ioan. Cracian. in regu. 77. num. 2.]

¶ Pro qua opinione bene facit. d. capi. breui. vbi probatur, quod difficultas excusat à periurio, per quem text. & alios, hæc est communis opinio, vt tradit Couarru. de pact. in l. 6. 2. parte relect. §. 5. nu. 3. Si igitur difficultas excusat à periurio licet non soluat, ergo à fortiori liberabit ab eo, compensando. Et quod ex causa opponi possit compensatio hoc casu & saluetur in eo opinio Bartol. tenet sic in genere Loazes in allegatione inuis per Marchion. Velez in resp. ad quintum fundamentum. numer. 54. pagina. 333. [Circa alias limitationes videndus est idem Octavian. vbi supra. d. n. 35. & 36. & Ant. Gabriel vbi supra. Sed illa non est præmittenda quado, scilicet, debitorum quod opponitur in vim compensationis pariter fuerit iuratum, quia tunc admittitur compensatio, vt colligitur ex Viuijo in suis commun. opin. verb. compensatio.]

Index. Cap. VII.

- 1 *Diuisio facta per verum heredem cum herede putativo per ignorantiam non præiudicat vero heredi probata veritate.*
- 2 *Eloc fallit si per sententiam iudicis facta condemnatione solum sit, quia qui ex causa iudicati soluit repetere non potest.*
- 3 *Indebitum solum ex causa iudicati an repeti possit per conditionem sine causa? & nu. seq.*
- 4 *Sententia recte lata non retractatur prætextu nouorum instrumentorum nisi in negotio publico ex causa.*
- 5 *Sententia non retractatur testibus de nouo productis.*
- 6 *Condemnatus quia nocens videbatur an possit innocentiam suam probare post sententiam ita, vt probata innocentia sua sit reponenda sententia prima per eundem iudicem, qui eam tulit, an vero Princeps sit consulendus super hoc?*
- 7 *Solum indubitum virtute sententia potest repeti quando*

- 8 *Primatus potest restitui aduersus sententiam contra se latam propter instrumenta de nouo reperta si in prima instantia non habuit facultatem producendi ea, & hoc allegat & probet, & intra quod tempus sit petenda hæc restitutio.*
- 9 *Ille qui amisit appocham solutionis & quia eam non produxit fuit condemnatus vt iterum soluat, & sic soluit virtute sententia si postea reperiat appocham primæ solutionis, quod remedium habeat?*
- 10 *Sententia lata ex iuramento necessario speciale est vt retractetur per instrumenta de nouo reperta restituitio tamen petita, & numer. 11. & quo tempore debeat peti hæc restitutio. n. 12. & est opus noua instantia num. 13.*
- 14 *L. admonendi in 1. parte. ff. de iure iurad. intellectus & numeris præcedentibus.*
- 15 *Diuisio iurata facta per verum heredem cum herede putativo an noceat vero heredi probata veritate?*

De diuisione erronea facta per verum heredem cum herede putativo.
Cap. VII.

Diuisio facta per verum heredem cum herede putativo per ignorantiam non præiudicat vero heredi probata veritate. C. de iur. & fact. ignor. vbi omnes Doct. notant.

¶ Hoc fallit, si per sententiam iudicis facta condemnatione solum sit, quoniam qui ex causa iudicati soluit, repetere non potest, vt in l. cum putarem. ff. famil. herc. vbi in fine dicitur Lidem probatur quod in l. si post diuisionem, quando non interuenit sententia iudicis in diuisione, hanc etiam limitationem probat text. in l. r. C. de condit. indeb. in l. si fideiusor. §. in omnib. ff. m. adat. l. 33. in r. p. tit. 14. part. 5. Quæ limitatio primo sublimitatur, quando sententia lata fuisset prætextu falsorum testium, vel instrumentorum, nam tunc per restitutionem in integrum reuocatur, & delictum punitur, vt in l. diuis. ff. de re iud. & ibi Doct. præcipue Paul. nu. 3. vbi inquit, quod opponenti exceptionem rei iudicatæ potest replicari, quod sententia fuit lata per falsas probationes, & in l. fin. C. si ex fals. instrum. & in d. l. 33. & in l. 13. titu. 22. & in l. r. & 2. titu. 26. part. 3. quæ. 11. omnino sunt videndæ.

- 3 ¶ Secundo hanc primam limitationem sublimitabat glo. in d. §. in omnibus. ver. cessat, vt quauis solum per sententiam non possit repeti conditione indebiti, vt in dictis iuribus, possit tamē repeti per conditionem sine causa, hoc est, ex æquitate, quado constat esse indebitum, quam opinionem cum alijs sequitur Hippol. in l. r. §. si. num. 91. ff. de quaestio. Sed contra illam glo. tenet Barto. & communi Doct. secundum Ias. in l. si me & Titium. nu. 4. ff. si certum pet. vbi vult eam sustinere, & inquit, quod de eius veritate videamus Alex. in l. Imperatores. ff. de re iud. qui num. 7. & 8. bene declarat distinguens materiam hanc. Sed glo. illius opinionem sic generaliter intellexit ipse falsam esse existimo. Primo quia est contra generalitatem supradictorum iurium, quibus probatur, quod solum ex causa iudicati repeti non potest, licet sit indebitum, ergo nec conditione indebiti, neque conditione sine causa, quia alias esset imponere legem verbis, & non rebus contra tex. in l. 2. c. cum similib. C. de munia deleg. Secundo quia tex. in d. l. diuis. tantum permittit aduersus sententiam venire per restitutionem, quæ ex falsis testibus, vel instrumentis lata fuit, ergo hoc deficiente, cessabit restitutio aduersus sententiam ex conditione sine causa, quando quidē potest quis condemnari, vt soluat quod debebat ex tali causa vera, & probata, quod tamen prius soluerat, & non potuit probare eius solutionem.
- 4 ¶ Tertio contra gl. illam allego bonum text. in dist. l. Imperatores. vbi probatur, quod prætextu nouorum instrumentorum non retractatur sententia recte lata nisi in negotio publico ex causa idem probat. l. sub. specie. C. de re iud. & c. inter monasterium. & c. suborta. dere iud. & l. 15. tit. 11. partit. 3. melius. l. 19. tit. 22. par. 3. vbi bene Gregor. Lop. & in transactione idem probat. l. sub. prætextu. la. 2. C. de transact.
- 5 ¶ Testibus tamen de nouo productis sententia non retractabitur, quæ opinio communis est secundum Domin. Anto. de Pad. vbi infra. nu. 7. & d. l. Imperatores. procedit etiam in criminalibus secundum Ias. in rep. l. admonendi. num. 1. ff. de iure iur. vbi num. 2. aliam ampliationem ponit, de quibus videndus est Curt. Iun. ibi nu. 5.
- 6 ¶ Pro qua Ias. ampliatione allego bona iura, scilicet, tex. in l. 1. in fin. ff. de quaestio. & in l. diuisi fratres. ver. si tamen. ff. de pœn. vbi probatur, quod si quis fuerit propter aliquod delictum condemnatus, quia nocens videbatur, si tamē omnino sunt videndæ.

postea innocens probetur testibus, vel instrumentis de nouo repertis, iudex ordinarius non potest illum restituere aduersus illam sententiam, sed tantum princeps, qui super hoc est consulendus, quae iura ad hoc notant plures Doctores. cogeſti per Dom. Ant. de Padilla. in l. sub pretexto l. r. n. 4. C. de transact. Quod tamen vltimum hodie correctum est quia non requiritur hoc casu aditus principis, nec receptum ad eum, sed eo ipso, quod iudici constat de innocentia damnati, potest reponere sententiam, suam per l. 4. tit. 30. part. 7. vbi Gregor. Lopez in gl. de uelo quitar, expresse notat & Dom. Ant. vbi supra. n. 5. quod est summe notandum in practica contra iudices carniciferos, qui hoc non feruant, sed spreta innocentia rei exequuntur suas sententias sanguinolentas contra innocentes. Cum igitur in ciuilibus non detur restitutio aduersus sententiam maioribus regulariter, etiam si noua instrumenta reperiantur praterquam in publico negotio & ex causa, consequens est, ut solum ex causa iudicatis repeti non possit conditio sine causa nequialia, quantum sit in debitum, nisi sententia lata fuerit falsis testibus, vel instrumentis, ut in dicta. l. diuus. & ita remaneo contra glossam in dicto. §. in omnibus.

7 ¶ Nisi eam saluemus, ut loquatur, & procedat, quando interuenit dolus aduersarij, alias non, ut ipsamet glo. inseruit statim se declarat, dicens, hoc autem quod copetebat sine causa, intelligo verum esse, vbi contractus praecessit, vel dolus aduersarij, ut hic subijcit, cum dicit, eum crimine stellionatus tenenti, aliis non. Et haec est magis communis opinio, scilicet, ut interueniente dolo aduersarij possit repeti indebitum solum per sententiam, secundum Alex. in d. l. Imperatores. nu. 7. & 8.

8 ¶ Vltimo pro intellectu huius materiae. d. l. Imperatores. est aduertendum, quod licet priuatus non possit sententiam infringere ex eo solo, quod dicat instrumenta esse de nouo reperta, tamen si praeter hoc alleget, & probet, quod in prima causa non habuit facultatem producendorum instrumentorum, quia eorum non habebat notitiam, ut quia in ius alterius proxime successerit, vel omnem suam diligentiam adhibuisset, in inquirendis instrumentis illis, tunc restituetur etiam post sententiam ex clausula generali intra quadriennium, ita tenet Innocent. in c. vltra tertiam. de testib. & eum referens Bart. in l. 1. nu. 4. C. de sentent. aduers. fisci. lat. lib. 10. vbi dicit hanc allegationem non esse in fisco necessariam. Et in hac opinione

omnes concordant secundum Ias. in repet. l. admonendi. nu. 10. & 48. ff. de iureiur. quam sequitur alios referens Ripa ibi. n. 15. & omnis alijs hanc testatur communem, & receptis sima plures doctores allegans Domin. Ant. de Padilla. in d. l. sub pretexto. nu. 17. quam ipse libenter probat, & secundum eam in re grauissima ciuiliu Segouienfium pronunciat se Regios audire confirmat, & sibi eam aliquibus iuribus comprobat, praecipue si praedicta restitutio petatur, ne illicitae extorsiones fiat, quo remedio saepissime vtuntur curiales causarum patroni, idque illi desumpere ex l. illicitas in principio. ff. de officio praef. Et procedit communis haec opinio tam in aetore, quam in reo, ut tibi concludit, & nu. 18. & 19. limitat hanc communem in transactione, & assignat rationem differentiae, quae communis opinio maximi habenda est, quia plurimum in practica conducit.

9 ¶ Hinc inferendum est, quo remedio subueniendum sit debitori, qui amisit, & non reperit apocham solutionis, & propter hoc condemnatus fuit & iterum soluit virtute sententiae, si postea reperiat dictum instrumentum solutionis, de quo in terminis videndus est Paul. de Cast. in d. l. Imperatores. nu. 3. & ibi omnino Alex. num. 7. & 8. latius ponentem in hoc magis communem resolutionem, & allegati per Greg. Lop. in d. l. 33. in gloss. allegationes.

10 ¶ Sed contra supradictam communem sententiam facit alia communis, nam in casu. d. l. admonendi. in principio. ff. de iureiur. est speciale, ut sententia lata ex iuramento necessario retractetur per instrumenta de nouo reperta, quia secus est regulariter in alijs sententijs, ut probat text. ille in secunda parte, & in d. l. sub specie, & in d. l. Imperatores. Ita tenet glo. in d. l. admonendi, ver. noua. instrumenta. ver. solut. refert, & cuius opinionem, & intellectum testatur verum & communem Bart. ibi. n. 1. qui bene defendit: dicit etiam communem Paul. de Cast. ibidem nu. 17. & assignat rationem diuersitatis infra dicenda. dicit, etiam communem Ias. ibi. n. 3. & 4. & 45. idem in repet. nu. 36. dicit communem Curt. Iun. ibi nu. 19. & Rip. 41.

11 ¶ Et tamen in casu. d. l. admonendi. est necessaria restitutio secundum Iacob. Bur. ibi contra Guiliel. de Cugn. qui tenebat ipso iure ex integro causam agi, & hanc opinionem Iacob. quod sit necessaria restitutio in casu. d. l. admonendi. tenet etiam gl. in d. l. Imperatores. & sequitur

tur Paul. de Cast. in d. l. admonendi. n. 6. vbi Ias. nu. etiam. 6. plures referens eam testatur communem licet ipse teneat contrarium cum Guiliel. est communis etiam secundum Rip. ibi. nume. 17. qui tripliciter limitat, & secundum Curt. Iun. nu. 8. qui eam sequitur, dicit praeterea communem Ias. ibi in repet. n. 10. & 48. qui latissime tenet contrarium.

12 ¶ Et haec restitutio debet peti intra quadriennium, sicut quaelibet alia ordinaria, iuxta gl. in d. l. Imperatores. ver. ex causa ibi, & intra quadriennium tantum, quam sequitur Paul. in d. l. admonendi. nu. 7. & testatur communem Ripa ibi. nu. 17. Curt. Iun. nu. 9. qui ea defendit, licet dicat, posse teneri contrarium in disputa do, imo quod sit perpetua haec restitutio: est etiam communis secundum Ias. in repet. d. l. admonendi. nu. 10. ad fin. dicentem, quod articulus est disputabilis, & potest teneri quaelibet opinio, quia nihil est, quod vigeat. Sed Greg. Lopez in d. l. 19. in gl. hasta tres annos, inquit, quod contra Bar. in d. l. Imperatores. tenentem opinionem gl. ibi, est communis opinio, nam in intra triennium competit haec restitutio. Quae opinio contra gl. & primam communem approbatur hodie in illa. l. regia, nisi dolus interuenerit, quia tunc perpetuo competit praedicta restitutio, ut etiam dicit glo. in d. l. Imperatores. ibi alij actionem in factum, & sic perpetuo ob dolum delinquentis quam ibi sequuntur Paul. & Alex.

13 ¶ Item in casu. d. l. admonendi. est opus noua instantia, secundum communem opinionem, & tenendam, ut inquit Ripa ibi, nu. 18. testatur communem Curtius Iun. nu. 11. Si igitur in casu. d. l. admonendi. est necessaria restitutio, ut supra visum est, ergo nulla specialitas datur in casu illius, quandoquidem generaliter statutum est, secundum communem opinionem priorem Innoc. Bartoli, & aliorum in d. l. 1. de sent. aduers. fisci. lat. lib. 10. quod sit peti in integrum restitutio aduersus sententiam quacunque ex clausula generali, &c. Haec difficultas tamen est, ut Ias. in d. l. admonendi. n. 6. & in repet. num. 10. teneat contra communem, scilicet, quod in d. l. admonendi. in principio non sit necessaria restitutio, sed communis opinio est in contrarium, ut supra visum est, quae est tenenda.

14 ¶ Quare glo. in d. l. admonendi. ver. noua instantia, ver. solutio dicebat, hoc ideo ibi, in odium, scilicet, peierantis, sed haec ratio non eneruat difficultatem, supra dictam, & ita gl. illam in hoc testatur communiter reprobari Ripa

pa ibi, numero, quadagesimo primo.
 Secunda ratio differentiae inter hos duos casus, & communes opiniones est, quam ponit Paul. de Cast. in d. l. admonendi. nu. 18. reputans menti tenendum, scilicet, quod prima communis opinio generalis procedat, & intelligatur, quando producentis instrumenta de nouo reperta adhibuit omnem diligentiam, ut in prima instantia comparere, & tamen non potuit ea habere, quia forte erat penes tertium, qui hoc negabat, aliis secus, adde tu vel habeat iustam ignorantiam causam, quia in ius succedit alterius, vel aliter, at in casu. d. l. admonendi. in princip. competit restitutio etiam nulla facta diligentia. Et hanc rationem sequitur Curt. Iun. ibi. nu. 8. alios referens, sequitur etiam Ripa ibi, nu. 21. licet Ias. vbi supra cum esset deditus ad tenendum contra communem, quia casu. d. l. admonendi. in principio non sit necessaria restitutio, reprobauerit simpliciter sine fundamento hanc Pauli solutionem, quae mihi verissima videtur, & probata in d. l. admonendi, & in d. l. Imperatores. si recte ponderetur. Tertia ratio, & communis refertur per Curt. Iun. in d. l. admonendi. nu. 12. quam etiam ibi tenet Ias. scilicet, quod sententia in d. l. admonendi. in principio, est lata ex privilegiatis probationibus, & tunc regula est, quod nunquam transit sententia in rem iudicatam, & hanc rationem vltra Curt. testatur communem Ias. ibidem in repet. num. 41. & 44. & Rip. 42. & patitur magnas difficultates, quarum solutiones videntur sunt per Ias. & Curt. vbi supra.

Quare mihi magis semper placuit ratio differentiae & solutio Pauli supra dicta. Et haec dicta sufficiant de prima principali limitatione eius, quod dictum fuit in principio huius capituli, quae ideo adduxi, quia sunt quotidiana in practica, & quia secunda limitatio principalis in nostra materia de iuramento est breuis, & ne quasi silentio transiremus per hoc caput. ¶ Secundo de vltimo conclusio principalis posita in principio huius c. limitatur, nisi in praedicta diuisione facta per haeredem verum cum haerede putatio interuenisset iuramentum veri haeredis. Na iuramentum, & transactio videtur rei iudicatae obtinent, ut in l. 2. ff. de iureiur. l. non minorem. C. de transact. & ideo hoc casu praedicta huiusmodi diuisio cum iuramento facta vero haeredi, sicut praedicta sententia, ut in d. l. cum putare. ff. famil. haeredit. Ita in proprijs terminis iuramenti, & transactionis tenet Bald. in l. 1. n. 3. opposit. C. plus val. quod agit. cum Guiliel. quem refert, vbi hoc
 Gg. 4 verum

verum intelligit, quando simulatio, vel falsitas est in eo, super quo iudicatur, transigitur, & eliquatur, secus si ipse actus, pronuntiatio, nis, transactionis, & iuramenti esset fictus, & simulatus, quia non valeret, vt in l. cum ea. C. de transact. & hanc limitationem sequitur Ias. & dom. Anto. de Padill. in d. l. si post diuisionem num. 4.

Sed contra hanc secundam limitationem facit, quia nihil est in iure tam contrarium consensui, quam error, & errantis nullus est consensus, nec voluntas, vt in l. cum testamētum, & in l. non idcirco minus. C. de iuris & fact. ignor. cum siml. sed iuramentum sortitur naturam contractus, super quo interponitur, vt in l. fin. cum materia. C. de non num. pecun. precipue quando deficit consensus, vt ibidem, iuxta comunem resolutionem, qua ibi diximus, sed in proposito nostro, d. l. si post diuisionem. C. de iur. & fact. ignor. & d. l. cum putarem. ad est error, & ignorantia, vt ex ipsis legibus patet expresse, ac per consequens nullus ad est consensus, nec voluntas veri haredis, igitur iuramentum nihil debet operari.

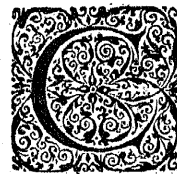
Secundo contra hanc secundam limitationem facit, quia iuramentum non confirmat actum erroneum, & ideo iuramentum non implet repetitionem, quae propter errorem competere, nec tollit conditionem indebiti iuxta comunem opinionem, quam resoluit supra in r. parte huius tractatus. c. 27. Que quidem ratio opinio expressissima videtur in proposito, cum in casu d. l. si post diuisionem. de iur. error. & ignorantia in vero haredede diuidente bona hareditaria cum haredede putatio, credente esse verum coharedem secus, & sic deficit consensus, vnde merito, qd constituto de errore, possit repetere, quod soluit indebitum, si sententia non praecessit, & ita mihi videtur tenendum contra Bal. & sequaces vbi supra tenentes contrarium. Neq; obstat, qd iuramentum, & transactio rei iudicata vim obtineant, quia praeterquam qd d. l. 2. ff. de iure iur. loquitur in iuramento desitorio de lato a parte parti, nos vero agimus in confirmatorio, regula dicit. l. 2. procedit, vbi est eadem ratio, secus vero vbi est diuersa, vt in proposito, quia sententia redditur in inuitum, vt in l. inter stipulantes. §. si Stichum. ff. de verborum obligationib. & res iudicata pro veritate habetur iuxta regulam iuris, ideo indebitum solum per sententiam repeti non potest. At vero quoties ego solui indebitum errore facti credens debitum esse, etiam si iure me non con-

trauenturum, hoc iuramentum praesto voluntate mea, & non coactus, & praetera sub eadem credulitate, qua solui, scilicet, existimas esse debitum, quare si scirem esse indebitum, non soluerem, nec iurarem non contrauenire, quia nemo praesumitur suum iactare, vt in l. cum de indebito. cum siml. ff. de probat. Vnde cum in ipsa solutione, & diuisione deficiat consensus, quia interuenit error, consequens est, vt in iuramento idem sit dicendum, iuxta regulam dicit. l. fin. C. de non numera. pecun. Et ita mihi videtur tenendum in iudicando, & consulendo. Maius dubium est, an idem sit dicendum, quando renunciatum est conditioni indebiti cum iuramento, quo casu quid mihi videatur tenendum, iam supra dixi dicit. c. 27. remitto me ad illum locum.

Index. Cap. VIII.

- 1 Confessio erronea in iudicio facta potest vsque ad sententiam errore probato, reuocari.
- 2 Error non potest probari potest conclusum in causa, sed bene potest reuocari confessio quando nihil venit probandum.
- 3 Confessio deliberata an possit reuocari?
- 4 Confessio erronea in prima instantia emissa, potest reuocari in causa appellationis.
- 5 Confessus tantum vel conuictus tantum, an de quo iure admittatur appellans?
- 6 L. 16. tit. 23. part. 2. intellectus.
- 7 Fiste confessus potest illam confessionem veluti erroneam reuocare probando contrarium.
- 8 Habitus pro confessio, & condemnatus quia non fuit licetem confessus infra nouem dies a lege regia assignatus potest appellare a tali sententia in appellatione probare contrarium, & sic obtinebit.
- 9 Confessio iurata in iudicio facta an possit praetextu erroris probandi reuocari.

De reuocatione confessionis erroneae in iudicio factae. Cap. VIII.

Confessio erronea in iudicio facta potest vsq; ad sententiam, errore probato, reuocari text. est capitalis in materia in l. error. C. de iur. & fact. ignor. vbi omnes Doctores late declarant hanc materiam precipue moderniores, qui per am-

pliationes, limitationes, & oppositiones procedunt, & idē probatur in l. de aetate. §. si. ff. de interrog. actio. & in c. si de confess. in l. 5. tit. 13. verfic. otrosi dezimos, part. 3.

1 Est tamen aduertendum, quod post conclusionem in causa non potest probari error, sed bene potest reuocari confessio, quando nihil venit probandum, vt tradit Math. de Afflict. decis. Neapol. 44. nu. 2. vbi nu. 3. dicit, qd dicitur constare de errore, quando constat de contrario eius, quod fuit confessus.

3 Vnde infero non bene dixisse Hippoly. de Marfi. in l. 1. §. si. nu. 1. 15. & sequentibus. ff. de quaestio. dum constituit differentiam in hac materia in civilibus, & in criminalibus, vt in illis cum confessio sit deliberata, non possit reuocari praetextu erroris iuxta gl. in c. ex literis. ver. admonita de diuortijs. & allegat plurimas glo. sequentes, in criminalibus vero possit iuxta glo. in l. pactum inter haredes. ff. de pact. nam haec differentia nullo iure constituit, cum regula supra dictorum iurium loquatur, & procedat in civilibus. Et licet glo. illam in d. cap. ex literis. sequatur Ias. in l. serui electione in princip. num. c. 29. ff. de leg. 1. dicens esse valde notabilem, singularem, & signandam, eam intelligens in confessione facta post terminum datum ad respondendum, quia cesset deliberata, & eam sequuntur alij plures relati per modernos, in d. l. error. num. 15. vbi referunt Monachum in capitul. cum contumacia. numer. 7. de haeret. libro. 6. dicentem gloff. illam esse communiter approbatam, tamen glo. illa non obstat, quia secundum eam, si vera esset, nulla confessio iudicialis reuocari posset praetextu erroris, quia semper in iudicio dantur dilationes ad respondendum, vt in l. 1. de dilatio. cum alijs. Et ita merito gloff. illam improbant plures. & eos referentes moderni vbi supra dicentes ex testimonio Ias. & Felini gloff. illam esse communiter reprobata. Vltra quos ipse aduerto, quod gloff. illa non impedit reuocationem confessionis deliberatae praetextu erroris, sed tantum dicit, quod confessio si fiat ex deliberatione, & non ex calore iracundiae, non videtur, quod reuocari possit, quia non potest probari error, ergo si ille possit probari, bene posset reuocari, & ita gloff. illa, si bene intelligatur, non probat id, ad quod allegatur. Bene verum est, quod in confessione deliberata difficilius probabitur error, vt sentit, & vult illa gloff.

4 Vnde etiam in causa appellationis licet re-

uocare erroneam confessionem, qua quis emisit in prima instantia, vt tradit Bart. in l. si. §. ius. ff. de appell. & Grego. Lopez in dict. l. regia in gloff. iuyzio, moderni in d. l. error. num. 47.

5 Ex quo ipse infero singulariter ad intellectum, & concordiam quorundam iurum, quae videntur contraria, scilicet, qd licet, conuictus & confessus de iure civili non admittatur appellans, sed conuictus tantum, vel confessus tantum bene admittatur appellans, vt in l. 2. & ibi gl. ver. propria. & communiter Doct. C. quor. appel. non recip. Que lex licet loquatur in quibusdam criminibus tantum, idem tamen est, in alijs omnibus, quia illa gratia exempli ponitur ibi, vt tradit Anto. Gomez. 3. tom. capitul. 13. de tortur. reor. numer. 31. ad finem. de iure tamen canonico sunt qui dicant, quod confessus tantum non admittitur appellans per text. in capitul. Romana. §. si autem. de appella. lib. 6. cuius verba sunt haec. Sin autem post sententiam in casibus a iure prohibitis (vt pote a sententia super manifesto. & notorio crimine, vel de quo quis in iure confessus extitit, promulgata) vel consimilibus appellatum fuisse dicatur, possunt, ne sententia exequutioni mandetur (post quam cognoscere ceperint, vtrum sit recipienda, vel non appellatio ab eo interposita) inhibere. Verum in re hac verissima resolutio est, quod in hoc de vtroque iure nulla sit differentia, quia copulatiue requiritur tam in civilibus, quam in criminalibus qd sit confessus, & conuictus, vt non appellet, ad hunc effectum, scilicet, vt eius non admittatur appellatio nec per iudicem a quo, nec per iudicem ad quem, sed indistincte fiat exequutio. Sed quando est aliquis confessus tantum, potest appellare ad hunc effectum, vt eius appellatio recipiatur per iudicem ad quem, & inhibeatur iudici a quo, quia iudex a quo non tenetur deferre tali appellationi, quae induxit notorium contra confidentem per ipsius confessionem, & potest ante inhibitionem exequi sententiam, & hoc est, quod expresse dicit text. in d. §. si autem. dum probat, quod iudex ad quem; debet inhibere, ne sententia hoc casu exequi mandetur, &c. Et sic admittit appellationem, & potest discutere de errore confessionis, & interim inhibere, quia istud operatur appellatio in confesso quae potest coram iudice ad quem reuocare confessionem doctore de errore secundum Bar. in d. l. 2. in fine. Et hoc procedit, quoniam quis appellat non expressa causa, sed quando inserit causam in appellatione, vt

quia allegat errorem confessionis, tunc etiam iudex à quo tenetur illi deferre, & non potest exequi etiam ante inhibitionem. Ita hæc omnia concludunt in effectu. Abb. Imol. & alij Docti. quos refert, & sequitur Marant. de ordin. iud. in. 6. part. principali in secundo actu princip. tit. de appel. num. 28. fol. 62. dicens. qd hanc resolutionem tenent Docti. in capit. cum speciali. §. porro. de appell. Et quod est ex mente doctorum in l. si. iustus. ff. de appell. itaq; innuit esse commune. Hanc etiã resolutionem in terminis cum Ang. & Imol. quos refert, sequitur Greg. Lop. in l. 16. tit. 23. part. 3. in glo. de la sententia, ubi inquit, quod ideo confessus, & non conuictus appellat, quia potest reuocare confessionem suam, vnde si sponte est confessus, non defertur appellatiõni regulariter, nisi sit inserta causa, dicens, qd errauit, & vult docere de errore in causa appellatiõnis, & ita intelligit cum Imol. d. §. sic autem. & ita est tenendum.

6 ¶ Restat modo in hoc articulo. d. l. regia. 16. tit. 23. part. 3. quæ expressè probat qd confessus tantum, vel conuictus tantum non admittatur appellans in criminalibus, per quam videtur corrigi supra dicta communis resolutio in aliquibus sui partibus. Sed illa lex intelligi, & limitari debet secundum supradictam resolutionem, vt tradit Greg. Lop. ibidẽ in supradicta glo. Secũdũ ipse venius. l. illã intelligo tantũ procedere specialiter in casibus ibi positis propter immunitatẽ criminum, scilicet. *Ladrones confesos, e rebolvedores de los pueblos: e los caballos y mayores dellos en aquellos malos bollicios, e los forçadores, e robadores de las Virgines, e Viudas, o de las otras mugeres religiosas: e los falsadores de oro, o de plata, o de moneda, o de sellas del Rey, o las que matan a yernas, o a traycion, o a leue.* Non vero in alijs casibus, quod primo probatur ex ipsa lege regia, dũ specialiter, & nominatim loquitur tantum in illis delinquentibus. Secundo ex illis verbis. *Porque los q los tales yerros faxen, yerran mucho contra Dios, e a nos, e contra el pro comun de los puebls.* Pondera verbum. *los tales yerros,* item quia hoc pro ratione effectiua suæ reclusionis ponit. l. illa, ergo in alijs secus erit, & remanebit ius commune incorrectum, præcipue cum per hunc intellectum euitemus legem correctionem, & reducatur ad ius commune antiquum. Et ita in terminis inuenio, quod intelligit Gregor. Lop. illam. l. ibi. in gl. fin. ponderans ad hoc dictum verbum, tales yerros, & ita est tenendum.

¶ Supra dicta non tantum procedunt in con-

fessione vera, sed etiam in ficta, vt in casu. c. si post præstitutum. de confess. libr. 6. vbi cõtr. max in respõdendo positionibus habetur pro confessio, nam poterit etiam ille confessionem suam veluti erroneam reuocare probãdo contrarium, & si simile exemplum hodie habemus per. l. 11. de Madrid. qua cauetur, vt non respõdens positionibus simpliciter confitendo, vel negando habeatur pro confessio. ita voluit. gl. ordinaria. r. in. l. quoniam, ff. de his qui notãt. infam. & omisis alijs hanc opinionem sequitur, & bene probat plures referens Hippoly. de Marsilijs. in. l. 1. §. si. numer. 127. & sequentibus. ff. de quæstio. vbi hoc verum non tantum intelligit ante sententiam, sed etiam post in gradu appellatiõnis, & numeris præcedentibus à numero. 123. refert alios plures tenentes contrarium, scilicet, quod ficta confessio non possit reuocari prætextu erroris, & refert Bal. in. l. seruum quoque. §. publice. ff. de procurat. dicentem hanc vltimã opinionem communiter seruari. Sed priorẽ opinionem sequuntur prope omnes canonistæ in. d. c. si de confess. & eam testantur esse communem plures allegantes, & eam sequuti moderniores in dict. l. error. num. 18. vbi referunt Areti. consil. 42. dicentem contrariã esse communẽ, & refert supra dictas duas opiniones contrarias in hoc Mench. de success. creat. §. 23. num. 25. vbi secundam opinionem tenet in eo, qui fuit vere cõtr. max, cui etiam à iure denegatur appellatio, hanc etiã primã opinionem affirmatiuam sequitur plures allegans Didac. Perez in. l. 1. titu. 4. lib. 3. ordin. col. 927. & sequenti, vbi refert Auilesium dicentem esse receptam hanc opinionem in practica apud regios senatores cancellariã, qd reus fictẽ confessus admittatur infra nouem dies ad probandam veritatem, & errorem talis confessionis.

8 ¶ Ex quibus omnibus infertur, quod si in casu. l. 1. titu. 3. de las contestationes, libr. 3. ordinam. qua cauetur, qd non respondens libello actiõnis infra nouem dies habeatur pro confessio, reus declaretur pro confessio, & condemnatur, poterit à tali sententia appellare, quia non est verus contumax, & in appellatiõne probare contrarium, & sic obtinebit, vt dicunt supra dicti Docti. præcipue Hippoly. vbi supra numer. 127. el. 2. & Didac. Pérez in dict. l. 1. col. 874. versicu. quæritur vltierus. Et ita iam ipse obtinui in practica, cum essẽm aduocatus rei, qui fuit per sententiam declaratus pro confessio, & condemnatus, quia libello non respondit infra dictos nouem dies, & appel-

appellauit ab illa sententia, & pars probauit contrarium eius, quod continebatur in libello actoris, & fuit reuocata prima sententia, & absolutus, & liberatus reus à petitione actoris.

9 ¶ Vltimò restat, vt deueniamus ad nostram præcipuam quæstionem de iuramento, an confessio iniudicia facta cum iuramento possit prætextu erroris probandi reuocari? In quo videtur primo dicendum, qd non; ex ijs, quæ adduximus supra. c. proxime præcedenti. in prima opinione principali. Sed his non obstantibus, contrarium est tenendum, & verius, imo qd cõfessio quãtũcumq; iurata possit prætextu erroris reuocari probato errore per omnia supra dicta in. cap. supra proxime præcedenti in secunda opinione principali, quia vbi est error, nullus est consensus, ac per consequens deficiente consensu iuramentum nihil operatur, sed intelligitur secundum naturam actus, super quo interponitur, vt in. l. fin. cum materia. C. de non num. pecun. ideo iuramentum super actũ erroneo non confirmat ipsum, neque impedit conditionem in debiti iuxta communem opinionem adductam in prima parte principali huius tractatus capitulo. 27. Secundo hæc opinio probatur, quia in hoc nostro casu iuramentum non fuit interpositum ad confirmandum confessionem ipsam, nec ad eam obseruandam, & non contraueniendum, sed tantum fuit præstitum de veritate dicenda, quæ veritas deficit, & non adest, quando error interuenit, ergo merito, & optimo iure, quod non obstat confessione iurata admittatur reuocatio ipsius errore probato, cum hoc tendat in fauorem excus iuramenti præstiti, scilicet, ad inuestigandam veritatem, quam iurãs putabat se prius dixisse in confessione motus iusta ex causa. & nunc melius instructus, aliud vere intelligit, & probare vult, vnde id rectè facere potest, absque metu iuramenti, cum hoc non contradicat iuramento, sed potius ipsum perficiat, vt dictum est. Et ita inuenio, quod in terminis nostris confessionis iurata, quod possit reuocari prætextu erroris tenent Bald. Anton. de Butr. Rom. Iaf. Anan. & Felin. & hos referens contra Fabrum Dominus Anton. de Padill. in dict. l. error. numero. 12. vbi hanc appellat communem opinionem, & tantum pro ea allegat. dict. l. fin. C. de non num. pecun. & respõdet ad text. qui videbatur aliquo modo obstat in capitulo. cum dilecti. de accusat. quod ibi non contendebat episcopus confessionem suam veluti erroneam reuocare, sed

eam aliquo colore excusare, quæ sunt dissimilia. Facit etiam pro hac opinione altera, quæ ipse tenui in mea repetit. auth. sacramenta puerum numer. 132. & sequenti. C. si aduers. vedit. scilicet, quod minor, qui confessus fuit delictũ, quod alio modo nõ probatur contra ipsum, quàm per solam suam confessionem, potest aduersus eam se restituui non obstante, qd eam iurauerit ex rationibus, quas ibi adduxi, quæ sunt videndæ.

Index. Cap. IX.

- 1 Affines possunt cogi virtute statuti ad compromittendum super litibus inter eos motis, & prædictum statutum validum & seruandum est & referuntur, remissus plures ampliationes & limitationes.
- 2 Præcipua limitatio est quando quis haberet pro se sententiam transactam in rem iudicatam vel instrumentum publicum guarentigium.
- 3 Idem in nostro regno esse si quis haberet scripturam recognitam a parte in iudicio.
- 4 Secunda præcipua limitatio est quando debitor tenetur ex contractu vel instrumentum se iurato quia tunc petendo compromissum virtute statuti incidere in periculum, quod est euitandum.

De statuto compellente affines ad compromittendum. Cap. IX.

Affines possunt cogi ad compromittendum super litibus inter eos motis stante statuto, id præcipienti, quod statutum validum & seruandum est in iure vt pluribus allegatis tenet Petrus Duenas in regul. 36. in princ. folio. 11. & hæc statuta sunt communiter per totam Italiam, vt constat ex Doctõribus Italis, qui passim faciunt mentionẽ de prædictis statutis. Hæc regula habet septem ampliationes & decẽ & octo limitationes, quas congerit Petr. Duenas vbi supra, ex quibus duas tantum limitationes assumam, quæ ad nostrum tractatum spectant, easque breuiter examinabo, quia in hoc regno non sunt necessariæ.

2 ¶ Prima igitur limitatio est quando aliquis haberet sententiam diffinitiuam transactam in rem iudicatam, vel instrumentum publicum guarentigium pro se, quod secundum formam statutum eretur executione sicut sententia diffinitiuã, vt hodie cauetur in nostro

regno

regno per. l. 4. titul. 8. libr. 3. ordin. quæ hodie est. l. 1. & 2. titul. 21. libr. 4. nouæ recopilat. regie. quia tunc affinis non cogereur ad compromittendum, quia compromissum est quædam transactio vt in authent. vt different. iudic. 6. 1. & in authentic. si vero cõtingerit de iudic. sed de eo, quod est certum nõ potest transigi nec compromitti, vt est dictum late supra in hac. 3. parte cap. 4. & de compromisso probatur in capit. exposita & ibi notat gloss. & Doctor. de arbit. igitur, &c. Et ita in terminis hanc limitationem ad præd. statutum tenet Bart. in l. eleganter in princip. nu. 2. ff. de cond. ind. indebit. cuius opin. sequuntur ibi Paul. de Cast. nu. 2. 3. & 4. & Ias. nu. 3. & Petrus Duënas vbi supra limitatione. 7. vbi allegat eam sequitos Socin. Corn. & Georg.

3 Ex quo ipse idem esse infero in nostro regno si adesset huiusmodi statutum quando affinis haberet scripturam priuatam claram, recognitam tamẽ a parte in iudicio. Quia cũ huiusmodi scriptura habeat executionem paratam iure nostro sicut guarantee per. l. ff. de Madrid. quæ hodie est. l. 5. titu. 21. libr. 4. nõd. r. op. consequens est vt affinis habens de debito suo hanc scripturam priuatam recognitam minime cogatur compromittere super ea cũ sit res clara, super qua non cadit compromissum nec transactio.

4 S. Secunda principalis limitatio in proposito est quã ageretur coram iudice ordinario ex contractu vel instrumento iurato, & reus cõuentus post oppositionem peteret cõpromissum virtute dicti statuti, quia hoc casu non habet locum dictũ statutũ nec actor possit compelli ad compromissum, quia petendo compromissum reus incideret in periculum & nõ est verosimile, quod statuentes de tali casu cogitauerint. Hæc est singularis decisio Pauli de Castr. consil. 71. incip. visis & consideratis omnibus, quem & Alexand. in alio consil. refert & sequitur Ias. in dict. l. eleganter in princip. nu. 6. vbi refert Alexand. dicentem, quod ita etiam aliàs obtinuit in ciuitate Parmæ, & quod ita fuit ibi iudicatum, hanc etiã opinionem alios referens sequitur Petrus Duënas vbi supra in 2. limitatione, & ultra ipsum tenet etiam Marcus Anton. Bauer. in tractatu de virtut. & vitibus. iur. numero. 37. volumine. 5. tractatu diuers. doct. folio. 21. Pro qua opinione ultra ipsos faciunt quæ late nos tradidimus in rep. l. nemo potest. num. 167. & sequentib. ff. de legat. r. scilicet, quod clausula generalis non obstantibus, &c. non extenditur ad dispositio-

nesiuratas, nam vt illis derogetur necesse est specialem mentionem fieri, item & quod rex in dubio nunquam videtur cassare aut differre obligationes iuratas, nec statutum generale ad eas extenditur, nisi specialis mentio de iuramento quoque fiat. Cum igitur in proposito statuta non loquantur de debitis nec instrumentis iuratis consequens est, vt ipsa minime comprehendat, & hac opinio meo iudicio est verissima & tenenda.

Index. Cap. X.

- 1 Renuntiare non potest quis defensionibus suis in causis criminalibus nec termino sibi dato ad eas probandas.
- 2 Sed hoc debet intelligi in casibus, in quibus venit imponenda poena corporalis, secus si pecuniaria vel relegationis imponi deberet.
- 3 Reus in causis criminalibus, in quibus venit imponenda poena corporalis non potest habere pro reproductis, testibus aduersus se in summaria informatione examinatis.
- 4 Reus in causis criminalibus an possit renuntiare defensionibus suis quando est dubium an aliqua sibi competant? & num. 5.
- 5 Reus, qui legitime iuris ordine seruata confessus est delictum an possit defensionibus suis renuntiare?
- 6 Reus, qui in prima dilatione sibi data ad præbendum, non probauit defensiones suas, an ceteris dilationibus possit renuntiare?
- 7 Affinis an possit renuntiare suis defensionibus ex dilationibus.
- 8 Reus an possit cum iuramento renuntiare defensionibus suis in causis criminalibus?

De renuntiatione defensionum in causis criminalibus. Cap. X.

Renuntiare quis non potest defensionibus suis in causis criminalibus, nec termino dato ad eas probandas gloss. ordinaria & communiter ad hoc allegata in. l. pactũ inter hæredem. ff. de pact. in verb. cum liceat. ibi, item pactum ne quis se defendat, &c. argumento. l. non tantum. ff. de appellatione. Et quia nemo est dominus membrorum suorum, vt in. l. liber homo. ff. ad. l. Aquil. quam gloss.

gloss. sequuntur omnes Doctores in proprio loco & vbiq; & eam bene legit Ias. in. l. penultim. numer. 18. C. de pact. & idem Ias. in authentic. iubemus num. 7. C. de iudic. idem in. l. sed si quis. §. quæ situm. numer. 8. ff. si quis caut. & dicit communem practicam illius gloss. Ias. ibidem numero. 12. qui bene ampliat & limitat, & ibi bene Curt. lun. numero. 14. & hanc opinionem gloss. testatur communem plures Doctor. referens Anton. Gomez in. 3. tom. capitul. 13. de tortur. reor. numer. 33. Vbi inquit ex hoc debere iudices esse cautos & sumere optimum consilium in practica, quod in causis criminalibus semper assignent terminum competentem partibus ad intentionem suam fundandam, & licet reus accusatus vel inquisitus renuntiet vt quotidie faciunt prædicto termino probatorio, non admittant talem renuntiationem, sed patiantur terminum labi in defensionem suam. Et illam gloss. testatur ab omnibus receptam Couarru. in. 4. de sponsal. 2. parte capitulo. 3. §. 12. numer. 16. vbi agit an procedat gloss. illa etiam si agatur civiliter, modo ex illo iudicio possit renuntians defensionibus famæ discrimen pati, & resoluit probabiliorem esse opinio. illorum qui tenent in hoc casu non habere locum gloss. illius opinionem, licet alij contrarium teneant, quia non tenetur quisita conseruare famam illam sicuti vitam, secundum Sotum & Navar. quos ibi refert, & illa gloss. communiter approbatur à Doctoribus secundum Petrum Duënas in regu. 190. in. 4. limitatione. Et nouissime plures allegasidem affirmat D. Ioan. à Rojas Inquisitor Valentinus mentisissimus de hæretic. 2. parte assertio. 4. numer. 113. fol. 291. vbi numero. 111. admonet iudices præcipue Inquisitores fidei ne testes pro ratificatione à reis habeant.

2 Sed hæc gloss. & communis opinio primo debet intelligi quando in tali causa criminali esset & veniret imponenda poena corporalis aliàs ferus, quia in hoc casu militant & locum habent fundamenta, quæ pro gloss. adducuntur. Nam si poena, quæ veniret imponenda esset pecuniaria, vel relegationis tunc bene possit reus renuntiare suis defensionibus & terminis. ita tenet Ioan. de Imol. in. l. custodis. ff. de public. iud. col. 2. & Ioan. de Anan. in capit. cum dilecti num. 3. de accus. & Ant. Gomez vbi supra dicens, quod ita semper practicauit in causis pauperum, idẽ ipse assero, quia sum aduocatus pauperum huius ciuitatis licet imeritus, in quorũ causis & in alijs semper ita

practicaui & practitari vidi.

3 Hinc orta est practica hodierna, quod in causis criminalibus, in quibus venit imponenda poena corporalis reus dans pro reproductis & ratificatis testibus summarie informationis contra se recepte non auditur sed cum effectu reproducentur & ratificatur, quia ex hac datione pro reproductis & ratificatis tollitur defensio reo, quia potest contingere, quod aliquis testium summarie informationis sit mortuus, vel absens, vel aliter impeditus, ita quod ratificari nõ possit in plenario iudicio, vel quod si reproducatur aliter declaret, in illis vero causis, in quibus reus non debet corporaliter puniri bene admittitur, habens pro reproductis & ratificatis dictis testibus summarie informationis.

4 Secundo supra dicta gloss. & communis opinio debet intelligi quando sumus certi, quod competunt reo aliquæ defensiones, secus autẽ in dubio quando non constat hoc secundum Paulum de Castr. in dict. §. quæ situm num. 7. & est communis secundum Ant. Rub. in. l. seruum quoque. §. publice nu. 20. ff. de procurat. per gloss. quæ minime hoc probat in. l. r. ff. de furi. balnea.

5 Vnde inferitur à fortiori quod si reus fuisset crimen legitime & præmissio iuris ordine confessus admitteretur talis renuntiatione defensionum in criminalibus causis, quæ ad corporis poenam discutuntur, vt cum eodem Paulo Ias. Felin. & Hippolyt. tradit Couarr. vbi supra affirmans, quod in praxi receptum est, sed profecto opinio Pauli in dict. §. quæ situm dict. nu. 7. mihi nunquam placere potuit, nam in dubio potius debemus non admittere præd. renuntiationem defensionum, cum tractetur de vita hominis. Secundo quia si illa opinio vera esset, raro aut nunquam euenire possit casus, in quo seruanda esset supra dict. gloss. dict. l. pactum inter hæredem communiter approbata, quia etiam si reus alleget sibi competere legitimas & preëmptorias defensiones, interim, quod probantur, dubitatur de illis, & sic propẽ semper possit reus illis renuntiare, quod est contra salutem humani generis & contra ius naturale, à quo introducta est defensio. Item experientia docet, quod reus accusatus de graui crimine & delicto propter quod venit imponenda poena mortis vel alia corporalis, allegat tales defensiones, quæ prima facie videtur maliciose & improbabiles & iudices carnifices præcipitates iustitiam, illas spernunt, terminum cõpetentem ad illas probandas dene-

denegantes, quæ tamen, dato competenti termino probari possent, & licet omnino reum non liberent à delicto, liberant tamen à pœna corporali, qua defensione careret reus si admittetur eius renuntiatio eo quia dubitabatur de præd. defensionibus. Igitur etiam si de eis non constet admittenda non est præd. renuntiatio quando pœna corporalis venit imponenda. Quo modo enim certò potest constare an competant antequam probentur, cum ipse in probatione consistant. quare existimo ipse tenendum contra supra dictam Pauli de Castr. opin. & si essem iudex ita practicarem, & aduocatus non minus. Sed quòd magis doctum est de illius renuntiatione reum in pœna corporali condemnant, quòd ipse sæpe vidit hoc rectum iudicium non est, quia si reus meretur pœnam corporalem non debet regulariter iudex admittere dictam renuntiationem, & si semel admisit & postea tempore ferendæ sententiæ constat reum corporaliter esse puniendum, de nouo audiatur ipsum & absque ei terminum ad se defendendum, exonerandumque & probandum defensiones suas, si quas habeat, quia aliàs sententia erit nulla. Et ita communiter aduocati in similibus causis solent agere de nullitate aduersus sententias allegando reum non potuisse renuntiare defensionibus suis in illis causis, quibus imposita fuit pœna corporalis.

Quatenus vero attinet ad illationem supra dictam quando reus legitime confitetur delictum adhuc non admitterem renuntiationem ipsius si constaret habere legitimam defensionem, scilicet, si ad sui defensionem necessariam occidit, vel alterum vulnerauit, vel quia reuocaret confessionem suam tanquam erroneam & posset probari error, vel aliam legitimam defensionem haberet, que in totum minueret pœnam, vel moderaretur in parte, aliàs si de hoc non constet saltem probabiliter, probò supra dictam illationem & admittere renuntiationem rei defensionum suarum.

¶ Tertiò glo. illam & communem opinio. intelligit Couarr. ubi supra præterquam si reo fuisse dilatio prima ad probandum data, in qua non probauit defensiones suas non poterit ceteris dilationibus renuntiare per text. in d. capitul. cum dilecti de accus. Sed si bene inspicatur text. ille non loquitur in hoc casu, sed quando reus in confessione sua allegauit aliquas defensiones, quas non probauit in termino probatorio, & postea allegabat alias de

quibus in sua confessione mentionem non fecit, nam illis non obstantibus iubet summus Pontifex quòd reus remoueat ab administratione ecclesiæ Agathens. Præterea in casu illius text. non veniebat reo aliqua pœna corporalis imponenda, sed remotio ab administratione ecclesiæ, vt ex ipsometext. constat, ergo merito quòd potuerit ibi terminum etiam principalem renuntiare, & sic non facit ad rem nostram. Quare ipse dubito de hac limitatione & sæpe in practica vidi seruari contrarium.

¶ Quartò supra dicta communis opinio limitatur in Affassino, quia est hostis publicus & potest suis defensionibus & dilationibus renuntiare, vt tradit Roland. à Valle consilio. 24. numer. 9. libro. 1. Sed etiam de hac limitatione dubito, quia quanto maius delictum est tanto magis admitti debet defensio & nõ sperni quando quidem gloss. nostra procedit in illis delictis in quibus pœna corporalis venit imponenda, & non in alijs leuioribus vt supra dictum est, & non potest dici Affassinus nec alio modo delinquens quousque per sententiam in contradictorio iudicio latam audire & eius defensionibus declaratur pro tali, ergo etiam si ipse velit eis renuntiare admittendus non est, sed debet labi prius terminus datus ad ipsas probandas.

¶ Vltimò reitatur hic examinanda quæstio de iuramento, an reus cum iuramento possit renuntiare defensionibus suis in causa criminali, in qua sibi venit imponenda pœna corporalis. Et videtur primo dicendum, quod talis renuntiatio iurata valeat & teneat per text. in auth. sacramenta puberum cum similibus. C. si aduers. vend. quæ non tantum procedit in contractibus in quibus loquitur, sed etiam in iudicijs, nam in eis quasi contrahitur, vt in l. 3. §. idem scribit. ff. de penul. Et ita ampliat. d. authenticam gl. ibi verb. contractibus in vers. item qui in iudicio. Cuius opinio communis est, quauis Bald. in l. vnic. nu. 26. C. de confess. teneat cõtra eam vt dixi & resoluui in mea repetitione dict. auten. sacramenta puberum numer. 127.

Sed hoc non obstante contrarium est tenendum, imò quod huiusmodi renuntiatio non valeat nec sit admittenda etiam cum iuramento, quia defensio status est personæ, & est de iure naturali, vt in clementina pastoralis de re iudicat. & per consequens est publici iuris, vt in dict. l. non tantum. ff. de appell. ideo præd. renuntiatio iuramento non confirmatur argumen-

gumento, si diligenti de foro compet.

Secundò vltra omnes ipse pro hac opinione confidero, quod iuramentum hoc casu est illicitum & contra bonos mores naturales, quia tollit defensionem, ergo non est obligatorium, vt in regula iuris. non est obligatorium. de regul. iur. in. 6. Tertio quia nemo potest consentire, vt occidatur, quia nõ est dominus membrorum suorum, ac per consequens non potest sibi ipsi tollere defensiones legitimas, sibi cõpetentes quia occideret se ipsum, & sic peccaret, sed iuramentum, quod vergit in dispendium salutis æternæ nõ valet nec est seruandum, vt in capitul. quauis pactum cum similib. de pact. in. 6. Et ita inuenio, quod hanc secundam opinionem in terminis dict. gloss. licet non ita funder tenet Bald. in l. vnic. nu. 27. C. de confess. sequitur Hippolyt. de Marfil. in l. 1. §. si. num. 118. & sequent. ff. de quæstion. & Anton. Gom. 3. tom. capit. 1. de delict. nu. 66. & Petr. Duenas. d. regula. 190. limitatione. 2.

Index. Cap. XI.

- 1 Minor. 25. annis non potest esse procurator alterius ad iudicia, ad negotia vero ille, qui est. 17. ann. potest esse procurator.
- 2 Minor. 25. annis potest esse procurator alterius ad iudicia si iuret se non contrauenturum processui, nec sententia nec alijs actibus à se tanquam procuratore factis.
- 3 Minor. 25. annis maior tamen. 14. potest constituere procuratorem cum iuramento ad negotia propria.

De minore. xxv. annis an possit esse procurator alterius Cap. XI.

Minor. xxv. annis nõ potest esse procurator alterius ad iudicia, ad negotia vero ille, qui est. xvij. ann. potest esse procurator. ita probat expresse text. in ca. qui generaliter. §. si. de procur. lib. 6. & expressa regia. l. 19. ad fin. titul. 5. part. 3. & quòd minor. xxv. ann. non possit esse defensor in iudicio nomine alterius probat etiã text. in l. minor. xxv. ann. ff. de procurat. & l. exi-gendi. in vers. sanè, & ibi glo. & Doct. C. eod. tit. vbi Iaf. num. 19. testatur hanc esse communem opinio. in vtroque. & hoc modo est intelligeda. l. 5. in princip. d. tit. 5. par. 3. dum dicit,

Que el menor de veinte y cinco años no puede ser procurador, scilicet, ad iudicia, quia ad negotia potest esse procurator ille, qui est. xvij. annorũ. Et secundum hanc distinctionem est etiam intelligenda. l. 9. tit. 10. lib. 1. fori dum dicit, El home que no suere de edad cumplida no puede dar personeria por si, ni tomar personeria por otro en ningun pleyto. Et ibi Motalus in gl. ni tomar personeria, ita intelligit. l. illam & hanc resolutionem tanquam communẽ breuiter ponit Ant. Gom. in l. 33. Taur. ad fin.

¶ Sed si minor. xxv. ann. sit procurator alterius & iuret se nõ contrauenturum processui, nec sententiæ, nec alijs actibus à se tanquam procuratore gestis ratione minoris ætatis admittendus est, quia per hoc iuramentum suppletur eius ætas & habetur pro maiore, & sibi nõ competet restitutio argumento. text. in auth. sacramenta puberum. C. si aduers. venditio. cum materia, præcipue quia secundum gloss. ibi verb. cõtractibus & communem opinio. quam ibi resoluui nu. 127. text. ille habet etiam locum in iudicijs. Et ita in terminis nostris hanc opinio. tenent expresse Alber. Angel. & Paul. de Cast. num. 5. in dict. l. minor. xxv. ann. ff. de procurat. vbi concludunt non sufficere, quòd iste minor se offerat, quòd iurabit nisi prius iuret se non contrauenturum &c. Eandem etiam opinio. eos referens sequitur Gregor. Lopez in dict. l. 19. in gloss. de edad de. xxv. años. vbi etiam agit an requiratur quod opponatur minor ætas ad hoc, vt nõ admittatur procurator minor. 25. ann. in iudicio quòd non iurauit,

¶ Ex quibus infertur idem esse in minore. 25. annis in maiore tamen. 14. ann. constituyente cõ iuramento procuratorem ad sua negotia vel iudicia, quia cum iuret procuracionem & mã datum à se datum, scilicet, quod nõ contraueniet gerendis per procuratorem suum virtute dicti mandati ratione minoris ætatis nec alia quacunque ratione valebit mã datum & procuratoris constitutio à se facta cum dict. iuramento ex dict. auth. sacramenta puberũ cum ibi notatis per me. nu. 127. & sequent. nisi in hoc enormissime læderetur vt ibi dixi num. 92. & sequentibus. Eandem illationem ponit Rebuff. in commentarijs ad cõstitutiones Regias. 2. tom. in tractatu de restit. articul. 1. glof. 2. numer. 4. fol. 123. vbi tamen inquit se vidisse hoc casu minorem læsum restitutum, quia praxis non seruat has solemnitates. Adde Sebast. Vantium de nullit. precessit. in tit. de nullit. sententiæ ex inhabilit. seu defect. mãdat. num.

nu. 3. vbi agit an iuramentum in iudicijs sup-
pleat etatem & quod minor potest procura-
torem cum clausulis solitis ac cum iuramento
constituere iuxta doctrinam Bart. in l. minor
ff. de procurat. Ex quo text. in authen. sacra-
menta puberum loquens in cōtractibus pro-
cedit etiam in iudicialibus secundum alios
quos ibi refert licet Specul. teneat cōtrarium
eandem illatione late probat plures allegans
Boerius decif. 392. per totam.

Index. Cap. XII.

- 1 Laicus conveniri debet regulariter coram iudice laico, & poena laici conveniens laicum coram iudice ecclesiastico super rebus profanis ponitur.
- 2 Laicus ratione iuramenti a se prestiti in contractu est factus de foro iudicis ecclesiastici
- 3 Iuramentum non mutat forum, sed addit forum foro.
- 4 Episcopus etiam lite mota coram iudice seculari potest cogere partem & etiam iudicem secularem ad observantiam iuramenti.
- 5 Quis iudex sit competens ad observantiam iuramenti.
- 6 Petens absolutionem iuramenti coram iudice seculari an possit coram eodem de reota causā litigare.
- 7 Iuramentum non transit ad heredes iurantis respectu peritij & ideo ipsi non possunt conveniri coram iudice ecclesiastico ex iuramento defuncti
- 8 Iudex ecclesiasticus erit competens in causa feudali quando contractus feudis est iuratus ad observantiam ipsius.
- 9 Iuramentum apponi prohibetur iure regio in contractibus maiorum de se validis ne iurisdictio regalis minuatur.
- 10 Laicus efficitur de foro ecclesie ratione voti.

De effectu iuramenti circa forum.
Cap. XII.

Laicus conveniri debet regulariter coram iudice laico, quia actor tenetur sequi forum reitex. in l. 2. C. de iur. om. iud. in ca. cum sit generale. & ibi late Doct. de for. compet. adeo ut laicus laicum conveniens coram iudice ecclesiastico super debitis vel rebus profanis amittat actionē & acquiratur reo, & decem millium dipondiorum poena plectatur actor vt in l. 3. tit. 1. lib. 3. ordinamenti.

- 2 **S**itamen laicus promittat aliquid cum iuramento ratione iuramenti efficitur de foro iudicis ecclesiastici & creditor poterit coram eo ipsum cōvenire, vt soluat & adimpleat quod promissit, & sic vt feruet iuramentum. Hec est insignis decisio tex. in c. fi. de for. compe. lib. 6. ex quo notat Dominicus de Sancto Gemiano. ibi nu. 3. q. ratione iuramenti, super quo liber tractatu iurato potest adiri iudex ecclesiasticus etiam per puros laicos. Idem probat tex. in c. novit de iudic. & in c. 1. & c. cum contingat de iureiur. & in c. licet. eodem tit. in. 6. & in c. quantum pactum de pact. in. 6. Magna igitur est virtus iuramenti, quia mutat forum sicut contractum in invalidum, facit quandoq; validum, vt in dictis iuribus. ita tenet Archidiaconus in d. c. fi. in fine.
- 3 **S**entit igitur manifestissime Archidiaconus post Ioan. Monach. vbi supra in supra dictis verbis, q. ratione iuramenti in contractu adiecti laicus iudex nō possit de illo cognoscere fecerit tantum ecclesiasticus. Sed contrarium imo quod ratione iuramenti possit creditor adire iudicem secularem & etiam iudicem ecclesiasticum, quia iuramentum non mutat forum sed addit forum foro, tenet Ioan. Andreas & alij relati per Ias. in l. nulli. nu. 6. C. de iudic. qui credit hoc esse verissimum & sine dubio.
- 4 **E**t nu. 7. amplius videtur tenere cum Bald. in l. 1. col. vlti. C. de reb. cred. & expressus cū eodem Bal. in auth. sacramenta puberū col. 3. C. si aduers. vedit. quod creditor hoc casu possit vtrumq; iudicem cumulare. Nam episcopus, etiam lite mota coram iudice seculari potest cogere partem & etiam iudicem seculare ad observantiam iuramenti monens eum, vt acceleret causam: nec potest sibi obijci exceptio litis pendente secundum Ioan. And. in d. c. fi. de for. compet. in. 6. quem sequitur Maranta de ordine iudic. 4. parte princip. in. 1. d. finet. nu. 14. fol. 217. quid tenendum in hoc articulo?
- 5 **M**ihi profecto semper placuit distinctio Ioan. Andree in d. c. fi. quem refert & sequitur Dominicus ibidē nu. 12. scilicet, q. aut agitur de vinculo iuramenti in foro poenitentiali, & tunc planum est, q. est iudicium ecclesiasticum. & ita loquitur tex. in c. predicadum. 22. q. 1. & quod notatur in c. nos super gl. 1. de purgat. canon. Et est ratio, quia laicus non habet potestatem clauium, vt possit absolvere in foro poenitentiali vel ligare, vt notat gl. in c. pastoralis de officio ordin. aut agitur de iuramento in foro contentioso quādo versatur

aliterius interesse, & tunc siue agatur ex iuramento, vt feruetur, vterq; potest esse iudex quādo non reuocatur in dubium an iuramentum sit licitum nec ne, vt de iudice laico probatur in d. c. licet mulieres de iureiur. lib. 6. ibi quāuis eis constet legitime; & in fine, ibi, pronuntiare non impediuntur, imo coguntur. Et de ecclesiastico pbatur in d. c. fi. & est ratio quia per iuramentum directē respicit Dei irreuerentiam, que propriē est christianę religioni contraria. Siue agatur excipiendū etiam de illo iudex laic⁹ cognoscit & desinit feruādo ius canonicū & adhuc per ecclesiasticum compelli potest, & ita loquitur d. cap. licet. & dicit cap. quantum pactum. & d. auth. sacramenta puberum. & tenent etiam Ias. vbi supra. & ab eo relati. Si autem vertitur in dubium probabile an iuramentum sit licitum vel non: tunc debet remitti ad iudicem ecclesiasticum, & ita loquitur cap. venerabilem de electione. Nec obstat text. in cap. novit de iudic. quia ibi Rex Anglię ad iuramentum ecclesiasticum, quod potuit, vt in dict. cap. fin. & tamen text. ille non prohibet quin etiā laicus cognoscat: item ibi cōcurrat ratio pacis, que spectat ad iudicem ecclesiasticum, vt in c. 1. de treg. & pac. Et hæc est vera resolutio & tenenda in hac materia meo iudicio: ex qua breuissimē tu collige q. iuramentum accumulatur forum foro in casibus, in quibus alias iudex laicus citra iuramentum poterat cognoscere, & erit in electione actoris, vtrum iudicem laicum vel ecclesiasticum, vel simul vtrumque adire maluerit, vt iudex ecclesiasticus compellat partem & iudicem secularem ad observantiam iuramenti per d. c. fi. sequitur Stephan. Auerfius de potest. secul. super ecclesiast. person. in. 4. regul. limit. 4. num. 5. vol. 14. tra. & diuers. doct. fol. 398. vbi ampliat etiam in casu quo de iure civili iuramentum est inefficax, nam etiam corā seculari agi poterit etiā si materia feudalis existat. Item ampliat etiam vbi ageretur ad poenam peritij, quoniam vterque competens est inter laicos. Tertiō ampliat vbi ageretur de compellendo recipientem turpe iuramentum vt illud relaxet iuxta cap. 1. de iure iur. quia hoc etiam facere potest iudex secularis sicut cogere potest vt licitū feruetur secundū Roma. quem refert.

6 **E**t ex dicto. cap. fin. inquit eleganter Bald. in l. ordinarij col. 1. C. de reuendic. quōd si aliquis petit absolutionem à iuramento coram iudice ecclesiastico potest coram eodem iudice de tota causa litigare, quia is qui fuit iudex causa preparantis, & sic absolutionis à iuramento erit etiam iudex causa preparate, quā Baldi opin. sequitur Ias. & eum referens Marant. vbi supra dicto num. 14. & Steph. Aufr. de potest. eccles. super laicos. num. 15. vol. 14. fol. 402. est que communis opinio, vt plures allegans testatur insignis Couar. lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 8. Vbi ipse cum alijs, quos refert tenet contrarium, imo quōd si præstita absolutione à iuramento ad effectum agendi, agere quis velit de rescissione contractus, cuius cognitio propria nō est iudicis ecclesiastici debet agere coram iudice rei. Nam aliā si ageret coram eodem iudice, qui concessit absolutionem præd. alter, qui verē reus est in ea lite, poterit iudicium illud effugere & declinare, dicens ex iuris regul. vulgata se esse conueniendū coram proprio iudice nō vero alieno. Nec obstat text. in dict. cap. fin. quia eius dispositio loquitur, & procedit favore iuramenti & ad obseruantiam ipsius, vt constat ex ipso met. text. & tenent omnes Doctores, ibidem. At in proposita nostra quæstione nō agitur de hoc, sed imo potius sublato effectu iuramenti per absolutionem supra dictam agitur de rescissione contractus, quo casu non habet locum ille text. secundum Couar. vbi supra qui hanc suam opinio. limitat sequutus Baldi doctrinam & communem iuro casu, sci licet, quando præstita absolutione iuramenti ad effectum agendi contractus ipse examinandus est an habeat vsurę, simonię, aliud vè vitium, cuius cognitio ad ecclesiasticum iudicem pertinet, nam hoc casu nulli dubium est, quin procedere possit opinio Baldi & communis. Et hæc opinio Couar. & aliorum contra communem mihi vera videtur & tenenda, [quam etiā longe post hæc scripta vidi latissime probantem aduersus cōmunem supra dictam cuius alios authores etiam refert Octavian. Cacheran. decif. Pedemon. 78. n. 5. & sequentibus. & quamuis communem probet nouissimē post huius operis primam editionem Doct. Suar. de Paz in sua Praxi. 2. tomi. 2. prælud. num. 38. & 39. dicens q. ita iam semel & iterum praticari fecit in audientia Episcopali Salmantina, nos hic in cōtrarium referens adhuc tenendum existimo, quod præ dixi:] & ita video cōmuniter praticari, nam impetrata absolutione à iuramento cōtractu interposito impetrans non agit de rescissione contractus coram eodem iudice ecclesiastico sed coram laico quādo causa rescissionis non spectat ad iudicem ecclesiasticum.

7 **V**terius est aduertendum pro vero intell.

mento erit etiam iudex causa preparate, quā Baldi opin. sequitur Ias. & eum referens Marant. vbi supra dicto num. 14. & Steph. Aufr. de potest. eccles. super laicos. num. 15. vol. 14. fol. 402. est que communis opinio, vt plures allegans testatur insignis Couar. lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 8. Vbi ipse cum alijs, quos refert tenet contrarium, imo quōd si præstita absolutione à iuramento ad effectum agendi, agere quis velit de rescissione contractus, cuius cognitio propria nō est iudicis ecclesiastici debet agere coram iudice rei. Nam aliā si ageret coram eodem iudice, qui concessit absolutionem præd. alter, qui verē reus est in ea lite, poterit iudicium illud effugere & declinare, dicens ex iuris regul. vulgata se esse conueniendū coram proprio iudice nō vero alieno. Nec obstat text. in dict. cap. fin. quia eius dispositio loquitur, & procedit favore iuramenti & ad obseruantiam ipsius, vt constat ex ipso met. text. & tenent omnes Doctores, ibidem. At in proposita nostra quæstione nō agitur de hoc, sed imo potius sublato effectu iuramenti per absolutionem supra dictam agitur de rescissione contractus, quo casu non habet locum ille text. secundum Couar. vbi supra qui hanc suam opinio. limitat sequutus Baldi doctrinam & communem iuro casu, sci licet, quando præstita absolutione iuramenti ad effectum agendi contractus ipse examinandus est an habeat vsurę, simonię, aliud vè vitium, cuius cognitio ad ecclesiasticum iudicem pertinet, nam hoc casu nulli dubium est, quin procedere possit opinio Baldi & communis. Et hæc opinio Couar. & aliorum contra communem mihi vera videtur & tenenda, [quam etiā longe post hæc scripta vidi latissime probantem aduersus cōmunem supra dictam cuius alios authores etiam refert Octavian. Cacheran. decif. Pedemon. 78. n. 5. & sequentibus. & quamuis communem probet nouissimē post huius operis primam editionem Doct. Suar. de Paz in sua Praxi. 2. tomi. 2. prælud. num. 38. & 39. dicens q. ita iam semel & iterum praticari fecit in audientia Episcopali Salmantina, nos hic in cōtrarium referens adhuc tenendum existimo, quod præ dixi:] & ita video cōmuniter praticari, nam impetrata absolutione à iuramento cōtractu interposito impetrans non agit de rescissione contractus coram eodem iudice ecclesiastico sed coram laico quādo causa rescissionis non spectat ad iudicem ecclesiasticum.

7 **V**terius est aduertendum pro vero intell.

Et dicitur. c. fin. quod text. ille procedit tantum in iurante, non vero in ipsius hærede: nam cum iuramentum sit personale ex parte iurantis, non transit ad hæredes respectu periurij, vt in c. veritatis & ibi notant gloss. & Doct. de iureiur. quod etiam probatur, ex d. c. fin. ibi contra iuramentum a se præstitum, ergo secus si conueniatur ex iuramento ab alio præstito. Et in terminis ita tenet Dominicus. post Ioan. Andr. quem refert in d. c. fin. num. 8. contra Abb. antiquum, quod etiam tenet alios allegat. Alex. consil. 151. n. 9. lib. 7. Loazes in allegat. iuris pro Machion. Velez in respons. 5. & 6. & fundamet. ad finem. num. 166. & Couar. de pact. in. 6. in. 1. parte relect. §. 5. num. 6. fol. 38. col. fin. vbi addit per cõtrarium, quod non tantum is, cui iuratum fuit sed & eius hæres poterit iuramentum ad obseruationem iurati cõtractus apud ecclesiasticum iudicem conuenire. Et hæc opinio est vera & tenenda, vt dixi in repet. dictæ authent. sacramenta puberum, nu. 16. C. si aduers. vend. Procedit tamen quod hæres conuenitur actione ex co contractu celebrato per defunctum, secus vero si ageretur in directè contra heredem implorando iudicis officium vt compellatur satis facere ad executionem animæ defuncti, quia tunc poterit etiam hæres iurantis coram ecclesiastico iudice conueniri, vt in c. a nobis in fine de sententia excommunicationis, & ita procedit & saluatur hoc casu opinio Abbatis Antiqui in cap. veritatis de iureiur. & in c. si de sepulchris tenentis contra supra dictam opinionem. Ioan. Andr. & Domin. supra relatum hanc concordiam & distinctionem ponit Sicul. in d. ca. fin. quem refert & sequitur Steph. Aufser. in d. 4. reg. n. 6. & in addit. ad dec. 415. Capel. Tolos. dicens quod opinio Abb. semper vidit seruari in curia Archiepiscopali Tolosæ, sed ego contrariam opinio. semper hic Placentiæ videri seruari. Placet tamen cõcordia supra dicta quæ videtur procedere etiam si contractus defuncti non fuerit iuratus.

¶ Et ex d. c. fin. inferitur, quod licet iudex ordinarius non possit esse iudex in causa feudali, cum habeat suos iudices proprios causa feudalis. c. ceterum cum simil. de iudic. tamen si agatur super contractu feudali iurato, vt per partes obseruetur maximè si iuratus sit Rex, iudex ecclesiasticus erit iudex competens ratione iuramenti, ita cum Ioan. Calde. & Barbat. tenet & probat Corsetus in Rubri. de iureiuran. numer. 57. & 58. volum. 5. tract. diuers. Doct. fol. 17. & Marcus Anto. Baderius in tractatu

de virtut. & virib. iur. n. 19. volum. 5. fol. 20. vbi nu. 20. limitat procedere in ipsa iurante secus vero in ipsius hærede, & alio sita. tenentes allegat, quod comprobatur ex dictis in versic. præcedenti

¶ Vltimò propter decisionem dictæ ca. fin. c. fin. similib. cauetur hodie in l. Regia. 6. tit. 1. lib. 3. ordin. quæ est. l. 11. tit. 1. lib. 4. nouæ recop. vt nullo modo in contractibus à maioribus factis, qui ipso iure valent apponatur iuramentum ne iurisdictioni regalis minuatur, laicis effectis de foro ecclesiæ, quam l. ad hoc allegat Palat. Rub. in c. per vestras de donat. inter viri. & vxor. §. si. nu. 36. & Roder. Suar. in l. post rem iudicatam. 10. limitation. ff. de re iud. fol. 148. Segur. in l. 1. §. si vir vxori. ff. de acqui. possess. fol. 50. & latissimè Couar. de pact. in. 6. 1. parte. §. 3. nu. 8. qui dicit. l. late defendit. ex isto c. ne laici de foro ecclesiæ efficiantur. & in fraudem iurent omnes contractus, quod & probat Fortunius Garf. de vltim. sine illatione. 20. & Guillem. Benedic. in capi. Raynutius. verb. duas habens filias. nu. 247. de testamen. & latissimè Arias Pinel. in l. 2. in. 3. parte. nu. 11. C. de rescind. vend. de cuius. l. Regiæ valore & ratione & intellectu egi ipse latissimè in mea repet. dict. authent. sacramenta puberum, num. 151. & sequentib. & ad ibi dicta mere mitto.

¶ Deciso autem dict. c. fin. de for. compet. in c. cum similib. procedit non tantum in iuramento, in quo loquitur, sed etiam in voto, quia ita etiam eodem modo laicus efficitur de foro ecclesiæ ratione voti secundum Abb. in cap. licet de voto notabil. 3. allegantem ad hoc. d. c. si. quæ ampliatio probatur in. c. 2. & in omnibus capit. sequentibus de voto, maxime in c. quod super his. & in c. ex multa. §. quod autem eodem titul. quibus imponitur necessitas coniugatis implere votum vltimarinum, & eorum vxoribus & si similia vota emiserint, nã compelluntur per ecclesiam implere vota aut redimere, vt in dict. cap. quod super his. §. fin. declarat Dominicus à Soto lib. 7. de iustit. & iur. quæst. 4. arti. 3. colum. 7. in fine Nauar. in Manual. c. 12. nume. 6. cum sequentib. & nu. 75. & seq. & ideo potest agi coram ecclesiastico cõtra vouentem, vt impleat votum suum secundum Philip. Franc. in c. qui post votum de regular. in. 6. post Innocent. in cap. post. de regul. Pro qua ampliatio facit, quia regula viter valet argumentum de voto ad iuramentum, & e cõtra, vt diximus supra in principio huius tractatus sed ratione iuramenti & sic iur. laicus

Index Cap. XIII.

- 1 Patronus laicus potest post primam presentationem variare & alterum presentare, patronus vero ecclesiasticus minimè, quaratione, & quomodo hoc intelligatur.
- 2 Absenti ius acquiritur post collationem episcopi adeo, vt ab eo inuito auferri non possit.
- 3 Patronus laicus tantum potest variare pro prima vice non alterius.
- 4 Patronus laicus ita de iure potest variare, accumulando, secus vero recedendo à prima nominatione.
- 5 Patronus laicus si simpliciter nominet sine presentet secundum non facta mentione de primo nec dicat variando nec accumulatio, nec à primo recedendo, valet hæc secunda nominatio, & datur optio episcopo, & data paritate episcopus debet eligere & instituere primum.
- 6 Patronus laicus an possit variare, hoc expresso, scilicet, quod vult variare, non dicendo quod presentat accumulatio?
- 7 Episcopus, qui malitiose distulit electionem sine receptionem vtrius nominati admittit, vt patronus variat, tenetur (si postea secundo contulerit beneficium) primo nominato prouidere beneficium competens, quod ab eo potest primum nominatus petere.
- 8 Episcopus si sine causa recuset instituere presentatum à patrono, qui quidem patronus persuerat in eadem voluntate, presentatus potest agere cõtra episcopum, vt eum instituat.
- 9 Patronus laicus potest variare etiam post appellationem interpositam à primo nominato, eo quod episcopus non contulerit sibi beneficium, & etiam si appellauerit à patrono volente secundum presentare numer. 11.
- 10 Patronus laicus non potest variare quando ipse & alius patronus ecclesiasticus idonei presentauerint, quod si variat non debet episcopus secundo nominatum instituere.
- 11 Patronus clericus qui est patronus ratione patrimonij sui & sic presentat, vt laicus potest variare.
- 12 Patronus laicus, qui vnum presentauit & promisit cum iuramento non variare nec reuocare illam nominationem, an possit non obstante iuramento variare & alterum presentare.
- 13 Patronus an possit donare ius patronatus, & an tunc requiratur licentia episcopi.

Patronus laicus potest post primam presentationem variare & alterum presentare ante quam presentatus primò admittatur per episcopum, & episcopus eliget quæ velit, collegiū vero, vel ecclesiastica persona habes ius patronatus non potest variare, & prior presentatus à capitulo vel ecclesiastica persona presentatur. text. est præcipuus in materia in cap. cum autem de iure patron. idem probat text. in ca. Pastoralis eodem titul. Quoniam antequam presentatio per diocesanum episcopum approbatur, ratum non est, quod à patrono laico fuit inchoatum, vt in cap. quod autem eodem titul. de iur. patron. Sed post institutionem factam ab episcopo vel eius officiali tunc non potest amplius variare patronus, quia ius dicitur quæ situm primò presentato, vt in dicto. c. quod autem melius in. c. si tibi absenti de præbend. in. 6.

¶ Vbi ius acquiritur post collationem episcopi etiam absenti, adeo vt ab eo inuito auferri non possit, & alteri conferri, vt tradit bene in proposito Paul. de Citadin. in tractatu de iur. patron. in. 6. parte princip. articul. 3. in princip. 11. quæst. numer. 2. volum. 15. tractatum diuers. Doct. folio. 389. Et hanc differentiam inter patronum laicum & clericum probant etiam l. 6. & 7. tit. 15. part. 1. & in. d. l. 7. ponitur ratio differentie. Porque los clerigos han de ser mas sabidores en el ordenamiento de las yglesias que los legos, e lo han usado e saben mas quales clerigos deuen presentar segun derecho: per esso los puse ron por pena que no pudiesen cambiar se de un clerigo a otro como los legos que noson tan sabidores, & ibi Greg. Lopez in glo. clerigos inquit, quod hæc ratio fuit Gotfredi in summa, & addit remissiuè aliam, quam ponit glo. in. c. cum vos de officio ordin. verb. minus idoneus, & in. ca. cum autem de iur. patro. quam dicebat meliorem Roch. de Curt. in tractatu de iur. patron. verb. honorificum. quæst. 9. num. 30. & Paul. de Citadin. vbi supra nume. 1. scilicet, quia patrono laico minus tempus datur ad presentandum, scilicet, quatuor mensem quam clerico, cui datur sex menses, & quia clericus magis debet esse discreti & scire iura: adde eundem Paul.

de Citadin. in eodem tractatu in. 13. parte. in princip. nu. 3.

3 ¶ Hæc autem variatio, quæ conceditur patrono laico tantum conceditur pro prima vice non vero amplius, vt constat ex supra dictis iuribus & dictis. l. Regijs. 6. & 7. ibi presentat otro, nam non dicit otros. Et verba sunt intelligenda pro prima vice iuxta regulam vulgarem. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbor. signification. præcipue cum hæc variatio sit odiosa, & ideo restringenda, vt in clemen. cum illius de renūtiat. Ita hanc opinionem tenet Calder. consil. 16. incip. an laicus sub titul. de iur. patron. quam opinio sequitur & probat pluribus fundamentis. Rochus de Cur. in dict. tractatu de iur. patro. verb. honorificū quæst. 10. num. 35. fol. 17. vbi tenet contra glof. in clemen. plures eodem tit. Abb. & alios tenentes cōtrariū, scilicet, imo quod liceat patrono laico variare toties quoties & presentare quotcunq; voluerit simul vel successiue, & respondet ad dictam clementinam quæ videbatur probare hanc opinionem secundam, vt procedat quando fit presentatio de pluribus simul non vero quando successiue. Etrationem differentie inter hos casus constituit in eo, quia quando plures simul presentantur non arguitur varietas in patrono presentate, quia vno iure presentantur, præterea vnus presentatus non potest conueniri, quod presentatio alterius sibi præiudicauerit cum omnes simul fuerint presentati. Cum ergo militet diuersa ratio in dictis casibus non est aliquo modo dicendum, quod Papa voluerit, quod sit eadem iuris dispositio argum. l. illud cum simili. ff. ad. l. Aquil. ibi q; etiam respondet alijs fundamentis secundæ opin. Hanc etiam primam opinionem probat Gregor. Lopez. in dicta. l. 6. in glof. 1. & mihi etiam verior videtur & tenenda, quam tenet & communem appellat assignans eius rationem Nauar. in cap. Placuit de poenitentia distin. 6. num. 167. & 171. contra Dec.

4 ¶ Sed est aduertendum, quod ita demum licet patrono laico variare, scilicet, accumulando, secus vero recedendo à prima nominatione, quia si expresserecedat à prima nihil agit & non valet secunda nominatio, vt probat tex. in dict. cap. cum autem, ibi, eo non refutato, & ibi notat & tenet Abb. num. 2. & ceteri omnes, idem Abb. in dict. cap. quod autem num. 3, quem & alios refert & sequitur Greg. Lopez. in dict. l. 6. in glof. en. encogencia del Obispo, & vltra cum Roch. de Curt. in dict.

verb. honorificum quæst. 9. nume. 30. & Paulus de Citadin. in eodem tractatu. 13. part. nu. 4. mer. 3.

5 ¶ Si vero simpliciter secundo nominet siue presentet non facta mentione de primo presentato nec dicendo accumulatiue, tunc datur optio episcopo. vt in dict. l. Reg. & per Doctor. vbi supra & per Ioan. Andr. in regul. in iure communi de regul. iur. in Mercurial. fol. 84. qui dicit, quod hoc casu data paritate episcopus debet eligere & instituere primum, tenet etiam Hostiens. in summa tit. de iur. patron. §. in quibus, & Roch. de Curt. in. d. tractu de iur. pat. in verb. honorificum. q. 13. nu. 38. vbi videtur limitare hanc opinio. quando patronus non simpliciter presentauit secundum, sed quando in presentatione secundi dixit se velle variare presentando, & hoc modo saluat quod dicit Lappus allegacione. 78. col. 4. & est nu. 4. & dicit hoc videri bene notadum ad infringendas presentaciones, & ad intellectionem. d. c. cum autem: quia patronus presentando secundum debet dicere, quod id facit, accumulando secundum Lap. & supra allegatos, vel saltem simpliciter presentare non dicendo, quod id facit variando. Hæc etiam opinio princip. non dico limitationem, sequitur Greg. Lop. vbi supra dicens, Vnde cautus debet esse patron. vt cum variat dicat, quod facit presentacionem accumulando, vel saltem faciat eam simpliciter non dicendo, quod recedit à prima presentacione, quia si hoc diceret nulla esset presentatio secunda secundum Lap. & Roch. de Curt. vbi supra quos ibi etiam refert.

6 ¶ Quatenus autem attinet ad limitationem Roch. de Curt. vt supra dict. conclusio non procedat quotiescunq; patronus laicus, secundum presentauit variando, hoc expresso, scilicet, quod variabat, eam tenet expresso Lappus per eum allegatus dict. l. allegat. 78. numer. 4. hoc fundamento, quia per presentacionem Canonice factam acquiritur ius presentato, quod ab ipso inuito auferri non potest, vt in capitul. cum Bertholdus. §. fin. de re iudic. vt notat Ioan. Andr. post Hostiens. in capitul. quoniam super de iur. patron. in vers. aliquos & notatur in dict. cap. cum vnde de offi. ordin. & in. cap. 3. de postulat. & Ioan. Andr. in dicta. reg. in re communi. Sed si verum dicere fas est, mihi non placet hæc limitatio, quia vt supra visum est patrono laico licet variare, ergo licet in presentacione secundi vtatur his verbis dummodo expresso non recedat

redat à prima nominatione, iure permitte id facit, quia licet dicat presentato secundum variando, non ex hoc videtur primum refutare, imo videtur secum dispositione iuris conformare in dubio argumento. l. hæredis mei. §. cum ita, & quæ ibi notant Doctor. ff. ad Trebell. Quia dispositio iuris habet, vt patronus laicus possit variare alterum presentando ad effectum. vt episcopus eligat quem voluerit, vt supra dictum est. Nec obstat fundamentum Lappi, supra positum, quia id procedit respectu totalis refutationis, non vero respectu alternatiue, quæ per variationem patroni laici datur à iure episcopo, vt eligat quem voluerit per supra dicta. Vel secundo respon. qd illud procedit post institutionem factam ab episcopo vel eius officiali quia tunc est acquisitum ius in re, secus ante presentacionem quia tantum acquiritur presentato ius ad rem cum hac conditione, vt patronus possit variare, vt supra dictum est, & tenet in terminis Paulus de Citadinis in dicto tractatu de iur. patron. in 6. parte. 2. artic. quæst. 6. num. 6. fol. 388.

7 ¶ Episcopus autem, qui malitiose distulerit electionem siue receptionem primi nominati admittit, vt patronus variat, tenetur (si postea secundo contulerit beneficium siue capellaniam) primo nominato providere beneficium competens, & primo nominatus id petere potest ab episcopo, vt in eo in quo deliquit puniatur, vt in. cap. pastoralis de iur. patron. vbi glof. & Abb. agunt quando præsumatur malitia in episcopo, idem etiam probat expresso dicta. l. Regia. 6. in vers. pero finale demanda.

8 ¶ Si autem patronus vnum tantum presentauit, quem episcopus sine causa recusauit instituire, & patronus perseuerat in eadem voluntate tunc presentatus potest agere contra episcopum, vt eum instituat, & competit tali nominato ius plenum ad petendam dictam institutionem & confirmationem ab episcopo, vt alios allegans tradit Paulus de Citadin. in dicto tract. de iur. patron. dict. 6. quæst. nu. 6. & 7. & iterum melius in. 7. quæst. vbi ampliat & hoc bene declarat, & dat duo remedia, vt appellet ad superiorem vel per modum que relaxat ipsam.

9 ¶ Poterit etiam patronus laicus variare post appellationem à primo nominato interpositam, eo quod episcopus non contulerit sibi beneficium, textus est expressus in. d. c. pastoralis de iur. patron. & ibi notat Abb. nu. 3.

10 ¶ Si autem duo essent patroni vnus laicus &

alius ecclesiasticus si ambo presentauerint vnus idoneum non potest laicus variare postea & si variet non debet episcopus secundo nominatum instituere secundum Ioan. Andr. in. d. reg. in iure communi. & Abb. in dict. capitulum autem, quod refert & sequitur Paulus de Citadin. in. d. tractatu in. 4. 3. artic. 6. part. 3. num. 3. vbi assignat bonam rationem huius opinionis.

11 ¶ Sed quod supra proxime dixi, ex dicto. c. pastoralis, & Abb. ibi numer. 3. ampliat, vt procedat etiam si primus presentatus per patronum appellauerit à patrono volente secundum presentare postea quod non appellauerit contra episcopum non ordinantem vel patronum variantem, adhuc poterit patronus variare accumulando alterum, non tamen remouendo totaliter iam presentatos vt cum Abbate & Ioan. Andrea concludit & tenet Paulus de Citadin. vbi supra dicto nu. 6.

12 ¶ Sed est optimus casus, in quo patronus clericus potest variare, & alterum presentare sicut patronus laicus, scilicet, quando clericus patronus est ratione patrimonij sui, & sic presentat vt laicus, & non vt clericus, ita probat expresse text. in cap. cum dilectus de iur. patron. in vers. noscitur, & ibi notat expresse Abb. in. 2. notabil. numero. 4. dicens, quod non ita bene alibi probatur, sequitur Ias. in. l. si ex toto. §. si ita legatum numero. 24. ff. de legat. x. & Abb. & alij in dicto capit. cum autem, sequitur etiam Rochus Curtius vbi supra dict. quæstion. 9. numero. 30. in verb. honorificum, & Paulus de Citadinis vbi supra numer. 7. & Ioan. Leciner in tracta. de primo genitu. in articulo. 2. principal. §. cum pater & mater habentes feuda. & c. in vers. qualem de ligere voluerit. nu. 18. volum. 13. tract. diuers. Doct. fol. 94.

13 ¶ Restat modo hic examinare nostram quæstionem de iuramento an patronus, laicus, qui vnum presentauit & promisit cum iuramento non variare nec reuocare illam nominationem, possit non obstante iuramento variare & alterum presentare necne? Et primo videtur dicendum, quod non obstante iuramento, hoc possit facere, argumento text. in cap. sicut ex literis de sponsal. vbi probatur, quod si aliquis promittat cum iuramento Semproniam in vxorem ducere & non aliam, & postea accipiat per verba de presenti Mariam valet matrimonium contractum cum Maria licet iurans remaneat periturus, quia sponsalia de futuro etiam cum iuramento dissoluntur.

cur per matrimonium de presenti, & ibi notant Doctores. Ergo ita in proposito videtur dicendum, quod valeat secunda nominatio licet patronus nominans remaneat & sit per iuratus. Secundò pro hac opinione facit gloss. illa communiter approbata (de qua nos egimus supra in cap. 1. primæ partis huius tractatus. nam. 80. in cap. fin. verb. reuocatus de procurat. in. 6. quæ tenet, quod licet iurauerim non reuocare aliquem procuratorem à me constitutum si tamen reuocem, valet reuocatio licet reuocans sim periurus. Tertiò faciunt alia plures iuris decisiones, quas nos supra in discursu huius operis adduximus, scilicet, quod si promissi cum iuramento domum vel librum Titio videri & non alteri & postea alteri vendidero valet secunda venditio cum traditione facta licet videri si iurauerim: ite si iurauerim non reuocare, vicarium à me constitutum si reuocem vicarium valet & tenet reuocatio licet remaneam ex hoc periurus: item si conditum à me testamentum iurauerim non reuocare, postsum nihilominus id reuocare licet remaneam periurus, & sic de alijs similibus. Quid plura? Ita in terminis nostris iuris patronatus quod patronus laicus, qui aliquè præsentauit & cū iuramento promissit non reuocare, vel non variare non obstante illo iuramento, possit reuocare prædictam nominationem, vel variare alterum præsentando inuenio, quod tenet & fundat supra. d. & alijs fundamentis. Alex. conf. 16. per totum lib. 3. vbi respondet quibusdā fundamentis, quæ videbātur obstat.

His tamen non obstantibus contraria sententia verior est, & tenenda, imò quod patronus præsentans & iurans non reuocare vel variare minimè possit reuocare nec variare. Primo argumento gloss. communiter approb. in capitul. licet mulieres de iure iur. lib. 6. Secundò per omnia supra dicta in omnibus capit. præcedentibus in quibus iuramentū facit actū alias infirmū, & reuocabile, firmū & irrevocabile. Nec obstant fundamenta pro prima parte adducta, quia procedūt vbi iudex adiri nō debet ad illum actum, alioqui si actus illerquiret iudicis autoritatē, aut quod ipse sit præfens, tunc iudex ipse non debet admittere nec probare actum contrarium iuramento, imò illum omninò reprobare tenetur cum iuramentum licitum est, nec vergit in præiudicium alterius, prout in proposito nostro licitum est, & alij non præiudiciale, ne iudex sit author per iurij. Ita in terminis nostris vtrum quætam opinio. principal. quam responsionē

ad fundamenta contrariae partis tenet Paulus de Cast. in duobus consil. & cum referens Rochus de Curt. in dict. verb. honouificum quaestio. 12. numero. 37. ad quem referret Greg. Lopez in dicta. l. 6. tit. 16. partit. 1. in glo. bien lo puege fazer. Hæc etiam opinionem æquissimam & iure veriorē esse affirmat Couar. de pact. in. 6. 2. parte. §. 2. num. 4. ad fin. vers. prædict. vero conclusio folio. 76. vbi allegat etiam Paul. & Roch. de Curt. vbi supra & Cesar. Lambert. eandem opinionem tenentem, & tandem inquit opinionem Alexandri contrariam tunc obtinere si iudex, coram quo secunda præsentatio fit eam præsentationem expresse vel tacite receperit & probauerit.

[Eandem sententiā post huius operis primam editionem me tacito & forsitan minime visiolequitur & proficitur veram & receptiorem Matienç. in. l. 3. in. glo. 13. nam. 7. tit. 10. libr. 5. nouæ collect. reg. vbi supra. d. limitationem quoq; probauit.]

Sed ego dubito de hac limitatione, quia si iudex approbans hoc casu secundam præsentationem, ignorauit iuramentum patroni præcedens de non reuocando primam, vel non variando, iam secundæ præsentationis approbatio tacita vel expressa facta per iudicem est obpitiā tanquam contra iuramentum propriū patroni non facta mentione ipsius, ac per consequens erit nulla. Si vero iudex cum approbavit secundam sciuit præd. iuramentum, iniquè approbavit secundam presentationem contra iuramentum ipsius patroni factam & fuit particeps criminis per iurij, quando quidem exequitur per iurij patroni ac per consequens poterit appellari ab ipsius approbatione & iudex superior reuocabit illam mediante iustitia retenta hac opinione Pauli & sequacium, quo fit, vt eam in dist. in. 8. absq; prædict. limitatione existimem veriorē & tenendam esse. Et ita hic est vnus modus & cautela, vt patronus laicus non possit variare & idem intelligo & teneo in patrono clerico in casu supra posito, & si qui sunt alij in quibus possit variare, vt hoc minimè possit, si promissit cum iuramento non variare. Imò idem tenet Lappus allegatione. 78. numero. 4. quando patronus promissit non variare nec reuocare etiam sine iuramento, vt hac conuentione stante nō possit variare quod est fortius & notandum.

¶ Secunda cautela est ad hoc vt patronus laicus non possit variare, vt, scilicet, inducatur patronus ad donandum exercitium ipsius patronatus,

tronatus, hoc est, ipsam præsentationē, quod potest fieri, vt cum Anton. concludit Rochus vbi supra nu. 31. & Gregorius Lopez in dict. gloss. bien lo puege fazer. Et an requiratur consensus & licentia episcopi in hac donatione tradunt Docto. in cap. ex infinuacione de iur. patron. & Rochus in dict. tractatu de iur. patr. in verb. pro eo quod dioecesani consensus. 4. q. num. 9.

Index. Cap. XIII.

1. Ex sententia arbitri regulariter de iure communi non oritur actio, ampliationes & limitationes referuntur remissive.
2. Compromissum iuramentum an producat actionem ad obseruationem sententiae, qua virtute eius lata fuerit & numeris sequentibus.
3. Authentica de iur. ius. c. de arbitris intellectus, & numero. 4.
5. Recopilata à Iustiniano non dicuntur apud nos iura sed dicta sapientium qua deficiente. l. sequi possunt, & quatenus ratione inuuantur & confirmant ius regium in iudicij possunt allegari.
6. Iuramentum hodie lege regia in compromissis apponi potest.

An ex sententia arbitri oriatur actio.

Cap. XIII.

Lex sententia arbitri de iure communi regulariter non oritur actio. tex. est in. l. 1. c. de arbit. & hæc est communis opinio, & habet plures ampliationes & limitationes, vt latissime materiam hanc examinavi & resoluui tam de iure communi quam regio in mea repetitione. l. nemo potest. nu. 417. & pluribus sequentibus. ff. de legat. 1. Sed quia ibi non posui quaestio nem de iuramento, an ex sententia arbitri compromissi iurati nascatur actio virtute iuramenti, & cōuenit hæc quaestio nostro tractatu, ideo præfens caput super ea facere & constiture decreui.

¶ Et primo videtur dicendum, quod etiam si compromissum fuerit iuratum per partes stando sententiae arbitri adhuc ex præd. sententia non oritur actio, quia propria natura est arbitrij, vt non producat actionem, vt dictum est, ergo iuramentum super compromisso appositum intelligi debet secundum natu

ram actus siue contractus, super quo interponitur iuxta text. in. l. fin. C. de non numerat. pecun. cum sua materia, & sic nō oritur actio ex sententia arbitraria, etiam si compromissum, cuius virtute fuit lata, fuerit iuratum.

¶ Secundò pro hac opinione facit, quia licet per. l. ne in arbitris. C. eodem titul. de arbit. decisa fuerit hæc quaestio in fauorem iuramenti, scilicet, vt præcedente compromisso iuramento per partes, vel si iudex litigatoribus potestibus iurauerit, quod cum omni veritate, liti libramenta imponat, omnino standum sit sententiae arbitrariae, tamen per authenticam de iur. ius. C. eodem titulo statim sequentem, correctæ est dict. l. C. Quia per dict. authenticam statuitur, quod nullum fieri possit arbitrium, vt cum sacramenti religione iudicet, Et sic hodie prohibetur fieri compromissum cum iuramento, vt notant ibi Doctor. præcipue Salic. & licet Glossatores antiqui, glossa & Doctor. ibidem certent, an text. ille debeat etiam intelligi de iuramento à partibus præstando, vel tantum de iuramento ipsius iudicis, verior intellectus est, vt de iuramentis omnium intelligatur, quia text. ille & in corpore vnde sumitur loquitur generaliter ita tenent Ioannes Azo. gloss. Bart. Bald. & Salicet. ibi & Paulus de Caltr. nu. 1. quia venit dict. authentica ad correctionem. d. et. l. C. quæ de omnium iuramento loquebatur, sicut & lex interpretans intelligitur in casu, in quo loquitur lex interpretata, vt in authentic. de fil. ante dot. instr. natu. & in. l. nihil cū ibi notatis. ff. de coniung. cum emancip. libr. eius. & hic intellectus est communis secundum Abb. in. c. 2. nu. 8. de arbit. Ergo cum dicta authentica citatur verbo, possit, præcedente negatiua, in ducit necessitatem, & priuat potentiam, vt late etiam dixi in dict. l. nemo potest. nu. 145. & sequentibus ac per consequens compromissum aliter factum erit nullum, & iuramentum nihil operabitur quia quando lex resistit alicui actui, ille actus non confirmatur iuramento. tex. est in. l. non dubium. C. de legib. præcipue cum in proposito dict. authentica, prohibeat fieri compromissum cum iuramento.

Sed pro contraria parte, imò quod stante compromisso iurato per partes ex sententia arbitraria virtute dict. compromissi lata oritur actio & debeat seruari si æqua fuerit sententia, & non iniqua probat text. in capitul. 2. de arbit. & ibi notat gloss. verb. sacramentum. Abb. & ceteri Doctor. probat etiam

text. in capitul. cum tempore eodem titulo ibi fide hinc inde habita. Secundo hac opinio probatur quia iuramentum hoc potest seruari absque interitu salutis aeternae, ergo seruandum est omnino iuxta text. in capitul. 2. de pact. in. 6. cum similib. tertio probatur eadem opinio, quia etiam de iure communi oritur actio ex sententia arbitraria quando in compromisso est adiecta clausula rato manente pacto seculum in communem resolutionem, quam posui in dicta. l. nemo potest. numero. 422. sed iuramentum habet vim istius clausule rato manente pacto & idem operatur, vt tradunt Bart. & communiter Docti. in. l. si quis maior. C. de transact. tradidi supra in. r. parte. c. 60. ergo ita etiam ex sententia arbitraria lata virtute compromissi iurati oritur actio. quid tenendum?

Inuenio quod Bald. in dicta authent. decernit ius. nume. 3. tenet expresse, quod ex compromisso iurato non detur actio etiam de iure Canonico, quia quo ad privilegium actionis remanet dispositio iuris civilis, ex quo actio fuit inducta de iure civili per. l. cum antea. C. de arbit. Sed quo ad censuram ecclesiasticam vt iuramentum seruetur statimus iuri Canonico per supra dicta iura allegata pro secunda opinione. Itaque Bald. vult consistere differentiam in hoc, vt aliud sit tenendum de iure & in foro civili, & aliud de iure & in foro Canonico & ecclesiastico. Et hanc opinionem Bald. tenet communiter Docti. secundum Salice. ibi numero. 2. qui dicit, quod opinio Cini tenentis indistincte quod dicta authent. decernit ius, non procedat de iure Canonico debet intelligi, & procedit respectu obseruantiae iuramenti per censuram ecclesiasticam non vero respectu privilegij actionis in factum dante ex sententia propter iuramentum. Dicitur Baldi sequitur etiam Abb. in. d. ca. 2. nu. 8. dicens quod Bald. in hoc recte fuit loquutus. Barto. vero in dict. authent. decernit ius tenet eandem opinio. & aliud fortius, scilicet, quod huiusmodi iuramentum non liget etiam iure Canonico, quia dicta authent. praecipit ne arbitri sumatur cum iuramento, & ideo, qui hoc fecit peccat mortaliter, quia facit contra preceptum principis, merito non est seruandum, quia vergit in interitum salutis aeternae.

Et in terminis nostris quod in foro seculari non producat actionem sententia arbitraria lata virtute compromissi iurati, licet in foro ecclesiastico sic putat tenendum eum Baldo vbi supra Maranta de ordin. iudic. parte princip. in se

cundo actu de appellat. num. 253. fol. 613. sub dens, quod ex quo iuramentum est reprobatum a iure Civili non videtur, quod in foro seculari vbi seruatur ius Civile possit iuramentum reprobatum importare clausulam rato manente pacto, & sic producere actionem; quia quod nullum est non potest aliquem effectum producere. Nec obstat secundum Marant. quod vbi tractatur de iuramento standum est iuri Canonico in vtroque foro per ea, quae notat Abb. in cap. r. de nou. oper. nunt. & in dict. c. cum contingat de iure iur. quia fatetur ipse Marant. quo ad obseruantiam ipsius iuramenti, & ita standum est huic iuramento de quo agimus in vtroque foro, ne iuras incidat in periculum, quia quod ad hoc tantum concernitur periculum animarum. Sed ad inducendum alium effectum, scilicet actionis quae ad hoc prodita fuit de iure Civili, non est absolum dicere, quod quo ad hoc vnaquodque ius seruetur in suo foro, cum non vertatur aliquod peccatum vt dicit Abb. in dict. cap. r. de nou. oper. nunt. hac ille. Eandem etiam opinionem quod etiam si compromissum iuramentum non possit oriri actio in factum tenet Rodericus Suarez in. l. post rem iudicatam notabil. 9. vers. est & alius casus. ff. de re iudic. folio. 262. ea ratione, nam ex iuramento non oritur actio quando non est decisorium litis, vt in. l. ius iurandum, quod ex conuentione. ff. de iure iur. Sed iuramentum, quod apponitur in compromisso est ad contractus confirmationem, merito actionem non producit & sic non debet in continenti exequi.

Histamen omnibus non obstantibus ego existimo tenendum esse contrarium, scilicet, quod ex compromisso iurato oritur actio in vtroque foro seculari & Canonico per fundamenta adducta supra in secunda opinione, quae quidem licet sint de iure Canonico locum habent & procedunt etiam in foro seculari, quia cum agamus de materia concernenti peccatum standum est iuri Canonico in vtroque foro iuxta. d. cap. 2. de pact. in. 6. & cap. licet mulieres de iure iur. lib. 6. item etiam quia secundum veteram & communem resolutionem ex solo iuramento oritur actio de iure Canonico efficax ad agendum in vtroque foro, vt late supra diximus in prima parte huius oper. cap. 34. Ergo licet ex ipso compromisso iurato non oriatur actio de iure civili, ex ipso tamen iuramento ea oritur, & seruandum est iuramentum virtute actionis, vel exceptionis in vtroque foro. Praecipue quia vbi iuramentum est, citumque

no tunc

non tantum ipsum est seruandum, sed etiam actus ipse, super quo interponitur tanquam iuramento confirmatus, vt late resolui in mea repetitione auth. sacramenta puerum num. 24. & sequentibus. C. si aduers. vedit. Ergo ita in proposito nostro compromissi iurati dicendum est, vt non tantum ex ipso solo iuramento oriatur actio, sed etiam ex ipso compromisso iuramento confirmato, & hoc non virtute ipsius tantum compromissi, sed iuramenti, cuius coherentia fuit vestitum compromissum acti stipulatio super eo interuenisset quo casu oriretur ex compromisso stipulatione vallato conditio incerti ad interesse vt tradidi in dict. l. nemo potest num. 427. Ergo per iuramentum efficitur praesidium compromissum, cum iuramentum etiam de iure civili obliget praeside ad factum iuxta glo. communiter ap probatam in. l. si pecuniam. ff. de condit. caus. dat. & c. verb. necesse habes, de qua diximus supra in prima parte. c. 30. & ita inuenio quod in proposito Abb. in dict. capitul. 2. colum. 3. numer. 8. de arbit. concludit quod de iure canonico, & diuino producit actio vigore iuramenti quia ex quo ius canonicum & diuinum mandant in differenter iuramenta debere seruari, competit actio. l. vnic. ff. de condit. ex. l. & ita idem Maranta vbi supra post verba ipsius supra relata, inquit in proposito nostro compromissi iurati quod vigore iuramenti etiam in foro seculari possit pars obediens adire iudicem & facere compelli partem ad obseruantiam iuramenti secundum Abb. quem refert, & ita limitat dictum Bald. vbi supra, & transit ipse Maranta cum hac declaratione, eadem opin. tenet plures allegans Palat. Rub. in repeti. cap. per vestras. §. suu. num. 30. de don. inter vir. & vxor. non tamen tenet opi. Baptist. de sanct. Blas. quia ibi refert & videtur sequutus Palat. Rub. quia mihi suspecta est.

Et retenta hac opinione tanquam viori non obstat primum fundamentum quod fuit adductum pro contraria parte, scilicet. l. fina. C. de non numer. pecun. quia ei duobus modis respondeo, primo quod lex illa procedit & loquitur quando deest consensum iurante, quia qui iuravit sibi reddere mutuum, id fecit spe futurae numerationis, sub tacita conditione si sibi numeraretur pecunia & non alias, at vero in nostra questione compromissi iurati adest consensus firmus vtriusque partis standi sententiae arbitrariae, ergo merito quod licet ipsum compromissum solui de per se non producat actionem de iure civili, per appositio-

nem iuramenti corroboretur & oriatur ex eo actio. Secundo modo respondeo quod regula dict. l. fina. procedit & debet intelligi vt iuramentum intelligatur secundum naturam actus, cui apponitur, naturam, scilicet, primordialem non vero accidentalem, sed natura primordialis cuiusque pacti est vt seruetur vt in l. r. ff. de pact. & in. l. i. ff. de constit. princip. cum similib. igitur, & quod d. l. fina. intelligatur his duobus modis dixi late supra in prima parte capit. 37.

Non obstat secundum fundamentum paritatis contrariae, scilicet, dict. authent. decernit ius, quia ei respondet tribus modis. Primo, quod text. ille caret spiritu secundum Curt. senio rem in. l. penultim. nu. 8. C. de pact. & est communis opinio vt text. ille iure canonico corrigatur per supra dicta capitul. secundum Zafium consi. r. 2. num. 29. volumine. 2. & quod dicta authentica sit iniqua probatur ex ipsa met. l. C. ne in arbitris, vbi contrarium sanctissimo arbitrio erat stabilitum vt inquit text. ille in princip. ibi sanctissimo arbitrio, ergo aut lex illa fallit, aut authentica decernit ius, statim sequens est iniqua & carens omni aequitate ac sanctitate ac proinde non est seruanda.

Secundo & principaliter respondeo quod dict. authentica non annullat iuramentum, quia nec annullare posset cum non sit de foro temporali, & ideo non procedit, quod dicitur in dict. authentica de iure canonico, quia possunt iurantes compelli officio iudicis ad obseruantiam iuramenti vt in dict. capitul. cum contingat de iure iurand. secundum Docti. ita tenet & dicit Paulus de Caltr. in dict. authentica decernit ius num. 1. Imo & iure actio nis oritur ex ipso iuramento & compromisso iuramento confirmato vt supra dixi. Nec obstat quod Paulus ibi statim dicat, quod solum illa authentica facit tollere vires, quas lex. C. dabat sententiae arbitri propter iuramentum, quia faciebat oriri ex ea dictas actiones, quod bene potuit facere imperator, iuxta illud, in eum, non tuum tibi denego auxilium vt in. l. si diuis. C. qui post. in pignor. hab. & subdit Paulus quod ista dant intelligere dict. authentica: nam respondeo, quod si bene intelligantur verba haec Pauli faciunt in fauorem nostrae opin. quia praesuppono quod dict. authentica tantum tollit actionem quae a iure civili data erat ex compromisso propter iuramentum, non vero actionem, quae de iure Canonico seruando in vtroque foro, ex ipso iuramento & ipso met compromisso confirmato

de iuramento oritur, & hic est verus intellectus d. authent. qui confirmatur ex. 3. solutione. 1. statim assignanda ad ipsam. Ex quibus inferitur perperam dixisse Bald. in d. authent. & se quaces supra relati, dum existimant, quod ex compromisso iurato non detur actio, etiam iure Canonico, nam ipsa datur & oritur ex ipso iuramento & ex ipso compromisso iuramento roborato de iure Canonico, licet non illa, quae de iure Ciuili competebar propter iuramentum, quia haec bene tollere potuit idem ius ciuile iuxta verba & rationem Pauli, ibidem supra relata. Tertio & principaliter respondeo ad d. authent. decernit ius, quod ipsa factum prohibet fieri compromissum, in quo an ponatur iuramentum, si igitur apponatur contra prohibitionem illius text. non dabitur ex eo actio, quae à l. Codicis praecedente olim datur, valebit tamen iuramentum de iure Canonico, & seruandum erit in vtroque foro tam officio iudicis, quam per viam actionis ortae ex ipso iuramento & compromisso iuramento confirmato, vt supra dictum est, & hunc intellectum sentit glo. in d. c. 2. verb. sacramentum de arbit. d. iudicis, ex quo tamen interuenit, scilicet, iuramentum seruandum est, dum modo arbitrii sit licitum vel æquum, vt in d. c. 2. in fi. & in c. cum tempore eodem titul. & constat ex d. authent. & ex corpore vnde sumitur in authent. de iudicibus. §. quia vero multae collatione. 6. dum ibi dicitur, qd si secus fuerit factum ignoranter, nihil praeter sacramentum eis erit, & sic incurritur peritium si iuramentum non seruetur, quod expressius probatur in d. §. quia vero, ibi, poenas peritij futu- sinebant. Et ita remanet bene satisfactum. d. authent. per quae cessant etiam caetera quae pro d. r. opinio. non tenenda supra adducta fuere. Nec etiam obstat opinio Bart. in d. authent. decernit ius, & eius fundamentum, quia loquitur expresse contra decisionem d. c. 2. & d. c. cum tempore de arbitris, & praeterea ei satis facit bene Abb. in d. c. 2. §. 8. Ad id ipse quod non peccatur mortaliter adiucendo iuramentum licitum in compromisso, imo illud non seruare esset peccatum, quia licet sit praecipuum vt non iuretur, si tamen iuretur seruandum est iuramentum, vt in toto tit. de iureiur. in Decretalibus, praecipue in c. & si Christus eodem titul. vbi dicitur, quod quauis non sit per creaturam iurandum, si tamen iuretur per creaturam seruandum quidem est, dum modo sit licitum, quod iuratur. Item, quod in casu dicte authent. decernit ius, non peccatur mortaliter,

adiucendo iuramentum probatur. Quia recopilata à Iustiniano non dicuntur apud nos iura, sed dicta sapientium, quae deficiente. l. sequi possunt, & quatenus ratione iuruntur & confirmant ius regum in iudicijs possunt allegari vt tradit Didac. Perez in. 3. quae st. prociuali ordinamen. in fine. r. col. illius questionis. Ergo cum decisio. d. authent. de cernit ius, & corpus vnde sumitur sint condita ab Imperatore Iustiniano, & non tollant vires iuramenti proprias, sed tantum prohibeant, id praestari in compromisso consequens est vt si praestetur valeat & teneatur iuramentum & fit seruandum & non committatur peccatum ex praestatione ipsius. Ultimo qd haec nostra opinio. sit verissima & tenenda, & quod dicit authent. decernit ius fit hodie correcta probatur per. l. 12. tit. r. libr. 4. nouae recopil. reg. vbi probatur quod licet in alijs contractibus maiorum. xxxv. ann. regu lariter sit prohibitum iure regio apponi iuramentum, tamen in compromissis & in alijs quibusdam contractibus ibi contentis bene potest hodie apponi iuramentum etiam à maioribus & valet & est seruandum. Ecce igitur legena expressam de iure Regio, approbantem nostram opinionem. per quam. l. hodie cessant omnes altercationes contrariae supra dicte de iure communi. Quia si potest hodie in compromisso apponi iuramentum, producet sine dubio compromissum iuratum actionem, vt in d. l. ne in arbitris, quae tanquam sanctissimo arbitrio stabilita vt ipsa inquit in principio. iuris simè approbata est hodie per. d. l. 12. Et quare uis hec ita se habeant non fuit superfluum ducere, quae de iure communi essent scriptae in hoc articulo, & quae nam esset venior opinio vt iura communia non contemnunt, eo quod sint difficilia tamen etiam vt supra dicta profint in alijs regnis in quibus non sit eorum idem quod in nostris Legionis & Cast. l. 12. per dict. l. 12. Sed & alio ex capite hodie in nostris regnis cessabant supra dicta. quia de iure nostro regio sententia arbitraria certis quibusdam requisitis interuenientibus, etiam absque iuramento meretur executionem & sic producit actionem, vt latissime differui in d. l. nemo potest nume. 417. & seq. & cum his finem impono huic capiti.

Index. Cap. XV.

1 Socius si conuenitur à socio ratione & iudicio societatis non tenetur ultra quam facere potest hoc

hoc ampliatu alijs modis. Socio conuenito à socio ratione societatis debet relinqui ex quo vivere possit, & sic conuenitur in quantum vivere potest deducto ne egeat arbitrio iudicis. Socio conuenito à socio relinquenda sunt alimenta secundum tempus, quod potest vivere attenda computatione. l. habere daturum ff. ad l. Falciid. Socius in solidum conuenitur à socio inope, qui non habet unde se aliat nisi ex illo credito ex societate pueniente. Socius, qui ex sua persona potest querere victum de quia habet artem vel officium conuenitur in solidum à socio non relictis sibi alimentis. Pater non tenetur alere filium, qui se exhibere potest, vel si filius habeat officium, ex quo honeste se alere possit. Alimentandus ex legis dispositione, si habet alias unde se alere potest non potest petere alimenta. Alimenta, quae relinquenda sunt illi, qui non tenetur in plus, quam facere potest deducto ne egeat non sunt consideranda attenda prima dignitate eius, qui numer decuit ad paupertatem, sed debet attendi status patris & de minori debet contentari & totum hoc relinquitur arbitrio iudicis. Socius, qui non conuenitur ultra quam facere potest ratione societatis, debet nudam cautionem praestare de soluen do residuo quando ad pinguem fortunam peruenierit. In exigendo, vel conueniendo aliquem in quantum facere potest inspicitur quantum ex eius patrimonio fructibus potest redigi, non quantum ex venditione redigetur. Leges, quae dicunt alimenta debere moderari secundum qualitatem patrimonij debent intelligi respectu fructuum, non autem respectu valoris. Filio petenti alimenta non potest obici, quod vendat proprietatem in qua pater habet usum fructuum, vt se aliat. Maritus (vel alia persona, quae non conuenitur ultra quam facere possunt) condemnatur in quantum facere potest, si habeat possessionem magni valoris & modici redditus ex quo reddere vix vivere potest, an cogatur illam vendere? Fideiussores eius personae quae tantum in quantum facere potest, esse condemnanda est deducto ne egeat non gaudet hoc privilegio, quia personale est. Fideiussores socij, qui non tenentur ultra quam facere potest, gaudent dicto privilegio si tanquam defensores necessarii sui principalis suscipiant iudicium nomine rei principalis. & num. 17. Fideiussores gaudent beneficio, principali tantum concessi, si ei denuncietur vt suscipiat in se iudicium & id faciat principalis, quando fideiussores soluendo pro reo

habituus esset regressum contra principalem aliam secus. Nimirum an possit in se suscipere iudicium habitum contra suum fideiussores, ad militarem ipsius. Socius quando conuenitur in quantum facere potest non deducitur es alienum. Donator conuenitur in quantum facere potest deducto ne egeat, & ere alieno. Debitum ex causa onerosa posterius, praefertur debito priori ex causa donationis etiam si de hoc constat per scripturam publicam cum hypotheca expressa bonorum & numeris sequentibus. Debitum posterius de cuius vera numeratione constat praefertur anteriori, de quo non constat, nisi per confessionem debitoris. Debitum ex causa onerosa de cuius numeratione non constat nisi per confessionem debitoris praefertur debito etiam priori ex causa donationis. Donator alicuius rei potest ante traditionem illam aliter obligare vt pote dominus ipsius ante traditionem. Melioratus in tertio & quinto bonorum suae in testamento, suae per contractum inter vivos tenetur solvere debita defuncti prorata meliorationis. Extraneus dotando videtur donare. Dotis constitutio facta aly quam filiae dicitur mera donatio etiam si fiat à fratre. Omne es alienum deducendum est prius quando frater conuenitur ad praestandum dotis, quam praesens forori in casu, quo eam dotare non tenebatur, alias non videtur donare. Lex promissione in princ. ff. de actio. & oblig. intel lectus. Resennius in principio. ff. de re iudic. intellectus. Exceptio, quae obstat cedenti non obstat cessionario. Exceptio declinatoria competens debitori aduersus creditorem non competit contra cessionarium creditoris ex causa onerosa. L. penult. ff. de iur. dot. intellectus. De re vel quantitate donata, tradita vel soluta non deducitur es alienum posterius. De donatione ob causam vel remuneratoria non deducitur es alienum posterius. Hoc intelligitur quando datur ob causam respicientem fauorem dantis & recipientis, scilicet si fauorem recipientis tantum respiciat, sicut in dotis promissione facta ab extraneo, qui non tenetur dotare. Item debet intelligi quando donatio ob causam etiam concernentem fauorem dantis non excederet ipsam causam, quia alias in excessu cum sit mera donatio praefertur omne es alienum.

37 Exceptio hæc nequis conueniatur ultraquam facere potest, opponi potest semper & quandoque etiam in executione sententia

38 Socius, qui cum iuramento promissit socijs suis intergre solueret, seu nullam inris vel facti exceptionem opponere, non gaudet hoc beneficium ne conueniatur, &c. Et idem est in donatore, & in ceteris personis cum iuramento supra dicto modo promissitibus, quæ quidem alias habent. d. beneficium.

De beneficio socijs & alijs personis conuenienti, ne conueniatur ultraquam facere possunt. Cap. XV.

Ocius si conueniatur à socio ratione & iudicio societatis non tenetur ultra quàm facere potest, ita probat text. in. l. verum in princip. ff. pro socio, vbi ampliatur vt hoc procedat non tantum in socio omnium bonorum, sed etiam in socio vnus rei, idem etiam probat text. in. l. sunt qui in id. ff. de re iudic. qui dum dicit socius autem omnium bonorum accipiendus est, debet intelligi, maxime, quia vt probat d. l. verum. idem est in socio vnus rei, ita concordat hæc duo inra glo. vtrobique, & sequitur Ias. in. §. sunt preterea. vers. sed & si quis nu. 6. in. §. de action. & d. §. sed & si quis. in. vers. item si socius probat eandem conclusionem supra dictam, quod socius iudicio societatis conuentus à socio non teneatur ultra quam facere possit. Et approbatur hæc conclusio in. l. 15. vers. Otro si dezimos, tit. 10. part. 5. & idem tenent Doctõ. in. d. §. sed si quis, & eos referens Ias. ibidem nu. 6. in pluribus scholaribus habitatibus in eadem domo, quia si occasione societatis vnus esset debitor alterius habet hoc beneficium, quod est extendendum argumento. l. alia. §. eleganter & §. si. ff. solut. matrim. & notat glof. in. l. Patronus. vers. parentes. ff. de re iudic. Secundo hoc ampliat ibi Ias. dicto num. 6. cum Ioan. Fabro etiam si socius conueniatur alia actione, quam societatis dum tamen sit occasione societatis, & agatur ex contractu inito durante societate. Pro quo addit Angel. ibi text. in. l. socium. qui in eo. §. fin. & quod ibi notat Bart. ff. pro soc. pro quo etiam allego bonum text. in. l. nõ tantum. ff. de re iudic. in argumentum, vbi non tantum ratione dotis sed ex alijs quoque cõtractibus

maritus ab vxore iudicio conuentus in quantum facere potest condemnatur, ergo ita & eodem modo dicendum est in proposito. Sed duas limitationes ponit & late probat Palat. Rub. in repe. c. per vestras. §. si. num. 14. & sequent. de don. inter vir. & vxor. Prima est quãdò socius negauit se esse socium & in hac negatione perseuerauit vsque ad litem contestationem. Secunda, quando socius promissit integram quãtitatem restituere, vel sine aliqua exceptione iuris vel facti.

¶ Est tamen aduertendum, quod socio conueniõ per socium debet relinqui ex quo viuere possit, & ita conueniatur in quantum facere potest deducto ne egeat arbitrio iudicis, ita tenet glo. in dicta. l. verum. §. id quod in verb. debetur à socio per text. in. l. in condemnatione. 134. in ordine. ff. de reg. iur. quæ habet quod in condemnatione personarum, quæ in id. quã facere possunt damnantur, non totum, quod habent ex toquendum est, sed & ipsarum ratio habenda est ne egeat. Et approbatur hæc opinio in dicta. l. regia expresse, vbi relinquatur arbitrio iudicis quantitas alimentorum, quæ socio relinquantur est.

¶ Hæc tamen opinio primò debet intelligi, vt socio huic relinquantur alimenta secundum tempus, quod potest viuere attendita computatione. l. hæc hereditatum. ff. ad l. Falcid. vt tenet in simili glo. in. l. maritum gl. 1. ff. solut. matr. loquens in marito, qui pro dote similiter non potest conueniri ultra quam facere possit deducto ne egeat. vtridè probatur & in. §. item si de dote instit. de act. & in. l. 1. tit. 15. part. 5. & in. l. si. tit. 11. part. 4. ergo idem eadem ratio ne dicendum est in nostro casu.

¶ Secundo supra dicta opinio debet intelligi & limitari preterquam si socius agens, etiam eget nec habet vnde se alat nisi ex credito. Ita tenent Guilierm. & Paulus de Cast. in. l. si quis crediderit num. 1. ff. de pact. vbi loquitur generaliter in quibuscunq; personis, quæ nõ possunt conueniri ultra quã facere possint deducto ne egeant, & in muliere repetete dotem tenet Bartol. nu. 1. Paulus. 2. in. l. si maritus. ff. solut. matr. & in vtrisque tenet C. eg. Lopez in. d. l. 15. verb. viuere ad fin.

¶ Tertio supra dicta opinio debet intelligi preterquam si debitor talis sit, qui ex sua persona possit querere victum, vt quia habet artem vel officium, quia hoc casu non relinquatur ei alimenta, ita tenet glof. singularis in dict. l. si maritus. 44. in ordine ver. neque mandare re. ff. solut. matr.

¶ Argu-

¶ Arguõ text. in. l. si quis à liberis. §. sed & si filius. ff. de liber. agnos. vbi pater non tenetur alimentare filium, qui se exhibere potest, idem probat. l. 6. tit. 19. part. 4. in vers. Otro si el. r. vbi idem esse probatur si filius habeat officium ex quo honestè se alere possit,

¶ Et inquit Alex. consil. 27. num. 2. vol. 4. fol. 101. & consil. 48. num. 2. lib. 3. fo. 39. quod alimentãdus ex legis dispositione, si habet aliãs vnde se alere possit, non potest petere alimenta, de quo etiam videndus est Palatius Rub. in repetitione cap. per vestras. §. 24. nu. 7. fol. 219. de donat. inter vir. & vxor. & Couar. in 4. de sponfal. 2. parte. ca. 8. §. 6. nu. 9. & Tellus Fernandez in. l. 10. Taur. nume. 6. Cum ergo hæc ita se habeant, cõsequens est, vt debitor, qui aliãs non poterat conueniri ultra quam facere possit deducto ne egeat, si aliunde ex sua persona vel officio se alere potest, nõ gaudeat præd. beneficio iuxta glo. in. d. l. si maritus in dicto verb. neque mandare. Et ita inuenio quod dict. glof. sequitur Paulus de Cast. in dict. l. maritum num. 3. vbi soluit cõtrarietatem glo. in. l. miles. ff. de re iudic. sequitur etiam additio Bart. in dict. l. maritum super numero. 1. lit. C. vbi allegat aliam glof. simili huic, sequitur etiam Bart. in proprio loco, scilicet, in dict. l. si maritus numero. 1. vbi Paulus de Cast. nu. 4. inquit esse reputatam singularem gl. illam, & interminis nostris socij conuenti à socio ratione societatis, hæc opinio est hodie approbata in. d. l. 15. tit. 10. part. 5. in fine, vbi inquit lex. Esto se entiendo, si el que deve la deuda no ha menester (id est officium vel artem.) Por que queda guarir, ea si lo ouiesse, es nonçe tenudo serua de la pagar toda auiedo de que y el se de ne trabajar de su menester de que vna. Ita que hæc opinio non solum iure communi vera est, sed iure regio expresse approbata & ibi notat Greg. gl. fin. allegans. d. gl. l. si maritus & aliã in. l. si quis argentum. §. 1. C. de donat.

¶ Quarto supra. d. r. opi. debet intelligi, quod debet deduci ne egeat, scilicet, nõ attenda prima dignitate eius, qui nunc deuenit ad paupertatem. Nam si prius habebat plures famulos & equos non debet sibi nunc tantum dimitti, vt possit eos habere, sed debet attendi status patris, & debet de minori contentari: & totum hoc relinquatur arbitrio iudicis secundum Paul. de Cast. in. d. l. si maritus nu. 2. Et quod relinquatur arbitrio iudicis probatur in dict. l. regia vt supra dictum est.

¶ Vltimus est aduertendum in hac materia, quod socius, qui non conueniatur ultra quam

facere potest ratione societatis deducto ne egeat, debet præstare cautionem, hoc est, nudam promissionem de soluẽdo residuo quando ad pinguiorem fortunam peruenerit, ita probat expresse text. in. d. l. verum. §. 1. in fine ff. pro soc. & in. d. l. 15. tit. 10. part. 5. quæ lex loquitur per verbum. Recaudo, & debet intelligi de simplici promissione iuxta. d. l. verum. §. 1. ita intelligit Greg. Lopez ibidem in glo. tal recaudo.

¶ Sed pro intellectu huius materie vnũ est perpetuo menti tenendum, quod est in practica vtilissimũ, quod in exigendo aliquem in quantum facere potest inspicitur quantum ex fructibus patrimonij ipsius extrahitur vel percipitur, non autem inspicitur proprietãs rerum nec etiam quantum ex venditione rerũ redigeretur, text. est ad hoc singularis in. l. qui bonis. ff. de cessione bono. vbi bona, quæ quis post cessionem bonorum à se factam acquiritur estimantur ex quantitate & non ex qualitate ipsorum nec iterum vendẽda sunt. Ex quo text. notat ibi Bartol. quod in exigendo vel conueniundo aliquem in quantum facere potest, inspicitur quantum ex eius patrimonij fructibus potest redigi, non quantum ex venditione rerum redigetur. & idem alij plures ex illo text. deducunt quos refert Ant. Gomez in. l. 10. Taur. nu. 40. hanc etiam opinio in nostris terminis tenet Ias. maxime cõmendans in. d. vers. sed & si quis numero. 11. de actõ. & Greg. Lopez in. d. l. 15. in gloss. bivit. in princip. tit. 10. part. 5. & pra dictum Bart. notabile ex. d. l. qui bonis. sequuntur omnes secundum Tellum Fernandez in dict. l. 10. Taur. num. 14. col. 3. illius numeri. vbi etiam refert Decium idem tenentem in donante, qui non potest conueniri ultra quam facere potest deducto ne egeat, quod dicatur facere non posse, & si habeat proprietatem, quam vendendo possit, si ex redditibus sustentari non valeat.

¶ Secundo pro hac opinione allego. l. impator. ff. ad Trebell. vbi Bart. per illum text. in fine. notat quod. l. quæ dicuntur alimenta debere moderari secundum qualitatem patrimonij vt in. l. ius alimentorum. ff. vbi pupill. educar. deb. cum similib. debent intelligi respectu fructuum non autem respectu valoris per illum text. per quem ita tenent etiam plures allegati per Anton. Gomez & Tell. Fernandez vbi supra. & dixi late declarandum qualiter hoc debeat intelligi in mea decima quarta & finali allegatione nume. 5. & ultra ibi dict

idc

idem etiam tenet Boerius decis. 19. nu. 7. fol. 37. & idem in consil. 37. n. 13. fol. 739. & Alex. optimè alios allegans consil. 72. n. 7. & ibi eius additio vol. 5. fol. 127.

12 ¶ Tertiò pro hac opinione allego optimum text. in l. si filius autem. C. de bon. qua. lib. vbi filio petenti alimenta non potest obijci qd vendat proprietatē, in qua pater habet vsum fructum vt se alat, quem text. ad hoc allegant plures Doct. & eos referens Tellus vbi supra dist. col. 3. nu. 14. vbi & in columnis sequentibus bene agit de illo text.

13 ¶ Et ex d. l. qui bonis. aliud magis singulare intulit eleganter Bal. in l. si maritus in id. ff. solut. mat. scilicet, qd si maritus adde tu vel socius vel cetera persona, qua hoc privilegio iure funguntur, eodem natus in quantum facere potest, habeat possessionem magni valoris, & modici redditus, ex quo redditu vix vivere potest, qd non cogitur illam vedere. Sed Ioan. de Imol. in d. l. si maritus tenet contrarium, si ex illa possessione potest satisfieri mulieri, & ex residuo provideri ipsi viro, conuertendo in aliam rem maioris redditus, vel ponendo pecuniam penes mercatores idoneos ad partem honesti lucri argumento. l. qui potest. ff. de reg. iur. vbi qui facere potest vt possit facere, possit videtur. Quam opinio. contra Bal. sequitur etiam Alex. ibi & las. vbi supra d. nu. 11. & Greg. Lop. in d. l. regia in d. gl. b. vbi post principium. Hanc etiam opin. secundam tenet idem Bald. in pluribus alijs locis & alij Doct. relati per Tellum Fernandez vbi supra col. 5. d. nu. 14. & ita est tenendum. Non obstat. d. l. qui bonis, quia secundum supra dictos Doct. illa lex loquitur de bonis quaeritis post cessionem, in quibus iura magis fauer debitori quam creditori, quod patet: quia ante cessionem nullo privilegio vitur debitor regulariter, sed integre tenetur soluere, vel carceri traditur, in quaeritis vero post cessionem, non potest conveniri debitor ultra quam facere possit vt in. s. si in st. de act.

14 ¶ Fideiussor autem eius personae, quae tantum in quantum facere potest condemnanda est deducto ne egeat, non gaudet hoc privilegio, quia privilegium hoc personale est, vt in. l. & si fideiussor. & in. l. Nefennius. ff. de re iud. & in l. verum in princip. ff. pro soc. nec etiam haeredes ipsius personae privilegiatae eadem ratione, vt in d. l. & si fideiussor cum. l. sequenti. ff. de re iud. & in d. l. verum in fine principij. ff. pro soc.

15 ¶ Sed est optima cautela vt fideiussor harum

personarum gaudeat quoq; & vtatur eodē privilegio, scilicet qd tanquam defensor necessarius sui principalis suscipiat iudicium nominere principalis, quod potest facere. Et hanc cautelam probat in expressis terminis. d. l. verum. in versic. videndum. vbi postquam dixerat qd hoc beneficium est personale, ac proinde fideiussori socij nō datur, subdit, Sed si hic fideiussor socij iudicium susceperit, proderit sibi. Nam qd Iulianus lib. 14. Digestorum scribit defensore socij, in id, quod socius facere potest condemnari oportere, idemq; & in patroni defensore accipi debere ait, & vtique idem erit, in vniuersis, qui in id, quod facere possunt conveniuntur. Haec tenus iurisconsultus. & est ratio, quia defendere, est eadem vicem, quam reus subire. l. minor. vers. quoniam. ff. de procurat. & ideo inquit text. ille qd defensor mariti, amplius quam maritus facere possit, non est condemnandus. & ibi glo. verb. quam reus subire allegat. d. l. verum. §. 1. & alia iura. & idem de defensore mariti probat etiā text. in. l. alia in princip. ff. solut. mat. & text. in. l. si cum procuratore. ff. de re iud. vbi gl. in verb. defensor intelligit quod defensor non habet mandatum, & idem tenet glo. 1. in d. l. alia in princip. vbi loquens in defensore intelligit cum mandato vel sine, quia defensor tantum satisfacere tenetur, vt in. l. sed & haec §. defendere. ff. de procurat. & in dict. l. minor. §. quoniam cum duabus. ll. sequentibus. ff. de procurat. & ratio differentiae inter fideiussorem & defensorem est quia fideiussor ex propria obligatione convenitur, sed defensor convenitur ex illa obligatione qua tenetur dominus, vt tradit & tenet dict. gloss. 1. dict. l. alia in princip. quae est vera ratio secundum Bartol. in dict. l. verum. in princip. numero. 4.

16 ¶ Aliam & secundam cautelam ponit Bartol. in dict. l. verum in princip. numero. 3. scilicet, quod fideiussor denuntiet principali, & quod principalis veniat & suscipiat in se iudicium & opponat istam exceptionem in persona sua, licet fideiussor tanquam fideiussor ea vti non potuisset per text. in. l. idemque §. generaliter. versic. quod si eam. ff. mandat. Vbi loquens text. in omissione exceptionis, reo principali competenti, inquit, quod si eam, qua reus vti potuit, (scilicet omisit fideiussor) non habiturum mandati actionem si modo habuit facultatem reconueniendi, desiderandique, vt ipse susceperet potius iudicium vel suo vel procuratorio nomine, & ibi gloss. verb. conveniendi expo-

dit exponit, id est, denunciandi coram testibus vt supra eod. l. si procurator. §. si ignorantes hanc etiam cautelam tenet idem Bartolus in d. l. et si fideiussor nu. 2. & Paulus de Castr. in. l. Marcellus col. 2. post medium. ff. de fideiuss. & idem Bartol. per text. ibi cum glo. in. l. Stichum aut Pamphilus. §. quod vulgo. ff. de for. lut. & ibi Ioan. de Imol. & Iasios allegans & maxime commendans ad practicum in d. §. sed & si quis num. 12. & antehos tenet eandem opinio. Cynus in. l. quoties quae §. 6. col. penult. ad fin. & col. fin. vbi addit, quod hoc casu creditor non potest reum principalem omittere & contra fideiussorem insistere, & reus principalis sibi exceptionē opponet ex sua persona ex dict. §. generaliter. Et sic licet fideiussor non possit consequi ex sua persona effectum privilegij creditoris excipiendo, eonsequetur denunciando, & tandem Cynus ibi hoc esse verum intelligit quando reus principalis exigendus est à fideiussore cōuento ex actō, sicut est in d. l. & si fideiussor. ff. de re iudic. Et adde tu, idem regulariter esse in quocunque fideiussore, qui potest actione mandati convenire principalē & ab eo exigere, quod pro eo soluerit, vt in. §. si quid autem instituta de fideiussor. & in. l. si fideiussor. C. mandat. & in. l. ex mandato. §. 1. & in. l. inter causas. §. is, qui. ff. mandat. & in. c. 2. & 3. de fideiussor. & in. l. 8. tit. 18. lib. 3. for. & in. l. 11. & 12. tit. 12. partita. §. Itaque hanc secundam cautela procedit & locum habet secundum Cynū vbi supra quando fideiussor soluendo pro reo habiturus esset regressum contra principalem, quia hoc casu iustum est, vt ipse principalis possit nomine proprio vel tanquam procurator in rem propriam suscipere iudicium inceptum & habitum cum eius fideiussore, quia agitur de suo prauidicio, & aliās nihil prodesset sibi supra dictum privilegium, cum fideiussor ipse si solueret solidum conveniatur à creditore illud repeteret à reo principali & ll. defraudarentur: quia debitor semper conveniret fideiussorem, reum autem principalem minime, si reus hic non posset nomine proprio subire iudiciū & allegare. d. exceptionem sibi tantum competentē. Et hoc est quod reuera vult text. in dict. §. generaliter in illis verbis, si modo habuit facultatem rei conveniendi, &c. & ibi, vel suo vel procuratorio nomine, quia procuratorio nomine intelligi debet, id est, rāquam procurator in rem propriam. Si vero, inquit Cynus, reus non esset exigendus à fideiussore median. privilegio suo, quod etiam contra

ipsum fideiussorem videretur sibi locum, tūc denuntiatio nihil prodesset eum cesseratio. Et opin. Cyni, sequitur etiam Bald. in dict. l. quoties num. 2. dicens esse notatu dignum & menti tenendum, & ibi eius additio intelligit ipsum Bald. secundum distinctionem Cyni supra positam, quod etiam sentit Bald. dum dicit hoc esse speciale in defensore necessario. Et idem Bald. in. l. tam mandatori num. 8. C. de non numerat. pecun. & Hippolyt. in rubrica. ff. de fideiussor. numer. 275. & inquit Alex. in d. in. l. non tantum §. quod autem n. 4. ff. de re iudic. quod cum Bartol. in hoc transeunt alij, vbi hoc intelligit post Cynum vbi supra & eundem Bartol. & alios quando fideiussor habiturus erat regressum contra principalem aliās non, quia sua non interest. Ex eodem modo materiam hanc intelligit Petrus Duensis in regula. 330. limitatione. 4. ¶ Vbi ex hoc inserti cū alijs, quod minor non poterit in se suscipere iudicium habitum contra suum fideiussorem ad utilitatem ipsius fideiussoris, cum adversus suum fideiussorem competat sibi restitutio, vt in. l. 1. C. de fideiussor. min. & sic nullo casu fideiussor sit habiturus regressum contra minorem. Sed si minor esset defensor necessarius, ita quod sibi non competeret aliquo casu restitutio contra fideiussorem, posset comparere pro eo, & allegare exceptiones sibi tantum competentes suscipiendo in se iudicium per. d. §. generaliter & per omnia supra dicta, quod verificari posset quando minor obligatus esset fideiussor cum iuramento, ita qd ex hoc sibi non competeret adversus eum restitutio iuxta auct. sacramenta puberum cum materia. C. si adversus vend. vel in alijs similibus casibus, licet adversus creditorem sibi competat restitutio si respectu eius non iuraverit contractum.

Hanc secundam cautela elegantissima est profecto & verissima in casu, quo eam intelligit Cyn. & ceteri Doct. & in casu, quo loquitur d. §. generaliter à quo sumpta fuit, scilicet, qd fideiussor exactus, habiturus esset regressum contra reum principalem alias secus. Ex qua ratione infertur, qd si essemus in casu in quo si fideiussor non esset habiturus regressum contra principalem pro eo, quod soluit pro reo, non haberet locum hanc cautela per rationem supra dictam. Et nouē casus vbi fideiussor licet soluat pro reo non habet contra ipsum regressum cumulat Petrus Duensis in regula. 337. in limitationibus, in illis igitur casibus non habebit locum supra dicta cautela.

- 17 ¶ Vnde etiam inferitur, qd cum fideiussores socij & fideiussores mariti & donatoris possint prius principales suos conuenire pro eo, quod soluentur pro eis, quia tantum societati, dote, & donationi conceditur priuilegium, ne socius, maritus vel donator conueniantur ultra quam facere possint ratione societatis, dotis reddendæ & donationis tradendæ, non vero eorum fidei in scribis, qd in supra dictis personis habebit locum supra d. remedijs & cautela orta ex. d. §. generaliter, vt reus principalis conuenio ipsius fideiussore possit in se suscipere iudicium, & allegare qd non conueniantur ultra quam facere possint.
- 18 ¶ Præterea illud in materia hac aduertendum est, qd licet socius non possit condēnari ultra quam facere possit deducto ne egeat, & tamē alienū, quod alijs debet non est deducendum, nisi ex ipsa societate, hoc est ratione ipsius debeat. Itaq; ad hoc, vt sciatur, an facere possit solidum socius non est inspiciendū quod alijs debet extra causam illius societatis, text. est expressus in. d. l. verum. §. r. in ep. id. quod facere potest, &c. ff. pro socio. Et idem est in marito, vt in. l. maritus. §. ff. solut. mar.
- 19 ¶ Solus donator deducit qd alijs debet quando conuenitur ex causa donationis, quia in ipso non tantum deducitur ne egeat sed etiam debita, quæ alijs debet deducuntur, text. est expressus in. l. inter eos, vers. is quoq; ff. de re iudic. cuius verba sunt hæc. is quoque, qui ex causa donationis conuenitur, in quantum facere potest condemnatur: & quidem is solus deducto ære alieno, & inter eos, quibus ex simili causa pecunia debetur occupatis potior erit causa. Imo nec totum extorquendum ei puto, sed & ipsius ratio habenda est ne egeat qui quidem text. mirabilis est & magni faciendus in practica, quia qd donator non conuenitur ultra quā facere potest deducto ne egeat, ordinarium est & probatur in pluribus iuribus in. d. §. sed & si quis in fine de actio. quā alibi sepius, & in. l. 4. tit. 4. part. 5. cuius ratio est ne liberalitate sua inops fieri periclitetur, vt in. l. & ex hæredatum cum. l. sequenti. ff. de re iudic.
- 20 ¶ Sed quod deducatur æs alienum priusquā donatio certe singulare est, & ad quod multi aduocati practici non aduertunt eredentes & tenentes sine dubio, qd donatio prior, siue obligatio donationis cū hypotheca expressa bonorum præferatur omnibus debitis posterioribus etiam habentibus hypothecam expressam per regulā, qd prior, cū materia de regu.

in. d. §. Sed profecto cōtrarium probatur in d. vers. is solus ibi, deducto ne egeat, vbi probatur priusquā soluat donatio debet tolli & deduci omne æs alienum, & per illum text. ita tenet glo. in dict. l. verum dict. §. r. verb. de betur a socio, & in dict. l. maritus glo. 1. Itaq; omne debitū ex causa onerosa licet posterius deduci debet, & solui prius quā promissum, ex causa donationis licet donatio sit prior & cum hypotheca bonorum, quia causa onerosa præfertur lucratiuæ, quia dictus vers. is quoq; generaliter & indistincte loquitur de quocunq; ære alieno siue prior siue posteriori, ergo generaliter debet intelligi, quia qd lex non distinguit, &c. Nam si de ære alieno posterior deducendo tantū intelligeretur text. ille nullum dubium haberet, cōtra. l. quod La. beo. ff. de Carbonian. edict. ergo de omni debito debet intelligi ex causa onerosa, siue prior, siue posterior. Pro quo etiam pondero. d. vers. is quoq; ibi, & inter eos, quibus ex simili causa pecunia debetur occupatis potior erit causa, &c. Nam cum text. ille in his verbis expresse probat, inter donatarios non esse inspiciendam prioritatem nec posterioritatem donationis in conueniendo donatore, sed occupantis potiorē esse causam, & in debitoribus causa onerosa text. ille in verbis præcedentibus disposuisset, quod eius debitorum & reliquum æs alienum deducatur antequam soluat donatio, cōsequens est manifestum, vt siue æs alienum sit posterius donatione siue prius deducendum omnino sit antequam soluat donatio. Pro quo etiā adduco optimū text. in. d. l. & ex hæredatum. ff. de re iudic. vbi probatur expresse, qd donator conuenitur deducto omni ære alieno. Et supra dicta procedunt etiam si donatio cōtineat obligationem cū hypotheca bonorum, quia ipsa hypotheca est accessoria & non debet habere efficaciam substantiam atq; naturam quam principalis obligatio, nec ipsam debet alterare: sed principalis obligatio donationis: & ipsius natura est, vt soluat post omnia debita ex causa onerosa procedentia, quia donatio procedit ex mera liberalitate & causa lucratiua: ergo hypotheca adiecta promissioni donationis non debet mutare qualitatem & substantiam ipsius imo secundum eandem intelligi argumentum. l. fin. cum materia. C. de non num. pecun.

21 ¶ Pro quo etiam facit vna ex. d. fallentij, quas Ripa tradit ad dictam regulā, qui prior in. l. priuilegia. nota. §. 9. & seq. ff. de priuileg. credit.

credit. vbi. n. 23. inquit, qd regula illa non procedit quando cōstat de credito posteriori per veram numerationem. quia tunc præfertur priori de cuius credito constat per solam confessionem per glo. r. in. l. diuersis. C. qui pot. in pignori. hab. vbi glo. intelligit textum ibi probatē, qd in re duobus iure pignoris obligata diuersis temporibus præferatur prior, vt hoc procedat quando res data fuit primo iure pignoris. Itaq; colligunt ibi Bal. & Ange. ex illa glo. quod non sufficit confessio debitoris dicentis se recepisse pecuniam à primo creditore, vt ipse præferatur ratione hypothecæ se cundo etiam hypothecam habenti nisi constet, quod realiter fuit data eā pecunia à primo creditore, & ideo consulant ipsi quod faciat creditor apponi in instrumēto, quod debitor fuit cōfessus recepisse pecuniam, & qd habuit & recepit in præsentia notarij & testiu & sic præfertur omnibus alijs habentibus nudā confessionem tantum, & hanc fallentiā sequitur Rip. vbi supra dices esse æquam & aduertit idem qd Bal. & Ange. licet dicat, qd iura, quæ videntur pro ea non probant. Hanc eandem sententiam sequitur etiam Grego. Lop. in. l. 27. gl. 1. ad fin. vers. & signanter nota tit. 13. part. 5. & Tiraq. de vtroq; retract. tit. 1. §. i. glo. 18. n. 82. fol. 120. colum. 2. Ergo si in duobus creditis cū hypotheca, procedit ex causa onerosa præfertur posteriori primo, quando non constat de vera numeratione primi, sed secundi, à fortiori dicendum est in nostro casu, vt debita ex causa onerosa posteriora præferatur donationi priori habenti etiam hypothecā expressam, cum in donatione nulla numeratio ex parte creditoris interueniat, quia donatio est gratuita & mera liberalitas.

22 ¶ Vnde inferitur, qd hoc procedet etiam si de debitis posterioribus ex causa onerosa, non constet per veram numerationem, sed per confessionem tantum, quia in donatione cōstat, quod donans nihil recepit, de debitis autem constat qd debitor recepit, licet per confessionem suam tantum, quia hæc confessio cum renuntiatione non numeratæ pecuniæ idē operatur, quod vera numeratio iuxta. l. 9. tit. 1. par. 5. Ergo hæc confessio cum renuntiatione debet præferri donationi priori quando quidem ob illam nihil recepit donans, quia si recepisset iam non diceretur donatio gratuita, de qua nos loquimur.

23 ¶ Tertio & principaliter pro hac eadem opin. qd debita ex causa onerosa posteriora præferantur donationi priori nō tradite allego opti-

imum text. in. l. §. Lucius. ff. de donat. vbi quidam donauit Meuiio fundum, & ante traditionem post paucos dies, eundem fundum Scio pignori obiigauit, postea, præd. fundum tradidit Meuiio, cui illum prius donauerat, dubitatur in casu illius text. an donatio perfecta sit. Respondet text. perfectam quidem esse donationem per traditionem, verum creditorem licet posteriorem firmam pignoris obligationem habere, & inquit glo. 2. ibi quod præd. donator potuit post donationem fundum alij obligare, vt pote dominus ipsius ante traditionem, quia per solam donationem absque traditione nō desinit esse dominus. Ecce igitur text. fortius probante supra dictam opinionem, nā ibi præcessit specialis donatio fundi, & postea subsequuta fuit ipsius obligatio in fauorem alterius, & postremò, traditio ipsius fundi facta donatario qui habebat prius ius, & nihilominus creditor posterior habet firmam suam pignoris obligationem: ergo idem erit à fortiori dicendum quando donatio præcedens non fuit certæ speciei, sed quantitatis, & antequam tradatur & soluat quantitas illa donatario, occurrunt creditores ex causa onerosa ad petenda sua debita, precipue cum ipse donator posset allegare, qd ex causa donationis non potest conueniri nisi in quantum facere potest deducto ne egeat & omni ære alieno per supra dicta in principio huius articuli allegata.

Pro hac eadem opinione accedit expositio Barto. in. d. §. Lucius in princ. ante num. 1. qui verba illius text. donauit, exponit, id est, ex causa donationis obiigauit vel promissit. Ecce igitur qualiter in hoc Bart. intelligit illum text. & præsupponit, qd fundus ibi fuit expressè obligatus pro donatione ipsi donatario, ergo nihil facit, quod donatarius habeat obligationem & hypothecam specialem vel generalem pro sua donatione ad hoc, vt præferatur creditoribus posterioribus ex causa onerosa, quia hoc non obstantes præferuntur creditores, quia proprie creditores sunt, donatarij vero non, quia nihil dedit donatori.

Quarto pro hac opinione allego bonā glo. in. l. r. verb. perfectam. C. de iur. sic. libro. 10. quæ habet, quod licet donatio dicatur perfecta ante traditionem, vt in. §. aliz. in l. i. de donat. tamen in nostro proposito non dicitur perfecta ante quā tradatur, scilicet, ad huc esse etiam, vt non cadat res donata in obligationem, quia si tradita nō est bene cadit, & potest obligari. Quam gl. ad hoc expresse notat ibi Bart.

illud, quia qui volebat, promittere ex causa donationis mihi vel mulieri, fuit delegatus creditori vel marito pro dote mulieris, itaque promissor hoc casu licet ex causa donationis teneatur, ipse ex delegatione donatarij transfudit hanc obligationem donationis in aliam, quatenus donatarius alteri tertio, scilicet, creditori suo vel marito, vt constat aperte ex illo text. Et sic mutatione personarum mutatur qualitas, hoc est, exceptio, quæ erat tantum personalis, id est, respectu illius cui fuit facta donatio, nam iure non habemus expressum qd donator, vel extraneus dotis promissor habeat beneficium ne conueniatur ultra quam facere potest, nisi tantum respectu eius personæ, cui ipse fecit donationem vel dotem promissit: & in hoc casu loquitur. d. l. si extraneus cum simil. Ergo si donator vel dotis promissor extraneus, quod donauit, vel dotis nomine promissit vel promissurus erat vni personæ, alteri nomine ipsius & ex ipsius delegatione promissit, iam cessat privilegium supra dictum, & in hoc casu procedit. d. l. Nefennius in princ. quia ei videtur renuntiare promittendo ex delegatione alteri.

30 ¶ Pro quo allego optimum text. in argumentum in. l. si quis delegauit. ff. de nouat. vbi probatur, qd si quis creditori suo delegauerit debitorem, qui dolimale exceptione tueri se posse sciebat, videtur similis ei, qd donat, hoc est videtur remittere illam exceptionem, & ea vti non potest aduersus cessionarium quæ uisignanter ei promissit, quia cessionarius suum recipit: licet hoc casu quando debitor delegatus ignorans sibi competere dictam exceptionem promissit cessionario competat sibi aduersus delegantem pro conditione illius quod soluit, idem probat. l. 19. tit. 14. part. 5.

31 ¶ Ex quo inferit eleganter Matth. de Afflict. decis. Neap. 74. quod exceptio declinatoria competens debitori contra creditorem non competit contra cessionarium creditoris ex causa onerosa: ergo ita in proposito dicendum est, qd cum donator hic promissit alteri ex delegatione donatarij sciens sibi competere illud privilegium ne conueniatur, &c. videatur illi renuntiare & non possit eo vti aduersus cessionarium, maxime, quia beneficium hoc est personale vt dixi, & hinc meo iudicio est verus intellectus ad dict. l. Nefennius in princ. ne obsit supra dictis omnibus. Secundò modo potest responderi difficultati huic ex mente Angeli. in. l. sed hoc ita. ff. de reiud. & Ioan. de

Platea in. d. §. sed & si quis instituta de act. qd in. d. l. Nefennius. dos erat mansura ex pacto penes maritum soluto matrimonio quod videtur probari ex illo text. ibi, & quid de eo, qui pro muliere, cui donare volebat, marito eius dotem promissit. Ergo cum hoc casu dotis promissio non sit in fauorem mulieris soluto matrimonio, cui ipse donare volebat, sed mariti & ex causa matrimonij, consequens est, vt non conueniatur dotis promissor à marito in quantum facere potest sed in solidum. Nec obstat ver. sille. d. l. Nefennius. maxime si constante matrimonio petat, scilicet, maritus, quia idem est si eo soluto petat, vt inquit glo. ibi verb. si constante licet lex, quam allegat non probet, quia loquitur in alio casu: nã dictio illa, maxime, est implicatio, vt notat glo. in. l. illud. ff. ad. l. Aquil. & sic innuit non esse differentiam an agatur constante matrimonio vel eo soluto. Ex quo etiam probatur hic secundus intellectus in illo text. quia si soluto matrimonio maritus sibi dotem petere potest, videtur, qd ex pacto sibi acquiratur nã aliàs non posset dotem petere, cum imò si sibi soluta antea fuisset constante matrimonio eo soluto reddere tenetur, vt per totum. C. & ff. solut. mat. Sed nihilominus prior intellectus & solutio ex his duabus proxime positis verior & planior est ad hæc iura, & hunc secundum videtur probare, licet non bene Alexan. vbi supra.

32 ¶ Modo superest vnus scrupulus, quæ nullus horum intellectuum satisfacit. d. l. penul. ff. de iur. dot. quæ generaliter & indistincte probat extraneum dotis promissorẽ semper esse verum vt in solidum conueniatur. Certe terribilis est text. illa, & qui videtur destruire vno verbo plures alias. Il. Ideo, vt euitetur legum correctio, & vt iura iuribus concordentur, precipue quia non est præsumendum, qd vno ictu voluerit iuris consultus tot. ll. corrigere, maxime, dict. l. si extraneus, quæ est in eod. tit. de iur. dot. nec etiam est præsumendum quod esset immemor illius. l. tum etiam, quia est alia. l. rector, quæ habet quod extraneus dotando videtur donare, vt in. d. l. vnic. §. accedit. C. de rei vx. act. & donator non conuenitur ultra quã facere potest, vt in supra dictis iurib. probatur & nouissimè in. d. §. sed & si quis instituta de act. & iure regio in. d. l. 4. tit. 4. part. 5. dictum est quod, d. l. penul. debeat limitari & intelligi per alia iura in proposito loquentia, vel quod non loquatur in extraneo donateli cet dotet, quia esset debitor alias mulieris. Et

ita, in illo text. non fit mectio donationis sicut fit in. d. l. si extraneus, vel qd loquatur in extraneo dotante ex delegatione mulieris iuxta dispositionem. d. l. Nefennius fateor qd. d. l. penult. indistinctè & generaliter loquitur, tamen sic oportet eam intelligi rationibus supra dictis, & ita remanet satisfactum his difficultatibus.

Ex supra dictis omnibus in donatore, qd habeat hoc privilegium ne conueniatur ultra quam facere possit deducto ne egeat, & ære alieno inferitur, qd hoc procedit in donatione promissa & non soluta nec tradita.

33 ¶ Vnde inferitur qd si res donata vel quãtitas, fuisset tradita vel soluta non habent locum supra dicta, ita in terminis tenet alios allegas Dom. Ant. de Padilla in. l. præses provincie nu. 5. C. de seruit. & aq. Quæ limitatio sublimitatur in casu. d. l. 21. Taur. quia ibi filius vel alius descendens melioratur in tertio vel quinto quamuis sit sibi tradita possessio meliorationis iuxta. l. 17. Tauri tenebitur ad debita defuncti pro rata, vt probat ipsa. l. dum dicit *Que sea obligado a pagar las deudas que parecieron al tiempo de la particion por rata, y las que despues de hecha parecieron a tñien.* Cuius ratio est, quia tertium & quintum estimatur secundum valorem bonorum tempore mortis defuncti, vt in pluribus legibus Tauri cauetur precipue in. l. 23. Taur. sed bona non dicuntur nisi deducto ære alieno, vt in. l. sub signatum. §. bona. ff. de verb. signif. At vero in alijs donationibus extra meliorationem tertij & quinti secus est, quia in illis non attenditur valor bonorum tempore mortis donatoris quamuis si sit in officiosa possit reuocari, & hæc sit prima limitatio ad supra dicta.

34 ¶ Secundò supra dicta de hoc privilegio competentem donatori ne conueniatur, &c. limitantur in donatione ob causam, vel remuneratoria, quæ est ob causam, quia donatio ob causam, non est donatio sed potius quædam permutatio, vt probat text. in. l. sed si lege. §. cõsuluit. in vers. velut genus quoddã hoc esse per mutationis. ff. de pet. hæred. & in permutate, hoc privilegium non inuenitur iure expressum nec cõcessum igitur, &c. Et ita hanc opi. tenet Iaf. in. d. l. inter eos. n. 4. ff. de re iudic. & idem Iaf. in. d. §. sed & si quis. nu. 8. instituta de act. & Tiraq. alios allegans in. l. si vnquam verb. donatione largitus. n. 58. & 144. C. de reuoc. do. Quæ opinio pluribus fundamentis comprobari poterat, precipue ex text. in. l. Attilius Regulus. ff. de donat. & ex alijs plu-

ribus similibus, quæ nunc omitto, quia plus debito me extendi in hoc. c. sed præcedum est mihi propter materiæ vtilitatem & difficultatem.

35 ¶ Sed contra hanc secundam limitationem ad est difficultas, quia promittens pro dote promittit ob causam, vt nuptiæ sequantur & vt onera matrimonij sustineantur, vt in. l. si donaturus. ff. de condic. caus. dat. &c. & in. d. l. pro oneribus. C. de iur. dot. & in. d. l. ex promissione. ff. de action. & oblig. cum similib. & tamen extraneus dotans habet hoc beneficium ne conueniatur ultra quam facere potest, &c. vt in. d. l. si extraneus. ff. de iur. dot. cū simil. igitur, &c. Hanc difficultatem soluunt Ang. & Ioan. de Platea vbi supra modo quo dixi in secundo intellectu ad d. l. Nefennius. sed illa solutio non enervat hanc difficultatẽ, quia etiam si dos non sit remansura penes virum soluto matrimonio, nihilominus promittitur, vt matrimonium contrahatur & vt sustineantur onera ipsius, vt modo diximus, igitur est ob causam: si est ob causam dotis non habet supra dictum beneficium secundum limitationem præfatam, aut illa limitatio non potest procedere, quid dicendum? Vera solutio huius difficultatis esse mihi videtur, quã tradit Iaf. vbi supra vt supra dict. 2. limitatio vera sit & procedat quando datur ob causam concernentem fauorem dantis, puta, do tibi centum, vt ædifices mihi domum, tunc enim est magis negotium quam liberalitas, vt in. l. Aristot. ff. de donat. secus aut si daretur ob causam respicientem tantum fauorem recipientis & non dantis, ita quod in nihilo esset vtilitas danti, puta, do siue dono tibi centum, vt emas tibi domum vel sic do, vel aut promitto tibi centum in dotem, vt cum tali muliere contra has matrimonium, cum tamen ipse sim extraneus, qui non teneor dotare, quia quamuis ista sit donatio ob causam respectu recipientis, tamen quia ego non teneor dare, siue dotare & inde nullã habeo vtilitatẽ & sic respectu mei est mera liberalitas nihil mirum si do nã hoc casu habeat præd. beneficium & isto casu loquitur. d. l. extraneus. ff. de iur. dot. ex quibus remanet sublimitata vno casu supra dict. 2. limitatio conclusionis principalis.

36 ¶ Secundò modo sublimitatur suprad. 2. limitatio principalis, vt non procedat quando donatio ob causam etiam concernens fauorem dantis excederet ipsam causam, & sic esset maior quam causa, quia tunc ille excessus censetur mera donatio, & liberalitas, vt in. l. si spõ

fus. §. circa. ff. de donat. inter vir. & vx. & pro illo excessu habebit donator beneficium su- pradiatum ne conueniatur vltra quam facere possit, ita declarat Ias. in. d. §. sed & si quis. & mihi videtur vera declaratio & tenenda quia rationi & iuri congruit.

37 ¶ Penultimo hæc exceptio, vt quis non conueniatur vltra quam facere potest, opponi potest semper & quoadcunq; pendente iudicio imo & post sententiã quã tranſiuit in re iudicatã, quia exceptio, quã non perimit in totũ sententiã sed venit ad ipsius moderationẽ & remissionẽ. prout est ista potest quãdocunq; opponi etiã post sententiã in executione ipsiũ, vt in. d. l. Nennius. §. si. ff. de rei iud. & in. l. & ex diuerso. §. si. & ibi Doct. ff. sol. mat. tradunt etiã gl. & Doct. in. l. i. C. de iur. & fact. in gnor.

38 ¶ Vltimò deueniendo ad nostrum articulũ de iuramento in hac materia societatis, an socius qui pmissit socijs suis integre soluere seu nullã iuris vel facti exceptionẽ opponere & ita iuravit, quãdeat isto beneficio ne conueniatur vltra quam facere possit, videndus est omnino Alexan. conf. 133. vol. 5. per totum consilium, vbi concludit, quod non, etiam si nõ op- posuisset iuramentum per plura fundamenta quã facit, præterquam in marito, quia ei com- petit hoc privilegium ratione reuerentiã sibi debite per vxorem & ideo ei maritus renun- tiare non potest iuxta tex. in. l. alia. §. eleganter. ff. solut. mat. Inquit tamẽ Alex. vbi supra nu. 11. eo fortius, nõ habiturum socium præd. beneficium si iurauerit præd. conuentionem, quod ipse probat ex pluribus iuris dispositio- nibus, quã magnã vim & robur tribuunt renuntiationi & dispositioni iurata, quas & alias plures nos supra ca. præcedentibus præ- cipue in. t. parte huius tractatus adduximus, & ideo hic iterum eas non refero. Eandẽ opi- de iuramento in terminis tenet Palat. Rub. in rep. c. per vestras. de donat. inter vir. & vx. §. si. n. 22. & seq. vbi bene pbat, tenet & sequi- tur Alexandrũ referens Marc. Ant. Bauerius in tractatu de virt. & virib. iuram. n. 12. volu. 5. tract. diuersi. doct. fol. 20. & Greg. Lop. in. d. l. 17. tit. 10. parti. 5. in glo. a la compañia. Et ita est tenendum, per quã idem ipse intelligo & teno in donatore supra d. modo cũ iuramen- to promittente & in alijs personis habentibus hoc beneficium, quibus non ratione reueren- tiã conceditur sed particulari alio privilegio, & an in marito renuntiante cum iuramento supra dicto privilegio hæc decisio Alex. locũ

habeat, dixi supra in. t. parte. c. 16. num. 49. & cum his finem impono huic. c. ad laudem & gloriam omnipotentis Dei. Amen.

Index. Cap. XVI.

- 1 Remissio regulariter non habet locũ in contractibus.
- 2 L. i. tit. 17. lib. 8. ordin. det. intellectus.
- 3 Remissio habet locum in contractibus quando contra- hens destinavit in certo loco solutionẽ, & ibi se præ- sentare personaliter promissit.
- 4 Renuntiatio proprijs operatur vt in contractibus habeat locum remissio.
- 5 Remissio habet locum in contractibus quando debi- tor cum iuramento promissit se litigaturum vel re- sponsurum in loco contractus.
- 6 Iuramentum, quod tantum accessit ad confirmatio- nem contractus non operatur, vt remissio in eis locũ habeat.

De foro, quod quis sortitur ratione con- tractus. Cap. XVI.

Ratione contractus sortitur, quis forum sibi inueniat aliã secus, quia in contractibus non habet locum remissio regulariter, ita pbat ex pressetex. in. c. Romana. §. contrahentes de for. cõpet. lib. 6. quo in loco & in ca. si. de for. comp. idem omnes Doct. tenent gl. & Doct. in. l. hæres absens. §. 1. ff. de iudic. & hæc est magis communis opinio, vt cũ Socin. & alijs testatur Bernard. Diez de Lugo in reg. 642. in princ. & testatur cõmunem Auil. in. c. 27. prat. in gl. entreguen, nu. 16. fol. 209.

2 ¶ Sed contra hanc sententiã adest. l. quãdam regia. r. titu. 17. libr. 8. ordin. veteris, quã ita se habet. Mandamos que qualesquier malhe- chores, o deudores pue dan ser y sea sacados de qualesquier villas y lugares y castillos y fortalezas aun que sean privilegiados asi de lo real e y señorio, como de lo abad e y maestrazgo, e priorazgo y que seua remitidos los tales malhechores para que dellos se ha ga justicia a las cibdades e villas y lugares donde de- linqüerõ: o si xierõ en la deuda y contracto no embar- gantes qualesquier privilegios, o exenpciones que de nos, o de los Reyes nuestras progenitores tengã. Hæc sane lex expressa videtur, vt debitor ex con- tractu remitti debeat ad locum contractus. &

fic videtur correctã supra dictã cõmunis sen- tentia per illam. l. de iure regio. Inuenio quod Petr. Nuñez de Auend. in. 2. parte. capitum prætor. c. 7. n. 9. inquit, quod hodie potest practi- cari, vt in contractibus fiat remissio quia credi- tor habet ius in persona debitoris, vt sibi ser- uiat cum argolla, & etiã per. d. l. i. tit. 17. libr. 8. ordin. Sed hæc opinio. mihi non placet, quia non est inducenda correctio iuris com- munitis: nec ad rem facit quod creditor habeat ius in persona debitoris, vt seruiat cum argolla quia per hoc non inducitur correctio iuris cõ- munitis, quod prohibet remissionẽ fieri in con- tractibus, quia hoc ius habet creditor si debi- tor in loco contractus inueniatur, ita quod cõ eo possit experiri, aliã nõ debet ibi ex alio lo- co remitti. Quare Motaluain gl. d. l. ordinamẽti in parte contrahentis, & cum referẽs Auil. vbi supra d. num. 16. & 17. respondet illi. l. nõ obstat supra dictã cõmuni sententiã probata in. d. §. contrahentes, quod d. l. regia solum ha- bet locum in suo casu cum contrahentes in fraudem contractus fugiunt & receptantur. Et hic intellectus, licet. l. illa regia generaliter lo- quatur potest probari ex ipsamet. l. ibi. Pue- dan ser y sean sacados. & c. & ibi, y que sean remis- tidos, quibus verbis aperte demonstratur, quod de- bitores fugerunt in fraudem contractus ad lo- ca tuta & priuilegiata & existimantes inde extrahendos minime fore. Et probatur aper- tissime idem intellectus ex. l. 4. eiusdem titu. ibi, ni deudores que huyen en por no pagar a sus acreedo- res, vbi habet locum remissio in contractibus quãdo debitor fugit in fraudem creditorum. Et quod hic intellectus sit verissimus & tenẽdus probatur hodie nouissimẽ ex noua recopilatione legum huius regni nam. d. l. i. regia poni- tur hodie ad literam in. l. i. tit. 16. lib. 8. nou. re- cop. reg. de qua. l. antiqua fuerunt sublata ver- ba illa, quã de remissione debitorũ ad locũ cõ- tractus erat posita, scilicet, illa verba, o si xierõ la deuda y contracto, quã hodie nõ ponuntur in d. l. i. noue recopil. videntes recopilatores esse verba nimis generalia, & quã aliquantum offendebant ius cõmune supra dictũ & tamẽ in. l. 2. d. titu. 16. libr. 8. noue recopil. apposita fuit tota. d. l. 14. d. tit. 17. libr. 8. ordin. vet. vbi permit- titur remissio in contractibus quando debito- res fugerunt in fraudem creditorum, vnde de primo ad vltimum resultat & infertur, quod per d. l. nouas regias approbatur intellectus Mõ- talui supra dictus. Et ita est tenẽdũ resolutiue in hac materia, quod regulariter non habeat locũ remissio in contractibus, nisi probetur quod

debitor fugerit ne solueret suis creditoribus & sic in eorum fraudem.

3 ¶ Vnde non est opus alio intellectu ad. d. l. re- giam, quem assignat Montal. vbi supra vt in- telligeretur quando contrahens solutionẽ de- destinavit in certo loco & promissit se ibi perso- naliter præsentare, quia tũc etiam inuitus ad locum contractus remittitur secundũ Bal. in l. cum Archimedoram nu. 6. C. vt in poss. leg. quia licet hic intellectus verus sit in se & ap- probatus per Doct. supra dictos & infra alle- gandos diuinit ad. d. l. regiam quãre tenẽdus est primus.

Supra dictã tamen cõmuni sententiã, quã habet, quod remissio in contractibus regulariter non habet locum, habet plures limitationes & declarationes, quas optime congerunt & examinant in proposito Ber- nard. Diaz in dict. regu. 641. per totam & Auil. vbi supra & in num. seq. & omnium la- tissime Couar. in practicijs quãst. c. ro. per to- tũ & ideo eas non referam præter duas, vnam, quã vtilissima est in practica, alterã, quã est necessaria ad nostrum tractatũ de iuramento.

4 ¶ Prima igitur declaratio est, vt suprad. cõ- muni sententiã non habeat locum si contra- hens in contractu renuntiet proprio foro, quia tunc fit remissio, ita est gloss. expressa in. l. i. verb. pro non dato ibi, tu potes attendere. ff. si quis in ius voc. non ier. quã dicit signãdam & multum notandã Bar. ibi, nu. 3. & eam ser- uat vsus iudiciorum secundũ Alber. ibi. col. 2. qui eam sequitur & testatur cõmuniẽ ibi Alexan. n. 6. Ias. 9. & Curt. 6. & sequitur Bart. in. d. l. hæres absens, num. 1. col. 1. de iudic. vbi eius additio allegat Marian. Soc. dicentẽ hanc esse cõmuniẽ opin. & hanc glo. testatur cõ- muniter teneri ex Alex. plures allegans Ber- nard. Diaz vbi supra in. 1. limitatione & est cõmuniẽ secundum Auiles. vbi supra. n. 19. vbi plures etiam allegat & illam gl. celebratiffi- simam appellat, & dubio procul esse commu- nem eius opin. plures allegans testatur Couar. vbi supra nu. 5. dicens quod hoc vsus forensis passim admittit, & merito quia semper in con- tractibus publicis apponitur renuntiatio pro- prij fori & submissio alterius. Et hæc senten- tia est receptissima in scholis & in iudicijs quo- tidiana secundum Ioan. Orosc. in. l. i. num. 1. 6. & 7. ff. si quis in ius voc. non ier. vbi refert Imol. in. c. fin. nu. 8. de for. comp. dicentẽ cõ- muniter non seruari illam gl. quã etiam testa- tur communiter reprobatur And. Barbar. in addit. ad Bal. in. d. l. cum Archimedoram sub.

nu. 5. litera. A. C. ut in poss. legat. sed nemine allegat ideo tenenda est in iudicando & consilendo suprad. sententia glia qua etiam pluribus allegatis testatur communem Mench. lib. 3. controverf. vsu frequet. c. 52. nu. 4. vbi refert alios dicentes gl. illam in practica non servari.

5 ¶ Secundo & principaliter suprad. communem sententia probata in. d. 5. contrahentes, quare habet qd in contractibus non habet locum remissio, limitatur si debitor cum iuramento promittat se litigaturum vel responsurum in loco contractus, quia tunc ratione iuramenti quod facit promittit se precise teneri ad factum habet locum remissionem in contractibus, ita tenet Anid. Bar. vbi supra & Rom. singul. 279. qua opin. sequitur plures allegas Bernar. Diaz de Lug. vbi supra limitatione. 2. vbi inter alios refert. ita tenent Marc. Ant. Bab. in tractatu de virt. & vir. iura. in. 49. effectu vol. 5. tract. hanc etiam opin. de iuramento sequitur Romanum tantum allegans Avil. vbi supra nu. 29. & plures alios allegans sequitur ea Couarr. in. vbi supra num. 6. vbi eam appellat communem.

6 ¶ Et inquit esse intelligendam in terminis supra dictis, scilicet, quando promissio fuit iurata & respondendo & litigando apud iudicem illius loci, in quo contractus, qui iuravit secus tamen quoties tunc contractus ipse iuramentum fuerit confirmatus, quia tunc ad firmitatem contractus iuramentum potius accedere videtur quam ad remissionem facienda licet Bernard. vbi supra cum Socin. quem refert in princip. d. 2. limitationis videatur hanc opin. intelligere quando quis iuravit simpliciter servare promissum nisi tamen placet declaratio Couarr. quia est multum consona menti & intentioni iurantis. Eadem limitationem plures referunt testatur communem Ioan. Bapt. in suo tract. commun. opin. litera. B. nu. 68. vbi eam ita intelligit sicut Couarr. vbi supra. Adde etiam id esse quando quis promississet solvere in certo loco cum iuramento secundum Rip. in. c. 1. n. 66. de iud. & Bernard. Diaz vbi supra. Imo idem esset etiam si non iurasset hoc ultimo casu, quia remitti debet ad locum solutionis quod certo die & loco solvere promissit secundum Doct. vbi supra precipue Couarr. nu. 6. & late Ias. in §. plus. in l. iura. de act. n. 14. & seq. de. l. 32. ut 2. part. 3. & l. 13. ut 1. part. 5. & ibi Gregor. l. 3. ut. de bon. auth. aud. poss. l. contraxisse. ff. de act. & obl. j. quare. ff. de solut.

Index. Cap. XVII.

- 1 Mora in contractibus purgari potest vsque ad litis contestationem non ver o post, in iudicialibus autem potest mora purgari post tres aut quinque, pluris diebus arbitrio iudicis sius actoris non est factum deterius.
- 2 Iuramentum impedit moram purgari.
- 3 Mora purgatio non habet locum quotiescumque sit exequutio ipso iure absque sententia iudicis.
- 4 L. si quis maior. C. de transact. habet locum non solum in transactione iurata in qua loquitur, sed etiam generaliter vbi eumque obligationi accedit iuramentum.
- 5 Mora potest purgari de iure canonico, & eius equitate etiam vbi adest iuramentum, & alias vbi non poterat mora purgari.
- 6 Pena de iure canonico non committitur nisi pro parte non solvata tantum, licet secus esset de iure civili.
- 7 Debitor qui cum iuramento promissit vsuras solvere, tenetur eas solvere etiam impetrata absolutioe a iuramento quando antequam ea impetraret fuit perirus, quia non solvit tempore constituto.
- 8 Deficiente iure regio recurredum est ad ius canonicum quam ad ill. Imperatorum.
- 9 Purgatio morae non admittitur in contractu vbi est dies & pena secus de iure canonico.
- 10 Casus circa hoc practicus in regali cancellaria.

De purgatione morae. Cap. XVII.

1 ¶ Mora in contractibus purgari potest, vsque ad litis contestationem & non post in. l. si infulam. ff. ver. oblig. l. 35. ad si. tit. 1. part. 5. in iudicialibus autem stipulationibus potest mora purgari post tres aut quinque plures ve dies arbitrio iudicis si ius actoris non est factum deterius in. l. & si post tres & ibi gloss. & Docto. ff. si quis caut. l. 36. & 37. tit. 1. part. 5.

2 ¶ Si tamen in contractu adest iuramentum tenetur quis precise ad terminum promissum adimplere, quia post non potest moram purgare, itaq; iuramentum hoc roboret & firmitatem tribuit contractibus, vti in casibus, quibus alias poterat mora purgari, interueniente tamen iuramento minime purgari possit text. est expressas in. l. si quis maior. C. de transact. & ibi tenet Bar. nu. 11. & ceteri Doct. communiter secundum Ias. ibi num. 26. [testatur communem plures referens Ant. Gabriel. lib. 3. c. 6. mu. opin. conclu. i. de transact. num. 10. pag. 156.]

¶ Secu

3 ¶ Secundo probatur hec opinio, quia vbi cūq; sit exequutio ipso iure absq; sententia iudicis, tunc non habet locum purgatio morae, vt in. l. si is, cui. ff. de legat. 2. ferguado in contractu adest iuramentum fit exequutio ipso iure absq; sententia iudicis ratione iuramenti, vt in. d. l. si quis maior ibi mox. Igitur in contractu iurato non habet locum purgatio morae. Tercio pro hac eadem opinio. facit, quia iuramentum habet vim litis contestationis, vt in. l. nā postea. §. si is, qui temporalis, & ibi communiter Doct. ff. de iure iuran. sed post litis contestationem, non habet locum purgatio morae, vt in. d. l. si infula & in. d. l. 35. igitur in dispositione iurata non habet locum purgatio morae. Bene verū est qd text. in. d. §. si is, qui temporalis non loquitur in iuramento confirmatorio sed decisorio delato parti ab altera parte, vt diximus in proprio loco supra hac eadem par. c. 1. ergo text. ille non facit ad nostrum casum, sed licet hoc ita sit nihilominus nostra opinio, pcedit quia optime pbatu in. d. l. si quis maior.

4 ¶ Quae lex, & haec communis conclusio non tantum procedit in casu particulari, in quo loquitur, scilicet, in transactione iurata, sed generaliter vbi cūq; obligationi accedit iuramentum, quod Bar. ex illa. l. notauit in. d. l. si infula. nu. 20. cuius opin. testantur communiter approbata moderni, quos & alios alibi referens ea esse communem inquit Anto. de Padill. in. d. l. si quis maior. nu. 22. & 23. vbi inter alios refert Mar. Ant. de virib. & virtut. iura. nu. 17. & Roland. à Vall. cōsil. 6. nu. 46. vltra quae eandem opin. sequitur Rom. cōsil. 4. 27. & singul. 444. & Mathesyl. notabil. 50 & Aret. cōsil. 94. Decius cōsil. 138. & Ant. Corset. in rubrica de iure iur. n. 3. speciali & Matth. de Afflict. decis. Neap. 174. n. 5. dicens sic fuisse iudicatum per cōsiliū, cōtra quendam rusticum, qui accepit in emphyteosim fundū cum iuramento & clausula rato manente pacto, & quibusdam renuntiationibus morae purgationis & omnis legū auxilij, & non soluit intra triennium pñtionem sicut iuravit, & postea declaravit dominus se velle, vt dictus fundus caderet in commissum propter non solutam pensionem intra triennium, & cepit possessionem ipsius, rusticus fecit depositum penes iudicem de canone debito praed. tribus annis & fuit allegatum, quod non poterat moram purgare per supra dicta & sic fuit pronuntiatum, & haec opinio est etiam communis secundum alios Doct. quos refert Cathelia.

¶ Cor. in memorabil. suis verb. mora cl. 3. [& sequitur alij relati per Anto. Gabriel vbi supra numer. 5.] Et ita est tenendum quauis Petr. de Besurt. & Alc. teneant contrarium & procedit haec communis opinio respectu omnium poenarū, vt testatur comunem esse plures referēs cōtra Paul. de Caltr. qui aliud existimat domin. Anton. de Padilla vbi supra num. 24.

5 ¶ Sed haec communis opinio non procedit de iure canonico & eius aequitate quia iure canonico attento etiam in dispositione iurata & vbi alias non poterat mora purgari admittitur purgatio morae si ius actoris non sit factum deterius, quod tenuit glo. in. c. apud milericordem glo. 1. 32. q. 1. sentit etiam glo. in. c. beatus verb. maioribus. 22. q. 2. Per quas glossas, ita tenuit prius omnibus Bal. in. l. qui crimem. q. 11. nu. 20. C. de his qui accus. non poss. vbi inquit, qd fidei iussor post moram repraesentando reum congruo loco & tempore liberatur a poena etiam si sit fidei iussor cum iuramento quia, d. l. si quis maior non obtinet secundum Bal. de aequitate canonica. Et hanc opin. communem esse & receptiorem plures allegans testatur Dom. Anto. de Padill. in. d. l. si quis maior num. 25. vbi illam sequitur contra Alexan. & Bologn. qui existimabant aequitatem etiam Canonicae versari in hoc, vt interposito iuramento morae purgatio, non admittatur, & hanc opin. cum glo. supradictis tenet in foro animae Anton. Corset. in rubrica de iure iur. nu. 30. vol. 5. tract. diuers. doct. fol. 15. [testatur magis communem videri Ant. Gabriel vbi supra. nu. 12. & 13. qui. num. sequentibus, aliquas eidem adiungit declarationes quae accuratè sunt considerandae an sint vere, quia non omnes illae mihi placent.]

6 ¶ Verum haec communis opi. probari potest ex text. in. c. suam de poenis vbi probatur, qd licet iure civili, qui certam pecuniae quantitatem ad diem sub poena dare promissit etiam si partem soluat debeat vniuersam poenam pendere propter fortem non solutam, vt in. l. poenam. §. si fortem. ff. de verb. obl. l. haeredes. §. in illa. ff. famil. hercisund. iure tamen canonico non nisi pro parte non soluta, committitur poena promissa per. d. c. suam cuius hic est communis intellectus, vt plures allegans testatur Anto. de Padill. vbi supra num. 26. quauis alij Doct. velint tenere contrarium, aliter intelligentes text. illum. Haec tamen est communis opinio & tenenda de aequitate canonica, vt poena non committatur, nisi pro parte non soluta tantum. Ergo cum in nostro casu presentetur reus congruo loco & tempore non factio iure actoris deteriori cōsequens est, vt secundum eandem canonicam aequitatem habeat

de Besurt. & Alc. teneant contrarium & procedit haec communis opinio respectu omnium poenarū, vt testatur comunem esse plures referēs cōtra Paul. de Caltr. qui aliud existimat domin. Anton. de Padilla vbi supra num. 24.

5 ¶ Sed haec communis opinio non procedit de iure canonico & eius aequitate quia iure canonico attento etiam in dispositione iurata & vbi alias non poterat mora purgari admittitur purgatio morae si ius actoris non sit factum deterius, quod tenuit glo. in. c. apud milericordem glo. 1. 32. q. 1. sentit etiam glo. in. c. beatus verb. maioribus. 22. q. 2. Per quas glossas, ita tenuit prius omnibus Bal. in. l. qui crimem. q. 11. nu. 20. C. de his qui accus. non poss. vbi inquit, qd fidei iussor post moram repraesentando reum congruo loco & tempore liberatur a poena etiam si sit fidei iussor cum iuramento quia, d. l. si quis maior non obtinet secundum Bal. de aequitate canonica. Et hanc opin. communem esse & receptiorem plures allegans testatur Dom. Anto. de Padill. in. d. l. si quis maior num. 25. vbi illam sequitur contra Alexan. & Bologn. qui existimabant aequitatem etiam Canonicae versari in hoc, vt interposito iuramento morae purgatio, non admittatur, & hanc opin. cum glo. supradictis tenet in foro animae Anton. Corset. in rubrica de iure iur. nu. 30. vol. 5. tract. diuers. doct. fol. 15.

¶ testatur magis communem videri Ant. Gabriel vbi supra. nu. 12. & 13. qui. num. sequentibus, aliquas eidem adiungit declarationes quae accuratè sunt considerandae an sint vere, quia non omnes illae mihi placent.]

6 ¶ Verum haec communis opi. probari potest ex text. in. c. suam de poenis vbi probatur, qd licet iure civili, qui certam pecuniae quantitatem ad diem sub poena dare promissit etiam si partem soluat debeat vniuersam poenam pendere propter fortem non solutam, vt in. l. poenam. §. si fortem. ff. de verb. obl. l. haeredes. §. in illa. ff. famil. hercisund. iure tamen canonico non nisi pro parte non soluta, committitur poena promissa per. d. c. suam cuius hic est communis intellectus, vt plures allegans testatur Anto. de Padill. vbi supra num. 26. quauis alij Doct. velint tenere contrarium, aliter intelligentes text. illum. Haec tamen est communis opinio & tenenda de aequitate canonica, vt poena non committatur, nisi pro parte non soluta tantum. Ergo cum in nostro casu presentetur reus congruo loco & tempore non factio iure actoris deteriori cōsequens est, vt secundum eandem canonicam aequitatem habeat

reitur promissor iuxta supradictas communes & veras resolutiones a quibus non est recedendum in iudicando & consulendo. Sed an hoc casu requiratur absolutio iuramenti, hic non ago, & licet glo. in. d. c. beatus existimet hoc casu non incurri periculum, cautius existimarem esse vt debitor absolueretur a iuramento ad cautelam.

7 ¶ Contra quod facit q tradunt Doct. & eos referens Couar. de pact. in. 6. in. 2. part. 9. 3. nu. 2. fol. 82. circa intellectum. cap. 1. & c. debitores de iureiur. vt illorum iurium decisio, quæ habet q impetrata absolutione iuramento, debitor, qui cum iuramento promisit soluere vsuras, eas soluere minimè teneatur non procedat si debitor prius perurus sit ex mora commissâ in soluendis vsuris, nepe quia dies, intra quem eas solvere promisit præterijt antequam absolutionem a iuramento impetraret. Nam cum iam sit periurus præcise soluere debet in pœnam perurij, & ita creditor post incursum perurium non obtinebit absolutionem sed præcise soluere debet in pœna perurij & postea repetet vsuras solutas secundum communem opin. quam ibi resoluit Couar. Igitur ita in proposito videbatur dicendum, q debitor hic siue principalis siue fideiussor propter perurium a se incursum, eo quod non soluerit, nec præsentauerit reum in tempore cum iuramento promisso teneatur præcise soluere licet postea præsentando reum possit repetere solutum. Sed respondeo q hæc communis resolutio tradita circa intellectum. d. c. r. & d. c. debitores nõ loquitur nec locum habet in nostro proposito, quia ibi non agitur de moræ purificatione sicut in nostro casu, sed de totali absolutione promissionis iurata non oblato principali. At vero in proposito nostro, reus vel fideiussor, qui purgat moram, illam purgare vult, offerendo quod prius promiserat, & sic soluit in effectu & satis facit primæ uæ obligationi vnde merito, q admittatur licet ratione perurij incurri sit sibi imponenda salutaris pœnitentia per iudicem competentem. Nam in casu. d. c. r. & d. c. debitores, licet debitor post incursum perurium soluat vsuras solutione ipsarum non liberatur a perurio commissio, & sibi pro eo pœnitentia imponi debet vt supra est dictum, ergo ita in proposito nostro fieri debet.

Vt iterum ex d. c. suam, q hodie de iure canonico semper mora purgari possit tenet alios allegans Greg. Lop. in. l. 8. tit. 4. part. 5. in glo. 2. ad fin. vbi inquit, q ista limitatio in his

regnis erit magis effectus, quia cū per ill. patitarum non reperitur expresse cautum, q vbi est dies & pœna non admittatur purgatio moræ.

8 ¶ Et sic deficiente iure regio potius sit recurrendum ad ius canonicum quam ad ill. Imperatorum, vt tradit Palat. Rub. in introductione repetitionis. cap. per vestras de donat. inter vir. & vx. vers. idem videtur mihi dicendum, admittetur moræ purgatio sequendo æquitatem canonicam. Et hoc dicit esse menti tenendum non loquitur Greg. in promissione seu fideiussione iurata, & ideo nõ allegat glossas. Bald. nec sequaces supra dictos, sed in contractu vbi est dies & pœna.

9 ¶ In quo de iure communi non admittitur purgatio moræ per text. in. l. triestitiz. §. de illo. ff. de action. & oblig. & in l. magnam. C. de contrah. & omittit. It. pul. per quæ iura, ita tenet Bart. in. d. l. si in sulam. nu. 4. vbi Alexan. & las. nu. 17. Vincent. & Rip. n. 40. & Jacob. de Nigris num. 101. tellantur hanc esse communem opin. & late agunt de huius communis opin. ampliationibus & limitationibus & referunt alios plures tenentes contra hanc communem opin. Sed de æquitate canonica seruanda etiam in foro seculari, hæc communis opinio non procedit, quia semper pot purgari mora secundum Greg. Lop. vbi supra, cuius opinio mihi vera est, quia si itante iuramento, ob quod de iure ciuili impediatur moræ purgatio, hodie de æquitate canonica non impeditur, sed imo admittitur more purgatio secundum communem resolutionem supra positam, idem erit dicendum vbi non interuenit iuramentum, sed dies & pœna.

10 ¶ Et per prædicta opinio fuisse decisam hoc mente causam ciuilem grauissimam in regali cancellaria Vallisoleti huiusmodi. Erat detentus in regio carcere, quidam debitor ex contractu proquatur mille ducatis aureis fuit relaxatus de consensu creditoris cum fideiussoribus, qui se obligarunt de reo presentando intra certum tempus, quo transacto si eum non presentarent remaneret ipsi fideiussores de plano obligati ad præd. debitum soluendum, & ita debitor cum his fideiussoribus hoc modo obligatis exiit à carcere. Tandem cū tempus præsentationis adimpleretur, credito ad petitionem debitoris consensit vt per aliud certum in super tempus non presentaretur sub alijs fideiussoribus sibi de nouo datis in eundem modum & formam conceptis, quibus priores fideiussores se obligauerant. Tandem debitor ad finem postremi termini

mini aufugit, ita q fideiussores posteriores non potuerunt eum presentare in carcere die constituto sicut obligati erant cū die & pœna & offerebant creditoribus per viam conuentionis mille ducatos, vt eisdem fideiussores liberaret, non vero debitorem principale sed imo, q contra eum actori remaneret actio & ius suum saluum pro tota summa. Creditor noluit acceptare hanc sortè sibi oblatam, sed imo cõparuit in regia curia & petijt iudicè exequutore contra prædictos fideiussores, eo q erat transactus terminus præsentationis cõtentus in iuramento publico & garentigio obligationis & fideiussionis, & ipsum non præsentauerat sicut cõstabat ex ipso contractu fideiussionis & testimonio non præsentationis a se productis. Interim q hoc vertebatur in regia curia, dicti fideiussores fecerunt omnem sibi possibilem diligentiam in capiendo debitore fugitio & eum capierunt Hispani & fuit adductus captus & in vinculis ad regiam cancellariam, vbi fuerat presentandus: & ibi eum præsentauerunt duobus mensibus post terminum conuentum iam elapsis, & cum hoc contendeabant se esse liberatos purgando moram. Rursus creditor instabat, id minime habere locum, scilicet, de purgatione moræ quia in contractu erat dies & pœna. Tandem fuit conclusa causa ad diffinitiuam sententiam, & regij auditores eam protulerunt, qua absoluerunt & liberarunt dictos fideiussores declarando eos adimpleuisse præd. præsentationem rei etiam post terminum facta. Constitit tamè, q in nihilo fuisset actoris ius factum deterius in illo termino, qui effluxit post diem constitutum vsq; ad realem præsentationem. Et quauis supplicatum fuit ab hac sententia pro parte actoris confirmata tamen fuit in gradu reuisionis. Et ita rectè meo iudicio iudicatum est per supra dicta de æquitate canonica, quæ in hoc casu practicata fuerunt, vt ipse existimo, quia aliàs attentata iuris ciuilis dispositione & rigore prædicti. fideiussores non erant liberandi.

Index. Cap. XVIII.

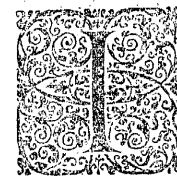
- 1 Ignorantia non est probabilis, nec tolerabilis in facto proprio, nisi factum sit implicitum & intricatum.
- 2 Ignorantia facti de tempore longinquo, antiquo vel diuturno est tolerabilis.
- 3 Quod dicitur in proposito longum vel modicum tempus.

pus, antiquum vel diuturnum relinquitur arbitrio iudicis.

- 4 Ignorantia est tolerabilis in facto proprio propter multitudinem negotiorum, ita quod post mensem presumitur in se obliuio.
- 5 Ignorantia in facto proprio tolerabilis est, quando tractatur de damno vitando.
- 6 Ignorantia in facto proprio de antiquo non est probabilis, quando factum est arduum & notabile.
- 7 Ignorantia in facto proprio de antiquo non est tolerabilis, quando factum est obligatorum alteri.
- 8 Ignorantia in facto proprio de antiquo non est tolerabilis quando adest iuramentum in facto illo.
- 9 Iuramentum facit actum alius paruum, arduum & notabile ad hoc, vt in eo non cadat in se obliuio.
- 10 Denuntiatio sufficit quod fiat debitori ex facto proprio absque ostensione instrumenti debiti.
- 11 Denuntiatio simplex non sufficit ad constituendum debitorem ex facto alieno in mora, nisi ostendatur simul instrumentum debiti.

De ignorantia in facto proprio.

Cap. XVIII.

In facto proprio nõ est tolerabilis, nec probabilis ignorantia text. in. l. 2. quæst. 1. ff. ad Velleia. l. si. ff. pro suo. l. si quis delegauerit. ff. de iustat. l. si. C. de here. inst. Hæc regula primo limita-

tur, si factum proprium esset implicitum & intricatum, vt probat tex. in. l. penult. ff. de cõfess. per quem tex. ita notat Bar. in. l. non fateatur. nu. 7. ff. eod. vbi eius additio litera. F. hoc declarat, & refert plures remissiones, quæ sunt videndæ.

¶ Secundo & principaliter hæc regula limitatur per lapsum decennij, nam tunc per hunc temporis cursum bene præsumitur & admittitur ignorantia in facto proprio. Solet allegari ad hoc glo. in. l. r. C. de seruis fugit. quam testatur communiter approbatam Cui. l. iun. in. l. quod te mihi. nu. 47. ff. si cert. pet. sed ego non inuenio glo. in. d. l. r. quæ hoc dicit, tamen hoc tenet expresse glo. in. §. q autem verb. propter absentiam instituta de vsu cap. Et ignorantia facti de tempore longinquo, antiquo vel diuturno est tolerabilis, & potest allegari, quæ tunc præsumitur obliuio, vt tenet Bart. in. d. l. non fateatur. nu. 7. idem in. l. si quis delegauerit.

3 **¶** *§. si. n. 2. ff. de nouat. idē in l. qui fundum. §. feruus meus. num. 1. ff. de vsuc. pro empt. & tenuit antea Dynus in regul. p̄sumitur ad fin. de reg. iur. in. 6. & ibi eius additio alios allegat. sequuntur etiam Alex. nu. 2. l. as. nu. 36. in l. si res obligata. ff. de legat. 1. & idem l. as. in. §. si quis agens. nu. 9. post Angel. ibi nu. 9. ad fin. instituta de act. Abb. in. c. ab excōmunicato. nu. 18. de p̄scrip. & ibi eius additio Alex. consi. 134. nu. 8. vol. 1. Alciat. in. l. si diuortio. ff. de verb. obl. vbi bene probat. & tenent alibi Doct. s̄p̄simē. & est vera & communis opin. Pro qua opinione primō facit, quia memoria hominum labilis est & nullū damnum asserere potest, vt in l. peregrē. ff. de acq. poss. & omnium habere memoriā potius diuinitatis quam humanitatis est, vt in l. 2. §. si quid autem. C. de vet. iur. enucl. glof. 2. in. c. porrecta de confirmat. vtil. vel in ut. Secundō pro hac opinione est bonus text. iuncta sua gl. penult. in l. furtum in finalibus verbis. ff. de vsucap. vbi probatur q̄ ex longo tēpore p̄sumitur obliuio, & ibi notat Bart. & Doct. tex. in l. si id, quod in princip. ff. de acquiren. poss. & ibi Bart. & Doct.*

3 **¶** *¶* Et quod dicatur modicum vel lōgum tempus relinquatur arbitrio iudicis, vt p̄bat tex. expressus in l. si ita quis. §. Seia cauit. ff. de verb. obl. vbi cum tex. fecisset mentionē modici tēporis inquit, quod omne ad iudicis cognitionem remittendum est. & asserit gl. ibi, in parte modico tempore, arbitrio iudicis definiendo. Et ita per text. illū & gl. plures Doct. referens tenet Tiraq. in repet. l. si vna quā. C. de reuocand. donat. in parte omnia vel partē aliquam. n. 3. l. fol. 175. in princip. Sicut etiam relinquatur arbitrio iudicis, quod dicatur antiquum tempus secundum Anton. de But. in ca. illud de p̄sumpt. quem & alios referens sequitur Tiraq. vbi supra fol. 176. vbi etiā inquit relinquere eius arbitrio, quod diuturnum dicatur. Itaq; ad hoc, vt sit tolerabilis & admittenda ignorantia in facto proprio de antiquo & longinquo non requiritur decennium, sed hoc tēpus arbitrio iudicis relinquatur per supra dicta & quia tempus regulariter arbitrio iudicis relinquatur, vt probat tex. in l. x. ad fi. ff. de iur. delib. per quem text. in nostris proprijs terminis obliuionis tenet glof. in. d. §. quod autem. verb. propter absentiam de vsucap. & glo. etiam in. d. l. furtum. gl. penultima ad fin. ibi, item longo accipere quantum iudici videbitur per quod obliuio inducatur, addit in super glo. nō requiri lōgum tempus decem

vel 20. anno. Cuius ratio esse potest, quia illud requirit quoad p̄scriptionē, de qua nos non agimus, sed r̄tum de iusta obliuione, tū p̄terea quia si tam longū tempus requirere tur, iam non esset arbitrium, sed certū & de terminatum, quod est cōtra cōmunes sententias & resolutiones supra dictas, nam iuxta negotij qualitatem est arbitrandum modicum vel magnum tēpus vt in terminis tenet etiam additio Bar. cū Ioan. And. in dict. l. si id, quod litera. B. ad fin.

4 **¶** *¶* Et inquit elegāter Socin. Senior consi. 260. nu. 3. in. 2. parte cōsil. q̄ propter multitudinē negotiorū tolerabilis est ignorantia in facto proprio, ita q̄ post mensem p̄sumatur iusta obliuio, & tandem concludit hoc totum relinquendum esse arbitrio & religioni iudicantis tanquam à iure non expressum iuxta regul. d. l. in fine. ff. de iur. delib.

5 **¶** *¶* Hęc tñ secunda principalis limitatio. ad d. regulā intelligi debet, vt procedat quādo tractatur de damno vitando tūc enim in facto proprio de antiquo bene tolerabilis est ignorantia, secus vero qñ tractatur de lucro captādo, quia talis ignorantia nō excusat, vt quis cōsequatur lucrū, ita limitant Bart. & alij per tex. ibi, in. d. l. qui fundū. §. feruus. ff. pro empt. sequit l. as. in. d. l. si res obligata. n. 36. vbi Alex. allegat ad hoc in duobus locis & sequitur Cur. Iun. in. l. l. quod te mihi. nu. 43. & ibi Soc. in nu. 48. Et quod ignorantia in facto proprio sit tolerabilis in distinctionē, absq; distinctione temporis modici vel longinqui quando ignorans tractat de damno euitando tenet expresse gl. per text. ibi, in. l. sed & si me putem verb. p̄terito. ff. de condit. in deb. limitans ita regul. supra dictam. l. quanquā. ff. ad Velleia. quā glo. ibi sequitur l. as. qui legit illam. l. sub. l. si pot. ne causā. §. si putē. n. 2. ff. eod. tenet etiā gl. in. l. cū is, in princip. in gl. repetet in fine. ff. de cōdit. in deb. & ibi expresse Bart. idē Bart. in. l. cū de indebito in princ. §. de probat. & ita tertio modo potest limitari reg. d. l. quanquam cum similibus, vt procedat quando agitur de lucro captando, secus vero si agatur de damno euitando.

6 **¶** *¶* Secūdo supra d. limitatio principalis ad dictam regul. intelligitur & sublimitatur quādo factū proprium de antiquo esset arduū & notabile, quia tūc non est tolerabilis ignorantia, vt probat tex. in. c. pro illorum & ibi notat Abb. in vltim. notabil. de sentē excōm. ita tenent Alex. n. 2. & l. as. 36. in. d. l. si res obligata, vbi alios allegant idem tenentes.

¶ Tertio

7 **¶** *¶* Tertio supra d. limitatio intelligitur, & limitatur secundum eisdem factū propriū esse obligatorium alteri, nam tūc non toleratur ignorantia in facto proprio propter lapsum temporis, vt tenet Bald. (quem ipsi referunt) in. l. vnica. C. de cōfess.

8 **¶** *¶* Quarto limitat supra dictam limitationem l. as. vbi supra (& nunc ad rem) quando interuenisset iuramentum, quia tunc in facto proprio iurato quantuncunq; longinquo & de antiquo non est tolerabilis ignorantia secundū Bal. quem refert in ca. 1. de nou. form. fidelit. quasi dicatur arduū propter iuramentum sequitur Marcus Ant. Bauer in tractatū de virt. & vir. iuram. nu. 26. vol. 5. tract. diuers. doct. fol. 20.

9 **¶** *¶* Ex qua sublimitatione colligitur maximus effectus iuramenti ultra alios, & robur ipsius, vt faciat actum alijs paruū, arduū & notabile ad hoc, vt in eo nō cadat iusta obliuio. Cuius ea poterit esse ratio, quia nemo p̄sumit in memoriam tēpore salutis. ca. sanēimus. a. q. 7. quā salus spiritualis versatur in cōseruatione iuramenti, vt in toto titul. de iurciur. in decret. & in. c.

10 **¶** *¶* Vltimō pro complemento huius. c. est aduertendum, q̄ quando quis est debitor ex factio suo sufficit, q̄ per creditorem denūtiatur sibi quod soluat absq; ostensione instrumenti debiti, nam cū ex factio suo depōdat, intelligit vel intelligere debet se debere, quia in facto proprio nō est tolerabilis ignorantia, vt in. d. l. quamquā cum similibus. ff. ad Velleia. (adde tu p̄cipue quando factum est alteri obligatorium, vt supra dictum est in tertia sublimitatione. 2. limitationis principalis. & regula.) Ita in terminis tenet Bart. in. d. l. quod te mihi. num. 15. ff. si cert. pet. vbi cum omnes Doct. indifferenter sequuntur, quod etiā procedit in omnibus casibus supra dictis & si qui sunt alij, in quibus salūt. d. regula. l. quāquam q̄ sufficiat simplex denūtiatio, ita debent in d. l. quod te mihi Socin. nu. 48. Curt. 43. Rip. 66. vbi hoc duobus modis sublimitant.

11 **¶** *¶* Si autem aliquis esset debitor ex factio alieno, vt quia esset hāres, vel procurator promissus, tunc ad constituendum in mora nō sufficit simplex denūtiatio, quia hāres vel dominus, hoc casu non intelligit nec intelligere debet se debere, quia in facto alieno est tolerabilis ignorantia, vt in. l. si. ff. pro suo. Et ideo est necessarium, quod hoc casu simul cū denūtiatione ostendatur instrumentum debiti secundum Bart. vbi supra d. nu. 15. & ibi bene decia

rat eius additio litera. G. & litera. H. & est cōmunis opinio secundū Socin. ibi. nu. 50. & ad regulam. d. l. si. ff. pro suo, q̄ de facto alieno sit probabilis ignorantia ponit. 4. fallentia l. as. in d. l. si res obligata nu. 39. & sequentibus. ff. de legat. 1.

Index. Cap. XIX.

- 1 *Spoliatus ante omnia est restituendus non admissa probatione proprietatis, etiam si offeratur in propria causa. num. 9.*
- 2 *Hoc procedit etiam si allegetur spoliū per viam exceptionis aduersus agentem super alijs rebus.*
- 3 *Spoliatus a iudice iuris ordine nō seruat ante omnia est restituendus.*
- 4 *Rescripta seu indulta principum de aliquo spoliando vel priuando sua possessione vel de eā capiēdo propria auctoritate intelliguntur iuris ordine seruato et non alias.*
- 5 *Spoliatus a iudice in beneficialibus iuris ordine p̄termissa ante omnia est restituendus cum redditibus.*
- 6 *Licetum est unicuique nolle dimittere possessionem sine legitima causa cognitione et posse cōtradictorio non obstante, quod in literis Papa sit clausula contradictores, &c.*
- 7 *Executio solutionis recte facta, quia erat vere debitum, licet non recte, quia non fuit seruatus iuris ordinē tractatur nec spoliatus restituatur, agitur que de intellectu. l. si in su. ff. quod met. caus.*
- 8 *L. 2. c. 6. tit. 12. lib. 4. nona recopil. regia intellectus & concordia.*
- 9 *Contra spoliū factū cum violentia non admittitur probatio domini etiam in continententi nisi notorie constet de iure proprietatis ex privilegio vel sententia, vel alio simili titulo, non tamen sufficit, quod constat per scripturam, in qua continentur vota consiliariorum regaliū, in alio vero spolio bene admittitur probatio in continententi, & numer. 12.*
- 10 *An contra agentem interdictū quorum bonorum obstat exceptio domini? remissio.*
- 11 *Reconuictio ante quando habeat locum in causa spoliata remissio.*
- 12 *Reus si hō pendente super interdicto retinenda spoliata actionem potest implorari officium iudicis pro restitutione possessionis interdicto recuperanda, agere quam dicitur de his pendens super interdicto retinenda.*
- 13 *Spoliatus non est ante omnia restituendus quando facta restitutione, causa proprietatis non remaneret salua, quia possessio nō potest postea de facili recuperari.*
- 14 *Agenti recuperanda si obijciatur exceptio domini & est.*

De Iuramento confirmatorio. &c.

- 15 An contra agentem remedio recuperanda propter spoliū admittatur nominatio domini per possessorem remissive.
- 16 Dominus an post spoliū possit habere ratā captio nem possessionis suo nomine factam ad effectum, ut possit agere contra spoliante recuperanda remissive.
- 17 Agens recuperanda quid debeat probare?
- 18 Spoliatus inhabilis ad renendum & possidendum non est ante omnia restituendus, nisi prius ostendat titulum & habilitacionem.
- 19 Inustus possessor etiam est citandus ad restituendam suam possessionem alteri qui dicit se spoliatum, nisi quando iudex de facto immisit aliquem in possessionem non citato possessore, quia tunc facilius esse debet ad restituendam possess. spoliato etiam sine citatione possidentis nunc.
- 20 An contra agentem remedio recuperanda, obstat exceptio dolo facis, &c. remissive.
- 21 Renuntiatio spoliati post spoliū facta cum iuramento super ipso spolio, an impediatur restitutione, qua alias spoliatus ante omnia fieri debet? optima questio.
- 22 C. felicite. &c. accepta de restit. spoli. intellectus.
- 23 Renuntiatio spontanea petitoris in presentis an obstat in possessori?

De celeri restitutione spoliatorum. Cap. XIX.

Spoliatus ante omnia est restituendus non admittatur probatione proprietatis etiam si offeratur probatio in promptu. l. i. §. 1. & ibi gloss. in verb. ad recuperanda. ff. de vi & vi arm. l. si marit. C. ad l. iul. de vi. & in l. i. C. si per vim vel alio mod. & ibi, sine vlla cunctatione restituatur. & ibi reformato statu, & in c. 1. & ibi gl. r. de restit. spolia. & in c. literas & in ca. ite cum quis & ibi Abb. in fin. & in c. in literis eod. tit. vbi quod etiam praedo ante omnia est restituendus, vt in d. l. i. §. qui a me. & l. momentanea. C. vnd. vi & in c. redintegrandi. q. 1. r.

- 2 Et procedit etiam haec regul. si spoliatus opponat spoliū per viam exceptionis aduersus agentem contra se super alijs rebus & alleget se non debere respondere, quousq; sit restitutus, nā cōstituto de spolio spoliatus ante oīa integro est restituendus & postea respondebit actioni. Ita probat expresse. l. 5. tit. 10. par. 3.

& ibi Greg. gl. si. refert quid in hoc de iure cōmuni esset dispositū & spoliatus debet in integrum restitui vsq; ad vltimum quadratē tam possessionis quā fructuū, adeo qd si vnus nummus defuerit nō teneatur in alijs respondere secundū Bal. in c. cōquerenti col. 1. de restit. spol. quē refert & sequitur Rolā. à Vall. conf. 53. n. 25. lib. 1. Supra dict. limita quando spoliatus recouenit de p̄cedēti spolio eius dē rei, nam tūc non debet ante omnia restitui vt cum Cæpol. conf. 60. colum. 3. secundo du bio resoluit Celsus. d. conf. 119. nu. 6.

3 Imō spoliatus à iudice iuris ordine non seruato ante omnia est restituendus, vt in l. meminerint. C. vnde vi & in l. 3. tit. 14. lib. 3. ordin. var. quæ hodie est. l. 2. tit. 13. libr. 4. nou. re. cop. reg.

4 In quibus. ll. & in l. 7. eiusdem tit. probatur quod rescipra seu indulta principum de aliquo spoliādo vel priuando sua possessione, vel de eam capiendo propria auctoritate intelliguntur iuris ordine seruato & non aliā; nec aliter sunt implenda licet sint obedienda. ita tenet allegans. d. l. regiam Celsus conf. 119. n. 2. de quorum iurū materia agit bene Ias. in l. iuste possidet. nu. 12. ff. de acq. poss. Dec. in l. fin. num. 4. & 5. C. de edict. diu. Adrian. toll. & Matth. de Afflict. decif. Neap. 361. nu. 35. & sequenti & ibi. nu. 12. & seq. limita, & ibi quō q; eius additio. latius idem Matth. de Afflict. lib. 1. constit. Neapol. rubric. 24. num. 31. & pluribus sequentibus, vbi nu. 50. rectē admonet indices, vt quādo recipiunt literas Regias sigillatas ad restituendum alteri possessionem suam, qua aasseruit se esse spoliatū, citent prius partem inserto tenore literarū & mandent quod restituat cum clausula iustificatiua, & si comparet & dixit quod non spoliavit, tūc debet iudex ordinariē p̄cedere licet cōmissa nō sit cognitio, nā ita intelligitur etiā si non dicatur iuxta text. in l. & si nō cognitio & ibi Paul. de Cast. C. si cōtra ius vel vtil. pub. & ibi alios ad hoc allegat & probat alijs rationibus. Videndus est circa hoc nouissime Mexia in l. reg. Tolet. in 11. fundam. 2. partis nu. 30.

5 Eodem modo in beneficiālibus spoliatus à iudice iuris ordine p̄termisso ante omnia est restituendus cū redditis inde perceptis, vt probat expresse text. in c. conquerente de restit. spol. & in c. referente & ibi Dec. n. 2. de p̄bend. Socin. bene cōsil. 12. n. 10. & 11. vol. 1. tradit Boerius decif. 238. n. 4. adde Marant. disputatione. 1. nu. 30. fol. 675.

6 Vbi insert licitū esse vnicuiq; nolle dimitte se pos.

re possessionē sine legitima causa cognitiōe, & p̄t cōtradecere nō obstat qd in literis Papæ sit clausula, contradicētes, &c. & ibi allegat alios ita tenentes. Et an auctoritate principis alterius possessione occupata spoliatus sit ante omnia restituendus videndus est omnino Iacob. Menochius in 8. remed. recup. posses. nu. 50. & pluribus seq. fol. 65. & sequenti vbi latissime declarat. C. Si tamen exequutio rectē facta sit, quia vere debitum erat, non tamen ritē, quia non fuit seruatus iuris ordo non est retractanda solutio facta nec spoliatus est restituendus consilio qd erat debitum, quia non fuit spoliatus vi ablatiua nec expulsiua, sed compulsiua auctoritate iudicis in quo adfuit voluntas ipsius spoliati quia metu p̄carnum soluit, & licet fuerit coactus adfuit tamen voluntas, quia voluntas coacta volūtas est, vt in l. si mulier. §. si metu. ff. qd met. caus. ita probat text. notabilis sing. & vnicus in iure in l. si. ver. si. ff. quod met. caus. cuius verba sunt hæc. Quod si debitis satis fecerit simplici iussione & non cognitione habita: quamuis non extra ordinem exactionem fieri, sed ciuilitate oportuit: quæ tamen solutioni debitarum ab eo quantitatim profecerunt reuocari in ciuile. Quæ text. ad hoc ibi & alibi sepiissime notant & commendant Doct. & in l. a dino Pio. §. in venditione. ff. de reiud. & Iaco. Menoc. in r. respō. causæ finariens. nu. 40. ver. si. secundo allegatur fol. 2 or. sui tractatus recup. posses. vbi. nu. 48. addit ex Aret. aliā rationem ad d. §. si. scilicet, qd ibi aliquid fuit acquisitum soluenti, scilicet, liberatio debiti quandoquidem verē debebat. Et procedit text. ille etiam si defuerit citatio, vt cōstat ex ipso ibi, simplici iussione & non cognitione habita quod tenet Pan. de Cast. in l. si cum nulla & ibi Alex. nu. 8. ff. de reiud. vbi bene declarant in proposito text. illum quos refert Auil. c. 11. p̄t. in gl. sentēciada. n. 1. in fine fol. 149. quicquid in contrarium dixerit additio marginaria d. §. si. Et ita per illū text. limita supra d. regulam positā in princ. huius ca. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune, n. 74. ff. de acq. poss. vt nō procedat in spoliato per vim cōpulsiuam contra quē obstat proprietatis exceptio secundū Bal. & Alex. ibi, & allegat alia iura pro hac limitatione nō ita exprefsa sicut. d. §. vt ipsemet dicit. Et aduerte, qd de ciso text. in d. §. si. l. si. sic intellecta approbatur in effectu in l. 6. tit. 13. lib. 4. non. reco. reg. vbi dicitur qd spoliatus ante omnia debet restitui nisi spoliator intra tridū probet. Que

por mandado de juez competente tomola posesiō de los dichos bienes.

8 Nec contra. d. l. si. §. si. & d. l. 6. regiam obest tex. in d. l. meminerint. C. vnd. vi & d. l. 2. regia supra allegata, in quibus probatur qd spoliatus per iudicē iuris ordinē seruato est restituendus ante omnia. Nam primo respōdeo qd d. l. reg. 6. debet intelligi quādo iudex iuris ordine seruato processit. Vel secūdo & meli⁹ qd intelligatur tantū in casu. l. 5. p̄cedētis ad quā declarandā venit. d. l. 6. vt ex principio ip sius expresse constat, scilicet, quando creditor auctoritate iudicis cōpetentis cepit possessionē bonorū sui debitoris vel personā ipsius ratione debiti sui, & sic recte licet non rite, quia fuit p̄termisus ordo iudiciarius sicut in casu. d. l. si. §. fin. ff. quod met. caus. nā ibi debitor coactus vi cōpulsiuā soluit debiti, quo casu cum detur volūtas saltem coacta, quæ est volūtas merito, qd sibi nō detur restitutio. At vero in casu. d. l. reg. 2. & d. l. 1. meminerint. spoliatus nō erat debitor, sed spoliāsi aliud ius cōtra ipsum vel eius bona p̄tendebat, & iudex absq; citatione & iudicio iussit & sentētia pronūtia uir possessore spoliandum esse. Nam isto casu spoliatus restituendus est ante omnia non obstante, qd sententia & auctoritate iudicis fuerit spoliatus, quia hæc est vis expulsiua in qua nō datur volūtas vllō modo nec constat, qd sit debiti, ita in effectu concordat. d. l. fin. d. §. si. cum. d. l. meminerint Alex. in d. l. a dino Pio. §. in venditione. n. 7. velus alijs tribus solutionibus Imolæ, quæ mihi non placent, & sequitur expressius hanc concordiam Ripa in d. §. nihil commune nu. 74. & ita est tenendum.

9 Et quia regula suprad. posita in princ. hui⁹. c. bene lecta & declarata est per plures Doct. tam antiquos quam modernos, ideo procedā remissive addēdo aliqua in trāitu vtilia, quo usque perueniam ad nostrum propositum de iuramento. Et regulam hanc quod spoliatus ante omnia sit restituendus optime declarant & limitant pluribus modis Rip. in d. l. natura liter. §. nihil commune. num. 46. & seq. & ibi Bereng. Fernād. in repet. cōclus. 2. n. 44. Soc. regu. 378. & 379. & Corset. in regula spoliatus & late Boer. vbi supra per totā illam decisionem Hugo Cels. conf. 119. num. 6. & optime Ant. Gom. in l. 45. Taur. num. 182. & tribus seq. & Iacob. Menoch. nouissime in sua tractatu quem fecit de recup. posses. per totum

† [latissime omnium Anto. Gabriel. lib. 5. cōmunem opin. concl. 1. de restit. Spoliat. pag. 279. per totam cōclus.] de iure nostro regio adde.

De Iuramento confirmatorio. &c.

adde. l. si. tit. 10. part. 7. & l. 27. tit. 2. par. 3. vbi quid si incontinēti offeratur probatio dominij & vtrobiq; Greg. Lop. vide etiam. l. 3. & 6. tit. 14. lib. 3. ordin. vet. & ibi Dida. Per. & Matth. de Afflic. latissime agit de hac materia lib. 1. cōstit. Neap. rubric. 24. n. 19. & plures seq. Et inquit Auend. in. 1. parte. c. 4. p̄t. nu. 10. & 11. foli. 44. quōd quando spoliū factum est cum violentia non admittitur probatio dominij etiam incontinenti, nisi notorie constet de iure proprietatis ex privilegio vel alio simili titulo. secus vero est in alio spolio, quia bene admittitur in eo probatio dominij incontinenti, ita declarat ipse de iure cōmuni & Regio & Greg. Lop. etiam in dictis. ll. regijs vbi concludit cū cōmuni contra Bart. idē esse quando constat in continēti de dominio per sententiā, de quo etiam videndus est Roland. à Vall. cōsil. 1. num. 26. lib. 1.

10 Et an cōtra agentem in interdīto quorum bonorum obstat exceptio dominij videndus est Matth. de Afflic. decis. Neap. 14. per totam.

11 Et an & quando in causa spoliij habeat locum reconuentio agit latissime Maranta. de ord. iud. 4. parte princ. in. 6. dist. numer. 32. & pluribus seq. & l. 5. vers. mas si el dem adado, tit. 10. par. 3. dixi supra nu. 2.

12 Et adde, quōd si lite pendente supra interdīto retinendae reus spoliauerit actorem potest implorari officium iudicis pro restitutione possessionis interdīto recuperandae an tequam decidatur lis pendens supra interdīto retinendae secundum Bald. in. l. si de proprietate. nu. 15. C. si a non compet. iud. fuer. iud. quem sequitur Matth. de Afflic. decis. Neap. 156.

13 Et adde, quōd si facta restitutione causa proprietatis non remaneret salua, quia possessio non posset postea de facili recuperari, tūc non habet locum regul. supra. d. q. spoliatus sit ante omnia restituendus, vt late tradit Roland. à Vall. d. cōsil. 1. nu. 32. & seq. quē vide pro limitatione huius nu. 77. & seq. eandem opin. cum Pau. de Cast. & Alex. tenet Rip. in d. 5. nihil commune. nu. 75. vbi exemplificat sequitur alios allegans Celsus dict. cōsil. 119. nu. 6. ad fin. vbi etiam exemplificat quando agit de possessione Castri vel fortalitij.

14 Et si agentis recuperandae obijciatur exceptio dominij & actor non contradicat cognosci super ea iudex bene potest ferre sententiam super dominio, vt tradit Matt. de Afflic. decis. 193. Et hoc non tantum procedit quando actor expresse consentit sed etiam tacite,

imo non sufficeret quōd spoliatus opponeret leuiter & simpliciter q. non intendit ingredi iudicium petitorium, sed est necessaria clara protestatio vt latissime probat plures allegās Menochius vbi supra in. 1. remed. num. 161. & seq. qui num. 165. dubitat de vltimo supra dicto quia sibi videtur quōd sufficiat simplex protestatio supra dicta. Et quōd sit necessaria. d. protestatio quod non intendit deducere petitorium nisi ad confirmationem possessori tradit Boer. d. decis. 238. nu. 5. col. 5. illius num. ad fin. dicens hanc protestationem sumptam fuisse ex. c. 2. de ordin. cog. vnde confislo quōd haec protestatio fiat copiose & ample. Item admittitur exceptio dominij quando constat de dominio cōnenti per sententiā latā in petitorio nō vero per scripturā, in qua continentur vota cōsiliariorum regalium secūdum eundem Matth. de Afflic. decis. 303.

15 Et an contra agentem remedio recuperandae propter spoliū admittatur nominatio domini per possessorem videndus est idem Matth. de Afflic. decis. 217.

16 Et si quis nomine meo absq; meo mandato accipiat possessionem alicuius rei spoliatur ea, an post spoliū possim ergo ratificare captionem possessionis meo nomine factam ad effectū, vt possim agere cōtra spoliatam recuperandae, videndus est idē Mat. de Afflic. decis. 300.

17 Et quid debeat probare agens recuperandae vltra Boer. vbi supra decis. 238. num. 3. videndus est Matth. de Afflic. decis. Neap. 327. per totam & melius idem. d. libr. 1. cōstit. Neap. rubric. 24. num. 19. & seq. & optime Iacobus Menoch. in suo tractatu de remedijs recuperandae. in. 15. Remedio. num. 382. fol. 163. vbi plurimos allegans inter quos D. Couar. concludit duo esse probanda secundum communem interpretum sententiam antiquiorem, scilicet, agentis possessionem, & nouam conuenti & num. seq. hoc bene probat, & sufficere allegare possessionem illius quidem tēporis, quo contigit spoliū & postmodum probare se olim possedisse, nam tūc p̄sumitur, qui olim possidebat & tempore spoliationis possedisse, c. olim. cl. 3. de rest. spol. c. suborta de re iudic. Et in interdīto vnde vi plures ita tenentes refert ibi. num. 386. vbi numeris seq. hoc probat, & satisfacit fundamentis tenentium contrarij, quos etiam refert & ponit alias ampliationes & limitationes ad. d. communem sententiam: videndus est omnino.

18 Et adde quōd regu. suprad. scilicet, quōd spoliatus

spoliatus ante omnia sit restituendus, debet intelligi quādo est persona habilis ad tenēdū & possidēdum, quia si sit inhabilis ad hoc debet prius ostendere titulū & habilitationē, vt tradit bene Matth. de Afflic. d. decis. 361. n. 15. & 16. & 40. idē Matth. d. lib. 1. cōstit. Neap. rubric. 24. nu. 54. vbi dicit q. hoc debet probare in cōtinēti, secus longiorem peteret, ditionē & examinationem.

19 Et adde q. etiam iniustus possessor debet citari ad restituendā suā possessionē alteri in cōtinēti remedij recuperandae, qui dicit se spoliatus vt late tradit alios allegans & amplias in notorio p̄dōne per text. in. c. 1. & in. c. in literis de rest. spol. Cels. cōsil. 119. num. 2. & ad dicto Matth. de Afflic. d. decis. 361. litera. C. & D. vbi hoc limitat quando iudex de facto immisit aliquem in possessionē non citato possessore quia tunc facilis debet esse iudex ad restituendā possessionē spoliato etiam absque citatione possidentis nunc. quia de facto etiā debet restituere, sicut de facto sustulit, licet dicat tutius esse, q. reuocatio fiat presente parte vel citata. Et hinc processit practica aduocatorū, qui in libello petitionis restitutionis, hoc casu solent dicere, quōd sicut de facto iudex abstulit possessionem suā per se non citatā, ita de facto restituat. Et supra dictam limitationē tenet etiam alios allegans Matth. de Afflic. d. lib. 1. cōstit. Neap. rubric. 24. n. 53. & Mench. plur. referens lib. 1. controu. vsu freq. c. 11. nu. 13. & sentit Tiraq. in tract. res inter alios act. pag. 38. limitatione. 39. dicens quōd factum à iudice parte non citata potest ab eodem siue citatione retractari.

20 Et an contra intentantem hoc remedium recuperandae obstat exceptio dolo facis, &c. quia eras iniustus possessor videlicet spoliator, videlicet latissime eundē Matth. de Afflic. decis. 403. per totam p̄cipue nu. 19. & seq.

21 Omnis alijs rellat examinanda questio nostra, an renuntiatio spoliati post spoliū facta cū iuramento super ipso spolio impediat restitutionem, quae ipsi aliās tanquam spoliato ante omnia fieri debebat ex regu. dicto iurium In qua questione videtur primo dicendum, quōd. d. renuntiatio sit nulla tanquam inuoluntaria per rex. in. c. super hoc de renuntiat. ibi, quia nullaratio hoc verisimile reddit, vt quisquam beneficium multis forte expensis & laborib; acquisitū, quo sustentari debet facile sine causa, sua spōte renūtiat vel resignet. Secūdo per text. melior in. c. folici de rest. spol. vbi est text. expressus q. spolia

tus beneficium debet ante omnia restitui adeo, vt non sint admittendi testes alterius partis de iuramento & renuntiatione sponte facta dicti beneficii antequā restitutus fuerit spoliatus, quia non est verisimile, quōd sponte iuri suo renuntiauerit, qui renuntiat spoliatus. Et tibi glo. inquit ex eo quia spoliatus renūtiavit p̄sumitur quōd inuitus & coactus renuntiauit, vnde contra talem p̄sumptionē non admittuntur testes, vt hic innuitur nisi facta restitutione. Item pro hac parte sunt alia fundamenta, quae congerit Rod. Suar. allegatione. 23. col. 3. vers. nunquid transactio, &c. vltra quem adest bonus tex. pro hac opin. in. c. post electionem de concess. p̄zb. vbi probatur quōd institutio Archidiaconatus facta vni per Archiepiscopum Eborac. ad quem spectabat illius collatio non potest alteri per eundem conferri non re probat secundum iuris ordinē 1. institutione etiam si postea is, cui primo loco facta est institutio resignauerit & abiurationem receperit, sed imo prima institutio sortiri debet effectum & postea agatur super resignatione & abiuratione p̄d. Si igitur hoc ita est in casu illius text. vbi non fuit spoliū, quia primus non erat in possessione à fortiori idem erit dicendum quando primus fuit spoliatus quia possidebat, licet in casu. d. text. spoliū etiam considerari possit respectu iuris acquisiti primo nominato per institutionē eidem factam, imo spoliū ibi fuit post resignationem & abiurationem in nostra vero quaestione renūtiatio fuit facta post spoliū & ideo inuoluntaria p̄sumitur. Sed his nō obstantibus contrariū est tenendum, imo, q. agentis interdīto, vnde vi in causa beneficia li vel alia obest renūtiatio cum iuramento spōte p̄stito facta post spoliationem de nō molestando spoliatorem in iudicio vel extra, vel de non agendo vel restitutionem petēdo, vel si renūtiatio iurata fiat ipsius possessoris iuxta gloss. singularem, quae hoc tenet in summa 3. q. 1. vbi gloss. numerat multos casus in quibus spoliato non est facienda restitutio. Et inter alios inquit gloss. item obstat spoliato exceptio iuramentum vel pacti secūdū quōsdā vt extra de rest. spol. c. accepta. quae gloss. debet intelligi quando iuramentum vel pactum est factū super ipso spolio, scilicet, ei renūtiādo vt ex infra dicēdis apparebit. Et ita hāc opin. aliquibus fundamentis sequitur & probat Rota de rest. spol. in nouis decis. 18. aliās 401. dicē sita fuisse cōclusum & determinatū, quia

quam decisionem refert & sequitur alios allegans Felinus in c. causam, quæ n. 24, & 25. de rescript. & latus & meli⁹ omnibus, pluribus & præcipuis fundamentis eam probat alios plures Doct. antiquos allegans Rod. Suar. vbi supra in vers. pro alia parte faciunt sequentia vsq; ad finem. d. allegationis vbi respondet fundamentis contrariæ partis.

22 ¶ Et præcipue ad tex. in d. c. sollicitè q̄ ibi nõ fuit renūtiatum possessorio, de quo agitur in terdicto recuperandæ, sed tantum petitorio, quod non obstat in possessorio iuxta glof. ibi in d. c. sollicitè quæ ita declarat text. illum, & constat ex ipso, quia ibi clericus renūtiavit ecclesiæ non vero spolio. Vnde si renūtiasset spolio & sic iudicio possessorio aliud esset, nec enim tunc præsumitur inuoluntaria renūtiatio, nec dolus, nec metus, nisi probetur, vel ex alijs coniecturis id appareat, vt puta quia spoliatus renūtiavit modico vel nihilo sibi dato, & erat defectus iustitiæ & spoliatus homo pauper, oppressus, spoliatus homo diues, habens fauorem & parentelam quia ijs & alijs coniecturatis iuncto cum spoliatione induceretur præsumptio metus & non spontaneæ renūtiationis, venditionis, seu transactionis. Et sic intelligitur tex. in d. c. super hoc de renūtiat. & d. c. sollicitè secundum Anto. ibi & Roder. Suar. vbi supra qui latissime hoc probat, & allegat plures Doct. supra dicto modo intelligentes. d. c. sollicitè, scilicet, q̄ renūtiatio fuit facta in petitorio, q̄ non impediatur restitutionem in possessorio, & q̄ secus esset si fieret in possessorio: & quia ipse optime hoc declarat amplius nunc non referam ex eius scriptis. Eandem etiam opin. & intellectu ad d. c. sollicitè tenent plures relati per Iacob. Menoch. in dicto suo tracta. de recup. poss. in primo remed. recup. num. 263. & seq. hanc etiam opin. principalem de iuramento sequitur alios allegans Rebuff. in praxi benefic. in rubric. de vi in resignat. adhibita nu. 7. fol. 492. dicens inuoluntate debere obseruari hoc casu iuramentum, & nu. 8. limitat & bene probat secus esse si resignans impetrauerit literas releuamenti ab hoc iuramento præhabita illius dispensatione. Eadem etiam opin. principalem sequitur plures allegans & optime satisfaciens difficultatibus contra hanc partem facientibus Iacob. Menoch. vbi supra d. r. remedio recup. num. 287. & seq. fol. 35. qui nu. 281. & seq. plures allegans idem esse affirmat, quando spoliatus post spoliationem cum spoliato pepigit se possessorio non acturum vel de nõ molestari

do possessorem, & n. 286. limitat hoc vltimam cum Beroia quando causa spoliij publica est vt in ecclesia spoliata dum tamẽ causa sit principaliter ecclesiæ, sec⁹ si secundario, vt cum res & possessio clericus fuit occupata.

Solium dissoluam ex ipso Rod. Suar. quando difficultatem, quare res hæc sic intellecta habet. Nam si in casu. d. c. sollicitè renūtiatio fuit facta in petitorio videbatur extendenda esse ad possessorem, quandoquidem notorius defectus proprietatis virtute renūtiationis ipsius in beneficiis impedit restitutionem possessionis spoliato alias faciendam iuxta notata per glof. & alios in c. ad decimas de restit. spol. in 6. & per tex. in d. ca. accepta ac per consequens validam esse dictam renūtiationem iuratam iuxta proximè dicta. Quare Anton. & Abb. & eos referens Rod. Suar. vbi supra satis faciunt huic difficultati dicentes q̄ in d. ca. accepta. renūtiatio proprietatis fuit facta iudicialiter in manibus superioris spontanea voluntate, quo casu præiudicat & obstat etiam in possessorio, quia ex tali renūtiatione causatur notorius defectus in proprietate: secus si talis renūtiatio proprietatis non fiat in iudicio vel in manibus superioris, quia tunc non inducit notorietatẽ defectus, ac per consequens non extenditur ad possessorem, nec ei parat præiudicium, & sic intelligit. d. iura & limitant. d. c. sollicitè secundum quod debemus intelligere. d. caput,

23 ¶ In profanis autẽ concludit & probat Rod. Suar. vbi supra quod etiam si renūtiatio sit spontanea non obstat agenti possessorio, quia per renūtiationem licet ego perdam proprietatem non tamen acquiritur alteri, & in profanis non obstat exceptio proprietatis nisi fundetur dominium in persona excipientis, vt dicit gl. in d. c. ad decimas, & Abb. Ant. & omnes in c. in literis de rest. spol. Vnde insert idẽ Rode. cum eodem Abb. & Ant. quod si renūtiatio in profanis esset facta tali modo, quod per eam sit trãssatum ius in alium quia renūtiavit & cessit aduersario omnia iura sua tunc exceptio defectus proprietatis obstat agenti terdicto recuperandæ. Et circa materiam. dict. cap. sollicitè, & dict. capitul. accepta videndus est Rebuff. vbi supra per totum illud. c. vbi nu. 4. sequitur supra dictum intellectum & cõcordant inter dicta iura, & in fine. cap. præcedentis, loquitur etiam in proposito d. c. sollicitè. Et Iacob. Menoch. vbi supra. vbi videtur reprobare intellectu Abb. & aliorum ad dicta iura & alium assignat, quem non re-
fero

fero quia mihi superior placet & Iaco. Menoch. vbi supra numer. 276. & seq. refert plures Doct. tenentes q̄ in profanis renūtiatio dominij facta post spoliũ coram iudice competentis, qui de causa cognosceret, impedit restitutionem possessionis, quæ aliàs fieri debet spoliato, & q̄ in beneficiis non valet supra d. renūtiatio dominij alteri facta nisi in manibus superioris & q̄ ab ipso, vel notario ipsius nomine admittatur, & non obstat d. c. post electionem. Quia in casu illius text. vel non costabat de resignatione vel abiuratione licet fuit allegatum, vel si costabat, idẽ iubetur, vt prima institutio sortiatur effectum, quia ille, cui secundo fuit prouisus Archidiaconatus contra iustitiæ regulam in archidiaconatum alterius viucentis, prima institutione secundũ iuris ordinem nõ cassata, & sic nõ vacante Archidiaconatus prouehi se consensit, quo casu non potuit nec debuit in alium ritẽ transferri dictus Archidiaconatus. Ita con-

stat expresse ex d. tex. in vers. quoniã vsque in finem pro quo etiam est bonus text. i. cap. inter dilectos de excessib. prælat. vbi collatio beneficij facta secundo non reprobata prima est nulla, & collatur quia inconstanter se habuit in hoc facto, non reprobata secunda donatione, punitur in hoc suæ varietatis inconstantia, vt priuatur pro illa vice iure prouident dictum beneficiũ, vt in eo, in quo visus est deliquisse puniatur. Quod adeo procedit vt habeat locũ, etiã si prima prouisio sit iniusta & reuocanda, vt quia fuerit facta indigno, vt in illo text. probatur, licet ibi non interuenierit resignatio nec abiuratio primi. At tamẽ quia prima prouisio non fuit cassata, & collatur variavit ideo ibi illud statuitur, sicut etiam in casu dict. cap. post electionem, vbi vltra hoc. ad fuit scientia & consensus secundi prouisi, q̄ prima institutio nõ esset reuocata secundum iuris ordinem, & sic prouehi curauit ad beneficium non vacans.

FINIS.

Post finitum opus adiecit author quæ sequuntur.

† IN prima parte. c. 51. n. 18. dũ diximus tex. in c. 1. §. 1. de desponsat. impub. libr. 6. ibi, nisi per carnis copulam, & nõ procedere hodie attento Sacro Concilio Tridentini. si impubes matrimonium de præsentis clandestinè contraxerint, secus si seruata forma sacri Concilij supra dicta. Adde q̄ maturius re considerãdo videtur verius indistinctè tenendũ, vt siue ab initio matrimonium de præsentis fuerit contractum ab impuberibus seruata forma sacri Concilij Tridentini supradicta, siue nõ, postea adueniente pubertate non cõualidetur tacitè per copulam, mutua cohabitationem, nec alium quemcumque modum, de quo in d. §. 1. iuncta sua glo. verb. modum contra approbata, nisi expresse eadem forma sacri Concilij Tridentini repetita vel seruata matrimonium ratificetur, nempe corã parrocho & testibus. Quia licet à principio forma supra dicta Concilij ser-

uata fuerit nihilominus tamen consensus tunc præstitus illegitimus fuit ad matrimonium ætate prohibente, vt in illo textu; sicque non potuit ab eo actus incipere; ac proinde non poterit ad eum fieri retrotractio cum extrema sint inhabilia iuxta tex. cum materia. In J. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. Præterea quia actus ab initio nullus, postea accedente consensu incipit valere prout ex nunc nõ prout ex tunc glof. recepta in regula nõ firmatur de regul. iur. in 6. At verò hoc matrimonium non potest valere, prout ex nunc deficiente forma concilij; nec valet prout ex tunc propter defectum ætatis, igitur noua forma concilij repeti debet. Nec obstat doctrina Caietani & sequacium, de qua supra hoc. c. 51. n. 21. quia non procedit hodie stantẽ dict. decreto sacri Concilij, vt ibi dem tenui. nu. 22. in vers. & tenendo, &c. Ex quo corroboratur hæc noua sententia.]

**INDEX COPIOSISSI-
mus eorum omium, quæ in hoc opere
continentur, ordine alphabetico
compositus.**

A.

- ABSENTE** principali; an eius bona, quæ sunt in territorio prius executienta sint quam agi possit contra fideiussores: utilis quæstio. 1. part. cap. 23. num. 3. & sequentibus.
- Absente** principali an sit constituendus curator ipsius bonis ad hoc, ut in eis fiat executio priusquam deueniatur ad fideiussorem? ibi. numer. 5. & 6.
- Absenti** ius acquiritur post collationem episcopi adeo ut ab eo inuito auferri non possit. 3. part. c. 13. num. 2.
- Absolutio** à iuramento est petenda & impetranda antequam minor agat contra liberationem iurata à se factam administratori suo. 1. part. cap. 40. numer. 26.
- Absolutio** à iuramento quando sit necessario petenda vel non petenda antequam contra ueniatur. 1. parte. c. 72. numer. 7.
- Absolutio** à iuramento requiritur etiam in ijs casibus, in quibus requiritur liber consensus & actus alias non firmatur iuramento. 1. parte. c. 57. numer. 23.
- Acceptatio** confessionis extrajudicialis factæ præsentate an requiratur ut plene probet. 1. parte. c. 54. num. 10. & 20.
- Actio** an oriatur ex sollicitatione simplici vel iurata de iure civili, Canonico & Regio. 1. part. c. 8. num. 3. & 4.
- Actio** neque obligatio oritur. quando uerba legis vel canonis referuntur ad iudicem, sed officium iudicis. 1. parte. 34. num. 3.
- Actio** per alterum acquiri non potest sine cessione nisi interueniat iuramentum. 1. parte. c. 68. numer. 1. alias nouem limitationes ponuntur remissionis. 5.
- Actio** acquiritur domino sine cessione ex iuramento delato alteri parti per procuratorem vel è contra ibi. numero. 3.
- Actio** utilis acquiritur domino sine cessione ex instrumeto guarètigio celebrato per procuratorem in fauorem domini. ibi. num. 4.
- Actio** utilis sine cessione acquiritur hodie iure Regio alteri per alterum ex contractu seu stipulatione. ibi. numer. 6. & 7.
- Actio** utilis per stipulationem notarij quæritur absenti sine cessione in omnibus stipulationibus etiam extrajudicialibus. ibi. num. 7.
- Actio**, quæ alteri per alterum hodie acquiritur an sit utilis vel directa? remissionis. ibi. num. 8.
- Actiones** decem vel viginti annorum, sicut illæ quæ 30. durabant annis. perpetuantur in 40. annos per litem contestationem, vel iuramentum decisorium. 3. part. c. 1. num. 5.
- Agenti** recuperanda si obijciatur exceptio dominij & actor non contradicat cognosci super ea iudex bene potest ferre sententiam super dominio. 3. part. c. 19. nu. 14. & an contra agentem recuperanda propter spolium admittatur nominatio domini per possessorem remissionis. ibi. num. 15.
- Agens** recuperanda quod debeat probare. ibi. nu. 17.
- Actio** regulariter de iure non oritur ex sententia arbitri, ampl. & limi. referuntur remissionis. 3. parte. cap. 14. numer. 1.
- Actus**, qui non est contra bonos mores naturales sed civiles tantum an firmetur iuramento. 1. parte. c. 40. numer. 4.
- Actus** à iure prohibitus in odium creditoris an firmetur iuramento. 1. part. c. 43. num. 2.
- Actus** quando non valet ut agitur quando valet, ut valere potest. 1. part. c. 51. num. 31.
- Agens** ex promissione dotis iudicio ordinario vel executiuo obtinere debet etiam si non probet dotem non excedere legitimam stante. c. 101. de Madrid. Ann. 1734. 1. p. c. 1. n. 28.
- Adhærēs** appellationi alterius debet id facere intra tempus datum ad appellandum. 1. parte. cap. 49. num. 6.
- Administratores** & eius hæredes tenentur omnitemporationem reddere. 1. p. c. 45. n. 21.
- Administrans** certum officium in prouincia non potest uxorem ducere inde oriundam vel domesticam habentem. 1. p. c. 51. n. 10.

INDEX

Aduocatus non potest concubinæ suæ donare. r. p. c. 6. n. 6.

Adultus curatorem habens potest testari absq; ipsius autoritate, imo etiam eo contradicente, & in tali testamento potest iubere q; res immobiles vendantur. r. p. c. 13. n. 1. & 2. q; restitutio in integrum non potest peti cōtra testamentum adulti.

Adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & non potest contrahere absq; ipsius curatoris autoritate ibi. nu. 3.

Adultus curatorem habens an possit donare causa mortis. ibi nu. 6. & sequentib.

Affines possunt cogi virtute statuti ad compromittendum super litibus inter eos motis, & præd. statutū validum & seruandum est, referunturque remissiones plures ampliationes & limitationes. 3. par. c. 9. nu. 1. Præcipua limitatio est quando affinis haberet pro se sententiā transactam in rem iudicatam, vel instrumentum guaranteegium ibi. n. 2. idem in nostro regno esset si quis haberet scripturam recognitam à parte in iudicio ibi. n. 3. secunda limitatio præcipua est quando debitor tenetur ex contractu vel instrumento à se iurato ibi. n. 4.

Alienatio rei dotalis est prohibita principaliter favore priuati, scilicet, mulieris, secundario ratione publicæ utilitatis ne remaneant mulieres indotatæ. r. par. c. 1. nu. 2.

Alienatio rei dotalis iuramento confirmatur, & sic non tantum iuramentum est seruandū, sed & ipse contractus alienationis, ibi. nu. 3.

Alienationis rei dotalis prohibitio est de rebus immobilibus inæstimatis in dotem datis ibi num. 4.

Alienari prohibentur res mobiles inæstimatæ in dotem datæ, quæ seruari possunt, ibi. nu. 5.

Alienari possunt per maritum bona mobilia dotalia, quæ non possunt seruari & fructus eorū ibidem. num. 6.

Alienare potest maritus res mobiles siue immobiles in dotem datas æstimatas æstimatione quæ facit emptionem ibidem nu. 8.

Alienatio rei dotalis iurata nõ valet quoties præcessit iuramentum mulieris alicui, cui interest se potest factum de non alienando dict. r. p. c. 1. nu. 79. & declaratur num. c. 87. 88. 89. & 90.

Alienatio rei dotalis facta à muliere constante matrimonio cum consensu viri absque iuramento an soluto matrimonio valeat & confirmetur, iam q; non valet eo constante, ibi numer. 110.

Aleator est vilis persona & lusor repellitur à testimonio quando tempore testimonij ferendi consuevit ludere. r. par. c. 53. nu. 5.

Alimenta à filio patri quo iure debeantur. 3. par. cap. 3. nu. 4.

Alimentadus ex legis dispositione si habet alias vnde se alere possit non potest petere alimenta. 3. parte. c. 15. nu. 7.

Alimenta, que relinquenda sunt illi, qui non tenetur in plusquam facere possit deducto ne egeat, non sunt consideranda attēta prima dignitate, eius, qui nūc deuenit ad paupertatem sed debet attendi status patris & de minori debet contentari, quod totum relinquatur arbitrio iudicis, ibi nu. 8.

Allegans diuitias vel paupertatem ad præcipuam probationem, hanc qualitatem probare tenetur siue actor, siue reus sit. r. par. c. 1. nu. 22.

Alleganti, rationes non fuisse plenè & legitimè redditas, incumbit onus probandi. r. par. cap. 40. nu. 15.

Aliud pro alio inuito creditore solui non potest, sicut è contra debitor inuitus non potest cogi soluere aliud pro alio nisi ex causa necessitatis, vel subsistente contraria consuetudine. r. par. cap. 29. num. 1. & ibi nu. 2. quæ requirantur ad hoc vt creditor cogatur recipere aliud pro alio.

Annullatio actus est pœna. r. part. capitul. 14. num. 12.

Appellatione bonorū mobilium & immobilium vel facta relatione ad locum non comprehenduntur iura & actiones, sed constituunt tertiã speciem diuersam. r. par. c. 11. nu. 17.

Appellatio est introducta de iure naturali formæ eius de iure ciuili & tunc ei renuntari potest. r. par. c. 16. nu. 44.

Appellationi renuntiare potest vnus ex litigantibus tantum, & etiam si sit intra tempus datum ad appellandum non poterit postea appellare propter suam renuntiationem. r. part. c. 16. nu. 45.

Appellatione hæredum an omnes in infinitum comprehendantur. r. part. c. 48. nu. 9.

Appellari pro alio sine ipsius mandato quomodo possit. r. par. c. 49. nu. 4.

Arbitrio alterius se committens etiam cum iuramento intelligitur si æquè arbitretur. r. part. cap. 37. nu. 13.

Arbitrari licet possit lædere partem non tamè id potest immodice ibi num. 14.

Arbitrio & iudicio offensus se committens offensor si legatur reducitur arbitrium & iudicium offensus ad arbitrium boni viri, ibi. nu. 15.

Arbitratonibus non potest ita lata potestas dari etiam

etiam cū plenissima renuntiatione, quin interueniente maxima læsione possit peti reductio ad arbitrium boni viri, quo casu sufficit probare dictam læsionem ex actis, vel q; arbitrator fuit in lata culpa, ibidè. nu. 19. & 20.

Arbitramento approbato an possit agi remedio l. 2. C. de resind. vendi. aduersus arbitramentum illud, ibi. num. 27.

Argumentum à correlatiuis locū habet vbi militat eadè ratio sec⁹ vbi est diuersa. r. p. c. 4. n. 29.

Argumentum sumi ex lege correctæ licitum est dummodo ipsa lex correctæ sit inserta in corpore iuris. r. par. c. 16. num. 61.

Artharū promissio an excedat decimã partem bonorum mariti promittētis vel nõ, cui incubat onus probandi. r. p. c. 1. n. 21. & sequentibus.

Assassinus an possit renuntiare suis defensionibus & dilationibus. 3. p. c. 10. nu. 7.

Assertio bene meritorum in personis prohibitis donare simpliciter vt inter patrem & filium, & à clerico concubinæ an firmetur iuramento. r. p. c. 5. n. 20. 22. & 23.

Authentica hoc nisi debitor. C. de solut. non habet locum in extraneo rei hypothecatæ possessore. r. p. c. 29. num. 7.

Authentica decenit ius. C. de arbitr. intellectus 3. p. c. 14. nu. 3. & 4.

B

Benemerita (ad hoc vt valeat donatio facta à patre filio, vel inter virum & vxorem, vel à prælato de rebus ecclesiæ) debent esse artificialia, vel officialia, & non sufficiūt obsequialia. r. part. c. 5. n. 2.

Benemerita & seruitia hoc casu debent æquiualeere rei donatæ, ibi. n. 14. & n. 15. reijcitur opinio Bald. existimantis q; infra dimidiã potest donatio hoc casu æquiualeere, & nu. 27. an possit dari aliquid plusquam sint benemerita in præiudicium filiorum.

Benemerita & seruitia probanda sunt per filium ad hoc vt valeat donatio sibi à patre facta ob ea; quia nõ sufficit assertio patris cū sit in præiudiciū legitimè aliorum filiorum ibi. n. 16. & 17. idem de donatione prælati de redditibus ecclesiæ, & n. 18. sufficere quoad forum conscientie q; benemerita & seruitia sint vera licet de eis non constet.

Benemerita sunt probanda etiam si specificè declarentur in ipsa donatione ibi. num. 19.

Benemeritorum assertio in personis prohibitis donare simpliciter vt inter patrem & filium & à clerico concubinæ an firmetur iuramento, ibi. nu. 20. 22. & 23.

Bona nobilis debitoris capi debent & manifesta

ri pro exolutione debitorum. r. p. c. 16. nu. 10.

Bona curatoris furiosi & prodigi sunt tacite hypothecata pro cura & administratione. r. par. c. 32. num. 5.

Bona mariti sunt tacite hypothecata pro alimentis præstandis vxori. r. part. c. 46. nu. 5.

Bona mariti an sint tacite hypothecata pro dimidiatæ lucrorum, quæ vxori competunt ex acquisitis constante matrimonio ibi. nu. 6.

Bonæ fidei possessor condemnatus ad restitutionem rei, cōdemnatur etiam vt fructus omnes post litem contestatam perceptos restituat. r. par. cap. 10. num. 9.

Boni mores canonici, qui dicuntur. r. p. c. 6. n. 15.

Bonorum mobilium & immobilium appellatio ne vel facta relatione ad locum, non comprehenduntur iura & actiones, sed cōstituunt tertiam speciem diuersam. r. par. c. 11. numer. 17.

Bulla Sanctissimi Domini nostri Pij Quinti super quarta parochiali, eorum, qui in ecclesijs ordinum mendicantium sepeliuntur refertur 2. par. c. 4. num. 3.

C

Capitulum de ordin. cognit. intellectus. r. par. c. 2. nu. 13.

Cap. non est obligatorium de regul. iur. in. 6. declaratur. r. part. c. 3. nu. 5. & intelligitur. ca. 59. dictæ. r. partis nu. 6.

Cap. nullus de for. compet. intellectus. r. part. c. 17. num. 12.

Cap. vnicū. §. 1. de despo. fat. impub. lib. 6. ibi nisi per carnis copulam subsequantam nõ procedit hodie attentio sacro Concilio Tridentino r. p. c. 51. n. 18. & de dicti. c. intellectū ibi. n. 35.

Cap. 1. de sepult. in. 6. non procedit quando clericus vel religiosus non inducunt infirmum, vt sepulturam eligat apud eorum ecclesias sed alibi dummodo non constet de fraude. 2. par. c. 4. num. 15.

Cap. 1. de sepult. in. 6. non procedit quando laicus alium inducit ad sic vouendum vel iurandum, vel promittendum sepulturam in ecclesia vel parochia inducentis, quando hoc fit propter amorem & affectionem reciprocam vt si mulier ceant ibi. nu. 16.

Cap. si diligenti ad fin. vers. si veto de prescript. intellectus. 3. par. c. 1. nu. 16.

Cap. ad nostram el. 1. de iure iuran. intellectus. 3. part. c. 6. nu. 5. & 6.

Cap. sollicitè, & c. accepta de restitut. spoliat. intellectus. 3. part. c. 19. nu. 21.

Captus à iudice timens iniquam damnationem corporalem fugere tenetur. r. par. capitul. 57. num. 26.

Carceratus pro causa civili venit relaxatus sub fideiussoribus de quibus hic. r. p. c. 16. nu. 30.
Carceratus pro executione contractus quatenus tigit, pendere executione antequam proferratur in causa sententia de remate vulgo dicta relaxat sub fideiussione de la haz, secus post, ibi. nu. 31.
Carcerari, non possunt qui non possunt conveniri ultra quam facere possunt, ibi nu. 48.
Carceratus bene potest contrahere cetera persona non suspecta nec supposita à detrudente r. part. c. 57. nu. 3.
Carceratus ob aliam causam, quod matrimonium contrahere possit, ibi. nu. 4. & vide nu. 9.
Carceratus potest contrahere cum detrudente eum iuste in carcerem ibi num. 6.
Carceratus in carcer. priuato, vel in publico non ritè licet recedè, non potest contrahere in fauorem carceratis ipsi, ibi nu. 7.
Carceratus an possit testari, ibi. nu. 16.
Carceratus ad poenam mortis relaxatus ad certum terminum cum iuramento de redeundo non tenetur redire si mors erat iniusta. r. p. c. 57. nu. 24.
Carceratus iniuste, potest effrahis carceribus fugere absq; metu poenae ordinariae mortis, ibi num. 25.
Casus singularis. l. fin. ff. de pactis dotali. r. part. cap. 1. nu. 11. & procedit non tantum in rebus immobilibus in quibus loquitur, sed etiam in mobilibus ibi, nu. 12. & de ratione & de intellectu. d. l. nu. 13.
Castellanus in nostro regno, quem valorem habeat. r. par. c. 7. nu. 5.
Causa praedicialis intertata facit quiescere omne iudicium prius siue posterius intentatum siue sit civile siue criminale. r. par. c. 2. nu. 14.
Causa requiritur in omni contractu. r. part. c. 4. 7. nu. 1. idem in confessione & fideiussione ibi, num. 2.
Causa haec, confiteor me teneri in centum vel de bere, quae ex tua pecunia peruenerunt ad me, vel quae à te recepti sufficiunt. ibi num. 3.
Causa etiam de iure regio requiritur in contractu vel promissione, ibi nu. 4.
Causa non expressa per debitorem in obligatione vel confessione sufficit q̄ probetur per creditorem, ibi nu. 6.
Causa appositae instrumentis praecedentibus censetur repetita in sequenti, item in confessione sponte facta & quia sic fieri placuit, & in confessione actionis realis non requiritur causa, ibi nu. 10.
Causa requiritur in cessione iurium & actionum, & sic in mandato in rem propriam. ibi nu. 11.

Causa non expressa in mandato in rem propriam potest probari per mandatarium vt q̄ praecedentia ferunt benemerita vel alia causa ibi, nu. 13.
Causae civiles debent terminari intra triennium à tempore litis contestatae, criminales vero intra biennium. 3. p. c. 5. nu. 1. cautela vt in iustitia non remaneat sine effectu post triennium ibi num. 6. de consuetudine instantia non perit triennio nec biennio, & etiam de iure Canonico, ibi nu. 3. & 4.
Causae arbitrariae intra quod tempus debent terminari, ibi nu. 2.
Cautela ad hoc vt semper secunda alienatio reidotalis facta per mulierem cum iuramento valeat etiam si mulier fecerit prius iuramentum de non alienando. r. part. c. r. nu. 89. & nu. 90. quando vti debeat hac cautela.
Cautela Capolarè per quam fit testamentum irreuocabile improbat. 2. par. c. r. nu. 9.
Cautela vt omnibus conventionibus, quae fiunt super ijs, quae ex testamento dependent dicatur inspectis & cognitis verbis testamenti ad hoc vt valeat transactio. d. 2. p. c. 2. nu. 16.
Cedes bonis tenetur creditoribus dimittere omnia bona, quae tunc habet, vbi de vestibus & alijs relinquentis huic recedenti remissio. r. p. c. 16. nu. 11.
Cedes bonis liberatur à carcere nisi dum captus est occultauit bona, vel ante capturam studiose in fraudem creditorum alienauit, ibi. n. 24.
Cessione bonorum an possit renuntiare cum iuramento vel absque eo. r. par. c. 18. per totum.
Celans vel amouens aliquam rem hereditariae dicitur furtum committere & tanquam fur puniatur. r. par. c. 16. nu. 20.
Censuarius quantocumq; tempore non soluerit censum non cadit in commissum, sed censum decursum totius temporis tenetur restituere r. par. c. 31. nu. 9. & differentia in hoc inter contractus census & emphyteosis ponitur remissioe ibi nu. 12.
Cessante causa mandati cessat mandatum. r. p. c. 47. nu. 12.
Citatio partis an requiratur ad hoc vt iudex ecclesiasticus possit inhibere secularem super cognitione causae spiritualis. r. par. c. 2. num. 31.
Citatio fideiussorum & possessorum requiritur ad excusationem faciendam in principali debitore. r. par. c. 23. nu. 20.
Citatio sola sufficit ad interrumpendam praescriptionem statutariam inducè ex mero odio negligentis. 3. part. c. r. nu. 2.
Citandus est iniustus possessor ad restituendam possessionem suam alteri, nisi iudex de facto immisit

immisit aliquem in possessionem non citato possessore, quia tunc facilis esse debet ad restituendam possessionem spoliatum etiam sine citatione possidentis nunc. 3. par. c. 19. nu. 19.
Clausula q̄ si donatio excefferit quingentos solidos tot sint donationes, quot summae non excusat in inuentionem, 1. par. c. 7. nu. 17.
Clausula generalis, qua renuntiatur omni iuris & legum auxilio cum iuramento operatur vt conductor non possit petere remissionem mercedis propter guerram nec propter alium quemcumq; casum fortuitum & per hanc clausulam censetur renuntiatum beneficio iuris municipalis & inuentarij. r. p. c. 24. nume. 12.
Clausula illa in mandatis appositae, cum libera & generali administratione, & illa vt possit procurator facere, ea, quae dominus praesens facere possit, habet vim specialis mandati vna quaeq; de perse, & procurator sic constitutus poterit pacisci cum debitoribus, & facere qui tationes, & fidè facere de debitis & potest vendere & alienare, & concedere rem sub annuo redditu. r. par. c. 50. numer. 13.
Clausula rato manente pacto operatur vt contraueniens ad vtrumq; teneatur. r. par. c. 60. nu. 2.
Clausula rato manente pacto tantum habet locum propinqua vice q̄ contrauenitur, nisi illa quaeq; adiciatur vt toties quoties & c. quo casibus tantum poena exigi debet, vt in finibus equitetur, ibi num. 3.
Clausula rato manente pacto an impediatur morte purgationem remissioe, ibi numer. 4.
Clausula rato manente pacto licet à principio sit communis vtiq; parti ex post facto tamen solum prodest contractum obseruantem, & non contrauenientem, ibi numer. 5.
Clausula rato manente pacto vbi apponitur pars potest agere ad suum interesse & si poena applicetur alteri quam parti, ibi numer. 6.
Clausula haec an subintelligatur in omnibus contractibus bonae fidei etiam si non apponatur ibi numer. 7.
Clementi. r. de consanguin. & affini. cum sit peccialis non habet locum in contrahentibus sponsalia de futuro tantum. r. part. c. 51. nu. 7. & an habeat locum in contrahentibus sponsalia de futuro subsequuta carnalico copula. ibi num. 15.
Clericus non potest concubinae suae donare. r. p. c. 6. nu. 5.
Clericus, miles, vel doctor suspectus de fuga cum proprijs bonis potest à creditore capi & tradit iudici detinendus donec res alienum soluat ex illis bonis, quae occultare fuit conatus. r. par. c. 16. numer. 3. & c. 17. numer. 29.
Clericus etiam cum iuramento non potest renuntiare priuilegio fori, quod habet ne conueniatur coram iudice seculari, r. par. c. 16. nume. 50.
Clericus non potest renuntiare priuilegio canonis si quis suadente diabolo. 17. q. 4. id eo etiam si sponte se percipi patiatur, adhuc percipiens incurrit in excommunicationem ibi num. 53.
Clericus in ops. pro debito civili non est excusatus, praestare tamen debet cautionem de qua in c. Odoardus de solut. r. part. c. 17. nu. 1. & num. 2. q̄ fateatur debitum opus esse vt illo priuilegio gaudeat.
Clericus non habens vnde soluat debita non cogitur cedere bonis ibi numer. 4. & 6.
Clericus vigore consuetudinis quae est in laicis non debet cogi seruire suis creditoribus, ibi numer. 6.
Clericus pro debitis civilibus non tenetur ultra quam facere potest. nec pro eis potest incarcerationari, ibi num. 7.
Clerici minoribus tantum ordinibus insigniti an gaudeant priuilegio. d. c. Odoardus, ibi nu. 10.
Clericus conjugatus cum vna & virgine tonsuram & habitum clericalem deferens an possit carcerari pro debito pecuniario. ibi numer. 11.
Clericus primae tonsurae adhuc vt gaudeat priuilegio fori in criminalibus, quae requirantur hoc die. ibi numer. 13.
Clericus habens beneficium de quo possit viuere potest conueniri in solidum, ibi nu. 14. & seq.
Clericus si sit oppressus debitis & habeat beneficium tantum non vero alia bona, & conueniatur à creditoribus suis, iudex adiudicabit eis fructus dicti beneficij proratione quantitatis debitorum, dimissa clerico congrua portione ex eisdem, ibi nume. 17.
Clericus licet sit suspensus ab homine vel a canonice relinqui et debet vnde se & suos possit sustentare, ibi numer. 18.
Clericus pendente sequestro bonorum suorum si non habeat vnde se alimenter debet alimentari ex fructibus sequestratis, & sibi ex eis ad alimenta & litem sufficientes fructus relaxari per iudicem debent, ibi num. 19.
Clericus negans se scienter esse clericum tempore contractus vt sibi credatur debitum, cum tamen creditor id ignoret, non gaudet beneficio. d. c. Odoardus, ibi numer. 20.
Clericus post contractum debitum, occultans bona sua ne ex eis satis fiat creditoribus, non gaudet d. beneficio, ibi numer. 21.
Clericus si conueniatur ex maleficio vel quae non habetur ratio ne egeat, ibi numer. 22.
Clericus si conueniatur ex maleficio vel quasi

& condētur in quantitate pecuniaria parti applicata an pro illa gaudeat. d. beneficio. c. Odoardus? ibi numer. 23. & num. seq. ponitur resolutio in numer. 27.

Clericus, qui iuravit soluere debitum an gaudeat beneficio. d. c. Odoardus? ibi numer. 31. & num. seq. & ibi quid quando tribus sententijs fuit condemnatus? ibi numer. 31.

Clericus iurans in solidum soluere debitum, vel integre non gaudet beneficio. d. c. Odoardus, ibi numer. 36.

Clericus iurans simpliciter soluere debitum nō adiecto signo vniuersali poterit gaudere beneficio. d. c. Odoardus, ibi nu. 38.

Clericus, qui cum iuramento promisit soluere debitum si non soluat, potest pro perurio incarcerari, & quod remediū sit ad hoc euitandum? ibi nu. 39.

Clericus licet prohibeatur esse fideiussor in secularibus negotijs, si tamen fideiubet bene tenetur. i. par. c. 72. nu. 2.

Condemnatus pro crimine in poena pecuniaria etiam parti applicata pro emenda damni sibi illari non habens in bonis luit in corpore. i. p. c. 17. n. 24.

Condemnatus in poena pecuniaria ex delicto vel quasi non potest cedere bonis. ibi nu. 26.

Condemnatus quia nocens videbatur an possit innocentia suam probare post sententiam, ita ut ea probata sit reponenda sententia prima per eundem iudicem, qui eam tulit, an vero princeps sit consulendus super hoc? i. par. c. 7. nu. 6.

Conditiones de preterito vel de presenti non dicuntur in iure proprie conditiones, i. par. c. 3. nu. 12.

Conditio caducitatis in commissum apposita in contractu census iure regio seruanda est, licet poena magna sit & excedens dimidiam, i. par. c. 3. nu. 10.

Conditio etiam de preterito sufficit pro causa. i. par. c. 47. nu. 9.

Conducens vectigalia ob spem q Rex vel Papa resideret in eo loco an sit exequandus, succedente diminutione ex recessu principis. i. par. c. 24. nu. 9.

Comendatarij sancti Iohannis, vel S. Iacobi, vel Calatrava, non possunt concubinīs suis donare. i. par. c. 6. numer. 8.

Comentariensis, qui habet captum nobilem integre fidei & opationis, nō tenetur si nobilis aufugiat e carcere. i. par. c. 16. numer. 4.

Committens se arbitrio alterius etiam cum iuramento intelligitur sic que arbitrat. i. par.

cap. 37. numer. 13.

Commutatio poenae pecuniariae in corporalem non fit auctore inuito nisi poena applicata sit fisco. i. par. c. 17. nu. 25.

Commutatio votorum in melius, sustinetur ne maius bonum impediatur. i. part. capitul. 72. nu. 10.

Confessio mariti dotis receptae facta constante matrimonio an firmetur iuramento, quin possit reuocari vel non? i. par. c. 3. nu. 9. & 13.

Confessione contrahentis vel testantis, non statuitur vbi est regula iuris prohibitiua, ibi nu. 10.

Confessione patris vendentis filio spurio (cui donare nequit) dicentis se pretium recepisse nō creditur, ibi nu. 10.

Confessione coniugum in instrumento factae affirmantium aliquam rem esse emptam constante matrimonio pecunia alterius, vel permutatam an sit stadium maxime interueniente iuramento, ibi nu. 15.

Confessio testatoris in testamento facta de debito vel de pretio venditionis soluto a filio, vel de tali re emptā pecunia filij non nocet carteris filijs in sua legitima etiam si talis confessio sit iurata, nisi constet vel probetur ex verosimilibus probationibus debitum vel solutio, i. par. c. 5. n. 21, hoc fallit respectu tertij & quinti inter descendentes. & respectu quinti inter extraneos, ibi nu. 22.

Confessio testatoris de debito in fauorem tertij an in dubio probet debitum? i. par. c. 6. nu. 5.

Confessio dotis receptae facta a marito constante matrimonio, si non constat de vera ipsius numeratione habet vim donationis inter virum & uxorem. i. par. c. 75. nu. 2.

Confessio supra dictam non confirmatur nec fit irrevocabilis iuramento, ibi numer. 3. praeterquam si maritus vltra confessionem dotis receptae promittat cum iuramento illam redde re, ibi nu. 4.

Confessio supra dicta an noceat creditoribus mariti post biennium vel ante sequuta renuntiatione non numerat dotis? ibi nu. 5.

Confessio erronea etiam iurata potest reuocari vsque ad sententiam. i. par. c. 49. nu. 8.

Confessus in iudicio sine causa habetur pro condemnato. i. par. c. 47. nu. 15.

Confessio procuratoris de mutuo recepto non nocet domino nisi constet de vera numeratione, vel pretium esse conuersum in causam, in quam habebat potestatem vendendi, i. part. cap. 50. nu. 1.

Confessio procuratoris de recepto constituti ad exigendum a debitoribus non nocet domino nisi

no nisi de vera numeratione constet, ibid. num. 4.

Confessio tutoris, curatoris, executoris, vel alterius cuiuscunq; administratoris de recepto non nocet domino nisi de vera numeratione constet, ibi nu. 6.

Confessio procuratoris de recepto quando habet mandatum ad recipiendū & cōsistendū recepisse & promittendum, & c. bene nocet domino cum communi contra Bart. d. c. 50. nu. 8.

Confessio procuratoris de recepto an noceat domino quando dominus in mandato iuravit se ratum habiturum quicquid per procuratorem gestum fuerit virtute dicti mandati? ibi nu. 21. & sequenti, & an hoc procedat etiam si promissio rati habitiois non sit iurata, ibid. num. 22.

Confessio extraiudicialis absente parte facta licet non plenē probet probata tamen duobus testibus inducit semiplenam probationem. i. par. c. 54. nu. 1.

Confessio extraiudicialis absente parte facta probata duobus testibus, & vnus testis de visu faciunt plenam probationem, ibi nu. 2.

Confessio extraiudicialis facta absente parte fauore causae pia bene probat, ibi nu. 3.

Confessio extraiudicialis facta absente parte ad exonerationē conscientiae plenē probat, ibid. num. 5.

Confessio extraiudicialis geminata absente parte probat plenē, ibi nu. 6.

Confessio extraiudicialis absente parte facta ad liberandum an plenē probet, ibi nu. 7. & seq.

Confessio extraiudicialis facta praesente parte ad liberandum etiam sine causa valet & probat, ibi nu. 8.

Confessio extraiudicialis absente parte facta valet & plenē probat si aliquis nomine absentis acceptauit eam, vel si interuenit nuntius, vel epistola, ibi nu. 9.

Confessione extraiudicialis factae praesente parte an requiratur acceptatio vt plenē probet? i. par. c. 54. nu. 10. & 20.

Confessio extraiudicialis absente parte facta iurata plenē probat, ibi nu. 13. & seq.

Confessio extraiudicialis absente parte facta an hodie de iure canonico plenē probet? ibi numer. 11. & quid de iure regio, ibi nu. 12.

Confessio enuntiatua extraiudicialis facta absente parte cū iuramento bene valet & prauidicat confrenti, & eius heredi, ibi nu. 17.

Confessio extraiudicialis facta praesente parte bene valet, & nocet confrenti, ibi nu. 19.

Confessio enuntiatua extraiudicialis facta praesente

parte licet nō plenē probet, hoc tamen fallit si praed. confessio sit iurata, ibi nu. 21.

Confessio facta a carcerato iniuste non valet nec ex ea potest sequi condēnatio aduersus ipsum nisi perseueret. i. par. c. 57. nu. 14.

Confessio testatoris facta in testamento in fauorem alicuius & per eum acceptata an sit irrevocabilis? i. par. c. 1. nu. 10.

Confessio in iudicio facta parte non petente nec acceptante, licet non prauidicat confrenti bene tamen prauidicat si sit iurata. 2. par. cap. 2. num. 17.

Confessio testatoris minoris summae, quam sibi debetur non releuat debitorem probato errore. 2. par. cap. 6. num. 1. & an idem sit quando testator vitur dictione taxatiua? ibi nu. 2.

Confessio testatoris vel creditoris minoris summae, quando vtitur his verbis, ex reliquatione computationis in ampliori quantitate an releuet debitorem. ibi nu. 3.

Confessio iurata testatoris de certa summa sibi debita, siue vtatur dictione taxatiua, siue non nocet omnino heredi licet amplius debeat nisi in casu hic posito, ibi nu. 4.

Confessio erronea in iudicio facta potest vsq; ad sententiam errore probato reuocari. 3. par. c. 8. nu. 1.

Confessio deliberata an possit reuocari? ibi numero. 3.

Confessio erronea in prima instantia emissa potest reuocari in causa appellationis, ibi nu. 4.

Confessus tantum vel conuictus tantum an vtroque iure admittatur appellatio? ibi nu. 5.

Confessus fictē potest illam confessionem velti erroneam reuocare probando contrarium. ibi nu. 7.

Confessio iurata in iudicio facta an possit praetextu erroris probandi reuocari? ibi nu. 9.

Confessus fictē & condēnatus quia non fuit licet cōrestitutus intra nouē dies a. l. regia assignatus potest appellare a tali sententia, & in appellatione probare contrariū & sic obtinebit, ibi nu. 8.

Compensatio non habet locum in causa depositi. i. par. c. 16. nu. 70.

Compensans dicitur soluere. 3. par. c. 6. nu. 7. & 23.

Compensationis exceptio admittitur aduersus executionem rei iudicatae vel instrumenti garentigij. & intra quod tempus sit liquidanda compensatio hoc casu. ibi nu. 2.

Compensare an possit qui cum iuramento promisit soluere? ibi numer. 3. & seq.

Compensatio opponi non potest, & quare aduersus eum, qui depositum repetit, ibi nu. 4.

Compromissum iuratum an producat actionem

ad obseruantiam sententiæ, quæ virtute eius lata fuerit. 3. par. c. 14. num. 2. & se q.

Concilium Tridentinum dum loquitur de matrimonij cōtrahendis an etiam loquatur vel locum habeat in sponsalibus de futuro? celebris quaestio. 1. par. c. 51. nu. 3. & sequentibus.

Concilij Tridentini verba, ibi. eos ad sic contrahendum inhabiles reddit &c. quem sensum habeant? ibi. numer. 22.

Confirmationem statutorum reperies, 1. par. c. 38. per totum.

Consanguineus, vel vicinus præstans licentiam suo consanguineo, vel vicino ad vendendum an possit postea vti iurare tractus, vel congrui. 1. par. c. 25. numer. 4.

Consanguineus cuius nomine aliquis retraxit pro tanto rem venditam debet illud approbare infra nouem dies datos à iureregio ad retrahendum. 1. par. c. 49. num. 3.

Coniuncti an possint dari & obligari tanquam duo rei & fideiussores mariti pro dote conseruanda? 1. par. c. 21. num. 6.

Coniunctæ personæ admittuntur pro coniunctis sine mandato ad retrahendum, dum modo infra nouem dies persona principalis ratificet. 1. par. c. 49. numer. 5.

Copia libelli euincens in publica forma an debeat notificari venditori? 1. par. c. 16. n. 6. & seq.

Copia instrumenti cessionis, vel hypothecæ debet dari vel notificari debitori, vel possessori quando ei denuntiatur ne alteri soluat ibi numer. 7.

Corpus defuncti non potest detineri ne sepeliatur ratione debiti. 2. par. c. 4. numer. 17. & sequentibus.

Consensus mulieris super alienatione rei dotalis cū iuramento de nō cōtraueniēdo valet de iure canonico secus de iure civili. 1. par. c. 1. num. 1.

Consensus præstitus iniuste sententiæ ab eo, qui iniuste detinetur in carcere, non valet nec excludit eum à syndicato, 1. par. c. 57. num. 13.

Consensus illius, cuius hereditas repudiatur nō requiritur eo casu, quo repudiatio valet propter iuramentum, 2. par. c. 5. num. 8.

Consuetudines Franciæ nōnullæ referuntur, que disponunt facta bonorum separatione inter virum & vxorem non requiri licentiam viri ad contrahendum, vel litigandum, quanuis alias requiretur, 1. par. c. 1. nu. 59.

Cōsuetudo est stricti iuris, & ideo, quæ viget in vno regno non debet vltra extendi, ibi nu. 72.

Consuetudo, quæ habet vt carceratus extrahatur à carcere quando facit aliquem contractum nihil valet, 1. par. c. 57. num. 10.

Contēta in testamento vel in codicillis an præsumantur scire hæredes extranei, vel necessarij, vel sui & necessarij, 3. par. c. 2. nu. 12. 13. & 14.

Contractus mulieris factus sine licentia viri est nullus & etiam simuliter sit condemnata quia id non opposuit, poterit in executione sententiæ opponere, 1. par. c. 1. num. 35.

Contractus seu sententia nulla non est contractus nec sententia, & ideo executionem non meretur, & aduersus eam opponi poterit exceptio nullitatis, ibi num. 36.

Contractus quicunq; , licitus tamen, potest hodie geri inter patrem & filium. & in de illationes sunt, 1. par. c. 4. num. 14.

Contractus incarcerati factus in fauorem & com modum carcerantis eum ad hoc, non valet secus si fiat cum alio tertio non particeps, 1. par. c. 57. nu. 1. & quō hoc de tertio debet intelligi, ibi nu. 2. & q̄ sit nullus contractus incarcerati in fauorem carcerantis, ibi num. 5.

Contractus carcerati, qui est nullus respectu ipsius, non valet etiam respectu fideiussores, ibi numer. 11.

Contractus carcerati valet si sit vtilis carcerato, vt puta tendens in ipsius liberationem &c. ibi numer. 17.

Contractus incarcerati, quo casu non valet an firmetur iuramento? ibi nu. 18. & sequentibus.

Contractus metu factus an iuramento firmetur? ibi numer. 19.

Contractus agri factus cum Medico, qui eū malitiose perperam curauit vt præd. contractum celebraret non valet ibi num. 28. Idem est generaliter etiam si non interueniat malitia medici nec mala curatio, ibi numer. 29.

Contractus de iure communi non habet executionem paratam regulariter, 1. par. c. 62. nu. 1.

Contractus publicus nō habens clausulam garantigiam an habeat hodie de iure regio executionem paratam? ibi numer. 6.

Cōtra omittētem scribere, aliquid in libro ratio num præsumitur dolus & subtractio, quæ presumpcio transfert onus probandi in aduersarium, 1. par. c. 40. num. 24.

Conuentio reciproca inter milites de futura successione quomodo appelletur, 1. par. c. 3. n. 18.

Cōuentio facta hoc modo, promitto tibi per stipulationem & cum iuramento centum, secuta acceptatione erit pactum vestitum ratione iuramenti, 1. par. c. 34. num. 4.

Conuentionem seu transactionē poenale nō seruāsteneret vel ei stare, vel soluere poenam non vero ad vtrūq; , & an principale promissum, vel poena possit peti? 1. par. c. 60. nu. 1.

Conue-

Conuentus in iudicio si statim libello recepto confitetur petita & offerat se in continenti soluere qui non vult contendere non soluet expensas, 1. par. c. 56. num. 10.

Creditor sciens lapsum esse tempus solutionis non petens debitum, imo patiens cum eo debitor negotiari vel emptorem fructus percipere non impeditur postea petere debitum suum, vel pretium non solutum cū vsuris, 1. par. c. 4. num. 25.

Creditor non potest debitorē de paupertate conuenire quando eum pauperem vt diuitem acceperat, nisi post contractū noua causa superueniat. s. suspicio fugæ vel quod deuenit ad diminutionem & paupertatē, præterquam si debitor tempore contractus dolo asseruit se esse idoneum vt secum contraheret sciens se nō esse soluendo, 1. par. c. 16. nu. 22. & 26.

Creditoribus possunt hæredes defuncti conuenire post nouem dies à tempore mortis defuncti, legatarij vero non nisi post factum tempus conficiendi inuentarium, 2. par. c. 4. num. 20. infra nouem vero dies minime possunt conueniri hæredes, nec consanguinei, nec affines defuncti ibi num. 18.

Curator constitui debet bonis eius, qui est ultra mare, vel in partibus remotis extra prouinciā ita q̄ de proximo non speratur venire. 1. par. c. 23. nu. 6.

DAmni emergentis interesse peti potest. 1. par. c. 2. num. 7.

Debitum ex causa seruitij ab extraneo probati excedens quintam bonorum defuncti soluendum est non ratione donationis, sed debiti defuncti, 1. par. c. 5. num. 33.

Debitor captus pro executione contractus garantigij, pendente executione antequam præferatur in causa sententia de remate vulgo dicta, relaxatur sub fideiussione de la haz secus post, 1. par. c. 16. num. 31.

Debitor quicunq; potest renuntiare iuri cedendi bonis, ibi numer. 42.

Debitor non admittitur ad cessionem bonorum faciendam ante, quam recognoscat debitum vel sit confessus in iudicio vel condemnatus, 1. par. c. 17. num. 3.

Debitor renuntiare non potest iuri cedendi bonis, 1. par. c. 18. num. 1.

Debitor, qui volens cedere bonis recepit inducias quin quænales non poterit transacto illo quin quæno cedere bonis, sed erit incarcemandus ibi num. 2.

Debitor promittens cum iuramento soluere an possit vt cessione bonorum ibi. nu. 6.

Debitor principalis q̄ nō sit soluēdo sufficit apparere durante executione. 1. par. c. 17. nu. 13.

Debitor qui cum iuramento promisit soluere aliquo loco nō erit perurus si ibi non soluat tempore pestis, præterquam si ibi possit soluere per respōsalem, vel literas cābij, 1. par. c. 24. n. 13.

Debitor speciei, eius intentu liberatur ante moram postea vero non & quomodo mora contrahatur. 1. par. c. 56. nu. 1.

Debitor nō cōstituitur in mora per lapsum diei si in obligatione dicitur fuit vt debitor esset certificadus per creditorem ante quam adueniat dies si non fuerit certificatus ibi. nu. 3.

Debitor tradens in solutum nomē sui debitoris creditori suo volenti bene liberatur ipso iure licet hoc non exprimat, q̄ debet intelligi quando datio in solutum præcise facta est de consensu partium, secus si in subsidium & loco poenæ, vt in exemplo notabili hic posito 1. par. c. 63. nu. 9.

Debitor, qui virtute pacti iurati non potest probare solutionem debiti à se factam testibus si soluat iterum habet denuntiationem euange licam vt repetat vnam solutionem, quia à se bis idem exactum est contra bonam fidem. 1. par. c. 66. num. 6.

Debitor, qui amisit appochā solutionis & ideo fuit condēnatus vt soluere, & post secūdā solutionē debiti reperiat appochā primæ solutionis, q̄ remedium habeat. 3. par. c. 7. nu. 9.

Debitor ex causa onerosa posterior præferatur debito priori ex causa donationis etiam si de hoc cōstet per scripturā publicā cū hypotheca expressa bonorū. 3. par. c. 15. n. 20. & sequent.

Debitū posterius de cuius vera numeratione cōstat præferatur anteriori de quo non cōstat nisi per confessionem debitoris ibi. nu. 21.

Debitum ex causa onerosa de cuius numeratione non constat nisi per confessionem debitoris præferatur debito etiam priori ex causa donationis ibi. nu. 22.

Debitor, qui cum iuramento promisit vsuras soluere tenetur eas soluere etiā impetrata absolutione à iuramento quando ante impetrationem fuit perurus quia non soluit tempore constituto. 3. par. c. 17. num. 7.

Decretū sancti Concilij Tridentini sessione. 25. c. 3. de formatione intelligitur, 1. par. c. 17. n. 9.

Decuriones ciuitatis vel villæ non possunt cognoscere de causa ad se deuoluta per viā appellationis nisi in processu cōstet de fundamentō suæ iurisdictionis, hoc est, de quantitate rei vel facti in sententia contenti. 3. par. c. 5. n. 29.

Decuriones supra dicti possunt in gradu appellationis cognoscere de maiori summa quã sibi à legeregia permittitur in casu notabili hic posito, ibi. nu. 31.

Deceptio ultra dimidiam si cõtingat in vno anno ex pluribus, quibus fructus fuerunt locati eodẽ pretio quotãnis, debet compensari cum lucro alterius, & contra. r. p. c. 26. n. 13.

Deceptione ultra dimidiam perita an de valore rei venditã sit deducenda obligatio, quã ipsi rei inest? ibi. n. 14. & n. 15. an sit deducendus valor hypothecæ vel cõfus in re vedita impositi

Decanus cõ capitulo licet nõ possit facere statutum, si tamen iuret debet seruare hoc iuramentum. r. par. c. 65. nu. 4.

Declinatoria cõpetens debitori aduersus creditore nõ cõpetit cõtra cessionariũ creditoris ex causa onerosa. 3. par. c. 15. n. 31.

Deficiente iure regio potius recurrendum est ad ius canonicũ quam ad ill. imperatorum. 3. p. cap. 17. n. 8.

Denuntiarı debet venditori per emptore lis mota ad hoc vt teneatur de euisione. r. par. c. 61. nu. 2.

Denuntiatio hæc requiritur etiã si veditor alias sciat litem motã ibi. n. 3. & sequenti.

Denuntiatio hæc an fieri debet cum requisitione & protestatione vt liti assilatur causamq; defendat? ibi. n. 5.

Denuntiatio extraiudicialis nõ causat malam fidem. 3. p. c. 1. nu. 27.

Denuntiatio licet ab initio ante cõceptam præscriptionẽ constituat quem in mala fide tamen post præscriptionem cõceptã, ad minime operatur ibi. n. 28.

Denuntiatio extraiudicialis inducit malã fidem cõtra possidentem sine titulo ibi. n. 29.

Denuntiatio extraiudicialis constituit in mala fide quando fuit expressum tale quid, quod inducit, seu inducere debet malã fidem informãdo cõscientiã partis in facto puta per ostẽsionem iurium suorum ibi. n. 30.

Denuntiatio sufficit quod fiat debitori ex facto proprio absq; ostensione instrumenti debiti, 3. par. c. 18. nu. 10.

Denuntiatio simplex non sufficit ad constituendũ debitorem ex facto alieno in mora nisi ostendatur simul instrumentũ debiti ibi. n. 11.

Delegatio an sit quando delegatus non erat debitor delegantis, obligatur tamen pro eo creditori principali, & an tunc inducatur nouatio. r. p. c. 63. n. 5.

Dictio mox denotat velocitatem & omnem dilationem excludit, & habet vim latę sententia; & proprie accipitur pro confessum & sine interuallo. r. par. c. 62. n. 4.

Dictio semper vel perpetuo intelligitur secundum subiectam materiam, hoc est, secundum naturam & vitam actionis super qua interponitur. 3. par. c. 11. n. 10.

Difficultas excusat à mora, pœna & periurio. r. par. c. 44. n. 4. & 3. par. c. 61. n. 9.

Diuisio facta per verũ heredem cõ heredem putatio per ignorantiam non præiudicat vero heredi probata veritate, 3. p. c. 7. n. 1. fallit si per sententiam iudicis facta cõdemnatione solum sit, quia, qui ex causa iudicati soluit repetere non potest, ibi num. 2.

Diuisio iurata facta per verũ heredẽ cum heredem putatio an noceat vero heredi, probata veritate? ibi. n. 15.

Diuturna possessio an faciat & inducat licentiã viri interuenisse vt contractus à muliere celebratus absq; eo, q; consiliet deprãd. licentiã nõ retrahat? r. p. c. 1. n. 45.

Diuortio facto inter virum & vxorem quo adtorum, & mutuum cohabitationem an requiratur licentiã viri ad hoc vt mulier possit contrahere, ibi nu. 34. & seq.

Diuortio facto supra dicto modo, vxori restitue da est dos sua & medietas lucrorum inter eos constante matrimonio acquiritorum vsq; ad tempus separationis, ibi. nu. 55.

Diuortio facto inter virum & vxorẽ culpa viri, nõ tãtũ tenetur reddere dotem vxori, sed etiã alimenta præstare extra domum, ibi. n. 69.

Diuortium nõ est faciendum quando scãntia viri prouideri potest per satisfactionem sed ea est præstanda, ibi. n. 74.

Doctor, licentiatus, & aduocatus prohibetur cõcubinis suis donare, r. p. c. 6. n. 6.

Doctor, deticius, miles vel nobilis suspensus de fuga cum proprijs bonis potest à creditore capi & tradi iudici detinendus donec æs alienũ soluat ex illis bonis, quæ fuit occultare conatus, r. p. c. 16. n. 32.

Dolus est delictum, r. p. c. 16. n. 15.

Dolus dans causam contractui bonæ fidei reddit illum ipso iure nullum. etiam si cõtractus sit iuratus, r. p. c. 37. n. 12.

Dolus præsumitur & subtractio contra omittentem scribere aliquid in libro rationũ quæ præsumptio transfert onus probandi in aduersarium, r. p. c. 40. n. 25.

Dolus arguitur eo ipso q; debitor nõ soluit tempore promisso, id ad quod obligatus erat, r. p. cap. 61. nu. 24.

Dominus emphyteosis an possit propria autoritate expellere emphyteotam non soluẽtem pensionem. r. par. capitul. 31. numer. 2. quod si in iudicio petijt semel commissum, nisi protestetur sibi reseruare potestatem intrandi rem propria authoritate non poterit id facere, ibi nu. 3.

Dominus emphyteosis si elapso biennio vel triennio cõcessionis & c. ante decem dies postea elapsos concesserit rem in emphyteosim alteri, vel alio modo eam alienauerit, an tũc emphyteota possit moram purgare, ibi nu. 5.

Dominus emphyteosis qua cautela vt possit vt emphyteota postquam incidit in commissum per cõcessionem solutionis non possit moram purgare, ibi nu. 4.

Dominus pluribus habentibus defensionem communem an vnus eorum possit petere diuisionem. r. par. c. 58. nu. 6.

Dominus an post spoliũ possit habere ratam captionem possessionis suo nomine factam ad effectum vt possit agere cõtra spoliantem recuperandã? 3. par. c. 19. nu. 16. remissiuẽ.

Donatio inter virum & vxorem constante matrimonio regulariter est prohibita, ceteri autem contractus sunt permisi. r. par. c. 3. nu. 1.

Donatio iurata inter virum & vxorem constante matrimonio facta valet & tenet, ibi nu. 2. & sequentibus præcipue, nu. 6. & 7. & 11.

Donatio inter virum & vxorem si fiat propter religionem valet, ibi numer. 3.

Donatio mulieris facta marito non firmatur iuramento quando mulier prius iurauerat non donare, ibi numer. 14.

Donatio inter virum & vxorem iure regio, valet dum tamen fiat post annum contracti matrimonij, & quomodo hoc sit seruandum, ibi nu. 16. & 25.

Donatio facta à patre filio, qui est in ipsius potestate regulariter non valet, & huius ratio assignatur, item & plures limitationes remissiuẽ. r. par. c. 4. nu. 1. 2. & 3.

Donatio hæc, & quæ fit per Abbatem monacho an confirmetur iuramento? ibi numer. 4. 5. & 6.

Donatio iurata facta à patre filio constituto sub ipsius potestate nõ valet quocũscq; prius iurauerit pater se nõ donaturũ filio, ibi n. 7.

Donatio supra. d. iurata an valeat quando donatarius præmoritur superstitute donatore? ibi num. 8.

Donare an possit filius in potestate patris constitutus ipsi patri cum iuramento vel sine eo? ibi num. 9.

Donatio vel remissio patris facta filio de vultu fructu bonorum aduentitiorum ipsi patri pertinenti statim valet & efficitur irreuocabilis, ibi num. 16. & 17.

Donatio facta à parte filio famil. absq; iuramento valet statim attento iure regio respectu tertij & quinti licet possit reuocari præterquam in tribus casibus hic relatis, ibi nu. 30.

Donatio à patre filio vel inter virum & vxorẽ, vel à prelato de rebus ecclẽsiæ ob benemerita valet. r. par. c. 5. nu. 1. & nu. 2. quod benemerita hæc debent esse artificialia vel officialia, & non sufficiunt obsequialia.

Donatio facta à prelato cum consensu capituli de redditibus prædiorum ecclẽsiæ propter benemerita, ad hoc vt valeat debet vere constare de bene meritis & seruitijs ibi. n. 17. & n. 18. sufficere quoad forum cõscientiæ, q; benemerita & seruitia sint vera licet de eis non constet.

Donationis simplicis & ob benemerita differentia ibi. nu. 29.

Donatio ob benemerita non potest reuocari in quantitate permisi. ibi. nu. 30.

Donatio ob benemerita non reuocatur ob ingratitudinem ibi. nu. 31.

Donatio ob benemerita non reuocatur nauitate filiorum ibi nu. 32.

Donatio & priuilegia concessa à principe ob remunerationem transeunt in cõtractu & sunt irreuocabilia ibi. nu. 34.

Donatio facta concubinæ vel meretrici regulariter valet & tenet. r. par. c. 6. nu. 1.

Donare prohibiti cõcubinis suis, possunt eis donare pro bonis seruitijs & benemeritis ibi. n. 11. sed benemerita & seruitia probanda sunt hoc casu, quia alias non sufficit assertio personæ prohibitz donare ibi. nu. 12.

Donatio facta concubinis à personis prohibitis an firmetur iuramento ibi, nu. 13. & seq.

Donatio facta concubinæ à clerico, vel alia persona prohibita donare præbet viam & occasionẽ delinquendi si valeret, & quomodo præbeat ibi. nu. 16.

Donatio excedens quingentos solidos ad hoc vt valeat regulariter debet insinuari. r. par. c. 7. nu. 1.

Donatio hodie an valeat absq; insinuatione vsque ad mille aureos ibi. n. 3. & num. 4. quod aurei dicantur in proposito castellani aurei secundum communem practicam huius regni amplius de hac re. numer. 6 & 7.

Donatio si fiat apud acta etiam si excedat quingentos solidos non requirit insinuationẽ ibi nu. 10.

Donatio

- Donatio absentis facta cum iuramento an possit ante acceptationem reuocari? remissio. 1. p. c. 8. num. 1. & num. 2. an idem sit dicendum in pollicitatione, differentia assignatur inter pollicitationem & pactum, item & conuenientia.
- Donatio facta ab eo, qui liberos non habebat reuocatur natiuitate filiorum postea natorum & eius ratio assignatur. 1. part. c. 9. numer. 1.
- Donatio non reuocatur natiuitate liberorum quâdo donans tempore donationis de liberis cogitauit ibi. numer. 3.
- Donare non potest filios non habens in præiudicium legitimæ filiorum postea nasciturorum ibi. numer. 4.
- Donatio licet non reuocetur ipso iure natiuitate liberorum quando pater de eis cogitauit tempore donationis, filij tamen postea nati habent remedium aduersus illam donationem querelæ inofficiose donationis ibi. numer. 5.
- Donatio facta filio nato in casu. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. natiuitate aliorum filiorum reuocatur tantum pro legitima eorum parte ibi. num. 11. & nu. 13. dicitur idem esse si præd. donatio fiat filie vnice stante statuto, qd stantibus masculis, filia foemina non succedat & de huius ratione agitur, & dicitur idem esse in donatione facta filie naturali tantum, tempore, quo legitimi non extabant.
- Donatio facta vnico filio tempore, quo alij non extabant, natiuitate ipsorum reuocatur tantum pro eorum legitima deducto tertio & quinto omnium bonorum, quæ vltra legitimam debent remanere filio priori, cui facta fuit donatio ibi. numer. 14.
- Donatio facta extraneo ab eo, qui liberos non habebat tempore donationis, natiuitate ipsorum non reuocatur in totum sed pro quatuor partibus, remanente quinta parte donatario prædicto ibi. numer. 18.
- Donatio perfecta inter viuos potest reuocari per donatorem ex causa ingratitudinis secus per ipsius heredem, & quinque causæ ingratitudinis referuntur. 1. part. c. 10. num. 1.
- Donatio reuocari potest si donatarius non seruat conditiones donationis ibi. numer. 2.
- Donatio ob ingratitudinem an possit reuocari, non obstante pacto, vel clausula in contrarium in donatione apposita, & an cum iuramento præd. pactum & clausula confirmetur declaraturque. l. regia. 67. tit. 18. par. 3. nu. 56.
- Donatione reuocata propter ingratitudinem an fructus percepti sint restituendi ibi. nu. 7. & 8.
- Donatio omnium bonorum præsentium tantum, de iure communi valet & tenet. 1. par. c. 11. nu. 1.
- Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum nihil valet ibi. numer. 2.
- Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum non valet etiam respectu præsentium tantum ibi. numer. 3.
- Donatio hæreditatis post mortem donantis an valet ibi. numer. 4.
- Donatio omnium bonorum præsentium tantum hodie non valet de iure regio ibi. num. 5.
- Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum facta ecclesie vel pio loco bene valet & tenet ibi. num. 7. & an ecclesia vel pius locus teneatur hoc casu ad alimenta præstanta ipsi donatario, & ad ipsius debita persoluenda ibi. numer. 8.
- Donatio omnium bonorum facta in causam dotis an valet ibi. numer. 9. & 10.
- Donatio omnium bonorum tam præsentium quàm futurorum an firmetur iuramento? qd non ibi. nu. 11. idem etiam in donatione omnium bonorum reciproca inter coniuges ibi. nu. 12.
- Donatio omnium bonorum præsentium tantum firmatur iuramento ibi. numer. 13.
- Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum referuato donatori vsufructu eorum pro toto tempore vitæ suæ an valet? ibi. num. 14.
- Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum an valet quando donans in ipsa donatione reseruauit sibi aliquam quantitatem ex qua possit testari ibi. numer. 15.
- Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum mobilium & immobilium valet & tenet maxime si adijciatur clausula vbiq; existentium ibi. nu. 16. quod procedit & habet locum quando donans habet aliquam iura & actiones de quibus possit testari alias secus ibi. numer. 18.
- Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum mobilium & immobilium iurium & actionum non valet ibi. nu. 19. idem est etiam si non exprimat in donatione iurium & actionum, si tamen id constiterit ex mente donantis ibi. nu. 20.
- Donatio causa mortis reuocatur per poenitentiam & expressam voluntatem donatoris, 1. part. c. 12. nu. 1.
- Donatio causa mortis non potest reuocari quoties in ea adijciatur clausula quod non possit reuocari ibi. nu. 2. & an hoc casu possit donator poenitere, si modo totius voluntatis poeniteat ibi. num. 3.
- Donatio causa mortis omnium bonorum præsentium & futurorum adiecta clausula qd reuocari non possit, non valet irrevocabiliter tanquam inter viuos

- viuos, sed vt donatio causa mortis ibi. nu. 4.
- Donatio causa mortis an possit reuocari quoties in ea adijciatur generalis clausula qua donator promittit omnia & singula in donatione contenta attendere & obseruare & in aliquo non contrahere. ibi. nu. 5.
- Donatio causa mortis adiecto pacto de non reuocando & iuramento efficitur irrevocabilis. ibi. num. 7.
- Donatio facta ab infirmo non videtur facta causa mortis sed inter viuos, nisi mortis fiat mentio in ipsa donatione ibi. nu. 18.
- Donatio etiam facta ab infirmo præsumitur in dubio inter viuos nisi fiat mentio mortis ibi. num. 19.
- Donatio facta mentione mortis licet sit causa mortis, hoc intelligitur nisi contrarium appareat ex voluntate donatoris, scilicet, qd sit inter viuos donatio, & coniecturæ quibus id constat ponuntur remissio. ibi. nu. 20.
- Donare causa mortis an possit adultus habes curatorum. 1. par. c. 13. nu. 6. & seq.
- Donatio causa mortis prout est in fieri æquiparatur cõtractibus, sed postquam est iam facta æquiparatur vltimis voluntatibus. ibi. nu. 7.
- Donare causa mortis an possit mulier, & minor si per statutum non possint contrahere sine consensu duorum propinquorum, ibi. nu. 8. & nu. 9. qd mulier coniugata hodie sicut non potest contrahere absque licentia viri, ita nec donare causa mortis.
- Donatio causa mortis ab adulto facta sine sui curatoris autoritate an firmetur iuramento. ibi. num. 10.
- Donationis præsumptionem ad excludendam potius debet capi præsumptio per quã actus reddatur inutilis. 1. par. c. 27. nu. 4.
- Donatio inter patrem & filium in potestate bene valet ex causa dotis vel augmenti ipsius. 1. p. c. 41. nu. 8.
- Donatio facta in poenam mutationis aut reuocationis testamenti non valet. 2. par. c. 1. nu. 3.
- Donator cõuenitur in quantum facere potest deducto ne eget & ære alieno. 3. par. c. 15. n. 19.
- Donator alicuius rei potest ante traditionem eam alteri obligare vt pote dñs ipsius, ibi. nu. 23.
- Dotare extraneus non potest mulierem in præiudicium liberorum nisi tantum respectu quinti, quia hoc casu dotis datio siue promissio ab eo facta est mera liberalitas respectu ipsius. 1. part. c. 9. num. 7.
- Dotis promissio siue datio ampla in fauorem filie vnice facta, tempore, quo alij filij non extabant an reuocetur per filios postea natos, non tantum pro legitima eorum parte, sed etiam respectu quinti? ibi. nu. 19.
- Dos data alicui non potest reuocari ex causa ingratitudinis. 1. par. c. 10. nu. 4.
- Dos an sit causa pia. 1. par. c. 11. nu. 9. & 10.
- Dotē accipere pro marito potest alius & se obligare pro restitutione ipsius. 1. par. c. 21. nu. 9.
- Dotis cõstitutio facta alij quam filie dicitur me radonatio etiam si fiat à fratre, 3. part. cap. 15. nu. 26.
- Duo rei debendi an possint pro dote reddenda cõstitui, & quomodo hoc intelligatur. 1. par. c. 21. nu. 10.
- Duobus reis debendi in solidum constitutis, ad hoc vt vnus quisq; eorum teneatur in solidum requiritur qd renuntiet aucth. hoc ita de duobus reis cũ similib. quod possunt facere. 1. par. c. 23. nu. 9. hodie. l. regia ordinamēti tenentur in solidum etiam si dicto iuri non renuntient ibi. nu. 10.
- Duo specialia admittuntur fauore causæ piæ. 1. par. c. 64. nu. 12.

E.

- Ecclesia an possit prouocare ad diuisionem. 1. part. c. 58. numer. 10.
- Aedilitium edificum est iustissimum & tamen pacto euentis potest renuntari. 1. part. c. 16. numer. 43.
- Emptor primus in cuius fauorem venditor constituit se ei nomine possidere præfertur secundo cui etiã realiter traditio rei sit facta. 1. part. c. 30. num. 5.
- Emptor primus cui facta fuit venditio rei sub cõditione cum clausula constituti an præferatur secundo cui pendente dicta conditione fuit eadem res vendita & tradita si postea verificetur conditio primi? remissio. ibi. nu. 6.
- Emptor primus in cuius fauorem fuit appositum pactum de non alienando cum hypotheca speciali præfertur secundo etiam si traditio fiat ipsi ibi. nu. 7.
- Emptor primus præfertur secundo quando secundo sciuit primam venditionem, & in fraudem eius emit ibi. nu. 8.
- Emptor tenetur stare colono si pro securitate locationis iuramentum intercedat cum hypotheca bonorum. 1. par. c. 39. nu. 7.
- Emptor licet solenniter & cũ omnibus requisitis denūtiat venditori litem motã adhuc tenetur causam sequi. 1. par. c. 61. nu. 8. & 12.
- Emptor bonũ aduocatum assumere debet in causa sibi mota vt agere possit de euictione & quomodo hoc intelligatur ibi. nu. 9.
- Emptor si ob suam absentiam cõdemnatus fuit non agit de euictione ibi. nu. 13.

Emptor

Emptor victus potest agere de euictione, etiam si non denuntiauerit venditori litem motam si denuntian di necessitas remissa sit. ibi. n. 15.

Emptor an teneatur de euictione quando notorium est rem esse euicentis ibi. nu. 18.

Emphyteota ecclesie biennio cessans soluere pensionem, priuati vero triennio cadit ab emphyteosi nisi moram purget. i. parte. c. 31. nu. 1. in censuario secus ibi. nu. 9. & nu. 12. de ratione differentie remissioe

Emphyota postquam incidit in commissum propter non solutionem factam debito tempore, intra quod tempus possit moram purgare ibi. num. 1. & quid si ante decem dies commissi sit res alienata alteri ibi. nu. 5.

Emphyteota ecclesie, qui iurauit soluere pensionem, si non soluat an cadat à iure suo & possit expelli non expectato biennio ibi. num. 7. & num. 8. ponitur quaedam limitatio.

Episcopus potest reuocare suum vicarium etiam si iurasset illum non reuocare. i. part. c. 1. n. 86.

Episcopus an possit aliquo casu dare licentiam ut matrimonium contrahatur absque parrocho & testibus. i. par. c. 51. nu. 23.

Episcopus non potest dispensare contra concilium non data sibi facultate dispensandi. ibi. num. 24.

Episcopus non potest alienare etiam cum iuramento in præiudicium dignitatis. i. p. c. 52. n. 7.

Episcopus vel capitulum non potest numerum canonicorum iuramento firmatum, vel à sede apostolica confirmatum restringere vel augere. i. part. c. 65. nu. 5.

Episcopus licet possit dispensare aduersus propriam constitutionem etiam sine causa, hoc tamen fallit quando constitutio esset iurata, quia debet esse differentia inter absoluentem & absoluentem. i. par. c. 69. nu. 1.

Episcopus an possit fideiubere. i. par. c. 72. n. 4.

Episcopus etiam lite mota coram iudice seculari potest cogere partem & etiam iudicem seculari ad obseruantiam iuramenti. 3. p. c. 10. n. 4.

Episcopus, qui malitiose distulit electionem siue receptionem primi nominati admittit ut patronus variet, tenetur (si postea secundo contulerit beneficium) primo nominato prouidere beneficium competens, quod ab eo potest primus nominatus petere, 3. p. c. 13. num. 7.

Episcopus si sine causa recuset instituere presentatum à patrono, qui quidem patronus perseuerat in eadem voluntate, presentatus potest agere contra episcopum ut eum instituat ibi. n. 8.

Aequalitas est seruanda inter liberos in successione & collationibus. i. par. c. 4. nu. 13.

Error post conclusum in causa non potest probari sed bene potest reuocari quando nihil venit probandum. i. part. c. 4. num. 14.

Error potest allegari contra instrumentum habens clausulam guarentigiam ibi. nu. 28.

Erroris exceptio est legitima ad hoc ut possit opponi aduersus executionem instrumenti guarentigij ibi. nu. 29.

Error non potest probari post conclusum in causa sed bene potest reuocari confessio quando nihil venit probandum. 3. par. c. 8. nu. 2.

Aes alienum omne deducendum est prius, quando frater conuenit ad præstationem dotis, quam promissit forori in casu, quo eam dotare non tenebatur, quia alias non videtur donare. 3. par. c. 15. n. 26.

Aes alienum posterius non deducitur de re, vel quã titate donata tradita vel soluta ibi. nu. 33. nec de donatione ob causam, vel remuneratoria ibi. nu. 34. quod intelligitur quando datur ob causam respicientem fauorem dantis & recipientis, secus si fauorem recipientis tantum respiciat, sicut in dotis promissione facta ab extraneo, qui non tenetur dotare ibi. n. 35. ite debet intelligi quãdo donatio ob causam concernentem etiã fauorem dantis non excederet ipsam causam quia alias in excessu cum sit mera donatio præfertur omne aes alienum.

Exceptio altiorum indagari debet requires probanda ultra decem dies non admittitur per il. regias aduersus executionem, & quomodo hoc intelligatur. i. part. c. 2. nu. 15.

Exceptio nullitatis potest opponi aduersus executionem instrumenti guarentigij, licet prius fuerit intentata principaliter per viam actionis si in continenti probetur. nu. 2.

Exceptio vsuraria non impedit executionem instrumenti guarentigij iurati ibi. nu. 34.

Exceptio dilatoria potest opponi post litem contestatam si postea oriatur. i. par. c. 23. n. 18.

Exceptio hæc quod contractus est sine causa potest opponi aduersus executionem contractus guarentigij. i. part. c. 47. nu. 5. & 15.

Exceptioni præscribitur quando ideo est exceptio quia est actio ut in exceptione compensationis contingit quia ita æque potest intentari principaliter per viam actionis, sicut per viam exceptionis. 3. part. c. 1. nu. 22.

Exceptio, quæ obstat cedenti non obstat cessionario. 3. part. c. 15. num. 30.

Exceptio declinatoria competens debitori aduersus creditorem non cõpetit contra cessionarium creditoris ex causa onerosa, ibi. num. 31.

Exceptio hæc nequis conueniatur ultra quam facere

facere potest opponi potest semper & quando documque etiam in executione sententia, ibi. num. 37.

Exceptio dominij an obstat contra agentem in terdicto quorum bonorum. 3. part. c. 19. n. 10.

Exceptionem dominij opposita contra agentem recuperandæ, si actor non contradicat bene potest iudex ferre sententiam super dominio ibi nu. 14.

Exceptio, dolo facis, &c. an obstat contra agentem remedio recuperandæ remissionem ibi. nu. 20.

Excusio principalis tantum debet fieri in bonis sitis in territorio & iurisdictione ubi reus habet domicilium, secus vero in sitis extra territorium ad hoc ut possit deueniri contra fideiussorem. i. p. c. 23. n. 4.

Excusio exceptio cum sit dilatoria debet opponi ante litem contestatam, & postea non potest opponi ibi. nu. 14. & non esse audiendos, qui hodie attentio iure regio post litem contestatam posse opponi hanc exceptionem affirmant ibi. nu. 15.

Excusio exceptio debet opponi specificè & clarè, ibi nu. 16.

Excusio legitime facta, si post litem contestatam superueniat alia bona, reo principali iã excusato, potest opponi exceptio excusiois post litem contestatam, & iterum debet fieri excusio in istis bonis. ibi. nu. 17.

Excusio an sit necessaria quando fideiussor iurauit obligationem & fideiussionem, ibi. num. 26.

Excusio exceptio est de apicibus iuris, ideo si omittatur potest nihilominus fideiussor agere actione mandati aduersus principalem ad recuperandum. quod pro eo soluerit & idem est in muliere omittente exceptionem Velleiani ibi. nu. 28.

Excusio non requiritur quando debitor constituit se instrumento possidere bona sua nomine creditoris, nam tunc si alienet, & intenteur remedium. l. fin. C. de acqui. possess. non vero hypothecaria non est opus vlla excusiois. ibi. nu. 32.

Executio imposita non incurritur etiam si non soluat debitum in termino prorogato nisi prorogatio fuerit facta de consensu iudicis. i. part. c. 49. nu. 11.

Executio non est facienda in stipendijs & in certis quibusdam rebus militum, alijs bonis exstitibus in quibus fieri possit. i. par. c. 17. num. 8. nec in præbendis clericorum, hoc est in eorum fructibus & stipendijs ibi nu. 8.

Executio solutionis rectè facta quia erat verè debitum, licet non ritè quia non fuit seruatus iuris ordo non retrahatur, nec spoliatus restituitur, agiturque de intellectu. l. fin. in fine. ff. quod met. caus. 3. part. c. 19. nu. 7.

Exhortans simpliciter alium ad electionem sepulturæ non interueniente promissione, voto, vel iuramento non incurrit poenas. cap. i. de sepult. in. 6. 2. par. ca. 4. nu. 14.

Extensio fieri debet quando per aliquam dispositionem, vel intellectum reducitur ad ius commune. i. part. c. 29. nu. 4. & c. 51. nu. 8.

Extraneus in præiudicium liberorum non potest dotare mulierem nisi tantum respectu quinti, quia hoc casu dotis datio, seu promissio ab eo facta, est mera liberalitas respectu ipsius i. part. c. 9. nu. 7.

Extraneus dans dotem non potest petere nec recipere satisfactionem à marito sicut neque vxor vel eius pater dans dotem hoc possit. p. i. cap. 21. num. 12.

Extraneus dotando videtur donare. 3. part. c. 15. num. 25.

F.

Fauiditas potius præsumitur quam donatio. i. par. c. 27. num. 3.

Fauorabilior est causa liberi arbitrij quam matrimonij, vel dotis. i. par. c. 59. nu. 2.

Fauore dotis, vel cuiuscumque cause pietatis non est locus poenitentia. ibi. nu. 7.

Fideicommissa relicta in minus solenni testamento non debentur à venientibus ab intestato nisi sit apposta clausula codicillaris. 2. p. c. 2. nu. 1.

Fideiussor, qui interuenit pro muliere nupta, vel pignus in contractu ab ea celebrato absque licentia viri sui, non tenetur nec valet. i. part. c. 1. n. 41.

Fideiussor mariti vendentis re dotalem tenetur ad interesse sicut ipse etiam maritus tenetur quando emptor fuit ignorans ibi. n. 103.

Fideiussor dotis conseruandæ, vel restituendæ an possit dari. i. par. c. 21. per totum.

Fideiussor cum renuntiatione iurata iuris prohibitiui ne scilicet fideiussores dotium dentur obligatus pro dote restituenda licet petat & obtineat relaxationem iuramenti remanebit tamen obligatus ratione iuramenti. ibi. n. 15.

Fideiussor, qui cum iuramento obligauit se pro dote restitutione tenetur quidem licet non renuntiauerit. d. iuri prohibitiuo ibi. nu. 16.

Fideiussor non potest obligari in plura præcipalis, quod si secus fiat, an in totum, vel pro excessu tantum inualidetur & sit nulla obligatio

gatio: r. p. cap. 22. num. 1.
 Fideiussor dicitur obligari in plusquam principalis ratione quantitatis, loci, temporis & causae ibi. nu. 2.
 Fideiussor ut teneatur in plusquam principalis pactum non valet ibi. nu. 3.
 Fideiussor obligans se cum iuramento in plusquam principalis tenetur ut fideiussor in quantitate principalis, & in excessu tanquam principalis, ibi. nu. 4.
 Fideiussor, qui prius iuravit non se obligare in plusquam principalis si postea obligetur cum iuramento in plusquam ipse principalis non valebit hae obligatio secunda etiam cum iuramento respectu excessus ibi. nu. 5.
 Fideiussor non potest conueniri praesente principali, nisi praecedente excusatione in ipso principali prima parte cap. 23. nu. 1. & quando dicitur praesens debitor principalis ibi. nu. 2.
 Fideiussor quando se obligat ut principalis simul cum principali debitor, secus si obliget se ut principalis, vel haziendo de deuda agena sua propria, quod est idem, separatim in alio instrumento, nisi fiat nouatio prioris obligationis, ibi. nu. 8. & 11.
 Fideiussor indemnitatis potest opponere exceptionem excusationis post litem contestatam, ibi. nu. 19.
 Fideiussorum & possessorum citatio requiritur ad excusationem faciendam in principali debitor, ibi. nu. 20.
 Fideiussor indemnitatis licet renuntiet beneficio defideiussoribus potest petere ut fiat prius excusio in principali, ibi. nu. 22.
 Fideiussor magistratus vel alterius officialis publici auctoritate & utilitate est fideiussor indemnitatis, & ideo licet renuntiet excusationi poterit petere ut fiat prius excusio in principali debitor ibi. nu. 23. hoc fallit si talis fideiussor renuntiet beneficio excusationis & omnibus alijs beneficijs & legu auxilijs ibi. nu. 24.
 Fideiussor simplex obligans se cum iuramento non habet beneficium excusationis ibi. nu. 27.
 Fideiussor indemnitatis licet iuret suam obligationem non amittit beneficium excusationis ibi. nu. 29.
 Fideiussor indemnitatis renuntians cum iuramento beneficio excusationis non potest eo uti ibi. nu. 30. & limitatur nu. 31.
 Fideiussor debet continere causam, iuramento tamen sine causa bene confirmatur. r. p. capit. 47. nu. 2. & 14.
 Fideiussor potestatis qui tantum interuenit pro

tempore officij assignato in prouisione regali non tenetur pro tempore postea prorogato. r. part. cap. 49. num. 16.
 Fideiussor contractus gesti ab incarcerato, eo casu, quo non valet, non obligatur, quod si soluat an possit repetere. r. part. c. 57. n. 1. & 12.
 Fideiussor ad hoc ut habeat actionem contra principalem pro quo soluit an sufficiat quod constet de solutione per instrumentum in quo continetur confessio creditoris de recepto, an vero debeat vere constare de solutione. r. part. cap. 63. n. 12.
 Fideiubere quilibet potest pro altero regulariter r. part. c. 72. nu. 1.
 Fideiussor eius, personae, quae tantum in quantum facere potest condemnanda est deducto ne egeat non gaudet hoc privilegio quia est personale. 3. par. cap. 15. num. 13.
 Fideiussor socij, qui non tenetur ultra quam facere possit, gaudebit hoc privilegio si tanquam defensor necessarius sui principalis suscipiat iudicium nomine rei principalis ibi. d. ca. 15. tertij partis. nu. 14. & 17.
 Fideiussor gaudebit beneficio, principali tantum concessio, si ei denuntiet, ut suscipiat in se iudicium, & id faciat principalis, quando fideiussor soluendo pro reo habiturus esset regressum contra principalem, alias secus ibi. nu. 15.
 Filius famil. quando renitente patre ad hae reditatem sibi delatam compellendus est pater per iudicem ut praestet filio licentiam ut iudicium suscipere possit. r. part. c. 1. nu. 47.
 Filius famil. an possit donare patri suo cum iuramento, vel absque eo. r. part. c. 4. nu. 9.
 Filius velatus (vel filia velata) qui in vita patris non petijt ab eo dona sua aduentitia nec usum fructum eorum, imo passus est patrem uti frui, an post mortem patris possit, usum fructum, quo pater potitus fuit, praecipuum sibi a cohaeredibus petere, vel non, eo q visus fuerit donare? ibi. nu. 10. & sequentibus.
 Filius famil. si viuente & patiente patre potiat ut usufructu patris, alij haeredes mortuo patre non poterunt petere a praed. filio illum usum fructum ibi. nu. 11. & nu. 15. quid econtra & nu. 26. & 27. de ratione differentiae.
 Filius post mortem patris potest petere a cohaeredibus suis fructus perceptos per patrem ad ipsum filium spectantes ibi. nu. 18.
 Filius an possit petere a fratribus patris communis, cohaeredibus, sibi emendari damnū, quod pater fecit bona aduentitia dilapidando & consumendo ibi. nu. 20.
 Filius luca propria expendens pro communi familia,

milis, sustentando patrem & fratres in mortuo patre possit repetere illam pecuniam a fratribus pro rata ibi. nu. 23.
 Filius patri obsequium & reuerentiam debet non operas. r. par. c. 5. n. 3.
 Filius famil. ex omnibus causis tanquam pater obligatur, & ob id agi cum eo poterit ubi quomodo hoc intelligatur ibi. nu. 6.
 Filius, qui diu administravit bona paterna dum pater esset senex & alij fratres minores an post mortem patris possit petere salariū sibi praestatum dum praecipuum pro tempore administrationis ibi. n. 7. & n. 8. casus in quo id petere potest.
 Filius Rusticus, qui in agro patris laborabat bobus vel ligone, patri pleno iure quaerit de rigore, ibi. nu. 9.
 Filius emancipatus potest ab haeredibus patris petere salarium pro seruitio, quod impedit, ipse patri & eius bonis in vita ipsius, quando illud seruitium est considerabile, & aestimabile & ad id filius non tenebatur. ibi. n. 10.
 Filius naturalis idem petere potest ibi. n. 11.
 Filius, qui seruiuit matri idem petere potest, ibi. nu. 12.
 Filius suus, qui aliquid ex hereditate paterna amouerit vel elauerit amittit beneficium abstentionis suis concessum. r. par. c. 16. n. 16.
 Filius famil. qui cum iuramento renuntiauit Senatufconsulto Macedoniano si soluat an possit repetere id, quod soluit. r. p. c. 43. n. 3.
 Filius famil. accipiens mutuum contra prohibitionem Senatufconsulti Macedoniani, inero iure ad id reddendum obligatur tam ciuilitate quam naturaliter. ibi. n. 4.
 Filius famil. non potest simpliciter absque iuramento renuntiare Senatufconsulto Macedoniano ibi. nu. 5.
 Filius famil. qui mutuum recepit an teneatur in foro animae id reddere ibi. nu. 6.
 Filius vel filia, cui factum est pactum de meliorando ex causa matrimonij si iuravit liberare parentes ab illo pacto an teneatur iuramentum seruare. r. p. c. 59. nu. 12.
 Filia etiam hodie potest in testamento meliorari ex causa matrimonij, ibi. nu. 15. fallit si tempore, quo fit melioratio in testamento, iam est contractatum de matrimonio filiae & matrimonij ratione melioratio fieret vel donatio in testamento, ibi. n. 16.
 Filia ratione matrimonij per contractum inter vivos non potest hodie meliorari in minore etiam parte quam tertio & quinto, ibi. n. 17.
 Filia an esseatur dotis nomine meliorata quando quis habet plures liberos filium masculum melio-

rauit & dotis nomine constituit ut melioratio masculo facta deducatur ex legitimis aliorum filiorum & non ex legitima filiae, quam tunc nuptui dat ibi. nu. 19.
 Filius qui accepta parte bonorum a patre, iuravit non petere ab eo de caetero alimenta, hoc non obstante poterit ea petere si laborat inopia. 3. p. c. 3. n. 7.
 Filio petenti alimenta non potest obijci quod vendat proprietatem in qua pater habet usum fructum ut se aliat. 3. p. c. 15. n. 12.
 Fortior est metus carceris iniusti quam alius qui cunque extra carcerem inferatur, & ratio huius assignatur. r. p. c. 57. n. 21.
 Frangenti fidem fides frangitur eidem, & quomodo hoc intelligatur. r. p. c. 10. n. 3.
 Fraternalitas dicitur in iure aequalitas, quia inter fratres seruanda est aequalitas. r. p. c. 3. n. 22.
 Fratres diuidentes non possunt sibi inuicem remittere fideicommissa non inspectis nec cognitibus verbis testamenti. 3. p. c. 2. n. 4.
 Fraus omnis & metus cessat coram iudice, vel saltem non praesumitur interuenire. r. p. c. 7. numer. 11.
 Fructus omnes & aliae res lucratae constante matrimonio acquiruntur de iure regio aequaliter inter virum & uxorem, r. p. c. 1. n. 101.
 Fructus percepti an sint restituendi reuocatione donatione propter ingratitudinem, r. par. ca. 10. nu. 7. & 8.
 Fructus percepti per eum, cui tradita sunt maioris facta per viam vltimae voluntatis seu donationis causa mortis erunt percipiendi, sequuta postea reuocatione ipsius, r. p. c. 12. nu. 14.
 G.
 Generalis renuntiatio haereditatis futurae non comprehendit legitimam renuntiationis. r. p. c. 19. nu. 1. idem in patre renuntiante, ibi. nu. 2. & quid si iuramento firmetur ibi. nu. 3. & 4.
 Generalis renuntiatio omnis beneficij legum an comprehendat Velleianam, r. part. c. 20. n. 8. & ponitur casus in praesentia contingens circa hoc nu. 9.
 Generalis renuntiatio casuum fortuitorum an valeat, cum alijs circa materiam vide. r. part. cap. 2. per totum.
 Generalis renuntiatio remediorum, quibus quis posset venire aduersus contractum non tollit remedium. l. 2. C. de rescind. vendit. cum similibus. r. par. c. 26. nu. 1. specialis autem renuntiatio sic, ibi. nu. 2. & 3.
 Gomezius arguitur ex illimans promittentem cum iuramento non reuocare procuratorem, non posse illum reuocare, r. p. c. 1. n. 83.

H.

Habens regulam pro se fundatam habet intentionem suam in casibus non expressis nec determinatis. 1. p. c. 1. n. 64.

Habens mandatum ad exigendum potest recipere solutionem. 1. p. c. 50. nu. 3.

Habens duo, vel plura instrumenta diuersis temporibus eadem de re facta ex utroque; re habere dicitur, dummodo omnia ex se valeant. 1. p. ca. 63. nu. 3.

Habitus pro confesso, & condemnatus quia non fuit litem contestatus infra nouem dies a lege regia assignatos potest appellare a tali sententia, & in appellatione probare contrarium, & sic obtinebit. 3. p. c. 8. n. 8.

Hæres cõuentus a legatarijs negans sufficere bona ad legata persoluenda, tenetur id probare ad hoc ut habeat locum falcidia, quod probat eo ipso, quod asserit eum tot bona habere & non plus, nam qui eum plura habere dixerit tenetur probare. 1. p. ca. 1. n. 23. & n. 27. hoc procedere quando hæres conficit inuentarium.

Hæres donatoris, si velit reuocare donationem a defuncto factam, sufficit si dicat donantem non habuisse alia in bonis tempore donationis, & contrarium dicere tenetur illud probare ibi. n. 26.

Hæres socij continuans societatem cum cæteris socijs videtur eam renouare. 1. p. c. 48. n. 2.

Hæredum appellatione an omnes in infinitum comprehendantur ibi. n. 9.

Hæredes extranei, item necessarii, sui etiam & necessarii, an præsumantur scire contenta in testamento vel codicillis. 3. p. c. 2. n. 12. 13. & 14.

Hæredes iurantis non possunt conueniri coram iudice ecclesiastico ex iuramento defuncti, quia ipsum iuramentum ad eos non transit respectu periurij. 3. p. c. 12. n. 7.

Hypotheca alicuius rei, cui primo constituitur etiam sine traditione præfertur secundo, etiam si ei sit tradita possessio. 1. p. c. 30. n. 2.

Hypotheca expressa facta per maritum pro retributione dotis incipit a tempore promissionis & contracti matrimonij etiam ante traditionem dotis, & inde fit optima illatio. 1. par. ca. 46. n. 10.

Homagium ita firmat meliorem sicut iuramentum. 1. p. c. 12. nu. 17.

Homines, vulgo dicti de armis non possunt cubicinis suis donare. 1. p. c. 6. n. 10.

I.

Iactare suum nemo præsumitur nec soluere sciens indebitum. 1. p. c. 27. n. 2.

Iactat arguitur, eo quod dixerit glossam. c. licet mulieres de iur. iur. lib. 6. c. 1. n. 82.

Ignorantia non est probabilis nec tolerabilis in facto proprio nisi factum sit implicitum & intricatum. 3. p. c. 18. n. 1.

Ignorantia facti de tempore loquendo, antiquo vel diuturno est tolerabilis, ibi nu. 2. quod dicitur in proposito longum vel modicum tempus, antiquum, vel diuturnum relinquitur arbitrio iudicis, ibi nu. 3.

Ignorantia est tolerabilis in facto proprio propter multitudinem negotiorum ita quod post mentem præsumitur iusta obliuio. ibi. n. 4.

Ignorantia in facto proprio tolerabilis est quando tractatur de damno vitando, ibi nu. 5.

Ignorantia in facto proprio de antiquo non est probabilis, quando factum est arduum & notabile, ibi. n. 6.

Ignorantia in facto proprio de antiquo non est tolerabilis quando factum est obligatorium alteri, ibi nu. 7.

Ignorantia in facto proprio de antiquo non est tolerabilis quando ad est iuramentum in facto illo, ibi nu. 8.

Incertitudo vitiat omnem dispositionem. 1. p. c. 64. nu. 1.

Inconueniedo, vel exigendo alicuius in quantum facere potest suspicatur quantum ex eius patrimonij finibus potest redigi, non vero quantum ex vocatione rerum rediget. 3. p. cap. 15. nu. 10.

Implementum vnius partis in contractibus vitro citroque obligatorijs etiam innominatis constituit alteram partem in moram absque interpellatione alia. 1. p. c. 56. n. 11.

Inducias, seu saluus conductus maioris partis creditorum, licet noceat minori parti, non tamen nocet nec comprehendit debitum iuratum. 1. par. c. 65. n. 1.

Indebitum solutum ex causa iudicati an repeti possit per conditionem sine causa. 3. par. cap. 7. nu. 5. & sequentibus, & quod possit repeti quando præcessit dolus aduersarij. 3. p. cap. 6. nu. 7.

Infirmus dum curatur si promittat medico, vel chirurgo certam quantitatem pecunie procuratione valet promissio. 1. par. c. 57. nu. 30. re clamante tamen postea promissore debet satisfari curatio per iudicem adhibitis peritis in arte, seruatis, quæ hic dicuntur, ibi. n. 31.

Infirmus an possit committere electionem sepulchri alij & quid iuris, si committens ante quam commissarius declaret decedat. 2. p. c. 4. n. 30.

Infirmus.

Infirmationis donationis forma ponitur & practica hodierna. 1. par. c. 7. nu. 9. & 12.

Infirmatio non potest fieri coram tabellione & testibus tantum, sed & coram iudice fieri debet, ibi nu. 13.

Infirmatio donationis potest fieri per procuratorem, & est bona cautela ut in ipso instrumento donationis detur potestas infirmandi ibi nu. 14.

Infirmatio donationis fieri non potest coram iudicibus pedaneis, scilicet, alcaldes de aldea, ibi nu. 15.

Infirmatio fieri debet coram iudice maiore illius loci, quod fit, & non coram alijs, ibi numero. 16.

Infirmationem non excusat clausula, quod si donatio excessit quingentos solidos tot sint donationes quot summa, ibi nu. 17.

Instantia in causis civilibus, criminalibus, & arbitrarijs quanto tempore duret, & an possit prorogari & alia in materia. 3. par. c. 5. numero. 1. & sequentibus.

Instantia appellationis non currit appellanti interueniente compromisso, vel expresso consensu partium ad id, quando terminus ille præfigitur instantiæ tantum, secus vero si præfigitur iurisdictioni iudicis ita ut post terminum non remaneat iudex, ibi nu. 15.

Instrumentum guarantee primæ anni locationis expresse, non habet executionem paratam pro anno tacite reconductionis. 1. par. c. 49. nu. 13.

Instrumenta habentia paratam executionem non debent exequi quando dies certa est apposta cum pacto quod ante diem certificationis debeat fieri per actorem, quoniam illud pactum reddit terminum conditionalem. 1. par. c. 56. nu. 6.

Iniustus possessor etiam est citandus ad restituendam suam possessionem alteri, qui dicit se spoliatum, nisi quando iudex de facto immisit alii quem in possessionem non citato possessore quia tunc facilis esse debet ad restituendam possessionem spoliato etiam sine citatione possidentis nunc. 3. par. ca. 19. nu. 19.

Intellectus. 1. in rebus, C. de iur. dot. examinatur 1. par. c. 1. nu. 9.

Intellectus. 2. alteri, in situ. de inutilib. stipul. 1. par. c. 36. nu. 7.

Interesse, quod succedit in obligationibus facti potest peti iure actionis. 1. par. c. 39. nu. 2.

Intrans possessionem quasi sibi iam traditam, cum tamen non sit tradita, eam acquirat de nouo. 1. par. c. 49. nu. 20.

Interpellatio debet fieri quando in obligatio non est appositus dies; alias non potest fieri executio debiti neque fiet condemnatio ex pensarum; 1. par. c. 56. nu. 2. & 3. sufficit interpellatio extrajudicialis præterquam in obligato officio iudicis tantum, ibi nu. 7. & 9.

Interruptio præscriptionis facta contra principalem an noceat fideiussori ignoranti & non citato. 3. par. c. 1. nu. 36.

Iudex quando in iudicio non est probatus valor rei ex officio suo debet estimare, 1. par. ca. 1. numer. 30. & quomodo debeat fieri liquidatio quando fuit specificatus valor rei in petitione & examinati fuerunt testes super eo, facta condemnatione in eo, quod postea liquidatum fuerit ibi nu. 31. & quando liquidatio fieri potest per processum iudex non debet id ad alios remittere, ibi nu. 32.

Iudex potest ex officio nulliter agentem repellere etiam si pars non opponat, & idem poterit facere iudex in executione petita contra mulierem nuptam ex contractu ab ea celebrato absque viri sui licentia, quia licet mulier, id non opponat iudex ex officio poterit repellere agentem, ibi nu. 37. & 38.

Iudex secularis exequens instrumentum habens paratam executionem, si sciatur quæstionem vsurariam dicti contractus pendere coram iudice ecclesiastico, & sibi ab eo inhibeatur ne amplius procedat super executione donec quæstio vsuraria terminetur an teneatur super sedere? 1. par. c. 2. numer. 9. & 11. & an cautela quædam Ferratij circa hoc fit vera? ibi nu. 24.

Iudex secularis quando remittit iudici ecclesiastico causam non potest illi terminum assignare, intra quem cognoscat, partibus autem intra quem se præsentent potest, ibi nu. 16. & nu. 17. quod iudex secularis hoc casu poterit ad vltiora procedere si pars intra illum terminum non se præsentauerit.

Iudex secularis non tenetur se inhibere ab executione instrumenti contractus, qui dicitur vsurarius, pendente tantum lite apud ecclesiasticum super absolutione a iuramento, ibi numer. 25. & numer. 26. quo remedio succurratur hoc casu iudici seculari si ab ecclesiastico excommunicetur.

Iudex secularis an possit procedere in causa, iudice ecclesiastico, qui fecit inhibitionem pronuntiantem super incidenti vel præiudiciali quæstione, & reuocante inhibitionem si ab hac sententia appelletur, ibi nu. 33.

Iudex quis sit competens in causa vsurarij? ibi nu. 1.

Ll 2 num.

numer. 33.
Iudicandum est in regno secundum consuetudinem curiæ regis, r. par. c. 7. num. 8.
Iudex ordinarius, cuiusque loci ubi petitur debitum à nobili, vel accusatur nobilis de delicto est competens ad cognoscendum de quaestione incidenti nobilitatis ad hoc ut nobilis non detineatur in carcere pro debito civili, vel ne torqueatur in causa criminali, l. part. c. 16. numer. 7.
Iudex laicus cognoscens de vniuersitate bonorum, cognoscit etiam de iure patronatus ibi in uoluto, nulla facta mentione eius in libello neque in sententia, ibi nu. 8.
Iudex si sibi visum fuerit potest vbi cunq; imo post conclusum in causa partes ipsas interrogare pro eruenda veritate, ibi nu. 66.
Iudex secularis an possit compellere ad obseruatiã iuramenti præcipue de mandato iudicis ecclesiastici, r. par. c. 34. nu. 7.
Iudex iurã seruare statuta non tenetur seruare, quæ sunt contra libertatem ecclesiasticam, l. par. c. 38. num. 7.
Iudex an teneatur de necessitate iudicare secundum statuta licet non sint in iudicio producta, ibi nu. 13. & quid si neque allegata sint? l. par. c. 70. nu. 2.
Iudex potest supplere ex officio suo partibus etiam in iuris quando est metus ne incidat in periculum puta quia iurauit seruare statuta, l. par. c. 70. num. 1.
Iudex tenetur supplere in ijs, quæ sunt consuetudinibus notoriæ, & quomodo hoc intelligatur, ibi nu. 3. & sequentibus.
Iudex licet possit supplere in consuetudine notoria non allegata nec probata, debet tamen se informare de illa saltem sumariè, ita ut exactis constet de ea, si autem consuetudo non est notoria debet solenniter probari, ibi nu. 7.
Iudex potest sententiam ferre in causa etiam post lapsum termini instantiæ si per statutum est imposita poena iudici non sententiant in incertum terminum, item quando reus confessus est. Item quando fertur sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, 3. part. cap. 5. numer. 11.
Iudex incompetens ratione causæ principalis potest alteram partem, si ius dictauerit in expensis condemnare, ibi nu. 21.
Iudex laicus potest clericum coram se laicum conuenientem condemnare in expensis si clericus succumbat, ibi nu. 22.
Iudex incompetens quia iurisdictione sua expirauit, potest condemnare in expensis, & declarare

re appellationem esse desertam, & transactam sententiam in rem iudicatam etiam parte non petente, ibi nu. 23.

Iudex non impeditur super tota quantitate causæ pronuntiare, si tempore ferendæ sententiæ summa reperitur maior quam prima facie videbatur, ibi nu. 27.

Iudex ratione dubij cognoscit & pronuntiat vltra iurisdictionem suam ordinariam, ibi numer. 28.

Iudex quis sit competens ad obseruatiã iuramenti? 3. par. c. 12. nu. 5.

Iudex ecclesiasticus erit competens in causa feudali quando contractus feudi est iuratus ad obseruatiã ipsius, ibi nu. 8.

Iurisdictionis sufficit quod in principio sit fundata licet in calculo ferendæ sententiæ aliquid appareat, quod à principio esset obstaculum iurisdictionis, 3. par. c. 5. nu. 26.

Iurans non reuocare procuratorem constitutum ad resignandum & renuntiandum beneficium ex causa permutationis non potest eum reuocare, l. part. capitul. r. numero. 84. licet posset eum reuocare simpliciter constitutum, ibi numer. 80.

Iurans non contrarietate per instrumentum informam cameræ ante præstitum consensum re signationi, & confirmationem superioris huiusmodi propositum reuocare potest, ibi numer. 85.

Iurans soluere vsuras tenetur eas soluere & potestã poterit repetere, l. par. c. 2. nu. 1.

Iurans soluere in pecunia numerata non poterit vti beneficio auth. hoc nisi debitor. C. de solu. præterquam in casu hicposito, l. part. c. 29. nu. mer. 5.

Iurans soluere pecuniam sibi mutuatam potest opponere intra biennium exceptionem non numeratæ pecuniæ, quod & in dotis causa procedit, l. par. c. 37. nu. 1.

Iurans stare sententiæ alicuius potest ab ea appellare si in ipsa grauetur, ibi nu. 25.

Iurans soluere certam pecuniæ quantitatem ad certum terminum, prorogato sibi termino à creditore non incidit in periculum si non soluat in primo termino. l. part. ca. 49. numer. 9.

Iurans tamen termino prorogationis si non soluat erit periurus licet fuisse si prorogatione non facta in primo termino minime soluisset, ibi nu. 10.

Iurans non alienare res ecclesiæ in consulto Romano Pontifice non poterit alienare cum consensu legati etiam de latere, quia appellatione Romani Pontificis non continetur legatus de latere,

latere, nisi in ijs, quæ speciali commissione Papæ legatus exercet, l. pa. cap. 52. nu. 6.

Iurans præsumitur certioratus & deliberatus accedere ad actum super quo iurat, l. part. ca. 71. num. 5.

Iurans se non facturum aliquod melius opus, vel bonum, quod tamen facere non tenetur peccat quidem iurando, non tamen peccat iuramentum seruando, sed multo melius faciet si non seruet, l. par. c. 72. num. 6.

Iurans aut vouens se nunquam futurum episcopum, tenetur non procurare, sed instante necessitate electus potest acceptare, ibi nu. 9.

Iurans, vel vouens sepulturam in aliqua ecclesia tenetur iuramentum, vel votum seruare nisi noua causa superueniat, 2. par. c. 4. nu. 13.

Iurans soluere creditori suo, qui tempore iuramenti erat creditor in alia manu creditoris sui, & debita erant hinc inde compensabilia, non poterit compensare, sed tenetur præcise soluere, & sic adimplere iuramentum, 3. part. cap. 6. num. 7.

Iurans soluere debitum, non habens aliã vnde soluatur potest compensare liquidum & illud, quod est aliã compensabile sine metu periculum, ibi nu. 8.

Iuramento non confirmatur contractus alienationis rei dotalis de iure civili, l. part. cap. 1. numer. 93.

Iuramentum viri de non contrarietate quando alienauit fundum dotalem, non impedit quin ipsemet maritus nomine vxoris, & ad ipsius vtilitatem & interesse illum repetere possit, ibi nu. 96.

Iuramentum licet olim iure civili non valeret contra prohibitionem. l. hodie valet & tenet de iure canonico seruando etiam in foro civili, l. par. c. 3. nu. 8.

Iuramento confirmatur pactum reciprocum de futura successione inter priuatos, ibi nu. 20.

Iuramento an confirmetur assensio bene meritorum in personis prohibitis donare, l. part. c. 5. numer. 20. & 22.

Iuramento an confirmetur donatio facta concubinis à personis prohibitis, l. p. cap. 6. num. 13. & sequentibus.

Iuramento an renuntiare possit in sinuationi donationis, l. par. c. 7. nu. 2.

Iuramento an renuntiare possit. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. l. par. c. 9. n. 8.

Iuramentum appositum donationi in casu dicto. l. si vnquam operatur vt donans videatur de liberis cogitasse, ibi nu. 9.

Iuramento an confirmetur pactum, vel clausu-

la apposta in donatione, quod propter ingratitudinem non possit reuocari donatio, l. pa. ca. 10. nu. 6.

Iuramento an confirmetur donatio omnium bonorum, presentium & futurorum etiam reciproca inter coniuges? quod non, bonorum tamen presentium donatio bene roboratur iuramento, ibi nu. 10. l. 2. 13.

Iuramento cum pacto de non reuocando adiecto in donatione causa mortis efficitur ipsa irreuocabilis, prima parte, capitulo. 12. numero. 7.

Iuramentum simpliciter appositum super donatione causa mortis, non adiecto pacto de non reuocando an efficiat eam irreuocabilem? ibi numer. 9.

Iuramentum simpliciter appositum super donatione inter patrem & filium facta, non adiecto pacto de non reuocando non efficit eam irreuocabilem, ibi nu. 10.

Iuramentum appositum in melioratione tertij & quinti, siue fiat in contractu inter viuos siue in testamento quid operetur? ibi numer. 11. 12. 13. & 16.

Iuramento an firmetur donatio causa mortis ab adulto facta sine sui curatoris auctoritate, l. p. cap. 13. num. 10.

Iuramento renuntiare an possit legi præcipiente ne vltra decimam partem bonorum mariti detur in arthris? l. p. c. 14. nu. 2.

Iuramentum attento iure regio non potest apponi in contractu artharum excedente decimam partem cum renuntiatione legis Tauri vel fori, ibi nu. 4.

Iuramento firmatur datio seu promissio vestij vel iocalium ab sponso sponsæ vltra octauam partem dotis, ibi nu. 5.

Iuramentum operatur vt actus valeat, etiam si lex prohibeat eum, addito decreto irritanti, ibi numero. 6.

Iuramento non firmatur melioratio tertij & quinti facta filiarum per contractum inter viuos ratione dotis vel matrimonij, ibi nu. 14.

Iuramento excedi non potest dispositio. l. hac edictali. C. de sec. nupt. quæ taxat dotem ab vxore secundo marito dandam, ibi nu. 5.

Iuramento non confirmatur nec irrevocabilis sit confessio dotis receptæ facta à marito constante matrimonio, l. p. c. 15. n. 3.

Iuramento an confirmetur renuntiatio mariti beneficij, quod habet ne ab vxore in solidum conueniatur, l. p. c. 16. n. 47.

Iuramento an firmetur renuntiatio nobilitatis? ibi nu. 62.

Iuramento calumnie renūtiari minimè potest, nec ex cōsuetudine præscripta remitti potest, ibi nu. 64.

Iuramentum calumnie si bis non petatur, licet omittatur hodie de iure regio non annullatur processus, quia tacite etiam omitti potest, ibi numer. 65.

Iuramento bene confirmatur renuntiatio facta cap. Odoardus de solut. quando promittitur non contravenire nec allegare illud, 1. par. ca. 17. num. 35.

Iuramento an firmetur renuntiatio cessionis bonorum, 1. par. c. 18. num. 4.

Iuratum pactum, quo quis se obligat ad carcerem bene valet alias non ibi nu. 5.

Iuramento promittens solvere an possit vti cessione bonorum? ibi nu. 6.

Iuramento an confirmetur fideiussio mulieris ita q̄ opponi non possit Velleianum, 1. par. c. 20. num. 2.

Iuramento non potest renūtiari iuri prohibitorio ne scilicet fideiussores dotium dentur, 1. par. c. 21. nu. 14.

Iuramentum fideiussores an tollat beneficium excussionis? 1. par. c. 23. nu. 26. & 27. & seq.

Iuramentum adiectum in generali renuntiatione casuum fortuitorum, ad quos casus extendatur, 1. par. c. 24. num. 11.

Iuramento an confirmetur renūtiatio simplex de futuro? 1. par. c. 25. nu. 2.

Iurata renūtiatio, l. secundæ. C. de rescinden. vend. valet, 1. par. c. 26. nu. 4.

Iuramentum venditoris de non contraveniendo non excludit enormissimam læsionem ibi num. 7.

Iuramento an confirmetur renūtiatio cōdictio nisi indebiti? 1. ca. 27. nu. 5.

Iuramentum decisorium delatum à reo actori impedit repetitionem indebiti, ibi nu. 6.

Iuramentum creditoris non delatum à debitore non impedit repetitionem indebiti soluti virtute dicti iuramenti, ibi num. 7. & 8.

Iuramentum efficit pactum de quo in l. si conuenient. ff. de iuris. omni. iud. irreuocabile, 1. par. c. 28. num. 9.

Iuramentum intelligitur rebus sic stantibus, 1. par. c. 29. nu. 6. & c. 71. num. 6.

Iuramento an firmetur contractus prodigi, cui bonis interdicitum est per iudicem, 1. par. ca. 32. num. 6.

Iuramento an firmetur pactum legis commissoria in pignorbust, 1. par. c. 33. numer. 2. & 3. & quid quando præcessit primum iuramentum de non apponendo pacto legis commissoria

in pignorbust, ibi nu. 5.

Iuramento an firmetur pactum nudum de iure civili & canonico, 1. par. cap. 34. nu. 1. & 2. & quid de stipulatione non solenni? ibi num. 4. & 5. hodie sine dubio de iure regio oritur, ibi num. 6.

Iuramentum in cōtractibus innominatis an impediatur pœnitentiam, 1. par. c. 35. nu. 2. & 3.

Iuramentum potest remittere pars in cuius fauorem est præstitum, ibi nu. 4.

Iuramentum cōfirmat stipulationem alteri per alterum factam, 1. par. c. 36. nu. 4.

Iuramentum operatur vt pœna conuentionalis possit exigi ultra interesse, & quomodo hoc intelligatur? ibi nu. 11.

Iuramentum regulatur secundum naturam contractus super quo interponitur, & ipsam fortitur, 1. par. c. 37. nu. 2.

Iuramentum assumit naturam actus primordiale, non vero accidentalem, & secundum conditiones & qualitates actus debet intelligi, & quæ dicantur naturalia, & accidentalia cuiuscunq; actus, ibi nu. 3.

Iuramentum appositum super receptione pecunie mutuo datæ tollit exceptionem non numeratæ pecunie, ibi num. 8.

Iuramento an possit exceptioni non numeratæ pecunie renūtiari? ibi nu. 10.

Iuramentum de non expellendo conductorem à locatione durante tempore ipsius, intelligitur nisi in solutione cessauerit eo tēpore, quo si deficiente iuramento cessasset expelli posset, ibi nu. 11.

Iuramento, vel dicto alicuius promittens stare de expensis vel interesse, si lædatur ex dicto, vel iuramento illius potest petere reductionem ad arbitrium boni viri, ibi nu. 16.

Iuramentum adiectum reductionis ad arbitrium boni viri renuntiationi, habet tacitam conditionem si æque arbitratus fuerit, quod procedit etiam si adiecta sit pœna, & dictum in cōpromisso, siue æque siue inique arbitratus sit, & quod possit de iure cuiusque partis dare alteri, ibi num. 17. & 18.

Iuramentum de seruandō statuta ecclesiæ tam edita quàm edenda, non extenditur ad statuta moribus vtentiū non recepta, vel per contrariam consuetudinem abrogata, & alia similia ponuntur, 1. par. c. 38. nu. 14. & casus practicus circa hoc ponitur, nu. 15.

Iuramento an firmetur venditio facta à minore in fauorem sui administratoris, 1. par. c. 40. nu. 3. & sequentibus.

Iuramento an firmetur actus, qui non est contra

bonos mores naturales, sed ciuiles tantum ibi num. 4.

Iurata confessio erronea potest reuocari vsq; ad sententiam, ibi nu. 8.

Iuramenti absolutio est petenda & impetranda antequam minor agat contra liberationem generalem iuratam à se factam administratori suo, ibi num. 26.

Iuramentum eius, qui reddit rationes, ad probandum q̄ non sunt in fraudem conscriptæ quando sufficiat? ibi nu. 27.

Iuramentum efficit vt inter patrem & filium cōstitutū sub ipsius patris potestate oriatur obligatio efficax de iure canonico ex contractu inter eos gesto, 1. par. c. 41. num. 5.

Iuramento an possit renūtiari Senatufconsulto Macedon. per filium fam. 1. par. c. 43. numer. 1. & sequentibus.

Iuramento an firmetur actus à iure prohibitus in odium creditoris? ibi numer. 2.

Iuramentum an suppleat defectum causæ requisitæ in cōtractibus? 1. par. c. 47. nu. 14.

Iuramentum facit tenere societatem in personam hæredum, 1. c. c. 48. num. 9.

Iuramentum partium prorogantium terminum compositionis, eo iam elapso, facit ipsum valere meliori modo, quo potest, 1. par. cap. 49. numer. 8.

Iuramentum an efficiat matrimonium clandestinum de præsentibus, vel saltem vt valeat tanquam sponsalia de futuro? 1. par. cap. 51. numer. 26.

Iuramentum de ducendo aliquam in uxorem an efficiat de iure communi & hodie quod per traditionem ad domum contrahi censetur matrimonium de præsentibus, ibi num. 37.

Iuramentum de non alienando sine Papæ licentia non continet solita alienari nec casum necessitatis, si superior adiri non potest. 1. par. c. 52. numer. 4.

Iuramentum hoc de non alienando simpliciter præstitum continet tantum bona cathedralis ecclesiæ, ibi num. 5.

Iuramentum testatoris operatur ac si dixisset uolūta uerba habere effectū omni modo quo possunt, 1. par. c. 54. num. 16.

Iuramentum operatur præsentiam donatarij ibi num. 19.

Iuramentum est relaxandum propter enormem læsionem mulieris obligantis se cum iuramento pro marito, 1. par. c. 55. num. 7.

Iuramentum habet vim interpellationis & sic constituit debitorem in mora absque interpellatione, & quomodo hoc intelligatur, 1. par. c. 56. num. 12.

Iuramento an confirmetur contractus nullus ceterati, 1. par. c. 57. nu. 18. & sequentibus.

Iuramento an confirmetur contractus metu factus? ibi num. 19.

Iuramento non firmatur matrimonium vi celebratum, nec iurans tenetur illud obseruare, ibi num. 22.

Iuramento non firmantur ea, quæ principaliter prohibentur ob publicam utilitatem, 1. par. c. 58. num. 15.

Iuramentum de non reuocando procuratorem si sit aduersario præstitum, & per notarium acceptatum nomine omnium, quorum interest, an possit hoc casu reuocari procurator, præcipue in causa matrimoniali? ibi num. 17. & 18.

Iuramento an firmetur pactum de quo in l. Pactum, quod dotali. C. de pact. 1. par. c. 59. n. 5.

Iuramentum an habeat vim scripturæ publicæ in casu. l. 22. Taur. ibi nu. 9. & sequenti.

Iuramentum in cōtractu coram testibus tantum celebrato appositum an possit probari testibus, ita q̄ iurans possit compelli per iudicem ecclesiasticum ad obseruantiam contractus, stante statuto q̄ contractus excedens certam summam non possit probari nisi per scripturam? ibi nu. 10.

Iuramento non firmatur melioratio prohibita in casu. l. de Madrid, ibi nu. 20.

Iuramentum habet vim clausulæ rato manente pacto, imo plusquam ea operatur, scilicet, in famiam in contraveniente. 1. par. cap. 60. numer. 10.

Iuramentum an excuset à denuntiatione fienda venditori per emptorem vt teneatur de euictione, 1. par. c. 61. num. 19.

Iuramentum an tollat beneficium euictionis, si non soluatur pretium, vel pars pretij ad tempus constitutum? ibi nu. 20.

Iuramentum, transactio nec alia quæcunq; renuntiationi non debet extendi ad incogitata, ibi num. 21.

Iuramentum decisorium appositum in cōtractu habet exequutionem paratam, 1. par. cap. 62. num. 2.

Iuramentum confirmatorium appositum in cōtractu an habeat exequutionem paratam? ibi num. 3.

Iuramentū habet vim nouationis, & quomodo hoc intelligatur, 1. par. c. 63. nu. 10. & 15.

Iuramentum habet vim solutionis fictæ, & quomodo hoc intelligatur? ibi num. 11. & 15.

Iuramentum habet vim confessionis, quia censetur confiteri ille, qui detulit iuramentum

quicquid iurabitur esse verum, ibi nu. 13.
 Iuramentum habet vim acceptilationis, effectū sententiæ, & vim litis contestationis, & pacti obligatorij, ibi nu. 14.
 Iuramentum operatur vt dispositio, super qua adijcitur extendatur ad incogitata de iure secus ad incogitata de facto, exempla ponuntur hic. 1. par. c. 71. num. 7.
 Iuramentum ad hoc vt præiudicet sufficit quod sit super facto licet iurās in specie ignoret ius, quod ex facto oritur, ibi nu. 2.
 Iuramentum tunc non extenditur ad incogitata quando non est cogitatum in specie neq; in genere, secus si generaliter fuit tantum cogitatum, ibi nu. 3.
 Iuramentum operatur vt censeatur iurās magis deliberate accedere ad actum faciendum & censeatur cogitare omnes casus in genere, qui in illo negotio saltem in genere poterant considerari, ibi nu. 4.
 Iuramentum de non fidei iurando, vel mutando, vel elemosynam dando, nisi illi qui fuerit in extrema necessitate, vel de non intrando religionem, vel ordines sacros non suscipiendo, nec episcopatum acceptando, & similia an obliget, 1. par. c. 72. num. 5.
 Iuramentum adiectum in tutelis per tutores habet effectū specialis clausulæ, quod defensionem subibunt & c. 1. par. c. 73. nu. 3.
 Iuramentum habet in se clausulam derogatoriā ita vt secundum testamentum iuratum reuocet primū, in quo adest clausula reuocatoria secundi, licet in secundo non fiat mētio disti primi testamenti. 2. par. c. 1. nu. 7.
 Iuramentum habet vim clausulæ codicillaris. 2. par. c. 2. nu. 2. plures ampliaciones ponuntur, nu. 3. limitationes. nu. 4.
 Iuramentum adiectum testamento facit actum valere meliori modo, quo potest ibi nu. 5.
 Iuramentum facit valere actum meliori modo quo possit, quatenus verba ipsius iuramenti in ferre possunt, nec vero similis mens iurantis repugnat, nec consensus deest, ibi nu. 8.
 Iuramentum facit valere actum meliori modo, quo possit, dum modo actus ille habeat eam solennitatem, quæ est necessaria ad effectum illum, quem ex iuramento deducere volumus. ibi nu. 9.
 Iuramentum habet vim transfusionis vnius dispositionis in alteram, ibi nu. 10.
 Iuramentum habet vim expressi, ibi nu. 11.
 Iuramentum habet vim specialis renuntiationis. ibi nu. 12.
 Iuramentum habet vim specialis consensus, &

quo ad certitudinem attinet magis operatur quam simplex clausula omni meliori modo & c. ibi nu. 13.
 Iuramentum operatur effectum clausulæ specificatæ vbi adest consensus, qui requirebatur pro forma vt interueniret specialiter, & non interuenit, sed generaliter, ibi nu. 14.
 Iuramentum habet vim geminati actus, ibi numero. 15.
 Iuramentum etiam in contractibus facit valere actum meliori modo quo potest, ibi nu. 16.
 Iuramentum interpositum super actu indiuiduo efficit vt actus censeatur diuiduus vt fortitur effectum in illa parte, in qua valere potest, ibi nu. 19.
 Iuramentum operatur vt verba dubia testatoris, an velit testari necne, inducant dispositionem, ibi nu. 20.
 Iuramentum habet in se clausulam derogatoriam. ibi nu. 21.
 Iuramentum non videtur interpositum per hanc clausulam, vt actus valeat meliori modo quo possit. 2. par. c. 3. nu. 9.
 Iuramentum in testamento appositum habet vim clausulæ vt actus valeat meliori modo, quo potest, etiam si in eo non relinquatur filijs legitima titulo institutionis, ibi nu. 10.
 Iuramentum decisorium perpetuat actionem vbiq; per litis contestationem perpetuat aliam secus. 3. par. c. 1. nu. 4.
 Iuramentum decisorium extraiudiciale habet eandem virtutem vt interrumpat prescriptionem & perpetuet actionem. ibi numero. 8. & sequentibus.
 Iuramentum promissorium, seu confirmatorium non impedit prescriptionem debiti in terminis. l. 6. titu. 15. lib. 4. nouæ recopilat. regie ibi nu. 15. Auilesius circa hoc arguitur, & saluatur eius opinio certo modo, num. 17. opinio Auenda. eodem modo saluatur, ibi nu. me. 18. Didacus Perez eodem modo intelligendus, ibi nu. 19. Petrus Dueñas de eodem arguitur, ibi nu. 20.
 Iuramentum decisorium an sicut perpetuat actionem contra principalem, perpetuet etiam contra ipsius hæredes, ibi nu. 38.

Iura-

Iuramentum de non transigendo non valet nec est seruandum, 3. p. c. 3. nu. 10.
 Iuramentum adiectum transactioni factæ post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam de nõ contraveniendo operatur vt faciat valere transactionem omni meliori modo, quo potest, 3. part. c. 4. num. 6.
 Iuramentum & herba Bethonica, habet eandem virtutem ac si in transactione & compromisso esset adiecta clausula, non obstantē re iudicata, ibi nu. 7.
 Iuramentum est sicut herba Bethonica ad omnia mala, bona, ibi nu. 9.
 Iuramentum non mutat forum, sed addit forum foro, 3. p. c. 12. nu. 3.
 Iuramentum non transiit ad hæredes iurantis respectu perijurij, & ideo ipsi non possunt conueniri coram iudice ecclesiastico ex iuramento defuncti, ibi num. 7.
 Iuramentum apponi prohibetur iure regio in contractibus maiorum de se validis ne iurisdicatio regalis minuatur, ibi nu. 9.
 Iuramentum hodie. l. Regia in compromissis apponi potest, 3. par. c. 14. nu. 6.
 Iuramentum, quod tantum accessit ad confirmationem contractus non operatur vt remissio in eis locum habeat, 3. parte, capitulo. 16. numero. 16.
 Iuramentum impedit moram purgari, 3. p. c. 17. numero. 2.
 Iuramentum facit actum aliam paruam, arduam & notabile, ad hoc vt in eo non cadat iusta obliuio, 3. p. c. 18. n. 9.
 Iura omnia loquentia in matrimonio, vel de marito & vxore habent locum vbi contractus cõ iugalis præcessit etiam non sequuta copula, 1. part. cap. 51. nu. 2.
 Iura recopilata ab Imperatoribus Romanis nõ dicuntur apud nos iura, sed dicta sapientum, 1. p. c. 73. nu. 2. & 3. par. c. 14. nu. 5. vbi quando possunt in iudicio allegari & sequenda sint.
 Iure Regio deficiente potius recurrendum est ad ius canonicum, quam ad. l. Imperatorum Romanorum, 3. p. c. 17. nu. 8.
 Ius ciuile licet non possit tollere ius diuinum, illud tamē potest distinguere & declarare, 1. p. cap. 1. num. 73.
 Ius publicum priuatorum pactis mutari nõ potest, 1. p. c. 16. num. 57.
 Ius patronatus ecclesiasticum non potest vendi, bene tamen transit cum vniuersitate vendita nulla facta mentione de eo, 1. part. capitul. 42. numero. 4.
 Iusta causa non excusat à pœna conuentionali,

nisi iusta causa præcedat à difficultate vera, quæ in hoc consistit, vt debitor possibilem apud se diligentiam adhibuerit, 1. part. c. 44. numero. 5.

L.

Laicus conueniri debet regulariter coram iudice laico & pœna laici conuenientis laicum coram ecclesiastico super rebus profanis ponitur in. 3. p. c. 12. nu. 2.
 Laicus ratione iuramenti à se præstiti in contractu efficitur de foro iudicis ecclesiastici, ibi numero. 2.
 Laicus efficitur de foro ecclesiæ ratione voti, ibi numero. 10.
 Legatum incertum valet hodie fauore animæ & causæ piæ etiam si in certis personis legetur, 1. par. c. 64. num. 10.
 Legatum in testamento si tradatur postea legato rio per testatorem an per eundem possit reuocari, 1. part. c. 12. nu. 15.
 Legatum factum ei tanquam debitum, qui capere non potest nisi vsque ad certum modum & quantitatem, non valet tanquam debitum nisi probetur debitum nec vt legatum, in quo non est capax ipsius, 1. part. capitulo. 3. numero. 9.
 Legatario an incumbat onus probandi quod res sibi legata non excedat quintum bonorum defuncti an vero hæredibus ipsius defuncti quæ excedat si ipsi id contendant, 1. par. capit. 1. numero. 25. & iudicium aitoris in casu occurrenti circa hoc num. 29.
 Legibus fori iudicandum non est nisi probato earum vsu, 1. parte, capitulo. 3. numero. 25. lege introduci potest, quod mulier non possit testari sine interuentu duorum cõsanguinorum, 1. part. cap. 13. num. 5.
 Legi non abrogatur per non vsu, sed per contrarium vsu, 1. part. c. 14. num. 10. legis falcidie beneficio indignus est, qui id egerit vt fideicommissum intercidat, & qua pœna puniatur hæres occultans aliqua bona hæreditaria, 1. par. cap. 16. numero. 17.
 Legis ratio quando est generalis, decisio vero particularis, ratio pro lege habetur & non restringitur per decisionem quæ loco exempli est, ibi numero. 19.
 Legis fin. C. de non numerata pecun. resoluitur grandis difficultas, 1. part. cap. 37. nu. 4. & ibi deficit consensus ideo iuramentum non firmat actum, ibi nu. 5.
 Leges, quæ semper sunt in viridi obseruantia,

INDEX.

- & non requiritur probari earum vsum debet recipi à populo alias non obligant, 1. pa. c. 38. num. 9. & nu. 10. ponuntur differentia inter leges & statuta.
- Leges fori allegant vel statuta loci incumbit probatio earum vsum nisi in duobus casibus hic positis & cuius vsum probatio sufficiet, ibi num. 11.
- Legitima de iure Digestorum debet filio relinqui honorabiliore titulo institutionis, 2. parte, capit. 3. numero. 1. & quibus rationibus, numero. 4. & quid de iure canonico, ibi numero. 3. & quid de iure. C. numero. 5. & quid de iure authenticorum, numero. 6.
- Leges, quæ dicunt alimenta debere moderari secundum qualitatem patrimonij debent intelligi respectu fructuum, non autem respectu valoris, 3. p. c. 15. num. 11.
- Lex, si quis maior. C. de transactio. habet locum non solum in transactio iurata in qua loquitur, sed etiam generaliter vbicunque obligationi accedit iuramentum, 3. part. capitul. 17. numero. 4.
- L. si in fine. ff. quod metus causa intelligitur, 3. p. cap. 19. num. 7.
- L. 28. 6. tit. 13. lib. 4. nouæ recopilationis intelliguntur & concordantur, ibi numero. 8.
- L. 1. tit. 17. libro. 8. ordinamen. vet. intelligitur 3. parte, capitulo. 16. numero. 2.
- L. penult. ff. de iure doti. intelligitur, 3. par. c. 15. numero. 32.
- L. Nefennius in princip. ff. de rei iudi. intelligitur, ibi numero. 29.
- L. ex promissione in princip. ff. de actio. & obligatio. intelligitur, ibi numero. 28.
- L. 1. 6. titu. 23. part. tertia, intelligitur, 3. parte. c. 8. numero. 6.
- L. admonendi in prima parte. ff. de iure iurand. intelligitur, tertia parte, cap. 7. nu. 14. & præcedentibus.
- L. ampliore. §. fina. C. de appellatio. intelligitur, 3. p. c. 5. nu. 25. & seq.
- L. propterandum. §. fina. C. de iudi. procedit etiã in ecclesia, quia ipsa (sicut nec minor) non refutitur aduersus instantiam tetricianij lapsam nisi in subsidium eius administratoris, vel procuratore non existente soluendo, ibi numero. 18.
- L. cum hi. §. eam transactionem ibi quæ idcirco fit vt quis representatam pecuniam consummat. ff. de transactio. intelligitur, tertia parte. c. 3. numer. 3.
- L. 2. C. de rescind. vendi, an habeat locum in transactio. 3. p. c. 2. n. 24.
- L. de his. ff. de transactio. practicata in Pinciano prætorio, tertia parte, c. 2. nume. 5. & ibi numero. 7. quod procedit etiam in testamento nuncupatio.
- L. amplius non peti. ff. rem rat. hab. intelligitur, 3. part. cap. 1. num. 35.
- L. 3. tit. 13. lib. 3. ord. vet. intelligitur, ibi nu. 33.
- L. nec nos. C. de capti. & postli. reu. intelligitur, 2. part. cap. 5. num. 5.
- L. si. §. donec. C. de iure delib. cum auth. vt cum de appellatione cognoscitur, §. sancimus. versic. post nouem collatio. 8. concordatur & intelligitur, 2. par. c. 4. num. 19. & 20.
- L. Papinianus. §. si quis mortis. ff. de inoffi. testa. intelligitur, 2. par. c. 3. nu. 2.
- L. cum pater. §. filius matrem. de lega. 2. intelligitur, 2. par. cap. 2. numer. 3.
- L. cum post. §. gener. ff. de iure doti. intelligitur & concordatur pluribus modis, 1. part. capit. 64. nu. 13. & seq.
- L. qui iurasse. §. si. ff. de iure iur. intelligitur, 1. pa. cap. 63. num. 15.
- L. 11. tit. 1. lib. 4. nou. recopila. intelligitur, 1. par. cap. 62. num. 5.
- L. si quis minor. C. de transactio. intelligitur. 1. p. c. 61. nu. 22.
- L. 22. Tauri, quæ est hodie. l. 6. tit. 6. lib. 5. nouæ reco. litera & intellectus, 1. p. c. 59. n. 8. & seq.
- L. cum quis decedens. §. codicillis. de lega. 3. intelligitur, 1. p. c. 54. num. 14.
- L. oratio. cum similibus. ff. de sponsali. declaratur, 1. p. c. 51. nu. 9. & seq.
- L. 7. tit. 14. part. 5. & l. 4. tit. 11. & l. 9. tit. 5. part. 3 intelliguntur, 1. par. c. 50. nu. 10. & seq.
- L. Lucius la. 2. §. tutelæ. ff. de adm. tut. intelligitur, 1. part. cap. 50. num. 7.
- L. 10. tit. 18. de los fiadores, lib. 3. fori intelligitur, 1. par. cap. 49. numer. 4. & 17.
- L. 2. ff. de iure iurand. procedit etiam in iuramento voluntario extrajudiciali, 1. p. c. 47. nu. 16.
- L. 2. §. illud. ff. de har. vel acti. vend. intelligitur, 1. par. c. 42. num. 3.
- L. placet. ff. de acquir. hare. non habet locum in dote aduentitia, 1. parte, capitulo. 4. 1. num. 7.
- Lex potest per circuitu tollere vires iuramenti, hoc est. præsumendo fraudè & simulationem in contractu quocumque licet lex nõ tollat iuramentu ipsu præsumitur simulatu, sicut contractus & vtrumque non valet, 1. part. c. 40. nume. 5.
- L. 4. tit. 5. part. 5. in versic. pero dezimos, ibi, fueras ende, an corrigatur per. l. 23. tit. 1. lib. 5. nouæ recopila. 1. par. c. 40. nu. 2.
- L. 3. tit. 26. lib. 3. nou. recopila. intelligitur, 1. part. cap. 37. num. 24.

L. fina.

INDEX.

- L. si. C. de non nume. pecun. procedit etiam de iure canonico, ibi nu. 6. & non est necessaria relaxatio iuramenti, ibi nu. 7.
- Lex non refutitur neque assinit stipulationi alteri per alterum facta, 1. p. c. 36. n. 5.
- L. 1. tit. 15. lib. 5. nouæ recopila. intelligitur, 1. p. c. 31. numer. 10.
- L. quoties. C. de rei iudi. remissiones, 1. p. c. 30. num. 3. & an procedat stante prima venditio ne iurata, ibi nu. 4.
- L. si cõuenerit. ff. de iuris. omni. iudi. intelligitur vt procedat quando vterq; paciscens mutauit voluntatem suam, 1. p. c. 28. n. 10.
- L. 2. C. de rescind. vendi. non habet locum in rebus venditis ab harede iussu testatoris certo aliquo pretio. 1. p. c. 26. n. 17.
- L. 71. Tauri, quæ est hodie, 10. tit. 11. lib. 5. nouæ recopila. intelligitur, ibi nu. 11.
- L. 2. C. de rescind. vend. an habeat locum si plures res simul vendatur pretijs tamè diuersis & in vnica earum contingat læsio vltra dimidiam an respectu illius competat beneficium dictæ. l. 2. ibi nu. 10.
- L. 1. §. ait prætor. ff. quorum legatorum intelligitur, 1. p. c. 25. nu. 5.
- L. 3. tit. 18. lib. 3. fori pluribus modis intellecta, 1. par. c. 23. n. 7.
- L. 1. & 2. C. ne fide. dot. det. intelligitur, 1. p. c. 21. num. 2. & 3.
- L. si. C. qui bon. ced. poss. intelligitur, 1. p. ca. 18. numero. 3.
- L. 9. tit. 16. lib. 5. nouæ recopila. intelligitur, & declaratur, 1. p. c. 17. nu. 28.
- L. nõ puto. ff. de iure fisci quomodo intelligatur, 1. par. c. 16. nu. 68.
- L. regia. præcipiens quod nobilis pro debito ciuili non incarceratione quotidie practicatur, 1. par. c. 16. nu. 5.
- L. 4. tit. 2. lib. 6. nou. recopila. declaratur & rationes ei assignantur, ibi nu. 67. & seq.
- L. hac edictali. C. de secũ. nup. dispositio taxas dotem ab vxore secundo marito dandam nõ potest etiam cum iuramento excedi, 1. part. cap. 14. n. 15.
- L. 2. tit. 1. lib. 4. nouæ recopila. intelligitur, ibidè numero. 3.
- Lex regia taxans quantitatem vestiu & iocalium, quæ spõs debet dari iustissime stabilita est, ibi. n. 8. & n. 9. q. dicta. l. seruanda fit in iudicio quoties petitũ fuerit & probatus excessus ipsius, neq; vltra spõsum in quo loquitur lex illa extenditur, ita q. socru vel extraneu non cõprehendit, ibi nu. 11. & 12.
- L. si. C. de non numer. pecun. loquitur & procedit quoties deest consensus, 1. p. c. 11. n. 8.
- L. cum precario. ff. de precat. quando procedet, 1. p. c. 12. n. 6.
- L. si vnquam. C. de reuo. dona. procedit & in foro conscientia, 1. p. c. 9. n. 20.
- Lex vel testator quãdo aliquid omisit, de quo si fuisset interrogatus disposuisset haberetur pro disposito, 1. p. c. 9. n. 2.
- L. 10. tit. 6. lib. 5. nouæ recopila. 1. p. c. 5. nu. 25.
- L. 9. tit. 1. lib. 5. nouæ recopila. 1. p. c. 4. n. 24.
- L. 1. tit. 8. lib. 5. nouæ recopila. limitatur, 1. part. c. 3. nu. 27.
- L. 8. titulo de las herencias, lib. 3. fori declaratur ibi nu. 17. & seq.
- L. 1. ff. de dona. int. vir. & vxo. ibidem nu. 4.
- L. 4. tit. 2. lib. 8. ordi. veteris & capitulum. 50. prætorum, quod hodie est. l. 36. tit. 6. libr. 3. nouæ recopila. intelligitur, 1. p. c. 2. nu. 37.
- L. ciuilis potest punire vsurarios, ibi nu. 36.
- L. 1. tit. 2. lib. 4. nouæ recopila. ibi nu. 30.
- L. 13. tit. 1. lib. 4. nouæ recopila. ibidem nu. 27. & 28. vbi declaratur & ponitur cautela ad euitãdum eius pœnas.
- L. si. C. de ordi. cog. ni. declaratur & ponitur concordia inter duas Innocentij doctrinas cõtrarias, ibidem nu. 19.
- L. si. ff. de peri. & com. rei vendi. declaratur, ibi numer. 8.
- Lex vel alia quælibet dispositio quando est introducta & fundatur duplici ratione licet vnacesset adhuc tamen sustinetur ex alia, 1. parte cap. 1. nu. 60.
- L. 2. tit. 3. lib. 5. nouæ recopila. procedit etiã si mulier nupta iurauerit contractum, quia non valet si viri sui licentia non interueniat, ibi numero. 34.
- L. si. ff. de pactis dotalibus & eius ratio & intellectus declaratur, d. 1. par. c. 1. n. 11. 12. & 13.
- Liber homo potest suas operas locare in perpetuum & an se vendere possit, 1. pa. c. 16. n. 39. 70. & 40.
- Licentia mariti requiritur ad hoc vt alienatio mulieris rei dotalis facta etiam cum iuramento valeat dict. 1. p. c. 1. nu. 33.
- Licentia viri adeo est necessaria ad contractus mulierum, vt alias facti vel celebrati sint nulli, & etiam si mulier sit condemnata, quia id non opposuit poterit in executione sententiæ opponere, ibidem nu. 33.
- Licentia viri ad contrahendum licet possit præstari pernitium, vel epistolam, cautius tamè est vt præstetur & apponatur in ipso instrumento alienationis vt de ea constet, ibidem numero. 43.

Licentia

Licentia viri non presumitur intervenisse nisi expresse concedatur, vel aliis de ea constet, ibidem nu. 44.

Licentia hæc an requiratur quotiescūq; mulier contrahit cum suo marito vel quando agit in iudicio contra ipsum ex aliqua iusta causa vel alimentorum vel dotis, ipso vigente ad inopiam & numeris seq. ibi. n. 26.

Licentia viri hodie requiritur in omni regni ad agendum pro omnibus bonis paraphernalibus, ibidem nu. 33.

Licentia viri an requiratur facto diuortio quo ad totam separationem & mutuam cohabitationem ad cōsuetudinem, ibidem nu. 54. & seq.

Licentia viri non requiritur ad contrahendum antequam velletur & vxor tradatur ad domum mariti testam si sint desponsati per verba de presenti si matrimonium non est copula consummatum ut ibidem nu. 58.

Licentia viri requiritur ad hoc ut sponsa de presenti carnaliter cognita licet non sit tradita ad domum viri contrahere possit vel stare in iudicio, ibi nu. 71.

Licentia viri prohibetur concubinæ suæ donare, 1. p. c. 16. n. 36.

Licentia viri in favorabilibus æquiparatur Doctori & gaudet privilegio concessio doctoribus ibi. nu. 7.

Licentia est non dimittere possessionem & si adstricta iussula contraditores, &c. 3. parte. c. 19. num. 6.

Liberatio vulgo dicta finiquito, si dicatur quod facta non viso libro rationum qui ex cōsequentiæ actus administratorij venit ostendens non valet etiam si habeat plures renuntiationes & poenæ adiectiones de non cōtrahendo, 1. p. c. 40. nu. 10.

Liberatio facta administratori civitatis nō valet nisi renitis libris rationū, 3. p. c. 2. n. 6.

Liquidatio valoris rei si potest fieri per processum iudex non potest ad alios remittere, 1. p. c. 1. num. 32.

Litis cōtestatio an debeat fieri animo prosequendi ad hoc ut actiones temporales fiant perpetuæ, 3. p. c. 1. nu. 3.

Locatori regulariter licet feruire per substitutū, 1. p. c. 16. n. 73.

Lucra quæ sita durante matrimonio communicantur inter virum & vxorem iure regio dummodo simul cohabitent ambo coniuges, 1. p. cap. 1. nu. 56. & c. 66. & c. 67. vbi singularis limitatio.

Lucra, quæ acquiruntur, cuius culpa factum est diuortium acquiruntur pro dimidia parte alteri

ri coniugi in separatione non culpato ibi numero. 61.

Lucrum cessans ab homine solito negotiari quādo peti possit & an à primo liceat id in pactū deduci ab homine solito negotiari & quatenus valeat hæc conuentio, 1. par. capit. 2. numero. 4. & 5.

Lucrum cessans potest peti ab vxore propter retardatam solutionem dotis, si probet soluta pecunia potuisse emere fundum, ibidem num. 6.

Lucrans aliquid in ludo etiam prohibito cum poena exteriori & lucri restitutione non tenetur in foro conscientiarum restituere dummodo fraus absit legeque ludi feruentur & ludentes liberam habeant administrationem eorum quæ ludunt etiam si lucrans sit clericus exceptis quibusdam casibus, 1. parte, capit. 53. numero. 2.

Ludens ad creditum quocunque ludo non tenetur soluere quod perdidit & si soluit potest repetere, & qui recipit tenetur in conscientia illud restituere etiam ante repetitionem, 1. p. cap. 53. nu. 1.

Ludens ad creditum & promittens cum iuramento soluere quod perdidit an teneatur soluere, ibi nu. 6.

Ludens ad creditum etsi omittens cum iuramento perdidit soluere an postquam soluerit possit repetere, ibi nu. 7.

Ludens ad creditum iurans non tantum soluere quod in ludo amiserit sed quod post solutionem non repetet illud an hoc non obstat potest repetere, ibi nu. 9.

Lusor repellitur à testimonio quando tempore testimonij ferendi consuevit ludere ibidem numer. 5.

M.

Maior viginti quinque annis iurans se non contrauenturum, contractui venditionis excluditur à remedio. l. 2. C. de rescindendo. 1. part. capit. 26. numer. 5. & an hoc casu venditor possit simpliciter agere ad supplementum iusti pretij, ibi nu. 6.

Mandatum est stricti iuris, 1. p. c. 50. n. 2.

Maritus potest ad libitū disponere de rebus quæ ponderem, numero, vel mensura consistunt in dotem datus licet ad tantundem teneatur soluto matrimonio, 1. p. c. 1. n. 7.

Maritus potest alienare res in dotem datas æstimatas ea æstimatione, quæ emptionem facit, siue mobiles, siue immobiles sint ibi nu. 8.

Maritum non sufficit vxorem verberasse ad rescindendum

rescindendum contractum nisi probetur id fecisse, ut talem contractum faceret, vel ei consentiret, ibi. n. 16.

Maritus in causa propria non potest sibi authorari, vel licentiam præstare mulieri, sed debet hoc casu præstari à iudice, ibi numero. 50.

Maritus potest præstare licentiam vxori ut contra ipsum agat in iudicio ob aliquam iustam causam, & ipso renitente iudex eam præstabit cum causæ cognitione, ibi numero. 51.

Maritus & vxor si simul contrahunt vel distrahunt cum alio tertio non requiritur licentia viri, ibi. n. 52.

Maritus non potest accusare vxorem quo ad amissionem dotis si ipsa à marito ob eius factum vitium fugiens adulterium commiserit, ibi nu. 57. 68. & c. 76.

Maritus non tenetur solum reddere dotem vxori, sed & alimenta præstare extra domum facto diuortio inter ipsos culpa viri, ibi numero. 69.

Maritus facti diuortio si nolit vxori licentiam præstare requisitus iudex cum causæ cognitione eam præstabit, ibi nu. 70.

Maritus nec eius vxor de iure ciuili possunt fundum dotalem alienare interueniente etiam consensu vxoris geminato post biennium, ibi num. 92. & num. 93. limitatur hoc tribus modis.

Maritus vendens rem dotalem licet ipse & eius fideiussores teneantur ad euictionem, respectu tamen vxoris nihil valet alienatio, & ideo vir etiam constante matrimonio potest petere fundum traditum emptori pro vtilitate & interesse ipsius vxoris in. d. 1. p. cap. 1. num. 94. & sequent.

Maritus potest indistincte repetere fundum dotalem à se alienatum ex persona sua ad vtilitatem vxoris, ibi numero. 97. & numero. 98. in quo versetur interesse mulieris in hoc casu.

Maritus licet sit aliis locuples & soluendo potest petere fundum dotalem à se alienatum ad vtilitatem, & interesse vxoris constante matrimonio, ibi nu. 100.

Maritus vendens fundum dotalem an sit obligatus ad illum tradendum etiam inuitus, ibi numero. 104.

Maritus non potest vxori suæ dare in arrhis postquam decimam partem bonorum neque legi id præcipiente poterit renuntiare, 1. parte, capit. 14. numero. 1. & num. 2. an

iuramento confirmetur vel renuntiare possit dictæ legi.

Maritus privilegium ne conueniatur vltra quā facere possit admittit si dolum commisit ne solidum solueret, prima parte, capit. 16. numero. 26.

Maritus non potest renuntiare beneficio, quod habet ne ab vxore in solidum conueniatur, ibi nu. 47. neque talis renuntiatio iuramento confirmatur, ibi nu. 49.

Maritus, qui negauit matrimonium contraxisse cum muliere ex cuius parte dos ab eo repetitur conuictus de mendacio in solidum est executandus, ibi nu. 72.

Maritus artifex, qui ex persona sua potest victum querere condemnatus in quantum facere potest tenetur cedere nominatim debitorum etiam si alia bona non habeat, 1. par. capit. 17. num. 15.

Maritus non tenetur dare fideiussores dotis cōseruandæ, neque restituendæ & de alijs in matrimonio, vide in. 1. parte. capit. 21. per totum.

Maritus an possit dare pignora vxori pro dote sua seruanda, & quomodo hoc intelligatur, ibi nu. 5.

Maritus soluto matrimonio bene potest dare fideiussores dotis restituendæ, imo eum tenetur dare, ibi nu. 7.

Maritus & eius filij an soluto matrimonio teneantur satisficere de dote restituenda adueniente termino & dilatione legali ipsis concessa ad dotis solutionem, ibi nu. 18.

Maritus non potest vocare ad diuisionem fundi dotalis in æstimati cum alio communis licet prouocare possit, prima parte, capite. 384. numer. 10.

Maritus an possit remittere pactum factum sibi & vxori suæ de eura meliorando, vel de alijs non meliorandis, 1. p. c. 59. n. 13.

Maritus vel alia persona, quæ non conueniatur vltra quam facere possunt, condemnatus in quantum facere potest si habet possessionem magni valoris & modici redditus, ex quo reditu vix viuere potest an cogatur illam vendere, 3. p. c. 15. n. 13.

Mala fides superueniens in quacunque temporis parte interrumpit præscriptionem de iure canonico, 3. p. c. 1. n. 31.

Matrimonium dicitur inter sponsos de presenti licet non velentur neque simul cohabitent, 1. p. c. 1. nu. 65.

Matrimonia contrahendi forma à sacro Concilio Tridentino tradita, 1. p. c. 5. 1. nu. 1.

Matrimo-

Matrimonio prohibito non censetur prohibita sponsalia quando est diuersatio prohibitionis in matrimonio, quæ in sponsalibus ibi numer. 11.

Matrimonio contracto in facie ecclesiæ defecto tantum, si alter coniugum sit conscius impedimenti secreti dirimentis matrimonii & ob tenta dispensatione contrahere iterum vult quomodo ei succurratur, ibi. n. 21

Matrimonii contractum coram paroco & duobus, vel tribus testibus etiam si deficient denuntiationes, vel fuerint remissa bene valet & tenet licet sic contrahentes & parochus deficientibus denuntiationibus non remisissis possint arbitrio ordinarij puniri, ibi nu. 25

Matrimonii iuratum contractum inter personas illegitimas sub conditione si papa dispensaret non est matrimonium adueniente etiã conditione subsecuta ratificatione, nec sponsalia vltimo modo ibi. nu. 32

Matrimonium de presenti inter illegitimas personas contractum sub conditione si papa dispensauerit vel inter personas legitimas sub alia honesta conditione adueniente conditione an sit matrimonium absque nouo consensu vel saltem valeat in vim sponsaliorum de futuro, ibi num. 33

Matrimonium contractum ab eo, qui cum graue delictum commisisset comminatus fuit ei aliquid eum ad iudicem delaturum & si contrahat matrimonium cum tali est nullum, 1. pa. ca. 57. nu. 9

Matrimonium vi celebratum non firmatur iuramento neque iurans tenetur illud seruare, ibi nu. 22

Medicus potest recipere donata ab infirmo. 1. par. c. 57. n. 31

Melioratio quod non cadat in vnico filio, 1. pa. c. 9. n. 15

Melioratio tertij & quinti facta in contractu inter viuos, cui adiicitur pactum de non reuocando & iuramentum est irrevocabilis etiam extra casus à legeregia exceptos. 1. parte, capit. 12. numer. 11. & an idem sit quando melioratio fit in testamento late discutitur, ibi numero. 12. & nu. 13. absignatur ratio differentie inter hos duos casus.

Melioratio ita firmatur homagio sicut iuramento ibi nu. 17

Melioratio tertij & quinti facta filie per contractum inter viuos ratione dotis vel matrimonij non firmatur iuramento. 1. parte, cap. 14. num. 14

Melioratus de iure appellatur, qui aliquid acci-

pit ultra legitimam & sic plus debito. 1. parte cap. 59. n. 18

Melioratio prohibita in casu. l. de Madrid non firmatur iuramento, ibi. n. 22

Melioratus in tertio & quinto bonorum siue in testamento, siue per contractum inter viuos tenetur soluere debitum defuncti pro rata meliorationis, 3. p. c. 15. n. 24

Metus solus reuerentialis non est sufficiens ad rescindendum alienationem, vel hypothecam rei dotalis, 1. p. c. 1. n. 15

Metus reuerentialis solus de per se licet non sit sufficiens ad rescindendum contractum, tamen ad hoc quod patientia filij non præiudicet sibi ob reuerentiam patris saltem vbi tractatur de magno præiudicio sufficit, 1. p. c. 4. num. 28

Miles armata militie non potest concubinae suæ donare. 1. parte capit. 6. numero. 3. quod si donet & tradat acquirat fisco, qui est iniqui lucri acquisiti iustus ablator, vt ibi nu. 4.

Milites nostri temporis an prohibeantur concubinis suis donare, ibi. n. 9

Miles nobilis clericus, vel doctor suspectus de fuga cum proprijs bonis potest à creditoribus capi & tradi iudici detinendus donec res alienum soluat ex illis bonis, quæ fuit occultare conatus, 1. p. c. 16. n. 32

Minor iurans non contrahere venditionem à se factam ratione minoris ætatis poterit vit remedio. l. 2. C. de ref. ven. si lædatur ultra dimidiã iusti pretij nisi, nec alia quacumque ratione, adijciat, 1. p. c. 26. n. 8

Minor, qui generalem liberationem fecit cum iuramento administratori suo allegans eam esse erroneam, vel rationes non plene redditas fuisse an id probare debeat vel sufficiat constare ex ipso met instrumẽto liberationis quod nullaratio bona, vel mala reddita fuerit, 1. pa. cap. 40. n. 13

Minor an possit prouocare ad diuisionem, 1. pa. c. 58. n. 11. & seq.

Minores possunt inter se diuidere prædia communia quo ad culturam & redditus, licet non quo ad proprietatem, 1. part. capit. 58. numero. 12

Minor non restituitur aduersus instantiam lapsam in causa appellationis ad concilium ciuitatis interpositam ex. l. Regia. 3. part. capit. 5. num. 17

Minor, 25. annis non potest esse procurator alterius ad iudicia, ad negotia vero ille, qui est 17. annorum potest esse procurator, 3. p. c. 11. numero. 1.

Minor

Minor, 25. annorum potest esse procurator alterius ad iudicium si iuret se non contrahenturum processui, neque sententia neque alias actibus à se tanquam à procuratore factis, ibi num. 2.

Minor, 25. an. maior tamen quatuordecim potest constituere procuratorem cum iuramento ad negotia propria, ibi num. 3.

Minor an possit in se suscipere iudicium habitum contra suam fideiussorem ad utilitatem ipsius, 3. p. c. 15. nu. 16.

Monitio siue petitio præcedere debet quando in obligatione non est appositus dies, alias non poterit peti neque fieri executio debiti, nec condemnatio expensarum nisi prius præstetur & debitor non soluat. 1. part. cap. 56. num. 2. & 10.

Mora in contractibus purgari potest vsque ad litem contestationem non vero post, in iudicialibus autem potest mora purgari post tres aut quinque plures ve dies arbitrio iudicis ius actoris non est factum deterius, 3. p. c. 17. num. 1.

Mora purgatio non habet locum quotiescumque sit executio ipso iure absque sententia iudicis, ibi num. 3.

Mora potest purgari de iure canonico & eius æquitate etiam vbi adest iuramentum & alias vbi non poterat mora purgari, ibi nu. 5.

Mora purgatio non admittitur in contractu vbi est dies & poena, secus de iure canonico ibi numero. 9. & casus circa hoc practisus in cancellaria, num. 10.

Mulier, quæ cum iuramento consentit alienationi rei dotalis potest petere solutum matrimonio à marito, vel eius heredibus, etiam, quo veniit res dotalis sub distinctione tamen. 1. par. ca. 1. num. 14.

Mulier olim poterat renuntiare hypothecæ, quæ habet in bonis viri, & quid hodie, ibi. numero. 17.

Mulier potest agere & habere regressum ad bona alienata, super quibus renuntiauit iuri hypothecæ, etiam si maritus tempore renuntiationis haberet alia bona si tempore repetitionis dotis ea non habebat, ibi nu. 18.

Mulieri renuntianti hypothecæ competentem pro dote agendo contra emptorem bonorum mariti hypothecaria an incumbat onus probandi quod marito non super fuere alia bona è quibus sibi consuli possit an emptori excipienti quod alia superint, ibi nu. 20.

Muliere vel eius hærede soluto matrimonio petente anhas à marito promissas si opponatur quod excedunt decimam partem bonorum promittentis, cui incumbit onus probandi valorem bonorum mariti, ibi num. 21. & sequent.

Mulier an in foro conscientie remaneat obligata ex contractu à se celebrato sine licentia mariti sui, ibi nu. 42

Mulier quod contrahat factum diuortio nullum præiudicium fit marito, ibi nu. 75

Mulier, quæ cum iuramento alienauit rem dotalem an remedio. l. 2. C. de rescinden. venditio. & enormissimæ læsionis agere possit, ibi numer. 91

Mulieri summe expedit, vt quando ipsa exigere debet dotem res dotalis non sit penes tertium alienata, sed remaneat penes maritum, vel eius hæredes, dicta prima parte. c. 1. n. 102

Mulier vendens rem dotalem absque iuramento non obligatur ad obseruantiam contractus numer. 105. ibi & numer. 106. ponitur ratio differentie hoc casu inter virum & vxorẽ vendentes.

Mulier in rem propriam, idest, mandatis sibi actionibus à marito an possit constante matrimonio rem dotalem rei vindicare, ibi numero. 108

Mulier non potest in iudicio agere, neque experiri durante matrimonio super re dotali, ibi num. 109

Muliere alienante rem dotalem cum consensu viri absque iuramento an soluto matrimonio alienatio valeat & confirmetur iam, quod eo constante non valet, si tamen consentiente viro iuret mulier non contrahere certum est quod constante matrimonio & etiam post valet & firmus est contractus & quid si deficiat consensus viri ibi nu. 110

Mulier coniugata testari potest absque licentia viri. 1. par. c. 13. nu. 4. lege tamẽ introduci potest quod non possit testari sine interuentu consanguineorum ibi nu. 5

Mulier & minor si non possunt per statutum contrahere sine consensu duorum propinquorum non poterunt etiam donare causa mortis absque ipsorum permissu ibi nu. 8. & numero. 9. an donare possit causa mortis sine viri licentia.

Mulier, quæ vergente viro ad inopiam, opposuit se executioni creditorum contra maritum petitæ pro sua dote, & occultauit aliqua bona mariti, vel suæ dotis potest capi donec illa manifestet, & potest pro delicto puniri arbitrariẽ, non vero ob hoc amittit privilegium suæ dotis, 1. p. c. 16. n. 33. & 34. an in foro conscientie

Mulier, quæ vergente viro ad inopiam, opposuit se executioni creditorum contra maritum petitæ pro sua dote, & occultauit aliqua bona mariti, vel suæ dotis potest capi donec illa manifestet, & potest pro delicto puniri arbitrariẽ, non vero ob hoc amittit privilegium suæ dotis, 1. p. c. 16. n. 33. & 34. an in foro conscientie

Mulier, quæ vergente viro ad inopiam, opposuit se executioni creditorum contra maritum petitæ pro sua dote, & occultauit aliqua bona mariti, vel suæ dotis potest capi donec illa manifestet, & potest pro delicto puniri arbitrariẽ, non vero ob hoc amittit privilegium suæ dotis, 1. p. c. 16. n. 33. & 34. an in foro conscientie

INDEX

Scientia mulier hoc casu teneatur respondere edictis siue iuramentis pro prædictis rebus manifestandis cum censuris promulgatis.

Mulier debitorum occultatis bona infra eadem creditorum potest incarcerari ibi nu. 35.

Mulier non potest pro alio regulariter intercedere & si intercedat obligatur mero iure tam ope exceptionis Senatusconsulti. Velleia. nisi certiorata de eo ei renunciet. 1. p. c. 20. n. 1.

Mulier quæ pro alio intercessit cum iuramento an iuuetur beneficio Velleiani. ibi nu. 12.

Mulier an tuta conscientia possit uti beneficio Velleiani ubi à iure sibi competit. ibi nu. 5.

Mulier ad hoc ut possit uti beneficio Velleiani requiritur ut intercedat pro alio in instrumento publico cum subscriptione trium testium, vel saltem, eorum præsentia, aliis non obligatur pro alio in scriptura priuata postea recognita & sic non est opus Velleiano. ibi nume. 6.

Mulier si obligatur pro alio in scriptura probata postea recognita vel coram testibus & renuntiet Velleiano an teneat obligatio talis & renuntiatio. ibi nu. 7.

Mulier non præfertur creditoribus mariti habentibus expressam hypothecam post dotem promissam ante solutionem vero ipsius contractam. 1. par. c. 46. nu. 9. & 10.

Mulier an tempore, quo dat vel promittit dotem marito possit pacisci quod res viti non obligentur pro ea restituenda & quid si interueniat iuramentum. ibi nu. 11. & nu. 13. ubi de renuntiationibus hypothecæ mulieris iuratis.

Mulier de iure regio neque communi non potest se obligare pro marito nisi ut hic. 1. p. capit. 55. num. 1.

Mulier obligans se in causa dotali pro marito ut si ab eo fundus dotalis petatur, tunc quia est in rem suam bene obligatur. ibi nu. 2.

Mulier non potest facere pactum de non petendo viro suo, nec alijs debitoribus sine licentia mariti sui hoc vltimo casu in primo autem neque cum ipsius licentia. ibi nu. 3. & 4.

Mulier cum iuramento an possit fideiubere vel se obligare pro marito. ibi nu. 6. & an pro socio. ibi nu. 5.

Mulier obligans se pro marito, obligatur saltem naturaliter. ibi nu. 8.

N

Negans qualitatem per quam prætendit aliquid à possessione reinouere tenetur illam qualitatem probare & si negatiua sit. 1. p. cap. 4. num. 24.

Negatio licet iurisdictionem non excludat operatur tamen quod præmitti debeat summa

cognitio de veritate qualitatis. 3. p. ca. 5. nu. 30.

Nemo compellitur stare in communione vel societate, sed poterit vnus ex ijs, qui rem communem habet cum alijs petere diuisionem. 1. par. c. 58. n. 1.

Nobilis siue fidalgus non potest incarcerari pro debito ciuili. 1. parte cap. 16. nu. 1.

Nobilis bene potest incarcerari pro debito descendentis ex delicto vel quasi. ibi nu. 2.

Nobilibus captis non estior carcer debet assignari sub fida custodia expensis ipsius nobilis, nisi sit captus pro tali crimine, quod secure non possit tradi militibus custodiendus quia tunc in carceribus ponetur. ibi nu. 3.

Nobilis interim quod sit probatio nobilitatis detinetur in carcere vel relaxatur sub fideiussione, se la haz, quando capitur pro debito ciuili. ibi num. 6.

Nobilitas quando incidenter venit probanda leuiore probatione ipsius sufficiunt & quomodo turalle ganda & probanda sit. ibi nu. 9.

Nobilis debitorum bona capi debent & manifesta, pro exolutione debitoris. ibi nu. 10.

Nobilibus relicta quæda sunt arma, vestes, lectus quotidianas, & domus habitacionis equus & mula quæ in eorum bonis sit exequutio præterquam in subsidium, in equo tamen in quo solet equitare in nullo casu. ibi nume. 12. & 13.

Nobilis contra quem legitime probatur occultare bona ne caperentur pro exequutione delicti non gaudet dicto beneficio liberationis à carcere pro delicto ciuili nobilibus concessio, ibi nu. 14. & sequentibus. & num. 29. ponitur quid practicatum fuerit in hoc casu semel.

Nobilis committens furtum perdit nobilitatem, ibi nu. 21.

Nobilis qui tempore contractus negat scienter se esse nobilem non gaudet priuilegio ne capiat pro debito ciuili. ibi nu. 25.

Nobilis contra quem est suspicio, quod occultauerit bona, probata tantum quali possessione suæ nobilitatis amittit dictum priuilegium, ibi nu. 27.

Nobilis decoctus non gaudet nobilitate, ibi nu. mer. 28.

Nobilis clericus miles vel doctor suspectus defuga cum proprijs bonis potest à creditore capi & tradi iudici detinendus donec res alienum soluat ex illis bonis, quæ occultare fuit conatus, ibi nu. 32.

Nobiles non habent priuilegium ne conueniantur ultra quam facere possint, ibi nu. 36.

Nobilis an possit renuntiare priuilegio, quod habet ne

bet ne incarceretur pro debito ciuili, ibi nu. 37. & pluribus seq.

Nobilitatis renuntiatio non est admittenda quæ de ea derogaretur nobilitati in vniuersum. ibi nu. 46.

Nobilibus prærogatiua concessa videtur habere sui rationem in diuina prouidentia radicatam, ibi nu. 51.

Nobilitas probanda est in patre & auo ut quis in ea obtineat, ibi nu. 56.

Nobilibus priuilegio concessa competunt etiam eorum vxoribus quauis ipsæ nobiles non sint, ibi nu. 58.

Nobilis ex priuilegio potest nobilitati suæ renuntiare, ibi nu. 74.

Nobilis attentis legibus regijs non tenetur cedere bonis neque seruire creditoribus pro debitis. 1. par. c. 17. nu. 5.

Notorius prodigus non dato sibi curatore, nec inter dicta administratione bonorum an possit contrahere & cetera facere? 1. par. c. 32. nu. 3.

Notorius licet releuet ab onere probandi non tamen à proponendi nisi ex actis processus constaret notorietas, 1. par. c. 70. nu. 4.

Notorietas debet constare iudici ut iudici ex actis, ibi nu. 5.

Novatio obligationis in dubio nunquam præsumitur nisi expresse agatur, 1. par. c. 63. nu. 1.

Novatio non fit per secundum instrumentum nisi expresse agatur inter partes, sed secunda obligatio accedit priori, ibi nu. 2.

Novatio prioris obligationis an inducatur per delegationem alterius debitoris loco sui, ibi nu. 4.

Novatio an inducatur per obligationem poenalem, ibi nu. 6.

Novatio an hodie inducat saltem ope exceptionis in casibus, in quibus olim inducebatur ipso iure, ibi nu. 7.

Novatio expressa fieri dicitur si per coniecturas appareat partes nouationem voluisse facere, & remissive de coniecturis, ibi nu. 8.

Nullitas prius in iudicio proposita principaliter per modum actionis an impediatur exequutio nem sententiæ, postea petitam vel factam. 1. par. c. 2. nu. 10. 18. & 19. & seq.

Nullitatis exceptio potest opponi aduersus exequutionem instrumenti quæntigij licet prius fuerit intentata principaliter per viam actionis si in continenti probetur, ibi nu. 22.

Nullitatis exceptio quare aduersus tres sententias conformes non admittatur. 1. p. c. 17. nu. 32.

Nullitatis exceptio bene admittitur aduersus exequutionem trium sententiarum conformium quando exequutio semel facta non potest retractari, ibi nu. 33.

O

Obligatio implementi facta ab vna parte an tollat facultatem poenitendi alteri parti in contractibus innominatis? 1. par. c. 35. nu. 3.

Obligatio ciuilis nec naturalis oritur ex contractu à muliere celebrato sine licentia viri sui, 1. par. c. 1. nu. 39.

Obligatio nulla oritur ex actu cui lex resistit, ibi nu. 40.

Obligatio naturalis tantum oritur inter patrem & filium constitutum in potestate patria ex contractu inter eos gesto non vero ciuilis. 1. p. c. 41. n. 1. & n. 2. assignatur differentia rationes.

Obligatio, quæ acquiritur filio in potestate à patre non acquiritur ipsi patri, ibi nu. 3.

Obligatio naturalis, quæ acquiritur seruo contra hendo cum proprio domino non reacquiritur ipsi domino, ibi nu. 4.

Obligatio & actio efficax ad agendum oritur inter patrem & filium emancipatum, & inter fratres non constitutos sub eiusdem patris potestate ex contractu etiam sine iuramento, ibi nu. 6. & seq.

Obligatio naturalis oritur ex pacto nudo de non petendo. 1. par. c. 55. nu. 4.

Obligatio duplex oritur ex iuramento exacto per metum, vna, qua iuratur homini obligatur, altera Deo & an hæc tollatur per coactionem? 1. par. c. 57. nu. 20.

Obligatus certis quibusdam rationibus effectus clericus potest capi & incarcerari per iudicem ecclesiasticum pro illis reddendis. 1. p. ca. 17. nu. 30.

Obligari quis se ad carcerem non potest pacto nudo non iurato. 1. par. c. 18. nu. 5.

Obligatus ad factum non tenetur præcise facere sed liberatur soluendo interesse. 1. p. c. 39. nu. 1.

Obligatus ad factum liberatur præstando interesse etiam si in obligatione, sit adiecta clausula rato menente pacto. 1. par. c. 39. nu. 3.

Obligatus ad factum de iure canonico præcise cogitur facere neque liberatur præstando interesse, ibi nu. 4.

Obligatus ad factum de iure regio præcise cogitur facere neque liberatur præstando interesse nisi in casibus ibi enumeratis, ibi nu. 5.

Obligatus ad factum qui iurauit promissionem tenetur præcise facere, ibi nu. 6.

Officiales non edentes codicem rationum occultare præsumuntur, quapropter in actionibus bonæ fidei iuratur in litem. 1. par. c. 40. nu. 23.

Officio concessio cum salario consueto intelligitur in dubio, sicut habuit prædecessor in illo officio. 1. par. c. 64. nu. 4.

Opiniones vel decisiones doctorum de iure communi licet non sint necessariae sunt tamē probandi.

Mm babi

babiles. r. part. c. 3. num. 8.

- P**acta facta per creditores cū decōtoribus su-
per pecunia ablata an valeat, & quid si sint
iurata. 1. par. c. 65. num. 6.
- Pactum reciprocu de futura successione est pro-
hibitum inter priuatos nisi fiat de quibusdam
rebus particularibus. 1. par. c. 3. nu. 19. & 24. &
num. 20. quod iuramento confirmetur.
- Pactum reciprocum de futura successione inter
coniuges valet post annum contracti matrimo-
nij ibid. n. 21. & seq. precipue nu. 26. & seq. vbi
quod praiudicet ascendentibus morientis.
- Pactum reciprocum futuræ successions appellat-
ur conuentio fraternitatis, ibi. num. 23.
- Pactum quod finito nouennio locatio alia inci-
piat non valet quando res est prohibita aliena-
ri vel locari vltra nouennium, vt in rebus mi-
noris vel ecclesiæ. 1. par. c. 7. num. 18. & 19.
- Pactum vt conueniatur in solidū, qui aliās nō po-
terat conueniri nisi in quantum facere poterat
valet & tenet. 1. par. c. 16. nu. 38. & contra. n. 41.
- Pactum si uelicētia de ingrediendo rem propria
autoritate & clausula consilij operantur vt
possit agi via executiua. 1. par. c. 23. nu. 33.
- Pactum de litigādo coram iudice nō suo & sic re-
nuntiatio p. p. i. fori & submissio alterius reuo-
cari potest antelitem contestatā. 1. par. c. 28. n. i.
- Pactum de prorogāda iurisdictione alterius iu-
dicis non sui in casu. l. si conuenit. ff. de iurif.
om. iud. fuit nudum, & nō stipulatione valla-
tum, ibidem num. 3.
- Pactum nudum in casu. d. l. si conuenit hodie
de iure Canonico & Regio idem operatur q̄
stipulatio, ibi. nu. 5.
- Pactum nudum factum in præsencia iudicis eo
consentiente, vel tacente in casu. d. l. si conue-
nerit valet & est irrevocabile, ibi nu. 7.
- Pactum q̄ non sit iudex qui aliās erat valet & te-
net, ibi nu. 8.
- Pactum iuratum in casu. d. l. si conuenit efficit
conventionem irrevocabilem, ibi nu. 9.
- Pactum legis commissoriae est reprobatum in
pignoribus, in contractu verò emptionis &
venditionis permittitur. 1. par. c. 33. num. 1. vbi
rationes differentiaē assignantur.
- Pactum legis commissoriae in pignoribus an fir-
metur iuramento? ibi nu. 2.
- Pactum legis commissoriae adiectum in pignori-
bus in hūc modū quod si pecunia nō soluatur
intra certū tēpus pignus sit veditū creditor vel
datū in solutiū iusto pretio validū est, ibi. n. 4.
- Pactum nudum an firmetur iuramento ita vt ex
eo iure ciuili actio oriatur. 1. par. c. 34. nu. 1. &
quid iure canonico nu. 2. & hodie iure regio

- fine dubio oritur, ibi nu. 6.
- Pactū iuratum denō agendo de nullitate nō tollit
quin possit agi de nullitate sententiæ arbitrarie
excedētis formam cōpromissi. 1. p. c. 37. n. 26.
- Pactum de non alienando in contractibus iun-
ctum cum hypotheca speciali impedit domi-
nij translationem. 1. par. c. 45. nu. 3.
- Pactū de nō alienādo iurati sine hypotheca spe-
ciali nō impedit dominij translationē, ibi. n. 4.
- Pactum, quo conuenitur ne omnino diuisio fiat
non valet & eius ratio. 1. par. c. 58. n. 2.
- Pactum de stādo in cōmuniōe & denō receden-
do intra certū terminū valet & seruādum est,
& idem in p̄cepto testatoris, ibi nu. 3.
- Pactum quo pater promittit in instrumento do-
tali, quod filia succedet ei ex æqua portione
cum fratre non valet, quia aufert liberam tes-
tandi facultatem & ideo nullum remedium
competet ob id pactum nō seruatum, nec agi
poterit ad interese. 1. par. c. 59. nu. 1. & 2.
- Pactum de non auentigiādo masculos vltra fce-
minas an valeat? ibi nu. 3.
- Pactum adiectū in contractu matrimonij vt qui
primogenitus foret ex eo matrimonio is inte-
grā coniugum hareditatem, aut aliquam eius
partē p̄cipuā successione excipiat nō valet
& an firmetur statuto, vel iuramento? ibi. n. 4.
- Pactum, de quo in l. pactū q̄ dotali. C. de pact.
an firmetur iuramento? ibi nu. 5.
- Pactum de non meliorādo aliquē etiam in scrip-
tura publica contentū factū in fauorē filiaē dū
nuptui traditur an valeat hodie attenda prag-
matica. 101. de Madrid anni. 1534. ibi nu. 14.
- Pactum quo cōtinetur vt solutio debiti non pos-
sit probari nisi per scripturam nō valet, neq;
tenet licet statutū vel consuetudo valeret. 1. p.
c. 66. n. 1. & 2. & an si tale pactum iuratum sit
ualebit, ibi nu. 3. vel si fiat in iudicio, ibi nu. 7.
& cautela vt dictis non obstantibus solutio
possit probari per testes, ibi. nu. 4. & 5.
- Pactum inter ecclesias bene valet ne aliquos, vel
certos alterius ecclesiæ parochianos altera ec-
clesia recipiat ad ecclesiasticam sepulturam &
e conuerso. 2. par. c. 4. nu. 12.
- Pactum seu renūtiatio iuris de futuro nō compe-
tentis re neq; spe q̄n valeat vel nō. 2. p. c. 5. n. 3.
- Pactum hareditatis viuentis hominis incerti si
non potest verificari nisi in vna persona non
valet, ibi nu. 6.
- Pactio iurata an effici possit, vt perpetuo stetur
in cōmuniōe an stetur. 1. par. c. 58. nu. 2.
- Pacta vltima derogat prioribus, & quid quando
primum pactum est iuratum, item & secun-
dum. 1. par. c. 74. per totum.
- Papa, qui ante creationē ipsius & post promissit
& iura-

- & iuravit infra biennium celebrare cōcilium
& renūciare papatu pro sedando scismate an
efficaciter obliget & seipsum absolueret pos-
sit? 1. par. c. 69. nu. 1.
- Parentes non possunt ex causa remunerationis
donare, vel meliorare vltra tertium & quin-
tum. 1. par. c. 5. nu. 24. & 27.
- Partes si promittant, maxime cū iuramento stare
sententiæ ferendæ per decuriones ciuitatis vel
villæ etiā post terminū, & illā seruare nec cō-
tra illā agere de nullitate tenentur hāc conuētio
nē seruare saltim in vim pacti. 3. par. c. 5. n. 19.
- Partes in cuius fauorē lata est sententiā maioris sum-
mæ nō pōt dicere se esse cōtētū cū summa illa
de qua decuriones sententiās possint cogno-
scere ad hoc vt ad eos causa deuoluat, ibi. n. 24.
- Pater cōpellendus est per iudicē, vt p̄stet filio
licētiā vt iudiciū suscipere possit, q̄n filius viuē
te patre vult hareditatem adire. 1. p. c. 1. n. 47.
- Pater nō potest p̄stare autoritatē filio ad cōtra-
hendū cum ipso stāte statuto, q̄ filia nō possit
cōtrahere absque autoritate patris, ibi nu. 48.
- Pater & filius sunt correlatiua & dispositum in
vno ex correlatiuis videtur etiam dispositum
in alio. 1. par. c. 4. nu. 12.
- Pater licet postquā passus sit filiu percipere fru-
ctus ad ipsum patrem pertinentes possit p̄ce-
nitere & reclamare, hoc tamen habebit locum
in futurum, secus tamē respectu fructuum per-
ceptorum per filium ipsum, ibi nu. 15.
- Pater, qui administrat bona p̄bendæ filij te-
netur ei reddere rationem administrationis de
fructibus p̄bendæ, ibi nu. 19.
- Pater & mater de bonis filiorum tenentur red-
dere rationem administrationis quando ad fi-
lium pertinent pleno iure, ibi nu. 2.
- Pater non potest compellere filiu vt sibi seruiat.
1. par. c. 5. nu. 4.
- Pater nō potest cogere filium vt sibi seruiat & re-
linquat futorem, vel cordonē, cui se obligauit
prius ad seruendū per certum tēpus, ibi nu. 5.
- Pater potest donare filio ob seruitia & beneme-
rita etiam eo casu, quo filius nō posset pro eis
petere salariū, ibi num. 13. & quid ad hoc re-
quiratur ibi nu. 14. & n. 15. rejicitur in hoc que-
dam Baldi opinio.
- Pater an possit recta conscientia aliquo modo ex-
transire vltra quintum donare vel relinquere,
ibi nu. 126.
- Patri nō licet in p̄iudicium legitimæ filiorum
rē expendere etiam in causam Dei & in rē eius
oculis gratissimā nec fauore animæ, ibi nu. 289.
- Pater filio suo cedente bonis an idem petere pos-
sit vt sibi seruiat. 1. par. c. 18. nu. 8.
- Pater renuntians generaliter cum iuramento hāc
reditati futuræ filij an excludatur à sua legiti-
ma. 1. p. c. 19. nu. 4.
- Pater potest in vita soluere legitimam & non est
donatio. 1. p. c. 41. nu. 9.
- Pater in aduentitijs obligatur filio ciuilitur, ibi
nu. 108. an idem sit in aduentitijs in quibus
pater habet sum fructum, ibi nu. 11.
- Pater, qui filiu emancipatum retinet in domo, &
administat illud, quod ei donauit non quæ-
ritur sibi vsus fructus, imo tenetur filio redde-
re rationem & idem est in omnibus, quorum
patri non acquiritur vsus fructus, ibi num. 12.
- Pater tutor filiorum emancipatorum tenetur eis
reddere rationem de tutela & cauerē & eius bo-
na sunt tacite hypothecata, ibi nu. 13.
- Pater potest compelli vt consentiat & se obliget
q̄ filius in potestate restituet dotem, & ex so-
lo consensu patris in matrimonio, & receptio-
ne dotis p̄ filium pater obligatur. 1. p. c. 46. n. 3.
- Pater nō potest dicere nolo q̄ bona mea obligen-
tur pro securitate dotis filio meo date, ibi n. 4.
- Pater si postquam liberatus est à carcere dimisso
filio in carcere iniuste, promittat in fauorē de-
tinentis ipsum non obligatur. 1. p. c. 57. nu. 8.
- Pater si vnicæ filiaē promiserit, vel dederit certā
dotē, & postea alteri filiaē certā etiā dotē & po-
stea alteri filiaē promiserit incertā dotē simpli-
citer videtur velle promittere tantā dotē, sicut
dedit vel promissit primæ filiaē. 1. p. c. 64. n. 15.
- Pater non tenetur alere filium, qui scilicet potest
3. par. c. 15. nu. 6.
- Patronus causari non potest renuntiare priuile-
gio, quod habet ne suscipiat pro vinculis fun-
ctionis. 1. part. c. 16. nu. 52.
- Patronus laicus potest post primam præsentā-
tionem variare & alterū præsentare, patronus
vero ecclesiasticus minime & qua ratione &
quomodo intelligatur. 3. par. c. 13. nu. 1.
- Patronus laicus tantum potest variare pro prima
vice non vltimus, ibi nu. 3.
- Patronus laicus ita demum potest variare, accu-
mulando, secus vero recedendo à prima nomi-
natione, ibi nu. 4. & 5.
- Patronus laicus si simpliciter nominet, siue præ-
sentet scdm nō facta mentione de primo, nec
dicat variando, nec accumulatiue, nec à primo
recedēdo, valet hæc secunda nominatio & da-
tur optio Episcopo, & data paritate Episcopus
debet eligere & instituere primum? ibi nu. 5.
- Patronus laicus an possit variare hoc expresso,
scilicet, q̄ vult variare non dicendo quod præ-
sentat accumulatiue, ibi nu. 6.
- Patronus laicus potest variare etiam post appel-
latio-

lationem interpositam à primo nominato, eò qd Episcopus non contulerit sibi beneficium & etiam si appellauerit à patrono volente secundum præsentare, ibi num. 9. & 11.

Patronus laicus non potest variare quando ipse & alius patronus ecclesiasticus idoneum præsentauerint, qd si variant non debet Episcopus secundo nominatum in situere, ibi num. 10.

Patronus clericus qui est patronus ratione patrimonij sui, & sic præsentat vt laicus potest variare, ibi num. 12.

Patronus laicus, qui vnũ præsentauit & promisit cū iuramento nō variare nec reuocare illā nominationē an possit non obstante iuramento variare & alterum præsentare, ibi num. 13.

Patronus an possit donare ius patronatus & antum requiratur licentia Episcopi, ibi num. 14.

Pœna commissi non habet locum in hærede acceptoris non solente pensionem tempore debito propter ignorantiam, i. p. c. 31. nu. 6. & ibi num. 11. an commissi pœna sit æqua nec ne?

Pœnæ adiectio nihil valet in contractu nullo, vel à lege reprobato, i. par. c. 36. nu. 6. & cautela vt valeat præcipue appposito iuramento, ibi n. 8.

Pœna adiecta dationi quantitatis an censeatur adiecta in fraudem vsuarij, ibi num. 9.

Pœna conuentionalis de stylo curiarum non fit condemnatio nisi quatenus interest & non vltra, ibi num. 10.

Pœna appposita in compromisso vel fideiussione iudiciali quomodo exequatur, ibi num. 12.

Pœna iure regio imposta ludentibus vltra duo regalia & tabulario, vulgo dicto tablarero, i. par. c. 53. nu. 4.

Pœna de iure canonico non committitur nisi pro parte non soluta tantum licet secus esset de iure ciuili, 3. par. c. 17. nu. 6.

Pœnitentia habet locum in contractibus innominatis reintegra etiam de iure canonico, & quid de iure regio, i. par. c. 35. nu. 1. & an iuramentum impediatur pœnitentiam nu. 2. & 3.

Pœnitere non potest in contractibus innominatis, qui adimpleuit ex parte sua & sic repetere inuita altera parte, ibi num. 5.

Pensio cōstitutura super aliquo beneficio ecclesiastico nudo cōsensu pensionarij remitti potest nisi esset expresse assignata pro alimentis quia tunc remitti non potest in totum nec ad tempus nisi autoritate superioris, nisi remissio fiat cum iuramento, 3. par. c. 3. nu. 5.

Pensionis præstatio non impeditur propter superuenientem litem super nullitate vel extinctione, fallit duobus casibus, i. par. c. 2. nu. 23.

Perdens in ludo præsentate pecunia potest illam

repetere in foro exteriori infra octo dies & an post intra duos menses possit, sicut quilibet extraneus potest? i. par. c. 53. nu. 3.

Persona loquentis semper in generali sermone intelligitur excepta, 3. par. c. 16. nu. 69.

Petens absolutionem iuramenti coram iudice seculari an possit coram eodem de tota causa litigare, 3. par. c. 12. num. 6.

Pollicitatio iurata absentis facta an possit ante acceptationem reuocari & differentia inter pollicitationem, & pactum item & conuenientia ponuntur, i. par. c. 8. nu. 2.

Pollicitatione simplici & iurata an oriatur actio iure canonico ciuili & regio, ibi num. 3. & 4.

Populus non potest statuere contra leges communes regni, quādo recognoscit superiorem, i. par. c. 38. nu. 3. & an cōpellantur populi habentes terminos communes a tempore immemoriali stare in communione, i. p. c. 58. nu. 5.

Possessor rei æstimatæ in dotem datæ veditæ per maritum quando vir non est soluendo liberatur ab eius restitutione offerendo æstimationē, i. p. c. 1. num. 10.

Possessor maioratus, qui iurauit non alienare res maioratus an possit alienare cum licentia Regis tacito iuramento, i. par. c. 52. nu. 9.

Pluribus dñis habentibus defensionem cōmunē an vn⁹ eorū possit petere diuisionē, i. p. c. 58. nu. 6.

Præceptū huiusmodi testatoris de stando ad certum tempus in societate factam in fauorē hæredum etiā cū iuramento potest ab eis remitti si sunt maiores & possint diuidere, ibi num. 4.

Præceptū nudū testatoris sine causa iuratū tamē an impediatur dominij translationē, i. p. c. 45. n. 5.

Præceptum nudum testatoris sine causa de non alienando non impedit dominij translationem, secus si fiat cum causa, ibi num. 2.

Prærogatiua nobilibus concessa videtur habere sui rationem in diuina prouidentia radicatam, i. par. c. 16. nu. 51.

Prælati ecclesiæ etiam cū iuramento nō potest alienare quocūq; modo bona ecclesiæ præterquam in casibus à iure expressis, i. p. c. 52. n. 1.

Prælati, qui in stallatione suæ prælatiæ iurauit non alienare in consulto Romano Pontifice an possit alienare in casibus à iure expressis & permisis, ibidem nu. 3.

Prælati iurans non alienare sine licentia Papæ vel metropolitani an possit alienare cum licentia Papæ tacito iuramento, ibi num. 8.

Præfens quando dicatur debitor principalis ad hoc vt cōtra ipsius fideiussorē agi non possit anteq̄ fiat excusio in principali, i. p. c. 23. n. 2.

Præscribi an possit triginta annis iuri petēdi diuiso

uisionem, i. par. c. 58. num. 9.

Præscriptio interrumpitur per litem contestationem super actione etiam personali & actio perpetuatur vsq; ad 40. annos, 3. p. c. 1. nu. 1.

Præscriptio an tollatur & impediatur per verba appposita in instrumento promitto tibi, semp vel quicumq; & similia, soluere, ibi num. 9. & seq.

Præscriptioe exclusiua per l. vel statutū non censetur exclusiua præscriptioe lōgissimi temporis, ibi num. 11.

Præscriptioe exceptio non potest allegari qm̄ in instrumento, vel cōtractu debitor promisit soluere ante præscriptionē, vel postea quādo cūq; creditor velit illum conuenire, ibi num. 12.

Præscribi potest 30. annis iuri offerendi etiam si emptor cum iuramento promiserit reuendere venditori quoties venditor offerret sibi pretium, ibi num. 13. & seq.

Præscriptio seruitij, vel alterius debiti an currat quotiescunq; famulus, vel alius creditor retinet rem domini, vel alterius debitoris, vel debitori efficitur debitor in totidem, est optima quæstio, ibi num. 21.

Præscriptio salarij, vel alterius debiti an interrumpatur per petitionem extraiudicalem tātum? elegans quæstio, ibi num. 24. & seq.

Præscriptio interrumpitur pluribus alijs modis in l. partiæ expressis, ibi num. 32.

Præscriptio nō habet locum in parte debiti non soluta altera parte soluta, ibi num. 34. vbi limitatur.

Primus emptor quando præferatur secundo vel non, i. par. c. 30. per totum.

Priuatio non habet locum nisi in casibus à iure expressis, i. par. c. 1. nu. 63.

Priuatus potest restitui aduersus sententiā cōtra felatā propter instrumenta de nouo reperta si in prima instātia non habuit facultatem producēdi ea & hoc alleget & probet, & intra q̄ tempus sit petenda hæc restitutio, 3. p. c. 7. num. 8.

Priuilegia à iure concessa dotibus habent locū in dotibus, de quarum vera numeratione apparet non vero in dotibus confessatis de quarum vera numeratione non apparet, i. p. c. 15. nu. 1.

Priuilegio abutens illud amittit, i. p. c. 16. nu. 18.

Priuilegia concessa nobilibus comperit eorum vxoribus etiam ignobilibus, ibi num. 58.

Processus factus in casu, cuius de ordine cognitionum in causa principali ante citationē partitis & inhibitionē factā an valeat, i. p. c. 2. n. 32.

Probatio dominij nō admittitur etiam incōtinēti contra spoliū factum cum violentia nisi notorie constet de iure proprietatis ex priuilegio, vel sententia, vel alio simili titulo, non ta-

men sufficit qd constet per scripturam in qua continentur vota consiliariorum regalium in alio vero spolio bene admittitur probatio in continenti, 3. par. c. 19. nu. 9. & 14.

Procurator, qd cōstitutur recepisse, qm̄ nō cōstat de vera numeratione, interrogatus in iudicio cū iuramento tanq̄ testis deponēs facit fidē cōtra dominum cum alio teste, i. p. c. 50. nu. 5.

Procurator ad accipiendum habens mādatum plenū cū libera & generali administratione ab hōmine potest exigere, nouāre, & aliud pro alio permutare, & confiteri recepisse, & tollere debitū, si in super mandatū habeat aliā clausulā, scilicet, qd procurator possit facere omnia illa, quæ Dominus præfens facere posset, ibi num. 9.

Procurator cum libera, & qd possit facere omnia illa, quæ dñs præfens facere posset, potest donare de iure regio, licet de iure communi esset secus & quomodo hoc de iure regio intelligatur, ibi num. 11. & seq. præcipue nu. 14.

Procurator cū libera de iure cōmuni an possit liberare nullo dato vel retento, ibi num. 12.

Procurator & quæcūq; alia persona posita addebitū recuperandū an & quibus casibus possit terminū solutionis prorogare? ibi num. 15. & 16.

Procurator generalis etiā cum libera ad lites non potest exigere, neque interpellare protestari aut denūtiare, nisi de exigendo habeat mandatū, ibi num. 17. & an procurator generalis cum libera possit hoc facere? ibi num. 18.

Procurator qui non habet potestatem ad solutionem recipiendam potest agere, vt deponatur res quando debitor esset condemnatus per sententiam transactam in rem iudicatam, vel si esset obligatus per instrumentū guarentigium, item & potest perire qd res sequestratur in casibus vbi locum habet sequestratio, ibi num. 19.

Procurator ad vëndendū & exequitor testamētarius an possint fidē habere de pretio? ibi num. 20.

Prohibitio contrahentium de non alienādo non impedit dominij translationem si res de facto alienetur, i. par. c. 45. num. 1.

Prohibitio propria alienationis rei dotalis est de rebus immobilibus in æstimatis in dotem datis, i. par. c. 1. nu. 4.

Prodigus, cui bonis interdicitum est non potest contrahere, nec quasi cōtrahere nec testari vel codicillari, & requisita ad hoc ponuntur, i. p. c. 32. nu. 1. & 2.

Prodigus notorius non dato sibi curatore, nec in terdicta administratione bonorum an possit contrahere & cetera facere, ibi num. 3.

Prodigo aduersus contractum gestum eam auctoritate sui curatoris datur in integrū restitui-

tio si in eo lœdatur sicut datur minori, ibi n. 4.
 Prodigij cōtractus, cui bonis interdicit̄ est per iudicem, an firmetur iuramento, ibi nu. 6.
 Promissio facti alieni non inducit obligationē, pœna tamen, vel interesse hœc casu promitti potest, valet autem promissio facta alieni facta in iudicio, i. p. cap. 44. num. r. ibidem q; valere promissionem qua quis promittit se facturum & curaturum quod talis homo dabit vel faciet, itidem asseritur.
 Promissio facti alieni de iure canonico in hunc sensum valet vt promissor teneatur se facturum, & c. ibi nu. 2.
 Promissio facti alieni iuramento præsuito concepra eundem sensum habet & quomodo hoc intelligatur, ibi nu. 3.
 Promissio facti alieni hodie de iure regio valet meliori modo, quo potest valere, ibi nu. 6.
 Promissio sine causa valet licet, opponi tamen potest exceptio doli mali, i. par. c. 47. n. 1. vbi n. 7. ponitur exceptio & fallētia & sublimitatio ipsius fallētiæ in num. 8.
 Promissio incerta de æquitate canonica valet etiam si incertū genere & specie promissum sit, i. p. c. 64. num. 6. & nu. 8. quid iure regio
 Promissio dotis incertæ valet & quantitas debet declarari arbitrio iudicis & quomodo tūc iudex arbitrat̄ur, ibi n. 14. & n. 16. q̄ valet promissio incerta arbitrio tñ iudicis venit certificanda.
 Promissio de reuocando habet vitam. 30. annorum, 3. p. c. 1. nu. 14.
 Promissio ab amico meretrici ob actū venereū an possit peti in iudicio ab ipsa meretrice, i. par. c. 6. numer. 2.
 Promittens cū iuramento nō reuocare procuratorē à se constitutū potest eū reuocare licet sit per iurus, i. p. c. 1. nu. 80. & nu. 81. eius ratio.
 Promittens aliquid cū iuramento, vel fidei obligatione interposita conditione non tenetur si constat alteram partem cōditioni minime paruisse, i. par. cap. 10. nu. 3.
 Promittens soluere quicquid Titij consisterit debere an remaneat obligatus si liquidatio nō sit facta in vita Titij, i. p. c. 37. n. 28.
 Promittens aliquā ducturū in vxorē tenetur & compellendus est fide seruare sicut in ceteris cōtractibus contingit, i. p. c. 51. n. 4. & sequē.
 Promittēs cū iuramento soluere vsuras pōt petere absolutionē à iuramento antequā soluat & ea obventa nō tenetur soluere, i. par. ca. 53. nu. 8.
 Promittens cū iuramento soluere vsuras & eas non repetere an etiam possit eas repetere post absolutionē, ibi nu. 10.

Promittens cum iuramento si soluat nō videtur approbare cōtractū, sed vt per iurum euitet præsumentur soluisse, ibi. d. 1. par. ca. 57. nu. 27.
 Promittens in scriptura publica non meliorare filium an possit meliorare nepotem, vel alium descendentem? i. p. c. 59. nu. 11.
 Promittens se presentare certo tēpore si fuerit detētus in carcere priuato nō excusatur à pœna si habuit copiā exeundi & nō fecit, secus vero si esset detentus in publica custodia, i. p. c. 67. nu. 1. nisi iuret carcerem nō exire, vt ibi nu. 2.
 Prorogatio cōtractus debet fieri durante primo termino ad hoc vt sit idem cōtractus aliās erit nouus cōtractus, i. par. c. 49. num. 1.
 Prorogatio cōtractus simpliciter facta censetur facta cum eisdē circumstantiis & qualitibus pœna, & vsuris, quibus primus actus fuit factus si fiat durante primo termino, ibi n. 7.
 Prorogatio si fiat diuersa forma & natura & qualitate à primo actū non erit prorogatio, sed renouatio, ibi nu. 8.
 Prorogatio termini solutionis debita facta debitori principali incisco & ignorante fideiussore non præiudicat ipsi, sed imo liberatur, ibi numer. 12. ponitur prima opinio & nu. 14. cōtraria & communis & nu. 15. vera resolutio.
 Prorogatio cōpromissi facta elapso termino ipsius etiā absq; iuramento valet & sustinetur meliori modo quo pōt & sic tāquā renouatio, ibi numero. 21.
 Prorogatio termini facta per iudicem lapsio primo termino an valet, ibi nu. 22.
 Prorogatio cōpromissi facta durate primotermi no & cū eisdē qualitib; an cōteatur iuramentū primo appositū repetitū? ibi nu. 23.
 Prorogari an possit de partiu consensu trienniu instantiæ, 3. par. c. 5. n. 5. vbi nu. 7. & seq. an cū iuramento possit prorogari vltra trienniu? & nu. 9. an in præiudiciū iuris publici valeat prorogatio instantiæ iurata vltra triennium.
 Prorogare an possint partes decem dies à legere gia concessos iudicibus de consistorio ad sententiā dū, ibi nu. 10. & seq. & nu. 20. an possint prorogare partes iurisdictionē eorūdem iudicum de consistorio quoad summam.
 Purgatio moræ non admittitur in cōtractibus vbi est dies & pœna, i. par. c. 56. nu. 4. fallit vt ibi nu. 5. & de materia purgationis moræ nō nulla traduntur in. 3. par. c. 17. per totum.

Quelibet causa licet iniusta excusatur à dolo ac per consequens à pœna, i. p. c. 61. nu. 23.
 Quintum bonorum parentum potest extraneis relinquere statibus etiam liberis, quorum legitimi

ma sunt omnes facultates parentum excepto dicto quinto, i. par. c. 9. nu. 17.
 R. Ratio legum huius regni præcipientium lucra acquisita constante matrimonio coniugibus simul cohabitantibus inter eos cōmunicari, i. par. c. 1. nu. 67.
 Ratio semel reddita iterum reddenda est si allegetur error calculi, i. p. c. 40. nu. 9.
 Rationes intricatæ ita vt nō facillē intelligi possint non videntur redditæ, causam enim clarā debent continere non obscuram, vt ibidem nu. 11. & 12.
 Rationem iterum reddere nō tenetur, qui semel eam reddidit, ibi nu. 15.
 Rationem reddere tenetur quicunq; administrator vsq; ad 30. annos & librum rationis exhibere in quo contineantur sigillatim quæ hic referuntur & inuētarium legitime factum tenetur etiā exhibere aliās præsumentur error aduersus eum & potest iurari in litem, ibi nu. 18.
 Ratio debet reddi à capite vsq; in finem computando prius introitus & accepta & postea data, vt his visis fiat calculatio, & liquidetur an sit residuum necne contra vnam vel alteram partem, ibi nu. 19.
 Rationes efficiendi modus ab officialibus, qui multa recipiunt, & multa transferunt ad alios, ibi nu. 20.
 Rationum actualis redditio, quod fiat iura volunt & requirunt quinq; vt ibi nu. 21.
 Rationem redditam esse, vel redditam confiteri aliud est, ibi nu. 22.
 Ratio in lege expressa quando est generalis decisio aut particularis tūc ratio illa generalis pro lege habetur & decisio loco exempli est. 3. p. cap. 2. nu. 8.
 Ratio quādo est expressa in lege facile fit extensio etiam in exorbitantibus & pœnalibus & si de corrigenda lege agatur ibi nu. 9.
 Ratio inductua. l. de his. ff. de transaction. quæ fuerit ibi nu. 10.
 Ratificatio appellationis interpositæ ab alio nomine alterius debet fieri intra terminum datum ad appellandum, i. par. c. 49. nu. 2.
 Reconuentio an & quando habeat locum in causa spolij remissive, 3. par. c. 19. nu. 11.
 Redditus beneficij possunt clerico fideiubētī in terdici & capi in causam iudicati donec soluat i. par. ca. 72. num. 3.
 Refutationes, quas faciunt minores administrationibus suis cum iuramento super administratione tutelę sunt validæ. i. par. c. 40. nu. 6. vbi hoc limitatur vt non procedat vt ibi nu. 7.

Regulam, qui habet pro se fundatam habet suā intentionem in casibus non exceptis, nec determinatis, i. par. c. i. num. 64.
 Regula iuris, q̄ nō potest quis venire cōtra factū pro priū quomodo intelligatur, ibi num. 99.
 Regula, eum qui certus est, de reg. iur. in. 6. intellectus, i. par. c. 61. num. 4.
 Relictum ecclesiæ pro sepultura tacite videtur ademptum si alibi testator eligat sepulturam. 2. par. c. 4. num. 7.
 Remissio tacita de qua in lege cū oportet. §. sin autē res. C. de bo. que lib. an valeat statim vel egeat ipsi? morte ad cōfirmationē, in. 1. p. c. 4. nu. 14.
 Remissio regulariter non habet locum in cōtractibus, 3. p. c. 16. nu. 1. nisi quādo cōtrahens destinavit incerto loco cōsolutionem & ibi se præsentare personaliter promissit, ibi num. 3.
 Remissio habet locū in cōtractibus quando debitor cum iuramento promissit se litigaturum, vel respondurum in loco cōtractus, ibi nu. 5.
 Renuntiatio hypothecæ competentis pro dote firmatur iuramento, i. par. c. 1. nu. 19.
 Renuntiare an possit saltim cum iuramento in sinuatiōe donationis, i. par. c. 7. num. 2.
 Renuntiare licet quis possit iuri pro se introducto, iuri tamen alterius in ipsius præiudicium minime potest, i. par. c. 9. num. 6.
 Renuntiare an possit. l. si vnquam. C. de reuoc. don. saltim iuramento, ibi num. 8. & 11.
 Renuntiare an possit cum iuramento legi præcipienti ne vltra decimā partem bonorū mariti detur in arrhis, i. par. c. 14. num. 2.
 Renuntiare potest appellationi etiam per vnum ex litigantibus, i. par. c. 16. nu. 44. & 45.
 Renūtiatio nobilitatis nō est admittenda quādo ex ea derogaretur nobilitati in vniuersum nēpē quo ad aliquid ignominiosum supplicium nobilitum, inferendum, ibi nu. 46.
 Renuntiare non potest maritus etiam cum iuramento beneficio, quod habet ne ab vxore in solidum conueniatur, ibi nu. 47. & 49.
 Renuntiare non potest quis nec prodere ea. quæ non à patre, sed à genere habuit nu. 55. ibidem
 Renūtiari non potest legi prohibitiuz, ibi n. 59.
 Renuntiare non potest Senator priuilegio sibi à iure communi veteri iam hodie correcto concesso, ne libertā vxorē ducere possit, ibi n. 60.
 Renūtiatio nobilitatis an firmetur iuramento ibi, num. 62.
 Renūtiatum an videatur beneficio nequis cōueniatur nisi in quātū facere potest. & beneficio in carcerandi per clausulā renūtiationis omnilegū & iuris auxilio cū iuramento, ibi n. 63.
 Renuntiare minime potest iuramento calumnię

nec ex consuetudine præscripta remitti potest ibi numero. 64

Renuntiatio tacita plus roboris interdum de iure fortitur, quã renuntiatio expressa, ibi nu. 71.

Renuntiarum non potest cap. Odoardus de solutio. extra. 1. part. 17. nu. 14. & an si cum iuramento eirenuntietur valeat renuntiatio, ibi nu. 37.

Renuntiarum an possit cessionis bonorum etiam cum iuramento. 1. parte. capit. 18. per totum.

Renuntiatio generalis hæreditatis futuræ nõ cõprehendit legitimã renuntiantis, 1. p. c. 19. nu. 1. idẽ in patre renuntiatẽ nu. 2. & an si renuntiatio hæc firmetur iuramento valeat, ibi nu. 3. & 4.

Renuntiatio generalis omnis legũ beneficij an cõprehendat Velleianũ, 1. p. c. 20. n. 8. & casus in practica cõtingens circa hoc ponitur, nu. 9.

Renuntiarum non potest sine iuramento per fideiussores titul. C. ne fideius. doti. dentur, cum iuramento autem potest, 1. part. c. 24. numero 13. & 14.

Renuntiarum potest beneficio auth. hoc ita. C. de duobus reis & auth. præfenti. C. de fideius. & facta dicta renuntiatione nõ requiritur excusio, 1. p. c. 23. numer. 9. & 21. & numer. seq. limitatur hoc.

Renuntiatum videtur omnibus exceptionibus in fauorem renuntiantis facientibus, tam de iure ciuili. quã municipaliter per clausulam generalem renuntiationis & alij omni legum auxilio pro se facientis, ibi num. 25.

Renuntiatio generalis casuum fortuitorum in contractibus facta valet & tenet, 1. p. c. 24. n. 1.

Renuntiatio generalis casuum fortuitorum in iudicijs facta non valet nisi fiat specialis, ibid. num. 2. & nu. 3. ponitur ratio differentia.

Renuntiatio generalis post aliquos casus fortuitos specialiter renuntiatos bene valet tam in iudicijs quam in contractibus, ibi numero. 3.

Renuntiarum potest legi, sed & si quis. §. quæ situm ff. si quis caut. ibi num. 5.

Renuntiatio generalis casuum fortuitorum in casibus usin quibus valet an comprehendat insolitos & incognitos & grauiore expressis, ibi numero. 6.

Renuntians casui fortuito, opinato vel inopinato, solito vel insolito, an teneatur etiam de casu insolito & nunquã cõtingenti, ibi nu. 7. & nume. 8. qualis dicatur casus insolitus, & inopinatus.

Renuntiare an videatur casibus fortuitis suscipiens in se periculũ, vel omne periculũ, ibi nu. 10.

Renuntiatio generalis casuum fortuitorũ adiecto iuramento ad quos casus extendatur, ibi nu. 11. & sequentibus.

Renuntiatio simplex iuris de futuro nõ valet nisi fiat per pactũ, ratioq; differentia inter pactũ & renuntiationem a signatur, 1. p. c. 25. n. 1.

Renuntiatio simplex iuris de futuro bene firmatur iuramento, ibi numero. 2.

Renuntiatio simplex iuris de futuro si fiat in iudicio bene valet & tenet, ibi nu. 3.

Renuntiatio generalis remediũ quib; quis possit venire aduersus cõtractũ nõ tollit remediũ 1. 2. C. de resc. ven. cũ similibus, 1. p. c. 26. n. 1.

Renuntiatio specialis dicta. 1. 2. & finalis bene valet & tenet, ibi n. 2. etiã si dicta renuntiatio fiat in eodẽ instrumẽto in continenti, ibi num. 3.

Renuntiatio dicta. 1. 2. valebit a fortiori si sit iurata, ibi num. 4.

Renuntiare possunt dicta. 1. 2. rusticus & mulier ibi numero. 9.

Renuntiatio conditionis indebiti & conditionis sine causa & omnis legũ auxilij nil valet quo minus renuntias possit repetere pecuniã indebitẽ solutam, 1. parte, cap. 27. numero. 1.

Renuntiatio conditionis indebiti an firmetur iuramento, ibi num. 5.

Renuntiatio proprij fori & submissio alterius potest reuocari ante litem cõtestatã & de alijs in materia, 1. par. c. 28. per totũ, & ibi nume. 6. qd dicta renuntiatio si nõ reuocetur operatur, vt partes præfite cõpellatur seruire cõuentionẽ.

Renuntiarum an possit per debitore beneficio auth. hoc nisi debitor. C. de solut. 1. par. cap. 29. n. 3.

Renuntiarum an possit olim & hodie exceptionibus non numeratã pecuniã, 1. p. c. 37. nume. 9. & num. 10. an cum iuramento possit.

Renuntiatio reductionis ad arbitrium boni viri an valeat & an possit renuntiarum enormior, & enormissima læsio. ibi num. 21. & numer. 22. quæ dicatur magna quãtitas in proposito ad hoc vt possit peti reductio ad arbitriũ boni viri & nu. 23. an sint veræ cautelæ doctorũ traditæ ad hoc vt nõ possit peti dicta reductio.

Renuntiatio iurata hæreditatis pupilli tãtũ facta per eius substitutũ an valeat, 1. p. c. 42. n. 5. & n. 6. qualiter si fiat cõsentiente pupillo & per se uerãte in cõsensu vsq; ad mortẽ valet & tenet.

Renuntiarum an possit iuramento Senatũ cõsulto Macedoniano per filiũ, fami. & an tunc iuramentum tantum sit seruadum vel etiam renuntiatio, 1. par. cap. 43. num. 1. & seq.

Renuntiatio iurata mulieris hypothecæ introducendæ in bonis mariti pro restitutione dotis an valeat, 1. part. cap. 46. numer. 13.

Renuntiatio, vel pactũ de non probando per testes factum in iudicio valet & tenet absq; iuramento propter calorem & autoritatẽ iudicij, 1. parte,

parte, capitulo. 66. numero. 7.

Renuntiatio seu pactũ iuris de futuro nõ cõpetentis re neq; spe an valeat vel nõ. 2. part. c. 5. n. 3.

Renuntiarum non potest. l. de his. ff. de transf. 3. par. c. 2. nu. 19. & nu. 26. quid cum iuramento.

Renuntiarum nõ potest etiã cũ iuramento statuto concernenti publicã utilitate. 3. par. c. 5. n. 8.

Renuntiarum nõ potest quis defensionibus suis in causis criminalibus, neq; termino sibi dato ad casus p. bandas. 3. par. c. 10. n. 1. & n. 2. hoc intelligitur.

Renuntiatio proprij fori operatur, vt in contractibus habeat locum remissio. 3. par. c. 16. nu. 4.

Renuntiatio spoliati post spoliũ facta cũ iuramento super ipso spolio an impediatur restitutionẽ, quæ aliã spoliato ante omnia fieri debebat optima quæ sit. 3. par. c. 19. nu. 21.

Renuntiatio spontanea petitorij in profanis an obfit in possessorio, ibi num. 23.

Repudiatio facta de bonis viuientis non nocet repudiati. 2. p. c. 5. n. 1. vbi hoc limitatur in. nu. 2.

Repudiatio, renuntiatio, vel pactum hæreditatis alicuius viuientis incerti bene valet & tenet si fiat per verba respicientia in futurũ, ibi nu. 4.

Repudiatio iurata hæreditatis viuientis bene valet, ibi num. 7.

Res legata tradita postea per testatorem an per eũdem possit reuocari. 1. part. c. 12. num. 15.

Rescriptũ Summi Pontificis ad canonicam & præbendam primo vacaturã in ecclesia non extenditur, nec habet locum in ecclesia in qua adest certus numerus canonicorum confirmatus iuramento. 1. part. c. 65. num. 3.

Rescripta seu indulta principum de aliquo spoliando, vel priuãdo sua possessione vel de eam capiẽdo propria autoritate intelliguntur iuris ordine seruato, & nõ alias. 3. par. c. 19. nu. 4.

Restitutio in integrum non potest fieri contra testamentum adulti. 1. par. c. 13. num. 2.

Restitui an possit priuatus aduersus sententiã cõtra se latam propter instrumẽta denouo reperia & quando & quomodo. 3. par. c. 7. num. 8.

Reus si lite pendente super interdico retinendẽ spoliauerit actorẽ potest implorari officium iudicis pro restitutione possessionis interdicto recuperandæ antequã decidatur lis pendens super interdico retinendæ. 3. par. c. 19. nu. 12.

Reus an possit cũ iuramento defensionibus suis renuntiare in causis criminalibus. 3. p. c. 10. n. 8.

Reus qui in prima dilatione sibi data ad probandum nõ probauit defensiones suas an cæteris dilacionibus possit renuntiare, ibi numer. 6.

Reus, qui legitime iuris ordine seruato confessus est delictum an possit defensionibus suis renuntiare, ibi num. 5.

Reus in criminalibus an possit defensionibus renuntiare quãdo est dubium an sibi cõpetant, ibi, num. 4. & 5.

Reus in criminalibus vbi poena corporalis venit imponenda testes cõtra se productos pro reproductis habere non potest, ibi nu. 3.

Reus, qui non præcedentibus legitimis iudicijs fuit tortus & constitit delictum etiã si per se ueretur non potest ex illa confessione condemnari. 1. par. c. 57. nu. 15.

Reus confessus positiones aduersarij, dolo indutus ab eo potest quãdo cõnq; reuocare prædictam suam confessionem. 1. par. c. 27. nu. 8.

Reuocans primum testamentum iuratum an sit periturus. 1. par. c. 72. nu. 5.

Rex vel Episcopus non possunt alienare etiam cum iuramento in præiudicium dignitatis. 1. par. c. 52. nu. 17.

S.

Sacerdos tanquam persona publica an possit alteri stipulari. 1. par. c. 36. nu. 2.

Salarium aduocatorum licet nõ sit promissum, tassari debet per iudicem. 1. par. c. 64. nu. 2.

Salarium famulorũ licet non sit promissum certum, debetur eis ex bono & æquo vbi est consuetudo, secus aliã vbi est cõsuetudo quod famulis non datur salarium vt cõtingit in famulis scholasticorum, ibi nu. 3.

Salarium deputatum semper videtur tacite cõstitutum electo ad sedem non facta mentione salarij, ibi nu. 5.

Saluus conductus concessus per maiore partem creditorum, vel per Regem non extenditur ad debitum iuratum. 1. par. c. 65. nu. 1. & 2.

Sciencia testamenti præsumitur in hærede extra neo postquam adierit hæreditatem, secus in necessarijs tantum hæredibus. 3. par. c. 2. n. 12. & quid in suis & necessarijs num. 13. & nu. 14. quid de contentis in codicillis.

Scriptura ex quacũq; publica duæ præsumptiones oriuntur altera veritatis & altera solemnitatis. 1. par. c. 40. num. 17.

Senator non potest renuntiare priuilegio sibi à iure communi veteri iam hodie correcto concesso ne libertam vxorem ducere possit. 1. par. c. 16. nu. 60.

Sententia rescindi debet ex causa vsuraria etiam si debitor passus sit se vinci omitendo exceptionem vsurariam. 1. par. c. 2. nu. 12.

Sententia lata contra principalem mandatur resecta via exequutioni contra eius fideiussorem de iudicio soluendo absque nouo processu, quod secus est in fideiussore contractus. 3. par. c. 1. nu. 37.

Sententia lata non viso testamento non retractatur pretextu testamenti nouiter reperi. 3. p. ca. 2. num. 27.

Sententia lata post terminum instantiæ lapsum est nulla tanquam à non iudice lata & prima transit in rem iudicatam. 3. p. ca. 5. nu. 11.

Sententia lata post terminum præfixum iudici & iurisdictioni est nulla & poena debetur, scilicet si terminus fuerit præfixus iudici tantum, quia tunc sententia lata post dictum terminum valet & tenet & iudex punitur, ibi nu. 13.

Sententia retractata non retractatur pretextu nouorum instrumentorum nisi in negotio publico ex causa. 3. par. c. 7. nu. 4.

Sententia non retractatur testibus de nouo productis, ibi num. 5. & num. 6. imitatur.

Sententia lata ex iuramento necessario, speciale est, ut retractetur per instrumenta de nouo reperia restitutione tamen petita, ibi nu. 10. & 11. & nu. 12. quo tempore debet peti hæc restitutio & nu. 13. quod est opus noua instantia.

Sepulturam eligere potest quilibet propria, vel etiam alienam, & si eam non elegit sepelendus est in sepulchro maiorum suorum, vel si id non habet in Ecclesia parochiali ipsius ubi au diebat diuina officia & recipiebat sacramenta 2. p. cap. 4. nu. 1.

Sepulturam potest quis eligere apud Ecclesiam prædicatorem, vel minorum & ipsi possunt eum ibi libere sepelire soluta tamē quarta Ecclesiæ parochialis, ibi nu. 2. & num. 3. refertur Bulla Sanctissimi Papæ nostri super hoc.

Sepulturam eligens promittens cum iuramento se non renouaturum aut mutaturum electionem hanc vel si iuret electionem talem sepulturam & non alibi an valeat & confirmetur electio hæc iuramento taliter quod mutari non possit, ibi nu. 11.

Socius ratione societatis non tenetur ultra quam facere possit præter quā si habet officium ex quo possit se sustentare quia tunc in solidum tenetur soluere. 1. p. c. 17. nu. 16.

Socius iurans integre soluere & non opponere exceptionem aliquam iuris, vel facti, non habet beneficium ne conueniatur ultra quam facere potest quod aliās haberet, ibi nu. 37.

Societas plurimum morte naturali vnus ex socijs finitur nisi aliter conueniant à princ. 1. par. c. 48. num. 1.

Societas licet morte finiatur videtur tamen prosequuta & renouata ex titulo, seu præfatione codicis & si in præfatione codicis, fit mentio vnus tantum socij eod videtur soluta, ibi nu. 3.

Societas videtur renouata inter coniungem su-

perstitem & heredes mortui coniugis permanentibus & perseuerantibus bonis simul & non diuisis, ibi nu. 4.

Societas vestigialium transit ad hæredem defuncti si hoc actum sit, ibi nu. 6.

Societas iurata pro se & hæredibus suis an transeat ad primos tantum heredes, vel ad vltiores etiam, ibi num. 7.

Societas vestigialium pro se & hæredibus an transeat ad primos tantum hæredes, vel ad vltiores, ibi nu. 8.

Societas contracta ad tempus pluribus de causis potest solui ad petitionem vnus altero socio inuito. 1. par. c. 58. num. 7.

Socius in tempestiue discedens à societate inuitis socijs tenetur eis soluere damnum & interesse, quod ob hanc causam socijs subsequatur nisi aliud conuenit, ibi nu. 8.

Societas vel communio in perpetuum inita valet si per contrahentes intelligatur hoc quousque, alter illorum viuat, & sic per totum tempus vitæ suæ & non amplius, ibi nu. 20.

Socius si conueniatur à socio ratione & iudicio societatis non tenetur ultra quam facere potest & hoc ampliatur aliquibus modis. 3. par. c. 15. num. 1.

Socio conuenio à socio ratione societatis debet relinqui ex quo viuere possit & sic conuenitur in quantum facere potest, deducto ne egeat arbitrio iudicis, ibi nu. 2.

Socio conuenio à socio relinquenda sunt alimenta secundum tempus, quod potest viuere attenda computatione. l. hæreditatum. ff. ad. l. fal. ibi nu. 3.

Socius in solidum conuenitur à socio inope, qui non habet unde se aliat nisi ex illo credito, ibi nu. 4.

Socius qui ex sua persona potest querere victum ut quia habet artē vel officium conuenitur in solidum à socio non relictus sibi alimentis, ibi nu. 5.

Socius, qui non conuenitur ultra quam facere possit ratione societatis debet nudam cautionem præstare de soluendo residuo quando ad pinguiorem fortunam peruenerit, ibi nu. 9.

Socius quando conuenitur in quantum facere potest non deducit æs alienum, ibi nu. 8.

Socius, qui cum iuramento promisit socijs suis integre soluere, seu nullam iuris vel facti exceptionem opponere non gaudet hoc beneficio ne conueniatur, &c. Et idem est in donatore & in cæteris personis cum iuramento supradicto promittentibus, quibus quidem dictum beneficium alias competit, ibi nu. 38.

Solennitas requisita in alienatione rei Ecclesiasticæ an præsumatur ex diutina possessione remissive, 1. par. c. 52. nu. 2.

Solu.

Solutum indebitè ex causa iudicati an possit repeti. 3. par. c. 7. nu. 3. 2. & seq. præcipue nu. 7.

Spoliatus ante omnia est restituendus non admittitur probatioe proprietatis etiam si offeratur in continenti. 3. p. c. 19. nu. 1. & 9. vbi nu. 2. ampliatur.

Spoliatus à iudice iuris ordine non seruato ante omnia restituendus est, ibi num. 3.

Spoliatus à iudice in beneficialibus iuris ordine prætermissio ante omnia est restituendus cum redditibus, num. 5.

Spoliatus non est ante omnia restituendus quando facta restitutione, causa proprietatis non remaneret salua quia possessio non posset postea de facili recuperari, ibi nu. 13.

Spoliatus inhabilis ad tenendum & possidendum non est ante omnia restituendus nisi prius titulo ostenso & habilitatione, ibi nu. 18.

Sponsus, qui non vult coniugalem consensum præstare mortaliter peccat, 1. p. c. 51. nu. 5.

Sponsalia prima de futuro præferuntur secundis sponsalibus de futuro etiam iuratis, d. 1. par. cap. 51. num. 6. & 30.

Sponsalia de futuro non censentur prohibita matrimonio prohibito quādo est diuersa ratio, ibi numer. 11.

Sponsalia de futuro an hodie attentio sacro Concilio Tridentino transeat in matrimonium de presenti per carnis copulam subsequantur ibi nu. 12. & sequent.

Sponsalia de futuro, vel conditionalia de iure communi efficiuntur de presenti per carnis copulam subsequantur etiam si alia sponsalia de futuro præcesserint, ibi num. 13. & numero. 16. eius ratio.

Sponsalia de futuro subsequuta copulā animo fornicario non transeunt in matrimonium de presenti etiam attentio iure communi in foro conscientiarum, licet in foro exteriori iudicandum sit pro matrimonio non admittitur probatio in contrarium, ibi num. 14.

Sponsa de futuro reddens debitum sponso id petenti, si ipsa credit quod ipse accedit cum affectu matrimoniali non peccat, ibi numer. 17.

Sponsalia de futuro licet hodie non transeant in matrimonium de presenti per carnis copulā subsequutam bene tamen valent & tenent & possunt sic contrahentes cogi ad ea implenda, ibi num. 19.

Sponsalia de futuro an hodie efficiantur de presenti subsequuta copulā post monitiones Concilii Tridentini factas vel remissas ab Episcopo nullo subsistente impedimento, contractu matrimonij de presente minime præcedente

ibi numero. 20.

Sponsalia de presenti contracta ab impuberibus maioribus tamen septennio licet non valeant de presenti ætate prohibente iuris tamē interpretatione valent ut de futuro, ibi nu. 28.

Sponsalia de futuro non transeunt de iure communi in matrimonium de presenti per nexū copulæ copulā ipsa non sequuta, ibi numero. 36.

Sponsalia de futuro iurata mutuo partium consensu dissoluantur, prima parte, capitulo. 35. numero. 4.

Sponsus habens filios legitimos ex altero matrimonio non potest sponsæ suæ dare vestitus & iocalia ultra quintum bonorum suorum etiam cum iuramento in præiudicium legitimarum filiorum, 1. par. cap. 14. num. 7.

Statutum de præstanda licentia à viro mulieri ad contrahendum nendum est introductum fauore mariti sed & ipsius vxoris propter ipsius imbecillitatem & ne facilitate decipiatur, 1. p. cap. 1. num. 49.

Statuta ciuitatis, vel villæ ad hoc vt obseruentur & secundum ea iudicetur an requiratur quod sint confirmata vel vsu approbata, 1. par. capit. 38. num. 1.

Statutorum confirmatio in locis dominorum temporalium sufficit per ipsos dominos fieri, ibi numer. 2.

Statuta, quæ sunt bona & secundum exigentiam & conseruationem publicam vel quæ sunt super victualibus, vel similibus negotijs spectantibus ad bonam reip. gubernationem non egent confirmatione, sed seruanda sunt statim, ibi numero. 4. & nu. 12. ampliatur.

Statuti vel privilegij confirmatio quotiescunq; fieri debet inducitur per iuramentum Regis de seruandis statutis vel privilegij illius ciuitatis, vel villæ, ibi nu. 5.

Statutorum, vel privilegiorum generalis confirmatio non extenditur ad statuta iniusta illicita, vel iuri contraria, vel quæ possunt ius nouum inducere etiam si dicta confirmatio fiat cum clausula ex certa scientia & præterea refertur ad actus validos & non inuálidos, ibi num. 6.

Statuta ciuitatis vel villæ si non sint confirmata, ad hoc vt obseruentur debet probari eorum vsus, ibi num. 8.

Statutum iuratum potest per eodē statuentes reuocari, 2. par. c. 1. nu. 4.

Statuto, vel lege introduci potest quod mulier non possit testari neq; sepulturā eligere absque consensu duorum consanguineorum vel licentia viri, 2. par. c. 4. num. 8.

Statu.

Statutum iuratum factum à ciuibus an possit per eosdem reuocari? 1. par. c. 38. nu. 16.
Stipulatio in casu. l. si conuenierit. ff. de iur. om. iud. non obligat precise sed ad poenam, vel in teresse. 1. par. c. 28. nu. 4.
Stipulatio non solenniter facta adiecto tamen iuramento valet meliori modo, quo potest. 1. par. c. 34. nu. 5.
Stipulatio, alteri per alterum facta non valet. 1. par. c. 36. nu. 1. vbi aliquæ personæ excipiuntur & quid iure canonico & Regio nu. 3.
Stipulatio promissio, seu quilibet alius contractus factus licet merito iure valeat, si tamen ex eo agatur potest obijci exceptio doli mali ita quod sic obligatus soluere non teneatur. 1. par. c. 4. nu. 1. idem est in confessione & fidei iurisdictione sine causa. ibi nu. 2. vbi quod causa debet esse apta, certa & intelligibilis.
Stipulatio iudicialis facta per procuratorem acquiritur domino sine cessione. 1. p. c. 68. nu. 2.
Sublato iure agendi est sublatum ius excipendi quando utrunque competit ex eodem fonte exemplum assignatur. 3. par. c. 1. nu. 23.
Substitutio, quæ non potest valere iure directo, valet iure obliquo si adiiciatur iuramentum. 2. par. c. 2. nu. 18.
Substitutus pupillaris non potest pacifice super hæreditate pupilli viuere. 1. par. c. 42. nu. 1. nisi cum iuramento, ibi nu. 2. & seq.
Suscipiens in se periculum vel omne periculum an per hoc videatur renuntiare casibus fortuitis. 1. p. c. 24. nu. 10.

T.

Tabellioni asserenti in instrumento se certiorasse mulierem de beneficio Velleiani sibi competenti, & ei renuntiasse an sit credendum. 1. par. c. 20. num. 3. & an hoc casu requiratur quod in instrumento sit insertus tenor Velleiani, ibi nu. 4.
Tabellio complens scripturam ex Tabellionis mortui protocollo potest apponere clausulas consuetas & an renuntiationem Velleiani apponere possit. 1. par. c. 61. nu. 25.
Tabellio potest apponere hypothecam in instrumento licet à partibus non dicatur, vel censetur appositam si est consuetum apponi, ibi nu. 26.
Tabellio in scriptura coram se celebrata non potest apponere iuramentum nisi à partibus expressè præstetur etiam si sit dictum quod fiat scriptura ad consilium sapientis, ibi nu. 27.
Tacita hypotheca inducitur à iure in rebus mariti pro restitutione dotis, & in bonis mulieris pro dote promissa præstanda vel rebus dotali

bus cuius. 1. par. c. 46. nu. 1.
Tacita hypotheca in bonis mariti quando inducatur pro restitutione bonorum paraphernalium, ibi nu. 2.
Tacita hypotheca an inducatur pro alimentis præstandis vxori in bonis mariti & pro medietate lucrorum constante matrimonio acquisitorum, ibi nu. 5. & 6.
Tacita hypotheca perfertur omnibus hypothecis posterioribus siue tacitis siue expressis, ibi nu. 7.
Tacita hypotheca inducitur à iure in bonis mariti pro restitutione dotis à quo tempore incipiat & contrahatur, ibi nu. 8. & quid de expressis, ibi nu. 10.
Tacita hypotheca inducitur à iure pro restitutione dotis non cessat si mulier ad id recipiat speciale pignus, ibi nu. 12.
Tempus legale potest prorogari quando est appositum in fauorem partium, secus si sit appositum iurisdictioni ordinariæ. 3. par. c. 5. nu. 14.
Terminus præfixus iurisdictioni, vel iudici & iurisdictioni an possit prorogari propter magnitudinem cause, vel propter plures in casibus maioribus ab interlocutoria appellationes, vel propter testes ultramarinos? 3. par. c. 5. n. 16.
Terminus ultramarinus locum non habet in causis appellationum delatis ad consistorium ciuitatis vel villæ ex. l. regia, ibi nu. 16.
Tertia pars bonorum parentum non est legitima filiorum respectu ipsorum. 1. p. c. 9. n. 16.
Testator vel lex quando aliquid omisit de quo si fuisset interrogatus disposuisset haberetur pro disposito. 1. par. c. 9. num. 2.
Testator qui confitetur se habuisse ex bonis communibus, vel ex v. furis tantum an postea conualescens possit conueniri ex dicta sua confessione. 1. par. c. 54. num. 15.
Testator licet in testamento magis verba dicere videatur ut disponat, quam ut probationem inducat id tamen fallit si interueniat iuramentum, ibi nu. 17.
Testator si dixit lego pro anima mea & non dixit plus, valet legatum fauore religionis, & commissarius potest disponere in quantitate de qua hic. 1. par. c. 64. num. 7. & 9.
Testator si mandet omnia per eum ex torta restitui hæc incertitudo certificabitur summarie per inuestigationem Episcopi, ibi nu. 9.
Testator si dicat hæres meus dato pauperibus ex meis bonis, nec summam adscripserit valebit huiusmodi legatum & declarabitur pauperes esse ex domicilio testatoris, ibi nu. 11.
Testamentum primum iuratum an possit reuocari. 2. par. c. 1. nu. 2. & quod mentio eius in secundo fieri

do fieri debet ad hoc vt reuocetur, ibi nu. 16.
Testamentum primum iuratum an tollatur per secundum etiam iuratum, ibi nu. 8.
Testamentum fieri posse irrevocabile secundum cautelam Capolæ, quæ tamen improbat, ibi nu. 19.
Testamentum valet etiam si legitima relinquatur filio titulo legati si adiecta sit clausula codicillaris. 2. par. c. 3. num. 8.
Testes licet produci non possint post didicita testificata poterit tamen pars dare secreto nomina testium iudici, qui ex suo officio eos recipiat & an sit vera hæc cautela. 1. p. c. 66. nu. 5.
Testes deponentes de notorio debent reddere rationem etiam non interrogati, sicut quando deponunt de fama. 1. par. c. 70. nu. 6.
Titulus institutionis inducitur quando pater reliquit aliquid filio titulo particulari pro sua legitima, & non dixit titulo institutionis, si adiecta sit clausula quod volebat testamentum valere omni meliori modo, quo potest. 2. par. c. 3. numer. 7.
Transactio est contractus. 1. p. c. 60. nu. 8. & n. 9. quæ continere debeat vt firmissima sit.
Transactio iurata quando non valet vt transactio valebit vt pactum nudum. 2. p. c. 2. nu. 6.
Transactio fit super re dubia, & lite incerta, vel timore litis. 3. par. c. 2. num. 1.
Transactio derivatur à præpositione, trans, & nomine actio, quasi transitus ab actione, ibi numer. 2.
Transactio super contentis in testamento non valet nisi visis, vel cognitis verbis testamenti, ibi nu. 3.
Transactio in casu. l. de his. ff. de transactio. ad hoc vt valeat non requiritur quod transigentes in spexerint testamentum, super quo transigunt, ob hoc ipsum vt transigant sed sufficit quod aliter habeant eius notitiam, ibi nu. 11.
Transigentes sufficit quod sciant contenta in testamento eo aperto per relationem notarij vel testium, seu alias certo sciant si tamen ex relatione ista perpenderetur error non valet transactio. ibi nu. 15.
Transactio non valet quando hæres transigens deceptus fuit quia non vidit testamentum, ibi nu. 17.
Transactio facta cum debitore hæreditatis bene valet etiam si fiat non visis nec cognitis verbis testamenti, ibi nu. 18.
Transactio iurata non visis nec cognitis verbis testamenti facta cum clausula generali renuntiationis omni legum auxilio an valeat non visis nec cognitis verbis testamenti, difficilis quæstio, ibi nu. 20. & non valet in supra dicto ca-

su si hæres dolo induxerit renitentem ad sic transigendum, ibi nu. 21. & nume. 22. alius casus ponitur vbi etiam non valebit, & nu. 23. alius, & nu. 25. quid si addit error?
Transactio iurata facta super alimentis futuris in consilio pretere an valeat. 3. p. c. 3. n. 3. & seq. & nu. 1. an possit fieri transactio super alimentis in vltima voluntate vel donatione causa mortis relicta, traditur.
Transigens cum iuramento super alimentis futuris quando post transactionem ad summam inopiam peruenit poterit obtenta absolutione à iuramento alimenta exigere, ibi nu. 6. & n. 8. idem si à primo id notorie constaret, asseritur.
Transactio iurata super futuris alimentis non valet quando prius alimentarius iuravit super eis se minime transacturum, ibi nu. 9.
Transactio facta post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam est nullius momenti & ratio huius assignatur. 3. par. c. 4. nu. 1. vbi nu. 2. ponitur fallentia.
Transactio etiam in criminalibus fieri non potest post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, ibi nu. 3. vbi nu. 4. ponitur fallentia.
Transactio facta post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam non solum non valet vt transactio sed nec vt pactum nudum, ibi nu. 5.
Transactio facta post sententiam transactam in rem iudicatam valet adiecta clausula non obstante re iudicata, ibi nu. 8.
Tutor licet iure communi possit à pupillo emere palam & bona fide, iure tamen Regio non potest sub certis poenis. 1. par. c. 40. num. 1.
Tutor necessario ad hoc vt tutela sit valida an teneatur in ipsius creatione specialiter promittere quod pupilli defensionem, absque vlla dilatione suscipiet, vel sufficiat quod id promittat verbis generalibus æquipollentibus tantum. 1. par. c. 73. num. 1.

V.

Valor rei quomodo æstimari vel liquidari debet. 1. par. c. 1. num. 30. 31. & 32.
Vendere carius an liceat rem, quæ fructus producit propterea quod pretij solutio differtur. 1. par. c. 2. num. 6.
Venditio omnium bonorum præsentium & futurorum bene valet. 1. par. c. 11. num. 6.
Venditione facta plurium rerum vnico pretio lucrum vnus cum damno alterius compensatur & contra. 1. par. c. 26. num. 12.
Venditor quid petere possit si res sibi vendita sit alij obligata sub conditione non declarata sibi illa obligatione, ibi nu. 16.
Vendita re duobus, vel donata in solidum primo

Vni & postea alij præfertur ille, cui prius tradi-
ta fuerit. i. par. c. 30. num. 1.
Veditio facta à minore in fauorẽ sui administra-
toris an firmetur iuramento. i. par. c. 40. n. 3. & seq.
Venditor ex natura contractus venditionis tene-
tur de euictione. i. par. c. 61. nu. 1. & ibi. nu. 10.
ponitur fallentia.
Venditor etiam si sit requisitus nõ tenetur si no-
lit in se assumere litem motã nisi actor expref-
se id promissit. ibi nu. 11.
Venditor si velit potest in se assumere causam
actore inuito. ibi nu. 14.
Venditor an possit renũciare casibus in quibus
de iure regionõ tenetur de euictione. ibi. n. 19.
Venditor, qui se obligauit defendere emptorem,
& promissit euictionem tenetur etiam si res sit
euicta per imperitiam iudicis. ibi nu. 17.
Verbum conuenio simpliciter appositum in scri-
ptura non inducit stipulationem solennem.
i. par. c. 28. num. 2.
Verba, quæ non possunt proprie cum sententia
saluari debent improprari. i. par. c. 49. nu. 19.
Verba promissoria in futurum contrahendi re-
quiruntur in sponsalibus de futuro, in matri-
monio autem verba de presenti consensum
exprimentia. i. par. c. 51. nu. 29.
Verba enuntiativa etiam propter alium finem
emissa fauore causæ præ inducant dispositio-
nem. i. par. c. 54. nu. 4.
Verba deprecariua constituunt debitorem in-
mora. i. par. c. 56. nu. 8.
Verba enuntiativa defuncti propter aliud, cum
iuramento inducunt dispositionẽ. 2. p. c. 2. n. 7.
Verbum semper, vel perpetuo, intelligitur secũ-
dum subiectam materiam, hoc est, secundum
naturam & vitam actionis, super qua interpo-
nitur. 3. par. c. 1. nu. 10.
Vestium, vel iocalium datio, seu promissio ab
sponso sponse ultra octauam partem dotis fir-
matur iuramento. i. par. c. 14. nu. 5.
Via ordinaria præcedens super rescissione nõ ve-
ro super nullitate contractus non impedit viã
executiuiam. i. par. c. 2. nu. 29.
Vicarius constitutus ad certum tempus cũ iura-
mento de non reuocando eum ante tempus an
possit reuocari? i. par. c. 58. num. 14. & 19.
Vir non tenetur dare vxori fideiussorem seruan-
dæ dotis, nõ obstante lege vel cõsuetudine con-
trarium disponente, nec sponte datur fideiussor
hoc casu tenebitur. i. par. c. 21. nu. 1. & ra-
tiones huius assignantur, ibi nu. 2. vbi intelli-
gitur tex. in l. 2. C. ne fideiuss. dot. dentur.
Vir bene potest recipere fideiussorem dotis sibi
soluendæ; ibi nu. 4.
Vltima voluntas de ambulatoria est vsque ad mor-
tem. 2. par. c. 1. nu. 1.
Vfuræ sunt prohibitæ omni iure. i. par. c. 2. nu. 2.
Vfuræ possunt peti etiam iure canonicatione
eius, quod interest, ibi nu. 3.
Vfuraria exceptio non impedit executionem
instrumenti guarentigij iurati, ibi nu. 34.
Vfurariũ criminis, quis sit iudex cõpetens? ibi n. 35.
Vsupcapio triennij est mere fauorabilis & ideo nõ
tollitur nisi per sententiam. 3. par. c. 1. nu. 26.
Votum illarum rerũ, quæ sunt licitæ de se, qua-
tenus tamẽ maius bonũ impediũt, nullo mo-
do obligat, nec est seruandũ. i. par. c. 72. n. 8.
Votorum commutatio in melius sustinetur ne
maius bonum impediatur, ibi nu. 10.
Vxor separata à viro, quoad torum, & mutuum
cohabitationem nõ potest committere adulte-
rium etiam de viri licentia, imo si hoc contin-
gat, ambo puniuntur. i. par. c. 1. nu. 77.
Vxor constante matrimonio non potest fundũ
dotalem alienatum per maritum petere, quia
maritus est dominus dotis, ibi num. 95.
Vxor cum cõsensu & licentia mariti an possit in
iudicio repetere cõstante matrimonio fundũ
alienatum & traditum per maritũ? ibi nu. 107.
Vxor debitoris, qui celsit bonis an possit petere
vt maritus sibi tradatur pro sua dote & alijs bo-
nis paraphernalibus, priusquam alijs credito-
ribus posterioribus? i. par. c. 18. num. 7.
Vxor non potest se obligare pro focero. i. par. c.
55. numer. 5.
Vxor absque viri licentia potest sepulturam eli-
gere. 2. par. c. 4. nu. 4. hoc tamen est verum per
viam vltimæ voluntatis in qua & dotem po-
test pro sepultura assignare, per viam autem
contractus minime nisi tantum sepulturam
eligere, ibi num. 6.
Vxor potest testari absque licentia viri ibi num.
5. contrarium tamen introduci potest statuto,
vel lege, ibi num. 8.

FINIS.

SALMANTICAE.

Excudebat Petrus Lasso.

1585.

Errata.

Fol. 2. col. 1. Ver. car. licent. lege licet f. 7. col. 1. Ver. nu. in. c. 2. parte lege in. 2. parte & 2. pag. lege. 2. per. f. 10.
col. 1. Ver. in. 72. §. lege 72. & f. 11. col. 1. Ver. tien. in. d. 2. lege in. d. l. 2. f. 18. col. 3. Ver. bitio. n. bi. legeni
hilo. f. 26. col. 3. Ver. soluit. & lege soluit. ff. de solutioni. & f. 29. col. 1. Ver. opi. rez. lege rezat. f. 32. col. 2. Ver.
da. interat. lege intererat. f. 34. col. 2. Ver. tur. lege cum. f. 35. col. 3. Ver. ni. lege in f. 37. col. 4. Ver. Pau. p. lege
de. f. 41. col. 2. Ver. nu. pag. 19. lege pag. 195. f. 43. col. 1. Ver. quã. v. lege ar. fol. 45. col. 1. Ver. fil. in. 67. lege in
l. 67. f. 46. col. 2. Ver. eam. iudici. lege inducti. f. 50. col. 1. Ver. cert. opinio. lege dictas opini. f. 51. col. 2. Ver. ibi.
quod. lege quod in. f. 53. col. 2. Ver. gi. in. lege nume. f. 59. col. 2. Ver. li. liberari. lege liberati. f. 60. c. 3. Ver. ex
ceditoribus. & lege credit. oribus. f. 63. col. 1. Ver. plu. presenti. lege presenti. f. 66. col. 4. Ver. gat. partia. lege partita.
fol. 67. col. 2. Ver. gre. 12. lege. 13. fol. 73. col. 3. Ver. cum. comper. lege comper. fol. 77. col. 4. Ver. ne. lege nem.
f. 83. col. 3. Ver. scili. renuntiat. lege renuntiat. & col. 4. Ver. in. l. 3. lege. l. 4. f. 87. col. 2. Ver. extin. Rub. le
ge Ripa. f. 91. col. 1. Ver. ra. l. 1. lege. l. 2. f. 99. col. 2. Ver. discre. iudicium. lege iudicium. f. 101. col. 1. Ver. sit. ff.
lege. C. f. 180. col. 1. Ver. pri. dicta. lege in dicta. & col. 3. Ver. nu. pecunia. lege pecunia. f. 113. col. 1. Ver. cejo.
Balt. lege Bart. f. 117. col. 3. Ver. & contr. auenendo. lege contr. auenendo. f. 123. col. 4. Ver. etiam. opinionem. tenet.
lege opinionem. principalem. tenet. f. 124. col. 1. Ver. nar. dicendum. lege dicentem. & col. 2. Ver. bit. ean
tur. lege tenetur. f. 125. col. 3. Ver. quod. traslatio. lege traslatio. f. 129. col. 1. Ver. bebeat. lege debeat. f. 131.
col. 1. Ver. infram. lege in sam. & col. 2. Ver. noua. glo. 12. lege gl. 1. n. 12. & 16. ibi. ad. lege. 16. ad. & Ver. pro
lege per. & Ver. mor. renocata. lege renouata. & Ver. maga. lege magna. & Ver. examinant. lege examinant. f.
134. col. 4. Ver. anto. colum. lege conclusio. f. 138. col. 1. Ver. suua. casu. lege casum. f. 140. col. 3. Ver. scia. sim-
plici. lege simplicia. f. 142. col. 2. Ver. 25. statum. lege statum. & 76. q. 3. lege 76. 19. q. 3. & Ver. noni.
lib. lege lib. 5. f. 145. col. 3. Ver. nam. in. 22. lege in. l. 22. f. 147. col. 3. Ver. erit. aliena. nave. lege alienare. fol.
150. col. 4. Ver. & referet. lege refert. & Ver. Ors. late. lege etale. f. 154. col. 4. Ver. nemo. ajs. lege aljs. f. 156.
col. 4. Ver. carcerato. lege carcerato. f. 161. col. 3. Ver. cjs. societas. lege societatis. f. 163. col. 4. Ver. po. parentum
lege parentum. f. 166. col. 3. Ver. dit. veli. lege vel. & Ver. te. cro. lege pro. f. 169. col. 3. Ver. nu. experse. lege
experse. f. 172. col. 3. Ver. si. veditio. lege venditionis. f. 174. col. 1. Ver. ex. notary. lege notary. & Ver. an-
to. ritu. lege num. & col. 2. Ver. dubi. in. quinq. lege inquit. f. 177. col. 2. Ver. r. sta. refrens. lege refrens. f. 178.
col. 2. Ver. gene. conueniens. lege conueniens. f. 185. col. 1. Ver. hoc. consuetine. lege consuetudine. f. 186. col. 1.
Ver. tum. apporbat. lege approbat. f. 190. col. 2. Ver. ingenium. lege ingenium. f. 198. col. 1. Ver. neat. sultu-
tur. lege soluitur. f. 200. col. 1. Ver. 6. part. 3. lege part. 6. f. 204. col. 1. Ver. litis. contestationem. lege contestatio-
nem. fol. 206. col. 4. Ver. communis. lege communis. f. 228. col. 2. Ver. Pau. num. 18. lege num. 19. f. 233. col.
2. Ver. 5. lege. 6. f. 237. col. 3. Ver. tam. anponatur. lege apponatur. f. 244. col. 4. Ver. nu. concl. i. lege concl. 2.

FINIS.